

ISSN: 2454-3837

Vol.-VIII | Issue-I | March 2022

সম্প্রীতি sampriti

বাণিজ্য গবেষণা পত্রিকা

Double Blind Peer Reviewed National
Research Journal of Humanities and Social Sciences

UGC-CARE
Listed Journal
(Bi-Lingual)

Editor in Chief
Dr. Dhiraj Patar Assistant Editor
Dr. Rumi Patar

সম্প্রতি

ISSN : 2454-3837

ৰাষ্ট্ৰীয় গবেষণা পত্ৰিকা

SAMPRITI

DOUBLE BLIND PEER REVIEWED NATIONAL RESEARCH
JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Vol.-VIII, Issue-I, March 2022
UGC-Care listed Journal
(Bi-Lingual)

Editor in Chief

Dr. Dhiraj Patar

Assistant Editor

Dr. Rumi Patar

Special support by the Department of Assamese
North Lakhimpur College (Autonomous)

SAMPRITI PUBLICATION
NEAR GAUHATI UNIVERSITY
ASSAM FOREST SCHOOL-781014

SAMPRITI : A Half yearly bi-lingual (Assamese and English) Double-Blind Peer Reviewed National Research Journal of Humanities and Social Sciences, Edited by Dr. Dhiraj Patar, published by Sampriti Publication, Ghy-14. ISSN : 2454-3837, Volume-VIII, Issue-I, March, 2022.

Advisor

Prof. Dipti Phukan Patgiri, Rtd. D. Lit. Dept. of Assamese, Gauhati University.
Prof. Pradip Jyoti Mahanta, Rtd. Dean Faculty of Cultural Studies, Tezpur University.
Prof. Kanak Chandra Saharia, HOD, Dept. of Assamese, Gauhati University.
Prof. Projit Kumar Palit, Former HOD, Dept. of History, Assam University.
Prof. Nirajana Mahanta Bezbora, Former HOD, Dept. of Assamese, D.U.
Prof. Prafulla Kumar Nath, Dept. of Assamese, Gauhati University.
Dr. Raju Baruah, Rtd. Prof. & HOD, Dept. of Assamese, Jagiroad College.
Dr. Rabindra Sarma, Associate Professor & HOD, Centre for Tribal Folklore, Language and Literature, Central University of Jharkhand.
Dr. Satarupa Dutta Mazumder, Visiting Scientist (Linguist) Institute of Cybernetics Systems and Information Technology, (ICSIT) Kolkata & Editor, Journal of Kolkata Society for Asian Studies (JKSAS).
Prof. Bimal Mazumdar, Dept. of Assamese, Gauhati University.
Prof. Kamaluddin Ahmed, Dept. of Assamese, Gauhati University.
Dr. Habibur Rahman, Associate Prof. Jagiroad College
Dr. Khagen Gogoi, Associate Prof. Jagiroad College
Dr. Srijani Das, Associate Prof. Jagiroad College
Dr. Dhrubajyoti Saharia, Associate Prof. Dept. of Geography, Gauhati University.
Dr. Arabinda Rajkhowa, Assistant Prof. Dept. of Assamese, North Lakhimpur College (A)

Editorial Board

Editor in Chief

Dr. Dhiraj Patar

Assistant Editor

Dr. Rumi Patar

Board of Members

Dr. Parag Nath, Dr. Dipak Das, Dr. Devaprotim Hazarika, Dr. Utpal Saikia, Dr. Jayanta Pathok, Dr. Pranab Prasad Borah, Dr. Abhijeet Borah, Dr. Jadabendra Borah, Dr. Champak Saikia, Debajit Bordoloi, Dr. Ratul Deka, Ranjanjyoti Sarmah, Dr. Neetu Saharia, Dr. Sanjib Borah, Dr. Sangita Saikia, Dr. Bijaya Borah, Dr. Bhupen Baruah, Dr. Bhanita Das, Dr. Nishgandha Talukdar

Price: 500.00/-

Publicity & Distributor: BANDHAV, Panbazar, Ghy-1

© All rights reserved; published by Sampriti publication, Near Gauhati University,
Assam Forest School-781014, email-sampritipublication@gmail.com
www.sampritipublication.com. Contact no. +91 99 546 89 619

To,

Advisor/Reviewer/Author/Subscribers

With Thanks
Editorial Board
—Sampriti

Disclaimer

This journal is purely research based. The content and information as published in the papers at the discretion are the authors alone. The Editorial Board members or Publisher of The **Sampriti** can't be held responsible for that.

Editorial Board
—Sampriti

Content

অভিধানতাত্ত্বিক বিশ্লেষণৰ আধাৰত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ হেমকোষ	
ড° অভিজিত বৰা	11-24
অসমৰ প্ৰথম ক্ৰমক বিদ্ৰোহ - ফুলঙ্গিৰ ধেৰা	
ড° ধনদা কাকতি	25-32
ভঙ্গি আন্দোলন আৰু চুফীবাদ	
কবিশ্বা হাজৰিকা	33-44
কথা-গুৰু-চৰিত আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্যত সম্মৌখোচক শব্দৰ প্ৰয়োগ : এক তুলনামূলক অধ্যয়ন	
ড° কণিমা পাঠক	45-57
অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্রণ (Code Mixing) আৰু ভাষা সংক্ৰমণ (Code Switching)	
ড° চন্দনা ডেকা	58-70
পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰকাশিত অসমৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগ	
চন্দন জ্যোতি চুতীয়া, ড° নীৰাজনা মহন্ত বেজৰৰা	71-81
অৰিকাগিৰি বায়চোধুৰীৰ কৰিতাত জাতীয়তাবাদ : এটি বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন	
ড° মিষ্টি বৰা	82-89
সত্ৰীয়া গীত চৰ্চা : এক বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণ	
কুপম গাঁগে, ড° ৰাতুল ডেকা	90-99
ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াৰ চুটিগল্প ‘বৰ্ণনা’ আৰু তাৰ আধাৰত নিৰ্মিত চলচিত্ৰ	
ইতিহাস : এক তুলনামূলক অধ্যয়ন	
প্ৰিয়াকা কাশ্যৰ্প	100-111

মূল্যবোধের অবক্ষয় আৰু শীলভদ্রের চুটিগাল	
চন্দনা নাথ	112-119
মামণি বয়ছে গোস্বামীৰ দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাৎ এক অধ্যয়ন	
ড° ধনৰঙ্গন কলিতা	120-130
সোনোৱালসকলৰ কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসৱ 'বহুৱা নৃত্য' এক অধ্যয়ন	
ধনেশ কুমাৰ লইং	131-140
টুট্চা ভাষাৰ বাক্যতত্ত্ব	
ড° হেমন্ত কোঁচ	141-149
অসমীয়া উপন্যাসৰ প্ৰগতিবাদী নাৰী চৰিত্ৰ	
দীপামলি বৰুৱা দাস	150-156
সোনোৱাল কছুৰী লোকগীত : এক বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন	
ড° হেমন্ত শৰ্মা	157-169
শিশুৰ নৈতিক শিক্ষা আৰু সাধুকথা	
ড° গীতাঞ্জলি হাজৰিকা, মৌচুমী দেৱী	170-180
ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ বৎসনি ফৈদৰ লোক-উৎসৱৰ গুৰুত্ব আৰু বিশেষত্ব	
প্ৰজাত্ৰী ভূঞ্জ	181-187
কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ লোক আভৱণত বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱ : এক অধ্যয়ন	
শেৱালি বয় ড° ডেইজী বাণী ডেকা	188-195
অৱণ শৰ্মাৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী : পৰীক্ষণ আৰু অভিনৱত্ব	
ড° প্ৰণৱ ফুকন	196-202
অনুৰাধা শৰ্মা পূজাৰীৰ ইয়াত এখন অৱণ্য আছিল উপন্যাসত প্রতিফলিত	
প্ৰকৃতি চিৰণ আৰু বাস্তৱতা	
ড° ভাৰ্মুৰজিৎ বৰা	203-211
পদ্মনাথ গোহাত্রিবৰুৱাৰ চিঠি-পত্ৰ আৰু পত্ৰ সাহিত্য	
ভাৰ্মুৰ ভূঞ্জ	212-223
সাম্প্রতিক পৰিস্থিতিত অসমৰ জনগোষ্ঠীয় বিচ্ছিন্নতাবাদ আৰু শ্ৰীমন্ত	
শংকৰদেৱৰ আদৰ্শৰ প্ৰাসংগিকতা	
অসীম শহীকীয়া	224-231
বাণীকান্ত কাকতিৰ মাধৱদেৱৰ সাহিত্য চৰ্চা : এটি অধ্যয়ন	
ড° বিজয়া বড়া	232-241

বিংশ শতকাব অসমীয়া চলচ্চিত্রে বিষ্ণুগীত : এটি বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন বিমারিম চেতিয়া	242-251
অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ পাছ চোতালৰ কথকতাত নাৰীবাদ মণিকা দাস	252-259
ফাটৰিহ পৰ্যটনৰ সম্ভাৱনা আৰু সংকট : এক অধ্যয়ন মেঘালী দত্ত	260-265
অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস বিশ্লেষণ ড° বনদীপো শইকীয়া	266-276
অসমত প্ৰচলিত লোক-পৰিৱেশ্যকলা ওজাপালি : এক চমু পৰ্যালোচনা ড° যাদবেন্দ্ৰ বৰা, ড° অপৰাজিতা গৈগৈ	277-288
দেৱৰত দাসৰ গঞ্জত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকৰ প্ৰয়োগ ৰঞ্জুন বৰা, ড° অৰবিন্দ বাজখোৱা	289-299
উনবিংশ শতকাব অসমীয়া আলোচনীত প্ৰকাশিত ভাষা সম্পর্কীয় গদ্যৰ অধ্যয়ন ড° প্ৰণতিৰুৰুৱা	300-310
Assamese and Mishing Definitives: A Comparative Study <i>Dr. Khirapada Dutta, Dr. Dipak Das</i>	311-318
Postpositions In Assamese: A Preliminary Investigation <i>Dr. Seuji Sharma</i>	319-328
1857 Rebellion in North-East India and the Famous Battle of Latoo: Malegarh Hills in the Karimganj District, Assam <i>Dr. Aparna Ghosh Das, Pulak Mili</i>	329-337
Empowering Tai-Phake Women Through Rural Tourism <i>Anshuman Saikia</i>	338-346
Labour Recruitment of the Tea Plantations in Colonial Assam <i>Biraj Jyoti Kalita, Dr. Rajib Handique</i>	347-355
Vaishnavite Legends as Believable Prose Narratives <i>Dr. Champak Kumar Bharali</i>	356-363
Real and Symbolic Landscapes: the Northeast Frontier in Early Colonial Travel Writings <i>Dr. Dharmendra K. Baruah</i>	364-376

Ngos Intervention In Controlling Child Labour: A Study In Kamrup Metro District of Assam <i>Mr. Dibakar Das</i>	377-384
The Impact of The Covid-19 Pandemic on Sexual and Reproductive Health and Rights <i>Dr. Pinky Baruah</i>	385-396
Projection of Female Psyche in the Selected Stories of Rabindranath Tagore <i>Dr. Arunima Bhattacharya</i>	397-404
An Attempt to Defend the JTB Account from Gettier's Attack <i>Dr. Budul Chandra Das</i>	405-412
Tea garden as-way-of-life. A study of the socio- economic condition of the Tea Garden laborers in plantation landscape in Dibrugarh... <i>Dr. Deepak Kumar Gogoi</i>	413-423
Land Holdings Pattern, Agricultural Operations and Food Grain Production of Rural Farmers in the Brahmaputra Valley of Assam <i>Dr. Gakul Chandra Saikia</i>	424-436
Issue of Bengal Partition and the Print Media of Assam <i>Dr. Mitali Kalita</i>	437-446
Covid-19 Pandemic, Lockdown And Its Economic Effects On The Private Sector Salaried Employees In Assam – An empirical Study <i>Dr. Mohammed Deluvar Hoque</i>	447-457
The Status of Tiwa Women through a Study of Their Roles in Their Rituals and Customs- A Study in Morigaon District <i>Dr. Srijani Das, Dr. Jita Baruah</i>	458-467
Health Care Practice of Tea Garden Worker: A Study in the Socking Tea Estate of Golaghat District in Assam <i>Dr. Tapan Saikia</i>	468-480
Is the <i>Kama Sutra</i> a sex manual or a feminist text? <i>Dr. Kamaleswar Kalita</i>	481-485

Commerce Education A Boon to Livlihood Andentrepreneurship : A Theoretical Framework <i>Kamal Kanti Das, Hunasing Engti</i>	486-492
Challenges of Globalisation and modern technological development on rural India in the 21st century: A study from Gandhian perspective <i>Kaushik Chetia</i>	493-500
Literacy and its dimensions: A Spatio-temporal understanding through gender perspectives among the Hindus, Muslims and Christians in Assam <i>Dr. Keemee Das, Prof Madhusree Das</i>	501-512
Challenges Faced by Transwomen and Hijras In Assam With Special Reference To NRC And CAA Debate <i>Nandita Deka, Prof. Nani Gopal Mahanta</i>	513-524
A Pedagogical Approach to Teaching and Learning French in India <i>Dr. Pranjal Sharma Bashishtha</i>	525-530
Crop Insurance Schemes in the North-Western States of India <i>Harpreet Kaur, Dr. Tirtha Saikia</i>	531-546
The Teller and the Listener in the Tale: Orality in R. K. Narayan's <i>Under the Banyan Tree and Other Stories</i> <i>Dr Pulakesh Ghosh</i>	547-553
Breaking the Silence in Married Life and Making and Unmaking of a Feminist: A Study of Kamala Das' Select Poems <i>Samapti Saha</i>	554-563
Social Formation in Kerala: Enduring Practices and Embodiment of Identity <i>Dr.Hashik N K</i>	564-573
Adjustment Problems of Adolescent Girls During Puberty With Special Reference To Jorhat District, Assam <i>Saswati Chutia, Rini Sonowal</i>	574-583
Contextualizing Jyotiprasad Agarwala's Political Philosophy of Beauty and Culture in the Light of Female Protagonist <i>Dr.Umakanta Hazarika</i>	584-589

Râga-Bânâ in Sangîtâlâpwithin the Ancient Performing Art of Biyâhgowâ Ojâpâli	
<i>Dr. Lopa Das, Leona Talukdar</i>	590-598
Women's Contribution to Household Income: A Case Study of SHG Participation in Assam	
<i>Dr. Rahul Sarania, Himangshu Haloi</i>	599-612
Haats: Connecting the Boderlanders of Assam-Nagaland	
<i>Ankita Borgohain</i>	613-621
Integrated Waste Management: A Desirable Model for Tezpur Municipality and similar Urban Environment	
<i>Dr. Prakash Jyoti Saikia</i>	622-633
Trends of Ayurvedic Fast Moving Consumer Goods in India: A Conceptual Framework	
<i>Aditi Wasil, Kusum Gupta</i>	634-641
Impact of Perceived quality on Consumer's Purchase intention in Durable Sector	
<i>Ankita Sharma, Prof. Narinder Kaur</i>	642-649
Female Gaze in Indian Cinema Paradigm Shift from Ideology to Identity Politics	
<i>Rita Dutta</i>	650-658
Finding the Nexus among Energy Consumption, Environmental Degradation and Economic growth: A Panel data analysis	
<i>Arnob Paul, Jyoti Gogoi</i>	659-669

Guidelines for the author(s)

1. Write a self declaration. Mention that the paper is original, unpublished
2. Give a Plagiarism certificate.
3. Give full address or institutional designations for communication i.e. email, mobile number, postal address.
4. Author has to give the copyright authority to Sampriti.
5. Write a title on the top of the page in centre and mention about the authors designation, correspondence address, telephone no, fax no, email id etc.
6. Manuscripts submitted to Sampriti cannot be published anywhere without withdrawal. Author has to take permission or withdraw if he/she already sent the manuscript to sampriti.
7. An abstract of maximum 100 words must be enclosed with the paper and mention 3 to 6 key words to specify the article.
8. Manuscript should be typed in double line spacing on one side of the paper (A4 size) and leave one inch in every side of the page. Write the article in Microsoft word for English in Times New Roman and pagemaker software for Assamese in Geetanjali light font (English 12 size and Assamese 14 size) and send it sampritipublication@gmail.com. Visit website www.sampritipublication.com
9. Paper should not exceed **3000** word along with abstract and references.
10. Author must follow the following steps for writing the research article –
(i) Introduction, (ii) Area of research, (iii) Objective (iv) Methodology, (v) Results and Discussion (vi) Conclusion/ recommendations.
11. In case of citation author has to mark the proper citation side. For any kind of quotation please follow the quotation mark (“.”) and mention the citation in the body of the text like (**Patar 30/ Patar, Dhiraj 30/Patar, Rumi 14**).
12. Cited books, Magazine, News papers name should be type in ***Italic***.
13. Author should mention properly the references in MLA Handbook method.
The reference should mention with the cited page number.
14. Bibliography should be arranged in **MLA Handbook method**.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 11-24

অভিধানতাত্ত্বিক বিশ্লেষণৰ আধাৰত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ হেমকোষ

ড°অভিজিত বৰা

সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, বৰপেটা ছোৱালী মহাবিদ্যালয়

Email: abhi.bhai987@gmail.com

সংক্ষিপ্তসাৰ

অভিধান প্ৰণয়নৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় ভাষাতাত্ত্বিক আৰু আন আনুষৎগিৰিক বিষয়াৰ বিদ্যায়তনিক তথা আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানৰ এটা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় হৈছে অভিধানতত্ত্ব। বৰ্তমান সময়ত এই বিষয়টোৱে অভিধান প্ৰণয়নৰ সামগ্ৰিক দিশৰ ধাৰণা বিকাশৰ লগতে অভিধান গৱেষণাৰ ক্ষেত্ৰখনকো সামৰি লৈ এক স্বয়ংসম্পূৰ্ণ ভাষাবৈজ্ঞানিক বিভাগ বা এক নবা বিদ্যায়তনিক বিষয় হিচাপে সমাদৃত হৈছে। অভিধানতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ বুলি কওঁতে অভিধান প্ৰণয়নৰ বাবে তাত্ত্বিক দিশটোৱ নিৰ্মাণ আৰু সেই আধাৰৰ ভিত্তিত ব্যৱহাৰিক দিশত প্ৰণয়ন কাৰ্য্য সম্পাদনাৰ পৰ্যালোচনাকেই বুজোৱা হৈছে। অভিধান প্ৰণয়নৰ এনো দিশসমূহ অসমীয়া ভাষাৰ অভিধানৰ ক্ষেত্ৰখনক বিশ্লেষভাৱে সমৃদ্ধ কৰা হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ হেমকোষত কিদৰে প্ৰতিফলিত হৈ উঠিছে সেয়া আমাৰ গৱেষণা পত্ৰত বিশ্লেষণ কৰা হ'ব।

সূচক শব্দ : অভিধান, অভিধানতত্ত্ব, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা, হেমকোষ

১.০ অৱতৰণিকা:

আধুনিক ভাষাবৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভঙ্গীৰে নিৰাপিত অভিধান প্ৰণয়ন সম্পৰ্কীয় ভাষাতাত্ত্বিক আৰু আন কাৰিকৰী দিশৰ বিজ্ঞানসম্মত বিষয়েই হ'ল অভিধানতত্ত্ব। থুলমূলকৈ ক'বলৈ গ'লে

অভিধানতত্ত্ব হ'ল অভিধান প্রণয়নৰ বিজ্ঞান। (Varshney 324) অভিধানতত্ত্ব বিষয়টোৱ বিকাশৰ মূলতেই হেছে ইয়াৰ ব্যৱহাৰিক বা প্ৰয়োগগত কাৰ্যপ্ৰক্ৰিয়া। সেয়ে অভিধানতত্ত্ব বুলি কওঁতে প্ৰথম অৱস্থাত ইয়াৰ বাস্তৱিক অভিধান প্রণয়ন বা সংকলন কাৰ্যকেই অভিহিত কৰা হৈছিল। আকৌ অভিধানতত্ত্ব বিষয়টোৱ প্ৰাসংগিকতা মূলতঃ অভিধান প্রণয়নৰ কলা-কৌশল সম্পর্কীয় বিস্তৃত জ্ঞান আহৰণতেই পুঁজীভূত বুলিব পাৰি। অভিধান প্রণয়নৰ অভ্যসন পত্ৰিকাত ব্ৰতী হ'বলৈ প্ৰয়োজনীয় নিৰ্দেশাবলুক জ্ঞানৰ বিবৰণ অভিধানতত্ত্বই প্ৰদান কৰে। অৰ্থাৎ অভিধানতত্ত্ব বুলি ক'লে অভিধানৰ তাৎক্ষিক বিষয়ৰ উপৰি অভিধান প্রণয়নৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা তাৎক্ষিক আৰু ব্যৱহাৰিক জ্ঞানৰ সমষ্টিকেই বুজা যাব। এই দৃষ্টিভঙ্গী আগত ৰাখিয়েই আমাৰ আলোচনাত অভিধানতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ শব্দটো প্ৰয়োগ কৰা হৈছে।

অসমত প্ৰচলিত অভিধান-চৰ্চাৰ পৰম্পৰাক এক নিটোল ৰূপ প্ৰদান কৰে উনবিংশ শতকাৰ তৃতীয় দশকত অসমলৈ অহা শ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকলে। আমেৰিকাৰপৰা শ্ৰীষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰৰ হকে বিটিছ শাসনাধীন অসমলৈ আহি কাম কৰা আমেৰিকান মিছনেৰীসকলে এই প্ৰদেশত প্ৰচলিত থলুৱা ভাষাসমূহক ভালদৰে আয়ত কৰিছিল। ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ সহায়ক হ'বলৈকে হয়তো অন্যান্য মিছনেৰীসকলকো থলুৱা ভাষা শিকিবৰ বাবে এই প্ৰথম চাম মিছনেৰীয়ে থলুৱা ভাষাসমূহৰ ব্যাকৰণ, শব্দগুথি আদিৰ প্ৰণয়নত গুৰুত্ব দিছিল। এইক্ষেত্ৰত মাইলছ ব্ৰহ্মনৰ নাম প্ৰথমেই ল'ব লাগিব। অসমিয়া ইংৰাজি অভিধান (*A Dictionary in Assamese and English*)-খনৰ যোগেদি ব্ৰহ্মনৰ হাতত আৰস্ত হোৱা অসমীয়া ভাষাৰ অভিধান-চৰ্চাৰ দিশটোক হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ হেমকোৱে কেনেকুৱা এক ৰূপ প্ৰদান কৰি অভিধান-চৰ্চাৰ ভৱিষ্যতৰ গতিপথটোক কি ৰূপত উন্নৰ্সিত কৰি তুলিছে সেয়া সৰ্বজনবিদিত। অভিধান প্ৰণয়নৰ ঐতিহাসিক দিশৰ আলোচনা নকৰি আৰি কেৱল অভিধানতাত্ত্বিক বিশ্লেষণৰ আধাৰত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ হেমকোৱত অভিধানতাত্ত্বিক দিশসমূহ কিদৰে পত্ৰিফলিত হৈ উঠিছে সেয়া আমাৰ গৱেষণা পত্ৰত বিশ্লেষণ কৰা হ'ব।

২.০ অধ্যয়নৰ পৰিসৰঃ

নিৰ্বাচিত বিষয়টোৱ অধ্যয়নৰ পৰিসৰত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ তেমকোৱ প্ৰণয়নৰ পৃষ্ঠভূমি, হেমকোৱ আৰ্দ্ধ, অভিধানখনৰ প্ৰণয়ন-পদ্ধতি বিচাৰ্যৰ বাবে ইয়াৰ গাঁথনিক দিশক সামৰি নোৱা হৈছে। অৰ্থাৎ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ হেমকোৱৰ গাঁথনিক দিশক মূল উপজীৱ্য হিচাপে লৈ বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

৩.০ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্যঃ

অভিধান প্ৰণয়নৰ দৰে এক অতি জটিল কৰ্ম এককভাৱে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই সম্পাদন কৰোঁতে কেনেধৰণৰ বীতিবদ্ধতাৰ মাজেদি অঞ্চল হৈছিল তাক অনুধাৰণ কৰা। তাৰ লগতে বিংশ শতকাত বিকশিত এই আধুনিক বিষয় তথা অসমীয়া ভাষাবৈজ্ঞানিক আলোচনাত প্ৰায় নতুন অভিধানতাত্ত্বিক উপাদানৰ উপস্থিতি হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ হেমকোৱ মাজত কিমান দূৰ পত্ৰিফলিত হৈছে তাক বিশ্লেষণ কৰাৰ উদ্দেশ্য আগত ৰাখি এই গৱেষণা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

৪.০ অধ্যয়নৰ পদ্ধতিঃ

এই গৱেষণা পত্ৰখনৰ বাবে বিভিন্ন উৎসৱপৰা সংগ্ৰহীত তথ্যসমূহ বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰোঁতে

বর্ণনাত্মক আৰু বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিকেই প্ৰধানতঃ অৱলম্বন কৰা হৈছে।

৫.০ অভিধানতাত্ত্বিক বিশ্লেষণৰ আধাৰ :

অভিধানতাত্ত্বিক বিশ্লেষণৰ বাবে ভিত্তি নিৰ্মাণৰ পূৰ্বে আমি অভিধানতত্ত্ব বিষয়টোৱ লগত সম্পৃক্ষ ব্যৱহাৰিক দিশটোৱ অৰ্থাৎ প্ৰণয়ন সম্পর্কীয় বিভিন্ন ধৰণৰ কাৰ্যকলাপৰ উমান লোৱাতো সমীচিন হ'ব। সাধাৰণতে প্ৰণয়ন কাৰ্য নিখুঁতভাৱে সম্পূৰ্ণ কৰিবলৈ অভিধান প্ৰণয়নৰ ব্যৱহাৰিক ভিত্তি এটা প্ৰস্তুত কৰাৰ প্ৰয়োজন হৈ পৰে। অভিধান প্ৰণয়নৰ মূল প্ৰক্ৰিয়াটোৱ মাজত কেইবা তৰপৰ কাৰ্যৰ স্তৰে প্ৰভাৱ কৰা দেখা যায়। ই সম্পূৰ্ণৰূপে পৰিস্থিতি তথা বিষয় সাপেক্ষে। সাধাৰণতে ই তিনিটা মৌলিক স্তৰেৰে গঠিত—

- (ক) তথ্য সংগ্ৰহ (field work)
- (খ) বৰ্ণনা আৰু সম্পাদনা (description)
- (গ) উপস্থাপন আৰু প্ৰকাশন (presentation) (Hartmann and James 42)

এই তিনিটা প্ৰক্ৰিয়াকে আকৌ এটকিসে (S. Atkins 33) মূলত বিশ্লেষণ (analysis) আৰু সংশ্লেষণ (synthesis) নামেৰে বিস্তাৰিতভাৱে দুই ভাগত আলোচনা কৰিছে, অভিধান প্ৰণয়নৰ কলা-কৌশল সম্পর্কে ভাৰতীয় আভিধানিক পণ্ডিত বাম আধাৰ সিঙে তেওঁৰ *An Introduction to Lexicography* প্ৰস্তুত তিনিটা স্তৰৰ কথা উল্লেখ কৰিছে—

- (ক) প্ৰস্তুতি
- (খ) সম্পাদনা
- (গ) ছপাৰ বাবে পাঞ্চলিপি প্ৰস্তুতকৰণ (Singh 76)

পৰম্পৰ সম্পৰ্কযুক্ত এই তিনিটা স্তৰৰ প্ৰথমটোত অৰ্থাৎ প্ৰস্তুতি পৰ্বত অভিধানখন প্ৰণয়নৰ বাবে পৰিকল্পনা, সমূল সংগ্ৰহ আৰু অন্তৰ্ভুক্তিৰ বাচনি কৰা হয়। সম্পাদনাৰ স্তৰত বাচনিকৃত অন্তৰ্ভুক্তি সজ্ঞাকৰণৰ লগত জড়িত বিভিন্ন কাম যেনে— শিতান শব্দৰ নিৰ্বাচন, উচ্চাৰণ নিৰ্দেশ, ব্যকৰণগত বৈশিষ্ট্য প্ৰদান, প্ৰয়োজনীয় উদ্ধৃতি আদি যুগ্মত কৰা হয়। ততীয় স্তৰটোত অন্তৰ্ভুক্তিৰ শৃংখলিত কৰিবলৈ অক্ষৰ বিন্যাস, অনুকৰণ, পাতনি প্ৰস্তুত, পাটুৱোৱে প্ৰতি নিৰ্দেশিকা আদি যুগ্মত কৰা হয়।

অভিধানৰ এনে অভিধানতাত্ত্বিক দিশৰ উমান পাবলৈ হ'লৈ আমি প্ৰথমে অভিধানৰ গাঁথনিক দিশৰ বিচাৰ কৰিব লাগিব। এই গাঁথনিৰ পৰাই অভিধান সংকলনৰ উদ্দেশ্য (objectives), অভিপ্ৰেত ব্যৱহাৰকৰ্তা (target user), সংকলনৰ নীতি (editing policy) প্ৰবিষ্টিৰ নিৰ্বাচন (selection of entry), প্ৰবিষ্টিৰ বিস্তৃতি (range of entry) প্ৰবিষ্টিৰ উপস্থাপন (presentation of entry) আদি সৈদ্ধান্তিক দিশৰ উমান পোৱা যাব। প্ৰসংগতে উল্লেখ কৰা যুগ্মত হ'ব যে অভিধানখনৰ গাঁথনিৰ মাজত সোমাই থকা উপাদানসমূহক সাধাৰণতে তিনিটা অংশত বিভাজিত কৰা হয়—

- (ক) বহুগাঁথনি (mega-structure)
- (খ) বৰগাঁথনি (macrostructure)
- (গ) অনুগাঁথনি (microstructure) (Kirkness 64-65)

বহিৰাগত বা বহৎগাঁথনিত অভিধানখনৰ মূল আধাৰ প্ৰবিষ্টিসমূহক বাদ দি অভিধান সম্পর্কীয় আন তথ্যবোৰ থাকে। যেনে— অগ্রাংশত সাধাৰণতে পাতনি, পচুৱেৰ প্ৰতি নিদেশিকা, সংক্ষিপ্ত শব্দৰূপৰ তালিকা আদি; মধ্যাংশত ভাষাৰ চমু পৰিচয়ৰ লগতে ব্যাকৰণগত কেতবোৰ বিশেষ ৰূপৰ উল্লেখ থাকে আৰু পশ্চাংশত পৰিশিষ্টৰ পে দিব লগা বিষয়সমূহ থাকে। বৰগাঁথনিত অভিধানখনৰ শিতানশব্দৰ বিস্তৃতি আৰু ইইঁতৰ শব্দগত উপাদান সমূহৰ আলোচনা লগতে শিতানশব্দৰ চয়নৰ ভিত্তি আদিৰ দিশসমূহ থাকে। আনহাতে অভিধানৰ অনুগাঁথনিয়েই হৈছে অভিধানখনৰ মুখ্য আধাৰ। প্ৰবিষ্টি হিচাপে শিতানশব্দই বহন কৰা অভিধানিক তথ্যৰ সামগ্ৰিক গাঁথনিক ই সূচায়। এই অংশত শিতানশব্দ একোটাৰ প্ৰদান কৰা ব্যাকৰণগত সন্দেদ, অৰ্থ, বৃংপতি আদিৰ বিষয়ে উল্লেখ থাকে।

অভিধান প্ৰণয়নৰ লগত জড়িত এনে ব্যৱহাৰিক দিশসমূহ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ হেমকোষত কিদৰে প্ৰতিফলিত হৈছে সেয়া আমাৰ আলোচনাত বিশ্঳েষণ কৰা হ'ব।

৬.০ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ অভিধান-হেমকোষ

অভিধান প্ৰণয়নৰ দৰে জটিল কাম এটা হাতত লোৱাতো এজন ব্যক্তিৰ কাম নহয়, ই এক সামুহিক প্ৰচেষ্টাতহে গঢ় লৈ উঠে। কিন্তু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা মানসত ক্ৰিয়া কৰা অসমীয়া ভাষিক জাতীয়তাৰোধৰ বাবেই এনে দুঃসাহসিক কামক দৃঢ় মনোবল আৰু কঠোৰ পৰিশ্ৰমৰ মাজেদি সহজসাধ্য কৰি তুলিছিল। ১৮৬৭ খ্রীষ্টাব্দত প্ৰকাশ পোৱা মাইলছ ব্ৰহ্মনৰ অসমীয়া ইংৰাজি অভিধানখন দেখি সি অসমীয়া ভাষাক বিপথগামী কৰিব বুলি নিশ্চয় কৰি লৈ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই অসমীয়া ভাষাৰ বণবিন্যাস বা বানানৰ আউল ভাণ্ডিবৰ উদ্দেশ্যে নিজে হেমকোষৰচনা হাতত লৈছিল। (অ. বৰুৱা ৯৩৪) এই অদৱনীয় আগ্ৰহৰ বাবেই তেওঁ অশেষ পৰিশ্ৰম, একান্ত নিষ্ঠা আৰু ঐকাস্তিকতাৰে ব্ৰহ্ম সংগ্ৰহীত ১৪,০০০ শব্দৰ বণবিন্যাসক সমূলি সলনি কৰি নিজৰ ঠাঁচত অসমীয়াকৰণ কৰাৰ লগতে নতুনকৈ প্ৰায় ৮,০০০ শব্দৰ সংগ্ৰহৰ উপৰি সেইবোৰৰ অৰ্থ, সংজ্ঞা আৰু ব্যাখ্যাদান কৰাতো এজন ব্যক্তিৰ বাবে মুঠেও সহজ কাম নাছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই দৃঢ় মনোবলেৰে নিজ লক্ষ্যত উপনীত হ'বলৈ যি একাগ্ৰ চিন্তাৰে জ্ঞানাপোৰণৰ বাবে বিভিন্ন প্ৰতিকুলতাক প্ৰতিহত কৰিবলৈ অনুসূত পৰিশ্ৰম কৰিব লগাত পৰিছিল।

অভিধানখনৰ প্ৰকাশৰ অন্তৰালত থকা কথাখনি হেমচন্দ্ৰ গোৱামীয়ে বাঁহী আলোচনীৰ ৭ম বছৰৰ তৃয় সংখ্যাত প্ৰকাশিত তেওঁৰ “হেমকোষ” নামৰ লেখাটিত সবিস্তাৰে ব্যাখ্যা কৰিছে। শব্দ সংকলনৰ বাবে ব্যৱহৃত বহীকেইখন তেওঁ ঘৰৰ যিটো কোঠালীত বহি অধ্যয়ন কৰিছিল তাতেই বাখিছিল। যেতিয়াই কোনো শব্দ তেওঁৰ মনলৈ আহে ততাতৈয়াকৈ তাক লিখি পেলাইছিল। আনকি বাতি সাৰ পাওঁতেও যদি কোনো কথা মনত পৰে পাটীৰ গৰা উঠি তাক লিখি বাখিছিল। এইদৰে খাওঁতে, শোওঁতে, উঠোতে, বহোতে, কথা পাতোতে অথবা অফিচৰ কাম কৰোঁতে হেমকোষেই তেওঁৰ ধ্যানৰ বস্তু আছিল হেমকোষেই তেওঁৰ দিনত চিন্তাৰ বিষয় আৰু বাতিৰ সপোনৰ বিষয় আছিল। (হে. গোৱামী, ‘হেমকোষ’ (পৰিশিষ্ট ১)) কিন্তু অতি পৰিতাপৰ কথা যে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সঘনে হোৱা বাত-বিয়ে ভঙ্গুৰ কৰি তোলা স্বাস্থ্যৰ অৱনতিৰ বাবে নিজে কলিকতালৈ গৈ তাতে থাকি প্ৰফুল্ল সংশোধন কৰি হেমকোষছপোৱাৰ ইচ্ছা কাৰ্যতঃ

হৈনুঠিল। বৰুৱাৰ মৃত্যুৰ সময়ত (১৮৯৬) হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে চাৰ এডৰার্ড গেইটৰ অধীনত শিলংত অসমৰ ঐতিহাসিক অনুসন্ধান সম্পর্কীয় কাম কৰিছিল। বৰুৱাৰ মৃত্যুৰ বাতৰিৰ দুখত শ্ৰিয়ান হৈ গোস্বামীয়ে গেইটক লগ ধৰি হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ গ্ৰন্থসমূহৰ বিশেষকৈ হেমকোফৰ কথা উনুকিয়াই, সেইবোৰ সংৰক্ষণৰ কথা আলচ কৰে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ দৰে বিশাল ব্যক্তিহৰ প্ৰতি থকা অসীম শ্ৰদ্ধাৰ বাবেই হয়তো গেইটে গোস্বামীয়ে আগ বঢ়োৱা পৰামৰ্শ মৰ্মে হেমকোফৰ সংৰক্ষণ আৰু প্ৰকাশৰ বাবে চৰকাৰক সজোৱে দাৰী জনাইছিল।

অৱশ্যে চৰকাৰে অভিধানখন প্ৰকাশ কৰিবলৈ মাস্তি হোৱাৰ পিছতো বিভিন্ন সমস্যাই দেখা দিছিল। মিছনেৰীসকলে হেমকোফৰ বণবিন্যাস সলনি কৰিবলৈ চৰকাৰক প্ৰয়োগ কৰা হেঁচা, হেমকোফৰ প্ৰকাশ নকৰিবলৈ অসমৰ চীফ কমিছনাৰ সিদ্ধান্ত আদি বিপদক হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী আৰু গেইটে বিভিন্ন কৌশলেৰে প্ৰতিহত কৰি ১৮৯৭ চনত হেমকোফৰ ছপা আৰম্ভ কৰে। কিন্তু জুৱে এৰিলেও কৰপটিয়ে নেৰাৰ দৰে অলপ দিনৰ পিছতে অহা বৰ ভুইকঁপত হেমকোফৰ হাতে লিখা পাঞ্জুলিপিটো ভগা ঘৰৰ ভগ্নাবশেষৰ তলত সোমাই লোপ পাৰলৈ ধৰিছিল। পিছত গেইটৰ প্ৰচেষ্টাত তাক কোনো প্ৰকাৰে উদ্বাৰ কৰা হয়। এনেতে গেইটৰ অসমৰ পৰা যাবলগীয়া হোৱাত হেমকোফৰ প্ৰকাশৰ বাবে সম্পাদনাৰ দায়িত্ব কৰেল পি আৰ টি গৰ্ডন আৰু হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ ওপৰত পৰে। এনেকৈয়ে নানা আলৈ-আছকালৰ মাজেদি আহি গেইট, গৰ্ডন আৰু হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ উমেহতীয়া প্ৰচেষ্টাত ১৯০০ চনৰ আগষ্ট মাহত হেমকোফৰ সম্পূৰ্ণ হৈ প্ৰকাশ পায়।

৭.০ হেমকোফৰ অভিধানতত্ত্বক বিশ্লেষণ :

অভিধানতত্ত্বিক দিশসমূহৰ বিচাৰ কৰিবলৈ যাওঁতে আমি প্ৰথমে হেমকোফৰ গাঁথনিটোৰ মাজত সোমাই থকা উপাদানসমূহৰ অধ্যয়ন কৰিব লাগিব। আন অভিধানৰ দৰেই হেমকোফৰ গাঁথনিটোও তিনিটা অংশৰেই বিভক্ত হৈছে। সেই কেইটা হৈছে—

- ১ বৃহৎগাঁথনি
- ২ বৰগাঁথনি আৰু
- ৩ অনুগাঁথনি

৭.১ হেমকোফৰ বৃহৎগাঁথনি

হেমকোফৰ বৃহৎগাঁথনিটো মূলতঃ দুটা অংশৰে গঠিত হৈছে। সেইকেইটা ক্ষমে—ক) অগ্রাংশ, আৰু খ) পশ্চাংশ। অগ্রাংশত পাতনি, পাতুৱৈৰে প্ৰতি নিৰ্দেশিকা আৰু সংক্ষিপ্ত শব্দৰূপৰ তালিকা আদিৰ উল্লেখ কৰিছে। আৰু পশ্চাংশত পৰিশিষ্টৰাপে দিব লগা বিষয়সমূহৰ উল্লেখ কৰিছে।

হেমকোফৰ সূচক পৃষ্ঠাত এইবুলি উল্লেখ আছে যে, অসমীয়া হেমকোফৰ অৰ্থাৎ অসমীয়া ভাষাৰ শব্দবিলাকৰ মূলযুক্ত ডাঙৰ অভিধান। শ্ৰীহেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ দ্বাৰা সংগ্ৰহীত। ইংৰাজীত HEMA KOSHA or An Etymological Dictionary of the Assamese Language by Hemchandra Barua আৰু, edited by Capt. P. R. Gurdon and Srijut Hemchandra Gosain বুলি লিখা আছে। যি কি নহওক অভিধানখনত দুখন পাতনি সন্নিবিষ্ট

কৰা হৈছে। এখন Introduction শীর্ষকেৰে সম্পাদক পি আৰু গৰ্ডনে আৰু আনখন পাতনি শীর্ষকেৰে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই লিখা। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই তেওঁৰ পঢ়াশলীয়া অভিধানখনৰ বাবে লিখা পাতনিখনকেই হেমকোষত ব্যৱহাত হৈছে।

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই লিখা পাতনিখনত ভাষা শিক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত ব্যাকৰণ আৰু অভিধানৰ প্ৰযোজনীয়তাৰ কথা কৈ অসমীয়া ভাষাত অভিধান প্ৰগ্ৰাম নোহোৱাৰ কাৰণ, হেমকোষ প্ৰগ্ৰামৰ উদ্দেশ্য, হেমকোষৰ প্ৰকৃতি, শব্দ সংকলনৰ ক্ষেত্ৰত সহায় লোৱা অভিধানৰ বিষয়ে লিখিছে। নাতিদীৰ্ঘ পাতনিখনত হেমকোষপ্ৰগ্ৰামৰ উদ্দেশ্যৰ প্ৰসংগত ব্ৰহ্মনৰ ছপা হৈ ওলোৱা অভিধানখনৰ কথা উল্লেখ কৰি অভিধানখনত ব্যৱহাত হোৱা বণিন্যাসৰ আৰ্হি আৰু অৰ্থ প্ৰদানত তেওঁ অসমস্ত প্ৰকাশ কৰাৰ লগতে এই লৈ উদ্বিগ্ন হৈ ই ভাষাক বিপথগামী কৰি তোলাৰ লগতে ভাষা শিক্ষাকো উপকাৰ নাসাধে বুলি ভাৰিছিল। কাৰণ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ মতে ‘ভাষা শিকিবৰ ঘাই উপায় ব্যাকৰণ আৰু অভিধান।’ ওৱেবষ্টৰ অভিধানক আৰ্হি লৈ প্ৰগ্ৰাম কৰা হেমকোষত শব্দৰ অন্তৰ্ভুক্তি কৰোতে প্ৰবিষ্টিবোৰ কেনেকুৱা হ'ব তাকো পাতনিত উল্লেখ কৰিছে। অন্তৰ্ভুক্ত হ'বলগীয়া প্ৰতিটো শব্দৰেই মূল বা বুৎ পত্ৰিৰ নিৰ্দেশৰ লগতে অসমীয়া পত্ৰিশৰ্দৰ বা ব্যাখ্যাৰ পাছত ইংৰাজী অৰ্থ দিয়া হৈছে। তদুপৰি সমাৰ্থক শব্দৰ ব্যাখ্যাৰ লগতে উদাহৰণ আৰু অৰ্থৰ লগত খাপখোৱাকৈসচৰাচৰ ব্যৱহাত ভাবুক খণ্ড-বাক্যৰো সন্নিবিষ্ট হৈছে বুলি উল্লেখ কৰিছে।

অভিধানখনৰ ব্যৱহাৰকৰ্ত্তাক উদ্দেশ্য কৰি লিখা ‘ভালকৈ মন দি মনত বাখিব লগীয়া কথা’ অংশই হৈছে হেমকোষত সন্নিবিষ্ট হোৱা পঢ়াৰৈৰ প্ৰতি নিৰ্দেশিকা। অৱশ্যে অভিধানত সন্নিবিষ্ট এই অংশই ব্যৱহাৰৰ নিৰ্দেশৰ লগতে অসমীয়া ভাষাত কিছু স্বকীয় বৈয়াকৰণিক দিশসমূহৰো আলোকপাত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। এই অংশত বণিন্যাসৰ নিয়ম, উচ্চাৰণ, উচ্চাৰণৰ চিনিবিলাক, শব্দবিলাকৰ অৰ্থৰ চিন, অপভ্ৰংশ শব্দ আৰু লিঙ্গৰ বিষয়ে লিখিছে।

অভিধানখনত ব্যৱহাৰ কৰা বণিন্যাসৰ কথা উল্লেখ কৰিবলৈ যাওঁতে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই অসমীয়া ভাষাত তিনি প্ৰকাৰে বণিন্যাস কৰা হয় বুলি উল্লেখ কৰিছে। প্ৰথমতে উচ্চাৰণ অনুসৰি, দ্বিতীয়তে মূল শব্দৰ দৰে আৰু তৃতীয়ত জনা লোকসকলে বহুদিন ধৰি চলোৱা নিয়ম অনুসৰি বুলি উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু বণিন্যাসৰ ক্ষেত্ৰত উচ্চাৰণকেই মূলৰাপে ধৰা হয় বুলি উল্লেখ কৰিছে। অসমীয়া ভাষাত এই তিনিটা নিয়ম কিদৰে থয়োজ্য হৈছে তাক তেওঁ এইবুলি উল্লেখ কৰিছে—

১) যদি মূল শব্দৰ আখৰ বাখিলৈ কোনো অসমীয়া শব্দৰ উচ্চাৰণ লৈ৬ে, তেনেহলে তাৰ মূললৈ নেচাই উচ্চাৰণৰ অনুগামী হ'ব লাগে। উদাহৰণস্বৰূপে তেওঁ সংস্কৃত মসূৰ শব্দক কিদৰে অসমীয়াত মচুৰ বাপে লিখা হৈছেৰা সংস্কৃতৰ প্ৰৱীণ, রেদ আদি শব্দক অসমীয়া প্ৰৱীণ, বেদ হিচাপে লিখা হয় তাক দেখুৱাইছে। তেওঁ লগতে সংযোগ কৰিছে যে ফাঁচী আদি বিদেশী ভাষাৰ শব্দকো অসমীয়া উচ্চাৰণৰ দৰেই লিখা উচিত।

২) মূল শব্দৰ যি আখৰ বাখিলৈ অসমীয়া শব্দৰ উচ্চাৰণৰ ব্যতিক্ৰম নহয়, তাক মূলৰ দৰে লিখিব লাগে। যোনে-সংস্কৃতৰ কৰ্ণ, ছাত্ৰ, সপ্ত অসমীয়াত কাণ, ছাত্ৰ, সাত এইদৰে লিখা হয়।

३) बहुदिन धरि प्रचलित है अहा नियम अनुसारि लिखिबैले गले तात उच्चारण लबाब कोनो कथा आहि नपरे। एইबाबेई एই क्षेत्रत बर्णविन्यासव परिवर्तन अनावश्यक हय। उदाहरणमध्यकपे गाब समस्त भाब बहन कबे वाबे भवि(चबण) ह'ब लागे भवी किस्त 'भवि' बुलि लिखाब वीति बहुदिन चलि आहिछे।

'बर्णविन्यासव कथात उच्चारणेई घाई बाट देखाओँता'-बुलि विश्वास कबा हेमचन्द्र बरबाई एই प्रसंगक्रमे डृ व सलनि र, ज आरु वा व परिवर्ते ज व उच्चारण होवालै चाई सेहिबोबक उच्चारणव दबे लिखात कोनो दोष देखा नायाय बुलि उल्लेख कविछे। अरश्ये हेमचन्द्र बरबाई उच्चारणगत बर्णविन्यासव पोषकता कविलेव भिन्न अर्थ प्रकाशक शब्दव बर्णविन्यास एके वाखिले पढेतोताब मनत अर्थव कथात आशंका जनिव पाबे बुलि कैचे। उदाहरणमध्यकपे तेऊँ अस्ति बुजोरा हड्ड शब्दव परा अपार्दृश्य हाड्ड शब्दक यदि आमाब उच्चारण अनुसारि हाब लिखा याय, तेण्ठे ताब आरु मूलव दबे लिखित, डिस्ट्रिक्ट अलंकाब बुजोरा "हाब" शब्दव माजत एको प्रत्येद मेथाके, तलत अमुकाब "हाब छिगिल" एनेको लिखिले ताब अस्ति भागिल ने अलंकाब सुलकिल बुजा टान ह'ब। सेये तेऊँ प्रत्येक शब्दव बर्णविन्यास बेलेग ह'ब लागे बुलि आरु अभिधानखनत एই मूल मत पालन कबा हैचे बुलि उल्लेख कविछे।

उच्चारणव प्रसंगत हेमचन्द्र बरबाई असमीया भाषात उच्चारित होरा शब्दबोबव कि परिस्थितित स्वास्त आरु ब्यञ्जनास्त हय सेहिबोब उल्लेख कविछे। तेऊँ उल्लेख कबा एने केतबोब नियम हैचे—

१) असमीया भाषात असंयोगी आरु कोनो स्वरव चिनेबे युक्त नोहोरा एटा ब्यञ्जन आखब अस्तु थका शब्दबिलाक ब्यञ्जनास्त। येने—घर्, पर्, आग्, पाच् इत्यादि।

२) किस्त ब्यतिक्रमकपत एने परिवेशव केतबोब शब्द अकाबास्त हय। सेहिबोब—नाब, बाट, पाभ, काछ, बाब, तेब इत्यादि।

३) शब्दव अस्तु थका कोनो स्वरव चिनेबे युक्त नोहोरा यि असंयोगी ब्यञ्जनव आगत अनुस्माब वा विसर्गथाके सिओ अकाबास्तुकपे उच्चारित हय। येने—सिंह, मांस, कंस इत्यादि।

४) कोनो स्वरव चिन नथका एटा माथोन ब्यञ्जन आखबीया धातु सदाय अकाबास्त, किस्त धातुब अस्तु थका संयोगी आरु स्वरव चिनेबे युक्त नोहोरा ब्यञ्जन केतियाओ अकाबास्त नहय। येने—बान्ध, कान्ध इत्यादि।

एहिबोब वादेव तेऊँ १९-व परा २८ बोलेके ब्यरहात संख्याबाचक शब्दव अस्तु थका श-व उच्चारण च-व दबे होरा, य आरु य-व उच्चारणव लगते स्वरव द्वाप्र आरु दीर्घ उच्चारणव कथाओ उल्लेख कविछे। एই प्रसंगत तेऊँ अभिधानखनत ब्यरहात होरा असमीया भाषाब उच्चारणव निर्देशक विभिन्न चिनसमूहव वियये उल्लेख कविछे। असमीया भाषाब स्वरव उच्चारणगत थका आ आरु ए-व उच्चारणगत दुटा भिन्नकपव कथा उल्लेख कविछे। तेऊँ दीर्घस्वरयुक्त आ आरु ए-स्वरव बुजाबैले ब्यरहात शब्दव आखबरव ओपरत डेच (-) चिन दि उच्चारण शिकाबव यन्तु कविछे। तेऊँ लिखिछे—

अकलै वा ब्यञ्जनेबे युक्त है थका यि "अ"-व ओपरत (-) एই चिन आछे, ताक अलप दीघलैकै,

অর্থাত অভিধান শব্দৰ “অ”ৰ দৰে মাত্ৰিব লাগে। ... সেই চিন নথকা অ চুটি, অর্থাত আকাৰ শব্দৰ “অ”ৰ নিচিনা। (হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা, হেমকোষ)

ইয়াৰ বাহিৰেও শব্দৰ মাজৰ কোনো আখবৰ লুপ্ত হৈ আছে বুজাবলৈ পূৰ্বৰ আখবৰ ওপৰত (') ব ব্যৱহাৰ, একেটা শব্দৰ আখবৰবোৰ এক অংশক আনটোৰ পৰা বেলেগকৈ মাতিৰলৈ দুই অংশৰ মাজত (-) হাইফেনৰ ব্যৱহাৰ আৰু ব্যঞ্জনাত্মক বুজাবলৈ শব্দৰ শেষ আখবৰ তলত হলস্ত চিন () চিনৰ ব্যৱহাৰ সম্পর্কেও নিৰ্দেশ দিছে।

হেমকোষত সম্ভিষ্ট হোৱা প্রতিটো মূল শব্দৰ অৰ্থৰ নিৰ্দেশ সঠিকভাৱে পাবলৈও হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই পাতুৱৈৰ প্রতি নিৰ্দেশিকা প্ৰদান কৰিছে। তেওঁ অভিধানখনত শিতানশব্দ বা মূল শব্দই বুজোৱা প্ৰতিশব্দবোৰ মাজত একোটা যতি (,), বেলেগ অৰ্থৰ নিৰ্দেশ দিবলৈ বা আন প্ৰতিশব্দ এটাৰেই ব্যাখ্যা প্ৰদানৰ ক্ষেত্ৰত আগৰ প্ৰতিশব্দ বা ব্যাখ্যাৰ মাজত একোটা দীৰ্ঘ যতি (;), কোনো প্ৰতিশব্দ বা ব্যাখ্যাৰ টিপ্পনী দিবলৈ টিপ্পনী বেষ্টন বেখা () আদি ব্যৱহাৰৰ নিৰ্দেশ প্ৰদান কৰিছে।

৭.২ হেমকোষৰ বৰগাঁথনি

অভিধানৰ বৰগাঁথনি বুলি ক'লে সাধাৰণতে অভিধানত অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা শিতানশব্দৰ বিস্তৃতিকেই বুজা যায়। অভিধানখনত ২২,৩৪৬ টা শব্দ সম্ভিষ্ট হৈছে। হেমকোষত সংকলিত হোৱা শব্দ সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত বৰুৱাই প্ৰধানকৈ ব্ৰহ্মনৰ অভিধানৰ পৰাই শিতানশব্দবোৰ লৈছে যদিও তেওঁ কিদৰে শব্দ সংগ্ৰহ কৰিছিল সেইয়া হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে সুন্দৰকৈ উল্লেখ কৰি গৈছে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই হেমকোষৰ পাতনিত উল্লেখ কৰা অনুসৰি অভিধানখনি বচনৰ ক্ষেত্ৰত মূল আৰ্হি হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছিল ওৱেৰষ্টৰ ইংৰাজী অভিধান। অভিধানখনৰ শব্দ সংকলনৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ ব্ৰহ্মনৰ অভিধানৰ পৰা উপকৃত হৈছে বুলি উল্লেখ কৰিছে। তদুপৰি উইলচনৰ সংস্কৃত-ইংৰাজী অভিধান, টম্পচনৰ হিন্দী-উর্দু-ইংৰাজী অভিধান আৰু মাজে মাজে কেৰীৰ বঙ্গলা-ইংৰাজী অভিধানৰ পৰাও উপকৃত হোৱা বুলি উল্লেখ কৰিছে। (হে. গোস্বামী ৬২)

৭.৩ হেমকোষৰ অনুগাঁথনি

হেমকোষৰ অনুগাঁথনিৰ আলোচনা কৰিবলৈ ত'লে আমি অভিধানখনত নিহিত শিতানশব্দই বহন কৰা আভিধানিক তথ্যৰ গাঁথনিটো বিচাৰ কৰিব লাগিব। অভিধানখনৰ প্ৰবিষ্টিসমূহত নিহিত অনুগাঁথনিৰ আলোচনা কৰিবলগীয়া বিষয়বোৰ এনেধৰণৰ হ'ব—শব্দৰ ক্ৰম, আখবৰ জেঁটনি, উচ্চাৰণ, ব্যাকৰণগত সন্তোষ, বৃৎপত্তি, অৰ্থৰ নিৰ্দেশ, উদাহৰণ ইত্যাদি।

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই অভিধানখনৰ শিতানশব্দৰ প্ৰবিষ্টি লিখনৰ ক্ষেত্ৰত সেইবোৰ বৰ্ণনুক্রমত সজাইছে। এই বৰ্ণনুক্রম পুৰুষোত্তম বিদ্যাবাগীশৰ প্ৰয়োগ বৰতমালা ব্যাকৰণ অনুযায়ী কৰা দেখা গৈছে। বিদ্যাবাগীশৰ ব্যাকৰণৰ বৰ্ণবিন্যাসৰ প্ৰথম সূত্ৰত কোৱা ‘আকাৰাদিক্ষকাৰান্তৰবৰ্ণমালানুৰৰ্ততে।।’—অৰ্থাৎ আ-কাৰৰ পৰা ক্ষ-কাৰলৈকে লৈয়ে বৰ্ণমালা। সেইকাৰণে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই হ-ব পিছতে ক্ষ-ক স্থান দিছে। (ব. গোস্বামী, অভিধান-তত্ত্ব ১৩) অভিধানখনত অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা শিতানশব্দৰ বৰ্ণনুক্রমক উল্লেখ কৰা হ'ল—

অ	আ	ঁ	ই
ট	উ	ং	
এ	ও		ও
ক	খ	গ	ঘ
চ	ছ	জ	
ট	ঠ	ড	ঢ
ত	থ	দ	ধ
প	ফ	ব	ভ
য	ৰ	ল	ম
শ	স	হ	ঙ্ক

অভিধানখন শব্দক্রম বৈশিষ্ট্যসমূহ হচ্ছে—

ক) স্বর বর্ণমালার অস্তর্ভুক্ত কিন্তু শব্দত ব্যৱহাৰ নোহোৱা থৃ, ঙ, ঙঁ— এই তিনিটা বৰ্ণক সম্পূৰ্ণ পৰিহাৰ নকৰি যথাস্থানত উল্লেখ কৰি অসমীয়া আৰু ইংৰাজীত কাৰণ দৰ্শাই টোকা প্ৰদান কৰিছে।

খ) ব্যঞ্জনবৰ্ণৰ ক্ষেত্ৰতো শব্দৰ আৰম্ভণিত ব্যৱহাৰ নোহোৱা আখবোৰৰ (ঙ, এঁ, ণ, ৰ, ঘ)—ক অভিধানখনত ব্যৱহাৰ কৰা নাই। একেদৰে বা-আখবোৰকো এই বৰ্ণানুক্ৰমত ৰখা নাই। অৱশ্যে কিছুমান আখবোৰ সম্পূৰ্ণ পৰিহাৰ নকৰি যথাস্থানত সেইবোৰৰ উল্লেখ কৰিছে আৰু অভিধানখনত সেই আখবোৰ ব্যৱহাৰ নকৰাৰ কাৰণ সম্পৰ্কেও ব্যাখ্যা দাঙি ধৰিছে।

গ) উপানুক্ৰম (sub-sequence) —ত ৰক্ষিত হোৱা য, ড, ঢ, ত, ত, ত, ৰ—এই বৰ্ণ কেইটাৰ কোনো পৰিচয়মূলক বৰ্ণনা অভিধানখনত পোৱা নাযায়।

ঘ) য, ড, ঢ, চ চাৰিটা বৰ্ণক ক্ৰমে য, ড, চ আৰু ত—ৰ লগতে বিকল্প ৰূপত উল্লেখ কৰিছে। আৰু শব্দৰ মাজত এইবোৰ ব্যৱহাৰ হওতে উপানুক্ৰমত এই ভাৱেই ক্ৰম ৰক্ষিত হৈছে।

ঙ) উপানুক্ৰমত শব্দবোৰ সজাওঁতে মূল বৰ্মানুক্ৰমক ৰক্ষা কৰিয়েই স্থান দিবলৈ চেষ্টা কৰা দেখা গৈছে যদিও স্বৰবৰ্ণৰ পিছতেই অনুস্থাৰ (ঁ), বিসৰ্গ (ঃ) আৰু চতুৰ্বিন্দু (°) বা অনুক্ৰমত শব্দবোৰক সজাইছে।

অভিধানখনত ব্যৱহাৰ কৰা আখব জোঁটনি প্ৰসংগলৈ যোৱাৰ আগতে আমি হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সমকালীন অসমীয়া ভাষাৰ অৱস্থা আৰু প্ৰচলিত আখব জোঁটনিৰ বিষয়ে উনুকিয়াৰ লাগিব। এফালে অসম ইংৰাজৰ অধীন হোৱাত পায় দুৰ্বলি বছৰৰ অৱহেলাত পৰি অসমীয়া ভাষাৰ স্বাভাৱিক বিকাশত আহি পৰা স্থৰ্বিবতাৰ মাজতে ক্ষীণকৈ হ'লৈও সত্ৰাকেন্দ্ৰিক বৈষণৱ ধৰ্মীয় পুথি-পাজি প্ৰতিলিপিৰ বাবে লিপিকাৰৰ মাজত প্ৰচলিত হৈ থকা অসমীয়া বৰ্ণ বিন্যাসৰ ধাৰা আৰু আনফালে আমেৰিকান মিছনেৰীসকলে প্ৰহণ কৰা অসমীয়া লিখন বীতিৰ মাজত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই কোনো সন্তুলিত ৰূপ দেখা পোৱা নাছিল। সেয়ে অসমীয়া ভাষা বিকৃত হৈ পৰিব বুলি কৰা আশংকাত উলিপ হৈ পৰা বৰুৱাই অসমীয়া আখব জোঁটনিৰ এটা সুস্থ বীতি গঢ়ি

তুলিবলৈ বদ্ধ পরিপক্ষ হৈ পৰে। এই প্ৰসংগত বসন্তকুমাৰ গোস্বামীয়ে মন্তব্য কৰিছে—

হেমকোষ বচনাৰ সময়ত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সন্মুখত অসমীয়া ভাষাৰ বণবিন্যাসৰ আৰ্হি আছিল তিনিটা ১. পুৰণি অসমীয়া ৰীতি, ২. কলিকতীয়া মিছনেৰী ৰীতি আৰু ৩) যাদুৰাম ব্ৰাউনৰ ৰীতি। পুৰণি অসমত অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু অভিধান নাছিল যদিও ভাষা শুনৰকৈ কোৱা আৰু লিখাত গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল। অবশ্যে বণবিন্যাসত পুঁথিৰোৰ মিল নাছিল, লিপিকাৰৰ প্ৰমাণে আছিল তথাপি পুৰণি ৰীতিৰ নিজস্ব আদৰ্শ এটা আছিল, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণৰ ভাষাত এই ৰীতিৰ প্ৰতিধৰণি আছে। হেমকোষত এই ৰীতি তেওঁ অনুকৰণ কৰা নাই। ড° কেৱী চাহাৰৰ যত্নত কলিকতাত মিছনেৰীসকলে নতুন বণবিন্যাসৰ ৰীতি নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল, সংস্কৃতৰ অনুগামী এই ৰীতিও হেমচন্দ্ৰ সন্মুখত আছিল। কিন্তু হেমচন্দ্ৰই কলিকতীয়া মিছনেৰী ৰীতি আৰু তিনিহেজাৰ বহুৰীয়া সংস্কৃত ৰীতিহে গ্ৰহণ কৰিলো। (ব. গোস্বামী, “হেমকোষৰ ওখ দেউলটি” ৪৩)

এই কথাখাৰৰ তাৎপৰ্য মনকৰিবলগীয়া। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই ‘ভালকৈ মন দি মনত ৰাখিব লগীয়া কথা’ বুলি হেমকোষত লিখা বণবিন্যাসৰ নিয়মবিলাকৃত যদিও বানান নিৰ্ধাৰণৰ বাবে প্ৰধানকৈ তিনিটা নিয়ম শব্দৰ মূল অনুসৰি, শব্দৰ উচ্চাৰণ অনুসৰি আৰু জনা-বুজা লোকৰ মাজত বহুদিন ধৰি প্ৰচলিত বানান-ৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। সেইবোৰৰ মাজত তেওঁ উচ্চাৰণৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হৈছিল যদিও সংস্কৃতৰ মূলৰ প্ৰতিহে অধিক আগ্ৰহী হৈছিল। কাৰণ অভিধানখনত সংকলিত হোৱা তৎসম শব্দৰ লগতে তঙ্গৰ আৰু অৰ্থ তৎসম শব্দৰ ক্ষেত্ৰত নানা বিৰুতন ঘাটি সালসলনি হোৱাৰ পিছতো তেওঁ তেনে শব্দৰ কিয়দংশ তথা অংশ বিশেষত সংস্কৃতৰ যুক্তিৰে বানান লিখিছিল। (স. গোস্বামী ১৯৮)

অভিধান এখনত অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা শিতানশব্দৰ উচ্চাৰণৰ নিৰ্দেশ দিয়াটো অভিধানতাত্ত্বিক দিশৰ এক অন্যতম উপাদান। সন্তুষ্টতঃ উচ্চাৰণৰ নিৰ্দেশ দিবলৈ তেওঁ পাশ্চাত্য অভিধানৰ পৰাই আৰ্হি কৰপে লৈছিল। অবশ্যে ব্ৰহ্মন অভিধানখন যিহেতু উচ্চাৰণভিত্তিক আখৰ জোঁটনিত সংকলিত আছিল সেয়ে তাত স্বাভাৱিকতেই উচ্চাৰণৰ নিৰ্দেশ নাই। উচ্চাৰণৰ নিৰ্দেশ দিবলৈ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই এক অভিনৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই উপলক্ষি কৰিছিল যে অসমীয়া আখৰবোৰৰ উচ্চাৰণ, যুক্তোক্ষবোৰৰ উচ্চাৰণ আৰু শব্দবোৰৰ অন্ত্য আখৰবোৰৰ উচ্চাৰণ জানিলো প্ৰায় সঠিক ভাৱে অসমীয়া শব্দবোৰৰ উচ্চাৰণ কৰিব পাৰি। বৰুৱাই তেওঁৰ অসমীয়া ব্যাকৰণত ‘উচ্চাৰণ সমৰক্ষে বিশেষ কথা’ বুলি অসমীয়া আখৰৰ উচ্চাৰণ প্ৰণালীৰ বিষয়ে লিখিছে। (হে. বৰুৱা, অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ ৬-৮)

হেমকোষৰ উচ্চাৰণৰ নিদেশসমূহ এনেধৰণৰ—

- ১) অ থকা শব্দত অ-ব উচ্চাৰণ দীৰ্ঘকৈ বুজাৰলৈ অ-ব ওপৰত ডেচ (-) চিন ব্যৱহাৰ কৰিছে।
- ২) অ-ব দৰে বৰুৱাই এ-ব ক্ষেত্ৰতো দীৰ্ঘ স্বৰৰ উচ্চাৰণ স্থীকাৰ কৰিছে। এই ক্ষেত্ৰতো তেওঁ একেধৰণৰ ওপৰত ডেচ (-) দিয়া পঢ়া হাতত লৈছে।
- ৩) শব্দত ব্যৱহাৰত হোৱা ব্যঞ্জন বা যুক্তোক্ষৰ উচ্চাৰণ ব্যঞ্জনাত্ম বুজাৰলৈ আকৰণ তলাত হলন্ত চিন () ব ব্যৱহাৰ কৰিছে। যেনে—আঁচ, কৰচ, উৰ্বাঙ্ক ইত্যাদি।

৪) আকৌ যিবোৰ শব্দৰ উচ্চাৰণ সাধাৰণভাৱে দেখুৱাৰ নোৱাৰি, তেনে ক্ষেত্ৰত বন্ধনীৰ ভিতৰত সেই উচ্চাৰণান্তৰিত আখবটোৱ উচ্চাৰণ লিখি দিছে। যেনে—উনেশ্ (উনেছ), বৎস (-চ) ইত্যাদি।

অৰ্থবোধ জন্মিবৰ বাবে অভিধানত ব্যাকৰণগত সন্তোষ দিয়া হয়। হেমকোষতো অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণগত সন্তোষ পাৰ্যমানে সামৰা দেখা গেছে। অভিধানখনত পদ নিৰ্দেশৰ উপৰিও লিঙ্গ, সংখ্যাবচক শব্দ, উপসৰ্গ, অনুকূল আৰু অনুুকূপ শব্দৰ বিষয়ে ব্যাকৰণগত নিৰ্দেশ দিছে। ব্যাকৰণগত সন্তোক মূলতঃ নটা ভাগত ভগালেও সেইবোৰো আকৌ উপবিভাগ হিচাপেও সেইবোৰ আলোচনা কৰিছে। যথা— অব্যয় বুজোৱা শব্দবোৰক অভিধানখনত আকৌ ক) আনুষংগিক অব্যয় (আ. অব্য.), খ) ভাৰবোধক অব্যয় (ভা. অব্য.), গ) যোজক অব্যয় (যো. অব্য.), ঘ) সংৰোধনাৰ্থক অব্যয় (স.অব্য.) আৰু গ) প্ৰশ্নাৰ্থক অব্যয় (প্. অব্য.) এই পাঁচটা ভাগত ভাগ কৰা দেখা গেছে।

ক) আ. অব্য.

বাৰে আ. অব্য. (যোঁ. বাৰঁ; অঁ. বাৰ, কাৰণ) কাৰণে, নিমিত্তে; যেনে, কিলা-কিলিৰ
বাবে দণ্ড হল; পৰিৱৰ্তে, সলনি; যেনে, তাৰ বাবে তুমি যোৱা, on account
of, instead of, in place of. (হে. বৰুৱা, হেমকোষ ৯৪৫)

খ) ভা. অব্য.

আও ভা. অব্য. আশ্চৰ্য বুজোৱা মাত; যেনে-আওঙ্গ কি হাতী। an exclamation of
surprise. (হে. বৰুৱা, হেমকোষ ১২৩)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই যিমান দূৰ সন্তোষ হেমকোষত প্ৰায় সকলোৰো শব্দৰেই বৃংপত্তি দিবলৈ
যত্ত কৰিছে। বৃংপত্তি প্ৰদানৰ বাবে বৰুৱাই তৎসম আৰু তঙ্গৰ শব্দৰ ক্ষেত্ৰত সংস্কৃতৰ মূল
শব্দৰ উল্লেখ কৰি ইয়াৰ লগত সম্বন্ধ দেখুৱাইছে। কিছুমান শব্দৰ ক্ষেত্ৰত মূল নিৰ্দেশৰ লগতে
শব্দৰ সাধনো দেখুৱাইছে। অসমীয়া ভাষাৰ শব্দৰ পৰা উন্তৰ হোৱা শব্দৰ ক্ষেত্ৰত কেৱল
শব্দটোহে উল্লেখ কৰিছে। অভিধানখনত বৃংপত্তিৰ নিৰ্দেশ এনেধৰণৰ—

শব্দৰ সাধনৰ সৈতে মূল নিৰ্দেশ—

হিমাঞ্জি (সং. হিমাঞ্জি-হিম, গোট মৰা পানীনতদি, পৰ্বত) হিমালয় পৰ্বত, the Himalayas.
(হে. বৰুৱা, হেমকোষ ১৩৭৭)

মূল নিৰ্দেশ—

হিজল (সং. হিজল, এৰিধ গছ) পিটনিৰ ওচৰত হোৱা এৰিধ গছ, a kind of tree
growing in marshy ground. (হে. বৰুৱা, হেমকোষ ১৩৭৫)

কেৱল উৎসৰ নিৰ্দেশ—

উইল বি. (ইঁ.) অস্তি ইচ্ছা পত্ৰ, অচিয়ন্তামা, a will (হে. বৰুৱা, হেমকোষ ১৯১)
আকৌ, কিছুমান শব্দৰ বৃংপত্তিৰ নিৰ্দেশ বা উৎসৰো নিৰ্দেশ দিয়া দেখা নাযায়। যেনে—
অ অব্য. ওচৰত থকা লোকক সম্বোধন কৰাত ব্যৱহৃত মাত; যেনে- অঙ্গ হৰি,
হলিবাম অঙ্গ a vocative particle. (হে. বৰুৱা, হেমকোষ ১)

অর্থ প্রদানৰ ক্ষেত্ৰত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই শব্দৰ ব্যৃৎপত্তিগত অৰ্থ আৰু পঢ়লিত অৰ্থৰ প্রতি গুৰুত্ব প্ৰকাশ কৰিছে। অভিধানখনত অৰ্থবোৰ প্রদান কৰোঁতে প্ৰথমে মূল নিশ্চীত হোৱা শব্দৰ ক্ষেত্ৰত মূলানুগত অৰ্থটো প্ৰথমে প্রদান কৰি তাৰ পাছত সমাৰ্থক প্ৰতিশব্দৰে আৰু প্ৰয়োজনত ব্যাখ্যা বা বৰ্ণনাৰ মাধ্যমেৰে প্ৰকাশ কৰিছে। প্ৰতিটো অসমীয়া অৰ্থৰ পিছতেই ইংৰাজী অৰ্থও প্রদান কৰিছে।

উদাহৰণস্বৰূপে সমাৰ্থক প্ৰতিশব্দ আৰু সামান্য বৰ্ণনাৰে দিয়া চন্দ্ৰ আৰু সূৰ্যৰ প্ৰবিষ্টিৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰোঁ—

সূৰ্য় বি. সং. সূৰ্য-সূ, গতি কৰ; বেলিয়ে পৃথিবীৰ চাৰিওফালে গতি কৰে, এই
ভাৱত) বেলি, দিনত পোহৰ দিয়া থহ, the Sun. (হে. বৰুৱা, হেমকোষ, ১৩২৩)

চন্দ্ৰ বি. সং. চন্দ্ৰ-চদ, আনন্দিত কৰ, চন্দ্ৰৰ বশ্যায়ে মনত বং লগায়, এতেকে)
শশধৰ, নিশাকৰ, জোন, the Moon.(হে. বৰুৱা, হেমকোষ, ৪৭০)

শব্দৰ অৰ্থ নিখোঁতে সমাৰ্থক প্ৰতিশব্দ বুজোৱা শব্দবোৰক কমা শচঁঁঁ দি আৰু ভিন্ন অৰ্থ
বুজাবলৈ প্রতি শব্দৰ পাছত চেমিকলন (;) ব্যৱহাৰ কৰিছে। আকৌ, সংকলিত কেতবোৰ
শব্দৰ অৰ্থ প্রদান কৰোঁতে সিবোৰ সংজ্ঞা বা সূত্ৰে দিবলৈ বিচৰাৰ বিপৰীতে কেতবোৰ আকৌ
বৰ্ণনাৰ মাজেৰে প্রদান কৰা দেখা গৈছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, তলৰ সংজ্ঞাত্মক আৰু বৰ্ণনাধৰ্মী
প্ৰবিষ্টিকেইটা দিয়া হৈছে—

অনুৰোধ বি. (সং. অনুৰোধ, উপৰোধ-অনু, উপস. + ৰূধ, আটক কৰ) কোনো লোকৰ
উপকাৰৰ নিমিত্তে বা কোনো কৰিবৰ নিমিত্তে কৰা খাটনি; যেনে—অমুকৰ
অনুৰোধত এই কৰিলোঁ, অনুৰোধত আহিলোঁ, recommendation, the act
of advising something fit to be done, solicitation, supplication,
appeal, entreaty, request. (হে. বৰুৱা, হেমকোষ ৬১)

মাৰলি, মাৰলী বি. ঘৰৰ চাল ধৰা আৰু এমূৰৰ পৰা আন মূৰলৈ ব্যাপা বাঁহ বা কাঠ, a pole or
a long piece of timber or bamboo supporting the roof of a house.
(হে. বৰুৱা, হেমকোষ ১০৮৭)

কিছু কিছু ক্ষেত্ৰত আকৌ অৰ্থ প্রদান কৰিবলৈ গৈ বৰুৱাই নিজস্ব দৃষ্টিভঙ্গী একোটাৰও
প্রদান কৰা দেখা গৈছে। এনেকুৱা হোৱাৰ বাবেই কেতবোৰ শব্দৰ অৰ্থই বিকৃত হৈ পৰিছে—
অসুৰবি. (সং. অসুৰ, দৈত্য-আ, নহয় + সুৰ, দেৱতা) দৈত্য, দানৰ; এতেকে দয়া মৰম নথকা
মানুহ, বলী আৰু সাহিয়াল মানুহ, a demon, a monster, a very mischievous and
cruel man, a strong courageous man. (হে. বৰুৱা, হেমকোষ ১১৫)

বাক্যত শব্দ প্ৰয়োগৰ অসুচলতা দূৰ কৰিবলৈ বা শব্দৰ অৰ্থৰ সুস্পষ্টতা প্রদানৰ প্ৰয়োজনতেই
অভিধানত উদাহৰণ দিয়া হয়। হেমকোষত এই প্ৰয়োজনতেই পার্যমানে উদাহৰণ সংযোগ
হৈছে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই অতি সচেতনভাৱেই য'ত প্ৰতিশব্দ বা ব্যাখ্যা দিলেই অৰ্থ স্পষ্ট হৈ পৰে
তাত উদাহৰণ দিয়া নাই। সাধাৰণতে দ্ব্যৰ্থকতা দূৰ কৰিবলৈ আৰু প্ৰয়োগৰ প্ৰতি বিশেষ মনোযোগ

ଆগତ ରାତି କେତବୋର ଶବ୍ଦର ପ୍ରବିଷ୍ଟିତ ଉଦାହରଣ ସଂଯୋଗ କରିଛେ । ମେନେ—

ଫଳ ଅ. ଧା. (ସେ. ଫଳ, ଉତ୍ପନ୍ନ ହ) ଗୁଡ଼ି ଧର; ଯେନେ—ଆମଜୋପା ଫଳିଛେ, to bear fruit; ସିଦ୍ଧ ହ, ସଫଳ ହ; ଯେନେ—କଥାଟୋ ଫଳିଲ, to be fulfilled, ବି. ଗଛର ଗୁଡ଼ି, fruit; ସିଦ୍ଧି, ଲାଭ, କୋନୋ କାର୍ଯ୍ୟର ପରିଣତି; ପ୍ରତିକାର, produce, consequence, result, retribution. (ହେ. ବରରା, ହେମକୋଷ ୧୧୫)

ଆକୌ, ବେଳି ପ୍ରବିଷ୍ଟିତ ପ୍ରଦାନ କରା ଚାରିଓଟା ଅର୍ଥର ବାବେଇ ଉଦାହରଣ ଦି ଶବ୍ଦବୋରର ପ୍ରୟୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧେ ହିଁ ପରା ସନ୍ଦେହ ଆଁତର କରିଛେ—

ବେଳି ବି. (ସେ. ବେଳା, ସମୟ) ସମୟ, କାଳ; ଯେନେ—ବହୁତ ବେଳି ହଲ, time, ସୂର୍ଯ୍ୟ (ତାର ଦାରା ସମୟର ନିର୍ମଳ ହୁଏ, ଏତେକେ), ଯେନେ—ବେଳି ଓଲାଲ, the Sun; ବାର, କବାର ଏଟା ସମୟ; ଯେନେ—ଏବେଳି ଆହିଲ, ଦୁରୋଲି ଗଲ, a tur, ପଲମ; ଯେନେ ଏହି ତାତ ବେଳି ନକରିବିଦ୍ଧି delay. (ହେ. ବରରା, ହେମକୋଷ ୧୦୦୦)

୮.୦ ସାମରଣି

ବିଶ୍ଵ ଶତକାତ ବିକାଶ ଲାଭ କରା ଅଭିଧାନତତ୍ତ୍ଵ ବିଷୟଟୋରେ ବର୍ତମାନ ଏକ ନବ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଯତନିକ ବିଷୟ ହିଚାପେ ସମାଦୃତ ଯଦିଓ ଇହାର ଆଧାରରେ ହେମକୋଷର ବିଚାର-ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାତୋ ବର ଏଟା ସମୀଚୀନ ନହୁଁ । ତାରାଚ ଅଭିଧାନ ପ୍ରଗଯନର ବେଳିକା ଯିହେତୁ କେତବୋର ନୂନତମ ବୀତିବଦ୍ଧତାର ମାଜେଦିଯେଇ ବରରାଇ ହେମକୋଷର ପ୍ରଗଯନ କରିଛିଲ ସେଯେ ଯତନ୍ଦ୍ର ସମ୍ଭବ ଅଭିଧାନତାତ୍ତ୍ଵକ ଦିଶେରେଓ ଇହାର ବିଚାର ସମ୍ଭବ ହେ ଉଠିଲ । ଲଗତେ ଅଭିଧାନ ପ୍ରଗଯନର ଆର୍ହି ହିଚାପେ ତେଓଁ ସମ୍ମୁଖତ ଆଧୁନିକ ପାଶାତ୍ୟ ପରମ୍ପରାରେ ସମ୍ମନ ଅଭିଧାନସମ୍ଭବ ପ୍ରଗଯନ-ବୀତିଯେ ବରରାକ ଅଭିଧାନ ପ୍ରଗଯନର ଏକ ନିଜସ୍ତ ପଦ୍ଧତି ନିର୍ମାଣ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣେ ସହାୟ କରିଛିଲ ବୁଲିବ ପାରୋ । ତାରୋପରି ଭାଷିକ ଜୀତିଯାତ୍ମାଦର ବାବେଇ ଅରହେଲିତ ଆରୁ ନିଷ୍ପେଷିତ ହେ ପରା ଅସମୀୟା ଭାଷାର ସ୍ଵକିଯ କୃପ ପୁନଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ହକେ ହେମଚନ୍ଦ୍ର ବରରାଇ ପ୍ରଚୁର ଅଧ୍ୟୟନ, ଅଧ୍ୟରମାୟ ଆରୁ ଏକାଥ ଚିତ୍ରେ ଅସମୀୟା ଭାଷାର ଏହି ଅଭିଧାନଖନ ପ୍ରଗଯନ କରି ଉଲିଯାଇଛିଲ । ବ୍ୟାକରଣ ଆରୁ ଅଭିଧାନ-ପ୍ରଗେତା ହିଚାପେ ଅସମୀୟା ଭାଷାକ ଆଧୁନିକ କୃପ ଦିଯାତ ବରରାର ଅନବଦ୍ୟ ଅବାଦାନ ସଦୟ ସ୍ଵରଣୀୟ ହେ ବିନ୍ବ । ହେମକୋଷର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅସମୀୟା ଅଭିଧାନସମ୍ଭବ କୋନୋଥିନେଇ ହେମକୋଷକ ଉପେକ୍ଷା କରି ଆଗବାଢ଼ିବ ପରା ନାହିଁ । ହେମଚନ୍ଦ୍ର ବରରାର ଅଭିଧାନ ପ୍ରକାଶ ହୋଇବପରା ଆଜିକୋପତି ଅସମୀୟା ଭାଷାର ବିଭିନ୍ନଖନ ଅଭିଧାନ ପ୍ରକାଶ ହେଚେ ଯଦିଓ ଅସମୀୟା ଭାଷା-ଭୟୀସକଳର ବାବେ ଏତିଯାଇଲେକେ ଆଭିଧାନିକ କର୍ତ୍ତପକ୍ଷ ହିଚାପେ ପ୍ରଥମେଇ ସକଳୋରେ ହେମଚନ୍ଦ୍ର ବରରା ପ୍ରଣିତ ହେମକୋଷ ଅଭିଧାନଖନକେଇ ମେଲି ଲାଗି । ଅସମୀୟା ଅଭିଧାନ-ଚର୍ଚାର କ୍ଷେତ୍ରଖନକ ସମ୍ବନ୍ଧଶାଲୀ କରି ତୋଳାର ଲାଗେ ଲାଗେ ହେମଚନ୍ଦ୍ର ବରରାର ହେମକୋଷର ପ୍ରକାଶେ ଅସମୀୟା ଅଭିଧାନତାତ୍ତ୍ଵକ ବାଟଟୋର ଧାର କାଟି ଦିଲେ ବୁଲି କଲେଓ ଆତ୍ୟନ୍ତି କରା ନହିଁ ।

ପ୍ରସଂଗସୂଚୀ :

Atkins, B. T., and Michael Rundell. *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. New York: Oxford University Press, 2008. Print.

Atkins, Sue. "Theoretical Lexicography and its Relation to Dictionary-making". In *Practical Lexicography*, edited by Thierry Fontenelle. New

- York: Oxford University Press, 2008. Print.
- Hartmann, R. R. K., and Gregory James. *Dictionary of Lexicography*. New York: Routledge, 2002. Print.
- Kirkness, Alan. “Lexicography”. In *The Handbook of Applied Linguistics*, edited by Alan Davies and Catherine Elder. Blackwell Publishing Ltd., 2004. Print.
- Singh, Ram Adhar. *An Introduction to Lexicography*. Mysore: CIIL, 1982. Print.
- কলিতা, প্রদীপ চন্দ্র। হেমচন্দ্র বৰুৱাৰ জীৱন আৰু অসমীয়া ভাষা সাহিত্য প্রতিভা। হাজো: প্ৰজ্ঞন প্ৰকাশন, ২০০৭। মুদ্ৰিত।
- গোস্বামী, বসন্তকুমাৰ। অভিধান-তত্ত্ব। যোৰহাট: অসম সাহিত্য সভা, ১৯৯৭। মুদ্ৰিত।
- গোস্বামী, বসন্তকুমাৰ। “হেমকোষ ওখ দেউলটি”। হেমচন্দ্র বৰুৱা আৰু অসমীয়া সাহিত্য।
সম্পা। হেম বৰা। গোলাঘাট: শাতাৰ্দী প্ৰকাশন, ১৯৯৮। মুদ্ৰিত।
- গোস্বামী, বসন্তকুমাৰ। সম্পা। হেমকোষ-স্বৰণ। ১ম সংস্কৰণ। যোৰহাট: অসম সাহিত্য সভা,
২০০০। মুদ্ৰিত।
- গোস্বামী, সত্যেন্দ্ৰনাথ। “হেমকোষ আৰু অসমীয়া বানান”। আধুনিকতাৰ অগ্রদুত পাণ্ডিত
হেমচন্দ্র বৰুৱা। সম্পা। শিৱনাথ বৰ্মন। গুৱাহাটী: টুডেণ্টচ ষ্টৰচ, ১৯৯৬। মুদ্ৰিত।
- বৰুৱা, অতুলচন্দ্ৰ। “আসমীয়া অভিধান আৰু ভাষা”। অতুলচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ বচনাৰলী। গুৱাহাটী:
দন্তবৰুৱা এণ্ড কোম্পানী, ১৯৭৭। মুদ্ৰিত।
- বৰুৱা, হেমচন্দ্ৰ। অসমীয়া ব্যাকৰণ। গুৱাহাটী: হেমকোষ প্ৰকাশন, ২০০৩। মুদ্ৰিত।
- বৰুৱা, হেমচন্দ্ৰ। “আত্ম-জীৱনচৰিত”। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ বচনাৰলী। সম্পা। যতীন্দ্ৰনাথ গোস্বামী।
গুৱাহাটী: হেমকোষ প্ৰকাশন, ১৯৯৯। মুদ্ৰিত।
- বৰুৱা, হেমচন্দ্ৰ। হেমকোষ। সম্পা। দেৱানন্দ বৰুৱা। গুৱাহাটী: হেমকোষ প্ৰকাশন, ২০১১
(১৯০০)। মুদ্ৰিত।
- শৰ্মা, বেণুধৰ। সম্পা। পাণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী বচনাৰলী। ১৯৭২। মুদ্ৰিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 25-32

অসমৰ প্ৰথম কৃষক বিদ্রোহ - ফুলগুৰি ধেৱা

ড° ধনদা কাকতি

সহকাৰী অধ্যাপিকা, জাগীৰোড় মহাবিদ্যালয়

সংক্ষিপ্ত সাৰ

ফুলগুৰি ধেৱা ১৮৬১চনত নগাঁৰৰ ফুলগুৰি অঞ্চলত সংঘটিত হোৱা এক কৃষক বিদ্রোহ বা ধেৱা। মূলতঃ অৰ্থনৈতিক কাৰণবোৰৰ বাবে সেই সময়ৰ মধ্যে অসমৰ কৃষক সকলে তিৰা সকলৰ পোৱালি বজা সকলৰ নেতৃত্বত বৃটিছ উপনিবেশিক শাসন আৰু শোষণৰ বিৰুদ্ধে থিয় দিছিল। ১৮৬১ চনৰ ১৮ অক্টোবৰত সংঘটিত হোৱা ইই বিদ্রোহত নগাঁও জিলাৰ সহ জিলা অধীক্ষক গবাক্ষীক হত্যা কৰা হৈছিল। ফলত ২২ অক্টোবৰ তাৰিখে ৩৯ জন লোকক নিৰ্বিচাৰে গুলিয়াই হত্যা কৰাৰ ওপৰিও সাধাৰণ জনতাৰ ওপৰতো অবশ্যনিয় অত্যাচাৰ কৰা হয়। বিদ্রোহী সকলৰ বিচাৰত মূল অভিযুক্ত তিনিজনৰ ফাঁচী হোৱাৰ বিপৰীতে অন্য আঠজনৰ কলীয়াপনীলৈ নিৰ্বাসন হয়।

যদিওৰা ফুলগুৰিৰ ধেৱা সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্যৰ ভিতৰতে পথমতে সংঘটিত হোৱা কৃষক বিদ্রোহ, ভিন্ন কাৰণত এই ঐতিহাসিক ঘটনা ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ বুৰঞ্জীৰ পাতত উন্মোচিত নহ'ল। সেয়েহে বিদ্রোহটোৰ ওপৰত এটা সম্যক ধাৰণা লাভ কৰিবলৈ এই গৱেষণা পত্ৰখনিৰ প্ৰস্তুত কৰা হ'ল।

পত্ৰিকাখনত মূলতঃ বৰ্ণনাভাৱক পদ্ধতি আৰু বিশ্লেষণাভাৱক পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : উপনিবেশিকতা, কৃষক, উন্মোচন।

আবস্থণি :

এচাম নিঃস্ব কৃষকৰ ক্ষেত্ৰ আৰু বেদনাৰ বহিঃপ্ৰকাশৰ অন্য নাম আছিল ১৮৬১ চনৰ ফুলগুৰি ধেৱা। যদিওৰা ১৮২৮ খ্ৰীষ্টাব্দৰে পৰা ১৮৫৭ খ্ৰীষ্টাব্দলৈ গোমথৰ কোঁৰৰ, পিয়লি ফুকন, মণিবাৰ দেৱান আদিৰ দৰে বিদ্ৰোহী সকলে অসমত বৃটিচ বিৰোধী অভিযানবোৰ গঢ়ি তুলিছিল সেয়া আছিল ইতিমধ্যে শাসনৰ বাঘজৰী হেৰুওৱা, আহোম বাজত্বৰ লৱণ উপভোক্তা শ্ৰেণীটোৰ পূৰ্বৰ সুবিধাভোগৰ অভিলাখেৰে কৰা প্ৰয়াস - য'ত প্ৰান্তীয় সকলৰ স্বার্থ নামমাত্ৰহে আছিল। অন্যহাতে ফুলগুৰি বিদ্ৰোহ আছিল প্ৰতিপত্তিহীন, অৰ্থ আৰু অভিজাত্যহীন লালুং বা তিৰা সকলৰ মুখীয়াল বা পোৱালি বজা সকলৰ নেতৃত্বত সমাজৰ অবহেলিত শ্ৰেণীটোৰে কৰা সশ্রম প্ৰতিবাদ। অসমৰ আৰ্যীকৃত অসমীয়া সমাজৰ আওতাৰ বাহিৰত থকা জনজাতীয় সকলৰ এই বিদ্ৰোহ অৱধাৰিতভাৱে 'কানিয়াৰ বিদ্ৰোহ' বুলিয়েই পৰিচিত হ'ল। সমসাময়িক কাকত - আলোচনীবোৰেও তেনে ভাষ্যৰেই দায়িত্ব সামৰিলৈ। সি যি নহওক কিয় ভিন্ন পুঞ্জীভূত কাৰণৰ বশৰত্তী হৈ সমস্যা সমাধানৰ বাবে কৰা ব্যৰ্থ আলোচনাবোৰ দ্বাৰা অতিষ্ঠ হৈ ফুলগুৰি অঞ্চলৰ কৃষক বাইজে হাতত অন্তৰ তুলি ল'ব লগা হৈছিল যাৰ পৰিণতিত নগাঁও জিলাৰ সহ জিলা অধীক্ষকৰ লগতে কেইবাজনো সৈন্যৰ প্ৰাণহানি হয়। ইয়াৰ অমানুষিক পৰিণাম ভোগ কৰিব লগা হয় এই অঞ্চলৰ বাইজে। 'বগা বঙালক' খেদি স্বাধীনতাৰ সোৱাদ বিচৰাৰ অপৰাধত আহুবলিদান দিয়া ফুলগুৰিৰ বিদ্ৰোহীৰ (শহীদ?) তালিকা দীঘলীয়া যদিও অসমৰ স্বাধীনতাৰ বৰঞ্জিত তেওঁলোকৰ নাম খেদিত নহ'ল।

উদ্দেশ্য :

ফুলগুৰি ধেৱা বা বিদ্ৰোহৰ অন্তৰ্নিহিত কাৰণবোৰ জানিবলৈ মূলতঃ এই গৱেষণা পত্ৰখনি প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। তদুপৰি বিদ্ৰোহৰ প্ৰস্তুতি আৰু কাৰ্য্যকৰণৰ বিষয়ে সম্যক জ্ঞান ল'বলৈ বিচৰা হৈছে।

এই বিদ্ৰোহৰ ফলাফলবোৰ অনুধাৰণ কৰিবলৈও এই অধ্যয়নটি কৰা হৈছে।

শেষত বিদ্ৰোহৰ বিদ্ৰোহৰ ফিলতাৰ কাৰণ আৰু বিদ্ৰোহৰ চৰিত্ৰ বিষয়ে বুজিবলৈ এই গৱেষণা-পত্ৰখনি প্ৰস্তুত কৰা হ'ল।

পদ্ধতি :

পত্ৰিকাখনি প্ৰস্তুত কৰোতে মূলতঃ বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতি অৱলম্বন কৰা হৈছে যদিও ঠায়ে ঠায়ে বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। সমল আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত মুখ্যতঃ গৌণ উৎস সমূহৰ সহায় লোৱা হৈছে।

বিষয়বস্তু উপস্থাপন :

কপিলী উপত্যকা প্ৰাচীন কালৰে পৰা বিভিন্ন ঐতিহাসিক ঘটনাৰ পটভূমি। তেনে এক ঘটনাই সংঘটিত হয় এই উপত্যকাৰ ফুলগুৰি নামৰ ঠাইখনত ১৮৬১ চনৰ অক্টোবৰ মাহত - যিটোক 'ফুলগুৰি ধেৱা' নামেৰে জনা যায়। 'ধেৱা' বা 'ধাৰা' বা 'তাৱা' শব্দটো এটা তিৰা শব্দ যিটো অসমীয়া 'বিদ্ৰোহ' শব্দটিৰ সমাৰ্থক। আনহাতে ফুলগুৰি ঠাইখন নগাঁও জিলাৰ বহা আৰু নগাঁও চহৰৰ মাজভাগত অৱস্থিত।

বিদ্রোহ কাবণ্ডোরঃ

সেই সময়ত কলং নদীৰ উত্ৰৰ পাৰে বহা, বাৰপূজীয়া, নগাঁও আদিক কেন্দ্ৰ কৰি শৌৰ্য-বীৰ্যালী পাঁচখন তিৰা বা লাঙুং পোৱালি বাজ্যাই (টোপাকুছি, খাইড়, সৰা, বাৰপূজীয়া, মিকিৰগাঁও) ১৮২৬ চনৰ ইয়াঙ্গাৰু সন্দৰ বৰবিহ খাই জীৱনৰ অস্তিম ক্ষণ গণি আছিল। প্ৰজাসকলৰ জনগাঁঠনিলৈ লক্ষ্য কৰিলে কৃষিজীৱি আৰু মৎস্যজীৱি তিৰা, কথাৰী আৰু কৈৱল্যখনিয়েই প্ৰধান। ইতিমধ্যে বৃটিছ ঔপনিৰেশিক শক্তিৰ শেনচুকু বনজ সম্পদেৰে চহকী শস্য-মৎস্যৰে ভৰপূৰ মধ্য অসমৰ এই অঞ্চলবোৰত পৰিছিলৈ। কিয়নো চীনকে আদি কৰি দক্ষিণ পূৰ্ব এচিয়াৰ বৃহত্তৰ কানিব বজাৰখনৰ বাবে ভাৰতবৰ্যৰ বৃটিছ চৰকাৰে উৎপাদন কৰিব লগা হৈছিল বিস্তৰ পৰিমাণৰ কানি। সেয়েহে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰে এই কপিলী উপত্যকাৰ সাৰৰা ভূমিবোৰত অবাধ কানি খেতিৰ বাবে কৃষক সকলক উদগণি যোগোৱা হৈছিল। ইতিমধ্যে ১৯৫৭ চনৰ মহাবিদ্রোহে লেহকা কৰা অৰ্থনৈতিক কঁকাল পোনাৰৰ বাবে বৃটিছ চৰকাৰক প্ৰয়োজন হ'ল নতুন-নতুন কৰ কৌশলৰ। ১৮৫৮ চনৰ ষ্টাম্প কৰ, ১৮৬০ চনৰ আয়কৰ আৰু আমদানি কৰকে আদি কৰি কাঠ, বাঁহ, খেৰ আদিব ওপৰত অনুজ্ঞা কৰ, ম'হ-গৱৰ চৰণীয়া পথাৰত গ্ৰেজিং কৰ আদিয়ে অৰ্থনৈতিকভাৱে জুৰুলা কৰা খেতিয়ক সকলক বিভাস্ত কৰি তুলিছিল।
(Barpujari, H.K., P-14)

ঠিক সেইখনি সময়তে চৰকাৰে সাপ হৈ খোটা বেজ হৈ জৰা নীতিৰে ইমানদিনে মুকলিমূৰীয়াকৈকে কৃষক সকলক কৰিবলৈ দিয়া কানি খেতি হঠাতে ১৮৬১ চনত বন্ধ কৰি সমগ্ৰ কানি ব্যৱসায় একচেতিয়াভৰে চৰকাৰী আওতালৈ আনে। ইমানদিনে ভোগ কৰি অহা সহজ আয়ৰ পথ হঠাতে বন্ধ হোৱাত সাধাৰণ কৃষক শ্ৰেণী হতাশ হৈ পৰে। ভূতৰ ওপৰতে দানৰ পৰাদি সেই সময়তে বাৰীৰ তামোল-পাণৰ ওপৰতো কৰ বহুৱাৰ বুলি ওলোৱা গুজৱে নগাঁৰৰ কৃষক সকলৰ হিতাহিত জ্ঞানশূণ্য কৰি তোলে। (Barua, S.L. 501)। কাৰণ অৰ্থনৈতিকভাৱে অতিকৈক পাছ পৰা, সামাজিক ভাৱে অৱহেলিত এই জনজাতীয় লোকখনি এনেয়েও জীৱন পৰিক্ৰমাত কলাজৰ, বসন্ত, কলেৰা, বানপানী আদিব দ্বাৰা সদা বিপৰ্যস্ত আছিল। মৌখিক সাহিত্যয়ো এই অঞ্চলত কলেৰাৰ সঘন সংহাৰৰ বিষয়ে বৰ্ণনা কৰে। তদুপৰি তথ্য অনুযায়ী বিদ্রোহৰ আগে-আগে ১৮৫৮ চনত এটা ডাঙৰ দুৰ্ভিক্ষয়ো অসমৰ মানুহক জুৰুলা কৰি খৈছিল। (প্ৰতিবাদৰ অন্য নাম ফুলগুৰি ধেৱা আৰু লালুওৰ নেতৃত্ব, মিলেশৰ পাতৰ, পৃষ্ঠা - ১৯) অন্য এক সূত্ৰ অনুযায়ী বিদ্রোহৰ কেইমাহ মান আগত জিলাধিপতি হাৰ্বার্ট স্কল চাহাবে ফুলগুৰিৰ সত্ৰ নামঘৰত জোতা-মোজাৰে প্ৰৱেশ কৰাৰ ওপৰিও গুৰু আসনত বহি ধৰ্মীয় পৰিত্রিতা নষ্ট কৰাত বাইজ অসম্ভুষ্ট হৈ আছিল। (ফুলগুৰিৰ ধেৱা, উক্ত পাত্ৰ, পৃষ্ঠা - ৫) মূলতঃ এনেৰোৰ কাৰণতে ফুলগুৰি অঞ্চলৰ কৃষকগণ বিদ্রোহৰ অভিমুখে গতি কৰিছিল।

বিদ্রোহৰ প্ৰস্তুতি আৰু কাৰ্য্যকৰণঃ

যদিওৱা উপৰবুক্ত কাৰণবোৰে বিদ্রোহৰ অগনি জুলোৱাত সহায় কৰিছিল, সেই অগনিৰ কিন্তু হঠাত বিস্ফোৱণ হোৱা নাছিল। প্ৰথমেই সমস্যাবোৰ নিদান বিচাৰি কৃষক সকল নিজ নিজ পোৱালি বজা সকলৰ কাষ চাপিছিল। শাস্তিপূৰ্ণভাৱে আলোচনাৰ মাধ্যমেৰে কৰৰ বোজা

লাঘবৰ বাবে বজাই বাইজমেল পাতি সদৰত গৈ আজি' আদিও পেছ কৰিছিল। উদাহৰণস্বৰূপে ১৮৬১ চনৰ ১৭ চেপ্টেম্বৰ তাৰিখে ফুলগুৰিত প্রায় এহেজাৰ বাইজ মিলিত হৈ জিলাধিপতি স্কল চাহাৰ ওচৰত কৰ লাঘবৰ আজি' প্ৰদান কৰিবলৈ যায়। কিন্তু মইমতীয়া স্কল চাহাৰে বাইজৰ কোনো কথা নশুনি ওলোটাকৈ বন্দীহে কৰি থয়। অৱশ্যে নগাঁও সদৰৰ কেইগৰাকীমান ব্যক্তিৰ মধ্যস্থতাত তেওঁলোকক মোকলাই আনা হয়। (Barpujari H.K., পূৰ্বোক্ত, পৃ- ১৪) এই ঘটনাৰ পাছত মানুহবোৰ আৰু জাঙুৰ খাই উঠে আৰু সঘনে বাইজ মেল বহে। টোপাকুছি বজাৰ উদ্যোগত অনুষ্ঠিত এক বাইজ মেলত পাঁচো বজাই বিদ্রোহ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰে। টোপাকুছিৰ পৰৱৰ্তী বজাসকলৰ এগৰাকী পুণৰ্নিন্দ বজাই নিজহাতে লিখি যোৱা লেখনি এটাৰ প্ৰকাশিত তথ্য অনুসৰি উক্ত বাইজ মেলত পাঁচো বজাৰ উপৰিও আহোম বজাৰ বিষয়বাব খোৱা বৰকাকতি, শহীকীয়া, হাজৰিকা, বৰা, হাটখোৱা আদিৰ লগতে তিৰা বা লালুং পোৱালি বজা সকলৰ বাবিয়ায়া, দেউৰী, দলৈ, সেনাপতি, চাঁমাজি, খেলমা আদিও সমবেত হৈছিল। (ফুলগুৰি ধেৱা, গণেশ সেনাপতি, পৃ-৩৯৭) তিৰা মাথনলাই তখা, জাগীৰোড়, ২০০৪) একেটা সূত্ৰ বিদ্রোহৰ আঁচনি গ্ৰহণ, প্ৰস্তুতি, কাৰ্যকৰণৰ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ানৰ বাবে বিদ্রোহৰ আগতে কেইবা বাৰো বৈঠক তথ্য মেল বহাৰ কথা ব্যক্ত কৰিছে। (উক্ত প্ৰষ্ঠা, পৃষ্ঠা - ৩৯৬ - ৩৯৮) আঁচনি অনুসৰি টোপাকুছি বজাৰ মুখ্য কমাৰ ভিবি কমাৰক বন্দুক তথা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ নিৰ্মাণৰ দায়িত্ব দিয়া হৈছিল। সেনাপতিৰ দায়িত্ব দিয়া হৈছিল টোপাকুছি বজাৰ মুখ্য সেনাপতি ঘৰৰ লক্ষণচিহ্ন ডেকাক। যুদ্ধকালীন অৱস্থাত সৈন্যক খাদ্য যোগানৰ ব্যৱস্থা পৰ্যন্ত ভৱা হৈছিল। অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰবোৰৰ ভিতৰত দা, যাঠি, কাৰ্ফাই, ধেনু, কাড়, লাঠি আদিৱেই আছিল প্ৰধান। তদুপৰি প্ৰস্তাৱিত যুদ্ধখনত দণ্ডুৱা, কুমৈ, বঘবা, মায়ৎ, গোভা, নেলী, খলী, ডিমৰুৱা আদি বাজ্যয়ো অংশগ্ৰহণৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়াত তেওঁলোকক 'গৌহাটী'ত হ'ব লগা সভাৰা বণ্গৰ বাবে প্ৰস্তুত হৈ থাকিবলৈ কোৱা হয় আৰু আনুষ্ঠানিকভাৱে কটকীও প্ৰেৰণ কৰা হয়।

যুদ্ধৰ বাবে ইমানখিনি প্ৰস্তুতি কৰাৰ পিছতো আলোচনাৰ মাধ্যমেৰে বিষয়বোৰ নিষ্পত্তি কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰে ১৮৬১ চনৰ ৯ অক্টোবৰ তাৰিখে পুনৰ জিলা উপায়ুক্তক স্মাৰক পত্ৰ প্ৰদান কৰা হৈছিল। কিন্তু উপায়ুক্তৰ আকোৰণোঁজ আৰু উৎপীড়ণমূলক স্বভাৱৰ বাবে জনসাধাৰণে চৰকৰী কৰ্তৃপক্ষৰ ওচৰত আস্থা হেৰৱাই পেলাইছিল। B.C. Allenএন নগাঁও জিলাৰ গেজেটিয়েৰত প্ৰকাশ কৰিছে - 'Rightly or wrongly' the villagers had formed the idea that they could not get a hearing from the D.C. (Assam District Gazetters, Nowgong District, P-56) অৱশ্যে হঠাতে উক্তৰ হোৱা নিয়ন্ত্ৰণহীন পৰিস্থিতি চৰ্তালিবলৈ জিলা উপায়ুক্তৰ পৰ্যন্ত সেনা ও নাছিল। যি হওক ১৫ অক্টোবৰৰ পৰা ফুলগুৰি অঞ্চলত কেইবালানি বাইজমেল বহে য'ত কামপুৰ, কচুৱা, বহা আৰু আন পোৱালি বাজ্যবোৰ পৰা দলে-দলে কৃষক আহি যোগদান কৰে। এনেদৰে বাইজমেল হোৱাৰ ভু পাইজিলা অধীক্ষক হাৰ্বাট স্কল চাহাৰে বিষয়বোৰ মীমাংসা কৰিবলৈ ১৮ অক্টোবৰৰ দিনা এচিটেন্ট কমিছনাৰ কপো নতুনকৈ যোগদান কৰা ডেকা সামৰিক বিষয়া লেফটেনেন্ট কৰ্ণেল চিন্দীৰক কেইজনমান চিপাহীৰ সৈতে ফুলগুৰিলৈ পঠায়। চিন্দীৰ চাহাৰ লগত ১৫-২০ জনীয়া পুলিচ বাহিনী এটা আছিল বুলি অনুমান কৰা হয়।

उत्तर मेलत समवेत होरा कृषक बाइजे तेओँलोकर साधारण पोचाक कँकालत चुरिया, मूरत पाग आरु हातत सहचरी लाठि डाल लै आहिछिल। किस्त नतुनकै कार्यत योगदान करा, असमर मानुहब सामाजिक जीरनर आओ-भाओ नोपोरा, डेका चिन्द्राव चाहावे लाठिरे सैतेय मानुहबोर देखि तेओँक आक्रमण करिबलै अहा बुलि भारिले आरु लाठिबोर काढि अनाव निर्देश दिले। यदिओवा पुलिच अफिचार जने असमत लाठिर आतावर ब्यरहाव विषये चिन्द्राव चाहावक बुजावलै यत्तु करिछिल किस्त तेओँक कठोर निर्देशत चिपाही केहिजने लाठि काटिबलै वाध्य हय। लाठि दिवलै केहिजनमान कृषके आपस्ति करात चिपाही केहिजनर लगत कड़ा-आँजोरा हता-हति हय याव फलत केहिजनमान उथ कृषके लेफटेनेंट चिन्द्रावक हातीर परा नमाइ लाठिरे कोराइ अर्धमृत अरस्तात कलं नैत उटोराइ दिये। प्राप्त तथ्य अनुसरि चिन्द्राव चाहावक हत्या करिछिल लक्षण्टिं सेनापति, चांवर लालूँ आरु बंवर लालूँगे। चिन्द्राव लगते अन्य केहिजनमान चिपाहीको उंगनियाइ मारि कलंगत उटुराइ दिया हैचिल।

बिद्रोहर अगनि जळि उठाव लगे लगे इतिमध्ये बिद्रोहर वावे साजु है थका लोक सकलो अस्त्र-शस्त्र लै ओलाइ आहे। समवेत बिद्रोही कृषकबोर तिनिटा दलत विभक्त है एटा दले पर्शिमलै आहि वहा थाना घेवाओ करि दारोगाक तथा थानाव भावप्ताणु पुलिच अफिचार गोलाप चिंक उंगनियाइ अर्धमृत करि कलं नैत उटुराइ दिये। अन्यहाते आन दुटा दलर एटाइ कलंगत उत्तर पारे आरु आनटोरे दक्षिण पारे अरस्तान लै नगाँवर फाले उजावलै धरे। उत्तरे योरा दलटो, बेबेजीयार ओचरब डिमो विलर पारत नगाँवर परा आहि थका बृच्छ सेनाव लगत मुखा-मुखी संघर्षत लिष्ट हय। उत्तर पक्षब गुलिया-गुलित चोराव लालूँ नामर बिद्रोहीजनर मृत्यु हय। आनहाते दक्षिणर दलटोर घाँहीर ओचरत होरा गुलियागुलि तथा खण्युदक्त दुरोपक्षर केहिवाजगो लोकर मृत्यु हय। जिलाधिपति हावार्ट स्क्सर ओचरत पर्याणु सैन्य नथकात अनतिपलमे तेजपूर, योरहाट, गुराहाटीर परा सैन्य आमदानि करि फुलगुविलै पर्याय। बिद्रोही सकलेव परवान्ती आँचनिवोर बोपायणर वावे गोपने मेल पाते। एने एक मेलर वातरि पाई २२ अस्तोव तारिखे एदल सैन्य लैल जिलाधिपति हावार्ट स्क्स फुलगुवित उपस्थित हय आरु बिद्रोही सकलर एजगो पलाव नोरावाकै आणुवि धरि निर्विचारे गुलि चालना करे। एই घटनात ३९ जन बिद्रोहीर थिताते मृत्यु हय आरु आहत सकलर १५ जनर दुदिनर पिच्छत मृत्यु हय।

बिद्रोहर परिणाम तथा फलाफल :

फुलगुवि बिद्रोहर तांक्षणिक फलाफलसमूह आछिल अत्यन्त भयावह। २२ अस्तोव दिनाव घटनास्तीर पराइ ६६ जन लोकक नगाँवर कावागावलै प्रेरण करा हैचिल। सूत्र अनुसरि देशी आरु बिदेशी चिपाही सकले छमाहलै फुलगुवित चाउनि पाति निवीह जनसाधारणर ओपरत अवश्यनिय अत्याचार चलाइचिल। बिचारर नामत फुलगुवितेइ वाँवर गडाल साजि केहिवाश गएगक गरु छागलीर दरे वदे वैवयुणे सोमोराइ बाबिछिल। बिद्रोही बिचारर नामत घर-दुराव तहिलं करि जीयावी-बोरावीर सतीत्तु हनि करिछिल। हाविये-जङ्गले कारोबाक पालेइ कुकुर-मेकुवीर दरे गुलियाइ मारिछिल। निवीह जनताव ओपरत पुलिचर निर्मम अत्याचार सह्य करिब नोरावि

বিদ্রোহৰ মূল কাণ্ডাৰী লক্ষণটিং সেনাপতি, ৰৎবৰ লালুং আৰু চাংবৰ লালুংৰ ফাঁচীৰ হকুম হয় আৰু বাকী হেৰেলা লালুং, নৰচিং লালুং, চিপচিং লালুং, ৰূপচিং লালুং, বাহু কৈবৰ্তকে ধৰি মুঠ আঠজন লোক কলীয়াপানীলৈ নিৰ্বাসিত হয়। অৱশ্যে পূৰ্ণান্দ বজাই মুঠ এয়াৰজন লোকৰহে কলীয়া পানীলৈ নিৰ্বাসন হোৱাৰ কথা বৰ্ণনা কৰিছে। ইমানতে ক্ষান্তনাথাকি অসমৰ তদনীস্তন কমিছনাৰ হেনৰী হপকিলে কিছু বৃটিং চিপাহীৰে সৈতে নগাঁৰত উপস্থিত হৈ বহা, ফুলগুৰি, কচুৱাকে ধৰি গোভা, নেলী আদি লালুংৰ সৰু-সৰু পোৱালি ৰাজ্যবোৰৰ পৰা ৪১ জন লোকক গ্ৰেপ্তাৰ কৰে (ফুলগুৰি ধেৱা আৰু নগাঁও তিৰা বজা পোৱালি সকলৰ ভূমিকা, মিলেশ্বৰ পাতৰ, পৃষ্ঠা - ৪৮) ফুলগুৰি বিদ্রোহৰ তৌৱতা ইমান জোৰদাৰ আছিল যে কমিছনাৰ হেনৰী হপকীলে এখন চিঠিত নিজে মন্তব্য কৰিছিল - "In ten days (since 18 Oct. 1861) we might have had a province to re-conquer." (ফুলগুৰিৰ কৃষক বিদ্রোহ - এটি সমীক্ষা, সুভাষ সাহা, পৃঃ ১৩০, জাগীৰোড় মহাবিদ্যালয়, জাগীৰোড়, ১৯৭১) সেই হেতুকে বিদ্রোহৰ অগনি বিয়পিব নোৱাৰকে ক্ষীপ্ততাৰে ইয়াক দমন কৰা হৈছিল। চৰকাৰী পক্ষই মৃত বিদ্রোহীৰ সংখ্যা ১৯ জনতে সীমাবদ্ধ বাখি চৰকাৰী চিপাহীৰ হৰণ-ভগনৰ হিচাব মচি বিদ্রোহটোক সাধাৰণ ঘটনা হিচাপে গাপ দিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল।

আনহাতে ফুলগুৰি বিদ্রোহৰ কিবা সুদূৰপুসাৰী ফলাফল আছে বুলি ভৱাৰো থলনাই। যি কৰ লাঘৱৰ বাবে ইমানখিনি মানুহে আত্মবিলিদান দিলে, সেই কাৰ্যই চৰকাৰৰ লোম এডালকে লোৱাৰ নোৱাৰিলে। বৰঞ্চ নতুন কমিছনাৰ হপকিলে কৰনীতিৰ কোনো পৰিৱৰ্তন নকৰি কৰ বৃদ্ধিতহে মনোযোগ দিলে যিটো কাৰ্যই অসমৰ আনন্দোৰ কৃষক বিদ্রোহৰ সূচনা কৰিলে। তথাপি ফুলগুৰি বিদ্রোহৰ জীয়া কাহিনী আজিলৈকে মধ্য অসমৰ মানুহৰ মাজত লোক-কাহিনী, গীত আকাৰে মৌখিক ৰূপত সজীৱ হৈ আছে।

বিফলতাৰ কাৰণ :

স্থায়ী সৈন্যবাহিনী, ৰাজ্যবালহীন, মূলতঃ কৃষি অৰ্থনীতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল কেইখনমান পোৱালি ৰাজ্যই বেলি ডুব নোযোৱা বহুৎ সামাজ্য এখনৰ বিৰুদ্ধে থিয় দিয়াটো দেখাত হাস্যকৰ কথা। তথাপি তেওঁলোকৰ প্ৰৱল আত্মবিশ্বাস, গভীৰ সংকল্প আৰু দৃঢ় মনোবলে তেনে অসমৰ কাৰ্যকো সন্তোষ কৰি তুলিছিল। পৰাজয় বিদ্রোহী সকলৰ বাবে তেনেই সহজ আৰু স্বাভাৱিক আছিল যদিও কিছুমান কাৰকে এই ক্ষেত্ৰত পৰাজয়ৰ পথ অধিক সুগম আৰু ক্ষীপ্ত কৰি তুলিছিল।

প্ৰথমেই বিদ্রোহী সকলে অতি পুৰণিকলীয়া অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ যেনে - ধনু-কাড়, লাঠি, কাৰফাই আদি বাৰহাৰ কৰিছিল। তাৰ তুলনাত বৃটিং সৈন্য সকলে উগ্রত মানৰ বন্দুক আৰু খাৰ-বাকুদৰ যোগাৰ আছিল যদিও সেয়া পৰ্যাপ্ত নাছিল যাৰ বাবে যুদ্ধৰ মাজতে ছ্ৰান্ত দিব লগা হৈছিল। যুদ্ধ কৌশলৰ ক্ষেত্ৰতো বিদ্রোহী সকল আছিল তেনেই পিছপৰা। সু-সংহত পূৰ্ব-পৰিকল্পনাৰ অভাৱে বিদ্রোহটো আধা কেচেনুৱা কৰাটোৱেই স্বাভাৱিক আছিল। মাত্ৰ দুই-এমাহৰ ভিতৰত যুদ্ধ আঁচনিৰ সফল ৰূপায়ণ কৰাটো ইমানো সহজ নাছিল। দুৰ্বল চোৱাং চোৱা বিভাগ, দুৰ্বল নেতৃত্ব, অনুমত যোগাযোগ আৰু পৰিবহণ ব্যৱস্থাই এই বিদ্রোহৰ গতি মন্তব্য আৰু স্থৱিৰ কৰি

তুনিছিল। চৰকাৰী ছহচাঁয়াত চলা লেখক বুদ্ধিজীৱী সকলেও ‘নগএণ দ্রোহী’ সকলে ‘ভলুকা বাঁৰ লাঠি’ৰে ইংৰাজ খেদিৰ যোৱা কাৰ্যক ইতিকিং কৰাতে তেওঁলোকৰ দায়িত্ব সামৰে। গতিকে এই বিদ্ৰোহে যি প্ৰচাৰ আৰু গতিশীলতা পাব লাগিছিল সেয়া কলিতে মৰাই গ'ল।

সামৰণি :

ফুলগুৰি বিদ্ৰোহ মূলতঃ কৃষক সকলৰ কৃষিৰ ওপৰত স্বাধীনতা নোহোৱা, অত্যধিক কৰাৰ বোজা আদি কাৰকবোৰৰ বাবে সংঘটিত হৈছিল। তিৰা বা লালুওৰ পোৱালি বজা সমূহে নেতৃত্ব লোৱা এই বিদ্ৰোহত স্থানীয় ধনী ব্যৱসায়ী, মৌজাদাৰ আদি মধ্যবিভীয় লোকসকলো কৰ-বেছি পৰিমাণে জড়িত হৈ পৰিছিল। কিন্তু স্বাধীনতাকামী কৃষক জনতাক নেতৃত্ব দিবলৈ মহাদ্বাৰা গান্ধীৰ দৰে শিক্ষিত, দুৰ্বদশী, বিলাঙ্ঘনেৰৎ সমাজৰ উচ্চ শ্ৰেণীভূক্ত নেতাৰ অভাৱ হোৱাত এই বিদ্ৰোহে বিস্তৃতি লাভ কৰিব নোৱাৰিলে। যদিওৰা ভাৰতৰ অন্যান্য কৃষক বিদ্ৰোহ বোৰৰ বহু পূৰ্বেই অসমত ফুলগুৰি কৃষক বিদ্ৰোহৰ সূচনা হৈছিল, উপযুক্ত নেতৃত্ব, সু-সংহত পৰিকল্পনা আৰু পৰৱৰ্তী সময়ত ইতিহাস চৰ্চা আৰু উম্মোচনৰ ক্ষেত্ৰত থকা কিছু বৈষম্যৰ বাবেও ফুলগুৰি ধৰাই স্বাধীনতা আন্দোলনৰ প্ৰমুখ অধ্যায়ৰ তালিকাত নাম অন্তৰ্ভুক্ত কৰাত ব্যৰ্থ হয়। অৱশ্যে ড. সুভাষ সাহা, বেনুধৰ কলিতা আদিৰ দৰে সাম্যবাদী ভাৰথাৰাবে পৰিচালিত ‘চাৰঅল্টাৰ্ন’ (Subaltern) শ্ৰেণীৰ লিখক-গৱেষক সকলে ইয়াক অসমৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ অদিভাগত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে।

সহায়ক গ্রন্থপঞ্জী :

- Allen, B.C. et al. *Gazetter of Bengal and North-East India*. New Delhi :Mittal Publications, (8) 2001. Print.
- Barooah, D.P. *Assam District Gazetteer*. Guwahati: Nagaon Dist. Govt. of Assam, 1978.Print.
- Barpujari, H.K. *The Comprehensive History of Assam*. Guwahati : Publication Board of Assam, 2007.Print.
- Baruah S.L. *A Comprehensive History of Assam*. New Delhi: Munshiram Manoharlal, 2003.Print.
- Bhuyan, S.K. *Anglo-Assamese Relations (1771-1826)*. Guwahati : Lawyers Book Stall, 1974.Print.
- Barpujari, H.K. *Assam in the days of company (1826-1858)*. Guwahati : Spectrum Publishers, 2nd Edition, 1980.Print.
- Guha, Amalendu. *Medieval and Early Colonial Assam*. Cacutta : KPB Bagchi and Company, 1991.Print.
- Guha, Amalendu. *Planter Raj to Swaraj*. Guwahati : Tulika Books, 2020.Print.
- Gait, E.A. *A History of Assam*. Guwahati : Lawyers Book Stall, 1994.Print.
- Mills, AJM. Calcutta : Report on the Province of Assam. 1854.Print.
- বৰুৱা, সাগৰ। ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনত অসম (প্ৰথম খণ্ড)। গুৱাহাটী : অভিযাত্ৰী প্ৰকাশন,

ভূএণা, সুর্যকুমাৰ। জয়সুলীয়া বুৰঞ্জী। গুৱাহাটীঃ ইতিহাস আৰু পুৰাতাত্ত্বিক অনুসন্ধান বিভাগ, ১৯৩৭।
মুদ্রিত।

সাহা, সুভাষ। সম্পা। অসমৰ স্বাধীনতা/সংগ্রাম। প্ৰথম পৰ্ব(১৮২৬ - ১৯০০) জাগীৰোড় মহাবিদ্যালয়,
১৯৯১। মুদ্রিত।

সেনাপতি, বলাইবাৰাম। তিৰা সমাজ আৰু সংস্কৃতি। গুৱাহাটীঃ অসম জনজাতি আৰু অনুসূচিত জাতি
গৱেষণা প্রতিষ্ঠান, ২০১০। মুদ্রিত।

সেনাপতি গণেশ সম্পা। বিঃছাঃ। জাগীৰোড় ঃ তিৰা মাথনলাই তখা, ২০০৪। মুদ্রিত।

পাতৰ, মিলেশ্বৰ। সম্পা। ফুলগুৰি ধেৰা। মৰিগাঁওঃ স্মাৰক পথ, ফুলগুৰি ধেৰা, উৎ্যাপন
সমিতি, ২০০৫। মুদ্রিত।

পাতৰ, ৰাপকুষও। সম্পা। তিৰা সমাজ আৰু সাহিত্য প্রতিভাৰ চানেকি। গুৱাহাটীঃ অসম প্ৰকাশন
পৰিষদ, ২০১৮। মুদ্রিত।

নেওগা, মহেশ্বৰ। সংকলক। অৰুণোদয়। (১৮৪৬ - ১৮৫৪ খ্রী.) গুৱাহাটীঃ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ,
২০০৮। মুদ্রিত।

তামুলী, লক্ষ্মীনাথ। সংকলক। উত্তী। (১৮২৮ - ১৮৬২ শক)। গুৱাহাটীঃ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০০৫।
মুদ্রিত।

তামুলী, লক্ষ্মীনাথ। সম্পা। বাঁই। (ওয় বছৰ - ৬ষ্ঠ বছৰ, ১৯১১-ৰ পৰা ১৯১৫ লৈ)। গুৱাহাটীঃ
অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০০৫। মুদ্রিত।

গোস্বামী, যতীন্দ্ৰনাথ। বাঁই। (প্ৰথম বছৰ আৰু দ্বিতীয় বছৰ) সংকলিত। যোৰহাটঃ অসম সাহিত্য
সভা, ২০০১।

কলিতা, রেণুধৰ। “ফুলগুৰি ধেৰা”। ফুলগুৰি ধেৰাৎ স্মাৰক গ্ৰহ। মৰিগাঁওঃ মিলেশ্বৰ পাতৰ,
ফুলগুৰি ধেৰা উদ্যাপন কমিটি, ২০০৫। মুদ্রিত।

বজা, পূৰ্ণানন্দ। “ফুলগুৰি ধেৰা”। বিঃছাঃ। গণেশ সেনাপতি। জাগীৰোড়ঃ তিৰা মাথনলাই তখা,
২০০৪। মুদ্রিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages: 33-44

ভক্তি আন্দোলন আৰু চুফীবাদ

(ভাৰতীয় দর্শনত নতুনত্বৰ সূচনা)

কবিশ্বা হাজৰিকা

গৱেষক, অসমীয়া বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসাৰ

মধ্যযুগীয় ভাৰতবৰ্ষত ভক্তি আন্দোলন আৰু চুফীবাদ ভাৰতীয় দর্শনৰ দুই নব্য ধাৰা। হিন্দু ব্ৰাহ্মণবাদী আমান্যিক বৰ্ণবাদ আৰু ইছলামীয় আগ্ৰাসনে জন্ম দিয়া ধাৰ্মিক মতান্ধতা তথা গোড়ামিৰ বিৰক্তে এই দুটা ধাৰাই সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক সাম্যবাদেৰে নতুন যুগৰ সূচনা কৰিছিল। ভাৰতীয় দর্শনৰ মূল- ‘বেদ’ৰ ত্ৰেতীশ কোটি হিন্দু দেৱতাৰ ঠাইত ভক্তি আন্দোলনে যেনেদেৰে অদ্বিতীয় ঈশ্বৰৰ ধাৰণাৰ জন্ম দিছিল, তেনেদেৰে চুফীবাদৰ ধাৰণাই এক আল্লাহত নিষ্ঠা ৰাখি মানবতাবাদৰ প্ৰতি সেৱাকহে গুৰুত্ব সহকাৰে লোৱাৰ কথা প্ৰচাৰ কৰিছিল। মধ্যযুগীয় হিন্দু আৰু মুছলমানৰ ধৰ্মীয় বিভেদ, বৰ্ণ-বৈষম্যবাদৰ বিৰক্তে বৈষম্যৰ ভক্তি আন্দোলন আৰু চুফীবাদ অন্য অক আদৰ্শৰ প্ৰতীকৰণে থিয় দি উঠিছিল। মানবধৰ্মৰ যোগেন্দ্ৰি অতীন্দ্ৰিয়বাদী বিশ্বাসেৰে অদ্বিতীয় ঈশ্বৰ বা আল্লাৰ পৰমাত্মাৰ সৈতে আত্মাৰ সাক্ষাৎকাৰৰ আকাঙ্ক্ষাই হৈছে এই দুই ধৰ্মীয় আন্দোলনৰ মূল বন্দৰ্ব্য।

ধৰ্মীয় সহিষ্ণুতা আৰু সুস্থ সমাজ গঠনৰ ক্ষেত্ৰত এই দুই আধ্যাত্মিক ধাৰাৰ সাদৃশ্য, ভূমিকা, গুৰুত্ব, চুফীবাদ আৰু ভক্তি আন্দোলনৰ প্ৰভাৱ, প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৱৰ লগতে দুয়োটা দর্শনৰ মূল তত্ত্বৰ বিশ্লেষণ আৰু ফলাফল বিচাৰ কৰাই হ'ব আমাৰ আলোচনা পত্ৰখনৰ মূল উদ্দেশ্য।

সূচক শব্দ : ভক্তি আন্দোলন, ভক্তি বিপ্লব, চুফীবাদ, উৰ্দ্ধ, ভাত্তবোধ।

০.০ অবতরণিকা :

ভক্তি আন্দোলন সূচনা হৈছিল দাদশ শতিকাতে। দক্ষিণ ভারতৰ বৈষ্ণব আলৱাৰ সম্প্ৰদায়ৰ মাজতেই প্ৰথমে এই ভক্তিবাদৰ উন্মেষ ঘটিছিল। এই আলৱাৰ সকলে ‘গীতা’ত বৰ্ণিত মুক্তি লাভৰ তিনিবিধ মার্গৰ-জ্ঞান, কৰ্ম আৰু ভক্তিৰ ভিতৰত ভক্তিমার্গক শ্ৰেষ্ঠ বুলি লৈ দৈশ্বৰৰ সঙ্গণ উপাসনা কৰিছিল। আলৱাৰ শব্দৰ অৰ্থই হৈছে — ভক্তি জ্ঞান সমুদ্দত বুৰ মাৰি থকা ব্যক্তি। এই আলৱাৰ সকলৰ আৰ্বিভাবৰ পূৰ্বতে দক্ষিণ ভারতত শৈৰ আৰু জৈন ধৰ্মই প্ৰাধান্য লাভ কৰিছিল। পাছলৈ বৈষ্ণব মতাদৰ্শই ক্ৰমে এই দুই ভক্তি মার্গক নিষ্পত্ত কৰি পেলাইছিল। আলৱাৰসকলৰ এই ভক্তিতত্ত্বক দাশনিক দৃষ্টিভঙ্গীৰে বিচাৰ কৰিব ৮২৪ খ্রীঃ (A History of Indian Philosophy, pp. 94-96)ত জ্যো গ্ৰহণ কৰা নাথমুনি আৰু পৰৱৰ্তীকালত যমুনাচার্যই প্ৰতিষ্ঠাৰ প্ৰয়াস কৰিছিল। বৈষ্ণব ভক্তি ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰা আচাৰ্য গৰাকী হৈছে কেৱলাৰ শংকৰাচাৰ্য (৭৮৮-৮২০ খ্রীঃ)। এওঁ আছিল আদৈতবাদী সিদ্ধান্তৰ। (The Philosophy of Religion, p. 99) শংকৰাচার্যই জ্ঞানমার্গৰ ও পৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। এওঁৰ মতে, ব্ৰহ্মহে একমাত্ৰ সত্য আৰু এই জ্ঞানেই নিবৃত্তিৰ একনিষ্ঠ মার্গ। শংকৰাচার্যৰ পিছতেই দক্ষিণ প্ৰদেশতে ১০১৭ খ্রীঃ মানত বিশিষ্টতদৈতবাদী ৰামানুজাচার্যৰ আৰিভাৰ ঘটিছিল। মধ্যযুগীয় সাহিত্যত কৃষ্ণ ভক্তিৰ সাহিত্যই দুই ধৰণে বিকাশ লাভ কৰিছিল— (১) সাধাৰণ তত্ত্ব আৰু (২) বিশিষ্ট তত্ত্ব। নামৰ মহিমা, স্তুতি বন্দনা, শৰণাগতি, গুৰু মহিমা, সৎসঙ্গ, বৈৰাগ্য আদি সাধাৰণ তত্ত্বত সন্ধিবিষ্ট হৈছিল আৰু বিশিষ্টতত্ত্বই শ্রীকৃষ্ণৰ বিবিধ লীলা, অলৌকিকতা, গোপীৰ কৃষ্ণপ্ৰেম, কৃষ্ণত পৰমেশ্বৰতা আৰোপ আদিক বুজাইছিল। ৰামানুজাচার্যৰ মতে, পৰমব্ৰহ্ম শ্রীকৃষ্ণ হৈছে সৰ্বজ্ঞ আৰু সৰ্বশক্তিমান। আস্তা আৰু জীৱকুল তথা জগত তেওঁৰ শৰীৰ। তেখেতেৰ ‘বিশিষ্টতদৈতবাদ’ৰ মতে, মোক্ষ প্ৰাপ্তিৰ একমাত্ৰ উপায় হৈছে ভক্তি। (Outlines of Indian Philosophy, pp. 387-88) ৰামানুজাচার্জৰ পিছতেই নাম ল'ব লাগিব নিষ্পক্ষাচাৰ্য আৰু মাধবাচাৰ্য। ইয়াৰে প্ৰথম গৰাকীৰ মত ৰামানুজাচার্যৰ লগত একেজু তেওঁৰ মতে বিষ্ণু স্বতন্ত্ৰ, জীৱ-জগত অস্পতন্ত্ৰ। সকলোধৰণৰ মৎগলৰ কাৰণ আৰু আধাৰ একমাত্ৰ বিষ্ণুহৈ। এয়ে স্বতন্ত্ৰস্বতন্ত্ৰবাদ। দাক্ষিণ্যত্যৰ এই ভক্তি আন্দোলনে উত্তৰ ভাবতৰ ফালে লাহে লাহে প্ৰবাহিত হৈ পুৰোভৰণেকে বিস্তাৰিত হ'বলৈ ধৰে। তেৰশ শাতিকাৰ বহুধা বিভক্ত উত্তৰ ভাবতত সঙ্গণ আৰু নিৰ্ণগ এই দুয়োটা ধাৰাতে ভক্তি আন্দোলনক গৃহ দিয়া প্ৰথমজন ব্যক্তি হৈছে— স্বামী ৰামানন্দ। স্বামী ৰামানন্দই সেই সময়ৰ বৰ্ণবাদত বিধস্ত উত্তৰ ভাবতীয় সমাজত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বাণী বিলাবলৈ সক্ষম হৈছিল— যে কোনো মানুহকে তেওঁৰ জাত কুলৰ কথা সোধা অনুচিত- যিয়ে ভাগৱানক আৰাধনা কৰে তেওঁৰেই ভগৱানৰ প্ৰিয়। তেওঁৰ বাৰজন ভক্ততৰ ভিতৰত আছিল- এজন তাঁতী বা যৱন, এজন কৰ্মকাৰ, এজন নাপিত, এজন জাঠ। স্বামী ৰামানন্দৰ নিৰ্ণগ ভক্তিধাৰাৰে প্ৰধান পৃষ্ঠপোষক হৈছিলগৈ ভক্তি আন্দোলনৰ অন্যতম কাণ্ডাৰী- কৰীৰ দাস। সঙ্গৰ প্ৰচাৰক আছিল তুলসী দাস। ভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ অন্যতম প্ৰাণীয় প্ৰচাৰক আছিল- শিখধৰ্মৰ প্ৰতিষ্ঠাপক গুৰুজ্ঞানক, কাশীৰ শ্ৰীবল্লভাচাৰ্য, সুৰদাস, ৰাজস্থানৰ শীৱাৰামাদী, বৎগৱ চৈতন্যদেৱ। এই ক্ষেত্ৰত অসমৰ বা উত্তৰ-পূবৰ শংকৰবদেৱেৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত

একশবণ ভঙ্গি ধর্ম প্রচারেরে বাণ্টীয় সংহতিরো স্থাপন সম্ভবপূর্ব করি তুলিছিল। ভঙ্গি আন্দোলনৰ বিপৰীতে চুফীবাদৰ উৎপত্তি ত্ৰয়োদশ শতকাত আৰুৰ মহাদেশত হয়। চুফীবাদ হ'ল ইছলামৰ এক উদাৰ পথ। চুফী শব্দটো ইংৰাজী ম্যাস্টিক (Mystic) শব্দটোৰ সমাৰ্থক। আৰী ভাষাৰ চফা (Safa) শব্দটোৰ পৰা চুফী শব্দটোৰ উন্নৰ হৈছে বুলি বহু গৱেষকে ক'ব খোজে, যাৰ অৰ্থ শুদ্ধতা বা পৰিত্বাত। কিছু পণ্ডিতৰ মতে, 'চুফ' (Suf) শব্দৰ পৰা 'চুফী' শব্দটো আহিছে। চুফ মানে নোম। (What is Sufism?, p. 15) ইহন খালিদুন, ড° এ. ই. আফিফি, আল-কালবাদি আদি চুফীবাদৰ প্ৰবন্ধাসকলে 'চুফী' শব্দটো 'চুফুন'ৰ পৰা উন্নৰ হৈছে বুলি ক'ব খোজে, যাৰ অৰ্থ 'পচম' (উল সুতা)। পচমী বন্ধু সৱলতা আৰু আড়ম্বৰহীনতাৰ প্ৰতীক। এসময়ত হজৰত মহম্মদ আৰু তেওঁৰ সংগীবৃন্দই বিলাসিতাৰ পৰিৱৰ্তে সহজ-সৱল জীৱন যাপনৰ বাবে এই পচমী নোমাল বন্ধুৰ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ইছলামত এনেদেৰে সৱল জীৱনৰ উদ্দেশ্যে বিলাসিতা ত্যাগ কৰি ঈশ্বৰৰ সন্ধানত যিসকলে পচমী কাপোৰ পিঞ্জি জ্ঞানৰ যাত্ৰা কৰিছিল, সেইসকলকে 'চুফী' ফ'কিৰ বুলি কোৱা হয়। আলি হাজাৰিবিৰি, মোল্লা জামি আদিৰ মতে, 'চুফী'ৰ অৰ্থ আত্মশুদ্ধি আৰু স্বচ্ছতা। যিয়েই আঘাৰ শুদ্ধিৰ সাধনাত নিয়োজিত থাকে, তেওঁৰেই 'চুফী'। এনেদেৰে চুফ বা চুফী শব্দটোৱে বিভিন্ন অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিলো ইয়াৰ সৰ্বজন প্ৰহীয় অৰ্থ হ'ল বিশুদ্ধভাৱেৰে প্ৰহণ কৰা। আনহাতে চুফীবাদ হ'ল— এটা 'বাদ'ক (ism) পৰিভ্ৰান্তেৰে প্ৰহণ কৰা ধৰ্মীয় মতবাদ। চুফীবাদত চাৰিটা ভিন্ন মতবাদৰ প্ৰভাৱ দেখা যায়। সেইকেইটা হৈছে— বেদান্ত আৰু বৌদ্ধ দৰ্শন, খণ্টীয় দৰ্শন, পাচীয়ান আৰু কোৱাগ আধাৰিত মতবাদ। এই চাৰিওটাৰ ভিতৰত কোৱাগ আধাৰিত মতবাদকে চুফীবাদ ক'পে মুহূৰ্মানসকলে প্ৰহণ কৰিছে। কোৱাগভিত্তিক চুফীবাদৰ প্ৰথম চুফী বুলি জ্ঞান কৰা হয়। হিজৰী দ্বিতীয় শতকামানত চুফীবাদী ধ্যান-ধাৰণাই ব্যাপ্তি লাভ কৰিবলৈ ধৰে। এই সময়ৰ চুফী পীৰ বা ফ'কিৰসকলৰ ভিতৰত 'ইরাহীম বিন আদহাম', 'ব'বিয়া বসৱি', 'ফুজায়ল বিন হাইয়াজ'ৰ নাম বিশেষ ভাৱে উল্লেখযোগ্য। পৰবৰ্তীকালত চুফীবাদৰ ক্রমবিকাশত প্ৰধান ভূমিকা পালন কৰে— 'জুনুন মিছৰি'য়ে। চুফীবাদৰ গোনপথমে বাখ্যা মিছৰিয়েই দাঙি ধৰিছিল। কালক্ৰমত, চুফীবাদৰ ধাৰণাই সৰ্বেশ্বৰবাদৰ ধাৰণাৰ সৈতে যুক্ত হৈ পৰে। সৰ্বেশ্বৰবাদ (Pantheism) হ'ল এনে এক বিশ্বাস য'ত আমাৰ চাৰিওকাষৰ প্ৰকৃতিকে ঈশ্বৰৰ বুলি জ্ঞান কৰা হয়। সকলো বন্ধুৰ মাজতেই ঈশ্বৰক কল্পনা কৰা হয়। কোনো পৃথক স্বতন্ত্ৰ ব্যক্তিৰপে ঈশ্বৰক এই মতবাদে মানি ল'বলৈ নিবিবাৰে। সৰ্বেশ্বৰবাদী চুফী মার্গক জনপ্ৰিয় কৰে প্ৰবন্ধ 'বায়েজিদ বোস্তমী' আৰু 'মনচূৰ হাজার্জে'। ইয়াৰ পৰবৰ্তী কালত চুফীবাদ ইছলামৰ কটুৰপঞ্চী 'চুন্নীবাদী'ৰ ধ্যান ধাৰণাৰে যুক্ত হৈ পৰে। এই সমন্বয় ঘটায় চুফী 'আবু হামিদ গজালী'য়ে। গজালীৰ মতদৰ্শক ইছলামৰ নীতি-নিয়ম আৰু চুফীবাদী দৰ্শনক একীভূত কৰাত সক্ষম হৈছিল। ত্ৰয়োদশ শতকাৰ শেষৰ ফালে চুফীবাদী সাহিত্যই তিনিজন মোগ্য ব্যক্তি লাভ কৰে — 'আবুল মজদুদ ছেমাই', 'ফ'বিদেৱদিন আটোৰ' আৰু 'জালালুদ্দিন ঝুমি'। তিনিওজনেই ঈশ্বৰৰ ওচৰত আত্মসম্পৰ্শণেৰে চুফীবাদক এক সুকীয়া মাত্ৰা প্ৰদান কৰে। ঝুমিয়ে

চুফীবাদক আঞ্চোকর্য আৰু অভ্যাসৰ এক বুদ্ধিমূলক দৰ্শন কপে প্ৰতিষ্ঠা কৰে। ভাৰতবৰ্ষত চুফীবাদৰ আৰম্ভণি ঘটে প্ৰায় ঐৱারশ শতকাৰ সময়ছোৱাত। মধ্যপ্ৰাচ্যৰ পৰা বহু চুফী সন্ত ভাৰতলৈ আহি পোন প্ৰথমে মূলতান, লাহোৰ আৰু পাঞ্জাবৰ প্ৰদেশত থাকিবলৈ লৈছিল। ভাৰতত চুফীবাদক আটাইতকৈ বেছি জনপ্ৰিয় কৰি তোলা চুফী সন্ত মইনুদ্দিন চিশতিও গজনী (আফগানিস্তান)ৰ পৰা আহি লাহোৰতেই প্ৰথমে আছিলাহি। পিছলৈ তেখেতে উন্নৰ ভাৰতৰ বহু ঠাইত চুফী বার্তা বিলাই শেষত বাজস্থানৰ আজমেৰত দেহতাগ কৰে। আজমেৰ তেখেতৰ সমাধিস্থল বা মকবৰা বৰ্তমান পৰ্যটকৰ আকৰ্ষণ স্থল। খাজা মইনুদ্দিন চিশতিৰ পিছতে মুজাদেস আলফেসানিৰ নামো এই আদোলনৰ লগত জড়িত। অৱশ্যে ভাৰতত চুফী আন্দোলনৰ প্ৰথম প্ৰাদেশিক বাটকটিয়া কপে আল হজুৰীক ধৰা হয়। তেখেতে ঐৱারশ শতিকাতে চুফীবাদক উন্নৰ ভাৰতৰ সৈতে পৰিচয় কৰাইছিল। মধ্যযুগীয় ভাৰতত চুফীবাদৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ অনুক্ৰম বা প্ৰণালীৰ চিশতিয়া চুহৰাবার্দিয়া, কডিবিয়া আৰু নক্কৰবন্দিয়া এই চাৰিটাই বহুলভাৱে প্ৰসাৰ লাভ কৰিছিল। (Sufism in India: its origins, Main silsilas and Impact) চিশতিয়া (মইনুদ্দিন চিশতি) আৰু চুহৰাবার্দিয়া প্ৰণালী বা চিলচিলাই দিল্লীৰ মোগল চুলতানী যুগত বিশেষভাৱে জনপ্ৰিয়তা লাভ কৰিছিল। মোগল পৃষ্ঠপোৰকতাত চিশতিয়া চিলচিলাই উন্নৰ ভাৰতৰ দিল্লীৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বিহাৰ বেংগললৈকে প্ৰসাৰ লাভ কৰিছিল। এই প্ৰণালী বা চিলচিলাৰে এজন গুৰুত্বপূৰ্ণ চুফীসন্ত আছিল নিজামুদ্দিন আউলিয়া। চতুৰ্দশ শতিকাত খিল়জি সকলৰ উন্নৰণৰ সময়ত আৰু বাজনৈতিক নানান উৎখান পতনৰ কালত এই চুফী গৰাকীয়ে সৈশ্বৰ প্ৰেম আৰু মানৰ ধৰ্মৰ বার্তা প্ৰচাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। চুহৰাবার্দিয়া চিলচিলাক গঢ় দিছিল বাহাউদ্দিন জাকাৰিয়াই। ইল্ম (জ্ঞান) আৰু বহস্যবাদৰ কথা কোৱা এই চিলচিলা পাঞ্জাবৰ আৰু সিন্ধু প্ৰদেশৰ ফালে জনপ্ৰিয় হৈছিল।

০.০১ বিষয়ৰ পৰিসৰ আৰু পদ্ধতি :

বৈষ্ণব ভক্তিবাদ আৰু ইহলামীয় চুফীবাদ পৃথকে পৃথকে নতুন বিষয় নহয়। দুয়োটা মাৰ্গৰে উচ্চ আধ্যাত্মিক দৰ্শনে ইতিমধ্যেই নিজস্ব বৈশিষ্ট্যৰে আঞ্চোৎকৰ্ষণৰ সঠিক বাট ধৰ্মত বিশ্বাসী সমাজক দেখুৱাই হৈ গৈছে। আমাৰ আলোচনাত দুয়োটা মাৰ্গৰ উৎপত্তি আৰু ক্ৰমবিকাশৰ চমু ইতিবৃত্ত আলোচনা কৰি এই দুই ভক্তি মাৰ্গৰ গুৰুত্ব আৰু সাদৃশ্যৰ বিষয়ে প্ৰধানভাৱে আলোচনা কৰা হ'ব। লগতে এই দুই পহুচৰ ফলাফলে কেনেদৰে সমাজ আৰু সংস্কৃতিক প্ৰভাৱিষ্ট কৰিছে সেই বিষয়েও কিছু কথা অনুকৃতিয়াই যোৱা হ'ব।

আলোচনা পত্ৰখনিত বিশেষকৈ বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি আৰু প্ৰয়োজন সাপেক্ষে তুলনাত্মক পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

০.০২ বিষয়ৰ উন্দেশ্য :

ধৰ্মীয় মেৰুকৰণৰ কুটিল যুগত শাস্তি, সম্প্রীতিৰ এখন সুস্থ সমাজ আমাৰ সকলোৱে কাম্য। মধ্যযুগীয় সমাজ জীৱনত উচ্চ আধ্যাত্মিক দৰ্শন-চুফী আৰু ভক্তিবাদ নৰাতম সংযোগ আছিল। সমাজ গঠনত দুয়োটা ভক্তি মাৰ্গৰে গুৰুত্বৰ বিষয়ে আলোচনা কৰাই হ'ব পত্ৰখনিৰ মূল উন্দেশ্য। সাম্প্রতিক সময়ৰ সাম্প্ৰদায়িক বিষবাস্প সমূহক মিমূৰ কৰি সাম্যবাদ আৰু

মেঝী স্থাপন করাৰ ক্ষেত্ৰতো এই দুই মার্গৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ বিষয়ে অৱগত কৰাৰ প্ৰয়াসো
আমাৰ অন্যতম উদ্দেশ্য।

১.০ ভঙ্গি আন্দোলন আৰু চুক্ষীবাদ : গুৰুত্ব আৰু ফলাফল

বহুধা বিভক্ত মধ্যযুগীয় ভাৰতবৰ্ষত এটা দুয়োটা আন্দোলনেই মূল্যৱান অৱদান আগবঢ়াই
হৈ গৈছে। ভঙ্গি আন্দোলনে যেনেদৰে হিন্দু ধৰ্মত প্ৰচলিত খামখেয়ালিখিনিক দূৰ কৰাত
যৎপৰোনাস্তি যত্ন কৰিছিল, চুক্ষীবাদেও তেনেদৰে ইছলাম ধৰ্মলৈ এক নতুন চিন্তাৰ স্বেত
বোৱাই আনিছিল। দুয়োটা ধাৰাই হিন্দু ব্ৰাহ্মণবাদৰ বৰ্ণ-বৈষম্য আৰু ইছলামিক আগ্ৰাসনে জন্ম
দিয়া ধাৰ্মিক মতান্তৰাব বিৰক্তে থিয় দিছিল। উপ হিন্দুত্ব আৰু কটুৰপন্থী মুছলমানৰ মাজত এই
দুই ভঙ্গি ধাৰাই মানৱীয় প্ৰমূল্যবোধ পুনৰাই জগাই তোলাত মাৰ্গ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। মধ্যযুগীয়
ভাৰতবৰ্ষ আছিল ধৰ্মীয় অন্ধকৃত সময়। মুছলমানসকল ভাৰতবৰ্ষলৈ আহাৰ আগবঢ়োৱা সময়ত
এই দেশত যদিও বেদক সাৰোগত কৰি হিন্দু ধৰ্মই পথান হৈ আছিল, তথাপি হিন্দুৰ আন
দুটামান শাখা যেনে— শৈৰ আৰু শাঙ্কয়ো ভাৰতীয় মানুহক প্ৰভাৱিত কৰি ৰাখিছিল। ইয়াৰ
লগে লগে বৌদ্ধ আৰু জৈন এই দুই মতধাৰাও হিন্দুৰ পৰা কিছু ফালৰি কাটি গৈ মানুহৰ মাজত
প্ৰসাৰিত হৈ ধৰ্মীয় দিধাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। সেই সময়ত ভাৰতীয়সকলে দুঃঘৰক উপাসনা কৰাৰ
ইয়ানোৰ পথ সমুখত দেখি কোনটো মাৰ্গ তেওঁলোকৰ বাবে উপযোগী বা কোনটো প্ৰয়োজনীয়
এই লৈ ভিন্ন সিদ্ধান্তৰ সৃষ্টি হৈছিল। ফলত অন্ধবিশ্বাস আৰু কু-ৰীতিয়ে সমগ্ৰ দেশ ছানি
ধৰিছিল। বেদত উল্লেখ থকা ত্ৰেতি কোটি দেৱতায়ো ভাৰতীয় হিন্দুসকলক বিপাশ্বত
নেপেলোৱাকৈ থকা নাছিল। ধৰ্মীয় জটিলতাই বৰ্ণ-বৈষম্যৰ লগতে শাঙ্ক পথৰ বলি-বিধান,
ভয়ঙ্কৰী তাৎক্ষিক বিদ্যা, যাগ-যজ্ঞ, সতীদাহ পথা, অপৃশ্যতা আদি অন্ধবিশ্বাসৰ জন্ম দিছিল। হিন্দু
ধৰ্মৰ মাজতেই থকা এনে বিচাৰ-বিভিন্নতাই মানুহৰ মাজত অসহিতৰ কাৰকৰণপে দেখা
দিছিল। মধ্যযুগীয় ভাৰত বাজনেতিক, অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিকভাৱে নানান উখান-পতনেৰে
ভাৰাক্রান্ত হৈ পৰিছিল। ইছলামিক আক্ৰমণে মধ্যযুগীয় ভাৰতত পূৰ্বেৰ পৰা প্ৰচলিত হৈ থকা
সমাজ-সংস্কৃতিক বহু পৰিমাণে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ আৰাণ্ট কৰিছিল। ভাৰত আক্ৰমণ কৰিয়েই
বহু ইছলামিক শাসকে প্ৰচীন মন্দিৰসমূহ ধৰংস কৰি ‘বুটশিকন’ (Butshikan) উপাধিও
লৈছিল। (Sikandar Butshikan- The butcher of Kashmir) মুছলমান সন্তুষ্টিৰ তথাকথিত
হিন্দু বিদ্বেৰ মূলতে আছিল বাজনেতিক। হিন্দু আৰু মুছলমানৰ ঘনিষ্ঠ মিলনে তেওঁলোকৰ
শাসনৰ ভেটিক শিথিল কৰিব পাৰে বুলি তেওঁলোকে আশংকা কৰিছিল। ধৰ্মীয় ব্যৱধানৰ
সুযোগ লৈ বহু মুছলমান শাসকেই অধিকাংশ হিন্দু ৰজাৰ ওপৰত লগোৱা ‘জীজিয়া’ কৰি ধৰ্মক
কেন্দ্ৰ কৰি কৰা অৰ্থনৈতিক বৈষম্যৰ উৎকৃষ্ট উদাহৰণ। এনেদৰে শাসকৰ প্ৰবল অৰ্থলোভত
বাস্তৱ খেতিয়ক আৰু সাধাৰণ লোকসকল জুৰুলা হৈ পৰিছিল। অৰ্থনৈতিক ভাৱে পিছপৰা
দেশৰ সাধাৰণ শ্ৰেণীটোৱ এনে শক্তিশালী শাসকসকলৰ বিৰক্তে যুজিব পৰাকৈ বল-বীৰ্য
একোৱেই নাছিল। তদুপৰি সেইসময়ৰ ভাৰতবৰ্ষ নানা জাতি-বণ্ণত বিভক্ত হৈনানটা ধৰ্মীয়
ভেদাভেদেত জৰ্জৰিত হৈ পৰিছিল। ধৰ্মীয় অন্যনীয়তা, অনাবশ্যক ধৰ্মীয় আচাৰ-আচাৰণ,
অন্ধবিশ্বাস আৰু সামাজিক বৰ্ণ মতাগ্রহে হিন্দু ধৰ্মৰ পুলিয়ে-পোখাই শিপাই আছিল। হিন্দুৰ বৰ্ণ-

বৈষম্যবাদে সৃষ্টি করা শ্রেণীবিভাজনে নিম্নশ্রেণীর লোকসকলক আটাইতকে বেছি ক্ষতিগ্রস্ত করিছিল। উচ্চব্রাহ্মণগোকে নিম্ন লোকক অস্পৃশ্য জ্ঞান করা কথা-কাণ্ডই হিন্দু ধর্মাবলম্বীর বহু নিম্নশ্রেণী বা দলিতসকলৰ মানত ক্ষোভ, দিধা, লাজ আৰু অপমানৰ জন্ম দিছিল। ধৰ্মভীক বহু লোকে যদিও ব্রাহ্মণসকলৰ নীতি আখৰে আখৰে মানি চলি যাগ-যজ্ঞ, পুজা-পাতল আদি আচাৰ-আচাৰণ বৰ্তাই ৰাখিছিল তথাপিও তেওঁলোকে অন্য এক নতুন পথৰো সন্ধান কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। এনেদৰে দাদাৰ্শ শতিকাত, দলিত শ্রেণীৰ আলৱাৰ সকলে দাক্ষিণাত্যত নতুন মার্গৰ সন্ধান বিচাৰি ভক্তিবাদৰ উঘেষ ঘটাইছিল। এই ভক্তিবাদৰ মূলমন্ত্ৰ আছিল — ‘Devotion to God’। এফালে ইছলামিক আক্ৰমণ-অত্যাচাৰ আৰু আনফালে ব্রাহ্মণবাদী নীতিৰ কু-প্ৰভাৱ, তাৰ মাজতেই নতুন মার্গেৰে জীয়াই থকাৰ সম্বল বাপে ভাৰতীয়ই প্ৰহণ কৰিবলৈ ভক্তিবাদ। দাক্ষিণাত্যত আৰম্ভ হোৱা এই আন্দোলন এসময়ত বিভিন্ন ধৰ্মগুৰৰ মাধ্যমেৰে সমগ্ৰ ভাৰতত সিঁচৰতি হৈ পৰিল। এই নতুন মার্গৰ মূখ্য নীতি আছিল একেশ্বৰবাদ। একেশ্বৰবাদী নীতিত বিশ্বাসী চুফীবাদেও সেইদৰে ঈশ্বৰৰ প্ৰতি প্ৰকৃত প্ৰেম, অকৃত্ৰিম ভক্তি আৰু মানৱতাবাদ এই তিনি বার্তাৰ প্ৰচাৰ কৰিছিল। চিশতিয়া সম্প্ৰদায়ৰ নিজামুদ্দিন আউনিয়া আৰু তেওঁৰ শিষ্য আমিৰ খুচৰু, চিৰাজুদ্দিন, ষেইখ বুঢ়াউদ্দিন গৰীব, নাচিৰুদ্দিন চিৰাগ দেহনুৰি আদি চুফী সন্তই চুফীবাদী ভাতৃত্ববোধ, ঈশ্বৰৰ প্ৰতি প্ৰেম আৰু মানৱতাবোধৰ বাণী বিলাইছিল। ইছলামৰ কটুৰপষ্ঠী মতবাদৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীত এই চুফীবাদী মার্গে সাধাৰণ মানুহক আকৰ্মণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। বিলাসিতা ত্যাগ কৰি সাধাৰণ পোছাক পৰিধান কৰা চুফী সন্তই জাতি-বৰ্ণ-ধৰ্ম নিৰ্বিশেষে ঈশ্বৰৰ প্ৰতি প্ৰেম কেনেকৈ নিবেদন কৰিব পাৰি তাৰেই শিক্ষা দি ফুৰিছিল। ইছলামৰ গোড়ামি আৰু অন্য ধৰ্মৰ প্ৰতি ঘৃণাৰ পৰিৱৰ্তে চুফীবাদে ইছলামৰ অন্তৰ্ভূত হৈয়ো সকলো ধৰ্মৰ প্ৰতি উদাৰ মনোভাৱ পোষণৰ যোগেদি সৰ্বসাধাৰণৰ মাজত জনপ্ৰিয়তা আৰ্জন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। চুফী সন্তসকলৰ দ্বাৰা হিন্দী আৰু উৰ্দূত বচিত গীতসমূহে মানুহক নেতৃত্বতাৰ শিক্ষাৰে শিক্ষিত কৰি আল্লাহৰ প্ৰতি সম্পূৰ্ণ আত্মসমৰ্পণোৱে মোক্ষ লাভৰ কথা কৈছিল, যিয়ে মানুহক আজোৎকৰ্য সাধনাৰ নতুন পথ প্ৰদান কৰিছিল। মধ্যামুগীয় ভাৰতৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰ খনত এই দুই আন্দোলনৰ ধাৰাই বিস্তৰ পৰিৱৰ্তন সাধন কৰিছিল। মানুহৰ ধৰ্মীয় মনোভাৱকলৈ নকৈ চিন্তাৰ স্নেত বোৱাই অনা এই দুই ধাৰাব ফলাফল সমূহ ভাৰতীয়ই এনেদৰে প্ৰহণ কৰিছিল —

(১) ভক্তিসমাজে স্বীকাৰ কৰিছিল ঈশ্বৰ এজনেই। বেদৰ তেত্ৰিশ কোটি দেৱতাৰ ঠাইত একেশ্বৰবাদে স্থান লাভ কৰিছিল। যদিও ৰাম আৰু বিহু দুজন পৃথক দেৱতা বা সত্তা তথাপিও ঈশ্বৰ বা আ঳াঙু বুলি কওঁতে পৃথক সজ্ঞাবোৰ ‘এক’ বাপে থিয়ে দিছিল। ইয়েই ভাৰতীয় চেতনাত ‘Unity of Godhead’ৰ সূচনা কৰিছিল।

(২) এই দুই আন্দোলনে, হিন্দু-মুছলমানৰ মাজত বৃদ্ধি পোৱা পাৰস্পৰিক ঘৃণাক উজ্জেবলীয়ভাৱে হ্ৰাস কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ভক্তিবাদী আৰু চুফীবাদী সন্তসকলে প্ৰেম, ভাতৃত্ববোধ, বন্ধুত্ব, শান্তি আৰু সাম্যবাদৰ ক্ষেত্ৰত অভুতপূৰ্ব সাফল্য আৰ্জন কৰিছিল। ভক্তি আন্দোলনৰ বিশিষ্ট সন্ত ‘কৰীৰ’ মুছলমান পৰিয়ালত জন্ম হৈয়ো ভক্তিবাদী হিন্দু সন্ত বামানন্দৰ

শিয় হ'ব পাৰিছিল। উত্তৰ-পূবত নৰ বৈষণেৱ ধৰ্মৰ প্ৰতিষ্ঠাপক শংকৰদেৱৰো ‘চান্দসাই’ নামৰ এজন মুছলমান শিস্য আছিল। অসমলৈ শান্তি-মৈত্ৰীৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিবলৈ অহা চুফী সন্ত আজান ফকীৰৰ জিকিৰ-জাৰীৰ গীতসমূহেও হিন্দু-মুছলমানৰ মাজত প্ৰেম আৰু ভাতৃত্বৰোধ জগাই তুলিছিল—

হিন্দু কি মুছলমান
একে আঙ্গীৰ ফৰমান
মোৰ মনত ভেদভাৱ নাই আ’ আঙ্গী
মোৰ মনত ভেদভাৱ নাই।

(আজান পীৰৰ আৰু জিকিৰ জাৰীৰ মূল্যায়ন, ৩৬)

আজান পীৰৰ ওপৰোক্ত এই জিকিৰ ফাকি সাম্যবাদৰে উৎকৃষ্ট পৰিচায়ক। তেনেদেৱে, হিন্দু আৰু মুছলমানৰ মিলনৰ প্ৰতীক ‘সত্যপীৰ’ৰ উপাসনাও মধ্যযুগীয় ভাৰতৰ সাম্য-মৈত্ৰীভাৱ স্থাপনৰ প্ৰসংগত এক অনন্য উদাহৰণ। দুয়ো ধৰ্মৰে লোকৰ সুদীৰ্ঘ সাহচৰ্য আৰু সাংস্কৃতিক সমাহৰণৰ প্ৰভাৱত ইছলামৰ লোকাচাৰত ‘সত্যপীৰ’ৰ বিশ্বাস আৰু ধাৰণা সোমাই পৰিছিল। বেঙ্গল আৰু ইয়াৰ পাৰ্শ্বৰত্তী এলেকাত হিন্দু সত্যনাৰায়ণকেই মুছলমানসকলে ‘সত্যপীৰ’ কপে উপাসনা কৰাৰ উপকথা প্ৰচলিত আছে।

(৩) ভক্তি আন্দোলন আৰু চুফীবাদ মানৱতাৰ বাণীৰে সমৃদ্ধ, বৰ্ণ-বৈষম্য আৰু কটুৰ পছী ধৰ্মীয় আচাৰ আচৰণৰ পৰিৱৰ্তে— এই দুই নব্য ধাৰাই মানুহক শিকালে যে—

সকলো মানুহ সমান। সেয়ে এই দুই আন্দোলনে প্ৰত্যেকজন শোষিত-লাঞ্ছিত, বধিত জনগণক সামৰি ল'লে। ভেদাভেদহীন আৰু জাতি-জনগোষ্ঠীৰ সম অধিকাৰৰ প্ৰশঁই এই আন্দোলনক এক অন্যান্য মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছিল। অসমত ভক্তি আন্দোলনৰ গুৰি ধৰেওঠাই সেয়ে লিখিছে—

চঙ্গলে হৰিৰ নাম লোৱা মাত্ৰ।
কৰিবে উচিতি যজ্ঞৰ পাত্ৰ।।
কৃষ্ণৰ কথাত যিটো বসিক।
ব্ৰাহ্মণ জন্ম লাগে তাৰ কিক।।
অৱোক মাত্ৰ হৰি দিনে বাতি।
নবাচে ভকতি জাতি-অজাতি।।

(কীৰ্তন ঘোষা, পাষণ মৰ্দন খণ্ড, পৃ. ৩২-৩৪)

এইজনা ধৰ্মাঞ্জলি শংকৰদেৱেৰ সেয়েহেনগাৰ নৰোওম, গাৰোৰ গোবিন্দ, মিৰিৰ পৰমানন্দ, যৰনৰ জয়হৰি, কছুবীৰ বাম আটৈ, বনিয়াৰ হৰিদাস, নাথৰ মথুৰা দাস, ভোটৰ দামোদৰ আদিক শিষ্যত্ব প্ৰদান কৰি জাতি-জনজাতিৰ সকলো লোককে সমানে আঁকোৱালি লৈছিল

চুফী কৰি আৰীৰ খুছৰঘণ্যেও সাম্যবাদক উচ্চহান দি লিখিছে—

কাফীৰ-এ-ইস্কুম মুছলমানি
ম'বা দৰকাৰ নিষ্ট;

হৰ বাগ-এ মন তাৰ ঘষ্টা

হজত-এ জুনাৰ নিষ্ট।

(The Result of Bhakti-Movement)

অর্থাৎ ঈশ্বৰ বা আল্লাক ভালপাবলৈ হ'লে মুছলমান বা অন্য ধৰ্মৰ হ'বই লাগিব বুলি
কোনো কথা নাই। ঈশ্বৰ বা আল্লার সমুখ্ত সকলো সমান।

(৪) ব্ৰহ্মণ্যবাদৰ প্ৰকোপত পৰি যাগ-যজ্ঞ, পুজা-পাতল কৰিবলৈ বাধ্য হোৱা দৰিদ্ৰ শ্ৰেণীৰ
নোকসকলৰ আধ্যাত্মিক জীৱন ক্ৰমে সৰলতাৰ হৈ পৰিছিল। ব্যয়বহুল বাহ্যিক ধৰ্মীয় আচৰণৰ
তুলনাত শ্ৰবণ-কীৰ্তনে ঠাই পোৱাত জনসমাজে বহু পৰিমাণে আৰ্থিক সকাহ পাৰলৈ সক্ষম
হৈছিল। চুফীবাদেও মানুহক লাহ-বিলাহ সামৰি সাধাৰণ জীৱন যাপনেৰে উচ্চ নেতৃত্বক মূল্যবোধৰ
কথা শিকালে।

(৫) চুফী আৰু ভক্তি আন্দোলনে ভাৰতৰ ভাষা-সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰখনলৈ অতুলনীয় অৱদান
আগবঢ়াই হৈ গ'ল। এই দুয়োটা মাৰ্গতে দেশজুৰি প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ বাবে যিৰোৱা গীত-পদ-
দোহ-নাট-ঙ্গোত্র আদিৰ বচনা হৈছিল, সেইৰোৱে প্ৰাণীয় ভাষা সমুহকো চহকী কৰি তুলিছিল।
তদুপৰি মহাকাৰ্য বামায়ণ, মহাভাৰতৰ ঠায়ে ঠায়ে অনুবাদে সাংস্কৃতিক সমাহৰণ আৰু সংহতিৰো
উদাহৰণ প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। তেনেদেৰে হিন্দু-মুছলমানৰ সমঘয়ৰ ‘মজমুৱাল বাহৰেইন’ (দুই সাগৰৰ
মিলন) আদি প্ৰস্থয়ো দুয়োটা সংস্কৃতি, দুয়োখন সমাজকে উপকৃত কৰিলে।

২.০ পাৰম্পৰিক প্ৰভাৱ আৰু সাদৃশ্য :

চুফী আৰু ভক্তি আন্দোলন মধ্যবুগীয় ভাৰতৰ দুই গুৰুত্বপূৰ্ণ আধ্যাত্মিক বিপ্লব। একেশ্বৰবাদ,
অহিংসা আৰু সাম্যবাদ-নব্য চিন্তাবে ভক্তৰ আঞ্জোৎকৰ্য সাধনেই আছিল এই দুই ধাৰাৰ মূল
উদ্দেশ্য। পৰিদৃশ্যমান জগতৰ সকলো জীৱ-জড়ৰে মূল এক আৰৈত সত্য বুলি চুফীবাদেই
হওক, ভক্তি আন্দোলনেই হওক, দুই পথই স্বীকাৰ কৰে আৰু এই পৰম সত্যকে উপলক্ষি কৰি
গভীৰ আধ্যাত্মিক জ্ঞানৰ দিশে অগ্ৰসৰ হ'বলৈ উপদেশ দিয়ে। ভক্তি আন্দোলনৰ দৰ্শন- এক
সৱোৰ্চ শক্তি, যি নিৰ্ণগ হৈয়ো সংগৃহ, বৰ্ত্তুল হৈয়ো অস্তৰাঁ; জ্ঞানহিত যদিও অৱতাৰকপে
জন্ম লয়। অৰ্ত্যামী ৰাপে এই শক্তিৰ জগতত অবিৰত বসতি। সংগৃহকপে জগতত ব্যৰ্থ। এই
শক্তি মিথ্যা বা আস্তি নহয়। সমগ্ৰ জগত এই শক্তিৰে সঁচা সৃষ্টি। ভক্তি আন্দোলনৰ আদৰ্শত
এই শক্তি ব্ৰহ্মাই হওক, বিষুবেই হওক- ই এক আৰু আদিতীয় পৰম আত্মা। এই আত্মাৰে
অংশবিশেষ হৈ বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডখনে বিবাজ কৰিছে। সকলোৱে গতি নিৰ্গয় কৰি থকা এই পৰম
আধ্যাত্মিক ভিন্নজনে ভিন্ন নামেৰে (ব্ৰহ্ম, পৰম ব্ৰহ্ম, পৰমেশ্বৰ, বিষুব, নাৰায়ণ, কৃষ্ণ, হৰি) মাতিলেও-
ই এক আদিতীয় ঈশ্বৰ, যি বিভিন্নতাৰ মাজত এক্যতাৰ সন্ধান দি সমাজত সংহতি স্থাপনৰ
ভূমিকা লয়। হিন্দু ধৰ্মৰ বৰ্ণ-বৈবেয়ম, অস্পৃশ্যতা, অন্ধবিশ্বাস, সতীদাহ আদি এশ এটা কু-প্ৰথাৰে
যি এখন জটিল সমাজে মধ্যবুগটোত বীৰদৰ্পে বিবাজ কৰিব পাৰিছিল। সেই সময়তে উদ্গৱ
হোৱা ভক্তি আন্দোলনে একপকাৰ ত্ৰাণকৰ্তাৰ ভূমিকা পালন কৰি আছিল। মানুহৰ আধ্যাত্মিক
উত্তৰণেৰে নতুন সমাজ আৰু সংস্কৃতি গঢ়িব খোজা এই ভক্তি আন্দোলনৰ বিপ্লবৰ সৈতে
চুফীবাদৰ বহুক্ষেমত্বত মিল দেখা যায়। কটুৰপষ্ঠী মুছলমান সকল যেতিয়া ভাৰতলৈ আহি

শাসন করিবলৈ লৈছিল, হিন্দু ধর্মাবলম্বী লোকৰ প্রতি তেওঁলোকৰ বৰ বিশেষ সন্দৰ নাছিল। বহুলোকৰ ওপৰত জোৰকৈ নিজৰ ধৰ্ম জাপি দিয়াৰো প্ৰচেষ্টা চলাইছিল, হিন্দু বহু মন্দিৰো ধৰ্স কৰিছিল। এনেদৰে চাবলৈ গ'লে, ধৰ্মৰ যি দৰ্শন, তাক গোড়ামিৰ বাবে দুয়োটা ধৰ্মৰ মানুহেই সঠিককৃপে উপলব্ধি কৰিব পৰা নাছিল। সামাজিক-সাংস্কৃতিক এনে জটিলতাৰ সময়তে ইছলাম ধৰ্মৰ মাজতো হিন্দুৰ ভক্তি আন্দোলনৰ দৰে চুফীবাদেও সাধাৰণ মানুহৰ মাজত গোড়ামি পৰিহাৰ কৰি মানৱ-প্ৰেমৰ জৰিয়তে ‘এক আঙ্গুৰ উপাসনা’ এই বাণীৰে জাগৰণৰ জন্ম দিলৈ।

মধ্য-প্রাচাৰ পৰা ভাৰতলৈ শাস্তি আৰু সাম্যবাদৰ আদৰ্শ বিলাবলৈ অহা চুফী সন্তসকলে ভাৰতবৰ্ষ গচকিয়েই এই দেশৰ প্ৰাচীন ইতিহাস আৰু আধ্যাত্মিক জ্ঞানৰ সন্তোষ পাইছিল। বেদৰ দৰ্শনৰ গভীৰ অধ্যয়নেৰে পৰিপুষ্ট হৈ তেওঁলোকে ভাৰতীয় ধৰ্ম আৰু সমাজ-সংস্কৃতিৰ আত্মাক চিনি পাবলৈ সক্ষম হৈছিল। ব্ৰাহ্মণবাদৰ জটিলতাই শ্বাসৰূপ কৰা নিম্নশ্ৰেণীৰ ভাৰতীয়ক ভক্তিবাদে এনেকৈ শিকালে- ঈশ্বৰক পুজিবলৈ, ঈশ্বৰৰ কাষ চাপিবলৈ যিদৰে মানুহৰ জাতি-বৰ্গৰ পৰিচয়ৰ কোমো প্ৰয়োজন নাই তেনেদৰে নামাজ, ৰোজা, হজ প্ৰভৃতি বাহ্যিক ধৰ্মাচৰণত ভাৰাকান্ত মুছলমান সকলকো চুফীসন্তই তেওঁলোকৰ আবেগিক প্ৰয়োজন পূৰণ হ'ব পৰাকৈ ‘মৰমীয়া’ পছ্থাৰ জ্ঞান দিলৈ, যি পছ্থাত আল্লাহ বা ঈশ্বৰ ভক্তিৰ বন্ধু, মৰমৰ সংগী। কৃষ্ণসাধন আৰু ভগৱৎপ্ৰেম-চুফীত থকা এই দুই বিশেষ উপাদানত ভক্তিবাদৰ প্ৰভাৱৰ কথা নুই কৰিব নোৱাৰি। অলহাছান অল-বছৰীয়ে (৬৮৩-৭২৮) কৈছিলঃ

“মই নৰকৰ ভয়ত ভগৱানৰ সেৱা কৰা নাই, কাৰণ ভয়ত সেৱা কৰা হ'লে মই এক নৰাধম হ'লোহৈতেন। স্বৰ্গলোভত মই ভগৱানক সেৱা কৰা নাই, কাৰণ কিহবাৰ আশাত ভগৱানকৰ সেৱা কৰা হ'লে মই এক নিকৃষ্ট অনুচৰহেহ'লোহৈতেন। মই কেৱল ভগৱানক ভাল পাইছো আৰু তেওঁৰ প্রতি প্ৰণয়ৰ বাবেহে তেওঁৰ সেৱা কৰিছোঁ।” (অসমীয়া জাতীয় জীৱনত মহাপুৰুষীয়া পৰম্পৰা, ৮০)

ভক্তিবাদৰ দৰেই চুফীৰ এই মৰমীয়া সাধকসকলো এনে এক বহস্যবাদী আধ্যাত্মিক স্তৰত উপনীত হয় য'ত তেওঁলোকৰ ব্যক্তিসত্ত্ব লুপ্ত হয় (ফনা) আৰু ভগৱৎসত্ত্বত তেওঁলোক মন্ত হৈ জীয়াই থাকে (বকা)। সামাজিক অনুশাসন আৰু ধৰ্মৰ বাহ্যিক নীতি-নিয়ম প্ৰকাশ কৰা শ্ববিয়তৰ প্রতি চুফী সাধকসকল উদাসীন আছিল বুলি ক'লেও ভুল নহয়। চুফীবাদৰ মূল কথাবোৰ ভক্তিবাদতকৈ বৰ বেছি বেলেগ নহয়। সেয়ে মধ্যবুগত চুফীসাধকসকলৰ লগত ভক্তি আন্দোলনৰ সন্তসকলৰ ঘনিষ্ঠ সম্পর্ক হৈছিল। হিন্দু প্ৰজাসকলো এনে চুফী ‘পীৰ’ বা ‘শ্বেইখ’ সকলৰ মহিমাৰ প্রতি শ্ৰদ্ধারান হৈছিল। কোনো কোনো অঞ্চলত এওঁলোকৰ সহদেয় ব্যক্তিত্ব আৰু আধ্যাত্মিক প্ৰভাৱৰ ফলত বহু হিন্দুৰে গৈ ইছলাম ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল। হিন্দুৰ জাতি-ভেদ প্ৰথাৰ দৰে ইছলাম ধৰ্মাবলম্বী সকলৰ মাজতো বৈয়ম্য আছিল। উচ্চবংশীয় মুছলমানসকলে নিজকে ‘আশ্রফ’ আৰু তেওঁলোকৰ দৃষ্টিত হৈন দৰিদ্ৰ মুছলমানসকলক ‘আত্ৰাফ’ বুলিছিল। এই প্ৰথা হিন্দু জাতি-ভেদৰ অনুকৰণতে সৃষ্টি বুলি বহু চিন্তাবিদে ক'ব খোজে। পিছলৈ এই ভেদাভেদে জাতিগত বৃত্তিত পৰিগণিত হৈছিল। ভক্তি আন্দোলন আৰু চুফী বিঙ্গৰ এই দুয়োটা ধাৰাবে সমুখ্যত ধৰ্মীয় গোড়ামি প্ৰত্যাহান হৈ থিয় দিছিল। কুৰীতি, কুনীতি এই

সকলো ময়মুর কবি ভগৱৎ প্রেমের নির্মল বাণী প্রচার আৰু প্ৰসাৰ কৰিবলৈ দুয়োটা আন্দোলনতে দেধাৰ গীত-পদ-নাটক আদিৰ বচনা হৈছিল। এই সমসাময়িক গীত পদ সমূহে ইটোৱে সিটোৱ ওপৰত প্ৰভাৱ বিশ্বাৰ কৰিছিল। ভঙ্গিবাদী সাহিত্যিক কবীৰৰ নাম এইখনিতে উল্লেখ কৰিব পাৰি। কবীৰ দাসৰ বহু ‘দোহা’ সেইসময়ৰ বিখ্যাত চুফীসন্ত আমীৰ খুঁকুৰু দ্বাৰা বিশেষভাৱে প্ৰভাৱিত হৈছিল। দুয়োজন কৰিয়েই সেইসময়ত জন-সমাজৰ অন্তৰত বহু জনপ্ৰিয় পদ-দোহাসমূহেৰে সোমাই যাবলৈ সক্ষম হৈছিল। চুফী সন্তসকল দাবিদ্ৰ লোকৰ মাজলৈ বাটকুৰিবাই গৈ ধৰ্মীয় আচাৰ-আচৰণৰ বিপৰীতে উল্লেখক একান্ত ভাৱে ভালপাৰলৈ, নিষ্পাৰ্থভাৱে উল্লেখ প্ৰেমত মগ্ন হ'বলৈ শিকোৱা নীতিয়েও বহু পৰিমাণে ভঙ্গিবাদী সন্ত সকলক প্ৰভাৱিত কৰাৰ কথাটো নুই কৰিব নোৱাৰিঃ।

এই দুয়োটা বিপ্লবৰ মাজত বহু ক্ষেত্ৰত সাদৃশ্য আছিল। ভঙ্গিবাদৰ প্ৰচাৰ কৰিবলৈ যাওঁতে যিদৰে সন্তসকল বহু সময়ত বাজৰোৱাৰ বলি হৈছিল, চুফী পছৰ সন্তসকলো তেনোদৰে বাজশক্তিৰ বলি হৈছিল। ‘মৰমীয়া’ সাধনাৰ জৰিয়তে আল্লাৰ ওচৰ চাপি যোৱা, আল্লাৰ লগত সথিত স্থাপন কৰা চুফীসকল কটুৰবাদী বাজশক্তিৰ প্ৰিয় হ'ব পৰা নাছিল। এনেৰোৰ কাৰণতে বিখ্যাত চুফী-সাধক অল হঞ্জাঙ্ক বাগদাদত মৃত্যুদণ্ড পৰ্যন্তও দিয়া হৈছিল। আৰাবাছিন খলিফাসকলেও চুফীসাধকৰ ওপৰত নানা উৎপীড়ন চলাইছিল। এঘাৰশ শতিকাত তামিল চোল বংশৰ সময়ত, বামানুজাচার্যই যেতিয়া বজাৰ বিৰক্তে গৈ শৈৰ ধৰ্মক মানি ল'ব খোজা নাছিল, বজাই তেতিয়া বিষ্ণুৰ একান্ত সাধক গৰাকীকৰ বাজপ্রসাদত হাজিৰ কৰাই জৰাবদিহি কৰিছিল। বামানুজাচার্যই মনৰ সন্তাপত কৰ্ণাটক প্ৰদেশ এৰি আহিবলৈ বাধ্য হৈছিল। ইয়াতেই ক্ষান্ত নাথাকি বজাই বামানুজাচার্যৰ হৈ তেওঁৰ বাজসভালৈ উন্নৰ দিবলৈ যোৱা শিয়া আৰু সমৰ্থক ত্ৰুমে ‘কুৰটুজ্জান’ আৰু ‘পেৰিয়া নাম্বিগল’ৰ চুকু কাঢ়ি লৈছিল। ঠিক একেদেৱে অসমলৈ শাস্তি মৈৱীৰ বাণী প্ৰচাৰৰ বাবে অহা আজান ফকীৰেও আহোম বাজৰোৱাত পৰি নিজৰ চুকু হেৰুৱাইছিল। একেই বাজৰোৱাত পৰিৱেই শংকৰদেৱেও তেখেতৰ ‘একশৰণ ভাগৱতী ধৰ্ম’ প্ৰচাৰৰ ক্ষেত্ৰত নানা বাধাৰ সম্মুখীন হৈছিল। বান্ধাণ্য ধৰ্মই সৃষ্টি কৰা অযুক্তিকৰ প্ৰাচীৰ ভাণ্ডি কীৰ্তন আৰু শ্ৰবণেৰে ভঙ্গিৰ সহজ মাৰ্গ বচনা কৰিবলৈ যাওঁতে কোচ বজা নৰনাৰায়ণৰ ওচৰত শংকৰে বাজ্য নষ্ট কৰিলে বুলি গোচৰ তৰা হৈছিল। ফলত শংকৰদেৱে আঘাগোপন কৰি থাকিব লগা হৈছিল। অৱশ্যে পিছলৈ কোচ বাজৰণ্শৰ পৃষ্ঠপোষকতাতে তেখেতে বৃহৎ সাহিত্যৰাজি সন্তাৱেৰে অসমক ঐশ্বৰ্যশালী কৰি থৈ গৈছিল। ভঙ্গিবাদেই হওক বা চুফীবাদেও হওক দুয়োটা পহাবে ক্ষেত্ৰত উদাৰ দৃষ্টিভঙ্গীৰে চোৱা মোগল সম্ভাৱ আকবৰৰ কথা এইখনিতে বিশেষভাৱে উল্লেখনীয়। আকবৰৰ সমসাময়িক গ্ৰন্থাত্মক বাদাউনিয়ে সেইবাবে প্ৰায় বিধৰ্মীৰ শাৰীৰতে হৈছে। আকবৰৰ মন্ত্ৰী আৰু বন্ধু ফৈজী আৰু আবুল ফজলে হিন্দু ধৰ্মগ্ৰন্থ ‘ৰামায়ণ’, ‘মহাভাৰত’ ফাটী ভাষালৈ অনুবাদ কৰিছিল আৰু হিন্দু-মুছলমানৰ সমবয় আৰু সম্প্ৰতিৰ স্বার্থতে সম্ভাৱ আকবৰে দুয়ো পছৰ অনুগামীক নিজ দৰবাৰত স্থান দিছিল। তেওঁৰ পৃষ্ঠপোষকতাতে ‘দ্বাৰা শিকো’ই উপনিষদ অনুবাদ কৰিছিল, ‘মজমুৱাল বাহৰেইন’ (দই সাগৰৰ মিলন) নাম দি হিন্দু-মুছলমানৰ মাজৰ দূৰহ হ্ৰাস কৰাৰ চেষ্টা কৰিছিল। পিছে এইদ্বাৰা শিকোক উৰংগজৰে পিছলৈ মৃত্যুদণ্ড বিহিছিল।

এনেদেরে ধর্মীয় গোড়ামি আৰু বাজশক্তিৰ প্ৰবল হেঁচা সত্ত্বেও এই দুই ধাৰাই নিজৰ বাট নিজেই কাটি আগবঢ়িছিল। দুয়োটা পষ্ঠাৰে মাজত থকা ধর্মীয় উদাবতা, সহিষ্ণুতা, বৰ্গবাদৰ বিৰোধে সোচাৰ প্ৰতিবাদ আদি সামৃদ্ধ্যই দুয়োটা পষ্ঠাকে পৰস্পৰে কায় চপাই আনিছিল, যিয়ে সমাজত মানৱতাবাদী আদৰ্শৰ এক বিশাল সৌধ প্ৰতিষ্ঠা কৰি হৈ যাবলৈ সক্ষম হৈছিল।

৩.০ সামৰণি :

ভাৰতীয় দৰ্শনত জীৱাত্মা পৰমাত্মাৰেই অংশস্বৰূপ। সেয়েহে জীৱাত্মাৰ পৰমাত্মাৰ সৈতে বিলীন হৈ যোৱাৰ প্ৰৱণতা বিদ্যমান। কিন্তু সৎ চিৎ আনন্দস্বৰূপ পৰমাত্মাৰ লগত জীৱাত্মাৰ বিলীন হ'বলৈ হ'লৈ এই জীৱাত্মাৰ উত্তৰণ ঘটিব লাগিব, উন্নত এক পৰ্যায়লৈ উন্নীত হ'ব লাগিব, যি পৰ্যায়ত জীৱই আঠোলকিৰে ব্ৰহ্মজ্ঞান লাভ কৰি সকলো প্ৰাণীকে সমজ্ঞানেৰে একাঘৰোধ গঢ়ি তোলাৰ বাবে সক্ষম হ'ব পাৰিব। অৰ্থাৎ তেনে জীৱৰ মনত এই চৈতন্য সৰ্বদা অনুৱণিত— ‘বসুধৈব কুটুম্বকম্’। সন্ত কৰীৰ মতে, আঠোলকিৰ পৰ্যায়টোলৈ উন্নীত হ'বলৈ ভৱতক বহুত বেছি শাস্ত্ৰ-উপনিষদৰ জ্ঞানৰ প্ৰয়োজন নহয়। কাৰণ সকলোৰে মাজত ঈশ্বৰ থাকে। ঈশ্বৰক জানিবলৈ, বুজিবলৈ আমি মাত্ৰ মানৱ প্ৰেম বুজা উচিত। সেয়েহে কৰীৰে কেছে—

“পুঁষ্টি পঢ় পঢ় জগ মুৰা
ভায়ে না পণ্ডিত হ'য়ে।
ঢাই অক্ষয় প্ৰেম কা,
পঢ়ে ছ’ পণ্ডিত হ'য়ে।।”

(Sufi movement -inspired movement -in -India)

চুফী আৰু ভক্তি আনন্দলনে প্ৰকৃততে ধৰ্মত বিশ্বাসী জনগণক ভক্তিৰ সঠিক মার্গ প্ৰদৰ্শন কৰিলে। ধর্মীয় গোড়ামিৰ পৰা ওলাই আহি ধৰ্মৰ প্ৰকৃত অৰ্থৰ বোধৰ সৈতে পৰিচিত হ'বলৈ দীক্ষা দিলো, যি জ্ঞানবীক্ষাৰ মধ্যযুগীয় জটিল সামাজিক ব্যৱস্থাটোক খুবেই প্ৰয়োজন আছিল। বৰ্তমানো আমাৰ সমাজে মধ্যযুগীয় সামৰণ্তবাদৰপৰা বহু বেছি পৃথক হৈ ভাৰিবলৈ শিকা নাই। সেই সময়ৰে জাতিভেদ, বৰ্ণভেদ, অঙ্গবিশ্বাস আদি আজিও আমাৰ সমাজখনত বৰ্তি আছে। জনগণক সত্য আৰু শুন্দ মার্গ প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ সেয়েহে আলোচিত দুই পষ্ঠাৰ পোহৰে ঈশ্বৰ বিশ্বাসী সমাজক যথোচিত সহায় কৰিব বুলি আমাৰ দৃঢ় বিশ্বাস।

প্ৰসংগ গ্ৰন্থ :

Dasgupta, S.N. *A History of Indian Philosophy*. Vo. III, Delhi :Motilal

Banarasidass, 1991. Print.

Hiriyanna, M. *Outlines of Indian Philosophy*. Delhi: Motilal Banarasidass, 2014. Print.

Lingis, Martin. *What is Sufism?* California : University of California Press, 1975

Meister, Chad. *The Philosophy of Religion*. Routledge, Second edition, 2012.

গোস্বামী, যতীন্দ্রনাথ। (সম্পা.)। শ্রীশ্রীশংকরদের বচিত কীর্তন ঘোষা আৰু শ্রীশ্রী মাধৱদের
বচিত নামঘোষা। গুৱাহাটী : জ্যোতি প্ৰকাশন, ১৯৮৯। মুদ্রিত।
গোহাই, ইৰেন। অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ মহাপুৰুষীয়া পৰম্পৰা। গুৱাহাটী : লয়াছ বুক ষ্টল,
১৯৮৭। মুদ্রিত।

ইটোৰনেট উৎস :

Sikandar Butshikan- The butcher of Kashmir. https://medium.com/@kailaasa_43716/sikandar-butshikan-the-butcher-of-kashmir-c9d70e8b546c

Sufism in India: its origins, Main silsilas and Impact. <http://iksa.in/gs1/sufism-in-india-its-origins-main-silsilas-and-impact/2673/>

The Result of Bhakti Movment.URL: [http://www.newageislam.com/spiritual-meditations/dr-mahmood-islahi-new-age-islam/sufi-movement-inspired-bhakti-movement-india/d/10807](http://www.newageislam.com/spiritual-meditation/Sufi movement inspired bhakti movement in India.https://www.newageislam.com/spiritual-meditations/dr-mahmood-islahi-new-age-islam/sufi-movement-inspired-bhakti-movement-india/d/10807)

সহায়ক গ্রন্থপঞ্জী :

অসমীয়া:

শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ। পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰ সুবাস, গুৱাহাটী : বাণী প্ৰকাশ, ১৯৯৪। মুদ্রিত।
হোছেইন, ইছমাইল। আজান পীৰ আৰু জিকিৰ-জনীৰ মূল্যায়ন, গুৱাহাটী : জ্যোতি প্ৰকাশন,
২০১৪। মুদ্রিত।

English

Naresh: *Sufism in India*. New Delhi: National Book Trust, 2017. Print.

Noori, Abul Hasan : *Outlines of Islamic Culture*. Delhi : Manish Monohar, 1968.
Print.

Hindi :

Chaturvedi, Parshuram. *Sufi Kabya Sangrah*. H. S. S. Prayag, 1951. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 45-57

কথা-গুরু-চৰিত আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্যত সম্বন্ধবাচক শব্দৰ প্ৰয়োগ : এক তুলনামূলক অধ্যয়ন

ড° কণিমা পাঠক

সংক্ষিপ্তসাৰ

অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ সম্ভাৰৰ ভিতৰত সম্বন্ধবাচক শব্দসমূহ আন্যতম। এই শব্দসমূহৰ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা সমাজৰ ব্যক্তিসমূহৰ পৰম্পৰাবে পৰম্পৰাবৰ মাজত থকা সম্পৰ্কৰ বিষয়ে জনিব পাৰি। অসমীয়া ভাষাৰ গদ্যৰ বিকাশৰ যিদিবে এটা ইতিহাস আছে সেইদৰে সম্বন্ধবাচক শব্দসমূহৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰতো বিভিন্ন স্তৰৰ মাজেদি বৰ্তমানৰ আৰহা পাইছে। আধুনিক অসমীয়া গদ্য সাহিত্য বিকাশৰ বাবে সপ্তদশ শতকাৰ পৰা উনবিশ শতকালৈ সময়খিনি গুৰুত্বপূৰ্ণ। এই সময়খিনিত বিভিন্ন ধৰণৰ সাহিত্যৰ বচনা হৈছিল। যেনে— বুৰঞ্জী সাহিত্য, চৰিত সাহিত্য, ব্যৱহাৰিক সাহিত্য ইত্যাদি। অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দসমূহৰ বিষয়ে বিতংভাৱে অধ্যয়ন কৰিবলৈ হ'লে এইসমূহৰ প্ৰয়োগৰ ইতিহাস সম্পর্কেও অধ্যয়ন কৰা প্ৰয়োজন। এই অধ্যয়নত অসমীয়া সাহিত্যত একে সময়তে বেলেগ বেলেগ পটভূমিত বচিত চৰিত সাহিত্য আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্যত কিদিবে সম্বন্ধবাচক শব্দৰ গঠন আৰু প্ৰয়োগ হৈছে, সেই সম্পর্কে আলোচনা কৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : সম্বন্ধবাচক শব্দ, গুৰু-চৰিত-কথা, বুৰঞ্জী-সাহিত্য, ভকতীয়া শব্দ,

অরতৰণিকা :

আধুনিক অসমীয়া গদ্য সাহিত্য বিকাশৰ বাবে সপ্তদশ শতকাৰ পৰা উনবিংশ শতকালৈ সময়খনি গুৰুত্বপূৰ্ণ আছিল। এই সময়ত বিভিন্ন ধৰণৰ সাহিত্যত বিভিন্ন ধৰণৰ গদ্যৰ বচনা হৈছিল। এফালে ঘোড়শ শতকাৰ শেষ আৰু সপ্তদশ শতকাৰ আৰম্ভণিতে ভট্টদেৱেৰ সৰ্ব সাধাৰণৰ মোধগম্য হোৱাকৈ ভাগৱত আৰু গীতা খন কথা বা গদ্যত বচনা কৰে। আনফালে (খ্রী. ১৭-১৯) শতকাত আন এক শ্ৰেণীৰ সাহিত্য হৈছে— শ্ৰীমত শংকৰদেৱ-মাধবদেৱৰ মৃত্যুৰ পাছত সত্র-নামঘৰবোৱক কেন্দ্ৰ কৰি 'চৰিত পুথি'সমূহৰ বচনা হয়। বৈষণৱ মহাপুৰুষ আৰু তেওঁলোকৰ শিষ্য-প্ৰশিষ্যসকলৰ জীৱনক কেন্দ্ৰ কৰি তেওঁলোকৰ জীৱন কাহিনীক ভৱিষ্যৎ প্ৰজন্মক অনুপ্ৰোপণা যোগোৱাৰ উদ্দেশ্যে এইসমূহ বচিত হয়। অসমীয়া বৈষণৱ সাহিত্যৰ এটা প্ৰধান শাখা এই চৰিত পুথিসমূহ গদ্য-পদ্য উভয়তে বচিত। গদ্যত লিখিত চৰিত পুথিতকৈ পদ্যত লিখিত চৰিত পুথিৰ সংখ্যা বেছি। গদ্যত লিখিত চৰিত পুথি দুখনমানৰ নাম হৈছে— উপেন্দ্ৰচন্দ্ৰ লেখাৰ দ্বাৰা সম্পাদিত কথা গুৰুচৰিত, লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই বাঁহীআলোচনীত প্ৰকাশ কৰা আৰু বৰ্তমানে মহেশ্বৰ নেওগে সম্পাদনা কৰা বৰদেৱৰা গুৰুচৰিত, গোবিন্দ দাসৰ সন্ত-সন্তান, ভট্টদেৱৰ নামত প্ৰচলিত সৎ সন্তান কথাইত্যাদি। পদ্যত বচিত চৰিত পুথিসমূহৰ ভিতৰত মহাপুৰুষ মাধবদেৱৰ ভাগিনীয়েক বামচৰণ ঠাকুৰৰ শংকৰ চৰিত, নীলকণ্ঠ দাসৰ দামোদৰ চৰিত, কৃষ্ণ মিশ্ৰৰ দামোদৰ চৰিত, পূৰ্ণনন্দৰ গোপালদেৱ চৰিত, বামনাথ মহস্তৰ সন্ত-মুকুৱলী, বিভূতাথৰ এটকা মহস্তৰ ঝুনাইত্যাদি উল্লেখযোগ্য।

সপ্তদশ শতকাৰ পৰা উনবিংশ শতকাৰ ভিতৰত বচিত আন এক শ্ৰেণীৰ সাহিত্য হৈছে—আহোম বজাসকলৰ একচেটীয়া অবদান 'বুৰঞ্জী-সাহিত্য'সমূহ। বুৰঞ্জী সাহিত্যসমূহত আহোম যুগৰ বজা আৰু বিষয়া, ডা-ডাঙোৰীয়াসকলৰ কাৰ্য-কলাপৰ কথা বৰ্ণিত হোৱাৰ বাহিৰেও দেশৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক, ধাৰ্মিক, সাংস্কৃতিক ইত্যাদি কথাবোৰ কথিত ভাষাত বচনা কৰা হয়। চৰিত পুথিৰ দৰে বুৰঞ্জী সমূহো গদ্য-পদ্য উভয়তে বচিত। সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই বুৰঞ্জীসমূহক দুটা ভাগত ভাগ কৰিছে। (মেনে— ক) অসম বা আহোম ৰাজ্যৰ বুৰঞ্জী, খ) আহোম ৰাজ্যৰ বহিৰ্ভূত ওচৰ-চুবুৰীয়া আন ৰাজ্য বা দেশৰ বুৰঞ্জী। প্ৰথম শাখাটোৰ গদ্যত বচিত বুৰঞ্জীৰ ভিতৰত হেমচন্দ্ৰ গোসামীয়ে সম্পাদনা কৰা পুৰণি অসম বুৰঞ্জী, ৰাজমন্ত্ৰী আতন বৃতাগোহাঁইৰ প্ৰণিত বাঁহগড়ীয়া বুৰঞ্জী, সুকুমাৰ মহস্তৰ ঘৰত পোৱা অসম বুৰঞ্জী, শ্ৰীনাথ বৰুৱা দ্বাৰা বচিত তৃত্ৰুঙ্গীয়া বুৰঞ্জী, কাশীনাথ তামুলী ফুকন আৰু বাধানাথ বৰুৱাৰ দ্বাৰা বচিত অসম বুৰঞ্জী পুথি, হৰকান্ত বৰুৱা সদৰামিনৰ অসম বুৰঞ্জী ইত্যাদি। পদ্যত বচিত বুৰঞ্জীত ভিতৰত দুতিৰাম হাজৰিকাৰ কলি ভাৰতআৰু বিশেষৰ বৈদ্যুতিপৰ বেলিমাৰ বুৰঞ্জী। দিতীয় স্তৰৰ বুৰঞ্জীসমূহৰ ভিতৰত ত্ৰিপুৰা বুৰঞ্জী, কচাৰী বুৰঞ্জী, জয়ন্তীয়া বুৰঞ্জী, পাদশাহ বুৰঞ্জী ইত্যাদি। ১৭-১৯ শ শতকাৰ সময়ছোৱাৰ ভিতৰত ব্যৱহাৰিক সাহিত্য নামেৰে আন এক শ্ৰেণীৰ সাহিত্যৰো বচনা হৈছিল।

এই সময়ৰ সাহিত্যসমূহত যিদৰে বিবিধ গদ্যৰ বচনা হয়। সেইদৰে অসমীয়া ভাষাব সমন্বয়াচক শব্দ সমূহৰ গঠন আৰু প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰতো কিছুমান বিশেষত পৰিলক্ষিত হয়।

সেইবাবে ১৭-১৯ শতিকার সময়খনিক প্রতিনিধিত্ব করা সাহিত্য হিচাপে চরিত-পুঁথি আৰু
বুৰঞ্জী সাহিত্যত সমন্বাচক শব্দৰ গঠন আৰু প্ৰয়োগ কিদৰে হৈছে ইয়াত অধ্যয়ন কৰাৰ প্ৰয়াস
কৰা হৈছে।

অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

অধ্যয়নৰ সুবিধাৰ্থে আমাৰ আলোচনাত কেৱল চৰিত পুঁথিৰ ভিতৰত মহেশ্বৰ নেওগৰ
দ্বাৰা সম্পাদিত গুৰু-চৰিত-কথা, বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ ভিতৰত সূৰ্যকুমাৰ ভূ-এগৰ দ্বাৰা সম্পাদিত
সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী, দেউধাই অসম বুৰঞ্জী আৰু অসম বুৰঞ্জী প্ৰস্তুকেইখনহে লোৱা হৈছে।
অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আৰু উদ্দেশ্য :

অসমীয়া ভাষাৰ সমন্বাচক শব্দসমূহৰ প্ৰয়োগৰ যোগেদি সমাজৰ ব্যক্তিসমূহৰ মাজত
থকা সম্পৰ্কৰ বিষয়ে জানিব পাৰি। তদুপৰি সমন্বাচক শব্দসমূহ ব্যৱহাৰ কৰা ব্যক্তিসমূহৰ
সমাজ-সংস্কৃতিৰ বিষয়েও জানিব পাৰি। সমন্বাচক শব্দৰ অধ্যয়নত সমন্বাচক শব্দৰ প্ৰয়োগৰ
ইতিহাসৰ বিষয়টোৱ গুৰুত্ব আছে। যিহেতু আধুনিক অসমীয়া গদ্য সাহিত্য বিকাশৰ বাবে
সপ্তদশ শতিকাৰ পৰা উনবিংশ শতিকালৈ সময়খনিন গুৰুত্বপূৰ্ণ। সমন্বাচক শব্দৰ অধ্যয়নত
একে সময়তে বেলেগ বেলেগ পটভূমিত বচিত চৰিত-সাহিত্য আৰু বুৰঞ্জী-সাহিত্যত সমন্বাচক
শব্দৰ প্ৰয়োগৰ বিষয়টোও গুৰুত্ব আছে। গতিকে এই দুইবিধি সাহিত্যত অসমীয়া ভাষাৰ সমন্বাচক
শব্দসমূহৰ গঠন আৰু প্ৰয়োগত পৰিলক্ষিত হোৱা বৈশিষ্ট্য ইত্যাদি সম্পর্কে অধ্যয়ন কৰাই
আমাৰ গৱেষণাটোৱ উদ্দেশ্য।

অধ্যয়নৰ সমল আৰু পদ্ধতি :

বিষয়টো অধ্যয়নৰ বাবে বিষয়ৰ সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন প্ৰস্তুত সহায় লোৱা হৈছে। বিষয়টো
অধ্যয়নত বৰ্ণনাত্মক আৰু তুলনামূলক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

বিষয়ৰ আলোচনা :

গুৰু-চৰিত-কথা, সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী, দেউধাই অসম বুৰঞ্জী আৰু অসম বুৰঞ্জী ইত্যাদি
প্ৰস্তুকেইখনত অসমীয়া ভাষাৰ সমন্বাচক শব্দসমূহৰ সম্পোধন (সম্বো.) আৰু নিৰ্দেশ (নি.)
অনুসৰি এনেধৰণে ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। যেনে—

গুৰু-চৰিত-কথাত সমন্বাচক শব্দৰ প্ৰয়োগ :

আইতে (সম্বো., ০২/১৬০)

আতা (সম্বো./নি., ৯৮/১৯১)

পত্নী (নি., ০৫/১৬১)

পুত্ৰ (নি., ”)

অপুত্ৰ (নি., ”)

জামাতা (নি., ০৬/১৬২)

পিতা (সম্বো./নি., ০৬/১৬২)

পিতা - মাতা (সম্বো./নি., ০৮/১৬৩)

বেটী- জমাই (নি., ০৮/১৬৩)

মাতৃ- মাতামহ (নি., ০৯/১৬৩)
মাক, বাএক, বউএক (নি., ওয় পুরুষ; ২৬৫/২৫০)
বাপ (সম্মো./নি., ০৯/১৬৩)
মিত্রতি (নি., ১১/১৬৫)
জমাই (সম্মো./নি., ৬২/১৭৮)
দেউ (সম্মো., ২১/১৬৯)
দদা (সম্মো./নি., ৭৩/১৮২)
দাদা (সম্মো./নি., ১২৯/১৯৯)
ভায়া (সম্মো., ৭৭/১৮৪)
ভাই (নি., ১৬৭/২১২)
পুত্র, ভাতৃ (নি., ৭৭/১৮৪)
জিরতি পুত্রতি (নি., ৯৭/১৯১)
আই (সম্মো., ৯৮/১৯১)
মা (সম্মো., ১২৪/১৯৭)
বৈমাতৃ (নি., ১২৮/১৯৯)
বৌমাতৃ (নি., ১২৮/১৯৯)
বুপ (ককায়েকক কৰা সম্মোধন; ১২৯/১৯৯)
বাপ (সম্মো., ১৩৭/২০২)
বেটা (পুত্র; নি., ১৩৭/২০২)
পো (নি., শঙ্কবদেরে মাধবদেরক ‘বৰাব পো’ বুলি সম্মোধন কৰিছিল; ১৩৮/২০৩)
নাতি (নি., ১৫৯/২০৯)
গৌত্র (নি., পিতৃৰ পিতা, ককা; ১৫৯/২০৯)
পেহি (সম্মো./নি., ১৬৭/২১২)
ভতিজা (নি., ১৬৭/২১২)
খুৰা (সম্মো./নি., ১৭২/২১৩)
বান্ধৰ (নি., ১৯৪/২২২)
পিতৃ পিতামহ (নি., ১৯৬/২২৩)
পিতামহ পিতা (নি., ১৯৬/২২৩)
আপা (নি./সম্মো., ২১৭/২৩২)
জেঠাএ (সম্মো./নি., ২০২/২২৫)
জেঠো (সম্মো./নি., ৯৯৭/৫০৯)
মাও (সম্মো., ২১৭/২৩২)
পুত্র -পৌত্র (নি., ২৬০/২৪৮)
নাতিনি (নি., ২৮৩/২৫৭)

বুপা (সম্ম., ২৮৩/২১৩)
পুত্রবত (নি., ২৯৪/২৬১)
বৌ (সম্ম., ২৯৬/২৬২)
ভেয়াই (সম্ম./নি., ৩০০/২৬৪)
বাপু (সম্ম., ৩০১/২৬৪)
সহৰ (নি., ৩০৬/২৬৬)
সাহ (নি., ৯৯৭/৫০৯)
বৈনিএক (নি., ৩৩১/২৭৫)
আতা, আতৈ (সম্ম., ৩২৮/২৭৪)
মা, বাই, বৌ (সম্ম., ২৬৫/২৫১)
পুত্র নাতি (নি., ৩৩২/২৭৫)
মাহি, পেছি, খুবি (সম্ম./নি., ৩৫৬/২৮৫)
সম্বন্ধবন্ধু, মিত্রবন্ধু (নি., ৩৭৭/২৯৪)
বুবিমাত্ (নি., ৩৭৭/২৯৪)
বিবাই, বিবানি (সম্ম./নি., ৮১৮/৩০৭)
বহাৰি (সম্ম./নি., ৮১৮/৩০৭)
বধূ (নি., ৩৫০/২৮৫)
মমা (সম্ম., ৮২৮/৩১১)
স্বামি (নি., ৮৮০/৩১৫)
ভাগিন (নি., ৮৮৩/৩১৫)
স্বামাত্, বৈমাত্ (নি., ৮৫৩/৩১৯)
সিষ্য (নি., ৬৩৩/৩৮১)
সখি (নি./সম্ম., ৬৩৩/৩৮১)
ভাতিজ (নি., ৬৩৭/৩৯১)
বাপেক (নি., ৬৬৩/৩৯১)
নাতিজিয়েক (নি., ৬৬৯/৩৯৩)
মিতা (সম্ম., ৭০৮/৮০৮)
বট (সম্ম., ৮২৩/৮৮৯)
রট (সম্ম., ১০৩৪/৫২১)
বৌ (সম্ম., মাকক সম্মোধন কৰা হৈছিল; ৯৭৩/৫০২)
দদায়েক (নি., খুৰায়েক; ৮৩৪/৮৫৫)
ল'বানাতি (নি., ৮৩৮/৮৫৫)
বোৱাৰি (নি., ৫৩০/৩৪১)
গিৰিএক (নি.) (৫৩০/৩৪১)

ভার্যা (নি., ৫৪২/৩৪৫)
মাউরা ভাতিজ (নি., মাক-দেউতাক নথকা ভতিজা; ৮৭৬/৪৬৯)
ভাইসহুব (নি., ৮৭৭/৪৬৯)
ঘইনি (নি., ৯৬৯/৫০১)
বধু, বহাবি (নি., ৯৬৯/৫০১)
জেঠো (সম্মো., ৯৯৭/৫০৯)
বন্ধু (নি., ১০৭৫/৫৩৬)
আএ-পিতা (সম্মো., ১১০৮/৫০৮)
জিউ (নি., ১১১০/৫৪৯)
বাপু (সম্মো., ১১২৩/৫৫৪)
ডাঙ্গুবিয়া (সম্মো., ৮৪৮/৪৫৯)

বুৰঞ্জী সাহিত্যত সমন্বয়াচক ৰূপৰ প্ৰয়োগ :

জীয়তি পততি (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১২/৪)
তিৰতা (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১৭৮/৪)
ভনীয়েক (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৬/২)
অনাইয়েক (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৬/২)
বুপা (সম্মো., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১০/৩)
বুপাদেৱ (সম্মো., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ২৪৭/১০৬)
নাতি (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৫১/১৫)
মিত্র (নি./সম্মো., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১৪/৫)
নাতি (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১৫/৫)
পুচাউ (সম্মো., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ২৩/৮)
জীয়েক (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১৮/৬)
জীয়াবী (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৬৩/১৯)
পুতেক (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ২৩/৮)
বোৱাৰী (নি./সম্মো., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ২৩/৮)
বোহাবী (নি./সম্মো., দেউধাই অসম বুৰঞ্জী ৪৬/১৯)
ককায়েৰ (নি., ২য় পুৰুষ; সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী. ২৯/৯)
ককাই (সম্মো., অসম বুৰঞ্জী ১/৪)
মাক (নি., ওয় পুৰুষ; সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৩৬/১১)
তোলনীয়া পো (নি.; সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৩৯/১১)
ভনীয়েক (নি. ওয় পুৰুষ; সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৪৫/১৩)
পিতৃ-পিতামহ (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৫০/১৫)
পিতৃদেৱতা (নি., সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১০৬/৩৫)

পো-নাতি (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ৬২/১৯)
পুনাতি (সম্মো./নি., অসম বুৰঞ্জী ১৫/৬)
জোৱায়েক (নি., ওয় পুৰুষ; সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ৬২/১৯)
মিছাউ (সম্মো./নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী. ৬৩/১৯)
ভতিজা জীয়েক (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী. ৮৪/২৬)
বাপেক (নি., ওয় পুৰুষ; সাতসবী অসম বুৰঞ্জী. ৮৬/২৭; অসম বুৰঞ্জী. ২/২)
ভায়েক (নি., ওয় পুৰুষ; সাতসবী অসম বুৰঞ্জী. ৮৭/২৭; অসম বুৰঞ্জী. ২৫/৯)
এনায়েক (নি., ওয় পুৰুষ; সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১১১/৩৯)
আনায়েক (নি., ওয় পুৰুষ; সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১১৩/৮০)
ভাগিনী (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১৩৫/৫৪)
ঘৰিণী (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১৫৬/৬৪; ৯/৮)
পিতা (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১৫৭/৬৫)
জেঠেবী (সম্মো./নি. সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১৬৪/৬৭; দে.অস.বু. ২/৮৫)
জীয়া-পুত্র (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১৭২/৭২)
জীউ (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ৭৪/৩৪)
ভাত্র (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১৭৭/৭৪)
ল'ৰা-তিৰতা (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১৭৮/৭৫)
শহুৰ (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১৮৬/৭৮; অস.বু. ১৭৩/৭৩)
জোৱাই (সম্মো./নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ২০৭/৮৮)
দদায়েক (নি., ওয় পুৰুষ; সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ২৫২/১১০; অস.বু. ৯৯/৮৪)
জী (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ২৭৩/১৩১)
নাতিনী (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ২৯১/১৪২)
পুথাও (সম্মো., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ২৯৩/১৪৩; অস.বু. ২৭৮/১২২)
পুথাউ (সম্মো., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ১৯৩/৮২)
ভতিজা (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ২৯৭/১৪৪; অসম বুৰঞ্জী ২৯/১১)
দেউকাকা, মাতা, বেটা (সম্মো., অসম বুৰঞ্জী ৭৯/৩৬)
ভাগিনী (নি., সাতসবী অসম বুৰঞ্জী ২৯৭/১৪৪)
পয়েৰ (নি., অসম বুৰঞ্জী ১৩৫/৫৯)
ভাগিনি (নি., অসম বুৰঞ্জী ১৬২/৬৯)
বাপ (সম্মো./নি., অসম বুৰঞ্জী ১৭/৫২)
বাপু (সম্মো., অসম বুৰঞ্জী ২০৮/৮৬)
বেটী (নি./সম্মো., অসম বুৰঞ্জী ২১০/৮৭)
বায়েক (নি., অসম বুৰঞ্জী ১৬৬/৭০)
ভিনীহি (সম্মো./নি., অসম বুৰঞ্জী ২৪৫/১০৫)

মোমা, মামা (সম্মো./নি., অসম বুরঞ্জী ১৬৪/৭০; ১৮২/৭৬)

আইচাট (সম্মো., অসম বুরঞ্জী ২৪৭/১০৬)

আইচা (সম্মো./নি., দেউধাই অসম বুরঞ্জী ২২২/৭৬)

বাজমাও (সম্মো., অসম বুরঞ্জী ২৪৭/১০৬)

বৈনাই (সম্মো./নি., দেউধাই অসম বুরঞ্জী ২/৮৫)

বৌপাই (সম্মো., দেউধাই অসম বুরঞ্জী ৩৪৩/৮৩)

জোঁৰাই (সম্মো., দেউধাই অসম বুরঞ্জী ৩৭৭/৮৩)

পো, জীউ, ভাই (নি., অসম বুরঞ্জী ৭৪/৩৪)

মিত্র (নি./সম্মো., অসম বুরঞ্জী ৪৪/১৮)

—উল্লিখিত সম্পদবাচক ৰূপ কিছুমানৰ সম্মোধন আৰু নিৰ্দেশন উভয় ক্ষেত্ৰতে ব্যৱহাৰ হয় যদিও ইয়াত সাহিত্যসমূহত প্ৰয়োগ হোৱা ধৰণেহে লিখা হৈছে।

কথা-গুৰু-চৰিত আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্যত পুৰুষবাচক বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ :

এই যুগৰ সাহিত্যৰ ভিতৰত গুৰু-চৰিত-কথা/আৰু-বুৰঞ্জী সাহিত্যত যিহেতু সম্পদ নিৰ্দেশক সম্পদবাচক শব্দৰ ব্যৱহাৰ বৈছি; সেয়েহে পুৰুষবাচক বিভক্তিৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰতো তৃতীয় পুৰুষৰ বিভক্তি ‘-এক’ ব প্ৰয়োগ বৈছি। অৱশ্যে দ্বিতীয় পুৰুষৰ বিভক্তি ‘-এৰ’ প্ৰয়োগো পোৱা যায়। এই পুৰুষবাচক বিভক্তিকেইটা তুচ্ছাৰ্থে মান্যাৰ্থে উভয় ক্ষেত্ৰত একেটাই ব্যৱহাৰ হৈছে।
উদাহৰণস্বৰূপে—

গুৰু-চৰিত-কথাত ব্যৱহাৰত পুৰুষবাচক বিভক্তি :

দ্বিতীয় পুৰুষ : মিতাএৰ (-এৰ) (২২৩/২২৪)

বাপেৰৱে (-এৰ +ৰ +এ) (৫৩০/৩৪১) (-ৰ, -এ কাৰক বিভক্তি)

তৃতীয় পুৰুষ : মমাএকৰ (-এক +ৰ) (৪২৮/৩১১) (-ৰ কাৰক বিভক্তি)

পেহিএক (-এক) (১৬৭/২১২)

নাতিনিএকক (-এক +ক) (৬৬৯/৩৯৩) (-ক কাৰক বিভক্তি)

বুৰঞ্জী সাহিত্যত ব্যৱহাৰত পুৰুষবাচক বিভক্তি :

দ্বিতীয় পুৰুষ : ককায়েৰে (ককাই +এৰ +এ) (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ২৯/৯) (-এ কাৰক বিভক্তি)

পুথা-এৰে (পুথা +এৰ/এৰে) (অসম বুৰঞ্জী ১৯৪/৮১)

তৃতীয় পুৰুষ :

অনাইয়েকেৰে (অনাই/এনাই + এক + এৰে; সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৬/২; -এক কাৰক বিভক্তি)

নাতিয়েকে (নাতি +এক +এ; সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৪৫/১৩; -এ কাৰক বিভক্তি)

ককায়েকৰ (ককাই +এক +ৰ; অসম বুৰঞ্জী ২৯/৯; -ৰ কাৰক বিভক্তি)

পুথায়েকক (পুথাই + এক + ক; সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ২৭৩/১৩১; -ক কাৰক

বিভক্তি)

বোহাবীয়েকক (বোহাবী + এক + ক; অসম বুৰঞ্জী ৪৬/১৯)

এনায়েক (এনাই + এক; দেউধাই অসম বুৰঞ্জী ৭/৮)

—ইয়াত পুৰুষবাচক বিভক্তিৰ পাছত কাৰক বিভক্তি যোগ হৈছে।

কথা-গুৰু-চৰিত আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ সমন্বয়বাচক শব্দত নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্রত্যয় :

গুৰু-চৰিত-কথাত ব্যৱহৃত সমৰ্থনবোধক নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্রত্যয় :

-এ বাপুসৰ (১৪৯/৪৯৩)

-এ বোলে বাপ (১৯৯/২২৪)

-এ বাপ (১৯৯/২২৪)

বুৰঞ্জী সাহিত্যত ব্যৱহৃত সমৰ্থনবোধক নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্রত্যয় :

অ' দেউ (দেউধাই অসম বুৰঞ্জী ২২/৭৬)

হে পিতৃ (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১০৬/৩৫)

— এই দুইবিধি সাহিত্যৰ ভিতৰত চৰিত সাহিত্যত -এ আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্যত -অ' আৰু -হে সমৰ্থনৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ হোৱা কৰণ। যিহেতু এই দুইবিধি সাহিত্যৰ গদ্যত তৃতীয় পুৰুষ অৰ্থাৎ সমন্বয় নিৰ্দেশক সমন্বয়বাচক কৰণৰ ব্যৱহাৰ বেছি; সেইবাবেই সমৰ্থনবোধক প্রত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ পোৱা নাযায়।

গুৰু-চৰিত-কথাৰ সমন্বয়বাচক কপত ব্যৱহৃত বচনবাচক নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্রত্যয় :

এক বচনবাচক নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্রত্যয় :

বৰজনা আটৈ (অধিক মান্য অৰ্থত) (০২/১৬০), সৰবজন আটৈ (মধ্যম মান্য অৰ্থত) (০২/১৬০), বৈমাত্ এজনা (১২৮/১৯৯), পত্রীটি (৭৯/১৮৯), বাপুখানেক (১৬৯/২১২),
বহাৰিখানি (৪১৮/৩০৭), ল'ৰাটি (৪৪৩/৩১৫), মাত্ এখানি (৯৭৩/৫০২) ইত্যাদি।

বহুবচনবাচক নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্রত্যয় :

বুপাসৱে (১৭৩/২১৩), আটেসৱ (১৯৪/২২৩), স্বামিসৱ (৪৪০/৩১৫), আপোনাসৱ (৮১৭/৪৪৮), পিতৃ-পিতামহসৱ (৫০৪/৩৩৩), আইসৱে (৫৭৩/৩৫৬), বন্ধুসৱ (১০৭৫/৫৩৪), মাত্ এখানি (৯৭৩/৫০২), নাতিসৱ (৯৪৯/৪৯৩)।

বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ সমন্বয়বাচক কপত ব্যৱহৃত বচনবাচক নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্রত্যয় :

একবচনবাচক নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্রত্যয় :

ভাগিনীটি (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১৩৫/৫৪)

পুতেকটি (অসম বুৰঞ্জী ১৫৫/৬৬)

লৰাটি (অসম বুৰঞ্জী ১৬৬/৭০)

বহুবচনবাচক নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্রত্যয় :

বাপুসকল (অসম বুৰঞ্জী ২৬১/১১৩)

ভায়েকহত (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৮৭/২৭)

পুত্ৰনাতিসৱ (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১৩৪/৫৪)

ঘৰণীবোৰ (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ১৫৬/৬৪)

পো-ভাইবোৰ (অসম বুৰঞ্জী ৮২/৩৭)

কথা-গুৰু-চৰিত আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্যত ব্যৱহাৰত সম্বন্ধবাচক শব্দৰ গঠন আৰু প্ৰয়োগ :

চৰিত সাহিত্য আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্যত সম্বন্ধবাচক ক্ষেত্ৰসমূহৰ ব্যৱহাৰত অৰ্থাৎ সম্বন্ধবাচক শব্দৰ সম্বোধন আৰু নিৰ্দেশনত বেছি পাৰ্থক্য নাই। দুইবিধি সাহিত্যৰ বচনাকালো প্ৰায় সমসাময়িক হোৱাৰ বাবে দুয়োবিধি সাহিত্যতে সম্বন্ধবাচক শব্দৰ সংস্কৃত, তৎসম আৰু তদুৰ শব্দসমূহ একেধৰণৰ পোৱা যায়। তন্দুপৰি উভয়ত ব্যৱহাৰত সমাজৰ পটভূমি বেলেগ বেলেগ হোৱাৰ বাবে সম্বন্ধবাচক ক্ষেত্ৰৰ ব্যৱহাৰত কিছু পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। উদাহৰণস্বৰূপে—‘কথা-গুৰু-চৰিত’ সত্ৰীয়া সমাজক কেন্দ্ৰ কৰি ৰচিত হৈছিল। সেইবাবে সত্ৰীয়া সমাজৰ আচাৰ-আচৰণৰ সুন্দৰকৈ প্ৰকাশ পাইছে। সত্ৰীয়া সমাজত বয়সৰ তাৰতম্য হ'লেও সকলো লোককে কৰা সম্বোধনত মান্যাৰ্থ প্ৰকাশ কৰা হয়। সত্ৰীয়া সমাজত তুচ্ছৰ্থে মান্যাৰ্থে পুৰুষৰ ক্ষেত্ৰত এজনে আন জনক সম্বোধনত সম্ভৱসূচক ‘বাপ’, কেতিয়াৰি নিৰ্দেশন আৰু সম্বোধন উভয়তে বিশেষ ব্যৱহাৰ পাছত ‘বাপ’ সংযোগ কৰা হৈছে। যেনে— বামানন্দ বাপ, হৰিচৰণ বাপ (১৪০/২০৪), ইত্যাদি। বয়সত অলপ সৰু লোকক সম্বোধনত ‘বাপু’, সৰু ল’ৰাক ‘আপা’ আৰু বিশেষকৈ মান্যাৰ্থত ‘ডাঙৰিয়া’; মহিলাসকলৰ ক্ষেত্ৰত ‘আই’, ‘আইদেউ’ ইত্যাদিৰ ব্যৱহাৰ পোৱা গৈছে। সম্বন্ধ নিৰ্দেশনৰ ক্ষেত্ৰত মান্যাৰ্থত একবচনত -জনা (পুঁ., স্ত্ৰী.), -গৰাকী (পুঁ., স্ত্ৰী.), -জন (কেমকৈ মান্যাৰ্থত), -টি (ক্ষুদ্ৰাৰ্থ অৰ্থত), -খানেক (পুঁ.), খানি (স্ত্ৰী.); বহুবচনত মান্যাৰ্থত -সৱ, -সব, -সকল ইত্যাদিৰ ব্যৱহাৰ পোৱা গৈছে। ‘কথা-গুৰু-চৰিত’ৰ ভাষাত পশ্চিম অসমৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱ থকা বাবে সম্বন্ধবাচক ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ হোৱা নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰতো ইয়াৰ প্ৰভাৱ পোৱা যায়। যেনে — বহাৰিখানি (৪১৮/৩০৭), বাপু খানেক (১৬৯/২১২), মাতৃ এখানি (৯৭৩/৫০২)। সেইদৰে বুৰঞ্জী সাহিত্যসমূহত আহোমৰ শাসন, বজাসকলৰ কাৰ্যাবলী অৰ্থাৎ অসমত থকা আহোমৰ সমাজৰ পটভূমিত বচনা কৰা হৈছিল। সেইবাবে অসমত প্ৰচলিত অন্যান্য সংস্কৃত তৎসম-তদুৰ সম্বন্ধবাচক ক্ষেত্ৰ উপৰিও আহোম ভাষাত প্ৰচলিত সম্বন্ধবাচক ক্ষেত্ৰ আৰু পূৰ্ব অসমৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱো দেখা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে—আইচ্চা (দেউধাই অসম বুৰঞ্জী ২২২/৭৬), আইচাউ (অসম বুৰঞ্জী ২৪৭/১০৬), মিছাউ (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৬০/১৯), পুথাও (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ২৯৩/১৪৩), এনাই/আনাই (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী ৬/২), দেউকাকা (ককায়েকক কৰা সম্বোধন; অসম বুৰঞ্জী ১৯৪/৮১), বুপাদেৱ (বাজকেঁৰক বাণীয়ে সম্বোধনত ব্যৱহাৰ কৰিছে; অসম বুৰঞ্জী ২৪৭/১০৬)। এই সম্বোধনবোধক ক্ষেত্ৰটো পূৰ্ব অসমৰ ভাষা অৰ্থাৎ আংশিক ভাষাৰ প্ৰভাৱত হৈছে বুলি ক’ব পাৰি। সম্বন্ধবাচক ক্ষেত্ৰত নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰতো দেখা যায় যে— গুৰু-চৰিত-কথা/ত পোৱা নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয়কেইটাই ব্যৱহাৰ হৈছে। যদিও বুৰঞ্জী-

সাহিত্যত ‘-টি’ (ক্ষুদ্রার্থবোধক)ৰ বহুল প্রয়োগ দেখা গৈছে।

চৰিত পুঁথি আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্য উভয়তে সমন্বয়বাচক ৰূপৰ সমন্বয় নিৰ্দেশক ৰূপৰ ব্যৱহাৰ বেছি পোৱা গৈছে। সমন্বয় বুজোৱা ৰূপসমূহৰ বেছিভাগেই তৃতীয় পুৰুষক বুজোৱাৰ বাবেহে ব্যৱহাৰ হৈছে। সেইবাবে তৃতীয় পুৰুষত ব্যৱহাৰ হোৱা পুৰুষবাচক বিভিন্নিৰ প্ৰয়োগ অধিক পোৱা গৈছে। সমন্বয়বাচক শব্দৰ গঠনৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে— দুয়োবিধি সাহিত্যতে সমন্বয় নিৰ্দেশক ৰূপত বা সম্মোধন ৰূপত ‘আই’ আৰু সন্তুষ্মসূচক ‘-দেউ’ প্ৰত্যয়ৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰি সম্মোধনৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে—

গুৰু-চৰিত-কথা :

জেঠা +আই = জেঠাই (২০২/২২৫)

মামা/মমা +আই = মমাই/মোমাই

ভায় +আই = ভাই/ভৈয়াই (৩০০/২৬৪)

*বিৰ/বিয় +আই = বিৰাই (৪১৮/৩০৭)

বুৰঞ্জী-সাহিত্য :

বুগা/বাপ +আই = বোপাই (দেউধাই অসম বুৰঞ্জী ৩৭৭/৮৩)

কাকা +আই = কাকাই/ককাই (দেউধাই অসম বুৰঞ্জী ২০/১০), (অসম বুৰঞ্জী. ৯/৪)

বৈনী/বনী/ভনী +আই = বৈনাই (দেউধাই অসম বুৰঞ্জী. ২/৮৫)

দুয়োবিধি সাহিত্যতে ‘-দেউ’ (বয়সত ডাঙৰক সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰি) আৰু ‘আই’ (মা) সম্মোধনৰ ক্ষেত্ৰত সুকীয়াকৈ ব্যৱহাৰ পোৱা গৈছে। বিশেষ্য ৰূপ বা অন্য সম্মোধনবোধক ৰূপৰ পিছতো সংযোগ কৰি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। উদাহৰণস্বৰূপে—

গুৰু-চৰিত-কথা : দেউ (২১/১৬৯), ঠাকুৰদেউ (৪১৫/৩০৭)

বুৰঞ্জী-সাহিত্য : আ’ দেউ (দেউধাই অসম বুৰঞ্জী. ২২/৭৬)

দেউকাকা (ককায়েক সম্মোধন কৰাৰ বাবে ব্যৱহাৰ হৈছিল, অসম বুৰঞ্জী. ৭৮/৩৬)

‘গুৰু-চৰিত-কথা’ত সমন্বয় নিৰ্দেশনৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ্য ৰূপৰ পিছত সমন্বয় নিৰ্দেশন ৰূপ এটা সংযোগ কৰি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। যেনে— আতৈ পত্তি (৯১৩/৪৮১), দীজবধু (৩৫০/২৮৩); —ইয়াত আতৈ (সম্মোধনবোধক ৰূপ) আৰু দীজ (উপাধি) হৈছে বিশেষ্য ৰূপ।

দুয়োবিধি সাহিত্যৰ ভাষাতে সমন্বয়বাচক শব্দৰ বয়সৰ পাৰ্থক্য বুজাবলৈ মূল সমন্বয় ৰূপটোৰ পাছত -সৰু, -বৰ, -ডাঙৰ, -মাজু ইত্যাদি বিশেষণ ৰূপৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে—

গুৰু-চৰিত-কথা : বৰজনা আতৈ (০২/১৬০), সৰুজন আতৈ (২/১৬০)

বুৰঞ্জী সাহিত্য : সৰু মিছাট, বৰমিছাট, ডাঙৰ মিছাট (সা.অস.বু. ৬৩/১৯)

দুয়োবিধি সাহিত্যৰ ৰচনাকাল সমসাময়িক যদিও সাহিত্য ৰচনাৰ পটভূমি বেলেগ হোৱা বাবে আন পাৰ্থক্য দেখা গৈছে। সেইটো হৈছে—‘গুৰু-চৰিত-কথা’ত ব্যৱহাৰত সমন্বয়বাচক ৰূপসমূহ পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰ বেছি ওচৰ চপা; আনহাতে বুৰঞ্জী-সাহিত্যত ব্যৱহাৰত সমন্বয়বাচক

কপসমূহ আধুনিক মান্য অসমীয়া ভাষা (Standard Assamese Language)ৰ ওচৰ চপা।
অৱশ্যে দুয়োবিধি সাহিত্যতে একেটা সম্বন্ধ শব্দৰ কেইবাটাও কপ পোৱা গৈছে। উদাহৰণস্বরূপে—

গুৰু-চৰিত-কথাৎ : জামাতা (০৬/১৬২), জমাই (০৮/১৬৩)

বোৱাৰি (৫৩০/৩৪১), বহাৰি (৩৯০/২৯৮), বধু (৯৬৯/৫০১), ৰৌ (সম্মো.,
৯৪৯/৮৯৩)

দাদা (১২৯/১৯৯), দদা (১০৬/১৯৩)

—ইয়াত পুৰণি অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দৰ প্ৰয়োগ বেছি পোৱা গৈছে।

যেনে—মমা (৬২৫/৩৭৮), ভাতিজ (৯৪৯/৮৯৩), বহাৰি (৯৬৯/৫০১), ভৈয়াই
(৩০০/২৬৪), ইত্যাদি।

বুৰঞ্জী-সাহিত্যৎ :

জোঁৰাই (দেউধাই অসম বুৰঞ্জী. ৩৭৭/৮৩), জোৱাই (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী.

২০৭/৮৮)

ঘৰিণী (অসম বুৰঞ্জী. ৯/৪), ঘৈণী (অসম বুৰঞ্জী. ২৮/১০)

বোৱাৰী (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী. ২৩/৮), বোহাৰী (অসম বুৰঞ্জী. ৪৬/১৯)

দদা (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী. ২৫২/১১০), ককাই (অসম বুৰঞ্জী. ৯/৪),

ভগিনী (অসম বুৰঞ্জী. ৯০/৪০), ভগনী (অসম বুৰঞ্জী. ৯০/৪১)

মোমা (অসম বুৰঞ্জী. ১৬৪/৭০), মামা (অসম বুৰঞ্জী. ১৮২/৭৬)

— বুৰঞ্জী সাহিত্যত পুৰণি অসমীয়া ভাষাত পোৱা সম্বন্ধবাচক শব্দসমূহৰ বাহিৰেও
আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ (ইয়াত মান্য অসমীয়াৰ কথা কোৱা হৈছে) কেইটামান সম্বন্ধবাচক
কপ পোৱা গৈছে; যিকেইটা গুৰু-চৰিত-কথাত পোৱা হোৱা নাই। সেইকেইটা হৈছে— ককাই
(দেউধাই অসম বুৰঞ্জী. ২০/১০), জোঁৰাই (দেউধাই অসম বুৰঞ্জী. ৩৭৭/৮৩), জোৱাই
(সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী. ২০৭/৮৮), ভতিজা, ভাগিনী (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী. ২৯৭/১৪৪),
জেঠৰী (সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী. ১৬৪/৬৭), ভিনীহি (অসম বুৰঞ্জী. ২৪৫/১০৫), ঘৈণী
(অসম বুৰঞ্জী. ২৮/১০), ইত্যাদি।

উপসংহাৰ :

পৰিশেষত ক'ব পাৰি যে অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্যত মান্য-অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ
সম্বন্ধবাচক শব্দৰ ব্যৱহাৰ বেছি পোৱা হৈছে। ইয়াৰ কাৰণ এনেধৰণৰ হ'ব পাৰে যে— গুৰু-
চৰিত-কথাত সংগ্ৰহীত সত্ৰীয়া সমাজ তথা ধৰ্মীয় আলোচনা আৰু অসমৰ বৈষ্ণৱ ভক্তি সমাজৰ
কথাই স্থান পাইছে। শংকৰদেৱে অসমত নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবে বচনা কৰা সাহিত্যসমূহ
'ৱজাৱলী' নামেৰে এটা কৃত্ৰিম ভাষাত বচনা কৰিছিল। সেইবাবে শংকৰদেৱ (খৰি. ১৪৪৯-
১৫৬৮)ৰ বিয়োগৰ পাছত বৈষ্ণৱ সাহিত্যসমূহৰ মূল চৰ্চা কেন্দ্ৰ সত্ৰসমূহত বজাৱলী ভাষাৰ
প্ৰভাৱ পৰাতো স্বাভাৱিক কথা। আনহাতে বুৰঞ্জী-সাহিত্যত আহোম শাসনৰ কথা আৰু পূৰ্ব
অসমৰ ভাষাটোৰ প্ৰভাৱ বেছি; ইয়াগুৱু সন্ধি (খৰি. ১৮২৬) ৰ পাছত খৰিষ্ঠান মিছনাৰীসকলে

পূব অসমৰ ভাষাটোতে অভিধান আদি বচনা কৰাত পৰৱৰতী সময়ত সেই ভাষাটোৱে মান্যভাষাৰ মৰ্যাদা পায়। সেই গতিকে গুৰু-চৰিত-কথা/ত পুৰণি অসমীয়া সম্বন্ধবাচক ৰূপৰ প্ৰয়োগ বেছি আৰু বুৰঞ্জী-সাহিত্যত ব্যৱহাৰত সম্বন্ধবাচক ৰূপসমূহ আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ওচৰ চপা।

প্ৰসংগ প্ৰহৃঃ

- চক্ৰবৰ্তী, মুকুল। গুৰু-চৰিত-কথা/ অধ্যয়ন। দ্বিতীয় প্ৰকাশ। গুৱাহাটীঃ বীণা প্ৰকাশ, ২০১৬।
মুদ্ৰিত।
- নেওগ, মহেশ্বৰ। গুৰু-চৰিত-কথা/ সম্পা।। চতুৰ্থ প্ৰকাশ। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১২।।
মুদ্ৰিত।
- ভূএগ, সূৰ্য কুমাৰ। দেউধাই অসম বুৰঞ্জী। সম্পা।। চতুৰ্থ প্ৰকাশ। গুৱাহাটীঃ অসম চৰকাৰৰ
বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতত্ত্ব বিভাগ, ২০০১।। মুদ্ৰিত।
- । অসম বুৰঞ্জী। চতুৰ্থ প্ৰকাশ। সম্পা।। গুৱাহাটীঃ অসম চৰকাৰৰ বুৰঞ্জী আৰু
পুৰাতত্ত্ব বিভাগ, ২০১০।। মুদ্ৰিত।
- । হৰকান্ত বৰুৱা। সদৰামিনৰ অসম বুৰঞ্জী। সম্পা।। চতুৰ্থ প্ৰকাশ, গুৱাহাটীঃ অসম
চৰকাৰৰ বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতত্ত্ব বিভাগ, ২০১০।। মুদ্ৰিত।
- । সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী। সম্পা।। পঞ্চম সংস্কৰণ। গুৱাহাটীঃ গুৱাহাটী
বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰেছ, ২০১৬।। মুদ্ৰিত।
- শৰ্মা, সতেন্দ্ৰনাথ। অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত। নৰম সংস্কৰণ। গুৱাহাটীঃ
অৰূপগোদয় প্ৰেছ, ২০০৪।। মুদ্ৰিত।
- শৰ্মা, হেমন্তকুমাৰ। অসমীয়া সাহিত্যত দৃষ্টিপাতা। ত্ৰয়োদশ সংস্কৰণ। গুৱাহাটীঃ বীণা-লাইব্ৰেৰী,
২০১১।। মুদ্ৰিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 58-70

অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্রণ (Code Mixing) আৰু ভাষা সংক্রমণ (Code Switching)

ড° চন্দনা ডেকা

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ

ড° বিৰিদ্ধি কুমাৰ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসাৰ

ভাষা হৈছে সামাজিক মাধ্যম। ভাষা সদায় সমাজ এখনৰ পৰিৱেশৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। সমাজৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে ভাষাৰো পৰিৱৰ্তন হয়। বিশ্বায়ন আৰু আধুনিকতাই গোটেই বিশ্বৰ লগতে অসমৰো সমাজ জীৱনত প্ৰভাৱ গোলাইছে। অসম বিভিন্ন ভাষা-ভাষী লোকৰ সমাৱেশথলী। অসমত প্ৰধান ভাষা অসমীয়া যদিও ইংৰাজৰ বাজতকালৰ পিছৰে পৰাই অসমীয়া ভাষাৰ কথোপকথনত পৰিৱৰ্তন দেখা যায়। সাম্প্রতিক সময়ত অসমীয়া ভাষাৰ কথোপকথনৰ লগতে সাহিত্যতো বিভিন্ন ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰা দেখা যায়। উন্নত প্ৰযুক্তি বিদ্যাৰ উন্নৰণৰ ফলত অসমীয়া ভাষাই সংমিশ্ৰিত ৰূপ লাভ কৰিছে। আধুনিক গণমাধ্যম; যেনে : বাতৰিকাকত, 'বেডিআ', দূৰদৰ্শন, চলচ্চিত্ৰ, ইন্টাৰনেটৰ বহুল প্ৰচাৰে অসমীয়া ভাষাক প্ৰভাৱাবৰ্তিত কৰিছে। বৰ্তমান সময়ত শিক্ষা, বৃত্তি, ব্যৱসায়িক ইত্যাদি বিভিন্ন কাৰণত অসমীয়া ভাষাত বিশেষকৈ অন্যান্য ভাষাৰ লগতে হিন্দী আৰু ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰভাৱ বেছিকে পৰিলক্ষিত হয়। অসমীয়া ভাষাত প্ৰশাসন সম্পর্কীয় কাম-কাজ, বিভিন্ন পদবীৰ নাম, আইন-কানুন, শিক্ষা বিভাগৰ বিভিন্ন কথা, বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যা, সাজ-পোচাক, ঘৰৰ আচৰণপত্ৰ, খেলা-ধূলা, ঘৰ সজা, বিভিন্ন সামগ্ৰী, ঘৰৰ বিভিন্ন

অংশৰ নাম, বিভিন্ন বিধিৰ ঘৰৰ নাম, বেহা-বেপাৰ, খেতি-বাতি, খাৰন-বোৱন, ধৰ্ম, সুকুমাৰ কলা-সাহিত্য, সম্মুখবাচক, গালি-শপনিবাচক ইত্যাদি ইংৰাজী শব্দবোৰ হাড়ে-হিমজুৱে সোমাই পৰিছে। অসমীয়া ভাষাত কিছুমান ইংৰাজী শব্দৰ প্ৰতিশব্দ থকা স্বত্বেও বহু সংখ্যক অসমীয়া লোকে ইংৰাজী শব্দকেই বাক্যত ব্যৱহাৰ কৰে। কোনো এটা নিজস্ব ভাষাত অন্য ভাষাৰ প্ৰভাৱক সমাজ-ভাষাবিজ্ঞানীয়ে দুই ধৰণে আলোচনা কৰিছে— ভাষা মিশ্রণ (Code mixing) আৰু ভাষা সংক্ৰমণ (Code Switching)। সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা কথোপকথনৰ আধাৰত অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্রণ আৰু ভাষা সংক্ৰমণৰ ব্যৱহাৰ সম্পর্কে এই অধ্যয়নত আলোচনা কৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : ভাষা মিশ্রণ, ভাষা সংক্ৰমণ, দিভায়ী।

১.০ প্ৰস্তাৱনা :

১.০১ বিষয় প্ৰৱেশ : ভাষা পৰিৱৰ্তনশীল। ভাষাৰ পৰিৱৰ্তন এক স্বাভাৱিক প্ৰক্ৰিয়া। শব্দ আহৰণ আৰু গ্ৰহণ ভাষাৰ ক্ৰম পৰিৱৰ্তিত গতিধাৰাত এক নিশ্চিত আৰু স্বয়ংসিদ্ধ প্ৰক্ৰিয়া। পতিটো জীৱন্ত আৰু গতিশীল ভাষাই যুগানুকূল ধাৰণা বহন কৰা শব্দ সংগ্ৰহ কৰে। সমাজ আৰু ভাষা দুয়োটাই ওৎঃপোতভাৱে জড়িত। সমাজৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে ভাষা এটাৰো বিভিন্ন দিশত পৰিৱৰ্তনে হয়। বিভিন্ন ঔদ্যোগিক বিকাশ, ৰাজনৈতিক উপান্ত-পতন, সাংস্কৃতিক সৰবৰাহ আদি বিভিন্ন বিষয়ে সমাজ এখনলৈ পৰিৱৰ্তন কঢ়িয়াই আনে। সমাজৰ তেনে পৰিৱৰ্তন ভাষা এটাৰ ওপৰত পোনপটীয়াকে প্ৰভাৱ পেলায়। বৰ্তমান যুগত বিশ্বায়নে ভাষা, সাহিত্য, সংস্কৃতি, অথনীতি, ৰাজনীতি, বিজ্ঞান, প্ৰযুক্তিবিদ্যা আদি সকলো দিশতে পৰিৱৰ্তন আনিছে। এজন ব্যক্তিয়ে বিভিন্ন কাৰণত অন্য ব্যক্তিৰ লগত, সমাজ এখনে অন্য সমাজৰ সৈতে, দেশ এখনে আন আন দেশৰ সৈতে সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিবলগীয়া হয়। লগে লগে বিশ্বৰ ভিন ভিন সমাজৰ বীতি, ভাষা, সাহিত্য, সংস্কৃতিৰ মাজত দৃতগতিত সংমিশ্ৰিত কৰা লাভ কৰিছে। বৰ্তমান পৃথিবীৰ সকলো ভাষাতে নতুন চিন্তাৰ সৈতে নতুন শব্দৰ আগমন ঘটে। বেছি ভাগ ক্ষেত্ৰে প্ৰয়োজনৰ তাগিদাত এটা ভাষাই অন্য এটাৰ ভাষাৰ শব্দ আকেৰালি ল'বলৈ বাধ্য হয়। সাম্প্রতিক সময়ত পৃথিবীৰ সকলো ভাষাতে ভাষামিশ্রণ বা ভাষা সংযোগ (Code mixing) আৰু ভাষা সংক্ৰমণ বা বাৰ্তা-সংধৰণ (Code switching)ৰ ব্যৱহাৰ পৰিলক্ষিত হয়। Code mixing আৰু Code switchingৰ অসমীয়া প্ৰতি শব্দ বিভিন্ন পোৱা যায় যদিও আমাৰ এই আলোচনাত ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ দত্তবৰুৱাৰ আধুনিক ভাষা বিজ্ঞান পৰিচয়ত উল্লেখ থকা অনুসৰি ভাষামিশ্রণ (Code mixing) আৰু ভাষা সংক্ৰমণ (Code switching) শব্দ কেইটা ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। (দত্তবৰুৱা ২১৪) সমাজ ভাষা বিজ্ঞানীয়ে দিভায়ী আৰু ভিন্ন ভাষীৰ কথা আলোচনা কৰোঁতে ভাষা মিশ্রণ আৰু ভাষা সংক্ৰমণৰ কথা উল্লেখ কৰে। ভাষা মিশ্রণ হৈছে মূল ভাষা বা নিজৰ মাত্ৰভাষাত অন্যান্য শব্দৰ সংযোগ ঘটোৱা। মাত্ৰভাষাৰ এটা বাক্যত এটাতকৈ বেছি অন্য শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে। (Code mixing refers to the mixing of two or more languages or language varieties in speech.) ভিন্ন ভাষী

লোকৰ লগত সামাজিক, সাংস্কৃতিক, ৰাজনৈতিক, শৈক্ষিক দিশত যোগাযোগ স্থাপন কৰিবলগীয়া। হোৱা বাবে ভাষা মিশ্রণৰ প্ৰয়োগ ঘটা দেখা যায়। ভাষা মিশ্রণত নিজৰ মাত্ৰভাষাৰ প্ৰতিশব্দ বিচাৰি নাপাই অন্য ভাষাৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰে। কেতিয়াৰা নিজৰ ভাষাৰ প্ৰতিশব্দ জনাৰ পিছতো নিজৰ ভাষা শুৱলা কৰিবলৈ বা উচ্চ মনোভাৱ পোষণৰ বাবেও অন্য ভাষাৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰে। ভাষা মিশ্রণত ব্যাকৰণগত দিশত গুৰুত্ব দিয়া দেখা নাযায়। আনহাতে দক্ষ আৰু সচেতন দেৰভাষীয়ে নিজৰ প্ৰকাশিকা শক্তি বৃদ্ধিৰ কাৰণে, মনৰ ভাৱ পাঞ্জলভাৱে আৰু শ্ৰোতাৰ হৃদয়প্ৰাহী হোৱাকৈ প্ৰকাশ কৰিবৰ নিমিত্তে প্ৰয়োজন সাপেক্ষে এটা ভাষাৰ পৰা আন এটা ভাষালৈ গতি কৰে। ইয়াকে ভাষা সংক্ৰমণ (Code switching) বোলে। (Code switching refers to the movement from one language to another.) ভাষা সংক্ৰমণৰ ব্যৱহাৰ সাধাৰণতে বিভিন্ন পৰিৱেশত বজাই এটা ভাষাৰ পৰা আন এটা ভাষালৈ গতি কৰে। ভাষা সংক্ৰমণত বেলেগ বেলেগ ভাষাৰ বাক্য কওঁতে ব্যাকৰণগত দিশৰ প্ৰতি গুৰুত্ব দিয়া হয়। প্ৰায়ৰোৰ ভাষাত ভাষা মিশ্রণ আৰু ভাষা সংক্ৰমণ প্ৰথমতে কথিত ভাষাত তাৰ পিছত সাহিত্যত ব্যৱহৃত হয়।

১.০২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

দিভাৰী বা ভিন্ন ভাষীৰ ক্ষেত্ৰত ভাষাৰ সংমিশ্ৰণত বৰ্পৰ সৃষ্টি হয়। অসমত বসবাস কৰা বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ লগত ভিন্ন পৰিৱেশত সমৰক্ষ স্থাপন কৰাৰ ফলত অসমীয়া ভাষাবো পৰিৱৰ্তন সকলোৱে জ্ঞাত। অসমীয়া ভাষাত আন-অসমীয়া ভাষাই বাক্যৰ গাঁথনিত যথেষ্ট প্ৰভাৱ পেলাইছে। বিশ্বৰ অন্যান্য ভাষাৰ লগতে অসমীয়া ভাষাতো ভাষা মিশ্রণ (Code mixing) আৰু ভাষা সংক্ৰমণ (Code Switching)ৰ ব্যৱহাৰ ভাষা বৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভঙ্গীৰে আলোচনা কৰিব পাৰি। অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্রণ আৰু ভাষা সংক্ৰমণৰ প্ৰসংগ বিচাৰ কৰাই আমাৰ আলোচনাৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য।

১.০৩ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

‘অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্রণ (Code mixing) আৰু ভাষা সংক্ৰমণ (Code Switching)’ শৰীৰক অধ্যয়ন বৰ্ণনাকৰণ আৰু বিশ্লেষণাক পদ্ধতিৰে কৰা হৈছে।

১.০৪ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ আৰু সামগ্ৰী :

অসমীয়া ভাষাত সাম্প্ৰতিক সময়ত ভাষা মিশ্রণ আৰু ভাষা সংক্ৰমণ এক বহুল পৰিসৰৰ বিষয়বস্তু। সীমিত পৰিসৰৰ মাজত যথাস্থৰ আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে। তথ্য সংগ্ৰহৰ সামগ্ৰী হিচাপে ভাষাৰ লগত সম্পর্কিত বিভিন্ন গ্ৰন্থ আৰু ইটাৰনেটৰ পৰা সহায় লোৱা হৈছে।

২.০ অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্রণ (Code mixing) আৰু ভাষা সংক্ৰমণ (Code switching) ৪

ভাষামিশ্রণ : অসমীয়া ভাষাই অসমৰ ৰাজ্যভাষা। প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ পৰা বিভিন্ন স্তৰ অতিক্ৰম কৰি অপন্ত্ৰণ বা অপন্ত্ৰণ কৰপৰোৰ পৰাই অসমীয়া ভাষাৰ উন্নৰ হ'ল। অসমত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোকে বসবাস কৰে আৰু তেওঁলোকৰ বহুতৰে একেটা নিজস্ব কথিত ভাষা আছে। কিন্তু অসমীয়া ভাষাকেই সকলোৱে প্ৰধান ভাষাকৈপে প্ৰহণ কৰি শিক্ষা -

দীক্ষাৰ মাধ্যমৰপে প্ৰয়োগ কৰে। অসমত বসবাস কৰা বিভিন্ন জনগোষ্ঠীসমূহ হ'ল খাটী, বড়ো, কাৰি, ৰাভা, মিচিং, দেউৰী, তিৰা ইত্যাদি। অসমীয়া ভাষাত জনগোষ্ঠীৰ পৰা বছতো শব্দ সোমাই ভাষা মিশ্ৰণ কৰে ব্যৱহৃত হৈ আছে। বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ পৰা অসমীয়া ভাষালৈ অহা কিছুমান শব্দ হ'ল—

খাটী : খামোচ, খৎ, হেনো, জপা, জঞ্জাল, শালমন, নোদোকা ইত্যাদি।

বড়ো : চেলেক, জখলা, লফা, হাজো, দিৱং, দিগাৰ ইত্যাদি।

টাই আহোম : আইচু, বুৰঞ্জী, তাওৰণ, কাৰেং, চাওদাং ইত্যাদি।

অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত এই শব্দবোৰৰ মূল পশ্চিমসকলে ঠাবৰ কৰি দেখুৰাইছে। শব্দবোৰ বৰ্তমান অসমীয়া ভাষাত হাড়ে-হিমজুৰে সোমাই অসমীয়া ভাষাকৰপে ব্যৱহৃত হৈ আহিছে।

উদাহৰণ স্বৰূপে—

ভালদৰে খামুচি ধৰি লোৱা।

বেছি খৎ কৰা ভাল কথা নহয়।

জখলা/তউঠি আম পাৰিবলৈ সুবিধা হ'ব।

বুৰঞ্জীসাহিত্য আহোমসকলৰ অৱদান।

বৰ্তমান অসমৰ চুবুৰীয়া বাজ্যবিলাকত অসমীয়া ভাষাক সংযোগী ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। পাৰম্পৰিকভাৱে বুজি নোপোৱা বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয় ভাষাবোৰৰ মাজত সংযোগী ভাষা হিচাপে কাম কৰা অসমীয়া ভাষা কম-বেছি পৰিমাণে সমগ্ৰ উন্নৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰে সংযোগী ভাষা হৈ পৰিষে। সংযোগী ভাষা হিচাপে অৱশ্যাচল প্ৰদেশত অৱশ্যামিজ বা নেফামিজ, নাগালেণ্ডৰ নাগামিজ ভাষা উল্লেখযোগ্য।

অসমত জনগোষ্ঠীৰ লোকৰ উপৰিও বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ লোক যুগে যুগে বসবাস কৰি আহিছে। মুছুলমানসকলৰ উপৰি বঙালী, মাৰোৱাৰী, নেপালী, বিহাৰী, পাঞ্জাৰী আদি বিভিন্ন ভাষীৰ লোক অসমত বসবাস কৰে। সকলো ভাষা-ভাষীৰ লোকৰ লগত শিক্ষা, বৃত্তি, ব্যৱসায়ী ইত্যাদি বিভিন্ন কাৰণত সমন্বয় স্থাপন কৰাত ভিন্ন ভাষীৰ ভিন্ন শব্দ অসমীয়া ভাষাব বাক্যৰ ঠাঁচত সোমাই পৰিষে। ব্যৱসায়ীৰ সুবিধাৰ বাবে অসমলৈ সময়ে সময়ে অহা বিভিন্ন ভাষীৰ লোকৰ উপৰি ১৮৩৬ চনৰ পৰা ১৮৭৩ চনলৈ অসমৰ শিক্ষানুষ্ঠান, কট-কাচাৰীত প্ৰচলিত বাংলা ভাষায়ো অসমীয়া ভাষাত যথেষ্ট প্ৰভাৱ পেলাইছে; যেনে :

আৰবী : কাজিয়া, চহী, গৰজ, তাবিজ, মোকদ্দমা, উকীল ইত্যাদি।

পাঞ্জী : আয়না, খৰচ, আনদাজ, দৰখাস্ত, উৰমাল ইত্যাদি।

পত্ৰুণীজ : চাৰি, বাল্টি, আলগিন, আলকাতৰা ইত্যাদি।

ফৰাচী : কাৰ্তিজ, কুপন, বেঙ্গোৰা ইত্যাদি।

ওলঙ্গাজ : হৰতন, ইঞ্চাপন ইত্যাদি।

বাংলা : ভেজাল, বসগোঙ্গা ইত্যাদি।

এখন সমাজত বিভিন্ন ভাষা-ভাষী লোকৰ লগত সংযোগ স্থাপন কৰিবলগীয়া হোৱা বিভিন্ন শব্দ অসমীয়া ভাষাব বাক্যত ভাষা মিশ্ৰণ হিচাপে ব্যৱহৃত হৈছে;

উদাহরণ স্বরূপে —

ল'বাটোৱে দেউতাকৰ লগত কাজিয়া/কৰি থাকে।

বিয়াখনত বহত খৰচ হ'ল।

বাল্টিত পানী ভৰাই থোৱা।

বসগোঁজা/খাবলৈ বৰ মজা।

অসমীয়া ভাষাত বহতো হিন্দী শব্দৰ সমাহাৰ ঘটা দেখা যায়। অসমীয়া লোকে শিক্ষা, ব্যৱসায়ী, বৃত্তি, সামাজিক অনুষ্ঠান ইত্যাদি বিভিন্ন কাৰণত হিন্দী ভাষী লোকৰ লগত সম্পর্ক স্থাপন কৰিবলগীয়া হয়। হিন্দী ভাৰতৰ বাষ্টুভাষা হোৱা বাবে শিক্ষানুষ্ঠানতো হিন্দী ভাষাৰ শিক্ষা প্ৰদান কৰা হয়। ইয়াৰ উপাৰি আনা-অসমীয়া লোকসকল ব্যৱসায়িক দিশত বিশেষভাৱে জড়িত হৈ পৰাত তেওঁলোকে হিন্দীভাষাতেই অসমীয়া ভাষী লোকৰ লগত মত বিনিময় কৰে। চলচিত্ৰ, কেবলৰ দ্বাৰা প্ৰচাৰিত দুৰ্দৰ্শনৰ বিভিন্ন অনুষ্ঠানবোৰে হিন্দী ভাষা প্ৰচাৰত সহায় কৈ পৰে। অসমীয়া ভাষাত হিন্দী ভাষাৰ মিশ্ৰণ ক্ষেত্ৰত বিজ্ঞাপনবোৰেও অৱিহণ যোগায়। অসমীয়া ভাষাত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা হিন্দী শব্দৰোৰ হ'ল—

চৰজিৱালা, ভাৰী, মজদুৰ, পুৰী, বাতাবৰণ, ধান্দা, ফালতু, গুণামী, নালায়ক, জামানা, হাড়টী, যাৰ/দোষ্ট, মতলবী, বজ্জাতী, চালান, খুছ, পুৰাণা, মাঝুলী, ছাৰা, বৰবাদ, খাৰাব, কনজুছ, বিস্তা, দোষ্টী, দুছমনী, চালিয়া, ঘাতিয়া, চামচা, খানা, চুটী, বৰানা, ফিদা, দম, তাজা, মন্তী ইত্যাদি।

অসমীয়া ভাষী লোকৰ কথোপকথনত মাত্ৰভাষাৰ মাজে মাজে বহতো হিন্দী শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰি ভাষা মিশ্ৰণ কৰে; উদাহৰণ স্বৰূপে—

ৰাতিপুৱা পুৰী-ভাজি খালোঁ।

পঢ়াত দিনে দিনে মতলবীবাঢ়ি গৈছে।

তোৰ চামচটোৰ কি খবৰ ?

আজি চিনেমাখন চাই দিল্লি খুচ হৈ গ'ল।

তোৰ দেউতা বিৰাট কনজুছ আদমী।

অসমীয়া ভাষাত বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ প্ৰভাৱতকৈ বৰ্তমান সময়ত ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰভাৱ বেছি দেখা গৈছে। সম্পৃতি আন্তৰ্জাতিক সম্পর্ক আৰু সমন্বয় স্থাপনত ইংৰাজী ভাষাই বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰিছে। বিজ্ঞান-প্ৰযুক্তিৰ বিস্ময়কৰ আৱিষ্কাৰ উন্নৰণাই যি যোগাযোগ বিপ্লবৰ সংঘটিত কৰিছে তাৰো মাধ্যম হৈছে ইংৰাজী ভাষা। তথ্য-প্ৰযুক্তি নিৰ্ভৰ বিশ্বায়নতো ইংৰাজী ভাষা বিশেষ সমাদৰ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। শৈক্ষিক, বাণিজ্যিক, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক আদি প্ৰায় সকলো ক্ষেত্ৰতে বিশেষ মৰ্যাদা লাভ কৰা ইংৰাজী ভাষা বৰ্তমান বিশ্ব ভাষাত পৰিণত হৈছে। এনে পৰিপ্ৰেক্ষিতত ইংৰাজী ভাষাই প্ৰতিটো আঢ়ণিক ভাষাক প্ৰভাৱাব্দিত কৰাটো অৱশ্যস্তৰী।

অসমীয়া ভাষা বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱৰ পৰা মুক্ত নহয়। বিশ্বায়নৰ ফলত অসমীয়া ভাষালৈ দ্রুত পৰিৱৰ্তন অহা দেখা গৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ সাম্প্ৰতিক স্বৰটো কেতিয়াৰ পৰা আৰম্ভ

হৈছে তাৰ সঠিক সীমাবেধ নিৰ্গং কৰা টান। মিছনেৰীসকল অসমলৈ আহাৰে পৰা অসমীয়া ভাষাত হেগা-চেৰেকাকৈ ইংৰাজী শব্দৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। সুদীৰ্ঘ দিন অসমত ইংৰাজে বাজত চলোৱাৰ ফলত অসমীয়া বাক্যবীতি ইংৰাজী ভাষাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱাপ্রিত হৈছিল। বিশ্ব শতকাৰ শেষ সময়ছোৱাৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে অসমীয়া ভাষাৰ দ্রুত পৰিৱৰ্তন দেখা যায়। সাম্প্রতিক কালত অসমীয়া লোকে ৰাতিপুৰা শুইউট্যাৰ পৰা ৰাতি শোৱালৈকে অজন্ত ইংৰাজী শব্দ ভাষা মিশ্ৰণ ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰে। সম্প্রতি অসমৰ নগৰে -চহৰে গাঁৰে-ভুঁড়েও, শিক্ষিত-অশিক্ষিত সকলোৱেই কম-বেছি পৰিমাণে ইংৰাজী শব্দ ব্যৱহাৰ কৰে। উন্নত প্ৰযুক্তি বিদ্যাৰ আৰিকাৰ; যেনে ১ বাতিৰ কাকত, 'ডেডিআ', দূৰদৰ্শন, কম্পিউটাৰ, ইন্টাৰনেট ইত্যাদিৰ ব্যৱহাৰে অসমীয়া ভাষাত ইংৰাজী শব্দৰ ব্যাপক ব্যৱহাৰত বিশেষ প্ৰভাৱ পেলায়। ইংৰাজী চৰকাৰী ভাষা হোৱা বাবেও অসমীয়া ভাষাত বিশেষভাৱে ইংৰাজী শব্দৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। ইংৰাজী মাধ্যমত পঢ়া ল'বা-ছোৱালীৰ উপৰি অসমীয়া মাধ্যমতো প্ৰাথমিক শ্ৰেণীৰ পৰা উচ্চ পৰ্যায়লৈ ইংৰাজী শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা থকা বাবে ভাষা মিশ্ৰণ দৃষ্টিগোচৰ হৈছে। যুৱপ্ৰজন্মৰ মাজত মাতৃভাষাত ইংৰাজী শব্দৰ প্ৰয়োগ বিশেষভাৱে বেছিকৈ দেখিবলৈ পোৱা যায়। বৰ্তমান সময়ত ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰয়োগ এক সাধাৰণ আৰু স্বাভাৱিক প্ৰক্ৰিয়া হৈ পৰিছে। স্বাভাৱিকভাৱে কোৱাৰ উপৰি আনক আকৰ্ষণ কৰিবলৈ, উচ্চ মনোভাৱ পোঁয়ণ, বৃত্তিগত দিশৰ ক্ষেত্ৰত, বিপৰীত লিংগক আকৰ্ষণ, মাতৃভাষাত উপযুক্ত শব্দৰ অভাৱ, অন্য ভাষাত শিক্ষা গ্ৰহণ, মাতৃভাষাত অজ্ঞতাৰ অভাৱ ইত্যাদি বিভিন্ন কাৰণত ইংৰাজী ভাষাই অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্ৰণ হিচাপে গঢ় লৈ উঠিছে। শৈক্ষিক, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক আদি ক্ষেত্ৰবোৰত নতুন নতুন দিশৰ আগমন হোৱাৰ লগে অসমীয়া ভাষাত বহুতো ইংৰাজী শব্দ সোমাই পৰিছে। দৈনন্দিন ঘৱৱাৰ ব্যৱহাৰ্য সামগ্ৰীৰ নাম, কৃষি-সঁজুলিৰ নাম, বাণিজ্যিক ক্ষেত্ৰৰ পৰা অহা শব্দ, যোগাযোগ মাধ্যমৰ পৰা অহা শব্দ, শৈক্ষিক দিশৰ পৰা অহা শব্দ আদি বিভিন্ন ক্ষেত্ৰৰ পৰা অহা ইংৰাজী শব্দ অসমীয়া ভাষাত প্ৰয়োগ হ'বলৈ ধৰিছে। ইংৰাজী শব্দবোৰৰ অসমীয়া প্ৰতিশব্দ আছে যদিও অসমীয়া কৃপটো প্ৰায়েই ব্যৱহাৰ কৰা দেখা নাযায়। অসমীয়া ভাষাত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা ইংৰাজী শব্দসমূহ হ'ল—

শিক্ষা সম্পর্কীয় শব্দ : স্কুল, কলেজ, ইউনিভার্সিটি, লেবৰেটোৰী, ইঞ্জিনিয়াৰ, ফেইল, ডিভিজন, লাইব্ৰেৰী, ক্লাচ, ডেক্স, লেক বোৰ্ড, চক, পেঞ্জিল, স্কেল, ইঞ্চি, টেবুল, পেপাৰ, ফাইল, বিডিঃ কম, ডিপার্টমেন্ট ইত্যাদি।

চিকিৎসাবিদ্যা সম্পর্কীয় শব্দ : ডাক্তাৰ, হেমিওপেথিক, এলোপেথিক, ফাৰ্মাচী, এঙ্গাৰে, প্লেগ, কলেৰা, মেলেৰিয়া, জণিঙ্গ, ফেনাইল, কুইনাইল, অপাৰেছন ইত্যাদি।

গালি-শপনি বাচক শব্দ : স্টুপিড, ননচেল ইত্যাদি।

সুকুমাৰ কলা আৰু সাহিত্য-সংস্কৃতি বিষয়ক শব্দ : ট্ৰেজেডি, কমেডি, ৰোমান্টিক, নডেল, চনেট, খিয়েটাৰ, প্ৰশ্ৰেম, ষ্টেজ, ফটো, ফটোগ্ৰাফ, চিনেমা, ৱেকিং নিউজ, লাইভ, ছাইবাৰ, টুইচাৰ, ছাট, অনলাইন, অফলাইন, অডিও', নেটপেক, ৰিচাৰ্জ, কাৰ্ড, লাপ্ৰ, আপলোড, নেটৱৰ্ক, ডাউনলোড, কী-ব'র্ড, ডেক্সপেক, নাইটপেক, ইনকমিং, ইনষ্টল, ইনফৰমেশ্বন, ওৱেবছাইট,

কেলকুলেটো, ফ্লিক, চাইবাৰ ত্ৰাইম, চফটৱেৰ, চাৰ্টাৰ, চাৰ্জাৰ, জেনেৰেটোৰ, পাছৱাৰ্ড, লেপটপ,
হাৰ্ডৱেৰ ইত্যাদি।

খোৰা-বোৰা, সাজপাৰ, বিলাসৰ সামগ্ৰী ৰূজোৱা শব্দ : চকলেট, কাটলেট, চাওমিন,
ফাষ্টফুড, মেগী, জাম, জেলি, কেক, বেড়টি, কল্পদ্রিংকচ, ৱেকফাষ্ট, লাঙ, ভীনাৰ, বুফে ছিষ্টেম,
কাপ-প্লেট, ছচগোল, গোঞ্জি, কোট, পেন্ট, টাই, চেঙেল, ফ্ৰক, জেকেট, ৱাউচ, অভাৰকোট,
ছুৱেটাৰ, টাৱেল, মাফলাৰ, জীনছ, নাইটি, ট্ৰাইজাৰ, পামচু, ৱেন্ট, এপার্টমেন্টছ, কুমুদ, মজাইক,
টাইলছ, এটাছত্ বাথকৰ্ম, টয়লেট, বাথটাৰ, শ্বাৰাৰ, মোবাইল, টিভি, ফ্ৰিজ, ডিজিটেল কেমেৰা
ইত্যাদি।

শাসক সম্পর্কীয় শব্দ : গৱৰ্ণমেন্ট, পার্লিয়ামেন্ট, ডিপার্টমেন্ট, হাইকোর্ট, ট্ৰেজাৰী, কাউণ্সিল,
অফিচ, ফ্ৰম, টেক্স, ছীল, মিনিষ্টাৰ, ইন্সপেক্টৰ, কমিছনাৰ, ৱেজিষ্টাৰ, চেয়াৰ মেন, মিটিং, বেলট,
পিষ্টল, মিলিটাৰী, কনিষ্ঠবল ইত্যাদি।

ব্যৱসায়-বাণিজ্য, যান-বাহন সম্পর্কীয় শব্দ : বেংক, বেলেপ, পাচবুক, এ টি এম, লোন,
ক্রেডিট কাৰ্ড, স্মাৰ্ট কাৰ্ড, ইন্টাৰেষ্ট, চপিংমল, মার্কেট, চেয়াৰ ষ্টক, চেক, নোট, ৱেচন, কণ্টুল,
কন্ট্ৰেক্টৰ, ষ্টোৰ, ফাৰ্ম, কোম্পানী, ইনচুৰেন্স, বাছ, ইঞ্জিন, ট্ৰেইন, ষ্টেচন, জংচন, ছিগনেল,
হেঞ্জেল, পেট্ৰল, ৰেল, টায়াৰ, পাম্প, টিউব, ফেৰি, স্কুটাৰ, স্কুটি, টাটা ইণ্ডিকা, টাটা চুমো,
মাৰতি, হিৰোহোগু ইত্যাদি।

সমন্বন্ধবাচক শব্দ : ছাৰ, মেম, মেডাম, আংকুল, আঠি, ডেডী, মান্সী, পাপা ইত্যাদি।

নামকৰণৰ ক্ষেত্ৰ : (বহু অসমীয়া লোকে নিজৰ সন্তানৰ নাম আৰু পোহনীয়া জন্মৰ
নাম ইংৰাজী শব্দৰে বাখে) লিলি, মেৰী, ডলি, কুইন, বেবি, পপি, বিউটী, ড্ৰীম, জুৱেল, ডন,
তম, দক্ষি, পুছি ইত্যাদি।

ভাৱ প্ৰকাশক শব্দ : হেঞ্জা, হাই, বাই, বাইবাই, টা টা, অকে, পিলজ, ছৰী, অ'মাই গড, নো
প্ৰেম, কাম অন, গুডবাই, থেংকিউ, থেংকছ, একছকিউজ মি, এনিৱে, ছি ইউ, ছেম টু ইউ, বেষ্ট
অফ লাভ, হেপী (বিহু/বাৰ্থা ডে), গুডমাৰ্গিং, গুডনাইট, মাই ফুট, যাহ, টেক কেয়াৰ ইত্যাদি।

অসমীয়া ভাষাত সাম্প্ৰতিক সময়ত ইংৰাজী শব্দ প্ৰয়োগ কৰি অসংখ্য বাক্য সৃষ্টি কৰি
বাৰ্তা বিনিময় কৰা হয়;

উদাহৰণ স্বৰূপে :

পেছেন্টেজনক সোনকালে অপাৰেছনকৰা ভাল।

মণিৎৰাক কৰা হেলথকাৰণে ভাল।

ড্ৰায়িংৰমত পিংক কালাৰকৰিলে ইাইচলাগিব।

বাৰ্ডডেত মোক এটা কেক গিফ্টদিবা।

এক্সকিউজ মিঅলপমান ইাইডিবচেন।

অ'মাই গড বঞ্চিনৰ মূৰত আপোনাক লগ পাই ভাল লাগিল।

ইউনিভার্চিয়াল লাইবেৰীত পি এইচ ডিৰ বাবে বহতো তথ্য পোৱা যায়।

পিলজ ষ্টাডী টাইমত মোক ফোন কৰি ডিছটাৰনিদিব।

অসমীয়া ভাষাত কিছুমান এনেকুৱা শব্দ পোৱা যায় যিবোৰৰ এটা ইংৰাজী শব্দ আৰু
আনটো অসমীয়া শব্দ। এনে মিশ্র শব্দৰ ভালেমান প্ৰয়োগ অসমীয়া ভাষাত আছে; যেনে :

হেডপণ্ডিত (Head + পণ্ডিত)	লোকেলগিৰি (local+গিৰি)
দত কলম (Dot+কলম)	কোৰৰপতি (corer+ পতি)
মটৰগাড়ী (motor+গাড়ী)	বুট জোতা (boot+ জোতা)
বাসগাড়ী (Bus+গাড়ী)	হাফ গেঞ্জি (half+ গেঞ্জি)
মেচিন নাও (Machine+নাও)	ফুল মোজা (full+মোজা)
হাট বজাৰ (হাট+Bazaar)	বাচ্চ আস্থান (bus+আস্থান)
মেল মিটিং (মেল+ meeting)	লেম্পচাকি (lamp+চাকি)
গেৰেজৰ বৰ (Garage+বৰ)	ছেকবহী (cheque+বহী)
ফিল্মেৎসৱ (Film+উৎসৱ)	লোটচাহাৰ (lord+চাহাৰ)
ভোটাধিকাৰ (Vote+আধিকাৰ)	ছীল মোহৰ (seal+ মোহৰ)
ড্ৰামাৰাজি (Drama+বাজি)	কেছ পইছা (case+পইছা)

ইংৰাজী-অসমীয়া মিশ্র শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰিও অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্রণ কৰা হয়;
উদাহৰণ স্বৰূপে :

মটৰগাৰ্ডেট উঠি টাউনলৈ যাম।

ভোটাধিকাৰসাব্যস্ত কৰা প্ৰতিজন নাগৰিকৰে ডিউটী।

হাট বজাৰত বিভিন্ন শাক-পাচলি কিনিবলৈ পোৱা যায়।

অসমীয়া ভাষাত ইংৰাজী ভাষাৰ পৰা আহা কিছুমান শব্দ পৰিৱৰ্তিত ৰূপতো ব্যৱহাৰ হৈছে; যেনে : মাস্টাৰ (master), টিকেট (ticket), আলপিন (wallpin), আলমাৰী (almirah), পুলিচ (police), কেৰাচিন(kerosene), মগ (mug), বাকচ (box), আপেল (apple), গিলাচ (glass), বটল (bottle), পামচাৰ (puncture), ৰেল (rail), কোম্পানী (company), ডাক্তাৰ (doctor), গুদাম (godown), জৰ্জ (judge), বজাৰ (bazaar) ইত্যাদি।

পৰিৱৰ্তিত ৰূপত প্ৰয়োগ হোৱা ইংৰাজী শব্দৰোৱে অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত হোৱা দেখা যায়, উদাহৰণ স্বৰূপে :

মাস্টাৰজন স্কুললৈ গ'ল।

ৰেলৰ টিকেটানলাইনটো বুকিং কৰিব পাৰি।

কাঁচৰ গিলাস্টো ভাণ্ডিল।

অসমীয়া ভাষাত প্ৰয়োগ হোৱা ইংৰাজী শব্দৰোৱে মূল ভাষাৰ প্ৰকাশভঙ্গীৰ সালসলনি নঘটোৱাকৈ ব্যৱহৃত হৈ আহিছে। অসমীয়া ভাষাত এনেকুৱা কিছুমান ইংৰাজী শব্দৰ ব্যৱহাৰ আছে যিবোৰ শব্দই ইংৰাজী শব্দটোৰ মূল অৰ্থটো প্ৰকাশ কৰা নাই। অৰ্থ সংশ্লেষিত হৈ অসমীয়াত ব্যৱহাৰ হোৱা এনেকুৱা শব্দ বৰ বেছি নহ'লেও ব্যৱহাৰিক দিশৰ পৰা তাৎপৰ্যপূৰ্ণ।

উদাহৰণ স্বৰূপে ইংৰাজী ভাষাৰ লাইনশব্দটোৰ আভিধানিক অৰ্থ হ'ল ‘শাৰী’। কিন্তু অসমীয়া

ভাষাত লাইন শব্দই বিজুলী শক্তিক বুজাইছে। ঘৰত বিজুলী বাতি নজলিলে, টেলিফোন কৰিবলৈ নোৱাৰিলে ‘লাইন নাই’ বুলি কয়। সেয়ে লাইন নাই বুলি ক'লে বিজুলী শক্তি নথকা বুজায়। ঠিক একেদৰে মুড়, গীয়াৰ, লেবেল, টিউবলাইট, এটেনা, চেনেল, ফিটিং, ফ্রেট, ফায়াৰ ইত্যাদি ইংৰাজী শব্দবোৰ অৰ্থ সংশ্লেষিত হৈ অসমীয়া ভাষাত মিশ্ৰণৰপে ব্যৱহৃত হৈছে;

উদাহৰণ স্বৰূপেঃ

চাকৰিটো পোৱাৰ পিছৰ পৰা তাৰ বিৰাট লেবেল। (অহংকাৰ)

ভাল চেনেলপাইছা কিজানি? (ভিতৰৱাকৈ কাৰোবাৰ সহায় পোৱা)

কেলেংকাৰিব কথাটো শুনি অফিচাৰজন ফায়াৰহৈ আছে। (খং উঠা)

ৰোহনৰ দেউতাক কালি বাতিৰ পৰাই পুৰামুড়ত আছে। (নিচাগন্ত)

তরো মন্ত চিউবলাইট। (পলমকৈ বুজি পোৱা)

অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত ইংৰাজী শব্দবোৰে ধ্বনিগত আৰু ৰূপগত দিশটো প্ৰভাৱ পেলাইছে। ধ্বনিগত দিশত অসমীয়া ভাষাত ইংৰাজী ভাষাৰ ধ্বনিৰ প্ৰভাৱ সামান্যভাৱে কমকৈ পৰা দেখা যায়। অসমীয়া ভাষাৰ শব্দত ইংৰাজী ভাষাৰ ধ্বনিগত প্ৰভাৱ পৰাৰ ফলত উচ্চাবণত ক্ষেত্ৰত তাৰতম্য দেখা যায়। ধ্বনিগত প্ৰভাৱৰ ক্ষেত্ৰত ‘শ’, ‘ষ’, ‘স’ৰ উচ্চাবণত পশ্চতালব্য অঘৃষ্ট ‘x’ৰ পৰিৱৰ্তে দন্তমূলীয় অঘোষ ঘৃষ্ট ‘ছ’ৰ উচ্চাবণত প্ৰতি প্ৰৱণতা দেখা গৈছে; যেনেঃ

শৰ্মা—ছৰ্মা

শিৰসাগৰ—ছিৰসাগৰ

শইকীয়া—ছইকীয়া

সৰতোগ—ছৰতোগ

বসুমতাৰী—বছুমতাৰী

শেষ—ছেছ

দাস—দাছ

সৰ—ছৰ

সোণোৱাল—ছোনোৱাল

শ—ছ

বিকাশ—বিকাছ

লোক সভা—লোকছভা

সাবিত্ৰী—ছাবিত্ৰী

দূৰদৰ্শন—দূৰদৰ্শন

সৰ্বানন্দ—ছৰ্বানন্দ

ইয়াৰ উপৰি অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত কিছুমান ইংৰাজী শব্দৰ উচ্চাবণতো পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়; যেনেঃ

স্কুল—ইচ্স্কুল

ষ্টেচন—ইষ্টেচন

ষ্টুপিড—ইষ্টুপিড

উচ্চাবণগত দিশত ইংৰাজী শব্দই অসমীয়া ভাষাত প্ৰভাৱ পেলাই অসমীয়া ভাষীৰ কথোপকথনত স্থান লাভ কৰি ভাষা মিশ্ৰণৰ সৃষ্টি কৰিছে; উদাহৰণ স্বৰূপেঃ

ছিৰসাগৰত কেতিয়া যাবা?

ইচ্স্কুল খোলা নে বন্ধ?

সাম্প্ৰতিক অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতাৰ্থিক দিশটো ইংৰাজী ভাষাৰ কাৰণে হোৱা পৰিৱৰ্তন

পরিলক্ষিত হয়। অসমীয়া ভাষার শব্দ বিভক্তি নিমিত্তার্থক-লেই'র প্রয়োগ নোহোৱাকে বাক্য গঠন কৰা দেখা যায়; যেনে :

মই মাকেট যাম। (মই মাকেটলৈ যাম)

সি কলেজ গ'ল। (সি কলেজলৈ গ'ল)

সাম্প্রতিক কালত ইংৰাজী শব্দৰ লগত অসমীয়া বা সংস্কৃতমূলীয় প্রত্যয় যোগ কৰি অসমীয়াকৰণ কৰি লোৱা হয়; যেনে :

—অনীঁ : প্ৰফেচাৰণী, মেমনী, মাষ্টৰণী, ডাক্তৰণী, মেনেজাৰণী, অফিচাৰণী, পুলিচনী ইত্যাদি।

—ঈঁ : প্ৰফেচাৰী, ডাক্তৰী, মাষ্টৰী, মেনেজাৰী, আন্টী, ইংৰাজী, প্ৰাউদী, মুড়ী ইত্যাদি।

—ঈঁয়াঁ : কলেজীয়া, টাউনীয়া, স্কুলীয়া ইত্যাদি।

—খনঁ : বীৰখন, ফৰ্মখন, বোৰ্ডখন, বেঞ্চখন, টেবুলখন, ফেনখন, চিলিংখন, স্কুটাৰখন, গেটখন, পেপাৰখন ইত্যাদি।

—টোঁ : কুকাৰটো, মেচিনটো, ৰেডিওটো, টেলিফোনটো, আলমাৰিটো, প্লাছটো, বেচিনটো, টেপটো, জাৰটো, ফ্ৰিজটো ইত্যাদি।

—জন,-জনী,-গৰাকীঁ : মেমজনী, ডাক্তৰজন, পুলিচজন, প্ৰফেচাৰজন ইত্যাদি।

—ডালঁ : ষ্টেণ্ডাল, ব্ৰাছডাল ইত্যাদি।

অসমীয়া ভাষাত ইংৰাজী শব্দৰ লগত অসমীয়া প্রত্যয় যোগ কৰি বাক্যত ভাষা মিশ্রণ কৰি ব্যৱহাৰ হয়; যেনে :

আন্টীআমাৰ ঘৰলৈ আহিব।

বেচিনটোচাফা কৰি থবা।

ফৰ্মখন ফিল আপ কৰা।

(অসমীয়া ভাষাত সাম্প্রতিক সময়ত কিছুমান প্রত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায়; যেনেঁ—
বালা,—গিৰি,—বাজী,—মী ইত্যাদি।

—বালাঁ : ছৰব্জিবালা, কণিবালা, বাবুবালা, উপৰবালা ইত্যাদি।

—গিৰিঁ : গুগুগিৰি, আচুগিৰি ইত্যাদি।

—বাজীঁ : ধাঙ্গাবাজি ইত্যাদি।

— মীঁ : গুগুমী ইত্যাদি।

ইয়াৰ উপৰি বে-কছুৰ, বে-টাইম এনে ধৰণৰ শব্দও অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত হৈ আহিছে।
ওপৰত উল্লিখিত শব্দৰোৱা অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্রণ হিচাপে ব্যৱহাৰ হোৱা পায়ে দেখা যায়। অনা-অসমীয়া ভাষাট অসমীয়া ভাষার বাক্য গাঁথনিটো প্ৰভাৱ পেলাইছে; উদাহৰণ স্বৰূপেঁ :

মই ভাত বনালো।

মই পিঠা বনালো।

মই ঘৰ এটা বনালো।

মই লাইফ বনালো।

সি মোক বুর্ক বনালে।
 অসমীয়া ভাষাত ইংৰাজী-হিন্দী ভাষাৰ শব্দৰ মিশ্ৰণত বহুতো বাক্য পোৱা যায়; যেনে :
 কি লেৱেল তাৰ।
 কি ফাল্টুকাৰবাৰ।
 কি ফিগাৰতাৰ।
 কি মঙ্গীৰে।
 কি বকবাচ।
 যাৰ যি চয়ছ।
 যাৰ যি প্ৰফেচন।
 যাৰ যি মতলবী।
 যাৰ যি চেনডেঙ্গী।
 যাৰ যি কুজুৱালিটী।
 অসমীয়া ভাষাত বৰ্তমান প্ৰত্যয়-বিভক্তি বিহীন কিছুমান বাক্যৰ ব্যৱহাৰো দেখা পোৱা
 যায়; যেনে :
 সি স্কুল (-লৈন) গ'ল।
 সি কলেজ (-অত) যোৱা নাই।
 ত্ৰি আট'ৰালা ফেঙ্গীবজাৰ (-অত) যাবি।
 অসমীয়া ভাষাত ভিন্ন ভাষীৰ বিভিন্ন শব্দ একেলগে প্ৰয়োগ কৰিব ভাষা মিশ্ৰণ কৰা হয়।
 অসমীয়া ভাষাত সাধাৰণতে ইংৰাজী-হিন্দী মিশ্ৰিত বহুতো বাক্য পোৱা যায়; উদাহৰণ স্বৰূপে
 :
 চৰজিৱালৰ পৰা ফেজ চৰ্জিকিনিলোঁ।
 চিনেমাখনত হিৰোৰ ৰোলচাই ফিদা'হৈ গ'লোঁ।
 বচ ৰসগোঢ়াটো খাই খুচ হৈ গ'ল।
 বাস্তুত প্ৰিক-আপ আছে। (বাছৰ লগত জড়িত মানুহৰ মুখত প্ৰায়ে শুনা যায়)
 ভাষা মিশ্ৰণ (Code mixing) লাহে লাহে অসমীয়া কথ্য ভাষাৰ লগতে সাহিত্যতো
 ব্যৱহৃত হ'বলৈ ধৰিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে : কালি তি ভি নিউজত দিছেইমফলত ল এণ্ড অৰ্ডাৰ
 চিটুৱেচন ভাল নহয় হেনো। অ'কৈ। লেট'চ কাম টু দি পইন্ট। মিষ্টাৰ বৰুৱা আমাৰ মিটিঙৰ
 ফাইলটো মিনিষ্টাৰ পি. এণ্ড. ডি. লৈ মাৰ্ক কৰি দিছিলো। (দাস ১৩৩)
 গণমাধ্যমত প্ৰচাৰিত বিজ্ঞাপনৰোৰতো ভাষা মিশ্ৰণ পৰিলক্ষিত হয়, যেনে :
 আমূল তাজাৰ বিজ্ঞাপন— আমূল তাজা সদায়েই ফ্ৰেশ।
 ছানছিন্নৰ বিজ্ঞাপন— থিক চুলিৰে সৌন্দৰ্য বঢ়াওক।
 লাক্ৰ বিজ্ঞাপন— উজ্জ্বল মুখ প্ৰত্যোক রাখৰ সৈতে। / সৰ্বোত্তম চাৰোন শ্লেষ বাবে।
 ভাষা সংক্ৰমণ : অসমীয়া ভাষীলোকসকলে কেতিয়াৰা মাত্ৰভাষাত কথা পাতি থাকোঁতে
 হঠাৎ অন্যএটা ভাষাৰ বাক্যলৈ গুঢ়ি যায় আৰু পুনৰ নিজৰ মাত্ৰ ভাষাত কথা পাতিবলৈ আৰস্ত

করে। এনেদেরে বিভিন্ন ভাষার ব্যাকরণগতভাবে শুন্দি বাক্যের সমাহারে ভিন্ন ভাষী লোকের লগত সংযোগ স্থাপন করাত সহায় করে। ভাষা সংক্রমণ (Code switching) বা ব্যৱহাৰ বিশ্বের বিভিন্ন ভাষাব লগতে অসমীয়া ভাষাটো দেখিবলৈ পোৱা যায়। বিভিন্ন কাৰণত ভাষা সংক্রমণৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায়। শিক্ষা, বৃত্তি, ব্যৱসায়, সমাজ আৰু পৰিৱেশ -পৰিস্থিতিৰ লগত খাপ খুৱাই বজাই কেতিয়াবা অসমীয়া ভাষার উপৰি অন্য ভাষালৈ পৰিৱৰ্তিত হোৱা দেখা যায়। অসমীয়া ভাষাত ইংৰাজী আৰু হিন্দী ভাষার বাক্যৰ সমাহারৰ প্ৰভাৱ সাধাৰণতে বেছিকৈ পৰিলক্ষিত হয়। প্ৰাথমিক স্তৰৰ পৰাই হিন্দী আৰু ইংৰাজী শিক্ষা গ্ৰহণ কৰাৰ ফলত ভাষা সংক্রমণৰ প্ৰভাৱ দেখা যায়। আনুষ্ঠানিকতা বক্ষা কৰাৰ ক্ষেত্ৰতো ভাষা সংক্রমণৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায়। মাতৃভাষা অসমীয়া হ'লেও ইংৰাজীৰ লগত সঘনে সম্পৰ্ক ঘটি থকা বাবে মাজে মাজে ইংৰাজীত উত্তৰ দিবলৈ সহজৰোধ অনুভৱ কৰে; উদাহৰণ স্বৰূপে :

মই সঁচাকৈ কৈছোঁ। you are so beautiful.

তোমাৰ কামটো সোনকালে হ'ল। I am very happy.

আপোনাৰ মাতৰটো বছত ধুনীয়া। মুছে আছা লগতা হ্যায়।

মোৰ তোমাৰ লগত জৰুৰী কথা আছে। Please come here.

কেতিয়াবা বজ্ঞা এজনে অসমীয়া ভাষার মাজতে এটা ইংৰাজী শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিও কথোপকথন কৰা দেখা যায়। Congratulation, hi, hello, ok, sorry ইত্যাদি শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিও মনৰ ভাৱ ব্যক্ত কৰে; উদাহৰণ স্বৰূপে :

আপোনাৰ চাকৰি হোৱা খবৰটো পালোঁ। Congratulations.

আপোনাক মনত দুখ দিয়া বাবে বেয়া নাপাব। Sorry.

অমিতাভ বচন এজন ভাল চলচ্চিত্ৰকাৰ। Right?

অসমীয়া সাহিত্যতো ভাষা সংক্রমণৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায়; উদাহৰণ স্বৰূপে :

What do you say? তুমি কি কৈছা?

.....

পৃথিৱীলৈ আহিছা কাৰবাৰ তপস্যা ভাঙিবলৈ।

That's I, O my darling, thou art mine. (জামান ৮১)

৩.০ উপসংহাৰ :

৩.০১ সামগ্ৰিক মূল্যায়ন আৰু সিদ্ধান্ত :

অসমীয়া ভাষাত শিক্ষিত -অশিক্ষিত সকলোৱেই ভাষা মিশ্রণ (Code mixing) আৰু ভাষা সংক্রমণৰ (Code Switching) ব্যৱহাৰ কৰি বাৰ্তা বিনিময় কৰে। বয়স, লিংগ, শিক্ষা, বৃত্তি, বৎস ইত্যাদিয়ে ভাষা মিশ্রণ আৰু সংক্রমণত প্ৰভাৱ পেলায়। সাম্প্রতিক সময়ত ভাষা মিশ্রণ বা ভাষা সংক্রমণৰ ব্যৱহাৰ অসমীয়া ভাষীৰ বাবে অভ্যাগত কাৰণত পৰিণত হৈছে। ব্যক্তিগত আবেগ অনুভূতি, সমানীয় ব্যক্তিক সমৰ্থন কৰাৰ ক্ষেত্ৰত বজাই নিজৰ ধ্যান-ধাৰণাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি ইংৰাজী ভাষাব প্ৰয়োগ কৰে। বাজনৈতিক বা সমাজৰ গন্তীৰ সমস্যা আলোচনা কৰোঁতে খং বা আবেগ প্ৰকাশ কৰোঁতেও ভাষা মিশ্রণ বা সংক্রমণৰ ব্যৱহাৰ

কৰে। অসমত বসবাস কৰা ভিন্ন ভাষী লোকৰ লগত বিভিন্ন পৰিৱেশত সম্পর্ক স্থাপন কৰিবলৈ ভাষা মিশ্রণ আৰু ভাষা সংক্ৰমণৰ ব্যৱহাৰ ব্যাপকভাৱে বৃদ্ধি হোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে।

‘অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্রণ (Code mixing) আৰু ভাষা সংক্ৰমণ (Code Switching)’ শীৰ্ষক বিষয়াটিৰ আলোচনাৰ অন্তত নিম্নলিখিত সিদ্ধান্ত কেইটাত উপনীত হ'ব পাৰি—

ক. অসম ভিন্ন ভাষী লোকৰ সমাৱেশথলী হোৱাৰ বাবে ভাষা মিশ্রণ আৰু ভাষা সংক্ৰমণৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়।

খ. উন্নত প্ৰযুক্তি বিদ্যাৰ ফলত শৈক্ষিক, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক আদি ক্ষেত্ৰবোৰত নতুন নতুন দিশৰ আগমন হোৱাৰ লগে অসমীয়া ভাষাত নতুন নতুন শব্দ সোমাই পৰিষেবা দেওৱা হৈছে।

গ. অসমীয়া ভাষাত ভাষা মিশ্রণ আৰু ভাষা সংক্ৰমণৰ ফলত ইতিবাচক আৰু নেতৃত্ববাচক দুই ধৰণৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হৈছে।

ঘ. ভাষা মিশ্রণৰ ব্যাপক ব্যৱহাৰৰ ফলত অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণৰ স্বকীয়তা ইংৰাজী ভাষা বা আন ভাষাৰ প্ৰভাৱত বা প্ৰয়োগকাৰীৰ অসচেতনতাত লোপ পোৱা দেখা যায়।

প্ৰসংগ গ্ৰন্থপঞ্জী

অসমীয়া :

জামান, বফিকুজ। সম্পাদ। দণ্ডনাথ কলিতা বচনারলী (প্ৰথম খণ্ড)। গুৱাহাটী : অসম প্ৰকাশন পৰিয়দ, ২০০৮। মুদ্ৰিত।

দন্তবৰুৱা, ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ। অধুনিক ভাষা বিজ্ঞান পৰিচয়। ডিব্ৰুগড় : বনলতা, ২০০৬। মুদ্ৰিত।

দাস, দেৱৰত। ধূসৰতাৰ কাব্য। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০০৫। মুদ্ৰিত।

পাঠক, বমেশ। ভাষা-বিজ্ঞানৰ ভূমিকা। গুৱাহাটী : অসম অকাডেমিক চেন্টাৰ, ২০০০। মুদ্ৰিত।

বৰুৱা, ভৌমকান্ত। অসমীয়া/ভাষা। ডিব্ৰুগড় : বনলতা, ২০০৬। মুদ্ৰিত।

বাৰ্ভা হাকাচাম, উপেন। অসমীয়া আৰু অসমৰ ভাষা-উপভাষা। গুৱাহাটী : জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০০৯।
মুদ্ৰিত।

ইংৰাজী :

Hudaon, R. *Sociolinguistics*. Cambridge University Press, 1996. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 71-81

পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰকাশিত অসমৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগ

চন্দন জ্যোতি চুটীয়া

গৱেষক ছাত্ৰ, অসমীয়া বিভাগ, ডিইগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ডিইগড়- ৭৮৬০০৮

email: cjyotichutia@gmail.com

ড° নীৰাজনা মহন্ত বেজৰৰা

প্ৰাধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, ডিইগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ডিইগড়- ৭৮৬০০৮

email: mnirajana@yahoo.com

সংক্ষিপ্তসাৰ

অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা ব্যক্তি বা সমাজৰ সামুহিক উপলব্ধি, মূল্যবোধ, আচাৰ-আচাৰণ আদি প্ৰভাৱিত হয়। শেহতীয়াকে পুঁজিবাদী আগ্রাসন, ওদ্যোগিক বিপ্ৰৱ, মুক্ত বাণিজ্যিক অৰ্থনীতি আদিয়ে সমাজ জীৱনক গভীৰভাৱে প্ৰভাৱিত কৰা পৰিলক্ষিত হৈছে। সাহিত্যতো সমাজ জীৱনৰ এইবিলাক দিশৰ সূক্ষ্ম প্ৰতিফলন ঘটিছে। স্বাধীনতাপূৰ্ব কালেৰ পৰা অসমীয়া প্ৰবন্ধ সাহিত্যত প্ৰকাশ ঘটি আহা বিবিধ অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগই স্বাভাৱিকভাৱে কালত এক বহুমাত্ৰিক ৰূপ লাভ কৰা বুলিব পাৰি। পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধতো এনে দিশসমূহৰ বহুমুখী উপস্থাপন ঘটিছে। এই গৱেষণাপত্ৰত ‘সমাজ-বিশ্লেষণ পদ্ধতি’ৰ সহায়ত তেওঁৰ প্ৰবন্ধসমূহত প্ৰকাশিত অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগসমূহ বিশ্লেষণ কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে। অসমত এক স্বকীয় অৰ্থনৈতিক গাঁথানি নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধসমূহে কিছুমান নতুন চিন্তাৰ খোৱাক যোগোৱাৰ লগতে লেখকৰ দৃষ্টি আৰু স্থিতিয়ে সংশ্লিষ্ট ক্ষেত্ৰত কেইবাটিৰ দিশৰ পৰা পথ-নিৰ্দেশনা কৰাৰ প্ৰবল সম্ভাৱনা আছে।

সূচক শব্দ : অৰ্থনীতি, প্ৰবন্ধ, প্ৰসংগ, জাতীয় আভানিযন্ত্ৰণ, পথ-নিৰ্দেশনা।

০.০০ প্রস্তাবনা :

০.০১ বিষয়ৰ পৰিচয় :

সাহিত্যত জীৱন আৰু জগতৰ সকলো দিশে স্থান লাভ কৰে। অখণ্ডিতিৰ লগত জড়িত বিভিন্ন দিশসমূহেও সাহিত্যত নানা দৃষ্টিকোণৰ পৰা প্ৰকাশ লাভ কৰিছে। আৰ্থ-বাজনীতিক গতিশীল কৰি তোলাত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰা বহু সাহিত্যকৰ্মৰ প্ৰেক্ষাপটত উপলব্ধ। স্বাধীনতাৰ পূৰ্ব কালৰ পৰাই অসমীয়া প্ৰবন্ধ সাহিত্যত ভিন্ন অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগই স্থান লাভ কৰি আছিছে। অসমিকাগিৰী বায়চৌধুৰী, জ্ঞানাথ বৰা, নৰনাথ শৰ্মা আদিয়ে সেই সময়ত অসমীয়াৰ ভিন্ন অৰ্থনৈতিক সমস্যাৰ প্ৰসংগত সবলভাৱে মাত মাতিছিল। স্বৰাজোত্তৰ সময়ছোৱাত পৰাগ কুমাৰ দাসে অসমৰ অৰ্থনৈতিক স্বতন্ত্ৰতা আৰু জাতীয় মুক্তিৰ প্ৰসংগ প্ৰণালীবদ্ধভাৱে উত্থাপন কৰিছে। দাসে তেওঁৰ প্ৰবন্ধসমূহৰ যোগেন্দ্ৰ যুক্তবাণীয় গাঁথনিৰ ভিতৰতে কেন্দ্ৰীয় শাসনৰ উপনিৰেশিক মনোবৃত্তিক ক্ষুবধাৰ সমালোচনা কৰিছে। সমান্তৰালভাৱে জাতীয় আৱানিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰৰ আধাৰত অসমৰ অৰ্থনৈতিক পৰ্যালোচনা দাঙি ধৰি দাসে এক স্বকীয় দৃষ্টিকোণৰ পৰিচয় দিবলৈ সক্ষম হৈছে। ‘প্ৰাণিক’ আলোচনী আৰু ‘দ্য চেন্টিনেল’ কাকতৰ যোগেন্দ্ৰ বিংশ শতিকাৰ আশী দশকত দাসে আৰ্থ-বাজনৈতিক চেতনা সম্বলিত লেখক হিচাবে আৱানিয়কাশ কৰিছিল। পৰিৱৰ্তী সময়ত পৰাগ কুমাৰ দাসৰ সম্পাদনাত ‘বুধবাৰ’ কাকত আৰু ‘আগান’ শীৰ্ষক দহদিনীয়া আলোচনী এখন প্ৰকাশ পায়। এই দুয়োখন কাকত-আলোচনীতে দাসে কেন্দ্ৰৰ উপনিৰেশিক চৰিত্ৰিক সমালোচনা কৰাৰ লগতে ‘সংযুক্ত মুক্তি বাহিনী, অসম’ (আলফা)ৰ জাতীয় আৱানিয়ন্ত্ৰণকেন্দ্ৰিক সংগ্ৰামক বৌদ্ধিকভাৱে আগবঢ়াই নিবলৈ যত্ন কৰিছিল। বিস্তীয় সংকটৰ বাবে ‘আগান’ বন্ধ হৈ যোৱাত দাসে ১৯৯৫ চনৰ ১ জানুৱাৰীত ‘অসমীয়া প্ৰতিদিন’ কাকতৰ কাৰ্যবাহী সম্পাদক হিচাবে যোগদান কৰে। সমান্তৰালভাৱে দাস ‘মানৱ অধিকাৰ সংগ্ৰাম সমিতি’ (চমুকে ‘মাছ’) আৰু ‘গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰ সংগ্ৰাম সমিতি’ (গছ)ৰ সৈতে বিশেষভাৱে জড়িত আছিল।

পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত অসমৰ ভিন্ন ব্যতিক্ৰমী অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগৰ প্ৰকাশ ঘটা পৰিলক্ষিত হৈছে। প্ৰণিধানযোগ্য যে, দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰকাশিত অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগৰ যথোপযুক্ত অধ্যয়ন, গৱেষণা হোৱা দৃষ্টিকোচৰ হোৱা নাই। কিন্তু অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাক স্বচ্ছ আৰু কাৰ্যকৰী কৰি তোলাত এনে প্ৰবন্ধত প্ৰকাশিত তথ্য বা সাহিত্যৰ সত্যাই সমাজত ইতিবাচক প্ৰভাৱ পেলাব পাৰে। সমান্তৰালভাৱে দাসৰ অখণ্ডিতকেন্দ্ৰিক পাঠসমূহৰ মাজত নিহিত হৈ থকা আৰ্থ-সামাজিক চেতনা, ইতিহাসবোধ আৰু সমৰ্কিট প্ৰেক্ষাপটৰ আধাৰত গঢ় লৈ উঠা ভাৰাদৰ্শ, ভৱিষ্যদ্বষ্টি আদিৰ বস্তুনিষ্ঠ মূল্যায়নৰ অৱকাশ আছে।

০.০২ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব :

সাহিত্যৰ ইতিহাসৰ গৱেষণামূলক আলোচনাত সমাজ-বিশ্লেষণধৰ্মী প্ৰবন্ধ যথেষ্ট পৰিমাণে অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা দেখা নাযায়। কিন্তু এনে প্ৰবন্ধবোৰে সমকালীন সমাজখনৰ ভিন্ন অৰ্থনৈতিক সমল ধৰি বৰ্খাত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰতিফলিত অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগৰ সঠিক বিশ্লেষণে অসমৰ আৰ্থ-সামাজিক জীৱনৰ গভীৰ সমস্যা আৰু-

সন্তাননার নতুন নতুন দিশ কিছুমান পোহরলৈ অহাত সহায় কৰিব পাৰে।

০.০৩ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

ক) পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত উপস্থাপিত অসমৰ ভিন্ন অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগ উন্মোচন কৰা।

খ) উন্নৱনীমূলক (Inovative) লেখক পৰাগ কুমাৰ দাসে তেওঁৰ প্ৰবন্ধৰ যোগেদি কৰা অসমৰ অৰ্থনীতি সম্পৰ্কীয় পথ-নিৰ্দেশনাৰ সন্ধান কৰা।

০.০৪ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

প্ৰস্তুত গৱেষণা কৰ্মটোত অধ্যয়নৰ বাবে পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰকাশিত কেৱল অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগসমূহহে সামৰি লোৱা হৈছে। তাৰ বাবে আৱশ্যকীয় পৃষ্ঠভূমিৰ ৰূপত সাধাৰণভাৱে অৰ্থনীতি তথা অসমৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰেক্ষাপটৰ স্বৰূপ সম্পৰ্কীয় প্ৰসংগও সামৰি লোৱা হৈছে।

০.০৫ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰকাশিত অসমৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগ শীৰ্ষক বিষয়টো অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত মূলতঃ সাহিত্যৰ সমাজতত্ত্বৰ অন্তৰ্গত সমাজ-বিশ্লেষণ (Socio-Analysis) পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হৈছে। সমাজ বিশ্লেষণ পদ্ধতিয়ে তাৎক্ষনিক সিদ্ধান্তৰে বিষয় একেটাৰ যথোচিত সমাধানসূত্ৰ নিৰ্বাপনত সহায় কৰিব পাৰে। এই দৃষ্টিবে সমাজ বিশ্লেষণক এক কাৰ্য্যকৰী গৱেষণা পদ্ধতি বুলি ক'ব পাৰি। এই পদ্ধতিৰ দ্বাৰা সামাজিক সমস্যা বা ব্যাধি চিনান্ত কৰিব পাৰি। লগতে সমস্যা সমাধানৰ পথ-নিৰ্দেশনাও এই পদ্ধতিৰ দ্বাৰা লাভ কৰিব পাৰি। প্ৰকৃততে, পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰতিফলিত অৰ্থনৈতিক চিন্তাৰ কাৰ্য্যকৰিতা এই পদ্ধতিৰ জৰিয়তে উন্মোচিত কৰিব পৰা যাব।

১.০০ অৰ্থনীতিৰ স্বৰূপ

অৰ্থনীতি সমাজ বিজ্ঞানৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ অংশ। অৰ্থনীতিয়ে মূলতঃ উৎপাদন, যোগান, বিনিয়ম, বিতৰণ, বজাৰ, পুঁজি, বিনিয়োগ আদি দিশসমূহ সামৰি লয়। ইংৰাজী ‘Economics’ শব্দটো গ্ৰীক শব্দ ‘Oikos’ আৰু ‘Nomos’ শব্দ দুটা লগ লাগি গঠন হোৱা ‘Oekonomos’ৰ পৰা উন্নৰ হৈছে।(Harper, 2001) গ্ৰীক ভাষাত ঘৰ এখন পৰিচালনা কৰাৰ অৰ্থত এই পদবন্ধনটি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। অৰ্থনীতি সম্পর্কে ভিজ্ঞান বিদ্যানে বিভিন্ন সংজ্ঞা আগবঢ়াইছে। আলফ্ৰেড মাৰ্শলে তেওঁৰ *Principles of Economics* নামৰ গ্ৰন্থখনত অৰ্থনীতি সম্পর্কে কৈছে - “Economics is the study of mankind in the ordinary business of life, it examines that part of individual and social actions which is most closely connected with the attainment and with the use of the material requisites of well being. Thus it is on the one side a study of wealth and on the other and more important side, a part of the study of man.”(Marshall 2021) অৰ্থনৈতিক সমস্যাক মূলতঃ দুটা পদ্ধতিৰ যোগেদি অধ্যয়ন কৰিব পাৰি। যথা - ক) ব্যক্তিবাদী অৰ্থনীতি (Micro Economics) আৰু খ) সমষ্টিবাদী অৰ্থনীতি (Macro Economics)। ব্যক্তিবাদী

অর্থনীতিয়ে প্রকৃততে কোনো ব্যক্তি বা ব্যবসায়িক প্রতিষ্ঠানৰ লাভালাভ, আয়, ব্যয় আদি দিশ সামৰি লয়। অর্থাৎ এই পদ্ধতিয়ে নির্দিষ্ট একোজন ব্যক্তি বা একোটা গোটৰহে অর্থনৈতিক বিৰতন অধ্যয়ন কৰে। আনহাতে, সমষ্টিবাদী অর্থনীতিয়ে কোনো নির্দিষ্ট ব্যক্তি বা গোটৰ পৰিৱৰ্তে সমগ্ৰ জাতীয় অর্থনীতিকে অধ্যয়নৰ বাবে সামৰি লয়। কোনো এটা জাতিসন্তাৰ অর্থনৈতিক বিকাশ, মুদ্রাস্ফীতি, মুদ্রানীতি, মুদ্রানিয়ন্ত্ৰণ আদি দিশৰ অধ্যয়ন, বিশ্লেষণ সমষ্টিবাদী অর্থনীতিৰ ভিতৰৰা। অর্থনীতিৰ প্রকৃতি বিচাৰ কৰিবলৈ যাওঁতে নিশ্চয়কৈ অৰ্থব্যৱস্থাৰ প্ৰসংগও আহে। সমগ্ৰ বিশ্ব মূলতঃ তিনিটা অৰ্থব্যৱস্থাক কেন্দ্ৰ কৰি পৰিচালিত হৈ আছে - পুঁজিবাদী, সমাজবাদী আৰু মিশ্র অর্থনীতি। কিন্তু, সমাজ ব্যৱস্থাৰ কৰ্মসূচৰ প্ৰক্ৰিয়াত যি যি অৰ্থব্যৱস্থাৰ উদ্ভৰ হৈছে সেইবোৰক ঘাইকৈ পাঁচটা পৰ্বত ভাগ কৰা হৈছে। আদিম সাম্যবাদী ব্যৱস্থা, দাস ব্যৱস্থা, ভূমিদাস ব্যৱস্থা বা সামন্তস্তৰ, মজুবি দাস ব্যৱস্থা বা ধনতন্ত্ৰ আৰু সমাজতন্ত্ৰিক ব্যৱস্থা - যিটোক আকৌ সাম্যবাদী ব্যৱস্থাৰ প্ৰাথমিক স্তৰ বুলিও কোৱা হয়। (সৰকাৰ ১২) বহল প্ৰেক্ষাপটত অর্থনীতিৰ স্বৰূপ বা প্রকৃতিয়ে উৎপাদন, বিতৰণৰ উপৰিও জাতীয় অর্থনীতিৰ পৰিকাঠামো, জাতীয় পুঁজি গঠনৰ পদ্ধতি, বিদেশী বিনিয়োগ, খুচুৰা ব্যৱসায়, ভিন্ন অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনা, অন্তৰ্দেশীয় আৰু আন্তৰ্জাতিক বাণিজ্য আদি দিশসমূহ সামৰি লয়।

২.০০ অসমৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰেক্ষাপট

ইংৰাজে অসম অধিকাৰ কৰাৰ আগলৈকে এই প্ৰদেশৰ অৰ্থনৈতিক পৰিকাঠামো স্থৰ্বিষ্পায় আছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত যি সভাতা গঢ় লৈ উঠিছিল, সেয়া আছিল অৰ্থবিকশিত সামন্ততন্ত্ৰিক সমাজ। (আচাৰ্য ৫১) প্রকৃততে, সামন্ততন্ত্ৰিক সমাজত অৰ্থনৈতিক ভেটি আৰু আন্তঃগাঁথনিগত উন্নয়ন অবিকশিত পৰ্যায়তে থাকে। পৰিকল্পিত, পৰিবৰ্তনশীল আৰু বিকল্প দাস-শ্ৰমকেন্দ্ৰিক চিন্তা বা ব্যৱস্থাৰ আভাৱে সামন্তবাদী ৰাজতন্ত্ৰৰ সৌধৰ্মোক বিপৰ্যস্ত কৰি তোলে। প্ৰাক-আহোম যুগৰ অসমৰ অৰ্থনীতি মূলতঃ কৃষিভিত্তিক আছিল। সেই সময়ত ধানৰ উপৰিও ফলমূল, পাচলিৰ খেতি কৰা; বোৱা-কটা, অলংকাৰ প্ৰস্তুত, ধাতু আৰু মাটিৰ পাত্ৰ, বেতৰ সামগ্ৰী আদি তৈয়াৰ কৰাৰ ভিন্ন তথ্য পোৱা যায়। কিন্তু, প্ৰাক-আহোম যুগৰ অসমৰ অৰ্থনীতি আছিল মূলতঃ অনুন্নত। সামন্ততন্ত্ৰিক চাৰিত্ৰিৰ বাবেই সমাজত অৰ্থনৈতিক বৈষম্যাই গা কৰি উঠিছিল। আহোম যুগত অসমত এক ধনিক শ্ৰেণীৰ উদ্ভৰ হৈছিল যদিও সামগ্ৰিকভাৱে অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন সাধন হোৱা নাছিল। মোৱামৰীয়া বিদ্রোহৰ সময়ত অসমৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থা একেবাৰে শোচনীয় হৈ পৰিছিল। “অসমলৈ ব্ৰিটিছৰ আগমনে অসমৰ আচলায়তন সমাজ জীৱনক থানবান কৰি দিলে। সামন্ততন্ত্ৰিক মান সেনাৰ আক্ৰমণে যি কাম কৰা নাছিল বা কৰা সম্ভৱো নাছিল। সেই কাম উপনিৱেশিক ব্ৰিটিছ শাসকবংশই কৰিলে। ব্ৰিটিছে অসমৰ পৰম্পৰাগত পুৰণি সামন্ততন্ত্ৰিক তথা অৰ্ধজনজাতীয় অৰ্থনৈতিক জীৱনধাৰাক ওলট-পালট কৰি দিলে। বনিয়া ব্ৰিটিছে ব্যৱসায়িক আৰ্থত অসমত ত্ৰিতীছ পণ্যৰ সুৰক্ষিত বজাৰ সম্প্ৰসাৰণ কৰিবলৈ গৈ সামাজিক জীৱনধাৰাৰ স্থৰ্বিতাক ভাণ্ডি পেলোৱাটো অপৰিহাৰ্যও আছিল। আচলতে পণ্য আৰু মুদ্রা সঞ্চালনৰ তাগিদা, কেঁচামালৰ সদ্য আৱিষ্কৃত বিশাল ভঁৰাল লুঠনাদিৰ ত্ৰিতীছ স্বার্থত্ব অসমত বিলম্বিতভাৱে মধ্যশ্ৰেণীৰ

জন্ম দিলে।” (আচার্য ৫২-৫৩) অর্থাৎ ব্রিটিছৰ প্রত্যক্ষ তত্ত্বাবধানতে অসমত এক মধ্যবিত্ত শ্রেণীৰ জন্ম হয়। মণিৰাম দেৱান এই মধ্যবিত্তৰে এক অংশ। ব্রিটিছ প্ৰশাসনে অসমত কোনো জাতীয় পুঁজিপতিৰ উখান বা স্বতন্ত্ৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বী আশা কৰা নাছিল। সেয়ে, মণিৰাম দেৱানৰ উদ্যম, কৰ্মদক্ষতা আৰু সৎ সাহস দেখি ইংৰাজ শাসকৰ্বগ শংকিত হৈ পৰিছিল।

ইংৰাজসকলে নিজৰ ঔপনিরোশিক স্বার্থতে অসমৰ আন্তঃগাঁথনি উন্নয়নত কিছু পৰিমাণে মনোযোগ দিছিল। মূলতঃ চাহ উদ্যোগৰ সম্প্ৰসাৰণ, খাৰৱাৰ তেলৰ নিষ্কাশণ, ভিন্ন কেঁচামালৰ স্থানান্তৰণ, ৰেলপথ আৰু পকীপথ আদিৰ উন্নয়নৰ কাম ব্ৰিটিছে হাতত লৈছিল। স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালতো অসমৰ অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাৰ বিশেষ পৰিৱৰ্তন দৃষ্টিগোচৰ নহ'ল। প্ৰকৃততে, স্বাধীনতাৰ যোগেদি কেৱল ক্ষমতাৰ হস্তান্তৰে সংঘাতিত হ'ল; ব্যৱস্থাৰ কোনো মৌলিক পৰিৱৰ্তন নঘাটিল। ভাৰতীয় বৃহৎ পুঁজিপতি শ্রেণীয়ে সামাজ্যবাদী ইংৰাজৰ ঠাই দখল কৰি ল'লৈ। স্বাধীনতাৰ অসমত অসমীয়া মধ্যশ্ৰেণীৰ নেতৃত্বত ভিন্ন অধিকাৰকেন্দ্ৰিক আন্দোলনে গা কৰি উঠে। একাধিক কাৰণত কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যৰ মাজত দৰ্দ আৰু সংঘাতৰ সূচনা হোৱা পৰিলক্ষিত হয়। অৱশ্যে, এই স্বাধীকাৰকেন্দ্ৰিক আন্দোলনৰ ফলশ্ৰুতিতে অসমৰ আন্তঃগাঁথনিৰ কিছু পৰিমাণে হ'লেও উন্নয়ন সাধিত হয়। কেইবাটাও উদ্যোগ আৰু প্ৰকল্পৰ লগতে যোগাযোগ ব্যৱস্থাবো বিকাশ সাধন ঘটে। তৎসন্দেহেও অসমক অনুমত অৰ্থনীতিৰ বাজ্য হিচাবেহে স্বীকৃতি দিয়া হৈছে। মূলতঃ মূলধন গঠনৰ নিম্ন হাৰ, অৰ্থনীতিত জনসংখ্যাৰ হেঁচা, ৰাজ্যিক আয়ৰ ধীৰ গতি, নিবন্ধনৰ হাৰ বৃদ্ধি, প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ পূৰ্ণ ব্যৱহাৰ নোহোৱা, জনমূৰি আয়ৰ নিম্ন পৰিমাণ, আন্তঃগাঁথনিৰ দিশতপিছপৰা তাৰহা, আধুনিক সা-সুবিধাৰ অভাৱ(দণ্ড ৩০২) আদি ভিন্ন কাৰণৰ বাবেই অসম অৰ্থনীতিকভাৱে আগবঢ়ি যাব পৰা নাই। সম্পত্তি, মুক্ত বাণিজ্যিক অৰ্থনীতি, প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগ আদিৰ যোগেদি ভাৰতব্যৰ্লে বৃহৎ পুঁজিবাদী আগ্রাসন ঘটিছে। এই পুঁজিবাদেই অসমৰ কেন্দ্ৰ উদ্যোগসমূহলৈ ভয়াবহ সংকট কঢ়িয়াই আনা দৃষ্টিগোচৰ হৈছে।

বৰ্তমানলৈকে অসমত কেইবাটাও পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা কাৰ্যকৰী কৰা হৈছে। মূলতঃ আঞ্চলিক সম্পদৰ ব্যৱহাৰ, জনমূৰি আয় বৃদ্ধি, নিবন্ধনা সমস্যা সমাধান, অৰ্থনীতিক ভেটি শক্তিশালী কৰা আদি লক্ষ্য আগত ৰাখিয়েই অসমৰ পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনাসমূহ কৃপায়ণ কৰা হৈছিল। কিন্তু, এই পৰিকল্পনাসমূহৰ যোগেদি অসম বিশেষভাৱে লাভাপ্বিত হৈছে বুলি ক'ব নোৱাৰিব। ১৯৫১ চনৰ পথম পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনাৰ পৰা দাদশ পৰিকল্পনালৈকে অসমৰ অৰ্থনীতিৰ কোনো উল্লেখযোগ্য পৰিৱৰ্তন সাধন হোৱা দৃষ্টিগোচৰ নহ'ল। কেইবাটাও পৰিকল্পনাৰ প্ৰধান লক্ষ্য আছিল অসমৰ কৃষিখণ্ডৰ অগ্ৰগতি। কিন্তু, কৃষি উৎপাদন বৃদ্ধিৰ বাবে হাতত লোৱা কাৰ্যসূচীসমূহৰ যথাযথ কৃপায়ণ পৰিলক্ষিত নহ'ল। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে ২০১৫ চনৰ ১ জানুৱাৰীত ৰাষ্ট্ৰীয় পৰিকল্পনা আয়োগ ভঙ্গ কৰি নীতি আয়োগ (National Institution for Transforming India, NITI Aayog) গঠন কৰে। এই আয়োগে ১৫ বৰষীয়া লক্ষ্য নিৰ্ধাৰণৰ কাৰ্যসূচী হাতত লৈছে। অসম তথা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অৰ্থনীতিক বিকাশ ত্ৰৰাণ্বিত কৰাৰ লক্ষ্যৰে ২০১৮ চনৰ ফেৰৱৰাৰী মাহত ‘এডভাণ্টেজ আছাৰ’ (Advantage Assam- the Global Investor’s Summit) নামেৰে এক বিনিয়োগ সমিলন গুৱাহাটীত অনুষ্ঠিত হৈ যায়। এই

সন্মিলনৰ অন্যতম উদ্দেশ্য আছিল - দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ দেশসমূহৰ লগত বাণিজ্যিক সম্পর্ক স্থাপন কৰা। সম্প্রতি, মুকলি বজাৰ নীতিয়ে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্যতে বিশেষ প্ৰভাৱ পেলাবলৈ সক্ষম হৈছে। নীহাব কুমাৰ সৰকাৰৰ দৰে অৰ্থনীতিবিদে ভাৰতবৰ্যতে দৰে পিছপৰা দেশৰ পক্ষে মুকলি বজাৰ নীতি অত্যন্ত মাৰাঞ্চক বুলি স্বীকাৰ কৰিছে।

৩.০০ পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰতিফলিত অসমৰ ভিন্ন অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগ :

স্বৰাজোৱাৰ অসমৰ প্ৰেক্ষাপটত পৰাগ কুমাৰ দাসেই দীৰ্ঘদিনীয়া পৰ্যবেক্ষণ আৰু সুম্মু অধ্যয়নৰ যোগেদি অসমৰ অৰ্থনৈতিক পৰ্যালোচনা দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। পৰাগ দাসৰ স্বকীয় অৰ্থনৈতিক চিন্তন আৰু মনন প্ৰকাশ পোৱা গুৰুত্বপূৰ্ণ গ্ৰন্থখন হৈছে 'স্বাধীন অসমৰ অৰ্থনীতি'। আৱশ্যে, এই গ্ৰন্থখনৰ উপৰিও দাসৰ 'নিয়ন্ত্ৰণ কলম আৰু অন্যান্য', আৰু 'মোক স্বাধীনতা লাগে' শৰ্বৰক গ্ৰন্থুখনতো কিছু অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগৰ প্ৰকাশ ঘটিছে। 'স্বাধীন অসমৰ অৰ্থনীতি' গ্ৰন্থখন মূলতঃ দাসে জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰৰ আধাৰত প্ৰস্তুত কৰি উলিয়াইছে। গ্ৰন্থখনৰ বেটুপাততে লেখকে বিষয়বস্তু সম্পর্কে স্পষ্ট কৰি কৈছে - 'বাস্তুসংঘৰ দ্বাৰা স্বীকৃত জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰৰ আধাৰত ঔপনিৱেশিক লুঠনৰ পটভূমিবে অসমৰ অৰ্থনৈতিক পৰিস্থিতি সম্পৰ্কে আলোচনা।' আৰ্থাৎ জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰপ্ৰাপ্তিৰ ধাৰণাবে অসমৰ অৰ্থনৈতিক পৰিস্থিতি পৰিকল্পনামো, জাতীয় পুঁজি গঠন, বজাৰ ব্যৱস্থা, বৈদেশিক নীতি, উৎপাদনৰ আহিলা আদি কেনেধৰণৰ হ'ব; তাৰ এক সুস্পষ্ট কাপৰেখা পৰাগ দাসে গ্ৰন্থখনত দাঙি ধৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছে। গতিকে, জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ স্বৰূপ, পৰাগ দাসৰ জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণকেন্দ্ৰিক মতাদৰ্শ সম্পৰ্কে কিছু প্ৰসংগৰ অৱতাৰণাৰ প্ৰয়োজন আছে।

ইংৰাজী 'Right of self determination' ব প্ৰকৃত অসমীয়া ৰূপটো হ'ব - আঞ্চনিদ্বাৰণৰ অধিকাৰ। কিন্তু, সম্প্রতি 'আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰ' কথায়াৰহে বহুলভাৱে প্ৰচলিত হোৱা দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। এককথাত জাতিসত্ত্বৰ পৰৱৰ্তী স্বৰটোকে জাতি বুলি কোৱা হয়। একোটা পূৰ্ণাংগ জাতিয়ে বহসময়ত এক স্বাধীন সাৰ্বভৌম বাস্তুগঠনৰ প্ৰয়াস কৰাৰ অন্তৰালতে জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰসংগটো জড়িত হৈ থাকে। প্ৰকৃততে, যিকোনো এটা জাতিয়ে নিজৰ ভূখণ্ড আৰু ভাষা-সংস্কৃতি সুৰক্ষিত আৰু বিকশিত কৰাৰ অধিকাৰ, নিজা আৰ্থ-সামাজিক, বাজনৈতিক জীৱন নিজেই নিৰ্ধাৰণ কৰাৰ অধিকাৰকে জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰ বুলি কোৱা হয়। ভাৰতবৰ্যত স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ আগতেই অসমত জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰশ্ন উথাপন হৈছিল। ঔপনিৱেশিক সময়ছোৱাত হোৱা আবাধ প্ৰৱেশ, অসমীয়াৰ জাতীয় চেতনাৰ উথান, ভিন্ন জনজাতীয় সত্ত্বৰ আঘা পৰিচয় প্ৰতিষ্ঠাৰ তড়না আদিৰ পটভূমিতে অসমত জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰশ্ন আৰু বিচাৰ-ধাৰাই জন্ম লাভ কৰিলৈ বুলি ভাৰিব পাৰি। পৰাগ কুমাৰ দাসৰ মতে, বাস্তুসংঘৰ মূল চনদে পৰাধীন জাতিসত্ত্বৰ আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰক মৌলিক বুলি স্বীকৃতি দিছে। সেয়ে দাসে জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ আধাৰত ভাৰত বাস্তুই বিছিন্ন হোৱাৰ অধিকাৰক সাংবিধানিক মৰ্যাদা দিয়াৰ পোষকতা কৰিছে।

পৰাগ কুমাৰ দাসে মূলতঃ জাতীয় আঞ্চনিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰৰ আধাৰত ঔপনিৱেশিক লুঠনৰ দৃষ্টান্তৰে অসমৰ অৰ্থনৈতিক পৰ্যালোচনা আগবঢ়াবলৈ যত্ন কৰিছে। দাসৰ মতে, প্ৰাকৃতিক

আৰু মানৱ শক্তিৰ ফালৰ পৰা চহকী হোৱা স্বত্বেও অসম আজি অৰ্থনৈতিকভাৱে পিছপৰা। প্ৰকৃততে, এই অৰ্থনৈতিক বিপৰ্যয়ৰ বস্তুনিষ্ঠ অৰ্থেষণ কৰিলে অসমৰ জাতীয় মুক্তিৰ নায্যতাৰ প্ৰসংগটো স্পষ্ট হৈ পৰে। সমান্বালভাৱে দাসৰ মতে, অসমৰ অৰ্থনৈতিক সম্ভাৱনাসমূহৰ বিষয়ে স্বাধীনতাকাৰী দৃষ্টিভঙ্গীৰে আজিকোপতি কোনো সুসংহত আলোচনা তথা অধ্যয়ন হোৱা দৃষ্টিগোচৰ নহ'ল। সেয়ে ভাৰত বাস্তৰ অপপ্ৰচাৰসমূহৰ বিৰুদ্ধে পৰিসংখ্যাগতভাৱে প্ৰত্যাহ্বান জনোৱাৰ ক্ষেত্ৰত আজি যথেষ্ট অসুবিধাৰ সমূঘান হ'ব লগ'া হৈছে। তদুপৰি হিতাৰস্থাবাদীসকলৰ ‘স্বতন্ত্ৰ অসম’ ধাৰণাৰ প্ৰতি থকা সন্দেহ, ভাৰত বাস্তৰ কবলৰ পৰা ওলাই অন্য কোনো সামাজ্যবাদীৰ হাতত পৰাৰ সম্ভাৱনা, অসমৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ সম্পর্কে সঠিক তথ্যৰ অভাৱ আদি অনেক প্ৰত্যাহ্বানৰ মাজতো দাসে জাতীয় মুক্তিৰ অৰ্থনৈতিক পৰ্যালোচনা আগবঢ়াইছে। অৱশ্যে স্বতন্ত্রতা প্ৰাপ্তিৰ পাছত অসমে বহুজাতিকৰ ভিন্ন ভাবুকি আৰু প্ৰলোভনৰ সমূঘান হোৱাৰ যথেষ্ট সম্ভাৱনা থাকিব। তেনে প্ৰেক্ষাপটত অসমৰ নেতৃত্বই কেনেধৰণৰ সৰ্তক আৰু সুদুৰপ্ৰসাৰী পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিব তাৰ স্পষ্ট আৰু বিস্তৃত নিৰ্দৰ্শন পৰাগ দাসে দাঙি ধৰিব পৰা নাই। পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰকাশিত ভিন্ন অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগসমূহ মূলতঃ এনেধৰণৰ -

● পৰাগ দাসে তেওঁৰ প্ৰবন্ধত স্বতন্ত্ৰ অৰ্থনৈতিক মূল উপাদানৰ প্ৰসংগ উথাপন কৰিছে। তেওঁৰ মতে, শান্তিপূৰ্ণ জীৱন-ঘাপনৰ বাবে যিখিনিৰ প্ৰয়োজন সেয়া পায়মানে ঘৰুৱা অৰ্থনীতিয়েই যোগান ধৰিব লাগে। তেওঁ কৈছে -“জাতীয় সংক্ষমতাৰ ধাৰণাটো সবলভাৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ বাবেই ন্যূনতম প্ৰয়োজনখনিৰ ক্ষেত্ৰত অন্ততঃ আমি আঞ্চলিকৰশীল হোৱাটো জৰুৰী হৈ পৰিবহে। নতুন দিল্লীৰ অনুগ্ৰহ আবিহনে অসমৰ পানীত হাঁহ নচৰা অৱস্থা বুলি শক্ৰঃ পক্ষই আগবঢ়োৱা যুক্তিক হাতে-কামে প্ৰত্যাহ্বান জনোৱাৰ সাহস আমাৰ থাকিব লাগিব।” (দাস ১৫) লগতে দাসে বজাৰ অৰ্থনীতিৰ মূল তত্ত্ব সম্পর্কে কৈছে -“প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশ, জলবায়ু বা প্ৰাকৃতিক সম্পদে একেটা অঞ্চলক অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰত যিবোৰ তুলনামূলক সা-সুবিধা প্ৰদান কৰিছে, তাৰ সম্পূৰ্ণ লাভ আদায় কৰাটোৱেই হৈছে প্ৰতিযোগিতামূলক বজাৰ অৰ্থনীতিৰ মূল তত্ত্ব।” (দাস ১৫) উদাহৰণ হিচাবে দাসে চাহপাত আৰু বাঁহৰ প্ৰসংগ উন্মুক্তিৱাইছে। অসমৰ মাটি আৰু জলবায়ু এই দুয়োবিধিৰ বাবে উপযোগী। গতিকে অসমে চাহপাত আৰু বাঁহৰ যোগেন্দ্ৰ এখন একচেটিয়া আন্তৰ্জাতিক বজাৰ দখল কৰিব পাৰে।

● পৰাগ দাসে ‘মোক স্বাধীনতা লাগে’ শীৰ্ষক গ্ৰন্থখনতো জাতীয় পুঁজি গঠনৰ ভিন্ন দিশ সম্পর্কে আলোচনা আগবঢ়াইছে। তেওঁৰ মতে, অসমৰ দৰে কৃষিপ্ৰধান অৰ্থনীতিত কৃষি খণ্ডৰ সৰ্বাংগীণ উন্নয়নকেই জাতীয় পুঁজি গঠনৰ প্ৰধান আধাৰ হিচাবে গ্ৰহণ কৰা উচিত। যিহেতু অসমৰ কৃষিভূমিৰ সম্পূৰ্ণ সদৰৱহাৰ এতিয়াও হোৱা নাই, লগতে গ্ৰামাঞ্চলত বহুতো মানৱ সম্পদ নিবন্ধনা হিচাবে আছে, গতিকে সমূহীয়া চেষ্টাবে কৃষিখণ্ডত মনোনিৰেশ কৰিলে নিশ্চিতভাৱে আভ্যন্তৰীণ চাহিদা পুৰণ কৰিব পৰা যাব। সমান্বালভাৱে কৃষকৰ উপযোগীহোৱাকৈ বজাৰ ব্যৱস্থা একেটা গঢ়ি তোলাতো মনোনিৰেশ কৰিব লাগিব। একেখন গ্ৰহণতে দাসে অন্য এটা প্ৰাসংগিক অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগ উল্লেখ কৰিছে। যথা, অসমবাসীৰ শ্ৰমৰ ফল জাতীয় অৰ্থনীতিৰ স্বার্থত ব্যৱহাৰ হোৱাকৈ ‘এক শক্তিশালী থলুৱা বেংকিং ব্যৱস্থা’ আৰু ‘পুঁজি বজাৰ’

গঠনৰ প্ৰযোজন।

● স্বীকৃত্বাৰ্য যে, পৰাগ কুমাৰ দাসে তেওঁৰ ‘স্বাধীন অসমৰ অৰ্থনীতি’ আৰু ‘মোক স্বাধীনতা লাগে’ দুয়োখন গ্ৰহণতে প্ৰচলিত উৎপাদনবিমুখ শিক্ষা-ব্যৱস্থা আৰু উৎপাদনৰ আহিলা সন্দৰ্ভত অসম্ভূষ্টি প্ৰকাশ কৰিছে। তেওঁৰ মতে, “উৎপাদনৰ সৈতে কোনো সম্পর্ক নথকা শিক্ষা-ব্যৱস্থা এটা বলপূৰ্বক আমাৰ ওপৰত জাপি দি ৰাষ্ট্ৰই এপিনে সভাৱনাপূৰ্ণ যুৱক-যুৱতীসকলক চৰকাৰী চাকৰিৰ ওপৰতে ভৰসাৰ মানসিকতাৰে পৰমুখাপেক্ষী কৰি তুলিছে, আৰু আনপিনে উৎপাদনৰ সমস্ত আহিলাৰ ওপৰত নিজ কৰ্তৃত সাব্যস্ত বাখি তেনে এক বিধস্ত শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ মাজেৰেও ওলাই আহা ব্যতিক্ৰম কৰ্মমুখী মানৱ সম্পদবোৰক ব্যৰ্থতা স্বীকাৰৰ বাবে বাধ্য কৰাইছে।” (দাস, মোক স্বাধীনতা লাগে, স্তৱক-দুই) দাসৰ মতে, এনেধৰণৰ দৃষ্টান্তৰোৱে প্ৰমাণ কৰে যে, ভাৰত ৰাষ্ট্ৰৰ অধীনত অসমৰাসীৰ আৰ্থ-ৰাজনৈতিক স্বাৰ্থ সুৰক্ষিত নহয়। গতিকে, এনে প্ৰেক্ষাপটত বিকল্প সভাৱনা সম্পর্কে চৰ্চা কৰাটো কেতিয়াও অপৰাধ হ'ব নোৱাৰে।

● পৰাগ কুমাৰ দাসে ‘স্বাধীন অসমৰ অৰ্থনীতি’ গ্ৰহণত অসমৰ অৰ্থনীতিৰ গৌৰবময় ইতিহাসৰো বিৱৰণ দাঙি ধৰিছে। দাসৰ দৃষ্টিত, ইংৰাজে অসম অধিকাৰ কৰাৰ আগতে অসমৰ অৰ্থনীতি স্বতন্ত্ৰভাৱে পৰিচালিত হৈছিল। আহোমসকলেই এই প্ৰদেশৰ অৰ্থনীতিক এক সুসংহত কৃপ প্ৰদান কৰিছিল। আহোম ৰাজত্বৰ সময়ছোৱাত কোনো পুঁজিপতি শ্ৰেণীয়ে গা কৰি উঠিব পৰা নাছিল। অসমৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ আৰু কৃষিয়েই অৰ্থনীতিৰ মূল আধাৰ আছিল। কিন্তু, মোৰামৰীয়া বিদ্রোহ আৰু মানৱ আক্ৰমণে অসমৰ অৰ্থনীতি প্ৰায় বিধস্ত কৰি পেলালৈ। তেনে এক প্ৰেক্ষাপটতে ইংৰাজ সাম্রাজ্যবাদীসকলে অসমৰ অৰ্থনীতি নিজ কৰ্তৃতলৈ আনিবলৈ সুবিধা লাভ কৰিলৈ। বৃটিছসকলেই অসমৰ স্বতন্ত্ৰ প্ৰায় অৰ্থনীতি ভাঙি মুদ্রা অৰ্থনীতিৰ জন্ম দিলৈ। পৰিৱৰ্তী সময়ৰ প্ৰেক্ষাপট সকলোৰে জাত। চাহ খেতিৰ প্ৰচুৰ বাগিজ্যিক সভাৱনাই অন্যান্য কৃষিজাত সামগ্ৰী উৎপাদনৰ আকৰণ হুস, বায়তৰ খাজনা অস্বাভাৱিক হাৰত বৃদ্ধি, বাগিচালৈ সন্তীয়া শ্ৰমিকৰ আমদানি, উপনিৰেশিক লুঞ্ছন, অসমীয়া মধ্যশ্ৰেণীৰ বৃচ্ছি ভঙ্গি আদি ভিন্ন কাৰকে অসমৰ অৰ্থনীতিক প্ৰভাৱিত কৰিলৈ।

পৰাগ কুমাৰ দাসে মূলতঃ অসমৰ অৰ্থনৈতিক পুনৰগঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াটো কৃষিক্ষেত্ৰৰ পৰাই আৰম্ভ হোৱাৰ প্ৰসংগ উত্থাপন কৰিছে। লগতে জাতীয় আঞ্চলিকন্তৰ অধিকাৰ প্ৰাপ্তিৰ পাছত অৰ্থনৈতিক পুনৰগঠনৰ আৰ্দশ আৰু সভাৱনা সম্পর্কে বিস্তৃত আৰু যথোপযুক্ত অধ্যয়নৰো পোৱাকতা কৰিছে।

৪.০০ বাস্তৱিকতা আৰু পথ-নিৰ্দেশনা :

পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত অসমৰ অৰ্থনীতি সম্পৰ্কীয় ভিন্ন বাস্তৱসম্মত আৰু প্ৰায়োগিক পথ-নিৰ্দেশনাৰ সন্ধান পোৱা গৈছে। তেওঁৰ এই অৰ্থনৈতিক নিৰ্দেশনাসমূহে কাৰ্যকৰী ৰূপ লাভ কৰাৰ বাবে অসমে জাতীয় আঞ্চলিকন্তৰ অধিকাৰ লাভ কৰাটো অনিবায় চৰ্ত হ'ব। পৰাগ কুমাৰ দাসৰ জাতীয় আঞ্চলিকন্তৰ আৰু অৰ্থনীতিকেন্দ্ৰিক মতাদৰ্শ গঢ় কৈলৈ উঠাত তেওঁৰ পূৰ্বসূৰী লেখকৰ অৱদান আছে। প্ৰকৃততে, জ্ঞানান্থ বৰা আৰু অশ্বিকাগীৰী বায়চৌধুৰীৰ ভিন্ন দৃষ্টিকোণে পৰাগ দাসক প্ৰভাৱিত কৰা দৃষ্টিগোচৰ হৈছে। ভাৰতবৰ্ষই স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ আগতেই

অসমত অন্ধিকাগিৰী ৰায়চৌধুৰীয়ে জাতীয় আৱানিয়ন্ত্ৰণ আৰু জ্ঞানাথ বৰাই স্বাধীন অসম বা কামৰূপৰ প্ৰসংগ উথাপন কৰিছিল। সমান্তৰালভাৱে অসমীয়াৰ বাণিজ্যিক আঘ-প্ৰতিষ্ঠা^{১০}, ‘খেতি আৰু খেতিৱক সম্প্ৰদায়ৰ উন্নতি, জাতীয় শিক্ষাৰ প্ৰসংগ, বাঁহৰ ব্যৱসায়ৰ যোগেন্দ্ৰ দেশ উদ্বাৰ, বেংকিং ব্যৱস্থাৰ প্ৰসাৰ’(শৰ্মা ৭৬৯) আদি প্ৰসংগ উপৰিউক্ত চিন্তাবিদদ্বয়ৰ বচনাত প্ৰকাশ লাভ কৰা দৃষ্টিগোচৰ হৈছে। অৰ্থাৎ পৰাগ দাসৰ অৰ্থনৈতিক দৃষ্টিকোণ উল্লিখিত লেখকদ্বয়ৰ চিন্তাধাৰাবে সমৃদ্ধ। কিন্তু দাসে তেওঁৰ প্ৰবন্ধত উপৰ্যুক্ত অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগসমূহ বিস্তৃত, প্ৰগালীবদ্ধ আৰু তথ্যপূৰ্ণভাৱে দাঙি ধৰিছে। যিহেতু এই দিশসমূহৰ সঠিক পৰ্যালোচনাৰ প্ৰাসংগিকতা দিনক দিনে বৃদ্ধি পাইছে। পৰাগ দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰকাশ পোৱা অৰ্থনৈতিক পথ-নিৰ্দেশনাসমূহ এনেধৰণ -

- পৰাগ দাসে উৎপাদনৰ আহিলা আৰু সম্পদৰ ওপৰত থলগিৰীৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰসংগ উথাপন কৰিছে। সমান্তৰালভাৱে জাতীয় পুঁজি গঠনৰ ক্ষেত্ৰত কৃষি অৰ্থনীতিৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিয়াৰ গোষ্ঠৰতা কৰিছে।
- অসমে প্ৰদূষণ আৰু আৱৰ্জনাসমূহৰ পৰা নিজকে নিলগাই ৰাখি স্বকীয় সেউজীয়া প্ৰাৰ্থনিক পৰিৱেশক এতিয়াৰ বৰ্ষতে সংৰক্ষণ কৰিব পাৰিলৈ, শীঘ্ৰেই এই অঞ্চল আন্তৰ্জাতিক পৰ্যটনৰ অন্যতম আকৰ্ষণৰ কেন্দ্ৰবিন্দু হৈ পৰিব।
- পৰাগ দাসৰ দৃষ্টিত, ভাৰতীয় টকাই থলগিৰীৰ অৰ্থনীতিক পৰিকল্পিতভাৱে ধৰংস কৰি উপনিৰেশিক লুঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াটোক ভ্ৰায়িত কৰি আহিছে। গতিকে এনে এক পেক্ষাপটত, জাতীয় স্বার্থত অসমত সুকীয়া মুদ্রা প্ৰচলনৰ দিশটোৱে অধিক চৰ্চা লাভ কৰিব লাগে। লগতে যিবোৰ পণ্য অসমে নিজে প্ৰস্তুত কৰিব নোৱাৰে, সেইবোৰৰ ব্যৱহাৰৰ পৰাও অসমবাসী পৰাপৰক্ত আঁতৰি থাকিব লাগে।
- প্ৰগিধানযোগ্য যে, পুঁজিৰ অভাৱতে অসমে ভিন্ন অৰ্থনৈতিক সন্তাৱনাক কাৰ্যকৰী বৰ্প দিয়াত ব্যৰ্থ হৈছে; আকো বেংক ব্যৱস্থাটোৱে অসমীয়াৰ সংঘিত ধন উলিয়াই নি বাহিৰৰহে উদ্যোগ টুকিয়াল কৰি তুলিছে। গতিকে, অসমে থলুৱা বেংকিং ব্যৱস্থাটোক অধিক শক্তিশালী কৰি তোলাৰ প্ৰয়োজন আছে।
- পৰাগ দাসৰ মতে, “অসমীয়াই নিজৰ পুঁজি আৰু প্ৰযুক্তিজ্ঞানৰ আধাৰত তেল সম্পদ থলুৱা অৰ্থনীতিৰ স্বার্থত ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰা পৰ্যন্ত সেয়া ভূ-গৰ্ভত সংঘিত হৈ থাকিব লাগে বুলিয়ে আমি প্ৰতিৰোধ সংগ্ৰাম আৰস্ত কৰা উচিত।”(দাস, স্বাধীন অসমৰ অৰ্থনীতি, পঃ-৬৯)
- ভাৰত বাটুই ইমানদিনে চীন, ব্ৰহ্মদেশ, মালয়েছিয়া, থাইলেণ্ড আদি পূৰ্ব পান্তিৰ দুৱাৰসমূহ বন্ধ ৰাখি সন্তাৱনাপূৰ্ণ বজাৰৰ সুবিধাৰ পৰা অসমক বথিত কৰি আহিছে। কিন্তু, ভিন্ন অৰ্থনৈতিক সন্তাৱনাৰ বাবেই এই বজাৰসমূহ মুকলি কৰি দিয়াৰ প্ৰয়োজন আছে। লগতে পৰাগ দাসে উপনিৰেশিক শিক্ষা পদ্ধতিৰ বিপৰীতে এক কৰ্মনূৰী শিক্ষা ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তনৰে পোষকতা কৰিছে।
- পৰাগ কুমাৰ দাসৰ অৰ্থনীতি সম্পৰ্কীয় প্ৰবন্ধসমূহে অসমত এক স্বতন্ত্ৰ, স্বকীয় অৰ্থনীতি গঢ়ি তোলাৰ ক্ষেত্ৰত বহুধৰণৰ বাস্তৱিক চিন্তাৰ খোৱাক যোগোৱাৰ লগতে অনেক দিশত পথ-

নির্দেশনাও করে। দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰকাশিত চিন্তাৰ সংযোগ-বিয়োগেৰে বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত নতুন দিগন্তৰ সূচনা হোৱাৰ অৱকাশ আছে। স্মৰ্তব্য যে, দাসে এই প্ৰসংগসমূহৰ বিস্তৃত অধ্যয়ন আৰু পৰ্যালোচনাৰ পোষকতা কৰিছে।

৫.০০ উপসংহাৰ

পৰাগ কুমাৰ দাসে যদিও জাতীয় আভানিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰৰ আধাৰত অসমৰ অৰ্থনৈতিক পৰ্যালোচনা আগবঢ়াইছে, তত্ত্বাচ অন্য বা সাধাৰণ দৃষ্টিভঙ্গীৰেও তেওঁৰ অৰ্থনৈতিক দৃষ্টিকোণৰ ব্যৱহাৰিক তাৎপৰ্য আছে। সম্প্ৰতি পুঁজিবাদসৃষ্ট নানান সংঘটনে জাতীয় জীৱন বিপৰ্যস্ত কৰি তোলা পৰিলক্ষিত হৈছে; এনে এক প্্্ৰেক্ষাপটত পৰাগ দাসৰ অৰ্থনৈতিক নির্দেশনাৰ গুৰুত্ব নিশ্চিতভাৱে বৃদ্ধি পাইছে। প্ৰণালীনযোগ্য যে, দাসে আগবঢ়োৱা অৰ্থনৈতিক পথ-নির্দেশনাসমূহৰ গৃত্তৰ্থ ব্যাপকক্ষণত সৰ্বস্তৰ জনসাধাৰণৰ মাজলৈ কঢ়িয়াই নিয়াৰ প্ৰয়োজন আছে। পৰাগ কুমাৰ দাসৰ প্ৰবন্ধত প্ৰকাশিত অসমৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰসংগ বিষয়তি সমাজ-বিশ্লেষণ শীৰ্ষক কাৰ্যকৰী পদ্ধতিৰে অধ্যয়ন কৰি পোৱা মূল দিশসমূহ হৈছে - ঘৰৱা অঞ্চলীতিৰ প্ৰসাৰ, প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ সম্পূৰ্ণ সুবিধা প্ৰহণ, চাহপাত আৰু বাঁহৰ উৎপাদনেৰে এখন আন্তৰ্জাতিক বজাৰ দখল, কৃষি খণ্ডৰ সৰ্বাংগীণ উন্নয়ন, কৃষকৰ উপযোগী হোৱাকৈ বজাৰ ব্যৱস্থা গঢ়ি তোলা, থলুৱা বেংকিং ব্যৱস্থাৰ প্ৰসাৰ, উপনিৱেশিক শিক্ষা পদ্ধতি প্ৰত্যাহাৰ কৰি এক নতুন কৰ্মমুখী শিক্ষা ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন, অসমক আন্তৰ্জাতিক পৰ্যটনৰ অন্যতম আকৰ্ষণৰ কেন্দ্ৰবিন্দু কৰি গঢ়ি তোলা, ভাৰতত বাস্তুই পূৰ প্ৰান্তৰ দুৱাৰসমূহ ভিম অৰ্থনৈতিক সম্ভাৱনাৰ বাবেই মুকলি কৰি দিয়া আদি। প্ৰকৃততে, পৰাগ দাসে জাতীয় আভানিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰৰ আধাৰত উপৰিউক্ত দিশসমূহৰ উপযুক্ত কৰ্যগৰে অসমৰ অৰ্থনৈতিক পুনৰগঠনৰ প্ৰসংগ উখাপন কৰিছে।

প্ৰসংগসূত্ৰ :

›জ্ঞানাথ বৰাহী বিশ্ব শতিকাৰ দিতীয় দশকতে তেওঁৰ ‘আসামত বিদেশী’ গ্ৰন্থনৰ যোগেদি অসমীয়াৰ বাণিজ্যিক আঘ্ৰানিতিৰ প্ৰসংগ সবলভাৱে উখাপন কৰিছিল।

প্ৰসংগ গ্ৰন্থপঞ্জী :

মূল গ্ৰন্থ :

দাস, পৰাগ কুমাৰ। নিযিন্দ কলম আৰু অন্যান্য। গুৱাহাটীঃ উদাংশি প্ৰকাশন, ১৯৯৩। মুদ্ৰিত।

——। স্বাধীন অসমৰ অৰ্থনীতি। গুৱাহাটীঃ উদাংশি প্ৰকাশন, ১৯৯৫। মুদ্ৰিত।

——। মোক স্বাধীনতা লাগে। গুৱাহাটীঃ উদাংশি প্ৰকাশন, ১৯৯৫। মুদ্ৰিত।

অসমীয়া :

গাঁগে, অখিল। অসমীয়া। জাতীয়তাবাদ স্বাধিকাৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ সংগ্ৰাম। গুৱাহাটীঃ বনলতা,

২০১৮। মুদ্ৰিত।

গাঁগে, টুনুজ্যোতি। আমাৰ অসম সম্পোন, বাস্তৱ আৰু সংগ্ৰাম। গুৱাহাটীঃ পূৰ্বায়ণ, ২০১৮।

মুদ্ৰিত।

গঁথে, মনোরম। পৰাগদাৰ সান্ধিয়ত। গুৱাহাটী : প্ৰাপ্তি প্ৰকাশ, ২০০৫। মুদ্ৰিত।
দাস, পৰাগ কুমাৰ। স্বাধীনতাৰ প্ৰস্তাৱ। গুৱাহাটী : উদাংশি প্ৰকাশন, ১৯৯৩। মুদ্ৰিত।
—— | বাষ্ট্ৰদোহীৰ দিনলিপি। গুৱাহাটী, আলিবাট, ২০১৪। মুদ্ৰিত।
ফুকন, আদীপ কুমাৰ। একবিংশ শতকাৰ অসমৰ অৰ্থনীতি। প্ৰথম প্ৰকাশ : ডিচেম্বৰ'১৯৯৯।
মুদ্ৰিত।
বৰা, ধৰ জ্যোতি। জাতীয় প্ৰশ্ন আৰু আত্মনিয়ন্ত্ৰণ। গুৱাহাটী : ৰেডিয়েষ্ট ইস্প্ৰেচ, ১৯৯৩।
মুদ্ৰিত।
সৰকাৰ, দীপক (অনু.)। ৰাজনৈতিক অৰ্থনীতি, নিৰপৰম সেন (মূল)। গুৱাহাটী : নবযুগ প্ৰকাশন,
২০১৯। মুদ্ৰিত।
—— | অৰ্থনীতিৰ আদিপাঠ। নীহাৰ কুমাৰ সৰকাৰ (মূল)। গুৱাহাটী : নবযুগ প্ৰকাশন, ২০১৫।
মুদ্ৰিত।
ইংৰাজীঃ
Marshall, Alfred. *Principles of Economics*, London : Macmillan and Co. and
New York, 1890. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 82-89

অসমিকাগিৰি ৰায়চৌধুৰীৰ কবিতাত জাতীয়তাবাদ : এটি বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন

(‘স্থাপন কৰ, স্থাপন কৰ’ আৰু বেদনাৰ উল্লেখ বিশ্লেষণ উল্লিখনসহ)

ড° মিন্টু বৰা

Email : mintubora9@gmail.com

সংক্ষিপ্ত সাৰ

অসমিকাগিৰি ৰায়চৌধুৰী (১৮৮৫-১৯৬৭) অসমীয়া জাতীয় জীৱন আৰু সাহিত্যৰ এটি পৰিচিত সন্তা। অসম আৰু অসমীয়াক অস্তঃ কৰণেৰে ভালপোৱা ৰায়চৌধুৰী একেধাৰে কবি, গীতিকাৰ, সুৰকাৰ, গায়ক, নাট্যকাৰ, গদ্যলেখক আৰু সাংবাদিক। কবিতাৰ জৰিয়তে সাহিত্য আকাডেমি বাঁটা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা ৰায়চৌধুৰীৰ কবিতাত মূলতঃ দুটা ধাৰা দেখা যায়। প্ৰথমটো ধাৰাৰ কবিতাবোৰৰ ঘাই সুৰ সুকোমল প্ৰেমৰ আৰু দিতীয়টো ধাৰাৰ কবিতাবোৰত অগ্ৰিবৰ্ষী ওজন্মী সুৰ ধৰনিত হৈছে। বৰদেশ আৰু স্বজাতিৰ মনত জাতীয় চেতনা জাগ্রত কৰি দেশসেৱাৰ প্ৰতি আগ্ৰহী কৰিবলৈ অসমিকাগিৰিয়ে বচনা কৰা কবিতাবোৰত তেওঁৰ জাতীয়তাবাদী মনটো সুন্দৰ ৰূপত পৰিষৃষ্ট হৈছে। তেওঁৰ কবিতাবোৰে অসমীয়া জাতিক নিজৰ সমৃদ্ধিশালী ঐতিহাৰ কথা সৌৰৱাই দিয়াৰ লগতে সেইবোৰৰ পৰা প্ৰেৰণা লৈ বতৰমানত জাতিক সৰ্বাংগ সুন্দৰ কৰি গঢ়ি তোলাৰ প্ৰেৰণা দিয়ে। আমাৰ এই গবেষণা পত্ৰত অসমিকাগিৰি ৰায়চৌধুৰীৰ কবিতাত প্রতিফলিত জাতীয়তাবাদ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰ্যাস কৰা হ'ল।

সূচক শব্দ : জাতীয়তাবাদ, কবিতা, দেশপ্ৰেম, জাতীয় চেতনা।

১.০০ প্রস্তাবনা :

অন্বিকাগিরি বায়চৌধুরীর কবিতা অসমীয়া সাহিত্যের কালজয়ী সৃষ্টি। জাতীয়তাবোধ, স্বদেশোন্নৰাগ, ঐতিহ্য চেতনা, ভাষা প্রীতি, সমাজ সংস্কার, আদি ভারেরে বায়চৌধুরীর কবিতাসমূহ পরিপূর্ণ। কেবল কবিতারেই নহয়, বায়চৌধুরীয়ে তেওঁ থায়বোর সাহিত্যের জৰিয়তেই দেশ তথা জাতির প্রতি থকা নিজৰ তীৱ্র ভালপোৱা প্ৰকাশ কৰিছে। নিজৰ সমগ্ৰ জীৱন দেশ তথা জাতিৰ নামতেই উচৰ্গা কৰা বায়চৌধুরীৰ প্ৰতিভা সম্পর্কে ক'বলৈ গৈ সত্ত্বেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই কৈছে—

“কবিতাৰ এটা দিশত নৃপুৰৰ সিঞ্চন, আনটো দিশত বণ-দামামাৰ মেঘমন্দু ধৰনি। এফালে তেওঁ ভাৰতীয় ঐতিহ্য আৰু জাতীয়তাত আটল বিশ্বাসী, আনফালে তেওঁ আকৌ অসমীয়াৰ স্বতন্ত্ৰ ঐতিহ্য আৰু অস্তিত্ব বক্ষাত আপোচ নকৰা সংৰক্ষণী নেতা; তেওঁৰ বাহ্যিক ব্যৱহাৰত বৰ্ক্ষতা, কিন্তু অস্তৰত সংগীতমধুৰ কোমলতা বিবাজমান, বাহ্যিক দৃষ্টিত মানুহজনৰ আৱায়বিক গঠন অনাকৰ্ণীয়, কিন্তু অন্দৃষ্টিত মানুহজন সুন্দৰ। এনে বিপৰীতমুখী গুণৰ সামঘায়িক সংযোগে অন্বিকাগিৰিক অসমীয়া সমাজ আৰু সাহিত্যত এক বিশিষ্ট আসন দিছে।” (শৰ্মা। সম্পা।। ১৮)

অন্বিকাগিৰি বায়চৌধুরীৰ কবিতাবোৰে অসমীয়াৰ মনত জাতীয় চেতনাৰ ভাৱ উদ্দেগ কৰি কু-সংস্কাৰ, ভেম ভঙামি আদিৰ দৰে অপসংস্কৃতিৰেৰ পৰা সমাজক বক্ষা কৰাৰ প্ৰেৰণা যোগাইছিল। তেওঁ মানৱতাৰ মন্ত্ৰেৰে অসমীয়া সমাজত সাম্য-মেত্ৰীৰ ভাৱ প্ৰসাৰ কৰি জাতিক এডাল একতাৰ ডোলেৰে বন্ধাৰ প্ৰয়াস কৰিছিল।

১.০১ অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তু আৰু পৰিসৰ :

অন্বিকাগিৰি বায়চৌধুৰীৰ প্ৰায়বোৰে কবিতাতেই জাতীয় দায়বদ্ধতা তথা দেশপ্ৰেমৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি সকলো ফালৰপৰাই জাতিক সমূহ কৰিবলৈ বায়চৌধুৰীয়ে যিসমূহ কবিতা বচনা কৰিছিল সেই কবিতাসমূহৰ প্ৰায় সংখ্যকেই জাতীয়তাবাদী চিষ্টা চেতনাৰ পৰিপূৰ্ণ। আমাৰ গৱেষণা পত্ৰৰ সীমাবদ্ধতাৰ প্ৰতি লক্ষ্য বাখি কেৱল ‘স্থাপন কৰ, স্থাপন কৰ’ (১৯০৮) আৰু বেদনাৰ উক্ত্বা (১৯৬৪) কাব্য গুচ্ছত সন্নিবিষ্ট কবিতাসমূহত প্ৰতিফলিত হোৱা জাতীয়তাবাদক আলোচনাৰ আওতালৈ আনা হৈছে।

১.০২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য আৰু পদ্ধতি :

অন্বিকাগিৰি বায়চৌধুৰীৰ কবিতাত প্ৰতিফলিত জাতীয়তাবাদ সম্পর্কে আলোচনা কৰাটোৱেই এই গৱেষণা পত্ৰৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য। বিষয়বস্তু অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত মূলতঃ বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

২.০০ জাতীয়তাবাদৰ ধাৰণা :

জাতীয়তাবাদ মূলতঃ সামাজিক আৰু বাজনৈতিক ক্ষেত্ৰৰ লগত জড়িত মতাদৰ্শ। জাতীয়তাবাদে স্বদেশ আৰু স্বজাতিৰ প্ৰতি থকা দায়বদ্ধতা তথা ভালপোৱাৰ কথা সূচাই যদিও ই কোনো এটা জাতিৰ বাজনীতি, অৰ্থনীতি, সামাজিক, সাংস্কৃতিক, ভাষিক, বীতি-নীতি, ধৰ্ম-ঐতিহ্য আদি সকলোৰেৰ দিশকে প্ৰভাৱিত কৰে। জাতীয়তাবাদে কোনো এটা জাতিৰ লোকসকলৰ মনত নিজ জাতিটোৰ প্ৰতি দায়বদ্ধতাৰ ভাৱ বৃদ্ধি কৰি এক সবল মানৱীয়

প্রমুল্যবোধ জন্ম দিয়ে।

জাতীয়তাবাদ সাধারণতে এটা নির্দিষ্ট জাতির প্রয়োজনক কেন্দ্র করি গঢ় লৈ উঠে। কোনো এটা জাতির বাবে যদি ই বাজনেতিকভাবে জাতীয় মুক্তির আন্দোলনৰ কথা কয়, আন ক'বৰাত আকৌ ভাষিক, সাংস্কৃতিক, ধর্মীয় তথা অস্তিত্ব বক্ষাব আন্দোলনৰ কথা কয়। সেইবাবেই প্রত্যেক জাতিৰ জাতীয়তাবাদ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য সম্পন্ন আৰু একক। দৰাচলতে যেতিয়া কোনো এটা জাতিৰ লোকসকলে নিজকে পৰাধীন বুলি অনুভৱ কৰে নাইবা সেই নির্দিষ্ট জাতিটোৰ ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি বিপন্ন হোৱা বুলি অনুভৱ কৰে তেতিয়াই সেই নির্দিষ্ট জাতিটোৰ লোকসকলৰ মনত জাতীয়তাবাদে ক্ৰিয়া কৰে। এগৰাকী প্ৰকৃত জাতীয়তাবাদীয়ে কেৱল নিজ জাতিটোৰ ইতিবাচক দিশসমূহৰ প্ৰসাৰ কৰাতেই আঞ্চনিয়োগ কৰে তেনে নহয়। তেওঁ আন উন্নত জাতিৰ আদৰ্শাঞ্চক দিশসমূহক নিজ জাতিৰ উন্নতি-প্ৰগতিৰ মাপকাঠি হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি জাতিক সময়ৰ বুকুত সজীৱ কৰি ৰাখে। জাতীয়তাবাদৰ লগত উদাৰতা, পৰোপকাৰ আৰু দিয়া-লোৱাৰ মনোভাৱ জড়িত হৈ থাকে।

ৰাজনীতি বিজ্ঞান আৰু জাতীয়তাবাদৰ বিশিষ্ট ভাৰতীয় সমালোচক অনুপ চন্দ্ৰ কাপুৰে তেওঁৰ *Principles of Political Science* গ্ৰন্থত জাতীয়তাবাদৰ প্ৰসংগ উল্লেখ কৰি কৈছে—

“যেতিয়া কোনো এটা জনসমষ্টিয়ে বিশ্বাস কৰে যে তেওঁলোক এটা জাতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত, তেতিয়া তেওঁলোক এটা উমেহতীয়া ধ্যান-ধাৰণা আৰু চেতনাৰ মত পোষণ কৰা এটা দল বা গোষ্ঠীলৈ ৰাপান্তৰিত হয়। এই দল বা গোষ্ঠীৰ ধনাহৰক দিশ হ'ল নিজৰ দলৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠখনি অন্য দলে কৰা বেয়া আলোচনাৰ দ্বাৰা বিচাৰ কৰি চোৱা। এনে দল বা গোষ্ঠীৰ নিজৰ প্ৰতি থকা গৰ্ববোধ জাতীয়তাবাদ বিকশৰ প্ৰেৰণা শক্তি।”

জাতীয়তাবাদৰ ধাৰণাই মানুহৰ দৈহিক বা শাৰীৰিক ঐক্যতকৈ আৱেগিক বা মানসিক ঐক্যকহে সুচায়। দৰাচলতে জাতীয়তাবাদ কোনো এটা জনসমষ্টি বা কোনো এটা জাতিৰ লোকসকলৰ মনস্তান্ত্ৰিক ঐক্য বুলিব পাৰি। যি ঐক্যই এটা জাতিক সুহৃত্তথা আঞ্চলিক সহায় কৰে।

৩.০০ অধ্যয়নৰ মূল আলোচনা :

অস্থিকাগিৰি বায়টোধূৰীৰ কৰিতাত জাতীয়তাবাদ :

অস্থিকাগিৰি বায়টোধূৰীৰ সাহিত্যৰ প্ৰতিটো শব্দতেই দেশপ্ৰেম আৰু জাতীয়তাবোধৰ মধুৰ প্ৰলেপ মিশ্ৰিত হৈছে। তেওঁৰ অন্যান্য সাহিত্যৰ দৰে কৰিতাৰোৱো স্বদেশপ্ৰেমৰ আঁকৰস্বৰূপ। দেশ আৰু জাতিক অন্তৰেৰে ভালপোৱা বায়টোধূৰীয়ে তেওঁৰ কৰিতাৰ মাজেৰে দেশৰ শক্তিৰোৱক পাঠক সমাজৰ আগত পৰিচয় কৰাই দিয়াৰ লগতে দেশৰ মৎগলৰ বাবে সকলোকে নিজৰ কৰণীয়খনি কৰিবলৈ আহ্বান জনাইছে।

অস্থিকাগিৰি বায়টোধূৰীৰ কৰিতাৰ মাজেৰে তেওঁৰ অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰতি থকা তীৰ্তিৰ ভালপোৱা প্ৰকাশ পাইছে। তেওঁ অনুভৱ কৰিছিল যে এটা জাতি বৰ্তমানত সজীৱ আৰু সক্ৰিয় হৈ থাকিবলৈ ভাষাৰ বান্ধোন বা ভাষিক চেতনাৰ বাকুকৈয়ে প্ৰয়োজন। সেইবাবেই

তেওঁ মাতৃভাষাক সোণৰ আসনত অধিষ্ঠিত কৰাই ভাষাটোৰ বাবে সকলোখিনি কৰিবলৈ প্ৰস্তুত হৈছে। মাতৃভাষাই নিজৰ অধিকাৰ হেৱৰালে বা আইৰ মুখৰ ভাষাটো অৱহেলিত হ'লৈ জাতীয় জীৱন পঞ্চ হৈ পৰিব বুলি কৰিয়ে আশঙ্কা কৰিছিল। ভাষাটোৰ প্ৰতি থকা কৰিব এনে মনোভাৱে তেওঁৰ জাতীয়তাবাদী চিন্তাকেই প্ৰতিফলিত কৰিছে।

অসমিগিৰি বায়চৌধুৰীৰ কৰিতাৰ ভাষা আছিল অত্যন্ত শক্তিশালী। তেওঁৰ কৰিতাৰ তেজোদীপ্তি ভাষাই পাঠকৰ মন-মগজুত দেশপ্ৰেমৰ জোৱাৰ তুলিছিল। তেওঁ কৰিতাত ব্যৱহাৰ কৰা শব্দৰোৱে অসমীয়া ভাষাৰ সমৃদ্ধিশালী আৰু শক্তিশালী ৰূপটোক পাঠকসমাজৰ আগত তুলি ধৰি ভাষাৰ স্বকীয়তা প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। বায়চৌধুৰীৰ কৰিতা বচনাৰ উদ্দেশ্য আছিল অসমীয়া জাতিৰ মনত স্বদেশপ্ৰেম তথা জাতিপ্ৰেমৰ ভাৱ জগাই তোলা, তাকে কৰিবলৈ যাওঁতে তেওঁ কৰিতাত যিবোৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছে সেই শব্দৰোৱে অসমীয়া ভাষিক জাতীয়তাবাদ প্ৰতিষ্ঠাত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। তেওঁৰ কৰিতাৰ ভাষাই অসমীয়াৰ মনত জাতীয় চেতনা তথা স্বদেশপ্ৰেমৰ বীজ অংকুৰিত কৰিছিল বুলি ক'ব পাৰি। বায়চৌধুৰীয়ে তেওঁৰ কৰিতাত ব্যৱহাৰ কৰা তেনে কেতবোৰ শব্দ হ'ল —

ক) বিপুলোদ্যম, মহানিল, আনন্দাপ্তি, প্ৰেমালিঙ্গণ, নিৰ্কণ ('স্থাপন কৰ, স্থাপন কৰ'
৩৯৬-৩৯৮)

খ) দৈন্যতা, শক্তিধাম, চতুৰ্পার, প্লাবন, ক্লেদ-জঙ্গাল, চুষ্টিমি, চন্দামি, ক঳েৱল, তলমল,
হিঙ্গেল ('কৰ্ম- গীতিকা' ৪০২-৪০৫)

গ) ত্ৰুট্য, বিকুল, মদ্দি, বিমুচ্ছিত, বিভূতি, তেজোদীপ্তি, কুষ্ট, ('স্বাধীনতা বক্ষা কৰা'
৪১৩-৪১৪)

ঘ) গৰজন, বগোৱাদনা, হিমাদ্রী, বজ্র-নিনাদ, চূৰ্ণিত, আস্ফালন, নীচাত্মিকা, উচাত্মিকা,
গৰ্বাভিমান, মুহূৰ্মানতা, আওমৰণ, তনু ('চীন আক্ৰমণৰ সময়ত' ৪১৪-৪১৫)

ঙ) ক্লেদ-কলুষ, বজ্র-মামৰ, দুষ্প্ৰতি, ভস্ম, শীৰ্ণ, নিধক ('স্বাধীনতা দিৱস পালনৰ দিনা'
৪১৬)

জাতীয়তাবাদী চিন্তা আৰু চেতনাৰে উদ্বৃদ্ধ হোৱা ব্যক্তিসকলে নিজ জাতিটোৰ ভাষা-
সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ লগত এক বিশেষ আঞ্চলিক অনুভৱ কৰে। লগতে ভাষা-সাহিত্যৰ দুৰ্যোগৰ
সময়ত সেয়া বক্ষণাবেক্ষণৰ বাবে তেওঁলোকে নিজকে এগৰাকী আকৃষ্ট যোদ্ধা হিচাপে সমাজৰ
আগত পৰিচয় দিয়ে। বায়চৌধুৰীও ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নাছিল। বাজনেতিক নেতৃত্বৰ অদুৰদৰ্শিতাৰ
বাবেই হওঁক বা গণতান্ত্ৰিক প্ৰমুল্যবোধৰ অৱক্ষয়ৰ বাবেই হওঁক। অসমত অসমীয়া ভাষাৰ
অস্তিত্বহীনতা তথা পাহাৰ-ভৈয়ামৰ অসমীয়াৰ মাজত হোৱা ভাষিক বিচ্ছেদে বায়চৌধুৰীক
বাবকৈয়ে আঘাত দিছিল। অসমীয়াৰ ভাষিক, সাংস্কৃতিক, আৰ্থিক, সামাজিক, বাজনেতিক
ভৱিষ্যত সুৰক্ষা কৰাৰ আহ্বান তেওঁৰ কৰিতাৰ মাজেৰে প্ৰকাশ কৰিছে। সমান্বালকৈ তেওঁ যি
নেতৃত্বৰ দেশদ্রেছী তথা জাতিদ্রেছী সিদ্ধান্তৰ ফলত জাতিৰ শান্তি-সমৃদ্ধীতি বিহুত হয়
তেনে নেতৃত্বক নস্যৎ কৰিবলৈ আহ্বান জনাইছে। 'স্থাপন কৰ, স্থাপন কৰ' কৰিতাত কৰিয়ে
কৈছে —

“যি নেতৃত্ব দেশদোহী জাতিদ্রোহী
 জুরাব খেলত—
 জাতির আঢ়াক বিক্রী কবি বেপাব
 কবা গুপ্ত মেলত,—
 ধন, ঘৰ, ভেঁটি, দেশ, জাতি, ভাষা
 আই অসমীর আশা-আকাঙ্ক্ষা
 নির্মল কবা যড়যন্ত্রাই
 বহিলে বুকুত পীৰা পাৰি,—
 সি নেতৃত্ব আমূল প্ৰভাৱ উৰুৱাই দে

জোকাৰ মাৰি।” ('স্থাপন কৰ, স্থাপন কৰ' ৩৯৮)

নেতৃত্ব বিবৰণে কবিৰ এনে ক্ষেত্ৰ তথা প্ৰতিবাদে তেওঁৰ বাজনৈতিক সচেতনতা বা বাজনৈতিক জাতীয়তাবাদকেই প্ৰতিফলিত কৰিছে।

ৰায়চৌধুৰীয়ে তেওঁৰ কবিতাৰ মাজেৰে সকলোকে সজাগ হৈ দেশ তথা জাতিৰক্ষাৰ বাবে আগবঢ়ি আহিবলৈ আহ্বান জনাইছে। দেশৰ সকলো নাগৰিকে নিজৰ কাম নিজে কৰিলে দেশ প্ৰগতিৰ পথত আগুৱাই যাব বুলি কবি পিশ্চাসী। সেইবাবে কবিয়ে কৰ্মক এটা আন্দোলনলৈ পৰ্যৱেক্ষিত কৰিব বিচাৰিছিল। যাতে জাতিটোৱ প্ৰতিগ্ৰাকী এলেছৱা, অকাৰিলা লোক কৰ্মমুখী হৈ জাতিটোক আগুৱাই লৈ যায়। কৰ্মৰ মাজেৰে জাতিৰ প্ৰতিজন লোকেই নিজৰ ভাগ্য নিজে নিৰ্মাণ কৰি নিজৰ লগতে জাতিকো উন্নতিৰ শিখিৰলৈ লৈ যাব পাৰিব বুলি কবি আশাৰাদী। ‘কৰ্ম-গীতিকা’ কবিতাত কৰিয়ে কৈছে—

“কামেই জীৱন, কামেই স্বৰ্গ, কামেই শান্তি,
 কামেই সুখ,
 কৰি তোল তোৰ জীৱন-গতি কঠোৰ
 অমোঘ কৰ্মমুখ,—
 এলাহ এৰি কামত ধৰ
 শান্তি-সুখৰ জীৱন কৰ।” ('কৰ্ম-গীতিকা' ৪০৩)

বাটত, ঘাটত, হাটত, পথাৰত, ঘৰ-চোতালত, ভাতৰ পাতত, শেতেলিত থকা সকলোকে এলাহ এৰি দেশ তথা জাতিৰক্ষাৰ স্বার্থত আগবঢ়ি যাবলৈ কৰিয়ে তেওঁৰ ‘ৰঙালী বিহুৰ ডাক’ কৰিতাটোৱ জৰিয়তেও আহ্বান জনাইছে। কবিৰ এনে আহ্বানৰ মাজত তেওঁৰ জাতীয়তাবাদী চিন্তাই প্ৰতিফলিত হৈছে।

ৰায়চৌধুৰীয়ে দেশক মাতৃ বুলি সম্বোধন কৰি সকলোকে দেশমাতৃৰ সেৱাত নিজৰ সৰ্বচ্ছ ঊজাৰি দিবলৈ আহ্বান জনাইছে। বহিৰাগত শক্তিৰ পৰা দেশক বক্ষা কৰা বা নিজৰ মাজতে থকা বিভেদকামী শক্তিৰ পৰা দেশক বক্ষা কৰা উভয়তেই নিজৰ জীৱন পৰ্যন্ত বিলিদান দিবলৈয়ো কুঠাবোধ নকৰিবলৈ কৰিয়ে উপদেশ দিছে—

“মাতৃ-ভূমিৰ

বুক ফালি

শত্রিধাৰৰ অমৰ সুধা পি,

মাতৃ সেৱাত

প্ৰাণ নিদিলে

জীৱন ধৰাৰ সকামটো হল কি ?” (‘জীৱনৰ প্ৰয়োজন’ ৪১০)

ৰায়চৌধুৰীয়ে তেওঁৰ কবিতাৰ মাজলৈ শংকৰ-মাধৱৰ প্ৰতিভা; লাচিত, মাৰ্বাঠা বীৰ শিৱাজী, প্ৰতাপ সিংহৰ বীৰত্ব; দৰ্থীচি মুনিৰ উদাৰতা; সত্ৰাধিকাৰ পীতাম্বৰ গোস্বামীৰ মহানতা; বাধনাখ ফুকন, বিবিধি বৰুৱা, সূর্যকুমাৰ ভূ-এগা, যতীন দুৱৰা, যাদৱ চলিহা আদিৰ আদৰ্শ টানি আনি জাতিক তেওঁলোকৰ পৰা শিক্ষা লৈ, তেওঁলোকৰ আদৰ্শেৰে বাট বুলিবলৈ আহৰান জনাইছে। কবিৰ এনে আহৰানৰ অন্তৰালত তেওঁৰ জাতীয়তাবাদী মনটোৱেই লুকাই আছে।

জাতিৰ মাজত বিভেদ সৃষ্টি কৰা বৰ্ণবাদ, স্থানবাদৰ দৰে সংকীৰ্ণতাবোৱে কবিৰ কবিসন্তাক বাৰকৈয়ে আঘাত দিছিল। ‘অসমীয়া দেখো এজনো নাই’ কবিতাটোত কবিয়ে অতি আক্ষেপেৰে কোনেও নিজকে অসমীয়া বুলি পৰিচয় নিদিয়াৰ কথা ব্যক্ত কৰিছে। ‘চীন আক্ৰমণৰ সময়ত’ কবিতাটোত কবিয়ে জাতীয় ঐক্য গঢ়ি দেশক বাহিৰা শক্ৰৰ পৰা বক্ষা কৰিবলৈ নিজৰ মাজত থকা বিভেদৰোৰ আঁতৰাবলৈ আহৰান জনাইছে। জাতীয় ঐক্য বিপ্লিত কৰা এনে অপশক্তিৰোৱৰ পৰা সকলোকে আঁতৰি আহি সুস্থ জাতিসন্তা গঢ়িবলৈ পৰামৰ্শ দিছে—

“জাতীয়-ঐক্য গঢ়াত যিবোৰ

ধূলি-বালি-মলি জাবৰ-জোঠৰ,

আঞ্চলিক প্ৰসাৰণ আবদাৰ,

উচ্চাঞ্চিকা, নীচাঞ্চিকাৰ

গৰ্বাভিমান, মুহ্যমানতা

অন্তৰায়ৰ ভ্ৰুৰ ধৃষ্টতা

উৰি গই হ'ক ত্যাগ-বিজুলীৰ ধুমহাত পাৰি

আওমৰণ,

মেঘ-মন্ত্ৰেৰে জাগি উঠ মোৰ মহাভাৰতৰ

মহামানৰ গৰজন।” (‘চীন আক্ৰমণৰ সময়ত’ ৪১৪)

প্ৰাদীনতাৰ পৰা মুক্ত হৈ স্বাদীনতা লাভ কৰাৰ শুভক্ষণত ফটকা ফুটাই মতলীয়া হোৱা দেশবাসীক নিজৰ ভাষা, ধৰ্ম, সংস্কৃতি, ঐতিহ্য ভৱিৰে মোহৰি কোনো জাতি স্বাদীন হ'ব নোৱাৰে বুলি কবিয়ে সকিয়াই দিছ। নিজৰ ঐতিহ্য-সংস্কৃতিক পাহৰি যোৱাৰ অৰ্থ নিজক উলংং কৰি প্ৰদৰ্শন কৰাৰ বাদে আন একো নহয়। স্বাদীনতাৰ তাৎপৰ্য কবিৰ বাবে কি সেয়া তেওঁ এনেদৰে উল্লেখ কৰিছে—

“অন্ধকাৰৰ হিমালয় ভাঙি

চৌদিশে দেশ কৰিয় পোহৰ,—

দুষ্প্ৰতি-ৰত দুৰ্বৰ্ণতি

তত্ত্ব কৰিম কৰিলোঁ পণ,
দেশক গঢ়িম সোণৰ নীতিত
বদ্ বিৰুদ্ধে ঘোষিলোঁ বণ,—
তাৎপৰ্য এয়েহে মোৰ মুক্ত হোৱাৰ
— স্বাধীনতা পোৱাৰ,
শীৰ্ণ দেশক সৰগ কৰি গঢ়ি তোলাৰ
অধিকাৰী হোৱাৰ।” (‘স্বাধীনতা দিৱস পালনৰ দিনা’ ৪১৭)

কবিয়ে স্বাধীনতা লাভ কৰিবলৈ আঞ্চলিক আচরণ আছে তনা, উদ্যাম, কৰ্মনির্ভৰ মন আদিক সমল হিচাপে
লোৱাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। দৰাচলতে আনন্দৰ মুহূৰ্ততো অধিক উদ্বাটল নহৈ সংযমেৰে
দেশৰ হিত চিষ্টা কৰাত কৰিয়ে গুৰুত্ব দিছিল। ইয়াৰ মাজেৰেই তেওঁৰ জাতীয় দায়বদ্ধতা
সুন্দৰ কৃপত প্ৰকাশ পাইছে। অন্ধিকাগিৰি বায়টোধুৰীৰ জাতীয়ত্বাদী দৃষ্টিভঙ্গী অতি উদাৰ
আৰু বহুল আছিল। তেওঁ প্ৰতিগ্ৰাকী ভাৰত সন্তান যেনে— পঞ্জাৰী, মাদ্ৰাজী, বিহাৰী, উৰিয়া,
বঙালী, গুজৰাটী, সিঙ্গি, মাৰাঠী, বাজস্থানী, ভোট, নেপালী, আদি সকলোকে নিজ নিজ জাতীয়
অভিমানবোৰ ত্যগ কৰি অসমৰ খিলঞ্জীয়াৰ সৈতে এক হৈ এটা জাতীয় ঐক্য ব বাঞ্ছোন
গঢ়িবলৈ আহ্বান জনাইছে—

“আহা পঞ্জাৰী, আহা মাদ্ৰাজী, বিহাৰী,
উৰিয়া, বঙালী,
আহা গুজৰাটী, সিঙ্গি, মাৰাঠী, বাজস্থানী,
ভোট নেপালী,—
ভাৰত মাতাৰ চেনেহী দুহিতা
পূৰ-প্রান্তৰ অসমী আই,
দিছে সকলোকে উদাৰ কোলাত
সুখ-শান্তিৰে থাকিব ঠাই।
দেশক, জাতিক দুৰ্বল কৰা
মিছা ‘যান’ অভিমানবোৰ এৰা—
ঐক্যাকাঞ্চা বুকুত জলাই অসমী
আইক সাৰাটি ধৰা,
খিলঞ্জীয়াৰ স'তে এটা হৈ জাতীয়
একতা সুষমা গঢ়া।” (‘আহা মোৰ বুকুলৈ’ ৪২৭)

সকলোকে অসমী আইৰ বহুল কোলালৈ স্বাগতম জনাই কৰিয়ে দৰাচলতে সংকীৰ্ণতাক
পৰিহাৰ কৰি উদাৰতাৰ মন্ত্ৰেৰে আগুৱাই যাবলৈ আহ্বান জনাইছে। কৰিৰ এনে আহ্বানত
তেওঁৰ বহুল জাতীয়ত্বাদী দৃষ্টিভঙ্গীৰ পৰিচয় লুকাই আছে।

উপসংহাৰ :

অন্ধিকাগিৰি বায়টোধুৰীৰ কৰিতাৰ ঘাই আবেদন হ'ল স্বদেশপ্ৰেম। অসম আৰু অসমীয়াৰ

উন্নতি কামনারে আজীবন সংগ্রাম করি থকা বায়চৌধুরীর কবিতাবোরে অসমীয়া জাতীয় জীৱনত নতুন প্রাণ সংগ্রাম কৰিছিল। সমাজৰ পৰা কু-সংস্কাৰবোৰ আঁতৰ কৰি মানৱতাবাদী দৃষ্টিবে সমাজ পৰিচালনাৰ প্ৰেৰণা বায়চৌধুরীৰ প্ৰতিটো কবিতাতে বিদ্যমান। দৰাচলতে নিজৰ উদ্দৰ জাতীয়তাবাদী দৃষ্টিভঙ্গী তথা সংগ্রামী সন্তাৰ বাবেই অস্বিকাগিৰি বায়চৌধুৰী অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য তথা সমাজ জীৱনৰো এখন সুটচ আসন্নত অধিষ্ঠিত হ'ল।

প্ৰসংগ টীকা :

১। জাতীয়তাবাদৰ প্ৰসিদ্ধ ভাৰতীয় সমালোচক অনুপ চন্দ্ৰ কাপুৰে তেওঁৰ *Principles of Political Science* প্ৰস্তুত জাতীয়তাবাদৰ প্ৰসংগ উল্লেখ কৰি কৈছে— Whenever a body of people believe that they belong to one race, they become a group of common consciousness and interests. One of the subtle way of satisfying this group consciousness is to judge one's own group by its best specimens and others by their worst. This group pride is a propelling force to the development of nationalism. অস্বিকাগিৰি বায়চৌধুৰীৰ কবিতাৰ উদ্ভূতি সমূহ ২০০৯ চনত অসম প্ৰকাশন পৰিবদে প্ৰকাশ কৰা অস্বিকাগিৰি বায়চৌধুৰীৰ বচনাবলী পৰা দিয়া হৈছে।

গ্ৰন্থপঞ্জী :

- দাস, বন্দনা আৰু ভট্ট, ভাস্তৰ। জাতীয়তাবাদ আৰু অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য। প্ৰথম প্ৰকাশ। গুৱাহাটী : পূৰ্বাঞ্চল প্ৰকাশ, ২০১৯। মুদ্ৰিত।
- দাস, মনোৰঞ্জন। অসমীয়াৰ সংকট (জাতীয়তাবাদ, অসম চুক্তি আৰু লোকগণনা)। প্ৰথম প্ৰকাশ।
- পাঠশালা : 'বু স্পেৰ' বুকচ, ২০১৭। মুদ্ৰিত।
- মহস্ত, মানস কুমাৰ। বিভাজনৰ ইতিহাস, জাতীয়তাবাদ ইত্যাদি। প্ৰথম প্ৰকাশ। গুৱাহাটী : ৱেণু ভোলু কমিউনিকেশ্যন, ২০১০। মুদ্ৰিত।
- শৰ্মা, গোবিন্দ প্ৰসাদ। অসমীয়া জাতিচিত্ত। বেজবৰো, শংকৰদেৱ আৰু বিষ্ণু বাড়া। প্ৰথম প্ৰকাশ।
- গুৱাহাটী : ভৱানী বুকচ, ২০১৩। মুদ্ৰিত।
- শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। সম্পা। অস্বিকাগিৰি বায়চৌধুৰীৰ বচনাবলী। ত্ৰুটীয় প্ৰকাশ। গুৱাহাটী : অসম প্ৰকাশন পৰিবদ, ২০০৯। মুদ্ৰিত।
- Chatterjee, Partha. *The Politics of The Governed Reflections on Popular Politics of The World*. New York : Colombia University Press, 2004. Print.
- Kapur, Anup Chand. *Principles of Political Science*. Twentieth Editions. New Delhi : S. Chand & Company Pvt. Ltd. 2008, Print.
- Özkirimli, Umut. *Theories of Nationalism A Critical Introduction*. Second Edition. England : Palgrave Macmillan, 2010, Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 90-99

সত্রীয়া গীত চর্চা : এক বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণ

রূপম গো

গরেফক, অসমীয়া বিভাগ, বড়োলোগু বিশ্ববিদ্যালয়

email- rupamgogoi7311@gmail.com

ড° ৰাতুল ডেকা

সহকারী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, বড়োলোগু বিশ্ববিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসার

শংকবদের আৰু তেওঁৰ শিয়্যাসকলে বৈষ্ণব ধৰ্ম প্রচাৰৰ অৰ্থে প্রতিষ্ঠা কৰা সত্ৰ অনুষ্ঠানসমূহ পৰিৱৰ্তী সময়ত অসমৰ সমাজ ব্যবস্থাৰ মূল উপজীব্য হৈ পৰে। সত্ৰ অনুষ্ঠানত ধৰ্মীয় চৰ্চাৰ লগতে সাংস্কৃতিক কাৰ্যসমূহৰ চৰ্চা দৈনন্দিন ভাৱে চলি আহিছে। ইয়াৰ ভিতৰত সত্রীয়া গীত উল্লেখযোগ্য। এই গীত চৰ্চাৰ ধাৰাৰ শংকবদেৱে প্ৰাৰ্থন কৰিছিল। পাছত তেওঁৰ শিয়-পশ্যাসকলে প্ৰসাৰিত কৰে। শংকবদেৱৰ দিনৰ পৰাই গীত চৰ্চাৰ এক গতিশীল ধাৰা আৰম্ভ হৈছিল। গীতসমূহো ধৰ্মীয় দিশত বৰ্তমান সত্ৰসমূহে জড়িত কৰি পৰিৱেশন কৰি আছে। বৰ্তমানো সত্রীয়া গীতসমূহৰ বিশ্লেষণ, গীতসমূহৰ সুবলয়, সম-সাময়িক যুক্তিযুক্তা আদিৰ বিচাৰ বিশ্লেষণ হোৱা নাই। সাম্প্রতিক সময়ত সংগীত এক চিকিৎসা বিদ্যাৰ লগত জড়িত হৈ পৰিছে। গতিকে মধ্য যুগতে আৰম্ভ হোৱা সত্রীয়া গীতসমূহৰ সাম্প্রতিক গুৰুত্ব সম্পর্কে ‘সত্রীয়া গীত চৰ্চা এক বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণ’ শীৰ্ষক অধ্যয়ন কৰা হ'ব।

সূচক শব্দ : সংগীত, বৈজ্ঞানিক, বাগ, সত্র আদি।

০.১ বিষয়ৰ পৰিচয় :

শংকবদেৱ আৰু তেওঁৰ শিষ্যসকলে অসমৰ বিভিন্ন স্থানত সত্র প্রতিষ্ঠা কৰিলে। ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্য প্রতিষ্ঠা কৰা সত্ৰবোৰ অসমৰ সমাজ ব্যৱস্থাৰ মূল চালিকা শক্তি হৈ পৰিল। পৰৱৰ্তী সময়ত অসমত, সমাজৰ কাম কাজ চলোৱাত সত্রসমূহৰ নিৰ্দেশনা বা সমাজে সত্ৰক অনুকৰণ কৰা বীতি প্ৰৱৰ্তন হ'ল। বৰ্তমানো হৈ আছে। সত্ৰীয়া পৰিৱেশত বিভিন্ন সময়ত ভিন্ন সংস্কৃতি পৰিৱেশন হয়। এই সংস্কৃতিসমূহক সত্ৰীয়া সংস্কৃতি বুলি কোৱা হয়। সত্ৰত থকা সত্ৰাধিকাৰ আৰু ভক্তসকলে বিশেষকৈ কেৱলীয়া সত্ৰত ভক্তসকলৰ মাজত দৈনন্দিন বিভিন্ন কাৰ্য সমাপন কৰে। সামাজিক জীৱনৰ গৃহস্থী ঘৰএখনত যেনেদৰে বিভিন্ন কাম কাজ প্রতি দিনেই সম্পন্ন কৰা হয়। ঠিক তেনেদৰে সত্ৰ পৰিৱেশতো তেনে কিছু পালিত কৰ্ম আছে। এই কৰ্মসমূহ দৈনিক সত্ৰত চলি থাকে।

সত্ৰৰ পৰিৱেশত এই কাম-কাজবোৰৰ লগতে সাংস্কৃতিক দিশৰ চৰ্চা মন কৰিব লগীয়া বিষয়। অসমত সংগীতৰ এক পৰম্পৰাৰ আছিল। সেই পৰম্পৰাক দৈনন্দিন চৰ্চা ক্ষপত শংকবদেৱে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তেখেতে ধৰ্ম প্ৰচাৰতো সংগীত এক মাধ্যম হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। বৰ্তমানো সত্রসমূহত অন্যান্য সাংস্কৃতিক কাৰ্যসমূহৰ লগতে গীতে প্ৰাধ্যান্য পোৱা দেখা যায়। সত্ৰীয়া পৰিৱেশত পৰিৱেশিত গীতসমূহৰ সাম্প্রতিক স্থিতি, গুৰুত্ব সম্পর্কে ‘সত্ৰীয়া গীত চৰ্চা : এক বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণ’ শীৰ্ষক আলোচনা পত্ৰত আলোকপাত কৰা হ'ব।

০.২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

প্ৰস্তাৱিত বিষয়টো অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য হ'ল—

- . সত্ৰৰ গীতসমূহৰ পৰিচয় প্ৰয়োগ দাঙি ধৰা।
- . সত্ৰত পৰিৱেশিত গীতসমূহত নিহিত থকা যুক্তি আৰু গৃহৃতা বিচাৰ কৰা।
- . সত্ৰীয়া গীতসমূহৰ বাস্তৱ ভিত্তি বিচাৰ কৰা।

০.৩ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

প্ৰস্তাৱিত বিষয়টো অধ্যয়ন বাবে সত্ৰত পৰিৱেশিত গীতসমূহ অধ্যয়নৰ পৰিসৰত বখা হৈছে। অধ্যয়নৰ সুবিধাৰ বাবে প্ৰকাশিত সত্ৰীয়া গীতসমূহৰ সহায় লোৱা হৈছে। সত্ৰীয়া গীত চৰ্চা কৰা ব্যক্তিসকলক অধ্যয়নৰ পৰিসৰত বখা হৈছে।

০.৪ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

প্ৰস্তাৱিত বিষয়টো অধ্যয়ন কৰা হৈছে মূলতঃ ক্ষেত্ৰভিত্তিক। বিভিন্ন সমল ব্যক্তিৰ পৰা লোৱা মৌখিক সাক্ষাৎকাৰক ইয়াত গুৰুত্ব দিয়া হৈছে যদিও বিষয়টোৰ সূক্ষ্ম অধ্যয়ণৰ স্বার্থত বিভিন্ন প্ৰাসংগিক গুৰুত্ব সহায় লোৱা হৈছে। গৱেষণাৰ বিভিন্ন প্ৰসংগত নিজস্ব বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা হৈছে। বিষয়বস্তু অধ্যয়নৰ বাবে বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। প্ৰযোজন অনুসৰি বৰ্ণনামূলক আৰু তুলনামূলক পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হৈছে।

১.০ সত্ৰীয়া গীতৰ পৰিচয়

চৰ্যাপদৰ পৰাই অসমীয়া গীতৰ লিখিত ৰূপ পোৱা যায়। লিখিত ৰূপৰ আগতেই মৌখিক ৰূপৰ সৃষ্টি হয়। সেয়ে ক'ব পাৰি যে চৰ্যাপদৰ আগৰ পৰাই অসমীয়া গীতৰ চৰ্চা

আছিল। “শংকবদেরে ভবত্ব নাট্যশাস্ত্র ন্ত্য-নাট্য সম্পদসমূহক লৈ থলুৱা উপাদানৰ সৈতে সংযোগ ঘটাই যি সংগীতৰ ধাৰাৰ প্ৰবৰ্তন কৰিলে, ইয়াক দৰাচলতে শুদ্ধৰূপত ‘শংকৰী সংগীত বা ‘সত্ৰীয়া গীত’ বুলি ক’লে ভুল নহয়।”(নাৰায়ণ চন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামী, সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ স্বৰ্ণৰেখা, পৃ.—৫৮০) গীত গাবৰ বাবে বচিত। সেয়ে গীতত সুৰ সংযুক্ত হৈ থাকে। সুৰৰ সংযোগত গীতবোৰ শ্ৰতি মধুৰ হয়। সত্ৰৰ বিভিন্ন কাম-কাজত পৰিৱেশিত গীত-পদসমূহৰ সত্ৰীয়া গীতৰ ভিতৰোৱা। পুৱা প্ৰসংগৰ পৰা, বৰগীত, ভাওনাৰ গীতলৈকে সকলোখিনি গীতেই সত্ৰীয়া গীতৰ অনুষ্ঠান। সত্ৰত্বে নৈমিত্তিক অনুষ্ঠানৰ কিছুমান গীত পদ বেলেগ।

সত্ৰৰ অনুষ্ঠানত পৰিৱেশিত সকলোবোৰ গীতেই সত্ৰীয়া গীত হিচাপে স্বীকৃতি দিব পাৰি। সত্ৰীয়া গীতসমূহত কেৱল শংকবদেৱ, মাধৱদেৱৰ সৃষ্টি নহয়। তাৰ লগতে তেওঁলোকৰ শিষ্য-প্ৰশিষ্য, পৰৱৰ্তী সত্ৰাধিকাৰ সকলে বচনাকৰা গীত পদবৰ প্ৰচলন আছে।

২.০ সত্ৰীয়া গীতৰ শ্ৰেণী বিভাগ আৰু প্ৰয়োগ

সত্ৰীয়া গীতসমূহক পাঁছটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি—(ক) নিত্য প্ৰসঙ্গৰ গীত, (খ) বৰগীত, (গ) ভাওনাৰ গীত, (ঘ) নৈমিত্তিক অনুষ্ঠানৰ গীত, আৰু (ঙ) অন্যান্য।

(ক) নিত্য প্ৰসঙ্গৰ গীত—সত্ৰত দৈনন্দিন চৈধ্য প্ৰসংগৰ অনুষ্ঠান হয়। প্ৰতি দিনে চৈধ্য প্ৰসঙ্গৰ অনুষ্ঠানত —বৰগীত, ভটিমা, টোটয়, চপয়, গায়নৰ গীত, ওজাৰ গীত, প্ৰভাতী গীত, আৰতি আৰু সংকীৰ্তন থাকে। নিত্য প্ৰসঙ্গৰ কেইবাঠাইটো বৰগীতৰ ব্যৱহাৰ হয়। অৱশ্যে প্ৰতিটো বৰগীতৰ তাৎপৰ্য আৰু বাগ বেলেগ।

প্ৰসঙ্গৰ গীতৰ বাবে নামলগোৱাজনে অতি কমেও তিনিটা বাগ জানিব লাগে। পুৱা, বিয়লি আৰু বাতিৰ প্ৰসঙ্গৰ বাবে। বাগ গোৱাৰ পাছতে অন্যান্য গীতসমূহ পৰিৱেশন কৰে।

ভটিমা : শংকবদেৱ আৰু মাধৱদেৱে স্মৃতি বা প্ৰশংসিস্তুচক এক শ্ৰেণীৰ গীত বচনা কৰিছিল, সেয়া হ'ল—ভটিমা। “প্ৰাচীন ভাৰতবৰ্ষত ভট্ট বা ভাট নামৰ শ্ৰেণীৰ গায়ক আছিল। তেওঁলোকে বেজা -মহাৰজা, কন্যা-জীয়ৰী আদিৰ গুণ-গৱিমা দেশে দেশে গাই ফুৰিছিল। তেওঁলোক স্থাবক বা প্ৰশংসকাৰী, বা গুণ কীৰ্তনকাৰী। ভাটৰ লগত কিছু পৰিমাণে সংগতি থকা চৰণ, গুজৰাটৰ ভৰত, গায়ক আদিৰ মিল পৰিলক্ষিত হয়। পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যত নট-ভাটৰ উল্লেখ আছে। তৌৰ্ধ ভ্ৰমণ কৰিবলৈ যোৱাৰ প্ৰসংগত শংকবদেৱৰ কঞ্জনাত সুৰভি ভাট আৰু হৰিদাস ভাট স্বৰপে ধৰা দিছিল। ভাটৰ স্তুতিমূলক গীতৰ নামেই ভটিমা।”(নবীনচন্দ্ৰ শৰ্মা, মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকবদেৱ, পৃ.—২৬১)

ভটিমাৰ স্মৃতি বা প্ৰশংসিসমূহলৈ লক্ষ্য কৰি চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি— দেৱভটিমা, নাট ভটিমা, বাজ ভটিমা আৰু গুৰু ভটিমা।

দেৱ ভটিমাত দেৱতাৰ প্ৰশংসিমূলক। ‘বন্দে গোবিন্দ গোপীজন মানন্দা’, ‘জয় জগদীশ দীশ’, ‘পেথিয়ে চানুৰ সভা মই’ এই তিনিটি গীতক দেৱ ভটিমা বুলি কোৱা হয়। বালক কৃষ্ণৰ বৰ্ণনা গীত তিনিটা সন্নিৰিষ্ট কৰা হৈছে।

শংকবদেৱে বচনাকৰা নাটকৰ লগতো ভটিমা জড়িত কৰাইছিল। নাটৰ আৰম্ভণি,

নাটৰ মাজত আৰু নাটৰ শেষত ভটিমা প্ৰয়োগ কৰিছিল। নাট ভটিমাৰেত উপাস্যদেৱতাৰ গুণগৰিমা, কৃষ্ণ-বামৰ ঋপ গুণ, নায়ক-নায়িকাৰ ঋপ-গুণ আৰু শেষত মুক্তি মংগল ভটিমাৰ প্ৰয়োগ দেখা পোৱা যায়।

শংকৰদেৱে কোঁচ বজা নৰনাৰায়ণৰ প্ৰশস্তিমূলক এটি গীত তেওঁৰ বাজসভাত পৰিৱেশন কৰিছিল। সেই গীতটোকে বাজ ভটিমা বোলা হয়। গুৰু ভটিমা মাধৰদেৱে বচনা কৰিছিল। মাধৰদেৱে তেওঁৰ গুৰু শংকৰদেৱেৰ প্ৰশস্তিসূচক এটি গীত বচনা কৰিছিল। ‘জয় গুৰু শংকৰ সৰ্বগুণাকৰ’ এই গীতটোক গুৰু ভটিমা বোলা হয়।

টোটয় চপয় : শংকৰদেৱেৰ সংস্কৃত গুৰু আহিৰে আসমীয়া ভাষাত গীত পদ বচনা কৰিছিল। তাৰ ভিতৰত টোটয় পদ সংস্কৃতৰ আহিৰে বচনা কৰা। টোটয় শ্লোক হিচাপে ব্যৱহৃত সংস্কৃতত। শংকৰদেৱে ‘মধু দানৰ দাবণ দেৱ বৰম’ তোটয় বচনা কৰে। এই টোটয়ৰ বিশেষত হ'ল যে বাৰটা অক্ষৰত বচনা কৰা হয়। টোটয়ত বিষুবে স্তুতি বৰ্ণনা কৰা হৈছে।

চপয় হ'ল—“সং চতুৰ্পদী। চাৰি ফাঁকি থকা, পৰম্পৰে মিল হোৱা চাৰি ফাঁকিৰ এবিধ ছন্দেৱে বচনা কৰা বিষুবে স্তুতি”(হেমকোষ, ৩৩৬)

(খ) বৰগীত : সত্ৰ পৰিৱেশিত গীতৰ ভিতৰত বৰগীত উল্লেখযোগ্য। বৰগীতৰোৱা শংকৰদেৱেৰ মাধৰদেৱেৰ বচনা কৰা গীতৰোৱকে বুজায়। “আভিধানিক মতে ‘বড়’ মানে শ্ৰেষ্ঠ বা উৎকৃষ্ট আৰু ‘গীত’ মানে কথা বা প্ৰাচন। পুণ্যার্থ—উৎকৃষ্ট কথা।”(নাৰায়ণ চন্দ্ৰ গোস্বামী, ৬০০)

বৰগীতৰোৱাৰ পথমে কেৱল গীত বুলিহে কোৱা হৈছিল। বৈষ্ণৱ পৰম্পৰাত অন্যান্য গীতসমূহতকৈ শংকৰ-মাধৰ গীতক উচ্চ পৰ্যায়ত বা পৃথক হিচাপে পৰিচয় কৰাৰ বাবে তেওঁলোকৰ পৰাৰ্তাসময়ত তেওঁলোকৰ গীতসমূহক ‘বৰগীত’ বোলা হয়।

বৰগীতৰোৱাৰ বিষয়বস্তু অনুসৰি ভাগ কৰিব পাৰি—

বৰগীতৰ বিষয়বস্তু অনুসৰি চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি (ক) কৃষ্ণৰ মহিমা প্ৰকাশক,

(খ) ভক্তিপ্ৰকাশক, (গ) আত্মজ্ঞান (ঘ) উপদেশাত্মক।

(ক) কৃষ্ণৰ মহিমা প্ৰকাশক বৰগীতৰোৱা কেইটিবাটাও ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি—

(১) শ্ৰীকৃষ্ণৰ প্ৰশস্তি বা স্তুতি সূচক ‘জয় জয় যাদৰ’, নাৰায়ণ চৰণে কৰোঁহো গোহাৰি’ আদি, (২) ঋপ সৌন্দৰ্যৰ বৰ্ণনা ‘মধুৰ মূৰৰ্তি মূৰৰ্তি’ আদি, (৩) কৃষ্ণৰ লীলা বিষয়ক—জাগৰণৰ গীত—‘উঠ উঠ বাপু চান্দ বয়ন’, ‘উঠৰে উঠ বাপু গোপালহে’ আদি। খেলনৰ গীত—‘বিৰিন্দৰনে কেলে যশোদানন্দ লালনা’, গোপাল খেলে বালক বালক সংগে’ আদি। চলনৰ গীত—‘মাই হেৰ গোকুল চান্দ আৱে’, ‘পৰভাতে শ্যামকানু ধেনু লৈয়া সংগে’, ‘আলোভাই চল আইস যাই বিৰিন্দৰবণে’, আদি। নৰ্তন—‘ভালি নাচে মদন গোপাল’, আদি। লীলা বিষয়ক—‘আগো মাই তোহাৰি চৰণ যদুগণি’ আদি এই শ্ৰেণীৰ বৰগীত।

(খ) ভক্তিপ্ৰকাশক বৰগীত— (১) নামৰ মহিমা প্ৰকাশক গীত—‘বোলছ বাম নামেসে মুকুতি নিদানা’, (২) ভক্তিৰ মহিমা প্ৰকাশক—‘নাহি নাহি বময়া বিনে’, (৩) চিন্তন—‘গোবিন্দ চিন্ত বাল গোপালং’, ‘পৰভাতে সুমৰো গোবিন্দ হৃষীকেশ’, (৪) ভক্তি বিবহ—‘গোপিনী প্ৰাণ’, কাহেনু গয়োৱে গোবিন্দ’, আদি এই শ্ৰেণীৰ বৰগীত।

(গ) আত্মজ্ঞান বর্গীত—(১) আঘানিবেদনমূলক—‘শ্রী বাম মই পাপী’, (২) মন প্রবোধমূলক—‘পামৰ মন বাম চৰণে চিত্ত দেহ’, (৩) উপলব্ধি—‘গোপালে কি গতি কৈলে’, ‘পারে পৰি হৰি’, এই শ্ৰেণীৰ বৰ্গীত।

(ঘ) উপদেশাত্মক বৰ্গীত—(১) উপদেশ—‘শুনলো পঞ্চিত, হৰিপদ সেৱা বসে থিৰ কৰ চিত্’ এই শ্ৰেণীৰ গীত।

বৰ্গীতৰ পৰিৱেশনৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় “পুৱাৰ ভাগত মাথোন শ্যাম, শ্যামগড়া, ললিত, কৌ, অহিৰ, কল্যাণ আৰু পূৰ্বী—এই সাতোটি বাগৰ গীতহে গোৱা হয়।”^{১০} পুৱাৰ ভাগত এই বাগকেইটা পৰিৱেশনৰ লগত দেখা যায় যে তাৰ লগত বৰ্গীতটোৰ অৰ্থ আৰু সুৰ-লয়-তান জড়িত হৈ থাকে। পুৱাৰ ভাগতে মানুহে কোলাহল বা উচ্চ ধ্বনি আদি গ্ৰহণ নকৰে। পুৱাৰ পৰিকল্পনাই দিনটোৰ বাবে কৰ্ম স্পৃহা বৃদ্ধি কৰে। সেয়ে এনে সময়ত শান্ত সমাহিত ধ্যান আদি জন্মাব পৰা গীতে মানুহক প্ৰেৰণা দিয়ে। গতিকে এই সময়ত এই বাগৰ গীত গোৱা হয়। এই বাগ কেইটাত প্ৰার্থনা, জাগন আদিৰ ভাৰ ফুটি উঠা দেখা যায়।

বিয়লি প্ৰসঙ্গ অনুষ্ঠানত পৰিৱেশন কৰা বৰ্গীতবোৰ বাগ ভাটিয়ালী, বসন্ত, আশোৱাৰী, কল্যাণ আদি বাগ গায়। প্ৰার্থনা, ৰং ধেমালি, আনন্দ, প্ৰৱেশ-প্ৰস্থান আদিৰ গীতৰ লগত এই বাগ গোৱা হয়।

আনহাতে নাটক সৰহ সংখ্যক গীত পোৱা যায়। নাটক পোৱা গীতৰ বাগবোৰ—সিঞ্চুৰা, কানাৰা, আশোৱাৰী, গোৰী, কৌ, শ্ৰীগোৰী, কৌ, শ্ৰীগোৰী, বেলোৱাৰ, বৰাবী, শ্ৰীগান্ধাৰ, ভাটিয়ালী, পূৰ্বী, সুহাই, মাছৰ কল্যাণ, কেদাৰ, গান্ধাৰ, অহিৰ, শ্ৰী মাছৰ ধনশ্ৰী, নাটমল্লাৰ সাৰঙ্গ, নাট, কেদাৰ, শ্যাম, তুৰবসন্ত, শ্ৰীপয়াৰ আদি। এই বাগবোৰে নাটক বিৰহ, শৃঙ্গাৰ, যুদ্ধ ভয়াবহতা আদিৰ উপস্থাপন কৰে। নায়ক-নায়িকাৰ প্ৰৱেশ-প্ৰস্থান, আনন্দ-বিযাদ আদিও বাগবোৰত প্ৰতিফলিত হয়।

(গ) ভাওনাৰ গীত—সত্ৰত পৰিৱেশিত নাটক বিশেষকৈ অংকীয়া নাটকোৰৰ গীতৰ প্ৰযোগ লক্ষ্য কৰা যায়। “নাটৰ এটা প্ৰধান অংগ গীত। নাটকীয় চৰিত্ৰসমূহৰ বিবিধ কাৰ্যৰ উপৰি মনৰ হাব-ভাব আদি বুজাবলৈ বা প্ৰকাশ কৰিবলৈকো গীতৰ আশ্রয় লোৱা হৈছে। নাটসমূহ যেতিয়া অভিনয় কৰা হয় তাকে ভাওনা বুলি কোৱা হয়। ভাওনা বা নাটকবোৰত ব্যৱহৃত গীতে বিষয়বস্তুক অধিক আকৰ্ষিত কৰাৰ কৌশল দেখা পোৱা যায়। ভাওনা নাটকৰ লগত জড়িত গীতবোৰ উপস্থাপন আৰু তাৎপৰ্যৰ ফালৰ পৰা গীতবোৰক ভাগ কৰিব পাৰি—আৰস্তণি গীত, প্ৰৱেশ প্ৰস্থানৰ গীত, নাটৰ আংগিক গীত, আৰু সামৰণি গীত।

আৰস্তণি গীত—ভাওনাৰ নাটৰ আৰস্তণি গীতে নাটৰ বিষয়বস্তুৰ পূৰ্বাভায় দাঙি ধৰে। আৰস্তণি গীতত ‘সুহাই বাগ’ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। শংকৰদেৱে ‘ঝঁকিণী হৰণ’, ‘কেলিগোপাল’, আৰু ‘বামবিজয়’ নাটত আৰস্তণি মানী গীত ব্যৱহাৰ কৰিছে। পৰৱৰ্তী নাটকৰাবসকলে তেওঁৰ নাটৰ অনুকৰণ কৰা দেখা যায়। আৰস্তণি গীতৰ জৰিয়তে নাটকৰ মূল লক্ষ্যৰ লগতে কাহিনীৰ চমু বৰ্ণনা উপস্থাপন কৰা পৰিলক্ষিত হয়। যেনে—

‘নান্দী গীত, বাগ— সুহাই, একতালি

ঞং ।। জয় জগজীরন মুরাকু ।।

পারে পৰণাম হামাকু ।।

পদ ।। পঞ্চ মুহে যাহে তুতি বুলি

শিরে হৰ ধৰ পদধুল ।।

যাহে সুবাসুৰ কৰ সেৱা ।

সোহি মোহি গতি দেৱ দেৱা ।।

বিপুন্তসৱ যোহি জিনি ।।

হৰল হৰযে ঝৰকমণি ।।

কৰল বিবিধ বিলাসা ।

কহতু শক্ত হবি দাসা ।।(ৰক্ষিণী হৰণনাটৰ আৰম্ভণি গীত)

এই দৰে নাটৰ আৰম্ভণি গীতবোৰত ঘটনাক্ৰমৰ চমু আভাস দাঙি ধৰা হয়।

প্ৰৱেশ-প্ৰস্থানৰ গীত— ভাওনাৰ প্ৰৱেশ বা প্ৰস্থানৰ গীতবোৰ আন এক বৈশিষ্ট্য আছে।

নায়ক নায়িকাৰ লগতে নাটকৰ মুখ্য চৰিত্ৰসমূহৰ প্ৰৱেশত গীতৰ প্ৰয়োগ দেখা পোৱা যায়।

প্ৰৱেশৰ গীতে প্ৰৱেশ কৰা চৰিত্ৰৰ বৰ্ণনা, পৰিচয়, কৰ্ম আৰু বিশেষ চৰিত্ৰৰ মনৰ অস্থিৰতা বিষয়ে অৱগত কৰায়। প্ৰৱেশৰ গীতেই চৰিত্ৰৰ সম্পর্কে এক ধাৰণা দিয়াৰ চেষ্টা কৰা দেখা যায়। নায়ক বা মূল চৰিত্ৰৰ প্ৰৱেশৰ গীত সিদ্ধৰা বাগত গোৱা হয়। কিন্তু কেলিগোপাল আৰু পত্নীপ্ৰসাদ নাটক নাটক বাগত দিয়া আছে। নাটকৰ কোনো পালি চৰিত্ৰৰ প্ৰৱেশ প্ৰস্থানত আশোৱাৰী, সুহাই, কানাৰা, ধনশ্রী, নাট, শ্ৰী গান্ধাৰ আদি বাগৰ প্ৰয়োগ কৰা হয়।

নাটৰ মাজত যুদ্ধৰ বৰ্ণনা আদিত কামোদ, কানাৰা, তুড়, গান্ধাৰ, নাটমল্লাৰ, ধনশ্রী, শ্ৰীগান্ধাৰ সাৰংগ আদি বাগৰ প্ৰয়োগ কৰা দেখা যায়। যুদ্ধৰ উত্তেজনাপূৰ্বক পৰিস্থিতি এই বাগত নিহিত হৈ থাকেক। গীতবোৰৰ মাজেৰে ঘটনাক্ৰমৰ বিৱৰণ দাঙি ধৰাৰ প্ৰয়াস কৰা দেখা যায়।

বিলাপ বাবে কাৰণ্য প্ৰকাশৰ বাবে শ্ৰীগান্ধাৰ, শ্ৰী, সুহাই, তুৰ, বসন্ত, তুৰ ভাটিয়ালী, কৌ, ভূপালী আদি বাগ ব্যৱহাৰ কৰে।

নাটৰ সামৰণি গীত— এই গীত নাটকৰ শেষত প্ৰয়োগ কৰা থাকে। এই গীত কল্যান বা পূৰৱী বাগত থাকে। নাটৰ পৰিৱেশনত হোৱা ভূলৰ মার্জনা লগতে স্তুতি বা প্ৰসন্নি এই গীতৰ বিষয়বস্তু।

(ঘ) নৈমিত্তিক অনুষ্ঠানৰ— সত্পৰিৱেশত নিৰ্দিষ্ট উৎসৱৰ পাৰ্বনত কিছুমান গীতৰ প্ৰয়োগ দেখা পোৱা যায়। জন্মাষ্টকী, গুৰু তিথিত নিত্য প্ৰসঙ্গৰ লগতে উৎসৱৰ সংগতিপূৰ্ণ গীত ব্যৱহাৰ কৰে। বৰপেটা সত্ৰত দৌলউৎসৱত ফাকুৱা গীত পৰিৱেশন হয়। সত্ৰায়া গীতৰ অন্তৰ্গত নহয় যদিও হোগীগীততো কৃষ্ণৰ বৃন্দাবনৰ বৰ্ণন সম্পর্কীয় গীত সংযোগ দেখা যায়। বিশেষকৈ বৰপেটা সত্ৰত এই উৎসৱৰ মূল হিচাপে পালন কৰে। সত্ৰৰ ভকত তথা সত্ৰাধিকাৰকে আদি কৰি সকলোৱে এই গীত পৰিৱেন কৰে।

(ঙ) অন্যান্য—সত্রসমূহত অন্য কিছুমান গীতৰ চৰ্চা দেখা যায়। বৰপেটা সত্রত থিয়নাম আৰু পালনাম বিশেষ ভাৱে প্ৰচলিত। সত্রৰ চৌহদত থিয়নাম গোৱা নহয় কিন্তু বহা'গৰ সাতবিহুৰ দিনত সত্রৰ মূল বাটচৰাৰ সম্মুখত এই গীত গোৱা হয়। থিয়নামবোৰ বিশেষকৈ কীৰ্তন পুথিৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰি গাই। এইনামত নাগাবা আৰু তালৰ সংযোগ ঘটে। কাতি মাহত বৰপেটা সত্রৰ হাটীয়ে হাটীয়ে থিয়নাম, পালনাম আয়োজন কৰে। বহাগ বিহুত থিয়নামৰ প্ৰতিযোগিতামূলক পৰিৱেশন হয়। বৰপেটা সত্রত নাওখেলৰ গীতৰ প্ৰচলন আছিল। বৰপেটা সত্রৰ অস্তৰ্গত নাওসজা পৰিয়াল একোটা আছে। এই পৰিয়ালকেইটা বৰপেটা সত্র স্থাপন কৰা দিনৰ পৰাই আছে। সত্রত নিজা ভাগ আছে। তেওঁলোকে নাওঁ সাজি এটা দিনত নাওৰ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। সেই নাও প্ৰদৰ্শনত পৰিৱেশন কৰা গীতেই নাওখেলৰ গীত। নাওখেলৰ গীতবোৰ কীৰ্তন ঘোষাৰ পদ গোৱা হয়।

গড়মূৰ সত্রত গোপীনিৰ দিহা নামৰ পৰিৱেশন হয়। দুপৰিভাগত এই নাম পৰিৱেশন কৰে। এই নামত প্ৰশংসনসূচক লগতে আজ্ঞ জ্ঞান তথা কৰ্ম সম্পর্কীয় দিহা দিয়া হয়। এই নামটো কীৰ্তনৰ গীত পদ ব্যৱহাৰ হয়।

৩.০ সাত্ৰীয়া গীতৰ বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণ

ভাৰতীয় সংগীতত শাস্ত্ৰ অনুসৰি গীত, বাদ্য আৰু নৃত্য এই তিনিও কলাৰ সমন্বয়ক একেলগে ‘সংগীত’ বোলে অৰ্থাৎ ‘গীতং বাদ্যং তথা নৃত্যং ক্ৰয়ং সংগীতমুচ্যতে’ (সংগীত ৰঞ্জকৰ) এই তিনি কলাৰ সংমিশ্ৰণতে সংগীতে পৰিপূৰ্ণতা পাই। অৱশ্যে এই তিনিকলাৰ ভিতৰত গীতক শ্ৰেষ্ঠ হিচাপে ধৰা হ'য় কাৰণ গীতৰ লগত বাদ্য জড়িত হৈ থাকে আন হাতে নৃত্যৰ লগতো গীত সংযুক্ত হৈ থাকে। শৎকবদেৱে নৰবৈষণৱ ধৰ্ম চৰ্চা কৰাৰ আগৰ পৰাই অসমত গীত চৰ্চাৰ এক পৰিৱেশ আছিল “‘ৰৌদ্ৰসহজীয়া প্ৰস্ত সিদ্ধাচাৰ্য সকলে ‘চৰ্যাবোৰ ৰচনা কৰিছিল তেওঁলোকৰ মাৰ্গৰ ধৰ্মীয় গৃত্যত্বৰ শিক্ষা আৰু প্ৰচাৰৰ বাবে। এই প্ৰসংগত ‘বৰখেলীয়া’ বা বাতিখোৱা সম্প্ৰদায়ৰ ‘চিয়া’ (চৰ্যা) গীতৰোৱলৈও আঙুলিয়াৰ পাৰি। লোকায়ত সমাজক লোকৰচিৰ মাধ্যমেৰে আধ্যাত্মিক শিক্ষা দিয়াৰ প্ৰয়াসেৰে দুৰ্গাৰ বৰে গীতত বামায়ণ (গীতি বামায়ণ ৰচনা কৰাৰ বাহিৰেও সৰ্পদেৱী মনসা পদাদেৱীৰ মহিমা প্ৰকাশক ‘মনসা-গীত’ ৰচিল। দুৰ্গাৰ সমসাময়িক অথচ বয়সে তেওঁতকৈ অলপ ডাঙৰ মনকৰেও ‘মনসা-গীত’ ৰচনা কৰিছিল। পীতাম্বৰ দিজেও ‘উয়া পৰিণয়’ কাৰ্যৰ মাজে মাজে অনুভূতি সিক্ত আৰু ধৰনি ব্যঙ্গনা বিশিষ্ট গীত পৰিৱেশন কৰিছে।”(নবীনচন্দ্ৰ শৰ্মা, ২৩৪) ইয়াৰ পৰাই জানিব পাৰি অসমত ধৰ্মীয় প্ৰকাশক গীতৰ এক বীতি পূৰ্বৰ পৰাই প্ৰৱৰ্তন আছিল। সেইয়া মৌখিক ক্ষেত্ৰতে হওঁক বা লিখিত গীতেই হওঁক। সেয়ে পৰবৰ্তী সময়ত শৎকবদেৱে ধৰ্মীয় চৰ্চাৰ দিশত গীতক প্ৰাধান্য দিয়ে। ‘গীতৰ সহায়েৰে মানুহৰ নিৰুদ্ধ চৈত্যনক জগাই গীকেই সেই চৈত্য-প্ৰভাৱৰ উপায়-স্বৰূপ কৰি লোৱা হয়। সকলো বিষয়েই সকলো মানুহৰেই অলপ নহয় অলপ অস্পষ্ট ধাৰণা আছেই, গীত বা কৰিতাৰ সহায়েৰে সেতা অস্পষ্ট ধাৰণাক স্পষ্টভাৱে প্ৰকাশ কৰি সেই

ধারণা আছিল সি গীতৰ সহায়ত ফুটি উঠি প্রাণ-চৈতন্যৰ লগত মিহলি হৈ যায়।”(বানীকান্ত কাকতি, ১১২) ইয়াৰ পৰা এটা কথা স্পষ্ট শংকৰদেৱ যি বৈষম্য আন্দোলন আৰম্ভ কৰিছিল। তাৰ প্ৰতি মানুহক জগাই তুলিবলৈ আকৰ্ষিত কৰিবলৈ গীতৰ বচনা কৰিছিল।

শংকৰদেৱে বচনা কৰা গীত কেৱল ধৰ্মীয় দিশতে নহয়। ব্যৰহাবিক আৰু গাঠনিক দিশৰ পৰা গীতবোৰ মন কৰিবলগীয়া। বৰগীতৰ লগত ধৰ্মপদী গীতৰ সমস্পৰ্কে ইতিমতে আলোচনা কৰা হৈছে। ভাৰতীয় শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ দৰেই বৰগীতৰ বাগ যুক্ত গীতবোৰো গোৱাৰ নিৰ্দিষ্ট সময়ত নিধাৰণ লক্ষ্যণীয়। “প্ৰত্যেক বাগ পৰিৱেশনৰ সময় নিৰ্ধাৰণৰ বাবে দিন-বাত্তিৰ ২৪ ঘটাকক দুভাগত ভগাই লোৱা হৈছে। প্ৰথমভাগ দিনৰ ১২ বজাৰ পৰা বাতি ১২ বজালৈ আৰু দ্বিতীয়ভাগ বাতি ১২ বজাৰ পৰা দিনৰ ১২ বজালৈকে। এই ভাগ অনুসৰি প্ৰধান দুটা অংগ। এটা ভাগক অৰ্থাৎ প্ৰথম ভাগক পূৰ্বাংগ আৰু দ্বিতীয় ভাগক উত্তৰাংগ বোলা হয়।.. পূৰ্বাংগবাদী বাগৰ বাদী স্বৰ পূৰ্বভাগত অৰ্থাৎ সা, রে, গ, ম এই স্বৰৰ ভিতৰত আৰু উত্তৰাংগবাদী বাগৰ বাদী স্বৰ উত্তৰভাগত অৰ্থাৎ প, ধ, নি, সা এই স্বৰকেইটাৰ ভিতৰত হ'ব লাগিব।”(ৰঞ্জীনায়ক, ২৩) সত্ৰীয়া পৰিৱেশিত নিত্য প্ৰসঙ্গৰ গীতবোৰ নিৰ্দিষ্ট সময়ত নিৰ্দিষ্ট বাগত বন্ধা আছে। এই বাগবোৰ পটালোচনা কৰিলে দেখা যায় যে পুৱাৰ ভাগত যিৰোৱা বাগ পৰিৱেশন হয়। এই বাগখিনি উত্তৰাংগবাদী প, ধ, নি সা স্বৰত অন্তভুক্ত। আনন্দাতে বিয়লি বা বাতিৰ প্ৰসঙ্গত জড়িত গীতৰ বাগ পূৰ্বাংগবাদী বাগৰ সা, রে, গ, ম স্বৰৰ অন্তর্গত। শংকৰদেৱৰ সময়ত বা শংকৰদেৱে শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ চৰ্চা কৰিছিল নে সেই তথ্য পোৱা নাযায় কিন্তু শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ ধাৰা লগত বৰগীতৰ পৰিৱেশন শৈলীৰ সামজঞ্চই বৰগীতবোৰ যে কেৱল মনোৰঞ্জক পৰিৱেশ্য কলা নহয় সেই কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি।

সত্ৰীয়া গীতৰ চৰ্চাৰ ধাৰাক যদি লক্ষ্য কৰা যায় তেন্তে দেখা যায় যে শংকৰদেৱৰ সময়লৈকে অসমত সংগীত চৰ্চাৰ এক ব্যাকৰণীক ধাৰা নাছিল। সেয়ে ধৰ্মীয় গীতৰ জৰিয়তেই শংকৰদেৱে গীতৰ আৰশ্যকতা সম্পৰ্কীয় এক দৰ্শনৰ পাতনি মেলিছিল। শংকৰদেৱ বা বৈষম্যৰ সমাজৰ গীতবোৰ ধৰ্মমূলক হোৱাৰ কাৰণ হ'ল শংকৰদেৱৰ সমসাময়িক ভাৰতীয় শাস্ত্ৰীয় গীত বা পাশ্চাত্য গীতসমূহ কেৱল ধৰ্মী দিশতেই লিপিবদ্ধ আছিল। পাশ্চাত্যৰ সংগীতৰ ধাৰালৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে শংকৰদেৱৰ সময়তে পাশ্চাত্যৰ সংগীতত ‘হাৰমণি আৰু পলিফণী ব্যৱহাৰ ব্যাপক হাৰত হ'লৈ আৰম্ভ কৰে।... পলিফণী এটি সমূহীয়া বা বৃন্দ গানৰ ভাগ য'ত এটা শৰী পৰিৱেশন কৰি থাকেৰে এটা নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ ব্যৱধানত সেই শাৰীটো শেষ হোৱাৰ আগতে অন্য এটা প্ৰচে তাক পুনৰ ওপৰা ওপৰিকৈ পৰিৱেশন কৰে।”(হিৰন্ময়ী দাস গঁগা, ১২) সত্ৰীয়া গীতৰ পৰিৱেশনত এই পদ্ধতিৰ অৱলম্বন কৰা কৰা দেখা যায়। সত্ৰীয়া প্ৰসংগ অনুষ্ঠানত এবাৰ গোৱা গীত পুনৰ অন্য নামতিসকলে দোহাৰা ব্যৱস্থাটো প্রাশ্চাত্য সংগীতৰ ধাৰাৰ সৈতে মিল আছে।

সংগীত চৰ্চাৰ ধাৰা নিয়মিত ভাৱে পৰিৱেশনে বৌদ্ধিক বিকাশ আৰু দক্ষতা উন্নত কৰাত সহায়ক হয়। সেয়ে সত্ৰীয়া পৰিৱেশিত প্ৰসংগৰ জৰিয়তেই হওক বা বৰগীতবোৰৰ দৈনন্দিন পৰিৱেশনে ব্যক্তিত্ব বিকাশত অৱিহণা যোগোৱাৰ এক প্ৰচেষ্টা বুলিব পাৰি।

৪.০ সাম্প্রতিক সময়ত সত্রীয়া গীতৰ গুৰুত্ব আৰু ভৱিষ্যৎ সন্তোষনা

সাম্প্রতিক সময়ত সংগীতক চিকিৎসা বিজ্ঞানৰ লগত জড়িত কৰা হৈছে। বিশেষকৈ মনোবিজ্ঞানৰ চিকিৎসাৰ বাবে সংগীত ব্যৱহাৰ হয়। সংগীতে মনৰ তিনিটা অৱস্থাক ক্ৰিয়া কৰে চেতন, অৱচেতন আৰু অচেতন অৱস্থাক। চেতন অৱস্থাত সংগীত শুনিলে মনৰ একাধিতা বৃদ্ধি কৰে আৰু তাৰ ফলত মণজু যোগাভ্ৰক কামত নিয়োজিত হয়।

সংগীতে মানুহৰ ব্যক্তিত্ব বিকাশ কৰে। “মানুহে জ্ঞাতে বা অজ্ঞাতে গান ভাল পায়। ন্ত্য বা বাদ্যৰ ক্ষেত্ৰত সকলোৱে সমানে ৰুচি নাথাকিব পাৰে, কিন্তু গানৰ ক্ষেত্ৰত ই এক স্বাভাৱিক প্ৰেমৰ দৰে কোমল অনুবৰৰ সৃষ্টি কৰে। দুখতো গান আৰু সুখতো গান। গানে প্ৰাণলৈ আনে শান্তি আৰু আনন্দ।” (নিত্য বৰা (সম্পা.), অসমীয়া প্ৰতিদিন কাকত, ৭, জেষ্ঠ-২০২১, পৃ.—১) উচ্চস্তৰীয় সংগীতে অতি সংবেদনশীল, সৃষ্টিশীল আৰু ঐকবধ্যতাৰ ক্ষেত্ৰত উদগান যোগায়। দৃষ্টিলুক সংগীত সাধনাই মস্তিষ্কৰ চাৰিওকোণৰ কনটেক্ষ লেব আৰু চেৰাবেলাম অংশক সক্ৰিয় কৰি তোলে যিয়ে বৌদ্ধিক উন্নৰণত সহায় কৰে।

সাম্প্রতিক সময়ত সত্রীয়া গীতসমূহৰ গায়ন শৈলীৰ লগত বিশ্বৰ ভিন্ন প্ৰান্তৰ সংগীতৰ সৈতে পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা প্ৰয়োজন আছে। বিশেষকৈ নীলোৎপল শইকীয়াই শেহতীয়াকৈ ‘প্ৰজেষ্ঠ-বৰগীত’ৰ দ্বাৰা বৰগীতৰ লগত আধুনিক সংগীতৰ যি পৰীক্ষা চলালে, তেনে পৰীক্ষাৰ দ্বাৰা সত্রীয়া গীতসমূহক আধুনিক প্ৰেক্ষাপটৰ সমপোযোগী কৰি তোলাৰ প্ৰয়োজন আছে।

তাৰতীয় শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ অন্তৰ্গত হিচাপে বৰগীতে অন্তভুক্ত হোৱাৰ পিছত বৰগীতৰ গায়ন শৈলীক লৈ মতানৈক্য আছে সেই কথা স্পষ্ট দৃঢ়ত ওলায় পৰিচে। ই অৱশ্যে প্ৰকৃত অধ্যয়নত প্ৰভাৱ পেলাইছে।

৫.০ উপসংহাৰ

প্ৰস্তাৱিত ‘সত্রীয়া গীতৰ বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণ’ শীৰ্ষক আলোচনা পত্ৰৰ অন্তত কেইটামান সিদ্ধান্তত উপনীত হ’ব পাৰি—

পৰম্পৰাগত ৰাগ সংগীতক শংকৰদেৱ আৰু তেওঁৰ সময়ৰ কবিসকলে দৈনন্দিন অনশীলনত পৰিনত কৰিছিল। তাৰ জড়িয়তে শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ লগত পৰিচয় কৰাইছিল।।।

সত্রীয়া পৰিৱেশত কেৱল আধ্যাত্মিক হিচাপেহে সত্রীয়া গীতৰ চৰ্চা কৰা হয়। গীতসমূহৰ ব্যঙ্গনিক বিশ্লেষণ বৰ্তমানো দেখা নাযায়।

সত্রীয়া গীতৰ মাজতো উচ্চস্তৰীয়া, স্বাস্থ্যসন্মত বিধি জড়িত হৈ আছে। গীতসমূহৰ পৰিৱেশনৰ সময়, ৰাগৰ নিৰ্দিষ্ট বীৰতিৰ পৰা সেয়া প্ৰতিফলিত হয়।

সাম্প্রতিক সময়ত বৰগীতক নীলোৎপল শইকীয়াৰ ‘প্ৰজেষ্ঠ-বৰগীত’ দৰে সম্পৰীক্ষাৰ প্ৰয়োজন আছে।

আধুনিক বিজ্ঞানসম্মত ভাষা লেব'ত সত্রীয়া গীতৰ সুৰৰ পৰীক্ষা নিৰীক্ষাৰ জড়িয়তে সত্রীয়া গীতসমূহ যে সংগীত চিকিৎসাৰ সমকক্ষ এক বিজ্ঞানসম্মত গীত সেয়া অধ্যয়নৰ থল আছে।

প্রসংগ গ্রন্থগঞ্জী :

- কাকতি, বানীকান্ত। পুরণি অসমীয়া সাহিত্য। গুৱাহাটী : অসম প্রকাশন পরিষদ, ২০০১। মুদ্রিত।
কুমাৰ, বিভূতি। সম্পা.। শংকৰদেৱ চৰ্চা মহিম বৰা। নগাঁও, ২০১৬। মুদ্রিত।
গোস্বামী, অৰূপ কুমাৰ। সত্র-সুবাস। আউনীআটীসত্র প্ৰকাশ, ২০১৯। মুদ্রিত।
গোস্বামী, কেশৱানন্দ দেৱ। সত্র-সংস্কৃতিৰ কল্পবেখ। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০১৪। মুদ্রিত।
—। সম্পা.। অক্ষমালা। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০১৪। মুদ্রিত।
গোস্বামী, নাৰায়ণ চন্দ্ৰ। সত্রীয়া সংস্কৃতি স্বৰ্গৰেখ। গুৱাহাটী : লয়াছ বুক ষ্টল, ১৯৯৪। মুদ্রিত।
গোস্বামী, পীতাম্বৰ দেৱঃ সত্রীয়া উৎসৱৰ পৰিচয় আৰু তাৎপৰ্য। ডিইগড় : কৌন্তভ প্ৰকাশন,
২০০২। মুদ্রিত।
—। চিষ্টা-বৈভৱ। মাজুনী : এ.কে প্ৰকাশন, আউনীআটী সত্র, ২০১৯। মুদ্রিত।
গোহাঁই, হীৱেন। অসমৰ জাতীয় জীৱনত মহাপুৰুষীয়া পৰম্পৰা। গুৱাহাটী : কৌন্তভ কস্তৰী প্ৰিণ্টাৰ্চ
এণ্ড পাৰিচাৰ্ছ, ২০১৪। মুদ্রিত।
দন্ত, বীৰেন্দ্ৰ নাথ। অসমীয়া সংগীতৰ ঐতিহ্য। গুৱাহাটী : অসম সাহিত্য সভা, ১৯৭৭। মুদ্রিত।
নাথ, ৰাজমোহন। সম্পা.। শ্ৰীশী মাধৱদেৱৰ 'বৰগীত। ঘোৰহাট, ১৯৪৫। মুদ্রিত।
নায়ক, ৰূপী। সংগীত দাগোণ। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০১৬। মুদ্রিত।
নেওগ, মহেশ্বৰ। অসমীয়া সাহিত্যৰ কল্পবেখ। গুৱাহাটী, ১৯৭৪। মুদ্রিত।
—। মহেশ্বৰ। পুৰণি অসমীয়া সমাজ-সংস্কৃতি। গুৱাহাটী, ১৯৮৫। মুদ্রিত।
—। (সম্পা.)। স্বৰবেখাত বৰগীত, সংগীত নাটক একাডেমী। শিলং, ১৯৫৮। মুদ্রিত।
পাটাগুৰি, জগন্নাথ। (সম্পা.)। সত্র আৰু মঠ-মন্দিৰৰ ইতিহ্বত আবিভক্ত গোৱালপাবা জিলাৰ। গুৱাহাটী
ঃ মনোৰমা প্ৰকাশ, ১৯৯১। মুদ্রিত।
পাঠক, হৰিদেৱ। বৰপেটাৰ এফিমান সংস্কৃতি। গুৱাহাটী : শংকৰী কলা মন্দিৰ প্ৰকাশ, ২০২০।
মুদ্রিত।
ভূএগা, বিপ্লবজ্যোতি। সভ্যতা।।। নগাঁও : বহু-আনন্দ প্ৰকাশন, ২০২১। মুদ্রিত।
মজুমদাৰ, তিলকচন্দ্ৰ। সত্র-দৰ্শণ। নগাঁও : মজুমদাৰ পুঁথি প্ৰকাশন, ২০০৫। মুদ্রিত।
মহন্ত, নিকৃপমা। সত্র সংস্কৃতিৰ কল্পছাঁয়াঃ আচাৰ-বীতি আৰু উৎসৱ- অনুষ্ঠান। শিৰসাগৰ ঃ কোঁৰৰপুৰ
বৰখাতপাৰ সত্র, ২০০১। মুদ্রিত।
মহন্ত, বাপচন্দ্ৰ। শক্ষবদেৱৰ ব্যক্তিত্ব আৰু সত্র ব্যৱস্থা। গুৱাহাটী : অসম প্ৰকাশন পৰিযদ, ২০০৫।
মুদ্রিত।
মহেশ্বৰ, নেওগ। পৰিত্র অসম। ধেমাজি : কিৰণ প্ৰকাশন, ২০০৮। মুদ্রিত।
বৰুৱা, মাধুযুমণ্ডি। আধুনিক অসম আৰু শক্ষবদেৱ চৰ্চা। গুৱাহাটী : বেথা প্ৰকাশন, পানবজাৰ,
২০১৯। মুদ্রিত।
লেখাৰ, উপেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ। কথা গুৰু চৰিতা। গুৱাহাটী : আঙ্গিক প্ৰকাশন, ২০১৫। মুদ্রিত।
শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০১৪। মুদ্রিত।
শৰ্মা, মুকুন্দ মাধৱ। ভৰতৰ নাট্যশাস্ত্ৰ, (অনুদিত)। গুৱাহাটী : অসম নাট্য সমিলন, ১৯৯১। মুদ্রিত।
শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিহ্বত। গুৱাহাটী, ১৯৮৪। মুদ্রিত।
হোছেইন, ইছমাইল। বৰপেটা সত্র : ঐতিহ্য আৰু বিতৰ্ক। বৰপেটা : নন্দন প্ৰকাশ, ২০১৭। মুদ্রিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 100-111

ভবেন্দ্র নাথ শহীকীয়ার চুটিগল্প ‘বর্ণনা’ আৰু তাৰ আধাৰত নিৰ্মিত চলচিত্ৰ ইতিহাসঃ এক তুলনামূলক অধ্যয়ন

প্ৰিয়াঙ্কা কাশ্যপ

অংশকালীন অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ, দক্ষিণ কামৰূপ মহাবিদ্যালয়, মিজো

Email : priyankakashyap180@gmail.com

সংক্ষিপ্ত সাৰ

চলচিত্ৰ এখন নিৰ্মাণ কৰিবলৈ যাওঁতে প্ৰথম প্ৰয়োজনীয় উপাদানটোৱেই হৈছে কাহিনী। আৰু চলচিত্ৰৰ কাহিনী হিচাপে চলচিত্ৰ নিৰ্মাতাই সম্পূৰ্ণ মৌলিক কাহিনী এটিও ল'ব পাৰে বা তেনে নকৰি সাহিত্যৰ (চুটিগল্প, উপন্যাস, কবিতা আদি) আধাৰতো চলচিত্ৰ এখন নিৰ্মাণ কৰিব পাৰে। সাধাৰণতে সাহিত্যৰ আধাৰত চলচিত্ৰ এখন নিৰ্মাণ কৰাটো এটা অতি জটিল কাৰ্য হিচাপে বিৰেচিত হৈ আহিছে যদিও সমস্ত বিশ্বতে সাহিত্যৰ আধাৰত নিৰ্মাণ কৰা চলচিত্ৰৰ সংখ্যা কম নহয়। পাশ্চাত্য দেশৰ লগতে ভাৰতবৰ্যতো চলচিত্ৰৰ জন্মক্ষণৰ পৰাই সাহিত্যৰ আধাৰত চলচিত্ৰ নিৰ্মাণ হৈ আহিছে। ভাৰতবৰ্যতৰ প্ৰথম চলচিত্ৰ বাজা হৰিচন্দ্ৰ (১৯১৩) আৰু অসমৰ প্ৰথম চলচিত্ৰ জয়মতী (১৯৩৫) সাহিত্যৰ আধাৰতেই নিৰ্মাণ হৈছে। সাহিত্যৰ আধাৰত চলচিত্ৰ নিৰ্মাণে সাহিত্যক মানুহৰ আৰু বেছি ওচৰলৈ নিয়াত সহায় কৰাৰ লগতে সহিত সমূহক স্থায়ী কৰণ দিয়ে গ্ৰহণ বাহিৰেও আন এক মাধ্যমত। এই কায়ই কোনো কম জনপ্ৰিয় সাহিত্যক বেছি জনপ্ৰিয় কৰি তুলিবও পাৰে। আকৌ চলচিত্ৰখন সফল নহ'লে নকৰিবও পাৰে। সাহিত্যৰ

আধাৰত চলচিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰিবলৈ যাওতে মূলৰ বিভিন্ন কথা বাদ দিব লগা হোৱাৰ লগতে কিছুমান নতুনকৈ সংযোজন কৰিবলগীয়াও হয়। চলচিত্ৰ এখনত অভিনয়, অভিনেতা, দৃশ্য, কেমেৰো, ব্যৱসায়, সংগীত, নৃত্য, জীৱিকা আদি বহতো দিশ জড়িত হৈ থাকে বাবে সাহিত্যৰ আধাৰত চলচিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰোঁতে মূলৰ বক্ষব্য একে বাখি লেখকৰ অনুমতি লৈ কাহিনীত সালসলনি ঘটাৰ পাৰে। চলচিত্ৰৰ বাবে আদৰকাৰী, অপ্রয়োজনীয় কথা বাদ দি দৰকাৰী কিছুমান সৃষ্টি কৰিব পাৰে। সাহিত্যত বৰ্ণনা কৰি লিখা ঘটনা চলচিত্ৰত দৃশ্যগ্রহণ কৰিব নোৱাৰিবও পাৰে। তেনে কথা কিছুমান বাদ দিব পাৰে। সাহিত্য সৃষ্টিৰ বাবে কাগজ-কলম হৈছে মূল আহিলা। তেনেকৈ চলচিত্ৰৰ বাবে কেমেৰো আৰু দৃশ্য। মাধ্যমগত কাৰণত সেয়ে সাহিত্যক আধাৰ হিচাপে ল'লেও চলচিত্ৰত মূলৰ বহতো কথা বক্ষিত নহয় আৰু বহু নতুনকৈ সৃষ্টি কৰা হয়। অনুবাদ সাহিত্যত ইয়াক সাহিত্যৰ অভিযোজনা বা চলচিত্ৰ অভিযোজনা বোলে। এই গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধটোত ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াৰ চুটিগল্প “বৰ্ণনা” (১৯৯৫)ৰ আধাৰত নিৰ্মাণ কৰা চলচিত্ৰ ইতিহাসত (১৯৯৫) মূল সাহিত্যৰ কিমান বক্ষিত হৈছে, কিমান বাদ পৰিবে আৰু নতুনকৈ কি কি সৃষ্টি কৰা হৈছে তাৰ আলোচনা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হ'ল। তুলনামূলক সাহিত্য আৰু অনুবাদ সাহিত্যৰ অস্তৰ্গতি এই বিষয়টো চলচিত্ৰ সাহিত্য বিষয়ৰে অস্তৰ্গতি এটি বিষয়।

সূচক শব্দ : চলচিত্ৰ, সাহিত্য, বৰ্ণনা, ইতিহাস, চুটিগল্প।

বিষয়বস্তুৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য :

অসমীয়া সাহিত্য জগতত সাহিত্যৰ বিভিন্ন বিভাগ, যেনে : চুটিগল্প, উপন্যাস, নাটক, কৰিতা আদিৰ বিভিন্ন দিশৰ প্ৰচুৰ পৰিমাণে অধ্যয়ন হোৱাৰ বিপৰীতে সাহিত্যৰ চিত্ৰায়ণ, চলচিত্ৰ সাহিত্য আদিৰ বিষয়ে অতি কমকৈ অধ্যয়ন হোৱা দেখা গৈছে। কিন্তু সাহিত্যৰ আধাৰত অসমত চলচিত্ৰৰ জন্মলগ্নৰে পৰা চিত্ৰনাট্য বচনা কৰি চলচিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰি অহা দেখা গৈছে। চলচিত্ৰৰ বাবে নিৰ্মাণ কৰা চিত্ৰনাট্যখনো একপ্ৰকাৰৰ নাটক। এই নাটকসমূহো সাহিত্যৰ এটা ভাগ। আকৌ সাহিত্যৰ আধাৰত বচনা কৰা চিত্ৰনাট্য আৰু তাৰ আধাৰত নিৰ্মাণ হোৱা চলচিত্ৰ সাহিত্যৰ এটা ভাগৰেই অস্তৰ্ভুক্ত। “ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াৰ চুটিগল্প “বৰ্ণনা” আৰু তাৰ আধাৰত নিৰ্মিত চলচিত্ৰ ইতিহাসঃ এক তুলনামূলক অধ্যয়ন”-শীৰ্ষক বিষয়টোৱে সাহিত্য চিত্ৰায়ণ, আধাৰ সাহিত্য আৰু চলচিত্ৰত সাহিত্যৰ চিত্ৰায়ণত আধাৰ সাহিত্যৰ পৰিৱৰ্তন আৰু পৰিৱৰ্ধন আদিৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰাই এই গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধটোৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য।

গৱেষণাৰ পদ্ধতি আৰু পৰিসৰ :

প্ৰস্তাৱিত গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধ “ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াৰ চুটিগল্প “বৰ্ণনা” আৰু তাৰ আধাৰত নিৰ্মিত চলচিত্ৰ ইতিহাসঃ এক তুলনামূলক অধ্যয়ন”শীৰ্ষক বিষয়টো তুলনামূলক, বিশ্লেষণাত্মক আৰু বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতিৰ সহায়ত অধ্যয়ন কৰা হ'ব। অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত *MLA Handbook for writers of research paper, seventh edition* প্ৰস্তৱনীতি-নিয়মসমূহ পালন কৰা হ'ব।

প্রস্তাবিত বিষয়টোত ভবেন্দ্র নাথ শইকীয়ার চুটিগলি “বর্ণনা”ৰ আধাৰত ইতিহাসচলচিত্ৰখন নিৰ্মাণ কৰোতে আধাৰ সাহিত্যৰ কিমান পৰিৱৰ্তন হৈছে, কিমানখিনি নতুনকৈ সৃষ্টি কৰা হৈছে এই বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা হ'ব। আধাৰ সাহিত্য, চিত্ৰনাট্য আৰু চলচিত্ৰখনৰ মাজত প্ৰবন্ধটো তুলনামূলক অধ্যয়নৰ দ্বাৰা এই গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধটো লিখা হ'ব।

গৱেষণাৰ বিষয়বস্তুৰ গুৰুত্ব আৰু তাৎপৰ্যঃ

চিত্ৰনাট্যও নাটকৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিভাগ। সাহিত্যৰ আধাৰত নিৰ্মাণ কৰা চিত্ৰনাট্যও সাহিত্যৰে এটা বিশেষ শাখা। সাহিত্যৰ আন বিভাগৰোৰবদৰে চিত্ৰনাট্য আৰু তাৰ আধাৰত নিৰ্মাণ কৰা চলচিত্ৰৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে। সাহিত্যক আন এক মাধ্যম (চলচিত্ৰ)ত দৃশ্য ৰূপত নিৰ্মাণ কৰোতে আধাৰ সাহিত্য কিমান বৰ্ক্ষিত হৈছে, কিমান পৰিৱৰ্তন হৈছে, কিমান পৰিৱৰ্ধন হৈছে, সাহিত্যই চলচিত্ৰত নিজৰ বৈশিষ্ট্য অক্ষম বাখিৰ পাৰিছেনে নে একে ৰূপতে আছে, নে অন্য ৰূপৰে দৰ্শকৰ আগত ভূমুকি মাৰিছে আদি দিশবোৰৰ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আছে। অনুবাদ সাহিত্যত এই বিষয়টোক অভিযোজনা বোলা হয়। আৰু তুলনামূলক সাহিত্যতো এই অধ্যয়নৰ যথেষ্ট প্ৰাসংগিকতা আৰু গুৰুত্ব আছে। অসমীয়া সাহিত্যত এই অধ্যয়নে নতুন জ্ঞানৰ বাট মুকলি কৰিব বুলি আশা কৰা হৈছে। লগতে চলচিত্ৰৰ ব্যৱহাৰিক জ্ঞানেৰে ভৱিষ্যত প্ৰজন্মই স্বাৰলম্বিতাৰ দিশত আগবঢ়িৰ পৰাৰো এখন বহল কৰ্মক্ষেত্ৰত আছে। সেয়ে এনে বিষয়ৰ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আছে বুলি ক'ব পাৰি।

তথ্য আহৰণৰ উৎসঃ

প্রস্তাবিত গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধটোৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় তথ্যসমূহে বিভিন্ন উৎসৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।

১। মুখ্য উৎসঃ ড° ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াৰ গল্প সমগ্ৰ, উৎপল দত্তৰ ইতিহাস(চিত্ৰনাট্য), ৰূপকমল প্ৰডাকশ্যন্চৰ ইতিহাস(চলচিত্ৰ)ক মুখ্য সমল হিচাপে প্ৰহণ কৰা হ'ব।

২। গৌণ উৎসঃ ১। চলচিত্ৰ সম্পর্কীয় গ্ৰন্থ যেনে ১। উৎপল দত্তৰ টুরেন্টি ফোৰ ফ্ৰেমছ, নাম নথকা এখন কিতাপ, আই ক তনাই ১। মঞ্জু বৰাই কেমোৰাৰে কোৱা কেইটামান গল্প, হীৱেন চন্দ্ৰ নাথ আৰু প্ৰাণেশ্বৰ নাথৰ ড°ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়া শ্ৰষ্টা আৰু দ্ৰষ্টা, সুৱতজ্যোতি নেওগৰ চলচিত্ৰ সাহিত্য, অপূৰ্ব শৰ্মাৰ অসমীয়া চলচিত্ৰৰ ছাঁ-পোহৰ আৰু প্ৰস্তুতি গৌণ সমল হিচাপে প্ৰহণ কৰা হ'ব।

বিষয়বস্তু সম্পর্কে পূৰ্বৰূপ অধ্যয়নৰ ৰূপৰেখাঃ

অসমীয়া সাহিত্যত সাহিত্যৰ চিত্ৰায়ণ, চলচিত্ৰ সম্পর্কে হোৱা অধ্যয়নৰ ভিতৰত অপূৰ্ব শৰ্মাৰ অসমীয়া চলচিত্ৰৰ ছাঁ-পোহৰ, সুৱতজ্যোতি নেওগৰ চলচিত্ৰ সাহিত্য আদি বিভিন্ন গ্ৰন্থত আলোচনা হৈছে যদিও ইতিহাসচলচিত্ৰ আৰু আধাৰ সাহিত্যৰ মাজত তুলনামূলক অধ্যয়ন হোৱা নাই। যতীন্দ্ৰ শইকীয়াৰ বিষয় ১। চলচিত্ৰ আৰু অন্যান্য গ্ৰন্থত “ড°ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াৰ ইতিহাস” আৰু “আমি” নামৰ প্ৰবন্ধ এটা প্ৰকাশ হৈছে। কিন্তু তাত তুলনামূলক অধ্যয়ন হোৱা নাই। এই গ্ৰন্থখনত হোৱা অধ্যয়নে চলচিত্ৰখনক বুজাত আমাক যথেষ্ট পৰিমাণে সহায় কৰিছে। এই গৱেষকৰ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ এম. ফিল. ডিগ্ৰীৰ বাবে প্ৰদত্ত ‘ভবেন্দ্ৰ

নাথ শইকীয়ার অসমীয়া চলচ্চিত্র আৰু চিত্ৰনাট্য : এক বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন (২০১৫-১৬)’
শীৰ্ষক গবেষণাকৰ্মটি সম্পাদিত হৈছে। তাত এই বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

মূল বিষয়ৰ আলোচনা

চুটিগল্প “বৰ্ণনা” আৰু চলচ্চিত্র ইতিহাসৰ এক তুলনামূলক আলোচনা :

ভবেন্দ্র নাথ শইকীয়াই নিজৰ চুটিগল্প “বৰ্ণনা”ৰ আধাৰত ইতিহাস চলচ্চিত্রখন নিৰ্মাণ কৰে। চুটিগল্প আৰু চলচ্চিত্র দুয়োটাৰে মূল বিষয়বস্তু একেই। জটিল আধুনিক নগৰকেন্দ্ৰিক সমাজত মানুহৰ নৈতিকতাৰ স্থলন, সহজ-সৰল পৰম্পৰাগত সমাজখনৰ অপমৃত্যু, মানৰীয়া প্ৰমূল্যৰ বিসৰ্জন, মূল্যবোধৰ অৱক্ষয় আদি। আধুনিক নগৰীয়া সমাজে, পৰিৱেশ-পৰিস্থিতিয়ে আমাৰ প্ৰাচীন ৰীতিনীতিবে পৰম্পৰাগত সহজ-সৰল গাঁৱলীয়া সমাজখন কিদৰে লুপ্ত কৰি পেলাইছে, জীৱন ধাৰণ প্ৰণালীত কেনেদেৰে পৰিৱৰ্তন আনিছে সেইবোৰ কথাও দুয়োটাতে প্ৰকাশ পাইছে। আন্তৰিকতাবিহীন, অসং সাবশূন্য সম্পর্ক, যান্ত্ৰিক জীৱন-প্ৰণালী, স্বার্থপৰতা আদিৰ লগতে নাৰীৰ এক মূল সমস্যা লগতে নাৰীজনিত অপৰাধ কৰ্মসূন্ত নাৰীৰ যৌন নিৰ্যাতনৰ চিত্ৰণ প্ৰকাশ পাইছে। এগৰাকী নাৰীক মুখ্য চৰিত্ৰ হিচাপে লৈ ৰচনা কৰা চুটিগল্প আৰু চলচ্চিত্র দুয়োটাতে নগৰীয়া সমাজৰ কিছুমান ক্ষয়ংকাৰী চিত্ৰ প্ৰকাশ হৈছে। ভবেন্দ্র নাথ শইকীয়াই নিজৰ চুটিগল্পৰ আধাৰত চলচ্চিত্রখন নিৰ্মাণ কৰোঁতে তেওঁ নিজ ইচ্ছামতে কাহিনী, চৰিত্ৰ, শিৰোনাম আদিৰ পৰিৱৰ্তন কৰাত অবাধ স্বাধীনতা লাভ কৰিছে। চুটিগল্পটোৰ শিৰোনাম তেওঁ মুখ্য চৰিত্ৰৰ নামেৰেই দিছিল আৰু বৰ্ণনা নামৰ ছোৱালী এজনীৰ জন্ম হোৱা, তাই ডাঙৰ হৈ অহাৰ লগে লগে সময়ৰ সেঁতত তাই থকা চুবুৰিটোৰ, তাইৰ জীৱনটোৰ, পৰিয়ালটোৰ কি কি পৰিৱৰ্তন আহিছে সেইবোৰ প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। আৰু এইখনি কথাকে চলচ্চিত্র মাধ্যমত প্ৰকাশ কৰিবলৈ যাওঁতে চলচ্চিত্রখনৰ নাম দিয়া হৈছে ইতিহাস। বৰ্তমানৰ নগৰীয়া সমাজখনৰ বাবে আমাৰ পৰম্পৰাগত সমাজখন, সেই সহজ-সৰল মানুহবোৰ যেন এতিয়া ইতিহাসৰেই এটা কৃপ।

চুটিগল্প আৰু চলচ্চিত্র যিহেতু দুয়োটা বেলেগ মাধ্যম, দুয়োটাৰে বৈশিষ্ট্যও বেলেগ। সেয়ে চলচ্চিত্রৰ বাবে কেতিয়াবা শিৰোনামাৰো পৰিৱৰ্তন কৰিবলগীয়া হয়। আৰ্থিকভাৱে দুৰ্বল, জটিলতাৰ আও-ভাও নোপোৱা মানুহখনিব জীৱন বৰ্তমান যেন এক ইতিহাস, সেইখনি কথাক শিৰোনামটোৱে সফলভাৱে প্ৰকাশ কৰিছে বুলি ক'ব পাৰি। লগতে চুটিগল্পৰ মুখ্য চৰিত্ৰ বৰ্ণনা চলচ্চিত্রখনত হৈ পৰিছে লখিমী। এই লখিমী চৰিত্ৰৰ দ্বাৰাই চলচ্চিত্রখনত মূল বক্তব্যসমূহ প্ৰকাশ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। চুটিগল্পটো চুবুৰিটোত থকা নাদটোৰ বোকা তোলা কথা, ফাকুৰাৰ কথা, ফাকুৰাৰ দিনা চুবুৰিটোৰ মানুহে কেনেদেৰে ফাকুৰ খেলে, নাদটো চাফা কৰিবলৈ সেই অঞ্চলত থকা মিউনিচিপালিটিৰ মেশৰক জনাব বিচৰা, চাবিআলিত লেম জুলাবলৈ অহা বিহুৰী মানুহ এজনৰ কথা, নাদৰ বোকা তোলাৰ পাছত নাদৰ পানীত পটাছ দিয়া আদিৰ বৰ্ণনাৰে আৰম্ভ হৈছে।

এনেদেৰে চুবুৰিটোৰ আৰু জীৱন-ধাৰণ প্ৰণালীৰ বিষয়ে বৰ্ণনা কৰি গৈ বহু বছৰৰ মূৰত বৰ্ণনাৰ কাৰণে কিয় এই নাদটোৰ বোকা তুলিবলগীয়া হৈছে সেই বিষয়ে ক'বলৈ গৈ বৰ্ণনাৰ

(চলচ্চিত্রত লখিমী) জন্মের সময়ত চুবুরিটো কেনে আছিল, সেই মানুহখনির জীরন-পঞ্চালী, বৃত্তি কি আছিল, তেওঁলোকে পালন করা লোকসংস্কৃতি, লোকবিশ্বাস, (চুবুরিটোত কলেৱা নহ'বলৈ সংকীৰ্ণ কৰা, ভটা-গুটি খেলা আদি), বৰ্ণনাৰ দেউতাকৰ কথা, তাইৰ দদায়েক নেপালে হেণ্ডবিলত থকা নাম চাই তাইৰ নাম বৰ্ণনা ৰাখা আদিৰ বিষয়ে কৈছে। যিবোৰ চলচ্চিত্রত নাই।

চলচ্চিত্রত যিহেতু দৃশ্যৰ দ্বাৰাই বহুতো কথা অতি কম সময়তে প্ৰকাশ কৰিব পাৰি সেয়ে তাত অতি কম সময়তে চুবুরিটোৰ কথা ধাৰাভাষ্যকৰে কৈ গৈছে আৰু দৃশ্য ক্ষপত দেখুৱাই গৈছে। চলচ্চিত্রখনৰ আৰঙ্গণিতে ধাৰাভাষ্যকাৰে পৰিৱেশৰ চিনাকি কৰি দিছে এনেদৰেঃ

এসময়ত এখন নগৰৰ উ পকষ্ঠ অঞ্চলত এটা চুবুৰি আছিল। অভাৱ-আনাটনৰ মাজতে চুবুৰিটোৰ মানুহবোৰে একোখন সুখ-দুখৰ সংসাৰ গঢ়ি লৈছিল। তেওঁলোকৰ সংসাৰৰ গাঁথনিত আছিল সহজ-সৰল জীৱনবোধ, প্রাচীন বিশ্বাস আৰু ৰীতি-নীতি। (ইতিহাস চলচ্চিত্র)

এনেদৰে চুবুৰিটোৰ বৰ্ণনা দি যাওঁতে দৃশ্যক্ষপত চুবুৰিটো ওলাই গৈ থাকে। কাৰোবাৰ ঘৰৰ হোদালিত লাও কলি গোলিলে সেইখন ঘৰৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে নতুন লাওপুলি এটাত বাঢ়ি কাঠি খুটি এটা হাতী সাজি বাটৰ কাষত থৈ আহে। হাতী সজা কথাটো চলচ্চিত্রখনত নতুনকৈ সৃষ্টি কৰা হৈছে। লগতে চুবুৰিটোত থকা ৰাজহৰা নাদটোৰ কথাও কোৱা হৈছে। কিন্তু চুটি গল্পটোৰ দৰে বেছিকৈ বৰ্ণনা কৰা নাই। যিহেতু নাদটোই চলচ্চিত্রখনত গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান লাভ কৰিব সেয়ে নাদটোৰে পৰিচয় কৰাই দিছে, কিন্তু চমুকৈ। চলচ্চিত্রত ফাকুৱাৰ কথা নাই।

চুটিগল্পটোত সেই চুবুৰিটোৰ পদ্ম বুঢ়া নামৰ লোজকনে নুৰদিন পেঞ্চাবক মাটি বিক্ৰী কৰে। পেঞ্চাবে জগমোহন নামৰ ব্যক্তি এজনক বিক্ৰী কৰে। জগমোহনে সেই মাটিখনিত তিনি মহলীয়া ঘৰ এটা সাজিব বিচাৰে। সেয়ে পদ্ম বুঢ়া আৰু তেওঁৰ মাটিত থকা চাৰিঘৰ মানুহ নৈৰ সিপাৰৰ মুকলি ঠাইলৈ উঠি যায়। আৰু পিছত বৰ্ণনাৰ প্ৰথম দদায়েক নেপালে আৰু পিছত ভোলায়ো নিজৰ ভাগৰ মাটিখনি জগমোহনক বিক্ৰী কৰি দিছে। মাটি বিক্ৰীৰ সময়ত ভোলাৰ লগত হোৱা চুক্তি অনুসৰি ভোলাইতে তিনি মহলীয়া ঘৰটোৰ তিনিটা কোঠালি পাব।

চলচ্চিত্রখনত জগমোহন হৈ পৰিষে কিশোৰীলাল। চুবুৰিটোৰ দামোদৰ নামৰ এজন মদাহী ব্যক্তিয়ে মাটি বেছি বেচি শেষত তাৰ ভেটিও কিশোৰীলালক বেছি দিছে। আৰু ঠাইখনি এৰি নোযোৱা বাবে এটা হাতী আনি ঘৰ-দুৱাৰ ভাঙি দিব বুলি ভয় খুৱাই দিয়াত মানুহবোৰে নৈখনৰ সিপাৰলৈ গুছি যায়। চলচ্চিত্রখনত সংঘাত সৃষ্টি কৰিবলৈ হাতীৰ দৃশ্যটো নতুনকৈ সৃষ্টি কৰা হৈছে, চুটিগল্পটোত এই বিষয়ে নাই।

... হাতীটো ঘৰে কিছুদুৰ যায়। আকো উভতি আহে। ... ইতিমধ্যে গোটখোৱা
এজুম মানুহে হাতীটোলৈ চায়। ... হাতীটো এইবাৰ দূৰলৈ যায়গৈ। ... আবেলি।
চুবুৰিটোৰ মানুহবোৰে নিজৰ নিজৰ বস্তু সামৰিষে। সিহঁতে চুবুৰিটো এৰি
যাবগৈ। কোনো কোনোৱে গৰু গাড়ী, ঠেলা গাড়ীত কিছুমান বস্তু তুলি দিছে।

(দন্ত, ইতিহাস ২০)

চলচ্চিত্রখনত ইয়াৰ পিছতেই লখিমী আৰু মধুৰ প্ৰেমৰ বিষয়ে ইংগিত দিয়া হৈছে।

চুটিগল্পটোত বর্ণনাক মধুই বাইটি বুলি মাতে। তাত বর্ণনার কাবো সৈতে প্রেমৰ সম্পর্ক নাই। চুটিগল্পত নথকা নতুনকৈ সৃষ্টি কৰা লখিমী আৰু মধুৰ প্ৰেমৰ সম্পর্কটোৱে চলচিত্ৰখনত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান অধিকাৰ কৰিছে। নেপাল আৰু ভোলাই কিশোৰীলালক মাটি বিক্ৰী কৰি দিয়াৰ পাছত চুটিগল্পত থকাৰ দৰেই লখিমীহাঁতেও তিনিটা কোঠালি পাইছে যদিও তাত পানী আৰু কাৰেন্টৰ ব্যৰস্থা নাই। ভোলায়ো কাৰখনাত চাকৰি এটা পাই গুছি যোৱাৰ পিছত ভনীয়োকে বৰিকুমাৰৰ সৈতে গুছি যায়। ভোলা আৰু নেপাল কোনো এজনেও মাক আৰু লখিমীৰ খবৰ চলোৱাত তাই সেই ঘৰটোৱেই বাসিন্দা অৱবিন্দুৰ অনুৰোধত বোৱাৰী মঙ্গু অসুখীয়া বাবে ঘৰৱা কাম-বনত সহায় কৰিবলৈ যায়। তেনেদেই তাই নিজৰ লগতে মাকৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণ কৰিবলৈ এখন কৰ্মক্ষেত্ৰে ঠিক কৰি লয়। তাই কেবাখনো ঘৰত ঘৰৱা কাম-বন কৰি দি পোৱা পইচাৰে ঘৰখন চলাই নিয়ে। মধুই দোকান এখন দি লখিমীক বিয়া কৰাই ঘৰ এখন পাতিম বুলি সপোন দেখে। কিন্তু কৰ্মক্ষেত্ৰে পোৱা যৌন নিয়াৰ্তন, অপবাদ আদিৰ দ্বাৰা শাৰীৰিক আৰু মানসিকভাৱে জুৰুলা হৈ শেষত লখিমীয়ে জীৱন হেৰুৱাবলগা হৈছে। চুটিগল্পত নথকা আৰু কেৱলমাত্ৰ ইংগিত দিয়া চৰিত্ৰোৰ চলচিত্ৰখনত বিকাশ হৈছে আৰু মুখ্য চৰিত্ৰৰ জীৱনটোৱে দুখ-দুৰ্দশা সুন্দৰকৈ স্পষ্টকৃপত প্ৰকাশ কৰিছে।

চলচিত্ৰখনত ঘৰটো সজা হোৱালৈ লখিমীহাঁতক নৈৰ সিপাৰে ঘৰ এটা কিশোৰীলালে সাজি দিছে। ভোলাৰ লগত হোৱা মাটি বিক্ৰীৰ চুক্তি অনুসৰি নতুন বিল্ডং ঘৰটোৰ তলৰ তিনিটা কোঠা সিহাঁতক দিব। কিন্তু সজা হোৱালৈ নৈৰ পাৰৰ ঘৰত থাকিব লাগিব। চুটিগল্পটোত কিন্তু অইন এটা ঘৰৰ দুটা কোঠালি দিছে। চলচিত্ৰখনত ঘৰটো সজা হোৱাৰ পিছত তিনিটা কোঠা দিবৰ সময়ত কিশোৰীলালৰ গা এৰা দিয়া মনোভাব দেখা যায়। এদিন নৈৰ পাৰৰ ঘৰটোত বৰষুণ দিয়াত ঘৰৰ ভিতৰত পানী পৰাত লখিমীহাঁতে ঘৰ বিচাৰি অহাত কিশোৰীলালে বেয়া পাইছে। এই কথাক লৈ কিশোৰীলাল, মধু আৰু বৰিকুমাৰৰ মাজত সংঘাত হৈছে। যাৰ বাবে মধুই দোকান দিবলৈ ঠাই নোপোৱা হয়, বৰিকুমাৰে চাকৰি হেৰুৱায়। চলচিত্ৰখনত সংঘাত সৃষ্টি কৰাত এইখনি দৃশ্যৰ অতি দৰকাৰী। সেয়ে নতুনকৈ সৃষ্টি কৰা হৈছে। লখিমীৰ প্ৰেম, ভৱিষ্যত সকলো মধুৰ দোকানখন আৰু আৰ্থিক অৱস্থাটোৱে ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। দোকান দিবলৈ ঠাই নোপোৱা কথাটোৱে লখিমীৰ আশা-আকাঙ্ক্ষা আৰু দুখ-দুৰ্দশাক স্পষ্ট কৃপত প্ৰকাশ কৰিছে। ঘৰে-ঘৰে কাম কৰি ফুৰোতে যৌন নিয়াৰ্তনৰ বলি হৈ দুখে -অপমানে ঘৰলৈ ঘূৰি আহিয়ে লখিমীয়ে মধুৰ দোকানখনৰ কথাই সোধে। দোকানখনেই যেন তাইৰ কষ্ট কমাব পাৰিব তাৰে আশাত। কিন্তু প্ৰতিবাৰে তাই নেতৃত্বাক ইংগিততেই লাভ কৰিছে। প্ৰফেছৰ কুমাৰে তাইক বলপূৰ্বকভাৱে সাৰ্বটি ধৰাৰ দিনা শোকে-দুখে তাইৰ ঘৰলৈ অহা মধুক তাই সুধিছে:

...লখিমীং তোমাৰ দোকানৰ কি হ'ল? (৬৬-৬৭)

অৰ্থনৈতিকভাৱে অতি শক্তিশালী আধুনিক নগ্ৰীয়া সমাজত অৰ্থনৈতিকভাৱে দুৰ্বল শ্ৰেণীটোৱে একেলগে চলি থকাৰ, মিলি যাবলৈ কৰা সংগ্ৰামৰ যুদ্ধখনত এই শ্ৰেণীক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা লখিমীয়ে বাবে বাবে কষ্ট আৰু যন্ত্ৰণাৰ সম্মুখীন হৈছে। মধুৰ দোকানখনৰ ওপৰতে তাইৰ

ভরিয়ত নির্ভৰ করিছে। সেয়ে মধুই দোকান দিবলৈ ঠাই নোপোরা কথাখিনি অতি গুরুত্বপূর্ণ। যিটো চুটিগন্তটোত নাই। লখিমীয়ে মধুক নিজৰ ঘৰতে থাকিবলৈ দিব বিচাৰে যদিও তাৰ ঘৰখনে বেয়া পাই বুলিয়েই তাই সেইকথা নকয়। আকলশবীয়া আৰু অৰ্থনৈতিকভাৱে দুৰ্বল লখিমীক বাবে বাবে শাৰীৰিকভাৱে অপদষ্ট কৰি থকা চৰিত্ৰকেইটিৰ বাবে লখিমীয়ে মধুক নিৰাপত্তাৰ বাবে কাষতে বিচাৰে।

চুটিগন্ত আৰু চলচ্চিত্ৰ দুয়োটাতে লখিমীৰ ভনীয়েকৰ প্ৰেম কাহিনী আছে। চলচ্চিত্ৰখনত এদিন বাতি ৰক্ষণী আৰু ৰবিকুমাৰৰ প্ৰেমৰ কথা কিশোৰীলালে দিয়া ঘৰটোলৈ অহাৰ পিছত লখিমীয়ে গম পাইছে। তাৰ পিছতেই ৰক্ষণী ৰবিকুমাৰৰ লগত বেলত উঠি গুছি যায়। ইমানতে চলচ্চিত্ৰখনত তাইৰ উপকাহিনীৰ শেষ হৈছে। চলচ্চিত্ৰত মূল কাহিনীক সহায় কৰিব নোৱাৰা অংশ বাদ দিয়া হয়। কিন্তু চুটিগন্তটোত তাৰ পিছৰ কথাও আছে। বৰ্ণনাৰ ভনীয়েক ৰাণী চহৰত থাকে। ল'ৰা এটা জন্ম পায়। মাকৰ ঘৰলৈ আহিলে ল'ৰাটোৰ খোৱা খাদ্যৰপৰা আৰস্ত কৰি সকলো বস্তু আনে। মাকে কিবা খুৱাৰ বিচাৰিলেও একো দিব নিদিয়ে। চিনেমা চাৰলৈ গ'লে ল'ৰাটোক বায়েকৰ লগত হৈয়ে যায় আৰু উভটি আহি ভালকৈ নাচলে বুলি মুখ ওফন্দায়। চলচ্চিত্ৰত এই অংশটো বাদ দিয়া হৈছে। চুটিগন্তটোত ভোলাই চুবুৰিটোত এখন দোকান দিয়ে আৰু তাৰ পিছতহে সেই ক্ষেত্ৰটোত থকা মৰাপাট কাৰখানাৰ অফিচাৰ এজনে দিয়া চাকৰিটো কৰিবলৈ গুছি যায়। চলচ্চিত্ৰত কিশোৰীলালক মাটি বেচাৰ পিছতেই তেওঁৰ কাৰখানাত কাম পাই গুছি গৈছে। ফলত লখিমী আৰু মাকৰ অসহায়, আকলশবীয়া আৰু দৰিদ্ৰ অৱস্থাতো বেছি স্পষ্ট হৈ পৰিছে। চলচ্চিত্ৰত দুয়োজন ককায়েকেই মাক আৰু লখিমীৰ খবৰ লোৱা নাই। ভোলাই কাম কৰিবলৈ গৈ প্ৰথমতে পাৰ্বতী নামৰ তিৰোতা এজনী লগত বাখে আৰু পিছত মণিপুৰী এজনীক বাখিছে। যিজনীয়ে মদ খায়ো, বেছেও। চুটিগন্তত ভোলাৰ বিয়য়ে এইবোৰ কথা নাই, তাত ভোলাক দায়িত্বজনহীন ৰূপত দেখুওৱা নাই। কিন্তু লখিমীৰ নিঃসহায় ৰূপটোক স্পষ্ট কৰিবলৈ চলচ্চিত্ৰত ভোলাক এনেদৰে দেখুওৱা হৈছে, চিৰি নিৰ্মাতা সাৰ্থকো হৈছে।

চলচ্চিত্ৰত অৱিন্দ নামৰ বৃদ্ধগবাৰীৰ বোৱাৰীয়েক মঞ্জু অসুখীয়া বাবে তেওঁলোকৰ ঘৰত কাম কৰিবলৈ গৈ পিছত তাই নিজৰ কৰ্মক্ষেত্ৰখন বাছি লৈছে। চলচ্চিত্ৰখনত এই কৰ্মক্ষেত্ৰনেই তাইৰ পৰিচয় হৈ পৰিছে। আৰু এই কৰ্মক্ষেত্ৰখনত পোৱা নানা যন্ত্ৰণাই তাইৰ জীৱনৰ গতি সলনি কৰি দিছে। শেষত তাইৰ মৃত্যুও হৈছে এই কৰ্মক্ষেত্ৰখনত পোৱা যন্ত্ৰণাৰ বাবেই। চুটিগন্তত কিন্তু এই কৰ্মক্ষেত্ৰ, তাত লগ পোৱা মানুহবোৰৰ উল্লেখহে কৰা হৈছে। ইংণিতহে দিয়া হৈছে। চুটিগন্তটোত এই কৰ্মক্ষেত্ৰখনত পোৱা কিবা সমস্যাৰ বাবেই তাইৰ মৃত্যু হ'ল নেকি বুলি সদেহ প্ৰকাশ কৰা হৈছে। কিন্তু চলচ্চিত্ৰখনত ঘৰৱা কামত সহায় কৰা ছোৱালীৰ পৰিচয়, তাত পোৱা বাধাক গুৰুত্বসহকাৰে আৰু মূল বিয়য়ৰকপে উপস্থাপন কৰিছে। যিটো চলচ্চিত্ৰখনত নতুনকৈ, বেছিকে, মুখ্যৰূপত দেখুওৱা হৈছে।

চুটিগন্তটোত উল্লেখ কৰা চেট্টেল ক্ষুলৰ পিসিপাল শ্ৰীনিবাসন, অয়লৰ ইঞ্জিনিয়াৰ পৰিতোষ, টেক্সৰ ইস্পেক্টৰ মুকুন্দলাল, জৰুলপূৰত বিটায়াৰ কৰি পুতেকৰ লগত থাকিবলৈ অহা শিৰচৰণ বৃত্তা, টেলিফোন অপাৰেটৰ মনোৰমা, গাৰ্থপ্ৰতিম আদি চৰিত্ৰবোৰ চলচ্চিত্ৰত

বিকাশ ঘটি এটি এটি কাহিনীর সৃষ্টি হৈছে। চলচ্চিত্রত লখিমীয়ে অৱিন্দৰ ঘৰত কাম কৰে। অৱিন্দৰ পুত্ৰ-বোৱাৰী মঞ্জু আৰু মুকুলে লখিমীৰ সৈতে ভাল ব্যৱহাৰেই কৰিছে। মঞ্জুই নিজৰ শাৰীৰিক অসুস্থতাৰ বাবে হস্পিতালত যোৱা আগে আগে মুকুলক সংগ্ৰহ দিবলৈ কয় লখিমীক।

কিন্তু নগৰৰ যান্ত্ৰিক জীৱন, স্বার্থপৰতা, সুবিধাবাদী চৰিত্ৰৰ মাজতো মুকুল নৈতিকভাৱে সৎ। সুযোগ লাভ কৰিও তেওঁ কোনোদিনে লখিমীক অপদষ্ট কৰা নাই। তেওঁ সুস্থভাৱে, এক সুন্দৰ আলোচনাৰে বুজাই দিষ্টে যে লখিমীক ব্যৱহাৰ কৰাতো কাৰো পক্ষে সুবিধাজনক নহয়। তেওঁ লখিমীৰ প্ৰেমিক মধুৰ বিষয়ে কৈ কৈছে যে লখিমীয়ে যাতে মধুক কষ্ট নিদিয়ে।

নাৰীয়ে যুগে যুগে পুৰুষৰ হাতত নিয়াতিত হৈ আহা ঘটনাটো অচিনাকি নহয়। পুৰুষ তাৰ্তিক সমাজত লিংগ অসমতাৰ বাবে নাৰীক ভোগৰ বস্তু বুলিয়েই গণ্য কৰি আহা হৈছে। নাৰীৰ সন্তুষ্টি অবিহনেও বহু পুৰুষে বলপূৰ্বকভাৱে নাৰীক শাৰীৰিকভাৱে পাব বিচাৰে। আৰু নাৰীয়ে তাৰ প্ৰতিবাদ কৰিলেই প্ৰতিশোধ পৰায়ণতাৰ ফলস্বৰূপে ধৰণ আৰু হত্যা সংঘটিত হৈ আহিছে। নাৰীয়ে ঘৰুৱা পৰিৱেশ, বাহিৰা পৰিৱেশৰ লগতে কৰ্মসূলতো যৌন নিৰ্যাতনৰ বলি হৈ আহিছে। নাৰী সম্পৰ্কীয় সমস্যা আৰু অপৰাধবোৱাৰ ভিতৰত ইয়ো এক জঘন্য অপৰাধ। আকেৰ অকলশৰীয়া আৰু মানসিকভাৱে, আৰ্থিকভাৱে দুৰ্বল নাৰী দেখিলে সহজে লাভ কৰিব পাৰিব বুলি বহু পুৰুষেই সুযোগৰ অপেক্ষাত থাকে। লখিমীয়েও প্ৰফেছাৰ কুমাৰৰ ঘৰত কাম কৰিবলৈ যাওতে কুমাৰৰ হাতত নিৰ্যাতনৰ বলি হৈছে। কুমাৰে বাবে বাবে লখিমীক শাৰীৰিকভাৱে পাৰলৈ সুযোগ বিচাৰি অসফল হৈছে। প্ৰথমবাৰ তেওঁ দুৰ্বাণীণেৰে আৰক্ষখনৰ কিবা এটা দেখুৱাৰ বুলি চাদৰ ওপৰত অকলশৰীয়াকৈ লখিমীক পাই সারটি ধৰিছে। লখিমীয়ে তেওঁক ঠেলা মাৰি হৈ শোকে-অপমানে ছিৰিবে দৌৰিছে। দ্বিতীয়বাৰ নিজৰ ঘৰতেই পুনৰ বলপূৰ্বকভাৱে সাৰাটি ধৰে। কিন্তু লখিমীয়ে প্ৰতিবাদ কৰি ওলাই আহে। কুমাৰৰ পত্ৰী ৰত্নাই লখিমীক দোষ দি চৰ এটা মাৰোতে লখিমীয়েও পত্ৰাক প্ৰচণ্ড জোৰেৰে চৰ এটা মাৰি কৈছেং।

লখিমীঃ (প্ৰাচণ্ড উন্তেজনাত ফঁোপাই-জোঁপাই) মোৰ গাত কিয় হাত দিব ?

কিয় ? সৌটোক মাৰক। সোধক তাক, মই কেই দিন কৈছোঁ, - মোক

তেনেকৈ কথা নকৰ, মোৰ ওচৰ নাচাপিব, মোক নুচুব। সি মোৰ কথা

নামানে। সোধক হয়নে নহয়। (দন্ত, ইতিহাস, ৭১)

চুটিগল্পটোত কিন্তু ইমান স্পষ্টকৈ বৰ্ণনাৰ যৌন নিৰ্যাতনৰ কথা প্ৰকাশ পোৱা নাই। তাইৰ মৃত্যুৰ পিছত এনে হোৱাৰ ইংগিতহে দিছে।

পাৰত জুম পাতি থকা মানুহবিলাকৰ বহতে সৰু-সুৰা কথা-বতৰা পতাৰ মাজে-

মাজে চিন্তা কৰিছিল- মানুহজনীয়ে কিবা লিখি হৈ গৈছে নেকি? যদি গৈছে- কি লিখিছে? মোৰ কথা কিবা লিখিছে নেকি?

(ড° ভবেন্দ্ৰ নাথ শহীকীয়াৰ গল্প সমগ্ৰ ৫৭৪)

চলচ্চিত্রত এইখিনি ইংগিতেই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান দখল কৰিছে। এইখিনি কথাই তাত বিকাশ লাভ কৰি বিভিন্ন উপকাহিনীৰ সৃষ্টি হৈছে। পৰিতোষ বাবু তাত মুকুল চৰিত্ৰটো হৈ

পরিষে যদিও চলচ্চিত্রত মুকুল সৎ। চুটিগন্ডৰ শ্রীনিবাসনে খুলশালীয়েকজনীকো শাৰীৰিকভাৱে বিচাৰিষে আৰু চলচ্চিত্রত কুমাৰ চৰিত্ৰ হৈ লখিমীক বাবে-বাবে যৌন নিৰ্যাতন কৰিছে। আৰু চুটিগন্ডটোৰ ইভা নামৰ ছোৱালীজনীক বাস্তাত দিগদাব কৰা কিশোৰ নামৰ মাস্তানটো চলচ্চিত্রত শংকৰ চৰিত্রটোলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। যিয়ে লখিমীৰ জোৰকৈ ফটো তোলে, লিফ্টত যৌন নিৰ্যাতন চলায় আৰু লখিমীয়ে প্ৰবাদ কৰাত তাইৰ চৰিত্ৰ বেয়া, পুৰুষৰ লগত হলি-গলিৰ চেষ্টা কৰে বুলি অপবাদ উলিয়ায়। যাৰ ফলত চলচ্চিত্রখনত সংসাধতৰ সৃষ্টি হৈছে। এইবোৰত বিশ্বাস কৰি মঙ্গুই লখিমীক সন্দেহ কৰে, প্ৰেমিক মধুৱেও সন্দেহ কৰিছে।

নিজে অক্ষম বাবে স্বামীক সংগমুখ দিবলৈ বাবে বাবে কৈয়ো মঙ্গুই লখিমী আৰু মুকুলৰ মাজৰ সম্পর্কক সন্দেহৰ চকুৰে চোৱা কথাখিনিত নাৰী মনঃ সন্দৰ সুন্দৰ প্ৰকাশ ঘটিছে। য'ত নাৰীয়ে নিজৰ স্বামীক অন্য নাৰীৰ কাষলৈ যোৱাটো সহজভাৱে ল'ব নোৱাৰা কথাটো প্ৰকাশ হৈছে। আৰু শেষত এদিন বাতি নাদৰ পানী আনিবলৈ যোৱা লখিমীক শংকৰে তীব্ৰকভৰা মন্তব্য দিয়াত আগৰেপোৱা অপবাদ, নিৰ্যাতন, সম্পৰ্কৰ জটিলতাত দিশহাবা হৈ থকা লখিমীয়ে তাক আক্ৰমণ কৰে। আৰু শংকৰে লগৰীয়া দুজনৰ সৈতে তাইকো নিৰ্দয়ভাৱে হাত-ভৰি বাঞ্ছি অকথ্য নিৰ্যাতন কৰে। চলচ্চিত্রখনত তাৰ পিছতেই নাদটোত লখিমীৰ মৃতদেহ উদ্ধাৰ হয়। চলচ্চিত্ৰ আৰু চুটিগন্ড দুয়োটাতে লখিমীৰ মৃত্যুৰ দৃশ্যটো নাই। কিন্তু চলচ্চিত্রত অত্যাচাৰৰ দৃশ্য অতি স্পষ্ট। চুটিগন্ডটোত লখিমীৰ মৃত্যুৰ পিছতে মাকে সেই নাদটোৰেই পানী থাৰ বুলি কোৱাৰ বাবে নাদটোৰ বোকা তোলাৰ সিদ্ধান্ত লোৱা হৈছে। বোকাবে সৈতে ওলোৱা বস্তুৱোৰৰ নামেৰে সৈতে চুটিগন্ডটো শেষ হৈছে। চলচ্চিত্রখনত মাকৰ কথাখিনি নাই। বিভিন্ন সংগঠনৰ দাবীতহে লখিমীৰ মৃত্যুৰ তদন্ত কৰিবলৈ, প্ৰমাণ বিচাৰি পুলিচেনাদটোৰ বোকা তুলিছে। লগতে চলচ্চিত্রখনত লখিমীৰ মৃত্যুৰ পিছত ন্যায় বিচাৰি মাৰা পঞ্চাব আৰু পৰিৱেশে আধুনিক সমাজৰ ক্ষয়িষ্ণু কৃপ সুন্দৰভাৱে ফুটাই তুলিছে। ডাষ্টিবিন এটাৰ ওপৰত লখিমীৰ মৃত্যুৰ তদন্ত বিচাৰি মাৰা এখন পোষ্টাৰ পৰিৱেশে এনেধৰণৰ :

... We want the truth. পিঠিত পুৰণি বস্তা লৈ ফুৰা সৰু ল'বা দুটামানে

ডাষ্টিবিনটো খুচৰিছে। পুৰণি খবৰ কাগজ কিনা মানহ এটাই চিএগৰি ফুৰিছে।

মানহটোঃ পুৰণি কাগজ? পুৰণি খবৰ কাগজ? (দন্ত, ইতিহাস ৮৬)

নগৰকেন্দ্ৰিক সমাজত এনে ঘটনাই মানহৰ মনত যে বিশেষ একো প্ৰভাৱ পেলাব নোৱাৰে তাৰেই যেন এই পৰিৱেশটোৱে ইংগিত দিছে। চলচ্চিত্রত দৃশ্যৰ দ্বাৰাই এনেদেৰে বহু কথাৰ আভাস দি যায়। চুটিগন্ডত নথকা এনেবোৰ দৃশ্যই চলচ্চিত্রৰ বক্তব্য প্ৰকাশ কৰাত সহায় কৰিছে। চলচ্চিত্রখনৰ শেষলৈ লখিমীৰ মৃত্যুৰ বহস্য ফাদিল হোৱা নাই, কাৰণ পুলিচে লখিমীৰ মৃত্যুৰ লগত সম্পৰ্ক থকা কোনোধৰণৰ বন্ধ আৰু প্ৰমাণ নাদটোত বিচাৰি পোৱা নাই। একেবাৰে শেষৰ দৃশ্যটোৱে এনে ঘটনাৰ পিছতো জীৱনটো অবিবৰতভাৱে চলি থকাৰেই ইংগিত বহন কৰিছে। লখিমীৰ দৰে ঘটনা ঘটাৰ পিছতো সমাজখন, মানহৰ জীৱনবোৰ স্তৰ হৈ যোৱা নাই, চলি আছে, চলি থাকিব।

... ওভোতাফালৰ পৰা নাদটো আধা নষ্ট হোৱা পঞ্চাবখনৰ ওচৰত আৰবিন্দ থিয়

হৈ আছে। কেমেরাৰ ওচৰেদি বনকৰা মানহ এজনীয়ে কেঁচুৰা এটা বহি থকা
পেৰাস্থুলেটৰ এখন ঠেলি লৈ গুচি যায়।

(কেঁচুৰাটোৱে কেমেৰাৰ ফালে চাই হাঁহে) (৮৭)

“বৰ্ণনা” চুটিগল্পটো ইতিহাস চলচিত্ৰখনৰ মূল আধাৰ যদিও ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াই
ভালেখিনি পৰিৱৰ্তন কৰি চিত্ৰনাট্যখন নিৰ্মাণ কৰিছে। কিন্তু মূল বিষয়বস্তু সলনি হোৱা নাই,
বিকৃতও হোৱা নাই। চুটিগল্পটোৱ নাম, চৰিত্ৰ আদিৰ চলচিত্ৰত পৰিৱৰ্তনৰ মূলতে মাধ্যমগত
কাৰণ বুলিব পাৰি। চুটিগল্পটোত যিদৰে ঘটনাটো আছে, তেনেদেৰেই হৰহ চলচিত্ৰখন নিৰ্মাণ
কৰিলে ঘটনাই আবেদন হৈৰোৱ পাৰে। কাৰণ সেই ঘটনাৰ তেনেদেৰেই চলচিত্ৰত কাহিনী
হোৱাৰ যোগ্যতা নাথাকিবও পাৰে। “বৰ্ণনা”ৰ ক্ষেত্ৰতো কথায়াৰ প্ৰযোজ্য।

ইতিহাসত আধাৰ চুটি গল্পটোত উল্লেখ থকা বা নথকা, নতুনকৈ সৃষ্টি কৰা চৰিত্ৰ আৰু
উপকাহিনী কিছুমান মুখ্য বিষয় হৈ পৰিছে। মধু আৰু লখিমীৰ প্ৰেম, বৃন্দ অৰবিন্দ, তেওঁ পুত্ৰ-
বোৱাৰী মঞ্জু আৰু মুকুল, প্ৰফেছাৰ কুমাৰ, তেওঁৰ পত্ৰী বৰতা, শংকৰ, নমিৰ নাদত চেইন এডাল
পৰি যোৱা ঘটনাটো, লিফ্টট শংকৰে লখিমীক অসৎ কামনা চৰিতাৰ্থ কৰিবলৈ বলপূৰ্বকভাৱে
শাৰীৰিকভাৱে অপদষ্ট কৰা, নৈখন, পষ্টাৰ, নাদৰ পানী চাফা কৰাক লৈ হোৱা কথা-বতৰা,
লখিমীয়ে ঘৰে ঘৰে কাম কৰি ঘৰখন চলোৱা, অশেয়ে কষ্টৰ মূৰত মধুৰ দোকান, মৃতুৰ অলপ
আগতে শংকৰৰ লগত লখিমীৰ আক্ৰমণ-প্ৰত্যাক্ৰমণ, লখিমী নাদটোত পৰি থকা, মধুই নৈখনৰ
সিপাৰৰ মানহ মাতি আনি তেওঁলোকৰ সহায়ত লখিমীক নাদৰপৰা তুলি আহা, লখিমীৰ মৃত্যুৰ
তদন্ত পোষ্টাৰতে সীমাৰদ্ধ থকা, অসহায়ভাৱে থিয় হৈ থকা অৰবিন্দ আৰু মহিলা এগৰাকীয়ে
এটি হাঁহিথকা শিশুকলৈ যোৱা দৃশ্যবোৰ চলচিত্ৰখনৰ প্ৰযোজনীয় আৰু মূল অংশ হৈ পৰিছে।
লখিমীৰ জীৱন ধাৰণ প্ৰণালী, মূল্যবোধ, সততা, নৈতিকতা আদি সম্পর্কে থকা ইতিবাচক
ধাৰণাবোৰ স্পষ্ট কৰি তোলাত মধু, মঞ্জু আৰু মুকুল চৰিত্ৰই সহায় কৰিছে। চুটিগল্পটোত মূল
চৰিত্ৰিৰ বিষয়ে বেছিকৈ জনাৰ অৱকাশ নাই। কিন্তু চলচিত্ৰখনত মূল চৰিত্ৰটোই বিকাশ লাভ
কৰিবলৈ সুবিধা পাইছে। ইয়াত নাৰী আৰু পুৰুষৰ মনঃস্তত্ত্ব প্ৰকাশ হৈছে। পত্ৰীৰ সেতে
শাৰীৰিক সামৰণ্ধৰ পৰা আঁতৰত থাকিবলগীয়া হোৱা মুকুলে লখিমীক দেখিলৈ বিচলিত হয়
যদিও তেওঁ নিজকে নিয়ন্ত্ৰণ কৰিছে।

আকৌ মঞ্জুই শংকৰে উলিওৱা অপৰাদক বিশ্বাস কৰি লখিমী আৰু মুকুলৰ সম্পর্কক
সন্দেহৰ দৃষ্টিবে চাই নিজকে এতিয়াহে প্ৰকৃত বেমাৰী বেমাৰী লাগিছে বুলি কোৱা কথায়াৰে
নাৰী মনঃস্তত্ত্বকে প্ৰকাশ কৰিছে। চুটিগল্পত বিকাশ নোহোৱা চৰিত্ৰবোৰে চলচিত্ৰখনত বিশেষ
স্থান লাভ কৰিছে। এই চৰিত্ৰকেই ইতিয়েই লখিমীৰ জীৱন আৰু মৰণৰ নিৰ্ণয়ক হৈ পৰিছে।
লগতে চলচিত্ৰখনত আৰম্ভণৰেপৰাই নৈখনৰ কথা আছে। লখিমীৰ নাদত পৰি মৃত্যু হোৱাত
তাইক তুলিবলৈ সহায় বিচাৰি মধুই দুখ আৰু উত্তেজনাত নৈখন পাৰ হোৱাৰ দৃশ্য আৰু
কিশোৰীলালৰ বিৰক্তিভৰা বার্তালাপ, তাই কাম কৰা পৰিয়ালৰোৰ সদস্যৰ নিৰিদেগ আচৰণে
এফালে প্ৰেমিক হৃদয়ৰ চটকটনি, সহমৰ্মিতা আৰু আনফালে যান্ত্ৰিকতাৰে ভৰা লোকৰ আচৰণে
চলচিত্ৰখনত দন্দৰ সৃষ্টি কৰাত সফল হৈছে। চুটিগল্পটোত বৰ্ণনাই নাদটোত এটা কাছ পুহিছিল।

পানী আনিবলৈ গৈ তাই সদায় কাছটো চায়, কেতিয়াবা চেষ্টা কৰি বাল্টিৰে তাক
তুলি আনে, কিমান ডাঙৰ হেছে চায়; তাৰ পাছত আকো বাল্টিৰে নমাই দিয়ে। (ড°
ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াৰ গল্প সমগ্ৰ ৫৭৩)

সাহিত্য হেছে কাগজত কলমেৰে লিখা বিষয়। লেখকে কল্পনাৰ দ্বাৰা যিকোনো ঘটনা
বৰ্ণনা কৰি সাহিত্য বচনা কৰিব পাৰে। কিন্তু চলচ্চিত্ৰ এখনত দৃশ্যৰ দ্বাৰা দেখুৱাবলৈ যাওঁতে
বাস্তৱত তেনেধৰণে দৃশ্যগ্রহণ কৰিব নোৱাৰিবও পাৰে। সেইবাবে চলচ্চিত্ৰত সাহিত্যত বৰ্ণনা
কৰা কিছুমান জটিল দৃশ্য বাদ দিয়া হয়। ইতিহাসতো/মূলৰ এই কথাবিনি বাদ দিয়া হৈছে।

কাহিনীৰ ক্ষেত্ৰত মূল সাহিত্য আৰু চলচ্চিত্ৰখনৰ মাজত সাদৃশ্য থাকিলোও
মূল বক্তব্য দুয়োটাৰে একেই। আধুনিক নগৰকেন্দ্ৰিক জীৱনে মানুহক কিদৰে স্বার্থপৰ, লোভী,
বিবেকহীন, অস্তঃ সাৰশূন্য কৰি আনিছে আৰু তাৰলগত খোজ মিলাবলৈ নোৱাৰি সহজ-সৰল
মানুহখনিৰ বিলাই-বিপত্তি, দুর্দশা দুয়োটাতে দেখা যায়। চলচ্চিত্ৰখনত মূল চৰিত্ৰটো বেছি
স্পষ্ট। চুটিগল্পাটোত আৰ্থ-সামাজিক দিশাটোহে বেছিকৈ প্ৰকাশ পাইছে। শেষত লখিমীৰ মৃত্যুত
মাৰা পষ্টাৰ, অসহায় অৱবিন্দ, হাঁহি থকা শিশুৰ দৃশ্যটোৱে আক্ষাৰ পিছতো পুনৰ নতুন আৰম্ভণিৰে
ইংগিত দিছে। এনেদৰে ইতিহাসচলচ্চিত্ৰন সাহিত্যৰ আধাৰত নিৰ্মাণ কৰিছে।

সামৰণি :

ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াই নিজৰ সাহিত্যৰ আধাৰতেই চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰা বাবে স্বাধীনভাৱে
চিৱনাট্য নিৰ্মাণ কৰাটো তেওঁৰ বাবে এক ডাঙৰ যোগাযুক দিশ। কিন্তু আনৰ সাহিত্য আধাৰ
হিচাপে লৈ কোনথিনি বাদ দি, কি নতুনকৈ সৃষ্টি কৰিব আদি বিষয়াৰোৰ এক জটিল কাৰ্য।
ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াই নিজ ইচ্ছামতে কাহিনীত সাল-সলনি ঘটাই চিৱনাট্য আৰু চলচ্চিত্ৰ
নিৰ্মাণ কৰি অসমীয়া সাহিত্য আৰু চলচ্চিত্ৰ জগতত অৱদান আগবঢ়াই গৈছে। তাৰ ভিতৰত
ইতিহাসে এখন। অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ জগতত বৰ্তমানেও বহু কেইজন সাহিত্যিকৰ সাহিত্যৰ
আধাৰত চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণ হৈ আছে। এনে কাৰ্যই সাহিত্যিক আন এক মাধ্যমতো পুনৰ জন্ম দি
মানুহৰ ওচৰলৈ নিৱাত সহায় কৰে। কিয়নো এজন দৰ্শক সদায় পাঠক নহ'বও পাৰে। তেওঁলোকে
চলচ্চিত্ৰৰ মাধ্যমেৰেও এনেদৰে সাহিত্যৰ সোৱাদ ল'ব পাৰে। সেইবাবে জটিল কাৰ্য হ'লোকে
সাহিত্যৰ চলচ্চিত্ৰকৰণ এক ইতিবাচক বিষয় হিচাপে পৰিগণিত হৈ আহিছে।

প্ৰসংগ সূত্ৰ :

ড° ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াৰ গল্প সমগ্ৰ। ২য় প্ৰকাশ। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০০৭। ৫৭৩-৭৪। মুদ্ৰিত।
দত্ত, উৎপল, সম্পা। ইতিহাস। লেখক ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়া। গুৱাহাটী : ষ্টুডেন্ট্চ ষ্টৰ্চ, ২০০৯।
২০-৮৭। মুদ্ৰিত।

চলচ্চিত্ৰ :

ইতিহাস [Exploration]। প্ৰযোজনা, পৰিচালনা আৰু চিৱনাট্য ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়া। অভিনয়
নিকুমণি বৰুৱা, তপন দাস, বিজু ফুকন, নীলু চৰ্বৰতী আদি। ৰূপকমল প্ৰতাকশ্যনচৰ
নিবেদন, ১৯৯৫। চলচ্চিত্ৰ।

গ্রন্থপঞ্জী :

- ড° ভবেন্দ্র নাথ শইকীয়ার গল্প সমগ্র। ২য় প্রকাশ। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০০৭। মুদ্রিত।
দত্ত, উৎপল। টুরেণ্ট ফোৰ ফ্ৰেমছ। গুৱাহাটী : ষ্টুডেণ্টছ ষ্টৰ্চ, ২০০৮। মুদ্রিত।
---। নাম নথকা এখন কিতাপ। নলবাৰী আৰু গুৱাহাটী : জাগৰ্ণ এস্প'ৰিয়াম, ২০১১। মুদ্রিত।
---। সম্পা। আই ক'ত নাই : মঞ্জু ববাই কেমেৰাবে কেৱা কেইচামান গল্প। নলবাৰী আৰু গুৱাহাটী
জাগৰ্ণ এস্প'ৰিয়াম, ২০১০। মুদ্রিত।
---। ইতিহাস। লেখক ভবেন্দ্র নাথ শইকীয়া। গুৱাহাটী : ষ্টুডেণ্টছ ষ্টৰ্চ, ২০০৯। মুদ্রিত।
নাথ, হীৱেন চন্দ্ৰ আৰু প্ৰাণেশ্বৰ নাথ। ড° ভবেন্দ্র নাথ শইকীয়া প্ৰষ্ঠা আৰু দ্রষ্টা। গুৱাহাটী : কুন্তী দেৱী
ট্ৰাষ্ট, ২০০৫। মুদ্রিত।
নেওগ, সুৱতজ্যোতি। চলচ্চিত্ৰ সাহিত্য। গুৱাহাটী : আঁক-বাক, ২০১৪। মুদ্রিত।
শৰ্মা, অপূৰ্ব। অসমীয়া চলচ্চিত্ৰৰ ছাঁ-পোহৰা। আঁক-বাক সংস্কৰণ। গুৱাহাটী : আঁক-বাক, ২০১৪।
মুদ্রিত।
শইকীয়া, যতীন্দ্ৰ। বিষয় : চলচ্চিত্ৰ আৰু অন্যান্য। যোৰহাট : বেদকঠ, ২০১১, মুদ্রিত।

চলচ্চিত্ৰ :

- ইতিহাস [Enploration]। প্ৰযোজনা, পৰিচালনা আৰু চিত্ৰনাট্য। ভবেন্দ্র নাথ শইকীয়া। অভিনয়
দাস, বিজু ফুকন, নীলু চক্ৰবৰ্তী, ১৯৯৫। চলচ্চিত্ৰ।

ইংৰাজী:

- MLA Hand Book for writers of Research Papers SEVENTH EDITION.* New
Delhi : Rekha Printers pvt ltd, 2009. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 112-119

মূল্যবোধৰ অৱক্ষয় আৰু শীলভদ্ৰৰ চুটিগল্প

চন্দনা নাথ

গবেষক, অসমীয়া বিভাগ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

Email: chandanananath9@gmail.com

সংক্ষিপ্ত সাৰ

অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাল যিসকল সাহিত্যিকৰ অবদানেৰে টনকিখাল হৈ উঠিছে, সেইসকল সাহিত্যিকৰ ভিতৰত শীলভদ্ৰ অন্যতম। প্ৰায় চাৰিশৰো অধিক চুটিগল্প আৰু সাতখন উপন্যাস বচনাৰে অসমীয়া সাহিত্যিক চহকী কৰা শীলভদ্ৰৰ প্ৰকৃত নাম ৰেৱতী মোহন দত্ত চৌধুৱী। শীলভদ্ৰই বচনা কৰা চাৰি শতাব্দিক গল্পবোৰত তেওঁৰ কৰ্মজীৱনৰ লগতে শৈশৰ আৰু কৈশোৰকালৰ বিচিৰ অভিজ্ঞতা সমৃদ্ধ চিত্ৰ দেখা পোৱা যায়। এগৰাকী সমাজ সচেতন গল্পকাৰ হিচাপে তেওঁ সমাজত প্ৰত্যক্ষ কৰা সৰু-বৰ সামাজিক সমস্যাসমূহকো তেওঁৰ গল্পত চিত্ৰিত কৰিছে। অভিজ্ঞত শ্ৰেণীৰ অৰ্থনৈতিক দুর্দশা, অসাধু ব্যৱসায়ীৰ উথান, গণধৰ্ষণ, নৈতিক পতন, হত্যা, অপহৰণ, নাৰী নিৰ্যাতন, সন্ত্ৰাসবাদ, বাজনৈতিক অবিয়া-অবি, আধুনিক মানুহৰ নিঃসংগতা, বস্তুবাদী মানসিকতা, মানসিক বিকাৰগত্তা, দাঙ্গত্য কলহ, দৰিদ্ৰতা, পৰিবেশ প্ৰদূষণ ইত্যাদি সামাজিক সমস্যাবোৰ তেওঁৰ গল্পৰ বিষয়বস্তুৰ সৈতে অভিমুখ হৈ আছে। এই সমস্যাবোৰ ভিতৰত তেওঁৰ গল্পত সততে উথাপিত এটা সমস্যা হ'ল মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়। আমাৰ এই গবেষণা পত্ৰত শীলভদ্ৰৰ গল্পসমূহত মূল্যবোধৰ অৱক্ষয় কিদৰে প্ৰতিফলিত হৈছে সেই বিষয়ে আলোচনা কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ল।

সূচক শব্দ : মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়, নৈতিকতা, পৰিবৰ্তন।

প্রস্তাবনা :

অসমীয়া সাহিত্য জগতত শীলভদ্র সততে চিনাকি নাম। তেওঁ একে সময়তে গল্পকাব আৰু উপন্যাসিক হিচাপে সুপৰিচিত। তেওঁ তেওঁৰ জীৱনকালত সাতখন উপন্যাস বচনা কৰাৰ বিপৰীতে প্রায় চাৰি শতাধিক গল্প বচনা কৰি এগৰাকী জনপ্ৰিয় গল্পকাব হিচাপেও খ্যাতি লাভ কৰিছে। অৱশ্যে তেওঁ জীৱনৰ স্মৃতিচাৰণ সম্পর্কীয় তিনিখন গ্ৰন্থও প্ৰকাশ কৰিছিল। শীলভদ্রই ১৯৯৪ চনত মধুপুৰ বহুবনামৰ গল্প সংকলন খনৰ বাবে সাহিত্য অকাডেমি বাঁটা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল।

শীলভদ্রৰ চুটিগল্পৰ বিষয়বস্তু বিচিত্ৰ আৰু বৰ্ণাত্য। তেওঁৰ গল্পৰ পাতে পাতে অংকিত হৈছে তেওঁৰ শৈশব, কৈশোৱ আৰু যৌৱনৰ প্ৰাৰ্থনৰ বিচৰণস্থলী মধুপুৰ তথা মধুপুৰৰ সমৃদ্ধিশালী সভ্যতা-সংস্কৃতি, পৰিৱৰ্তনৰ ধামুৰীয়াত পৰি ক্ৰমাং উৱলি যাব খোজা পুৰণি চাম মানুহৰ জীৱন যাত্ৰা, সামাজিক, বাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক তথা মানসিক পৰিৱৰ্তনৰ ছবি। তেওঁৰ গল্পত উমেচিত হোৱা সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ এই দিশৰোধৰ ভিতৰত মূল্যবোধৰ পৰিৱৰ্তনে তেওঁৰ কেইবাটাও গল্পৰ মাজেৰে ভূমুকি মাৰিছে। লগতে মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়ে সমাজ জীৱনলৈ কঢ়িয়াই অনা অনেক পৰিৱৰ্তন তেওঁৰ গল্পৰ পাতত চিৰিত হৈছে।

অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তু আৰু পৰিসৰ :

এগৰাকী সমাজ সচেতন গল্পকাব হিচাপে শীলভদ্রৰ চুটিগল্পসমূহত সমসাময়িক সমাজৰ বিভিন্ন সমস্যাই স্থান পাইছে। এই সমস্যাবোৰ ভিতৰত জমিদাৰৰ সামন্তবাদী সমাজখনৰ জমিদাৰ, বায়ত, আধিয়াৰ তথা সাধাৰণ নিম্নবিত্ত মানুহখনিব বিভিন্ন সমস্যা, জাত-পাত, স্পৃশ্য-অস্পৃশ্য, নাৰী শিক্ষা, ৰীতি-নীতি ইত্যাদিৰ লগতে আধুনিক সমাজখনৰ বিভিন্ন সমস্যা যেনে হতা, ধৰ্ষণ, সন্তুস্থাবাদ, নাৰী নিৰ্যাতন, বাজনৈতিক অবিয়াতৰি, বস্তুবাদী মানসিকতা, মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়, পৰিৱেশ প্ৰদূষণ ইত্যাদি উল্লেখযোগ্য। বিষয়বস্তুৰ ব্যাপকতালৈ লক্ষ্য ৰাখি আমাৰ গৱেষণা পত্ৰত মূল্যবোধৰ অৱক্ষয় বিষয়টোকহে আলোচনাৰ আওতালৈ অনা হৈছে।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য আৰু পদ্ধতি :

শীলভদ্রৰ চুটিগল্পত প্রতিফলিত মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়ৰ বিষয়ে আলোচনা কৰাটোৱেই এই গৱেষণা পত্ৰৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য। বিষয়বস্তুৰ অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত মূলতঃ বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে। অৱশ্যে প্ৰয়োজন সাপেক্ষে বৰ্ণনাত্মক আৰু তুলনামূলক পদ্ধতিৰো সহায় লোৱা হ'ব।

মূল বিষয় :

মূল্যবোধৰ অৱক্ষয় আৰু শীলভদ্রৰ চুটিগল্প :

বৰ্তমান আমাৰ সমাজত দেখা দিয়া বিভিন্ন সামাজিক সমস্যাবোৰ ভিতৰত মূল্যবোধৰ অৱক্ষয় এক ডাঙৰ সমস্যা হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। এই সমস্যাৰ ফলস্বৰূপে আজিৰ সমাজ উচ্ছৃংখল, বিভাস্তিৰ আৰু অনিশ্চিত এক অনুকৰণ ভৱিষ্যতৰ ফালে গতি কৰিছে। নেতৃত্বতাহীন বৰ্তমানৰ নতুন প্ৰজন্মৰ উচ্ছৃংখল আচৰণ, বিশ্বখন জীৱনধাৰণ প্ৰক্ৰিয়া তথা অনৈতিক কাৰ্য-কলাপে পিতৃ-মাতৃ তথা সমাজ সচেতন ব্যক্তিৰ মনত দুঃচিন্তাৰ উদ্রেগ ঘটাইছে। মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়ৰ ফলত দিনক দিনে বৃদ্ধি পোৱা অপৰাধ প্ৰৱণতাহী সমাজলৈ

কঢ়িয়াই আনিছে অনেক অনাকাংক্ষিত পরিবর্তন।

মূল্যবোধের অরক্ষয়ের বিষয়ে আলোচনা করিবলৈ যোৱাৰ নঙলামুখতে আমি জানিব লাগিব মূল্যবোধনো কি? সমাজৰ অংগীভূত প্রতিজ্ঞন ব্যক্তি তথা তেওঁলোকে সম্পাদন কৰা প্রতিটো কামৰ সঠিক মান নিৰ্ধাৰণৰ বাবে যি এক প্ৰচলিত ধ্যান-ধাৰণাই পথ নিৰ্দেশকৰণপে কাম কৰে সিয়েই মূল্যবোধ। মূল্যবোধ হ'ল সমাজ সংগঠনৰ প্ৰথম চৰ্ত। সহজ অৰ্থত মূল্যবোধ হৈছে আমাৰ সামাজিক জীৱন সৃষ্টিৰ পৰিচালনা কৰাৰ বাবে কিছুমান নীতি আৰু আদৰ্শ যিবোৰ মানুহে শিক্ষণ আৰু সামাজিকীকৰণৰ যোগেদি আয়ত্বকৰে। সেয়েহে মূল্যবোধক সদায় সামাজিক দৃষ্টিকোণৰ পৰাহে বিচাৰ কৰা হয়। যিবোৰ কাম-কাজ, আচাৰ-আচৰণ, নীতি-নিয়ম, ব্যক্তি বা সামাজিক হিতৰ পৰিপন্থী তেমেৰোৰ কাম-কাজ অথবা নীতি-নিয়মৰ কোনো সামাজিক মূল্য নাথাকে। সামাজিক প্ৰাণী হিচাপে জীৱন-যাপন কৰিবলৈ যাওঁতে মানুহে পালন কৰা যিবোৰ নীতি-আদৰ্শ দহৰ বাবে মন্দলজনক হিচাপে চিহ্নিত হয় সেইবোৰেই মূল্যবোধ। মূল্যবোধক সাধাৰণভাৱে নৈতিক মূল্যবোধ, আধ্যাত্মিক মূল্যবোধ, নন্দনতাৰ্ত্তিক মূল্যবোধ আদি ভাগত ভগাব পাৰি।

মানুহে যেতিয়া সামাজিকীকৰণৰ যোগেদি আহৰণ কৰা মূল্যবোধসমূহৰ ক্ষয় হয়, হাস হয় বা একেবাৰে লুণ্ঠ হৈ যায়, তেতিয়াই মূল্যবোধের অৱক্ষয় হোৱা বুলি কোৱা হয়। শীলভদ্ৰৰ চুটিগল্পত প্রতিফলিত হোৱা সমাজখনত যিবোৰ মূল্যবোধের অৱক্ষয় পাঠক সমাজৰ দৃষ্টিগোচৰ হয় সেইবোৰ প্রায়েই নৈতিক মূল্যবোধের অৱক্ষয়। সাধাৰণতে মানুহে সামাজিকীকৰণৰ যোগেদি অৰ্জন কৰা নীতি-আদৰ্শ তথা মানৱীয় গুণাবলী যেতিয়া মানৱ চৰিত্ৰৰ পৰা হেৰাই যায়, মানুহে যেতিয়া সমাজৰ প্ৰহণযোগ্য নীতি-নিয়ম, আচাৰ-ব্যৱহাৰৰ বিপৰীতে চলিবলৈ আৰস্ত কৰে তেতিয়াই নৈতিক মূল্যবোধের অৱক্ষয় হোৱা বুলি কোৱা হয়।

শীলভদ্ৰই তেওঁৰ কেইবাটাও গল্পৰ মাজেৰে মূল্যবোধের অৱক্ষয় চিত্ৰিত কৰিছে। এই অৱক্ষয়ে মানুহৰ মাজলৈ অনাকাংক্ষিত অনেক পৰিৱৰ্তন কঢ়িয়াই আনিছে। পৰিৱৰ্তনে সামাজিক সংস্থাৰোৰ ওপৰতো যথেষ্ট প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে। ‘অসাৰধান’ গল্পত গল্পকাৰে ইজনে সিজনক বিবাদিধাই সহায় কৰা, বিপদত অচিনাকি মানুহকো নিষ্পার্থভাৱে সহায় কৰাৰ যি নৈতিকতা সেই নৈতিকতাৰ অৱক্ষয় চিত্ৰিত কৰিছে। গল্পৰ কথকৰ মতে তেওঁ যেতিয়া পঁচিছ বছৰীয়া আছিল তেতিয়া তেওঁ তেওঁৰ লগত সম্পৰ্ক থকা প্রতিজ্ঞন সৰু-ডাঙৰ (ইয়াত সৰু-ডাঙৰ শব্দটোৱে ধনী-দুখীয়া, উচ্চ-নীচক বুজোৱা হৈছে) মানুহৰ লগতেই এটা সু-সম্পৰ্ক বজাই ৰাখিছিল। নিজৰ তলতীয়া কৰ্মচাৰীৰ খা-খবৰ লোৱাটো সাধাৰণ কৰ্তব্য বুলি গণ্য কৰিছিল। সেয়েহে তেওঁৰ ড্রাইভাৰ হীৰাৰ ক'লেৰা হওঁতে তাৰ ঘৰলৈ গৈ খা-খবৰ লৈছিল, অফিচৰ পিয়ন পিতাম্বৰক ছোৱালীজনীৰ অসুখৰ বাবে মাহৰ শেষত হ'লেও পঞ্চাছ টকা ধাৰলৈ দিছিল, গুৱাহাটী বেল ষ্টেচনত পকেট মাৰে পকেট মাৰি পকেট খালি কৰা অচিনাকি কুমাৰ আলীক দহ টকা দি সহায় কৰিছিল। মুঠতে মানুহৰ লগত কথকৰ তেতিয়া এটা ব্যক্তিগত সম্বন্ধ আছিল। সাধাৰণ মানুহৰোৰ সাধাৰণ সমস্যাবোৰে তেওঁক যিচলিত কৰি তুলিছিল। কিন্তু সেই একেজন কথকেই পঁচিশ বছৰৰ পাছত নিজকে পৰিৱৰ্তিত কৰপত আৱিষ্কাৰ কৰিছে। তেওঁৰ মতে—

“এতিয়া মই নিজক লৈয়ে ব্যস্ত। কোনো দৃশ্য চকুত নপৰে, কোনো কথা কাণতো

নোসোমায়। দুই হাতেরে নিজকে সারটি ধরি আছে। অইনৰ মনত প্ৰেশ কৰি
অইনৰ মনৰ কথা উপলব্ধি কৰাৰ সময় কত?” (‘অসাৰধান’ ২০৪)

গল্পৰ কথক কিন্তু নিজৰ পৰিৱৰ্তিত মানসিকতাক লৈ সুখী হ'ব পৰা নাই। সেয়েহে
পৰিৱৰ্তিত মূল্যবোধৰ তুলনাত প্ৰাচীন মূল্যবোধেই শ্ৰেষ্ঠ আছিল বুলি অনুভৱ কৰিছে—

“এতিয়া প্ৰত্যোক কথাই হিচাপ কৰি জুখি চৰাটো এটা অভ্যাসত পৰিণত হৈছে।
কিন্তু লাভ হৈছে কি ? এই যে এটা শূন্যতাৰোধ কৰিছাঁ, সাময়িক হ'লেও এইটো
কিছু কাৰণে? ভুল নকৰিব। এইটো বৈৰাগ্যৰ কথা নহয়।” (‘অসাৰধান’ ১০৪)

‘প্ৰতীক্ষা’ গল্পত সামাজিক মূল্যবোধৰ পৰিৱৰ্তনত মৰ্মাহত মহেশ চৌধুৰী নামৰ মানুজনৰ
প্ৰোট মনস্তত্ত্বৰ প্রতিফলন ঘটিছে। চিটি বাছত উঠিবলৈ যোৱা মহেশ চৌধুৰীয়ে বাছ ষ্টেণ্ট
কেইজনমান ল'বাই কথা পাতি থকা শুনি আচৰিত হৈছে। প্ৰতিটো অৰ্থসমাপ্ত বাক্যত একো
একেটা যৌনাংগ নিৰ্দেশক শব্দৰ সংযোজন কৰি পাতি থকা কথাবোৰ ওচৰত বৈ থকা মহিলা
বা বয়োজ্যেষ্টজনে শুনিব বুলি ও ল'বাহ্তৰ কোনো আক্ষেপ নাই। এনেকুৱা এজাক উচ্ছৃংখল
ল'বাই মেৰামতিৰ কাম চলিথকা বাস্তা এটাৰ কাষত খানি দোৱা গাঁতৰোৱৰ চাৰিওকাষে পুতি
থোৱা বাঁহৰ খুটুবোৰ উভালি পৈশাচিক আনন্দত মতলীয়া হৈ থকা দেখি মহেশ চৌধুৰীয়ে
বাধা দিবলৈ যায়। কিন্তু ল'বাজাকৰ এজনে চৌধুৰীক “চালা বুড়া গৰ! বাহাদুৰি দেখুৱাবলৈ
আহিছ” বুলি ঢকা মাৰি দিয়ে। ফুটপাথৰ পকাত মূৰত খুন্দা থাই চৌধুৰী অজ্ঞান হৈ পৰে।
তেওঁৰ গাৰ কাবেদি অজস্র মানুহ পাৰ হৈ গ'ল অথচ তাৰ মাজত এনে এজনো মানুহ নোলান
যিয়ে চৌধুৰীৰ মুখত পানী এটুপি দিব। অথচ জ্ঞান ঘূৰাই পোৱাৰ পাছতো এজন ভাল মানুহৰ
অপেক্ষাত তেওঁ ফুটপাথতেই পৰি বৈছে। নৈতিক মূল্যবোধৰ অৱক্ষয় চিত্ৰ ৰূপায়িত হোৱা
শীলভদ্ৰৰ আন এটা গল্প হৈছে ‘নমুনা’। গল্পটোত ব্যস্ত মহানগৰীৰ বাজপথত চলা চিটি বাছবোৰত
অসন্তৰ ভিৰৰ মাজতে এচাম ল'বাৰ আদৰ-কায়দা দেখি বৃন্দাবন চৌধুৰী আচৰিত হৈছে—

“অইনৰ সুবিধা-অসুবিধা সম্বন্ধে সম্পূৰ্ণ নিৰ্বিকাৰ এইদল ল'বাই বাছৰ ভিৰৰ মাজতো
এনেভাৱে বহি আছে যেন নিজৰ ঘৰৰ বহাকোঠাত বহি আড়া মাৰি আছে। প্ৰত্যোকৰে
মুখত জলস্ত চিগাৰেট, গোটেই বাছত ধোৱাৰ কুণ্ডলী। এই ভিৰত কাৰ পলিষ্টারৰ
শাৰীত ভুই লাগে, কাৰ কামিজ ফুটা হয়, ঠিক নাই। কাৰো প্ৰতিবাদ কৰাৰ সাহস
নাই।” (‘নমুনা’ ৩০৯)

‘প্ৰতীক্ষা’ আৰু ‘নমুনা’ দুয়োটা গল্পত চিত্ৰিত ডেকা ল'বাৰোৰ এনে কাণ্ডজ্ঞানহীন
কাৰকার্য্যৰ জৰিয়তে গল্পকাৰে দৰাচলতে মূল্যবোধৰ পৰিৱৰ্তনক প্ৰতিফলিত কৰিছে। প্ৰকৃততে
দৈনন্দিন জীৱনৰ তুচ্ছ প্ৰত্যাহিকতা আৰু আত্মকেন্দ্ৰিকতাই আধুনিক মানুহক এনেদৰে কোঙা
কৰি পেলাইছে যে মানুহে সকলো মানৱীয় প্ৰমূল্যবোধ হেৰুৱাই পেলোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে।
ফলত আমি আমাৰ চৌপাশে সংঘটিত হৈ থকা বিভিন্ন অনৈতিক ক্ৰিয়া-কলাপৰ প্ৰতিবাদ
কৰিবলৈ পাহৰি পেলাইছেঁ। দেখিও নেদেখাৰ ভাও ধৰি গা এৰাই চলা আধুনিক মানুহে কেতিয়াৰা
যদি ইচ্ছাকৃতভাৱে মৌনতা অৱলম্বন কৰিছে, কেতিয়াৰা আকো প্ৰতিবাদ নকৰাটোৱে শ্ৰেয়
বুলি ভাৰিবলৈ বাধ্য হৈছে—

“দীর্ঘদিন অনুশীলন করি তেওঁলোকে একো নেদেখাৰ আৰু নুগুনাৰ অভ্যাস
আয়ত কৰি লৈছে। প্ৰয়োজনত বাটত ওলাইছে। নিবাপদে আৰু অক্ষত দেহে
ঘৰলৈ উভতি যাৰ পৰাটোৱেই ভাগ্যৰ কথা।” (‘স্মৃতি’ ৩০৬)

‘কাকাদেউতা আৰু নাতি ল’ৰা’ আৰু ‘অসুখ’ শীলভদ্ৰৰ দুটা উল্লেখযোগ্য চুটিগল্প। এই
দুটা গল্পত গল্পকাৰে মানৱীয় মূল্যবোধৰ চৰম অৱক্ষয়ৰ স্বৰূপ অংকন কৰিছে। প্ৰাচীন মূল্যবোধ
মতে হত্যা জঘন্যতম অপৰাধ। তেতিয়া হত্যা কৰাটো বহুত দুৰৈৰ কথা কাৰোবাৰ দুঘটনাত
মৃত্যু হ’লেও মানুহ আতঙ্কিত হৈ উঠিছিল। বহু দিনলৈ দুঘটনাৰ ভয়াবহ অভিজ্ঞতাই মানুহক
খেদি ফুৰিছিল। সমাজত নাৰীৰ স্থান নিম্ন আছিল যদিও স্ত্ৰী হত্যা, দলবদ্ধ ধৰ্ষণ, হোৱালী শিশু
নিৰ্যাতন ইত্যাদি নাৰকীয় কাণ্ডোৰ কেতিয়াৰা কাটিছে ঘটিছিল। কিন্তু আধুনিক ভোগবাদী
সমাজখনত মানুহৰোৱ ইমানেই ভোগসৰ্বস্ব আৰু স্বার্থপৰ হৈ পৰিছে যে হত্যা আৰু মৃত্যু
প্ৰাত্যহিক জীৱনৰ এক অপৰিহাৰ্য স্বাভাৱিক আৰু সাধাৰণ ঘটনা হিচাপে পৰিগণিত হৈছে—

“আজি দেশৰ কাৰণে হত্যা কৰা হয়, ৰাজনীতিৰ কাৰণে হত্যা কৰা হয়। যাক হত্যা
কৰা হৈছে তাৰ মৎগলৰ কাৰণেই হত্যা কৰা হৈছে বুলি পতিয়ন নিয়াবলৈ চেষ্টা
কৰা হয়। এক প্ৰকাৰৰ খেল-ধেমালি বুলি ক’বি পৰি। মুগয়া।” (‘অসুখ’ ৩১৬)

বেমাৰ আজাৰত মৃত্যু হোৱাৰ উপৰিও বৰ্তমান সময়ত গুলি খাই মৰা, বোমা বিষ্ফোৰণত
মৰা বা নিহত হোৱাও মানুহৰ মৃত্যুৰ অন্যতম স্বাভাৱিক কাৰণ। পুৰণি প্ৰজন্মৰ প্ৰতিনিধি
ককাদেউতাজনে যেনেকৈ এইবোৰ দেখি-শুনি অভ্যন্ত হৈ পৰিছে, ঠিক তেনেকৈনতুন প্ৰজন্মই
প্ৰতিনিধি তেওঁৰ নাতিজনে টিভি চেনেল আদি প্ৰচাৰৰ মাধ্যমৰ জৰিয়তে এইবোৰ দেখি-শুনি
জানিব পৰা হৈছে। সেয়েহে সি কোনোৱা এজন স্বাভাৱিকভাৱে মৰিলেও কোনে গুলি কৰিলে
বুলি প্ৰশংক কৰে। ককাক ঘৰলৈ উভতি আহোতে অলপ পনম হ’লেই কোনোবাই ককাকক গুলি
কৰিব বুলি শংকিত হৈ পৰিছে। নতুন প্ৰজন্মৰ এনে অপঘাত মৃত্যুক স্বাভাৱিক বুলি প্ৰহণ কৰিব
পৰা মানসিকতাই মূল্যবোধৰ চৰম অৱক্ষয়কৈই চিহ্নিত কৰে। আধুনিক মানৱ সমাজখনৰ বাবে
ইয়াতকৈ দুৰ্ভাগ্যজনক কথা আৰু কি থাকিব পাৰে। গল্পকাৰৰ ভাষাত—

“অপঘাত মৃত্যুক স্বাভাৱিকভাৱে প্ৰহণ কৰিব পৰাটোৱে মনুষ্যত্বৰ অৱমূল্যায়নৰ চৰম
নিদৰ্শন। তেতিয়া আৰু মানুহে বীভৎস আতঙ্কৰ কাহিনী শুনিও আতঙ্কিত হৈনুঠে।
দেনদিন ঘটনা, স্বাভাৱিক ঘটনা।” (ককা দেউতা আৰু নাতি ল’ৰা’ ৩০৫)

শীলভদ্ৰৰ ‘বিদায় জিতু মামা’, ‘প্ৰতীক্ষা’, ‘বন্ধু মানৱ’, ‘পূৰ্ব নিদৰ্শন’, ‘বিলীয়মান’, ‘অনুৰংগ’,
‘উদ্দেগ-নিৰুদ্দেগ’, ‘প্ৰদূৰণ’, ‘সংবেদন’ আদি কেইবাটাও গল্পৰ মাজেৰে প্ৰাচীন সমাজখনৰ
মানৱীয় মূল্যবোধৰ পৰিৱৰ্তন দেখুৱাইছে। ‘বিদায় জিতু মামা’ গল্পত জিতু মামা নামৰ চৰিত্ৰিতিৰ
জৰিয়তে মানৱীয় মূল্যবোধ প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। আনহাতে বজনী বৰুৱাৰ কাৰ্য্যকলাপে মানৱীয়
মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়ক তুলি ধৰিছে। কোনো কামত কাৰোপৰা কোনো অনুগ্ৰহ নিবিচৰা জিতু
মামা সহদেয় আৰু পৱেপকাৰী। কোনোবাই সহায় বিচাৰিলে বা কেতিয়াৰা নিবিচৰাকৈয়ে জিতু
মামাই নিজৰ দহোৱন কাটি কৰি সহায় কৰিবলৈ আগবঢ়ি যায়। এদিন ৰাতি গল্পকাৰ আৰু জিতু
মামা ফুটপাথেৰে ক’বৰাৰ পৰা আহি থাকোতে দেখিবলৈ পায় যে ডেকা ল’ৰা এজনে ভাৰা

বেছিকে খোজার কাবণে বিক্ষারালা এজনক বাস্তুত পেলাই লৈ নির্মভাবে প্রহার করি আছে। প্রতি মুহূর্তত আস্ততঃ পঞ্চশঙ্কন মানুহে ঘটনাটো দেখি আছে, কিন্তু কোনেও প্রতিবাদ করার প্রয়োজনবোধ করা নাই। এজন নিঃসহায় দুর্বল মানুহৰ ওপৰত চলি থকা এনে অমানবীয় অত্যাচার দেখি মানুহবোৰে চাহ খাই থাকিব পাৰিছে। চিগাৰেট জলাই নিচিন্ত মনে হপা মাৰিছে। আনকি কথাৰ মহলা মাৰি হাঁহি উঠিছে। দৃশ্যটো দেখি গল্পকাৰ উত্তেজিত হৈ উঠিছে যদিও নিজে সোঁশৰীৰে গৈ ডেকাজনক বাধা দিবলৈ সাহস কৰিব পৰা নাই। কিজানি ডেকাজনে গল্পকাৰকো ওলোটাই প্ৰহাৰ কৰে। কিন্তু জিতু মামাই সস্তাৰ্য সকলো কথা আওকাণ কৰি আগবাঢ়ি গৈ ল'ৰাজনৰ হাতত ধৰি কৈছে— “হ'ব দিয়া যথেষ্ট হৈছে আৰু বীৰত্ব দেখুৱাৰ নালাগো।” ('বিদায় জিতু মামা' ২৯১)

ঘটনাটোৰ মাজেৰে গল্পকাৰে মানবীয় মূল্যবোধ তথা সমাজ অৱক্ষয়ৰ ছবি এখন পঁচুৱৈ সমাজৰ আগত হৃদয় পৰশাকৈ তুলি ধৰিছে।

‘বিদায় জিতু মামা’ গল্পটোত জিতু মামাৰ বিপৰীতে বজনী বৰুৱা এজন স্বার্থপৰ মানুহ। যি কাম কৰি তেওঁ একেৰ প্ৰতিদাননাপায় বা তেওঁৰ একো লাভ নহয় তেনেকুৱা কোনো কামেই তেওঁ নকৰে। যি সময়ত তেওঁৰ সহপাঠী জিতু মামা ওৰফে জিতেনে নিজৰ জীৱনক তুচ্ছ জ্ঞান কৰি বাটৰ কাষত মাৰ খাই থকা অচিনাকি বিক্ষারালা এজনক মাৰ খোৱাৰ পৰা বচাইছে, সেই একে সময়তে বজনী বৰুৱাই সমন্বীয় ভতিজাক অনিমেষ অৱস্থা বেয়া বুলি জানিও এবাৰ খবৰ ল'বলৈ যোৱাৰ প্ৰয়োজনবোধ কৰা নাই। বৰঞ্চ গল্পকাৰে নিজে বৰুৱাক হস্পিটেললৈ লগ ধৰাত শিক্ষামন্ত্ৰীৰ ছোৱালীৰ বিয়ালৈ যোৱাতহে গুৰুত্ব দিয়ে। সিদিনা বাতিয়েই অনিমেষৰ মৃত্যু হয়।

গল্পটোত চিত্ৰিত জিতু মামা আৰু বজনী বৰুৱাৰ আদৰ্শগত মূল্যবোধৰ এনে বৈপৰিত্যাই সামাজিক মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়ক প্ৰকট কৰি তুলিছে। সামাজিক মূল্যবোধৰ এই অৱক্ষয় গল্পকাৰৰ কাম্য নহয়। অথচ এয়াই সমকালীন সমাজৰ তথাকথিত বাস্তৱ। শীলভদ্ৰই ‘অনুৰোধ’ গল্পত মানুহক মূল্যায়ন কৰাৰ চিন্তাধাৰাৰ পৰিৱৰ্তনৰ কথা ব্যক্ত কৰিছে। আজিকালি মানুহৰ সম্পত্তিৰ পৰিমাণ অনুসাৰে মানহজনৰ মূল্যায়ন কৰা হয়। জ্ঞান, বুদ্ধি এইবোৰৰ কোনো মূল্য নাই। আগতে বিভু প্ৰদৰ্শন কৰাটো সুৰক্ষিত পৰিচায়ক নহয় বুলি ভৱা হৈছিল। কিন্তু পৰিৱৰ্তিত সময়ৰ লগে লগে এনে মূল্যবোধৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিছে। বৰ্তমান মানুহক মূল্যায়ন কৰা হয় তেওঁৰ বিভু পৰিমাণৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি। যাৰ অজন্ম ধন সম্পত্তি আছে, যিসকল লোকৰ বাজসিক আটালিকা আছে। যিসকলে গাড়ী-যোঁৰা, লঙুৰা-লিকচৌৰে পৰিৱেষ্টি হৈ আছে, তেওঁলোকেই সমাজৰ উচ্চস্তৰীয় ব্যক্তি। লাগিলৈ ব্যক্তিজন বুদ্ধি, বৃত্তিহীন, নৈতিকতাবিহীন এজন দালালেই নহওঁক কিয়।

প্রাচীন কৃষিনির্ভৰ গ্রামীণ সমাজখনত প্ৰচলিত মূল্যবোধৰ এনে দ্রুত পৰিৱৰ্তনৰ গুৰিতেই যে বস্তুবাদ বা ভোগবাদ সি সহজেই অনুমেয়। এই ভোগবাদী বা বস্তুবাদী সমাজ ব্যৱস্থাই বৰ্তমান যুৱ প্ৰজন্মৰ অসুস্থ মানসিকতা গঢ়ি দিয়াত প্ৰভূত বৰঙণি যোগাইছে। লাহ-বিলাহ তথা আধিক আৰামপ্ৰিয়তাই মানুহৰ স্বতাৰ চৰিত্ৰলৈ অদ্ভুত পৰিৱৰ্তন কঢ়িয়াই আনিছে। বৰ্তমান সমাজখন ইমানেই বস্তুবাদী হৈ পৰিছে যে মানুহে নিজৰ স্বার্থ সিদ্ধিৰ বাবে নিঃসংকুচে নৈতিকতা, সততাক জলাঞ্জলী দিব পাৰে। ভোগৰ সামগ্ৰীসমূহ আহৰণৰ বাবে দৰকাৰত আজিব মানুহে

হত্যা পর্যন্ত কবিবলৈ কুঠাবোধ নকরে। ক্ষমতা আৰু সফলতাৰ পাছত দৌৰি দৌৰি ভাগৰি
নপৰা আজিৰ মানুহৰ বাবে ঘোচ লোৱা, ঘোচ দিয়া, জনতাৰ টকা আঘাসাং কৰা তেনেই
সাধাৰণ কথা। শীলভদ্ৰই তেওঁৰ ‘অথহীন’ গল্পত প্ৰদীপ বৰাক এই শ্ৰেণীৰ প্ৰতিনিধি ৰূপত
অংকন কৰিছে। প্ৰদীপ বৰাব দৰে সাধাৰণ বিষয়া এজনেও ভেঁটি খোৱাৰ জোৰত বাজিসিক
অট্টালিকা সাজিছে। ভেঁটি খোৱা বিষয়া হিচাপে সমাজত যথেষ্ট বদনাম থকা স্বত্বেও তেওঁ
সেই বিষয়ে কোনো পৰোৱাই নকৰে। বৰঞ্চ সাধাৰণ মানুহৰ আগত নিজক জহাইহে ফুৰে—

“আজিকালি কোনেও এইবোৰক অন্যায় কাম বুলি নাভাৰে। বৰৎ এজন মানুহ যে
কিমান দক্ষ, মানুজনৰ বিভূত পৰিমাণে হ'ল তাৰ নিৰ্ভুল সূচক। অক্ষমবোৰেহে
সুদৃঢ় মানুহৰ বিভূত পৰিমাণ দেখি ইৰ্যাত জলিপুৰি মৰে। সুযোগ, সাহস বা যোগ্যতাৰ
অভাৱ, নীতিগতভাৱে কোনো মানসিক প্ৰতিবন্ধক নাই।” (‘আলোকচিত্ৰ’ ৪৮৪)

ভোগৰ সামগ্ৰীসমূহৰ প্ৰয়োজন শেষ হ'লেই যিদৰে আদৰ নোহোৱা হয় ঠিক সেইদৰে
আজিৰ পৰিৱৰ্তিত সমাজ ব্যৱস্থাত মানুহো প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীত পৰিণত হৈছে। আগতে
মানুহৰ মাজৰ সম্পর্কবোৰ আছিল আত্মিক আৰু স্থায়ী। কিন্তু বৰ্তমান মানুহৰ মূল্য প্ৰয়োজনীয়
সামগ্ৰীতকৈ কোনো গুণে বেছিনহয়। গল্পকাৰৰ মতে—“মানুহ প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীত পৰিণত
হৈছে। প্ৰয়োজন অনুসাৰে ব্যৱহাৰ কৰি দলি মাৰি পেলাই দিলেই হ'ল।” (‘উত্তৰণ’ ২৯৭)

আধুনিক মানুহৰ এনে মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়ৰ কাৰণ হিচাপে গল্পকাৰৰে বহু ক্ষেত্ৰত পৰিৱৰ্তিত
সমাজ ব্যৱস্থালৈ আঙুলিয়াইছে। তেওঁৰ মতে—

“নতুন পৰিস্থিতিত মানুহৰ মানসিক ৰূপৰোপো পৰিৱৰ্তন ঘটিছে। উপায়োনাই। আগতে
মানুহৰ গতি-বিধি আছিল সীমিত। নাই বুলিয়েই ক'ব পাৰি। একে ঠাইতে একে
চাম মানুহক লৈ থাকিবলগীয়া হৈছিল। পিছে এতিয়া? আজি মধুপুৰ, কালি
গুৱাহাটী, পৰহি দিল্লী, তাৰ পিছদিনা হয়তো নিউয়ার্ক। প্ৰতিদিনে পুৰণি বন্ধুবোৰক
এৰি নতুন বন্ধু ল'ব লাগে। অনাথ, চুনী, হিতেন ইত্যাদি পুৰণি বন্ধুৰ সলনি নতুন
বন্ধু ৰাজেশ, সুধাকৰ আৰু এভাৰ্টন।” (‘উত্তৰণ’ ২৯৭)

আত্মীয়-স্বজনৰ মৰম-চেনেহ, সামাজিক আকৰ্ষণ এইবোৰ মূল্যবোধ বৰ্তমান সময়ত
একেবাৰে মূল্যহীন। দূৰ সম্পৰ্কীয় আত্মীয়-স্বজনৰ কথাটো বাদেই, নিজ পিতৃ-মাতৃ আৰু
সন্তানৰ মাজৰ পৰিত্ব সম্পৰ্কতো বৰ্তমান সময়ত ফাঁট মেলিছে। বৃন্দ পিতৃ-মাতৃক বৃদ্ধাশ্রমত
বখাটো এক প্ৰকাৰ ফেৰ্শনৰ দৰেই হৈ পৰিছে। ‘নিসংগ’ গল্পত বিমল বৰুৱাৰ পুত্ৰাই তেওঁক
নিসংকোচে বৃন্দ নিবাসত থকাৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াইছে। নিজৰ পুত্ৰ-বোৱাৰী থকা স্বত্বেও
আকলশৰীয়াকৈ থকা বৰুৱা ঘৰৰ ভিতৰতে মৰি কেইবাদিনো পৰি আছিল। ‘সমৰ্দ্ধ’ গল্পত
আন্তৰিকতাপূৰ্ণ সম্পন্ন বিলাকৰ অপম্যত্যুত নিসংগ হৈ পৰা প্ৰভাত বৰুৱাৰ বৃদ্ধাশ্রমৰ দুখ-যন্ত্ৰণা
চিৰিত হৈছে। মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়ৰ এখন সুন্দৰ বাস্তৱ চিত্ৰ প্ৰতিফলিত হৈছে শীলভদ্ৰৰ
‘সহপাঠী’ গল্পত। গল্পটোত গল্পৰ কথক আৰু গুৱাহাটী নিবাসী চুপারিন-টেঙ্গি ইঞ্জিনীয়াৰ
প্ৰশাস্ত ফুকন সৰৱে পৰা নলে-গলে লগা বন্ধু। প্ৰশাস্ত ফুকনক লৈ কথকৰ বৰ উচ্চ মনোভাৱ
যদিও প্ৰশাস্ত ফুকনে কথকৰ উপস্থিতি একেবাৰে ভাল নাপায়। প্ৰকাশ্যে নহ'লেও প্ৰশাস্ত

ফুকনৰ কাম-কাজ, তথা আচৰণৰ জৰিয়তে এই কথা প্ৰকাশ পায়। আনকি তেওঁৰ পৰিবাৰৰ
আচৰণো মানৱীয় মূল্যবোধৰ পৰিপন্থী—

“প্ৰশাস্তিৰ পৰিবাৰে গান্ধীভাৱে একাপ চাহ আনি মেজত হৈ গ'ল। ঠক কৰে এটা শব্দ
হ'ল। ভালোখিনি চাহ পৰিষত বাগৰি পৰিল।” (‘সহপাঠী’ ৮৭) গল্পটোত মানুহৰ মাজৰ যি
আনন্দিকতাপূৰ্ণ সম্পর্ক সেই সম্পর্কৰ পদান্ত কৰি প্ৰশাস্তি ফুকন আৰু তেওঁৰ পৰিবাৰে কথকৰ
প্ৰতি মেনেকুৰা আচৰণ প্ৰদৰ্শন কৰিছে সেয়া মূল্যবোধৰ অৱক্ষয় বাদে আন একো নহয়।

উপসংহাৰ :

সময়, পৰিৱেশ আৰু সমাজ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে মানুহৰ ধ্যান-ধাৰণা, যুক্তি-বুদ্ধি,
আচাৰ-আচাৰণ, আদৰ-কায়দা, বীতি-নীতি ইত্যাদি সকলো ক্ষেত্ৰে পৰিৱৰ্তন নামি আহিছে।
পুৰণিক স্থানচ্যুত কৰি নতুনৰ প্ৰতিষ্ঠা হোৱাৰ লগে লগে পুৰণি মূল্যবোধৰ ভেঁটি হৰাইবে খহিব
ধৰিছে। ভৌতিক পৰিৱেশৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে মানুহৰ মানসিক পৰিৱৰ্তন ঘটিছে। শীলভদ্ৰই
তেওঁৰ বিভিন্ন গল্পৰ মাজেৰে চিত্ৰিত কৰা অতীত সমাজখনৰ মূল্যবোধৰ এনে পৰিৱৰ্তনৰ মূল
কাৰক হিচাপে ঘৰুৱা পৰিৱেশ, বিজ্ঞান-প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ ন আৰিষ্টাৰ, পাশ্চাত্য সংস্কৃতিৰ প্ৰভাৱ,
আধুনিক শিক্ষাৰ প্ৰসাৱ, ভোগবাদী মানসিকতা, অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন অথবা অনগ্ৰহসৰতা,
ৰাজনৈতিক বাতাৰণ আদিলৈ আঙুলিয়াইছে। যুৱ উচ্ছুখলতাই বৰ্তমান পৰিস্থিতিত সচেতন
মহলক যথেষ্ট চিন্তাপূৰ্ণ কৰি তুলিছে। কিন্তু ইয়াৰ বাবে আকল যুৱচামক জগৰীয়া কৰিলৈই
নহ'ব। তেওঁলোকৰ এনে উচ্ছুখল স্বভাৱৰ আৰংত ক'ৰবাত ক'ৰবাত নহয় ক'ৰবাত অভিভাৱক তথা
প্ৰচলিত সমাজ ব্যৱস্থাও বহু পৰিমাণে দায়ী।

প্ৰসংগ টোকা :

শীলভদ্ৰৰ চুটিগল্পৰ উদ্ধৃতিসমূহ ২০০৯ চনত বনলতা প্ৰকাশনে প্ৰকাশ কৰা শীলভদ্ৰৰ গল্প সমগ্ৰ
(১৯৭৫ চনৰ পৰা ১৯৯১ চনলৈ প্ৰকাশিত গল্প) আৰু শীলভদ্ৰৰ গল্প সমগ্ৰ(১৯৯২ চনৰ পৰা
বৰ্তমানলৈ বিচিত্ৰ গল্প) দুখনৰ পৰা দিয়া হৈছে।

প্ৰসংগ প্ৰস্তুপঞ্জী :

আহমেদ, এম. কামালুদ্দিন। সাহিত্যৰ অভিব্যক্তি। প্ৰথম প্ৰকাশ। গুৱাহাটী : বান্ধৰ, ২০১৪। মুদ্ৰিত।
ইচ্ছাম, আখ্তারুল। সম্পা.। শীলভদ্ৰৰ সৃষ্টি আৰু দৃষ্টি। প্ৰথম প্ৰকাশ। গৌৱীপুৰ : জেণু একাডেমী
পাৰিক্ৰমণ ২০১৫। মুদ্ৰিত।

বৰঘোষাই, হিমান্ত আৰু হাজৰিকা, ধূৰ। সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ সমাজতত্ত্ব। প্ৰথম প্ৰকাশ। গুৱাহাটী :
বিদ্যাভৱন ২০১২। মুদ্ৰিত।

বৰ্মন, শিবনাথ। কপালতৰ বেহৰপ। প্ৰথম প্ৰকাশ। গুৱাহাটী : আঁক-বাক, ২০১৩। মুদ্ৰিত।
বায়চৌধুৰী, অনিল। নামনি অসমৰ সামাজিক পটভূমি। প্ৰথম প্ৰকাশ। গুৱাহাটী : অসম প্ৰকাশন
পৰিয়দ ২০১২। মুদ্ৰিত।

শইকীয়া, বিনয় মোহন। সম্পা.। শীলভদ্ৰৰ গল্প সমগ্ৰ (প্ৰথম খণ্ড)। প্ৰথম প্ৰকাশ।
গুৱাহাটী : বনলতা, ২০০৭। মুদ্ৰিত।

শইকীয়া, বিনয় মোহন। সম্পা.। শীলভদ্ৰৰ গল্প সমগ্ৰ (দ্বিতীয় খণ্ড)। প্ৰথম প্ৰকাশ।
গুৱাহাটী : বনলতা ২০০৭। মুদ্ৰিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 120-130

মামণি বয়ছম গোস্বামীর দাঁতাল হাতীর উঁয়ে খোরা হাওদাৎ এক অধ্যয়ন

ড° ধনৰঞ্জন কলিতা

সহযোগী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, নৰ্থ লখিমপুর কলেজ (স্বায়ত্ত শাসিত)

Email : dhanaranjankalitanlc@gmail.com

সংক্ষিপ্তসাৰ

মামণি বয়ছম গোস্বামী এটি পৰিচিত নাম। অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যৰ সমৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ অবদান যথেষ্ট। অনেক সমালোচকে মামণি বয়ছম গোস্বামীক নাৰীবাদী লেখিকা বুলিবলে অভিহিত কৰা দেখা যায়। প্ৰকৃততে তেওঁৰ লেখনিতো কেৱল নাৰীৰ অধিকাৰৰ কথাই দেখিবলৈ পোৱা নাযায়। তেওঁৰ বচনাত শ্ৰমিক-বনুৱা, দুখীয়া নিছলাৰ কথাও অধিক পৰিমাণে দেখা যায়। সেয়ে মামণি বয়ছমক অকল নাৰীবাদী লেখিকা বুলি কলৈই তেওঁৰ কৰ্মৰ সঠিক মূল্যায়ন নহ'ব। শোষিত, নিষ্পেষিত, পদদলিত পুৰুষ-নাৰী উভয়েই তেওঁৰ বচনাত সমাদৰ পাইছে। তেওঁৰ বচনাত নাৰীয়ে প্ৰতিবাদৰ ভাষাৰ বিচাৰি পাইছে বুলিয়েই তেওঁক নাৰীবাদী লেখিকা বুলি নকৈ মানৱতাবাদী লেখিকা বোলাবলে যুগুত।

এনে এগৰাকী মানৱতাবাদী লেখক মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ এখন সাৰ্থক উপন্যাস হৈছে দাঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোরা হাওদাৎ। সত্ৰীয়া পৰিৱেশত ডাঙৰ দীঘল হোৱা মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ শৈশৱৰ সত্ৰ স্মৃতিৰ আধাৰত ই বচিত। এই আলোচনাত উপন্যাসখনৰ এক বিস্তৃত আলোচনাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : উপন্যাস, সত্ৰ, হাওদাৎ, হাতী, মামণি বয়ছম।

০.০০ অরতবণিকা :

অসমীয়া উপন্যাসৰ যাত্রাপথত প্ৰভূত বৰঙণি যোগোৱা বিশিষ্ট উপন্যাসিকসকলৰ ভিতৰত মামণি বয়ছুম গোস্বামী অন্যতম। বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সীমাহীন ব্যস্ততা আৰু ব্যক্তিগত জীৱনৰ অযুত ঘাত প্ৰতিঘাতৰ বিচিত্ৰ অভিজ্ঞতাৰে মামণি বয়ছুমে প্ৰায় কুৰিখন উপন্যাস বচনা কৰি অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যৰ ভেটি টনকীয়াল কৰি হৈ যায়। তেখেতৰ উল্লেখযোগ্য উপন্যাসৰাজিৰ ভিতৰত দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদা এক অনুপম সৃষ্টি বুলিব পাৰি। সত্ৰীয়া পৰিৱেশৰ ভিতৰ চ'ৰাক জানিবলৈ মামণি বয়ছুমৰ দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদা এখন লেখৰ গ্ৰহণ বুলিব পাৰি। লেখকো নিজস্ব অভিজ্ঞতাৰে সত্ৰীয়া সমাজ ব্যৰস্থাক দহজনৰ আগত দাঙি ধৰিবলৈ উপন্যাসখনৰ মাজেৰে যেনেধৰণৰ প্ৰয়াস কৰিছে সি নিশ্চয়কৈ প্ৰশংসনৰ যোগ্য।

০.০১ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব :

অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যলৈ মামণি বয়ছুম গোস্বামীৰ অবদান যথেষ্ট। তেওঁৰ অন্যান্য উপন্যাসসমূহতকে দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাৰ বিষয়বস্তু অগতানুগতিক। বিশেষতঃ সত্ৰীয়া পৰিৱেশৰ বহু অক্ষণিত অধ্যায় লেখকে উপন্যাসখনৰ মাজেৰে পোহৰলৈ আনিছে সি নিশ্চয়কৈ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় বুলিব পাৰি। সেয়ে গ্ৰহণৰ এক পদ্ধতিগত অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আছে।

০.০২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

মামণি বয়ছুম গোস্বামীৰ দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাৎ এক অধ্যয়ন শীৰ্ষক বিষয়টো অধ্যয়ন কৰাৰ পথান উদ্দেশ্য হৈছে—

- (ক) মামণি বয়ছুম গোস্বামীৰ উপন্যাসৰ মাজত প্ৰকাশ পোৱা সমাজ চেতনাৰ বিচাৰ কৰা।
- (খ) উল্লিখিত উপন্যাসখনৰ মাজেৰে সত্ৰীয়া পৰিৱেশক জানিবলৈ প্ৰয়াস কৰা।
- (গ) চৰিত্ৰ মনঃ সমীক্ষাত্মক বিশ্লেষণ আৰু সমসাময়িক সমাজ জীৱনৰ চিত্ৰ কেনেদৰে কৰ্মাণ কৰিছে তাৰ বিচাৰ কৰা।

০.০৩ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

প্ৰস্তাৱিত গৱেষণা প্ৰবন্ধৰ বিষয়বস্তুৰ পৰিসৱলৈ লক্ষ্য ৰাখি মামণি বয়ছুম গোস্বামীৰ অন্যান্য উপন্যাসৰ প্ৰসংগে এই আলোচনালৈ অনাৰ পৰিৱৰ্তে কেৱল দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদা উপন্যাসখনৰ আলোচনাহে কৰা হ'ব।

০.০৪ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

মামণি বয়ছুম গোস্বামীৰ দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাৎ এক অধ্যয়ন শীৰ্ষক বিষয়টো অধ্যয়ন কৰোঁতে প্ৰধানতঃ বিষয়বস্তু বিশ্লেষণ পদ্ধতি (Content Analysis) আৰু মনো সমীক্ষণ পদ্ধতি (Psycho Analysis Method) প্ৰয়োগ কৰা হ'ব।

১.০০ মামণি বয়ছুম গোস্বামীৰ চমু পৰিচয় :

মামণি বয়ছুম গোস্বামীৰ পিতৃৰ নাম আছিল উমাকান্ত গোস্বামী আৰু মাতৃৰ নাম আছিল অন্বিকা দেৱী। মামণি বয়ছুম গোস্বামীৰ জন্ম হয় ১৯৪১ চনৰ নৱেম্বৰ মাহৰ ১৪ তাৰিখে

গুরাহাটীত। মামণি বয়ছে গুরাহাটীর লতাশিল প্রাইমেরী বিদ্যালয়, শিলঙ্কৰ পাইন মাউণ্ট স্কুলত প্রাথমিক আৰু মাধ্যমিক শিক্ষা লাভ কৰাৰ পাছত গুরাহাটীৰ তাৰিখীচৰণ বালিকা বিদ্যালয়ৰ পৰা প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হয়। তেখেতে ১৯৬০ চনত কটন কলেজৰ পৰা স্নাতক ডিপ্রী লাভ কৰি ১৯৬৩ চনত গুরাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা অসমীয়া বিষয়ত স্নাতকোত্তৰ ডিপ্রী লাভ কৰে। তেওঁ বৃন্দাবনৰ Institute of oriental Philosophy ত উপেন্দ্র চন্দ্ৰ লেখাৰ অধীনত “মাধৰ কন্দলিৰ অসমীয়া ৰামায়ণ আৰু তুলসী দাসৰ ৰামচৰিত মানসৰ তুলনামূলক অধ্যয়ন” শীৰ্ষক বিষয়ত গৱেষণা কৰি সন্মানীয় পি.এইচ.ডি. ডিপ্রী লাভ কৰে। তেখেতে দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়ত আধুনিক ভাৰতীয় ভাষা-সাহিত্য অধ্যয়ন বিভাগত অসমীয়া বিষয়ৰ অধ্যাপিকা হিচাপে সুদীৰ্ঘ জীৱন কাফিনৰ্বাহ কৰি অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। অসমীয়া সাহিত্যলৈ আগবঢ়োৱা বিশিষ্ট আৱদানৰ বাবে তেওঁক ভাৰতৰ সৰ্বোচ্চ সাহিত্য বঁটা জ্ঞানপীঠ বঁটাৰে সন্মানিত কৰে।

২.০০ মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ সাহিত্য কৃতি :

গল্পপুঁথি : চিনাকী মৰম (১৯৬২); কইনা (১৯৬৬); হৃদয় এক নদীৰ নাম (১৯৯০); মামণি বয়ছমৰ স্বনিৰ্বাচিত গল্প (১৯৯৮); মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ প্ৰিয় গল্প (১৯৯৮)।

উপন্যাস : চেনাৰ সোঁত (১৯৭২), নীলকঢ়ী ব্ৰজ (১৯৭৬), অহিবণ (১৯৮০), মামৰে ধৰা তৰোৱাল (১৯৮০), বুদ্ধসাগৰ ধূসৰ গাইছা আৰু মহমুদ মুছা (মামৰে ধৰা তৰোৱালৰ লগত একত্ৰ প্ৰকাশ), উদয়ভানুৰ চৰিত্ৰ (১৯৮৬), দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদা (১৯৮৮), আধালেখা দস্তাবেজে (১৯৮৮ - উপন্যাসোপম আঘাজীৱনী), জথৰী যাত্ৰী (১৯৯১), তেজ আৰু ধূলিৰে ধূসৰিত পৃষ্ঠা (১৯৯৪), ছিমসঙ্গৰ মানুহটো বা দেৱীপীঠৰ তেজ (২০০১), দাশৰথিৰ খোজ (২০০৪), নাঞ্চ চহৰ (উপন্যাসিকা- মামৰে ধৰা তৰোৱালৰ লগত একত্ৰ প্ৰকাশ), সাপৰ ছালৰ জোতা (উপন্যাসিকা- উদয়ভানুৰ চৰিত্ৰৰ লগত একত্ৰ প্ৰকাশিত), ভিক্ষাৰ পাত্ৰ ভাঙ্গি (উপন্যাসিকা), থেঁ ফাঞ্চী তহচিল্দাৰৰ তামৰ তৰোৱাল।

আঘাজীৰনীমূলক : আধালেখা দস্তাবেজে (১৯৮৮), দস্তাবেজৰ নতুন পৃষ্ঠা (২০০৭)।

জীৱনী : মহীয়সী কমলা (১৯৯৫), মা (২০০৮)।

অনুবাদ : প্ৰেমচন্দ্ৰ চুটিগল্প (১৯৭৫); আধা ঘণ্টা সময় (১৯৭৮); জাতক কথা (১৯৯৬); কলম (১৯৯৬); আহিক (২০০০)।

ইংৰাজী : Ramayana from Ganga to Brahmaputra, (১৯৯৬)।

সম্পাদনা : এৰি অহা দিনবোৰ (ড° মলয়া খাউণ্ডুৰ সৈতে) (১৯৯৩), আৰু Indian Folklore'।

৩.০০ দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাৰ পটভূমি :

দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাৰ কাহিনীভাগ গঢ়ি উঠিছে মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ শৈশবৰ সত্ৰৰ স্মৃতিৰ আধাৰত। শৈশবৰত দেখি আহা দুই এক ঘটনাই মানৰ হৃদয়ত কেতিয়াৰা মচিব নোৱাৰাকৈ সাঁচ বহুৱায়। মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ ক্ষেত্ৰতো তেনে হৈছিল। ১৯৪৭ চনৰ জগলীয়া নদীৰ পাৰৰ আমৰাঙা সত্ৰ- দক্ষিণ পাৰৰ কামৰূপৰ এই সৰু অঞ্চলত অঞ্চলটোৰ ভাৰতবয়ষ্ঠ স্বাধীনতা লাভ কৰা উষাকালৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক

আৰু আৰ্থ সামাজিক পৰিৱেশৰ এক প্ৰাঞ্জল চিত্ৰও এই উপন্যাসখনৰ মাজেদি মামণি
বয়ছমে আঙ্কন কৰি দেখুৱাইছে।

এখন বৈষণৱ সত্ৰ সত্ৰাধিকাৰৰ ঘৰৰ সংৰক্ষণশীলতা, স্বাধীনতা আন্দোলন আৰু কানি
নিবাৰণ আন্দোলনৰ পটভূমিত বচিত এইখন উপন্যাস মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ আন এক
বিৰল কৃতিত্ব। লেখকে কামৰূপৰ বৈষণৱ সত্ৰত কটোৱা শৈশৰ আৰু যৌৱনৰ এছোৱা কালৰ
বাস্তৱ অভিজ্ঞতাৰ আধাৰত বচনা কৰিছে উপন্যাসখন। পতন হ'বলৈ ধৰা এখন বৰ্কণশীল
সমাজ, আধুনিকতাৰ আগমন, আদৰয়সতে বিধৰা হ'বলগীয়া হোৱা সত্ৰ গোস্বামীসকলৰ
কামনা বাসনা, নিসংগতা আৰু অৱহেলা, ভূমি সংস্কাৰ আৰু সাম্যবাদী ভাৰথাৰাব আগমনে
সামন্তবাদী সমাজজৈলৈ অনা পৰিৱৰ্তনৰ কাহিনীও বৰ্ণিত হৈছে। সমাজৰ কঠোৱা নীতি-নিয়মৰ
মাজত অতিষ্ঠ হৈ আঘাজাহৰ জৰিয়তে প্ৰতিবাদ সাব্যস্ত কৰিবলৈ বাধ্য হৈছে।

৪.০০ উপন্যাসখনৰ নামকৰণ :

উপন্যাসখনৰ নামকৰণৰ এক প্ৰতীকী ব্যঞ্জনা লক্ষ্য কৰা যায়। দঁতাল হাতী শক্তিৰ
প্ৰতীক আৰু তাৰ পিঠিত থকা হাওদাখনে হাতীৰ গৰাকীৰ আৰ্থিক স্বচ্ছতা আদিৰ কথা
সূচায়। উঁয়ে খোৱা হাওদা আৰ্থাৎ হাওদাখন উঁয়ে খাই ঘুণে ধৰাৰ লগে লগে গৰাকীৰ ঐশ্বৰ
বিভূতিও যে হুস হৈ আহিছে, সি সহজেই অনুমেয়। আনন্দাতে দঁতাল হাতীৰ দৰে শক্তিশালী
তথা প্ৰভাৱশালী যেন লগা আমৰাঙা সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামীসকলৰ পৰম্পৰাগত বিৰাট আভিজাত্যৰ
ভৰ্য কৰপটোও যেন ক্ৰমাং জহিখি যোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে; ই তাৰো ইংগিত বহন কৰিছে।
(গৱৰীয়সী ষষ্ঠ বছৰ তৃতীয় সংখ্যা ডিচেম্বৰ ১৯৯৮)। উপন্যাসখনৰ উপজীৱ্য হ'ল এজন
সত্ৰাধিকাৰৰ পাৰ্থিৰ বৈভৱ আৰু শাসকীয় অধিকাৰ ক্ৰমাগতভাৱে অৱক্ষয় হৈ আহাৰ কাহিনী।
গতিকে উপন্যাসখনৰ নামকৰণ প্ৰকৃততেই ব্যঞ্জনাপূৰ্ণ।

৫.০০ দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাৰ বিষয়বস্তু :

দৰাচলতে উপন্যাসখনৰ বিষয়বস্তু সত্ৰীয়া পৰম্পৰাব মাজতে আৱদ্বাৰা বুলিব পাৰি। জগলীয়া
নদীৰ পাৰৰ আমৰাঙা সত্ৰ। দক্ষিণপাৰৰ কামৰূপৰ এই অঞ্চলটিৰ স্বাধীনতা লাভৰ উয়াকালৰ
ৰাজনৈতিক আৰু আৰ্থ সামাজিক পৰিৱেশৰ এক বৰ্ণিল চিত্ৰ উপন্যাসখনৰ বিষয়বস্তু। সত্ৰীয়া
পৰম্পৰাব মাজত থকা অনেক অঘোষিত ব্যথা, ৰাঙ্গাণ বিধৰাৰ অন্তৰ বেদনা, নাৰী মনৰ
চিৰস্ত অনুভূতি, আদি উপন্যাসখনৰ ঘাই উপজীৱ্য। নাৰীমনত সুপ্ৰ হৈ থকা চিৰস্ত প্ৰবৃত্তি
আৰু গিৰিবালা চৰিত্ৰ মাজেৰে তাৰ উদ্গীৰণ আৰু ইন্দ্ৰনাথৰ মাজেৰে নতুন ধ্যান ধাৰণাৰ
আগমন আদিৱেই উপন্যাসখনৰ মূল বিষয়বস্তু বুলিব পাৰি।

৬.০০ দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাৰ ভাষা :

উপন্যাসখনৰ আটাইতকৈ উল্লেখনীয় বৈশিষ্ট্যই হৈছে ইয়াৰ ভাষা। দক্ষিণ কামৰূপৰ
কথিত ভাষাক লেখিকাই সাধুভাষাৰ মৰ্যাদাপ্ৰাপ্ত কৰিছে। পোন প্ৰথমবাবৰ বাবে মামণি বয়ছম
গোস্বামীয়ে অসমীয়া সাহিত্যত এই কথা প্ৰমাণ কৰি দেশুৱালে যে বিষয়বস্তু অনুযায়ী কেতিয়াৰা
কোনো সময়ত কথ্য ভাষায়ো (Colloquial Language) সাধুভাষাৰ (Standard Language) স্বৰলৈ উল্লিখ হ'ব পাৰে। উপন্যাসখনত থলুৱা ভাষাৰ প্ৰয়োগে সৃষ্টি কৰা অবিকল

পরিবেশটোরে ঘটনা বিন্যাসত যথেষ্ট সহায় করিছে। উপন্যাসখনত উপন্যাসিকগবাকীয়ে এনে কিছুমান শব্দ ব্যবহার করিছে, যিবোৰৰ অৰ্থ বিচাৰি পাঠক বিভাস্ত হৈ পৰা দেখিবলৈ পোৱা যায়। অৱশ্যে এই কথাও স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে, উপন্যাসিকে বণনীয় বিষয়ক এনে এক চিত্ৰ ধৰ্মিতাৰে বুজাৰ প্ৰয়াস কৰিছে সি সঁচাকৈয়ে জীৱন্ত আৰু অভিনৱ। তেওঁতে উপমাৰ যথাযথ প্ৰয়োগেৰে বণনীয় বিষয়ক যি চিত্ৰময় ৰাপ দিছে তাৰ অলেখ বৰ্ণনা উপন্যাসখনৰ পাতে পাতে দেখিবলৈ পোৱা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে-

- (ক) মূৰৰ ওপৰেদি এটা ফেচুলুকা চৰায়ে উ-লু-লু শব্দ কৰি উৰি গ'ল। জগলীয়াৰ কল কল শব্দ ইন্দ্ৰনাথৰ কাণত পৰিল। এজাক গাতৰৰ মুগাৰ মেখেলাৰ খচ্মচনিৰ দৰে শব্দ এয়া। (মামণি বয়ছৰ গোস্বামীৰ উপন্যাস সমগ্ৰ ৩৫১)
 - (খ) গাধৰ ছালৰদৰে বৎ ধৰা গধুলিৰ পোহৰে ইতিমধ্যে চৌদিশ বিয়পাই পেলালেও সেই পোহৰত এযোৰ কলাফুলৰ চমক দেখি ইন্দ্ৰনাথ কচিত হৈ উঠিল। (৩৬০)
 - (গ) শৰীৰৰ মাংস ওৰ বিজলৰ দৰে। কেঁচা নাদৰ পাৰৰ দৰে অনবৰত চপচপীয়া হৈ থাকে শৰীৰ। (৩৬১)
 - (ঘ) পকা জুলীয়া মিঠৈৰ দৰে বৎ। (৩৬২)
 - (ঙ) এইমাত্ৰ গা ধুই আহা বাবেই হয়তো তাইৰ গাটো নতুনকৈ কটা তৰমুজ ফলৰ দৰে জিলিকি আছে। (৩৬২)
 - (চ) বাটঘৰৰ মামৰে ধৰা টিংবোৰে এতিয়া গাধৰ ছালৰ বৰণ লৈছে। ঘৰটো এনেদৰে ভাণ্ডি পৰিছিল যে দূৰৈৰ পৰা দেখিলে ভাৱ হৈছিল; সেইটো বাটঘৰ নহয়; যুদ্ধক্ষেত্ৰত মৰি পৰি থকা এটা উট। (৪১৯)
 - (ছ) মচি-কাচি বগলীৰ পাথিৰ দৰে নিকা কৰি থোৱা সৰু গোসাঁনীৰ চোতালত গোটেইজাক আহি থিয় হ'ল। (৪২৬)
 - (জ) বাঁহৰ চুঙাত থোৱা পুৰণা গুৰু ঘিউৰ বৰণ লৈছে কাপোৰবোৱে। (৪২৬)
 - (ঝ) মৌ-বৰণীয়া কেঁকোৱা চুলিবোৰ পৰা ধূলি গুচাই গুচাই মাৰ্ক চাহাৰে প্ৰশ়া কৰিলে- (৪৩১)
 - (ঞ) ওখকৈ পিঙ্কা মেখেলাৰ তলেৰে উদং হৈ পৰা সৰু গোসাঁনীৰ ভৰি দুখনো গাখীৰৰ চামানিৰ দৰে জিলিকি আছিল। (৪৩৯)
 - (ট) ধক্ ধক্-কৈ বগা গাৰ বঙে শিঙিৰি ফলৰ সাহাৰ দৰে চিকমিকাই উঠিল। (৪৪৩)
 - (ঠ) সুৰ্যী পকি শুকাই যোৱা বঙালাউৰ দৰে হৈ মাটিয়া পাহাৰৰ বিজুলী বাঁহৰ জোপোহা এটাৰ মাজত মুখ লুকুৱাৰ আয়োজন কৰিছিল। (৪৪৭)
 - (ড) খৰিচা কাটিবলৈ কাটি থোৱা কাক বাঁহৰ দৰে বৎ আছিল সেই কলাফুলৰ। (৩৬০)
 - (ঢ) চাহাৰ চকুয়োৰ পকা লেতেকু ফলৰ কোঁহৰ দৰে। (৩৮৯)
- উপন্যাসিকে এনেধৰণৰ উপমাৰ যথাযথ প্ৰয়োগেৰে বণনীয় বিষয়ক সুন্দৰ ৰাপত পাঠক মানসত দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। তদুপৰি উপন্যাসখনত ব্যৱহৃত বিবিধ গোস্বামীৰ কথা ইমান জীৱন্ত ৰাপত বৰ্ণনা কৰিছে যে সেইবোৱে নিমিষতে আহি পাঠকৰ নাকত লগাব উপক্ৰম হয়।

উদাহরণস্বরূপে—

- (ক) হয় হয়, মাটির পাত্রত খোরা গুৰৰ গোন্ধৰ দৰে। (৩৬১)
- (খ) পাণ আৰু কানিব গোন্ধে আজি ইন্দ্ৰনাথক বিৱৰত কৰি তোলা নাই। (৩৬২)
- (গ) বাহি হৈ থকা চুঙা-পিঠাৰ গোন্ধৰ দৰে। (৩৬১)
- (ঘ) গাড়ীত উঠি যাত্রা চাবলৈ যোৱা তিৰোতাবোৰ শৰীৰবপৰা জবাকুসুম তেল আৰু
নতুনকৈ চেপি বস উলিওৱা কুঁহিয়াৰৰ বসৰ দৰে বসৰ গোন্ধ আহি ইন্দ্ৰনাথৰ নাকত লাগিল।.....
তাইব গাৰ পৰাও নতুনকৈ চেপি উলিওৱা কুঁহিয়াৰৰ গোন্ধৰ দৰে এক গোন্ধ আহিছিল।
এনে এক জীৱন্ত বৰ্ণনা দৰাচলতে মামণি বয়ছমৰ দৰে লেখিকাৰ পক্ষেহে সন্তুষ্পৰ।
- উপন্যাসখনৰ আন এক বৈশিষ্ট্য এয়ে যে ইয়াত ব্যৱহৃত যি প্ৰাম্য ভাষা- সেইবোৰে
সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ মানুহকো ওচৰ চপাই নিয়াত সহায়ক হৈছে।

“বুকুত মেখেলা পিঙ্কি ধান বানিবলৈ অহা লোদোৰ-পোদোৰ চেহেৰাৰ তিৰোত দুজনীয়ে
ক'লে, “মানুহে কয় পেট হৈছিল।”

- “হয় হয়, পেট হৈছিল। জোকৰাম মহাজনৰ ঘৰত পেট খালী কৰাৰ দিহা লবা যাওঁতে
ভকত সেৱাত যোৱা ভাঙুৰীয়ে ধৰা পেলেছিল।”

- “পেট হৈছিল!!”

গোসাঁনীয়ে অবাক বিস্ময়েৰে সকলোৰে মুখলৈ মূৰ তুলি চালে। এই কথা সকলোৰে
জানে বুলি তেওঁ কল্পনাই কৰিব পৰা নাছিল।

- “পেট হৈছিল!!”

৭.০০ দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাত সমাজ সংস্কাৰমূলক চেতনা :

দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাউপন্যাসখনৰ মাজেদি মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ সংঘাতপূৰ্ণ
জীৱনৰ এক নিৰ্মল সত্য উন্মোচিত হোৱা বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। উপন্যাসখনৰ কাহিনীভাগ
গঢ় লৈ উঠিছে মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ শৈশবৰ সত্রত কটোৱা দিনবোৰৰ স্মৃতিৰ আধাৰত।
শৈশবতে কোমল অন্তৰত গভীৰভাৱে বেখাপাত কৰা এনেবোৰ স্মৃতিবেই সজাই তোলা হৈছে
উপন্যাসখনৰ কাহিনীভাগ।

মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ ব্যক্তিগত জীৱন যন্ত্ৰণাও অনেক চাৰিত্ৰ মাজেৰে ফুটি উঠা
দেখা যায়। সেই চাৰিত্ৰোৰ বিয়োদগাৰ দৰাচলতে মামণি বয়ছম গোস্বামীৰে প্ৰতিবাদী সত্তা।
বৈধ্য জীৱন অতিবাহিত কৰাটো কিমান কষ্টদায়ক তাক মুকলি ভাষাৰে লেখিকা গৰাকীয়ে পোহৰলৈ
আনিছে- “চকীত বহা চাহাৰৰ হাঁটোৱে খুঁটা এটাৰ ওচৰত থিয় হৈ থকা দুৰ্গাক স্পৰ্শ কৰিলে, সাপ
গচকী চঁক খোৱা মানুহৰ দৰে দুগাই ল'বি গৈ আকো এবাৰ নাদৰ পাৰত উপস্থিত হ'ল। গা-মূৰ
তিয়াই এতিয়াই তেওঁ এই খীঁটিয়ানটিৰ হাঁ স্পৰ্শৰ পৰা মুক্তি পাব লাগিব।” (৩৮১)

সেই সময়ত তিৰোতাই পঢ়াশালিলৈ যোৱাটো সমাজবিৰুদ্ধ কথা আছিল। তাৰ ইংগিত
পোৱা যায়- “ইন্দ্ৰনাথে ক'লে- মই ভাৰিছিলো তাইক (গিৰিবালাক) স্কুলত নাম লগাই দিম,
কিন্তু এই বিষয়ে কোনো একমত নহয়। আমাৰ গহেৰ আপীয়ে ফলি পুঁথি লৈ স্কুলত যাবাৰ
নিয়ম নাই।” (৩৮১)

বিধরাসকলক এনেধৰণৰ সংযম অৱলম্বন কৰিবলৈ দিয়া হয় যে তেওঁলোকে মাছ-মাংস ইত্যাদি খোৱাতো নিষিদ্ধ আছিল- “বিধৰা, ব্ৰহ্মচাৰীয়ে ইচ্ছা কৰি মাছ-মাংস এবাৰ খালে আঠ ধেনু, মচুৰ, মাটিমাহ, তাম্বুল, ভূমি- কোমোৰা খালে চাৰি ধেনু প্ৰায়শিত” হ'ব লাগে (৪১৫)। এনেবোৰ কথা মামণি বয়ছমে মুকলি মুৰীয়াকে উপ্লেখ কৰাৰ লগতে তাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদো সাব্যস্ত কৰিছে-

“দক্ষিণপাৰ বিধানখন বদলাৰা লাগা হ'ল। ব্ৰাহ্মণে গাত লঙ্ঘনলৰাকে দ্রব্য ‘খালিও’
দেখোন এক হজাৰ গায়াৰী গাৰ লাগে- কেওটা, সুৰী, ধোৱাই সিদ্ধ কৰা অৱ খাই
আজিকালি বামুণে ত্ৰিশ ধেনু প্ৰায়শিত কৰেনা? বন্দুকেদি গুলী কৰি মৰা পহ খাই
আমাৰ ইন্দ্ৰনাথ গহে কেতিয়াৰা চাৰি ধেনু পৰাচিত হৈছিলা বাক?” (৪১৫)

সেইদৰে ব্ৰাহ্মণসকলৰ ব্যভিচাৰিতা সম্পর্কেও মামণি বয়ছমে সৰৱ প্ৰতিবাদ কৰিছে-

“এই মহূৰ্ত্ত ইন্দ্ৰনাথৰ মনত পৰিল বাসন্তী পূজাৰ সময়ত দক্ষিণ পাৰৰ প্ৰায়বোৰ বামুণেই
আহি বাজা পুখুৰীৰ গোসাঁই ধুওৰা বাপুৰ চোতালত ভিব পাতোহি। দুই এটাই আফিং খাই
কলাম ত্ৰিয়াই ফুৰে। আফিঙ্গৰ খোলাও লগতে লৈ আহে। গুই সাপৰ মাংসৰ পৰা আৰষ্ট
কৰি নহৰ-পনক একোকেই এইসকল বামুণে বাদ নিদিয়ো।” (৩৬১)

ব্ৰাহ্মণসকলৰ ভঙ্গামিৰ বিৰুদ্ধে মামণি বয়ছম গোস্থামীয়ে এনেদৰে সৰৱ প্ৰতিবাদ কৰিছে।

বিধৰা তিৰোতা হাতেৰে স্পৰ্শ কৰাটোও এক অপৰাধকলপে গণ্য কৰা হৈছিল। তাৰ
ইংগিত দাঙি ধৰা হৈছে এনেদৰে— ‘নুচুবি! নুচুবি! এইমাত্ৰ বাঁৰী হোৱা তিৰি ঐ শিৰত সেন্দুৰ
পিঙ্গা তিৰীহাঁত! নুচুবি! নুচুবি!!’ (৩৬৩)

বিধৰা গিৰিবালাক হাতেৰে স্পৰ্শ কৰাটোও ব্ৰাহ্মণ সমাজত পাপ বুলি গণ্য কৰা হৈছিল।
মামণি বয়ছমে ব্যক্তিগত জীৱনতো এনে বহু সংঘাতৰ সন্মুখীন হৈছিল; যিবোৰে তেওঁক
অতিষ্ঠ কৰি তুলিছিল। সেয়ে এনেবোৰ কথা উপন্যাসখনৰ মাজেৰে গোহৰলৈ আনি সমাজখনক
সংস্কাৰ কৰিব বিচাৰিছিল।

ব্ৰাহ্মণ সমাজত পুঞ্জিতা হোৱাৰ আগেয়ে ছোৱালীক বিয়া দিব লাগে। বিয়া দিয়াৰ আগেয়ে
ঘৰত থকা অৱস্থাতে যদি কোনো ছোৱালী পুঞ্জিতা হয় তেন্তে তাৰমান আৰু ডাঙৰ অপৰাধ
নাই। তেনে ব্যক্তিয়ে চুৰা যাব লগা হয়। তাৰ ইংগিত আছে এনেদৰে—

“এ ইলিমন, বক বক, ভক ভক এই মুখখনৰ কাৰণেই আজিক লেগি পূজাৰীয়ে
এটা বৰ বেগাৰ কৰিব নঞ্চা? হে বাপু সৰু গহে দায়- দোষ নথৰিবি- পূজাৰী বামুণে
উলিয়াই দিব নৰি ডিঙ্গিত কলহ বাঙ্গি মাৰিবা খোজে। আপী ডাঙৰ হলি বাপু চুৰা
যাব নহয়!!” (৩৬০)

সাপে খেঁটা মানুহ তিনিদিন পৰ্যন্ত জীয়াই থকা বিশ্বাস সেইখন সমাজত চলে। তেনে
বিশ্বাস তথা মানুহৰ অজ্ঞতাকো মামণি বয়ছমে ব্যঙ্গ কৰা দেখা গৈছে—

“কি কহ ঐ সৰু তইঙ্গ সেইদিনা যদু ডোমৰ আপাক দেখা নাছিলি? সাপে খেঁটাৰ
পাছতো তিনিদিন জীয়াই থকা নাছিলনা?” (৩৮৭)
কানি বৰাবিহৰ কবলৰ পৰা সমাজখনক মুক্ত কৰাৰ প্ৰণতাও উপন্যাসখনত দেখা যায়-
“সৰু গোসাঁই আপোনালোকে আমাক অলপ সহায় নকৰে কিয়? আপোনালোকৰ

সত্র কানিব গৰাহত পৰি একেবাৰে লুপ্ত হোৱাৰ অবস্থা হৈছে আৰু আপোনালোকে
নিৰ্বিকাৰ হৈ চাই আছে।” (৩৭৬)

৮.০০ উপন্যাসখনত ব্যৰহত প্ৰতীক :

মামণি বয়ছুম গোস্বামীয়ে বিবিধ প্ৰতীকৰ জৰিয়তে বক্তব্য বিষয়ক পোহৰলৈ অনাৰ
প্ৰয়াস কৰিছে। দঁতল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাউপন্যাসত ব্যৰহত অনেক প্ৰতীকৰ ভিতৰত
প্ৰথমেই নাম ল'ব পাৰি হাতীৰ প্ৰসংগক। দৰাচলতে এসময়ত হাতী আছিল মানুহৰ আভিজাত্যৰ
প্ৰতীক। আভিজাত্যৰ প্ৰতীক হাতীয়েও সময় পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে কিদৰে এলাগি হৈ পৰিল
সেই মৰ্মস্পৰ্শী চিত্ৰ উপন্যাসখনত দাঙি ধৰা হৈছে। ঠিক সেইদৰে উপন্যাসখনত বাবে বাবে
ভাঠিখোলা হাতীৰ প্ৰসংগ উত্থাপন কৰা হৈছে মুকলি মুৰীয়াকৈ- “ভাঠিখোলা হাতীৰ চিত্ৰৰ
এয়াঙ দোহাৰৰ হাতীজনীক চাঁগৈ ফোনেক কৰি পেলালৈ। ভাঠিখোলা মখনাৰ আগত মাইকী
হাতী কি তিষ্ঠিব?” (৩৮৯)

ভাঠিখোলা হাতীৰ প্ৰসংগ উপন্যাসখনত ইমান স-জোৰে উত্থাপন কৰা হৈছে যে এই
প্ৰসংগ উপন্যাসখনৰ পৰা আঁতৰাই আনিলে উপন্যাসনখনৰ সৌন্দৰ্যই ছান হৈ পৰিব। ভাঠিখোলা
হাতীৰ যি যৌন উত্তেজনা তাৰ সৈতে অৱদমিত কৰি বখা গিৰিবালা, দুৰ্গা, সৰু গোসাঁনী আদিৰ
যৌন উত্তেজনা প্ৰায় সমধৰ্মী। ভাঠিখোলা হাতীৰ তীৰ আস্ফালন আৰু গিৰিবালাৰ ক্ষেত্ৰ
আৰু মাৰ্ক চাহাৰৰ ওচৰত সম্পৰ্ণ দুয়োটা উত্তেজনাৰ কোনো পাৰ্থক্য নাই। সেয়ে মামণি
বয়ছুমে বিধৰা তিৰোতাৰো যে এক তীৰ যৌন আকাঙ্ক্ষাই মদমত হাতীৰ দৰেই বহিঃপ্ৰকাশ
ঘটে সেই কথা উপন্যাসখনৰ মাজেৰে মুকলিকৈ প্ৰকাশ কৰিছে।

সৰু গোসাঁনীয়ে চৌকাৰ কাষত বাছিবাছি আনি থোৱা চলিয়া খৰি কিছুমান আকৌ তেওঁ
চৌকাত সুমুৰাই দি জুইকৰা দপ্দপাই জলাই দিলে (৪৪৬)। এই জুই দৰাচলতেই কামনাৰ জুই।

৯.০০ দঁতল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাত থলুৱা গীত-মাত :

বনৰীয়া হাতী বশ কৰাৰ কিছুমান গীত-মাত সেই অধৃলত প্ৰচলিত আছিল। যিবোৰ
গীত-মাতক মামণি বয়ছুমে উপন্যাসখনৰ মাজত ধৰি বাখিলৈ প্ৰয়াস কৰিছে—

“আস্তে আস্তে আগেত্ যা
ৰে ৰে মেৰা সুন্দৰ বাণা
আস্তে আস্তে আগেত্ যা
আ - ই - থাৎ
আ - ই - থাৎ
* * *

চেই ধাত মুক
ধীৰঃ
আস্তে আস্তে আগেত্
যাৰে মেৰা সুন্দৰ বাণা.....
চেই, ধাত, মুক ধীৰ
সেই, ধাত।”

১০.০০ দঁতাল হাতীর উঁয়ে খোরা হাওদাৰ চৰিত্র নিৰ্মাণ কৌশল :

দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোরা হাওদা উপন্যাসখনত উল্লেখ থকা প্ৰত্যেকটো চৰিত্রই আপোনা বৈশিষ্ট্যে মহীমোজ্জল। শৈশবৰ নৈবাশ্য আৰু হাতাশাই সময়ে সময়ে হৃদয় থকা-সৰকা কৰাৰ দৰেই তৰণী মামণিয়ে জীৱন ধূমহাত ক্ষত্ বিক্ষত হৈ সময় বিশেষে গিৰিবালা, সৰু গোসাঁনী, দুৰ্গা হৈ উপন্যাসখনত ভূমুকি মাৰিছে।

শৈশৱত দেখি অহা সত্ৰ নিৰ্দাৰণ সামাজিক ব্যৱস্থাৰ উন্নতিৰ অৰ্থে অনুভূতিপ্ৰণ মামণি বয়ছম গোস্বামীয়ে নিজৰ মনতে গুণ-গঁথা কৰিবলৈ ধৰিলৈ। শিক্ষাৰ পোহৰ নোপোৱা পিছপৰা অঞ্চলটোৱ নাৰীসকলৰ উন্নৰোত্তৰ কল্যাণ সাধনেই এদিন তেওঁৰ জীৱনৰ মূলমন্ত্ৰস্বৰূপ হৈ পৰিল। লিখনীৰূপী অপ্রেৰে তেওঁ অগ্ৰসৰ হ'ল সেই মহীয়ান কৰ্মাঙ্গত। সেই উদ্দেশ্যেই সৃষ্টি হ'ল ঘৰৱা ভাষাত দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোরা হাওদা। উপন্যাসখনৰ অন্যতম পুৰুষ চৰিত্র শিক্ষিত নৰ যুৱক বিদেশী চৰিত্র মাৰ্ক চাহাৰৰ চিন্তাধাৰাত স্পষ্ট হৈ উঠিছে মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ ভাৱমূৰ্তি-

“মাৰ্কৰ দৃষ্টিত ভাঁহি উঠিল এই দক্ষিণ পাৰৰ বিধৰা গোসাঁনী কিছুমানৰ কাঙ্গনিক
ছবিসমূহ। কত যুৱতী চাঁগৈ বাটঘৰ (বাটচ’ৰা) নেদেখাকৈ মৰি ভূত হৈ গ’ল।
কতই পাগৰ বাহিৰ হোৱাৰ সময়ত চাঁগৈ উদং মাটিত শুই অচিন ব্যাধি চপাই
ল’লৈ। কতই দুটা আখৰ শিকাৰ আগ্রহক বটনাৰ ভয়ত দমাই হৈ পুথিৰ অমৃত সুধা
পান কৰাৰ পৰা বধিত হৈ ব’ল.....।” (৪৫২)

মাৰ্ক চাহাৰক উপন্যাসিকে কেতিয়াও কলঙ্কৰ কালিমা সনা নাই। মাৰ্ক চাহাৰৰ গহীন-গন্তীৰ চিন্তাধাৰাই সততে পাঠকসকলক বিমুক্ত কৰে। প্ৰেমৰ ক্ষেত্ৰত নিৰ্বিকাৰ মাৰ্ক চাহাৰ গিৰিবালাৰ ওচৰত এবাৰো বিচলিত হোৱা নাই। ধৰ্মই তেওঁক পৰিব্ৰত কৰি ৰাখিছে। ধৰ্মৰ দোহাই দি মাৰ্কে গিৰিবালাৰ দৈহিক প্ৰেমক সৰগীয় প্ৰেমলৈ উন্নৰণ ঘটালৈ।

উপন্যাসখনৰ সৰু গোসাঁনী চৰিত্রটিৰ যি মানসিক দন্দ তাকো উপন্যাসিকে সহাদয়তাৰে অঙ্কন কৰিছে। নাৰী হৃদয়ত সংগোপনে লুকাই থকা প্ৰেমৰ অঞ্জলিয়ে কিদৰে অহৰহ ভেটা
ভাণি বৈ আহিব খোজে সেই কথা মামণি বয়ছমে সৰু গোসাঁনীৰ মুখেৰে ব্যক্ত কৰিছে এনেদৰে-

“আহক আহক মহীধৰ। পুথিৰীত এই মুহূৰ্তত মহীধৰ অহাৰ সমান আনন্দৰ কথা
আৰু একো নাই।” (৪৪৬)

উপন্যাসখনৰ গিৰিবালা এটা অনুপম চৰিত্র। চৰিত্রটিৰ মাজত মামণি বয়ছমক বিচাৰি
পোৱাৰ থল আছে। যুৱতী বিধৰা গিৰিবালাই সমাজে নিৰ্ধাৰণ কৰি দিয়া কঠোৰ নীতি-নিয়ম
মানি ল’ব পৰা নাই। এখন বৈষ্ণৱ সত্ৰৰ আশে পাশে সামন্ত্যুগীয় প্ৰথাৰে গঢ়ি উঠা সমাজখনৰ
বক্ষণশীলতা, কঠোৰতা, নিষ্ঠুৰতাই তাইৰ দৰে অনেকৰে আশা-আকাঙ্ক্ষা মৰিমূৰ কৰিছে।
তাইৰ স্বাভাৱিক প্ৰযুক্তিক হেঁচি বখা সমাজৰ নিৰ্মাণ বিধান গিৰিবালাই ভৱিবে মোহাৰি পেলাৰ
খোজে। ইচ্ছামতে খোৱা-বোৱা, কাপোৰ-কানি পৰিধান কৰাৰ পৰা বিবৃত থাকিব লগা হোৱাত
তাইৰ মন বিদ্ৰোহী হৈ পৰিছে। সেয়ে তাই সমাজৰ নিয়মৰ বিকল্পে গৈ বুঢ়া গোসাঁইৰ শান্তত
মাংস মুখলৈ নিলে আৰু এখোপ ওপৰলৈ গৈ মাৰ্ক চাহাৰক হৃদয়ৰ সমগ্ৰ ভালপোৱাৰে আলিঙ্গন

কৰি সমাজৰ বো্যত পৰিছে। গিৰিবালাই সমাজৰ সকলো নীতি নিয়ম ও ফৰাই প্ৰচলিত সমাজ ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে এক জেহাদ ঘোষণা কৰিছে। সেয়ে এনে এখন সমাজত বন্দী হৈ থকাতকৈ হেলাৰঙে মৃত্যুক আকোৱালি লৈছে। উন্মত্ত ভাট্টিখোলা হাতীৰ আগত পৰি সেয়ে ফুচফুচাই যেন নিজকে ক'লে গিৰিবালাই-

- মাৰ ! মাৰং এই লেছৰ বাঞ্চপাশত থাকোতেই তই মোক মাৰ !

- মাৰ ! মাৰ !

গিৰিবালাৰ প্ৰতি সেয়ে আমাৰ সকলোৰে সহানুভূতি আছে। তাই নিজৰ জীৱন উচৰ্গা কৰি সমাজখনক দি গ'ল এক মহৎ শিক্ষা।

উপন্যাসখনৰ আন এটি উল্লেখযোগ্য চৰিত্ৰ হৈছে দুৰ্গা। দুৰ্গা চৰিত্ৰিলৈও আমাৰ পুতো জঘৈ। ঘৰত ছোৱালী পুষ্পিতা হোৱাৰ ভয়তে খৰধৰকৈ আগগুৰি নভৰাকৈ চৰিত্ৰহীন যুৱকৰ সৈতে বিবাহ দিয়া দুৰ্গাই স্বামীৰ মৃত্যুত নিজ গৃহলৈ ঘূৰি আহি অশেষ কষ্ট ভূগিব লগা হ'ল। তেওঁৰ প্ৰতিও সহানুভূতি উপজে।

উপন্যাসখনৰ আন এটি অন্যতম পুৰুষ চৰিত্ৰ হৈছে ইন্দ্ৰনাথ। দুৰ্ঘীয়া-দৰিদ্ৰ আৰু পদদলিত সকলৰ প্ৰতি তেওঁৰ আছিল অপাৰ সহানুভূতি। তেওঁৰ আছিল এক আধুনিক মন। সেয়ে তেওঁ ভনীয়েকক শিক্ষাব পোহৰেৰে আলোকিত কৰিব বিচাৰিছিল আৰু পেহীয়েক দুৰ্গাৰ প্ৰতিৰোধ তেওঁৰ প্ৰীতিভৰা স্মেহ আছিল। প্ৰেমৰ ক্ষেত্ৰত কিস্ত তেওঁ নিৰ্বিকাৰ আছিল। ইলিমনৰ চথ঳ল চাৰানিৰে ক্ষণিকৰ বাবে দুৰ্বল কৰিলৈও তেওঁ সেই ক্ষেত্ৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিয়া নাছিল। হিন্দু মুছলমান আদি জাতি ভেদৰ ভাৱ বিৰাজিত সমাজখনক ইন্দ্ৰনাথে আগুৱাই নিব বিচাৰিছিল। সেয়ে ভাট্টিখোলা হাতী ধৰিবৰ সময়ত মৃত্যুক সাৰটি লোৱা জামালউদ্দিনৰ মৃতদেহক লৈ অযথা চিন্তাৰ সময়ত কৈছে- ‘কায়ো যদি মুছলমানৰ মৰাশ কান্দত তুলি নিবা নাহে, মই আকালাই কান্দত নিম।’ এই বক্তব্যই চৰিত্ৰিক মহীয়ান কৰিছে ইন্দ্ৰনাথ বুভুক্ষ জনতাৰ দৃষ্টিত সামন্তবাদৰ প্ৰতীক, শোষকৰ প্ৰতিভূতি, কিস্ত উপন্যাসখনত তেওঁ মুক্তিৰ জয়গান গাইছে।

উপন্যাসখনত অনেক সৰুৰ চৰিত্ৰৰ মাজতে ভাট্টিখোলা হাতী জগন্নাথৰ বিশেষ ভূমিকা আছে। হাতীটোৰ অবিহনে উপন্যাসখন আচল।

১১.০০ উপসংহাৰ :

মামণি ব্যচম গোস্বামীৰ নিজা অভিজ্ঞতাৰে পুষ্ট দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদাক এই শতিকাৰ এখন শ্ৰেষ্ঠ উপন্যাসৰ শাৰীৰত স্থান দিব পাৰি। উপন্যাসখন শেষলৈকে পঢ়ি থাকিলে এক বেদনাৰ সুৰ পাঠকে উপলব্ধি কৰিব পাৰে। সকলো নিঃশেষ হৈ গৈছে, জগলীয়া নদীৰ খাই পৰা মাটিৰ চপৰাৰ দৰে সকলো নিঃশেষ হৈ গৈছে। সক গোসাঁনীৰ জীৱন গাঁথালৈ মনত পৰিলে দুখ লাগে, মাৰ্ক চাহাৰৰ বাবেও বেয়া লাগে, ইন্দ্ৰনাথৰ অসহায় অৱস্থাৰ বাবেও চকুলো নিগৰে, ইলিমনলৈও মৰম লাগে, দুৰ্গাৰ জীৱনৰ বাবেও সহানুভূতি ওপজে। ই এক বিয়োগাত্মক উপন্যাস। এখন সাৰ্থক ট্ৰেজেডি। স্বাধীনতা লাভৰ কিছু পিছৰ কালৰ সত্ৰীয়া সমাজৰ ভিতৰ চ'ৰাবাই এখন দলিল বুলিব পাৰি।

সহায়ক গ্রন্থপঞ্জী :

- ঠাকুর, নগেন। সম্পা। এশ' বছৰ অসমীয়া উপন্যাস। গুৱাহাটী : জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০০০। মুদ্রিত।
বৰুৱা, পঞ্চাদ কুমাৰ। উপন্যাস সমগ্ৰ। ডিএগড় : বনলতা, ১৯৯৫। মুদ্রিত।
ভৰালী, শৈলেন। উপন্যাসঃ বিচাৰ আৰু বিশ্লেষণ। গুৱাহাটী : বীণা প্ৰকাশ পাইভেট লিমিটেড, ১৯৯০।
মুদ্রিত।
ভৰালী, হেমন্ত কুমাৰ। মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ উপন্যাস সমগ্ৰ। গুৱাহাটী : বনলতা, ১৯৮০। মুদ্রিত।
শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। অসমীয়া উপন্যাসৰ ভূমিকা। গুৱাহাটী : সৌমাৰ প্ৰিটিং এণ্ড পাব্লিচিং (পাইভেট
লিমিটেড)। ১৯৮২। মুদ্রিত।
শৰ্মা, গোবিন্দ প্ৰসাদ। উপন্যাস আৰু অসমীয়া উপন্যাস। গুৱাহাটী : ষ্টুডেণ্টচ ষ্টুডেণ্টচ, ১৯৯৫। মুদ্রিত।
আলোচনী :
গৰীয়সী। সম্পা। লক্ষ্মীনন্দন বৰা, পঞ্চম সংখ্যা, ফেব্ৰুৱাৰী, ২০১২। মুদ্রিত।
গৰীয়সী। সম্পা। লক্ষ্মীনন্দন বৰা, অষ্টম সংখ্যা, মে', ২০১৫। মুদ্রিত।
গৰীয়সী। সম্পা। চন্দ্ৰপ্ৰসাদ শইকীয়া, দাদশ সংখ্যা, ছেপ্টেন্বৰ, ২০০২। মুদ্রিত।
সাতসৰী। সম্পা। অনুৰাধা শৰ্মা পূজাৰী, চতুৰ্দশ সংখ্যা, ফেব্ৰুৱাৰী, ২০০৭। মুদ্রিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 131-140

সোনোৱালসকলৰ কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসৱ ‘বহুৱা নৃত্য’ : এক অধ্যয়ন

ধনেশ কুমাৰ লইং

সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ

হেমপ্রভা' বৰবৰা' ছোৱালী মহাবিদ্যালয়, গোলাঘাট

Email: loyingdk@gmail.com

সংক্ষিপ্তসাৰ

ইতিহাসে চুকি নোপোৱা কালৰে পৰা ভাৰতবৰ্ধে উত্তৰ-পূব প্রান্তৰ অসম ভূমিত বসবাস কৰি আছা মংগোলীয় জাতিৰ তিকৰতবৰ্মী শাখাৰ অনুৰ্বদ বঢ়ো জনগোষ্ঠীৰ এটি ঠাল হ'ল সোনোৱাল কছুৰীসকল। সোনোৱাল কছুৰীসকলে নিজকে বলী ৰজাৰ বংশধৰ বুলি চিনাকি দি গোৱৰ অনুভৱ কৰে। তেওঁলোক স্বভাৱগত ভাৱেই নিঝু আৰু সহজ-সৰল। তেওঁলোকৰ সামাজিক আৰু ধৰ্মীয় জীৱন অতি বিচিত্ৰ। তেওঁলোকৰ সমাজ জীৱনলৈ লক্ষ্য কৰিবলৈ দেখা যায় পাৰম্পৰিক সহযোগিতা। এই কথাৰ উমান পোৱা যায় তেওঁলোকৰ মাজত প্ৰচলিত বিভিন্ন উৎসৱ-অনুষ্ঠান আৰু সামাজিক লোকাচাৰৰ মাজত। অসমত বসবাস কৰা আন আন শিলঞ্জীয়া লোকসকলৰ দৰেই তেওঁলোকৰ সাংস্কৃতিক পৰম্পৰাও অতি চহকী। তেওঁলোকৰ উৎসৱ-অনুষ্ঠানবিলাকৰ মাজত স্বকীয়তা বিদ্যমান। সোনোৱাল কছুৰীসকলে সামাজিক জীৱনত যথেষ্ট লোকাচাৰ পালন কৰা দেখিবলৈ পোৱা যায়। তেওঁলোকৰ সমাজত প্ৰচলিত লোক-উৎসৱসমূহৰ ভিতৰত ‘বহুৱা নৃত্য’ অন্যতম। আমাৰ এই গবেষণা পত্ৰত সোনোৱাল কছুৰীসকলৰ কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসৱ ‘বহুৱা নৃত্য’ৰ পৰম্পৰা,

‘বীতি-নীতি, লোকাচাৰ আৰু এই বীতি-নীতিৰ সময়ৰ সোঁতত কেনেধৰণৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিছে, যেই সম্পর্কে এটি সমীক্ষাঞ্চক আলোচনা আগবঢ়োৱাৰ প্রয়াস কৰা হৈছে। সূচক শব্দ : সোনোৱাল কছুৰী, সমাজ-সংস্কৃতি, ক্ৰিয়াত্মিক লোক-উৎসৱ, ‘বহুৱা নৃত্য’, বীতি-নীতি।

০.০১ অৱতৰণিকা :

‘অসম’ ভাৰতবৰ্ষৰ উত্তৰ-পূব প্রান্তত অৱস্থিত এখন প্রাকৃতিক সম্পদেৰে ভৰপূৰ ৰাজ্য। অসমৰ এই প্রাকৃতিক শোভাই যুগে যুগে মানুহক আকৰণ কৰি আহিছে। প্ৰাচীন প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ, কামৰূপ আৰু বৰ্তমান অসম নামেৰে পৰিচিত এই ভূ-খণ্ডলৈ প্ৰাক-এতিহাসিক কালৰে পৰা চামে চামে বহু প্ৰজাতিৰ লোকৰ আগমন ঘটিছে। এই কথা পৌৰাণিক সাহিত্য আৰু ইতিহাসৰ পৰা জানিব পাৰি। এই উৰ্বৰা শস্য শ্যামলা উদাবমান জীপাল মাটিৰ পৰম্পৰা এবাৰ যি লাভ কৰিছে তেওঁ ইয়াৰ উমাল মোহত পৰি যুগ-যুগান্তলৈ ইয়াতে থাকি গৈছে। (কছুৰী ১) ফলস্বৰূপে অসমীয়া জাতি সম্ভাৱ বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ হৈ পৰিচে। মহাৰাজ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দুয়োপাৰে বাস কৰা জনগোষ্ঠীসমূহৰ ভিতৰত অন্যতম হ'ল মংগোলীয় লোকসকল। বৰ্তমান অসমত বসবাস কৰা ভোৱাম জনজাতিসকলৰ অন্যতম তৃতীয় বৃহৎ জনসংখ্যাৰ লোক হ'ল সোনোৱাল কছুৰীসকল। তেওঁলোক বৰ্তমান উজনি অসমৰ লখিমপুৰ, খেমাজি, তিনিচুকীয়া, ডিঙ্গড়, যোৰহাট, গোলাঘাট, শিৰসাগৰ জিলাৰ উপৰিও চুৰুৰীয়া ৰাজ্য অৱগাচল, নগালেণ্ডতো তেওঁলোকৰ বসতি দেখা যায়। (কছুৰী ২)

বৃহত্তৰ মংগোলীয় প্ৰজাতিৰ চীন-তিৰিতীয় ভাষাগোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত তিৰিতবৰ্মী ঠালৰ সোনোৱাল কছুৰীসকল প্ৰাক-এতিহাসিক কালতে উত্তৰ-পূব ফালেদি আহি অসমত প্ৰৱেশ কৰে। মংগোলীয় প্ৰজাতিৰ লোকসকল হ'ল - ক্ৰমে মৰাণ, মটক, মেচ, চুতীয়া, সোনোৱাল, ঠেঙাল, আহোম, খামটি, ফাকে, তুৰং, আয়তন, খাময়াং, বড়ো, গাড়ো, বাভা, তিৰা, ডিমাছ, মিচিং, দেউৰী, হাজং, বৰাহী আদি নৃগোষ্ঠীসমূহ। (কছুৰী ২) এই বৃহত্তৰ মংগোলীয় প্ৰজাতিৰ লোকসকলৰ সংমিশ্ৰণৰ ফলশ্ৰুতিত গড় লৈ উঠিছে অসমীয়া সমাজ-সংস্কৃতি তথা সভ্যতাৰ ভেঁটি।

অসমৰ বৰ্ণিল সংস্কৃতিৰ ভেঁটি গড়েতা জনগোষ্ঠীসমূহৰ ভিতৰত অন্যতম সোনোৱাল কছুৰীসকল। নৃত্যৰ ফালৰ পৰা সেনোৱাল কছুৰীসকল মংগোলীয় প্ৰজাতিৰ অন্তৰ্গত আৰু ভাষাতাত্ত্বিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা চীন-তিৰিতীয় ভাষাগোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত। বহু পূৰ্বতে নিজ ভাষা, ধৰ্ম বিসৰ্জন দি অসমীয়া ভাষাৰ গুৰি ধৰি অসমীয়া জাতি গঠনত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লগতে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ বৰঙনি মোগাই অহা মংগোলীয় জাতিৰ তিৰিত বৰ্মী শাখাৰ বড়ো জনগোষ্ঠীৰ এটি নৃ-গোষ্ঠী সোনোৱাল কছুৰীসকল। (সন্দিকৈ ১৭)

০.০২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য আৰু গুৰুত্ব :

নিজস্ব ভাষা, সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিয়ে ভৰপূৰ অসমৰ এটি অন্যতম জনগোষ্ঠী হৈছে সোনোৱাল কছুৰীসকল। বৰ্তমান সময়ত তেওঁলোকৰ জাতীয় জীৱন বিপদাপন্ন হোৱাৰ পথত।

এনে হোৱাৰ মূল কাৰণ হ'ল তেওঁলোকৰ লোক-সংস্কৃতিৰ প্ৰগালীবদ্ধ অধ্যয়ন আৰু গৱেষণাৰ অভাৱ। তেওঁলোকৰ মাজত যথেষ্ট পৰিমাণৰ লোক-সংস্কৃতিৰ সমল আছে যদিও সেইবোৰৰ উদ্বাৰ, সংৰক্ষণ, গৱেষণা আৰু প্ৰচাৰ যথোপযুক্ত হোৱা নহ'। তেওঁলোকৰ সমাজত প্ৰচলিত এটি অন্যতম কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসৱ হ'ল ‘বহুৱা নৃত্য’। বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱত তেওঁলোকৰ সমাজ-জীৱনলৈও আমোল পৰিৱৰ্তন আহিছে। এই পৰিৱৰ্তন বৰ্তমান তেওঁলোকৰ সামাজিক ৰীতি-নীতি আৰু পৰম্পৰাতো পৰিলক্ষিত হৈছে। সোনোৱাল কছুৰীসকলৰ কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসৱ ‘বহুৱা নৃত্য’ত পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতি, লোক-বিশ্বাস আৰু লোকাচাৰ আদি কেনেদৰে প্ৰকাশ পাইছে, তাৰ বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱাৰ লগতে সমাজ জীৱনত ইয়াৰ প্ৰভাৱ কেনেদৰে পৰিষেত তাৰ বিশ্লেষণ দাঙি ধৰি ইয়াৰ বহুল প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ কৰাটোৱেই আমাৰ আলোচনা পত্ৰখনৰ মূল উদ্দেশ্য।

কোনো এটা জনগোষ্ঠীৰ স্বকীয় ৰীতি-নীতি আৰু পৰম্পৰা তথা জীৱন ধাৰা প্ৰতিফলিত হয় তেওঁলোকৰ লোক-সংস্কৃতিৰ মাজেৰে। সোনোৱাল কছুৰীসকলৰ ‘বহুৱা নৃত্য’ৰ মাজেদি তেওঁলোকৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাস, পৰম্পৰা আৰু সামাজিক ৰীতি-নীতিৰ প্ৰতিফলন কেনেদৰে ঘটিছে, এনেবোৰ দিশৰ প্রতি গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিয়েই বিষয়টো অধ্যয়নৰ বাবে নিৰ্বাচন কৰা হৈছে।

০.০৩ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ আৰু পদ্ধতি :

প্ৰস্তাৱিত বিষয়টোৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰত সোনোৱাল কছুৰীসকলৰ লোক-সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশৰ পৰ্যালোচনা কৰাৰ পৰিৱৰ্তে কেৱল কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসৱ ‘বহুৱা নৃত্য’ক অধ্যয়নৰ বাবে বাচনি কৰা হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত ‘বহুৱা নৃত্য’ৰ উৎপত্তি, ৰীতি-নীতি, পৰম্পৰা, লোকাচাৰ, ধৰ্মীয় বিশ্বাস আৰু সামাজিক গুৰুত্ব আদি দিশসমূহৰ পৰ্যালোচনা আগবঢ়াবলৈ যত্ন কৰা হৈছে।

সোনোৱাল কছুৰীসকলৰ কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসৱ ‘বহুৱা নৃত্য’ঃ এক অধ্যয়ন শীৰ্ষক বিষয়টি অধ্যয়নৰ কাৰণে বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

০.০৪ তথ্য আহৰণৰ উৎস :

গৱেষণা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰোঁতে গৌণ তথ্যৰ সহায় লোৱা হৈছে।

১.০০ বিষয় প্ৰৱেশ :

১.০১ ‘বহুৱা নৃত্য’ৰ পৰিচয় :

সোনোৱাল কছুৰীসকলৰ মাজত পৰম্পৰাগত ভাৱে প্ৰচলিত এক কৃষিভিত্তিক লোক উৎসৱ হ'ল ‘বহুৱা নৃত্য’। এই নৃত্যৰ আৰঙ্গণ কেতিয়াৰ পৰা, কেনেকৈ হৈছিল তাৰ সঠিক তথ্য পোৱা নাযায়। কিন্তু বহু যুগৰ আগৰে পৰাই পৰম্পৰাগতভাৱে সোনোৱাল কছুৰীসকলে এই উৎসৱ উদ্যাপন কৰি আহিছে। ব্ৰাহ্মণৰ উত্তৰ পাৰৰ বণী নদী, ভেৰেলী, বিহুৰীয়া আদিত বিহু উৰুৱা দিনাই এই উৎসৱ পালন কৰে। ডিবগড় জিলাৰ জামিৰা অঞ্চল, খোৱাং ন-হাজাৰ অঞ্চল আৰু তিনিচুকীয়া জিলাৰ ঢলা অঞ্চলতো এই নৃত্য উৎসৱ পালন কৰা হয়। জামিৰা অঞ্চলত পৰ্যটকে সাত বিহুৰ পিছত এই উৎসৱ পতা হয় বুলি জানিব পৰা যায়। (কছুৰী ৮১) বহুৱা হ'ল ডিঙিৰ পৰা কলাফুল অথবা ভৱৰি পানী গাঁঠি জুৰি কলপাত্ৰৰ শ্যামলী সাজ-সজ্জাৰে সৰ্বশৰীৰ সু-পৰিবেশিত এক খুলন্তৰ অভিনৱ সৃষ্টিৰ ব্যক্তি; দৰ্শন মাত্ৰেই বিস্ময়ত

হতবাক আৰু স্বাভাৱিক কৌতুহল জন্মা ৰং-বহুচ-আমোদৰ খোৱাক যোগানকাৰী। মূল বহুৱা অথবা দক্ষৰাজৰ মুখমণ্ডলত ছাগলীৰ মূৰৰ মুখা; বহুৱা সজা দক্ষনী বাণীৰ মুখত লাওৰ নিৰ্মিত মুখা আৰু উভয়ৰে বাকী অংশ চুলিসিবিয়া কলপাতৰ সাজ আৰু শিৱৰ অনুচৰ ভূত-প্ৰেত-দৈত্য-দানৰসকল গা-মুখত চূন-কালিৰ কিন্তু-কিমাকাৰ ক্ষমত টটেম (চিহ্ন) আৰু হাতত অস্ত্ৰ, দা-যাঠি, কলৰ ঠৰুৱা দণ্ড আৰু দুই-একৰ পিঠিত হোৱা। বহুৱা বহুৱানী (দক্ষ দম্পতি)ৰ পৰিবেশিত চাল-চলন গান্ধীৰ্যপূৰ্ণ আৰু বাজকীয়। বাকী শিৱৰ অনুচৰসকলৰ প্ৰকাশ ভঙ্গিমা আসুৰিক তথা তাওৰীয়। (বৰা, কুমৰাল আৰু সোনোৱাল ১২২) ব'হাগ বিহুৰ সাতদিনৰ পাছত এই উৎসৱ উদ্যাপন কৰা হয়। উৎসৱৰ আগদিনাই 'বহুৱা নৃত্য' কৰিবলৈ লোৱা লোকসকলে ওচৰৰ নৈ বা বিল এখনৰ কাষত জোপোহা হাবিৰ মাজত ঘৰ সাজি বাতি উপবাসে থাকে। কেইদিন মানৰ আগবে পৰা বহুৱা নৃত্যত ব্যৱহাত আৱশ্যকীয় সঁজুলিৰোৰ প্ৰস্তুত কৰি লয়। জুপুৰী ঘৰত বহুৱা নৃত্যৰ সামগ্ৰীৰোৰ গোটাই লৈ আঠীয়া কলৰ পাতেৰে বহুৱা নৃত্যৰ সাজি সাজি উলিওৱা হয়। কল পাতবোৰ একেবাৰে সৰু সৰু মিহি কৰি, চিৰিলি-চিৰিলি কৰি ফালি লোৱা হয়। সাধাৰণতে মূল বহুৱা নৃত্যকী তিনিজন থাকে। গতিকে তিনিজন বহুৱাৰ বাবে তিনিটা কলপাতৰ বহুৱা সাজিব লাগে। এডল মাত্ৰ দীঘল বছীৰে কলপাতবোৰ গাঁষ্ঠি লৈ দুই ভৰি, দুই হাত, সৰ্বশৰীৰ আৰু মূৰলৈকে ঢাকিব পৰাকৈ বহুৱা সাজটো সাজি উলিয়াব লাগে। বহুৱা নৃত্যকীৰ গাত অন্তৰাসৰ বাহিৰে কোনো ধৰণৰ বন্দ্ৰ ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰে। এইদৰে আঠীয়া কলৰ পাতেৰে বহুৱা সাজি-সাজি বহুৱা নৃত্যকী তিনিজনক সজাই লোৱা হয়। এজন বহুৱাৰ নৃত্যকীৰ মূৰত শিংযুক্ত ছাগলী মূৰৰ মুখা পিঙ্কাই দিয়া হয়। (শইকীয়া ২২৫)

এই 'বহুৱা নৃত্য'ৰ মূল আধাৰ হ'ল সতীৰ দেহ ত্যাগৰ কাহিনী। সতীৰ পিতৃ বজা দক্ষৰ লগত শিৱ আৰু অনুচৰসকলৰ মাজত সৃষ্টি হোৱা সংঘাতেই হ'ল এই বহুৱা উৎসৱ মূল উপজীব্য। ইয়াৰে গইনা লৈ দক্ষ যজ্ঞৰ উত্তৰ কালত মঙ্গলীয়া গোষ্ঠীৰ সোনোৱাল কছাৰীসকলে শিৱৰ উপাসক হিচাপে সতীৰ স্মৃতি বক্ষাৰ্থে এই বহুৱা নৃত্যৰ প্ৰচলন কৰিছিল। (কছাৰী ৮১) বহুৱা নৃত্যকীসকলে তাল-মুদন্তৰ, ঠাই বিশেষে ঢোলৰ ছেৰে-ছেৰে তাল মিলাই নৃত্য কৰে। বহুৱা নৃত্য চোৱা বাইজে নিজৰ লগত থকা আ-অলংকাৰ, টকা-পইচা, আঙঠি, খাৰু আদি অলংকাৰ বহুৱা নৃত্য কৰা নৃত্যকীলৈ দলিয়াই দিয়ে। আৰু নৃত্যকীয়ে নিাচি-নাচি বাইজে দিয়া দান-দক্ষিণাবোৰ লৈ ওচৰ থকা নৈ, বিল বা পুখুৰীত বুৰ মাৰি একে উশাহতে গাঁষ্ঠিসমূহ খুলি পাৰলৈ উঠি আহে। তাৰ পিছত বহুৱা নৃত্যকী আৰু সহযোগীসকলে জলদেৱতাক পূজা কৰি ভোজ-ভাত খাই লগত লৈ যোৱা নতুন কাপোৰ পিছি ঘৰমুৰা হয়। (সন্দিকৈ ৩০৮)

১.০২ 'বহুৱা নৃত্য'ৰ উৎপত্তি সম্পর্কীয় কাহিনী :

সোনোৱাল কছাৰীসকলৰ বহুৱা নৃত্য (নাচ)ৰ উৎপত্তি সম্পর্কীয় দুটা জনশ্রুতিমূলক কাহিনীৰ প্ৰচলন আছে। সেই কাহিনীৰ পৰাই বহুৱা নৃত্যৰ প্ৰাচীনতা সম্পৰ্কে অনুমান কৰিব পাৰি। বহুৱা নাচ ব'হাগৰ সাত বিহুৰ পিছত সোনোৱালসকলে উদ্যাপন কৰা এটা কৃষিভিত্তিক মাধ্যমিক উৎসৱ। (সন্দিকৈ ৩০৪) 'বহুৱা নৃত্য' সম্পৰ্কে প্ৰচলিত প্ৰথমটো কিম্বদন্তিমূলক কাহিনী হ'ল এনে ধৰণৰ - ভাগৰত পুৰাণ আৰু আন আন পৌৰাণিক প্ৰস্থৰ মতে ব্ৰহ্মাৰ পুত্ৰ দক্ষ আছিল ত্ৰিভুবনৰ বজা।

তেওঁ কনিষ্ঠ কন্যা সতী শৈশব কালৰে পৰা শিৰৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হৈছিল। কিন্তু অতি মৰমৰ নুমলীয়া কন্যা সতীক কেনেকৈ শাশানবাসী, উলঙ্গ, ভূতপ্ৰেতৰ সঙ্গী শিৱলৈ বিয়া দিয়ে, এই লৈ দক্ষৰ মনত আছিল অশোষ চিন্তা। শেষত গিতাক ব্ৰহ্মাৰ আদেশ পেলাব নোৱাৰি সতীক শিৱলৈ বিয়া দিলে। এদিনাখন আন আন অতিথিৰ লগতে শিৱও দক্ষৰ ঘৰত উপস্থিত আছিল। অতিথিসকলক সভাযণ জনাবৰ বাবে দক্ষ বাজসভাত উপস্থিত হ'ল। অতিথিসকলে থিয় হৈ দক্ষক সন্মান জনলে, কিন্তু শিৱই দক্ষৰ জোঁৰাই হৈয়ো থিয় হৈ দক্ষক সন্মান প্ৰদৰ্শন নকৰিলে। শিৱৰ এনে কাৰ্যত দক্ষ ভীষণ অসম্ভোষ্ট হ'ল আৰু শিৱৰ ওপৰত প্ৰতিশোধ ল'বলৈ অঙ্গীকাৰ কৰিলে।

শিৱৰ ওপৰত প্ৰতিশেধ লোৱাৰ মানসেৰে দক্ষই অতি মহা সমাৰোহেৰে এক মহাযজ্ঞ পাতিবলৈ স্থিৰ কৰিলে। দক্ষই এই যজ্ঞলৈ যমৰাজ, দেৱতা, দৈত্য, বজা-মহাৰজা সকলোকে নিমন্ত্ৰণ জনালে। কেৱল শিৱক এই যজ্ঞৰ বিষয়ে নজনালে। দক্ষই শিৱক অপমান কৰাৰ এয়ে অতি উত্তম উপায় বুলি বিবেচনা কৰিলে। যজ্ঞৰ যাবতীয় আয়োজন দক্ষই সম্পূৰ্ণ কৰি তুলিলে। ইফালে টুটুকীয়া নাৰদে কৈলাশলৈ গৈ এই খবৰ সতীক দিলেগৈ। পিতৃ দক্ষই আয়োজন কৰা যজ্ঞলৈ যাবলৈ বুলি সতীয়ে অধীৰ আগ্রহেৰে বাট চালে - যজ্ঞৰ আগদিনা লৈকে। কিন্তু সতী-শিৱই যজ্ঞৰ বাবে নিমন্ত্ৰণ নাপালে। তথাপি সতীয়ে যজ্ঞলৈ যাবলৈ মন স্থিৰ কৰিলে। প্ৰকৃত কথাটো জানিব পাৰি শিৱই সতীক যাবলৈ বাধা দিলে। কিন্তু সতীৰ কাতৰ অনুৰোধ উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰি যাবলৈ অনুমতি প্ৰদান কৰিলে। বিনা নিমন্ত্ৰণে সতী পিতৃ গৃহ পোৱাৰ লগে লগে দক্ষই খণ্ডত অগ্ৰিশৰ্মা হৈ সতীৰ আগত অতি কৃত কথাৰে শিৱক নিন্দা কৰিলে। লগতে সতীকো “সেই পগলাটোৰ লগত পৰি তয়ো পাগলী হলি কোনে তোক যজ্ঞলৈ মাতিছিল, ইয়াৰ পৰা আঁতৰ হৈ যা” বুলি ভৎসনা কৰিবলৈ ধৰিলে। পতিপ্ৰাণা সতীয়ে স্বামীৰ এনে নিন্দা শুনি যজ্ঞথলিতে প্ৰাণ-ত্যাগ কৰিলে। সতীৰ প্ৰাণ ত্যাগৰ খবৰ কৈলাস পোৱাৰ লগে লগে অসংখ্য ভূত-প্ৰেত যজ্ঞ ভংগ কৰিবলৈ দৌৰি আহিল। বজা-মহাৰজা আৰু দেৱতা দৈত্যসকল ভয়ত পলাল। লগে লগে শিৱও আছি যজ্ঞস্থলীত হাজিৰ হ'লাই। শিৱৰ কপালৰ ঘাম এটোপাল মাটিত পৰিল আৰু তাৰ পৰাই বীৰভদ্ৰ নামৰ এক বীৰৰ সৃষ্টি হ'ল আৰু এই বীৰে শিৱৰ আদেশ বিচাৰিলে। শিৱই আদেশ দিলে - “দক্ষৰ মৃগুচেছদ কৰি যজ্ঞৰ অগনিত নিষ্কেপ কৰ”। যেনে আদেশ তেনে কাম। (সোনোৱাল ৩২৮) এনে আচম্বিত ঘটনাত দক্ষৰ ঘৈশীয়েক দক্ষগীয়ে স্বামীৰ শোকত কান্দি কাটি আউলি-বাউলী হৈ প্ৰাণ দান দিবলৈ শিৱৰ ওচৰত কাতৰ প্ৰাৰ্থনা জনালে। শাহুৰেক দক্ষগীৰ কাতৰ প্ৰাৰ্থনাত সম্ভোষ্ট হৈ যজ্ঞত বলি দিয়া ছাগলীৰ মূৰ এটা আনি দক্ষৰ মূৰত লগাই দিলে আৰু দক্ষই প্ৰাণ ঘূৰাই পালে। আনন্দতে দক্ষ-দক্ষগীয়ে আপোন পাহৰা হৈনাচিবলৈ ধৰিলে আৰু আনন্দৰ আতিশ্যায়ত গাৰ বসন-ভূষণৰ কি হৈছেতালৈ অক্ষেপ কৰিবলৈ অৱসৰ নাপালে। দেখিবলৈ আপচু হোৱাত যজ্ঞৰ বভাৰ কলপাত ছিৰিলি ছিৰিলি কৰি দক্ষ-দক্ষগীৰ গোটেই গাত মেৰিয়াই কিন্তুত-কিমাৰকাৰ কৰি সজাই তুলিলে। তোল, মৃদুলৰ হৈৱে-হৈৱে দক্ষগীৰ লগতে ভূত-প্ৰেত সকলোৱে নাচিবলৈ ধৰিলে। শিৱক অপমান কৰাৰ প্ৰতিশোধকৰণে এইদৰে দক্ষ-দক্ষগীৰ আগত লৈ ভূত-প্ৰেতসকলে তেওঁলোকক সৰ্বসাধাৰণৰ আগত ইতিকিং কৰি ফুৰিলে।

(সন্দিকে ৩৩৫) শিরক অপমান করাৰ বাবেই শিৱৰ দ্বাৰা দক্ষই প্ৰাণ হেৰুৱাবলগীয়া হয় আৰু শিৱৰ আদেশ-অনুগ্রহতেই দক্ষই পুনৰ জীৱন ঘূৰাই পায়। এনে ঐশ্বৰিক গুণ সম্পন্ন স্বয়ং ভগৱান সোনোৱালসকলৰ আৰাধ্য দেৱতা শিৱৰ মাহাত্ম্য আৰু ভগৱানৰ অনৌকিক কৃপ প্ৰকাশ বহুৱা উৎসৱ হিচাপে সোনোৱালসকলে পালন কৰি আহিছে। সকলো অপায় অমংগল, কুঅভিসন্ধি দুৰ কৰি এখন নিকা সমাজ গঢ়িবলৈ এনেকৈ বহুৱা উৎসৱ পালন কৰি প্ৰচাৰ কৰা হয়। (সোনোৱাল আৰু সোনোৱাল ৩২৮)

আনটো জনশৃঙ্খলি হ'ল - সোনোৱালসকলৰ আদি গুৰু আছিল গজাই। সেই সময়ত পৃথিবীবাসীসকলৰ মাজত গীত-মাত, নৃত্য আৰু বাদ্যৰ প্ৰচলন নাছিল। এই নৃত্য-গীত শিকি আহি পৃথিবীত প্ৰচলন কৰাৰ উদ্দেশ্যে গজাই গুৰুৰে স্বৰ্গৰ ইন্দ্ৰপুৰীলৈ যোৱাৰ সিদ্ধান্ত ল'লে। এই কথা শুনি গাঁৱৰ এহাল বুঢ়া-বুঢ়ীয়ে তেওঁলোকেও মনে মনে স্বৰ্গলৈ যোৱাৰ মন মেলিলে। তেওঁলোকে ভাবিলে গুৰুৰে স্বৰ্গলৈ গৈনৃত্য-গীতৰ বস পান কৰিব আৰু তেওঁলোক তাৰ পৰা বঞ্চিত হ'ব। গতিকে তেওঁলোক স্বৰ্গলৈ ওলাল। কিন্তু স্বৰ্গলৈ যায় কেনেকৈ? শেষত তেওঁলোকে উপায় উলিয়ালে। একেবাৰে তলত পুতেক, পুতেকৰ কান্ধত মাক আৰু মাকৰ কান্ধত বাপেক উঠিলৈ চৰাইৰ ডেউকাৰ দৰে তেওঁলোকৰ ছয়খন হাত কোৱাই কোৱাই স্বৰ্গলৈ যাত্রা আৰম্ভ কৰিলে। তাত গৈ ইন্দ্ৰৰ বাজসভাৰ কাষতে থকা এজোপা বৃক্ষৰ খোৰোঙত লুকাই থাকি নৃত্য উপভোগ কৰিলে। সাত দিন ধৰি এই নৃত্য গীত চলিল। এনেদেৰে নৃত্য-গীত শুনি থাকোতে শেষৰ দিনা বুঢাই হঠাৎ হাঁচি মাৰিলে। সেই শব্দ দেৱতাৰ কাণত পৰিল আৰু দেৱতাসকলে গম পালে কোনোৱা মনিচে এই অনুষ্ঠান উপভোগ কৰি আছে। তেওঁলোকক গছৰ খোৰোঙৰ পৰা ধৰি অনাই বিচাৰ কৰি তিনিওকে উলংগ কৰি পৃথিবীলৈ পঠাই দিলে। লাজ-অপমানত তেওঁলোক জজ্জৰিত হৈ পৰিল। এনে অৱস্থারে কেনেকৈ গাঁৱলৈ যায়? এনে অৱস্থাৰ পৰা বক্ষা পাবলৈ তেওঁলোকে হাবিত সোমাই গছৰ ডান-পাত বাঞ্ছি লৈ গাঁৱৰ ফালে আগবাঢ়িল। তেওঁলোকৰ এনে আচহৰা অবয়ৰ আৰু আচৰণ দেখি গাঁৱৰ লোকসকল আতংকিত হৈ পৰিল। তেনে ৰূপত তেওঁলোকক গাঁওবাসীয়ে আদৰি ল'বলৈ টান পালে। গাঁৱৰ লোকসকলৰ মনোভাৱ বুজিব পাৰি তেওঁলোকে স্বৰ্গপুৰীত দেখি অহা নৃত্য-গীত পৰিৱেশন কৰি গাঁওবাসীক দেখুৱালে। এই নৃত্য গীতে গাঁওবাসীক আৰু বেছিহে আতংকিত কৰি তুলিলে। আতংকিত গাঁওবাসীয়ে আলোচনাত মিলিত হৈ তেওঁলোকক গাঁৱৰ পৰা খেদি পঠিওৱাবহে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিলে। গাঁওবাসীয়ে পূজা-পাতল কৰি আচহৰা প্ৰাণী কেইটাক নানা উপায়েৰে খেদিবৰ বাবে দিহা কৰিলে। গাঁৱৰ লোকসকলৰ আক্ৰমণত তেওঁলোক পলাবলৈ ধৰিলে। অৱশ্যেত এটা পুখুৰীত জাপ দি তিনিটি প্ৰণীয়েই অদৃশ্য হৈ পৰিল। এই কাৰ্যই গাঁওবাসীৰ মনত বিস্ময়ৰ সৃষ্টি কৰিলে। তেওঁলোকৰ মনত বিশ্বাস হ'ল এই অদ্ভুত জীৱ কেইটা কোনোৱা দেৱ-দেৱতা হ'ব পাৰে। গাঁওবাসীয়ে এই জীৱকেইটাৰ পৰা বিপদমুক্ত হৈ যান্তিৰ নিশ্চাস পেলালে। গাঁৱলৈ আহিব পৰা সন্তান্য অপায়-অমংগল দুৰ হৈ বিপদ বিঘ্নীৰ পৰা মুক্ত হোৱাত তেওঁলোক আনন্দিত হ'ল। জনবিশ্বাস যে — এই জীৱ কেইটাৰ অনুকৰণত বহুৱা নাচৰ প্ৰচলন হ'ল। (সন্দিকে ৩৩৭)

১.০৩ ‘বহুরা ন্ত্য’র সাজ-পার :

‘বহুরা ন্ত্য’ পরিবেশন করা লোকসকলে আঠিয়া কলৰ পাত চিৰিলি-চিৰিলি কৰি ডিঙিৰ পৰা কলাফুল পৰ্যন্ত পৰিধান কৰে। মৰাপাতৰ বচীৰে বাঞ্ছি পাতবোৰ গাঁঠি গাঁঠি গোটেই শৰীৰটো ঢাকিব লাগে বিশেষকৈ বহুরা-বহুরানীকে। অনুচৰ বিলাকৰ বাবে কলপাত কম লাগে। অনুচৰবিলাকৰ মাইকী অনুচৰো থাকে। সজোৱাৰ সময়ত পিঞ্চানত কেৱল অন্তৰ্বাসহে থাকে। মাইকী অনুচৰ ভাও দিবলৈ ল'ৰাকহে দিয়া হয়। (সোনোৱাল আৰু সোনোৱাল ৩২৯) এই ন্ত্যই দৰ্শনকাৰীৰ মনত বিস্ময় আৰু কৌতুহল জ্যাই আনন্দ আৰু আনন্দ যোগায়। মূল বহুরা তথা বজা দক্ষৰ মুখমণ্ডলত ছাগলীৰ মূৰৰ মুখা, দক্ষ বাণীৰ মুখত লাও-নিৰ্মিত মুখা আৰু শিৰৰ অনুচৰ ভূত-প্রেত, দৈত্য-দানৱসকলৰ গা আৰু মুখত চুণ-ছাইৰ প্রণেপেৰে টাটেম আঁকি হাতত অস্ত্ৰশস্ত্ৰ, দা-যাঠি, কলৰ ঠৰুৱাৰ দণ্ড আৰু দুই একৰ পিঠিত হৈৰা। দলটোক থকা সকলোৱে ধূতি, গেঞ্জি আৰু কামিজ পিঞ্চাটো বাধ্যতামূলক।

(সন্দিকৈ ৩৪০)

১.০৪ ‘বহুরা ন্ত্য’ৰ পৰিবেশন ৰীতি :

‘বহুরা ন্ত্য’ পৰিবেশন কৰা হয় এখন মুকলি পথাৰত। পথাৰৰ তিনি বা চাৰি বিঘা মাটি আগুৰি ঘূৰণীয়াকৈ ‘বহুরা ন্ত্য’ৰ প্ৰদৰ্শনীথলী নিৰ্মাণ কৰা হয়। এই প্ৰদৰ্শনীথলী গুৰী বাঁহৰ পৰা গোটাকৈ কাটি উলিওৱা খুঁটা ঘনকৈ পুতি ফলা বাঁহৰ কামি বাঞ্ছি সুৰক্ষিত ৰূপত আগুৰি পেলোৱা হয়। এই পথাৰখনৰ কাষৰে এখন হাবিত বহুরা সকলক সজোৱা হয়। এই বহুরা সজা ঠাইৰ পৰা বহুরা আহি প্ৰৱেশ কৰিব বাবে এখন প্ৰৱেশদাৰ থাকে আৰু ন্ত্য প্ৰদৰ্শন কৰি ওলাইযাবৰ বাবেও এখন প্ৰস্থানদাৰৰ ব্যৱস্থা থকে। বহুরা সজোৱা হাবিখনৰ পৰা বহুরা-বহুরানী তাল-মৃদঙ্গৰ তালে তালে ওলাই আহে মুকলি পথাৰখনৰ ফালে। এনেদৰে ওলাই আহোঁতে বহুরা-বহুরালীয়ে এখন ৰঙা কাপোৰ আঁৰ দি আহি থাকে। তাৰ পিছে পিছে চোলে-দগৱে বিহুৰা দলটো আহে। ন্ত্য প্ৰদৰ্শনৰ বাবে সাজু কৰি থোৱা থলী পোৱাৰ লাগে লাগে বহুরা-বহুরানীয়ে বাইজক উদ্দেশ্য প্ৰণিপাত জনায়। (সন্দিকৈ ৩৩৮) ন্ত্য প্ৰদৰ্শনৰ থলিত প্ৰৱেশ কৰাৰ লাগে লাগে ‘বহুরা ন্ত্য’ৰ প্ৰদৰ্শন আৰম্ভ হয়। চোল, তাল, মৃদঙ্গ, বাঁহী, পেঁপাৰ শব্দৰ ধ্বনিত বহুরা-বহুরানীয়ে নাচে। বহুরা-বহুরানী, অনুচৰ আৰু বিহুৰ দলটোৱে প্ৰদৰ্শনী থলিৰ চাৰিওদিশত বাৰ পাক মাৰে। বাইজে বাঁহৰ বেৰৰ বাহিৰৰ পৰা উৎসৱ উপভোগ কৰে। অনুচৰ বিলাকে বহুরা-বহুরানীৰ আগত বহুৱালি কৰিলে আঠিয়া কলৰ টৰিৰে সিহঁতক কোৱায়। (হাজৰিকা ১৯৭) বহুরা ন্ত্য চোৱা বাইজে নিজৰ নিজৰ লগত থকা আ-অলংকাৰ, পা-পইচা, আঙঠি, খাৰ বহুরা ন্ত্য কৰা নৰ্তকীলৈ দলিয়াই দিয়ে। বহুরা নৰ্তকীয়ে নাচি নাচি বাইজে দিয়া দা-দক্ষিণালোৱা লৈ ওচৰ নৈ বা বিলৰ কাষলৈ গৈ বহুরা সাজপাৰ খুলি পানীত বিসৰ্জন দিয়ে। নৈ বা বিলৰ পাৰত বহুরা নৰ্তকী আৰু সংযোগীসকলে পূজা-সেৱা কৰি ভোজ-ভাত খাই নতুন সাজ-কাপোৰ কানি পিঞ্চি ঘৰলৈ আহে। (শইকীয়া ২২৫)

১.০৫ ‘বহুরা ন্ত্য’ত ব্যৱহৃত প্ৰয়োজনীয় বাদ্যযন্ত্ৰ :

বহুরা ন্ত্যৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বাদ্যযন্ত্ৰৰ হ'ল-মৃদঙ্গ, ভোৰতাল, চোল, তাল, পেঁপা, বাঁহী আদি। (সন্দিকৈ ৩৩৯)

১.০৬ ‘বহুরা নৃত্য’র গীত :

ব’হাগবিহুর সাতদিনৰ পিছত বহুরা উৎসৱ পালন কৰা হয়। (কছাৰী, ১৯০) ডিৱগড় জিলাৰ বৰবৰুৱাৰ জামিৰা গাঁৱৰ উপবিষ্টি লক্ষ্মীমপুৰ জিলাৰ বগী নদী, বিহুবীয়া আদি অঞ্চলতো এই উৎসৱ পালন কৰা দেখা যায়। কিন্তু দুয়ো ঠাইৰ বহুরাৰ মাজত পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। (কছাৰী ১৯০) সোনোৱাল কছাৰী লোকসকলৰ মাজত লোকবিশ্বাস প্ৰচলিত যে এই উৎসৱ পালন কৰিলে বইজৰ মাজত অপায়-অমঙ্গল দূৰ হয়। যিসকলে মূল বহুরাৰ ভাও লয় তেওঁলোকে কিছুমান নীতি-নিয়ম পালন কৰিব লগে। এইবোৰ যদি যথাৰিতি পালন নকৰে, তেনেহ’লে তেওঁলোকক নানা অপায়-অমঙ্গলে দেখা দিয়ে বুলি সোনোৱালসকলে বিশ্বাস কৰে। এই উৎসৱত সোনোৱাল কছাৰী সমাজে অনেক ধৰণৰ বং ধেমালি কৰে। এই উৎসৱত গোৱা নিৰ্দিষ্ট গীত-মাতক বহুরা নৃত্যৰ গীত বুলি কোৱা হয়। উদাহৰণ-

আগলৈ চাৰা
পাছলৈ চাৰা
ঐ বহুরা গুৰুদেৱ
আগলৈ দিবা খোজ। (কছাৰী ১৯০)

এই গীত-মাতত বহুরাৰ সৃষ্টি, বহুৱাৰ সাজ-পাৰ আৰু শৰীৰ আৱৰণৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়।
উদাহৰণ -

মনুস্যৰ মূৰে শুভে ঘন কলা চুলি
বহুৱাৰ গাত শোভা কৰে কলপাতৰ জুলি
মনুস্যৰ গারে শুভে বৰ্গালী কাপোৰ,
বহুৱাৰ গারে শুভে কলপাতৰোৰ।
ছাগলৰ মুখ লই দেৱ কীৰ্তি ধৰি
নাচিব লাগিলা পাছে অংগী ভংগী কৰি।
চৰ্তু পাক্ষে ঘূৰি বেৰি কাশে সভাসদগণ,
মহানন্দে আকৰ্ষিলা বিহুৱা মন। (কছাৰী ১৯০)

এনে ধৰণৰ গীত গাই ৰাইজে মনৰ আনন্দ প্ৰকাশ কৰে।
বহুৱা-বহুৱাশীৰ নৃত্যৰ পিছত বিহুৱা দলৰ ডেকাসকলে মনৰ আনন্দ প্ৰকাশ কৰে এনেদৰে -
লৈ বালি লিহৰী বন ঐ লাহৰী
নৈ বালি লিহৰী বন
পালেও নধৰোঁ খেদিও নধৰোঁ
মোৰে চেঙেলীয়া মন। (সন্দিকৈ ৩৩৯)

১.০৭ ‘বহুৱা নৃত্য’ৰ লগত জড়িত লোকবিশ্বাস :

‘বহুৱা নৃত্য’ৰ সৈতে কিছুমান লোকবিশ্বাস জড়িত হৈ আছে। বহুৱা নৃত্য প্ৰদৰ্শনৰ দিনা বৰষুণ নিদিয়ে বুলি সোনোৱাল কছাৰীসকলে বিশ্বাস কৰে। আনহাতে গাঁৱত অপায়-অমঙ্গল, বিপদ-বিঘনি হ’লে বহুৱা নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰা স্থানত তামোল-পানৰ টোপোলা, মিৰ্ঠাতেলৰ শলিতা

জুলাই ভঙ্গিভাবে সেরা জনায়। বহুরা সজা স্থানত সোনোরাল কছুবীসকলে কেতিয়াও শৌচ-প্রসার নকরে। যিসকল লোকে বহুরা আৰু অনুচৰণ ভাও লয়, তেওঁলোকৰ বছৰটোলৈ বোগ, ব্যাধি, অপায়-অমঙ্গল নহয় বুলি সোনোরাল সকলে বিশ্বাস কৰে। বহুনাচ কৰিলে সেই বছৰটোলৈ শস্য নদন-বদন আৰু সুখ-সমৃদ্ধি বৃদ্ধি হয় বুলি বিশ্বাস কৰে। (হাজৰিকা ১৯৭)

২.০০ সিঙ্কান্ত :

সোনোরাল কছুবীসকলৰ কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসৱ ‘বহুরা নৃত্য’ : এক অধ্যয়ন শীৰ্ষক বিষয়টো আলোচনাৰ অন্তত কেতবোৰ সিঙ্কান্তত উপনীত হ'ব পাৰি। সেইবোৰ হ'ল—

(১)কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসৱ হিচাপে সোনোরাল কছুবীসকলে প্রাক-ঐতিহাসিক কালৰে পৰা ‘বহুরা নৃত্য’ অনুষ্ঠিত কৰি আহিছে।

(২)‘বহুরা নৃত্য’ প্ৰদৰ্শনস্থলীত সোনোরাল সমাজৰ ডেকা-বুড়া, ধনী-দুয়ীয়া সকলো শ্ৰেণীৰ লোক একত্ৰিত হয়।

(৩)‘বহুরা নৃত্য’ৰ মাজোদি সোনোরাল কছুবী সমাজৰ পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতি, লোকবিশ্বাস আৰু লোকাচাৰৰ প্ৰতিফলন ঘটে।

(৪)‘বহুরা নৃত্য’ সোনোরাল কছুবীসকলৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ লোক-উৎসৱ। ই সোনোরাল কছুবীসকলক একতাৰ ডোলেৰে নিকপুকগীয়াকৈ বান্ধি ৰাখিছে। লগতে তেওঁলোকৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক ঐতিহ্য বহন কৰি আহিছে।

(৫)‘বহুরা নৃত্য’ মূলতঃ কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসৱ। কৃজিজীৱি সোনোরাল কছুবীসকলে শস্যৰ শ্ৰীবৃদ্ধিৰ বাবে এই উৎসৱ পালন কৰি আহিছে।

৩.০০ উপসংহাৰ :

লোক-জীৱনৰ বাস্তৱ ছবি এখন দেখিবলৈ পোৱা যায় লোক-উৎসসমূহৰ মাজত। অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীসমূহৰ দৰেই সোনোরাল কছুবীসকলেও বছৰৰ বিভিন্ন খাতুত ভিন্ন উপলক্ষে নানা ধৰণৰ উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰি আহিছে। তেনে এক লোক-উৎসৱ হ'ল ‘বহুরা নৃত্য’। ইন্ত্যথাৰ্মী অনুষ্ঠান হ'লেও মূলতঃ লোক-উৎসৱ। এনেধৰণৰ উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ মাজোদি জনগোষ্ঠীয় সমাজৰ প্ৰচলিত ধৰ্ম-বিশ্বাস, ৰীতি-নীতি, লোকাচাৰ আৰু উৎসৱৰ মন মতলীয়া কৰা নিভাঁজ আনন্দৰ প্ৰতিফলন ঘটে। সোনোরাল কছুবীসকলে ‘বহুরা নৃত্য’ লোক-উৎসৱৰ জৰিয়তে উপাস্য দেৱতা ‘শিৰ’ক পুজা-আৰ্�চনাৰ জৰিয়তে সন্তোষ কৰি প্ৰতিবছৰে খেতি আৰস্ত কৰাৰ আগতে নতুন বছৰ শুভ কামনা কৰে। লগতে সকলো অপায় অমঙ্গল, কু-অভিসন্ধি দূৰ কৰি এখন নিকা সমাজ গঢ়িবলৈ প্রাথমিক জনায়। সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ লোকৰ অংশপ্রহণ এই উৎসৱৰ এটা মন কৰিবলগীয়া দিশ।

বিশ্বায়নৰ ফলত বৰ্তমান সময়ত সমাজ জীৱনলৈ নানা ধৰণৰ পৰিৱৰ্তন আহি পৰিছে। সোনোরাল কছুবী সমাজো ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। আধুনিকতাৰ বতাহজাকে তেওঁলোকৰ সমাজখনকো ছই মোমেৰাকৈ থকা নাই। সময়ৰ মৌলিকত সোনোরাল কছুবীসকলৰ ‘বহুরা নৃত্য’ লোক-উৎসৱৰ নীতি-নিয়মসমূহৰো ঠাই বিশেষে কিছু পৰিৱৰ্তন ঘটা দেখিবলৈ পোৱা যায়। আধুনিকতাৰ ধামখুমীয়াত লুপ্ত হ'বৰ উপক্ৰম হোৱা সোনোরাল কছুবীসকলৰ এই

কৃষিভিত্তিক লোক-উৎসবৰ পৰম্পৰাগত নীতি-নিয়ম, বিধি বিধানসমূহ উদ্বাৰ, প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ তথা সংৰক্ষণ কৰি নতুন প্ৰজন্মৰ মাজত প্ৰচলন কৰাৰ চেষ্টাৰেই এই আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে।

প্ৰাসংগিক গ্ৰন্থপঞ্জী :

- কছুবী, নদেশ্বৰ। সোনোৱাল কছুবী সমাজ-সংস্কৃতি আৰু ভাষাৰ পৰিচয়। ডিব্ৰগড় : সোনোৱাল
কছুবী স্বায়ত্ত শাসিত পৰিযদ, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০১১। মুদ্ৰিত।
বৰা, দেৱজিৎ (সম্পা.)। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনগোষ্ঠীয় উৎসৱ অনুষ্ঠান। গুৱাহাটী : এম. আৰ.
পাইৱেশ্বন, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০১৫। মুদ্ৰিত।
বৰা, বেণু আৰু অন্যান্য (সম্পা.)। গগন চন্দ্ৰ সোনোৱাল বচনা সন্তাৱ। ডিব্ৰগড় : সোনোৱাল কছুবী
স্বায়ত্ত শাসিত পৰিযদ, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০১৩। মুদ্ৰিত।
শৰ্মা, জয়কান্ত (সম্পা.)। অসমৰ জনজাতি সকলৰ ধৰ্মীয় আচাৰ আৰু সংস্কৃতি। গুৱাহাটী : হৈবিটেজ
ফাউণ্ডেশ্বন, ২০১১। মুদ্ৰিত।
শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ। ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ লোক-সংস্কৃতি। গুৱাহাটী : বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড,
প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০০০। মুদ্ৰিত।
——। অসমৰ লোক-সংস্কৃতিৰ আভাস। গুৱাহাটী : বাণী প্ৰকাশ, ২০১১। মুদ্ৰিত।
শইকীয়া, লভিত কুমাৰ। সোনোৱাল কছুবীৰ সংস্কৃতি। তিনিচুকীয়া, দিতীয় প্ৰকাশ (পৰিবৰ্দ্ধিত
আৰু সংশোধিত সংস্কৰণ), ২০১৮। মুদ্ৰিত।
সন্দিকৈ বৰা, নিবেদিতা। সোনোৱাল কছুবী লোক-সংস্কৃতি। ধেমাজি : কিৰণ প্ৰকাশন, প্ৰথম প্ৰকাশ,
২০১৪। মুদ্ৰিত।
সোনোৱাল, মোহন আৰু সোনোৱাল, গুণেশ্বৰ। সোনোৱাল কছুবীৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি। ডিব্ৰগড়
: সোনোৱাল কছুবী সাহিত্য প্ৰকাশন পৰিযদ, প্ৰথম সংস্কৰণ, ২০০১। মুদ্ৰিত।
হাকাচাম, উপেন বাভা। অসমৰ জনজাতীয় সংস্কৃতি। গুৱাহাটী, বাণী মন্দিৰ (সংশোধিক আৰু
পৰিবৰ্ধিত সংস্কৰণ), ২০১০। মুদ্ৰিত।
——। অসমীয়া আৰু অসমৰ জাতি-জনগোষ্ঠী : প্ৰসঙ্গ-অনুযোগ। ধেমাজি : কিৰণ প্ৰকাশন, প্ৰথম
প্ৰকাশ, ২০১৩। মুদ্ৰিত।
হাকাচাম, উপেন বাভা। আৰু নাথ, প্ৰফুল্ল কুমাৰ। অসমৰ জনগোষ্ঠীয় সামাজিক লোকাচাৰ। গুৱাহাটী
: বনলতা, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০১৭। মুদ্ৰিত।
হাজৰিকা, জিন্তু। সোনোৱাল কছুবীসকলৰ লোকজীৱন - এক প্ৰগালীবদ্ধ অধ্যয়ন। যোৰহাট : শৰ্ক
প্ৰকাশ, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০১৩। মুদ্ৰিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 141-149

টুট্চা ভাষার বাক্যতত্ত্ব

ড° হেমন্ত কোঁচ

অসমীয়া বিভাগ, ডিগ্রিগড় বিশ্ববিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসার

অরণ্যাচল প্রদেশত প্রচলিত ভাষাসমূহৰ ভাষাসমূহৰ ভিতৰত এটা প্ৰধান ভাষা হৈছে টুট্চা ভাষা। টুট্চা ভাষা চীন-তিব্বতীয় ভাষাগোষ্ঠীৰ তিব্বতবৰ্মী শাখাৰ নগা উপ-শাখাৰ অঙ্গৰত। অৱলাচল প্রদেশৰ প্ৰধানকৈ চাঙ্লাং আৰু চিৰাপ জিলাত বাস কৰি থকা টুট্চা জনগোষ্ঠীৰ মাজত এই ভাষাটো প্ৰচলিত হৈ আছে। টুট্চা ভাষাৰ জনসংখ্যা নিচেই কম যদিও ভাষাটো নিজস্ব বৈশিষ্ট্য আৰু বৈচিত্ৰ্যৰে সমৃদ্ধিশালী। সাম্প্রতিক সময়ত হিন্দী, ইংৰাজী আৰু অসমীয়া ভাষাৰ আগ্ৰাসনে টুট্চা ভাষাটোলো ভাৰুকি কঢ়িয়াই আনিছো। যাৰ ফলত পৃথিবীৰ বিগ়ন্ধপ্ৰায় ভাষাসমূহৰ তালিকাত EGIDS (Expanded Graded Intergenerational Disruption Scale) level 6a ত অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে। টুট্চা ভাষাৰ সংৰক্ষণ ব উন্দেশ্যাই সাংবহনিক দৃষ্টিবে টুট্চা ভাষাৰ স্বৰূপ- শীৰ্ষক গবেষণা পত্ৰখনি আলোচনা কৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : আকাঙ্ক্ষা, যোগ্যতা আৰু আসন্তি বিচাৰ।

০.১ বিষয়ৰ পৰিচয় :

ভাৰতবৰ্ষৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত অৱস্থিত অৱলাচল প্রদেশত বাস কৰা প্ৰায়বোৰ জনগোষ্ঠী মংগোলীয় আৰু ভাষাতাত্ত্বিক বিচাৰত চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ অঙ্গৰত।

অৰণ্গাচল প্ৰদেশৰ এটা প্ৰধান জনগোষ্ঠী হৈছে টুট্চা জনগোষ্ঠী। এই জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল অৰণ্গাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ আৰু চাংলাং জিলাত বসবাস কৰি আছে। প্ৰীয়াৰ্ছনৰ ভাষাতাত্ত্বিক দৃষ্টিভঙ্গী আৰু UNESCO-ৰ পৃথিবীৰ ভাষাসমূহৰ তালিকাৰণৰ ভিস্তিত টুট্চা ভাষাটো বৃহৎ চীন-তিৰিতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ তিৰিতবৰ্মী শাখাৰ নগা উপ-শাখাৰ অন্তৰ্গত। সাম্প্রতিক সময়ত ভাষিক জনসংখ্যা কম আৰু নৰ-প্ৰজন্মৰ মাজৰ ভাষিক সচেতনতাৰ অভাৱৰ বাবে টুট্চা ভাষা সংকটাপন্ন অৱস্থালৈ গতি কৰিছে। এতিয়ালৈকে টুট্চা ভাষাটোৰ কোনো ধৰণৰ ভাষা-বৈজ্ঞানিক তথা প্ৰগালীবদ্ধ অধ্যয়ন হোৱা নাই। UNESCO-ৰ সমীক্ষামতে টুট্চা ভাষাটো পৃথিবীৰ বিপৰণপ্রায় ভাষাসমূহৰ তালিকাত EGIDS ৰ Level 6a -ত আছে। (ethnologue.com)। গতিকে এই ভাষাটো সংৰক্ষণত সহায় হোৱাৰ বাবে আলোচনা পত্ৰৰ বিষয় হিচাপে- টুট্চা ভাষাৰ বাক্যতত্ত্ব-শীৰ্ষক বিষয়টো নিৰ্বাচন কৰি লোৱা হৈছে।

০.২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

টুট্চা ভাষাৰ বাক্যতত্ত্ব— শীৰ্ষক গৱেষণা পত্ৰৰ প্ৰধান উদ্দেশ্যসমূহ হৈছে—

- টুট্চা ভাষাৰ বৰ্তমানলৈকে কোনো ধৰণৰ ভাষা-বৈজ্ঞানিক অধ্যয়ন হোৱা নাই। সেয়ে এই অধ্যয়নৰ জৰিয়তে টুট্চা ভাষাটো পোহৰলৈ আনা।
- টুট্চা ভাষাৰ বাক্যৰ প্ৰকাৰ আৰু গাঁথনিক দিশ সম্পর্কে বিশ্লেষণ কৰা।
- টুট্চা ভাষাৰ বাক্যৰ যোগ্যতা, আসন্তি আৰু আকাঙ্ক্ষা বিশ্লেষণ কৰা।

০.৩ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব :

টুট্চা ভাষাৰ বাক্যতত্ত্ব— শীৰ্ষক আলোচনা পত্ৰৰ প্ৰধান গুৰুত্বসমূহ এনেধৰণৰ—

- পৃথিবীৰ বিপৰণপ্রায় ভাষাসমূহৰ তালিকাত এই ভাষাটো EGIDS Level 6a ত অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে। গতিকে এই অধ্যয়নে ভাষাটো সংকটাপন্ন অৱস্থাৰ পৰা উদ্বাৰ হোৱাত আৰু ভাষাটো সমৃদ্ধিশালী কৰাত এই অধ্যয়নৰ যথেষ্ট গুৰুত্ব আছে।
- ভাষা-বৈজ্ঞানিক দৃষ্টিবৰ্তনে টুট্চা ভাষাৰ বাক্যতত্ত্ব সম্পর্কে বিশ্লেষণ কৰি বাক্যৰ গাঁথনিক দিশসমূহ পোহৰলৈ আনাৰ ক্ষেত্ৰত এই অধ্যয়নৰ যথেষ্ট গুৰুত্ব আছে।

০.৪ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

টুট্চা ভাষাৰ বাক্যতত্ত্ব— শীৰ্ষক আলোচন পত্ৰৰ পৰিসৰ যথেষ্ট সীমিত আৰু বিশ্লেষণ ব্যাপক। এই অধ্যয়নত টুট্চা ভাষাৰ কেৱল বাক্যতত্ত্বৰ দিশসমূহৰ বিষয়োহে আলোচনা কৰা হৈছে।

০.৫ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি (Research Methodology) :

টুট্চা ভাষাৰ বাক্যতত্ত্ব— শীৰ্ষক আলোচন পত্ৰৰ অধ্যয়নৰ বাবে প্ৰধানতঃ দুটা দিশত আলোচনা কৰা হৈছে— ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি আৰু তথ্য বিশ্লেষণৰ পদ্ধতি। ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ পদ্ধতিৰ জৰিয়তে সমল সংগ্ৰহ কৰোঁতে বিষয়ৰ প্ৰয়োজনীয়তালৈ লক্ষ্য কৰি তিনি ধৰণৰ পদ্ধতিৰ সহায়ত তথ্য আহৰণ কৰা হৈছে ক) সাক্ষাৎকাৰৰ পদ্ধতি (Interview Method) খ) পৰ্যবেক্ষণ পদ্ধতি (Observation Method) আৰু গ) নমুনা আৰ্হি পদ্ধতি (Sample Designing Method)। তথ্য বিশ্লেষণ পদ্ধতিৰ সহায়ত গৱেষণাপত্ৰ খনি বিশ্লেষণ কৰোঁতে

তিনিটা প্রধান পদ্ধতি অবলম্বন করা হৈছে— ঐতিহাসিক পদ্ধতি (Historical Method),
বর্ণনাত্মক পদ্ধতি (Descriptive Method) আৰু বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি (Analytical
Method) ব্যবহাৰ কৰা হৈছে।

১.০ টুট্চা ভাষাৰ বাক্যাত্ত্বিক বিশ্লেষণ

ভাষাৰ বিজ্ঞানৰ এটা প্রধান গুৰুত্বপূৰ্ণ শিতান হ'ল বাক্যতত্ত্ব। কোনো ভাষাৰ বাক্যতত্ত্বত
প্রত্যয়, বিভিন্নৰ সংযোগত সৃষ্টি হোৱা বিভিন্ন শব্দ আৰু পদৰ মাজত থকা বাহ্যিক সমন্বন্ধৰ
বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা হয়। বাক্যতত্ত্বৰ অধ্যয়নত বাক্যসমূহৰ ব্যাকৰণগত বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা
হয়। বাক্যতত্ত্বই বাক্যৰ শব্দ, খণ্ডবাক্য বা শব্দগুচ্ছ, বাক্যাংশ ইত্যাদি অংগবোৰ একাদিগ্ৰমে
বিশ্লেষণ কৰা হয়। কোনো ভাষাৰ বাক্যৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰ, ক্রপাস্তৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ সহায়ত নতুন নতুন
বাক্য সৃষ্টি আদি কথাবোৱাৰ বাক্যতত্ত্বই সামৰি লয়। পৃথিবীৰ প্ৰত্যেক ভাষারে বাক্যবিন্যাসৰ
কিছুমান নিজস্ব বৈশিষ্ট্য আছে আৰু ঠিক একেদৰে টুট্চা ভাষাৰ বাক্যবিন্যাসৰ এক স্বকীয়
বৈশিষ্ট্য আছে।

টুট্চা ভাষাৰ বাক্যৰ গঠন প্ৰণালীৰ পদৰ ক্ৰম সচৰাচৰ অসমীয়া বাক্যৰ গঠন প্ৰণালীৰ
পদৰ ক্ৰমৰ সৈতে একে। এই উপভাষাৰ বাক্যৰ পদৰ ক্ৰম এনেধৰণৰ—

কৰ্তা + কৰ্ম + ক্ৰিয়া

উদাহৰণ—

কৰ্তা	কৰ্ম	ক্ৰিয়া
ava	gatan-no	ka sa
দেউতা	পথাৰ কা.ৰ.	যা কাল.ৰ.

‘দেউতা পথাৰলৈ যায়’

কেতিয়াৰা এই পদ ক্ৰমৰ ব্যতিক্ৰম হোৱাও দেখো যায়। টুট্চা ভাষাৰ কিছুমান বাক্য কৰ্ম
পদেৰেও আৰম্ভ হয়। যেনে—

Jnu sot la ran loŋ te
কাপোৰ ধুবলৈ কা.ৰ. মন ন.ৰু. কাল.ৰ.

‘কাপোৰ ধুবলৈ মন নাছিল’

কতাহীন বাক্যৰ উদাহৰণ—

potik pʰak

ফল খা

‘ফল খোৱা’

টুট্চা ভাষাৰ বাক্যৰ শ্ৰেণী বিভাজন

টুট্চা ভাষাৰ বাক্য প্ৰধানকৈ তিনিধৰণে ভাগ কৰিব পাৰি— বাক্যৰ গঠন অনুসৰি, বাক্যৰ
অৰ্থ বা ভাৰ অনুসৰি আৰু বাচ্য অনুসৰি।

বাক্যৰ গঠন অনুসৰি

টুট্চা ভাষাৰ বাক্যৰ গাঁথনিক দিশৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি তিনি ভাগত ভাগ কৰিব

পাৰি— সৰল বাক্য, জটিল বাক্য আৰু যৌগিক বাক্য।

সৰল বাক্যৰ উদাহৰণ

এটা সৰল বাক্যত কম পক্ষেও দুটা খণ্ড বাক্য থাকে—উদ্দেশ্য আৰু বিধেয়। তলাত টুট্চা ভাষাব বাক্যৰ ‘কৰ্তা + কৰ্ম + ত্রিয়া’ যুক্ত সৰল বাক্যৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল—

কৰ্তা	+	কৰ্ম	+	ত্রিয়া
hi		si		sahaj
কুকুৰ মাংস		খা	কাল.ৰু.	
‘কুকুৰে মাংস খায়’				

জটিল বাক্যৰ উদাহৰণ—

an	kai	r̥ozu	vaneh	vaj	si
তুমি	যা	যদি	পেহী	আহ	কাল.ৰু.
‘তুমি গ'লে পেহী আহিব’					

যৌগিক বাক্যৰ উদাহৰণ—

বহুতো সৰল বাক্য বা জটিল বাক্যক কিন্তু, যদি, তেন্তে, আৰু, অথবা, নাইবা, তথাপি আদি অব্যয়ৰ সহায়ত সংযোগ কৰি যৌগিক বাক্য গঠন কৰা হয়। এনেধৰণৰ বাক্য টুট্চা ভাষ্যীসকলেও ব্যৱহাৰ কৰে। উদাহৰণ—

heh	sam	t̥ok	damdo	si	p̥alap
সি	খা	কা.ৰু.	ভাত	আৰু	চাহ
‘সি ভাত আৰু চাহ খালে’					

অৰ্থ বা ভাৱ অনুসৰি

অৰ্থ বা ভাৱ অনুসৰি টুট্চা ভাষাব বাক্যক পাঁচটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি আৰু প্ৰতিটো ভাগৰে সদৰ্থক আৰু নএওৰ্থক দুটা কৃপ পোৱা যায়। আনহাতে নহয়বোধক অৰ্থসূচক বাক্যক নএওৰ্থক বাক্য বোলে। অৰ্থ বা ভাৱ অনুসৰি টুট্চা ভাষাব ভাগবোৰ ক্ৰমে—

- বৰ্ণনাত্মক বাক্য
- অনুজ্ঞাসূচক বাক্য
- প্ৰশংসনসূচক বাক্য
- ইচ্ছা বা ভাবসূচক বাক্য
- আদেশসূচক বাক্য

বৰ্ণনাত্মক বাক্য

সদৰ্থক					
heh	san	sa	p̥alap		
মই	খা	কাল.ৰু	চাহ		
‘সি চাহ খায়’					
নএওৰ্থক					

ja ḷas u mi vasa tazeka

মোৰ কাল.ৰু. সন্তান ন.ৰু.

‘মোৰ সন্তান নাই’

অনুজ্ঞাসূচক বাক্য

সদর্থক

vaj̄ ka huba

এইয়া কা.ৰু আহ্ অনু.ৰু

‘ইয়ালৈ আহ্’

নির্ণয়ক

nak duj̄ te huj̄ ba

ন.ৰু ইয়াত কা.ৰু আহ্ অনু.ৰু

‘ইয়াত নাকান্দিবি’

প্রশ্নসূচক বাক্য

সদর্থক

ara tima ? ‘এইটো কি ?’

anaj̄ oa ‘ইয়াত কোন আছে ?’

ইচ্ছা বা ভাবসূচক বাক্য

ise rangfra tomsoka ‘ভগৱানে আশীর্বাদ কৰক’

ise zase vaj̄ ‘যাত্রা শুভ হওঁক’

আদেশসূচক বাক্য

nak ziñuba ‘কথা ন'কবা ’

an kauba ‘তুমি যোৱা’

বাচ্য অনুসরি বাক্যৰ ভাগ

টুট্চা ভাষাত বাচ্য অনুসরিও বাক্যৰ বিভাজন কৰিব পাৰি। ইয়াত বাক্যৰ মূল অংগ কৰ্তা, কৰ্ম, ক্রিয়াৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয়। টুট্চা ভাষাত বাচ্য অনুসরি দুই প্ৰকাৰৰ বাক্য পোৱা যায়—

• কৰ্ত্তৃবাচ্যৰ বাক্য

• কৰ্ম বাচ্যৰ বাক্য

কৰ্ত্তৃ বাচ্যৰ বাক্য

কৰ্ত্তৃবাচ্যৰ বাক্য কৰ্ত্তৃক প্ৰাধান্য দি সৃষ্টি কৰা হয় আৰু কৰ্ত্তৃ পদৰ লগত ক্রিয়াপদৰ সংগতি থাকে। তলত টুট্চা ভাষাব কৰ্ত্তৃবাচ্যৰ বাক্যৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল—

ram sapak-to ka sa

বাম ঘৰলৈ কা.ৰু যা. কাল.ৰু.

‘বাম ঘৰলৈ গৈছিল’

heh -tɔ oma -tɔ kaŋ sai
 সি কা.ৰ. আম নি.ৰ. খা কাল.ৰ.
 ‘সি আমটো খাই পেলালে’

কর্মবাচ্যৰ বাক্য

কর্মবাচ্যৰ বাক্যত কর্মক প্রাধান্য দিয়া হয়। তলত টুট্চা ভাষার কর্মবাচ্যৰ এনেধৰণৰ
 বাক্যৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল—

ŋzuntak-tɔ kaŋ -tɔ lai -mɔ la
 বাৰিয়া কা.ৰ. পাহাৰ কা.ৰ. যা ন.ৰ. কাল.ৰ. ‘বাৰিয়া পাহাৰলৈ যাব নোৱাৰি’

টুট্চা ভাষার বাক্যৰ আকাঙ্ক্ষা, যোগ্যতা আৰু আসন্তি বিচাৰ

প্ৰথীৰীৰ প্ৰায় সকলো ভাষাবে বাক্য বচনা কঁৰোতে পদসমূহৰ নিৰ্বাচনত কিছুমান নিয়ম
 মানি চলা হয়। প্ৰাচীন ভাৰতীয় আলংকাৰিক সকলৰ মতে যোগ্যতা, আকাঙ্ক্ষা আৰু আসন্তিযুক্ত
 পদৰ সমষ্টিয়েই হৈছে বাক্যতত্ত্ব। ভাষাব বিজ্ঞানমত অধ্যয়নতো আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানীসকলে
 যোগ্যতা, আকাঙ্ক্ষা আৰু আসন্তিৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে।

যোগ্যতা

বাক্যত যিকোনো পদ যিকোনো পদৰ লগত সংযোগ ঘটাব নোৱাৰি। যোগ্যতা অনুসৰিহে
 বাক্যত পদৰ চয়ন আৰু উপস্থাপন হয়। বাক্যত ব্যৱহাৰ কৰা পদসমূহৰ যোগ্যতাৰ ক্ষেত্ৰত
 অৰ্থগত যোগ্যতা আৰু ৰূপগত যোগ্যতাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয়। তলত টুট্চা ভাষাতাৰ
 বাক্যৰ মাজৰ পদৰ অৰ্থগত যোগ্যতা বিচাৰ কৰি দেখুওৱা হৈছে—

zunj nunj -ah ‘পানী পিয়োঁ’
 ‘পানী পি কাল.ৰ.

ওপৰৰ বাক্যটোত বিশেষ্য পদৰ লগত ক্ৰিয়াপদৰ অৰ্থগত যোগ্যতা সাধন হৈছে; কিয়নো
 টুট্চা ভাষাত পি খোৱা জুলীয়া খাদ্য সামগ্ৰী ক্ষেত্ৰতহে nunj -ah ক্ৰিয়াৰূপ ব্যৱহাৰ কৰা
 হয়। কিন্তু পানীৰ দৰে চুবাই খোৱা ক্ৰিয়াক বুজাবলৈ sateta -ah এই নিৰ্দিষ্ট ক্ৰিয়াৰূপটোৰ
 ব্যৱহাৰ কৰা হয়। আৰু পানী পিয়োঁ কাৰ্যটো বুজাবলৈ sateta -ah এই নিৰ্দিষ্ট ক্ৰিয়াপদৰ
 অৰ্থগত যোগ্যতা সাধন ন'হ'ব। ৰূপগত যোগ্যতা সাধনৰ বাবে বাক্যত ব্যৱহাৰত
 লগত উপযুক্ত স্থানত উপযুক্ত কাৰকবাচক কৰণৰ সংযোগ কৰি পদ সৃষ্টি কৰিব লাগিব। টুট্চা
 ভাষাব বাক্যৰ পদসমূহৰ মাজত ৰূপগত যোগ্যতা সাধনৰ বাবে কাৰকবাচক কৰণসমূহে বিশেষ
 ভূমিকা পালন কৰে। তলত টুট্চা ভাষাব বাক্যৰ উদাহৰণেৰে কথাখিনি প্ৰমাণ কৰা হৈছে।

বাক্য নং (ক)

ŋa kaŋ kai -si ‘মই পাহাৰ যাম’ মই পাহাৰ যা কাল.ৰ.
 বাক্য নং (খ)

ŋa kaŋ-ne kai -si ‘মই পাহাৰলৈ যাম’ মই পাহাৰ কা.ৰ. যা কাল.ৰ.

ওপৰৰ বাক্যদুটাৰ বাক্য নং (ক) ত কৰ্মৰ সৈতে ক্ৰিয়াপদৰ ৰূপগত যোগ্যতা সাধন
 হোৱা নাই আৰু বাক্য নং (খ) ত কৰ্মপদত চতুৰ্থী {-ne}; ‘লৈ’ বিভক্তি যোগ হৈ কৰ্মৰ সৈতে

କ୍ରିୟାପଦର କୃପଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ସାଧନ ହେଛେ ।

ଆକାଂକ୍ଷା

ଭାଷାର ଜୀବିତରେ ମନର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବଲେ ଲାଗୁ କରିବାର ମାଜତ ଅନୁନିର୍ଦ୍ଦିତ ହେ ଥକା ଆରଶ୍ୟକୀୟ ପଦମୟହ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବଲେ ବନ୍ଦାର ଆକାଂକ୍ଷା ଜାଗିବ ଲାଗିବ । ଟୁଟ୍ଟଚା ଭାଷାର ବାକ୍ୟତତ୍ତ୍ଵର ଆଲୋଚନାତ ଆକାଂକ୍ଷାର ଭୁମିକାର ବିଷୟେ ତଳତ ଉଦ୍ଦାହରଣସହ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରା ହଁଲ ।

ηa t̪si sam sateta kaŋ te kataŋ ‘ମହି ଭାତ ଖାଇ ପାହାରଲୈ ଯାମ’

ମହି କା.ରୁ. ଭାତ ଖାଇ ପାହାର ପୁରୁ ଯାମ

ଓପରର ବାକ୍ୟଟୋତ ‘ମହି ଭାତ ଖାଇ’ ଖଣ୍ଡବାକ୍ୟଟି ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକୁ ଆଧାରବା ବାକ୍ୟ । ବନ୍ଦାର ମନର ଭାବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବଲେ ‘ପାହାରଲୈ ଯାମ’ ଅଂଶଟିଓ କ’ବ ଲାଗିବ ଆକୁ ତେତିଆହେ ଶ୍ରୋତାଇଓ ବନ୍ଦାର ମନର ଭାବ ବୁଝି ପାବ । କୌନୋ ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବଲେ ବନ୍ଦାର ଆକାଂକ୍ଷା ଜନ୍ମାବ ସମାନ୍ତରାଳଭାବେ ଶ୍ରୋତାବ ଓ ଆକାଂକ୍ଷା ଜାଗିବ ଲାଗିବ । ଏଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବ ପ୍ରକାଶକ ବାକ୍ୟ ଗଠନ କରିବଲେ ଦୁଟା ପ୍ରଥାନ ଉପାଦାନର ଆବଶ୍ୟକ—ଉପ୍ୟକ୍ତ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶକ ପଦ ଆକୁ ସୁବ ଲହର । ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନତ ଏହି ସୁବ ଲହର ବୁଜାବଲେ କିଛୁମାନ ଯତି ଚିହ୍ନ ବ୍ୟାରହାବ କରା ହୟ । ଏହି ସୁବ ଲହରର ବାବେ କେତିଆବା ମାତ୍ର ଏଟା ପଦେରେ ଆକୁ କେତିଆବା ଏକାଧିକ ପଦମାଟିରେବେ ବାକ୍ୟ ଏକୋଟା ଗଠନ ହିବ ପାରେ । ଉଦ୍ଦାହରଣମ୍ବରାପେ—

kaŋ -si tekʰa va tekʰe -la ηa ηazom ne aŋ osu nɔk -tɔ

‘ପାହାରତ ତେତିଆ କୋନ ଆଛିଲ, ମହି ନାଜାନୋରେଇ, ତୁମି କିଯ ବାବେ ବାବେ ସୁଧି ଆଛା ?’

କ) kaŋ -si tekʰa va tekʰe -la ‘ପାହାରତ ତେତିଆ କୋନ ଆଛିଲ ?’

ଘ) ηa ηazom ‘ମହି ନାଜାନୋ’

ଗ) aŋ osu nɔk -tɔ ‘ତୁମି କିଯ ସୁଧିଛା ?’

ଓପରର ପ୍ରଥାନ ବାକ୍ୟଟୋତ ତିନିଟା ସ୍ଵତତ୍ତ୍ଵ ବାକ୍ୟ (ବାକ୍ୟ-କ, ବାକ୍ୟ-ଘ, ବାକ୍ୟ-ଗ) ସଂଯୋଗ ହେ ଆଛେ । ଓପରର ତିନିଟା ବାକ୍ୟ ଏକେଳଗେ ସଂଯୋଗ ହେ ଆଛେ ଯଦିଓ ଶ୍ରୋତାବ ବୁଝିବଲେ କୌନୋ ଅସୁବିଧା ହୋଇବା ନାହିଁ କାରଣ ବାକ୍ୟଟୋ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ତୋଳାତ ସୁବ ଲହରେ ସହାୟ କରିଛେ ।

ଆସନ୍ତି

ବାକ୍ୟତତ୍ତ୍ଵର ବିଶ୍ଳେଷଣତ ବାକ୍ୟତ ସଂସ୍ଥାପନ କରା ଆସନ୍ତିଯୁକ୍ତ ପଦ ଅର୍ଥାତ୍ ଆସନ୍ତ ଅର୍ଥସମ୍ମହର ବିଚାର କରି ବାକ୍ୟର ବାକ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରା ହୟ । ଭାଷାବିଜ୍ଞାନୀ ଲିଓନାର୍ଡ ରୁମଫିଲ୍ଡେ ବାକ୍ୟର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରସାଠେ ବାକ୍ୟ ଗଠନର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଗରେ ଆସନ୍ତ ଅଂଗ ବା ଆସନ୍ତି ବିଚାରବ ଏଥିନ ଆଁଚନି ତୈୟାର କରି ଉଲିଯାଇଛେ । ରୁମଫିଲ୍ଡ୍ର ଏହି ଆଁଚନିଖିନକ immediate constituent analysis ବୁଲି କୋରା ହୟ । ତଳତ ଟୁଟ୍ଟଚା ଭାଷାତ ବାକ୍ୟର ଆସନ୍ତ ଅଂଗ ବିଚାର କରି ଦେଖିବା ହଁଲ —

ବାକ୍ୟ-୧— asan miuasa-te pɔne -ne sur-pulis arɔ la

ସରୁ ଲବ୍ବା କା.ରୁ. କାଗଜ କା.ରୁ. ଚୁବ-ପୁଲିଚ ଖେଳ କାଲ.ରୁ.

ଓପରର ବାକ୍ୟଟୋ ଆସନ୍ତ ଅଂଗ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରା ହଁଲ—

asan miuasa-te | pɔne -ne sur-pulis arɔ la

ସରୁ ଲବ୍ବାଟୋରେ । କାଗଜେରେ ଚୁବ-ପୁଲିଚ ଖେଲିଛେ

mivasa-te | p̄one -ne sur-pulis aro la
 ল'বাটোরে | কাগজেরে চুৰ-পুলিচ খেলিছে
 p̄one -ne | sur-pulis aro la
 কাগজেরে | চুৰ-পুলিচ খেলিছে
 zunlam-zunjal | atateo
 দৰা - কন্যা | খেলিছে
 ওপৰৰ বাক্যটো দুটা বহুল ভাগৰ সমষ্টি। ভাগ দুটা হ'ল— উদ্দেশ্য আৰু বিধেয়।
 বাক্যটোক তলত দিয়া ধৰণে ভগাৰ পাৰি—
 উদ্দেশ্য বিধেয়
 বাক্য-১
 asan mivasa-te p̄one -ne sur-pulis aro la
 সৰু ল'বা টোৱে কাগজেৰে -এৰে চুৰ-পুলিচ খেল ইছে
 বিশেষণ বিশেষ্য কা.ৰু. বিশেষ্য কা.ৰু. বিশেষ্য ক্ৰিয়া
 বাক্য-২ mivasa-sa zase zaŋ atiza
 ল'বাটোৱে ভাল গান গাইছে
 ওপৰৰ বাক্যটো আসন্ন অংগ বিশেষণ কৰা হ'ল—
 mivasa-sa | zase zaŋ atiza
 ল'বাটোৱে | ভাল গান গাইছে
 zase | zaŋ atiza
 ভাল | গান গাইছে
 zaŋ | atiza
 গান | গাইছে

উপসংহাৰ ৪

অৱকাশল প্ৰদেশৰ প্ৰধানকৈ চাংলাং আৰু টিৰাপ জিলাত মুষ্টিমেয় টুট্চাভাষী লোকৰ
 মাজত ভাষাটো প্ৰচলিত হৈ আছে। টুট্চা ভাষাৰ জনসংখ্যা নিচেই কম যদিও ভাষাটো নিজস্ব
 বৈশিষ্ট্য আৰু বৈচিত্ৰ্যৰে সমৃদ্ধিশালী। সাম্প্রতিক সময়ত ঠিন্দী, ইংৰাজী আৰু অসমীয়া ভাষাৰ
 আগ্রাসনে টুট্চা ভাষাটোলে ভাবুকি কঢ়িয়াই আনিছে। যাৰ ফলত পৃথিৰীৰ বিপন্নপ্ৰায় ভাষাসমূহৰ
 তালিকাত EGIDS (Expanded Graded Intergenerational Disruption Scale) level
 6a ত অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে। গতিকে টুট্চা ভাষাৰ বৰ্ণণাবেক্ষণৰ বাবে টুট্চাজনগোষ্ঠীৰ লোকসকল
 সচেতন হোৱাটো প্ৰয়োজন হৈ পৰিছে। টুট্চা ভাষাৰ বাক্যতত্ত্ব শীৰ্ষক অধ্যয়ৰ আলোচনাৰ
 শেষত প্ৰাপ্ত সিদ্ধান্তসমূহ—

- টুট্চা ভাষাৰ বাক্যৰ গঠন প্ৰণালীৰ পদৰ ক্ৰম সচৰাচৰ অসমীয়া বাক্যৰ গঠন প্ৰণালীৰ
 পদৰ ক্ৰমৰ সৈতে একে। টুট্চা ভাষাৰ বাক্যৰ পদৰ ক্ৰম এনেধৰণৰ— কৰ্তা+কৰ্ম+
 ক্ৰিয়া। কিন্তু কেতিয়াৰা বিশেষ কোনো কৰ্তা, কৰ্ম বা ক্ৰিয়াৰ কাৰ্যক গুৰুত্ব দিবলৈ

বাক্যত পদক্রমৰ স্থানৰ সালসলনি ঘটোৱা হয়। টুট্চা ভাষাৰ বাক্য প্ৰধানকৈ তিনিধৰণে ভাগ কৰিব পাৰি — বাক্যৰ গঠন অনুসৰি, বাক্যৰ অৰ্থ বা ভাৰ অনুসৰি আৰু বাচ্য অনুসৰি। বাক্যৰ গঠন অনুসৰি টুট্চা ভাষাৰ ব্যক্যতত্ত্বক সৰল, জটিল আৰু যৌগিক তিনিধৰণে ভাগ কৰিব পাৰি।

- টুট্চা ভাষাৰ বাক্যৰোৰক প্ৰধানতঃ তিনিধৰণে ভাগ কৰিব পাৰি— বাক্যৰ গঠন অনুসৰি, বাক্যত প্ৰকাশিত অৰ্থ বা ভাৰ অনুসৰি আৰু বাচ্য অনুসৰি।
- টুট্চা ভাষাত বাক্যৰ গঠনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি তিনি ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি— সৰল বাক্য, জটিল বাক্য আৰু যৌগিক বাক্য।
- টুট্চা ভাষাত অৰ্থ বা ভাৰ অনুসৰি টুট্চা ভাষাৰ বাক্যক পাঁচটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰিবণিত্বক বাক্য, অনুজ্ঞাসূচক বাক্য, প্ৰশ্নসূচক বাক্য, ইচ্ছা বা ভাৰসূচক বাক্য আৰু আদেশসূচকবাক্য।

সহায়ক প্ৰত্নপঞ্জীঃ

অসমীয়া গ্রন্থ

কোঁৰ, অপৰ্ণা। ভাষা/বিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা। ডিক্ৰংগড় : বনলতা, ২০১২। মুদ্রিত।

পাঠক, ব্ৰহ্মেশ। ভাষা বিজ্ঞানৰ ভূমিকা। অশোক বুকষ্টল, গুৱাহাটী, নৰম সংস্কৰণ, ২০১৪।

মুদ্রিত।

ইংৰাজী গ্রন্থ

Benedict, P. K. *Sino Tibetan, A Conceptus*, 1972. Print.

Blumfield, L. *Language*. Delhi : Matilal Banarsidas Publishers Pvt.Ltd.1996.
Print.

<https://www.ethnologue.com>

তথ্যদাতাৰ নাম

ক্রমিক নং	নাম	বয়স	ঠিকনা
১.	বাংমত গুটম (পুৰুষ)	৪১	হাটংহ বস্তি
২.	নকচুম কিট্ৰেণা (মহিলা)	৬৪	জংফৌ হেট বস্তি
৩.	টুপকাম কিট্ৰেণা (পুৰুষ)	৩৭	জংফৌ হেট বস্তি
৪.	চানডিঙ ব' (মহিলা)	২৫	ফাংচিপ বস্তি

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 150-156

অসমীয়া উপন্যাসৰ প্ৰগতিবাদী নাৰী চৰিত্ৰ

দীপামণি বৰুৱা দাস

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসাৰ

মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ আধাৰত কুৰি শতকাত উন্মেষ ঘটা প্ৰগতিবাদৰ ধাৰণাটো সমগ্ৰ বিশ্বৰ বাবে এক গভীৰ তাৎপৰ্যপূৰ্ণ ঘটনা। কালমাঞ্চৰি সাম্যবাদী চিন্তা-চেতনা তথা আদৰ্শৰ প্রতিফলনেই প্ৰকৃতাৰ্থত প্ৰগতিবাদ। সাহিত্যত প্রতিফলিত এই ধাৰণা এক মনোভঙ্গী বা ধাৰা। মানুহৰ সাৰ্বজনীন মৎগল কামনা প্ৰগতিবাদী সাহিত্যৰ মূল লক্ষ্য। জীৱনৰ বাবে কলাৰ আদৰ্শ নিহিত হৈ থকা প্ৰগতিবাদী সাহিত্য ইউৱোপীয় দেশসমূহতো বিস্তাৰ লাভ কৰে। বিভিন্নজন বিশ্ববৰ্ষে সাহিত্যিকে মাৰ্ক্সীয় আদৰ্শত বিশ্বাস ৰাখি সাহিত্য সৃষ্টিৰ জৰিয়তে সৰ্বাসাধাৰণৰ মুক্তিৰ পক্ষত থিয় দিছিল।

ৰচ বিপ্লৱে সমগ্ৰ বিশ্বকে জোকাৰি যোৱাৰ সময়ত অসমতো ইয়াৰ অনুৰণন শুনিবলৈ পোৱাযায়। প্ৰধানতঃ সংবাদপত্ৰসমূহত প্ৰকাশ হোৱা প্ৰবন্ধসমূহৰ জৰিয়তে সাম্যবাদী চিন্তাৰ প্রতিফলন ঘটিবলৈ আৰম্ভ কৰে। ১৯৩৮ চনত প্ৰকাশ হোৱা জয়তীসংবাদপত্ৰ প্ৰগতিবাদী সাহিত্য চৰ্চাৰ কঠিয়াতলী বুলিব পাৰি। কুৰি শতকাৰ চালিশৰ দশকত বিৰিষিং কুমাৰ বৰুৱাৰ হাতত এই ধাৰণাৰ বাটি মুকলি হয়। যদিও অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত প্ৰগতিবাদী ধাৰাৰ উপন্যাস সংখ্যাত তাৰক। তথাপি বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য, নিৰংপমা বৰগোহাঙ্গি, শীলভদ্ৰ, ধৰণজ্যোতি বৰা, অৰূপা পটংগীৱা কলিতা প্ৰধানভাৱে প্ৰগতিবাদী ধাৰণাৰও উপন্যাসিকৰ শাৰীত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। সাহিত্যৰ বিশাল ক্ষেত্ৰখনত চৰিত্ৰ এক বিশেষ নিমিত্তি। জীৱন সম্পর্কে লেখকৰ ধাৰণাৰ চৰিত্ৰৰ মাজেৰে কলাসম্মত ৰূপত উপস্থাপিত কৰে। অৱশ্যে লেখক অনুসৰি চৰিত্ৰ ভিন্ন ভিন্ন আদৰ্শৰ হ'ব পাৰে। কোনো বৰন্যাসিক, কোনো আদৰ্শবাদী, কোনো

বিপ্লবী, কোনো বাস্তববাদ অথবা কোনো প্রগতিবাদী চরিত্র। আমাৰ আলোচনাত
অসমীয়া উপন্যাসত প্রতিফলিত কেইটামান প্রগতিবাদী নাৰী চৰিত্ৰৰ বিষয়ে
আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।
সূচক শব্দ : উপন্যাস, প্রগতিবাদী ধাৰণা, চৰিত্ৰ

০.১ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আৰু উদ্দেশ্য :

অসমীয়া প্রগতিবাদী উপন্যাসৰ ধাৰাটো উনৈশ-চালিশৰ পৰা উনৈশ-নৱৈলৈ এই পাঁচটা
দহকত পূৰ্ণ প্ৰস্ফুটিত হোৱা বুলি কোৱা হয়। অসমীয়া প্রগতিবাদী উপন্যাসত সমাজবাদী
আদৰ্শ, যুক্তিবাদ আৰু বস্তুবাদক প্রতিষ্ঠা কৰাত তথা জনতাৰ প্ৰগতিবাদী চেতনাক উজ্জীৱিত
কৰি, জনজীৱনক সাহিত্যত নিবিড়ভাৱে সংযোগ কৰি উপন্যাসৰ চৰিত্ৰসমূহ কিমান সফল
হৈছে তাৰ বিচাৰ কৰা আমাৰ আলোচনাৰ মূল উদ্দেশ্য। প্ৰসংগত প্রগতিবাদী ধাৰণা সম্পর্কেও
আলোচনা কৰা হৈছে।

০.২ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

উক্ত আলোচনাৰ বাবে বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি অৱলম্বন কৰা হৈছে।

১.০ আৰম্ভণি :

কুৰি শতিকাৰ বিশ্বৰ সাহিত্য-শিল্পকলাৰ জগতত প্রগতিবাদী ধাৰণাৰ উন্মোহণ ঘটে। প্রগতিবাদী
ধাৰণাৰ আধাৰ হ'ল মাঙ্গীয় দৰ্শন। বাস্তববাদী তথা যুক্তিবাদী চিন্তাচৰ্চা প্রগতিবাদৰ প্ৰাথমিক
চৰ্ত। ইয়াৰ লক্ষ্য জনসাধাৰণৰ সামগ্ৰিক কল্যাণ আৰু সামাজিক সমতা স্থাপন। সাম্যৰ আদৰ্শ
আগত বাখি সাহিত্য শিল্প কলাত যি সৌন্দৰ্যৰ সাধনা কৰা হয়, প্ৰকৃতাৰ্থত সিয়েই প্রগতিবাদ।

উনবিংশ শতিকাৰ মধ্যভাগত চিন্তা-নায়ক কালমার্কে সমাজৰ বৃহত্তৰ নিম্নবিভুত, সৰ্বহাৰা
শ্ৰেণীটোৱে স্বার্থক অগ্রাধিকাৰ দিছিল। তেখেতোৱে জীৱনজোৱা অধ্যয়ন-চিন্তা-মননেৰে সাম্যবাদ
প্রতিষ্ঠাৰ লক্ষ্যৰে সাহিত্য শিল্পতো এই তত্ত্বৰ প্ৰয়োগ কৰিব বিচাৰে। এখন শ্ৰেণীহীন সমাজ
প্রতিষ্ঠা কৰিবলৈ কাৰ্লমাক্স আৰু তেওঁৰ সহযোগীসকলে যৎপৰোনাস্তি চেষ্টা কৰে। তাৰ প্রতিফলন
সাহিত্য-শিল্পতো পৰে। প্রগতিবাদী সাহিত্য অভিধাতো ইংৰাজী Progressive Literature ৰ
পৰিভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰা হৈছে। Progrssive শব্দটো Progress ৰ বিশেষণ। ইয়াৰ
সাধাৰণ অৰ্থ অগ্ৰগতি, উন্নতি, বিকাশ। Progress ৰ আভিধানিক অৰ্থ হ'ল— Forward
movement, to move forward, improvement. [Usha Aroor (ed.) *Wordmaster Learner's Disctionary of Modern English*, p. 432]

‘প্রগতিবাদী’ শব্দটোৱে নতুন ধাৰণা, আধুনিক পদ্ধতি তথা পৰিৱৰ্তনৰ অনুকূল মত প্ৰকাশ
কৰে। প্রগতিবাদী সাহিত্যত সাধাৰণ জনগণৰ আশা-আকাঙ্ক্ষাৰ কলাত্মক পূৰ্ণ প্রতিফলন ঘটে।
প্রগতিবাদী সাহিত্যৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য হৈছে— সমস্যাবহুল সাধাৰণ জনগণৰ সামগ্ৰিক জীৱনধাৰাক
পূৰ্ণ ৰূপত বাস্তৱতাৰ ভেটিত তুলি ধৰাটো। প্রগতিবাদী সাহিত্যই সমাজত শোষণৰ অৱসান ঘটাই
সাম্য প্রতিষ্ঠাৰ অভিলাষী বাস্তববাদী, বিজ্ঞানসম্মত আৰু যুক্তিবাদী সৃষ্টিৰ বাট মুকলি কৰে। এইবিধ
সাহিত্যই মানুহৰ বাবে কলা (Art for human sake) এই ধাৰণাকে তুলি ধৰে।

অসমীয়া প্রগতিবাদী উপন্যাসৰ ধাৰাটো ১৯৪০ পৰা ১৯৯০ এই পাঁচটা দহকত পূৰ্ণ প্ৰস্ফুটিত হোৱা বুলি কোৱা হয়। সফল প্রগতিবাদী উপন্যাসৰ সংখ্যা সীমিত বুলি কোৱা হয়। তদুপৰি একেজন লোকৰ আটাইৰোৰ উপন্যাস প্রগতিবাদী হোৱা নোহোৱাটো বিচাৰ্য বিষয়। আকো কেতিয়াৰা বোমাণ্টিক আৰু পৰম্পৰাগত উপন্যাসৰো দুই এটি চৰিত্ৰ প্রগতিবাদৰ বিচাৰত উন্নীৰ্ণ হোৱা দেখা যায়।

মাঙ্গীয় দৰ্শন আৰু শিল্পবীক্ষণ গ্ৰহণ কৰি সুগভীৰ ধ্যান-ধাৰণা সাম্রাজ্যবাদী আগ্রাসন আৰু পুঁজিবাদী শোষণৰ বিৰোধিতা, নাৰী জীৱন তথা শোষিত শ্ৰমিকৰ জীৱনৰ প্ৰতি দৰদেৰে উপন্যাস বচনা কৰা অতি কম সংখ্যক ঔপন্যাসিকহে সাহিত্য ক্ষেত্ৰত অৱতীৰ্ণ হৈছে। চল্লিশৰ দশকত বিৰিথিং কুমাৰ বৰুৱাৰ উপন্যাসে এই ধাৰাৰ বাট মুকলি কৰিছে। অসমত প্রগতিবাদী উপন্যাস সৰহনহয়। বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য্য, উমাকান্তশৰ্মা, নিৰপুৰা বৰগোহাঞ্জি, অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতা, ধূৰজ্যোতি বৰা, হোমেন বৰগোহাঞ্জি, হিতেশ ডেকা, যোগেশ দাস, মামণি বয়ছৰ গোস্বামী, পদ্ম বৰকটকীক মুখ্যভাৱে এই ধাৰাৰ সাৰ্থক ঔপন্যাসিক বুলি স্বীকৃতি দিয়া হৈছে।

২.০ মূল বিষয়ৰ আলোচনা :

উপন্যাস সাহিত্য মুখ্যতঃ এক কলা। সেয়েহে সমাজ আৰু জীৱনৰ সত্যক প্ৰকাশ কৰোঁতে কলাৰ গুণ অক্ষুণ্ণ বাখিহে উপন্যাসৰ চৰিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰা হয়। সাহিত্যৰ বিশাল ক্ষেত্ৰখনত চৰিত্ৰ এক বিশেষ নিৰ্মিতি। এজন বাস্তৱ মানুহক কলাসন্মত ৰূপত উপন্যাসৰ চৰিত্ৰ হিচাপে তুলি ধৰা হয়। অৱশ্যে কলা গুণৰ আৰোপ আৰু অতিমাত্ৰা কল্পনাই চৰিত্ৰৰ বাস্তৱতা হানি কৰাও দেখা যায়। উপন্যাস, গল্প, নাটকত আনকি কবিতাটো চৰিত্ৰৰ অৱস্থিতি আৱশ্যকীয়। জীৱন সম্পর্কে লেখকৰ ধাৰণাক চৰিত্ৰৰ মাজেৰে ব্যক্ত কৰা হয়। চৰিত্ৰৰ জৰিয়তে জীৱন সম্পৰ্কীয় ধাৰণাক নানা ঘটনা, ঘাত-প্ৰতিঘাটৰ মাজত কলাসন্মত ৰূপত উপস্থাপিত কৰে। উপন্যাস, গল্প অথবা নাটকত চৰিত্ৰৰ স্বৰূপ প্ৰতীয়মান হয় তেওঁলোকৰ বিশিষ্ট সংলাপ আৰু কাৰ্যৰ দ্বাৰা। ব্যক্তিৰ নিজস্ব বিশিষ্ট নৈতিক, বৌদ্ধিক আৰু আৱেগিক গুণসমূহৰ পৰা পাঠকে তেওঁৰ চৰিত্ৰটো উপনন্দি কৰিব পাৰে।

এখন প্রগতিবাদী উপন্যাসত প্রগতিবাদী চৰিত্ৰৰ উপৰি প্ৰতিক্ৰিয়াশীল চৰিত্ৰও থাকে। প্রগতিবাদী চৰিত্ৰ হৈছে গতিশীল (Dynamic)। ই সদায় অন্ধ সংক্ষাৰৰ বিৰোধিতা কৰে। সমাজৰ সৰ্বহাবাৰ শ্ৰেণীয়ে প্ৰকৃতপক্ষে তেওঁলোকৰ অভিনৱ শ্ৰমেৰে সমাজৰ ইতিহাস গঢ়ে। গতিকে এই শ্ৰেণীৰ মৎগলৰ বাবে, তেওঁলোকৰ মুক্তিৰ বাবে, সমাজক ন ৰূপ দিয়াৰ বাবে দায়ৱাদ চৰিত্ৰই হ'ল প্ৰগতিবাদী। ঘৃণা-বিদ্যে, ভয়-ভীতি, লাঞ্ছনা-বঢ়ণা, যুদ্ধ-বিভীষিকা, স্বেচ্ছাচাৰ-অস্ত্রাচাৰ, সন্ত্রাস-নেৰাজ্য, পুঁজিবাদ-সাম্রাজ্যবাদ এই সকলো অভিশাপৰ পৰা নিৰীহ মানুহক সুৰক্ষা দিয়াৰ বাবেই প্ৰগতিবাদী চৰিত্ৰই আপোচাহীন সংগ্ৰামত লিপ্ত থাকে। প্ৰগতিবাদী চৰিত্ৰসমূহক গতিশীল বুলি ক'ব পাৰি। কোনো এখন উপন্যাসত মুখ্য চৰিত্ৰটিয়ে প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ বাহক হ'ব লাগিব বুলি কোনো বাধ্যবাধকতা নাথাকে। পাৰ্শ্ব চৰিত্ৰ এটিয়েও উক্ত ভূমিকা প্ৰহণ কৰিব পাৰে। এই দৃষ্টিকোণেৰে চাৰলৈ গ'লৈ বোমাণ্টিক উপন্যাস এখনতো প্ৰগতিবাদী চৰিত্ৰৰ বিচৰণ লক্ষ্য কৰিব পাৰি।

অসমীয়া সাহিত্যত প্রগতিবাদী ধাৰাৰ বাট মুকলি কৰা বিবিধিকুমাৰ বৰুৱাৰ (বাঞ্ছা বৰুৱা নামত) সেউজী পাতৰ কাহিনীৰ অসংখ্য চৰিত্ৰ মাজত চনিয়া এটি ব্যতিক্ৰমী চৰিত্ৰ। অধিক শ্ৰম কৰা, অশেষ মৰম চেনেহৰ অধিকাৰিণী, ৰূপহী চনিয়া বাগানৰ সকলোৱে আদৰৰ। বাগানৰ অন্য দহজনী ছোৱালীৰ দৰে দুই হাতে পাত ছিঙিব পৰা, মাদলৰ ছেৰত কঁকাল ঘূৰাৰ পৰা, দুখক কোলাই বোকোচাই লব পৰা চনিয়াৰ মানসিকতা কিন্তু অন্য দহজনী বনুৱা ছোৱালীৰ দৰে নাছিল। দৰদী হৃদয়ৰ চনিয়াই যৌৱনৰ আশীৰ্বাদ লাভ কৰিও কোনো পুৰুষকে আপোন কৰি লোৱা সপোন নেদেখে। চৰিত্ৰিত দেখা পোৱা যায় এক পৰম্পৰাৰ বৈপৰীত্যৰ ভাৱ। সমালোচক হীৱেন গোহাঁইৰ ভাষাত—

“চৰুত চমক লগোৱা বাপ আৰু দুৰ্দণ্ড, উদগু পৃকৃতি, প্ৰেম আৰু বিদ্বেষ, মমতা আৰু প্ৰতিহিসা, অপাৰ কৰণা আৰু হিস্তি বিদ্বেহৰ এক অপূৰ্ব সময়। নিজৰ বাপৰ ফান্দত পেলাই পুৰুষৰ ছফ্টফটনি চাবলৈ চনিয়াই যিমান ভাল পায়, সিমান যিগ কৰে নিজৰ অপাৰপ মেহে লাৰণ্কক” [বাঞ্ছা বৰুৱা : সেউজী পাতৰ কাহিনী আগকথা, পৃ. ক/০৮]

এই দৈত স্বভাৱৰ অধিকাৰিণী হোৱাৰ গুৰিতে আছিল চনিয়াৰ অবাধিত জন্ম বৃত্তান্ত। বনুৱা ছোৱালীৰ ওপৰত বাগানৰ চাহাবে কৰা যৌন নিৰ্যাতনৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰিছে চনিয়াই। সেয়েহে তাইৰ হৃদয়ত বিদ্বেষ-বিদ্বেহৰ তুহজুই। বাগানৰ কৰ্ণী নৰেশ্বৰৰ প্ৰতি অকপট প্ৰেমত নিমজ্জিত হৈও অকাতৰে উপেক্ষা কৰিছে নৰেশ্বৰৰ প্ৰতিদান, পুৰুষৰ প্ৰেম।

বাগানৰ কলঘৰৰ গেলনীয়া চাহপাত অলপ ঘৰলৈ আনাৰ অপৰাধত চাহাবে বনুৱা বৰতোৰ পিঠি বখলাবখল কৰিছে। প্ৰতিবাদবিহীন মূক বনুৱাসকলৰ অৱস্থা দেখি গভীৰ মমতাময়ী আৰু ব্যথিত চনিয়াই বিবিবৰকৈ উঠিছে—‘চাহাব ওলাইছে, মা-বাপ ওলাইছে। মা-বাপৰ দৰে চাহগছ ৰহচে ডাঙৰ কৰিছে এতিয়া দুটা চাহপাত নিওঁতেই তাক মাৰে। চাহাব নহয় ডকাইত। [হীৱেন গোহাঁই : সেউজী পাতৰ কাহিনী, আগকথা, পৃ. ক/৯] দাৰিদ্ৰ, অভাৱ, হাড়ভগ্না পৰিশ্ৰম আৰু অপমানেৰে জৰ্জিত বৰতোহাঁতৰ দৰে বাগানৰ বনুৱাসকলৰ দুখত চনিয়াৰ হৃদয় ব্যথিত।

জন্মতে মাতৃহীনা (পিতৃতো নাইয়েই) চনিয়া ডাঙৰ দীঘল হৈছিল পাদুৰি এন্দ্ৰজ চাহাবৰ আশ্রয়ত। স্কুলতো পঢ়িবলৈ দিছিল পাদুৰিয়ে। কিন্তু সমনীয়াৰ ঈৰ্ষা, অত্যাচাৰ, পাদুৰিৰ পৰা পোৱা শিক্ষাৰ পৰা অতীষ্ঠ হৈ বাগানত থকা মোমায়োকৰ ঘৰলৈ গুঁচি আহিছে চনিয়া। স্বাধীনচিত্তীয়া মনৰ অধিকাৰী চনিয়াই বাগানীয়া জীৱনতে প্ৰশাস্তি অনুভৱ কৰিছে। নৰেশ্বৰৰ প্ৰেমকো নেওচা দি আঁতৰি গৈ চাৰ্কাছ পাটিত যোগ দিছে। চনিয়া চৰিত্ৰিত আধুনিক মনস্তত্ত্বৰ জটিলতাৰ সঙ্গান কৰিব পাৰি যদিও তাইৰ সুনিশ্চিত কাৰ্যকলাপে তাইক এগবাকী সুস্থ গণতান্ত্ৰিক প্ৰযুক্তিৰ প্ৰগতিবাদী নাৰী হিচাপেহে পৰিচয় দাঙি ধৰে। সমাজ বাস্তৱতাৰ চিত্ৰণেৰে প্ৰগতিবাদী উপন্যাসিক হোমেন বৰগোহাণিয়ে কেবাখনো গুৰুত্বপূৰ্ণ উপন্যাস বৰচনা কৰিছে। তাৰ ভিতৰত মৎসগন্ধা/উপন্যাসৰ মেনকা চৰিত্ৰিক উপন্যাসিকে সচেতন প্ৰয়াসেৰে প্ৰগতিবাদী চৰিত্ৰ হিচাপে গঢ়ি তুলিছে বুলি বুজিব পৰা যায়।

মৎসগন্ধাৰ বৰগোহাণিয়ে শাণিত শ্ৰেণী চেতনাৰ বাহক হৈ পৰিছে—মুখ্য চৰিত্ৰ ‘মেনকা’। শৈশবতে নিম্নবিত্ত, নিম্নবৰ্গৰ মানুহৰ প্ৰতি ধনী-কুলীনসকলৰ ঘৃণা অৱজ্ঞাৰ লগত পৰিচিত

হোৱা মেনকাই জীৱনভৰ বিদ্বেষ পোষণ কৰি গ'ল। এগৰাকী অশিক্ষিতা নাৰীৰ সাহস আৰু
বিচাৰোধত আউজি যেন অসমীয়া ভূমিকেন্দ্ৰিক সামন্ত সমাজত নানা জাত-পাতত বিভক্ত
সমাজখনে প্রতিবাদ কৰি উঠিছে উপন্যাসৰ পাতত।

মেনকাই অবুজন বয়সতেই ‘ডোম’ শব্দটোৱ সতে চিনাকি হৈছিল। সৰুতে মাকৰ লগত
ধনী ঘৰত আগ্রহেৰে উপস্থিত হৈ যি তীৱ্র নিৰ্যাতনৰ সমুখীন হৈছিল তাৰ স্মৃতিয়ে গোটেই
জীৱন তাইক দন্ধ কৰি ৰাখিছিল। [হোমেন বৰগোহাণিৰ উপন্যাস সমগ্ৰ, পৃ. ৫৯৪]

উপন্যাসিকৰ মতে— ‘ক'বলৈ গ'লে মেনকাৰ এতিয়া জীয়াই থকাৰ অৱলম্বন মাত্ৰ দুটা
ঃ পুৱা গধূলি দুয়োবেলো এৰাতিকৈ কানি সেৱন আৰু আষ্টপ্ৰহৰ গালি-শপনি। [হোমেন বৰগোহাণিৰ
ঃ উপন্যাস সমগ্ৰ ২। ৬০১] দৰিদ্ৰ হৈ থাকিবলৈয়ে বাধ্য হ'ল। হতাশা-তিক্ততা, সামাজিক
অৱজ্ঞাই মেনকাৰ দন্দুৰী, জেদী আৰু ক্ৰেষ্ণী কৰি তুলিলৈ। হতাশাক ঢাকিবলৈ কানিব নিচাক
আশ্রয় লোৱা আদবৱসী মেনকাই কিন্তু কাহানি ও পাহৰি নগ'ল— ‘ডোম’ৰ প্ৰতি থকা অৱজ্ঞাৰ
কথা, ডোমৰ সামাজিক অৱস্থানৰ কথা। সেয়েহে এনিশা কানি থাবলৈ নাগাই উজাগৱে থকা
মেনকাই যেতিয়া শুনিলৈ মিতিৰ ঘৰলৈ যোৱা দুগৰাকী বয়সীয়া লোকৰ কথোপকথনত
‘ডোম’ ‘ডোম’কৈ কোৱা কথা, তাই টিঙ্গিবি তুলাৰ দৰে জুলি উঠিছে আৰু সাতপুৰৱ উদ্বাৰ
কৰি বাটৰুৱা দুজনক উদ্দেশ্য গালি পাৰিছে। অৱশেষত ‘ডোম’ৰ প্ৰতি থকা এই অৱজ্ঞাৰ
সামান্য হ'লেও প্ৰতিকাৰ কৰিবলৈ মেনকাই সুযোগ পাইছে, তাই আবিৱো ননদেক কমলাক আহোম
গাঁৱৰ ডেকা মণিবাম গণ্গৈয়ে বিয়া কৰাৰ বুলি আশ্বাস দি গৰ্ভৰতী কৰালৈ। দিনৰ পোহৰত মিলামিছা
কৰিবলৈ সাহস নকৰা চুবুৰীয়া আহোম ল'ৰা মণিবামে কমলাক গৰ্ভৰতী কৰি টুপাই বুৰ মাৰিব
খুজিছে আৰু মেনকাৰ সহায়ত গৰ্ভনষ্ট কৰিব খুজিছে। মাকৰ পৰা গৰ্ভনষ্ট কৰা আৰু অন্যান্য
বেজালিৰ শিক্ষা পোৱা মেনকাই এইবাৰ ‘ডোম’ক কৰা অপমানৰ পোটক তুলিবলৈ যেন হাততে
সোগালী সুযোগ পালৈ। কোনো চৰ্ততে কমলাৰ গৰ্ভ নষ্ট কৰি মণিবামক অপবাদৰ পৰা বক্ষা
কৰিবলৈ সম্মত নহ'ল। বৰঞ্চ গৰজি উঠিল— “এইবাৰ মই, গৰ্ভনষ্ট নকৰি গৰ্ভ বক্ষা কৰিম ডোমৰ
প্রাণ বচাৰলৈ, ডোমৰ মান বচাৰলৈ। ডোমৰ ছোৱালীক তুমি কোলাৰ পুতলা পাইছা। নেকি যে
খেলা শেষ হোৱাৰ পিছত পুতলা দলিয়াই দিয়াৰ দৰে তাইক দলিয়াই দিবা?... কাইলৈ বা পৰহিৰ
ভিতৰতে সংসাৰে জানিব লাগিব যে কৈৱৰ্ণ গাঁৱৰ দিগন্বৰৰ জীয়েক কমলা ম'হঘূলি গাঁৱৰ মণিবাম
গণ্গৈৰ ঘৈণীয়েক!” [হোমেন বৰগোহাণিৰ উপন্যাস সমগ্ৰ ৬৬৭]

তাৰাৰ অনাটিনৰ লগত যুঁজি যুঁজি ভাগৰি পৰা মেনকাই জীৱনৰ শেহলৈকে সিহঁত জাতটোৱ
ওপৰত থকা সমাজৰ ঘৃণাৰ কথা পাহৰিৰ নোৱাৰিলৈ। মাকৰ পৰা পোৱা জৰাফুঁকা আৰু বেজালি
বিদ্যাৰেই অৱশেষত জাতটোৱ বাবে সিহঁতক কৰা অপমানৰ প্ৰতিকাৰ কৰাৰ চানেকি সমাজক
দেখুৱাৰ পাৰিলৈ। নিজৰ সামাজিক অৱস্থানত থাকি কৰা এই বিদ্রোহেৰেই মেনকা হৈ পৰিছে
অনন্যা, প্রতিবাদী নাৰী। শ্ৰেণীবিহীন, জাতবিহীন সমাজৰ সূচনা কৰিব খোজা বিদ্রোহীনী নাৰী।

অসমীয়া সাহিত্যত এটি অতি জনপ্ৰিয় নাম— নিৰঞ্চমা বৰগোহাণি। তেখেতৰ ‘ইপাৰৰ
ঘৰ সিপাৰৰ ঘৰ’ এখন আঞ্চলিক উপন্যাস। নাৰী অধিকাৰৰ প্ৰবক্তা বৰগোহাণিৰ প্ৰায় প্রতিখন
উপন্যাসতে নিৰ্যাতিতা নাৰীৰ আৰু প্রতিবাদী নাৰীয়ে মুখ্যস্থান অধিকাৰ কৰিছে। পাগলাদিয়া

নদীৰ পাৰৰ পটেষ্ঠৰী, সাবিত্ৰী আদিকে ধৰি অশক্ষিতা, শিক্ষিতা অনেক নাৰীৰ জীৱনৰ কাৰণ্যৰ কথা জনা, লগতে নিজ জীৱনত প্ৰতিটো ক্ষেত্ৰতে দুৰ্বল শ্ৰেণীটোৰ পক্ষত মাত মাতি অহা অঞ্জলি নিশ্চিতভাৱে উপন্যাসিকাৰ মানস চৰিত্ৰ। নিজৰ ঘৰখনৰ পৰা সামাজিক ক্ষেত্ৰখনলৈ অঞ্জলিৰ মানৱাতনিক দৃষ্টিভঙ্গীয়ে অঞ্জলিক তথাকথিত শিক্ষিত নাৰীৰ পৰা পৃথক কৰি সাম্যবাদী গণতান্ত্ৰিক, শ্ৰেণীসচেতন, যুৱাঁকু প্ৰকৃতিৰ কৰি তুলি ধৰিছে।

মানৱীয় দুৰ্বলতাৰে ভৰা সঁচা সৰু মানুহৰ পতি অঞ্জলিৰ দৃষ্টিভঙ্গী নতুন আৰু প্ৰগতিশীল। অঞ্জলিহঁতৰ ঘৰত এসময়ত লঙুৱা হিচাপে থকা ধৰ্ম নামৰ ল'ৰাটো যে সৰু-সুৰা চুৰিকাৰ্যত অভ্যন্ত সেই কথা জনা অঞ্জলিৰ তাৰ প্ৰতি স্বাভাৱিক উদ্ধা থাকিলৈও ধৰ্মহই যেতিয়া থানাত পুলিচৰ অত্যাচাৰ খাৰ লগা হৈছিল তেতিয়া অঞ্জলিৰ বিচাৰ সম্পূৰ্ণ বেলেগ দেখা যায়। অঞ্জলিয়ে ককায়েকক এই প্ৰসংগত সুধিষ্ঠি— ভেজোলকাৰী, ভেটিখোৰ, কলাবেপাৰী আদি সমাজৰ গণ্যমান্য অপৰাধীসকল, যিসকল ধৰ্মহঁততকৈ লাখ গুণে বদমাচ, সিহঁতকো পুলিচে বুটেৰে গুৰিয়ায় নে, হাটাৰৰৰ কোবত পিঠি ফালি যোৱাকৈ শাস্তি দিয়েনে? [নিৰূপমা বৰগোহাত্ৰিঃঃ ইপ/ৰৰ ঘৰ সিপাৰৰ ঘৰ, পৃ. ৬৫] গাঁৱৰ অশক্ষিতা তিৰোতাসকলৰ শিক্ষাৰ বাবে স্কুল পাতিবালৈ সপোন দেখা, নদীৰ বালিত বিঠাকুৰৰ গীতৰ প্ৰতিলিপি দেখি অভিভূত হোৱা অঞ্জলিৰ চৰিত্ৰ প্ৰাণৰন্ত, গতিশীল আৰু গণতান্ত্ৰিক মূল্যবোধেৰ উজ্জল।

চম্পারতীনামৰ উপন্যাসখনৰ নায়িকা চম্পার জৰিয়তে নিৰূপমা বৰগোহাত্ৰিয়ে তেওঁৰ নাৰীবাদী চিন্তাক সূক্ষ্ম শৈলিক বৰ্গত পৰিস্কৃত কৰিছে। চম্পাই পুৰুষৰ বাহ্যাসৰ পৰা নিজকে মুক্ত কৰিছে। নিজকে মুক্ত কৰি ন-সমাজৰ কঠীয়া সিঁচিবালৈ অংগীকাৰৰদ্ব 'প্ৰগতিশীল নাৰী সংঘ'ৰ সভ্য হৈছে। ধন আৰু ক্ষমতাৰ অহংকাৰত মন্ত, পৰদ্বৰ্তীত আসন্দ, অত্যাচাৰী স্বামীক ত্যাগ কৰি পিতৃগৃহত আশ্রয় লোৱা চম্পারতীয়ে উদাৰ পিতৃৰ অনুমোদনত 'প্ৰগতিশীল নাৰী সংঘ'ত যোগ দিছে। এই সময়তে গাঁৱৰেই সাম্যবাদী যুৱক সূৰ্যৰ ওচৰ চাপি আহিছে চম্পারতী। বিবাহৰ পূৰ্বে এসময়ত চম্পাক নিজৰ কৰি পোৱাৰ আশাত বন্দী সূৰ্যই চম্পারতীৰ তপ্প হাদয়ৰ খবৰ বাখিছিল। স্বামীগৃহৰ নিৰ্যাতনৰ পিছত চম্পারতীয়ে নিজৰ আধাৰুৱা শিক্ষা সমাপ্ত কৰিবালৈ কলেজলৈ আহোতে সূৰ্যক লগ পাইছিল। অন্তৰৰ নিভৃত কোণত সিহঁতৰ হয়তো সংগোপনে কোনো সপোনেও পোখা মেলিছিল। কিন্তু যৌৱনৰ প্ৰেমৰ সুৰাভি অপ্রাত্ৰ দান কৰি বিক্ষি আৰু তপ্প হাদয়ৰ হৈ পৰা চম্পাই সূৰ্যক প্ৰহণ কৰিব নথুজিলৈ। পুৰুষ প্ৰাধান্যৰ সংক্ষাৰৰ পৰা সম্পূৰ্ণ মুক্তি নোপোৱা সূৰ্যৰ মনোভাৱে চম্পাক আহত কৰে। কুমাৰীত হেৰুৱাই স্বামী গৃহৰ পৰা উভতি অহা চম্পাক সূৰ্যই পুনৰ নিজৰ কৰি ল'ব বিচাৰিছে। কিন্তু চম্পাই দৃঢ়ভাৱে প্ৰত্যাখ্যান কৰিছে সূৰ্যৰ প্ৰস্তাৱ। নাৰীমুক্তিৰ বাবে কাম কৰি অহা সূৰ্যৰ মনতো যদি পুৰুষৰ অহংকাৰৰ সংক্ষাৰ আছে— তেনেহ'লৈ বাস্তৱত আমাৰ সমাজ প্ৰগতিশীল হ'বলৈ আৱৰ বহুত দিন আপেক্ষা কৰাৰ প্ৰয়োজন আছে বুলি চম্পাই বুজি উঠিছে আৰু সূৰ্যৰ বাবে সেই দিনকোলৈ বাট চোৱাৰ পোষকতা কৰিছে। এইখন পৰম্পৰাগত সমাজতে লালিত পালিত ব্যক্তি হিচাপে চম্পাই সূৰ্যৰ এই অহংমন্ততা উদাৰভাৱে প্ৰহণ কৰিলৈও হাদয়দান কৰিব পৰা নাই। উপন্যাসৰ শেষত সূৰ্যই নিজৰ ভুল উপলক্ষি কৰিবালৈ সমৰ্থ হৈছে চম্পারতীৰ সুস্থ চিন্তাৰ প্ৰভাৱতেই। জীৱনৰ ভুল ভাঙি, সমাজে বাঞ্ছি দিয়া বাঢ়োন ছিড়ি ওলাই আহিব পৰা আঘাতত্যয় চম্পারতীৰ যিদৰে আছে, তেনেদৰে আছে নিজক বুজিব পৰা জ্ঞান, পৰম্পৰাব সমাজত থাকিও

ನಾರೀರ ಸ್ವಾಧೀನತಾಕ ಸಮಾನ ಕರಬಾ ಸಾಮ್ಯಬಾದೀ ಕರ್ಮೀ ಸುರ್ಯಾ ದರೆ ಡೆಕಾಸ್ಕಲರ ಭೂಲ-ಅಡ್ಟಿಬ ಪ್ರತಿ ಸ್ವಾಭಾರಿಕ ಸಹನುಭೂತಿ । ನಿಜ ಆದರ್ಶರ ಪ್ರತಿ ಆಪೋಚಹಿನ ಮನೋಭಾರ ಆಕು ಸಂಬೇದನಶೀಲತಾತ್ತಿ ಚಂಪಾರತೀಕ ಬರಗೋಹಾತ್ರಿಂಬ ಪೂರ್ವಿ ನಾರೀ ಚರಿತ್ರಸಮೃಹತಕೈ ಅಧಿಕ ಉಜ್ಜಲ ಕರಿ ತುಲಿಂಬೆ ।

ಪ್ರಗತಿಬಾದೀ ಉಪನ್ಯಾಸ ಆಕು ಉಪನ್ಯಾಸಿಕರ ತಾಲಿಕಾತ ಮಾಮಗಿ ಬಯಛಮ ಗೋಸ್ವಾಮಿ ಆಕು ತೆಂಂಬ ಉಪನ್ಯಾಸಸಮೃಹತ ಅಂತರ್ಭೂತ ಕರಬಾ ಹೋರಾ ನಾಟಿ; ಕಿಂತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚೆತನಾರೆ ಉಪನ್ಯಾಸ ಬಚನಾ ಕರಬಾ ಮಾಮಗಿ ಬಯಛಮ ಗೋಸ್ವಾಮಿ ಎಹಿ ಆಲೋಚನಾರ ನಿಂತೆ ಸಂಪರ್ಕಿತ । ಮಾನರೀಯ ಮುಕ್ತಿರ ಸಪಕ್ಷ ದರದಿ ಹಂಡಯೋರೆ ಬಚನಾ ಕರಬಾ ಕೆಹಿಬಾಥನೋ ಉಪನ್ಯಾಸತ ವಿಶೇಷಕೈ ಕೆಬಾಟಿ ಪ್ರತಿಬಾದೀ ಚರಿತ್ರಾ ಪ್ರಸ್ತಾ ಗೋಸ್ವಾಮಿಯೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತಾರ ಬಿಚಾರತ ವಿಶೇಷಭಾರ ಸಮಾದ್ದತ । ನೀಲಕಂಠೀರ್ಜರ್ ಸೌದಾಮಿನಿ', ತಾಹಿರಂಬ 'ನಿರ್ಮಲಾ', ದಂತಾಲ ಹಾತೀರ ಉತ್ತೇಯ ಖೋರಾ ಹಾಂಡರ 'ಗಿರಿಬಾಲಾ', ಬೃತ್ತರ ಪರಿಧಿ ಭಾಂತಿ ಉಪನ್ಯಾಸರ 'ಭೂರಣೇಶ್ವರಿ', ಮಾಮರೆ ಧರಾ ತರೋಧಾರ 'ನಾರಾಯಣಿ' ಆದಿ ಚರಿತ್ರರ ಮಾಜೆದಿ ತೆಂಂ ಮಾನುಹರ ಪ್ರತಿಬಾದೀ ಚೆತನಾಕ ರಪ ದಿಂಚೆ । ಕಿಂತ ಪರ್ಯಾವರಣ ಆಕು ಪರ್ಯಾಲೋಚನಾತ ಧರಾ ಪರೆ ಯೆ ಇಯಾರೆ ಪ್ರಾಯಕೆಹಿಟಾ ಚರಿತ್ರಾರ ಪ್ರತಿಬಾದೀ ಸತ್ತಾ ನಿರ್ಮಿತ ಹಿಂಚೆ— ನಿತಾಂತ ಜೈರಿಕ ಪ್ರಬೃತ್ತಿಗತ ಬ್ಯಾಕ್ಟಿಗತ ಜೀರಣಕ ಕೆಂದ್ರ ಕರಿ । ಮಾನುಹರ ಮೌಲಿಕ ಪ್ರಯೋಜನಸಮೃಹತ ಬಸ್ತಂಗತ ಭಿಂತಿ ಸಾಬ್ಯಂತ ಕರಿಬಿಲೈ ತೆಂಳೋಕರ ಪ್ರತಿಬಾದುಮುಖರ ಹಿಂಚೆ ।

೩.೦ ಸಾಮರಣಿ :

ಚಳ್ಳಿಶರ ದಶಕರ ಪರಾ ಅಸಮೀಯಾ ಉಪನ್ಯಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಿಲೈ ಆಹಿ ಪರಾ ನತುನ ಪ್ರಾಹತ ಪ್ರಗತಿಬಾದೀ ಸುರ ಶುನಿಬಿಲೈ ಪೋರಾ ಯಾಯ । ಆಮಾರ ಆಲೋಚನಾತ ೧೯೪೦-೧೯೯೦ ಲೈ ಅಸಮೀಯಾ ಪ್ರಗತಿಬಾದೀ ಉಪನ್ಯಾಸರ ಚರಿತ್ರ ಆಲೋಚನಾ ಪ್ರಸಂಗತ ವಿರಿಧಿ ಕುಮಾರ ಬರಬಾರ ಸೆಟ್‌ಜೀ ಪಾತರ ಕಾಹಿನೀರ 'ಚನಿಯಾ', ಹೋಮೆನ ಬರಗೋಹಾತ್ರಿರ ಮಂಸಗಂಗ್ರಹ 'ಮೇನಕಾ', ನಿರುಪಮಾ ಬರಗೋಹಾತ್ರಿರ ಇಪಾರಬ ಘರ ಸಿಪಾರಬ ಘರ ಉಪನ್ಯಾಸರ 'ಅಂಗಲಿ', ಚಂಪಾರತೀರ ಚಂಪಾ ಆದಿ ಚರಿತ್ರಕ ಪ್ರಗತಿಬಾದೀ ಚರಿತ್ರ ಹಿಂಜೆ ಆಲೋಚನಾ ಕರಬಾ ಹಿಂಚೆ । ಅಸಮೀಯಾ ಪ್ರಗತಿಬಾದೀ ಉಪನ್ಯಾಸ ಸಂಖ್ಯಾತ ತಾಕರ ಹಂಲೈ ಮಾನದಂಡರ ಪಿನರ ಪರಾ ಉಚ್ಚ ಬುಲಿ ಕರ್ಬ ಪಾರಿ । ಚಳ್ಳಿಶರ ಪರಾ ನರೈರ ದಶಕರ ಭಿತರತೆ ಅಸಮೀಯಾ ಭಾಷಾರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉಪನ್ಯಾಸಿಕಸಕಲರ ಆಬಿಭಾರ ಹೋರಾ ಬುಲಿಂಗ ಕರ್ಬ ಪಾರಿ । ಸರ್ವಭಾರತೀಯ ಪಟ್ಟಭೂತಿ ಬಿಚಾರ ಕರಿ ಚಾಲೆ ಆಮಾರ ಆಲೋಚನಾತ ಸ್ಥಾನ ಪೋರಾ ಉಪನ್ಯಾಸಿಕಸಕಲೆ ನಿಂಸದೆಹೆ ಆಗಶಾರೀತ ಸ್ಥಾನ ಪಾಹಿಂಚೆ ।

ಸಹಾಯಕ ಗ್ರಂಥಪಂಕ್ಜಿ :

ಚೆತಿಯಾ, ತೋಯೇಶ್ವರ । ವಿಷಿರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯರ ಕಪರೆಖೆ । ಗುರಾಹಾಟಿ : ನಂದನ ಪ್ರಕಾಶನ, ೨೦೦೧ ।

ಮುದ್ರಿತ ।

ಠಾಕುರ, ನಗೇನ । ಸಂಪ್ರಾ । ಏಶ ಬಹುರ ಅಸಮೀಯಾ ಉಪನ್ಯಾಸ । ಗುರಾಹಾಟಿ : ಜ್ಯೋತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ೨೦೦೦ । ಮುದ್ರಿತ ।

ಬರಬಾ, ವಾಙ್ಮಾ । ಸೆಟ್‌ಜೀ ಪಾತರ ಕಾಹಿನೀ । ನಲಬಾರೀ : ಜಾರ್ಗಾಲ ಏಸ್ಪರಿಯಾಮ, ೨೦೧೪ । ಮುದ್ರಿತ ।

ಬರಗೋಹಾತ್ರಿ, ಹೋಮೆನ : ಉಪನ್ಯಾಸ ಸಮಗ್ರಿ ೨, ಷ್ಟುಡೆಟ್‌ಚ ಟೆರ್ಚ, ಪಾಂಗಬಜಾರ, ಗುರಾಹಾಟಿ, ೨೦೧೪ । ಮುದ್ರಿತ ।

ಬರಗೋಹಾತ್ರಿ, ನಿರುಪಮಾ । ಇಪಾರಬ ಘರ ಸಿಪಾರಬ ಘರ । ಗುರಾಹಾಟಿ : ಬಂಲತಾ, ೨೦೧೨ । ಮುದ್ರಿತ ।

ಶರ್ಮಾ, ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ : ಅಸಮೀಯಾ ಉಪನ್ಯಾಸರ ಭೂಮಿಕಾ । ಗುರಾಹಾಟಿ : ಸೌಮಾರ ಪ್ರಕಾಶ, ೧೯೬೫ । ಮುದ್ರಿತ ।

Aroor, Usha (ed.) . *Wordmaster Learner's Disctionary of Modern English.*

Hyderabad : Orient Blackswan Pvt. Ltd. 2010. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 157-169

সোনোরাল কছুৰী লোকগীতঃ এক বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন

ড° হেমন্ত শৰ্মা

সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ

নথলাখিমপুৰ কলেজ

সংক্ষিপ্তসাৰ

জনসাধাৰণৰ নিভাঁজ মনৰ মধুৰ ভাবৰাশিৰ মুকলি প্ৰকাশেই লোকসাহিত্য। লোকজীৱনৰ লগত জড়িত এই সাহিত্য সম্পূৰ্ণভাৱে স্থানীয়; ই কেবল দেশৰ জনসাধাৰণৰ উ পত্তোগৰ আৰু উ পলান্তিৰ যোগ্য। মানুহৰ মুখে মুখে পম্পবাগতভাৱে প্ৰচলিত কাহিনী, আখ্যান, গীত, বেলাড, যোজনা, পটস্টৰ আদিক একেলাগে লোকসাহিত্যৰ মাজত সামৰি লোৱা হয়। সমাজৰ অনাখ্যী চহা লোকসকলে দৈনন্দিন জীৱনৰ বিভিন্ন সময়ত পৰিৱেশ আৰু পৰিস্থিতি অনুযায়ী স্বতঃস্ফূর্তভাৱে মনৰ ভাব প্ৰকাশ কৰাৰ প্ৰয়াসৰ ফলাতে লোকসাহিত্যাই জন্ম লাভ কৰে। বিশেষকে কৃষি, শ্ৰম আদিৰ মাধ্যমেৰে সৃষ্টি আৰু উৎপাদনৰ লগত জড়িত চহা সমাজত তেওঁলোকৰ বৃন্তি আৰু গোষ্ঠীগত পৰম্পৰাৰ আলম কৈলোকসাহিত্যৰ সৃষ্টি হয়। লোকসাহিত্য লোকমনোধৰ্মী। লোকমানসত প্ৰতিফলিত হয় লোকজীৱনৰ আৰেং, অনুভূতি আৰু অভিজ্ঞতা। মানুহৰ সামুহিক আৱেগে সাহিত্যিক ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰে স্বভাৱ কৰিব কৰিতাত, বুঢ়ী আইইৰ সাধুত, বিহুৰাৰ বিহুনামত, আয়তীৰ বিয়ানামত। (গৱৈ, লীলা ১) এই আনোচনাত সোনোৱাল কছুৰী লোকগীতসমূহৰ পৰিচয় আৰু বিশ্লেষণ কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

সূচক শব্দঃ লোকসাহিত্য, লোকগীত, লোকসংস্কৃতি, সোনোৱাল কছুৰী।

ଆବସ୍ତଣି :

ସୋନୋରାଳ କଛାବୀ ଲୋକସାହିତ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରଖଣ ବିଚିତ୍ରତାରେ ସମ୍ମଦ୍ଧ । ସୋନୋରାଳ ଲୋକମନର ଭାର-ଭାଷା ପ୍ରକାଶର କ୍ଷେତ୍ରର ତେଓଲୋକେ ଅସମୀୟା ଭାଷାକେ ଗ୍ରହଣ କରିଛେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ତେଓଲୋକର ଶବ୍ଦଭାଷ୍ଟର ମୂଳ ଅସମୀୟା ଭାଷାତକେ କିଛୁ ପୃଥିକ । ସୋନୋରାଳ କଛାବୀର ନାନାଜନ ଆଲୋଚକର (ସୋନୋରାଳ, ଗଗନଚନ୍ଦ୍ର ୫୬) ମତ ଅନୁସରି ତେଓଲୋକର ଲୋକସାହିତ୍ୟର ତଳର ଭାଗସମୂହର ଭଗାବ ପାରି— ଲୋକଗୀତ, ଲୋକକଥା ଆରୁ ମନ୍ତ୍ର ସାହିତ୍ୟ ।

ଲୋକଗୀତ : ସୋନୋରାଳ କଛାବୀସକଳର ଗୀତ-ମାତରବେଳ ଦୁଇ ଧରଣେ ନାମକରଣ କରା ଦେଖା ଯାଯ । ସାଧାରଣତେ ମହିଳାସକଳେ ପରିବେଶନ କରା ଗୀତ-ମାତର ନାମ ଆରୁ ପୁରୁଷେ ପରିବେଶନ କରା ଗୀତ-ମାତର ଗୀତ ବୋଲା ହୁଏ । ହାଇଦାଂ ଗୀତ, ଝଞ୍ଚି ଗୀତ, ବିହ ଗୀତ, ବହରା ନୃତ୍ୟ ଗୀତ, ଆଇନାମ, ଲଖିମୀ ନାମ, ଅପେଛିରୀ ନାମ, ନାମଘର ନାମ । ଏହିରୋବର ଉପବିହିତ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ, ମରଣ ମରା ଗୀତ, ଗର୍ବୀଯା ଗୀତ, ତବା ଚିବା ଗୀତ, ଫୁଲକେବେଳ ମଣିକୋରାବ ଗୀତ, ଜନା ଗାଭର ଗୀତ, ବାଜଙ୍ଗଗା କାହିନୀର ଗୀତ, ବିହିତାତ, ବିଜ୍ଞାମ, ଗାଯନ-ବାୟନର ବାଗ- ପଦ, ମନ୍ତ୍ର ସାହିତ୍ୟ, ଲୋକକଥା ଯେଣେ— ସାଧୁକଥା, ଫକରା ଯୋଜନା, ସାଁଥର, ଖଣ୍ଡବାକ୍ୟ ଆଦି । (ଲଭିତ କୁମାର ଶହୀକୀୟା; ସୋନୋରାଳ, ମୋହନ ଚନ୍ଦ୍ର ୧୩୦)

ହାଇଦାଂ ଗୀତ : ଲୋକସଂସ୍କରିତ ସଭାରେ ଐଶ୍ୱରଶାଳୀ ସୋନୋରାଳ କଛାବୀସକଳର ଲୋକଜୀବନ ତଥା ଲୋକସାହିତ୍ୟର ଅମୂଳ୍ୟ ସମ୍ପଦ ହୈଛେ ହାଇଦାଂ ଗୀତମୂହୁ । ହାଇଦାଂ ଗୀତ ତେଓଲୋକର ସୃଷ୍ଟିମୂଳକ ପ୍ରାଚୀନତମ ବେଦସ୍ଵରପ ପ୍ରଥମ ଗୀତ । ସୋନୋରାଳ କଛାବୀସକଳର ମୂଳ ଧର୍ମୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବାହିଥ' ପୂଜାର ଦିନା ଆରୁ ପୂଜା ସାମରଣିର ପାଛତ ବାହିଥ' ମନ୍ଦିରର ପ୍ରାନ୍ତନାତ ଏହି ଗୀତ ପରିବେଶନ କରା ହୁଏ । ତେଓଲୋକର ପ୍ରଧାନ ଆବାଧ୍ୟ ଦେରତା ହୈଛେ ଶ୍ରୀଃ ଶ୍ରୀଃ ବାହିଥ' ଦେରତା ବା ଶ୍ରୀଃ ବାଜା ଦେରତା । ଏହି ଶ୍ରୀଃ ବାହିଥ' ଦେରତାର ଲଗତ ହାଇଦାଂ ଗୀତର ଗଭୀର ମଞ୍ଚକାରୀ ଆଛେ । ପ୍ରକୃତିର ଉର୍ବରା ଶ୍ରେଣୀର ବାହକ ହିଚାପେ ପାଲନ କରା ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଗୀତର ଲଗତ ଜନଗୋଟୀର କୃଷିଜୀବନ ସାଙ୍ଗେର ଥାଇ ଆଛେ । ସୋନୋରାଳସକଳ ହୈଛେ ଶିରଭଣ୍ଡ । ତେଓଲୋକେ ମେଘ ଆରୁ ବସୁମତୀର ମିଳନ କାମନାରେ, ଆକାଶର ପରା ବର୍ଷାକ ପୃଥିବୀଲୈ ନମାଇ ଆନିବିଲେ ଅତି ଆବେଗିକଭାବେ ଏହି ଗୀତ ପରିବେଶନ କରେ । (ସୋନୋରାଳ, ଗଗନଚନ୍ଦ୍ର ୪୩)

ହାଇଦାଂ ଗୀତର ଉଦାହରଣ ହଲ—

ହା... ହାଁ ଏ ନମୋ ନାରାୟଣ
ହା... ହାଁ ଏ ପିଥବୀ ହେନୋ ସୃଜିଇଛେ
ହା...ହାଁ ଏ ଆକାଶ ହେନୋ ସୃଜିଇଛେ
ହା... ହାଁ ଏ ପ୍ରକାଶ ହେନୋ ସୃଜିଇଛେ
ହା... ହାଁ ଏ ନିରଖ ହେନୋ ସୃଜିଇଛେ
ହା....ହାଁ ଏ ଜଳ ହେନୋ ସୃଜିଇଛେ
ହା... ହାଁ ଏ ଥଳ ହେନୋ ସୃଜିଇଛେ
ହା... ହାଁ ଏ ଅଗନି ହେନୋ ସୃଜିଇଛେ...

(ସୋନୋରାଳ, ପ୍ରମୋଦ ୨୮) (ପାଠ୍ୟକ୍ରମ : ହାଇଦାଂ)

ଝଞ୍ଚି ଗୀତ : ହାଇଦାଂ ଗୀତର ପିଛତେଇ ଝଞ୍ଚି ଗୀତମୂହୁ ସୋନୋରାଳ କଛାବୀସକଳର ଜାତୀୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବହନ କରା ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଲୋକଗୀତ । ଏହି ଗୀତମୂହୁର ଯୋଗେଦି ସୋନୋରାଳ କଛାବୀ ସମ୍ପଦଯର

লোকজীরন, সমাজ জীরন, সাংস্কৃতিক জীরন, অর্থনৈতিক জীরন, সামাজিক ধ্যান ধারণা আদির আভাস পাব পারি। নিজস্ব পরম্পরাগত নীতি-নিয়মের মাজেরে এই লোকগীতসমূহ পরিবেশন করা হয়। হচ্চির গীতসমূহ সোনোরাল কছাবীসকলের ঐতিহ্য আৰু মৌলিকতা প্রকাশক।

বচনাব ক্ৰম, পৰিৱেশন শৈলীৰ ফালবপৰা হঁচিৰ গীতসমূহ পাঁচ ভাগত (সোনোৱাল হঁচিৰ গীতক পৰিৱেশন ক্ৰম অনুসৰি কৰা ভাগসমূহৰ ক্ষেত্ৰত ডিমজনৰ মাজত মতৰ পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। গগনচন্দ্ৰ সোনোৱাল, নন্দেশ্বৰ কছাবী আদিয়ে চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰাৰ বিপৰীতে নিবেদিতা বড়া সন্দিকৈয়ে পাঁচটা ভাগত ভাগ কৰিছে। হঁচিৰ সামৰা গীত বুলি একপ্রকাৰ গীতক তেওঁ পৃথক এটা ভাগত ৰাখিছে।) বিভক্ত—

ক) বাৰে মন্ত্ৰ, খ) পোহাৰী গীত, গ) থিয় গীত, ঘ) বৰ গীত, ঙ) হঁচিৰ সামৰা গীত।

ক) বাৰে মন্ত্ৰ : হঁচিৰ গীতৰ প্ৰথমতে বাৰেমন্ত্ৰ গাই গৃহস্থৰ মঙ্গল কামনা কৰা হয়। গোটেই বছৰটো যাতে অপায় অমংগল নোহোৱাকৈ যাতে সকলোৱে সুখে সন্তোষেৰে খাই বৈ থাকিব পাৰে তাৰ বাবে গীতৰ যোগেদি কামনা কৰে। লগতে তেওঁলোক যে বলি ৰজাৰ সন্তান সেই কথাও বাৰেমন্ত্ৰৰ যোগেদি প্ৰচাৰ কৰে।

এ গৃহস্থৰ ভাল, শুক্ৰমুণি কৌটাল

ধাৰী, নিধাৰী, ধূলি মাটি শুভ্ৰণ

মৃত্যুক জয় জয়

আগত ভঁৰাল পিছত গঁৰাল

উত্তৰে চৰু দক্ষিণে গোহালিত গৰু

পোৱে জীয়ে বুকু জুৰাই খাই বৈ

থাকিবলৈকে শক্তি বিধান কৰক।

তিনিশ তিনিকুৰি তিন দিনৰ মূৰত

বলি ৰজাৰ দেমাহী।

আমি ভাত নাই পানী নাই বুলি ফুৰা নাই

যুগৰহ নীতি নিয়ম কৰিছে। (সোনোৱাল, গগনচন্দ্ৰ ৪৭-৪৮)

পোহাৰী গীত : বাৰেমন্ত্ৰ পৰিৱেশন কৰাৰ পিছতে সোনোৱাল হঁচিৰত পোহাৰী গীত পৰিৱেশন কৰা হয়। পোহাৰী গীতক স্থানবিশেষে ফোহাৰী গীত বুলিও কোৱা হয়। এই গীতসমূহত সোনোৱাল কছাবীৰ সৃষ্টিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি তেওঁলোকৰ সমাজ, সংস্কৃতি, ইতিহাস, পৰম্পৰা আদিৰ প্রতিফলন ঘটে। সোনোৱাল কছাবীসকলৰ হঁচিৰ গীতত মুঠতে পোহাৰী গীতৰ অংশত বাৰটা অধ্যায়ত বাৰটা গীত গোৱা হয় আৰু এই গীতবোৰৰ মাজেৰে সোনোৱালসকলৰ সামাজিক জীৱনৰ ছবি সুন্দৰভাৱে প্ৰতিবিম্বিত হৈছে। (সন্দিকে, নিবেদিতা বড়া ২৭৫) তদুপৰি সোনোৱাল কছাবীসকলৰ জনজীৱনত প্ৰচলিত বহুতো শব্দ এই গীতসমূহত ফুটি উঠে। পোহাৰী গীতৰ উদাহৰণ—

ঘোষা : অ' হৰে হৰে বাই, জেনেপ কাপোৰ উৰে।

হৰে হৰে গীতক ঐ কোনে সৰজাই?

গুটি : মহাদেউ পাৰ্বতী আয়ে সৰজায়।

ଖୀଂବାଜା ଦେରତା ସିଯେ ସବଜାଯ |
 ଥଲର ଡାଙ୍ଗୀଯା ସିଯେ ସବଜାଯ |
 ଗଜାଇ-ମନାଇ ସିଯେ ସବଜାଯ |
 ଚାବିଶାଳ ଗୌସାନୀ ସିଯେ ସବଜାଯ |
 ନାମଘରର ଡାଙ୍ଗୀଯା ସିଯେ ସବଜାଯ |
 ଏଟକା ମହନ୍ତ ସିଯେ ସବଜାଯ |
 ଗାଁର ବୁଢା-ମେଥା ସିଯେ ସବଜାଯ |

ଆଇନୋ ସବସ୍ପତୀ ସିଯେ ସବଜାଯ |... (ସୋନୋରାଳ, ଗଗନଚନ୍ଦ୍ର ୪୮)

ଥିଯ ଗୀତ ୫ ପୋହାରୀ ଗୀତର ପିଛତେ ଥିଯ ଗୀତ ପରିବେଶନ କରା ହୁଯ । ଏହି ଥିଯ ଗୀତକ ସୋନୋରାଳ କହାରୀସକଳର ଅତୀତ ଇତିହାସ ବା କାହିନୀ ଗୀତ ବୁଲିଓ କୋରା ହୁଯ । ସୋତରଟା ଅଧ୍ୟାୟତ ମୁଠତେ ମୋତର ବିଧର ଥିଯ ଗୀତ ଗୋରା ହୁଯ । (ସନ୍ଦିକେ, ନିବେଦିତା ବଡ଼ ୨୯୧) ହୁଣ୍ଠିତ ପରିବେଶନ କବା ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଗୀତତ ସୋନୋରାଳ କହାରୀସକଳର ଅତୀତର ଲଗତ ଜଡ଼ିତ ବିଭିନ୍ନ କାହିନୀ ପ୍ରକାଶ ପାଯ । କେତିଆବା ହୁଣ୍ଠିତ ଗାଇ ଯାଓନ୍ତେ କୋନୋ ଏଘରତ କିବା କାବଣତ ଅଶୋଚ ଲଗାବ ଫଳତ ହୁଣ୍ଠିତ ଗାବ ନୋରାବିଲେ ସେଇ ଘର ବାଦ ଦି ହୁଣ୍ଠିତ ଗାଇ ଗୈ ଥାକିବ ଲଗା ହଲେ ଟକାଡ଼ାଲ ଘୁରାଇ ନାନି ଥିଯ ଗୀତେରେ ଆବନ୍ତ କବିବ ଲଗା ହୁଯ । ତେତିଆ ବାରେମନ୍ତ ଗୋରାର ପିଛତ ଥିଯ ଗୀତର ଘୋଷା ଗୋରାର ପିଛତ ଗୁଡ଼ି ଗୋରା ହୁଯ । (ସଂବାଦଦାତା ୧ ପ୍ରମୋଦ ସୋନୋରାଳ)

ଘୋଷ ୧ ହାତତ କାବଫାଇ ଲ ହେବ' ଦଦାଇ

ମାବ ଏ ମାବ ଏ ବାଲି ଚବାଇ ।

ଗୁଡ଼ ୧ କାଡ଼ୋରା କକାଯେ କାଁଡ଼ ଖେଳ ଖେଲିଲେ ମାବ ଏ ବାଲିଚବାଇ
 ଥେକେବା ଗଛଲେ ଚାଇ କାଁଡ଼ ଖେଳ ଖେଲିଲେ ମାବ ଏ ବାଲିଚବାଇ
 କାଁଡ଼ୋ ନାହିଲେ କକାଇଓ ନାହିଲେ ଖେଲିଲେ ମାବ ଏ ବାଲିଚବାଇ
 ଥେକେବା ଦୁଟିକେ ପାଇ ଶରୀଲରେ ଖେଲିଲେ ମାବ ଏ ବାଲିଚବାଇ...

(ସଂବାଦଦାତା ୧ ପ୍ରମୋଦ ସୋନୋରାଳ)

ବର ଗୀତ ୧ ସୋନୋରାଳ କହାରୀର ହୁଣ୍ଠିତ ଥିଯ ଗୀତର ପିଛତ ପରିବେଶନ କରା ଗୀତବିଧ ହେଛେ ବରଗୀତ । ବରଗୀତମୂହ ହୁଣ୍ଠିର ଆନ ଗୀତମୂହତକେ କିଛୁ ପରିମାଣେ ପୃଥକ । ଆଚଲତେ ବରଗୀତବିଲାକ ହାଇଦାଂ ଗୀତର କ୍ଷମାନ୍ତରିତ ସଂକ୍ଷରଣ ମାତ୍ର । (ସୋନୋରାଳ, ପ୍ରମୋଦ ୧୩୧) ମୁଠ ୯୮ ଅଧ୍ୟାୟତ ହେଲା ଗୀତତ ପୋରା ଯାଯ । ହୁଣ୍ଠିର ଆନ ଗୀତମୂହ ଦରେଇ ବରଗୀତତେ ସୋନୋରାଳ କହାରୀସକଳର ଅତୀତ ଇତିହାସ, ଜୀବନ-ଦର୍ଶନ, ସମାଜ-ସଂସ୍କୃତି ଆଦିର ପ୍ରତିଫଳନ ଘଟେ । ହାଇଦାଂ ଗୀତର କ୍ଷମାନ୍ତରିତ ସଂକ୍ଷରଣ ବୁଲି ଦାବୀ କରିଲେଓ ଅରଣ୍ୟ ବରଗୀତମୂହ ପରିବେଶନ ଶୈଳୀ, ବାଦ୍ୟମ୍ବନ୍ଦ, ସୁବ ଆଦିର କ୍ଷେତ୍ରର ହାଇଦାଂ ଗୀତକେ ବଞ୍ଚିପରିମାଣେ ପୃଥକ । ଇଯାବ ପରିବେଶନର ବାବେ ସୁକିଯାକେ ଶବାଇ ଆଗବଢ଼ାବ ଲାଗେ ।

ଘୋଷ ୧ ହା ଚବି ନା ଏ ହେଇ

ହା ଚବି ନା ଏ ହେଇ ।

ଗୁଡ଼ ୧ ଯ ମଦନ ମାନିକୀଯାଳ ଏ

ବର ହାଜୋରାଳ ସର ହାଜୋରାଳ ହେଇ ।

য হপ্তাল মুক্তাল এ
 ইছমাল ফৰমাল হেই।
 য কুমৰাল ডিত্তিয়াল এ
 আঠুবাল লাঠিয়াল হেই।
 য চেকীয়াল চেতিয়াল এ
 হাঙ তাঙ নৰে দফকা হেই।
 য কাৰদং চেদং এ
 লিকাম কাৰাম হেই। (সোনোৱাল, প্ৰমোদ ১৩২)

সামৰণি গীত বা হুঁচিৰি সামৰা গীত : সোনোৱাল হুঁচিৰিৰ একেবাৰে শেষত হুঁচিৰি সামৰা গীত পৰিৱেশন কৰা হয়। স্থানবিশেষে ইয়াক সামৰণি গীত বুলিও কয়। এই গীতত আৰাধ্য দেৱ-দেৱীক স্মৰণ কৰি সেৱা যাচাৰ লগতে গৃহস্থৰ মৎগল কামনা কৰা হয়। এই গীতত দুটা অধ্যায় থাকে আৰু দুয়োটা অধ্যায়ৰ গীতৰ সুৰ পৃথক। (সংবাদদাতা : হেমন্ত কুমাৰ চলিহা)

ঘোষা : লৌ বাই লোহবিয়া।
 লৌ বাই লোহবিয়া।
 গুটি : বাম জয় হৰি এ-হেই
 বাম জয় হৰি এ-হেই
 বাম জয় এজায় হৰিজয় এজয়
 বাম জয়ৰ ঘৰলৈ আহিছোঁ আমি
 বাম জয় ঘৰতে আছে বা নাই
 বাম জয় মূৰত তুলীয়া জানি
 বাম জয় বাহীকো আনিছো গীতকো আনিছো
 বামে বাই গ'ল এজোপা কল
 লক্ষণে কাটি গলে পাতে কি না
 বামে বাই গ'লে এজোপা তুলসী
 লক্ষণে ছিঞ্চি গ'লে পাতে কি না
 নখৰ বিষ লাগি তুলসী মৰিল
 কি কৰা সীতা গোঁসানী কি না।।

(সন্দিকে, নিৰবেদিতা বড়া ৩২২-৩২৩)

বিহু গীত : সোনোৱাল কছাৰীসকলৰ এক উল্লেখযোগ্য লোকসংগীত হৈছে বিহুগীত। এই বিহুগীতসমূহত তেওঁলোকৰ লোকজীৱনৰ প্ৰেম, ভালপোৱা, হাঁহি, অশ্রু, সুখ-দুখকে আদি কৰি লোকজীৱনৰ প্ৰায়ৰোৱ দিশৰ প্ৰতিফলন ঘটে। জনগোষ্ঠীটোৱ আবেগ-অনুভূতিয়ে বিহুগীতসমূহৰ চালিকা শক্তি ঝংগে দ্ৰিয়া কৰা পৰিলক্ষিত হয়।

- ক) তামে লখু লখু, পিতলে লখু লখু জুই শালৰ চাই।
- হাতত চাপৰ মাৰি যাবাগৈ দোমাহী ধনোদি বাখোতা নাই।।
- খ) মাখি মুৰে কাটি খোলাটি বনালং
চেৰেপাৰ ছালেৰে চালং।

ବକ(ଜୋକ)ର ଛାଲେରେ ବୁବତି ଟାନି ଲଂ

ଫିଯଂ(ଫରିଙ୍ଗ)ର ଠେଣେରେ ବାଲଂ ।। (ସଂବାଦଦାତା ଃ ମନ୍ଦିରାମ ସୋନୋରାଳ)

ବିହୁନାମ : ସୋନୋରାଳ କଛାବୀସକଳର ଲୋକସାହିତ୍ୟର ବିହୁନାମମୂଳ୍ବର ଏକ ସୁକୀଯା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଚାରି ପୋରା ଯାଇ । ତେଓଲୋକର ବାତି ବିହ ପତାର ଏକ ପରମ୍ପରା ଆଛିଲ । ଗାଁର ମାଜ ଠେଟିର ଗଛର ତଳତ ଗାଁର ଡେକା ଗାଭରୁରେ ଏକେଲଗେ ବାତି ବିହ ପାତେ । ଡେକା-ଗାଭରୁର ମନର ଭାବ-ଅନୁଭୂତି ବିନିମୟର କ୍ଷେତ୍ର ଏହି ବାତି ବିହର ଭୂମିକା ଅପରିସୀମ । ବାତି ବିହତ ସୋନୋରାଳ ଡେକା-ଗାଭରୁରେ ଜୀରନ ସଂଗୀ ନିର୍ବାଚନ କରିଛିଲ । ବାତି ବିହତ ପରିବେଶନ କବା ଗୀତମୂଳ୍ବ ବିହୁନାମକପେ ପ୍ରଚଲିତ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ବାତି ବିହର ପ୍ରଚଲନ କମି ଆହିଛେ ।

ଚାପରି ଚାପରି ତୋଲୋ ମଈ ବାବରି
ପୁରଣି ହାରାମର କଚୁ
ସମନୀୟାର ମାଜତ ଚେନାଇକ ମଈ ନେଦେଖୋ
କିନୋ ଜୁଇ ଲଗା ଚକୁ ।
ଚାବି ପର୍ବତତ କିହେ ଗିରେ ଗିରାଇ
ଆବିତ ପର ଦିଲେ ଦେଓରେ
ବରଗଛ ଭଡ଼ାଦି ମୋର ମନ ଭାଡ଼ିଲି
ବୁଜାଓଁତା ନହିଁଲ ମୋର କେବେ । (ସଂବାଦଦାତା ଃ ନନ୍ଦଶ୍ଵର କଛାବୀ)

ବନଗୀତ : ବନଗୀତମୂଳ୍ବ ସୋନୋରାଳ କଛାବୀସକଳର ବିହୁନାମର ସମଧର୍ମୀ ଏକଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରଣୟମୂଳକ ଗୀତ । ଦେଖାତ ବିହୁନାମର ଲଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖା ନାପାଲେଓ ବନଗୀତତ ଉଦ୍‌ଦାମ ଯୌରନର ଛବି ଅଧିକ ପରିମାଣେ ଦେଖା ପୋରା ଯାଇ—

ବାହୁରେ ଆଗଲିତ ବାହୀ ବାହି ଆଛିଲୋ
ଶହୁରେ ଶୁନକିଂଗେ ବୁଲି
ଶହୁରେ ଶୁନିଲେ ମିଚିକିଯାଇ ହାହିଲେ
ଜୋଇଇ ଧେମେଲୀୟା ବୁଲି । (କଛାବୀ, ନନ୍ଦଶ୍ଵର ୧୮୮-୧୮୯)

ବହୁରା ନୃତ୍ୟର ଗୀତ : ବାହାଗ ବିହର ଲଗତ ସଂଗତି ବାଧି ବହୁରା ଉତ୍ସର ପାଲନ କବା ହୟ । ବାହାଗ ବିହର ସାତଦିନ ଅତିକ୍ରମ କବାର ପିଛତ ସୋନୋରାଳ କଛାବୀସକଳେ ବହୁରା ଉତ୍ସର ଅତି ଉଲହା-ମାଲହେରେ ଆଯୋଜନ କରେ । ସ୍ଥାନବିଶେଷେ ଏହି ଉତ୍ସର ପାଲନର ବୀତିର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖା ଯାଇ । ଡି଱ଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ଜାମିରା ଅଞ୍ଚଳର ବହୁରା ଆରୁ ଲାଧିମପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବଗୀନଦୀ, ବିହପୁରୀୟା ଆଦି ସ୍ଥାନର ବହୁରାର ମାଜତ କିଛୁ ପ୍ରଭେଦ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୟ । ଏହି ଉତ୍ସର ପାଲନେ ଗାଁର ପରା ମାବି-ମରକ, ଅପାଯ-ଅମଙ୍ଗଲ, ବିପଦ-ବିଘନି ଆଦି ଦୂର କରେ ବୁଲି ସୋନୋରାଳ କଛାବୀସକଳେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ଏହି ବହୁରା ନାଚ ପରିବେଶନର ସମୟତ ଗୋରା ଗୀତମୂଳ୍ବେ ସୋନୋରାଳସକଳର ଲୋକସାହିତ୍ୟର ସମଲ ହିଚାପେ ବିବେଚନା କରିବ ପାରି । ଉଦ୍‌ଦରଗମସ୍ବରକପେ—

ଆଗଲେ ଚାବା
ପାଛଲେ ଚାବା
ଏ ବହୁରା ଶୁରୁଦେର
ଆଗଲେ ଦିବା ଖୋଜ ।

ଆନ ଏଫାଁକି ଗୀତତ ବହୁବାର ବିଷଯେ ବହୁଥିନି ବର୍ଣନା ଫୁଟି ଉଠିଛେ—

ମନୁଧର ମୂରେ ଶୋଭେ ଘନ କଳା ଚୁନି
ବହୁବାର ଗାତ ଶୋଭା କରେ କଲପାତର ଜୁଲି
ମନୁଧର ଗାରେ ଶୋଭେ ରୂପାଳୀ କାପୋବ
ବହୁବାର ଗାରେ ଶୋଭେ କଲପାତରେ ।... (କହାରୀ, ନନ୍ଦେଶ୍ୱର ୧୯୦)

ହଥ୍ରା ନାଚର ଗୀତ ୫ ସୋନୋରାଲ କହାରୀମଙ୍କଲର ଜନଶ୍ରଦ୍ଧି ଅନୁସରି ଏସମୟର ହାଲାଲୀ ବାଜ୍ୟର
ବଜା ହଥାବୀରେ ଚିକାବ କରିବଲେ ଯୋରାର ଏକ ମନୋରମ କାହିଁନୀକ କେନ୍ଦ୍ର କରି ହଥ୍ରା ନାଚର ଗୀତମୁହୁ
ବଚିତ । କାହିଁନୀ ଅନୁସରି ହଥାବୀର ବଜାଇ ଏଦିନାଖନ ଭତ୍ତିଜାକ ଏଜନକ ଲଗତ ଲୈ ବଂଦେ ନାମର
ଚାପରି ଏଟାତ ଚିକାବ କରିବଲେ ଯାଓତେ ବାଟତେ ଏଜନୀ ବାଲିମାହୀ ଚବାଯେ ଠେଂ ଦୁଟା ଓପରଲେ କରି
ଶୁଇ ଥକା ଦେଖି ଅମଂଗଳ ହୋରା ବୁଲି ଭାବି ଭତ୍ତିଜାକେ ଦଦାୟେକ କଲେ—

ହାତତ କାବଫାଇ ଲ' ହେବ' ଦଦାଇ ମାବ ଐ ମାବ ଐ ବାଲି ଚବାଇ
କାଁଡ଼ୋରା କକାୟେରେ କାଁଡ଼ ଖେଲ ଖେଲିଲେ ମାବ ଐ ମାବ ଐ ବାଲି ଚବାଇ ।
ଥେକେବା ଗଛଲେ ଚାଇ ଶବୀଲରେ ମାବ ଐ ବାଲି ଚବାଇ ।
କକାୟେ ନାହିଁଲେ କାଁଡ଼ୋ ନାହିଁଲେ ମାବ ଐ ବାଲି ଚବାଇ ।...

(ସନ୍ଦିକେ, ନିବେଦିତା ବଡ଼ ୩୨୮-୩୨୯)

ବଜାଇ ଚବାଇଜନୀକ ବଧ କରୋତେ ମୃତ୍ୟୁଯ ଚବାଇଜନୀଯେ ବଜାକ ଚିକାବ କରିବଲେ ଯାଓତେ
ବିପଦ-ବିଘନିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହବ ବୁଲି ଅଭିଶାପ ଦିଲେ । ବଜାଯୋ ଚିକାବତ ଗୈ ନାନା ଆପଦ-ଆହୁକାଳର
ସମ୍ମୁଖୀନ ହଲେ—

ଚିଲି ଚିଲି ଚିବି ନଦରାଇ ।
ଡାଳ ଭାଣି ଫଳ କାଇ ହଲୌ ବାନ୍ଦରାଇ ।।
ଏକୋ ଚବାଇ ନେକାନ୍ଦିଲେ କାନ୍ଦିଲେକ ହିଁନ୍ଦ ।
ଚିକାବୀଯେ ଚିକାବ ନେପାଇ କରେ ମୁଦୁ ମୁଦୁ ।
ଏକୋ ଚବାଇ ନେକାନ୍ଦିଲେ କାନ୍ଦିଲେକ ହଲୌ ।

(ସନ୍ଦିକେ, ନିବେଦିତା ବଡ଼ ୩୨୯)

ଧାଇ ନାମ ୫ ସୋନୋରାଲ କହାରୀ ଲୋକମାହିତ୍ୟର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାଦାନ ହେଛେ ଧାଇ ନାମ ବା
ନିଚୁକନି ଗୀତ । ଶିଶୁକ ଟୋପନି ଅନାବଲେ, ଖୁବାବଲେ ଅଥବା ନିଚୁକାବର ବାବେ ଏହି ଗୀତମୁହୁ ଗୋରା
ହୟ । ସାଧାରଣତେ କେଚୁବାକ ବୁକୁତ ଦାଙ୍ଗି ଲୈ ନଚୁବାଇ ନଚୁବାଇ ଏହି ଗୀତରେର ଗୋରା ହୟ ।

ଖାଲୋଇ ଭାତ
ପେଲାଲୋଇ ପାତ
ପାତେ ଯାଇ ପାଲେଗେ
ଛମାହର ବାଟ । (ସୋନୋରାଲ, ଗଗନ ଚନ୍ଦ୍ର ୧୬୦)

ଖେଲ-ଧେମାଲିର ଗୀତ ୫ ମାନର ଜୀରନର ଶୈଶବ କାଲଟୋ ଅତି ବିଚିତ୍ରତାରେ ଭରା । ଶୈଶବ
କାଲତ ସମନ୍ନୀୟର ଲଗତ ଅଥବା କକାଇ-ଭାଇ, ବାଇ-ଭନୀର ଲଗତ ନାନା ଧରଣର ଖେଲ-ଧେମାଲି କରା
ଦେଖା ଯାଯ । ଏହି ଖେଲ-ଧେମାଲିରେ ମାଜେରେ ଶିଶୁ ମାନସିକ ଜଗତଖନର ଛବି ଫୁଟି ଉଠେ ।
ସୋନୋରାଲ କହାରୀ ସମାଜର ଶିଶୁମଙ୍କଲର ମାଜତୋ ନାନା ଧରଣର ଖେଲ-ଧେମାଲିର ପ୍ରଚଲନ ଆଛେ ।

বহুতো খেল-ধেমালির লগত গীতৰ এক সম্পর্ক আছে। দুটামান উদাহৰণ হ'ল—

বেজী সীওঁ? সীওঁ —নিসীবি, নিসীবি।
এইপিনে যাঃ? —গেলা গৰ আছে।
এইপিনে যাঃ? — গেলা মই আছে।
এইপিনে যাঃ? — বজাৰ বাট, ঘেকেচ।

(সোনোৱাল, গগন চন্দ্ৰ ১৫৯-১৬০)

ফুলকোঁৰ-মণিকোঁৰৰ গীতঃ সোনোৱাল কছাৰীসকলৰ জনশৰ্তিৰ এক কৰণ কাহিনীৰ আলম লৈ ফুলকোঁৰ-মণিকোঁৰৰ গীতসমূহ বচিত। জনশৰ্তি অনুসৰি শংখদেউ বজা আৰু বাণী ময়নামতীয়ে বহুদিন ধৰি সত্তানৰ মুখ নেদেখাত জলকোঁৰৰক কৰা আৰাধনাৰ ফলস্বৰূপে মণিকোঁৰৰক পুত্ৰ বাপে লাভ কৰিলে। গণকে গণনা কৰি মণিকোঁৰৰ আয়ুস মাত্ৰ যোল বছৰহে পাইছিল। মণিকোঁৰৰে মন্ত্ৰীৰ জীয়েক কাঁচনকুৰৰীক বিয়া কৰাইছিল। নিৰ্দিষ্ট সময়ত জলকুঁৰৰীয়ে মণিকোঁৰৰক হাৰি নিয়াত পত্নী কাঁচনকুৰৰীৰ গৰ্ভত ফুলকোঁৰৰ জন্ম হয়।

শংখদেউ বজাৰে পুতেকে মণিকোঁৰ
কোনোতে ক্ষতিখন নাই।
এৰেলা কোলাতে এৰেলা ঘোঁৰাতে
এৰেলা ঘিলা খেলিবলৈ যায়।।
ঘিলা খেলি কোঁৰৰে বঙকে নেপালে
হাতী যুঁজ চাবলৈ যায়।
হাতী যুঁজ চাই বঙকে নেপালে
শেনৰ বৎ চাবলৈ যায়।।

মণিকোঁৰ নেতো গা ধুবটৈল গৈ হেৰাই যোৱাৰ বৰ্ণনা এনেদৰে আছে—
এককাল পানীতে কোঁৰৰ গা নুধুৱে
এবুকু পানীলৈ যায়।
এবুকু পানীতে কোঁৰৰ গা নুধুৱে
এডিঙি পানীলৈ যায়।।

কাঁচন কুৰৰীৰ গৰ্ভত মণিকোঁৰৰ সত্তান ফুলকোঁৰৰ জন্ম হ'ল। ডাঙৰ হৈ অহাৰ লগে লগে ফুলকোঁৰৰে পিতাক বিচাৰিবলৈ ধৰিলৈ। ফুলকোঁৰৰ এইপিত্ৰ সন্ধানৰ মনোৰম কাহিনীক নেয়েই বচিত হ'ল ফুলকোঁৰৰ গীত—

সোঁহাতে ধৰিছে সোগালী চাৰুকে/বাঁহাতে ধৰিছে জৰি/ফুলকোঁৰৰ বোপায়ে দৌতাকৰ আজ্ঞা/লয় কৰযোৰ কৰি।/অমন পমন কাঠেৰে পক্ষীঘোঁৰা সাজিলং/উৰি খাঁ উৰি খাঁ কৰে।/কাঠেৰে ঘোঁৰাতে উঠি ফুলকোঁৰে/চাৰুকতে চাতি মাৰে।।....মালিনী বাবীতে পৰি ফুলকোঁৰে/মিচিকিয়াই পেলালে হাঁহি/সেউতী, মালতী, তগৰ দুৱামালী/সবেৰে পেলালে হাঁহি।

ফুলকোঁৰৰ গীত সম্পর্কে সোনোৱালসকলৰ বিশ্বাস আছে যে এই গীত গালে মেঘে কান্দে। সেয়েহে সোনোৱাল মহিলাসকলে ‘জেঠৰ বাবেখৰ’ত বৰষুণ দিয়াবৰ বাবে জলদেৱতাক উদ্দেশ্য সন্ধিয়া সময়ত গায়। গীতটি কৰণ বসেৰে ভৱা। (সোনোৱাল মোহন সম্পা. ১১৩)

জনাদৈ গাভরণ গীত : এই গীতটি ইতিহাসের লগত সম্পর্কিত। আহোম বজাৰ শদিয়াখোৱা গোহাঁইৰ জীয়েক জনাদৈ গাভৰণ আৰু দুতিৰাম কছাৰীৰ প্ৰণয় কাহিনীৰ আধাৰত এই গীত বচিত।

জনাদৈ গাভৰণ পাটমাদৈ চৰাইটি/ দুতিৰাম থানুৱা ডেকা,/বঙ্গহোনহাঁলি বুকুৰ মঙহ হাঁলি/কেনে কৰি গুচাই যাওঁ চেকা/হাবিবে অমৰা দুতিৰাম দমৰা/জনাদৈ চেউৰী গাই,/বান্ধিব পাৰো মই বাখিব নোৱাৰো/পঘা চিঙি চিঙি যায়। (সোনোৱাল, গগন চন্দ্ৰ ১৫৭-১৫৮)

মৰণা মৰা গীত : কৃষিজীৱী সোনোৱাল কছাৰীসকলে শ্ৰমৰ বোজা লাঘৰ কৰিবলৈ মৰণা মৰাৰ সময়ত একশ্ৰেণীৰ গীত পৰিৱেশন কৰিছিল। কৃষিকৰ্মৰ লগত জনগোষ্ঠীটোৱ বিভিন্ন লোকবিশ্বাস জড়িত হৈ আছে। ধান দোৱাৰ পাছত পথাৰৰপৰা ধানবোৰ আনি ভঁৰালত জাপি থয় আৰু প্ৰয়োজন অনুসাৰে উলিয়াই মৰণা মাবে। মৰণা মৰা কামটো আমনিদায়ক হোৱাৰ বাবে কিছুমান গীত গাই সেই শ্ৰমৰ বোজা কিছু পৰিমাণে লাঘৰ কৰাৰ চেষ্টা কৰে—

মাছ-মৰা মছৰা....হেই/পছ মৰা ডখৰা....হেই/হেই— চৰাই মাৰাই, চৰাই মাৰাই সোদা(শুদা)
ভাত খালে/টাক্ টাক্ ধেই, টাক্ টাক্ ধেই/বলদি ঐ চিকণ চিকণ/লই আন ঐ আগলি ওখন/টাক্
টাক্ ধেই। (সোনোৱাল, গগন চন্দ্ৰ ১৬১)

তৰাচিৰা বিহুীত : ব'হাগ বিহুত মানুহৰ সমান্তবালভাৱে অসমৰ আন জাতি-জনগোষ্ঠীসমূহৰ দৰে কৃষিনিৰ্ভৰ সোনোৱাল কছাৰীসকলেও গৰুক পৰম্পৰাগতভাৱে সম্মান প্ৰদৰ্শন কৰে। তৰাৰ নতুন পঘাৰে গৰুক বাঞ্ছে। ইয়াৰ বাবে সোনোৱালসকলে হাবিব পৰা তৰা সংগ্ৰহ কৰি (চিৰি আনি) নিৰ্দিষ্ট পদ্ধতিৰে পঘা প্ৰস্তুত কৰে। তেওঁলোকে এই সমগ্ৰ কাৰ্য আতি উলহ-মালহেৰে সম্পাদন কৰে। তেতিয়া তেওঁলোকে গায়—

যোঁঁ : তৰা চিৰি গ'লো ব'ংদৈ বহিমলা/বিহু মাৰি গ'লো ব'ংদৈ বহিমলা/বুধে বিৰচতি (বৃহস্পতি)
বিহু না ঐ/বিচিপ্ চিপ্ জৰৌ বোৱা।

গুটি : মাৰৰ ঘৰলৈ ব'ংদৈ বহিমলা/যাৰ তই পাগলী ব'ংদৈ বহিমলা/বাট খাপে দিয়ে ধৰিম না
বৈ/বিচিপ্ চিপ্ জৰৌ বোৱা / বাটট খাপে দিয়ে ব'ংদৈ বহিমলা/ধৰ তই পগলা ব'ংদৈ বহিমলা/হাবিতে
লৱে মাৰি সোমাম না বৈ/বিচিপ্ চিপ্ জৰৌ বোৱা ... (সন্দিকে, নিবেদিতা বড়া ৮৬-৮৯)

লেচেৰী গীত : সোনোৱাল কছাৰীসকলৰ অতীতৰ সোনোৱাল কছাৰী ৰাজ্যখনৰ অতীতৰ শৌৰ্য-বীৰ্যৰ সাম্ভৰ বহন কৰা হালালী ৰাজ্যৰ কথা সু'ৰবি এই গীত পৰিৱেশন কৰা কৰে। এই গীত নাৰীসকলে গায়। গচ্ছতলত গোৱা এই গীতৰ যোগেন্দ্ৰ প্ৰথমে আৰাধ্য দেৱ-দেৱীৰ প্ৰতি সম্মান প্ৰদৰ্শন কৰা হয়। ইয়াৰ পিছত হালালী ৰাজ্যৰ কথা মনত পেলাই গীত গায়—

উৰি গ'ল পক্ষী পৰি গ'ল পাখি/কিবাত ঐ হালালী ৰাজাৰেবাসী/হালালী ৰাজ্যতে কৰো ব'ং
ধেমালি/কিবাতী ঐ হালালী ৰাজাৰেবাসী/...এহেজাৰ কছাৰীক বান্ধি লৈ কিলালে/ডিঙিতো লগালে
ডেল/জুলা জুই জুলিলে শদিয়া জুলিলে/জুলিলে কছাৰীৰ মন/বো বো অগনি চৌদিশে
জুলিলে/লঠবাই ভাঙিলে গাঁৎ(গাঁও)... || (সন্দিকে, নিবেদিতা বড়া ৮৯-৯০)

গৰখীয়া গীত : গৰখীয়া গীত শ্ৰমগীতৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পাৰি। পথাৰত গৰু চৰাই

থাকোঁতে দেহ-মনলৈ নামি অহা অবসাদ দূৰ কবিবৰ কাৰণে এই গীতসমূহ গায়। বহুসময়ত গৰবীয়াসকলে নানান অভিজ্ঞতাক লৈ গীত বচনাও কৰে। সহজ-সৰল চহা জীৱনৰ প্ৰেম, বিৰহ আদি হৈছে এই গীতবোৰ বিষয়বস্তু। গীতসমূহ দেখাত বিহুগীতৰ লগত সাদৃশ্য থকা যেন লাগিলোও সুৰৰ ক্ষেত্ৰত এইবিলাকৰ মাজত পাৰ্থক্য বিচাৰি পোৱা যায়—

চৰায়ে তুলিলে ছহ'বা পোৱালী/গছ'ব ডাল শুৱনি কৰি // তোমাকে তুলিলে তোমাৰ মাৰ
বাপেৰে/লোকৰ ঘৰ শুৱনি কৰি // বাঁহৰে আগালিত বাঁহী বাই আছিলা/শহৰে শুনক গৈ বুলি // শহৰে
শুনিলে মিচিকিয়াই হাঁহিলে/জোৱাই ধেমেগিয়া বুলি। (কছাৰী, নদেশ্বৰ ১৯৭-১৯৮)

কুলাবুটী নাচৰ গীতঃ সোনোৱাল কছাৰীসকলে নোৱাই তোলনি বিয়াত কুলাবুটী ন্তৃত প্ৰদৰ্শন কৰে। এই গীত নোৱাই তোলনি বিয়াত গোৱা হয়। নোৱাই তোলনি বিয়াৰ গাঁঠিয়ন খুন্দাৰ দিনা ৰাতি কন্যাক নোৱাই-ধুৱাই-ৰভাতলীলৈ অনা হয়। ৰভাতলীত সাতজনী ছোৱালীয়ে (ডালাভাৰী, কলচীভাৰী আদি) কন্যাক আগত ৰাখি হাতত এডাল লাখুটি লৈ তাত এযোৰ পাণ-তামোল গামোচাৰে বাদ্ধি মূৰত কুলা (ডলা), ডলাৰ ওপৰত পাণ-তামোল, খেৰৰ জুমুঠি লৈ এক বিশেষ ঢেলৰ চাপৰত নাচে। এই নাচেই হৈছে কুলাবুটী ন্তৃত্য। (সন্দিকৈ, নিৰবেদিতা বড়া ৮৯-৯০) এই কুলাবুটী নাচত গোৱা গীতকে কুলাবুটী গীত বোলা হয়। কন্যাকাল প্ৰাপ্তিৰ পিছত ছোৱালীজনীক অনাগত জীৱনৰ বাবে এই গীতৰ জৰিয়তে বিভিন্ন পৰামৰ্শ প্ৰদান কৰাৰ লগতে বিবাহিত জীৱন আৰু সন্তানৰ জননী হোৱাৰ কামনা কৰা হয়—

নাচে কুলাবুটী নাচে এ/কি কি আনিছ দিয়া কুলাবুটী/কইলাই কেঁচে পাতি আছে/বৈকুঠৰ
পৰা আহে কুলাবুটী/লাংফাই লাখুটি লৈয়ে ঐ বাম বাম/লাংফাই লাখুটি লৈয়ে/মাকলৈ মাদল
বাপেকলৈ আধলি/বাইজলৈ তামোল-পাণ আনে ঐ বাম বাম/বাইজলৈ তামোল-পাণ আনে।
...(সন্দিকৈ, নিৰবেদিতা বড়া ১২৩-১২৪)

জুনা ৪ জুনা হ'ল হ'চিৰি গোৱাই বিহু নাচিবৰ আগেয়ে গোৱা পদ। ইয়াত বিহুগীতৰ দৰে
লজ্জাজনক কথাৰ উল্লেখ নাথাকে। ই ধেমেলীয়া ধৰণৰ একপ্ৰকাৰৰ কাঙ্গনিক কাহিনী গীত।
সোনোৱাল কছাৰীসকলৰ মাজত এনে দুটা গীতৰ প্ৰচলন আছে। পচলাৰ জুনা আৰু হাঁচতিৰ
জুনা।

পচলাৰ জুনাঃ

সৰুজনী বুলিলে ডাঙৰজনী বাই//আলহী আহিছে কিহৰেবা খাই///ডাঙৰজনী বুলিলে
কিহৰেনো চিতা//বাৰীত আছে পচলা তাৰে কবিম মিতা///ক'তৈ থলি ছিগা কাচি ক'তে থলি
দা//পচলা আনিব কোনজনী যা///ছিগা কাচি হাতত লৈ বাঙ্গনী হ'ল থিয়//সৰু সৰু পচলাৰ উৰি
গ'ঙা জীৱ।।।। (সন্দিকৈ, নিৰবেদিতা বড়া ১২৫-১২৬)

হাঁচতিৰ বিহুবীয়া জুনাঃ

হাঁচতি ঐ বাম নাৰায়ণ হয়েকি অহয়া হয়।/হাঁচতি হাঁচতি কৰ সমনীয়া থেছে হাঁচতি বৈ।/হাঁচতি
ঐ বাম নাৰায়ণ হয়ে কি অহয়া হয়।।/এখন না হাঁচতি বৈ না থেছে হৈহাঁ মকৰা জাল।/গাতে নুবিবা
বতাহে ফালিব মুঠিতে লৈ ফুৰাৰ ভাল।।।। (সন্দিকৈ, নিৰবেদিতা বড়া ২৬)

ঘিলা খেলৰ গীত : সোনোৱাল কছাৰীসকলৰ খেল-ধেমালিৰ ভিতৰত ঘিলা খেল
এবিধ জনপ্ৰিয় খেল। নিৰ্দিষ্ট নীতি-নিয়মৰ মাজেৰে এই খেল খেলা হয়। ঘিলা নামৰ এক
লতাজাতীয় উদ্দিদৰ গুটিৰ পৰা ঘিলা খেলা হয়। সাধাৰণতে মানুহৰ ঘৰৰ বহল চোতালতেই
এই খেল খেলা হয়। সোনোৱাল কছাৰীসকলে ঘিলাখেলৰ গুটিটোক লাই বুলি কয়। অতীজতে
এই খেল সোনোৱাল ডেকা-গাভৰৰ মাজত বহত জনপ্ৰিয় আছিল। ডেকাসকলে ৰাতিও পোহৰৰ
ব্যৱস্থা কৰি এই খেলা খেলিছিল। খেলৰ পাৰদৰ্শিতাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি কেতিয়াৰা জীৱন
সংগীও নিৰ্বাচন কৰাৰ কথা ঘিলাখেলৰ গীতৰ মাজত পোৱা যায়—

মাঘৰে বিহুতে ঘিলা খেলিছিলোঁ/ঘিলাৰ চকলীয়া লাই।/ঘিলা খেলি থাকোঁতে তোমাক
বাহি ললৎ/মুখৰে মিঠা মাত পাই। (কছাৰী, নন্দেশ্বৰ ২১)

আই নাম : সোনোৱাল কছাৰী সমাজৰ ভক্তিৰসেৰে পৱিপূৰ্ণ আইনামসমূহৰ প্ৰচলন
অতি প্ৰাচীন। বসন্ত ৰোগৰ অধিষ্ঠাত্ৰী হিচাপে একেগোকী আইক এই ৰোগ নিৰাময়ৰ বাবে
ব'হাগ-জেঠ মাহত সোনোৱাল কছাৰী সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰায় প্ৰতিঘৰ মানুহতেই আই সকাম পাতে।
তেওঁলোকৰ বিশ্বাস যে পাৰ্বতী দেৱীয়েই মানুহৰ শৰীৰত দুৰ্গা, ভোগদৈ, বৰমুগী, মাজুমুগী,
খুনুকী, সকমুগী, নুমলী, কুমলী, লফাময়ী, তাৰেশ্বৰী, সোণেশ্বৰী, কৃপেশ্বৰী আদি বাৰভনীৰ
কপে আহি মানুহৰ শৰীৰত ৰোগৰ লগতে নানা দুখ-কষ্ট ভোগায়। সেইবাবে নানাৰিধ উপচাৰ
আগবঢ়াই আচলা ভক্তিৰে সবাহ পাতি নাম গাই আইক সুতি কৰে। (সোনোৱাল, গগন চন্দ্ৰ
৫৪) সোনোৱাল কছাৰী সম্প্ৰদায়ৰ এই লোকবিশ্বাসক কেন্দ্ৰ কৰি সৃষ্টি হোৱা আইনামসমূহ
লোকসাহিত্যৰ উল্লেখযোগ্য সম্পদ—

আই মোৰ সোণে কি মুকুতা,/আই মোৰ বিচিত্ৰ প্ৰকাশে অতি।/আই মোৰ আইৰ নাম
নুমলী/আই মোৰ আহিছে ওমলি,/আই মোৰ শীতলী পাৰে চলায়।/আই মোৰ আইৰ নাম
সুমলা,/আই মোৰ মাধৈ ফুল এমলা,/আই মোৰ পাতিহে ফুলৰে মেলা..। (সংবাদদাতা : প্ৰমোদ
সোনোৱাল)

লখিমী সবাহৰ নাম : কৃষ্ণনিৰ্ভৰ সোনোৱাল কছাৰীসকলে ধন সম্পত্তিৰ অধিষ্ঠাত্ৰী
হিচাপে লখিমী দেৱীক আদৰণি জনোৱাৰ লগতে কৃষ্ণৰ মংগল কামনাৰে লখিমী সবাহ যথেষ্ট
উলহ-মালহেৰে পালন কৰে। তেওঁলোকৰ বিশ্বাস যে খেতি বেয়া হ'লে লখিমীৰ জগৰ লাগিলে
খেতি বেয়া হয়। সেয়েহে গাঁৱৰ বাইজ একত্ৰিত হৈ অথবা ব্যক্তিগতভাৱেও বহুতে এই সবাহ
আয়োজন কৰে। সাধাৰণতে ফাগুন-চ'ত মাহত এই সবাহ বাজহৰাভাৱে প্ৰতিবছৰে বা প্ৰতি
তিনিবছৰৰ মূৰত পতা হয়। সোনোৱাল কছাৰীসকলে এই সবাহক লুখুমী সবাহ বুলিও ঠাই
বিশেষে কোৱা পৰিলক্ষিত হয়। (সন্দিকৈ, নিৰবেদিতা বড়া ৯১) এই লখিমী সবাহত গোৱা
নামসমূহ তেওঁলোকৰ লোকজীৱনৰ অমূল্য সম্পদ—

গোঁসাই কঠীয়া চাঙতে আছিলোঁ/জেঠতে মুকলি হ'ল,/আহাৰে শাওণে ফুৰে বনবাসে/আঘোণত
পৰিবৰ হ'ল।/মহাদেৱৰ কঠীয়া টোমালে চাৰিটোমে/কিৰিযি কৰিব বুলি,/আৰু চাৰিটোমে টোমাৰ
থাকোঁতে/টঙালে নাটিলে জৰী।... (সংবাদদাতা : প্ৰমোদ সোনোৱাল)

বিয়া নাম : বিবাহক সমগ্র মানুষের জাতিয়েই একেটা পরিত্র অনুষ্ঠান হিচাপে গণ্য করে। বিবাহের জরিয়তে এজন পুরুষ আৰু এগৰাকী নাৰীয়ে এক পরিত্র বাস্তোনেৰে বাস্তু খায়। এই মাংগলিক অনুষ্ঠানৰ লগত সংগতি বাথি লোকজীৱনত একশ্ৰেণীৰ গীত বচনা হৈছিল। এই গীতসমূহ নাৰীৰ দ্বাৰা বচিত। নিজৰ জন্মগৃহৰ পৰা নতুন এখন ঘৰলৈ চিৰদিনৰ বাবে যাব লগা হোৱা বাবে নাৰী মনস্তৰ প্ৰতিফলন ঘটে। অসমীয়া সমাজ-জীৱনৰ দৰে সোনোৱাল কছাৰী সমাজতো বিয়ানামৰ এক সুকীয়া মৰ্যাদা পৰিলক্ষিত হয়। ইয়াৰ কেইটামান উদাহৰণ হৈছে—

পানী তুলিবলৈ ওলোৱা দৈৰকী/কাষতে কলসী লৈ/ আগে-পাছে কৰি/সকলো গোপিনীয়ে
গংগাজল আনিমে গৈ.../..... /সৰগতে জুলি আছে থুপি থুপি তৰা/দৈৰকীয়ে পানী তোলে নাচে
অপেশৰা!... (সংবাদদাতা : হিমাদ্রী সোনোৱাল)

গোসাইনাম বা নামঘৰৰ নাম : সোনোৱাল সমাজত প্ৰচলিত কিষ্মদন্তি অনুসৰি, গদাধৰ সিংহৰ ভয়ত পলাই গৈ আউনীআটীৰ সত্ৰাধিকাৰ কেশৰদেৱ মহস্তই শদিয়াৰ কছাৰীসকলৰ মাজত আঞ্চাগোপন কৰি থকা সময়ত সহজ-সৰল কছাৰীসকলৰ মাজত বৈষণেৰ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ধৰে। বহুতো কছাৰীয়ে স্বধৰ্ম পৰিহাৰ কৰি বৈষণেৰ ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰে। সোনোৱাল নাৰীসকলে কেশৰদেৱ মহস্তৰ গুণ-গৰিমাৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হৈ তেখেতৰ গুণানুকীৰ্তন কৰি গোৱা নামৰোৱেই পৰৱৰ্তী সময়ত গোসাইনাম হিচাপে পৰিগণিত হয়। (সংবাদদাতা : নন্দেশ্বৰ কছাৰী)

কচুতে কটাৰী ভগিলে প্ৰভুলৈ/শিলতো গজিলে ঘুণে/প্ৰাণী সকলক মায়াজাল বাঞ্ছিলে/জঙ্গাল
বা গুচাৰ কোনে?/পুথিৰে অক্ষৰ সাক্ষতে ঈশ্বৰে/(মুনি) মণিবে কি গতি হ'ব...? (সংবাদদাতা :
প্ৰমোদ সোনোৱাল)

গায়নৰ মালিতা : সোনোৱাল কছাৰী সমাজত বৈষণেৰ ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ যথেষ্ট পৰিমাণে
পৰিছিল, গায়ন-বায়ন আদিত জনগোষ্ঠীটোৱ লোকসকল পার্গত আছিল। গায়ন-বায়ন আদিৰ
আৱস্থণিত তেওঁলোকে গুৰুত্বাত মৰাৰ সময়ত মালিতা প্ৰয়োগ কৰিছিল—

জগতকে শ্ৰজা প্ৰভু আদি নিৰঞ্জন/অনন্ত শৰ্যাত প্ৰভু কৰিলা শয়ন।/চেতন লভিয়া প্ৰভু কৰিলা
শয়ন।।/চেতনক প্ৰতিৰাজা সিংহাখনি দিলা।।/ৰাগভৈল তালা বাগিনী মৃদং আৰু খোলাতাল।।/আষ্টুলা
গীতক লাগি শুনিবাক ভাল।। (সংবাদদাতা : মুকুট সোনোৱাল)

সামৰণি : এনেদৰে সোনোৱাল কছাৰীসকলৰ লোকগীতৰ এটা সৰ্বেক্ষণ উল্লেখ কৰিব
পাৰি। উল্লেখনীয় যে, সোনোৱাল কছাৰী জনগোষ্ঠীৰ লোকসাহিত্য অসমৰ মূলসুঁতিৰ
লোকসমষ্টিত প্ৰচলিত, তথা অন্যান্য জনগোষ্ঠীৰ লোকসাহিত্যৰ বিষয়বস্তু, পৰিৱেশন ৰীতিৰ
সমধৰ্মী। জনজাতীয়-শিষ্ট পৰম্পৰা (tribal-elitic-continuum) আৰু মৌখিক-লিখিত
পৰম্পৰা (Oral-written-continuum)ৰ বাবে জনগোষ্ঠীটোৱ লোকসাহিত্যই ভালেখিনি
স্বকীয়তা হেৰুৱাই পেলাইছে। তথাপি প্ৰকৃতজন লোকৰ মন-মানসত এনেধৰণৰ লোকসাহিত্যৰ
যথেষ্ট সমল বিচাৰি পোৱা যায়।

সংবাদদাতা/সংবাদদাত্রীর তালিকা

- ১। প্রমোদ সোনোরাল। অরসবপ্রাপ্ত শিক্ষক। (৭৩) ডাঙবী, তিনিচুকীয়া।
- ২। নিরবেদিতা বড়া সন্দিকে। শিক্ষায়ত্ত্বী (৫৫) ধেমাজি।
- ৩। মণিরাম সোনোরাল। অরসবপ্রাপ্ত শিক্ষক। (৮৫) বগীনদী, লখিমপুর।
- ৪। হেমন্ত কুমার চলিহা। সহযোগী অধ্যাপক (৫৫) নকাড়ী, লখিমপুর।
- ৫। নন্দেশ্বর কছাবী। অরসবপ্রাপ্ত অধ্যাপক (৬৫) চিলাপথার, ধেমাজি।
- ৬। হিমাদ্রী সোনোরাল। ছাত্রী (২৪) গাগলডুবি, লখিমপুর।
- ৭। মুকুট সোনোরাল। সহকারী শিক্ষক (৫৯) নকাড়ী, লখিমপুর।

সহায়ক গ্রন্থপঞ্জী

- কছাবী, নন্দেশ্বর। সোনোরাল কছাবী সমাজ-সংস্কৃতি আৰু ভাষাৰ পৰিচয়। ডিব্রুগড় : সোনোরাল
কছাবী স্বায়ত্ত্ব শাস্তি পৰিযদ, জনজাতি গৱেষণা বিভাগ, ২০১১
- বড়া, বেণু, প্ৰশান্ত কুমৰাল, তুলসী সোনোরাল। সম্পা। গগনচন্দ্ৰ সোনোরাল বচনা সভাৰ। ডিব্রুগড়
: সোনোরাল কছাবী স্বায়ত্তশাস্তি পৰিযদ, ২০১৩
- সন্দিকে, নিরবেদিতা বড়া। সোনোরাল কছাবী লোক-সংস্কৃতি। ধেমাজি : কিবণ প্ৰকাশন, ২০১৪
- সোনোরাল কছাবী সাহিত্য-গৱেষণা পৰিযদ। সম্পা। সোনোৱালী আভা। ডিব্রুগড় : সোনোৱাল
কছাবী সাহিত্য-গৱেষণা পৰিযদ, ২০১৩
- সোনোৱাল, প্ৰমোদ। সং। বাইথ'সংস্কৃতিৰ হায়দাৎ দে আৰু হচৰী গীত। ডিব্রুগড় : প্ৰমোদ সোনোৱাল,
২০১১
- সোনোৱাল, মণিৰাম। সোনোৱাল কছাবী লোকগীতি মালিকা। ডিব্রুগড় : সোনোৱাল কছাবী স্বায়ত্ত্ব
শাস্তি পৰিযদ, ২০১০
- সোনোৱাল, মোহন। সম্পা। সোনোৱাল সৌৰভ আৰক গ্রন্থ। ডিব্রুগড় : সোনোৱাল কছাবী স্বায়ত্ত্ব
শাস্তি পৰিযদ, ২০০৭
- সোনোৱাল, মোহন গুণেশ্বৰ সোনোৱাল। সম্পা। সোনোৱাল কছাবীৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি। ডিব্রুগড়
: সোনোৱাল কছাবী সাহিত্য প্ৰকাশন পৰিযদ, ২০০১

ইংৰাজী :

- Bascom, W.R. *Contribution to Folkloristics*. Meerat :Archana Publications, 1965. Print.
- Chatterji, Suniti Kumar : *Kirata-Jana-Krti*. Calcutta : Royal Asiatic Society of Bengal, 1951. Print.
- Dorson, R.M. (ed.) *Folklore and Folklife An introduction*. Chicago:The University of Chicago Press, 1972. Print.
- Dundes, Alan(ed.) *A Study of Folklore*. India: Prentice Hall, 1965. Print.
- . *Folklore Matters*. Knox Ville: The University of Tennessee Press, , 1996. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 170-180

শিশুর নেতৃত্ব শিক্ষা আৰু সাধুকথা

(বুটী আইৰ সাধুৰ বিশেষ উল্লিখনসহ)

ড° গীতাঞ্জলি হাজৰিকা

আৰ্য বিদ্যাপীঠ মহাবিদ্যালয়

gitanjalihazarika@gmail.com

মৌচুমী দেৱী

গৱেষক, অসমীয়া বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

mousumidevi7@gmail.com

সংক্ষিপ্ত সাৰ :

শিশু মানৰ জাতিৰ ভবিষ্যত। নেতৃত্ব শিক্ষাই শিশুক নীতিৰ শিক্ষা অৰ্থাৎ ভাল-বেয়া, সৎ-অসৎ, উচিত-অনুচিত, মৎগল-অমৎগলৰ ধাৰণা দি সুস্থ আৰু মৎগলময় সমাজৰ উপযোগী কৰি তোলে। এক পূৰ্ণাংগ মানুহ হিচাপে সামাজিক প্ৰহণযোগ্যতা সৃষ্টি কৰাত আৰু বৃদ্ধি কৰাত সহায় কৰে। শাৰীৰিক-মানসিক স্বাস্থ্য সৰল কৰি তোলে। শিশুক এই নেতৃত্ব শিক্ষা প্ৰত্যক্ষ ভাবে, উপদেশ দিয়াৰ দৰে কৈ থাকিলৈ বিশেষ ফল লাভ নহয়। এই শিক্ষা কাৰ্য্যাৰ মাজেৰে, আনন্দ উপভোগৰ মাজেৰে দিব লাগে। এনেদৰে আনন্দ লাভৰ মাজেৰে নীতিশিক্ষা দানৰ এক উন্নত আৰু প্রাচীন মাধ্যম হ'ল সাধুকথা। সাধুকথাই শিশুক আনন্দ প্ৰদান কৰে। আনন্দই হ'ল সকলো ধৰণৰ কৰ্মপ্ৰেৰণাৰ উৎস। সাধুকথাৰেৰ কাৰ্য্যপ্ৰধান সাহিত্য। ইয়াত কাহিনীৰ মাজেৰে এক কাৰ্য্যক্ৰমশিকাৰ যোগেদি ভাল, উচিত, সাহস-বীৰত্ব, সংযমৰ প্ৰসংশা কৰা হয়। প্ৰসংশাৰ প্ৰতি শিশু সহজে আকৰ্ষিত হয়। তেনেধৰণৰ ঘটনাৰ পুনৰাবৃত্তি নিজৰ জীৱনত কৰিবলৈ শিশু আগ্রহী হয়। সাধুকথাৰ কাহিনীৰ মাজেৰে শিশুৰে আনন্দৰ লগতে দৈনন্দিন জীৱনৰ প্ৰয়োজনীয় সকলো জ্ঞান, সমাজৰ সংস্কৃতি ইত্যাদি লাভ

করে। সাধুকথাবোরে শিশুর মনত নতুন ধারণার পোষণ করাব পাবে। ফলত শিশুর বৌদ্ধিক দিশ সবল হয়। সাধুকথাত থকা বহস্যময় পৃথিবী, অন্যগ্রহের বিরুণ, অবাস্তৱ আৰু অসম্ভৱ কথা ইত্যাদিয়ে শিশু মনক নতুন চিন্তাৰ খোৰাক দি তেওঁলোকৰ মন সৃষ্টিশীল কৰি ৰাখে। অসমীয়া সাধুকথাৰ জগতত বুটী আইৰ সাধুৰ স্থান অন্য। অসমীয়া সমাজত প্ৰালিত সাধুবোৰ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাদেৱে সংগ্ৰহ কৰি আনি এই সংকলনখন প্ৰস্তুত কৰি উলিয়ায়। এই গবেষণা পত্ৰত আমি ‘বুটী আইৰ সাধু’ৰ তিনিটা সাধুৰ আলমত শিশুৰ নেতৃত্বক শিক্ষাত সাধুকথাই কেনেদৰে সহায় কৰে সেই বিষয়ে আলোচনা কৰিম।

সূচক শব্দঃ শিশু, মনস্তত্ত্ব, নেতৃত্বক শিক্ষা, সাধুকথা, অভিযোজনা

০.০ অৱতৰণিকা :

শিশু বুলি ক'লে আমি জৈবিকভাৱে জন্মৰ পৰা যৌৰনপাপ্তিলৈকে বুজো। ৰাষ্ট্ৰসংঘই নিৰ্দাৰণ কৰি দিয়া নীতি অনুসৰি আইনগতভাৱে ১৮বছৰৰ তলৰ মানুহকে শিশু বোলা হয়। অধিক বিশেষত্সম্পন্ন কৰি ১৮ বছৰ তলৰ মানুহক শিক্ষা-মনোবিজ্ঞানীসকলে এনেদৰে ভাগ কৰিছে—

- ১। কেঁচুৰা কালঃ জন্মৰপৰা প্ৰথম তিনিবছৰ।
- ২। শিশুকাল বা শৈশৰ কালঃ ৩ বছৰৰ পৰা ১২-১৩ বছৰলৈ(যৌৰন প্রাপ্তিলৈকে)।
- ৩। বয়ঃসন্ধি কালঃ ১২-১৩ বছৰৰ পৰা ১৭-১৮ বছৰলৈ।(শৰ্মা ১১৬)

মানুহৰ জীৱনত শৈশৰ বুলি কোৱা এই সময়খিনি বিশেষ মূল্যবান সময়। কাৰণ সেই সময়ত মানুহৰ শৰীৰিক আৰু মানসিক বিকাশ সৰ্বাধিক। সুস্থ শৰীৰিক - মানসিক বিকাশৰ বাবে নেতৃত্বক শিক্ষাৰ বিশেষ প্ৰয়োজন। নেতৃত্বক শিক্ষা আন সকলো শিক্ষাবে ভেঁটি স্বৰূপ। এই শিক্ষাৰ অভাৱত শৰীৰ-চাৰিত্র - মন সকলো ধৰণ হয়।

এই ১২-১৩ বছৰ বয়সলৈকে শিশুৰ জীৱনত সকলো ধৰণৰ শিক্ষাবে বিশেষ প্ৰয়োজন। শিক্ষা মনোবিজ্ঞানীসকলৰ মতে, —এইখিনি সময়তে অভ্যাসে গঢ় লয়। অভ্যাস কৰিবলৈ সহজ, এবিলৈ টান। এতেকে তেওঁলোকক জীৱনৰ ব্যৱহাৰিক জ্ঞান প্ৰদান, সুভাষণ, সঠিক আচৰণ,আচৰণৰ সঠিক প্ৰকাশ, চিন্তা কৰিবলৈ শিকা, শিকাৰ ক্ষমতা আৰু আগ্ৰহ বৃদ্ধি কৰা ইত্যাদি কাৰ্য্যৰ বাবে শিক্ষাদান কৰিব লাগে। কিন্তু প্রাপ্তবয়স্কৰ পৰা তেওঁলোকৰ শিক্ষাদান পদ্ধতিবেলেগ। (এই আলোচনাত শিশু অভিধাতোৱে এইচোৱা সময়কে নিৰ্দেশ কৰা হৈছে।)

পৃথিবীৰ সকলো ঠাইৰ মানুহে অতি প্ৰচীন কালেৱে পৰা সাধুকথাক শিশুক আনন্দ দান আৰু শিক্ষাদানৰ মাধ্যমৰূপে প্ৰহণকৰি আহিছে। “Folklore is a broad category comprising all the myth legends, folktales, ballads, riddles, proverbs and superstition of a cultural group.” (Dundes 12)

সাধুকথাবোৰ মৌখিক সাহিত্য। মুখে মুখে সৃষ্টি হোৱা এই সাধুকথাবোৰ পৰৱৰ্তীকালত সংগ্ৰহিত আৰু সংকলিত হয়। পৃথিবীৰ সকলো ভাষাতে এনেধৰণৰ সাধুকথাৰ প্ৰচলন আছে। উদাহৰণস্বৰূপে গ্ৰীক ভাষাত থকা বীৰ, দেৱতা ইত্যাদিৰ সাধু আৰু সেইবোৰৰ সংকলন—*The Heroes, Old Greek Folk Stories, Pegasus* ইত্যাদি অথবা ইংৰাজী সাহিত্যৰ

The pied piper, The Bremen Town Musicians, The seven Ravens, The Goose Girl, Cinderella, Rapunzel, Sleeping Beauty, The Little Mermaid ইত্যাদি অথবা আরবৰ সাধু (*The Arabian Nights-Hatim Tai etc.*) উল্লেখযোগ্য। ভাৰতীয় সাহিত্যত সংস্কৃত ভাষাৰ পঞ্চতন্ত্ৰৰ সাধুৰোৰ এইক্ষেত্ৰত উল্লেখনীয়। অসমীয়া ভাষাত থকা তেনে কিছুমান সাধুৰ সংকলন হ'ল—বুটী আইৰ সাধু।

এইখনেই অসমীয়া সাধুকথাৰ প্ৰথম সংকলন। সাহিত্যৰ লক্ষণীয়া বেজবৰুৱাই মানুহৰ মুখে মুখে প্ৰচলিত সাধুৰোৰগোটাই এই সংকলনখন কৰি থৈ গৈছে। সংকলনটিত মুঠ ৩০ টা সাধুকথা আছে। সেইবোৰ হ'ল ক্ৰমে বান্দৰ আৰু শিয়াল, দেৱো কাউৰী আৰু চিপচী চৰাই, মেকুৰীৰ জীয়েকৰ সাধু, দীঘলঠেঙ্গীয়া, বুধীয়েক শিয়াল, বাঘ আৰু কেঁকোৰা, তেজীমলা, বুড়া-বুটী আৰু শিয়াল, গংগাটোপ, সৰবজান, চিলনীৰ জীয়েকৰ সাধু, এটা বলী মানুহ, কুকৰীকণা, তুলা আৰু তেজা, কটায়োৱা নাক খাৰণী দি ঢাক, ভেকুলীৰ সাধু, তারৈয়েকৰ সাধু, লট্কন, লথিমী তিৰোতা, দুই বুধীয়ক, কাথনী, ও কুঁৰৰী, এজনী মালিনী আৰু এজোপা ফুল, নুমলীয়া পো, এটা শিঙৰা মাছৰ কথা, তীখৰ আৰু চুটিবাই, চম্পাৰতী, জৰদ্বাৰ বজাৰ উপাখ্যান, পানেশৈ আৰু জোঁৰাইৰ সাধু।

সাধুকথাবোৰ কাহিনী কল্পনাশ্ৰয়ীও (যেনে -আৰবীয়ান নাইটৰ হাতিম টাই) হ'ব পাৰে অথবা পুৰাণ-ইতিহাসৰ আধাৰত সৃষ্টও (বকাসুৰৰ সাধু) হ'ব পাৰে। একেদৰে সাধুকথা ধৰ্মীয় ভাৰ হ'ব পাৰে, ধৰ্ম নিৰিপেক্ষও হ'ব পাৰে।

০.১ গৱেষণা কৰ্মৰ গুৰুত্ব আৰু উদ্দেশ্য :

শিশু জাতিৰ ভাৰিয়ত। এতেকে শিশুৰ সৰ্বাত্মক বিকাশৰ দিশটো অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ। নেতৃত্বাবে সবল নহ'লে এটা শিশুৰ সকলো বিকাশেই আধা হৈ ৰ'ব। সাধুকথাবোৰ নেতৃত্ব শিক্ষাৰ ভড়াল। সাধুকথাত এই নেতৃত্ব শিক্ষা কেনেদৰে সোমাই আছে সেয়া বিশ্লেষণৰ দ্বাৰা সাধুকথাৰ ব্যৱহাৰিক প্ৰয়োজনীয়তা নিগয় কৰিব পাৰি। আমাৰ সমাজৰ, সংস্কৃতিৰ মূল্যবান প্ৰমূল্যবোৰ উদ্বাৰ কৰিব পাৰি। সেইবোৰ পুনৰ কৰ্মনৰ দ্বাৰা সমাজৰ মংগলময় দিশটো সবল কৰিব পাৰি। এনে বিশ্লেষণৰ সহায়ত একোটা নেতৃত্ব শিক্ষাৰ আঁৰত থকা অলেখ প্ৰমূল্য গৱেষকসকলে নিৰ্গং কৰি ন দিশ উন্মোচিত কৰিব পাৰে। একেটা কথাকে অথবা একেটা প্ৰমূল্যকে কিমান বিভিন্ন দৃষ্টিভঙ্গীৰে চাব পাৰে সেই কথাও এনে গৱেষণাই উন্মোচিত কৰি পাঠকৰ, গৱেষকৰ দৃষ্টি অধিক প্ৰসাৰিত কৰিব পাৰে। সেইবোৰ অভিযোজনা কৰিব পাৰে। তদুপৰি এনে আলোচনাৰ দ্বাৰা সাহিত্য কল্পে সাধুকথাবোৰ সঠিক মূল্যায়ন হয়। এই গৱেষণাৰ দ্বাৰা অসমীয়া সাধুকথাৰ অন্যতম নিৰ্দশন 'বুটী আইৰ সাধু'ত সোমাই থকা নেতৃত্ব শিক্ষাসমূহ আজুৰি উলিয়াই আনি চাৰলৈ যত্ন কৰা হ'ব। ইয়াৰ লগতে এই নেতৃত্ব প্ৰমূল্যসমূহে শিশুক কেনেদৰে নেতৃত্ব শিক্ষা প্ৰদান কৰে সেই বিষয়ে আলোচনা কৰাটোও এই গৱেষণাৰ উদ্দেশ্য।

সাধুকথাৰ অভিযোজিত কল্পসমূহৰ আলোচনাও ইয়াত সামৰি লোৱা হৈছে। কাৰণ পৰিৱৰ্ত্তিত পৰিস্থিতিত এই কল্পসমূহ অত্যন্ত প্ৰাসংগিক কল্পে বিবেচিত হৈছে।

০.২ গৱেষণা কৰ্মৰ পদ্ধতি :

শিশুৰ নেতৃত্ব শিক্ষা আৰু সাধুকথা—এই বিষয়টি অধ্যয়ন কৰোতে তথ্য আহৰণ আৰু বিশ্লেষণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত বৰ্ণনাত্মক আৰু বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত

শিশুর নেতৃত্ব শিক্ষা সন্দর্ভত লোক সাহিত্যের লগতে শিক্ষা আৰু সমাজবিজ্ঞান আৰু সমাজবিজ্ঞানৰ প্রস্থৰ সহায় লোৱা হৈছে। লগতে এই বিষয়ৰ অন্যান্য প্রাসংগিক বচনাৰ সহায়ো লোৱা হৈছে। সাধুকথাৰ উদাহৰণৰ বাবে লক্ষণীয়াথ বেজবৰুৱা সংগ্ৰহীত আৰু সংকলিত বুটী আইৰ সাধু প্ৰস্থখনক আধাৰ প্ৰস্থ হিচাপে লোৱা হৈছে।

১.০ শিশু, নেতৃত্ব শিক্ষা আৰু সাধুকথা :

অভিজ্ঞতাইন কোমল বয়সৰ বাবে শিশুক সকলো শিক্ষাই আনন্দ প্ৰদানৰ মাজেৰে প্ৰদান কৰিব লগা হয়। নেতৃত্ব শিক্ষাদানৰ ক্ষেত্ৰতো একে কথাই খাটো। মাৰিয়া মটেছৰীয়ে উল্লেখ কৰা তিনি বছৰৰ পৰা সাত বছৰৰ ভিতৰৰ শিশু শিক্ষাৰ মূল ধৰণ (method) তিনিটাৰ অন্যতম হ'ল অন্যতম হ'ল— The principle of sense training. সাধুকথা এক পৰিৱেশ্য কলা। পৰিৱেশন কৰোঁতাই স্বাদ, গোদ্ধা, স্পৰ্শ ইত্যাদি অনুভূতিৰ অভিনয়সহ উপস্থাপন কৰে। উদাহৰণ হিচাপে তিতা স্বাদৰ গোদ্ধাৰ কথা ক'বলৈ মুখ বিকতাই দিয়ে। ফুলনিবাৰীৰ সুগন্ধৰ কথা ক'বলৈ উশাহ দীঘিলকৈ উজাই লৈ এক সুখৰ ভাৱ মুখত ফুটাই তোলে। ভূতৰ স্পৰ্শ বুজাবলৈ শিশুৰ গাটো লিব্লিবাই দিয়ে। দানৱৰ অতি - আকৃতিৰ বিষয়ে ক'বলৈ বুকু পেট ফুলাই দিয়া ইত্যাদি। ফলত সাধুকথাৰ প্ৰতি শিশু আকৰ্ষিত হয়।

“To educate a man in mind and not in moral is to educate a menace to society”(Theodore Roosevelt) শিশুৰ নেতৃত্ব শিক্ষা বুলি ক'লৈ সেইবোৰ শিক্ষাকে বুজা যায় যিবোৰ শিক্ষাই শিশুক এক সুস্থ ব্যক্তিগত, বৃত্তিগত আৰু সামাজিক জীৱন গঢ়াত সহায় কৰে। যি শিক্ষাই হিংসা, অসত্তামি, ঈর্ষা, অপৰাধ, অপমান কৰা ইত্যাদি নাশ কৰাত সহায় কৰে। নেতৃত্ব শিক্ষা মানে নেতৃত্ব প্ৰযুক্তিৰ শিক্ষা। শিশু মন নিস্পাপ। জন্মতে এখন নিকা ফটফটীয়া হৃদয় (মন)লৈ জন্ম হোৱা বাবেই শিশুক ভগৱানৰ লগত তুলনা কৰা হয়। পৰৱৰ্তী কালত এজন শিশু যিদৰে ডাঙৰ-দীঘিল হয়, তেওঁৰ মন তেনেদৰেই গঢ় লয়। ‘ঘৰখনেই শিক্ষাৰ প্ৰথম কঠিয়া/তলী’ — বোলা কথায়াৰ তাৎপৰ্য ইয়াতেই। পৰিয়াল-সমাজৰ পাৰ্থক্য অনুসৰি শিশুৰো পৃথক স্বভাৱ-চৰিত্ৰাই গঢ় লয়। সেইবাবে শৈশৰৰ শিক্ষা বৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ।

সকলো মানুহেই শিশুক চুচিৰিবলৈ, থিয়দঙ্গা দিবলৈ, খোজ কাঢ়িবলৈ, দৌৰীবলৈ সহায়ৰ হাত আগবঢ়ায়। খেলা - ধূলাৰ প্ৰতি উৎসাহিত কৰে। সেয়া শিশুৰ শাৰীৰিক বিকাশৰ বাবে অপৰিহাৰ্য। শৰীৰ আৰু মন — এই দুয়োটাৰে সুস্থতাইহে সম্পূৰ্ণ সুস্থতা সূচায়। সেয়ে শাৰীৰিক বিকাশৰ সমানেই নেতৃত্ব বিকাশৰ দিশটো গুৰুত্বপূৰ্ণ। নেতৃত্ব বিকাশৰ মাধ্যম নেতৃত্ব শিক্ষা।

নেতৃত্ব শিক্ষাই শিশুক নেতৃত্ব গুণ সমূহ চিনাত্ত কৰাত, আয়ত্ত কৰাত সহায় কৰে। নেতৃত্ব গুণ বুলি ক'লৈ সম্মান প্ৰদৰ্শন, কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন, সততা, আনন্দ অন্যান্য নকৰা আৰু কেনেবোকে অন্যান হ'লে ক্ষমা বিচাৰিবলৈ শিকেৱোৱা, চুবনকৰা, জ্ঞানৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা আৰু জ্ঞানীজ্ঞনৰ প্ৰতি সম্মানৰ ভাৱ, তন্ম্যায়, সমতা, সহায়ৰ মনোভাৱ ইত্যাদি গুণক আৰু সেই গুণবোৰৰ সমাহাৰক বুজা যায়। শিশু অৱস্থাতে এই গুণবোৰৰ বিকাশ নঘটিলে পৰৱৰ্তী কালত তাৰ বিকাশ নঘটে। মেডাম মটেছৰীয়েও সৰু সুৰা কামৰ মাজেৰে শাৰীৰিক যোগ্যতা অৰ্জন কৰা আৰু ভাল অভ্যাস গঢ়াৰ ওপৰত অত্যন্ত গুৰুত্ব দিছিল। নেতৃত্ব শিক্ষাই এই দুয়োটা উদ্দেশ্যই সাধন কৰে। ই শিশুক সবল, বুদ্ধিমান, কঙ্গনাপুৰণ, সৃজনীশীল আৰু সমাজৰ ভাৰিয়তৰ এক দায়িত্বশীল

নাগারিক ৰাপে গঢ়ি তোলে। শিশুৰ জীৱনত নেতৃত্বক শিক্ষাৰ গুৰুত্ব সম্পর্কে জন ডিউ-য়ে
কৈছে, “*Education is not preparation for life, education is life itself*” (Biog-
raphy 2) শিক্ষাবিদ জন ডিউয়ে- ও কৈছে, “*The conscience of children is formed by
the influences that surround them; their notions of good and evil are the
result of the moral atmosphere they breath.*” এনেদৰে নেতৃত্বক পৰিৱেশ সৃষ্টিত
সাধুকথাই বিশেষ ভূমিকা পালন কৰে।

লোকসাহিত্য লোক সাধাৰণৰ যুগান্তকাৰী জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতাৰ বহিপ্ৰকাশ। (বৰুৱা
৭) প্ৰজন্মৰ পিছত প্ৰজন্মই সকলোৰোৰ প্ৰথমৰ পৰাৰ আৰস্ত কৰিব নলগাকৈ লোক সাহিত্যৰ বুকুত
অলেখ জ্ঞান সোমাই আছে। ভৌগোলিক পৰিৱেশ, কৃষি, পশুপালন, মৎস পালন বা জীৱিকাৰ
আন উৎস আৰু মানুহ তথা সেই স্থানত গোৱা সকলো উদ্বিদ আৰু জীৱৰ শাৰীৰিক অসুখ -
বিসুখৰ বিশাল জ্ঞান ইয়াৰ মাজত সোমাই থাকে। এইবোৰ জ্ঞানে শিশুৰ জীৱন সহজ কৰি তোলে।
শিশুৰে পূৰ্বপূৰ্বৰ আৰ্জিত জ্ঞানৰ ওপৰত জীৱন আৰস্ত কৰিব নতুন জ্ঞানৰ ভেটি বাঞ্ছে। এটা যুগৰ
সভ্যতাৰ ওপৰত আন এটা যুগৰ সভ্যতা গঢ় লয়। ইংৰাজী ফ'কলৰ শব্দটোৰ অৰ্থই হ'ল—
কোনো জনসমষ্টিৰ পৰম্পৰাগত জ্ঞান (ফ'ক মানে চহা জনগন আৰু লৰমানে শিক্ষা)।

যদিৰে বৈষম্যৰ সাহিত্যৰ সকলো ৰস গৈ গৈ শেষত ভঙ্গি বসত বিলীন হৈ যায় সেইদৰে
সাধুকথাৰ সকলো জ্ঞান গৈ গৈ শেষত নেতৃত্বক জ্ঞানৰ বৰসুৰ্তিত পৱেগো। সাধুকথা বুলি ক'লে
আনন্দৰ পিছতে নীতি শিক্ষাৰ কথাটোৱেই গুৰুত্ব পায়। এই খিনিতে শিশু মনস্তত্বৰ প্ৰসংগটো
গুৰুত্বপূৰ্ণ। মন বুজি কাড় পাত মাৰিলোহে শিশুৰ কোমল মনত সি ৰেখাপাত কৰিব পাৰে।

১.০১ শিশু মনস্তত্ব আৰু সাধুকথা :

শিশুক নীতি শিক্ষা দিবৰ বাবে সাধকথাই প্ৰথমতে তেওঁলোকক সাধুৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত কৰি
লয়। এই আকৰ্ষণ সৃষ্টি কৰিবৰ বাবে সাধু বচোতাই শিশু মনস্তত্বৰ দিশটো গুৰুত্ব দিবই লাগিব।

শিশুৰে সকলোতে আনন্দ বিচাৰে। আনন্দ প্ৰদাণ সাধুৰ প্ৰাথমিক লক্ষ্য। “I believe
that to teach them effectively you must touch their hearts long before you
begin to teach their mind.” (vicki Savini from Ignite The light) . সেইবাবেই
সাধু বচোতাই শিশুক আনন্দ দিবৰ বাবে নানা কৌশল অৱলম্পন কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে সাধুকথাত
থকা চৰিত্ৰিবোৰক পুৰস্কৃত কৰে অথবা শাস্তি প্ৰদাণ কৰে।

সাধুৰোৰ সমাপ্তি সদায়ে শিশুৰ মনত সন্তুষ্টিৰ সৃষ্টি কৰা ধৰণেৰে হয়। কাহিনীৰ অগ্ৰগতিৰ
ধৰণে সেই সন্তুষ্টিৰ ভিত্তি ক্ৰমে ক্ৰমে বচনা কৰি দিয়ে। সকলো শিশুয়ে মৰম-চেনেহ, আদৰ
যতন বিচাৰে। সাধুত সেইবোৰৰ প্ৰকাশ দেখিলে সিহঁত সন্তুষ্ট হয়।

শিশু মনে সকলোতে জীৱনৰ উপস্থিতি বিচাৰে। সকলোকে নিজৰ দৰে চাৰ খোজে।
সেইবাবেই চিনাকী মাছ-কাছ, গুৰু-ম'হ, ফুল, তৰা, জোনবাই সকলোৰে যেতিয়া কথা কয়
তেতিয়া শিশুৰ ভাল লাগে। গংগাটোপ, গৱে চিৰিকা, কাঞ্চনমতীহ'তৰ কথা-বাৰ্তাই শিশুক
আকৰ্ষিত কৰে। এনেবোৰ চিনাকি চৰিত্ৰে বক্ষব্য উপস্থাপন কৰাৰ ফলত শিশু কাহিনীৰ
ভিতৰলৈকো সহজে সোমাই যাব পাৰে।

শিশুরে বলীজনক ভাল পায়। সেইবাবে সাধুবোৰত সৎ চৰিত্ৰটো সদায়েই অধিক বলী কৰি দেখুওৱা হয়। কুমাৰৰ পত্নীয়ে বুদ্ধিৰ বলেৰে কুমাৰক পৰাজিত কৰি সন্তানটি বক্ষা কৰিছে। এটা কনমানি কেঁকোৰাই প্ৰকাণ্ড বাঘটোক বুদ্ধিৰে পৰাজিত কৰিছে।

শিশুয়ে অনৱৰতে কিবা এটা কৰি থাকিব বিচাৰে। ব্যৱহাৰিক নিৰ্দশনে শিশুৰ মনত আগ্ৰহৰ সৃষ্টি কৰে। আমি যদি নিজে নাকত চুই শিশুক চুক্ত চোৱা বুলি কওঁ শিশুৰে কিন্তু নাকতহে চুব - চুক্ত নোচোৱে। অৰ্থাৎ শিশুয়ে কাৰ্য্যকহে অনুকৰণ কৰে, কথাক নহয়। দেখাৰ লগে লগে শিশুৰ মনত নিজেও তেনে চৰিত্ৰ হ'বলৈ আগ্ৰহ জন্মে। সেইবাবেই সাধুবোৰ কাৰ্য্যপ্ৰধান বচনা। নৌকাৰে সদাগৰ বণিজ বেহাৰলৈ যোৱা, মুদৈয়ে বেপাৰ কৰা ইত্যাদি নদীৰ বোমাঞ্চকৰ যাত্ৰাই শিশুক আকৰ্ষিত কৰে।

ব্যতিক্ৰমী গুণসম্পন্ন চৰিত্ৰৰ প্ৰতি শিশুৰ আকৰ্ষন অধিক। সেয়ে সাধুবোৰত শাৰীৰিক বা মানসিক ভাবে ব্যতিক্ৰমী চৰিত্ৰৰ সমাৰেশ ঘটে। উদাহৰণস্বৰূপে গংগাটোপৰ ব্যতিক্ৰমী শাৰীৰিক বিশেষত শিশুৰে ভাল পায়।

২.০ বুঢ়ী আইৰ সাধু আৰু শিশুৰ নৈতিক শিক্ষা :

বুঢ়ী আইৰ সাধুত মানুহৰ উপৰিও মাছ - কাছ আৰু আন জীৱ জন্ম, যাদু, অতি মানৱ, বাক্ষস, অস্বাভাৱিক জীৱ, জীৱহীন বস্তু ইত্যাদিৰ সাধু আছে। এই সাধুবোৰ চহা জনগণৰ মুখে মুখে মুখ বাগৰি বহুকাল চলাৰ পিছত লক্ষ্যনাথ বেজবৰৰাদেৱে সংগ্ৰহ কৰি আনি পুঁথি আকাৰে প্ৰকাশ কৰিলৈ। প্ৰতিটো সাধুৰ মাজতে আনন্দৰ অন্তৰ্ভুক্ত উপকৰণৰ লগতে নৈতিকতাৰ এক সবল পাঠ আছে। বুঢ়ী আইৰ সাধুত থকা তিনিটা সাধু- বাঘ আৰু কেঁকোৱা, গংগাটোপ, চিলনী জীয়েকৰ সাধুৰ আলমতে ‘শিশুৰ নৈতিক শিক্ষা আৰু সাধুকথা’—শীৰ্ষক আলোচনাটি আগবঢ়াই নিয়া হ'ব।

শিশুৰ নৈতিক শিক্ষাৰ লগত বিকাশৰ পাঁচটা মুখ্য দিশ (সংজ্ঞানক বিকাশ, সামাজিক আৰু আবেগিক বিকাশ, কথনগত দক্ষতা আৰু ভাষাজ্ঞানৰ বিকাশ, শাৰীৰিক বল-বুদ্ধিৰ বিকাশ Fine Motor Skill Developement আৰু Gross Motor Skill Developement) ওতঃপোতভাৱে জড়িত হৈ আছে।। এই দিশসমূহৰ বিকাশত সাধুকথাই কেনেধৰণে সহায় কৰিব পাৰে তাৰ আভাস এই গৱেষণা পত্ৰত দিয়া হ'ব।

২.১ বাঘ আৰু কেঁকোৱা :

সাধুটোৰ কাহিনীটো চুটিকৈ এনেধৰণৰ— এটা আকলশৰীয়া কেঁকোৱা আৰু এটা আকলশৰীয়া বাঘে সখী পাতিলৈ। বাঘে চিকাৰ কৰি আনা মঙ্গহৰ ভাগ কেঁকোৱাক দিয়ে আৰু কেঁকোৱাই বহি বহি খায়। এদিন নিজেও কিবা এটা কৰাৰ মনেৰে কেঁকোৱাই বাঘক দুয়োটা ল'গ লাগি খেতি কৰাৰ প্ৰস্তাৱ দিলৈ। কেৱল ধানৰ খেতিকে নকৰি সিহঁতে শাক-পাচলি, জলকীয়া, বেঞেনোৰ খেতিও কৰিলৈ। খেতি-বাতি উঠাৰ পিছত কেঁকোৱাই ধানৰ আগ, বেঞেনো-জলকীয়া গহৰ আগ অৰ্থাৎ ফলটো লৈ গুৰিৰ ফালৰাখিনি বাঘক দিলৈ। কেঁকোৱাৰ ঘৰত ন-খাৰলৈ যোৱা বাঘক নিজৰ অলপীয়া খাদ্য সন্তাৱেৰে সন্তুষ্ট কৰিব নোৱাৰি বুধিয়ক কেঁকোৱাই খঙতে বাঘৰ নেজত কেঁকোৱা চেপা দিলৈ। কেঁকোৱাৰ চেপাত বাঘে গগন ফালিলৈ। বাঘে ভয়ত পলাব বিচৰা

বাবীকেঁরবক দেখি তেওঁৰ সহায় ভিক্ষা কৰিলে। বায়ে কেঁৰবক শপত থাই ক'লে, “তুমি যদি মোক এই বিপদৰ পৰা উদ্বাৰ কৰা তেনেহ'লে শপত থাই কৈছে দিনো তোমাক একোটাকৈ পহ মাৰি আনি দিম।” বাঘৰ কথাত মাতি হৈবাবীকেঁৰবে কেঁকোৱা গাঁতত সোমাই থকা বাঘৰ নেজডাল কাটি দি তাক বক্ষা কৰিলে। প্রতিশ্রূতি বাখি বায়ে একোটাকৈ পহ মাৰি বাবীকেঁৰবক দিবলৈ ধৰিলে। পহ থাই বাবীকেঁৰবৰ বাবীৰ পিছকালে হাড়ৰ পাহাৰ হ'ল আৰু সি অসুখত পৰিল। অসুখৰ পৰা পৰিত্রাণ পাৰলৈ মংগলতী বুটীৰ কথামতে বাবীকেঁৰবে জ্ঞাতি-ভকতক এসাজ খুৱাবলৈ মাতি আনিলে। কলপাত কাটিবলৈ যোৱা জ্ঞাতি এজনে বাবীকেঁৰবৰ বাবীত পৰ্বতাকাৰ হাড়-মূৰৰ দম দেখা পাই সমজুৱাক ক'লৈ “বাইজসকল, আমি ইয়াৰ ঘৰত ভোজ খাব নোৱাৰো, ই কিবা খায়। আপোনাসকলে আহি চাওকচোন। ই ইমানবোৰ হাড় দমাই থ'বলৈ ক'ত পালেন?” উপায়স্তৰ হৈ বাবীকেঁৰবে বাঘৰ কথা কৈ দিলে। কথা দি কথা নৰখা বাবে বায়ে কেঁৰবক ধৰি নিলে। ভোকত বাবীকেঁৰবৰ পেটে কোৱকোৱালে। সেয়া কিছুৰ শব্দ বায়ে সুধিলত বাবীকেঁৰবে তেওঁৰ পেটত থকা তিনিকুবি কেঁকোৱাৰ শব্দ বুলি ক'লে। পূৰ্বৰ কেঁকোৱা চেপাব অভিজ্ঞতা সুঁৰবি বায়ে য'ব মানুহ ত'তে এৰি পলাই পত্ৰং দিলে। বাঘৰ পৰা হাত সাৰি বাবীকেঁৰব নৈৰ পাৰৰ গছ এজোপাৰ তলৰ ম'হৰ খুটি এটা পালেগৈ। এনেয়ে বহি নাথাকি বাবীকেঁৰবে লেতোৱা ম'হুটিটো চাফ-চিকুন কৰি পেলালে। সদায় খুটি পৰিস্কাৰ কৰা বাবে কৃতজ্ঞ হৈ ম'হৰোৱে বাবীকেঁৰবক তেওঁলোকৰ গৰাকী পাতিলে। শেষত বজাৰ কাণত বাবীকেঁৰবৰ গুণৰ কথা পৰিলগৈ আৰু তেওঁ নিজৰ জীয়ৰীৰ সৈতে বাবীকেঁৰবৰ বিয়া পাতি দিলে।

এই সাধুটোৱে শিশুৰ নৈতিকতাত এনেদৰে বেখাপাত কৰিব পাৰে—

মনৰ ভাব বিনিময় কৰিবৰ বাবেই বাঘ আৰু কেঁকোৱাই সখী পাতিছে। মনৰ কথা প্রকাশ কৰিব পৰাৰ আনন্দতে বায়ে কেঁকোৱাক কোনো বিনিময় নিবিচৰাকৈ খাদ্যৰ যোগান ধৰিছে। মনৰ ভাব বিনিময় কৰাতো মানসিক সুস্থতাৰ বাবে কিমান প্ৰয়োজনীয় সেইকথা দুটা বিপৰীত প্ৰকৃতিৰ জীৱৰ মাজত হোৱা এই বন্ধুত্বৰ পৰাই শিশুয়ে বুজি পাৰ। যাৰ হাওৰণি শুনিলেই গাঁৱৰ শিশুহাঁতে কান্দিবলৈ পাহাৰি মাকৰ বুকুত তাপ মাৰি শুই পৰে, তেনে এটি বাঘৰ লগত সখী হ'ব পৰাতো কিমান মজাৰ কথা। ই শিশুৰ কল্পনাৰ জগতখনক আলোড়িত কৰে। কিন্তু তাৰ মাজতো এটা সকীয়নী আছে—নিজৰ অপৰিচিতৰ লগত হঠাতে বেছি বন্ধুত্ব কৰা থিক কথা নহয়। সাধুটোৱ মাজেৰে সাধু কওঁতাই বলতকৈ বুদ্ধিৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব প্ৰমাণ কৰি দেখুৱাইছে। আকাৰত সৰু হ'লেও কেঁকোৱা কৰী আৰু বুদ্ধিয়ক। সেইবাবে সি বহি বহি খাৰ বিচৰা নাই। শয্যৰ ভাল ভাগটো চিনি উলিয়াব পাৰিছে। শাৰীৰিক আকৃতি চাই কাৰো ক্ষমতাৰ জোখমাখ কৰিব নোৱাৰি। এই শিক্ষা ইয়াত আছে। ডেভিদ আৰ গোলিয়াথৰ (David and Goliath) সাধুটোৱেও তাকেই শিকায়। বাঘৰ বল আছে যদিও বুদ্ধিত পিছপৰা বাবে সি কেঁকোৱাৰ দৰে সৰু জীৱটিৰ ওচৰত হাব মানিছে। নিজৰ প্রতিশ্রূতি গালন কৰি বাবীকেঁৰবক পহৰ যোগান ধৰা আৰু বাবীকেঁৰবে নিজৰ প্রতিজ্ঞা ভংগ কৰোতে তাক ডাঙি লৈ যোৱা বাঘক শিশুহাঁতে ভাল পায়। এই ভালপোৱাই শিশুক কথা দি কথা বখা গুণটোৱ প্ৰতিও আকৰ্ষিত কৰে। লগতে বিশ্বাস ভংগই যে কিমান বিপদ চপাই আনিব পাৰে সেইকথা শিকে। অতিমাত্ৰা খাদ্য প্ৰহণে

শৰীৰত বেমাৰৰ সংষ্ঠি কৰে সেই শিক্ষা বাৰীকোঁৰৰ বেমাৰৰ পৰা শিশুয়ে লাভ কৰে। সাধুটোত থকা ধান-মাহ-বেঙেনা-জলকীয়া খেতি, ন-খোৱা, কলপাত- খোল ইত্যাদিৰ ব্যৱহাৰ, সকামে-নিকামে জ্ঞাতি- কুটুম্বক নিমন্ত্ৰণ, মংগল চোওৱা কাৰ্য্য ইত্যাদিয়ে জাতিৰ সাংস্কৃতিক জীৱনৰ লগত শিশুৰ পৰিচয় ঘটোৱায়। বাৰীকোঁৰৰ উপস্থিতি বুদ্ধিৰ পৰা শিশুহুঁতে শিকে — বিপদত আতুৰ নহৈ সুহৃত্বাৰে চিন্তা কৰিলে বুদ্ধি আছে আৰু মানুহে বিপদৰ পৰা উদ্বাৰ পাব পাৰে। নিষ্পাৰ্থ সেৱাৰ ফল সদ্ব্যাপক ভাল—বাৰীকোঁৰৰে ম'হ খুটি চফা কৰা ঘটনাটোৱে তাকে শিকায়। তদুপৰি জীৱ-জন্ম, চৰাইৰ চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্যৰ জ্ঞান শিশুসকলে লাভ কৰে। প্ৰত্যেকটো জীৱই কথা কয়, মানুহৰ লগত সহজয়তা স্থাপন কৰে। ইয়াৰ দ্বাৰা সমূহ উদ্বিদ - জীৱৰ লগত সমিলমিলেৰে - সহযোগেৰে বসবাস কৰাৰ শিক্ষা শিশুৰে পায়।

২.২ গংগাটোপ :

সাধুটোৰ কাহিনীটো চুটিকে এনেধৰণৰ— মাছৰোৰে এখন সভা পাতিলে। সভালৈ কাঞ্চনমতী (গোদগোদী বা আকৰী) মাছক নিমন্ত্ৰণ কৰিবলৈ গৈৰে চিৰিকা গ'ল। সি গৈ তাইক গোদগোদী বাই নামটোৱে সমোধন কৰিলৈগৈ। গোদগোদী বুলি মতা বাবে তাই নিজৰ ঘৰৰ ভিতৰৰ পৰা ওলায়েই নাহিল। নিমন্ত্ৰণ দিবলৈ ইহিবাৰ গংগাটোপ ওলাল। গংগাটোপে বৰ মোলায়েম ভাৰে তাইৰ প্ৰিয় নামটোৱে মাতিলৈগৈ— “কাঞ্চনমতী আই, কাঞ্চনমতী আই সবাহলৈ যাইনে নেয়ায়?” এইবাৰ কাঞ্চনমতী ওলাই আহিল। সুন্দৰকৈ মাতিব জনা বাবে তাই গংগাটোপক প্ৰসংশা কৰিলে। প্ৰসংশা পাই গংগাটোপ অহংকাৰত ওফন্দি গৈ থাকিল। অৱশেষত সি ফুটি মৰি থাকিল।

এই সাধুটোৱে শিশুৰ নেতৃত্বত এনেদৰে বেখাপাত কৰিব পাৰে—

কথাত কটা যায়, কথাত বটা পায়— এই উক্তিৰ যথাৰ্থতা সাধুটোত প্ৰকাশ পাইছে। সঠিক সমোধনেহে বজ্ব্য সাৰ্থক আৰু কাৰ্য্যকৰী কৰাত সহায় কৰে। সমোধনৰ মধুৰতা আৰু সুৰৰ নশ্বৰতাৰ অভাৱতে গৈৰে চিৰিকা নিজ কাৰ্য্যত বিফল হ'ল। গংগাটোপ সফল হ'ল। কাঞ্চনমতীৰ প্ৰসংশা পাই গংগাটোপ গৰ্বত ওফন্দি পৰিল। সি এজন তোষামোদকৰী হৈ গোদগোদী বাইক ক'লে— ‘গোদগোদী মাহীৰ মুখখন বহন। সেই মুখখনেৰে মোৰ গোদগোদী মাহীয়ে আগৰ কালত কুৰক্ষেত্ৰৰ যুঁজত ওঠৰ অক্ষেত্ৰীনী সৈন্যৰ ভিতৰত অকলে এক অক্ষেত্ৰীনী গিলিছিল।’ অৱশেষত প্ৰসংশাক সাধাৰণভাৱে গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰা বাবেই গংগাটোপৰ পতনো হ'ল। সাধুটোৰ পৰা শিশুহুঁতে গৱ পাই যায় যাৰে তাৰে মিছা তোষামোদত ভোল যাব নালাগো। কথাটো নিজেও গমি পিটি চাব লাগে। অহংকাৰে নিজৰ সীমাবদ্ধতাক পাহাৰই পেলায়—গংগাটোপ ফুটি যোৱা কথাটো তাৰেই প্ৰমাণ। সাধুটো শুনাৰ পিছত অসমৰ নদী- পুখুৰীত সততে পোৱা গংগাটোপ নামৰ জীৱটিৰ লগতে অন্যান্য জীৱৰ লগতো পৰিচিত হ'বলৈ শিশুসকলৰ আগ্ৰহ বাঢ়ে। গংগাটোপৰ ব্যতিৰেক শাৰীৰিক বিশেষত্বই শিশু মনক সহজে আকৰ্মন কৰে। সাধুটুত আন এটি ইংগিতো প্ৰচলন হৈ আছে। মানুহৰ বিবৰণে মাছৰোৰ একত্ৰিত হোৱা, মানুহৰ বিবৰণে যুদ্ধ কৰিবলৈ মেল চপোৱা আদি কাৰ্য্যই শিশুক আনন্দ দিয়াৰ লগতে পাৰিপার্শ্বিক ভাৰসাম্যতাৰ শিক্ষা দিবলৈও সক্ষম হৈছে। শিশুৰ কোমল মনত সকলো জীৱৰে জীৱাই থকাৰ সমান অধিকাৰৰ কথাটোৱে সামান্য পৰিমাণে হ'লেও দোলা দি যায়। কুৰক্ষেত্ৰৰ যুজৰ উল্লেখেৰে পুৰাণ - উপপুৰাণৰ কাহিনী আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ অতীত সভ্যতাৰ লগত শিশুসকলক পৰিচয় কৰোৱা হৈছে।

২.৩ চিলনী জীয়েকৰ সাধু :

সাধুটোৰ কাহিনীটো চুটিকে এনেধৰণৰ—

এজন কুমাৰে গা-ভাৰী হোৱা ঘৈনীয়েকক আগতেই ইংগিত দিলে যে এইবাৰো ছোৱালী হ'লে সি ঘৈনীয়েকক নগাক বেচিব। নগালৈ যাবলগাৰ ভয়ত কুমাৰৰ ঘৈনীয়েকে কণমানি ছোৱালীজনীক চৰত ভৰাই পানীত উটুৱাই দিলে। নেত কাপোৰ ধুই থকা খোৱা এটাই চৰটো নি পাৰত তুলিলে। খোৱাৰ মনৰ ভাৰ জনাৰ আগতে চিলনীজনীয়ে কেঁচুৱাটো ঠাপ মাৰি লৈগাল। কণমানি দেৱশিশ্টিৰ মৰমতে পমি চিলনীয়ে তাইক নিজ সন্তানৰ দৰে ডাঙৰ দীঘল কৰিলে। অৰ-ত'ব পৰা আনি চৰাইজনীয়ে কণমানিজনীক খোৱা-ৰোৱা, কাপোৰ-কাণি, অয়-অলংকাৰ সকলো যোগান ধৰিলে। অৱশ্যেত সদাগৰৰ লগত ছোৱালীজনীক বিয়া পাতি দিচ্ছে। বিয়া দিয়া জীয়েকৰ প্ৰতি দায়িত্ব পালন কৰি জীয়েকে যেতিয়াই মাতে তেতিয়াই চিলনীজনী জীয়েকৰ ওচৰত উপস্থিত হয়গৈ। চিলনীৰ জীয়েকৰ প্ৰতি দৰ্ষাতুৰা হৈ সদাগৰৰ বণিজলৈ যোৱাৰ সুযোগ লৈ তেওঁৰ আন পত্ৰীসকলে এদিন চৰাইজনীক মাৰি পেলাই জাৰৰ দমত দ'তৈ পুতি থ'লে আৰু চিলনীৰ জীয়েকক মুদৈৰ হাতত বিক্ৰী কৰি দিলে। সাধুটোৰ শেষত সদাগৰে চিলনীৰ জীয়েকক উদ্বাৰ কৰি আনিছে আৰু আন পত্ৰীসকলক মৃত্যুদণ্ড বিহিচ্ছে।

এই সাধুটোৱে শিশুৰ নেতিকতাত এনেদেৱে বেখাপাত কৰিব পাৰে—

নগা সকলৰ প্ৰতি ভয় ভাৰ থকা কথাটোৰ মাজেৰে অচিনা -অজনা মানুহৰ পৰা দূৰত থকাৰ শিক্ষা শিশুসকলে লাভ কৰে। কোনো কোনো নগা জনগোষ্ঠীৰ মাজত অতীজতে মূৰ কটা পৰম্পৰা আছিল বাবেও আন মানুহে তেওঁলোকক ভয় কৰা কথাটোৰ ইংগিতো ইয়াত সোমাই আছে। অতীজতে ল'ৰা সন্তান সম্পতিৰ অধিকাৰী হৈছিল আৰু বৃদ্ধ কালত পিতৃ-মাতৃৰ দায়িত্ব লৈছিল। এতেকে ল'ৰা জন্ম দিব নোৱাৰা বাবে বহতো মহিলাই দুর্ভোগ ভূগিৰ লাগিছিল। শিক্ষাইনতাৰ বাবে সন্তানৰ লিংগ নিৰ্ণয়ৰ ক্ষেত্ৰত নাৰীক দোষৰোপ কৰাৰ দৰে ভুল ঘটনা যে সমাজত ঘটে সেই শিক্ষা শিশুয়ে লাভ কৰে। কুমাৰৰ ঘৈনীয়েকে সন্তানক স্যতন্মে নেত উটুৱাই দিয়া কথাই প্ৰমাণ কৰে যে চিস্তিলৈ উপায় ওলায়। চিলনী চৰাইজনীৰ মাজেৰে জীৱ-জন্ম, চৰাই -চিবিকটিৰ মাজতো আনক আপোন বুলি সকলোকে আকোৱালি ল'ব পৰা উদাৰ স্বতাৰ পৰিচয় পোৱা যায়। মানুহৰ সন্তানক ডাঙৰ-দীঘল কৰাৰ প্ৰত্যাহান প্ৰহণ কৰি চিলনীয়ে দেখুৱাই দিলে যে কিবা এটা কৰিবলৈ প্ৰৱল ইচ্ছা আৰু কামটোৰ প্ৰতি হাদয়ত প্ৰেম থাকিলে সকলো বাধা অতিক্ৰম কৰিব পাৰি। তদুপৰি প্ৰকৃতিৰ প্ৰতি শিশুৰ শ্ৰদ্ধা বাঢ়ে। চিলনী জীয়েকে মানৰ সন্তানক মানৱৰ মাজলৈ পঠিয়াই দিয়াৰ চিন্তাত থকা কথাটোৱে শিশুক বুজাই দিয়ে যে সংগোত্ৰৰ মাজত থাকিহে জীৱ সুখী হয়। এতেকে বনৰ জীৱিকো বলপূৰ্বক সজাত বন্দী কৰি থ'ব নেলাগে। চিলনীৰ কাৰ্য্যৰ পৰাই শিশুসকলে গম পায় সন্তানক সহায় কৰিবলৈ আপোন মাতৃ সদায় উদগ্ৰীৰ হৈ থাকে। তদুপৰি সদাগৰে বণিজ বেহোৱা, মুদৈয়ে বেপাৰ কৰা — ইতাদি ৰোমাঞ্চকৰ জীৱিকাৰ লগত শিশু পৰিচিত হয়। এচৰ পানীত চাউল এটা, শাক এডাল দি থ'লেই ভাত - আঞ্চা হৈ উঠে, বাচলনীটাৰেৰে আঁক এটা মাৰি দিলেই গোহালনীটো পৰিস্কাৰ হৈ যায়, বাঁহৰ চুঙাত কপাহ এজোলা হৈয়েই সুন্দৰ চোলা, চুলীয়া, গামোছা পাব পাৰি— সাধুটো থকা এই কথাবোৰে শিশুক আশচৰ্য চকিত কৰি তোলে।

অসমীয়া শিল্পনীৰ পাকেত কপটো “ছাঁতে শুকোৱা মুঠিতে লুকুৱা” কাপোৰ ব'ব পৰা দক্ষতাৰ কথাও সাধুটিৰ পৰা জানিব পাৰি। সাধুটিত বহু বিবাহৰ কুফল দেখুওৱা হৈছে। দোষীক দণ্ড দিয়াৰ পৰা দোষ কৰি কোনো যে সাৰি যাব নোৱাৰে সেই শিক্ষা শিশুইতে লাভ কৰিব পাৰে। অসমীয়া মানুহে এতিয়াও চিলনীৰ জীয়েক অভিধাটো তাৎক্ষণিক ভাবে কৰ্ম সম্পাদন কৰাৰ লগত জড়িত কৰি ব্যৱহাৰ কৰে। জতুৱা কথা কপে ব্যৱহাৰ চিলনী জীয়েক তাৎপৰ্য জনা শিশুইতেও তাক ব্যৱহাৰ কৰি নিজৰ ভাষিক অৰ্হতা সবল কৰি তুলিব পাৰে।

৩.০০ সমকালীন প্্রেক্ষাপটত শিশুৰ নেতৃত্ব শিক্ষাত সাধুকথাৰ অভিযোজিত ৰূপ :

সাধুকথাৰ অভিযোজন বুলি ক'লে সাহিত্য-কলাৰ অন্য ব্যৱহাৰ মাজেৰে সাধুকথাৰ প্ৰকাশকে বুজা যায়। এই অন্য ব্যৱহাৰ কৰিবতা, উপন্যাস, নাটক, কথাছৰি, চিত্ৰ, ভাস্কৰ্য যিকোনো হ'ব পাৰে। সাম্প্রতিক সময় বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিৰ দ্রুত উন্নতিৰ সময়। আজিৰ শিশুৰে জ্যোতিষজ্ঞনৰ দৰেই বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিয়ে অনা সুবিধাসমূহৰ ভালেখিনি প্ৰয়োগ আৰু ব্যৱহাৰ কৰে। দূৰদৰ্শন, কম্পিউটাৰ, ম'বাইল আৰু অন্যান্য ইলেক্ট্ৰনিক ডিভাইচৰ সহায়ত তেওঁলোকে মনোৰঞ্জনৰ নানা উপকৰণ নিজৰ হাতৰ মুঠিত পাইছে। এই উপকৰণসমূহৰ মাধ্যমত শিশুয়ে যেতিয়া কাৰ্টুন অথবা কথাছৰিৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ পায় তেতিয়া সাধুবোৰ শুনাৰ দৰেই অথবা ততোকেও অধিক ভাবেহে সেইবোৱে শিশুৰ মনত বেখাপাত কৰে।

যৌথ পৰিয়ালৰ ভাঙ্গে, জীৱিকা নিৰ্বাহৰ তাড়ণা, অভিভাৱকৰ কৰ্মব্যৱস্থা অথবা অজ্ঞতা ইত্যাদি আৰ্থ সামাজিক কাৰণত বহুতো শিশু সাধু শুনাৰ পৰা বঢ়িত হয়। তেনে প্্রেক্ষাপটত সাধুকথাৰ অভিযোজিত ৰূপসমূহ (বিশেষকৈ দৃশ্য- শ্ৰব্য) শিশুৰ নেতৃত্ব শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত অতি কাৰ্য্যকৰী ৰূপে বিবেচিত হৈছে।

সাধুকথাৰ আধাৰত নিৰ্মাণ কৰা কৰিবতা (যেনে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ পানেশে, অৰ্চনা পূজাৰী- কাধনী), উপন্যাস (মুদুল শৰ্মাৰ তেজীমলাৰ মাকৰ সাধু), কাৰ্টুন কিতাপ (পথতন্ত্ৰ, জাতকৰালা) আৰু কাৰ্টুন কথাছৰি (নিন্জা-হাতুৰী, চোটা ভীম, বেন ১০, এডভেলোৰ টাইম, পকেমন), ডিজনীৰ এনিমেচন ছৱিবোৰ, কথাছৰি (তেজীমলা, কথানদী, ডেভিদ আৰু গোলিয়াথ),, নাটক (পৰমানন্দ বাজবংশীৰ কমলা কুঁৰঁৰী), ভিডিও গেম (Cave story) ইত্যাদি নিৰ্মিত হৈছে। সাধুকথাৰ আধাৰত ছৱি অংকন (e.g. millennium paintings) হৈছে। কেতিয়াৰা অন্য বিষয়ৰ আধাৰত সৃষ্টি সাহিত্য আৰু কলাৰ বিভিন্ন ৰূপৰ মাজতো সাধুবোৰ কৌশলগতভাৱে সুমুৰাই দিয়া হৈছে। বহুক্ষেত্ৰত সমকালীন সমাজৰ লগত খাপ খোৱাকৈ সাধুবোৰৰ পুনৰ নিৰ্মাণ হৈছে (যেনে- মনালিছা শহীকীয়াৰ উপন্যাস - পুনৰ জনম লৈ তেজীমলা)। বৰ্তমান অন লাইন শিক্ষাৰ যুগত কিশোৰসকলে ভেটোতিক বিজ্ঞানৰ দৰে কঠিন পাঠ গ্ৰহণ কৰি থাকোতে যেতিয়া শিক্ষকৰ মুখত শুনিব *please clean the board pozy, Thank you pozy* -তেতিয়া সাধুকথাৰ কোমল পৰশ এটাই সিহাঁতৰ মন সতেজ কৰি ৰাখিব। সাধুকথাৰ এনে ধৰণৰ ব্যাপক অভিযোজনাই বয়স নিৰ্বিশেয়ে সাধুৰ জনপ্ৰিয়তা আৰু কাল নিৰ্বিশেয়ে সমাজত তাৰ প্ৰাসংগিকতা বৰ্তাই ৰাখিছে।

সামৰণি :

বৰ্তমান সময়ত বহু শিশু টি.ভি, ম'বাইলৰ মাজত এনেদৰে সোমাই পৰিষে যে ই এক নিচাত, এক ব্যাধিত পৰিষণত হৈছে। সবাতোকৈ ডাঙৰ কথা হ'ল— ‘বেডিত’ ফ্ৰিকুৰেপ্সিৰ মূল

টার্গেটেই হ'ল মগজু। শিশুয়ে মনোযোগ হেরবাইছে। মূৰৰ বিষ হৈছে। টোপনিত ব্যাঘাট জমিছে। হতাশাত আক্ৰান্ত হৈছে। পাৰম্পৰিক সম্পর্ক হেৰবাইছে। ধৈৰ্য- সহ্য কমিছে। কভিড অতিমারীয়ে ম'বাইলৰ ব্যৱহাৰ বহুণ বঢ়াই দিয়াৰ ফলত monofobia ৰ দৰে ৰোগৰ মাত্ৰা বাঢ়িছে। অস্থিৰতাৰ লক্ষণেৰে নতুন বেমাৰৰ প্ৰাদুৰ্ভাৰ হৈছে। নতুন চিকিৎসাৰ প্ৰযোজন হৈছে। ইয়াৰ বিপৰীতে সাধুকথাই কওঁতা আৰু শুনোতা সকলোৰে মাজত একপৰম আঢ়াীয় পৰিবেশৰ সৃষ্টি কৰে। আঢ়াীয়তাৰ উত্তাপত শিশু সহজে টোপনি যায়। ভাল টোপনিয়ে শিশুৰ শাৰীৰিক-মানসিক স্বাস্থ্যত ধনাত্মক প্ৰভাৱ পেলায়। সাধুৰ দৰেই সময়ৰ লগত খাপ খোৱাকৈ নিৰ্মাণ কৰা তাৰ অভিযোজিত ৰূপসমূহেও শিশু মনক আনন্দৰ উত্তাপেৰে উমাল কৰি ৰাখে। শিশু মনৰ অজন্ম খু-দুৱানি, শংকা, পঞ্চাৰ সমাধান দিয়ে। ফলত হতাশাৰ পৰা দূৰত থাকি সিহঁতে নিজকে ভৱিয়তৰ সং - সুখী নাগৰিক ৰূপে গঢ় দিব পাৰে। সাধুকথাৰ সাধুবোৰ পাহাৰি গ'লেও তাৰ অন্তনিহিত প্ৰমূল্যবোৰ আমাৰ মনত সদায়ে বৈ যায়। তদুপৰি সাধুবোৰে শিশুৰ দৰে বয়ক্ষজনকো আকৰ্ষণ কৰে। এতেকে সাধুকথাই হওক অথবা তাৰ অভিযোজনেই হওক ই চিৰকাল মানুহক আকৰ্ষণ কৰি থাকিব আৰু পৰোক্ষভাৱে নৈতিক শিক্ষা প্ৰদান কৰিব।

প্ৰসংগ গ্ৰন্থপঞ্জী

অসমীয়াঃ

বৰা, মহেন্দ্ৰ। গৱেষণা প্ৰগাণীতত্ত্ব। ডিক্ৰগড়ঃ বনলতা। ২০০৯। মুদ্ৰিত।

বৰগোহাঞ্জি, হোমেন (সম্পাদক)। অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী, বষ্ঠ খণ্ড। গুৱাহাটীঃ আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, অসম। ২০১৫। মুদ্ৰিত।

বৰুৱা, পঞ্চাদ কুমাৰ। অসমীয়া লোক সাহিত্য। যোৰহাটঃ অসম সাহিত্য সভা। ২০০১। মুদ্ৰিত।

বৰুৱা, ফনীন্দ্ৰ নাৰায়ণ দন্ত। প্ৰয়োগ ভাষা-বিজ্ঞনৰ ৰূপৰেখা। গুৱাহাটীঃ বিশাল প্ৰকাশন। ২০১৭। মুদ্ৰিত।

বেজৰুৱা, লঞ্জীনাথ। বুচী আইৰ সাধু। গুৱাহাটীঃ বনলতা। মুদ্ৰিত।

শৰ্ম্মা, মুকুল কুমাৰ। শিক্ষা মনোবিজ্ঞন আৰু পৰিসংখ্যা। ডিক্ৰগড়ঃ ষ্টুডেন্টছ এম্পৰিয়াম। ১৯৯৫। মুদ্ৰিত।

হাকাচাম, উপেন বাভা। সমকালীন অসমীয়া লোক সাহিত্য। গুৱাহাটীঃ অলিম্পিয়া প্ৰকাশন। ২০১৭। মুদ্ৰিত।

ইংৰাজীঃ

Dundes, Alan. *The study of Folklore*. Oxford, 1965. Print.

Montessori, Maria. *The Montessori Method*. FASC, 1912, Google Book.

Dewey, John. *Biography*.

ৱেবছাইটঃ

<http://scholar.google.co.in>

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 181-187

ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ ৰংদানি ফৈদৰ লোক-উৎসৱৰ গুৰুত্ব আৰু বিশেষত্ব

প্ৰজ্ঞানী ভৃঞ্জী

গবেষক, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

Email : minapral23@gmail.com

সংক্ষিপ্তসাৰ

অসমৰ সমাজ সংস্কৃতিৰ বৰঘৰৰ শুৱনি কৰা বিভিন্ন জাতি-জনজাতিৰ লোকসমূহৰ
ভিতৰত এটা অন্যতম জনগোষ্ঠী হ'ল ৰাভা জনগোষ্ঠী। এই ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ
লোকসকলক সাতটা ফৈদত বিভক্ত কৰা হৈছে। সাতটা ফৈদৰ ভিতৰত ৰংদানি
ৰাভাসকল এটা অতি উল্লেখযোগ্য ফৈদ। অসমৰ গোৱালপাৰা জিলাৰ দুখনৈ
অঞ্চলৰ হাবাংগিৰি আৰু পশ্চিম দৈৰাং নামৰ গাঁও দুখনত ৰংদানী লোকসকলে
বাস কৰি আছে। বিশেষ গাঁও দুখনত বাস কৰা ৰংদানি ৰাভাসকলৰ সমাজত নানা
উৎসৱ-অনুষ্ঠান আছে, যিবোৰ বছৰৰ বিভিন্ন সময়ত ভিন্ন ভিন্ন অনুষ্টগত অনুষ্ঠিত
হৈ আহিছে। সেইবোৰৰ কিছুমান স্বকীয় ধৰ্মীয় ধ্যান-ধাৰণাৰে পুষ্ট; আন কিছুমান
আনন্দ উৎসৱমুখৰ। তেওঁলোকৰ সমাজত প্ৰচলিত বিভিন্ন উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ
ভিতৰত ধৰ্মীয় ভাৱাপন্থ উৎসৱ অনুষ্ঠানেই অধিক। ৰংদানী ৰাভাসকলে তেওঁলোকৰ
উৎসৱ অনুষ্ঠানৰ জৰিয়তে স্বকীয়তা অঙ্কুশ বখাৰ চেষ্টা কৰিছে। কিছু ক্ষেত্ৰত আন
আন জনগোষ্ঠীসমূহৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয় যদিও তেওঁলোকে নিজস্বতা সম্পূৰ্ণৰূপে
হেৰুৱাই পেলোৱা নাই। তেওঁলোকে পালন কৰা উৎসৱসমূহৰ বিষয়ে নিৰ্দিষ্ট
অঞ্চলকেইটাত কৰা অধ্যয়নৰ জৰিয়তে শীৰ্ষক বিষয়টো আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস
কৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : লোক-উৎসৱ, ৰাভা জনগোষ্ঠী, ৰংদানি ফৈদ।

১.০১ অবতরণিকা :

উত্তর-পূব ভারতৰ প্রাণকেন্দ্ৰ স্বৰূপ অসম বিভিন্ন জাতি-জনজাতিৰ বাবেৰণীয়া সংস্কৃতিৰ মিলনতীর্থ। এনে মিলনতীর্থ স্বৰূপ অসমৰ সমাজ-সংস্কৃতিৰ বৰঘৰ শুৱনি কৰা পাহাৰ-ভৈয়ামৰ অন্যান্য জনগোষ্ঠীৰ ভিতৰত ৰাভা জনগোষ্ঠী অন্যতম। আমাৰ এই পৱিত্ৰ অসমভূমিত বাস কৰি থকা পাহাৰ-ভৈয়ামৰ বৃহৎ মংগোলীয় গোষ্ঠীৰ বড়ো, গাৰো, মিচিং, তিৰা, দেউৰী, ডিমাচা, সোণোৱাল কছুৰী ইত্যাদি জনগোষ্ঠীৰ সমপৰ্যায়ৰ এটি বৃহৎ জনগোষ্ঠী হ'ল ৰাভা জনগোষ্ঠী। ৰাভাসকলে অসমক নিজৰ গৃহভূমি আৰু অসমীয়া ভাষাক শিক্ষাক মাধ্যম কাপে প্ৰহণ কৰিলোও ঘৰৱা পৱিত্ৰেশত নিজৰ ভাষা আৰু বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ সাংস্কৃতিক পৰম্পৰাবে জীৱন অতিবাহিত কৰি আছিছে। ৰাভা জনজাতিৰ লোকসকলে অসম আৰু অসমীয়া ভাষাক আগোন কৰি ল'লেও তেওঁলোকৰ স্বকীয় ভাষা-সংস্কৃতি, আৰ্থ-সামাজিক ব্যৱহাৰ, আচাৰ-অনুষ্ঠান, লোকবিশ্বাস আৰু লোক-কলা শিল্পৰে অতিবাহিত কৰা জীৱন পদ্ধতি অতিশয় বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ। ৰাভা লোকসকল ভাৰতবৰ্য বিশেষকৈ অসম, মেঘালয়, অৰণ্যাচল প্ৰদেশ, মণিপুৰ, পশ্চিম বংগ, বিহাৰ আনকি বাংলাদেশ আৰু নেপালপৰ্যন্ত সিঁচৰতি হৈ আছে। অসমৰ জিলাসমূহৰ ভিতৰত কামৰূপ, দৰং, গোৱালপাবা, বঙাইগাঁও, কোকৰাবাৰ, ধুৰুৰী, শোণিতপুৰ, বাগসা, ওদালগুৰি, চিৰাং, উত্তৰ লখিমপুৰ, ধেমাজি, শিৰসাগৰ, নগাঁও আৰু মৰিগাঁৰত ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ বিভিন্ন ফৈদৰ লোক বসতি কৰি আছে। বৃহৎ মংগোলীয় গোষ্ঠীৰ অনুগ্রহ আৰু জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলক তেওঁলোকৰ পৰম আৰাধ্যা দেৱী খোকচী পূজাৰ কৰ্ম বিভাজনৰ ভিত্তিত সাতটা ফৈদ বা খেলত বিভক্ত কৰা হৈছে। ৰাভাসকলৰ ফৈদ সাতটা এনেধৰণৰ— বংদানি, মায়তিৰি, ছোঁগা বা কোচা, পাতি, দাহৰি, টোটলা আৰু হানা। কৃষিজীৱী ৰাভাসকলে গোটেই বছৰজুৰি বিভিন্ন উৎসৱ, অনুষ্ঠান পালন কৰাৰ উপৰি ৱোগ-ব্যাধি আৰু দেও-দেৱতা, ভূত-প্ৰেত আদিৰ কোপদৃষ্টিৰ পৰা হাত সাৰি থাকিবলৈ বিভিন্ন লোকাচাৰেৰে নানা দেৱ-দেৱীৰ পূজা-আৰ্চনা কৰি সুধী আৰু উলাহী জীৱন যাপন কৰে। ৰাভা জনগোষ্ঠীয়ে পালন কৰা উমেহতীয়া উৎসৱ-অনুষ্ঠানসমূহৰ উপৰিও জনগোষ্ঠীটাৰ মাজত বিভক্ত সাতটা ফৈদৰ প্ৰত্যেকটাৰে কেতোৱাৰ বিশেষ উৎসৱ-অনুষ্ঠান পালন কৰা দেখিবলৈ পোৱা যায়। তেওঁলোকৰ সাতটা ফৈদৰ মাজত পৰা অসমৰ গোৱালপাবা জিলাৰ দুধনৈ অঞ্চলৰ হাবাংগিৰি আৰু পশ্চিম দৈৰাংগাঁৰত বসবাস কৰা বংদানি ফৈদৰ লোক-উৎসৱসমূহক আধাৰ কৰি এই গৱেষণা পত্ৰ প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

১.০২ গৱেষণাৰ উদ্দেশ্য :

ৰাভা লোকসকল স্বকীয় ভাষা-সংস্কৃতি আৰু লোক-সাহিত্যৰ দিশত যথেষ্ট চহকী। যদিও কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি ৰাভাসকলে অঁকোৱালি লৈছে তথাপি তেওঁলোকৰ স্বকীয় উৎসৱ-অনুষ্ঠানসমূহতো তেওঁলোক যথেষ্ট আগবঢ়া। ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ অনুগ্রহ বংদানি ফৈদৰ লোকসকলৰে বৰঘনি সুকীয়া সুকীয়া উৎসৱ-অনুষ্ঠান দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। দুধনৈ অঞ্চলৰ ভিতৰৰা গাঁও দুখনৰ এই স্বকীয় উৎসৱ-অনুষ্ঠানসমূহ এই গৱেষণা পত্ৰৰ জৰিয়তে পোহৰলৈ অনাৰ লগতে সেইসমূহৰ গুৰুত্বৰ বিষয়ে আলোচনা কৰাই আমাৰ উদ্দেশ্য।

১.০৩ গবেষণার পদ্ধতি :

এই অধ্যয়ন কর্মত ক্ষেত্র অধ্যয়নভিত্তিক বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি গ্রহণ করা হৈছে।

১.০৪ বৎসর ফৈদের লোক-উৎসরব গুরুত্ব আৰু বিশেষত্ব :

বৎসরি বাভাসকলৰ সমাজত নানা উৎসর-অনুষ্ঠান আছে। যিবোৰ বছৰৰ বিভিন্ন সময়ত ভিন্ন ভিন্ন অনুষ্ঠগত অনুষ্ঠিত হৈ আহিছে। সেইবোৰৰ কিছুমান স্বকীয় ধৰ্মীয় ধ্যান-ধাৰণাৰে পুষ্ট; আন কিছুমান আনন্দ উৎসৱমুখৰ; যাৰ সৈতে ধৰ্মীয় ধ্যান-ধাৰণা সাঙুৰ খাই থকা দেখিবলৈ পোৱা নাযায়। এনেবোৰ উৎসর-অনুষ্ঠানৰ সৈতে একেখন সমাজৰে অন্যান্য সম্পদায়ৰ লোকৰো সহায়-সহযোগ দেখা যায়। আনহাতে জীৱন-বৃত্তৰ (জন্ম, মৃত্যু, বিবাহ) সৈতে জড়িত আন আন উৎসর-অনুষ্ঠান আছে; যিবোৰ যোগেদি তেওঁলোকৰ জীৱন-প্ৰণালী ধৰ্মীয় ধ্যান-ধাৰণা, লোক-বিশ্বাস, পৰম্পৰা, বীতি-নীতি আদিৰ সুন্দৰ প্রতিফলন দেখা যায়।

বৎসরি বাভা সমাজত প্ৰচলিত বিভিন্ন উৎসর-অনুষ্ঠানৰ ভিতৰত ধৰ্মীয় ভাবাপন্ন উৎসর-অনুষ্ঠানে অধিক, এইবোৰ গোনপটীয়াকৈ কোমো বিশেষ ধৰ্মৰ সৈতে সাঙুৰ খাই থকা নাই যদিও এইবোৰ পৰম্পৰাই তেওঁলোকৰ কৌলিক ধৰ্মকে সোঁৰৰাই। বৎসরি বাভাসকল মূলতঃ যিহেতু হিন্দুধৰ্মী লোক, সেয়েতে তেওঁলোকৰ মাজত প্ৰচলিত এনে উৎসর-অনুষ্ঠানসমূহ হিন্দুত্ব দৰ্শনেৰে পৰিপুষ্ট যদিও স্বকীয় ধৰ্মীয় ধ্যান-ধাৰণাৰ প্রতিফলন দেখা যায়। এনে উৎসর-অনুষ্ঠানসমূহৰ ভিতৰত বায়খো পূজা, খোক্চি পূজা, ফাৰকাস্তি উৎসৱ, দিঙা পূজা, লাঙা পূজা, মৰাং বাখা কাই, মাৰৈ পূজা, লক্ষ্মী পূজা, ভগৱতী পূজা, বালা গচ পূজা, মাৰং ফেলোৱা ৰংটক, দঁমাচী, বৎকৈ পূজা ইত্যাদিয়ে প্ৰধান।

বায়খো পূজা :

বায়খো উৎসৱটো বাভাসকলৰ এক আনন্দমুখৰ জনপ্ৰিয় উৎসৱ। বায়খো উৎসৱটোক বাভাসকলৰ জাতীয় উৎসৱ বুলিৰ পাৰি। বাভাসকলে নতুন বছৰটোক আদৰণি জনোৱাৰ লগতে কৃষ্ণভূমিৰ উৰ্বৰা শক্তি বৃদ্ধিৰ কামনা কৰি লক্ষ্মীদেৱীক আদৰণি ল'বলৈ এই উৎসৱ পালন কৰে। পূৰ্বতে ব'হাগ মাহত এই উৎসৱৰ পালন কৰিছিল যদিও বৰ্তমান সময়ত বৎসরি বাভাসকলে জেঁঠ মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত এই উৎসৱটো উদ্যাপন কৰে। এই উৎসৱ দুই বা তিনি দিন ধৰি চলে। এই বায়খো পূজাত সাধাৰণতে পূজা পালন কৰা বাভা লোকসকলৰ পৰিয়ালৰ প্ৰত্যেকৰে পৰা একোজনকৈ লোক গৈ দেৱী মহামায়াৰ থানত নিৰ্দিষ্ট মদ, গাৰতি, কুকুৰা আদি বিভিন্ন বস্তুৰে আদ্যাশক্তি বায়খো পূজা দিয়ে আৰু পূজাত দেৱীক পিঠাগুৰি ছটিয়াই জাতীয় বাদ্য বজাই বাভা ভাষাৰে মন্ত্ৰ পাঠ কৰি আৱাধনা কৰা হয়। এই পূজা গোটৈই দিনজুৰি চলে। এই পূজাস্থলী মহিলাৰ বাবে নিষিদ্ধ। পূজাত যিসকল থাকে তেওঁলোকে গা ধুই তিতা কাপোৰেৰে থাকিব লাগে। পূজা আৰম্ভ হোৱাৰ পিছত কোনোৱে ঘৰলৈ আহিব নোৱাৰে। সন্ধিয়াৰ আগে পূজা শেষ হয়।

খোক্চি পূজা :

বৎসরি গোষ্ঠীৰ লোকসকলে সুখী জীৱন আৰু শস্যৰ শ্ৰীবৃদ্ধিৰ বাবে গাহৰি বালি দি পালন কৰা পূজাবিধেই খোক্চি পূজা। এই খোক্চি পূজাত বৎসরি বাভাসকলে সাধাৰণতে পূজা উপলক্ষে দেৱীৰ থানত পৰম্পৰাগতভাৱে এডোখৰ শিল স্থাপন কৰি তাত দেৱীৰ পূজাৰ প্ৰয়োজনীয়

সন্তুষ্মান আগবঢ়াই দি বাভাসকলৰ প্ৰচলিত ৰীতিমতে দেৱী খোক্চিক পূজা কৰে।

ফাৰকাস্তি উৎসৱ :

ফাৰকাস্তি উৎসৱৰ বংদানি বাভাসকলৰ এক শ্রাদ্ধানুষ্ঠান। এই অনুষ্ঠানত কানটুকুৰী বজাই সুত্রধাৰী ভূমিকা পালন কৰা ব্যক্তিজনে ইমাই-বিনাই কান্দে। মৃত ব্যক্তিজনে পুনৰ জন্মত কোনো ভক্ষণীয়া প্রাণী হৈযাতে জন্ম নলয় আৰু আত্মাৰ সদ্গতি হয় তাৰ বাবে সুত্রধাৰীজনে ভগৱানক প্ৰার্থনা জনায়। বংদানি বাভাসকলৰ ঘৰতে একোযোৰ কানটুকুৰী ৰখাটো বাধ্যতামূলক। এই অনুষ্ঠানত ডেকা-গাভৰৱে ঢাল-তৰোৱাল, মাছৰোকা চৰাইপ্ৰতীক হাতত লৈ বিভিন্ন ভংগিমাত নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰে। এওঁলোকে জন্মান্তৰবাদ বিশ্বাস কৰে। ফাৰকাস্তি উৎসৱ মূলতঃ বাভাসকলৰ শোকৰ সৌৰৱণি বুলিব পাৰি।

লাঙা পূজা :

বাভাসকলে শিৰ আৰাধনা কৰে। বুঢ়া লাঙাক সন্তি কৰি পূজাৰ থাপনা পাতি তুলসী মা঳া, চাকি-বস্তি, ধূপ-ধূনা, তেল-সেন্দুৰ, বঙা মতা কুকুৰা, তামোল-পাণ, বতৰৰ ফুল, ছাগলী, চুতীয়াৰ মদ আদিৰনানা উপাচাৰেৰে বাইজৰ দেউৰীজনে মুখা বেদ গাই পূজা কৰে। দেউৰী, মেথি, কটোৱালক পূজাৰ শেষত মান ধৰা হয়। ভোগ বিতৰণৰ পাছত গাঁৱৰ ডেকাই মুখেৰে নমতাকৈয়ে ‘হাওল’ খেদে। পাছত পথাৰত চিএগৰি ভূত-পিশাচ খেদে। পূজাথলীত ভোজভাত খায়।

দিঙা পূজা :

বাভাসকলৰ বিশ্বাস অনুসৰি দিঙা পূজাৰ ফলত গাঁওখনৰ প্ৰত্যেকজন ব্যক্তি, জীৱ-জন্ম আৰু শস্য খেতিপথাৰকে ধৰি সকলোখিনি পোক-পৰুৱা আদিৰ পৰা বছৰটোলৈ বক্ষা পৰে। লাঙা পূজাত গাঁৱৰ লোকসকলে কলগছৰে এখন বিশেষ ধৰণৰ নাও প্ৰস্তুত কৰে আৰু এই নাওখন গোটেই গাঁওখন ঘূৰায়। গাঁওখনৰ প্ৰত্যেকঘৰ মানুহে বিভিন্ন ধৰণৰ ফুল, পিঠা-লাড়ু আদি নাওখনত দিয়ে। নাওখনত উঠা লাড়ুৰে প্ৰত্যেকটো পৰিয়ালত কিমানজন সদস্য আছে সেই কথা নিৰ্ধাৰণ কৰে। গাঁৱৰ মাজেৰে সেই বিশেষ ধৰণৰ নাওখন ঘূৰাওঁতে গাঁৱৰ মানুহসকলে চিন, কাঁহী এইবোৰ বজায় আৰু তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰে এই শৰ্দত গাঁওখনত থকা অপদেৱতাবোৰ নোহেৱা হ'ব। নাওখনত যিবোৰ ফুল তেওঁলোকে দিয়ে বাভাসকলৰ বিশ্বাস অনুযায়ী এই ফুলৰ লগতে তেওঁলোকৰ গাত থকা বেয়া বস্তুবোৰো তেওঁলোকে ত্যাগ কৰিলে। অৱশ্যেত বংদানি বাভাসকলে এই নাওখন পানীত উটুৱাই দিয়ে আৰু লগতে হাঁহ, মুর্গী আদিৰোৰো গাঁওখনৰ মংগলৰ বাবে পানীত উটুৱাই দিয়ে।

মাৰে পূজা :

সকলো গাঁওবাসীয়ে একেলগে এই পূজাভাগ উদ্যাপন কৰে। বংদানিসকলে খেতি কৰাৰ আগতে এই পূজাভাগ কৰে। শস্য সিঁচাৰ আগত মাৰে পূজা পালন কৰে। খেতিমাটিৰ পৰা কিছু অংশ আনি গাঁৱৰ এটা স্থানত প্ৰতিষ্ঠা কৰি সেই ঠাইত পূজা কৰে। চ'তৰ বচ তাৰিখে এই পূজাটো পাতে। পূজাৰ অন্তত বাভাসকলে পূজা কৰা মাটিখিনি দুই মাইল দূৰত পেলাই দিয়ে। বাভাসকলৰ বিশ্বাস অনুসৰি এনেদেৱে মাটিখিনি পেলাই দিয়াৰ ফলত অপায়-অংগলখিনি মাটিৰ লগতে আঁতৰি গুচি যায়।

লক্ষ্মী পূজা :

অসমীয়া আহিন মাহত এই পূজাভাগ পালন করে। ধৰম আৰু মহাদেৱক তেওঁলোকে পূজা কৰে। পথাৰৰ পৰা শস্য এমুঠি আনি তেওঁলোকে এই শস্যখিনিক পূজা কৰে যাতে শস্যৰ উৎপাদনটো ভাল হয়। বংদানিসকলে লক্ষ্মী পূজাৰ দিনা উপবাসে থাকে আৰু উপবাসৰ অন্তত নিৰামিয় আহাৰ ভোজন কৰে।

ৰংটক পূজা :

আশোণ মাহৰ জ্ঞা তাৰিখে এই পূজাভাগ উদ্যাপন কৰে। খেতি চপোৱাৰ পাছত রংটক পূজা পাতে। এই উৎসৱটো পাকঘৰত পালন কৰে। মাটিৰে সজা এটা ধান থোৱা পাত্ৰ যিটো তেওঁলোকে পাকঘৰত ৰাখে। এই পাত্ৰটোৰ জৰিয়তে বংদানিসকলে বৰগোসাঁনীক পূজা কৰে আৰু তেওঁলোকে খাদ্য থোৱাৰ আগত সেই দেৱীক খাদ্য আগবঢ়াই দি লয়। এই পূজাত তেওঁলোকে হাঁহ আৰু মুৰ্গী বলি দিয়ে। পূজা শেষ হোৱাৰ পাছত ন-থোৱা পাতে। ন-থোৱা উৎসৱ বা ‘মাহপি-দাং-চাকাই’। সেইদিনা তেওঁলোকে গৰকোৱা ভাত খুৱায়। বংদানিসকলে বিশ্বাস কৰে পাকঘৰত বৰ্খা সেই বিশেষ পাত্ৰটোৰ ভিতৰত তেওঁলোকৰ ভগৱান বৰগোসাঁনী থাকে। গতিকে ঘৰৰ সদস্যকেইজনৰ বাহিৰে অন্য মানুহ তেওঁলোকে পাকঘৰত সোমাবলৈ নিদিয়ে আৰু ঘৰৰ মানুহকেইজনেও চেঙেল পিছি পাকঘৰত নোসোমায়। বংদানিসকলে বিশ্বাস কৰে কোনো এজন সদস্যই যদি বেয়া চকুৰে সেই পাত্ৰটোৰ ফালে চায়, তেতিয়া মানুহজনৰ চকু বৰ্ণা পৰে আৰু বৰগোসাঁনী পূজা দিয়াৰ পাছতহে সেই চকু ভাল হয়।

ভগৱতী পূজা :

বংদানিসকলে পালন কৰা আন এটা উল্লেখযোগ্য উৎসৱ হ'ল ভগৱতী পূজা। এই উৎসৱটো তেওঁলোকে ফাণুন মাহৰ দোল উৎসৱ দিনা উদ্যাপন কৰে। তেওঁলোকে ভগৱান কালীৰ এটা অংশ ছিচে ভগৱতী দেৱীক পূজা কৰে। গাঁৱৰ নিৰ্দিষ্ট দেউৰীজনে নিয়ম-নীতিসমূহ পালন কৰে। এই উৎসৱটো গোটেই গাঁৱৰ মানুহে একেলগে গাঁওখনৰ মংগলৰ কাৰণে উদ্যাপন কৰে। তেওঁলোকে এটা ক'লা ছাগলী গাঁওখনত থকা মণ্ডিত বলি দিয়ে।

এই পূজাৰ কাৰ্য হৈ যোৱাৰ পাছত গাঁৱৰ প্রত্যেকঘৰৰ পুৰুষসকলে হাতত ভিন ভিন ৰঙৰ পতাকা লৈ এখন মুকলি পথাৰলৈ যায়। এই পথাৰখনৰ নাম ‘টপলা খোৱা’। অঞ্চলটোৰ আন আন গাঁৱৰ লোকসকলো এই ঠাইখনলৈ আহে আৰু এই ঠাইখনত ‘দেওধনী’ নৃত্য কৰে। বিভিন্ন নীতি-নিয়ম কৰাৰ পাছত তেওঁলোক পুনৰ মণ্ডিৰলৈ ঘূৰি আহে আৰু সেইথিনি সময়ত গাঁৱৰ মহিলাসকলে ধৰ্মীয় গীত পৰিৱেশন কৰে।

জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত পালন কৰা এই লোক-উৎসৱসমূহ হৈছে জনগোষ্ঠীটোৰ জাতীয় ঐতিহ্য। পৰম্পৰা আৰু সংস্কৃতিৰ প্রাণস্পন্দন। সেয়েহে পৃথিবীৰ আন আন জনগোষ্ঠীসমূহৰ দৰে ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ দুধনৈ অঞ্চলৰ হাবাংগিৰি আৰু পশ্চিম দৈৰাং গাঁৱৰ বংদানি ফৈদৰ লোকসকলেও নিজস্ব উৎসৱসমূহ পালন কৰি তেওঁলোকৰ জাতীয় ঐতিহ্য-পৰম্পৰা-সংস্কৃতিক উজ্জীৱিত কৰি আহিছে। এই লোক-উৎসৱসমূহ হ'ল তেওঁলোকৰ সামাজিক আচৰণৰ বহিঃপ্রকাশ। অসমৰ প্রায় সকলো জনগোষ্ঠীৰে মূল জীৱিকা কৃষি। সেয়েহে পথাৰত উৰ্বৰতা বৃদ্ধিৰ বাবেই

বিভিন্ন উৎসর-অনুষ্ঠানবোৰ পালন কৰা হয় আৰু এই উৎসৱসমূহৰ সকলো কাৰ্যবলীৰ উদ্দেশ্য হ'ল তাত অংশগ্ৰহণ কৰা সকলোৱে বিচৰা অনুকূল পৰিস্থিতিক প্ৰতীকাত্মকৰণপে প্ৰকাশ কৰা। উৎসৱ-পাৰ্বণসমূহ এটা জাতিৰ দাগোণস্বৰূপ। বৰ্তমান সময়ত বাভা জনগোষ্ঠীৰ কেইটামান ফৈদৰ লোকসকলে তেওঁলোকৰ নিজস্ব কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ পৰা এৰাই অহাৰ উপক্ৰম হৈছে যদিও বৰ্দনি ফৈদৰ লোকসকলে কিন্তু বৰ্তমানেও তেওঁলোকৰ নিজস্ব কৃষ্টি-সংস্কৃতি অক্ষুণ্ণ বাখিছে বুলিব পাৰি। তেওঁলোকৰ বৰ্তমানলৈকে জীৱনস্ত হৈথকা উপলোখিত উৎসৱ-পাৰ্বণসমূহে প্ৰমাণ কৰে যে এসময়ত বাভাসকল নিজা কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰে এটি প্ৰাণৱৰ্ণন জাতি আছিল।

বাভা জনগোষ্ঠীৰ লোক-উৎসৱসমূহ নিজস্ব নিয়ম-নীতিৰে পালন কৰা হয় যদিও বৰ্তমান সময়ত তেওঁলোক অন্যান্য জাতি-জনগোষ্ঠীৰ দ্বাৰা ও প্ৰভাৱাপ্ৰিত। বৰ্দনীসকলৰ মাজত প্ৰচলিত লক্ষ্মী পূজা পূৰ্বতে তেওঁলোকৰ সমাজত পালন কৰা হোৱা নাছিল। কিন্তু বৰ্তমান সময়ত অসমীয়া পৰম্পৰাবৰে প্ৰভাৱিত হৈ তেওঁলোকে লক্ষ্মী পূজা উদ্যাপন কৰা দেখিবলৈ পোৱা যায়। ঠিক একেদৰে বৰ্দনীসকলে মাঘ বিহু পালন কৰে ‘দোমাচী’ নামেৰে। দোমাচী উৎসৱটো অসমীয়া মাঘ বিহুৰ পৰম্পৰাবৰেই সামান্য নিয়মৰ সালসলনি কৰি তেওঁলোকে পালন কৰে। দোমাচী উৎসৱত বৰ্দনীসকলে বিহু দিনা বাতিপুৱা গৰুক মাহ-হালধিৰে ফুট দি পূজা কৰাৰ কথা আমি সেই অঞ্চলৰ বিশিষ্ট ব্যক্তি হৈৱেন বাভাৰ পৰা জানিব পাৰিবঁ। বৰ্দনীসকলৰ মাজত প্ৰচলিত ফাৰকান্তি উৎসৱ কাৰ্বিসকলৰ শ্ৰাদ্ধ উৎসৱ চমাংকানৰ সৈতে প্ৰায় একেধৰণৰ বুলিব পাৰি। কাৰ্বি আৰু বাভাৰ উভয় জনগোষ্ঠীতে শ্ৰাদ্ধৰ লগত জড়িত বিভিন্ন সামগ্ৰী, বলি-বিধান, বাদ্য-বাদক, নৃত্য-নাচনী, পুৰোহিতৰ লগতে পালনীয় লোকাচাৰসমূহৰ বিশেষ সাদৃশ্য আছে। উভয় জনগোষ্ঠীৰ শ্ৰাদ্ধতে মদ-গাহৰি-কুকুৰাৰ মাংসৰে আমিযাহাৰ আৰু বিড়ি, তামোল-পাণ আদি পিণ্ড হিচাপে আৱশ্যক হয়। ফাৰকান্তি উৎসৱটো মূলতঃ শোকৰ সৌৰৱণি যদিও বাভা সমাজে ইয়াত বৎ-ধেমালিৰ প্ৰয়োজনীয়তা স্থীকাৰ কৰে। বৰ্দনীসকলে পালন কৰা খোকচি পূজাটো পূজাটো পালন কৰে যদিও পূৰ্বৰ যি সাতদিন বৰত পালন কৰি থাকি পুৰোহিতে জুইৰ ওপৰত নৃত্য কৰি দেৱীৰ আশিস লাভ কৰাৰ নিয়ম, সেই নিয়ম বৰ্তমান সময়ত পালন কৰা নহয়। বৰ্দনী ফৈদৰ লোকসকলৰ পাতি বাভাসকলৰ সৈতে বিবাহ কাৰ্য সম্পৰ্ক হয়। যিহেতু পাতি বাভাসকলে বৰ্তমান সময়ত বহু পৰিমাণে নিজস্ব পৰম্পৰাবৰ পৰা আঁতৰি আহি অসমীয়া সংস্কৃতিকে আঁকোৱালি লৈছে। গতিকে এই কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰে বৰ্দনীসকল সামান্য প্ৰভাৱাপ্ৰিত হোৱাটো স্বাভাৱিক কথা। সেয়েহে বৰ্দনী বাভাসকলে বৰ্তমান সময়ত কিছু ক্ষেত্ৰত আন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱাপ্ৰিত হৈছে যদিও নিজৰ উৎসৱ-পাৰ্বণ-পৰম্পৰাৰ সম্পূৰ্ণৰূপে হোৱাই যাবলৈ দিয়া নাই।

১.০৫ উপসংহাৰ :

উৎসৱ-পাৰ্বণসমূহ এটা জাতিৰ দাগোণস্বৰূপ। জাতিৰ সংস্কৃতি বা লোক-সংস্কৃতিৰ বৰপেৰাটোৰ একাংশত জাতিটোৰ বৈচিত্ৰ্যময় উৎসৱ-পাৰ্বণ, পূজা-পাতলবোৱে ক্ৰিয়া কৰি থাকে। জাতি এটাৰ স্বকীয় ভাবনা, বিশ্বাস আৰু কৰ্মৰ বৰপ জাতি-গোষ্ঠীৰ পালিত স্বকীয় ৰূপৰ

উৎসর-পার্বণসমূহৰ মাজেদি উপলক্ষি কৰিব পাৰি। সেয়েহে যিকোনো এটা গোষ্ঠীৰ উৎসৱ-পার্বণবোৰ জাতিৰ মনস্তত্ত্ব অধ্যয়নৰ মূল শক্তি। অসমৰ এটা অতি উল্লেখযোগ্য জনজাতি হ'ল বাৰ্ভাসকল। এই বাৰ্ভা লোকসকলৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ প্ৰকাশ পাইছে তেওঁলোকে পৰম্পৰাগতভাৱে পালন কৰি আহা বিভিন্ন উৎসৱ-অনুষ্ঠানবোৰৰ মাজেৰে। অসমৰ এই থলুৱা জনজাতিটোৱ এটা ফৈদ বৰ্ধননিসকল। অসমৰ গোৱালপাৰা জিলাৰ দুখনে অঞ্চলৰ দুখন বিশেষ গাঁও হাৰাংগিৰি আৰু পশ্চিম দৈৰাঙ্গত বসবাস কৰি থকা বংদানি ফৈদৰ লোকসকলেও নিজস্ব কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰে উজ্জীৱিত কৰি বাখিছে তেওঁলোকৰ সংস্কৃতি। এই নিৰ্দিষ্ট অঞ্চলৰ বংদানি লোকসকলে বৰ্তমান বিলুপ্ত হৈ যাবলৈ ধৰা বাৰ্ভা লোক-উৎসৱসমূহক ধৰি বৰ্খাৰ যথেষ্ট চেষ্টা কৰিছে। বৰ্তমান সময়ত কিছু কিছু ক্ষেত্ৰত অসমীয়া সংস্কৃতিৰ প্ৰভাৱ তেওঁলোকৰ ওপৰত পৰিচে যদিও নিজা পৰম্পৰাসমূহকো আকৃষ্ণ বাখিছে। এই অঞ্চলটোৱ ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ জৰিয়তে বহতো লোক-উৎসৱ সম্পর্কীয় তথ্য সংগ্ৰহ কৰাৰ লগতে মোৰ এই গৱেষণা পত্ৰৰ জৰিয়তে এই লোক-উৎসৱসমূহক পোহৰলৈ অনাৰ প্ৰয়াস কৰিছোঁ। ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ পৰা আমি এটা কথা ক'ব পাৰোঁ যে অসমৰ আন আন জনগোষ্ঠীসমূহৰ সৈতে বংদানি ফৈদৰ লোকসকলৰ মাজত প্ৰচলিত লোক-উৎসৱসমূহ প্ৰায় একেধৰণৰ যদিও কিছু পৰিমাণৰ পাৰ্থক্যও নোহোৱা নহয়। অঞ্চলবিশেষে প্ৰচলিত কেতোৰো নিৰ্দিষ্ট লোক-উৎসৱৰ জৰিয়তে আমি তেওঁলোকৰ জনগোষ্ঠীটোৱ বিষয়ে যথেষ্ট তথ্য সংগ্ৰহ কৰি এই গৱেষণা পত্ৰত সন্নিৰিষ্ট কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছোঁ যদিও পৰৱৰ্তী সময়ত আৰু অধিক সমল সংগ্ৰহৰ জৰিয়তে এই বিষয়ে বিস্তৃত অধ্যয়নৰ প্ৰয়োজন নোহোৱা নহয়।

তথ্য দাতা

তৰণ হাটো (৫০), কৃষ্ণ বাৰ্ভা(৪০), ভদ্ৰেশ্বৰ বাৰ্ভা (৪৫), হৰেন বাৰ্ভা (৫০)
নলিতা (৪৫), কনকলতা বাৰ্ভা (৪০)

প্ৰসংগ গ্ৰন্থপঞ্জী :

কলিতা, থুন (সম্পাদক)। অসমৰ লোকাচাৰ আৰু লোক-বিশ্বাস। সদৌ অসম লেখিকা সমাৰোহ
সমিতি, ২০১৪। মুদ্ৰিত।

তালুকদাৰ, ধৰ্ম কুমাৰ। অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোক-উৎসৱ। গুৱাহাটীঃ বনলতা, ২০০৪।
মুদ্ৰিত।

দাস, অংশুমান (সম্পাদক)। অসমৰ জনগোষ্ঠীয় উৎসৱ-পাৰ্বণ। গুৱাহাটীঃ আঁক-বাক, ২০১৩।
মুদ্ৰিত।

হাকাচাম, উপেন বাৰ্ভা। অসমৰজনগোষ্ঠীয় সংস্কৃতি। গুৱাহাটীঃ বাণী মন্দিৰ, ২০০৫।
মুদ্ৰিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 188-195

কোচ বাজবংশী জনগোষ্ঠীর লোক আভরণত বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱ : এক অধ্যয়ন

শেওলি বৰ

গৱেষক, অসমীয়া বিভাগ

বড়োলেঙ বিশ্ববিদ্যালয়, কোকৰাবাৰ

e-mail : sewaliroy2312@gmail.com

ড° ডেইজী বাণী ডেকা

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ, বড়োলেঙ বিশ্ববিদ্যালয়

Email : daisyneelabh27@gmail.com

সংক্ষিপ্তসাৰ

লোক সংস্কৃতি হ'ল লোকজীৱনৰ হাদয়ৰ সামগ্ৰিক বহিঃপ্ৰকাশ। লোকসংস্কৃতিৰ এক অপৰিহাৰ্য দিশ হ'ল লোক আভৱণ। লোক আভৱণে সাধাৰণতে সাজপাৰ আৰু আ-অলংকাৰকে সৃচায়। লজ্জা নিবাৰণ তথা জাৰ জহুৰ পৰা পৰিত্ৰাগ পাৰ্বলৈ আৰু নিজকে সুন্দৰ দেখিবলৈ পৰিধান কৰা আ-অলংকাৰাদিৰ মাজেদি লোক মনৰ ঝঁঢ়িবোধ আৰু সৌন্দৰ্যস্পৃহাৰ পৰিচয় পোৱা যায়। সাম্প্ৰতিক সময়ত বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তি বিদ্যাৰ নতুন আৰিষ্ফাব, শিক্ষাৰ প্ৰসাৰতা, গোলকীকৰণ বা বিশ্বায়ন আদিয়ে লোকজীৱন তথা লোকসংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশতো প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে। সময়, পৰিৱেশ-পৰিস্থিতি আৰু বিভিন্ন দিশৰ প্ৰভাৱৰ ফলস্বৰূপে লোকমনৰ ঝঁঢ়িবোধ আৰু সৌন্দৰ্য চেতনাই জীৱন শৈলীৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগতে নানান ধৰণৰ লোক আভৱণৰো উন্নৰণ কৰাইছে। অসম তথা উত্তৰ-পৰ্বতৰ বাস কৰা বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোক আভৱণৰ ভিন্নতাই প্ৰতিটো জনগোষ্ঠীৰ স্বকীয়

পরিচয় দাঙি ধৰে। উন্নৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ বৰ্গিল সংস্কৃতিৰ অংশ স্বৰূপ এক উল্লেখযোগ্য বৃহৎ প্ৰাচীন জনগোষ্ঠী হৈছে কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠী। সাংস্কৃতিক দিশত কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠী অত্যন্ত চহকী। আমাৰ প্ৰস্তাৱিত বিষয়টোত কোচ ৰাজবংশীসকলৰ পৰম্পৰাগত লোক আভৱণৰ ক্ষেত্ৰত বিশ্বায়ন বা গোলকীকৰণে কেনেধৰণৰ প্ৰভাৱ পেলাইছে সেই সম্পর্কে আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।
সূচক শব্দঃ কোচ ৰাজবংশী, বিশ্বায়ন, সাজপাৰ আৰু আ-অনংকৰ।

১.০০ অৱতৰণিকা :

লোকসংস্কৃতিয়ে কোনো জাতি বা জনগোষ্ঠীৰ সামগ্ৰিক চিন্তা-তাৰনা, আচাৰ-বিবেচনা, ধ্যান-ধাৰণা, সামাজিক, মনস্তাত্ত্বিক ইত্যাদি দিশৰোৱাকে সূচায়। অসম তথা উন্নৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ বৰ্গিল সংস্কৃতিৰ অংশস্বৰূপ এক উল্লেখযোগ্য প্ৰাচীন বৃহৎ জনগোষ্ঠী হ'ল কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠী। কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত বসবাস কৰাৰ উপৰিও পশ্চিমবংশৰ কোচবিহাৰ, আলিপুৰ, জলপাইগুৰি, দার্জিলিং, নেপালৰ বাপা, মোৰং, চুনচুৰী অঞ্চলৰ লগতে বাংলাদেশৰ বংপুৰ, দিনাজপুৰ, মৈমনসিং, বগুৰা, বিহাৰৰ অবিভক্ত পুৰ্ণিয়া জিলা আদি স্থানতো বাস কৰে। সাংস্কৃতিক দিশত কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠী চহকী। কোচ ৰাজবংশী লোকসংস্কৃতিৰ পৰিসৰ অত্যন্ত বিস্তৃত। ইয়াৰে ভিতৰত লোক আভৱণ অন্যতম দিশ। লোক আভৱণে নাৰী আৰু পুৰুষ দুয়োৱে পৰিধান কৰা সাজপাৰৰ লগতে আ-অনংকাৰাদিকো সামৰি লয়। কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে অতীতৰ পৰা পৰম্পৰাগত সাজপোছাক আৰু আ-অনংকৰ পৰিধান কৰাৰ পৰিলক্ষিত হয় আৰু এইবোৰে জনগোষ্ঠীটোৱে এক সুকীয়া পৰিচয় দাঙি ধৰে।

২.০০ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

লোক সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন উপাদানেৰে পৰিপুষ্ট কোচ ৰাজবংশী লোক সংস্কৃতিৰ অৰ্ণগত এক অন্যতম দিশহৈছে ভৌতিক সংস্কৃতি। লোকসমাজত জীৱন যাপনৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সমল নিৰ্মাণ তথা কলাকৌশল, পৰিদৰ্শিতাদিকে ভৌতিক সংস্কৃতি বুলি কোৱা হয়। ভৌতিক সংস্কৃতিৰ পৰিসৰ বিস্তৃত। আমাৰ আলোচ্য বিষয়টোৱে পৰিসৰ ভৌতিক সংস্কৃতিৰ গোটেই দিশৰ বিষয়ে সামৰি নলৈ কেৱল লোক আভৱণ দিশটোৱে আলোচনা আগবঢ়োৱা হ'ব।

মনকৰিবলগীয়া যে কোচ ৰাজবংশী লোকসকলে অসমৰ বিভিন্ন ঠাইৰ উপৰিও নেপাল, বিহাৰ, পশ্চিমবংশ, বাংলাদেশ আদি ঠাইতো বসবাস কৰা দেখা যায় যদিও এই আলোচনা কেৱল অসমৰ কোকবাৰাৰ জিলাতেই সীমাবদ্ধ থাকিব।

৩.০০ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

আমাৰ প্ৰস্তাৱিত বিষয়টিৰ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য হৈছে -

- (ক) কোচ ৰাজবংশী লোকসকলৰ লোক আভৱণৰ বিষয়ে এক আলোকপাত কৰা।
- (খ) সাম্প্ৰতিক সময়ত বিশ্বায়ন বা গোলকীকৰণে কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ লোক আভৱণত কেনেদৰে প্ৰভাৱ বিস্তাৱ কৰিছে সেই সম্পর্কে এক আলোচনা আগবঢ়োৱা।

৪.০০ তথ্য সংগ্রহ আৰু অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

গৱেষণা বিষয় সম্পর্কীয় প্ৰয়োজনীয় তথ্য সমূহ সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত মুখ্য সমল হিচাপে ক্ষেত্ৰ ভিত্তিক অধ্যয়ন কৰা হৈছে আৰু গৌণ সমল হিচাপে উক্ত বিষয় সম্পর্কীয় প্ৰকাশিত বিভিন্ন প্ৰষ্ঠ, আলোচনী, প্ৰৱন্ধ, আদিৰ সহায় লোৱা হৈছে।

আলোচ্য বিষয়টো প্ৰস্তুত কৰোঁতে বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি অৱলম্বন কৰা হৈছে।

৫.০০ উপস্থাপিত বিষয় :

৫.০১ বিশ্বায়নৰ ধাৰনা :

‘বিশ্বায়ন’ বৰ্তমান সময়ৰ এক চিনাকী অভিধা। বৰ্তমানৰ যুগটোক বিশ্বায়নৰ যুগ বুলি ক’ব পাৰি। বিশ্বায়নৰ ইংৰাজী প্ৰতিশব্দ “Globalisation”। বিশ্বায়নক গোলকীকৰণ বুলিও কোৱা হয়। বিশ্বায়ন বা গোলকীকৰণ বুলিলে সাধাৰণতে বিশ্বখনৰ আমূল গোলকীয় পৰিৱৰ্তনৰ কথাকে সূচায়। বিশ্বায়ন বা Globalisation বিশ্ব শক্তিকাৰ এক নব্য ধাৰণা। বৰ্তমান সময়ৰ বিজ্ঞান প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ ন আৰিঙ্কাৰ তথ্য উদ্ভাৱন যেনে :- কম্পিউটাৰ, ম’বাইল ফোন আদিৰ যোগেদিয়ে সমগ্ৰ বিশ্বতে বিশ্বায়ন বা গোলকীকৰণৰ আগমন ঘটিছে বুলি ক’লেও ভুল কোৱা নহ’ব। ‘কম্পিউটাৰ’ শব্দ হৈছে ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দ, যাৰ শাৰ্দিক ভাৰতীয় অৰ্থ হৈছে ‘গণন যন্ত্ৰ’ অৰ্থাৎ গণনা কৰা যন্ত্ৰ। বৰ্তমান সময়ত কম্পিউটাৰ হৈছে এক বিজুলী শক্তি পৰিচালিত ইলেক্ট্ৰনিক যন্ত্ৰ, যাৰ যোগেদি কেৰল গণনা কায়ই নহয়, তথ্য সংগ্ৰহ কৰা, সংৰক্ষণ কৰা, তাৰ প্ৰক্ৰিয়াকৰণ কৰা, প্ৰয়োজন সাপেক্ষে তাৰ সঠিক ৰূপত দৃষ্টতাৰে আৰু স্পষ্টতাৰে উপস্থাপন কৰা আদি বিবিধ কাৰ্য্যকলাপ অতি নিখুঁত, সুন্দৰ হয়। কম্পিউটাৰ আৰু এনড্ৰইড মোবাইল ফোনৰ উপৰিও মানুহৰ যোগাযোগ আৰু সংবাদ সৰবৰাহৰ দিশত অধিক শক্তিশালী আৰু প্ৰভাৱশালী ৰূপত আগবঢ়া বৰ্তমানৰ প্ৰযুক্তি বিজ্ঞানৰ এক চমকপ্ৰদ উদ্ভাৱন হৈছে ইন্টাৰনেট ব্যৱস্থা। মানুহৰ ক্ৰমবিকাশশীলতাৰ দিশত এক নিশ্চিত ৰূপত সুদূৰপ্ৰসাৰী পদক্ষেপ ; যি পদক্ষেপ মানুহৰ মনোভাৱ, দৃষ্টিভঙ্গী, মূল্যবোধ ভাৱ, জীৱন প্ৰণালী প্ৰগতিৰ এক ন দিশত ধাৰিত হৈছে। বিশ্বায়নৰ চিন্তা ভাৱনা আৰু ত্ৰিয়া পৰিকল্পনাই এক বাস্তৱৰূপত দৃশ্যমান হৈছে। ইন্টাৰনেটৰ সহজ যোগাযোগ ব্যৱস্থাৰ বাবেই বিশ্বৰ ঐৱৰত বহি থকা লোকে বিশ্বৰ আনন্দো মূৰত থকা লোকৰ সৈতে সংযোগ তথা যোগাযোগ স্থাপন কৰিব পাৰিছে, Video Calling, Video conference কৰিব পাৰে ; যিয়ে সমগ্ৰ বিশ্বখনকে এক গোলকীয় গাঁও (Video Calling) লৈ ৰূপান্তৰ কৰিছে। সাম্প্ৰতিক কালত প্ৰায় সকলোবোৰ ক্ষেত্ৰতে কম্পিউটাৰ, ম’বাইল ফোন, ইন্টাৰনেট ব্যৱস্থা এক অপৰিহাৰ্য অংগস্বৰূপ হৈ পৰিছে। সম্প্ৰতি, মানৰ সমাজ সভ্যতা, সংস্কৃতি, মুক্ত অৰ্থনীতি, ৰাজনীতি, শৈক্ষিক দৈনন্দিন জীৱন আদি সকলো দিশতে বিশ্বায়নে বিশেষভাৱে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে। বিশ্বায়নৰ অস্বাভাৱিক প্ৰভাৱৰ ফলশ্ৰুতিত সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক জীৱনতো আমূল পৰিৱৰ্তনে গা কৰি উঠিছে। বিষয়বস্তুৰ প্ৰাসংগিকতালৈ লক্ষ্য ৰাখি আমাৰ আলোচ্য বিষয়টোত বিশ্বায়ন বা গোলকীকৰণৰ এনে সুন্দৰ প্ৰসাৰী প্ৰভাৱে কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ লোক আভৱণত কেনেধৰণৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে আৰু কেনেধৰণৰ পৰিৱৰ্তন আনিছে তাৰেই এটি আলোচনা আগবঢ়াবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ’ল।

৫.০২ কোচ ৰাজবংশী সকলৰ নাৰী আৰু পুৰুষৰ সাজপাৰ :

কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ লোক আভৱণে নাৰী আৰু পুৰুষৰ সাজপাৰ আৰু আ-অলংকাৰকে সামৰি লয়। মানুহৰ মৌলিক প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীৰ ভিতৰত সাজপাৰ অন্যতম। সাজপাৰ বা বস্ত্ৰ সংস্কৃতিৰ এক অপৰিহাৰ্য অংগস্বৰূপ। মানৰ সভ্যতাৰ পৰিচয়ক সাজপাৰ পূৰ্বতে শীত তাপৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে তথা লজ্জা নিবারণৰ বাবে ব্যৱহাৰ হৈছিল যদিও বৰ্তমান সময়ত মানুহৰ ৰচিবোধ আৰু সৌন্দৰ্যবোধৰ দিশটোও জড়িত হৈ পৰিছে। সেয়েহে বিৰিষ্টি কুমাৰ বৰুৱাই কৈছে —“সাজপাৰ জাতিৰ শ্লীলতা, আৰ্থিক আৱস্থা, সৌন্দৰ্যপ্ৰিয়তা শিল্পীমন, সুকুমাৰ প্ৰতিভাৰ প্ৰকাশ।”(বৰুৱা১৩১)

কোচ ৰাজবংশী লোকসংস্কৃতিৰ নাৰীয়ে পৰিধান কৰা সাজগোছাকে এক সুকীয়া পৰিচয় দাঙি ধৰে। কোচ ৰাজবংশী নাৰীয়ে পৰিধান কৰা জাতীয় পোছাকযোৰ হৈছে - পাটানী আৰু আগৰণ। পাটানী বিলাক সাধাৰণতে ৫-৬ হাত দীঘল থাকে। পাটানীখন বুকুত গুজি পিঙ্কে আৰু আঁটুলৈকে ঢাক খাই থাকে। আগৰণখন গাৰ ওপৰৰ অংশ ঢাকিবলৈ ব্যৱহাৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। পাটানীত সাধাৰণতে পাঁচোটা পাৰি থাকে। অৱশ্যে তিনিটা পাৰিৰ পাটানীৰো প্ৰচলন আছে। পাটানীত সৰু সৰু ফুলো থাকে। পাটানী ভিন্ন ৰঙৰ হ'ব পাৰে। যেনে - ৰঙা পাটানীত কলা পাৰি দিয়া পাটানী, সেউজীয়া পাটানী, বোৱা তুলা পাটানী, পথৰা পাটানী ইত্যাদি। ইয়াৰোপৰি কোচ ৰাজবংশী নাৰীসকলে বিশেষকৈ কাম কৰাৰ সময়ত ‘কোমৰ বন্ধা কাপুৰ’ বা ‘ডেপৰ মাৰা কাপুৰ’ (কঁকালত বন্ধা কাপোৰ) আদি ব্যৱহাৰ কৰে।

বিয়াৰ সময়ত ব্যৱহাৰ হোৱা সাজপাৰবোৰ হ'ল— তেলৰ পাটানী, পঞ্চবেংশী পাটানী, হালধি মুচা, দোপাটি ইত্যাদি তেলৰ পাটানীখন ছয়হাত দীঘল আৰু পথালৈকৈ সৰু বঙ্গীন পাৰি দিয়া হয় আৰু এইখন পাটানী কইনাক তেল চৰোৱাৰ সময়ত পিঙ্কোৱা হয়। বিয়াৰ দিনা কইনাক মাহ-হালধি সানি গা ধোৱাৰ পিছত ‘হালধি মুচা’ কাপোৰখনেৰে কইনাব গা মুচি দিয়া হয়। বিয়াৰ সময়ত কইনাই পিঙ্কা পাটানীখন হ'ল পঞ্চবেংশী পাটানী। ইয়াৰ উপৰিও ‘এলোন’ নামৰ এখন উলৈৰে বনোৱা চাদৰ বা পাঢ়াৰা জাতীয় কাপোৰ বিয়াৰ সময়ত কইনাক গলত বান্ধি দিয়ে।

“প্ৰাচীন কালত সন্তুষ্ট পৰিয়ালৰ নাৰীসকলে পাট, মুগা, দামী কপাই কাপোৰ আৰু জাৰিৰ দিনত এশি, উগৰ চাদৰ আদি ব্যৱহাৰ কৰাৰ কথা পোৱা যায়। সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ নাৰীয়ে অকল কপাই আৰু এশি চাদৰ আদি ব্যৱহাৰ কৰিছিল। সকলো ধৰণৰ কাপোৰ স্থানীয় ভাৱে উৎপাদন হৈছিল। অকল উগৰ কাপোৰ বোৰ ভূটানৰ পৰা আমদানি কৰিছিল।”(ৰাজখোৱা ২৬৫)

ইয়াৰ উপৰিও, অতীতৰে পৰা কোচ ৰাজবংশী সমাজত প্ৰচলিত আন এক বন্ধু হ'ল ‘কৰচ কাপুৰ’। (তথ্য দাতা শুকেন বায়)। পূৰ্বতে যুদ্ধত জয় লাভ বা বক্ষাৰ উদ্দেশ্যে এই ‘কৰচ কাপুৰ’ ব্যৱহাৰ হৈছিল। এই বন্ধুখন কোচ ৰাজবংশী নাৰী সকলৰ বিশেষকৈ নিজৰ স্ত্ৰী অথবা মাকে নিজৰ স্বামী বা পুত্ৰৰ কাৰণে বোৱাইছিল।

“সন্তুষ্ট পৰিয়ালৰ ৰাজবংশী পুৰুষসকলে এসময়ত আঁটুৰ তলালৈকে বৈ পৰা চিক্ক আৰু কপাই ধূতি পিঙ্কিছিল। মোগলসকলৰ পৰা তেওঁলোকে চট্টগা (Coat), চাপকান (Long

Shirt) আৰু জামা পিন্ধাৰ শিকিছিল। মধ্যবিত্ত সাধাৰণ পুৰুষসকলে আঁঠুৰ ওপৰত ধুতি বা চুৰিয়া আৰু ‘সাত পোৱা’ বা পাঁচহাতী (ধুতিতকৈ সৰঁ) পিন্ধো।”(ভকত ৬৪)। কোচ ৰাজবংশী পুৰুষসকলে দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰত বস্ত্ৰ হ'ল ‘আংছা’ ‘গামছা’ আৰু এইবোৰ কোচ ৰাজবংশী নাৰীসকলে ঘৰতে তাঁতশালত বোৱে। পুৰুষসকল কাম কৰাৰ সময়ত ব্যৱহাৰ কৰা আন এবিধ বস্ত্ৰ হ'ল ‘ফালী মাৰা কাপুৰ’ (মূৰত বান্ধি লয়)। জাৰকালিত সমৰ্থ অনুযায়ী পুৰুষ - মহিলা উভয়ে ঐশ্বি চাদৰ উৰে।

উপৰোক্ত আলোচনাৰ পৰা কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ নাৰী আৰু পুৰুষ পৰম্পৰাগত সাজপাৰৰ এক সম্যক ধাৰণা কৰিব পাৰি।

৫.০.৩ কোচ ৰাজবংশী নাৰী আৰু পুৰুষৰ আ-আলংকাৰ

নাৰীসকলৰ এক অন্যতম আভূষণ। কাব্য-সাহিত্যাদিত অলংকাৰৰ প্ৰয়োগ যেনেকৈ সাহিত্যাদিৰ সৌন্দৰ্য শ্ৰীবৃদ্ধি কৰে ঠিক তেনেকৈ নাৰীয়েও অলংকাৰৰ পৰিধান কৰিলে সৌন্দৰ্যময়ী হয়। বিশ্বৰ প্ৰায় ভাগ নাৰীৰে অলংকাৰৰ প্ৰতি এক বিশেষ আকৰ্ষণ পৰিলক্ষিত হয়। কোচ ৰাজবংশী নাৰীসকলেও যে বিভিন্ন ধৰণৰ আ-আলংকাৰৰ পৰিধান কৰিছিল সেই কথা কোচ ৰাজবংশী সমাজত প্ৰচলিত কিছুমান প্ৰবাদৰ পৰা উমান পোৱা যায়। যেনে- ‘সোণাৰ আংটি টেৰিয়াও ভাল।’ তদৰ্পে কোচ ৰাজবংশী লোকগীততো নাৰীয়ে পৰিধান কৰা অলংকাৰৰ প্ৰয়োভৰ দেখা যায়।

‘কমলা সুন্দৰীৰ হাতেৰে চুৰি

বিণি খিনি বাজেৰে।

কমলা সুন্দৰীৰ কাপোৰ ওন্তী

ঝলমল ঝলমল জুলেৰে।’ (নাথ ২২৫)

কোচ ৰাজবংশী নাৰীসকল পৰিধান কৰা আ-আলংকাৰবোৰ হ'ল —

কাণত পিন্ধা অলংকাৰঃ ফুলকৰি, থোকা ফুলকৰি, ঝিজিৰি টনা ফুলকৰি, অস্তি বা তস্তি মাছিয়াপাত, বিং, কাণপাচা, চাকি, মাকিৰি, গুজি, সোগাসিসা, দুল, কাণবালি আদি।

নাকত পৰিধিত অলংকাৰঃ নাকফুল, নাকবালি, নত, নোলো, ডন্দৰৰ ফুলিয়া নাকফুল, ফুৰফুৰি আদি।

গলত পৰিধান কৰা অলংকাৰঃ পাণমাদুলি, পেটুচি, সুৰ্যহাৰ, চন্দ্ৰহাৰ, শিকলিহাৰ, চোৱাকাটি, মধুমালা, টাকাচাৰা, কাঠিমালা, কুচিয়ামাৰ হাৰ, হাসুলা বাহাসুলী, জোট, চিতাহাৰ, গজমতী হাৰ, সৰস্বতী হাৰ আদি।

কগালত পৰিধিত অলংকাৰঃ সিতাপাতি, টিকলি, সিতৰন (কপৰ মুকুট)। সিতৰন অভিজাত পৰিয়ালৰ মহিলাইহে কেৰল ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়।

হাতত পৰিধান কৰা অলংকাৰঃ গোটাখাৰ, গকুলখাৰ, মোটাখাৰ, শাখাখাৰ, কংকণ, পাচা, পালিচ পাতা, বাওটি, চুৰ, চুৰাতি, বতনচুৰ আদি। বিবাহিতা নাৰীয়ে হাতত শংখ শাখা আৰু বঙ্গ শাখা পৰিধান কৰে।

বাহত পিন্ধা অলংকাৰঃ কাটিবাজু, তাৰবাজু, বাঁশপাতাবি।

আঙ্গুলিত পিন্ধা অলংকার : আংটি

ভবিত পিন্ধা অলংকার : ঠেঁ খার, বাক খার (কপৰ) পাৰ খার, ঠেঁচেল্লা, পাঞ্জ, পাঁইজো আদি। উক্ত অলংকারবোৰ কিছুমান সোৱণৰ আৰু কিছুমান কেৱল ৰূপৰে গঢ়া হয়।

কোচ ৰাজবংশী নাৰীসকলে খোপাত ‘চেদাৰ কাটা’ (কেটেলা পহুৰ কাঁইট) ব্যৱহাৰ কৰিছিল আৰু কিছুমানে ৰূপৰ কাটাও পৰিধান কৰিছিল। আ-অলংকাৰৰ উপৰিও কোচ ৰাজবংশী তিৰোতাসকলে কিছুমান প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীও ব্যৱহাৰ কৰে, বিবাহিতা মহিলাই শিৰত সেঁদুৰ লয়।

নাৰীসকলৰ দৰে পুৰুষসকলেও এসময়ত অলংকাৰ পৰিধান কৰাৰ কথা জানিব পাৰি। “ৰাজবংশী পুৰুষে আংটি, মালা, গোট আদি পিন্ধিছিল। কাণতো অলংকাৰ পিন্ধিছিল।”(ভক্ত ৬৫)

উপৰোক্ত আলোচনাৰ পৰা কোচ ৰাজবংশী পুৰুষ আৰু মহিলাই পৰিধান কৰা অলংকাৰৰ বিষয়ে আভাস পাৰি।

৫.০.৪ কোচ ৰাজবংশী সকলৰ লোক আভৱণত বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱ :

সময়ৰ পৰিবৰ্তনৰ লগে লগে কোচ ৰাজবংশী সকলৰ লোক আভৱণত পৰিবৰ্তন পৰিলক্ষিত হয়। ইয়াৰ কাৰণ হৈছে বিশ্বায়ন। বিশ্বায়নে সকলো ক্ষেত্ৰতে আমূল পৰিবৰ্তন আনিছে। বৰ্তমান সময়ত কোচ ৰাজবংশী মহিলাসকলে ভিন্ন ৰঙীন ফুল থকা পাটানী পিন্ধাৰ লগতে ন ন ভিন্ন শৈলীৰ শাড়ী, মেখেলা চাদৰ আদিও পৰিধান কৰা পৰিলক্ষিত হয়। পাট, মুগা, কপাহী কাপোৰ আদিৰ মূল্যলৈ লক্ষ্য কৰি আজিকালি বজাৰত সুলভ মূল্যতে পোৱা বহুজাতিক কোম্পানীৰ দ্বাৰা আমদানি কৰা কাপোৰ বোৰ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। কিছুমানে পৰিবেশ-পৰিস্থিতি, স্থান - কাল ভেদে চলন ফুৰণত সুবিধাৰ বাবে চুৰিদাৰ, লং স্কার্ট, টি চাৰ্ট, টপ, জিনচ, কুর্টা, লেগিং আদি পৰিধান কৰে। আধুনিকতাৰ পৰাশত ভিন্ন ৰঙীন কাপোৰ, ফেরিক, পিটাৰ, এঙ্গোড়াৰী, বজাৰত সুলভ বিভিন্ন লেজ, পাইপিন, চুমকি, নানান ৰঙীন পতী ইত্যাদি বৰ্তমানৰ কোচ ৰাজবংশী সকলৰ সাজপাৰত সোমাই পৰিছে। সাম্প্রতিক সময়ত বিয়াৰ সময়ত বহুতে পাটানীৰ বাহিৰেও ন ন বিভিন্ন শৈলীৰ মেখেলা চাদৰো পৰিধান দেখা যায়। বৰ্তমান সময়ত সৰহভাগ চহৰমুখী হোৱাৰ ফলস্বৰূপে এক ব্যন্ততাপূৰ্ণ জীৱনশৈলীৰে জীৱন যাপন কৰিব লগা হৈছে। এনে ক্ষেত্ৰত যিকোনো সহজ লাভ্য বস্তুৰ প্ৰতি সকলোৰে আকৰ্ষিত হোৱাটো স্বাভাৱিক যিয়ে ব্যন্ততাপূৰ্ণ জীৱনত অলপ হ'লেও সকাহ দিয়ে। ইয়াৰোপৰি, আজিকালি Social Media (Facebook) ৰ মাধ্যমেৰে কিছুমান Online Business ৰ জৰিয়তে ‘পাটানী’ মেখেলা চাদৰৰ পৰা আৰম্ভ কৰি দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰত প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীৰ বিক্ৰী কৰাৰ এক প্ৰণগতা গঢ় লৈছে যিয়ে অতি কম সময়ত আৰু কম খৰচতে পাটানী আৰু অন্যান্য সামগ্ৰী ত্ৰয় কৰাৰ সহায়ক হয়। এনেবোৰ দিশে এচাম লোকক আৰ্থিক দিশত স্বচ্ছল কৰিছে আৰু আনফালে এচামক পৰম্পৰাগত ভাৱে সাজপাৰ প্ৰস্তুত কৰা কামৰ প্ৰতি থকা হাবিয়াস ধাউতি ক্ৰমাঘয়ে হুস কৰিছে নাৰীসকলৰ দৰে পুৰুষসকলৰ সাজপোছাকৰ ক্ষেত্ৰত পৰিবৰ্তন কৰিলক্ষিত হয়। বৰ্তমান সময়ত পুৰুষসকলে বিশেষকৈ ডেকাচামে ধুতি পিন্ধাৰ ক্ষেত্ৰত কম আগ্রহী হোৱা দেখা যায়। কেৱল কিছুমান অনুষ্ঠান, মাংগলিক কাৰ্য আদিত প্ৰয়োজন অনুসৰি ধুতি পিন্ধা

দেখিবলৈ পোরা যায়। আজিকালি পুরুষকলে লংপেন্ট, চার্ট, জিনচ, একচুট, ট্রাউজার, পাইজামা, কোট, জেকেট, কুর্টা আদি পরিধান কৰা দেখা যায়। সাম্প্রতিক সময়ত নৰ প্ৰজন্মৰ ঝচিবোধ আৰু সৌন্দৰ্যস্পৃহাৰ প্ৰতি যথেষ্ট সচেতনতা বাঢ়িছে আৰু তাৰ ফলশ্ৰুতিত বিভিন্ন শৈলীৰে চার্ট ডিজাইন কৰি পৰিধান কৰা পৰিলক্ষিত হয়। Online Shopping ৰ জৰিয়তে সুলভ আৰু কম সময়তে থলুৱাৰ লগতে পশ্চিমীয়া সংস্কৃতিৰ সৈতে জড়িত বিভিন্ন ধৰণৰ সাজ পোছাক ক্ৰয় কৰি পৰিধান কৰাত নৰ প্ৰজন্ম আগ্ৰহী হোৱা দেখা যায়।

সাজপাৰিৰ সমান্দৰূপকৈ বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱে কোচ ৰাজবংশী নাৰীৰ আ-অলংকাৰতো নতুনত্ব আনিছে। আজিকালি নাৰীসকলে পূৰ্বৰ অলংকাৰ কম পৰিধান কৰা দেখা যায় আৰু কিছুমান অলংকাৰৰ বিষয়ে আৱগত নহয়। বৰ্তমান সময়ত সোণ, ৰূপ আদিৰ উপৰিও বিভিন্ন ধৰণৰ ধাতুৰে নিৰ্মিত অলংকাৰ, প্লাষ্টিক, কাঁচ, কাঠ, বাঁহবেত ইত্যাদি সুলভ মূল্যতে পোৱা নানা ধৰণৰ অলংকাৰ পৰিধান কৰিবলৈ লৈছে। মণি মুকুতা খচিত, মিনাকৰা আধুনিক ডিজাইনৰ অলংকাৰৰ সাম্প্রতিক সময়ত সমাদৰ বৃদ্ধি পাইছে আৰু পুৰণি ডিজাইনৰ ব্যৱহাৰ ক্ৰমাঘয়ে কমি গৈছে।

সম্প্ৰতি কাণত পিঙ্কা আধুনিক ডিজাইনৰ ‘কাফ’, হাতৰ গাঁঠিত পিঙ্কা আধুনিক ডিজাইনৰ সোণৰ, ৰূপৰ আৰু অন্যান্য ধাতুৰে নিৰ্মিত ‘ৱেছলেড’, হাতৰ বা ভৰিৰ নখবোৰত বিভিন্ন ধৰণৰ Paint কৰা, খোপাত বক্সা আধুনিক শৈলীৰ পাথৰ খচিত খোপাৰ কাটা, ফুল ইত্যাদিয়ে আ-অলংকাৰৰ লগতে সৌন্দৰ্য চৰ্চাৰ এক নতুন Trend বা ধাৰা কঢ়িয়াই আনিছে।

ইয়াৰোপৰি, সাজপোছাকৰ লগত অলংকাৰ মিলাই পৰিধান কৰাটো আজিকালি এক ফেৰ্শনত পণিৰত হৈছে। বৰ্তমান সময়ত বজাৰৰ দোকানৰোৰত সুলভ ‘মৎগলসূত্ৰ’, কেঁচা সোণৰ গহনা, ‘City Gold’, ‘Manipuri Gold’, ‘Gold Plated’, ‘American Diamond’ ইত্যাদি বিভিন্ন ধৰণৰ গহনাই পৰম্পৰাগত গহনা তথা অলংকাৰৰ স্থান দখল কৰিছে।

সাম্প্ৰতিক কালত বিয়াৰ সময়ত কইনাই নতুন শৈলীৰে তৈয়াৰী ‘পাটানী’, মেখেলা চাদৰ’ পিঙ্কে, আধুনিক ডিজাইনেৰে বিভিন্ন মনি মুকুতাখচিত ‘সিতাপটি’, গলত ‘চিতাহাৰ’, হাতত ‘চুৰ’, ‘শংখ শাখা’, ‘ৰঙা শাখা’, ভৰিৰ গাঁঠিত ‘ঠেঁচেঞ্জা’, ভৰি আৰু হাতৰ আঙুলিত ‘আংটি’ আদি এতিয়াও বিদ্যমান।

বৰ্তমান সময়ত পুৰুষেও পৰিধান কৰা অলংকাৰৰ পৰিবৰ্তন দেখা যায়। সম্প্ৰতি, পুৰুষে এখন কাণত সোণৰ বা বেলেগ ধাতুৰে নিৰ্মিত অলংকাৰ পিঙ্কা দেখা যায়। হাতত সোণৰ, ৰূপৰ আৰু অন্য ধাতুৰে নিৰ্মিত ‘ৱেছলেট’ পৰিধান কৰে, গলত ‘চেইন’ বা মালা, হাতৰ আঙুলিত ‘আংটি’ আদি পৰিধান কৰা পৰিলক্ষিত হয়। ইয়াৰোপৰি আধুনিকতাৰ পৰশত ডেকাচামৰ কিছুমানে চেলাটুৰী, জিভা আদি অংগতো অলংকাৰ পৰিধান কৰা দেখা যায়।

৬.০০ উপসংহাৰ :

সময়ৰ গতিতে সংস্কৃতিও গতি কৰে। বৰ্তমান সময় বিশ্বায়নৰ সময়। সেয়ে সংস্কৃতিৰ উপাদানৰোৰতো বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱ পৰাটো আভাৱিক বুলি ক'ব পাৰি। সম্প্ৰতি, সাংস্কৃতিক, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক সকলো ক্ষেত্ৰতো বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱে নতুনত্ব আনিছে যদিও পুৰণি ঐতিহ্য একেবাৰে বৰ্জন কৰাটো উচিত নহয়। এনে কৰিলে জাতীয় সহাৰ পৰিচয় হেৰুওৱাৰ

উপক্রম ঘটে। এই ক্ষেত্রে উল্লেখযোগ্য যিকোনো বস্তুর দুটা দিশ থাকে-এটা ইতিবাচক দিশ আর আনটো নেতিবাচক দিশ। বিশ্বায়নরো এই দুটা দিশ নথকা নহয়। আমাৰ শিক্ষিত সমাজে চানি জাৰি চাই বিশ্বায়নৰ ইতিবাচক দিশটোহে আদৰি লোৱাৰ অধিক যত্নপৰ হোৱা উচিত।

প্ৰসংগ গ্ৰন্থপঞ্জী :

অধিকাৰী, শুকদেৱ (সম্পা)। বিশ্বায়ন আৰু অসমীয়া সংস্কৃতি (দ্বিতীয় খণ্ড)। নগাঁও : জাগৰণ
সাহিত্য প্ৰকাশন, ২০১২। মুদ্ৰিত।
দাস নিমালি। সংস্কৃতিৰ বেঙগি। গুৱাহাটী : চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১১। মুদ্ৰিত।
বৰুৱা, বিৰিষিং কুমাৰ। অসমৰ লোকসংস্কৃতি। গুৱাহাটী : বীণা লাইব্ৰেৰী ২০০৫। মুদ্ৰিত।
ভকত, দিজেন্দ্ৰ নাথ। অসমৰ কোচ বাজবংশী জনজাতি। গোলোকগঞ্জ : দ্বিতীয় প্ৰকাশ,
নবেন্দ্ৰ, ২০০৮। মুদ্ৰিত।
ৰাজখোৱা, অজন্তা (সম্পা)। উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ জনগোষ্ঠীয় সাজপাৰ আৰু আ-অলংকাৰ। গুৱাহাটী:
বনলতা প্ৰকাশন, ২০১৩। মুদ্ৰিত।
ৰাজখোৱা অজন্তা (সম্পা)। উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ বস্তু সংস্কৃতি-১। গোলাঘাট : প্ৰাগজ্যোতিকা
কাৰ্য কানন, ২০১৬। মুদ্ৰিত।

তথ্য দাতা :

১। শ্ৰীমতী শুকেন ৰায়, মহিলা, বয়স - ৬৬, তাৰিখ - ২৪ নবেন্দ্ৰ, ২০২০ চন

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 196-202

অৰঙণ শৰ্মাৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী : পৰীক্ষণ আৰু অভিনৱত্ব

ড° প্ৰণৱ ফুকন

সহযোগী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, সর্কপথাৰ মহাবিদ্যালয়

email. pronabdpfukon@gmail.com

সংক্ষিপ্তসাৰ

আধুনিক ভাৰতীয় নাট্য সাহিত্যৰ এগৰাকী যশস্বী নাট্যকাৰ অৰঙণ শৰ্মাৰ নাটকত বিষয়বস্তু আৰু নাটকীয় কলা কৌশলৰ সম্পৰ্কীয়কাৰ পৰিলক্ষিত হয়। শৰ্মাৰ শ্রীনিবাসণ ভট্টাচার্য আৰু চিৰলেখাৰ অভিব্যক্তিবাদী নাটক। আহাৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী এবচার্ড নাটকৰ দৰে একে। নাটকখনৰ কোনো অক্ষ আৰু দৃশ্য বিভাজন নাই। এটা পৰিপূৰ্ণ কাহিনীৰ পৰিৱৰ্তে একোটা বিশেষ পৰিস্থিতিবহে নাটকীয় ৰূপ দিয়া হৈছে। শৰ্মাৰ উৱখাৰ পজা, চিএৰে, পদ্মা-কুস্তী ইত্যাদি, অন্য এক অধ্যায়, পৰশুৰাম, বুৰঞ্জীপাঠ, কুকুৰনেটীয়া মানুহ, অঞ্জিগড় সামাজিক নাটক আৰু এই নাটকসমূহৰ উপস্থাপনশৈলী শৰ্মাৰ স্বকীয় তথা সুকীয়া। শৰ্মাৰ একমাত্ৰ বুৰঞ্জীমূলক তথা ঐতিহাসিক চৰিত্ৰৰ আলমত ৰচনা কৰা নাটকখন হ'ল নেপোলিয়ন আৰু ডেজিৰী। পুৰুষ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী ট্ৰেজিক। নাটকখনক এখন আধুনিক ট্ৰেজেডি বুলি ক'ব পাৰি। শৰ্মাৰ প্ৰকাশিত একমাত্ৰ অনাত্মৰ নাটক স্থাৱৰ ব উপস্থাপন ভাৰতীয় অনাত্মৰ নাটকৰ ইতিহাসতে অভিনৱ। শৰ্মাৰ তেওঁৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীক লৈ সম্পৰ্কীয়কা চলাইছে।

সূচকশব্দ : নাটক, উপস্থাপন শৈলী, পৰীক্ষণ, অভিনৱত্ব

০.২ অরতবণিকাঃ

আধুনিক ভাবতীয় নাট্য সাহিত্যের এগৰাকী যশস্বী নাটকাব অৰুণ শৰ্মাৰ নাটকত বিষয়বস্তু আৰুনাটকীয় কলা কোশলৰ সম্পৰ্কীয়া পৰিলক্ষিত হয়। শৰ্মাই অসমীয়া ভাষাত প্ৰথম এবচাৰ্ডখৰ্মী নাটক বচনাৰে অসমীয়া নাটকক এটা গতি প্ৰদান কৰিছে। শৰ্মাৰ নাটকত অকীয়া তথা লোকনাট্যৰ কলা-কোশলৰ প্ৰয়োগৰ লগতে পাশ্চাত্য নাটকৰ উপাদান প্ৰয়োগ কৰা দেখা যায়। এই আলোচনাত শৰ্মাৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীৰ আলোচনা দাঙি ধৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ'ল।

০.৩ অধ্যয়নৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু উদ্দেশ্যঃ

অৰুণ শৰ্মাৰ নাটকৰ গৱেষণামূলক অধ্যয়ন কৰি শৰ্মাৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীৰ বিষয়ে বিভিন্ন দিশ পোহৰলৈ আনা এই অধ্যয়নৰ লক্ষ্য। গতিকে এই অধ্যয়নৰ বাবে নিম্নোক্ত লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছে—

- শৰ্মাৰ অভিযোগিকৰাদী নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীৰ অধ্যয়ন আৰু আলোচনা কৰা।
- শৰ্মাৰ এবচাৰ্ডখৰ্মী নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীৰ বিষয়ে অধ্যয়ন আৰু আলোচনা কৰা।
- শৰ্মাৰ গহীন সামাজিক নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীৰ অধ্যয়ন আৰু আলোচনা কৰা।
- শৰ্মাৰ বৃঞ্জীমূলক নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীৰ অধ্যয়ন আৰু আলোচনা কৰা।
- শৰ্মাৰ আধুনিক ট্ৰেজেডী নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীৰ অধ্যয়ন আৰু আলোচনা কৰা।

০.৪ অধ্যয়ন পদ্ধতি আৰু অধ্যয়নৰ পৰিসৰঃ

অসমীয়া ভাষাত গৱেষণা সম্পৰ্কীয় যিকেইখন প্ৰথ আছে আৰু তাত গৱেষণা পদ্ধতি সম্পর্কে যিকেইটা পদ্ধতি উল্লেখ কৰিছে সেই পদ্ধতিকেইটা পৰম্পৰৰ সম্পর্কিত। পদ্ধতিসমূহত ইটোৰ মাজত সিটো পদ্ধতিৰ লক্ষণ আৰু বৈশিষ্ট্য নিহিত থাকে। এই অধ্যয়নৰ বাবে সৱীক্ষাত্মক পদ্ধতি প্ৰহণ কৰি বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰে আলোচনা কৰা হৈছে।

অধ্যয়নৰ বাবে অৰুণ শৰ্মাৰ প্ৰস্তুত প্ৰকাশিত নাটকসমূহকৰে সামৰি লোৱা হৈছে। শৰ্মাৰ উৰখা পজা, চিত্ৰে পদ্মা-কুসুম ইত্যাদি, অন্য এক অধ্যায় পৰশুৰাম, বৃঞ্জীপাঠ, বৃক্ষবনেটীয়া মানুষ, অগ্ৰিগড়, শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য, নেপোলিয়ন আৰু ডেজিৰী, পুৰুষ, স্বারূপ আৰু চিৰনেখা নাটককেইখনক আলোচনাৰ পৰিসৰত সামৰি লোৱা হৈছে।

১. অৰুণ শৰ্মাৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী

১.১ শৰ্মাৰ অভিযোগিকৰাদী নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীঃ

শৰ্মাৰ শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য এখন অভিযোগিকৰাদী নাটক। অভিযোগিকৰাদী নাটকত বাস্তৱক বাস্তৱকণে চোৱাৰ পৰিৱৰ্তে শিল্পীৰ নিজৰ মনৰ ভাবানুভূতিৰ দ্বাৰা তাক অতিৰঞ্জিত কৰা হয় এই নাটকতো অভিযোগ প্ৰদৰ্শনৰ বাস্তৱতাক নিবাৰণে নিজৰ মনৰ ভাবানুভূতিৰ দ্বাৰা অতিৰঞ্জিত কৰিছে। নিবাৰণৰ কাৰ্য-কলাপ যেনে ভেন্টিলেটৰৰ ভঙ্গ ফুটাৰে হাত সুমুৱাই দৰ্জাৰ হুক খোলা, ঘোঁৰা চেকুঁৰাই নাটকৰ প্ৰস্তুতি পৰ্যবেক্ষণ কৰা আৰু ইমানবোৰ প্ৰস্তুতি কৰাৰ পাছতো এজন মানুহো নাটক চাৰলৈ নহা আদি কথাবোৰে বাস্তৱক উলাই কৰি নাট্যকাৰৰ মনত বৰপ লোৱা কঞ্জনা বুলিহে বোধ হয়। এনেদৰে বাস্তৱক অসমানপ্যাতিক ৰূপত উপস্থাপন কৰি নাট্যকাৰে অভিযোগিকৰাদক সামৰি লৈছে। আনহাতে এইখন নাটকতেই প্ৰথম এবচাৰ্ড নাটকৰ সীমিত

লক্ষণ প্রকাশ পাইছে। আয়োনেঙ্কোর *The chairs* নাটকৰ বিষয়বস্তু আৰু নাট্য কৌশল উভয় দিশতে শৰ্মাৰ নাটকখনৰ সাদৃশ্য পৰিলক্ষিত হয়। অৱশ্যে অনুভূতিপ্ৰণ সংলাপ, এটা নিটোল কাহিনীৰ উপস্থাপন, চৰিত্ৰ সৃষ্টি আদি দিশৰ পৰা নাটকখনক এবছাৰ্ড নাটক বুলি ক'ব নোৱাৰিব। এবছাৰ্ড নাটকৰ দৰে ইয়াত সংলাপৰ অসংলগ্নতা নাই।

শৰ্মাৰ চিৰলেখাত এখন অভিব্যক্তিবাদী নাটক। নাটকখনৰ উপস্থাপন শৈলীও পৃথক। নাটকখনত এটা নিটোল কাহিনী নাই তাৰ পৰিৱৰ্তে সুনিৰ্দিষ্ট ঘটনাক্ৰম আছে। কিন্তু পৌৰাণিক চিৰলেখাৰ পৰিৱৰ্তে আধুনিক চিৰলেখাক উপস্থাপন কৰিছে। নাটকখনৰ উপস্থাপন শৈলী উপন্যাসৰ দৰে। সংলাপ বৰ্ণনাধৰ্মী আৰু অধিক পৰিমাণে ইংৰাজী শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰিছে। চৰিত্ৰসমূহে প্ৰতীকী ব্যঞ্জনা বহন কৰিছে।

১.২ শৰ্মাৰ এবছাৰ্ডধৰ্মী নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীঃ

শৰ্মাৰ আহাৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী এবছাৰ্ড নাটকৰ দৰে একে। নাটকখনৰ কোনো অঙ্ক আৰু দৃশ্য বিভাজন নাই। এটা পৰিপূৰ্ণ কাহিনীৰ পৰিৱৰ্তে একেটা বিশেষ পৰিস্থিতিবহে নাটকীয় কৃপ দিয়া হৈছে। কাহিনী আৰু চৰিত্ৰকেইটাৰ নাটকীয় কাৰ্যৰ লগত ওতঃপ্ৰোতঃ ভাৱে জড়িত হৈ পৰা এটি বিষয় হ'ল অপেক্ষা। এবছাৰ্ড নাট্যকাৰসকলে জীৱনক এক অন্তহীন প্ৰতীক্ষা বুলি দেখুৱাৰ খোজাৰ দৰে শৰ্মাৰ আহাৰত অন্তহীন অপেক্ষাৰ আৱৰ্তত থকা জীৱনৰ শূন্যতাৰ কথা উদঙ্গাই দিছে। আহাৰৰ বিশেষ চাৰিটা চৰিত্ৰ অৱচেতন মনত দেখা দিয়া অতীতৰ ঘটনাৰাজি আৰু চিন্তাক নাট্যৰূপ দিয়া হৈছে। এবছাৰ্ড নাটকৰ দৰে আহাৰ নাটকৰো চৰিত্ৰ, চৰিত্ৰৰ ক্ৰিয়াকলাপ নাটকীয় পটভূমি আদি সকলোতে প্ৰতীকধৰ্মীতাৰ প্ৰকাশ ঘটিছে। কাহিনী পৰিৱেশিত হৈছে অসংলগ্ন, অথহীন আৰু চুটি সংলাপৰ মাজেদি। এজনৰ সংলাপৰ পাছত আন এজনে আগবঢ়োৱা সংলাপত থাকিবলগীয়া। সংলগ্নতা আহাৰ নাটকত নথকা কথাটোৱে এবছাৰ্ড নাটকৰ লক্ষণৰ কথা সোঁৰৰাই দিয়ে। যেনে —

ধীৰেণঃ ভুই

নলিনীঃ সাপ

কমলঃ সমুদ্ৰ

নবীনঃ আকাশ (শৰ্মা, অৱগণ ৮৯)

ইয়াৰ উপৰি আহাৰ নাটকৰ সংলাপ কাব্যধৰ্মী। এবছাৰ্ড নাটকৰ বিভিন্ন উপস্থাপনেৰে সমৃদ্ধ আহাৰ নাটকখনৰ সন্দৰ্ভত সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাহী লিখিছে —

অৱগণ শৰ্মাৰ আহাৰ নামৰ নাটকখনত (Absurd) নাটৰ কৌশল অৱলম্বন কৰিছে।

ইয়াত গতানুগতিক নাটৰ কলা-কৌশল প্ৰযোজিত হোৱা নাই, সেই কাৰণে পানীৰ দৰে স্বচ্ছ আৰু সহজবোধ্য ঘটনা আৰু সুসংহত কাহিনীও বিচাৰি পোৱা নাযায়।

(শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ ২৯৬)

১.৩ শৰ্মাৰ গহীন সামাজিক নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীঃ

শৰ্মাৰ প্ৰথম মধ্যম নাটক হ'ল উৰখে/ পজাৰ উপস্থাপন শৈলীত এটা সুসংগঠিত কাহিনী আছে। কাহিনী, চৰিত্ৰ আৰু সংলাপৰ সুসময়ত উপস্থাপিত এইখনেই অংক বিভাজন দেখুৱাই বচনা কৰা শৰ্মাৰ একমাত্ৰ নাটক। বাস্তৱবাদী নাটক হিচাপে উৰখে/ পজাৰ সমকালীন সমাজ

বাস্তুরতাব ক্ষুবধাব সমালোচনা কৰা হৈছে। সামাজিকনাটক জিন্টিৰ উপস্থাপন শৈলী পৰম্পৰাগত নাটকৰ আহৰি। পাহাৰ-ভৈয়ামৰ সম্প্ৰীতিক উদ্দেশ্য কৰি বচনা কৰা জিন্টি এখন উদ্দেশ্যধৰ্মী সামাজিক নাটক। নাটকখন পাহাৰ-ভৈয়ামৰ সম্প্ৰীতি গঢ়াৰ উদ্দেশ্যৰে বচনা কৰিছে।

শৰ্মাৰ মথও নাটক চিত্ৰৰ উপস্থাপন শৈলীত বাস্তুৰবাদী নাটকৰ লক্ষণ পৰিলক্ষিত হয়। শ্ৰীনিবন্ধ আৰু বৈষম্যৰ চিত্ৰ প্ৰতিফলিত কৰিছে। মালিক পক্ষৰ লগত বিদোহী শৰ্মিকসকলৰ দৰ্শন বা সংঘাতৰ চূড়ান্ত কৃপক বাস্তুৱায়িত কৰা হৈছে। এনে ধৰণৰ সংঘাতৰ ছবি বাগাড় শ্ৰী, গলছুৱাৰ্থি আৰ্দি বাস্তুৰবাদী নাট্যকাৰসকলৰ নাটকত দেখিবলৈ পোৱা যায়। নাটকখনত পাশ্চাত্য বাস্তুৰবাদী নাটকৰ নিচিনাকৈ ভগুমি, দুৰ্নীতি আদিক একো-একোটা বাস্তুৰ সমস্যা বুলি গণ্য কৰি এইবোৰ উপস্থাপন কৰা হৈছে। নাটকখনত ব্ৰেখ্টীয় নাট্য কৌশলৰো প্ৰভাৱ আছে। ব্ৰেখ্টীয় নাটকৰ দৰেই চিত্ৰৰ নাটকখনো সমাজ বাস্তুৱাক ভিত্তি কৰি বচনা কৰিছে আৰু নাটকখনত এক সমাজবাদী দৃষ্টিভঙ্গী আছে। ব্ৰেখ্টীয় নাটকৰ দৰে অমৰে বক্তাৰ ভূমিকা লৈ দৰ্শকক নাটকৰ কাহিনীৰ ব্যাখ্যা কৰিছে। চৰিত্ৰৰ সৈতে একাই হোৱাৰ পৰিৱৰ্তে এনেদৰে ঘটনাৰ বিৱৰণী দি মূল চৰিত্ৰটোৱে অভিনয়ত ভাগ লোৱা কাৰ্য এপিক থিয়েটাৰৰ লক্ষণ।

শৰ্মাৰ পদ্মা-কুন্তী ইত্যাদিনাটকৰ উপস্থাপন শৈলী বাস্তুৰবাদী নাটকৰ দৰেই বাস্তুৰ জীৱনৰ সমস্যাৰ অৱতাৰণা কৰি শেষত সমাধানৰ পথ আগবঢ়াইছে। একাংকিকা নাটকৰ লক্ষণ এই নাটকখনত ৰক্ষিত হৈছে। আৰম্ভণিতে ঘটনাৰ শীঘ্ৰবিন্দু উপস্থাপন কৰি ক্ৰমে ইয়াক পৰিণতিৰ ফালে লৈ যোৱা হৈছে। কৌশলেৰে প্ৰধান সমস্যাটোৰ মাজলৈ আন বিষয় টানি আনি সমাজ বাস্তুৱাক আন দিশ উন্মোচিত কৰা হৈছে। বাস্তুৰধৰ্মী সামাজিক নাটক বাঘজালৰ উপস্থাপন শৈলী ইবছেনীয় বাস্তুৰবাদী নাটকৰ আহৰি। এটা নিটোল কাহিনী, বিকাশশীল চৰিত্ৰ আৰু চৰিত্ৰন্যায়ী ৰচিত সংলাপৰ সুসময়ত নাটকখন নিৰ্মাণ কৰিছে। ইবছেনীৰ নাটকৰ দৰে এইখন নাটকতো সমস্যাৰ আলোচনা আছে। নাটকখনত সাম্যবাদী আদৰ্শৰ প্ৰচাৰধৰ্মীতা প্ৰকাশ পাইছে। নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী প্ৰতীকধৰ্মী। ক'লা বাধ আৰু বাঘজাল দুয়োটাই প্ৰতীকী অৰ্থ বহন কৰিছে। বাঘজাল গোঁষ্ঠা কৰ্মক বিদোহৰ প্ৰস্তুতিৰ প্ৰতীকৰণে ব্যৱহাৰ কৰিছে।

শৰ্মাৰ অন্য এক অধ্যায় নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী সৰল। নাটকখনৰ আংগিকৰ কোনো পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা চলোৱা নাই। নাটকখনৰ আৰম্ভণিৰ পৰা সামৰণিলৈকে সমগ্ৰ কাহিনী একেটা কোঠাৰ দৃশ্যৰ ভিতৰতে সামৰি লোৱা হৈছে। নাটকখনৰ উপস্থাপন শৈলীলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় নাটকৰ উপাদান কাহিনী, চৰিত্ৰ আৰু সংলাপতকৈ বিষয়বস্তুৱে অধিক গুৰুত্ব লাভ কৰিছে।

অসমীয়া নাট্য সাহিত্যত শৰ্মাৰ পৰশুৰাম নাটকখন অভিনৱ উপস্থাপন। নাটকখনৰ উপস্থাপনত নাট্যকাৰে পশ্চাত অৱলোকন (Flashback) পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰিছে। নাটকখনৰ উপস্থাপন শৈলীৰ বিষয়ে নৱেন পাটগিবীয়ে লিখিছে —

... সমাজৰ অনুকৰ গলি-বস্তিত বসবাস কৰা মানুহৰ চৰিত্ৰৰ মাজত নিশ্চেদে
লুকাই থকা মৰম-চেনেহ, বন্ধুত্বৰ পৰ্যবেক্ষণমূলক চিৰায়ন নাটকখনৰ
মনকৰিবলগীয়া দিশ, প্লট, সংলাপ, চৰিত্ৰ - পতিটো ক্ষেত্ৰতে নাট্যকাৰৰ বাহল্যবৰ্জিত
মার্জিত আৰেদেন। 'পৰশুৰাম' অৱজ্ঞাই অনুকৰণলৈ ঠেলি দিয়া শিশু এটিৰ হাদয়
বিদাৰক আৰুকখন। (পাটগিবী ১১৭)

পৰশুৰাম নাটকত পোহৰৰ ব্যৱস্থাৰ বিশেষ প্ৰয়োগেৰে দৃশ্য পৰিৱৰ্তনৰ নিৰ্দেশনা আছে।

নাটকখনৰ কাহিনী, চৰিত্র আৰু সংলাপৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় চৰিত্রই অধিক প্ৰাধান্য পাইছে সেয়ে পৰশুৰাম ক চৰিত্রপথান নাটক আখ্যা দিব পাৰি। মূল চৰিত্র পৰমাই সংঘটিত কৰা গৰ্ভৱতী মহিলাৰ হত্যাবোৰ মনস্তাত্ত্বিক। সি হত্যাকাৰীলৈ ৰাপাস্তবিত হোৱা কাৰ্য মনস্তাত্ত্বিক সেই দিশৰ পৰা নাটকখন মনস্তাত্ত্বিক।

বুৰঞ্জীপাঠ নাটকখনৰ শৈলীৰ অভিনৱত্ব আছে। শৰ্মাই নাটকখন ব্ৰেখ্টীয় নাট্যৰীতিৰে উপস্থাপন কৰিছে। নাটকখনৰ কথাবস্তু আৰু নাট্য কৌশল উভয় দিশতে ব্ৰেখ্টৰ নাট্যাদৰ্শৰ লক্ষণ পৰিলক্ষিত হয়। নাটকৰ কাহিনীৰ বৰ্ণনাৰ মাজত নিহিত উদ্দেশ্যৰ ব্ৰেখ্টৰ নাটকৰ উদ্দেশ্যৰ সৈতে সাদৃশ্য আছে। কাহিনীৰ পটভূমি অতীতৰ হ'লেও দৰ্শকে অতীতৰ সংগ্ৰামী ব্যক্তিৰ পৰিচয় পাই প্ৰেৰণা লাভ কৰে। ব্ৰেখ্টৰ চিন্তা আৰু আদৰ্শই এই কথাকেই সমৰ্থন কৰিছিল। নাট্যকৌশলৰ ক্ষেত্ৰত ব্ৰেখ্টৰ নাটকৰ লগত বুৰঞ্জীপাঠ নাটকৰ সাদৃশ্য আছে। পোষ্টৰ নাটকখনত শিশুৰ অম, বন্দ্ৰ, শিক্ষা আৰু বাসস্থানৰ সমস্যাক উপস্থাপন কৰিছে। নাট্যকাৰে পোষ্টৰক 'শিশু নাটক' বুলি অভিহিত কৰিছে। (শৰ্মা, অৱণ ৪৬৭) নাটকীয় উপাদান কাহিনী, চৰিত্র আৰু সংলাপৰ সমন্বয়ত শিশু একাংকিকা পোষ্টৰ উপস্থাপন কৰিছে। সমাজ বাস্তৱতাৰ ছবি অংকন কৰা নাটকখনত এটা ব্যৱহাৰক দৃষ্টিভঙ্গী প্ৰকাশ পাইছে।

শৰ্মাৰ কুকুৰনেচীয়া মানুহ নাটকখনৰ উপস্থাপন শৈলী অভিনৱত্বে ভৱা। বিষয়বস্তু আৰু অংগীক দুরোটা দিশতে নাটকখনত অভিনৱত্ব আছে। ছফ্ফমূল মানুহৰ চিৰবঞ্চনাৰ সত্য প্ৰকাশক নাটকখনৰ বিষয়বস্তুৰ বিষয়ে নাটককাৰে কৈছে —

... ছফ্ফমূল মানুহ যেতিয়া সংখ্যালঘু হিচাবে পৰিগণিত হয়, তেতিয়া তেওঁলোকৰ জীৱনৰ কি পৰিগতি হয়। প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ, নাইবা মানৱ-কৃত বাজনেতিক-অথনেতিক আদি কোনো কাৰণত কেতিয়াৰা একোটা জনগোষ্ঠী মূলৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ পৰে... অবদমিত। (শৰ্মা, অৱণ ১৬৪)

নাটকখন বিষয়বস্তুৰ অভিনৱত্বৰ লগতে চৰিত্ৰসমূহো বিশেষ বৈশিষ্ট্য প্ৰকাশক আৰু একো একোটা শ্ৰেণীক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। সংলাপত বিভিন্ন মহৎ প্ৰস্তুৰ উল্লেখ আৰু কবিতাৰ স্তৱক সন্নিৱিষ্ট কৰিছে।

তাৰিখড় নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী মনস্তাত্ত্বিক বিষয় আধাৰিত। শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য নাটকৰ নিবাৰণৰ কল্যা নন্দিনীয়েই এই নাটকৰ নায়িকা আৰু দুৱৰা চৰিত্ৰটো নিবাৰণৰ দৰে নিৰ্মাণ কৰিছে। নায়িকা নন্দিনী আৰু তেওঁৰ পিতৃ নিবাৰণৰ সম্পর্কটোক 'ইলেক্ট্ৰা কমপ্লেক্স' ফ্ৰয়েডীয় মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বৰ মাজেৰে বিচাৰ কৰা হৈছে। অদিতিৰ আত্মকথা নাটকখন তেওঁখেতৰ দ্বাৰা বচিত ত্ৰিজীৰ তত্ত্বায়খন নাটক। নাটকখনৰ উপস্থাপন শৈলীত ব্ৰেখ্টীয় নাট্য-কৌশলৰ প্ৰয়োগ কৰিছে। ব্ৰেখ্টীয় নাট্য কৌশল বিচ্ছিন্নকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ ব্যৱহাৰ কৰিছে। দৰ্শকৰ সৈতে মঢ়ৰ কাৰিকৰীৰ সৈতে প্ৰত্যক্ষ যোগাযোগেৰে অদিতিয়ে কাৰ্য-কাৰণ বিশ্লেষণ কৰাৰ দ্বাৰা মহাকাৰিক নাটকৰ কৌশল শৰ্মাই প্ৰয়োগ কৰিছে।

শৰ্মাৰ ভ্ৰাম্যমান নাট্যদলৰ মধ্যত অভিনয়ৰ বাবে বচিত একমা৤ নাটকখন হ'ল চক্ৰবৃহৎ। বাজনেতিক বিষয়বস্তুৰে বচিত সামাজিক নাটক চক্ৰবৃহৎ এটা কাহিনী নিৰ্মাণ কৰিছে। নাটকখনৰ

উপস্থাপন শৈলীত ইবছেন আর ব্রেক্ট্র উপাদান পরিলক্ষিত হয়। ইবছেন সমস্যামূলক নাটকৰ সংলাপৰ দৰে এই নাটকখনতো চৰিত্ৰৰ সংলাপ বিশেষকৈ মানস আৰু ৰবীন চৰিত্ৰৰ সংলাপ বজ্জ্বাতাধৰ্মী হৈ উঠিছে। আনহাতে ব্ৰেক্ট্রীয় উপাদানো পৰিলক্ষিত হয়। দশকৰ সৈতে চৰিত্ৰৰ ভাৱ বিনিময় আৰু সমদল, বৃন্দগীতি, ফলক আদিৰ ব্যৱহাৰ ইয়াৰ নিৰ্দৰ্শন।

১.৪ শৰ্মাৰ বুৰঞ্জীমূলক নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী

শৰ্মাৰ একমাত্ৰ বুৰঞ্জীমূলক তথা ঐতিহাসিক চৰিত্ৰৰ আলমত বচনা কৰা নাটকখন হ'ল নেপোলিয়ন আৰু ডেজিৰী। নাটকখনত নেপোলিয়নৰ প্ৰেম, বৰ্ধনা, সাহস, বীৰত্ব, যুদ্ধজয় আৰু জীৱনৰ অস্তিম সময়ৰ কৰণতাক কাহিনীৰূপত উপস্থাপন কৰিছে। কাহিনীৰ গঠন পৰম্পৰাগত নাটকৰ সৈতে সাদৃশ্য আছে। নাটকখনৰ কিছুমান গৌণ চৰিত্ৰৰ মুখৰ সংলাপৰ মাজত পাৰ্থক্য বক্ষা হোৱা নাই। কাহিনী, চৰিত্ৰ আৰু সংলাপৰ সুসময়ত ঐতিহাসিক সত্য চৰিত্ৰ নেপোলিয়নৰ কাহিনী আৰু জীৱনৰ কৰণ সমাপ্তিৰ সুন্দৰ উপস্থাপন কৰিছে।

১.৫ শৰ্মাৰ আধুনিক ট্ৰেজেডী নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী :

শৰ্মাৰ পুৰুষ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী ট্ৰেজিক। নাটকখনক এখন আধুনিক ট্ৰেজেডি বুলি ক'ব পাৰি। মানুহৰ নীতি-মৰ্যাদা আৰু কামনাক কৰণভাৱে আঘাত দিব পৰাকৈ আৰু ব্যক্তিসন্তাক শোচনীয়ভাৱে বিপৰ্যস্ত কৰি দিব পৰাকৈ পুৰুষ নাটকখন এক ট্ৰেজিক কাহিনীৰে সমৃদ্ধ। নাটকৰ কাহিনী ভাবপূৰ্ণান্বয় আৰু সৰল। চৰিত্ৰৰ ভাৱৰ দৰ্শনৰ তীব্ৰ সংবেদনেৰে বস সৃষ্টিয়েই নাটকখনৰ লক্ষ্য। নাটকখনৰ বিষয়ে সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাহি লিখিছে—

নাটকখনত যি ট্ৰেজিক পৰিণতি দেখুওৱা হৈছে সি সুকান্তৰ একান্ত ব্যক্তিগত
ট্ৰেজেডী বুলি ক'ব নোৱাৰি। ই পুৰুষৰ ট্ৰেজেডী। এক শ্ৰেণী নৰীৰ হাতত পুৰুষ
সদায় ক্ৰীড়নক স্বৰূপ, যি নৰীয়ে পুৰুষক চাকৰীৰ জন্মৰ দৰে নিজৰ কথামতে
উঠ-বহু কৰি বশ কৰি ৰাখিবলৈ বিচাৰে।

(শৰ্মাৰ, সত্যেন্দ্ৰ নাথ : সাম্প্রতিক অসমীয়া নাটক আৰু আধুনিকতা ২৯৬)

নাটকখনৰ ফুটুকা চৰিত্ৰটো শ্বেইঞ্চৰ্পীয়েৰ নাটকৰ ক্লাউন চৰিত্ৰৰ দৰে। এই চৰিত্ৰটোৰ মাজত ব্ৰেক্ট্রৰ মহাকাব্যিক নাটকৰ বিচ্ছিন্নকৰণ (Alienation) প্ৰক্ৰিয়াৰ প্ৰয়োগ হৈছে। ফুটুকাৰ ব্যক্তব্যৰেই নাটকৰ দৃশ্য পৰিৱৰ্তন ঘটোৱা হৈছে। ফুটুকাৰ শংকৰবদেৱৰ অংকীয়া নাটকৰ সুত্ৰাধাৰৰ দৰে। শৰ্মাহি পুৰুষ নাটকখন এটা ভাবধৰ্মী কাহিনী, ট্ৰেজিক চৰিত্ৰ আৰু কাব্যিক গুণসমূহৰ সংলাপৰ সময়ত উপস্থাপন কৰিছে।

১.৬ শৰ্মাৰ অনাত্মাৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী :

শৰ্মাৰ প্ৰকাশিত একমাত্ৰ অনাত্মাৰ নাটক স্থাৱৰ উপস্থাপন ভাৱতীয় অনাত্মাৰ নাটকৰ ইতিহাসতে অভিনৰ। ভাৱতৰ আকাশবাণীৰ সকলোৱোৰ কেন্দ্ৰৰ ভিতৰত এইখনেই সৰ্ব প্ৰথম প্ৰচাৰিত কান্ডানিক বিজ্ঞান ভিত্তিক অনাত্মাৰ নাটক (Science Fiction)। অতীত বীক্ষণ পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰি কাহিনী উপস্থাপন কৰিছে।

২. শৰ্মাৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলীৰ বৈশিষ্ট্য :

শৰ্মাৰ নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী স্বকীয়। নাটকৰ উপাদান কাহিনী, চৰিত্ৰ আৰু সংলাপৰ সময়ত উপস্থাপন কৰিছে। দৃশ্য আৰু অক্ষ বিভাজনৰ কোনো নিয়ম মানি চলা নাই।

অভিব্যক্তিবাদী নাটক শ্রীনিবাবণ ভট্টাচার্যের উপস্থাপন শৈলীত দেখা যায় নাটকখনৰ নিবাবণ চৰিত্ৰটোৱে বাস্তৱক উপলব্ধি কৰাৰ পৰিৱৰ্তে ভাবাৰেগক অধিক গুৰুত্ব দিছে। আনহাতে চিত্ৰলেখা নাটকৰ উপস্থাপন শৈলী উপন্যাসৰ দৰে। নাটকখনত পোহৰৰ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা দৃশ্যাংশৰ সলনি কৰিছে আৰু কোনো অক্ষ বা দৃশ্য বিভাজন নাই। আহাৰ উপস্থাপনত এবছাৰ্ড নাটকৰ কৌশল প্ৰয়োগ কৰিছে। সংলাপত একেটা শব্দকে বাবে বাবে ব্যৱহাৰ কৰি জীৱনৰ একধেয়ামি আৰু গতানুগতিকতাক প্ৰকাশ কৰিছে। শৰ্মাহি ব্ৰেথ্টীয় নাট্য শৈলীৰে বাঘজাল, চিত্ৰৰ আদি নাটকৰ উপস্থাপন কৰিছে। লোকনাট্যৰ চৰিত্ৰ আহিৰে নাটকৰ চৰিত্ৰ সৃষ্টি কৰিছে আৰু এই চৰিত্ৰসমূহে নাট্য কাহিনীৰ বৰ্ণনা কৰাৰ লগতে চৰিত্ৰৰ বিষয়ে আভাস দিছে। নাটকত চৰিত্ৰই মুখ্য পিন্ধিও ওলাইছে। শৰ্মাহি বাস্তৱবাদী নাটক বচনা কৰি একেটাকৈ সমস্যা উপস্থাপন কৰিছে।

প্ৰসংগ প্ৰস্তুপঞ্জী :

প্ৰাথমিক উৎস :

ক) অসমীয়া গ্ৰন্থ :

শৰ্মা, আৰণ। অৱলে শৰ্মাৰ নিৰ্বাচিত নাটক। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০০৬। মুদ্ৰিত।

———। চিত্ৰলেখা, প্ৰকাশক। গুৱাহাটী, তেজপুৰ : জে বি প্ৰডাকচন (তেজপুৰ) চিন্তামণি প্ৰকাশন (গুৱাহাটী), ২০১০। মুদ্ৰিত।

———। উৰুখা / পজা। গুৱাহাটী : বৰুৱা এজেন্সি, ১৯৬০। মুদ্ৰিত।

———। জিন্টি। গুৱাহাটী : বৰুৱা এজেন্সি, ১৯৬২। মুদ্ৰিত।

———। (সম্পা.)। অনাত্মৰ নাট্যাবলী। গুৱাহাটী : অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০০৮। মুদ্ৰিত।

গৌণ উৎস :

ক) অসমীয়া

কলিতা তালুকদাৰ, শুভঙ্কী। আধুনিক অসমীয়া নাটকত পাশ্চাত্য নাট্যধাৰাৰ উপাদান। গুৱাহাটী : চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১২। মুদ্ৰিত।

চেতিয়া, যোগেন। আধুনিক নাট্যকলা। যোৰহাট : যোগেন চেতিয়া, ১৯৯৩। মুদ্ৰিত।

———। নাটকৰ কাপৰীতি আৰু মধ্যায়ন। শিৰসাগৰ : তিলোত্তমা চেতিয়া, ২০০৩। মুদ্ৰিত।

পৰাশৰ, অনুভৱ। আলোকপাত অৱলে শৰ্মাৰ সৃষ্টিকৰ্মত এড়মুকি। গুৱাহাটী : চিন্তামণি প্ৰকাশন, ২০০৮। মুদ্ৰিত।

ভৰালী, শৈলেন। অসমীয়া নাটক : স্বৰাজোৱাৰ কাল। গুৱাহাটী : চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০০৮। মুদ্ৰিত।

ভট্টাচার্য, বঙ্গন। অৱলে শৰ্মাৰ নাটক সমীক্ষাঙ্ক বিশ্লেষণ। গুৱাহাটী : পূৰ্বাঞ্চল প্ৰকাশ, ২০১৪।

মুদ্ৰিত।

শইকীয়া, অজিৎ (সম্পা.)। ছশ্য বছৰৰ অসমীয়া নাটক প্ৰম্পৰা আৰু পৰিৱৰ্তন। দুলীয়াজান : পথাৰ প্ৰকাশন, ২০০৮। মুদ্ৰিত।

শইকীয়া, নগেন : সাহিত্য- বাদৈচিত্ৰ্য। ডিঝিগড় : কৌন্সেল প্ৰকাশন, ২০০৩। মুদ্ৰিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 203-211

অনুৰাধা শৰ্মা পূজাৰীৰ ইয়াত এখন অৱণ্য আছিল উপন্যাসত প্রতিফলিত প্ৰকৃতি চিৰণ আৰু বাস্তৱতা

ড° ভাস্কুলজিও বৰা

সহকাৰী আধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, এল টি কে কলেজ, লাখিমপুৰ

সংক্ষিপ্তসাৰ

সাহিত্যৰ এটি ভাগ হৈছে উপন্যাস সাহিত্য। অসমীয়া সাহিত্যত উপন্যাসৰ জন্ম হয় অৱগোদৰ যুগতে। পৰৱৰ্তী সময়ত জোনাকী বা বেজবৰুৱা যুগত অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যৰ বিকাশৰ স্তৰটি গঢ় লৈ উঠে। সময়ৰ দ্রুত পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে সাহিত্যৰ অন্যান্য শাখাবোৰৰ দৰেই উপন্যাসৰো কাহিনী আৰু আংগিকৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিল। দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ বিভীষিকাই মানুহৰ মনোজগতৰ পৰিৱৰ্তন সাধন কৰাৰ লগে লগে অন্যান্য বিভাগবোৰৰ দৰেই অসমীয়া উপন্যাসলৈও পৰিৱৰ্তন আহিল। সামাজিক, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক, বিজ্ঞান, মনস্তত্ত্ব আদি বিভিন্ন বিষয়ত উপন্যাসিকসকলে উপন্যাস বচনাত মনোনিৰেশ কৰিলে। অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যৰ এগৰাকী জনপ্ৰিয় উপন্যাসিক হ'ল অনুৰাধা শৰ্মা পূজাৰী। এগৰাকী প্ৰকৃতিৰ চিশাবিদ হিচাপে বচনা কৰা ‘ইয়াত এখন অৱণ্য আছিল’ শীৰ্ষক উপন্যাসখনে প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য আৰু এই প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যসমূহ ধৰ্মসৰ কাৰণসমূহ অতি সুন্দৰভাৱে বৰ্ণনা কৰিছে। উপন্যাসখনৰ মাজেৰে প্রতিফলিত হৈছে প্ৰকৃতিৰ বিনন্দীয়া ৰূপ আৰু প্ৰকৃতি ধৰ্মসৰ নিদৰণ ৰূপ। এই গৱেষণা পত্ৰখনিৰ মাজেৰে উপন্যাসখনত প্রতিফলিত হোৱা প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য আৰু প্ৰকৃতি ধৰ্মসৰ চিৰ কেনেদেৰে প্রতিফলিত কৰা হৈছে তাৰ বৰ্ণনা কৰা।

সূচক শব্দ : অৱণ্য, জীৱ-জন্তু, গচ্ছ-গচ্ছনি, পাহাৰ, নদী

০.১ অরতবণিকা :

ইংরাজী ‘Nature’ শব্দের প্রতিশব্দ কপেটে অসমীয়াত ‘প্ৰকৃতি’ শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰা হয়। বিভিন্ন সাহিত্যত প্ৰকৃতিৰ ছবি ভিন্ন ধৰণে অংকিত হৈছে। পাশ্চাত্য কবি রড়ছৰথ, বাইৰণ, কিট্ছ প্ৰভৃতি কবিসকলৰ কবিতাত প্ৰকৃতিৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়। অসমীয়া সাহিত্যতো প্ৰাকশংকৰী যুগৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সাম্প্রতিক সময়লৈকে বিভিন্ন গবাকী সাহিত্যিকৰণ সাহিত্য বচনাত প্ৰকৃতি মূৰ্তমান হৈ উঠিছে। অসমীয়া বোমাস্টিক সাহিত্যত প্ৰকৃতিৰ মেনেদেৰে বন্দনা কৰা হৈছে, প্ৰকৃতিৰ শাস্ত্ৰ-সমাহিত ছবি এখন যিদেৱে চিত্ৰিত কৰা হৈছিল, পৰৱৰ্তী সময়ত প্ৰকৃতিৰ এই সুন্দৰতাৰ পৰিৱৰ্তে প্ৰকৃতিৰ অৱক্ষয়ৰ কপ এটি সাহিত্যসমূহত প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা গ'ল। প্ৰকৃতিৰ বন্দনাৰে বিপৰীতে প্ৰকৃতি ধৰংসৰ চিত্ৰ সাহিত্য সমূহত প্ৰতিফলিত হ'বলৈ ধৰিলে।

আমি প্ৰত্যোকগবাকীয়ে প্ৰকৃতিৰ সন্তান। প্ৰকৃতিৰ সৃষ্টিবাজিয়ে আমাৰ জীয়াই থকাৰ সম্পদ। প্ৰকৃতিৰ সন্তান হিচাপে প্ৰকৃতিক লালন-পালন কৰাতো আমাৰ নৈতিক দায়িত্ব। কিন্তু তাৰ বিপৰীতে আমি মানৰ সমাজে অহৰ্নিশে চলাই আহিছোঁ প্ৰকৃতিৰ ধৰংসলীলা। অনুৰাধা শৰ্মা পূজাৰীৰ ইয়াত এখন অৱগ্য আছিল শীৰ্ষক উপন্যাসখনতো চিত্ৰিত হৈছে অসমৰ প্ৰকৃতিৰ সম্পদসমূহ। উপন্যাসখনৰ কেন্দ্ৰবিন্দু যদিও গুৱাহাটীৰ সমীপৰ 'আমচং বনাঞ্চল' তথাপি এই উপন্যাসখনে যেন চিত্ৰিত কৰিছে সমগ্ৰ অসমৰ প্ৰতিচ্ছবি।

০.২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

- ১। উপন্যাসখনত প্ৰতিফলিত প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য বিশ্লেষণ কৰা
- ২। প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য বিনষ্ট হোৱাৰ মূল বিষয়সমূহ আলোচনা কৰা
- ৩। নৱ প্ৰজন্মৰ বাবে অচিনাকি বিভিন্ন জীৱকূলৰ পৰিচয় দাঙি ধৰা

০.৩ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

গৱেষণা পত্ৰখনি প্ৰস্তুত কৰিবৰ বাবে বৰ্ণনাভক আৰু বিশ্লেষণাভক দুয়োটা পদ্ধতিৰে সহায় লোৱা হৈছে।

০.৪ উৎস :

গৱেষণা পত্ৰখনি প্ৰস্তুত কৰোঁতে মুখ্য উৎস হিচাপে অনুৰাধা শৰ্মা পূজাৰীৰ ইয়াত এখন অৱগ্য আছিল শীৰ্ষক উপন্যাসখন লোৱা হৈছে আৰু গৌণ উৎসৰ বাবে কেইবাখনো প্ৰসংগ পুঁথিৰ সহায় লোৱা হৈছে।

০.৫ বিষয়ৰ পৰিচয় :

অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্য আৰু সংবাদজগতৰ এগৰাকী পৰিচিত ব্যক্তি অনুৰাধা শৰ্মা পূজাৰী। হৃদয় এক বিজ্ঞাপন, এজন সঁশ্ৰবৰ সন্ধানত, বনাঞ্চল, চাহেবপুৰাৰ বৰষুণ, বৰাগী নদীৰ ঘাট, অট'গ্রাফ, নাহৰৰ নিবিবিলি ছাঁ, সোণ হৰিণৰ চেঁকুৰ, মেৰেংআদিকে ধৰি বহু গ্ৰন্থ বচনাৰে অসমীয়া সাহিত্যক সমৃদ্ধিশালী কৰিছে। ২০১৮ চনত প্ৰকাশিত 'ইয়াত এখন অৱগ্য আছিল' তেখেতে বচনা কৰা এখন সামাজিক উপন্যাস। উপন্যাসখনত অসমৰ প্ৰযুক্তি বিশ্লেষকে গুৱাহাটীৰ সমীপৰ 'আমচং বনাঞ্চল'ৰ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য আৰু এই প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যসমূহ কেনেদেৰে ধৰংস হৈছে তাৰ বৰ্ণনা বহুলভাৱে দাঙি ধৰিছে।

‘उपन्यासिकगराकीये उपन्यासখনত প্রথমেই উল্লেখ কৰিছে ‘আজিকালি পূৰ্বৰ দৰে চৰাই, জীৱ-জষ্ট নাই। হাতী আহে বছৰ জুৰি। বাজপথত খাদ্য বিচাৰি বিচৰণ কৰে...মানুহে অৱণ্য আৰু মহানগৰৰ সংঘাতৰ সন্ধিক্ষণত মই যিদৰে সাক্ষী, আপুনিও নিশ্চয় আজি নহ’লেও কাইলৈ হৈ পৰিব অসহায় সাক্ষী।’ উপন্যাসখনত প্ৰকৃতিৰ চিত্ৰৰ সমান্তৰালভাৱে প্ৰকৃতি পৰিৱৰ্তন, প্ৰকৃতিৰ পৰিৱৰ্তনৰ কাৰণসমূহ অতি নিখুঁতভাৱে বিশ্লেষণ কৰিছে। আমাৰ এই গবেষণা পত্ৰখনিত প্ৰকৃতিৰ ভৱপূৰ সৌন্দৰ্যতা আৰু সৌন্দৰ্য ধৰ্মস হোৱাৰ চিত্ৰসমূহ উপন্যাসখনত কেনেদৰে প্ৰতিফলিত হৈছে তাৰ পুঁখানুপুঁখ বিশ্লেষণ কৰা হ’ব।

০.৬ উপন্যাসখনৰ সামগ্ৰিক বিশ্লেষণ :

উপন্যাসখন আৰম্ভ হৈছে নায়িকাগৰাকীৰ ভৱিধন ভগাৰ পাছৰে পৰা। ভৱিধন ভগাৰ পিছত কোঠাতে আৱদ্ধ হৈ পূৰ্বৰ স্মৃতিত বিলীন হৈ আছে। চানফ্রান্সিসকোত প্ৰশান্ত সাগৰৰ বালিৰ চিক্ৰিকনিত তেওঁতে কেনেদৰেৱন্দ্বপুত্ৰৰ বালিৰ বালিছন্দাৰ চিক্ৰিকনি অনুভৱ কৰিছিল, তেনেকুৱা কিছুমান ভাৱনাই তেওঁক আগুৰি আছিল। চিক্ৰিসকৰ পৰামৰ্শত ডেৰমাহ খোজ কাৰ্ডিৰ নোৱাৰা নায়িকাগৰাকীয়ে ঘৰৰ দক্ষিণ থিৰিকীখনেৰে সূৰ্যৰ পোহৰ আহাৰ লগে লগে তেওঁৰ সন্মুখলৈ আহে সেউজ নীলা পাহাৰখন। মাধুৰীয়ে তেওঁৰ আগত ব্যক্তি কৰা ঘৰ খালী কৰিবলৈ লোৱা সিদ্ধান্ত, পাহাৰখনৰ পৰা তেওঁলোক আঁতিৰ আহিবলগীয়া সান্তান্য কাৰণ বৰ্ণনাই উপন্যাসখনৰ মূল বিষয়। পৰৱৰ্তী সময়ত উপন্যাসখনত নায়িকাগৰাকী সুস্থ হৈ উঠাৰ পৰৱৰ্তী সময়ত আমচাং বনাধ্বল ভৱণ, আমচাংৰ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য আৰু আমচাং বনাধ্বল ধৰ্মস কাৰণসমূহ অতি বিস্তাৰিতভাৱে বৰ্ণনা কৰিছে। এই বনাধ্বল ধৰ্মসত এচাম বনকৰ্মী, এদল মাটিৰ দালাল আৰু বাজনীতিৰ অতি নিকৃষ্ট বাস্তৱ ছবি এখন অংকন কৰিছে। ইয়াৰ লগতে বিভিন্ন কৰ্পোৰেট গোষ্ঠী, সৎ বনকৰ্মীসকলৰ মানসিক অস্ত্ৰিতা, জনসাধাৰণৰ ভূমিকাকে আদি কৰি বহুখনি দিশ উপন্যাসখনত উদ্ভাসিত হৈ উঠিছে। ইয়াৰ লগতে ব্যুৎপন্ন প্ৰকৃতি প্ৰেম, নিৰক্ষৰ মনবৰৰ প্ৰকৃতি প্ৰীতি আৰু আধুনিকতাৰ পৰশেৰে উজ্জীৰিত যুতি আৰু শশাংকৰ জৱিয়তে উপন্যাসিকগৰাকীয়ে আধুনিক ক্ষণভংগৰ সমাজ ব্যৱস্থাবোঝ এটি বাস্তৱ চিত্ৰ অংকন কৰিছে। উপন্যাসখনৰ শেষত প্ৰকৃতি আৰু প্ৰকৃতি ধৰ্মসৰ বাস্তৱ ৰূপ এটি অংকন কৰিবলৈও পাহাৰা নাই।

‘তাইৰ এই কণমানি হোৱালীজনী ডাঙৰ হৈ, পাহাৰৰ কোনোৱাৰ সৈতে পলাই যাব। গৰ্ভৰতী হৈ আকো ঘূৰি আহিৰ পাহাৰটিলৈ। এইদৰেই পাহাৰটোৰ অন্তিম প্ৰাচীন গচ্ছজোপাও এদিন হেৰাই যাব, তাৰ ঠাইত গজিব ঘৰ, শৌচালয়, গা-ধোৱা ঘৰ, নতুৱা এটা শনি মন্দিৰ, হনুমান মন্দিৰ। এই পাহাৰত ঠাই নহ’লে অন্য জলাহন্তুমি, অৱণ্য পূৰ্ণ হ’ব মানহেৰে।’ (ইয়াত এখন অৱণ্য আছিল ১৭৬)

০.৭ উপন্যাসখনত প্ৰতিফলিত প্ৰকৃতিৰ চিত্ৰণ :

উপন্যাসখনৰ আৰম্ভতে উপন্যাসিকগৰাকীয়ে প্ৰকৃতিৰ এক অপূৰ্ব চিত্ৰ অংকন কৰিছে। উপন্যাসখনত নায়িকাগৰাকীৰ ভৱিধন ভগাৰ পিছৰে পৰা কোঠাটোত সোমাই অতীতলৈ উভতি গৈছে। চানফ্রান্সিসকোত প্ৰশান্ত সাগৰৰ বালিৰ চিক্ৰিকনিৰ মাজত অসমৰ নদীৰ বালিত পোৱা বালিছন্দাৰোৰ সৌন্দৰ্য এনেদৰে উপস্থাপন কৰিছে—

‘সোণালী বালি, আমাৰ সোৱণশিৰিৰ বালিৰ দৰে। মোৰ খুব ক'বলৈ মন গৈছিল—
চহিয়া, তোমাক যদি লক্ষ্মীমপুৰলৈ লৈ যাওঁ গোগামুখলৈ তাৰপৰা লৈ যাওঁ
গেৰকামুখলৈ, ঠিক এনেকুৰাই বালি সোৱণশিৰিৰ পাৰত দেখিবা—এসময়ত এই
নদীৰ বালিত সোণ পোৱা গৈছিল। এতিয়াও আছে সেই সোণপানী চৰোৱা বালি।
ব'দ পৰিলেই বিছুৰিত হয়।’ (১০)

প্ৰথম পুৰুষত বৰ্ণিত হোৱা উপন্যাসখনত নায়িকাগৰাকীৰ ভৱিব দুৰ্ঘটনাৰ বাবে কলেকো
ওলাই যাব পৰা নাই। পঢ়া টেবুলখন ওচৰৰ খিৰিকীয়েদি দেখা প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য এনেদৰে
বৰ্ণনা কৰিছেঃ

‘কৰবী আৰু বগেনভেলিয়াৰ গোলপীয়া, হালধীয়া ফুল কেইপাহমানৰ লগত
সেউজীয়া পাতৰ সক ঠাৰি দুটামান। সঁচাঁকৈয়ে সুন্দৰ দৃশ্য, বহু দূৰলৈকে সেউজ
পাহাৰ, পাহাৰলৈ যোৱা অঁকোৱা-পকোৱা বাটটো।’ (১৫)

তেখেতৰ কোঠাটো গেৰেজৰ ওপৰতে। গেৰেজৰ ওপৰত হোৱাৰ বাবেই ওচৰৰ পুখুৰীটোৰ
সৌন্দৰ্য এনেদৰে উপভোগ কৰিছে—

‘মোৰ কোঠালিটো ঘৰৰ গেৰেজৰ ওপৰত হোৱাৰ বাবে পুখুৰী, হাঁহ আৰু
ভেঁটফুলবোৰ হাতেৰেই ঢুকি পাম যেন লাগে।’ (১৬)

প্ৰকৃতিৰ এই সৌন্দৰ্যৰ মাজত লীন হৈ থকাৰ পিছতে নায়িকাগৰাকীক চিন্তাপ্রিয়ত কৰি পেলালৈ
মাধুৰীয়ে। মাধুৰী তেখেতৰ পাট টাইম পৰিচাৰিকা। কালিলৈ মাধুৰীয়ে ঘৰ খালী কৰিব লাগিব।
চৰকাৰী নিৰ্দেশ। পাহাৰত থকা মানুহক উচ্ছেদ কৰিব। এইখিনি সময়ত নায়িকাগৰাকীক বিয়াদেৰে
ডুবাই পেলালৈ। উপন্যাসখনত বৰ্ণিত যে তেখেতৰ এগৰাকী পেছাত সাংবাদিক। সেয়েহে ফোনতেই
ইয়াৰ খবৰ বিভিন্ন উৎসৰ পৰা আহৰণ কৰিলৈ। মাধুৰীয়ে খবৰ দিলৈ, সিহঁতৰ ঘৰ পাবলৈ আৰু
বাৰটামান ঘৰ আছে। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী সময়ত নায়িকাগৰাকীয়ে গুৱাহাটী মহানগৰীৰ তেখেতৰ
চৌপাশৰ এটি মনোৰম বৰ্ণনা আগবঢ়াইছে। এটি অসম আৰ্হিৰ ঘৰৰ সৈতে এখন বাৰী। সেই
বাৰীখনলৈ প্ৰতিটো খতুৰে কঢ়িয়াই লৈ আনে অনাবিল আনন্দ। সেয়ে তেখেতৰ ইয়াৰ পৰা যাব
খুজিও যাব পৰা নাই। এই অনাবিল আনন্দ উপন্যাসখনত এনেদৰে বৰ্ণিত হৈছে—

‘ফাণুনৰ হালধীয়া আৰু জলফাইৰ সেন্দুৰী পাতৰোৰ চোতালত পৰি থাকিলৈ
মাধুৰীক কঙ্গ—আজি সৰাপাতৰোৰ থাকক এনেকৈয়ে। চাচোন, হালধীয়াত বঙ্গ
ফুল বছা প্ৰকৃতিৰ এই কাপেটখনত কিমান বং আৰু বিয়াদ! —আমগছজোপাত
মল ধৰোঁতে, জলফাইজোপাত ফিকা চাহৰতী পাতৰোৰ মেলোতে কোন মাহ, কি
ঝতু সমাগত যেনেকৈ কৈ দিব পাৰোঁ।’ (৪৯)

হয়তু প্ৰকৃতিৰ এই অনাবিল সৌন্দৰ্যৰ পৰা উপন্যাসখনৰ নায়িকাগৰাকী আঁতিৰব পৰা নাই।
গুৱাহাটীত কম্পার্টমেণ্ট কিলাৰ কথা ভাবিও ভাবিব পৰা নাই। প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্যত আঞ্চলিকৰ হৈ
উভতি গৈছে অতীতলৈ—মাত্ৰ মমতাময়ী কথাবোৰ হাদয়ত প্ৰতিধ্বনিত হৈছে—

‘যেতিয়া তেওঁ বিচনাত পৰি থকাৰ পৰাই সোধে এতিয়া মধুৰী আমবোৰ পকি
সৱিব, গছৰ তল কোনে পৰিষ্কাৰ কৰিব?’ (৫০)

ইয়াৰ সমান্তৰালভাৱে উপন্যাসৰ নায়িকাগৰাকীৰ নিজস্ব চেতনাত প্ৰকৃতিৰ বিনন্দীয়া
ৰূপ এনেদৰে জাগৃত হৈছে—

‘প্ৰতিজোপা গছ, চৰাই, পথিলা, শিয়াল, মেৰুৰী, বাঘ, হাতী প্ৰত্যেকৰে নিজস্ব
একোটা আৱেগিক ক্ষেত্ৰ থাকে। সেয়ে কিছুমান ঠাইত কিছুমান বিশেষ গছ, জোপোহা
বেছিকে গজে, একোটা নিদিষ্ট অঞ্চলত পথিলা থাকি ভাল পায়, কিছুমান চৰায়ে
বিশেষ গচ্ছতহে বাহ সাজে।’ (৫১)

উপন্যাসখনত তৎকিত পশু-পক্ষীৰ পৰা বিভিন্ন প্ৰজাতিৰ সাপৰ চিত্ৰ অংকিত কৰিছে।
যিবোৰ লাহে লাহে প্ৰকৃতিৰ পৰা হৈৰাই যোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে। উপন্যাসখনত ‘গোম সাপ’ৰ
বিষয়ে এনেদৰে বৰ্ণনা দিছে—

‘ৰালৰ ফোপোলা অংশত অস্থি-চৰ্মসাৰ এডাল সাপৰ জঁকা সেই ৰালৰ কাষতে
এটা পানীৰ টেংকী নিৰ্মাণ হৈ আছিল। কিবা কাৰণত ৰালৰ মাজৰ কুটাত
চিমেন্ট পৰিচিল—মহানগৰৰ কংক্ৰিটৰ মাজে মাজে এইদৰে জীৱকূলে আশ্রয়
ল'বলৈ বাধ্য হৈছে আৰু মৃত্যুকো নীৰৱে সাৱাটি লৈছে।’ (৬৯)

আমাৰ এই প্ৰকৃতিৰ পৰা বিলুপ্ত হ'বলৈ আগবঢ়িছে ফেঁচা। উপন্যাসিকগৰাকীয়ে
উপন্যাসখনত ফেঁচাৰ বৰ্ণনা এনেদৰে দিছে—

‘সঁচাকৈয়ে এহাল ফেঁচা, শিলৰ মূৰ্তিৰ দৰেই বহি আছে। গোটটো সৰু। বুকুখন বগা,
বগলীৰ দৰে বগা নহয়, নে পাৰৰ পলসুৱা মাটিৰ দৰে। মানুহে কয় লক্ষ্মী ফেঁচা।’ (৭০)

উপন্যাসিকগৰাকীয়ে পৃথিবীৰ পৰা হৈৰাই যোজা ‘জহামাল’ নামৰ প্ৰাণীটো উপন্যাসখনত
উপস্থাপন কৰিছে। যাৰ জৰিয়তে ভৱিষ্যৎ প্ৰজন্মই যাতে এই প্ৰাণীটোৰ বিষয়ে জ্ঞান লাভ
কৰিব পাৰে। এই বিৰল প্ৰজাতিৰ প্ৰাণীটোৰ চিত্ৰ এনেদৰে অংকিত কৰিছে—

‘জহামাল! আমাৰ ইয়াত কোনোদিনে এই প্ৰাণীবিধি দেখা নাছিলোঁ। ...কিন্তু বিৰল
প্ৰজাতি।’ (৭৩)

উপন্যাসখনত বৰ্ণিত মতে ভৱিষ্যৎ খোলাৰ পাছত উপন্যাসখনৰ নায়িকাগৰাকীয়ে
দেখা পালে পাহৰ এভেকচন কৰিবলৈ যোৱা সেনা আৰক্ষীৰ কুচ-কাৰাচ। এভেকচনৰ বাবে
চৌপাশ নিতাল। তেওঁ যেন আতীতলৈ ঘূৰি গৈছে। আতীতৰ স্মৃতিত প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য এনেদৰে
অনুভৱ কৰিছে—

‘বাৰ বছৰ আগেয়ে এই ঠাইত বসবাস কৰিবলৈ আহোতে ৰোমাঞ্চিত হৈ পৰিছিলোঁ।
পুৱাই জাকে জাকে উৱি আহে ভাটো চৰাই...তাৰ পাছত প্ৰতি মুহূৰ্তই কাঢ়ি নিবলৈ
আৰস্ত কৰিলে এই দৃশ্যবোৰ।’ (৭৪)

উপন্যাসখনৰ নায়িকাগৰাকীৰ অনিসন্ধিৎসু মনৰ বাবে ফৰেষ্ট ডিপার্টমেণ্টৰ কৰ্মচাৰী
ৰাজবংশীৰ লগত আমচিং বনাধ্বললৈ যাত্রা কৰিছে। প্ৰকৃতিৰ প্ৰতি থকা মোহ আৰু দায়বদ্ধতাই
তেওঁক আমচাওলৈ লৈ গ'ল। ৰাজবংশী নামৰ চৰিত্ৰটোৰ মুখেৰে আমচাওৰ বন্যজীৱৰ প্ৰতিচ্ছবি
এনেদৰে চিত্ৰিত হৈছে—

‘হাতীৰ চাৰি-পঁচটা জাক দেখা পাওঁ। ...নাহৰ ফুটুকী, লতামাকৰি, জহামাল,
বনমেকুৰী, টুপীমূৰীয়া বান্দৰ, লাজুকী বান্দৰ, খৰানেজীয়া বান্দৰ, আছামিজ
মেকৰ, বনগৌৰ, কেটেলা পছ, শৰপছ, সুগৰী পছ, বনগাহৰি, বনৰো, কেকেটুৰা,
কেৰাজাতৰ গুই, অজগৰ, ফেটী, গোম কেৰোঁ।’ (৯৯)

‘শৰালি হাঁহ, বগলী, শলকপৌ, হাৰৰা কপৌ, মাছৰোকা, বুলবুলি, মইনা,
কেইবাটাও প্ৰজাতিৰ ভাট্টো, কণামুচৰিৰ বিভিন্ন প্ৰজাতি, সথিয়তী...’ (৯৯)

উপন্যাসখনিত উপন্যাসিকগৰাকীয়ে বৰ কৰণভাৱেৰে ব্যক্ত কৰিছে প্ৰকৃতিৰ এক বাস্তুৰ চিত্ৰ—

‘আজিকলি মনত নপৰে, কাৰ পদুলিত শৈৱালি তলভৰি সৱিছিল, কাৰ চোতালত
আছিল তৰো কদম... বনছাই হৈ অঙ্গিতৰ বাবে যুঁজ দিছে অহৰহ।’ (১৪৫)

পৰৱৰ্তী সময়ত উপন্যাসখনৰ প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্যত ডুব যাব খোজা নাযিকাগৰাকীয়ে বনকৰ্মী
ৰাজবৎশীৰ লগত যাত্রা কৰিলে ‘ছোৱালী লুকুৱালৈ’। উপন্যাসখনৰ অন্যতম চৰিত্ৰ ৰাজবৎশীৰ
জৰিয়তে আমাৰ সন্মুখলৈ আনিছে বন্যপ্রাণীৰ এক চিত্ৰ—

‘সেই পাহাৰৰ ওপৰত এতিয়াও আছে বনগৌৰ, লুণপ্রায় প্ৰজাতি। ভৰিত বগা মোজা
নিন্দি থকাৰ দৰে দেধিৰণলৈ। শোৱালীৰ বৰ মৰমলগা। মুগা সোণালীৰঙৰ।’ (১৫৭)

০.৮ উপন্যাসখনত প্ৰতিফলিত বাস্তৱতাৰ প্ৰতিফলন :

অনুবাদা শৰ্মা পূজাৰীৰ ‘ইয়াত এখন অৱণ্য আছিল’ শীৰ্ষক উপন্যাসখনত প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য
যিদৰে অংকিত হৈছে তাৰ সমান্তৰালভাৱে উপন্যাসখনৰ প্ৰতিটো পৃষ্ঠাতে বণিত হৈছে এক
নিৰ্মম প্ৰকৃতি ধৰণৰ বাস্তুৰ চিত্ৰ। উপন্যাসখনৰ প্ৰাৰম্ভতে প্ৰকৃতি ধৰণৰ এক নিৰ্মোহ চিত্ৰ
এনেদৰে অংকিত কৰিছে—

‘জুপুৰীটোৰ কাঘেৰে এটি জুৰি বৈ গৈছে। এসময়ৰ এই জুৰিটোত মানুহে নিৰ্বিচাৰে
পেলোৱা আৱৰ্জনাই সংকীৰ্ণ কৰি এটা নৰ্মলালৈ কৰাপ্তবিত কৰিলৈ।’ (১৬)

মানুহৰ এই আচৰণৰ বাবেই এটা জীয়া জুৰি ক্ৰমশঃ মৃত্যুৰ ফালে ধাৰমান হ'ল।
উপন্যাসখনত সময়ৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে প্ৰকৃতিৰ পৰিৱৰ্তনৰ এক জীৱস্তু চিত্ৰ এনেদৰে
অংকিত হৈছে—

‘দক্ষিণৰ পাহাৰটোৱে যেতিয়া দৈত্যকায় ঋপ লৈছিল নিশা, পিছে মাত্ৰ পঁচ-
ছবছৰ ভিতৰত, পাহাৰটো খলা-বমা হ'ল। নোদোকা-নোদোকা শিয়ালবোৰ
পাহাৰৰ পৰা সমতললৈ খাদ্য বিচাৰি নহা হ'ল। সন্ধিয়া বা নিশা শিয়ালৰ বাও
নিশাচৰ চৰাইৰ মাত, জিলীৰ মাত সকলো ক্ষীপ্ৰভাৱে হৰলুকি হ'ল।’ (১৭)

অৱণ্যৰ বন্য জন্তু লাহে লাহে বনাঞ্চলৰ পৰা জনাঞ্চললৈ আহে। মানুহক অত্যাচাৰ
কৰে—মানুহে অত্যাচাৰ কৰে। কিয়? এই প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰ উপন্যাসিকগৰাকীয়ে উপন্যাসখনত
এনেদৰে বৰ্ণনা কৰিছ—

‘আমাৰ এই ঠাইলৈ বনৰীয়া হাতী কেইটামান শীত নমাৰ আগেয়েই সদায় আহে,
দেখিছে নহয়। মহানগৰীৰ পৌৰ নিগমৰ এলোকাৰোৱলৈকে হাতী আহে। ইয়ালৈ
জানো অহা নাছিল।’ (৫৪)

অবণ্যবোৰ লাহে লাহে ধৰ্স হ'বলৈ ধৰিছে। এই অবণ্য ধৰ্সৰ ফলত প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য বিলুপ্ত হোৱাৰ লগতে, ধৰ্সৰ মুখলৈ আগবাঢ়িছে জীৱকূল। উপন্যাসখনত নায়িকাগৰাকীয়ে ৰঞ্জন নামৰ চৰিত্ৰোৰ ঘোগেদি আমচিং বনাঞ্চলখনৰ বাস্তৱ চিত্ৰ এনেদৰে উপথাপন কৰিছে—

‘গোটেই আমচিং অৱণ্যখন মানুহে দখল কৰিছে। বনৰীয়া কলগছৰোৰ, হাতীয়ে খোৱা লতাবোৰ কাটি তহিলং কৰিলৈ, বনৰীয়া কলডিলবোৰ, কলপুলবোৰ আনি বেপাৰীবোৰে বজাৰত বিক্ৰী কৰেহি। হাতীৰ বাবে খাদ্য নাই। মানুহৰ বাৰীত সোমাই কল-কুঁহিয়াৰ খায়।’ (৫৫)

মানুহে বনাঞ্চলসমূহ কেনেদৰে ধৰ্স কৰিছে তাৰ আভাষ উপন্যাসখনত এনেদৰে ফুটি উঠিছে—

‘এসময়ত বন বিভাগে বোৱা হাজাৰ হাজাৰ চেণ্ণ গছৰ এজোপাও নাই। পাহাৰ উদৎ, তাত মণিপুৰী বস্তি হৈছে, মিচিং বস্তি হৈছে—সিহঁতে চেণ্ণগছৰোৰ শিপাৰ কায়ে কায়ে হিং আৰু দৰৱ দি গছৰোৰ মাৰিলৈ এবছৰমান বাথি উলিয়াই, বিক্ৰী কৰে—বিয়াগোম চেণ্ণ গছৰ বাৰী এখন শৈষ হৈ গল, হৰিণ পছ, বনৰীয়া শহাপছৰোৰ নিধন হ'ল। তাৰ ঠাইত, এতিয়া গাঁও হ'ল, নগৰ হ'ল।’ (৫৭)

আমচিং অভয়াৰণ্যৰ প্ৰকৃতি ধৰ্স দেখি নায়িকাগৰাকীয়ে এক বিয়াদগ্রস্ত মন লৈ ঘূৰি আছিল। নায়িকাগৰাকীয়ে নিজেই উপলক্ষি কৰিছে ক'ব নোৱাৰাকৈয়ে আমচিঙৰ প্ৰেমতনিমগ্ন তেওঁ। অনুভৱ কৰিছে প্ৰকৃতিৰ সকলো ভৰালেই এদিন উদৎ হ'ব। তাৰ প্ৰতিচ্ছবি এনেদৰে অংকিত কৰিছে—

‘ৰাজপথৰ মেৰামতি, বছলোৱা কামত কটা যোৱা হাজাৰ বিজাৰ প্ৰাচীন বৃক্ষ আৰু গৃহ হাবা চৰাইবোৰ, নিৰলে নিজানে ঊৱা পথিলাৰোৰ কেমেও নাজানে সিহঁতৰ কি হ'ল, কলৈ গল...বগলী, কোয়ুচৰি, বৰটোকোলাৰোৰে মহানগৰী কেতিয়াবাই এৰিছে।’ (১১৬)

সময়ৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে ভূ-গৰ্ভৰ পানীৰ বাবেও যে মানুহে এটা সময়ত হাঁহাকাৰ কৰিব লাগিব সেই দিশো উপন্যাসখনত ফুটি উঠিছে—

‘মহানগৰীখনৰ মাটিৰ তলৰ পানী শুকাই গৈছে। খৰালি আৰস্ত হ'লেই পানীৰ আভাৰ আৰস্ত হয়। আগেয়ে পথগশ-এশ ফুটতে পানী ওলাইছিল...ভৱিষ্যতে পিয়াহৰ পানীকগৰ পৰাও বঢ়িত হ'ব নেকি?’ (১২৫)

প্ৰকৃতিৰ ধৰ্সমাত্ৰ যিদৰে আৰস্ত হৈছে, জীৱকূল জীৱাই থকাৰ আশা একেবাৰে ক্ষীণ হৈ আছিছে। মানুহৰ এই দৌৰান্তৰ বাবে যেন জীৱকূলৰ জীৱনলৈ কেনে এক পৰিৱৰ্তন আছিছে তাক উপন্যাসখনত এনেদৰে বৰ্ণনা কৰিছে—

‘মানুহৰ সৈতে মিলা-প্ৰীতিৰে থাকিব পৰা প্ৰাণী কেৱল কাউৰী প্ৰজাতিটোহে ৰ'বগে। সিহঁতে ইতিমধ্যে লোহা আৰু পেলনীয়া তাঁৰ জাবৰ নানা....বান্দৰবোৰ চহৰলৈ অহাৰ পিছত পানীৰ টেপ খুলি পানী খাই টেপ বন্ধ কৰিব পৰা হৈছে। মানুহৰ ঘৰত সোমাই বিস্কুটৰ টেমা খুলি বিস্কুট খাবলৈ শিকিছে। পুখুৰী বা বিলৰ

পাবব জোগোহাত থকা উঁবিক চৰাইবোৰ ওখলৈ উৰিব পৰা হৈছে।' (১৪৩)

উপন্যাসখনত জীৱকূলৰ অনিশ্চিত ভৱিষ্যতৰ ইংগিতৰ অতি মৰ্মস্পৰ্শী কাহিনী বর্ণিত হৈছে। উপন্যাসখনত নায়িকাগৰাকীৰ অনিসংস্কৃত মনে বিচাৰি আছে হাতীটো বহুদিন কিয় অহা নাই? কিন্তু মাধুৰীৰ বক্ষব্যৰ জৰিয়তে তেওঁ অনুভৱ কৰিছে জীৱশ্ৰেষ্ঠ মানুহৰ দানবীয় কাৰ্য—

‘হাতীটোৰ ভৱিলে ফট্টো দলিয়াওঁতে জুই লাগি তাৰ পিছভৱিৰ বহুথিনি পৰিলে। কিন্তু সি মানুহক অপকাৰ নকৰিলে। তাৰ ভৱিত ঘা হৈছে, সেয়ে অহা নাই চাঁগে।’ (১৫১)

উপন্যাসখনত বনাঞ্চলসমূহ ধৰংসৰ আঁৰৰ বাস্তৱ চিৰ উপন্যাসিকগৰাকীয়ে বাজবংশী নামৰ বনকৰ্মীজনৰ মুখেৰে এনেদৰে আংকিত কৰিছে—

‘মহানগৰ নামৰ দৈত্যটো বকাসুৰতকেও ভয়ংকৰ। যোলখন পাহাৰৰ গছ, জান, জুৰি, নৈ-বিল, জীৱ-জন্ত, চৰাই-চিৰিকতি নিতো ভক্ষণ কৰিও ভোক নুগুচে তাৰ। আমাৰ মন্ত্ৰী-বিষয়াবোৰ যদি ভীম হ'ব পাৰিলোহেঁতেন, এই ভক্ষণ বন্ধ কৰিব পাৰিলোহেঁতেন। আচলতে আমাৰ নায়কবোৰ শাৰ্স্ত্ৰ-পুৰাগতে শেষ হ'ল।’ (১৬৭)

ইয়াৰ লগতে একাংশ লোকে কেনেদৰে বন্য জীৱ হত্যা কৰি ঢোৰাং ব্যৰসায় চলাই আহিছে তাৰ এক বাস্তৱ চিৰ উপন্যাসখনত উপন্যাসিকগৰাকীয়ে দাঙি ধৰিছে—

‘যোৰাবাটত দুৰছৰমান আগলৈকে পছ মাংস সদায় বিক্ৰী হৈছিল এতিয়াও পাৰ গুঁইৰ মাংস আৰু ছাল, শৰালি হাঁহ...’ (১০৫)

উপন্যাসখনত বনাঞ্চল ধৰংস, বন্যজীৱৰ কৰণে আৰ্তনাদৰ অন্য এটি কাৰণ উপন্যাসিকগৰাকীয়ে অতি বাস্তৱ কৃপত উপস্থাপন কৰিছে—

‘বন তালপোৱা মন, বিয়াগোম বন বিভাগত এপাচি শাকত এটা জানুক...মানুহবোৰে নিযুক্তি পাওঁতে খৰচ কৰা ধনৰ দহণুণ উঠাবলৈ ল'লে বনৰ পৰাই, আৰণ্য আৰু জীৱকূলৰ ভৱিষ্যতলৈ নামি আহিল ঘোৰ অমানিশা।’ (১৭২)

প্ৰকৃতি ধৰংসৰ এই নিদাৰণ দশ্য দেখি উপন্যাসখনৰ নায়িকাগৰাকীৰ হৃদয়ত সৃষ্টি হৈছে অদম্য বেদনা। তাৰ মাজতে বঘু আৰু ছন্দাই যেন তেওঁৰ বাবে আশাৰ বতৰা লৈ আহিছে—

‘ডাঙৰ চহৰবোৰত, বছ প্ৰকৃতিপ্ৰেমী আছে যি এই ফাউণ্ডেচনক সহায় কৰিছে। আমি মানে মই, বঘু আৰু বহুজনে ইয়াত কাম কৰোঁ।’ (১৭৩)

উপন্যাসিকগৰাকীয়ে মাধুৰীৰ মুখেৰে ব্যক্ত কৰিছে প্ৰকৃতিখন জীয়াই-বখাৰ এক সন্তাৱনা—

‘আমাৰ পাহাৰটো আগৰটোৰ দৰে হ'ব লাগিব। মোক জামগছ-নিমগছ লগোৱা দেখিলে বিয়ও আৰু মনচৰহঁতেও চোতালত গছ লগাব।’ (১৭৪)

কিন্তু এই আশাৰ সন্তাৱনা ক্ষফ্টেকতে স্লান পৰিষে। উপন্যাসৰ নায়িকাগৰাকীয়ে যেতিয়াই মাধুৰীৰ গৰ্ভৰতী ভণীয়েক পাহাৰটোত বাস কৰিব বুলি শুনি বিৰূ মনেৰে পুনৰ চিন্তাপ্রিত হৈ পৰিষে—

‘কাইলৈৰ পৰা তাই এই পাহাৰৰ বাসিন্দা হ'ব। মানুহৰ ঘৰে ঘৰে গৈ কাম-বন কৰি

জীৱন নিৰ্বাহ কৰিব। ...গৰ্ভবতী হৈ আকৌ ঘূৰি আহিব পাহাৰটোলৈ এইদৰে
পাহাৰটোৰ অস্তি প্রাচীন গচ্ছজোপাও এদিন হেৰাই যাব, তাৰ ঠাইত গজিৰ ঘৰ,.....
এটি শনি মন্দিৰ, হনুমান মন্দিৰ। এই পাহাৰত ঠাই নহ'লৈ অন্য জলাহভূমি, অৱণ্ণ
পূৰ্ণ হ'ব মানুহেৰে।' (১৭৬)

সৃষ্টিৰ পৰিৱৰ্তে ধৰ্মসূৰ উন্মাদনা উপন্যাসখনত এনেদৰে চিত্ৰিত হৈছে—

‘পৰ্বত, সমুদ্ৰ, নদী, উপত্যকা, পাহাৰ, নিজৰা, আকাশ, বতাহ সকলো জয়ৰ কামনাত
উন্মাদ মানুহ।’ (১৭৬)

০.৯ উপসংহাৰ :

অনুবাধা শৰ্মা পূজাৰীৰ ইয়াত এখন অৱণ্ণ আছিল শীৰ্ষক উপন্যাসখনত প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য
অতি সুন্দৰ ৰূপত তুলি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। অপৰাপ সৌন্দৰ্যৰ অধিকাৰী প্ৰকৃতি জগত সময়ৰ
লগে লগে কেনেধৰণে পৰিৱৰ্তন হৈছে, বনাঞ্চলসমূহ ধৰ্মসূৰ অতি বাস্তৱ ৰূপ আৰু জীৱকূলে
জীয়াই থাকিবলৈ কেনেদৰে সংগ্ৰাম কৰিব লগা হৈছে তাৰ প্ৰতিচ্ছবি স্পষ্ট ৰূপত অংকিত কৰিছে।
ইয়াৰ লগতে বনাঞ্চল বা বন্যজীৰ নিধনৰ আঁৰ বিভিন্ন দিশ পুঁখনুপুঁখভাৱে বিশ্লেষণ কৰিছে।

০.১০ সিদ্ধান্ত :

ইয়াত এখন অৱণ্ণ আছিল উপন্যাসখনৰ আলোচনাৰ অন্তত কেইটামান সিদ্ধান্তলৈ আহিব
পাৰি—

- ১। উপন্যাসখনত অসমৰ বিবিধ আপুৰুষীয়া জীৱ-জন্মত চিত্ৰ প্ৰতিফলিত হৈছে, ইয়াৰে
বহু জীৱ ইতিমধ্যে প্ৰকৃতিৰ পৰা হেৰাই গৈছে। ভৱিষ্যৎ প্ৰজন্মই এই উপন্যাসখনৰ
জৰিয়তে এই জীৱবোৰৰ বিয়য়ে জ্ঞান লাভ কৰিব পাৰিব।
- ২। প্ৰকৃতি জগত ধৰ্মসূৰ মূল হৈছে মানৱ সমাজ। উপন্যাসিকগৰাকীয়ে উপন্যাসখনত
এই দিশটো স্পষ্ট ৰূপত ফুটাই তুলিছে।
- ৩। উপন্যাসখনৰ অধ্যয়নৰ অন্তত এইটো উপলক্ষ কৰিব পাৰি যে মানুহৰ নগৰ অভিমুখী
যাবায়ো প্ৰকৃতি ধৰ্মত তৰিহণা মোগাইছে।
- ৪। প্ৰকৃতি লুঁঠনত চৰকাৰী কৰ্মচাৰীৰ সুবিধাবাদী চৰিত্ৰ অতি বাস্তৱ ৰূপত অংকিত হৈছে।

প্ৰসংগ গ্ৰন্থপঞ্জী

মূল গ্ৰন্থ

শৰ্মা পূজাৰী, অনুবাধা। ইয়াত এখন অৱণ্ণ আছিল। গুৱাহাটী : বনলতা ২০১৮। মুদ্ৰিত।

সহায়ক গ্ৰন্থ :

কটকী, প্ৰফুল্ল। স্বাজে/ভৰ অসমীয়া উপন্যাস সমীক্ষা। গুৱাহাটী : বীণা লাইব্ৰেৰী, ১৯৭৯।

মুদ্ৰিত।

শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। অসমীয়া উপন্যাসৰ গতিধাৰা। গুৱাহাটী : সৌমাৰ প্ৰকাশন, ২০০১।

মুদ্ৰিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 212-223

পদ্মনাথ গোহাত্রিবৰুৱাৰ চিঠি-পত্ৰ আৰু পত্ৰ সাহিত্য

ভাস্কৰ ভূঞ্জা

গবেষক, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসাৰ

আধুনিক যোগাযোগ ব্যৱস্থাৰ প্ৰসাৰ আৰু প্ৰচাৰ হোৱাৰ আগলৈকে বা তাৰো পৰৱৰ্তী সময়ত চিঠি-পত্ৰ আছিল আনন্দানিক-আনন্দানিক যোগাযোগৰ এটি প্ৰধান মাধ্যম। আহোম ৰাজতাৰ্ত্ত্বিক সময়ছোৱাত চিঠি-পত্ৰ আদান-প্ৰদানৰ বাবে 'কটকী' নামৰ এটা বিশেষ শ্ৰেণীয়েই সৃষ্টি হৈছিল। বজ্জিগত যোগাযোগ, খা-খবৰ বা তথ্যৰ আদান-প্ৰদানেই চিঠি-পত্ৰৰ মূল বৈশিষ্ট্য যদিও এই চিঠিবোৰ অনেক চিঠিৰ মাজত সাহিত্যিক গুণ সম্পন্ন বিষয় জড়িত হৈ আছে। একাংশ চিঠিৰ মাজত ব্যক্তিনিষ্ঠাবৰ পৰিসৌমাৰ উদ্বৃত গৈ সমকালীন সমাজ-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন তথ্য, ঘটনা, বৰ্ণনা, কাহিনী আদি লিপিবদ্ধ তথা সংৰক্ষিত হৈ আছে। যিকোনো এজন ব্যক্তিৰ জীৱন-দৰ্শন বা তেওঁৰ মনস্তত্ত্ব সম্পর্কে জানিবলৈকেো তেওঁ লিখা চিঠি-পত্ৰবোৰৰ অনেক গুৰুত্ব আছে। আধুনিক সাহিত্য-সমালোচনাৰ ক্ষেত্ৰতত্ত্বত চিঠি-পত্ৰবোৰৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণ, পৰ্যালোচনা কৰা বিষয়টো এটি বিদ্যায়তনিক কৰ্মকাপে বিশ্বৰ বিভিন্ন ভাষা-সাহিত্যত বিবেচিত হৈছে। চিঠি-পত্ৰই যে কেৱল যোগাযোগৰ বাবেই মানৰ সমাজত গুৰুত্ব লাভ কৰিছে, বা সাহিত্যৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিছে তেনো নহয়; এই চিঠি-পত্ৰৰ আংগিক বা শৈলী গ্ৰহণ কৰি যুগ যুগ ধৰি অনেক সৃষ্টিশীল সাহিত্যৰ সৃষ্টি হৈছে। বিশ্বৰ বিভিন্ন ভাষাৰ উপন্যাস, গল্প, কবিতা, ভ্ৰমণ সাহিত্য, প্ৰবন্ধ আদি সাহিত্যিক বিধাসমূহত পত্ৰৰ

আংগিক ব্যবহার করি বচনা করা হৈছে। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰো অনেক বিধাত চিঠি-পত্ৰৰ শৈলী ব্যৱহাৰ করি বচনা কৰা হৈছে। এই আলোচনাত গোহাপ্ৰিবৰুৱাৰ কেইখনমান ব্যক্তিগত চিঠি-পত্ৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰাৰ লগতে 'লাৰী' উপন্যাসৰ কাহিনীত চিঠিৰ ব্যৱহাৰ সম্পর্কে আলোচনা কৰা হৈছে। উক্লেখ্য যে গোহাপ্ৰিবৰুৱাই তেওঁৰ জীৱনকালত অনেক চিঠি-পত্ৰ লিখিছিল যদিও বৰ্তমান সেই সম্পর্কে বিশেষ তথ্য পাৰলৈ নাই। সেয়েহে এই আলোচনা কেৱল প্ৰশাৰণামূলকহৈ। আগস্টক দিনত গোহাপ্ৰিবৰুৱাৰ দ্বাৰা লিখা বা তেওঁলৈ সমকালীন অন্যান্য ব্যক্তিয়ে লিখা চিঠি-পত্ৰৰ বিষয়ে বিশদভাৱে অধ্যয়ন আৰু পৰ্যালোচনা কৰাৰ লক্ষ্য বৰ্খা হৈছে।

সূচক শব্দ : চিঠি-পত্ৰ, সাহিত্য, অসমীয়া, যোগাযোগ

বিষয়ৰ গুৰুত্ব :

১. প্ৰাচীন ভাৰতীয় সাহিত্যৰপৰা আধুনিক ভাৰতীয় সাহিত্যলৈকে বা বিশ্বৰ অন্যান্য সাহিত্যতো চিঠি-পত্ৰৰ শৈলী বা আংগিক ব্যৱহাৰ কৰি বহসৎখ্যক সৃষ্টিশীল সাহিত্য বচনা কৰা হৈছে। ব্যক্তিগত চিঠিয়েও ব্যক্তিনিৰ্বতৰ পৰ্যায় অতিক্ৰম কৰি সাৰ্বজনীন আৱেগ-অনুভূতিক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে আৰু সাহিত্য হিচাপে মৰ্যাদা পাৰপৰা অনেক বৈশিষ্ট্য এনে চিঠিৰ মাজত বৰ্ক্ষিত হৈছে। চিঠি-পত্ৰৰ মাজত মানৰ সভ্যতাৰ বহু গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনা, কাহিনী, উদ্গৱনৰ বিৱৰণ, তাৰ ইতিহাস, বুৰঞ্জীৰ চন, তাৰিখ, আদি বিষয়সমূহ লিপিবদ্ধ হৈ আছে। গতিকে চিঠি-পত্ৰ বা পত্ৰখৰ্মী সাহিত্যৰ বিজ্ঞানসমত অধ্যয়নে 'পত্ৰ সাহিত্য'ক সূক্ষ্মাকৈ চাৰলৈ আৰু পৰ্যালোচনা কৰিবলৈ পথ প্ৰস্তুত কৰিব আৰু এই আলোচনাত 'পদ্মনাথ গোহাপ্ৰিবৰুৱাৰ চিঠি-পত্ৰৰোৰ'ক তেনে অধ্যয়নৰ এটি সমল হিচাপে গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

২. বিদ্যায়তনিকভাৱে পত্ৰ সাহিত্য সম্পর্কীয় চিন্তা-চৰ্চা বিশ্বৰ অন্যান্য দেশ বা বাজ্যত বহু আগতেই আৰম্ভ হৈছে যদিও অসমীয়া সাহিত্যত 'পত্ৰ সাহিত্য'ৰ ইতিহাস বা ইয়াৰ বৈশিষ্ট্য সম্পর্কে আজিলৈকে বিশেষ বিদ্যায়তনিক গৱেষণা হোৱা পৰিলক্ষিত হোৱানাই। অসমীয়া সাহিত্যত পত্ৰখৰ্মী সৰকলন, পত্ৰোপন্যাস, কবিতা, গল্প, চুটিগল্প, ভ্ৰমণকাহিনী, প্ৰবন্ধ, বন্ধু বচনা আদি ব্যক্তিগত পৰ্যায়ত বা কাকত-আলোচনী বা প্ৰস্থাকাৰে প্ৰকাশ হৈ আছে যদিও আজি পৰ্যন্ত ইয়াৰ ত্ৰুমবিকাশ আৰু ধাৰাবাহিকতা সম্পর্কে কেৱলো বিদ্যায়তনিক গৱেষণা হোৱা আৰু চৰকুত পৰা নাই; সেয়েহে সেইফালৰ পৰা বিষয়টোৰ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আছে। অসমৰ এজন বৰেণ্য সাহিত্যিক গোহাপ্ৰিবৰুৱাৰ চিঠি-পত্ৰসমূহ অধ্যয়নেও এই বিষয়টোক যথাযোগ্য স্থীৰূপ প্ৰদান কৰিব পৰাকৈ সক্ষম।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

প্ৰস্তাৱিত গৱেষণা কৰ্মটিৰ অধ্যয়নৰ বাবে বিশ্লেষণাত্মক আৰু বিৱৰণাত্মক পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হৈছে। তথ্য সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত মুখ্য উৎস হিচাপে গ্ৰহণ আৰু আলোচনীৰ সহায় লোৱা হ'ব। গোণ উৎস হিচাপে প্ৰস্তাৱিত বিষয়ৰ সৈতে সম্পৰ্ক থকা প্ৰকাশিত, অপ্ৰকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ, বিভিন্ন গ্ৰন্থ, প্ৰবন্ধ, একত্ৰ সংকলন, বাতৰিকাকত, আলোচনী (বামধেনু, গৱীয়সী, প্ৰকাশ, প্ৰাণিক, সাতসৰী) আদিৰ লগতে বিভিন্ন বেবচাইটৰপৰা লাভ কৰা উৎস সম্পৰ্কীয় আলোচনাক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হ'ব।

গোহাত্রিবৰুৱাৰ ব্যক্তিগত চিঠি :

গোহাত্রিবৰুৱাই ব্যক্তিগত আৰু সামাজিক জীৱনৰ বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন প্ৰয়োজনত চিঠি-পত্ৰ লিখিছিল আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ ভিন্ন প্রান্তৰ সমসাময়িক ব্যক্তিসকলৰ সৈতে যোগাযোগ স্থাপন কৰিছিল। বিশেষকৈ তেওঁ আলোচনী সম্পাদনাৰ ক্ষেত্ৰখনৰ সৈতে জড়িত তৈ থকাৰ সময়ত অসমৰ বিভিন্নজন সাহিত্যিকলৈ চিঠি-পত্ৰ প্ৰেৰণ কৰিছিল। বৰ্তমান গোহাত্রিবৰুৱাৰ এনে বহুবোৰ চিঠি গ্ৰন্থৰ পাতত সংৰক্ষিত হৈছে আৰু বহুবোৰ চিঠি এতিয়াও উদ্ধাৰ বা সংৰক্ষণ হ'বলৈ বাকী আছে। যি কিনহওক, এতিয়ালৈকে সংগ্ৰহ কৰিবপৰা গোহাত্রিবৰুৱাৰ কেইখনমান চিঠি এই আলোচনাত হৰছৰপত তুলি দিয়া হৈছে। উল্লিখিত চিঠিবোৰ মাজেৰে আমি গোহাত্রিবৰুৱাৰ ব্যক্তিগত জীৱনটোৱ বিষয়ে বহুখনি কথা জানিব পাৰো। অসমৰ সমাজ জীৱনৰো বহুবোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনা, চন, তাৰিখ, কাহিনী আদি এই চিঠিবোৰ মাজতেই লিপিবদ্ধ হৈ আছে। গোহাত্রিবৰুৱাৰ জীৱন-দৰ্শন, সামাজিক অৱদান বা নিজস্ব দৃষ্টিভঙ্গী সম্পর্কে জানিবৰ বাবেও এই চিঠি-পত্ৰবোৰে মুখ্য সমল হিচাপে সহায় কৰিব।

গোহাত্রিবৰুৱাই গান্ধীৰ জীৱন দৰ্শনৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হোৱাৰ মূলতে এখন চিঠিৰ প্ৰভাৱ আছে বুলি আঘাজীৱনীত উল্লেখ কৰিছে। মহাত্মা গান্ধীয়ে দেশৰ স্বাধীনতাৰ বাবে কাৰ্যসূচী গ্ৰহণ কৰোঁতে প্ৰথম পৰ্যায়তে ভাৰত-গৱৰ্ণৰ জেনেৱেল লৰ্ড ৰায়িডিং চাহাৰলৈ ভাৰতবৰ্ষৰ স্বাধীনতা লাভৰ বাবে বিভিন্ন বিষয় সম্বলিত এখন দীঘলীয়া পত্ৰ লিখিছিল। সেই পত্ৰত তেওঁ গৰ্বনৰ জেনেৱেলক ‘Dear Sir’বুলি সম্মোধন কৰি ‘Your Excellency’ৰ ঠাইত উকাকৈ অকল ‘Your’বুলি স্বাধীনতাৰে লিখিছিল। গান্ধীৰ এই কাৰ্যাচোৰী গোহাত্রিবৰুৱা আকৃষ্ট হৈ গান্ধীৰ জীৱন দৰ্শন আৰু আদৰ্শৰ প্ৰতি প্ৰভাৱিত হৈছিল। গোহাত্রিবৰুৱাই আঘাজীৱনীত লিখিছে—‘স্বান্তৰতে তেতিয়ালৈকে কোনোজনে ভাইচৰয় আৰু গৱৰ্ণৰ জেনেৱেলক সেইভাৱে উকাকৈ সম্মোধন কৰা চিঠি-পত্ৰ-কাৰ্যাদি মোৰ চকুত পৰা নাছিল। তেতিয়াৱেপৰা ইমহঘনা স্বাধীনচিতৰীয়া মহামানৰ মহাত্মা মোহনদাস কৰমাট্টি গান্ধীজীৰ দৰ্শন লাভৰ প্ৰতি ধাউতি মোৰ মনত খবখবকৈ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে আৰু মনে মনে সেই ধাউতি নিবৃতি অৰ্থে চেগ চাবলৈ ধৰিলোঁ।’ (পদ্মনাথ গোহাত্রিবৰুৱা ৩১)

গোহাত্রিবৰুৱাই উষা/আলোচনী প্ৰকাশ কৰাৰ পৰবৰ্তী সময়ত সেই কাকতখন নতুনকৈ সুকীয়া কপত প্ৰকাশ কৰিবলৈ মাধৰ বেজবৰুৱালৈ চিঠি লিখিছিল। সেই চিঠিতে উষা/আলোচনী নতুনকৈ প্ৰকাশ কৰাৰ দায়িত্ব মাধৰ বেজবৰুৱাৰ হাতত অৰ্পণ কৰি সৰ্বস্বত্ব এৰি দিছিল। অসমীয়া/বাতৰি কাকত আলোচনীৰ ডেৱশ বছৰীয়া/ইতিহাস প্ৰস্তুত তেওঁৰ এই চিঠিখনৰ প্ৰসংগ উল্লেখ আছে এনেদেৰে— উষাৰ পঞ্চম ভাগৰ পাছত মাধৰ বেজবৰুৱাই উষাক পৃথকৈ আৰু সুকীয়া কপত প্ৰকাশ কৰিবলৈ মনস্ত কৰাত পদ্মনাথ গোহাত্রিবৰুৱাই বেজবৰুৱালৈ চিঠি লিখিছিল—

পদ্মকূটীৰ, তেজপুৰ, অসম
ভাদ, শ্ৰীকৃষ্ণগাট্টমী ১৮৬২ শক

মৰমৰ শ্ৰীমান মাধৰ মইনা

সম্পত্তি মেঘৰ অৰ্বত থকা মোৰ সাদৰী জীয়াৰী ‘উষা’ৰ পোহৰ পুনঃ প্ৰচাৰ কৰিবলৈ মনস্ত কৰা শুনি বৰ বৎ পাইছোঁ। তোমাৰ প্ৰস্তাৱ মতে, মোক প্ৰতিষ্ঠাতা স্বৰূপে বাখি কাকতখন ষষ্ঠ ভাগৰপৰা প্ৰচাৰ কৰিবলৈ তোমাক সৰ্বস্বত্ব দান কৰিলোঁ। আশাকৰোঁ তোমাৰ হাতত

‘উষা’ৰ আগৰ আদৰ সুখ্যাতিবে জেউতি চৰিব। ইতি

তোমাৰ মৰমৰ

শ্ৰী পদ্মনাথ গোহাত্ৰিঃ বৰুৱা

(অসমৰ বাতৰি কাকত-আলোচনীৰ...২৩৬)

গোহাত্ৰিবৰুৱাই বেণুধৰ শৰ্মালৈ দিয়া এখন চিঠিৰ মাজত গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ ‘সাহিত্যাজি’ৰ সৰ্বমুঠ ৭টা খণ্ডত প্ৰকাশ হ’বলগীয়া এটি তথ্য প্ৰকাশ পাইছে। তাৰে চাৰিটা খণ্ড কলিকতাৰপৰা প্ৰকাশ হৈ ওলোৱাৰ প্ৰসংগ চিঠিখনত আছে। সেই বচনাবলীকেইখন প্ৰকাশৰ বাবে কাগজৰ অভাৱ হোৱাৰ প্ৰসংগও চিঠিখনত উল্লেখ আছে। কিন্তু এই প্ৰকাশিত ৪ টা খণ্ড আজিৰ তাৰিখত বিচাৰি পাবলৈ নাই, বা ইয়াৰ পুনৰ প্ৰকাশো নাই। অসম প্ৰকাশন পৰিষদে গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ মাৰ ‘এটা খণ্ডতহে ‘বচনাবলী’ প্ৰকাশ কৰিছে। তেন্তে তেওঁৰ বচনাবলীৰ বাকীবোৰ খণ্ড কি হ’লগৈ! এই চিঠিখনে গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ বচনাবলীখনিব সম্পর্কে এটি নতুন দিশ পোহৰলৈ আনিছে।

বেণুধৰ শৰ্মাৰ বচনাবলীত গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ উল্লিখিত চিঠিখন সংৰক্ষিত হৈ আছে —

পদ্মকূটীৰ

তেজপুৰ, অসম।

হং ২৮/৮/১৯৪৮ চন

মেহস্পদেয়

মৰমৰ শ্ৰীমান বেণু বোপাদেৱ। ভানেমান দিনৰ মূৰত আজি হঠাৎ আগস্তক অসম সাহিত্য সামিলনীৰ পুথি প্ৰদৰ্শনী কমিটিৰ সম্পাদকৰ ছপা-পত্ৰৰ কুপনত তোমাৰ চিনাকী আখৰ কিঠি দেখি বৰ বৎ পালো। ইমান দিননো ক'ত নিটাল মাৰি আছিলা?

ক'তা, তোমাৰ “ৰাংপতা” আজিলৈকে মোৰ হাতত পৰাহি নাই দেখোন? হেৰাইছে, হ'বলা, সম্ভেদ ল'বা।

আগস্তক পুথি প্ৰদৰ্শনীত দেখুৱাবলৈ মোৰ গ্ৰন্থাবলী আৰু ‘উষা’, ‘বন্তি’, ‘বিজুলী’, ‘জোনাকী’ আদিৰ আপুৰুগীয়া ফাঁইল মোৰ হাতত মুঠেই একোখনকৈহে আছে। সেইবোৰ এই জীৱন-মৰণৰ সময়ত হস্তান্তৰ কৰাটো অসমৰ নথৰিবা। গোহাত্ৰিবৰুৱা গ্ৰন্থাবলী’ ৭ (সাত) খণ্ডৰ ভিতৰত চাৰি খণ্ড বন্ধাই উলিৱা হৈছে, মে খণ্ড (মোৰ সোঁৱৰণী) কলিকতাৰ ছপাশালত ছেপা খাই আছে। কাগজৰ উপস্থিত অভাৱ হেতুকে সি পোহৰলৈ ওলাব পৰা নাই। এতিয়ালৈকে ‘সোঁৱৰণী’ অনুমান ৪০/৫০ ফৰ্মাৰ মুঠেই ১৪ ফৰ্মাহে ছপাই থোৱা হৈছে। সোনকালে সম্পূৰ্ণকৈ উলিয়াবলৈ যত্নৰ কুটী হোৱা নাই। শ্ৰীমান মাধৱ বেজবৰুৱায়ো কাগজৰ যোগান দিয়াত যথেষ্ট সহায় কৰিছে। বন্ধা হৈ ওলোৱা ৪ খণ্ড গ্ৰন্থাবলী শিৰসাগৰৰ ‘Saraswati Store’ৰ জৰিয়তে নিয়ালেই ভাল, ইয়াৰপৰা মই পঠোৱা সম্ভৱপৰ নহ'ব।

এই ছেগতে তোমাক এটি অনুৰোধ কৰোঁ, তুমি মৰম কৰি স্বগীয় চলিহা, স্বগীয় গদ্বাগোবিন্দ আৰু মণ্টাগো ডেপুটেচনিষ্টৰ একোখনকৈ ফটো নাইবা ইক মোক যোগান দি সহায় কৰিবা যেন। ইতি

তোমাৰ

শ্ৰী পদ্মনাথ গোহাত্ৰিঃ বৰুৱা

(বেনুধৰ শৰ্মা বচনারলী ১৯৬)

বৰ্তমান সময়ত বজাৰত পদ্মনাথ গোহাত্ৰিং বৰুৱাৰ মাত্ৰ এটা খণ্ডৰ বচনারলীহে পোৱা যায়। সেয়া অসম প্ৰকাশন পৰিষদে প্ৰকাশ কৰা। গোহাত্ৰিং বৰুৱাৰ আটাইবোৰ বচনারলী নতুন প্ৰজন্মটোৱে পাৰ পৰা বা পূৰ্বৰ প্ৰকাশ হোৱা বচনারলীৰোৰ সন্তোষ লোৱাটোও বৰ্তমান সময়ৰ বিদ্যায়তনিক ক্ষেত্ৰখনত প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰিছে।

মহেশ্বৰ নেওগ সম্পাদিত পত্ৰলেখা/গ্রন্থত গোহাত্ৰিংবৰুৱাই বেজবৰুৱালৈ লিখা কেইবাখনো চিঠি সঙ্কলিত হৈছে। ইয়াৰে কেইবাখনো চিঠি ইংৰাজী ভাষাত লিখিছে। কিন্তু উল্লেখযোগ্য যে পত্ৰলেখা/ত বেজবৰুৱাই গোহাত্ৰিংবৰুৱালৈ লিখা এখনো চিঠি সঙ্কলিত হোৱা নাই। বেজবৰুৱাই গোহাত্ৰিংবৰুৱালৈ লিখা চিঠি কিয় পত্ৰলেখা/বা বেজবৰুৱা গ্ৰন্থাবলীত সমিৱিষ্ট হোৱা নাই, এইটো এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় হিচাপে পৰ্যালোচনা কৰাৰ প্ৰয়োজন আছে। তলত গোহাত্ৰিংবৰুৱাই বেজবৰুৱালৈ লিখা তিনিখন চিঠি তুলি দিয়া হ'ল—

(১)

1908 Tezpur, 13.4. 08 48

My dear Mr. Bezbaroa,

Kindly accept my Bihoo greeting and I wish you a happy new year.

Please also accept a presentation copy of my 'Gadadhar' posted today. The lines in manuscript on the first page of the book will, I hope, indicate my object in this connection. I hope I shall be favoured with your valuable opinion timely to be put in the next issue of the 'Usha', which comes out in a fortnight hence. I need not say that I am in a very delicate position not being able to publish any criticism on my own books in my own paper unless a friend of your position would be pleased to do this for me. Thanks for your last contribution to the 'Usha', and it reached me timely for the next issue. I am fit and hope you are hale and hearty.

Sincerely yours.

P. Borooah

L. N. Bezbaroa, Esqr. (পত্ৰলেখা ২১০)

(২)

My dear Mr. Bezbaroa,

I hope you have received the last issue of the 'Usha' with your life-sketch published therein. The next issue is also in the press, and I hope you will kindly send your next article to reach me in time. This time I would prefer an article on the present "Reading public of Assam" to all others. In fact, to create a reading public in Assam is a crying need of the time and you may deal on it by a series of articles. By the bye, I pray not to write anything on the present disturbances and so-called agitation of Bengal, for the present and it

is to obey the warnings of authoritics here. I request you once more to post your next article as soon as possible and oblige.

I have noticed your 'Surabhi' in the present issue of the 'Banti' which will be posted tomorrow. Thanking you for your kind opinion on my 'Bhanumati'. I remain,

Yours sincerely
P. Borooah
L. N. Bezbaroa, Esqr. (পত্রলেখা ২১১)

(৩)

Confidential

Tezpur, Assam

Nov. 4, 1936

My dear Bezbaroa,

Above will speak for itself. I shall be very pleased and thankful to you if you very kindly help me with a draft for a befitting reply at an early date. It will be treated as strictly confidential & a copy there of will be forwarded to the D.P.I as per his requisition. If my memory [does not fail] me I have had to consult some গুরুচরিত পুঁথি (সাঁচিপতীয়া) and Gait's Historical Research and his History of Assam; but I regret none of the said Puthis and books are now with me. You will kindly ... Sankardev as well as the pages of Gaits' History of Assam and your the D.P.I. some Assam publishers ... books on the subject. Kindly treat it as urgent.

Yours sincerely,
P. Borooah
(পত্রলেখা ২১৩)

এই চিঠি তিনিখন মাজেরে গোহাত্রিভবরুা আৰু বেজবৰুাৰ মাজৰ বন্ধুত্বপূৰ্ণ সম্পর্কটিও প্ৰকাশিত হৈছে। গোহাত্রিভবৰুই উষা/ আলোচনালৈ লেখা বিচৰা, নিজৰ পথৰ বিষয়ে সমালোচনামূলক লিখা বিচৰা, সময়মতে আলোচনী পাইছে নে নাই, তাৰ খা-খবৰ লোৱা, আদি বিভিন্ন বিষয়বোৰ এই চিঠিৰ মাজেৰে প্ৰতিফলিত হৈছে। আনকি তেওঁ বেজবৰুলৈ 'Confidential' চিঠি ও নিখিল। যদিও উষা/ আৰু বাঁহীৰ আলোচনাকেন্দ্ৰিক বাক-বিতঙ্গা দুয়োৰে মাজত এটা সময়ত দেখা গৈছিল, কিন্তু এই বিতৰ্কয়ো অসমীয়া সাহিত্যক সমৃদ্ধাহে কৰিছিল আৰু বৌদ্ধিক বিতৰ্কৰ বাবে যে তেওঁলোকৰ ব্যক্তিগত সম্পর্কত ফাট মেলা নাছিল, চিঠিকেইখন তাৰেই প্ৰমাণ। তলত গোহাত্রিভবৰুাৰ আন এখন চিঠিৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল—
'পদ্মকৃষ্ণ', তেজপুৰ, অসম
অং ২৭/৭/১৮৫৭ শক

প্রিয়বৰেষু,

‘গীতাসাৰ’ পুথিৰ ওপৰত আপোনাৰ সাদৰী মন্ত্ৰে ওখোনিয়াই দিয়াত মোৰ কৃটী ওলাই
পৰিল যে, ‘শ্ৰী কৃষ্ণ’ পুথিৰ আদ্যলীলা আৰু মধ্যলীলা এই দুখণ্ড অদ্যাপি আপোনালৈ উপহাৰ
পঠিওৱা হোৱা নাই। সেই কাৰণে, অনতিপলমে আজি পঠিয়ালোঁ; পলম হোৱাত বিষয় নাপায
যেন। পঢ়ি কেনে পায়, আপোনাৰ মন্ত্ৰ্যৰে সেতে সোনকালে জানিবলৈ পালে সন্তোষ পাম।

শ্ৰী কৃষ্ণ’ৰ অন্ত্যলীলা খণ্ড এতিয়াও কলিকতীয়া প্ৰেছত; ১৪ চৈধ্য ফৰ্মা ছপা হে উঠিছে,
আৰু ৭ ফৰ্মাৰ্মান ছপাৰলৈ বাকী। ধনৰ অভাৱত ইমানদিনে পুথিখণ্ড পোহৰলৈ উলিয়াৰ
নোৱাৰি বেজাৰ পাই আছোঁ।

পূজাৰ আগতে ওলাৰ লগীয়া ‘বাস্তি’ পাছতহে ওলাল। আপোনাৰখন “বাস্তি” ওলোৱা
মাত্ৰে পঠোৱা হৈছিল। নাই পোৱা বোলাত আকো এখন পঠোৱা হৈছে। প্ৰাণ্তি-সংবাদৰ চিন-
স্বৰূপ অহা সংখ্যালৈ আহাৰ যোগান সোনকালে আহি পায় যেন।

অহা সাহিত্যিক সন্মিলনাত আপোনাৰ সেতে ইয়াতে এবাৰ বহুদিনৰ মূৰত দেখাদেখি
হ'মহক বুলি আশা পালি থাকিলোঁ।

আপুনি মোৰ সাদৰ-সন্তাযণ প্ৰহণ কৰিব। ইতি

মৰমৰ

শ্ৰী পদ্মনাথ (পত্ৰলেখা ২১১)

পত্ৰলেখা/গ্ৰহণত সকলিত গোহাত্ৰিবৰুৱালৈ D.P.I., Assam বিভাগৰ R.C. Ray Ghatak ৰ
পৰা অহা এখন চিঠিৰ উদাহৰণ—

From: G.A. Small, Esq., B.A.

D.P.I., Assam

To

Rai Bahadur Padmanath Gohain Barua Shillong, 8th October 1936 Sir,

In forwarding herewith copy of a letter dated 28th July 1936, from one Srijut
G. R. Das, B.A., of Gauhati complaining against certain statement made by you in
your book *Assamar Buranji* I am directed by the Director of Public Instruction to
state that the complainant seems to take objections to the remarks made at page
41 of the book regarding Deba Damodar. On enquiry the Director learns that in
the published life-history of Shree Sankardev and Damodardev no clear proof of
the former making the latter a disciple of his can be found out, nor can the
statements that the Dakshinpat Satra was founded by Sankardev and that
Damodardev was appointed by him as its head be supported by evidence from
any one of the published books on the subject. I am, therefore, to request you to
be so good as to ref. the Director to your authority in support of the statements
so made. An early compliance is requested.

Your obedient servant,
R. C. Ray Ghatak,
Personal Assistant to the D. P.I.,
Assam (পত্ৰলেখা ২১৩)

উষা' আলোচনীর প্রকাশৰ সময়ছোৱাত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীলৈ পদ্মনাথ গোহাপ্ৰিবৰুৱাই লিখা এখন চিঠিত অসমত এখন ভাল আলোচনী প্রকাশ কৰাৰ প্ৰসংগ, অসমীয়া সাহিত্যৰ ভৱিষ্যত, আলোচনীত লিখিবলৈ লিখক বিচৰা প্ৰসংগ আদি উল্লেখ আছে। এই চিঠিখনৰ দ্বাৰা গোহাপ্ৰিবৰুৱাৰ অসমীয়া জাতিৰ প্ৰতি থকা, সাহিত্যৰ প্ৰতি থকা দায়বদ্ধতা, উষা' আলোচনী প্রকাশৰ অন্তৰালত থকা প্ৰচেষ্টা আদি দিশৰোৰ পৰিলক্ষিত হৈছে। চিঠিখন তলত উল্লেখ কৰা হ'ল —

তেজপুৰ

৭/২/০৬

প্ৰিয় গোস্বামীইদেৱ,

আপুনি আমালৈ সঁচাকৈয়ে পাহাৰিলে। আনকি, কেতিয়াৰা পত্ৰাদি দিলেও উত্তৰ নোপোৱাত পৰিলোঁ। দুখীয়া মানুহলৈ আওহেলা কৰাত বাজে ইয়াৰ আন ভাল কাৰণ ভাৰি নাপাওঁ। কিয়নো, মই কোনো দোষ কৰা মনত নপৰে। তথাপি, আজি আকৌ এই পত্ৰ লিখিলোঁ। ইচ্ছা হ'লে, উত্তৰ দি সুখী কৰিব—

আমাৰ কলিকতায়া বন্ধুসকলে বৰকৈ অনুৰোধ কৰে যে আমাৰ ভাষাত আকৌ ওখ খাপৰ এখন আলোচনী ওলাব লাগে। শ্ৰীযুত বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়াৰো সেই মত। গুৱাহাটীৰ শ্ৰীযুত বৰা ডাঙৰীয়াৰ (সত্যনাথ) সৈতে এই বিষয়ে দীঘৰীয়া আলাপ হৈছিল, তেখেতোৱা সেয়ে মত। বিশেষ জোনাকীৰ অন্তৰ্দ্বাৰা নিশ্চিত হ'ল। সিবিলাকে আৰু নচলায় বোলে। শ্ৰীযুত বৰাদেৱে বস্তি জোনাকীলৈ আৰু পঠাৰ নালাগে বুলি কেতিয়াৰাবে পৰা লেখিব লাগিছে। ইফলে চাওক, আমাৰ দেশৰ বৰ্তমান অৱস্থা চাই, আমাৰ জাতীয় ভাষাৰ জীৱন থায় অনিশ্চিত বুলি মানুহে কয়। সিদিনা খিলৎ আসাম ক্লাৰত মেজৰ গৰ্জন হেন অসমীয়া ভাষাৰ বন্ধুৱে এই আশঙ্কা প্ৰকাশ কৰিছে। এনে অৱস্থাত এখন আলোচনী কাকতৰ আৱশ্যকতা সকলোৱে বুজিবৰ কথা। কিন্তু অকলে বুজিলে হ'ব কি, সেইমতে সকলোৱে কাম কৰিব লাগে। কলিকতাৰ অসমীয়া বন্ধুসকলে এই গুৰুতৰ কাৰ্যৰ ভাৰ মোৰ ওপৰত জাপিব খোজে। কিন্তু মই নিজে দেখিছোঁ, মই সেই ভাৰ সহিবলৈ নিচেই ক্ষীণ। তথাপি সকলোৱে হেঁচা দি ধৰাত অগত্যা সেই ভাৰ ল'বলৈ বুলি কাণপাতি আহিছোঁ। কিন্তু, তেনে হ'লৈও মোৰ গোটাচেৰেক হেতু আছে। তাৰ ভিতৰত কেইজনমান বন্ধাকৈ লিখক লগাটো প্ৰধান। কলিকতাত স্থিৰ হোৱা মতে বুঢ়াৰ ভিতৰত শ্ৰীযুত বেজবৰুৱা, শ্ৰীযুত বৰা আৰু আপুনি আৰু ডেকাৰ ভিতৰত অন্ততঃ পাঁচজন প্ৰেজুৱেট প্ৰত্যেক সংখ্যাত অন্ততঃ একোটাকৈ প্ৰবন্ধ দিবলৈ গাত ল'ব লাগে। সেই পাঁচৰ ভিতৰত তেতিয়াই শ্ৰীযুত যোগেন্দ্ৰ বৰুৱা, কুলধৰ চলিহা, আৰু কালীকান্ত বৰুৱা এই কেইজন অঙ্গীকৃত হ'ল। বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়াই নিজৰ ভাগ প্ৰহণ কৰিলৈ। বৰা ডাঙৰীয়াও তেওঁৰ ভাগৰ কাৰণে প্ৰতিশ্ৰুত হৈছে। ... বাকী বৈছে আপোনাৰ সমিধান পাৰিলৈ। ওলালে কাকতখন অহা বহাগৰ প্ৰথম দিনাই উলিয়াব লাগে। কলিকতাত কাকতখনৰ নামকৰণ পৰ্যন্ত হৈ গৈছে— উষা।

তেজপুৰৰ পৰা ওলোৱাত তাৰ দুবিধীয়া জেউতি ওলাব বুলি সিবিলাকে আশা কৰে। এতিয়া আপোনাৰ মত আৰু উপদেশ পোৱাৰ আৱশ্যক। ময়ো বৰকৈ আশা কৰোঁ আপুনি আমাৰ এই খাটোনি ৰাখি সকলোকে সন্তোষ দিব।

প্ৰেজুৱেট বাকী দুজনৰ ভিতৰত এজন শ্ৰীযুত লক্ষ্মীনাথ শৰ্মা পৰিচে। আনজনৰ নাম

অল্পতে জনাম। সময় অনুযায়ী কবিতা প্রবন্ধ যোগাবলৈ আপোনাত বাজেও শ্রীযুত চন্দ্রকুমার
আগরালা আৰু আনন্দ গুপ্তদেৱক ধৰা হৈছে।

আপোনাৰ উত্তৰলৈ বাট চাই থাকিলোঁ।

আপোনাৰ মৰমৰ

শ্ৰীপদ

হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে গোহাপ্রিবৰুৱাৰ এই চিঠিৰ উত্তৰ পঠিয়াইছিল। গোস্বামীৰ চিঠিখনৰ
প্ৰতুলৰ হিচাপে গোহাপ্রিবৰুৱাই পুনৰ এনেদৰে লিখিছিল—

তেজপুৰ, ২০/২/০৬

১৮২৯ শক (চন্দনাথ শকাব্দীয়া ১০৭)

প্ৰিয় গোসাঁইদেউ,

আপোনাৰ পত্ৰ পঢ়ি বৰ সন্তোষ পালোঁ। ইফালে প্ৰায় যোগাৰ কৰি আহিছোঁ। আহা ১ম
বহাগত আপোনাৰ ‘উষা’ ওলাব লাগে। গতিকে প্ৰবন্ধাদি চ'তৰ প্ৰথম সপ্তাহতে এইথিনি পালোহিহে
সুবিধা হ'ব। প্ৰথম কবিতাৰ ভাৰ আৰু সময়ৰ নাটনি পৰিল। গতিকে সেই ভাৰ
সম্পূৰ্ণৰূপে আপোনাতে পৰিল।

আপোনাৰ পৰামৰ্শবিলাক বৰ সাৰৰা পালোঁ। সেইমতে কাম কৰিবলৈ মোৰ যথাসাধ্য চেষ্টা
হ'ব। আহা ১ম ব'হাগত আপোনাৰ ‘উষা’ ওলাব লাগে। ‘উষা’ৰ আকাৰ আদি সম্পৰ্কীয় কথা
অল্পতে আপোনাক আকো জনোৱা হ'ব। আপুনি লিখামতে কৰিব পাৰিলে মোৰো সন্তোষ।

শ্ৰী পদ (টাকোৰা বাহৰ কৃটা ২১৫)

এই সৰু চিঠিখনৰ পৰা বুজিব পাৰি হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে তেওঁৰ চিঠিৰ জৰিয়তে নিশ্চয়কৈ
গোহাপ্রিবৰুৱাৰ উষাত লিখিবলৈ মন্তি হৈছিল আৰু তেওঁলৈ নিৰ্দিষ্ট কিছু পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছিল।
ইয়াৰোপি পদনাথ গোহাপ্রিবৰুৱাই হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীলৈ আন এখন চিঠি লিখিছে এনেদৰে—

তেজপুৰ

ইং ২০ মেই, ১৯০০ চন

প্ৰিয় গোসাঁইদেউ!

আপোনাৰ চেনেহৰ চিঠিখন পঢ়ি পৰম সন্তোষ পালোঁ। আশা কৰিছোঁ যেন আগলৈকো
এই দৰে মৰম-চেনেহ দেখুৱাবলৈ নেৰিব। ‘লীলা’ সম্বন্ধে আপোনাৰ বহুলীয়া মন্তব্য পাঠ কৰি
যদিও অতুল আনন্দ লাভ কৰিছোঁ, আৰু বিশেষ উৎসাহিত হৈছোঁ, তথাপি মই তেনে... (পঢ়িব
পৰা নংগ’ল)... কাৰ্যগ্ৰহণ উৎকৰ্ষ সাধন আপোনাৰহে আমি বিশেষকৈ আশা কৰিব পাৰোঁ।
কিয়নো আপুনি আগতেই তাৰ ভাল চিনাকী দি দৈছে। আশাকৰোঁ মোৰ এই সৰল বাঞ্ছা
আপুনি পূৰ্ণ কৰা দেখিবলৈ পাওঁ। আমিল ছন্দত ‘লীলা’ কৰোতে ভয়ে ভয়েতে আৰম্ভ কৰিছিলোঁ;
সামৰণিৰ পাচতো সেই ভয় গুছা নাছিল।

আপোনাৰ আৰু জনচেৰেক সুযোগ্য বন্ধুৰ মন্তব্য পাইহে এতিয়া অল্প নিশ্চিন্ত হৈছোঁ
আৰু সেইউৎসাহতে ভিৰ দি ‘মানৰ দিন’ বুলি এখন ঐতিহাসিক কাৰ্যগ্ৰহণ লিখিবলৈ হাতত ল'বলৈ
মন বাঞ্ছিছোঁ। কিমান দূৰ কৃতকাৰ্য হ'ব পাৰোঁ ভগৱানেহে জানে। জনচেৰেক বন্ধুৰ অনুৰোধমৰ্মে
সম্প্রতি কিছুদিনৰ নিমিত্তে স্কুলীয়া কিতাপ লিখাত ক্ষাত্ৰ থাকিলোঁ। ওপৰত লিখাখিনি আৰু

‘জয়মতী কুঁবী’ নামে দুখনি কাব্যগ্রন্থ সামৰিব পাৰিলে খনচেৰেক ছবি আঁকিবৰ মন থাকিল। আপোনাৰ নিচিনা এজন সুযোগ্য আৰু প্ৰকৃত বদ্ধুৰ ওচৰত নিজৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰি কিমান শাস্তি পাওঁ আৰু কাৰ্য্যত পৰিণত কৰিবলৈ কিমান বল পাওঁ পৰমেষ্ঠৰেহে জানে। ন'কৈ নোৱাৰো, কাব্য-গ্ৰহণৰ প্ৰতি আপোনাৰ উদাসীন ৰূপ দেখি আমি মনে মনে বেজাৰ কৰিছোঁ। আমাৰ এই বেজাৰ সোনকালে আঁতৰাৰ যেন এনে আশা কৰিছোঁ। সঁচাকৈয়ে গোসাঁইদেউ! আপোনাৰ কৰিতা প্ৰাণত বৰ মিঠা লাগে; আপোনাৰ সেই শুৱলা বাঁহিটিত মামৰে ধৰিবলৈ নিদিব। আপোনাৰ চিঠিখনিৰ উন্নৰ মই দিছিলোঁ দেখোন, কিয় নেপালে তাকেহে ক'ব নোৱাৰোঁ। ইতি

মৰমৰ

পদ্মনাথ (টাকোৱা বাহৰ কৃটা ২১৬)

এই চিঠিখনিৰ জৰিয়তে হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী আৰু গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ মাজৰ সৌহার্দ্যপূৰ্ণ সম্পর্কটি পৰিস্ফূল্যত হোৱাৰ লগতে গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ সাহিত্য সৃষ্টিৰ অনুপ্ৰেৰণা সম্পর্কেও তথ্য প্ৰতিফলিত হৈছে। সেইদৰে হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ কৰিতাৰ প্ৰতি তেওঁৰ দৃষ্টিভঙ্গীও চিঠিখনত প্ৰতিফলিত হৈছে।

পদ্মনাথ গোহাত্ৰিবৰুৱাই অশ্বিকবি কমলাকান্ত ভট্টাচাৰ্য্যলৈয়ো পোষ্ট কাৰ্ডত চিঠি লিখিছিল। এই সম্পর্কে যোৱা ১২ এপ্ৰিল, ২০২১ত নিয়মীয়া বাৰ্তা কাকতত বসন্ত দাসে লিখিছে এনেদৰে—

চৈধ চেণ্টিমিটাৰ প্ৰস্তুৰ আৰু ৯ চেণ্টিমিটাৰ দৈৰ্ঘ্যৰ এখন পোষ্টকাৰ্ড। ন দশক পূৰ্বৰ তেনে এখন পোষ্ট কাৰ্ডতে অসমীয়া ভাষা প্ৰেমৰ নিৰ্দৰ্শন দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল স্বাভাবিকী অসমীয়া পদ্মনাথ গোহাত্ৰিবৰুৱাই। অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰথমগৰাকী সভাপতি তথা ‘বন্সি’ৰ সম্পাদক পদ্মনাথ গোহাত্ৰিবৰুৱাই অশ্বিকবি কমলাকান্ত ভট্টাচাৰ্য্যলৈ পোষ্ট কাৰ্ডত প্ৰেৰণ কৰা এখন পত্ৰত কাৰ্য্যতঃ উন্মোচিত হৈছে দুই কৃতবিদ্য অসমীয়াৰ ভাষা প্ৰেম। ন'কলেও চলে যে অসমীয়া ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰ শব্দ থকাৰ পাছতো বঙ্গলুৱা অথবা আন প্ৰদেশী শব্দ ব্যৱহাৰ-প্ৰয়োগ কৰা বিষয়টোক কৈ চিন্তিত গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ অশ্বিকবিলৈ আহ্বান— শুন্দ অসমীয়া শব্দৰলী প্ৰস্তুত কৰি বস্তিৎ প্ৰকাশ কৰাত সহযোগ কৰক। ইতিমধ্যে এই প্ৰতিবেদকৰ হাতত পৰা গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ ১৯৩৩ চনৰ এপ্ৰিলৰ শেষৰ ফালে অশ্বিকবিৰ গুৱাহাটীৰ উজানবজাৰৰ ঠিকনালৈ প্ৰেৰণ কৰা পোষ্টকাৰ্ডখনৰ মুঠ ৬ টা বাক্যৰ দিতীয় শাৰী বাক্যত এনেদৰে প্ৰকাশ কৰিছে মনৰ ভাৰ— আমাৰ খাচ অসমীয়া শব্দ থকাতো আজিকালি ন-লেখাৰুৱে তাৰ ঠাইত বঙ্গলুৱা শব্দ লগাই লিখা যি দোষৰ কথা সিদিনা আপুনি কৈছিল, সেই দোষলৈ আঙুলিয়াই তেনেৰোৰ শব্দৰ তালিকা এখন বস্তিৎ প্ৰতাৰ কৰিবলৈ অনতিপলমে পঠিয়াৰ। যেনে— অসমীয়া শব্দৰ আলমতে বঙ্গলুৱা বা আন প্ৰদেশী শব্দৰ জাৰিয়তে, অসমীয়া অনতিপলম, বঙ্গলুৱা বা সংস্কৃতীয় অনতিবিলম্ব ইত্যাদি। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ কাণ্ডাৰীজনে আনকি একেখন পোষ্টকাৰ্ডতে এই শব্দৰলী একেবাৰতে সম্পূৰ্ণকৈ নহ'লেও ক্ৰমশঃকৈ প্ৰচাৰ কৰা যাব পাৰে বুলি আশা প্ৰকাশ কৰিছে। তাৎপৰ্যপূৰ্ণ যে অসমীয়া ভাষা বক্ষৰ এই যোৗাবিহীন আদোলনটোৱা মাজতে গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ পোষ্ট কাৰ্ডখনতে কাৰ্য্যতঃ উন্মোচিত হৈছে অসমীয়া লেখকৰ বঙ্গলুৱা বা আন প্ৰদেশী শব্দপ্ৰীতি। খাচ অসমীয়া শব্দৰভঁৰাল টনকিয়াল অহোপুৰুষাৰ্থ কৰাৰ প্ৰচণ্ড অসমপ্ৰেমী পদ্মনাথ

গোহাপ্রিবৰাই আনকি একেখন পোষ্টকার্ডতে কমলাকান্ত ভট্টাচার্যক মিঃ জে বৰুৱাকো বস্তিলৈ প্ৰবন্ধ প্ৰেৰণৰ অনুৰোধ জনায়। ... পৰিষ্কাৰ আখৰৰ এই পোষ্ট কাৰ্ডসমূহ একোখন কেৱল পত্ৰই নহয়, এয়া অসমীয়া সমাজ জীৱনৰ মহীকুলৰ অসমীয়া ভাষা প্ৰেম আৰু সাহিত্য সাধনাৰ উজ্জ্বল স্মৃতি। এনে নিঃস্বার্থ ব্যক্তিৰ প্ৰচেষ্টাৰ বাবেই আজিও নানা অথন্তৰৰ মাজত স্বমহিমাৰে মণ্ডিত হৈ আছে অসমীয়া ভাষা। (**নিয়মীয়া বাৰ্তা ১৩**)

ব্যক্তিগত চিঠি-পত্ৰৰ উপৰি পদ্মনাথ গোহাপ্রিবৰাই 'লাহৰী' উপন্যাসত চিঠি-পত্ৰৰ ব্যৱহাৰ কৰিছে। উপন্যাসখনৰ নায়ক-নায়িকা ক্ৰমে লাহৰী আৰু কমলৰ মাজত আদান-প্ৰদান হোৱা চিঠি-পত্ৰৰ লেখকে হৃষ্ণুৰপে চিঠিৰ আংগিক বা শৈলীতে লিখিছে। এই কাৰ্যটোৱে উপন্যাসখনক মনোৰম কৰিতোলাৰ লগতে চিঠিৰ আৰ্হি বা শৈলীটো যে সাহিত্যৰ মাজলৈ আনি সফলভাৱে প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি, সেই কথাও প্ৰতীয়মান কৰাইছে। উপন্যাসখনত উল্লেখ আছে এনেদৰে— ইমান দিনে লাহৰী-কমলে যিৰোৰ চিঠি-পত্ৰ চলাইছে, পুথিৰ কলেৱৰ বড়াৰ আশঙ্কাত আমি পাঠকক সেইবোৰৰ নকল দিব নোৱাৰিলোঁ। সেই কাৰণে, সিবিলাকে ইতিমধ্যত লিখা চিঠি কেখনিমানকে তাৰ আৰ্হি স্বৰপে চাওক—

শ্ৰীশ্ৰীহৰি শৰণং।

কমল !

ইয়াৰ অলপৰ আগেয়ে মই আকৌ বাটলী হ'ব লগাত পৰিছিলোঁ। মোক ক্ষতেকৰ নিমিত্তে তুমি দিয়া জীৱনী মন্ত্ৰৰ বল-শক্তিয়ে এৰি গৈছিল। কিন্তু, তোমাৰ মহামন্ত্ৰৰ কি যে গুণ! এতিয়া, কমল ! তুমিও যেন মোৰ দৰেই থিৰ থাকিবা, ইয়াকে হে আশা কৰিলোঁ। ইতি

মৰমৰ,
লাহৰী (**ৰচনাবলী ৪৫৩**)

এই চিঠিৰ উত্তৰত লাহৰীয়ে লিখিছে এনেদৰে—

লাহৰী!

তোমাৰ চেনেহী চিঠিখনি পঢ়ি মোৰ হিয়াত আনন্দ উপচি পৰিছে, অস্তৰত ভাৰ নথৰা হৈছে। কিন্তু লাহৰী, কিমো কম, মোৰ ভাৰ আছে, ভাষা নাই, প্ৰকাশ কৰিবৰ উপায় নাপাওঁ। তোমাৰ দৰে থোৰতে এপাটী ভাৰ একৰ্তা কথাৰে আঁখৈ-ফুটাবলৈ আই-সৰস্বতীয়ে মোৰ কাপ-কঠত থিত্ নিদিয়েচোন। মই অতি অভাজন, তাতে দুৰ্ভগীয়া।... আগস্তক আপদ-সাগৰবপৰা কোন পাকে কেতিয়া কিভাৱে আমি পাৰ পামহঁক, সেইটো নেদেখাজনেহে দেখিছে। আজিলৈ ইয়ানতে দেই, লাহৰী। ইতি—

মৰমৰ— কমল।
(ৰচনাবলী ৪৫৩)

লাহৰীৰ চিঠিৰ উত্তৰ স্বৰপে পুনৰ কমলে লিখিছে এনেদৰে—

লাহৰী !

ইমান দিনে তোমাৰ মোহিমী লিখনীৰ মায়াত পৰি বিভোল হৈ, তোমাৰ চেনেহী কথাত মোহ গৈ, তোমাৰ অমৃতময় প্ৰবোধ বাক্যৰ ওপৰতে সকলো কথা নিৰ্ভৰ কৰি, মই নিটাল মাৰি আছিলোঁ।... ময়ো, যেন আগটোলৈ তোমাৰ সুখ দেখি, মোৰ এই পৰিত্ব সুখ কেৱি বঢ়াব পাৰোঁ, ইয়াকে হে আশা কৰিলোঁ। লাহৰী ! মোৰ এই এটোপা চকুলোৰে সৈতে গত জীৱনৰ সকলো

বেজাৰ ধূই পেলালোঁ। এতিয়া তোমাৰ, দেৱীমূর্তিলৈ নৰ জীৱনৰ নতুন চকুৰেহে চাইছোঁ।

ইতি—(বচনাবলী ৪৬০)

কমলৰ চিঠিৰ উত্তৰ স্মৰণে লাহৰীয়ে পুনৰ চিঠি লিখিছে এনেদৰে—

ইমান দিন আপোনাক নাম ধৰি মাতিছিলোঁ, ইমান দিনে আপোনাক ‘তুমি’ বুলি সম্মোধন কৰিছিলোঁ, ইমান দিনলৈকে ল’ৰাকালৰ ধেমালিয়েই উমলিছিলোঁ, ইমান দিন ল’ৰালি পঞ্জয়-ডোলেৰেই বান্ধ খাই আছিলোঁইঁক— আজি হে মোৰ আচল সংজ্ঞা লাভ হৈছে, আজিগে মই মোৰ বৰ্তমান অৱস্থা বুজিব পাৰিছোঁ, আজি আপোনাৰ চিঠিয়ে হে সকলো কথা মোৰ চকুৰ আগত পোহৰাই ধৰিবিছে।...আপুনি আপোনাৰ প্ৰতিজ্ঞা মতে সুখে থাকি, যেন আপোনাত এৰি যোৱা মোৰ অৰ্দ্ধ-আত্মাক সুখেৰে ৰাখিব, শ্ৰীচৰণত দাসীৰ এয়ে শেষ মিনতি। ইতি—

সেবিকা, - লাহৰী

উল্লিখিত চিঠিকেইখনে লাহৰীউপন্যাসখনৰ কাহিনীটোলৈকে সজীৱতা আনি দিছে আৰু দুইচৰিব্ব ব্যক্তিগত জীৱনটোৰ মনস্তৰ বুজাত সহায়ক হৈ পৰিছে। দুয়োটা চৰিত্ৰ একান্তব্যক্তিগত সুখ-দুখৰ অনুভৱ দিশটো উপন্যাসিকে প্ৰথম পুৰুষত নিজে বৰ্ণনা নকৰিব চৰিত্ৰ দুটিৰ দ্বাৰাই চিঠিৰ মাধ্যমেৰে প্ৰকাশ কৰিছে। চিঠি যিহেতু মানৱ মনৰ অনুভৱ-অনুভূতি বহিপ্ৰকাশৰ এক উৎকৃষ্ট মাধ্যম। সেই মাধ্যমটোক গোহাত্ৰিবৰুৱাই উপন্যাসখনত সফল প্ৰয়োগ কৰিছে।

উপসংহাৰ

পৰিশেষত ক'ব পাৰি পদ্মনাথ গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ সাহিত্যৰাজি আৰু তেওঁৰ জীৱন দৰ্শন সম্পর্কে আলোকপাত কৰোঁতে তেওঁৰ দ্বাৰা লিখা বা তেওঁলৈ লিখা চিঠি-পত্ৰবোৰেও নিশ্চিতক্ষণত এক প্ৰধান ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব। গোহাত্ৰিবৰুৱাই লিখা আৰু অনেক চিঠি-পত্ৰ এতিয়াও সংগ্ৰহ আৰু সংৰক্ষণ কৰিবলৈ বাকী আছে। এই আলোচনাতো আমাৰ সীমাবদ্ধতাৰ বাবে গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ প্ৰকাশিত বহু সংখ্যক চিঠি সংগ্ৰহ কৰিবপৰা নহ'ল।

প্ৰসংগ গ্ৰন্থপঞ্জী :

গোহাত্ৰিবৰুৱাৰ বচনাবলী। গুৱাহাটী ৎ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০০৮। মুদ্ৰিত

গোহাত্ৰিবৰুৱা, পদ্মনাথ। মোৰ সৌৰবণী। গুৱাহাটী ৎ অসম বুক ট্ৰাষ্ট, ২০১৭। মুদ্ৰিত

নেওগ, মহেশ্বৰ। পত্ৰলেখ।। যোৰহাট ৎ অসম সাহিত্য সভা, ১৯৬৮। মুদ্ৰিত

শইকীয়া, চন্দ্ৰপ্ৰসাদ। অসমৰ বাতৰি কাকত-আলোচনীৰ ডেৱশ বছৰীয়া ইতিহাস। গুৱাহাটী ৎ ১৯৯২।

মুদ্ৰিত

শইকীয়া, নগেন। বেণুধৰ শৰ্মা বচনাবলী। প্ৰথম খণ্ড। গুৱাহাটী ৎ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০১৪। মুদ্ৰিত

মুদ্ৰিত

শইকীয়া, চন্দ্ৰনাথ। পদ্মনাথ গোহাত্ৰিবৰুৱা। গুৱাহাটী ৎ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০০৭। মুদ্ৰিত

নিয়মীয়া বাৰ্তা, ১২ এপ্ৰিল, ২০২১, উত্তৰ অসম সংস্কৰণ, পৃষ্ঠা-১৩

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 224-231

সাম্প্রতিক পরিস্থিতি অসমৰ জনগোষ্ঠীয় বিচ্ছিন্নতাবাদ আৰু শ্রীমন্ত শংকৰদেৱৰ আদৰ্শৰ প্রাসংগিকতা

অসম শহীকীয়া

সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ

নথি লখিমপুৰ মহাবিদ্যালয় (স্বায়ত্তশাসিত)

সংক্ষিপ্তসাৰ

অসম নানা জাতি-ট পজাতি, বাৰেবহণীয়া কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰে সমৃদ্ধ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ বসতিস্থলী। বহু জাতি-জনগোষ্ঠীৰ বাৰেবহণীয়া সংস্কৃতিৰ সমৰয় থলী অসম। বৰ্তমান অসমৰ জনগাঁথনিৰ দিশসমূহৰ বিশ্লেষণ কৰিলে স্পষ্ট হয়, ইতিহাসে চুকি পোৱাৰ পৰা অসম প্ৰদেশলৈ মানৰ প্ৰজননৰ সোঁত বৈছিল। অতীতৰ বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোক অসম ভূমিলৈ আগমণ আৰু বসতি স্থাপনৰ সমৰয়ৰ জৰিয়তে বৃহৎ অসমীয়া জাতি-গঠন কৰিছিল। কিন্তু উদ্বেগৰ কথা যে, অসমীয়া জাতিগঠন প্ৰক্ৰিয়া সম্পূৰ্ণ নোহোৱাকৈয়ে দুঃখজনকভাৱে ভাণ্ডেনৰ ফালে গতি কৰিলৈ আৰম্ভ কৰিছে। অসমৰ এই জনগোষ্ঠীয় সমস্যাসমূহ কিন্তু এদিনতে সৃষ্টি হোৱা সমস্যা নহয়। জাতি-জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত থকা ভাতৃত্বৰোধৰ সমৰয় আজি সোলোক-চোলোক হৈ পৰিছে। অসমীয়া সমাজখনক খণ্ড খণ্ড কৰিবলৈ এচাম ন্যস্ত স্বার্থ জৰিত লোকে অহৰহ প্ৰচেষ্টা চলাই আহা পৰিলক্ষিত হৈছে। ফল স্বৰূপে বিচ্ছিন্নতাবাদী ধাৰণাই অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ হৈ পৰিছে।

পঞ্চদশ শতিকাত শ্রীমন্ত শংকৰদেৱৰ আৰিৰ্ভাৰ আৰু নৰ বৈষম্যৰ ভক্তি-ধৰ্মৰ আন্দোলনে অসম প্ৰদেশত এক নতুন যুগৰ সূচনা কৰিছিল। যাৰ ধৰ্ম-দৰ্শনৰ জৰিয়তে এক উমৈহতীয়া সমাজ ব্যৱস্থাৰ বীজ ৰোপণ কৰিব পাৰিছিল। সাম্প্রতিক সময়ত অসমত প্ৰতিফলিত হোৱা গোষ্ঠীগত ভাবনাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত

মহাপুরুষ জনাব ধর্ম-আদর্শৰ প্রাসংগিকতাক নুই কৰিব নোৱাৰি, বৰং ইয়াৰ ব্যতিৰেকে ঠেক গোষ্ঠী প্ৰৱণতাক উদাৰ দৃষ্টিভঙ্গীলৈ পৰিৱৰ্তন কৰাটো সন্তোষ নহয়। সেয়েহে অসমৰ দৰে বহু জাতি জনগোষ্ঠীৰে ভৱপূৰ বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ বাজ্যত শংকৰদেৱৰ ধর্ম-দৰ্শনেৰে আজিও একেখন মজিয়াতে মানুহৰ আছাৰ আৰু পাৰম্পৰিক শ্ৰদ্ধা ভালপোৱাৰ যোগেদি একত্ৰিত কৰা স্থল আছে। সেয়েহে প্ৰস্তাৱিত গৱেষণা পত্ৰত সাম্প্ৰতিক পৰিস্থিতিত অসমৰ জনগোষ্ঠীয় বিচ্ছিন্নতাবাদ আৰু শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ আদৰ্শৰ প্রাসংগিকত/সম্পর্কে আলোচনা কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

সূচক শব্দঃ বিচ্ছিন্নতাবাদ, আদৰ্শ, সমঘয়, ধৰ্ম-দৰ্শন

০.০০ অৱতৰণিকা

০.০১ বিষয়ৰ পৰিচয়

ভাৰতবৰ্যৰ উত্তৰ-পূবত অৱস্থিত অসম প্ৰদেশ বিভিন্ন ভাষাগোষ্ঠীৰ ভাষা-সংস্কৃতিৰ সমন্বয়খলী। অসম প্ৰদেশ বাবে বৰণীয়া বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ মিলন ভূমি। য'ত সমিল মিলেৰে জনগোষ্ঠীয় লোকসকলে বসবাস কৰি আহিছিল। ধৰ্ম, ভাষা, কৃষি-সংস্কৃতি, আচাৰ-নীতিৰ বিভিন্নতাৰ মাজত বহুধা বিভক্ত জাতিসন্তাৰ আৱাসভূমি হ'ল অসম। এনে সাম্মিলিত জাতিসন্তাৰ মূল ধাৰাক বৃহত্তৰ জাতিসন্তাৰ বুলিব পৰা হয়। সামাজিক, সাংস্কৃতিকভাৱে এক সমন্বিত প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেৰে গঢ়ি উঠ্যা সন্তাক অসমীয়া জাতিসন্তাৰ বুলি ক'ব পৰা হয়। সিয়ে হ'লেও অসমীয়া জাতিগঠন প্ৰক্ৰিয়া সম্পূৰ্ণ নোহোৱাকৈয়ে দুঃখজনকভাৱে ভাঙ্গেনৰ ফালে গতি কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। যাৰ ফলশ্ৰুতিত জাতি-জনগোষ্ঠীৰ ধ্যান-ধাৰণাত বিচ্ছিন্নতাবাদী মনোভাৱে গা কৰি উঠিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। যিয়ে মিলনভূমি অসম প্ৰদেশক খণ্ড খণ্ড কৰি অসমৰ পুৰণি ঐতিহ্যক জ্ঞান কৰাৰ দিশ পৰিলক্ষিত হৈছে। অসমৰ এই জনগোষ্ঠীয় সমস্যাসমূহ কিন্তু এদিনতে সৃষ্টি হোৱা সমস্যা নহয়। জাতি-জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত থকা ভাতৃত্বৰোধৰ সমন্বয় আজি সোলোক-ডোলোক হৈ পৰিছে। অসমীয়া সমাজখনক খণ্ড খণ্ড কৰিবলৈ এচাম ন্যস্ত স্বার্থজৰিত নোকে অহৰহ পথচেষ্টা চলাই আহা পৰিলক্ষিত হৈছে। ফল স্বৰূপে বিচ্ছিন্নতাবাদী ধাৰণাই অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ হৈ পৰিছে।

সেয়েহে প্ৰস্তাৱিত গৱেষণা পত্ৰত সাম্প্ৰতিক পৰিস্থিতিত অসমৰ জনগোষ্ঠীয় বিচ্ছিন্নতাবাদ আৰু শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ আদৰ্শৰ প্রাসংগিকত/সম্পর্কে আলোচনা কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

০.০২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য

সাম্প্ৰতিক সময়ত অসম প্ৰদেশৰ জনগোষ্ঠীয় বিচ্ছিন্নতাবাদৰ পৰিক্ৰমাত মহাপুৰুষ শংকৰদেৱৰ ধৰ্ম-আদৰ্শৰ প্রাসংগিকতা আৰু জাতি-জনগোষ্ঠীৰ ভাঙ্গেন মুখ্য মনোভাৱক পুনৰ একত্ৰিত কৰি সমন্বয় দিশ উন্মোচিত কৰি বৃহৎ অসমীয়া জাতিসন্তাৰ সবল আৰু সুৰক্ষিত কৰাটোৱে এই অধ্যয়নৰ মূল উদ্দেশ্য।

০.০৩ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

গৱেষণা পত্ৰত প্ৰধানভাৱে বিষয় বিশ্লেষণ পদ্ধতিতে আলোচনা কৰা হৈছে।

০.০৪ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ

সামগ্ৰীক ৰূপতাৰ্থে পৰিস্থিতিক অসমৰ জনগোষ্ঠীয় বিচ্ছিন্নতাবাদ আৰু শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ আদৰ্শৰ প্ৰাসংগিকতাৎ। এক অধ্যয়ন শীৰ্ষক আলোচনাত সমাজ সংগঠক শংকৰদেৱ আৰু জনগোষ্ঠীয় বিচ্ছিন্নতাবদৰ বিভিন্ন দিশৰ লগতে জনগোষ্ঠীয় বিচ্ছিন্নতাবাদত শংকৰদেৱৰ আদৰ্শৰ প্ৰাসংগিকতাৰ দিশক গবেষণা পত্ৰখনৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ হিচাপে নিৰ্ধাৰণ কৰি লোৱা হৈছে।

১.০০ সমাজ সংগঠক শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ চমু আৱলোকন

নৱৈৰেষণ্যৰ ধৰ্ম বা এক হৰণ হৰিনাম ধৰ্মৰ প্ৰৱৰ্তক শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ আৱিৰ্ভাৰৰ সময়ত অসম প্ৰদেশত গ্ৰীক, সম্প্ৰতি, সুস্থ সামাজিক বাতাৰৰণৰ প্ৰচলন নাছিল। সিয়ে হ'লেও অসমৰ ধৰ্ম, সমাজ, সাহিত্য, কলা, সংস্কৃতি সকলোৱোৱতে বহুমুখী প্ৰতিভাৰ গৰাকী শংকদেৱেৰ বৃহত্তৰ অসমীয়া সমাজ তথা সাহিত্য-সংস্কৃতিত এক নতুন যুগৰ সূচনা কৰে। তেওঁ অসমৰে নহয়, সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰে সমাজ সংস্কৃতিৰ পৰিৱৰ্তনৰ বাহক। মহাপুৰুষজনে জন্ম লাভ কৰা অসম প্ৰদেশ বহুধাৰিভৰ্তু আছিল। আহোম, কছাৰী, বাৰভুঞ্চা, কোঁচ সকলোৱে অসমৰ একো একোটা খণ্ড অধিকাৰ কৰি আছিল। ফলশ্ৰুতিত বাজনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু ধৰ্মৰ দিশত অমতৰ সূত্ৰপাত হৈছিল। ধৰ্মৰ নামত জাতিভেদ, উচ্চ-নীচ মনোভাৱেৰে মানুহৰ মাজত অনৈক্য আৰম্ভ হ'ব ধৰিছিল। সিয়ে হ'লেও গুৰজনাই সেই সময়তে সামাজিক বৈষম্য, ধৰ্মীয় বিশৃংখলা, বাজনৈতিক অস্থিবৰ্তা আৰু সাংস্কৃতিক স্থিবৰ্তাৰ কথা অনুধাৱন কৰি প্ৰগতিশীল সমাজ গড়াৰ উপায় উত্তৰণ কৰিছিল। যিয়ে সকলোকে একমোট কৰি জাতি-বৰ্ণ নিৰ্বিশেষে সাম্যবাদী দৃষ্টিভঙ্গীৰে এখন বৈষম্যহীন সমাজ গড়াত সহায় হৈছিল। গুৰজনাৰ আৱিৰ্ভাৰৰ সময়ত অসমৰ বৃহৎ ভূমিখণ্ডত জাতিভেদে শক্রতা কৰি আহিছিল। জাত-কুল আৰু জাতি-উপজাতিৰ ভেদাভেদে সমাজক হিংসা-প্ৰতিহিংসা, ঘৃণা-বিদ্বেষ আদিৰে অথঃপতিত কৰি তুলিছিল। এনে সামাজিক অৱক্ষয়ৰ সময়তে শংকৰদেৱৰ ‘এক শৰণ নাম ধৰ্মই’ মহোৰ স্বৰূপ হৈ পৰিছিল। যাৰ জৰিয়তে শংকৰদেৱৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ প্ৰতি প্ৰীতি, জাত-কুলৰ ভেদাভেদে নাশ কৰি এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্মত দিক্ষিত কৰে আৰু সকলোৱে মাজত সাম্য মেত্ৰী আৰু একতাৰ মনোভাৱ জাগ্ৰত কৰি তোলে। এনে বিভিন্ন পদ্ধতিৰে শংকৰদেৱেৰে জাতি-জনগোষ্ঠীক একতাৰ ডোলেৱে বাঞ্ছি, সময়ৰ বাঞ্ছোনেৰে একলগ কৰি সেই সমষ্টিত বৰপৰ গভীৰ আৰু স্থায়ী বৰপৰ দিয়াৰ চেষ্টা কৰিছিল। পথওদশ শতিকাত অসম প্ৰদেশত বিবাজ কৰিছিল মৰ আঁড়সীৰ এচমকা কলিয়া ডাৰৱে। ঠিক তেনে সময়তে শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ আৱিৰ্ভাৰ হয় আৰু নৰ বৈষণেৰ ভক্তি-ধৰ্মৰ আনন্দলনে অসম প্ৰদেশত এক নতুন যুগৰ সূচনা কৰে। যাৰ ধৰ্ম-দৰ্শনৰ জৰিয়তে এক উমেহতীয়া সমাজ ব্যৱস্থাৰ বীজ বোপণ কৰিব পাৰিছিল। মহাপুৰুষজনাই সমাজৰ পৰা অন্যায়, অত্যাচাৰ, ব্যভিচাৰ আঁতৰাইশাস্ত্ৰৰ পৰ্ব প্ৰশংস্ত কৰে। পথওদশ শতিকাৰ এক বিশৃংখল সামাজিক পৰিৱেশত জন্ম লাভ কৰিব শংকৰদেৱে চাৰি বেদ, চৈধ্য শাস্ত্ৰ, ওঠৰ পুৰাণ, মহাভাৰত, বামায়ণ, গীতা ভাগবতৰ পৰা সাৰ প্ৰহণ কৰি অসম ভাৰত তথা বিশ্ব মঙ্গলৰ অৰ্থে যি শাশ্বত ‘এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্ম’ প্ৰচাৰ কৰি হৈ গ'ল সি বিশ্ব ইতিহাসত সদায় সোণালী আখৰে জিলিকিৰ ব'। গুৰজনাৰ ধৰ্ম-আদৰ্শৰ প্ৰাসংগিকতাৰ বৰ্তমান সময়ত সমাজ গঠনৰ

বাবে প্রয়োজনীয় হৈ ধৰা দিয়া পথত উপনীত হৈছে। যাৰ জৰিয়তে সকলো জাতি-জনগোষ্ঠীক একগোট কৰি সমঘয়ৰ বাক্ষোনেৰে বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতিসভাক পুনৰ একতাৰ তোলেৰে বান্ধিৰ পৰা হ'ব।

২.০০ সাম্প্রতিক পৰিস্থিতিত অসমৰ জনগোষ্ঠীয় বিচ্ছিন্নতাবাদ

অসম নানা জাতি-উপজাতিৰ বাবেৰহণীয়া কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰে সমৃদ্ধ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ বসতিস্থলী। বহু জাতি-জনগোষ্ঠীৰ বাবেৰহণীয়া সংস্কৃতিৰ সমঘয় থলী অসম। বৰ্তমান অসমৰ জনগাঁথনিৰ দিশসমূহ বিশ্লেষণ কৰিলে স্পষ্ট হয়, ইতিহাসে ঢুকি পোৱাৰ পৰা অসম প্ৰদেশলৈ মানৱ প্ৰৱেশনৰ সোঁত বৈছিল। অতীতৰ বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোক অসম ভূমিলৈ আগমণ আৰু বসতি স্থাপনৰ সমঘয়ৰ জৰিয়তে বৃহৎ অসমীয়া জাতি-গঠন কৰিছিল। কিন্তু উদ্বেগৰ কথা যে, অসমীয়া জাতিগঠন প্ৰক্ৰিয়া সম্পূৰ্ণ নোহোৱাকৈয়ে দুঃখজনকভাৱে ভাগোনৰ ফালে গতি কৰিবলৈ আৰস্ত কৰিছে। অসমৰ এই জনগোষ্ঠীয় সমস্যাসমূহ কিন্তু এদিনতে সৃষ্টি হোৱা সমস্যা নহয়। জাতি-জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত থকা ভাতৃত্বৰোধৰ সমঘয় আজি সোলোক-তোলোক হৈ পৰিছে। অসমীয়া সমাজখনক খণ্ড খণ্ড কৰিবলৈ এচাম ন্যস্ত স্বার্থ জৰিত লোকে অহৰহ প্ৰচেষ্টা চলাই অহা পৰিলক্ষিত হৈছে। ফল স্বৰূপে বিচ্ছিন্নতাবাদী ধাৰণাই অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ হৈ পৰিছে। প্ৰাপ্য সুবিধা পৰা বথিত হ'ব লগা হ'লে মানুহ ক্ষেত্ৰত হৈ পৰে। যিয়ে বিচ্ছিন্নতাৰ ভাবক জাগৰিত কৰে। ই বিশেষভাৱে বাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক, সমাজিক বৈয়ম্যৰ সৈতে সম্পৰ্কীত। বিচ্ছিন্নতাবাদী মনোভাৱত বিশেষকৈ জাতিভেদ, উচ্চ-নীচ আদি দিশ স্পষ্ট যিয়ে মানুহৰ মাজৰ সন্তুৰ-সম্প্ৰীতি বিনষ্ট কৰি তোলে। ফলস্বৰূপে এটা জনগোষ্ঠীয়ে আন জনগোষ্ঠীৰ পৰা আঁতিৰ যোৱাৰ চেষ্টা চলাই।

সাম্প্রতিক সময়ত অসম প্ৰদেশৰ বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ মাজত বিদেশ, বিভেদ, বিচ্ছিন্নতাবাদ, অনকৈছোই গা কৰি উঠিবলৈ ধৰিছে। যিয়ে অসমৰ গাঁওবোৱক অপসংস্কৃতিৰ কৰাল প্রাসত পৰি কক্ষকাৰলৈ বাধ্য কৰিছে। সমাজ ব্যৱস্থাৰ মাজত নানা ব্যভিচাৰ, নেতৃত্বতাৰ অধিপতনে গা কৰিবলৈ ধৰিছে। যাৰ ফলশ্ৰুতিত বৃহৎ অসমীয়া সংস্কৃতি অপসংস্কৃতিৰ গৰাহ্ত আক্রান্ত হৈছে। ফলস্বৰূপে নিজকে অসমীয়া বুলি চিনাকী দি গৌৰৰ অনুভৱ কৰা বহুজনে নিজা জনগোষ্ঠীৰ পৰিচয়াৰে চিনাকী দিবলৈ ভালপোৱা হৈছে। বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়াৰ মূল অংশীদাৰ বড়োসকলে বৰ্তমানে অসমীয়াৰ পৰিচয় বিসৰ্জন দিছে আৰু বাজনৈতিকভাৱে অসমৰ পৰা আত্মৰ যাবলৈ সংগ্ৰাম আৰস্ত কৰিছে। ইয়াৰ সমসাময়িকভাৱে অন্য বহু জনগোষ্ঠীয়ে সংগ্ৰাম কৰাৰ দিশ লৈছে। যিয়ে জাতি-জনগোষ্ঠীৰ মাজত থকা ভাতৃত্বৰোধৰ সমঘয় সোলোক-তোলোক কৰি তুলিছে। অসমীয়া সমাজক খণ্ড খণ্ড কৰিবৰ বাবে এচাম ন্যস্ত স্বার্থ জৰিত লোকে অহৰহ চেষ্টা চলাইছে। ফলশ্ৰুতিত বিচ্ছিন্নতাবাদী মনোভাৱ অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ হৈ পৰিছে।

৩.০০ বৰ্তমান জনগোষ্ঠীয় সমঘয়ত শৰ্কৰবদেৰৰ আদৰ্শৰ প্ৰাসংগিকতা

“পৃথিৰীত যেতিয়া ধৰ্মৰ ফ্লানি হয় পাৰ্থিৰ সুখ সংস্কোগৰ বাবে মানুহে যেতিয়া অন্যায় অবিচাৰত লিপ্ত হয়, মিছা বেশ্যা প্ৰবণ্ঘনাৰে যেতিয়া সমাজখনক আৱৰি থৰে য'ত সৰ্বসাধাৰণ

পীড়িত হয়, মানুহে ধর্ম-কর্ম পরিহার করি বিধিত ফল লাভ আশাত নববলি দিবলৈও কুঠাবোধ নকরে, যেতিয়া চারিওফালে অবাজকতা সৃষ্টি হয় ঠিক তেতিয়াই দুষ্টক দমন আৰু সন্তক পালনৰ অৰ্থে ভগৱানে নিজে অৱতাৰ প্ৰ হণ কৰে।”^{১১} পঞ্চদশ শতিকাত অসম প্ৰদেশত বিৰাজ কৰিছিল মৰ আউসীৰ এচমকা কলিয়া ডাৰবে। ঠিক তেমে সময়তে শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ আৱিৰ্ভাৱ হয় আৰু নৰ বৈষ্ণব ভক্তি-ধৰ্মৰ আন্দোলনে অসম প্ৰদেশত এক নতুন যুগৰ সূচনা কৰিছিল। যাৰ ধৰ্ম-দৰ্শনৰ জৰিয়তে এক উমেহতীয়া সমাজ ব্যৱস্থাৰ বীজ বোপণ কৰিব পাৰিছিল। মহাপুৰুষজনাই সমাজৰ পৰা অন্যায় অত্যাচাৰ ব্যভিচাৰ আঁতৰাই শাস্তিৰ পৰ্ব প্ৰশস্ত কৰে। পঞ্চদশ শতিকাৰ এক বিশৃংখল সামাজিক পৰিৱেশত জন্ম লাভ কৰি শংকৰদেৱে চাৰি বেদ, চৈদ্য শাস্ত্ৰ, ওঠৰ পুৰাণ, মহাভাৰত, বামায়ণ, গীতা ভাগৰতৰ পৰা সাৰ গ্ৰহণ কৰি অসম ভাৰত তথা বিশ্ব মঙ্গলৰ অৰ্থে যি শাশ্বত ‘এক শৰণ হৰিনাম ধৰ্ম’ প্ৰচাৰ কৰি হৈ গ'ল সি বিশ্ব ইতিহাসত সদায় সোণালী আখৰে জিলিকি ব'ব। সাম্প্ৰতিক সময়ত অসমত প্ৰতিফলিত হোৱা গোষ্ঠীগত ভাবনাৰ পৰিপোক্ষিতত মহাপুৰুষ জন্মৰ ধৰ্ম-আদৰ্শৰ প্ৰাসংগিকতাক নুই কৰিব নোৱাৰি, বৰং ইয়াৰ ব্যতিৰেকে ঠেক গোষ্ঠী প্ৰণালীক উদাৰ দৃষ্টিভঙ্গীলৈ পৰিৱৰ্তন কৰাটো সন্তোষ নহয়। সেয়েহে অসমৰ দৰে বহু জাতি জনগোষ্ঠীৰে ভৰপূৰ বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ বাজ্যত শংকৰদেৱৰ ধৰ্ম-দৰ্শনেৰে আজিও একেখন মজিয়াতে মানুহৰ আস্থা আৰু পাৰস্পৰিক শ্ৰদ্ধা ভালপোৱাৰ যোগেদি একত্ৰি কৰা স্থল আছে। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে সাম্যবাদ আৰু সমাজবাদৰ ভিত্তিত যিখন বৃহৎ অসমীয়া সমাজ গঢ়ি হৈ গৈছিল সেই সমাজৰ অস্তিত্ব নাই। মহাপুৰুষজন্মৰ আৱিৰ্ভাৱৰ সময়ত অসম প্ৰদেশত এনে বিচৰণতাবাদী মনোভাৱে গা কৰি উঠিছিল। য'ত সকৰ বৰ জনগোষ্ঠীসমূহৰ সময়ত বৃহৎ অসমীয়া জাতি সক্ৰিয হৈ থকা নাছিল। বিশেষকৈ অসমখন চুতীয়া, মটক, আহোম, কছাৰি, ভূ-এগ, কোঁচ, পাল আদি বাজ্য হিচাপে বিভক্ত আছিল আৰু এই বাজশতিসমূহৰ মাজত সঘন সংঘৰ্ষ চলি আছিছিল। যাৰ ফলশৰ্তিত অসমত বসতি কৰি থকা জনগোষ্ঠী আৰু ধৰ্মৱলসী লোকৰ মাজত বিভেদে সৃষ্টি হৈছিল। এনে সংকটৰ সময়তে গুৰজনাই বুজিব পাৰিছিল যে জাতি-জনগোষ্ঠীৰ মাজৰ সময়ৰক এলাগণি কৰি সঠিক ৰূপত অসমীয়া সমাজক আগবঢ়াই নিয়া সন্তোষ নহয়। সেয়ে সমাজৰ সকলো বিভেদ ভাৱক আত্মাই পঠাবৰ বাবে ‘এক শৰণ নাম ধৰ্ম’ প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল। ইয়াৰ সমসাময়িকভাৱে ধৰ্মৰ নামত বহু দেৱ-দেৱীৰ প্ৰতি থকা বিশ্বাসৰ ঠাইত তেওঁ এক দৈশ্বৰক স্থাপন কৰিছিল আৰু যিয়ে সমাজ জীৱনত ঐক্য আৰু সংহতিৰ বীজক অংকুৰিত কৰিব পাৰিছিল। যি আদৰ্শক বৰ্তমানৰ অসমত প্ৰচলিত গোষ্ঠীগত ভাবনাৰ পৰিপোক্ষিতত আমিনুই কৰিব নোৱাৰো। মহাপুৰুষজন্মাই যেনেদৰে সকলো জাতি-জনগোষ্ঠীৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক উপাদানৰ সংমিশ্ৰণত এক উমেহতীয়া সংস্কৃতিৰ ভেটি নিৰ্মাণ কৰিছিল আৰু জাতি-জনগোষ্ঠীৰ মাজত সময়ৰ আৰু একতা আনি দিয়াৰ চেষ্টাবে মানুহৰ মাজত এক নতুন আঘাৰোধৰ জন্ম দিছিল। যিয়ে অসমীয়া সমাজৰ ঐক্য-সংহতি সুদৃঢ় কৰাত অৱিশ্বাস যোগাইছিল। সিয়ে হ'লেও বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতিসভাই পৰিপুষ্টি লাভ কৰি সন্মিলিত ৰূপত পৰিচয় দাঙি ধৰাৰ সময়তে গোষ্ঠীচেতনাই সকলোকে কি দৰে আক্ৰমণ কৰি তুলিছে সেই দিশটোহে চিঞ্চলীয়। অসমত কোঁচ, কলিতা, বান্ধাণ, আহোম, বড়ো, কছাৰী,

বাবা, মিছিং, কার্বি, চুতীয়া, চাহ জনগোষ্ঠী, তিৰা, ডিমাছা, দেউৰী, কৈৰৰ্ত, নাথ, মুছলমান এই সকলো জনগোষ্ঠীৰ সমিলিত সমাজখনেই অসমীয়া জাতি হিচাপে পৰিচিত আছিল। আহোম ৰাজত্ব কালত জন্ম লাভ কৰা শ্রীমন্ত শংকৰদেৱৰ ভক্তি-আন্দোলনৰ উপাদানেৰে পৰিপুষ্টি লাভ কৰাৰ পাছতো এই সমাজ ভাণ্ডেনমুখী হৈ পৰে। এই ভাণ্ডেনমুখী সমাজ গঠনৰ অন্তৰালত আমি ক'ব পাৰো বিশেষকৈ ঠেক গোষ্ঠী প্ৰৱণতা, গোষ্ঠীভেদে ৰাজনৈতিক কুছ-কাৰাজ, অস্তিত্ব সংৰক্ষণৰ সচেতনতা আদি। বিশেষভাৱে ৰাজনৈতিক কাৰণৰ ফলশৰ্কৃতিতে গোষ্ঠীচেতনা আৰু সংঘাতৰ দিশক সমাজৰ সকলোৰে ওচৰ চগায় দিলে। যিয়ে ক্ষুদ্ৰ জাতিসভাৰ সংৰক্ষণ আৰু বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োজনীয় মান্যতা নোপোৱাৰ বাবে এনে গোষ্ঠীগত বিচ্ছিন্নতাবাদ সজীৰ হৈ উঠিছে। বৰ্তমান সময়ত একক প্ৰচেষ্টাবে জীয়াই থকাৰ দিন নাই। সহযোগীতাৰ অবিহনে অস্তিত্ব বক্ষা কৰা কথা ভাৰিব পৰা নহয়। নিজা ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি সমৃদ্ধি কৰিবলৈ অন্য বিভিন্ন ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ সংমিশ্ৰণ অতিকে প্ৰয়োজনীয়। যাৰ জৰিয়তে সমৰ্থয় শিকলিভাল শক্তিশালী কৰি তুলিব পৰা হয়। উক্ত দিশসমূহৰ সমসাময়িকভাৱে সমাজ নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে ধৰ্মীয় চিন্তা আৰু আধ্যাত্মিক চিন্তাৰ প্ৰয়োজনীয়তাক নুই কৰিব পৰা নহয়। ধৰ্মৰ পৰিত্ব শাসনে মানুহৰ মনৰ বেয়া কাম, বেয়া চিন্তা আদিক নিলগাই দি জ্ঞানৰ জন্ম দিয়ে। যাৰ সহায়েৰে কাম, ক্ৰেধ, লোভ, মোহক নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পৰা হয়। এনে আদৰ্শকে মহাপুৰুষ শ্রীমন্ত শংকৰদেৱেৰ ভক্তি আন্দোলনৰ মাধ্যমেৰে আমাক দি গৈছিল আৰু যিয়ে জৈৱিক কমনা বাসনাক সংযোগ কৰি তুলিব পাৰে। যাৰ সহায়ত সুখ-শাস্তিৰ প্ৰেময় সমাজ গঢ়ি তুলিব পৰা হয়। সেয়েহে সাম্প্রতিক অসমীয়া সমাজৰ প্ৰেক্ষাপটত শ্রীমন্ত শংকৰদেৱেৰ ভক্তি আন্দোলনৰ আদৰ্শৰ প্ৰাসংগিকতাক নশচাঁ কৰিব পৰা নহয়। কাৰণ গুৰজনাৰ আদৰ্শৰে সাম্প্রতিক সময়ত এখন সুস্থ-স্বল সমাজ গঢ়াৰ লগতে অসমীয়া জাতিক পুনৰ একলগ কৰিব পাৰ যাব। গুৰজনাৰ উদাৰ সাম্যবাদী ভক্তি আন্দোলনৰ মাজতেই ভাণ্ডেনমুখী সমাজক একত্ৰিত কৰিব পৰা শক্তি নিহিত হৈ আছে যি শক্তিয়ে বহুতৰ অসমীয়া জাতিক ভাণ্ডেনমুখীতাৰ পৰা বক্ষা কৰিব আৰু এখন সমৰ্থয়ৰ সমাজ গঢ়ি তুলিব। সাম্প্রতিক কালত কুটিল গতিত অসম প্ৰদেশৰ জনগোষ্ঠীয়ে ভেদাভেদে আঁতৰাই গোষ্ঠীগত ক্ষেত্ৰ আৰু অসমোঝ মনৰপৰা দূৰ কৰা বাদে গতি নাই। বিচ্ছিন্নতাবাদী মনোভাৱৰ ক্ষেত্ৰত শ্রীমন্ত শংকৰদেৱেৰ জন-গণতান্ত্ৰিক সমাজ গঢ়াৰ আদৰ্শ আমাৰ কাৰণে অতিকে প্ৰয়োজনীয় আৰু প্ৰহণীয়। যিয়ে আমাৰ ঐক্য-সম্প্ৰতি ঘূৰাই আনি সকলো জাতি-জনগোষ্ঠীক পুনৰ একতাৰ ডোলেৰে বাস্তিবলৈ মহাপুৰুষজনাৰ দৰে এজন সৰ্বশুণ্যাকৰ পুৰুষৰ পদচিহ্ন স্বাতোকৈ প্ৰয়োজনীয় হৈপৰিছে। য'ত ধৰ্মীয় আৰু সাংস্কৃতিক ঐক্য স্থাপনেৰে এখন সুস্থ সমাজ গঢ়াৰ পৰিকল্পনা কৰিব পাৰি।

৪.০০ উপসংহাৰ

আলোচনাৰ পৰা পোৱা সিদ্ধান্তসমূহ -

(ক) ভাৰতবৰ্যৰ উত্তৰ-পূবত আৱস্থিত অসম প্ৰদেশ বিভিন্ন ভাষাগোষ্ঠীৰ ভাষা-সংস্কৃতিৰ সমৰ্থযথালী। য'ত সমিল মিলোৰে জনগোষ্ঠীয় লোকসকলে বসবাস কৰি আহিছিল।

(খ) সাম্প্রতিক সময়ত অসম প্ৰদেশৰ জনগোষ্ঠীয় সমৰ্থয় স্নান হোৱাৰ উপশম হৈছে। কাৰণ সামাজিক, সাংস্কৃতিকভাৱে এক সমন্বিত প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেৰে গঢ়ি উঠা সন্তাক অসমীয়া

জাতিসত্ত্ব বুলির পরা হয়। সিয়ে হলৈও অসমীয়া জাতিগঠন পত্রিকা সম্পূর্ণ নোহোৱাকৈয়ে দুঃখজনকভাবে ভাণেনৰ ফালে গতি কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। যাৰ ফলশ্ৰুতিত জাতি-জনগোষ্ঠীৰ ধ্যান-ধাৰণাত বিচ্ছিন্নতাবাদী মনোভাৱে গা কৰি উঠিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। যিয়ে মিলনভূমি অসম প্ৰদেশক খণ্ড খণ্ড কৰি অসমৰ পুৰণি ঐতিহ্যক স্থান কৰাৰ দিশ পৰিলক্ষিত হৈছে।

(গ) সাম্প্রতিক সময়ত জাতি-জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত থকা ভাতৃত্বৰোধৰ সমষ্টয় সোলোক-চোলোক হৈ পৰিছে আৰু অসমীয়া সমাজখনক খণ্ড খণ্ড কৰিবলৈ এচাম ন্যস্ত স্বার্থ জৰিত লোকে অহৰহ প্ৰচেষ্টা চলাই আহা পৰিলক্ষিত হৈছে। ফল স্বৰূপে বিচ্ছিন্নতাবাদী ধাৰণাই অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ হৈ পৰিছে।

(ঘ) পথওদশ শতিকাত অসম প্ৰদেশত শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ আৱৰ্ত্তৰ হয় আৰু তেওঁ নৰ বৈষ্ণৱে ভক্তি-ধৰ্মৰ আন্দোলনে অসম প্ৰদেশত এক নতুন যুগৰ সূচনা কৰে। যাৰ ধৰ্ম-দৰ্শনৰ জৰিয়তে এক উমেহতীয়া সমাজ ব্যৱস্থাৰ বীজ ৰোপণ কৰিব পাৰি। মহাপুৰুষজনাইনৰ বৈষ্ণৱ ভক্তি-ধৰ্মৰ আন্দোলনেৰে সমাজৰ পৰা অন্যায় অত্যাচাৰ ব্যভিচাৰ আঁতবাই শান্তিৰ পৰ্ব প্ৰশঞ্চ কৰে।

(ঙ) জাতি-জনগোষ্ঠীৰ মাজৰ সমষ্টয়ক এলাগী কৰি সঠিক বৰ্পত অসমীয়া সমাজক আগবঢ়ায় নিয়া সন্তোষ নহয়। সেয়ে সমাজৰ সকলো বিভেদ ভাৱক আত্মাই পঠাবৰ বাবে শংকৰদেৱে ‘এক শৰণ নাম ধৰ্ম’ প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল। ইয়াৰ সমসাময়িকভাৱে ধৰ্মৰ নামত বহু দেৱ-দেৱীৰ প্ৰতি থকা বিশ্বাসৰ ঠাইত তেওঁ এক দৈশ্বৰক স্থাপন কৰিছিল আৰু সমাজত ঐক্য আৰু সংহতিৰ বীজক অংকৃতি কৰি ছিল। যি আদৰ্শক বৰ্তমানৰ অসমত প্ৰচলিত গোষ্ঠীগত ভাৱনাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত আমি নুই কৰিব নোৱাৰো।

(চ) সাম্প্রতিক সময়ত সমাজ নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে ধৰ্মীয় চিন্তা আৰু আধ্যাত্মিক চিন্তাৰ প্ৰয়োজনীয়তাক নুই কৰিব পৰা নহয়। ধৰ্মৰ পৰিত্ব শাসনে মানুহৰ মনৰ বেয়া কাম, বেয়া চিন্তা আদিক নিলগাই দি জ্ঞানৰ জন্ম দিয়ে। যাৰ সহায়েৰে কাম, ক্ৰেত্ব, লোভ, মোহক নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পৰা হয়। এনে আদৰ্শকে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰে ভক্তি আন্দোলনৰ মাধ্যমেৰে আমাক দি গোছিল আৰু যিয়ে জৈৱিক কৰনা বাসনাক সংঘত কৰি তুলিব পৰা হ'ব।

(ছ) সাম্প্রতিক অসমীয়া সমাজৰ প্ৰেক্ষাপটত শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ ভক্তি আন্দোলনৰ আদৰ্শৰ প্ৰাসংগিকতাক নশচাঁ কৰিব পৰা নহয়। কাৰণ গুৰুজনৰ আদৰ্শৰে সাম্প্রতিক সময়ত এখন সুস্থ-সবল সমাজ গঢ়াৰ লগতে অসমীয়া জাতিক পুনৰ একলগ কৰিব পাৰ হ'ব। গুৰুজনৰ উদাৰ সাম্যবাদী ভক্তি আন্দোলনৰ মাজতেই ভাণেনমুখী সমাজক একত্ৰিত কৰিব পৰা শক্তি নিহিত হৈ আছে যি শক্তিয়ে বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতিক ভাণেনমুখীতাৰ পৰা বক্ষা কৰিব আৰু এখন সমষ্টয়ৰ সমাজ গঢ়ি তুলিব পৰা হ'ব।

সহায়ক গ্রন্থ

গাঁগে বৰুৱা, আৰুণা। অসমীয়া সাহিত্যৰ সুবাস / ডিক্ৰিগড় : বিদ্যাভৱন প্ৰকাশ, ২০০৭। মুদ্ৰিত।
চুটীয়া, বিপিন। উপনিষদ, বৰগীত আৰু নামঘোষাৰ তত্ত্ব বহস্য। ধেমাজি : ধেমাজি বুক ষ্টল,

২০০১। মুদ্রিত।

চহৰীয়া, কনক চন্দ্ৰ। অসমীয়া সাহিত্যৰ বিচাৰ। গুৱাহাটীঃ লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল ১৯৯৬। মুদ্রিত।
ডেকা হাজৰিকা, কৰবী। সাহিত্য আৰু চিত্ৰ। ডিৱগড়ঃ বনলতা ১৯৯৬। মুদ্রিত।
দেৱ গোস্বামী, কেশৱানন্দ। ভাৰতীয় পটভূমিত শংকৰী সাহিত্য আৰু সত্ৰীয়া সঙ্গীত। ডিৱগড়ঃ
ঃ বনলতা, ২০০১। মুদ্রিত।
নেওগ, মিলন। ভাৰতীয় ভঙ্গি-আন্দোলনৰ পটভূমিত শংকৰদেৱ। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টছ
ষ্ট'ৰচ, ২০০৫। মুদ্রিত।
নেওগ, মহেশ্বৰ। অসমীয়া সাহিত্যৰ কপৰেখ। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১০। মুদ্রিত।
শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত। গুৱাহাটীঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ,
২০১১। মুদ্রিত।

সম্পাদিত গ্রন্থ

চলিহা, ভৱপ্রসাদ (সম্পা.)। শংকৰী সংস্কৃতিৰ অধ্যয়ন। নগাঁওঃ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ সংঘ
প্ৰকাশ, ১৯৯৯। মুদ্রিত।

স্মৃতিগ্রন্থ

গণে, শিৱপ্রসাদ (সম্পা.)। তুমিসি সুহৃদ আৱা। প্ৰিয়তম। স্মৃতিগ্রন্থ। ঢকুৱাখনা আদৰণী সমিতি
ঃ চতুৰশীতিতমৰ্বার্ষিক অধিবেশন শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ সংঘ, ২০১৫। মুদ্রিত।

চলিহা, ভৱপ্রসাদ (মুখ্য সম্পা.)। সৌমাৰ তীর্থ/স্মৃতিগ্রন্থ। দুলীয়াজানঃ দ্বিষষ্ঠিতম অধিবেশন
শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ সংঘ, ১৯৯৩। মুদ্রিত।

নেওগ, মিলন (সম্পা.)। ভঙ্গি-বৈৰোৱা স্মৃতিগ্রন্থ। ৮৬ সংখ্যক বাৰ্ষিক অধিবেশন শ্ৰীমন্ত
শংকৰদেৱ সংঘ, প্ৰকাশক আদৰণী সমিতি বমানন্দ সমষ্টয় ক্ষেত্ৰ, গোপালপুৰ-
সোলেঙ্গীপথাৰ, গহপুৰ জিলা শাখা, বিশ্বনাথ, ২০১৭। মুদ্রিত।

বৰা, কমলাকান্ত (সম্পা.)। বৈকুণ্ঠ দুতয়। স্মৃতিগ্রন্থ। ৮৫ সংখ্যক বাৰ্ষিক অধিবেশন শ্ৰীমন্ত
শংকৰদেৱ সংঘ, প্ৰকাশক আদৰণী সমিতি সাহিত্যৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজৰৰো সমষ্টয়
ক্ষেত্ৰ, জয়সাগৰ, শিৱসাগৰ প্ৰকাশ ২০১৬। মুদ্রিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 232-241

বাণীকান্ত কাকতির মাধৰদেৱৰ সাহিত্য চৰ্চা ৪ এটি অধ্যয়ন

ড° বিজয়া বড়া

সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ

ললিত চন্দ্ৰ ভৰালী মহাবিদ্যালয় মালিগাঁও, গুৱাহাটী-১১

সংক্ষিপ্তসাৰ

অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰখলৈলৈ পাণিত্য আৰু প্ৰতিভাৰে মৌলিক
বৰঙণি আগবঢ়োৱা এগৰাকী বৰেণ্য লেখক বাণীকান্ত কাকতি। তেওঁৰ অৱদান
ভাষাতত্ত্বৰ পৰা সাহিত্য সমালোচনা, সমাজতাত্ত্বিক অৱেষণৰ পৰা সংস্কৃতি চৰ্চালৈকে
বিয়পি আছে। বাণীকান্ত কাকতিৰ পুৰণি অসমীয়া সাহিত্য— অসমীয়া সাহিত্য
জগতত অনুপন সংযোজন। এই পুথিত তেওঁ পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যক নতুন
দৃষ্টিবে মূল্যায়ন কৰিছে। এই গ্ৰন্থত তেওঁৰ মহাপুৰুষ মাধৰদেৱ বিবচিত চোৰধৰা
আৰু নামঘোষা বচনাৰ এই একে নামেৰে দুটি বচনা সম্মিলিত হৈছে আৰু এই দুটি
বচনাত তেওঁ মাধৰদেৱ উক্ত বচনাৰাজিৰ ধৰ্মীয় আওঁতাৰ পৰা আঁতৰাই আনি
নতুন মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছে। প্ৰস্তাৱিত অধ্যয়ন বাণীকান্ত কাকতিৰ চোৰধৰা আৰু
নামঘোষা শীৰ্ষক বচনা সম্পর্কে আলোকপাত কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

সূচক শব্দ : নামঘোষা, চোৰধৰা।

প্ৰস্তাৱনা:

বাণীকান্তকাকতি অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি জগতৰ অন্যতম পুৰোধা। তেওঁ আছিল
একাধাৰে ভাষাতাত্ত্বিক, সাহিত্য সমালোচক, সাংস্কৃতিক গৱেষক, জীৱনীকাৰ, শিশুসাহিত্যিক,
অনুবাদক, সংকলক আদি। গভীৰ চিন্তা সমৃদ্ধ সমালোচনা আৰু গৱেষণাপ্ৰসূত বচনাৰে তেওঁ

অসমীয়া সাহিত্যক পৰিপুষ্টি কৰি হৈ গৈছে। অসমৰ পৰম্পৰাগত ঐতিহ্যবোধ, আধুনিক চিন্তা, প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্য বিভিন্ন সাহিত্যৰ অধ্যয়নলক্ষ জ্ঞানৰ সুসমৰ্থয়ত তেওঁৰ বচনাৰাজি ৰচিত হৈছে। তেওঁৰ বচনাৰাজিৰ জৰিয়তে এক নিজস্ব সাহিত্যিক গদাৰীতি গঢ় লৈ উঠা পৰিলক্ষিত হয়। পুৰণি আৰু আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ সুন্দৰ সমালোচনা, ভাষা-সংস্কৃতি বিষয়ক গবেষণামূলক বচনা আৰু শিশু সাহিত্য এই তিনিটা শাখাত তেওঁৰ বচনাৰাজি বিভক্ত কৰিব পাৰি।

বাণীকান্ত কাকতিৰ জীৱিত কালত (১৮৯৪-১৯৫২) আৰু মৰণোভৰভাৱে অনুবাদ সংকলনকে ধৰি মুঠ বাৰখন প্ৰস্তুত প্ৰকাশ পাইছে। ইয়াৰ উপৰি তেওঁৰ ভালেমান প্ৰবন্ধ আৰু গবেষণা পত্ৰ লিখি হৈ গৈছে। তেওঁৰ সকলো বচনা গ্ৰহণকাৰে প্ৰকাশ হোৱা নাই। তেওঁৰ প্ৰকাশিত প্ৰস্তুত প্ৰস্তুত ধৰণে শ্ৰেণীবদ্ধ কৰিব পাৰি।

- ১। ভাষাতত্ত্বমূলক প্ৰস্তুতি : Assamese Its Formation and Development
- ২। সাহিত্য আলোচনা : পুৰণি অসমীয়া সাহিত্য, সাহিত্য আৰু প্ৰেম, নতুন অসমীয়া সাহিত্য
- ৩। সমাজতত্ত্ব বিষয়ক প্ৰস্তুতি : The Mother Goddess Kamakhya, Visnuite Myths and Legends, পুৰণি কামৰূপৰ ধৰ্মধাৰা, কলিতা জাতিৰ ইতিবৃত্ত
- ৪। জীৱনী সাহিত্য : Life and Techings of Sankardeva.
- ৫। শিশু সাহিত্য : পথিলা
- ৬। সম্পাদিত সাহিত্য : চোৰধৰা আৰু পিম্পৰা গুচোৱা
- ৭। সংকলিত সাহিত্য : Aspect of Early Assamese Litearature
- ৮। অনুবাদ সাহিত্য : Song of the Cell

ইয়াৰে নতুন অসমীয়া সাহিত্য বুলি তেওঁৰ কোনো সুকীয়া প্ৰস্তুত নাই। কিন্তু তেওঁ এই নামৰ পুঁথি এখনৰ পৰিকল্পনা কৰিছিল বাবে পৰৱৰ্তী সময়ত মহেশ্বৰ নেওগে সম্পাদনা কৰা বাণীকান্ত বচনাৰলীত এই প্ৰবন্ধনানিক 'নতুন অসমীয়া সাহিত্য' নামেৰে সন্নিৰিষ্ট কৰা হৈছে। উল্লেখযোগ্য যে অসম প্ৰকাশন পৰিয়দে প্ৰকাশ কৰি উলিওৱা বাণীকান্ত বচনাৰলী(অসমীয়া খণ্ড)ত সন্নিৰিষ্ট থুল কেইটা হ'ল (ক) পুৰণি অসমীয়া সাহিত্য (খ) সাহিত্য আৰু প্ৰেম (গ) কলিতা জাতিৰ ইতিবৃত্ত (ঘ) পুৰণি কামৰূপৰ ধৰ্মৰ ধাৰা (ঙ) পথিলা (চ) নতুন অসমীয়া সাহিত্য (ছ) বিবিধ প্ৰবন্ধ আৰু (জ) বিজুলী। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ জগতত তেওঁৰ বচনাসমূহ অমূল্য সম্পদ।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য আৰু লক্ষ্য :

যিকোনো সাহিত্য আৰু সাহিত্যিকৰ সঠিক মূল্যায়ন আৰু অগ্ৰগতিৰ ক্ষেত্ৰত সমালোচকৰ ভূমিকা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। সঠিক সমালোচনাই সাহিত্যৰ বিকাশত বিশেষভাৱে সহায় কৰে। বাণীকান্ত কাকতিয়ে মাধৱদেৱৰ সাহিত্য আৰু মাধৱদেৱৰ যি মূল্যায়ন কৰিছে সেই বিষয়ে অৱগত হোৱাই এই অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য। লগতে মাধৱদেৱৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ যোগেদি বাণীকান্ত কাকতিৰ বচনাৰ স্বৰূপ তথা বৈশিষ্ট্যসমূহ উদ্ঘাটন কৰিব এই অধ্যয়নৰ লক্ষ্য।

অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

এই অধ্যয়নত প্ৰধানকৈ বাণীকান্ত কাকতিকৃত মাধৱদেৱৰ সাহিত্যৰাজিৰ আলোচনাহে সামৰা হৈছে।

অধ্যয়নৰ সমলঃ

এই অধ্যয়নত মুখ্য সমল হিচাপে মহেশ্বৰ নেওগ সম্পাদিত বাণীকান্ত বচনাবলীক গ্রহণ কৰা হৈছে আৰু গৌণ সমল হিচাপে তথ্যসমূহ বিভিন্ন গ্রন্থৰ সহায় লোৱা হৈছে।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

এই অধ্যয়নত প্ৰধানকৈ বৰ্ণনাভৰুক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে। প্ৰয়োজন সাপেক্ষে বিশ্লেষণাভৰুক পদ্ধতিৰ গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

বিষয়ৰ পূৰ্বভাস :

অসমিকাগীৰী বায়চৌধুৰীৰ সম্পাদিত চেতনাত প্ৰকাশিত এঘাৰটা প্ৰবন্ধৰ লগত পৰবৰ্তী সময়ত প্ৰকাশিত তিনিটা প্ৰবন্ধ লগ লগাই ১৯৪০ চনত পুৰণি অসমীয়া সাহিত্য গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰা হয়। ‘গাঁৰলীয়া মানুহে পঢ়া আসাৰ পদপুথি’, ‘পুথি-ঠগিৰ বন্স’ বুলি আৰু কেৱল ধৰ্মপুথি বুলিহে বহুলোকে গণ্য কৰা বৈষণৱ ধৰ্মীয় পুথিসমূহ কাকতিয়ে আধুনিক দৃষ্টিভঙ্গীৰে পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা কৰি তাৰ সাহিত্যিক সৌন্দৰ্য নিবৃপণ, দাশনিক তাৎপৰ্য নিৰ্গংঠন, ভাষাতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য বিশ্লেষণ কৰি সমালোচনা সাহিত্যত এক নতুন দিশ উন্মোচন কৰিলৈ। পুৰণি অসমীয়া সাহিত্য কেৱল কিছুমান ধৰ্ম পুথিৰ সংকলনেই নহয়, এইবোৰ উচ্চ গুণসম্পন্ন বসাশ্ৰয়ী সাহিত্য এই উপলক্ষি জগাই তুলি বৈষণৱ সাহিত্যৰ ঐতিহ্যৰ পুনৰুদ্ধাৰেই পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰধান প্ৰতিপাদ্য বিষয়। (শৰ্মা, অনুৰাধা ৩০-৩১)

বিষয় প্ৰৱেশ :

অসমীয়া সাহিত্য জগতত মাধৱদেৱৰ বৰঙণি যথেষ্ট। সংখ্যাৰ হিচাপত কাকতিয়ে মাধৱদেৱ বচিত সাহিত্য বৰ বেছি চৰ্চা কৰা নাই। বাণীকান্ত কাকতিত মাধৱদেৱৰ সাহিত্য চৰ্চাক আমি দুটা ভাগত ভাগ কৰি আলোচনা কৰিব পাৰো। এটা হ'ল সমালোচনামূলক সাহিত্য আৰু আনন্দটো হ'ল সম্পাদনা সাহিত্য।

সমালোচনামূলক সাহিত্য :

বাণীকান্ত কাকতিৰ মাধৱদেৱৰ সাহিত্য চৰ্চালৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে তেৱেই মাধৱদেৱৰ সাহিত্যৰ প্ৰথম চৰ্চা কৰিছে। তেওঁ মাধৱদেৱ বিৰচিত চোৰধৰা ঝুমৰা আৰু নামঘোষাৰ সুন্দৰ আলোচনা দাঙি ধৰিছে। তেওঁৰ ‘নামঘোষা’ প্ৰবন্ধ অসমীয়া সাহিত্য জগতলৈ অনবদ্য অৱদান।

চোৰধৰা :

মহাপুৰুষ মাধৱদেৱ বিৰচিত চোৰধৰা এখন উল্লেখযোগ্য ঝুমৰা। বিলৰম্বগুলৰ কৃষ্ণকৰ্ণমৃত প্ৰস্থৰ কাহিনী অশ্বইহ্যাত বিকাশ লাভ কৰিছে। এই প্ৰস্থৰ প্ৰথম প্লোকটিনান্দী হিচাপে সৈ মাধৱদেৱৰ চোৰধৰা ঝুমৰাৰ বৰ্থাবন্সক নিজস্ব বক্ষনামে আগবঢ়াই লৈ গৈছে। ঝোয়াৰ কাহিনীভাগ আমাৰ জ্ঞাত।

নাটখনিত এফালে শ্ৰীকৃষ্ণৰ চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্যৰ পৰা তেওঁ মানৱ শিশু হিচাপে চিত্ৰিত হৈছে। তেনদেৱে আনফালে শ্ৰীকৃষ্ণে গোপনীৰ পৰা লৱণু ভিক্ষা কৰি খোৱা কামৰ দ্বাৰা ভৱেৰ অধীন যে ভগৱান তাকে প্ৰকাশ কৰা হৈছে। সেয়া কৃষ্ণ ভক্তিবাদত অন্য এক মিদৰ্শন।

নাটখনিত প্ৰকাশ পোৱা বাংসল্য বসৰ মাজেৰে ভক্তিৰসেই উল্লসিত হৈছে।

এই প্ৰবন্ধটিত কাকতিয়ে আৰম্ভণিতেই অসমীয়া বৈষণৱ সাহিত্যত শ্ৰীকৃষ্ণৰ শিশুলীলা

আৰু বঙলা বৈষ্ণব সাহিত্যৰ শ্ৰীকৃষ্ণ-ৰাধাৰ লীলাই অনুৰূপ ঠাই অধিকাৰ কৰাৰ কথা কৈছে। প্ৰসংগক্রমে আলোচনাটিত অনন্ত কণ্ডলিৰ কাণ-খোৱা পুঁথিৰ উপাগন কৰিছে। মাধৱদেৱৰ বচত নাট, বৰগীতৰ কথাও উল্লেখ কৰিছে।

পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যত মাধৱদেৱক বাংসল্য বসৰ শ্ৰেষ্ঠ প্ৰকাশক (দৃষ্টব্যঃ বাণীকান্ত বচনারলী, পঃ. ৪২) যদিও প্ৰবন্ধটিৰ শিরোনাম ‘চোৰধৰা’, তেওঁ পিম্পৰা গুচোৱা/নাটখনিৰ বিষয়ে উপস্থাপন কৰিছে এই প্ৰবন্ধটিত কাকতিয়ে এই নাট বুমুৰা দুখনিক নাট্য সাহিত্যৰ আধুনিক শ্ৰেণীবিভাগ মতে খেমেলিয়া নাটৰ শাৰীত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে— “ নাট্য সাহিত্যৰ আধুনিক শ্ৰেণীবিভাগ মতে নাট দুখন খেমেলিয়া নাটৰ ভিতৰত পৰে যদিও আজিকালি নাটকৰ প্ৰগালী ইয়াত নাই তথাপি নাটকত যি যি লৌকিক উপাদান লাগে, সেই সকলো বৰ্তমান ইয়াত আছে।” (দৃষ্টব্যঃ বাণীকান্ত বচনারলী পঃ. ৪২) অসমীয়া সাহিত্যত মাধৱদেৱৰ বৰগীত, চোৰ-ধৰা বুমুৰা আদিত শ্ৰীকৃষ্ণৰ শিশু ৰূপ অংকিত হৈছে। বাণীকান্ত কাকতিয়ে চিৰশিশু ৰূপত শিশু কৃষ্ণৰ প্ৰাধান্য বিস্তাৰ কৰিবলৈ গৈ অসমৰ বৈষ্ণবৰ ধৰ্মৰ দাশনিক ব্যাখ্যা আগবঢ়াইছে। কৃষ্ণৰ শিশুৰূপ কলনাৰ প্ৰধান প্ৰেৰণা হ'ল বাংসল্য ৰূপ। অসমীয়া বৈষ্ণবৰ সাহিত্য দাস্যভাৱ কেন্দ্ৰস্থ ৰূপত থাকিলেও বাংসল্য ভাৱৰ অংগাংশী ৰূপৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়াইছে। তেওঁ উল্লেখ কৰিছে যে লৌকিক দৃষ্টিত যিটো দাস্যভাৱ, অন্তৰফালৰ পৰা সেই ভাৱটোৱেই বাংসল্যভাৱত পৰিগত হয়। (শৰ্মা, অনুৰাধা ৪৮) প্ৰবন্ধটিত কাকতিয়ে মাধৱদেৱক চিৰকুমাৰ আৰু সংসাৰত্যাগী বৈৰাগী আছিল বুলি উল্লেখ কৰিছে। তেওঁ উল্লেখ কৰিছে—

“ চিত্তোন্মোদক আন আন বস-কীৰ্তন তেওঁত নুশুৰায়। পৰম বিৰক্ত হ'লৈও ভীমদেৱৰ নাতি সম্বন্ধীয় অৰ্জনসকলৰ প্ৰতি আগাধ মেহ আছিল। প্ৰকৃত যোগী-সম্যাসীৰোৱেও সাংসাৰিক মানুহৰ লগত কথা কৰ লাগিলে অপত্য-মেহসূচক ‘আই, বোগাই’ সম্বোধন কৰে। বোধ হয় মনস্তত্বৰ সেই একে প্ৰগালী অনুসাৰেই মাধৱদেৱৰ মনতো বাংসল্য প্ৰেমে সংসাৰৰ অইন অইন বসৰ ঠাই অধিকাৰ কৰি আছিল।” (দৃষ্টব্যঃ বাণীকান্ত বচনারলী, পঃ ৪২)

গতিকে দেখা যায় যে এই আলোচনাত কাকতিয়ে চোৰধৰাৰ লগতে পিম্পৰা গুচোৱা বুমুৰাবো নাটকীয় দিশসমূহ আলোচনা কৰিছে। সৰ্বোপৰি ইয়াৰ যোগেদিয়েই সংসাৰ বৈৰাগী মাধৱদেৱৰ স্বৰূপ সম্পর্কে অৱগত কৰিছে।

‘চোৰধৰা’ বচনাত কাকতিয়ে মহাপুৰুষ মাধৱদেৱৰ বিৰচিত চোৰধৰা/নাটকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ গৈ মাধৱদেৱৰ বচনাৰ বৈশিষ্ট্য কিছুমান নিৰ্ণয় কৰিছে। কাকতিয়ে উল্লেখ কৰিছে যে মাধৱদেৱৰ তেওঁৰ বচনাত হয় বাংসল্য বস, নহয় দাস্য ভক্তিৰ গৌৰৰ- কীৰ্তন কৰে। বাংসল্য বস প্ৰকাশত পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যত মাধৱদেৱক শ্ৰেষ্ঠ স্থান দিচে আৰু সমসাময়িক ভাৱতৰ আন আন বৈষ্ণব কৰিবসকলৰ হাতত এনে একান্তিক শিশুলীলা প্ৰকাশ হোৱা নাই বুলি উল্লেখ কৰি মাধৱদেৱৰ বচনাৰ বিশেষত্ব দেখুৰাইছে।” (শৰ্মা, অনুৰাধা ৩৯)

নামঘোষা :

বাণীকান্ত কাকতিৰ মাধৱদেৱৰ বচত সাহিত্য চৰ্চাৰ সৰ্বোত্তম নিৰ্দশন হ'ল- ‘নামঘোষা’ আলোচনাটি।

নামঘোষা হৈছে মাধৱদেৱৰ সাহিত্যিক আৰু আধ্যাত্মিক জীৱনৰ কীৰ্তিস্তম্ভ। Namghosa

is the magnum opus of his literary life and probably of the religious literature of the period.(Sarma 165) মাধবদেরে গুরু আদিশ শিরোধাৰ্য্য কৰি জীৱনৰ ভাটি বয়সত গুৰু পৰা লাভ কৰা শিক্ষা জ্ঞান, বিভিন্ন শস্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰি লভা জ্ঞান আৰু নিজৰ সমষ্টি জ্ঞান আৰু আদৰ্শৰ সুসমষ্টিয়েই হ'ল নামঘোষা। তেওঁৰ শাস্ত্ৰ জ্ঞান বা পাণিত্যা, কৰিত্ব, ধাৰ্মিক মতবাদ, আধ্যাত্মিক আদৰ্শ আৰু ধৰ্মৰ ক্ষেত্ৰত লাভ কৰা অভিজ্ঞতা ইহ'ল পূৰ্ণ বিকাশ। (শৰ্মা, সত্যেণ্ড্ৰনাথ ১২৯) এই প্ৰসংগতে উল্লেখ কৰিব পাৰি যে মাধবদেৱে তেওঁৰ শিয়্যসকলক তেওঁলোকৰ লগতে সততে নামঘোষা প্ৰথমনিকি বাখিবলৈ উপদেশ দিয়া আৰু নামঘোষাৰ মাজতে তেওঁক পাৰ বুলি কোৱা কথাইও গভীৰ তাৎপৰ্য বহন কৰিছে। নামঘোষা নৰাবৈষণৰ ধৰ্মৰ মূল সূত্ৰ আৰু দৰ্শনিক ভিত্তিৰ সম্পূৰ্ণ পৰিচায়ক বুলি কৰ পাৰি। (নেওগ ১০৫) ইয়াত ঠাই পোৱা আধ্যাত্মিক আৰু পাৰমাৰ্থিক ভাৱাবাণি সুগংগতি, সুগায়ক আৰু সুকৰি মাধবদেৱৰ যাদুকৰী হাতৰ পৰিষত বসাল কৰিতাৰ (ঘোষাৰ) ৰূপত সজীৱৰ হৈপৰিষে আৰু সহাদয় শ্ৰোতা-পাঠকৰ অস্ত্ৰ পৰিষিছে। মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ তাৎক্ষিক দিশৰ বিবিধ প্ৰকাৰ্য্য সাধন কৰি আহিছে মাধব পুৰুষৰ নামঘোষাই।

বাণীকান্ত কাকতিয়ে ‘নামঘোষা’ আলোচনার আবর্তণিতেই কৈছে— ‘নামঘোষাই অসমীয়া জাতীয় সাহিত্য গীতা, উপনিষদ আদির ঠাই অধিকার কবি আছে। (দ্রষ্টব্যঃ বাণীকান্ত বচনারণী, ৪৯) কেবল তত্ত্ববিদ্যার পৰাই নহয় সাহিত্যিক আৰু সাংগীতিক মূল্যবিদ্যার পৰাই ও নামঘোষা অসমীয়া সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ শীৰ্ষ স্থানৰ পথ।

ବାଣୀକାନ୍ତ କାକତିଯେ ନାମଘୋଷାତ ପୁଣ୍ୟ-ଶ୍ଳୋକ ଶଂକର-ସ୍ମୃତି, ମାଧ୍ୱରଦେବର ଆତ୍ମଲିମ୍ବା ଆକୁ
କୃଷ୍ଣଭଡ଼ିର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଏହି ତିନିଟା ଭାବର ଧାରା ମିହଲି ହେ ଥକା ବୁଲି କୈଛେ । ତେଣୁ ଇହାକୋ କୈଛେ
‘କିନ୍ତୁ ହିମାଲୟର ନିଭିତ ଶ୍ରଂଗର ଓପରତ ସ୍ତପିକିତ ହେ ଥକା ଏକ ଅନାତ୍ମ ତୁହିନ ବାଖିରେଇ ଗଲି ଗୈ
ଦେଇଯାମତ ନାନା ନଦୀନାଦୀ ସବାପେ ଅବର୍ତ୍ତିନ ହୋବାର ଦରେ, ଏହି ତିନିଓ ଧାରାରେଇ ମୂଳ କାବଣ ହୈଛେ
ମାଧ୍ୱରଦେବର ବସମରୀ ଭଡ଼ିର ଗତିର ଆବେଗ ।’ (ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟଃ ବାଣୀକାନ୍ତ ବଚନାରଲୀ ପୃ. ୫୦) ଏହିଥିନିତେ
କାକତିଯେ ଇଂରାଜୀ କାବ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟ ଉପ୍ଲେଖିତ ବାଜହାଁଁ ଜାତିଯି ଏବିଧ ଚବାଇର ପ୍ରସଂଗ ଟାନି
ଆନିଛେ ଯିଯେ ଜୀବନର ଅନ୍ତିମ କାଳତ ନୈତ ଉଠି ଗୀତ ଗାଇ ଗୀତତେହି ପମି ଯାଯ । ନାମଘୋଷା
ମାଧ୍ୱରଦେବର ଶେଷ ବ୍ୟବା । ବାଣୀକାନ୍ତ କାକତିଯେ ନାମଘୋଷାକ ‘ପରମ ଆନନ୍ଦ ସାଗରତ’ ଉଠି ଯୋରା
ମାଧ୍ୱରଦେବର ମହା ପ୍ରଶ୍ନାନିକ ଗୀତ ବୁଲି ଅଭିହିତ କରିଛେ । ସାତ ‘ଗୁରୁ ଭେଲା ତାତ କରନ୍ଧାର କୃଷ୍ଣ
ଭେଲ ଅନୁକୂଳ ବାୟ’ । ଗୁରୁ-ସ୍ମୃତି ଶିରୋଗତ କରି, କୃଷ୍ଣ ନାମ ହଦୟତ ଧରି, ନାମଘୋଷା ବରଗୀତର
ଭିତରେଦି ହଦୟର ଏକାନ୍ତ ଭଡ଼ିରସ ଢାଲି ଦି “ସମନ୍ତସାକ୍ଷିଃ ସଦସଦିହିନେ ପ୍ରଯାତି ଶୁଦ୍ଧଂ ପରମାତ୍ମା
କୃପମ” (କୈରଲୋପଣିଷତ୍) । (ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟଃ ବାଣୀକାନ୍ତ ବଚନାରଲୀ, ପୃ. ୫୦)

কাকতিদেরে নামঘোষাব প্রতিপাদ্য বিষয় এটি মাত্র পদেৰেই প্রকাশ কৰিছে—

“ମୁକ୍ତି ନିଷ୍ପତ୍ତି ଯିଟୋ ସେହି ଭକ୍ତତକ ନମୋ

সময়ী মাগোহো ভক্তি

সমস্ত মন্ত্রিক মণি

ଭଜୋ ହେନ ଦେବ ଯଦପତି ।”

কাকতিয়ে সংসারত্যাগী মাধুরদেৱক দাস্য ভক্তিৰ মন্ত্রমান স্বৰূপ বলি কৈছে। তেওঁ

উল্লেখ করিছে যে আত্মীয়াম ভাব মাধব চরিত্র কেন্দ্র স্থান। এই প্রসংগতে তেওঁ ঘোষাবত্ত্ব করি গোপাল মিশ্রই মাধবদের প্রকৃতি সম্বন্ধে করা বর্ণনা এটি উল্লেখ করিছে—“শ্রীমন্ত মাধব নাম ধৰি, বিষয়সুখক পরিহৰি, কৃষ্ণস করিলা সিটো বিস্তাব। (দ্রষ্টব্যঃ বাণীকাস্ত বচনারলী,) পৰম বৈবাগ্যের পরিমোসক চিরকৌমার্য্য ব্রত অবলম্বন করি মাধবদের আজীরণ কৃষ্ণস বসতেই ডুবি আছিল। অন্য কবিসকলে সাহিত্যের যোগেদি নিজের পরিচয় দি যোৱাৰ দৰে মাধবদেৱে কতো আত্ম পৰিচয় দি যোৱা নাই বাবে কাকতিয়ে আত্মীয়াম ভাব মাধব চরিত্র কেন্দ্রস্থান বুলি কৈছে। একেদৰে তেওঁৰ নামৰ আগত লগোৱা ‘দীন’, ‘মুচ্মতি’, ‘দূৰাচাৰী’, ‘অপৰাধী’ আদি বিশেষণ মাধব চরিত্র আত্মলভিমা নির্দেশকৰণে চিৰিত কৈছে।

প্রসংগক্রমে তেওঁ বৰগীতবোৱাৰ কথাও উল্লেখ কৈছে। নামঘোষাৰ স্মৃতিগীতবোৱাৰ সমগ্ৰ ভাৰতীয় বৈষণে সাহিত্যে ভিতৰত কেৱল মহাৰাষ্ট্ৰীয় কৰি তুকাবামৰ কবিতাবোৱাৰ লগতহে তুলনা কৰিব পাৰি বুলি মত আগবঢ়াইছে।

একেদৰে কাকতিয়ে মাধবদেৱক বামকৃষ্ণ পৰমহংসদেৱেৰ লগত তুলনা কৈছে। সাধুকথাটিত যি গৰাকী তৃতীয় ব্যক্তিয়ে ফুলনিৰ সৌন্দৰ্য দেখি লগীয়াসকলক খবৰ দিবলৈ উভতি আহিছিল তেওঁ সমদুখ পীড়িত আৰ্ত লগীয়াসকলক বৰ্পসাগৰৰ জান দিবলৈ উভতি আহিআদৰ্শ শিক্ষকৰ ভূমিকা পালন কৈছে। কাকতিয়ে কৈছে যে নামঘোষাৰ ভিতৰত যি মাধব-মুৰ্তি দেখা যায় সেই মুৰ্তি সাধুকথাবোৱা তৃতীয়জন ব্যক্তিৰ শ্ৰেণীৰ। নামঘোষাৰ আদিৰ পৰা অন্তলৈকে সংসাৰ-পীড়িত সকলো লোকৰ প্রতি সংক্রামক সহানুভূতিৰ প্ৰবাহ এটিৰ উপস্থিতিৰ কথা ব্যক্ত কৈছে।

নামঘোষাৰ কোনো স্থানতে মাধবদেৱে বিপথগামী মানৱপ্ৰকৃতিৰ ওপৰত কঠোৰ আঘাত দিয়া নাই। সচৰাচৰ ধৰ্ম বা সমাজ সংস্কাৰকসকলৰ দৰেও তীব্ৰ ব্যঙ্গাঙ্গি কৰা নাই। আনক উপদেশ দিওঁতে তেওঁ সমোধন কৈছে ‘ভাই’। বিৰঞ্চবাদীসকলৰ প্রতি সহনশীলতা গুণত কাকতিয়ে মাধবদেৱেৰ লগত অনন্ত কণ্ঠলিৰ বৈপৰীত্য প্রসংগক্রমে দাঙি ধৰিছে।

হেজাৰী ঘোষা ‘নামঘোষা’ৰ পাঁচ-ছশমান পদেই নানা সংস্কৃত শ্ৰোকৰ ভাণনি। সেই হিচাপত ই মৌলিক গ্ৰন্থ নহয়। নামঘোষাৰ ধৰ্মতত সাহিত্য হিচাপে ইয়াৰ মূল্য নাই যদিও কাকতিয়ে কিন্তু সাহিত্য হিচাপে ইয়াৰ মূল্য ইয়াৰ গভীৰ ভক্তিৰসত বুলি উল্লেখ কৈছে। “সাহিত্য হিচাপে নামঘোষাৰ মূল্য এই মহান বসত। শৰৎ কালত সেই চিৰ-পৰিচিত গিৰি, নৈ, বন, উপবন আদিয়ে বিমল কস্তি ধাৰণ কৰাৰ দৰে, চন্দ্ৰ-কিৰণৰ মৃদু পোহৰত চিৰ-পৰিচিত নৈৰ পানীৰ ওপৰত অপৰণ্প জেউতি পৰাৰ দৰে, বসময়ী ভক্তিৰ নিয়ৰত তিতা নানান মূলৰ পৰা সংগ্ৰহীত নামঘোষাৰ পদপুঞ্জৰ ওপৰত এক অভিনৰ সৌন্দৰ্য সম্পাদ হৈছে (দ্রষ্টব্যঃ বাণীকাস্ত বচনারলী, পঃ ৫৫)

কিন্তু নামঘোষাৰ এই সকলো ধৰণৰ আলোচনাৰ উদ্বৃত্ত বাণীকাস্ত কাকতিয়ে মহাপুৰুষ মাধবদেৱেৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ, মাধবদেৱেৰ নামৰ মহাপুৰুষজনৰ প্ৰকৃত পৰিচয় প্ৰদান কৈছে। ‘নামঘোষা’ আলোচনাৰ পৰিসমাপ্তি কাকতিয়ে মাধবদেৱেৰ যি পৰিচয় প্ৰদান কৰিলে, মাধবদেৱে মহাপুৰুষজনাই যদিও সাহিত্যত তেওঁৰ পৰিচয় দি নগ'ল কেৱল ‘নামঘোষা’ আলোচনাৰ জৰিয়তে মাধবদেৱেৰ সম্যক পৰিচয় পাৰলৈ সক্ষম হ'ব পৰা গ'ল। কাকতিৰ ভাষাত—‘তাত বাজেও ইয়াৰ অধিক মূল্য হৈছে ইয়াত প্রতিফলিত হোৱা মাধবদেৱেৰ আধ্যাত্মিক জীৱনৰ

প্রতিবিম্বিত। তিরোধানের অলপ আগতেই জিভাসু শিয়সকলক মাধবদেরে কৈ থেছিল তেওঁ
নোহোৱা হ'লেও নামঘোষাতে বিচাবিলে তেওঁক পাব। কথায়াৰ বৰ যথাৰ্থ। নামঘোষা পুথি
পঢ়িলে ছন্দৰ ঝংকাৰ, ভাবাৰ মাধুৰ্য, ভাবৰ প্ৰাচৃতা, সকলোকে অতিক্ৰম কৰি মনঃচক্ৰৰ দৃষ্টি
পৰে মাধবদেৱৰ ভঙ্গি-কাতৰ কৰণ মুৰ্তিৰ। ভাবত সদায় উদ্বাউল, আমিধানৰ সীমা লংঘন
কৰি ‘পৰম আনন্দ সাগৰে মজি’ থাকিবলৈ ব্যাকুল ‘বন্তু বিদিতাদধো অবিদিতাদধি’।
(কেনোপণিষৎ) (দ্রষ্টব্যঃ বাণীকান্ত বচনাবলী ৫৫)

মুঠতে ক'বলৈ হ'লে বাণীকান্ত কাকতিয়ে মহাপুৰুষ মাধবদেৱ বিৰচিত নামঘোষা স্বৰূপ
উদ্বাটন কৰিছে। তেওঁ নামঘোষাক ‘মহানুভৱ পুৰুষ এজনৰ আত্মপ্ৰকাশ’ বুলি অভিহিত কৰি
নামঘোষা বচনাৰ সমসাময়িক সমাজ, বসময়ী ভঙ্গিত ত্ৰিবেণী ভাবৰ সংগম, মাধবদেৱৰ
আত্মাভিযোগি, অভিনন্দন-সৌন্দৰ্য সম্পাদ, মাধবদেৱৰ আধ্যাত্মিক জীৱনৰ প্রতিবিম্ব, ভঙ্গিবসৰ-
তন্ময়তা আৰু সৰ্বধৰ্ম প্ৰাহ্যৰূপ এই সকলোৰোৰ দিশতে সৃষ্টাতিসুক্ষ্ম বিশ্লেষণ দাঙি ধৰিছে।
কাকতিৰ মতে নামঘোষা গুৰু শংকবদেৱৰ স্মৃতিমণ্ডিত মাধবদেৱৰ পূৰ্ণৰূপস্বৰূপ কৃষ্ণৰ প্রতি
ঐকান্তিক ভঙ্গিৰ বিৰাট ঝংকাৰ। ইয়াত ত্ৰিবেণীভাবৰ সংগম ঘটিছে। নামঘোষাৰ সাহিত্য সুফমা
বিচাৰ, ইয়াৰ ছন্দৰ ঝংকাৰ, ভাবাৰ মাধুৰ্য, ভাবৰ প্ৰাচৃতা আৰু সৰ্বোপৰি মনঃচক্ৰৰ দৃষ্টিত উদ্বাসিত
মাধবদেৱৰ ভঙ্গি কাতৰ কৰণা মুৰ্তি এই সকলোৰোৰ দিশতে কাকতিয়ে আলোকপাত কৰিছে।

অসমীয়া সমালোচনা সাহিত্যৰ বৈজ্ঞানিক ভেটি নিৰ্মাণ কৰে বাণীকান্ত কাকতিয়ে। তেওঁৰ
আগতে পুথি-পৰিচয় জাতীয় বচনা প্ৰকাশ হৈছিল যদিও সেইবোৰক প্ৰকৃতাৰ্থত সমালোচনা
সাহিত্য বুলিব নোৱাৰিব। সমালোচনা সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰখনত বাণীকান্ত কাকতিৰ পুৰণি অসমীয়া
সাহিত্য পুথিখনেই উৎকৃষ্ট নিৰ্দশন তথা পথ প্ৰদৰ্শক। ইংৰাজী সাহিত্য অধ্যয়ন আৰু অভিজ্ঞতাৰে
পুষ্ট কাকতিয়ে অসমীয়া সাহিত্য অধ্যয়ন আৰু বিচাৰত প্ৰবৃত্ত হৈ প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ বিশ্লেষণেৰে
আৱস্ত কৰা সমালোচনাৰ ধাৰণাটোৱে অসমীয়া সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত এক শক্তিশালী সন্তোৱনা
সূচনা কৰে। (শৰ্মা, অনুবাধা ১৭) তেওঁ পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰাজি যে একমাত্ৰ ধৰ্মপুথি
নহয় সেইকথা প্ৰতিপাদন কৰি দেখুৱাইছে আৰু ধৰ্মীয় গণ্ডীৰ পৰা বাহিৰলৈ আনি সেইবোৰৰ
সাহিত্যিক মূল্য নিৰূপণ কৰিছে। লগতে সেই ধৰ্মীয় পুথিসমূহত নিহিত হৈ থকা সামাজিক
দিশসমূহৰ প্ৰাসংগিকতা দেখুৱাই দিছে। এইক্ষেত্ৰত মাধবদেৱৰ বিৰচিত সাহিত্যৰ আলোচনা
'চোৰধৰা' আৰু 'নামঘোষা' উৎকৃষ্ট নিৰ্দশন। এইখনিতে হীৱেন গোঁহাইৰ এটি মন্তব্য
প্ৰণিধানযোগ্য—“তেওঁৰ বিচাৰত পুৰণি অসমীয়া কাব্যসমূহ ধৰ্মশাস্ত্ৰত নহয়, আমোদ-প্ৰমোদৰ
সমাপ্তীও নহয়, সেইবোৰ আছিল সাহিত্য। পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰ জৰিয়তে অসমীয়া জাতীয়
সন্তাৱ অতীতৰ লগতে বৰ্তমানৰ যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰিবলৈ সচেষ্ট হৈছিল। (গোঁহাই ৪১)

বাণীকান্ত কাকতিৰ গদ্যৰীতি :

বাণীকান্ত কাকতিৰ গদ্যৰীতি তথা নিৰ্মাণশৈলী স্বকীয় বৈশিষ্ট্যসম্পন্ন। তেওঁ ব্যৱহাৰ কৰা
ভাষিক সমলসমূহৰ বিশিষ্ট ব্যৱহাৰে তেওঁৰ গদ্যৰীতিক একক বৈশিষ্ট্যসম্পন্ন কৰি তুলিছে।

১। বিষয়বস্তু অনুকূলে যথাযোগ্য শব্দ প্ৰয়োগ বাণীকান্ত কাকতিৰ গদ্যৰ বৈশিষ্ট্য। প্ৰয়োজন
সাপেক্ষে তৎসম, অৰ্থতৎসম, তত্ত্ব শব্দৰ প্ৰয়োগ কৰা দেখা যায়। বিশেষকৈ 'নামঘোষা'

বচনাত এই বৈশিষ্ট্য বিদ্যমান।

২। বিষয়বস্তুক প্রকৃত অর্থ প্রকাশক ক্ষমত দাঙি ধরিবলৈ কাকতিয়ে কেইবাটাও শব্দৰ সংযোগ কবি দীঘলীয়াকৈ প্রয়োগ কৰিছে। এনেধৰণৰ প্রয়োগো লেখকৰ অভিস্পিত উদ্দেশ্য সুন্দৰভাৱে সফলকাম কৰি তুলিছে। ‘নামঘোষা’ প্ৰবন্ধত ইয়াৰ সুন্দৰ প্রয়োগ পৰিলক্ষিত—

“নামঘোষা গ্ৰহ্ণত শৎকৰ-স্মৃতি মণ্ডিত.....বাংকাৰ বুলিব পাৰি।”

“নামঘোষাৰ অন্তৰ্গত স্মৃতিগীতৰোৱৰ বাহিৰে দৈন্য-কৰণা-বিগলিত কৰিতা ভাৰতীয় বৈষম্যৰ সাহিত্যত প্ৰচুৰ নহয়।”

৩। ভাষাক বিষয় অনুকূলে গঢ় দিবলৈ গৈ ঠায়ে ঠায়ে পুৰণি ঠাঁচতে বাক্য বচনা তেওঁৰ গদ্যৰ আন এক বৈশিষ্ট্য। উদাহৰণ—

“মাধৰদেৱৰ চিৰকুমাৰ আৰু সংসাৰ-ত্যাগী বৈৰাগী আছিল। চিৰোন্মাদক আন আন বসকীৰ্তন তেওঁত নুশুৱায়।”

৪। প্ৰশ়াঝোধক, ভাৰবোধক বাক্যৰ অৰ্থৰহ, ইংগিতময় প্রয়োগ কাকতিৰ গদ্যত পৰিলক্ষিত। এনে বাক্যৰোৱ তেওঁ চাতুৰ্যপূৰ্ণভাৱে প্ৰকাশ কৰিছে।

“এই বিপুল অনুন্দৰ অনুভূতিৰ, তাক কাৰ কৃপা গুণত পোৱা হ'ল? নামঘোষাৰ যি যি দোষৰতেই টোৰ খলকনিৰ দৰে গভীৰ ভঙ্গিসৰ তোলপাৰ লাগিছে, সেই ঠাইতে মাধৰদেৱে আপোন পাহাৰা হৈ শৎকৰ গৌৰৱত বিমোহিত হৈছে।

“চিৰিত-পুৰ্থিত আছে বামকৃষ্ণ পৰমহংসদেৱে নিৰ্বিকল্প সমাধিৰ পিছতো ‘মা মা’ বুলি দীঘৰক উদ্দেশ্য কৰি চিৰগুৰিছিল। বাংসল্য বসৰ ইমানেই মন-প্রাণ জুৰোৱা শক্তি।”

৫। স্পষ্টতা, সংক্ষিপ্ততা আৰু শিষ্টতা বাণীকান্ত কাকতিৰ গদ্যৰ বিশেষত্ব। বিষয়বস্তুক উপযুক্তভাৱে উপস্থাপন কৰিবলৈ তেওঁ কেতিয়াৰা চুটি বাক্য আৰু কেতিয়াৰা দীঘল বাক্যৰ প্রয়োগ কৰিছে। প্ৰসংগ অনুসৰি ব্যৱহাৰ কৰা দীঘল বাক্যত ভাৱৰ কোনো যতি পৰা নাই, বৰং প্ৰকাশভঙ্গীৰ এনে অভিনৱত্বই বিষয়ৰ গভীৰতাহে নিৰ্দেশ কৰিছে। এনে দীঘল বাক্যই পঢ়াৰেক অধিক আকৰ্ষিত কৰিছে। উদাহৰণস্মৰণে—

“সাহিত্য হিচাপে নামঘোষাৰ মূল্য এই মহান বসত। শৰৎ কালত সেই চিৰ পৰিচিত গিৰি, নৈ, বন, উপবন আদিয়ে বিমল কস্তি ধাৰণ কৰাৰ দৰে চন্দ্ৰ-কিৰণৰ মনু পোহৰত চিৰগুৰিচিত নৈৰ পানীৰ ওপৰত অপৰাপ জেউতি পৰাৰ দৰে, বসময়ী ভঙ্গিৰ নিয়ৰত তিতা নানান মূলৰ পৰা সংগ্ৰহীত নামঘোষাৰ পদপুঞ্জৰ ওপৰত এক অভিনৱ সৌন্দৰ্যৰ সম্পাদ হৈছে।”

৬। বাণীকান্ত কাকতিৰ গদ্যৰ প্ৰকাশভঙ্গীৰ আন এক বৈশিষ্ট্য হ'ল বিষয়বস্তু স্পষ্ট আৰু সহজজোধ্য ক্ষমত উপস্থাপনৰ বাবে বিবিধ উদাহৰণ আদিৰ সমিলনে। দেশী-বিদেশী বিভিন্ন সাহিত্যৰ প্ৰসংগ, চিৰ আদিৰ উল্লেখেৰে গুৰু-গন্তীৰ ব্যক্তি বাক্য পাঠবোৰ সম্মুখত স্পষ্ট কৰি তুলি ধৰিব পৰাটো তেওঁৰ প্ৰকাশভঙ্গীৰ অন্যতম চাতুৰ্য। ‘নামঘোষা আলোচনাত ইয়াৰ সুন্দৰ নিৰ্দেশন দেখিবলৈ পোৱা যায়—

“ইংৰাজী কৰিতাত বাজহাঁহ জাতীয় এবিধ চৰাইৰ উল্লেখ পোৱা যায়। সি হেনো অস্তিম কালত নৈত উটি গৈ গীত গাই গাই গীততেই পমি গৈ মৰে। নামঘোষা মাধৰদেৱৰ শেহ বচনা,

ই তেওঁর তিরোধানৰ বহুত আগতেই বচিত নহয়। ইয়াক পৰম আনন্দ-সাগৰত উটি যোৱা মাধৰদেৱৰ মহাপ্ৰস্থানিক গীত বুলিব পাৰি।

৭। কাকতিৰ গদ্যৰ এটি বিশেষ বৈশিষ্ট হ'ল বাছল্য বৰ্জন। পোনপটীয়াভাৱে মূল বিষয়ৰ উপস্থাপন কৰা বীতি তেওঁৰ গদ্যৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্য।

৮। প্ৰসংগত্ৰমে বিভিন্ন তুলনাবে বিষয়ক অধিক মনোগ্ৰাহী কৰি তোলাতো তেওঁৰ গদ্যৰ আন এক বৈশিষ্ট্য।

৯। প্ৰয়োজন সাপেক্ষে পুৰণি সাহিত্যৰ উদ্ভৃতি সম্ভিৰিষ্ট বাক্যৰ প্ৰয়োগ কাকতিৰ গদ্যৰ আন এক বৈশিষ্ট্য—“ইয়াক পৰম আনন্দৰ সাগৰত উটি যোৱা মাধৰদেৱৰ মহাপ্ৰস্থানিক গীত বুলিব পাৰি ‘গুৰু ভৈলো তাত কৰণ্ধাৰ, কৃষ্ণ ভৈল অনুকূল বায়ু।’”

১০। শব্দৰ যথাযথ ব্যৱহাৰ, ভাব আৰু ভাষাৰ অপূৰ্ব সমন্বয় আৰু সংযত, পৰিমিত প্ৰকাশ ভঙ্গী কাকতিৰ সমালোচনাৰ মূলক বচনাৰ অতিৰিক্ত বৈশিষ্ট্য। যথা—“নামঘোষাত প্ৰধানতঃ তিনিটা ভাবৰ দ্বাৰা মিহলি হৈ..... মাধৰদেৱৰ বসময়ী ভঙ্গিৰ গভীৰ আবেগ। (নামঘোষা)”

১১। নিৰপেক্ষতা কাকতিৰ সমালোচনামূলক গদ্যৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্য। (ভৰালী ৪৯) তেওঁ অতি সৃষ্টি দৃষ্টিতে আৰু পুঁখানুপুঁখভাবে বিষয়বস্তু নিৰীক্ষণ কৰি মতামত আগবঢ়ায়। এই ক্ষেত্ৰত নামঘোষা বচনালৈ আঙুলিয়াব পাৰি। শংকৰ-মাধৰৰ প্ৰতি কাকতিৰ শ্ৰদ্ধা সকলোৰে বিদিত। কিন্তু সেই শ্ৰদ্ধাই তেওঁক সত্য উদ্ঘাটনৰ পৰা বিৰত কৰিব পৰা নাই। সেয়ে বাণীকান্ত এই বচনাটিত উল্লেখ কৰিছে—

“নামঘোষাৰ প্ৰায় এহেজাৰ ঘোষাৰ ভিতৰত পাঁচ-ছশমান পদেই নানা সংস্কৃত মূল
শ্ৰোকৰ ভাঙনি। সেই হিচাপে নামঘোষা মৌলিক গ্ৰন্থ নহয়। কিন্তু সাহিত্য হিচাপে
নামঘোষাৰ মূল্য ইয়াৰ উপদেশৰ মৌলিকত্ব বা অমৌলিকত্বত নহয়। অনেক
মৌলিক গ্ৰন্থৰে সাহিত্য হিচাপে কোনো মূল্য নাথাকিব পাৰে। নামঘোষাৰ প্ৰগাঢ়
দাশনিক তথ্যবোৰত সাহিত্য হিচাপে কোনো আকৰ্ষণ নাই। কিয়নো দাশনিক তথ্য
সদায় বুদ্ধিগ্ম্য আৰু প্ৰকৃত সাহিত্য সদায় হৃদয়গম্য। নামঘোষাৰ ধৰ্মমতত সাহিত্য
হিচাপে ইয়াৰ মূল্য নাই। কিয়নো বহু ধৰ্মৰ লগত ইয়াৰ মত নিমিলিব পাৰে।
সাহিত্য হিচাপে ইয়াৰ মূল্য ইয়াৰ গভীৰ ভঙ্গিৰ সত্য।”

কাকতিৰ নিৰপেক্ষ দৃষ্টিভঙ্গীৰ উৎকৃষ্ট দৃষ্টান্ত ইয়াতকৈ আৰু বেলেগ একো হ'ব নোৱাৰে।

প্ৰাপ্ত ফলঃ এই অধ্যয়নৰ পৰা আমি কেইটামান সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰো। যথা-

১। এনে আলোচনাৰ যোগেদি বাণীকান্ত কাকতিয়ে পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰ বিশিষ্টতা
আৰু মহত্ব প্ৰকাশ কৰিছে।

২। সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত সাহিত্যিক মাধৰদেৱৰ আৰু তেওঁৰ সাহিত্যকৃতিৰ স্থান নিৰ্ণয়ৰ
প্ৰয়াস কৰিছে।

৩। মাধৰদেৱৰ সাহিতক বহুল প্ৰেক্ষাপটত বিচাৰ কৰিছে।

৪। তুলনামূলক বিচাৰেৰে মাধৰদেৱৰ সাহিত্য কৃতিৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য নিৰূপণ কৰিছে।

৫। মাধৰদেৱৰ সাহিত্যৰ সামাজিক প্ৰেক্ষাপট বিচাৰ কৰিছে।

৬। সৰ্বোপৰি মাধৰদেৱৰ ব্যক্তিসম্মতিৰ স্বৰূপ নিৰ্ণয় কৰিছে।

সামৰণি :

যিকোনো সাহিত্য আৰু সাহিত্যিকৰ সঠিক মূল্যায়ন আৰু অগ্রগতিৰ ক্ষেত্ৰত সমালোচকৰ ভূমিকা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। সঠিক সমালোচনাই সাহিত্যৰ বিকাশত বিশেষ ভূমিকা প্রয়োজন কৰে। বাণীকান্ত কাকতিয়ে তেওঁৰ মেধা, বিজ্ঞানসম্মত চিন্তা, শব্দচয়ন, মৌলিক চিন্তা আৰু অনুশীলনী ক্ষমতাৰে সমালোচনাৰ ক্ষেত্ৰখনত নিজস্ব প্রতিভাৰ চানেকি দাঙি ধৰিছে। কাকতিৰ মাধৰদেৱৰ সাহিত্যৰ চৰ্চা তুলনামূলকভাৱে কম। কিন্তু যিথিনি চৰ্চা কৰিছে তাৰ মাজেদিয়ে তেওঁ মাধৰদেৱৰ সাহিত্যৰ স্বৰূপ আৰু মাধৰদেৱৰ ব্যক্তিত্বৰ স্বৰূপ উদ্ঘাটন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। আনহাতে এই বচনাৰাজিৰ মাজেদি কাকতিৰ সমালোচনাৰ স্বৰূপ সুন্দৰ ৰূপত প্রতিভাত হৈছে। সেয়েহে কোৱা হৈছে—“কাকতিয়ে আন সমালোচনা নিলিখা হ'লেও তেওঁৰ নামঘোষা বচনাখনিয়েই তেওঁক অসমীয়া সমালোচনা সাহিত্যত চিৰপৃজ্য কৰি ৰাখিলৈহোৱেন। (বৰুৱা ১৩৯) অসমীয়া সাহিত্য জগতত বাণীকান্ত কাকতিৰ দৰে নিৰপেক্ষ, নিৰ্মোহভাৱে কৰা সাহিত্যৰ আলোচনাৰ একান্ত প্ৰয়োজনীয়তা আছে।

প্ৰসংগ গ্ৰন্থপঞ্জী :

গোস্বামী যতীন্দ্ৰনাথ (সম্পা.)। কীৰ্তন-ঘোষা আৰু নামঘোষা। গুৱাহাটী : জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০১০।
মুদ্ৰিত।

গোঁহাট, হীৰোণ। সাহিত্য, সত্ত্বা আৰু সাধনা। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০০০। মুদ্ৰিত।

ডেকা, ৰামচন্দ্ৰ। মাধৰদেৱৰ জীৱন আৰু কৃতি। গুৱাহাটী : জ্যোতিপ্ৰকাশন, ২০১৬। মুদ্ৰিত।

নেওগ, মহেশ্বৰ (সম্পা.)। বাণীকান্ত বচনাৱলী (অসমীয়া খণ্ড) অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০১৮।
মুদ্ৰিত।

—— | অসমীয়া সাহিত্যৰ কৰ্পৰেখ। গুৱাহাটী : চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ১৯৮৬। মুদ্ৰিত।

পাটগিৰি, দীপ্তি ফুকন (সম্পা.)। সাহিত্য সুৰমা। গুৱাহাটী : অসম সাহিত্য সভা, ২০১৩। মুদ্ৰিত।
বৰুৱা, অজিৎ। বিবিধ প্ৰবন্ধ। গুৱাহাটী : শৰাহাইট প্ৰকাশন, ১৯৯৯। মুদ্ৰিত।

বৰুৱা দিলীপ। কবিতাৰ ভৱিষ্যৎ পথওদশকৰ পৰম্পৰা। গুৱাহাটী : ষষ্ঠেণ্টচ ষ্টৰচ, ১৯৯১। মুদ্ৰিত।
ভৰলী, শৈলেন। মাধৰ কন্দলিৰ পৰা মামণি গোস্বামীলৈ। গুৱাহাটী : চন্দ্ৰ প্ৰকাশ ২০০৮। মুদ্ৰিত।
ভুএগ, সৃতিৰেখ। অসমীয়া গদ্যবীতি জোনাকীৰ পৰা ৰামধেনুলৈ। গুৱাহাটী : আঁক-বাঁক, ২০১২।
মুদ্ৰিত।

শইকীয়া, পূৰ্ণনন্দ। মাধৰদেৱৰ ভক্তি সাহিত্য। বৰা প্ৰকাশন, ১৯৯০। মুদ্ৰিত।

শৰ্মা, অনুৰোধ। বাণীকান্ত কাকতিৰ জীৱন আৰু কৃতি। গুৱাহাটী : ভৱানী প্ৰিন্ট এণ্ড পাইকেশন,
২০০৯। মুদ্ৰিত।

—— | বাণীকান্ত কাকতি। ডি঱্গড় : ডি঱্গড় বিশ্ববিদ্যালয়, ২০১৫। মুদ্ৰিত।

শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত। গুৱাহাটী : প্ৰকাশিকা প্ৰতিমা দেৱী,
১৯৯১। মুদ্ৰিত।

পত্ৰিকা:

পাটগিৰি, দীপ্তি ফুকন (সম্পা.)। অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকা। আগষ্ট, ২০০৫। মুদ্ৰিত।

বৰা, লক্ষ্মীনন্দন (সম্পা.)। গৰীয়সী। আগষ্ট, ২০১০। মুদ্ৰিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 242-251

বিংশ শতিকার অসমীয়া চলচ্চিত্রে বিহুগীত : এটি বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন

বিমবিম চেতিয়া

গরেফক, অসমীয়া বিভাগ

অসম বিশ্ববিদ্যালয়, ডিফু চৌহদ, ডিফু, কার্বি আংলং (অসম)

সংক্ষিপ্তসার

বিহু সংস্কৃতি বৃহত্তর অসমীয়া জাতির একজ আৰু সংস্কৃতিৰ ধাৰক আৰু বাহক। এই বিহু সংস্কৃতিৰ অন্তৰ্গত বিহুগীত বা বিহুসূবীয়া গীতসমূহে সকলো স্তৰৰ অসমীয়া লোককে আকৰ্ষিত কৰে। চলচ্চিত্র শিল্পক গীতে গতিশীলতা প্ৰদান কৰে। বিংশ শতিকার অসমীয়া চলচ্চিত্রত অসমীয়া জাতীয় জীৱনক প্ৰতিফলিত কৰা বিহুগীতসমূহে কাহিনীক অনন্য ৰূপ দিয়াৰ লগতে দৰ্শক-শ্ৰোতাকো আকৰ্ষিত কৰি আছিছে। গ্ৰাম্য সমাজ জীৱনৰ পটভূমিত নিৰ্মাণ কৰা অসমীয়া চলচ্চিত্রসমূহত বিশেষকৈ পৰিৱেশ সৃষ্টিৰ লগতে বিহু সংস্কৃতিক চেলুলয়ডৰ মাধ্যমত সংৰক্ষণ কৰাৰ বাবে চলচ্চিত্র নিৰ্মাতা আৰু পৰিচালকসকলে প্ৰয়াস অব্যাহত ৰাখিছিল। যাৰ ফলশৰ্তিত বিহু সংস্কৃতিয়ে এক শিষ্ট সংস্কৃতিৰ মৰ্যাদা লাভ কৰাত অসমীয়া চলচ্চিত্রয়ো যে বিশেষ ভূমিকা পালন কৰিছিল তাক নিঃসন্দেহে ক'ব পাৰি। আমাৰ এই গৱেষণা পত্ৰৰ অধ্যয়নত বিহু সংস্কৃতিয়ে কিদৰে বিংশ শতিকাৰ চলচ্চিত্রৰ মাজোদি বিকাশ আৰু প্ৰচাৰ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল তাৰ এক বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন কৰা হৈছে। আশা কৰা হৈছে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ প্ৰাণ স্বৰূপ বিহুৰ অসমীয়া চলচ্চিত্রত স্থান কেনে আৰু ইয়াৰ প্ৰভাৱ কেনেধৰণৰ আছিল সেয়া এই অধ্যয়নৰ পৰা আৱগত হ'ব পৰা যাৰ।

সূচক শব্দ : অসমীয়া চলচ্চিত্র, বিহু, অসমীয়া চিনেমা, বিহু সংস্কৃতি

০.১ অবতরণিকা :

বিহুগীত অসমীয়া জাতির পরিচয়। অতীজেরে পৰা মুখ পৰম্পৰারে প্রচলিত হৈ আহিছে। বিহুগীত। অসমীয়া লোকসাহিত্যৰ বিশাল ক্ষেত্ৰখনক বিহুগীত এটা বিশেষ ৰূপ প্ৰদান কৰি আহিছে। লোককবিব দ্বাৰা সৃষ্টি বিহুগীতবোৰ সহজ-সৱল, স্পষ্ট আৰু স্বতঃসৃত অনুভূতি প্ৰকাশক বৈশিষ্ট্য প্ৰকাশক। অসমৰ মূল সংস্কৃতি কৃষিমুখী গ্ৰাম সংস্কৃতি। এই কৃষিজীৱী গ্ৰাম সংস্কৃতিৰ ভেটিতেই গড় লৈ উঠিছে বিহু উৎসৱ আৰু বিহুৰ লগত সংগতি ৰাখিয়েই সৃষ্টি হৈছে বিহুগীতসমূহ। বিহুগীতবোৰ মাজেৰে সদা প্ৰৱাহিত ৰূপত বৈ আছে সাহিত্যিক বৈশিষ্ট্য। বসন্তকালিন কৃষিকৰ্ম আৰু উৰ্বৰা লোকবিশ্বাসৰ আধাৰত পালন কৰা হয় বঙালী বিহু। এই বঙালী বিহুৰ লগতে সম্পৃক্ত হৈ আছে বিহুনাচ আৰু বিহুগীত। বিহুনাচৰ লগত বিহুগীতৰ সমন্বন্ধ অতি গাঢ়। বিহু উৎসৱৰ মূল হৈছে যুগ যুগ ধৰি বসবাস কৰি আহা অসমৰ ভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ পৰম্পৰা, আচাৰ-ব্যৱহাৰ আৰু কিছুমান লোকবিশ্বাস অসমীয়া লোকজীৱনক প্ৰতিফলিত কৰিব পৰা বহু বিষয়বস্তু চলচিত্ৰৰ মাধ্যমেৰেও প্ৰকাশ কৰি পাৰি। বিহুগীত হৈছে অসমীয়াৰ প্ৰাণ। সেয়ে বিহুগীতক অসমীয়া লোকজীৱনৰ প্ৰাণৰ গীত বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি। অসমত থকা বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীয়ে বিহু উৎসৱ অনুষ্ঠিত কৰে যদিও এই বিহু তেওঁলোকৰ নিজস্ব ঐতিহ্য আৰু পৰম্পৰাবৰ ভেটিতেই অনুষ্ঠিত হয়। বিহুগীতসমূহত থকা বিবহ-মিলন, আশা-আকাঙ্ক্ষা, প্ৰেম-অনুৰাগ, মান-অভিমান, বিষাদ প্ৰণয়ে গীতসমূহক এক অন্য মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছে। বিহুগীতে সকলো শ্ৰেণীৰ শ্ৰোতা-দৰ্শকক আৰুৰ্যিত কৰে। লগতে বিহু চলচিত্ৰ রূপত ডাঙৰ পৰ্দাত দেখিলে প্ৰতিজন অসমীয়াৰ হৃদয় স্বাভাৱিকতে আপ্নুত কৰে।

বিহুগীতক বিশ্ব শতিকাৰ অসমীয়া চলচিত্ৰৰ মাজেৰে উপস্থাপন কৰাৰ প্ৰক্ৰিয়া পথমে আৰম্ভ হৈছিল কাহিনীৰ প্ৰয়োজনত। কাহিনীকাৰৰ বা চিত্ৰনাট্যকাৰসকলে কাহিনীৰ মাজত অসমীয়া কেঁচা মাটিৰ গোঞ্জ বিচাৰিবলৈ গৈ বিহুগীতক চলচিত্ৰৰ মাজত স্থান দিছিল। অৱশ্যে চলচিত্ৰ এখনৰ ব্যৱসায়িক সফলতাৰ দিশতো বিহুগীতৰ প্ৰয়োগ আৱশ্যক হৈ পৰিছিল। কিন্তু অসমত অসমীয়া চলচিত্ৰৰ আদি অৱস্থাত যদিও বিহু গুৰুত্ব দিয়া গৈছিল; পৰৱৰ্তী সময়ত ইয়াৰ গুৰুত্ব অলপ আহিল। “কিন্তু এতিয়া অসমত ব্যৱসায়িক ছবিৰ সংখ্যা বাঢ়িছে যদিও তাত বিহু সম্পূৰ্ণৰূপে উপেক্ষা কৰা হৈছে। কোনো গীতৰ পিকচাৰাইজেশ্বনত নায়ক-নায়িকাক বিহুৰ সাজেৰে সামান্য নচুওৱা হৈছে যদিও সেই গীতটিত কিন্তু বিহুৰ কোনো নাম গোকৈনাথাকে। গীতৰ পিকচাৰাইজেশ্বনৰ বাবে ব্যৱহাৰ বেলেগ-বেলেগ কষ্টিউম ডিজাইনাৰ বা কৰিন্ত'গ্ৰাফাৰসকলে। নায়ক-নায়িকাৰ বোমাণ্টিক গীত এটাৰ কোনো এটা মুহূৰ্তত নায়িকাক যুগাৰ সাজ পিন্ধাই কৰিবাগাবৰ দ্বাৰা আধা মিনিটমান বিহুৰ সুবত নচুৱায়েই ছবিত বিহু উপস্থাপনৰ দায়িত্ব শেষ কৰে পৰিচালকে। (বৰা ৭৩)

০.২ অধ্যয়নৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য :

বিশ্ব শতিকাৰ অসমীয়া চলচিত্ৰত বিহু সংস্কৃতিৰ লগতে বিহুগীত আৰু বিহুনাচৰ কেনেধৰণৰ প্ৰয়োগ হৈছিল সেয়া জনাই এই অধ্যয়নৰ মূল লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য। যিহেতু বিহু কৃষিক সংস্কৃতিৰ ৰূপ প্ৰদান কৰাত অসমীয়া চলচিত্ৰৰ বলিষ্ঠ অৱদান আছে। সেয়ে এই অধ্যয়নৰ

জরিয়তে অসমীয়া চলচ্চিত্র বিহুকেন্দ্রিক সকলো বিষয় তথা দিশৰ এই অধ্যয়নৰ সহায়ত অবগত হ'ব পাৰিব।

০.৩ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি : এই গৱেষণা পত্ৰখনি বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ দ্বাৰা আলোকপাত কৰা হৈছে। সেয়ে হ'লেও প্ৰয়োজন সাপেক্ষে সমীক্ষাত্মক পদ্ধতিৰো সহায় লোৱা হৈছে।

১.০ আলোচনা :

অসমীয়া চলচ্চিত্রত প্ৰধানকৈ বিংশ শতকাৰ প্ৰায়কেইটা দশকত পৰিচালকসকলে অতি সুন্দৰভাৱে বিহুক উপস্থাপন কৰিছিল। বিশেষকৈ সংগীত পৰিচালকসকলেও বিহুগীতৰ যথোপযুক্ত প্ৰয়োগ কৰিছে। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৱৰালাই (খীঃ ১৯০৩-১৯৫১) প্ৰথম অসমীয়া চলচ্চিত্র জয়মতী-ত এটি জাপি নৃত্য সংযোগ কৰিছিল। অসমীয়া চলচ্চিত্র জগতত ১৯৫৩ চনত সুৱেশ গোস্বামীৰ পৰিচালিত কৃগুমী-ত প্ৰথমবাৰৰ বাবে বিহুক দেখুওৱা হৈছিল। বিহুগীত গীতটি আছিল এনেধৰণৰ,—

এজাৰ গছৰ আঁৰত (কপৌফুলো ফুলিলে)
নাহৰ গছে মেলিছে পাত
কু কু কু কৈ কুলিটিয়ে মাতিলে
বসন্তৰে বা লাগে গাতে হেৰো লগৰী
বসন্তৰে বা লাগে গাত

অসমৰ বিনদীয়া প্ৰাকৃতিক শোভা সচৰাচৰ গাঁৱৰ পথাৰত ম'হৰ পিঠিত উঠি ঘোৱা দৃশ্যাই নাচনীৰ সমূহীয়া জাপি নৃত্য, জুৰিৰ দৃশ্য নারীয়াই নাও বাই ঘোৱা দৃশ্যক গীতটিৰ মাজেৰে দৃশ্যায়িত কৰা হৈছে। কৃগুমী(১৯৫৩) হৈছে প্ৰথম অসমীয়া চলচ্চিত্র য'ত অতি কৱ সময়ৰ বাবে এটি বিহুচাচ দেখুওৱা হৈছিল। কিন্তু প্ৰথম অসমীয়া চলচ্চিত্রত বিহুগীতৰ প্ৰয়োগ হৈছিল নিপ বৰুৱাৰ(খীঃ ১৯২৭-১৯৯১) পৰিচালনাত ১৯৫৬ চনত মুক্তি পোৱা স্মৃতিৰ পৰশ চলচ্চিত্রত। “বজেন বৰুৱা সংগীত পৰিচালনাত কেশৱ মহন্তই (খীঃ ১৯২৬-২০০৬) বচনা কৰা “ অ’ মোৰে দেহিটি ঐ’ আছিল অসমীয়া ছবিৰ প্ৰথমটো বিহুগীত।” (বৰা ৭৪) বিহুগীতটিত বিহুচাচকো দেখুওৱা হৈছিল। কেশৱ মহন্তই (খীঃ ১৯২৬-২০০৬) বচনা কৰা গীতটিত কঠিদান কৰিছিল বৰেন বৰুৱা(খীঃ ১৯৪০-), গুণ্ডা দাস, ননী কাকতি, বিভা বৰুৱা, গীৰিন বৰুৱায়। গীতটিৰ একাংশ হ'ল এনেধৰণৰ,—

অ’ মোৰে দেহিটি ঐ ! অ’ মোৰে চেনাইটি ঐ !
চকু জুৰণীয়া বোৱা কুমলীয়া কাইলেনো মেলিবি ঠোক
বুকু জুৰণীয়া চেনাই উৰণীয়া
বলিয়া কৰিলি মোক। (১০০ অসমীয়া চলচ্চিত্রৰ কাহিনী..৬২)

বিংশ শতিকাৰ সন্তৰ আৰু আশী দশকত অসমীয়া চলচ্চিত্রত যথেষ্টভাৱে দলীয় বিহুক উপস্থাপন কৰা হৈছিল।

অসমীয়া চলচ্চিত্রত বিহুক বেছিকৈ ব্যৱহাৰ কৰা সংগীত পৰিচালকসকলৰ ভিতৰত— ভূপেন হাজৰিকা (খীঃ ১৯২৬-২০১১), বৰেন বৰুৱা (খীঃ ১৯৪০-), ডাঃ উপেন কাকতি

(খীঃ ১৯৪২-১৯৮০), খণ্ডেন মহস্ত (খীঃ ১৯৪২-২০১৪), হেমেন হাজৰিকা (খীঃ ১৯২৬-১৯৯২) আৰু ভূপেন উজীৰ (খীঃ ১৯৫৩-) অন্যতম।

সংগীত পৰিচালক বমেন বৰুৱাই (খীঃ ১৯৪০-) অসমীয়া চলচ্চিত্ৰত বিষ্ণীতিৰ প্ৰয়োগ যথেষ্টভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। প্ৰধানত তেওঁ থলুৱা আৰু পৰম্পৰাগত সুৰৰ ভিত্তিত বিশ্ব শতকাৰ আশী দশকলৈকে সংগীতৰ জয়বাত্ৰা অব্যাহত ৰাখিছিল। বমেন বৰুৱাৰ সৃষ্টিশীল প্ৰতিভা আৰু সুৰৰ বৈচিত্ৰ্য একনতুন মাদকতাৰ সংগীত সৃষ্টি কৰিছিল। বমেন বৰুৱাৰ সংগীত পৰিচালনাত যোগ-বিয়োগ (১৯৭১), তৰামাই (১৯৭৬), মৰমী (১৯৭৮), ককাদেউতা, নাতি আৰু হাতী (১৯৮৩) আদি অসমীয়া জনপ্ৰিয় চলচ্চিত্ৰসমূহত বিষ্ণীতি আৰু বিষ্ণুৰীয়া গীতৰ প্ৰয়োগ কৰিছিল। উদাহৰণস্বৰূপ,— দিবন বৰুৱাৰ (খীঃ ১৯২৫-১৯৯২) পৰিচালনাত বমেন বৰুৱাৰ (খীঃ ১৯৪০-) সংগীত পৰিচালনাত সুৰাৰোপিত কৰা বিষ্ণুৰীয়া গীতকেইটি হ'ল,—

ইমান ধূৰীয়াকৈ কোনে সৰজিলে

কোনে নামে দিলে জয়া।

কথা ১: কেশৰ মহস্ত। কঠঃ ১: দীপেন বৰুৱা, পাহাৰী শইকীয়া। (চলচ্চিত্ৰ যোগ-বিয়োগ, ১৯৭১)

বিঞ্জা বিঞ্জা আ'

বিঞ্জা বিঞ্জা উদং পথাৰ

একা-ৰেঁকা আলি...

কথা ১: কেশৰ মহস্ত। কঠঃ ১: দীপেন বৰুৱা, পাহাৰী শইকীয়া। (চলচ্চিত্ৰ যোগ-বিয়োগ, ১৯৭১)

হাঁহে হৈ পৰিমাঁগে তোমাৰে পুখুৰীত

পাৰ হৈ পৰিম গৈ চালত...

কথা ১: কেশৰ মহস্ত। কঠঃ ১: দীপেন বৰুৱা, নমিতা ভট্টাচাৰ্য। (চলচ্চিত্ৰ যোগ-বিয়োগ, ১৯৭১)

অতিকৈ চেনেহৰ মুগাৰে মহৰা

তাতোকৈ চেনেহৰ মাকো...

কঠঃ ১: দীপেন বৰুৱা, নমিতা ভট্টাচাৰ্য

উক্ত বিষ্ণীতটো পৰম্পৰাগতভাৱে প্ৰচলিত। এই গীতটি সংগৃহীত আৰু সম্পাদনা

কৰিছিল দিবন বৰুৱায় (খীঃ ১৯২৫-১৯৯২)।

ইয়াৰ উপৰিও আন কেইখনমান অসমীয়া চলচ্চিত্ৰত থকা বিষ্ণীতি কেইটামান হ'ল—

হাললৈ লিখিলে মোকে ঐ চেনাইটি...

চলচ্চিত্ৰ ১: তৰামাই

নৈ লৈ হালিলে ন ডালি ভলুকা..

চলচ্চিত্ৰ ১: তৰামাই

সোণাৰু ফুলিলে দেখি

মৰম লাগে তোমালৈ...

চলচ্চিত্ৰ ১: মৰমী, ১৯৭৮

বিষ্ণৰে কঠীয়া কোনে সিঁচি গ'লে

কোনে বচি গ'লে গীত
মনে বরেমায় বুকু হমেহমায়
অলিয়া-বলিয়া চিত ।..

চলচ্চিত্রঃ ককাদেউতা, নাতি আৰু হাতী, ১৯৮৩

ৰমেন বৰুৱাই (খীঃ ১৯৪০) সংগীত পৰিচালনা কৰা চলচ্চিত্ৰসমূহৰ ভিতৰত যোগ-বিয়োগ আৰু তৰামাইত বিহুগীতৰ সুবৰ প্ৰভাৱ বেছুকৈ পৰিষে। প্ৰধানকৈ দিবন বৰুৱাৰ ((খীঃ ১৯২৫-১৯৯২)) পৰিচালনাত সম্পূৰ্ণ গাঁৱৰ পটভূমিত নিৰ্মাণ কৰা তৰামাইচলচ্চিত্ৰখনত প্ৰকৃত বিহু উপস্থাপন হৈছে। চলচ্চিত্ৰখনৰ বহকেইটা গীত কেশৱ মহন্ত আৰু দিবন বৰুৱাই (খীঃ ১৯২৫-১৯৯২) সংগ্ৰহ কৰি সম্পাদনা কৰিছিল। কেঁচা মাটিৰ গোদৰ সুবাস থকা অসমীয়া গাঁৱৰ মানুহৰ জীৱনৰ সৈতে সম্পৰ্কিত বিহু চলচ্চিত্ৰখনত উপস্থাপন হৈছে। বিশেষকৈ কেশৱ মহন্তই (খীঃ ১৯২৬-২০০৬) বচনা কৰা দীপণেন বৰুৱাৰ কঠৰ বিহুসুবীয়া লাজ লাজ লাজ ভগিনী নকৰিবা আমালৈ লাজগীতটি আজিও যথেষ্টে জনপ্ৰিয়।

ডাঃ উপেন কাকতিয়ে (খীঃ ১৯৪২-১৯৮০) সংগীত পৰিচালনা কৰা মমতা (১৯৭৩), বশিৰেখা (১৯৭৩), ফাণনী (১৯৭৮), বিশেষ এৰাতি (১৯৭৯), বোৱাৰী (১৯৮২) আদি চলচ্চিত্ৰত বিহুগীতৰ স্পষ্ট সুবৰ পোৱা যায়। উদাহৰণ স্বৰূপে,—

ওলা নাজিতৰা ওলা সোগেতৰা (চলচ্চিত্রঃ ফাণনী, ১৯৭৮)

হেমেন হাজৰিকাৰ (খীঃ ১৯২৬-১৯৯২) সংগীত পৰিচালনাত—

ইপাৰে পিতাইৰ ঘৰ
সিপাৰে শহৰ ঘৰ
মাজতে এখনি
নৈৰ নাম যমুনা
কৰা কৃষণ কৰণা

(চলচ্চিত্রঃ বাংচালী, ১৯৭৯)

জাৰণিতে জেংখৰি লুৰো
মই এ সোণজনী
বুকুৰ চমচমনি বুকুৰে হমহমনি
মনৰ কথা বুজোতা নাই

(চলচ্চিত্রঃ বাংচালী, ১৯৭৯)

বাংচালী (১৯৭৯)-ত মাধবিহুৰ অতি সুন্দৰ উপস্থাপন কৰা হৈছে। খণ্ডেন মহন্ত (খীঃ ১৯৪২-২০১৪) সংগীত পৰিচালনাত পোৱা যায়,—

কেলেই শোক কৰা, কেলেই দুখ কৰা
আনি দিব পাৰো মহিমা সৰগাৰে তৰা
কৰি দিব পাৰো মনটো বঙে বসে ভৰা।

(চলচ্চিত্রঃ মেঘমুক্তি, ১৯৭৯)

কোমলকে বাঁহৰে ঐ লেকেচী লেহকা
পাতলকে পাৰতে পাখি
বা লাগি বাজিছে ঐ মন ছিঙা সুহৰি
আমাক ঐ নথ'বা বাখি।

(চলচ্চিত্র : মইনাজান, ১৯৮০)

ৰমেন বৰুৱাৰ (খীঃ ১৯৪০) সংগীত পৰিচালনাত মৰমী (১৯৭৮)-ত অ' চাইকেলখন চলাগতে ভৱিষ্যত ছাল ছিঙিলে বিচাৰি নেপালো তোক..., নাহৰৰে কলি দেখিছানে নাই আদি বিহুসুবীয়া গীতৰ অন্য এক মাত্ৰা আছে। এই সকল সংগীত পৰিচালকে বিহুগীতক অতি যথাৰ্থ কৃপত চলচ্চিত্রসমূহত বিহু আৰু বিহুগীতৰ সুৰ প্ৰয়োগ কৰিছে। এই গীতসমূহ আজিও তাৰ জনপ্ৰিয়তা আকৃষ্ণ বাখিছে।

ভূপেন উজীৰৰ (খীঃ ১৯৫৩) সংগীত পৰিচালনাত জীৱন সুৰভি (১৯৮৪) চলচ্চিত্রতো বিহুগীতৰ প্ৰয়োগ কৰিছিল। “কাৰণ ছবিৰ চিত্ৰাট্যত নায়ক-নায়িকাই কলেজ সপ্তাহৰ সংগীত সন্ধিয়াত এটি বিহুচাপ পৰিৱেশন কৰাৰ দৃশ্য আছে” (অসমীয়া চলচ্চিত্র ২১) জীৱন সুৰভি (১৯৮৪)-ৰ বিহুগীতটি হ'ল,—

অ' থুৰিয়া তামোলখন, চেনাই অ'
যতনাই আনিছো অ' চেনাই অ'
লগতে আনিছো লং
আমাৰ ববিয়াকে বিহুগীত গাই যাম
কোনোৱেও যেন নকৰে খং।

কথা : হেমন্ত দত্ত, কঠৎ : মহানন্দ মজিন্দাৰ বৰুৱা, শান্তা উজীৰ

উক্ত চলচ্চিত্রখনৰ আন এটি বিহুগীত হ'ল—

হিয়াৰ সাঁচতীয়া অ' চেনাই কাপোৰ সাজ আনিছো
অ' যতনাই মেৰিয়াই ল'বি
অ' দেহা শাঁত পাৰিছে জানো অ' সোণজনী
অ' অহ মুখ খুলি কথায়াৰ ক'বি।

কথা : হেমন্ত দত্ত, কঠৎ : মহানন্দ মজিন্দাৰ বৰুৱা, শান্তা উজীৰ

ইয়াৰ পৰৱৰ্তী ব'হাগৰ দুপৰীয়া (১৯৮৫) চলচ্চিত্রত বিহুগীতৰ সুন্দৰ উপস্থাপন কৰা দেখা যায়। ভূপেন উজীৰৰ (খীঃ ১৯৫৩) সংগীত পৰিচালনাত এটি দলীয় বিহুগীত আৰু নাচ চলচ্চিত্রখনত সংযোগ হৈছিল। সেউজীয়া মুকলি পথাৰত একেলগে ডেকা-গাভৰৰে গাইছিল—

অ' সোণ তৰাদৈ
তেনেকৈ নাচাবা বৰ মৰম লগাকৈ
চালে তোমাৰ চকুলৈ
মৰম লাগে তেমালৈ...

লাহে লাহে এনেধৰণৰ বিহুগীত বা নাচক বা বিহুসুবীয়া গীতৰ অসমীয়া চলচ্চিত্রত প্ৰয়োগ কৰি আহিবলৈ ধৰে। “এটা সময়ত অসমীয়া ছবিত কমেও এটা দলীয় বিহু থকাটো প্ৰায়

নিয়মৰ দৰেই আছিল। ছবি এখনৰ ব্যৱসায়িক সফলতাতো বিহুৰে বহুগুণি বৰঙণি মোগাছিল।
ক'বলৈ গ'লৈ বিহুক এটি ব্যৱসায়িক উপাদান হিচাপেই ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল ছবিবোৰত” (বৰা ৭৩)

কাহিনীয়ে নিবিচাবিলেও চলচ্চিত্ৰত বিহুগীত এটি বখা হৈছিল। ইয়াতো অসমীয়া সহজ-
সৰল দৰ্শকক আকৃষ্ট কৰিবৰ বাবেই যেন এই ব্যৱস্থা। “কাৰণ বিহুগীত বা বিহুসুৰীয়া গীতে
যিকোনো অসমীয়া মানুহৰেই দেহ-মন ৰাই-জাই কৰি তোলে। তাতে সেই বিহু যেতিয়া পৰ্দাত
দেখা যায় ই আধিক আনন্দলিত কৰি তোলে দৰ্শকসকলক। স্বাভাৱিকতেই দৰ্শকক ছবিঘৰলৈ
অনাৰ ক্ষেত্ৰত এক অন্যতম আকৰ্ষণ স্বৰূপ হৈ পৰিছিল এই বিহুগীতবোৰ” (বৰা ৬৪)

ডাঃ উপেন কাকতিয়ে (খীঃ ১৯৪২-১৯৮০) সংগীত পৰিচালনা কৰা আৰু শিৱপ্ৰসাদ
ঠাকুৰ পৰিচালিত বোৱাৰী (১৯৮২) চলচ্চিত্ৰত ব'হাগ বিহুক উপস্থাপন কৰা হৈছে মঢ়ত।
চলচ্চিত্ৰখনত থকা তিনিটা গীত বিহুসুৰীয়া। যাৰ জনপ্ৰিয়তা বৰ্তমানেও অক্ষুণ্ণ আছে। গীতকেইটি
হ'ল,— দেহেই যৌৱনমতীৰ লাজ লাজ লাজ, মন হীৰাদৈ চাইকেল নহয় টিলিঙা আৰু এজাৰ
ফুলে মেলা’ নাই অ’ বং।

ইয়াৰ লগতে সৰৱজান (১৯৮৫), মধুচন্দা (১৯৮৬), যুঁজ (১৯৯০), গৰথীয়া
(১৯৯৩), প্ৰিয়জন (১৯৯৫), উৰশী (১৯৯৫) আদি চলচ্চিত্ৰসমূহতো বিহুসুৰীয়া গীত, বিহু
চুলিয়াৰ প্ৰতিযোগিতা, জেং বিহু, মুকলি বিহু আদিক উপস্থাপন কৰা হৈছে। “সুপ্ৰভা দেৱী আৰু
হিৰেন চৌধুৰী পৰিচালিত সৰৱজান-ত বিহু চুলিয়াৰ প্ৰতিযোগিতা বৰ সুন্দৰকৈ দেখুৱাইছিল।
চলচ্চিত্ৰে গীতবোৰো আছিল বিহুসুৰীয়া।...দাৰা আহমেদ পৰিচালিত মধুচন্দা-ত এটি জেং বিহু
দেখা গৈছিল।” (অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ ২৪) অসমীয়া চলচ্চিত্ৰৰ সংগীতক এক সুকীয়া কৃপত প্ৰতিষ্ঠা
কৰা ভূপেন হাজৰিকাই (খীঃ ১৯২৬-২০১১) তেওঁৰ সংগীত পৰিচালনাত বহুকেইখন চলচ্চিত্ৰত
বিহুগীত, বিহুসুৰীয়া গীতক উপস্থাপন কৰিছিল। তেওঁ সংগীত পৰিচালনা কৰা প্ৰতিধ্বনি (১৯৬৩)
চলচ্চিত্ৰখনত এটি বিহুনাচ আছে। গীতটিত মঘাই ওজা (খীঃ ১৯১৬-১৯৭৮) আৰু কৰিতা
হাজৰিকাই কঠিন কৰিছিল। “খাচী বজা অৰ্থাৎ চিয়েমক ডৈয়ামৰ বজাই সমৰ্ধনা জনাওতে
ডেকা-গাভৰৰে ‘দেহি ঐ লইতৰ সিপাৰে মাজুলী, চাপৰি ঐ মাজুলী, উজাইনো পানী ভাতে’
বিহুগীতটি গাই নাচিছিল।” (অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ ২২)

ভূপেন হাজৰিকাই (খীঃ ১৯২৬-২০১১) চামেলি মেমচাৰ (১৯৭৫) চলচ্চিত্ৰত চাহ-
বাগানীয়া ছেৱালী চামেলিৰ মুখতো বিহুগীতৰ সুব আৱেপিত কৰিছিল—

অসম দেশৰ বাগিছাৰে ছেৱালী

এ বাপ দাদা আছিলে কোনোৰা মূলকৃত
পিছে আমি বিহু গাব জানো
এ’ হাঁহে হৈ চৰিম গৈ অ’ মইনা
তোমাৰেনো পুখুৰীত
পাৰ হৈনো পৰিম গৈ চালত।
ঘামে হৈ সোমাম গৈ অ’ মইনা

তোমাবেনো শৰীৰত
তোমাবেনো শৰীৰত
মাখি হৈনো চুমা দিম গালত...

উক্ত গীতাংশৰ জৰিয়তে প্ৰিয়জন সৈতে মিলনৰ আকাঙ্ক্ষা জাগি উঠাৰ এক ভাৱনাক
জগাই তোলা হৈছে। লগতে চাহ-জনজাতিৰ গাভৰণৰে অসমৰ পৰম্পৰাগত বিহুক আদবি লোৱা
দৃশ্য এই গীতটোত দেখা গৈছে। ভূপেন হাজৰিকাৰ (খ্রীঁ ১৯২৬-২০১১) মন প্ৰজাপতি (১৯৭৮)
চলচ্চিত্ৰত থকা চেনাই মোৰ অ' গীতটোতো বিহুগীতৰ যথেষ্ট আংগিকৰ প্ৰয়োগ ঘটিছে।
বিশেষকৈ গীতটিত থলুৱা-মোজনাৰ সুন্দৰ প্ৰয়োগ আৰু যথাযথ উপস্থাপনেৰে জিলিকি আছে।
গীতটিৰ এছোৱা হ'ল—

চেনাই মোৰ অ'
গাভৰণ কালতে এজনী আছিলো
ফুলক নুবুলিলো ফুল
থুৰীয়া তামোলে কোচে নধৰিছিল
বোপায়ে নধৰিছিল কুল।
হাঁচটি হাঁচটি কৰ ডেকাটি
হাততে বাখিছো ঐ ডেকাটি
হাঁচটি পাৰি তই মোকে নাপাৰ
গামোচা পাৰি তই মনটি নাপাৰ।...

আমাৰ সমাজত প্ৰচলিত বিহুগীত এফাঁকিৰ লগত উপৰোক্ত গীতটোৰ দিতীয় ফাঁকি
বিহুগীতৰ মিল থকা দেখা যায়,—

হাঁচটি হাঁচটি কৰ তই ল'ৰাটি
হাঁচটি তৈছে বৈ
হাঁচটিক পাৰি মোকেহে নেপাৰি
কান্দিবি আগতে লৈ

(ভূ-এগ, নকুল চন্দ্ৰঁ ব'হাগী, পঃ ১৪৫)

এই গীতটিত বিহুগীতৰ যথেষ্ট সমল আছে। ইতিপূৰ্বে বছতো অসমীয়া গীতৰ মাজেৰে
অসমৰ শ্ৰোতাৰ মাজত নিজিৰ এক সুকীয়া জনপ্ৰিয়তাৰ স্বাক্ষৰৰ বখা প্ৰক্ষেত্ৰ মংগোশকাৰ পৰিয়ালৰ
জীয়াৰী উষা মংগোশকাৰ (খ্রীঁ ১৯৩৫) লগত দৈত কঠত পৰিৱেশিত এই গীতটি বছতো
পৰম্পৰাগত আৰু থলুৱা মোজনাৰে পৰিপূৰ্ণ। মন প্ৰজাপতি-ত দলীয় বিহু নাচ প্ৰদৰ্শিত কৰা
হৈছিল। এই সম্পর্কত চলচ্চিত্ৰ সমালোচক অৰূপলোচন দাসে কৈছে—“ড° ভূপেন হাজৰিকা
পৰিচালিত ‘মন প্ৰজাপতি’-ত এটি দলীয় বিহু নাচ দেখুৱা হৈছিল। লুইতৰ বালিত নচা এই
বিহুটিয়ে ছবিখনৰ বহণ চৰাইছিল।” (অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ ২২)

জাহু বৰুৱা (খ্রীঁ ১৯৫২) পৰিচালিত আৰু ভূপেন হাজৰিকাৰ সংগীত পৰিচালনাত
মুক্তি পোৱা অপৰ্কপা (১৯৮২)-তো এটি গীতত বিহুগীতৰ সমল উপলক্ষ। গীতটি হ'ল—

আই সৰস্বতী অ' বংফুল বকুলী

তোমালৈ মানি যাও কি
বোলো কি? ...

গীতটির অভিনর সুব আৰু কথাক দৰ্শক-শ্ৰোতাই আদৰি লৈছিল।

বিহুীতিৰ প্ৰধান বিষয়বস্তু হৈছে প্ৰেম। প্ৰেমৰ মাজেৰে থাকে লাজ। শিৱ প্ৰসাদ ঠাকুৰ
পৰিচালিত আৰু ডাঃ উপেন কাকতিয়ে (খীঁঁ:১৯৪২-১৯৮০) সংগীত পৰিচালনা কৰা বোৱাৰী
(১৯৮২) চলচ্চিত্ৰ অন্তৰ্গতি তিনিটা জনপ্ৰিয় গীত হৈছে বিহুসুৰীয়া। গীতকেইটিৰ মাজেৰে
প্ৰেমৰ ভাৰ প্ৰকাশ পাইছে এনেদৰে— দেহেই যৌৱনমতীৰ লাজ লাজ লাজ, মন হীৰাদৈ
চাইকেল নহয় দিলঙ্ঘা আৰু এজাৰ ফুলে মেলা/ নাই অ' বৎ। মানৰ যৌৱন দুদিনীয়া। ডেকা-
গাভৰৰ প্ৰেমৰ বাক্যত এই সত্যাটোও প্ৰকাশ পাইছে এনেদৰে,—

হৰো লিচিকাই নেহাঁহিবা মিচিকাই
যৌৱন গ'লে পাৰলৈ নায়ে অ' চেনাই ধন।

(চলচ্চিত্ৰ : তৰামাই, ১৯৭৫) (অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ ২২)

বিহুৰ লগত জড়িত কিছুমান বাদ্যযন্ত্ৰ হ'ল— ঢোল, পেঁপা গগনা, বাঁহী ইত্যাদি। গীতত
এই বাদ্যসমূহৰ উল্লেখো আছে। তৰামাই (১৯৭৫) চলচ্চিত্ৰৰ গীতত এই বাদ্যযন্ত্ৰৰ পোৱা
গৈছে—

এ ভণ্টি ঢোলেটি বাৰলৈ
এ ভণ্টি তিনিটি আঞ্চুলি
এ ভণ্টি মাজৰটিনো আঞ্চুলি
লৰে ভণ্টি আহ কায়লৈ
আহ ভণ্টি নকৰিবা আমালৈ লাজ।...

এই চলচ্চিত্ৰৰে আন এটি গীতত আছে,—

চ'তে গৈয়ে গৈয়ে অ' ঝণুজুনু
ব'হাগে পালেহি অ' ঝণুজুনু
ফুলিলে ভেবেলি লতা ঝণুজুনু
ঢোলৰ মাতে শুনো পেঁপাৰ মাত শুনো
শুনিলে তোমাৰ মাত
ৰ'ব মই নোৱাৰো....

বিশেষকৈ বিহু গ্ৰাম্য পটভূমিত নিৰ্মাণ হোৱা চলচ্চিত্ৰবোৰত বেছিকৈ উপস্থাপন হৈছিল।
কিন্তু চলচ্চিত্ৰই সৃষ্টি সনাই আধুনিকতাৰ ফালে গতি কৰাত অসমীয়া চলচ্চিত্ৰত বিহুৰ পয়োভৰ
কমি আহিল। ব্যৱসায়িক দৃষ্টিভঙ্গীৰে চলচ্চিত্ৰনিৰ্মাতাসকলে চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰাত বিহু আঁতৰত
থাকি গ'ল। এই ক্ষেত্ৰত সংগীত পৰিচালকসকলৰো যথেষ্ট দায়িত্ব আছে। বিশেশ শতিকাৰ
অসমীয়া চলচ্চিত্ৰত থকা বিহুগীতসমূহৰ কিছু সংখ্যক গীত নিভাঁজ বিহুগীত হোৱাৰ বিপৰীতে
বেছিভাগ গীতেই বিহুসুৰীয়া গীত। বিশেশ শতিকাৰত বিহু প্ৰধান গীতবোৰৰ এটি প্ৰাহ একবিংশ
শতিকাতোৱে আছে। অসমৰ বাপতিসাহেন সম্পদ বিহুগীত বা বিহুসুৰীয়া গীতবোৰে অসমীয়া
চলচ্চিত্ৰৰ গীতক সমৃদ্ধিশালী কৰি তোলাত যথেষ্ট অৱিহণ আগবঢ়াই আহিছে।

২.০ উপসংহার :

‘বিংশ শতকাব অসমীয়া চলচ্চিত্র বিষণ্ণীতি’ : এটি বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন’ বিষয়াটি আলোচনার অন্তত তলৰ সিদ্ধান্তকেইটিত উপনীত হ’ব পাৰি,—

(১) জ্যোতিপ্রসাদ আগৱৰালাই নির্মাণ কৰা প্ৰথম অসমীয়া চলচ্চিত্র জয়মতী(১৯৩৫)-ৰ পৰাই অসমৰ বিহু সংস্কৃতিৰ সংযোজন অসমীয়া চলচ্চিত্রত হৈ আহিছে।

(২) বিষণ্ণীত আৰু বিহুচাৰ পয়োভৰ আৰম্ভণিৰ পৰ্যায়ৰ চলচ্চিত্রসমূহত যিদৰে ঘটিছিল, পৰৱৰ্তীসময়ত কেৱল বিহুসুৰীয়া দুই-এটি গীতৰহে অসমীয়া চলচ্চিত্রত সমাহাৰ ঘটে।

(৩) বিষণ্ণীত জৰিয়তে অসমীয়া সংস্কৃতিক চলচ্চিত্রৰ মাজেদি উপনৰি কৰাৰলৈ যত্ন কৰিছিল চলচ্চিত্র নিৰ্মাতাসকলে। যাৰ দ্বাৰা গ্রাম্য অসমীয়া সমাজৰ শ্রোতা-দৰ্শকক আকৃষ্ট কৰিবলৈ বিচৰা হৈছিল।

প্ৰসংগ পুঁথি :

গোস্বামী, প্ৰফুল্লদত্ত। বাৰ মাহৰ তেৰ গীত। নতুন দিল্লী : সাহিত্য অকাদেমি, ২০১২। মুদ্রিত।

গোস্বামী, লোকনাথ। অসমীয়া আধুনিক গান (জন্মত্রন্দনৰ পৰা জাতীয় স্পন্দনলৈ)। গুৱাহাটী : দাৰুণত্ব, ২০১৩। মুদ্রিত।

দন্ত, দিলীপ কুমাৰ। ভূপেন হাজৰিকাৰ গীত আৰু জীৱন বথ। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০১৪। মুদ্রিত।
দাস, অৰূপনোচন। ১০০ অসমীয়া চলচ্চিত্রৰ কাহিনী আৰু গীত(প্ৰথম খণ্ড)। গুৱাহাটী : শিশু-শশী

প্ৰকাশন, ২০১৩। মুদ্রিত।
———। ১০০ অসমীয়া চলচ্চিত্রৰ কাহিনী আৰু গীত (দ্বিতীয় খণ্ড)। গুৱাহাটী : শিশু-শশী

প্ৰকাশন, ২০১৯। মুদ্রিত।
———। অসমীয়া চলচ্চিত্র (১৯৩৫-১৯৯৬)। গুৱাহাটী : শিশু-শশী প্ৰকাশন, ১৯৯৬। মুদ্রিত।

দাস, বাবুল। সং. আৰু সম্পা।। পথঃশ বছৰৰ অসমীয়া বোলছৰি গীতৰ সংকলন। ডিব্ৰুগড় : বাণী
মন্দিৰ, ১৯৮৫। মুদ্রিত।

নেওগ, সুৱতজ্যোতি। চলচ্চিত্র সাহিত্য। গুৱাহাটী : আঁক-বাক, ২০১৪। মুদ্রিত।

বৰা, মণাল কুমাৰ। অসমীয়া চিনেমাৰ মেপশ্ট। গুৱাহাটী : সমলয়, ২০১৬। মুদ্রিত।

শৰ্মা, অপূৰ্ব। অসমীয়া চলচ্চিত্রৰ ছাঁ-পোহৰ। গুৱাহাটী : আঁক-বাক, ২০১৪। মুদ্রিত।

শৰ্মা, হেমন্ত কুমাৰ। অসমীয়া লোকগীতি সংঘয়ন। গুৱাহাটী : বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০০০। মুদ্রিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 252-259

অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ পাছ চোতালৰ কথকতত নাৰীবাদ

মণিকা দাস

অসমীয়া বিভাগ, বৰীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ বিশ্ববিদ্যালয়, হোজাই

monidas1989@gmail.com

সংক্ষিপ্তসাৰ

আমাৰ সমাজত নাৰীৰ শোচনীয় অৱস্থা, নাৰী জীৱনৰ সীমাবদ্ধতা আদি
সমাস্যৰ বিষয়ে অসমীয়া গল্প-সাহিত্যত পোন পথমে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ
গল্পতে প্ৰকাশ পায়। বেজবৰুৱাৰ ‘ললিতী কাকতী’, ‘লাওখোলা’ আদি গল্পত
নাৰীৰ প্ৰতিবাদী কঠৰ আভাস পোৱা যায়। জোনাকী যুগৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে
বিভিন্নজন গল্পকাৰৰ ৰচনাতে সমাজত নাৰীৰ স্থান, নাৰীমন, নাৰী জীৱন, নাৰী
মুক্তি ইত্যাদি বিষয়ে স্থান পাইছে। কিন্তু সাম্প্রতিক যুগত যিসকল গল্পকাৰৰ গল্প
নাৰীবাদী চিন্তা-চেতনাবে পৰিপৃষ্ট, সেইসকলৰ ভিতৰত অন্যতম শক্তিশালী গল্পকাৰ
হ'ল অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতা। অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ গল্পবাজিয়ে বৰ্তমান
সমাজৰ প্রায়বোৰ উল্লেখনীয় দিশকে সামৰি লোৱাৰ উপৰিও নাৰীবাদী চিন্তাকো
অগ্রাধিকাৰ দিয়া দেখা যায়। নাৰীবাদী চিন্তা-চেতনাৰে সমৃদ্ধ লেখনিৰে তেওঁৰ
সাহিত্যৰ ভঁৰালৰ এটা অংশ চহকী হৈ আছে। অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাই
পুৰুষতান্ত্রিক সমাজত নাৰীৰ অৱস্থনৰ বিষয়ে সচেতন হোৱাৰ উপৰিও অটীজৰে
পৰা চলি অহা পৰম্পৰাগত শিকনিডালোৱে নাৰীক বন্দী কৰি অবদমিত কৰিব
খোজা মানসিকতাক প্ৰত্যাহৰণ জনাইছে। আমাৰ এই অধ্যয়নত অৰূপা পটঙ্গীয়া
কলিতাৰ ‘পাছ চোতালৰ কথকত’ নামৰ গল্পটোত প্ৰতিফলিত নাৰীবাদী চিন্তাৰ
বিষয়ে আলোচনা কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

সূচক শব্দ : নাৰীবাদ, নাৰী অধিকাৰ, সংকীৰ্ণ মানসিকতা, পুৰুষতান্ত্রিক সমাজ।

০.০১ প্রস্তাবনা

সাম্প্রতিক সময়ত যিসকল লেখক-লেখিকাই অসমীয়া গল্প-সাহিত্যৰ জগতখনক নিৰৱচিষ্ঠ অৱদানেৰে চহকী কৰি আহিছে, তেখেতসকলৰ ভিতৰত অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতা নিঃসন্দেহে এগৰাকী অন্যতম শক্তিশালী লেখিকা হিচাপে অভিহিত কৰিব পাৰি। (বৰা ৪৬১) অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতা এগৰাকী লেখিকা হিচাপে সমাজৰ অন্য দিশসমূহৰ লগতে নাৰী সম্পৰ্কীয় দিশতো সচেতন। সমাজৰ দুৰ্বল শ্ৰেণীৰ নাৰীসকলৰ সংগ্ৰাম, অসহায়তা, সমাজত তেওঁবিলাকৰ স্থান ইত্যাদি সম্পর্কে লেখিকাৰ সজাগ দৃষ্টিভঙ্গী লক্ষ্য কৰিব পাৰি। তেওঁৰ গল্প বা বচনাত সমাজতন্ত্রই মুখ্য ভূমিকা প্ৰহণ কৰিছে যদিও সমাজৰে এটা অংশ হিচাপে নাৰী সম্পৰ্কীয় বিষয়সমূহেও স্থান অধিকাৰ কৰিছে; আৰু সেয়ে নাৰীবাদো তেওঁৰ গল্পৰ এক বৈশিষ্ট্য হিচাপে ধৰা দিছে। অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাই লিঙ্গভিত্তিক বৈষম্যক শ্ৰেণীভিত্তিক শোষণ ব্যৱস্থাবে অন্তৰ্ভুক্ত কৰি আলোচনা কৰিছে। পুৰুষতান্ত্ৰিক সমাজত গঢ়ি উঠা নাৰী-পুৰুষৰ চিৰস্মন মানৱীয় সম্পৰ্ক আৰু ইয়াৰ ভিত্তি গঢ়ি লোৱা বিবাহ ব্যৱস্থা, পৰিয়াল, সন্তান পালন আদি সকলো দিশকে নাৰীবাদৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰি লেখিকাই পাঠ্যক সমাজক আৰগত কৰিছে। অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ ‘পাছ চোতালৰ কথকতা’ নামৰ গল্পটোত পৰম্পৰাগতভাৱে চলি আহা আমাৰ সমাজৰ ছোৱালীৰ প্ৰথম ধৰ্মদৰ্শনক লৈ জনু হাজৰিকাৰ কল্যাণীক অৱদমিত মানসিকতাৰে আইতাক আৰু গাঁৱৰ তিৰোতাসকলে এক সংকীৰ্ণ জগতলৈ ঠেলি দিব খুজিছে। এই পৰম্পৰা, নীতি-নিয়মক লৈ জনু হাজৰিকা প্ৰতিবাদী হৈ উঠিছে; লগতে মাজনীয়েও অৱশ্যেত ইয়াৰ বিৰোধিতা কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। সমাজে নাৰীৰ ওপৰত এনে কিছুমান নিয়ম বান্ধি দি নাৰীক সদায়ে অৱহেলিত আৰু অৱদমিত কৰি বখাৰ বাট প্ৰশংস্ত কৰি ৰাখে। আমাৰ এই অধ্যয়নত ‘পাছ চোতালৰ কথকতা’ গল্পটোত প্ৰতিফলিত লেখিকাৰ নাৰীবাদী চেতনাৰ দিশটোক আলোচনা কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

০.০২ অধ্যয়নৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য

অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ অসমীয়া গল্প-সাহিত্যত নাৰীবাদী চিন্তা-চেতনা বিভিন্নজন গল্পকাৰৰ গল্পত প্ৰতিফলিত হোৱাৰ দৰে অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ গল্পসমূহত এই নাৰীবাদক কিদৰে স্থান দিছে বা তেওঁৰ গল্পত নাৰীবাদী চিন্তাৰ প্ৰতিফলন কিদৰে ঘটিছে সেয়া বিচাৰ্য বিষয়।

আলোচনা পত্ৰত কলিতাৰ গল্পত নাৰীবাদৰ প্ৰতিফলন কিদৰে ঘটিছে সেই সম্পর্কে এনেদৰে আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ'ল—

- গল্পত প্ৰতিফলিত নাৰীবাদৰ উন্মোচন।
- লেখিকাৰ দৃষ্টিত নাৰীবাদৰ স্বৰূপ।
- সাম্প্রতিক প্ৰেক্ষাপটত গল্পটোৰ প্ৰাসংগিকতা বিচাৰ।
- গল্পত প্ৰতিফলিত নাৰী জীৱনৰ উল্লেখযোগ্য দিশসমূহ।

০.০৩ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

এই আলোচনা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰোতে প্ৰথানতঃ বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হৈছে। আলোচ্য বিষয় অধিক স্পষ্ট কৰি তুলিবলৈ প্ৰয়োজন সাপেক্ষে বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতিৰো সহায় লোৱা হ'ব।

অধ্যয়নৰ সমল হিচাৰে মুখ্য আৰু গৌণ দুয়োটা উৎসকে প্ৰহণ কৰা হ'ব।

মুখ্য উৎস : অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ পাছ চোতালৰ কথকতা/গল্পপুঁথি।

গৌণ উৎস : বিভিন্ন প্ৰাসংগিক প্ৰষ্ঠ, কাকত-আলোচনীত প্ৰকাশ পোৱা বিষয়বস্তু সম্পর্কীয় আলোচনা।

১.০০ অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ চমু পৰিচয়

সাম্প্রতিক সময়ত স্বকীয় লেখনিৰে যিসকল সাহিত্যিকে পাঠকৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে, তেওঁলোকৰ ভিতৰৰে এগৰাকী অন্যতম লেখিকা হ'ল অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতা (জ. ১৯৫৬)। ১৯৬৭ চনত দৈনিক অসম কাকতৰ ‘মইনা মেল’ত ‘বথিত’ নামৰ গল্পৰ যোগেদি লেখক জীৱনৰ পাতনি মেলা কলিতাই পৰৱৰ্তী সময়ত মৃগনা/ভিনামৰ পথৰ জৰিয়তে সাহিত্যৰ জগতত প্ৰৱেশ কৰি একাধাৰে উপন্যাস, গল্প বচনাৰে বৰ্তমানলোকে নিৰৱৰচিন্নভাৱে সৃষ্টিকৰ্মৰ লগত জড়িত হৈ আছে। তেওঁৰ বচনাৰাজি অধ্যয়ন কৰি সহজে অনুমেয় হয় যে, তেওঁৰ সৃষ্টিকৰ্মৰ আঁৰত গভীৰ চিন্তা আৰু সূক্ষ্ম দৃষ্টিকোণৰ প্ৰভাৱ বিদ্যমান। অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ বচনাস্তাৰ ক্ৰমে— মে'পল হাবিৰ বৎ (১৯৮৯), মৰুয়াত্রা আৰু অন্যান্য (১৯৯২), অয়নান্ত (১৯৯৪), মৰভূমিত মেলকা আৰু অন্যান্য (১৯৯৫), দেও পাহাৰৰ ভগ্নস্তুপত (১৯৯৯), কাইচিত কেতেকী (১৯৯৮), পাছ চোতালৰ কথকতা (২০০০), মিলেনিয়ামৰ সপোন (২০০২), অলেক জান বানুৰ জান (২০০৫), ফেলানী (২০০৭), কুৰোশোৱাৰ সপোন, মোৰ সপোন, সিঁহতৰ সপোন (২০০৭), বঙামাটিৰ পাহাৰটো (২০১০), পাহাৰ নদী সাগৰ আৰু মানুহ (২০১০), সোগালী সঁগলে কণী পৰিলৈ বেলিয়ে উমনি দিলে (২০১০), মৰিয়ম আষ্টিন অথবা হীৰা বৰুৱা (২০১২), টোকোৰা বাহৰ সোণৰ বেজী (২০১৪) আদি। অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতা বিভিন্ন বাঁটাৰে সঞ্চানিত হৈছে। অয়নান্ত উপন্যাসৰ বাবে ভাৰতীয় ভাষা পৰিষদ বাঁটা (১৯৯৫), দৈৱকীৰ দিনগলৰ বাবে সৰ্বভাৱতীয় কথা বাঁটা (১৯৯৮), প্ৰবীণা শইকীয়া বাঁটা, অসম উপত্যকা সাহিত্য বাঁটা আৰু মৰিয়ম আষ্টিন অথবা হীৰা বৰুৱা/গল্পসংকলনৰ বাবে ২০১৪ চনত সাহিত্য অকাডেমী পুৰস্কাৰ লাভ কৰে। ইয়াৰ উপৰি অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ বহু পথ হিন্দী, ইংৰাজী, বাংলা আদি ভাষালৈয়ো অনুদিত হৈছে।

২.০০ নাৰীবাদ (Feminism)

ওঠেৰ শতিকাৰ শেষৰ ফালে যুক্তিবাদী আন্দোলনৰ অংশ হিচাপে নাৰীৰ অধিকাৰৰ ধাৰণাৰ উৎপত্তি হয়। নাৰীৰ অধিকাৰৰ দাবী প্ৰথমে উচ্চাৰিত হয় ফৰাচী বিপ্ৰৱৰ সময়ত আৰু এই দাবীৰ যুক্তিযুক্তি প্ৰমাণ কৰিবলৈ ইংৰাজ নাৰীবাদী মেৰী ৱলষ্টনকাফটে লিখা A Vindication of the Rights of women প্ৰস্থথন প্ৰকাশ হয় ১৭৯২ চনত। নাৰীৰ অধিকাৰ দাবী আন্দোলন মাৰ্কিন যুক্তৰাজ্য আৰু ইণ্ডিয়া উনিশ শতিকাৰ আগভাগতে অগাপিছাঁকে আৰস্ত হয়। (মহন্ত, ৮১) নাৰীবাদী আন্দোলনৰ প্ৰথম পৰ্যায় প্ৰায় এশ বছৰ চলিছিল আৰু কুৰি শতিকাৰ আগভাগত ইয়াৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য নাৰীৰ নাগৰিক অধিকাৰৰ দাবী সাৰ্বাঙ্গ কৰাত সফল হয়। ইয়াৰ পিছত ক্ৰমান্বয়ে নাৰীৰ অন্যান্য দিশ বা অধিকাৰৰ প্ৰতিও নাৰীবাদীসকল সস্তম হৈ পৰে। এই ক্ষেত্ৰত ভাৰ্জিনিয়া উল্ফ আৰু চিমুন ডা বোতোৱাৰ নাম উল্লেখযোগ্য। ভাৰ্জিনীয়া

উল্কৰ নাৰীবাদী চিন্তাৰ এইটোৱেই বৈশিষ্ট্য, তেওঁ পিতৃতাত্ত্বিক লিংগ বিভাজনৰ দ্বাৰা সংষ্ঠি
হোৱা পুৰুষকেন্দ্ৰিক প্ৰমূল্যবোৰ (androcentric values) ৰ পৰিৱৰ্তে নাৰীৰ অভিজ্ঞতাৰ
ওপৰত সমাজে উচিত প্ৰমূল্য দিয়াটো বিচাৰিছিল। (মহন্ত ৮৬)

অসমীয়াত নাৰীবাদ শব্দটো ইংৰাজী ফেমিনিজম (Feminism) ৰ প্ৰতিশব্দ হিচাপে
ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। নাৰীবাদৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য হৈছে সমাজত নাৰীক পুৰুষৰ সমপৰ্যায় বুলি গণ্য
কৰা। কিয়নো মানৰ সভ্যতা আগবঢ়ি যোৱাত পুৰুষৰ সমানে নাৰীৰো ভূমিকা অনন্বীকাৰ্য।
সেয়েহে নাৰীৰ শ্ৰম আৰু মৰ্যাদাক স্বীকৃতি দিয়া উচিত। যি মৰ্যাদা সমাজে নাৰীক দিয়া নাই।
নাৰীক সমাজে প্ৰতিভাৰ বিকাশৰ সুযোগ নিদি ঘৰৱো কাম-কাজ আৰু সন্তান পালনতে চাৰিবেৰৰ
মাজত আৱদৰ বাখিছে। নাৰীৰ কামক পুৰুষে তুচ্ছ জ্ঞান কৰি নাৰীক দমন কৰাৰ মানসিকতা
প্ৰদৰ্শন কৰিছে। কিন্তু ভালদৰে লক্ষ্য কৰিলে ঘৰৱো কাম আৰু সন্তান পালনৰ দৰে গধুৰ দায়িত্বই
সমাজক বাবুকৈয়ে প্ৰভাৱিত কৰে। গতিকে নাৰীবাদৰ উদ্দেশ্য হ'ল সমাজত পুৰুষৰ সৈতে
নাৰীয়ে সমান অধিকাৰ লাভ কৰাটো। কিয়নো সমাজক মূল্য প্ৰদান কৰা সকলো ৰাজকীয়
কাম, যেনে- ধৰ্মচৰ্চা, সাহিত্য, সংস্কৃতি, ৰাজনীতি, অৰ্থনীতি সকলো পুৰুষৰ ওপৰতে ন্যস্ত
কৰা হৈছে। মূল্য বা গুৰুত্বৰ পিনৰ পৰা পুৰুষ আৰু নাৰীৰ মাজত কোনো প্ৰভেদ নাই—
এয়েই হ'ল নাৰীবাদৰ মৌলিক ধাৰণা। সমাজত মতা মানুহ আৰু মাইকী মানুহ বুলি কোনো
ভেদাভেদ থাকিব নালাগে; সমাজত সকলো কেৱল মানুহ। পুৰুষ সন্তা আৰু নাৰী সন্তা বুলি
কোনো ভিন্ন সন্তা নাই। দুয়োটিয়েই একে মানৰ সন্তা। মানুহৰ প্ৰকৃতি আৰু মূল্য লিংগৰ
ভিন্নিত বিচাৰ কৰা অনুচিত। এয়েই হ'ল নাৰীবাদৰ সাৰ কথা। (শৰ্মা, ১)

অসমীয়া সাহিত্যত নাৰীবাদ কুৰি শতিকাৰ দ্বিতীয়-তৃতীয় দশক মানৰ পৰা পঢ়লিত
হোৱা বুলি ক'ব পাৰি। অসমীয়া উপন্যাসত বজনীকান্ত বৰদলৈৰ বহুদৈ লিঙ্গৰীআৰু দণ্ডনাথ
কলিতাৰ স/ধনীত অসমৰ নাৰীৰ অৱস্থা বা সামাজিক স্থান সম্পর্কে চেতনা প্ৰকাশ হোৱা দেখা
যায়। সাম্প্রতিক সময়ত নাৰীবাদী ভাৱনাবে উজ্জিৱত মামণি বয়ছৰ গোস্বামীৰ পিছতে
অৱপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ নাম ল'ব পাৰি। তেওঁৰ প্ৰথম উপন্যাস মৃগনা/ভিত ইয়াৰ প্ৰতিফলন
ঘটিছে। ফেলানীও একে নাৰী ভাৱনাবে প্ৰতিফলন। গোৱিন্দ প্ৰসাদ শৰ্মাৰ্হি ফেলানীৰ বিষয়ে
এনেদৰে মন্তব্য কৰে—“অৱপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ পৰৱৰ্তী আৰু এতিয়ালৈকে শেহতীয়া
উপন্যাস ফেলানী (২০০৩) অকল তেওঁৰেই এই পৰ্যন্ত শ্ৰেষ্ঠ নহয়, আশীৰ দশকৰ পৰা
এতিয়ালৈ অসমীয়াত প্ৰকাশিত শ্ৰেষ্ঠ উপন্যাসকেইখনৰ মাজৰো এখন।”(শৰ্মা ১৪৪)

অৱপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ উপন্যাসৰ লগতে গল্পতো নাৰীবাদী চেতনাৰ প্ৰকাশ ঘটিছে।
অৱপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ নাৰীবাদ সম্পর্কে ক'বলৈ গ'লে পুৰুষতাত্ত্বিক সমাজব্যবস্থাত নাৰীৰ
স্থান নিৰ্দ্বাৰণ কৰোতেও তেখেতে শ্ৰেণীবন্দৰ প্ৰশংসনোক আঁতৰাই থোৱা নাই। বৰং অসমকে ধৰি
পৃথিবীৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীবিভক্ত সমাজত যুগ যুগ ধৰি চলি আহা লিংগভিত্তিক বৈষম্যৰ সমস্যাটোক
শ্ৰেণীভিত্তিক শোষণ ব্যৱহাৰেই বিভিন্ন স্তৰৰ সংৰক্ষণত বাখি আলচ কৰা হৈছে। (বৰা ৪৬৭)
লেখিকাই গভীৰ চিন্তা-চৰ্চা, সৃষ্টি-বিশ্লেষণ আৰু সংবেদনশীলতাৰে নাৰীসকলৰ মানসিক আৰু
সামাজিক সমস্যাসমূহৰ বিচাৰ কৰিবলৈ যত্নপৰ হৈছে। মানুহৰ প্ৰতি থকা ভালপোৱা, শোষিতজনৰ

প্রতি সহানুভূতিশীল মনোভাব, অন্যায়ব বিবদে প্রতিবাদী কঠ, জীরন যুঁজত সংগ্রাম অব্যাহত বখা
নিম্ন-মধ্যবিত্ত শ্রেণীর লোকৰ আশা-আকাঙ্ক্ষা, নারীমনৰ চিৰ-বিচিৰ অনুভূতি, অসমীয়া সমাজত
নারীৰ সামাজিক স্থান, মানসিক সংঘাত আদিৰ চিৰণ অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ গল্পৰ উপজীব্য।

৩.০০ পাছ চোতালৰ কথকতাত নারীবাদ

‘পাছ চোতালৰ কথকতা’ নামৰ গল্পটো অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ পাছ চোতালৰ কথকতা’
নামৰ গল্প সংকলনখনৰ অন্তভূতি। নারীবাদী চিন্তা চেতনাৰে সমৃদ্ধ ‘পাছ চোতালৰ কথকতা’
নেৰখকৰ এক উল্লেখযোগ্য গল্প। সাহিত্যিকসকল যিহেতু সমাজ সচেতন হোৱা দেখা যায়;
সেয়ে সমাজৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ নারী সমস্যাকো তেওঁলোকে উলাই কৰিব পৰা নাই।
সেইবাবে প্রায়ভাগ সাহিত্যিকৰ বচনাতে নারী বিষয়ক বিভিন্ন দিশৰ অৱতাৰণা দেখা যায়।
পিছে প্ৰকৃত নারীবাদৰ স্বৰূপ যিসকল সাহিত্যিকৰ বচনাত উদ্গাসী উঠা দেখা যায়, তাৰে
ভিতৰত অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ নাম আগশাৰীত ল'ব পাৰি।

গল্পৰ নায়িকা জুনু হাজৰিকাই গৱেষণাৰ কামত কলিতাৰ নেশ্বনেল লাইব্ৰেৰীলৈ এমাহৰ
বাবে যাব লগা হোৱাত তেওঁৰ ১১বছৰীয়া ছোৱালী মাজনীক শহুৰেকৰ ঘৰতে হৈ যায়।
গৱেষণাৰ কাম চলি থকা অৱস্থাতে মাজনীৰ প্ৰথম ঋতুদৰ্শনৰ খবৰ পাই জুনু হাজৰিকাই
গৱেষণাৰ কাম আধাতে এৰি ঘৰমুৰা হ'ব লগা হয়। শহুৰৰ ঘৰত উপস্থিত হৈ জুনু হাজৰিকাই
আৱিক্ষাৰ কৰিলে যে, সকলোৰে মুখত চিন্তাৰ ছাপা। জুনুৰ নন্দেকে আহি জনাই যে, মাজনীৰ
পতিহীনা যোগ পৰিছে। সেয়ে সকলোৰে মনত দৃঢ়চিন্তা। কিয়নো পতিহীনা যোগ পৰা মানে
মাজনী ভৱিষ্যতে অকাল বিধৰা হ'ব নহ'লে সন্তানহীনা হ'ব। মাজনীৰ আইতাকে মাজনীক
অন্ধকাৰ ভৱিষ্যতৰ পৰা উদ্বো কৰিবলৈ কঠোৰ ব্ৰত, নীতি-নিয়ম আদি পালন কৰিব দিছে।
জুনু হাজৰিকাই এই সকলোৰেক দেখি অন্ধবিশ্বাসৰ কৰলৰ পৰা মাজনীক মুক্ত কৰিবলৈ উঠি
পৰি লাগিছে। মাজনীৰ মনটোত এই অন্ধবিশ্বাসৰ বীজ সিঁচি দি সমাজে মাথোঁ তাইক বা তাইৰ
দৰে ছোৱালীবোৰক ভৱিষ্যতে নীতি-নিয়মৰ মেৰপাকত সুমুৰাই দুৰ্বল সাজিব খুজিছে বুলি
জানি মাজনীৰ মাক ভয়াৰ্ত হৈ উঠিছে। এই নীতি-নিয়মৰ যে কোনো বৈজ্ঞানিক মানসিকতা
নাই আৰু এইবোৰ নিয়ম পুৰুষতাত্ত্বিক সমাজে নারীক অৱদমিত কৰিবলৈ সাজি উলিয়াইছে,
তাক জুনু হাজৰিকাই মাজনীক বুজাৰলৈ সক্ষম হৈছে। অৱশেষত মাজনীয়েও এইবোৰৰ
বিৰুদ্ধে প্রতিবাদী কঠ দাঙি ধৰিছে। গল্পটোৰ কাহিনীলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে, সমাজত
নারীৰ অৱস্থানৰ বিষয়ে লেখিকাৰ সজাগ দৃষ্টি মনকৰিবলগীয়া। গল্পটোত তেওঁ জুনু হাজৰিকাৰ
গৱেষণাৰ যোগেন্দি ওঠেৰ শক্তিকাৰ বৎগ সমাজৰ বিধৰা নারীৰ দুখ-দুর্গতি তথা আজীৱন বিধৰা
তিৰোতাৰ কঠোৰ নীতি-নিয়ম, ব্ৰত পালনৰ মাধ্যমেনি নারীৰ সমাজত থকা স্থান সম্পৰ্কে
উনুকিয়াইদি, বৰ্তমান সময়ৰ পটভূমিত অসমৰ নারীসকলে ভোগ কৰা পুৰুষতাত্ত্বিক দমনসূচক
মানসিকতাক কিদৰে যুগ যুগ ধৰি আজিও জীয়াই ৰখাত তিৰোতাই আগভাগ লৈছে তাক
অতি কৌশলপূৰ্ণভাৱে অংকন কৰিছে।

গল্পটোৰ নামকৰণলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে, ‘পাছ চোতালৰ কথকতা’ এই পাছ
চোতাল অৰ্থাৎ ঘৰৰ পিছফালৈ থকা ঠাইখন। এই পিছফালৰ চোতালখনক পুৰুষতাত্ত্বিক

সমাজখনে তিরোতাৰ বাবে নিৰ্ধাৰণ কৰি নিজে আগ বা সমুখৰ চোতালৰ অধিকাৰী হৈছে। তিরোতাৰ কামক তুচ্ছ জ্ঞান কৰি নাৰীৰ মানসিকতাক প্ৰাধান্য নিদি পুৰুষতাত্ত্বিক সমাজখনে নাৰীক সদাই অৱহেলিত কৰি বাখিছে। ‘পাছ চোতালৰ কথকতা’ অৰ্থাৎ নাৰীয়ে ঘৰৰ পিছফালে থকা অংশক নিজৰ ভাগ্য বুলি খিয়াই তাতে পুৰুষৰ দ্বাৰা পৰিচালিত নীতি-নিয়মক পোহ-পাল দি আহিছে। এক কথাত ক'বলৈ গ'লে গল্পটোৰ নামটোৱে ব্যঙ্গাধৰ্মী অৰ্থ বহন কৰাৰ লগতে বিষয়বস্তুৰ ইংগিতো দাঙি ধৰিছে। সমাজত নাৰী যুগ যুগ ধৰি বিধিত, অৱহেলিত হৈ আহিছে। গল্পটোত লেখিকাই কিতাপৰ পাতত বিচাৰি পোৱা ওঠৰ শতিকাৰ নাৰীৰ অৱস্থা আৰু বৰ্তমান সময়ৰ নাৰীৰ অৱস্থাও যেন কোনোবাখিনিৰ এক হৈ পৰা যেন অনুভৱ কৰিছে। বৈধব্যক কেন্দ্ৰ কৰি সমাজে জাপি দিয়া হৃদয়বিদাৰক যন্ত্ৰণাৰ মুখামুখি হোৱা এইসকল নাৰীৰ কাহিনী মিলি গৈছে উচ্চশিক্ষিত জনু হাজৰিকাৰ কল্যা, অধুনিক যুগৰ নৱপ্ৰজন্মৰ প্রতিনিধি, পতিহীনা যোগ পৰা মাজনীৰ কাহিনীৰ সতে। এনেকৈয়ে লিখিকাই দেখুৱাৰ বিচাৰিষে যে নাৰীৰ প্রতি চলা এনে সামন্তবাদী আবিচাৰ ভাৰতৰ সকলো ঠাইতে আৰু ইতিহাসৰ সকলো সময়তে একে আৰু বিজ্ঞান-প্ৰযুক্তি কেন্দ্ৰিক আধুনিকতাৰ উপস্থিতি সত্ত্বেও এই সামন্তবাদী প্ৰণতাৰ অৱসান আমাৰ সমাজত এতিয়াও ইমান সহজ নহয়। (বৰা ৪৬৮)

গল্পটোত ওঠৰ শতিকাৰ কলিকতাৰ সমাজত বিধৰা নাৰীৰ দুদৰ্শাৰ কথা ব্যক্ত কৰিছে। বিধৰা তিৰোতাই আজীৱন নিৰামিয় আহাৰ খোৱা, সাজ-সজ্জা নকৰা, আহা জনমত আজীৱন সধৰা হ'বলৈ আঁটুসী, একাদশীত নিৰ্জলা ব্ৰত পালন কৰা, এক সূৰ্যত এসাজ ভাত খোৱা আদি কঠোৰ নীতি-নিয়ম মানি চলিব লগা হৈছিল। যিবোৰ মানৱতাৰ পৰিপন্থী আছিল। এই নিয়ম পালন নকৰিলে পৰজনমতো শাস্তি ভোগ কৰিব লাগে বুলি সমাজে ভয় দেখুৱাই বিধৰাক এইবোৰ পালন কৰিবলৈ বাধা কৰাইছিল- “নহ'লে নৰক বাস, নিৰ্জলা ব্ৰত তৎগ একাদশীৰ দিন। পাপ, ভয়ংকৰ পাপ।” (কলিতা ১৪) লেখিকাই জনু হাজৰিকাৰ গৱেষণাৰ মাধ্যমেন্দি এই বালবিধৰা হোৱা ছোৱালীৰ মাকৰ মানসিকতাৰ কথা জ্ঞানদাসুন্দৰী, স্বৰ্ণ, কমলা, টিনুমতী আদিৰ মাকৰ যোগেন্দি ব্যক্ত কৰিছে। নিজৰ ছোৱালীৰ এনে দুদৰ্শা দেখিও সমাজ বা নীতি-নিয়মৰ বিৰুদ্ধে মাত মাতিব নোৰাবি সেই মাতহৃদয় কিদৰে দঞ্চ হৈছিল তাৰ বৰ্ণনা নিপুনভাৱে লেখিকাই দাঙি ধৰিছে- “ঠিকেই মোৰ পুখুৰীত মাছ, গোহালিত চাৰিজনী থীৰতী গাট, ধান... কি নাই? কিস্ত মোৰ সোণৰ প্রতিমা ভোকত থাকে।”(কলিতা ১০)

জনু হাজৰিকাই মাজনী শাস্তি হোৱা শুনি গৱেষণাৰ কাম আধাতে এৰি যেতিয়া ঘৰ পায়হি তেতিয়া মাকে লক্ষ্য কৰে যে, মাজনীৰ মনত ইতিমধ্যে সকলোৱে মিলি পতিহীনা যোগৰ ভয়াৰহতাৰ কথা সুনুৱাই দিচে। মাজনীয়ে সেয়ে মাকক প্ৰশ্ন কৰিছে- “মোৰ পতিহীনা যোগ পৰা মানে মই বিধৰা হ'ম নেকি?” (কলিতা ২৩) মাজনীৰ মনত এনেবোৰ ভাৰ সুনুৱা বাবে মাক চিন্তিত হৈ পৰিছে। মাজনীৰ কুমলীয়া মনটোক এনেবোৰ কথাই পুৰঠ কৰিব খোজা বুলি মাক আৰেগিক হৈ পৰিছে- “মাজনীৰ মনত তিৰোতাৰ চৰ ভয় সুনুৱাই দিলো, তুমি জানা মাজনীয়ে বিধৰা হ'ম বুলি মোৰ দৰে অসুখ হ'ব বুলি ভয় খাইছে। তাইক চৰেই মিলি মাইকী ছোৱালী কৰি পেলালে। তাইৰ মনত গাঁষ্ঠি মই কেনেকৈ খুলিম? ”(কলিতা ২৫) ইতিমধ্যে মাজনীয়েও এই

সকলোবোৰ নীতি নিয়ম পালন কৰিবলৈ মাত্তি হৈছে আৰু স্ব-ইচ্ছাই সকলো নিয়ম পালন কৰা দেখি পৰম্পৰাগত নীতি নিয়মৰ ধৰ্জাৰাহীস্বৰূপ আইতাক আৰু গাঁৱৰ তিৰোতাসকলে ধন্য মানিলো— “আই! এইবোৰ নীতি-নিয়ম উপৰিপুৰুয়ে তিৰীৰ মনটো বাঞ্ছিবলৈকে পাতি হৈ গৈছে, মনত বল বাঞ্ছিৰ নোৱাৰিলৈ তিৰী জীৱন চলোৱা বৰ টান কাম!”(কলিতা ৩২)

আমাৰ সমাজত সকলো নীতি-নিয়ম কেৰল নাৰীৰ বাবেই গঢ়ি তোলা হৈছে। এই সকলোবোৰ পুৰুষে নিজ ইচ্ছামতে নাৰী যেনেকৈ থকাটো বিচাৰে ঠিক তেনেদৰেই গঢ়ি তুলিছে। খাতুমতী ছোৱালীৰ যোগক লৈয়ো এনে নিয়ম থকা দেখা যায়। মাজনীক সেয়ে মাকে এইবোৰ কথাৰ কোনো বিশ্বাসযোগ্যতা নথকাৰ বিষয়ে এনেদৰে কৈছে— “এই যোগবোৰত পুৰুষে তিৰোতা মানহুক যেনেকৈ থকাটো বিচাৰে তেনেকৈয়ে বাখিছে। এটা যোগত যদি পুত্ৰৱৰ্তী, আনটো যোগত অসতী, বেশ্যা। এনেকুৰা এটা যোগ নাই, য'ত মাইকী মানুহে নিজে কিবা এটা হোৱা কথা কৈছে।”(কলিতা ৩৪)

মাজনীৰ মনটো প্ৰথমাৰস্থাত সংকীৰ্ণ হৈ পৰিব খুজিছিল যদিও অৱশেষত যুক্তিৰে সকলো কথা জুকিয়াই চাবলৈ যত্নপৰ হৈছে। মাজনীক খাতুমতী হোৱাৰ পিছত পৰাচিত কৰিবলৈ যোগেন দেউক মাতি অনা হ'ল। নানান বিধ দ্বৰ্যবে দেউক দান বৰঙণি দি মাজনীক উদ্ধাৰ কৰাৰ বাবে যো-যা চলি থকা অৱস্থাতে এইবোৰক লৈ মাজনীৰ মনটো প্ৰতিবাদী হৈ উঠা দেখা গ'ল- “আপুনিয়ে কৈছিলে অনাচাৰ কৰিলে পৰাচিত হ'ব লাগে। মইকি কৰিছো? মই দেখোন চৰ নিয়ম ভালকৈ পালিছো।”(কলিতা ৩৯)

গল্লটো লেখিকাৰ নাৰীবাদী চিন্তাৰ ফচল বুলি সহজে অনুমান কৰিব পাৰি। যুগ যুগ ধৰি নাৰী মনক সংকীৰ্ণতালৈ ঠেলি দিয়া পুৰুষতান্ত্ৰিক সমাজৰ পৰম্পৰাগত নিয়মৰ বিৰোধিতা গল্লটোত ফুটি উঠিছে। সমাজৰ প্ৰচলিত পৰম্পৰাগত শিকলিডালৰ বাঙ্গ যদি কোনো নাৰীয়ে খুলিব বিচাৰে তেন্তে তেওঁক সমাজৰ সংকীৰ্ণ মানসিকতাই বাধাৰ প্ৰাচীৰ হৈ থিয় দিয়ে। অৱশ্য পটঙ্গীয়া কলিতাইনাৰীৰ অধিকাৰ আৰু সমাজত নাৰীৰ উচিত স্থান বানাৰী মানসিকতাক লৈ সচেতন যদিও আমাৰ সমাজত নাৰীয়ে সেই স্থান পাৰ পৰাকৈ বহল মানসিকতাৰ অভাৱ তেওঁ বাবুকৈয়ে উপলক্ষি কৰিছে। সেয়ে গল্লটোৰ শেষত মাজনীৰ প্ৰতিবাদী কঠৰ আভাস দিলেও সমাজক লৈ এক প্ৰশ্ন উৎপাদন কৰিছে— “মাজনীয়ে চকুপানী মোহাৰি পেলালে, তাই আইতাকক কৈ উঠিল, ‘মই ছোৱালী হ'লো বুলিয়েই আপোনাৰ দৰে লঘোন দি, ব্ৰত কৰি কৰি কাদিনাথাকো।’ আইতাকেনাতিনীয়েকৰ মুখখনলৈ অবাক হৈচালে, চকুপানী নোটোকাকৈ এই ছোৱালীজনী সঁচাকৈয়ে জীয়াই থকিব পাৰিব নেকি?”(কলিতা ৪০) আইতাকৰ এনে বক্তব্যত সন্দেহৰ আভাস পোৱা যায়। আমাৰ সমাজত সঁচাকৈয়ে এনেদৰে কোনো নাৰীয়ে সমাজৰ সকলোবোৰ বাধাৰ প্ৰাচীৰ ভাণ্ডি জীয়াই থাকিব পাৰিব নে? এনে প্ৰত্যাহ্বানক নাৰীয়ে সঁচাকৈয়ে অতিক্ৰম কৰিব পাৰিব নে? এইটো এটা ডাঙৰ প্ৰশ্ন।

গতিকে দেখা গ'ল যে, অৱশ্য পটঙ্গীয়া কলিতাৰ ‘পাছ চোতালৰ কথকতা’ গল্লটোৰ যোগেনি নাৰীবাদী চিন্তা-চেতনাৰ প্ৰকাশ ঘটিছে। লগতে সমাজত নাৰীৰ অৱস্থানৰ বিষয়ে সজাগ দৃষ্টি ৰাখি লেখিকাই সকলো নাৰীৰ মুক্তি কামনা কৰিছে।

৪.০০ আলোচনাৰ পৰা পোৱা সিদ্ধান্ত

“অৰপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ ‘পাছ চোতালৰ কথকতা’ত নাৰীবাদ” শীৰ্ষক আলোচনা পত্ৰৰ
অধ্যয়নৰ শেষত এইকেইটা সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰি —
— অৰপা পটঙ্গীয়া কলিতা সম্পত্তিক যুগৰ এগৰাকী উল্লেখযোগ্য লেখিকা।
— অৰপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ সাহিত্যকৰ্মত সমাজতন্ত্ৰৰ লগে লগে নাৰীবাদী চেতনাৰো প্ৰকাশ
ঘটা দেখা যায়।
— নাৰীৰ লগত জৰিত বিষয়সমূহক লেখিকাই গুৰুত্ব সহকাৰে সাহিত্যত উপস্থাপন কৰিছে।
— ‘পাছ চোতালৰ কথকতা’ শীৰ্ষক গল্পৰ যোগেদি লেখিকাই আমাৰ সমাজত নাৰীৰ অৱস্থানৰ
বিষয়টোক নাৰীবাদী দৃষ্টিভঙ্গীৰে বিশ্লেষণ কৰিছে।
— গল্পটোত পৰম্পৰাগত নীতি-নিয়মৰ শিকলিৱেনাৰীক বন্দীত্ব প্ৰদান কৰিব খোজা মানসিকতাৰ
বিকল্পে প্ৰতিবাদ ঘোষণা কৰা দেখা যায়।

৫.০০ উপসংহাৰ :

সাম্পত্তিক যুগত যিসকল মহিলা সাহিত্যিকে নাৰীবাদৰ পোষকতা কৰিছে, তেওঁলোকৰ
মাজবে এগৰাকী অৰপা পটঙ্গীয়া কলিতা। তেওঁৰ সুস্মাৰক দৃষ্টিকোণ, সুগভীৰ চিন্তা, ইতিহাস
চেতনা, সমাজতন্ত্ৰিকতা, নাৰীবাদী চেতনা আদিয়ে গল্পবাজিক এক বিশেষ মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছে।
‘পাছ চোতালৰ কথকতা’ তেওঁৰ নাৰীবাদী চিন্তাবে বচিত এটা লেখত ল'বলগীয়া গল্প। গল্পটোত
অতীত আৰু বৰ্তমানৰ নাৰীৰ সামাজিক স্থিতিৰ বৰ্ণনা দাঙি ধৰিছে। সমাজত অতীতৰ বৰ্থিত,
আৱহেলিত, অৱদম্ভিত নাৰীৰ দুখগাথা ব্যক্ত কৰি বৰ্তমানৰ আধুনিক নাৰীৰ সামঞ্জস্যতা দেখুৱাই
প্ৰতিবাদী নাৰীকঠ দাঙি ধৰাৰ প্ৰয়াস কৰিছে। যিয়ে গল্পটোক এক অনন্য নাৰীবাদী গল্প স্বৰূপে
বিশেষ মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছে।

প্ৰসংগ গ্ৰন্থপঞ্জী :

কলিতা, অৰপা পটঙ্গীয়া। পাছ চোতালৰ কথকতা। গুৱাহাটী : জোতি প্ৰকাশন, ২০০০। মুদ্ৰিত।
ডেকা, নমিতা। স্বাধীনোত্তৰ কালৰ অসমীয়া সাহিত্যালৈ মাহিলা লেখকৰ অৱদান। গুৱাহাটী : লাৰণ্গ
প্ৰকাশন, ২০১৩। মুদ্ৰিত।
দত্ত, বিনীতা। সম্পাৎ। অসমীয়া সাহিত্যত নাৰী। তেজপুৰ : সদৌ অসম লেখিকা সমাৰোহ সমিতি,
১৯৯৫। মুদ্ৰিত।
দেৱী, সন্ধ্যা। নাৰী : বন্ধন আৰু মুক্তি। গুৱাহাটী : অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০০৭। মুদ্ৰিত।
বৰা, অপূৰ্ব। সম্পাৎ। অসমীয়া চুটিগল্পৰ ঐতিহ্য আৰু বিৰ৞্ঞন। যোৰহাট : কেন্দ্ৰীয় মহাবিদ্যালয়
প্ৰকাশন কোষ, ২০১২। মুদ্ৰিত।
বৰুৱা, প্ৰহ্লাদ কুমাৰ। অসমীয়া চুটি গল্পৰ অধ্যয়ন। গুৱাহাটী : বন্ধনতা, ২০১২। মুদ্ৰিত।
মহন্ত, অগন্তা। নাৰীবাদ। ডিব্ৰুগড় : ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ২০১৮। মুদ্ৰিত।
শৰ্মা, গোৱিন্দ প্ৰসাদ। নাৰীবাদ আৰু অসমীয়া উপন্যাস। গুৱাহাটী : অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০১৬।
মুদ্ৰিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 260-265

ফাটবিহু

পর্যটনৰ সন্তোষনা আৰু সংকট : এক অধ্যয়ন

মেঘালী দত্ত

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ

ব্ৰহ্মপুত্ৰ ডিগ্রী কলেজ

Email : duttameghalidutta16@gmail.com

সংক্ষিপ্তসাৰ

লখিমপুৰ জিলাৰ ঢকুৱাখনা এক ইতিহাস প্রসিদ্ধ অঞ্চল। কৃষিপ্রধান অঞ্চলটি মুগা উৎপাদনৰো প্রাণকেন্দ্ৰ বুলিব পাৰি। কৃষিৰ জৰিয়তে স্থাবলম্বী হোৱা ঢকুৱাখনা আৰু এক দিশৰ পৰাও গুৰুত্বপূৰ্ণ অঞ্চল হিচকে বিবেচিত হৈ আহিছে। ঢকুৱাখনাৰ ফাটবিহু সৰ্বত্ৰে জনাজাত এক লোক অনুষ্ঠান বুলিব পাৰি। ব'হণ মাহৰ শেষ ভাগত অনুষ্ঠিত হোৱা ফাটবিহুৰে বৰ্তমানে নিজস্ব বৈশিষ্ট্য অটুট বাখি বিজড়নৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছে। ফাটবিহু অন্যান্য বিহুতকৈ কি কি দিশত পৃথক আৰু ইয়াৰ বিশেষত্বসমূহ কেনেধৰণৰ এই সকলোৰ দিশ এই গৱেষণা প্ৰবন্ধটিত আলোচনাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : ফাটবিহু, ঢকুৱাখনা, ম'হুলি, চাৰিকঢ়ীয়া।

০.০০ অৱতৰণিকা :

এক সুস্থির ৰাজনৈতিক বাতাবৰণ, অৰ্থনৈতিকভাৱে স্বচ্ছল যিকোনো অঞ্চলতে সাংস্কৃতিক বুনিযাদ গঢ় লৈ উঠাটো সম্ভৱ। লোক-সংস্কৃতিৰ অন্যতম প্রাণকেন্দ্ৰ ঢকুৱাখনা বিভিন্ন দিশৰ পৰাই আগবঢ়া। অসমৰ বৌদ্ধিক জগতৰ কেইবাগৰাকীও ক্ষণ জন্মা পুৰুষৰ জন্মস্থান ঢকুৱাখনা কলা-সংস্কৃতিৰ চৰ্চাৰো অন্যতম কেন্দ্ৰস্থল বুলিব পাৰি। বিশেষ এটা লোক অনুষ্ঠানৰ বাবেও ঢকুৱাখনা অসম তথা ভাৰতবৰ্ষৰ কলা প্ৰেমীৰ মাজত জনাজাত। সেয়া হ'ল ঢকুৱাখনাৰ ফাটবিহু। এতিয়া ফাটবিহুৰ বাবেই ঢকুৱাখনা বিশেষভাৱে চৰ্চা হৈ আহিছে। ফাটবিহু কেৱল এক বিহু মৰ্ফ নহয়; ই অন্যান্য বিহু মেলা সমূহতকৈ বহু দিশত পৃথক আৰু বিশেষত্বপূৰ্ণ। বিভিন্ন জাতি, জনগোষ্ঠীৰ মিলন

ক্ষেত্রকাপে চার্টিত ফাটাবিহু ঢকুরাখনাবাসীর বাবে এক গৌরবৰ অনুষ্ঠান। এই অনুষ্ঠানটিৰ ইতিহাস তথা অন্যান্য বিশেষত্বৰ বিষয়ে বিশদভাৱে আলোচনাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

০.০১ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব :

ঢকুরাখনাৰ ফাটাবিহুৰ এটা নিজস্ব পৰিচয় আছে। ফাটাবিহুৰ ইতিহাসো বৰ প্ৰাচীন। বহু ঘোজন বাট অতিক্ৰম কৰাৰ পাছতো ফাটাবিহুৰে নিজা চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্য আটুট বখা পৰিলক্ষিত হয় যদিও ফাটাবিহু সম্পর্কে বিদ্যায়তনিক ক্ষেত্ৰত পদ্ধতিগতভাৱে আলোচনা কৰা হোৱা নাই। সেয়ে এনে এটি প্ৰাচীন লোক অনুষ্ঠানৰ পদ্ধতিগত অধ্যয়নৰ যথেষ্টে গুৰুত্ব আছে।

০.০২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

ফাটাবিহু - পৰ্যটনৰ সন্তোৱনা আৰু সংকট : এক অধ্যয়ন— এই বিষয়ে অধ্যয়ন কৰাৰ প্ৰথান উদ্দেশ্য হৈছে—

- (ক) ফাটাবিহুৰ ইতিহাস সম্পর্কে বিচাৰ কৰা।
- (খ) ফাটাবিহুক পৰ্যটনৰ ক্ষেত্ৰ হিচাপে গঢ়ি দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত থকা অন্তৰায়সমূহ কেনেদেৰে দূৰ কৰিব পাৰি তাৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা।
- (গ) ফাটাবিহুৰ নিজা অস্তিত্ব অক্ষুণ্ণ বখাৰ বাবে কিধৰণৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব পৰা যায় তাৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা।

০.০৩ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

প্ৰস্তাৱিত গ্ৰন্থণা প্ৰবন্ধৰ বিষয়বস্তুৰ পৰিসৰলৈ লক্ষ্য ৰাখি ফাটাবিহুৰ ইতিহাস, ফাট শব্দৰ তাৎপৰ্য, ফাটাবিহুৰ পৰ্যটনৰ ক্ষেত্ৰকাপে গঢ়ি তোলাৰ প্ৰয়াস সম্পৰ্কে এই আলোচনাত সামৰি লোৱাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

০.০৪ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

ফাটাবিহু - পৰ্যটনৰ সন্তোৱনা আৰু সংকট : এক অধ্যয়ন— এই বিষয়ে অধ্যয়ন কৰোঁতে মূলতঃ বিষয়বস্তু বিশ্লেষণ পদ্ধতি আৰু বৰ্গনাম্বক পদ্ধতি অৱলম্বন কৰা হৈছে।

১.০০ বিষয়ৰ পৰিচয় :

লক্ষ্মীমপুৰ জিলাৰ অন্তৰ্গত ঢকুৰাখনা এটি পৰিচিত নাম। একালত প্ৰাচুৰ বানপানীয়ে জলা-কলা কৰা ঢকুৰাখনাক মাতমৰা মথাউৰিয়ে বৰ্তমান সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিছে। জীৱন আৰু জীৱিকাৰ প্ৰথান অৱলম্বন কৃষি যদিও ইয়াৰ জনসাধাৰণে মৎস্য পালন, গো-পালন, মুগা পোহা, এড়ী তথা পাটপুল আদি পুহি তাৰপৰা সূতা কাটি বিভিন্ন ধৰণৰ কাপোৰ বৈ কাটিও অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত বিক্ৰী কৰি স্থাবলম্বী হৈছে।

বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ সময় ক্ষেত্ৰ ঢকুৰাখনাত মিচিং, দেউৰী, কৈৰেত, কোঁচ, কলিতা, আহোম, কছুবী, চুতীয়া, মটক, কেওট, সূত, মাৰোৱাৰী বণিক, মুহুলমান, বঙালী, গোসাঁই, মহন্ত, বায়ুণ আদি বিভিন্ন ধৰণৰ জাতি জনগোষ্ঠীয়ে সমিলিমিলভাৱে বসবাস কৰে। আজিকোপতি কোনোধৰণৰ গোষ্ঠীগত সংঘৰ্ষ আদিব সূত্ৰপাত নোহোৱাকৈয়ে ঢকুৰাখনাবাসীয়ে সম্প্ৰীতিৰে বসবাস কৰিছে। এনে সম্প্ৰীতিৰ বাতাবৰণ আটুট থকাৰ বাবেই ঢকুৰাখনাত সুস্থিৰ সাংস্কৃতিক বাতাবৰণ এটি গঢ়ি লৈ উঠিছে। যি ঠাইত কোনোধৰণৰ বাজনেতিক তথা অৰ্থনৈতিক সংকটে দেখা নিদিয়ে, তেনে ঠাইতেই সুকুমাৰ বৰচিৰোধ তথা সুকুমাৰ কলায়ো প্ৰাণ পাই উঠে। ঢকুৰাখনাতো শাস্তিপূৰ্ণ বাজনেতিক তথা অৰ্থনৈতিক বাতাবৰণে সাংস্কৃতিক বাতাবৰণ বৰ্তাই ৰখাত প্ৰভূত বৰঙণি বৈগাইছে।

ঢকুরাখনা অঞ্চলিক একালত হাবুং নামেরে জনা গৈছিল। অর্থাৎ পলসুরা ভূমি। অন্যার্থ ভাষার শব্দ হা মানে বহল আৰু বুং মানে ঠাই। অর্থাৎ আহল বহল ঠাই এই অর্থত ব্যৱহাৰ হৈছিল। আহোম ৰাজত্বকালতো এই অঞ্চলৰ যাতায়াতৰ বাবে বৰ সুচল নাছিল। আহোম স্বৰ্গদেউ ৰাজেশ্বৰ সিংহৰ দিনত (১৭৫১-১৭৬৯ খ্রীঃ) দিনত চাৰিকট্টীয়া নৈ আৰু কঢ়া নদী সংযোগ কৰি এটি জান খান্দি সেই মাটিৰে নৈৰ পাৰ ওখকৈ বকোৱা হৈছিল। সেই নতুন জানটোৰ নাম ‘ঢকুৰাখনা জান’ বুলি জনা যায়। জানটো ঢকুৰাখনাৰ পুৰুষালে অৰাস্তুত। জানটো খন্দাত জলপথৰ সুবিধা হোৱাৰ উপাৰি বানপানীৰ পৰা খেতি-পথাৰ আৰু ঘৰবাৰী বক্ষা পৰিছিল। ঢকুৰাখনা জানটো খান্দোতে তামোলৰ ঢকুৰাৰে মাটিবোৰ পাৰলৈ তোলা হৈছিল বাবে জানটোৰ নাম ঢকুৰাখনা জান হয় আৰু তেতিয়াৰে পৰা ঠাইথিনিক ঢকুৰাখনা বুলি জনা যায়। এই ঐতিহ্যমণ্ডিত স্থানৰ মহালি চাপৰিতে ফাটবিহু প্ৰতিবছৰে আড়ম্বৰপূৰ্ণভাৱে অনুষ্ঠিত হৈ আহিছে।

২.০০ বিহুঃঃ

বিহু অসমৰ জাতীয় উৎসৱ। অসমত বসবাস কৰা প্ৰতিটো জাতি জনগোষ্ঠীয়েই বিহু পালন কৰে। জনগোষ্ঠী অনুসৰি বিহুৰ নামো সুকীয়া সুকীয়া। বিহু যদিও তিনিটা— ব'হাগ বিহু, মাঘ বিহু আৰু কাতি বিহু; তথাপি ব'হাগ বা বঙালী বিহুকহে অতি উলহ মালহেৰে পালন কৰা দেখিবলৈ পোৱা যায়। এই বঙালী বিহুৰ বড়োসকলে বৈশাখু, বাভাসকলে বাহিখু, মিচিংসকলে আলি আঘয়ে লংগাং, ডিমাচাসকলে বুসু, দেউৰীসকলে বিচু, সোনোৱাল কঢ়াৰীসকলে ‘বাহিথ’ পূজা, তিৱাসকলে ‘বিচু’ বা ‘পিচু’ চুতীয়াসকলে ‘বিচু’, চৰ-চাপৰিৰ জনগোষ্ঠীয়ে ‘বিহু’ আৰু গোৱালপৰীয়া সমাজে ‘বিহুৱা’, বিমুমা বা বেঘোমা বোলে।

ব'হাগ মাহটোক কেন্দ্ৰ কৰি বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোকে স্থানীয় কৃষি আৰু পৰম্পৰাৰ মাজেৰে এই উৎসৱৰোৰ পাতে। এইবোৱাৰ উপৰিও ঠাই অনুপাতে বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোক একেলগ হৈ অসমৰ চূকে কোণে কিছুমান উৎসৱ পাতে। এই উৎসৱসমূহৰ ভিতৰত অন্যতম হ'ল - ঢকুৰাখনাৰ ফাটবিহু, ধেমাজিৰ গোহাঁই গাঁৱৰ ব'হাগ বিহুৰ কণীযুঁজ আৰু কুকুৰাযঁজ, নলবাৰীৰ বৰভাগ অঞ্চলৰ পঁচতি উৎসৱ, নলবাৰীৰ বৰভাগ আৰু বৰপেটা জিলাৰ বঙালী অঞ্চলৰ ভৱেলি বা ভৱেলি উৎসৱ, দক্ষিণ কামৰূপ আৰু দৰঙৰ ব'হাগমহীয়া সুৱৰি, সুৱৰি, স'বি বা সোৱি উৎসৱ, বজালী অঞ্চলৰ পাটৰা-তোলা উৎসৱ, উন্তৰ কামৰূপৰ দহৰ-ফোৱোৱা উৎসৱ, উন্তৰ কামৰূপৰ দহৰ-ফোৱোৱা উৎসৱ, হাজোৰ বুলবুলি চৰাইৰ যুঁজ, শিৱাসগৱ বকতাৰ লহৰীয়া বিহু, জামুণ্ডৰিহাটৰ বাবে-চহৰীয়া ভাওনা, পাঠ্শালাৰ ডুবিৰ দেৰদাসী নৃত্য, মঙ্গলদৈৰ পুতুলা নাচ, বৰপেটাৰ নাওখেল, বৰপেটা জিলাৰ বালিকুৰি আৰু কলগাছিয়া অঞ্চলৰ পুসুৰা উৎসৱ, কয়াকুছি অঞ্চলৰ সথিপতা উৎসৱ, অবিভক্ত দৰং আৰু কামৰূপ জিলাৰ দৰঙৰ দল বা দেউল, ভৱেলী, মথেনী, পাচেতি, গাছবিয়া, বাঁহপূজা, দৰপূজা, জাগাৰাপূজা, বাঘপূজা, পুতুলা বিয়া, বৰপেটা আৰু দৰঙৰ ভেকুলী বা বেং বিয়া আদি অন্যতম। (হোচেইন, ইছমাইল। ফাটবিহুৰ ইতিহাস আৰু ঐতিহ্য ১৭)

৩.০০ ফাটবিহুৰ নামৰ উৎপত্তিঃ

ফাটবিহু এক প্ৰকাৰৰ বিহুৰেই। এই বিহুৰ ৰজাদিনীয়া ইতিহাস বিহুামে সামৰি লোৱা দেখা যায়—

“পথিলা উৰাদি
পথিলা উৰা দি উৰ

ৰজাৰো আগৰ

ফাটবিহুনিৰ

নেপাবি পীৰিতিৰ ওৰ।

এনে বিহুমৰ পৰা উমান পাৰ পাৰি যে আহোম ৰজাৰ বাজত্বকালৰো বহু পূৰ্বৰে পৰা এই বিহু
পৰম্পৰাগতভাৱে পালন কৰি আহা হৈছিল।

ফাটবিহু সম্পর্কে বহুতো মতবাদ পোৱা যায়। সেই মতবাদসমূহেও ফাট শব্দৰ ব্যৱহাৰ সম্পর্কে
কিছু তথ্য যোগান ধৰিছে।

(১) ঢুৰাখনাৰ চাৰিকড়ীয়া নৈৰ পাৰত আহোমৰ দিনৰ এটা ফাট বা ঘাট আছিল বুলি জনা
যায়। সেই ফাটক ‘পানীফাট’ বুলিছিল। পানীফাটত আহোমৰ বাজহ, কৰ-কাটল আদি তোলা
হৈছিল। চাৰিকড়ীয়াৰ সেই পানীফাটতেই ব'হাগ মাহৰ সপ্তম দিনা বাইজে একগোট হৈ ব'হাগ বিহু
পাতিছিল। ‘ফাট’ত অনুষ্ঠিত হোৱা বাবে সেই বিহুক ফাটবিহু বুলিছিল।

(২) আহোম ৰজাৰ দিনত এবাৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ বিহু দল এটা শিৰসাগৰৰ বৎঘৰলৈ বিহু
প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ যায়। বিহু প্ৰদৰ্শনত কোনোবাই অনাহকত বাধা প্ৰদান কৰাত বৎঘৰৰ পৰা ফালৰি
কাটি বা ফাটি আহি উত্তৰ পাৰৰ বাইজে বেলেগে বিহু পাতে। সেই বিহুৰেই পিছলৈ ফাটবিহু নামৰে
জনাজাত হ'ল বুলি বহুতে মতপোষণ কৰে।

(৩) ইংৰাজ চাহাৰ স্ফটাপ্রীণ এবাৰ ঢুৰাখনালৈ আহোঁতে তেওঁক বিহুৰে আদৰণি জনোৱা
হৈছিল। তেওঁৰ নামৰ পৰাই স্ফট শব্দটো পিছলৈ সৰলীকৃত হৈ ‘ফাট’ লৈ ৰূপান্তৰিত হয় বুলিও
বহুলোকে ক'ব খোজে।

(৪) আন এক প্ৰবাদ মতে সমাজৰ উচ্চ বৰ্গৰ পৰা কিবা কাৰণত ফালৰি কাটি বা ফাটি আহি
বিহু পতা বাবে ঢুৰাখনাৰ বিহুক ফাটবিহু বোলা হয় বুলিও কোনো কোনোৱে ক'ব খোজে।

(৫) আন এক প্ৰসিদ্ধি মতে ঢুৰাখনাৰ বিহু চলি থাকোঁতে কেতিয়াবা ঢোল ফাটিছিল,
নাচনীৰ বিহু মেখেলা ফাটিছিল, চুলীয়াই নাচনীক পনুৱাই নিউঁতে নাচনীৰ আঁচল ফাটিছিল, নাম
গাঁওতে মাত ফাটিছিল, প্ৰণয়যুগলৰ মাজতো পীৰিতিৰ ফাট মেলিছিল এই সূত্ৰেও ফাটবিহু হ'ল বুলি
ক'ব খোজে।

(৬) আহোম ৰজাৰ দিনতে ঢুৰাখনাৰ চাৰিকড়ীয়াৰ পাৰৰ বিহু চাৰলৈ বহু দূৰ দূৰণিৰ দৰ্শকৰ
আগমন ঘটিছিল। তাৰে কিছুমানে বিহুত অংশগ্ৰহণ কৰিছিল। আগমন বিহুলীয়া বাইজৰ সমাগম
হোৱাত বিহুলীত ফাট মেলিছিল। তেতিয়াৰ পৰাই ঢুৰাখনাৰ বিহুৰ নাম ফাটবিহু বুলি কোৱা হয়।

এনেধৰণৰ আনেক মতবাদ পোৱা যায় যদিও ফাট বিহুৰ উৎপত্তিৰ লগত জড়িত নিৰ্ভৰযোগ্য
মত বুলি ‘পানীফাট’ৰ পৰাই যে ফাট বিহু উৎপত্তি হৈছে সেই মতবাদটোহে প্ৰহণযোগ্য। কিয়নো
আহোম বাজত্ব কালত চাৰিকড়ীয়াৰ পাৰত পানীফাট আছিল। এই পানীফাটৰ অৰ্থহ'ল নৈৰ বা গভীৰ
পানী থকা ঠাইৰ দাঁতিত বেহা-বেপাৰ, কৰ কাটল সংগ্ৰহ আদিৰ বাবে সমৰেত হোৱা ঠাই। হেমকোষ
অতিধান মতেও ফাট (ফঁট) মানে নাৱেৰে বা বামে বেহা-বেপাৰ কৰা বেপাৰী একত্ৰ হোৱা আৰু
বাজহ দিয়া ঠাই। সেয়ে এই ঠাইত অনুষ্ঠিত হোৱা বিহুকেই পৰবৰ্তী সময়ত ফাটবিহু বোলা কথাযাবত
বিশ্বাসযোগ্যতা আধিক।

৪.০০ ফাটবিহুৰ বিশেষত্বঃ

ফাটবিহু দৰাচলতে একপকাৰৰ বিহুৰেই। ব'হাগ মাহৰ শেষৰ ফালে আজিকালি ফাটবিহু
তিনিদিনীয়া কাৰ্যসূচীৰে পালন কৰা দেখিবলৈ পোৱা যায়। এই বিহুত মিচিং বিহু, দেউৰী বিহুকে ধৰি

বিভিন্ন ধরণের জাতি জনগোষ্ঠীর লোকে অংশ গ্রহণ করা দেখা যায়।

ফাটবিহুর এটা উল্লেখযোগ্য বিশেষত এয়ে যে, এই বিহু সম্পূর্ণরূপে প্রাকৃতিক পরিবেশত অনুষ্ঠিত হয়। চারিওফালে গচ্ছগঞ্জনিরে পরিবেষ্টিত শীতল ছাঁত প্রাকৃতিক পরিবেশত এই বিহু অনুষ্ঠিত হয়।

ফাটবিহুলৈ জাতীয় সাজপার পরিধান করি অহাতো বাধ্যতামূলক। জাতীয় সাজ-পার পরিধান করি নাহিলে বিহুর মঞ্চত উঠিবলৈ দিয়া নহয়। এবাব অসম সাহিত্য সভার প্রাক্তন সভাপতি ৰংবং তেবঙ্গক জাতীয় সাজপার পরিধান নকৰাৰ বাবে মঞ্চত উঠিবলৈ নিদিয়া এক বিৰল দৃষ্টান্ত।

ফাটবিহুৰ বাবে চৰকাৰী পক্ষৰ পৰা এক বৃহত্তর এলেকা আৱণ্ডণ দি তাত স্থায়ী পকী বেৰা দি এটা স্থায়ী মঞ্চণ নিৰ্মাণ হৈ উঠিছে।

ফাটবিহুত হালোৱা, মাছমৰীয়া যেয়ে যেনেকৈয়ে থাকে তাৰপৰাই বিহুলৈলৈ লৱিৰি আহি বিহুত অংশ গ্রহণ কৰাৰ দৃশ্যও অতি মনোৰম। সেয়ে নাঙল, যুঁৰলি, জাঁকে, খাঁলৈ, পলহ, আদিও ফাটবিহুত দেখিবলৈ পোৱা যায়।

ফাটবিহুৰ আটাইতকৈ উল্লেখনীয় বিশেষত এয়ে যে ইয়াত বিহুৰ সামৰণিৰ দিনা সংস্কৃতিক শোভায়াত্মক অস্তত মুকলি সভা অনুষ্ঠিত হোৱাৰ আগতে অনুষ্ঠিত হোৱা জেং বিহু। এই জেং বিহু একে সময়তে প্ৰায় এক ঘণ্টা সময় ধৰি চলে। প্ৰত্যেকটো বিহুৰা দলে নিৰ্দিষ্ট একোজোপা গচ্ছক আশয় কৰি বিহু মাৰি থাকে তাৰ বিচাৰকসকলে ঘূৰি ঘূৰি বিহুৰা দলৰ মাজত বিহুৰা, বিহুৰতী, চুনীয়া তথা শ্ৰেষ্ঠ বিহু দলক নিৰ্বাচন কৰে। এনে পৰম্পৰাৰ অসমৰ অন্যান্য প্রান্তত বিৰল।

৫.০০ পৰিৱৰ্তনৰ আলিদোমোজাত ফাটবিহু :

আহোম বজাৰ দিনতে জনপ্ৰিয়তাৰ শীৰ্ষত আৰোহণ কৰা ফাটবিহুৰে ইংৰাজৰ বাজত্বকালত ১৯১৮ চনত স্থৰিৰ হৈ পৰে। ১৯১৭ চনত আৰুষ্ট হোৱা বৰ্চ বিপ্লবৰ চৌৰে অসমকো স্পৰ্শ কৰাত ইংৰাজ বিয়য়াৰ হস্তক্ষেপত ১৯১৮ চনৰ পৰা ফাটবিহুৰ পিছত ১৯৪৮ চনত পুনৰ ফাটবিহু আনুষ্ঠানিকভাৱে আৰুষ্ট হয়। অৱশ্যে ১৯৫০ চনৰ ভূমিকম্প, ১৯৫৪ চনৰ বাবে চৰুৰীয়া সবাহ, ১৯৫৬ চনৰ কৃষক সভা, ১৯৫৭ চনৰ কৃষি সভা, ১৯৫৯ চনত উত্তৰপূৰ্বীয়া ছাত্ৰ সমিলন, ১৯৬০ চনত ভায়া আদোলন, ১৯৬২ চনৰ বানপানী আৰুচীন ভাৰতৰ যুদ্ধ, ১৯৬৩ চনত ২য় তেল শোধনাগাৰ আন্দোলন, ১৯৬৪ চনত ভাৰত পাকিস্তান যুদ্ধ আদিৰ বাবে ফাটবিহু অনুষ্ঠিত হোৱা নাছিল যদিও এৰা ধৰাকৈ হ'লেও ফাটবিহুৰে স্বকীয় ঐতিহ্য অটুট বাখি বিগত কিছুবছৰ বিবাহীনভাৱে ফাটবিহুৰে ঢকুৱাখনাক জনসাধাৰণৰ বুকুত নিগাজি আসন দিবলৈ সক্ষম হৈছে।

৬.০০ পৰ্যটন ক্ষেত্ৰ হিচাপে ফাটবিহু :

বৰ্তমান চৰকাৰৰে পৰ্যটনৰ ওপৰত বিশেষভাৱে গুৰুত্ব দিয়া দেখা গৈছে। ঢকুৱাখনাক ফাটবিহুৰ প্ৰতিও চৰকাৰী পক্ষৰ বিশেষ সদিচ্ছা থকাৰ বাবেই ঢকুৱাখনাক ফাটবিহুৰ স্থায়ী মঞ্চ, স্থায়ী দেৱাল আৰু উপযুক্ত ভূমি প্ৰদান কৰি ফাটবিহুৰ যুগমীয়া কৰিবলৈ যত্নপৰ হৈছে। বিভিন্ন জাতি জনগোষ্ঠীৰ সমন্বয়ক্ষেত্ৰে ফাটবিহুলৈ অসমৰ বিভিন্ন ঠাইৰ লোকৰ আগমনৰ উপৰিও বিদেশী পৰ্যটকো বিহু চাবলৈ আহিছে। চৰকাৰৰ ফালৰপৰা বিশেষ উদ্যোগ লৈ পৰ্যটকৰ থকা খোৱাৰ সু-ব্যৱস্থাৰ প্ৰতিও নজৰ দিয়া হ'লে ফাটবিহুৰে অনন্য দৃশ্য লাভ কৰিব বুলি আশা কৰিব পাৰি। বৰ্তমানে ঢকুৱাখনালৈ যাতায়াতৰ পথো সুচল হোৱা বাবে ফাটবিহুলৈ অনেক লোকৰ সমাগম হৈছে। অদূৰ ভৱিষ্যতে মাজুলীয়ে যিদৰে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্যকে বিশ্বৰ বুকুত চিনাকি কৰিলৈ; ফাটবিহুৰেও তেনেদৰে অসম তথা ভাৰতবৰ্যক

উজলাই তোলাৰ আশা কৰিব পাৰি।

৭.০০ ফটোবিহুৰ সংকটঃ

একালত বাইজৰ দান বৰঙণিৰে আয়োজন কৰা ফটোবিহু এতিয়া লাখ লাখ টকাৰ কাৰবাৰ। বাইজে মুক্তহস্তে দান বৰঙণি দিয়াৰ উপৰিও মন্ত্ৰী আমোলাৰ পৰা বুজন পৰিমাণৰ ধন সংগ্ৰহৰ ফলত বিহু কমিটিৰ বিষয়বাবক লৈ খোৱা কামোৰা আৰম্ভ হৈছে। বাজনেতিক হাতোৰাত এতিয়া ফটোবিহু বন্দী হৈ পৰিছে। সেয়ে ফটোবিহুত বিষয়বাব নোপোৰা এচাম লোকে ফটোবিহুৰ পৰা ফটো মেলি আহি কেন্দ্ৰীয় বঙালী বিহু, জোনবাই আদি বিহুমেলা আৰম্ভ কৰিছে। এইৰোৱে ফটোবিহুৰ উৎসাহত কিছুপৰিমাণে ব্যাঘাত জন্মাইছে। তদুপৰি ফটোবিহু আজিকালি মেলামুখী হ'বলৈ ধৰিছে। বাগিজ্য মেলাৰ বিপণীসমূহতহে আজিকালি বিহুবলীয়া বাইজৰ সমাগম অধিক হোৱা দেখা যায়। পৰম্পৰাক ধৰি বাখিবলৈ যাওঁতে ফটোবিহুত অনেক জটিলতাই দেখা দিছে। ফটো বিহুত পুৰুষকাৰপ্তা বিহুৰা-বিহুৰতী তথা বিহুদালক বিশেষ মাননী দিয়া নহয় বাবে দুৰ্দুৰণিৰ পৰা ভাল ভাল বিহু দল আহিবলৈ এৰিলে। কেৱল ওচৰৰ কিছুসংখ্যক বিহুৰ দলৰ মাজতেই ফটোবিহুৰ অস্তিত্ব বৰকাৰ বাবে প্ৰয়াস কৰা হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত পৰম্পৰাক কিছু সলনি কৰি মাননীৰ ব্যৰস্থা কৰিলোহে ফটোবিহু দীৰ্ঘজীৱি হ'ব; নহ'লৈ ফটোবিহুৰ অস্তিত্ব যে বিপন্ন হ'ব সি ধূকৃপ। কিয়নো আজিকালি এটা বিহুৰ দলৰ প্ৰস্তুতিৰ বাবেও বহু টকাৰ প্ৰয়োজন হয়; তেনে ক্ষেত্ৰত বিনা মাননীৰে কোনে সংস্কৃতি বক্ষা কৰিবলৈ আগমাণি আহিব সেয়াও চিন্তনীয় বিষয়। এনেৰোৰ কথাৰ প্ৰতি নজৰ দিলেহে ফটোবিহু যুগমীয়া হৈ থাকিব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

৮.০০ উপসংহাৰঃ

ফটোবিহু দৰাচলতেই বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ মিলন ক্ষেত্ৰ। ফটোবিহুত সকলোৱে নিজৰ জাতীয় সাজ-পাৰ পৰিধান কৰি আনন্দমনেৰে ওলাই আহি সমবেত হয়। বিহুত জীয়েক মাকৰ ঘৰলৈ অহাৰ দৰে ঢুৰাৰখনাৰ পৰা কৰ্মসূত্ৰে আঁতৰত থকা সকলোৱেই ফটোবিহুৰ কেইদিনত নিজৰ ঘৰলৈ বুলি ঢাপলি মেলে। তাৰ একমাত্ৰ কাৰণ হৈছে ফটোবিহুৰ প্ৰতি থকা তেওঁলোকৰ মৰম তথা স্নেহ। ফটোবিহু কেৱল যে সাংস্কৃতিক সমষ্টয়ৰ ক্ষেত্ৰে তেনে নহয়; ফটোবিহু ডেকা-গাভৰ, প্ৰণয় যুগল মিলিত হোৱাৰো এক থলী। ফটো বিহুতেই অনেক বিবাহ পাশত আৰদ্ধ হয় আৰু অনেকেই নিজৰ প্ৰেমাস্পদক চিৰদিনৰ বাবে নিৰ্বাচন কৰাৰ সুযোগ পায়।

এনেৰোৰ তিনি দিশৰ প্ৰতিও লক্ষ্য কৰিলে নিঃসন্দেহে ক'ব পাৰি যে ঢুৰাৰখনাৰ ফটোবিহু কেৱল এক বিহু মেলাই নহয় ই সংস্কৃতিৰ ধৰ্মা বাহকো।

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জীঃ

কলিতা, জিতৰাম। ইতিহাসে গৰকাৰ ঢুৰাৰখনা। ঢুৰাৰখনা : ৰবী-ৰাজ প্ৰকাশন, ২০০১। মুদ্ৰিত।

গঁগা, ডিম্বশৰ। দেহা গৰকিলে প্ৰেমে। প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৯৮২। মুদ্ৰিত।

হোচেইন, ইছমাইল। ফটোবিহুৰ ইতিহাস আৰু ঐতিহ্য। গুৱাহাটী : জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০১০।

মুদ্ৰিত।

হোচেইন, ইছমাইল। বঙালী বিহুৰ ঐতিহ্য বিচাৰ। গুৱাহাটী : জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০০৯। মুদ্ৰিত।

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 266-276

অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস বিশ্লেষণ

ড° বনদীপা শইকীয়া

নতুন নগৰ, মৰাগ, ডিঙ্গড়

bondipasakia@gmail.com

সংক্ষিপ্ত-সাৰ

মৃৎশিল্প হ'ল অসমৰ এক প্ৰাচীন লোকশিল্প। অসমত কেতিয়াৰপৰা, ক'ত বা কেনেদৰে মৃৎশিল্পৰ চৰ্চা হৈছিল সেই বিষয়ে একেবাৰে বা সঠিককৈ ক'ব পৰা নাযায়। বিভিন্ন তথ্য বা সমল অনুসন্ধানৰ জৰিয়তেহে অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস নিৰ্ণয় কৰিব পৰা গৈছে। এক প্ৰাচীন লোকশিল্প হিচাপে মৃৎশিল্পই অসমৰ সমাজ তথা সংস্কৃতিত এক উপ্লেখযোগ্য স্থান প্ৰহণ কৰা দেখা যায়। অসমত নিৰ্মিত মৃৎশিল্পসমূহৰ ব্যৱহাৰিক দিশলৈ মন কৰিলে দেখা যায় এইসমূহে ঘৰুৱা ব্যৱহাৰ্য সামগ্ৰী হিচাপে, গৃহসজ্জা বা অলংকৰণৰ সামগ্ৰী হিচাপে, অলংকাৰ হিচাপে আৰু বাদ্য আৰু বাদ্যৰ খোলা হিচাপে মানুহৰ চাহিদা পূৰণ কৰে। গতিকে এনে এৰিধ শিল্পৰ নিশ্চিতভাৱে বিকাশ আৰু বিৱৰণৰ ইতিহাস আছে। এই আলোচনাত বিভিন্ন সমলৰ আধাৰত অসমৰ মৃৎশিল্পৰ এক ঐতিহাসিক ৰূপৰেখা প্ৰস্তুত কৰিবলৈ যত্ত কৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : শিল্প, মৃৎশিল্প, অসমৰ মৃৎশিল্প, ইতিহাস।

০.০ অৱতৰণিকা

০.১ বিষয়ৰ পৰিচয়

মানুহৰ মনৰ বা ভাৱৰ সৃষ্টিশীল অভিযান্ত্ৰিয়েই হ'ল শিল্প। শিল্পই সমাজ আৰু সংস্কৃতিক সমৃদ্ধি কৰি তোলে। শিল্পসমূহৰ ভিতৰত লোকশিল্পই বহু হাজাৰ বছৰ বাৰি সমৃদ্ধি শিল্প পৰম্পৰাৰ ধাৰা এটি বহু কৰি আহিছে, য'ত সমাজৰ বিকাশ আৰু বিৰুল্লৰ ইতিহাস জড়িত হৈ আছে। এই লোকশিল্পসমূহৰ ভিতৰত মৃৎশিল্পই অসমৰ শিল্পৰ ইতিহাসক সমৃদ্ধি কৰি ৰাখিছে। সামগ্ৰিকভাৱে বিশ্বৰ প্ৰেক্ষাপটত মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস অধ্যয়ন কৰিলে দেখা যায়, বিভিন্ন এই শিল্পই প্ৰাচীন কালৰেপৰা মানৱৰ জীৱনত যথেষ্ট প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি

আছিছে। অসমৰ প্রেক্ষাপটত অধ্যয়ন কৰিবলৈও দেখা যায়, বিভিন্ন পৌরাণিক সমলত মৃৎসামগ্ৰী বা মৃৎশিল্পৰ উপোখ আছে। এই কথাৰপৰা এটা কথা স্পষ্ট হয় যে, অতি প্রাচীন কালৰেপৰা অসমত মৃৎসামগ্ৰীৰ যথোষ্ঠ চাহিদা আছিল। সেইবাবে সেইসময়ৰ সাহিত্য বা অন্যান্য পৌরাণিক সমলত মৃৎসামগ্ৰী বা মৃৎশিল্পীসকলৰ উপোখ পোৱা গৈছে। এই আলোচনাত কেতোৱৰ সমলত আধাৰত অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস নিৰ্ণয় কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

০.২ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ

বিষয়টি অধ্যয়ন কৰিবলৈ যাওঁতে পথমে শিল্প সম্পর্কে এটি সম্যক ধাৰণা আগবঢ়োৱাৰ লগতে অসমৰ মৃৎশিল্পৰ এক সামগ্ৰিক পৰিচয় প্ৰদান কৰা হৈছে। অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস বিশ্লেষণ প্ৰসংগত নিৰ্দিষ্ট কেইচিমান দিশ যেনে শিল্পৰ সংজ্ঞা, মৃৎশিল্পৰ স্বৰূপ, অসমৰ মৃৎশিল্পৰ এটি সাধাৰণ পৰিচয়, মৃৎশিল্পৰ বিশ্ব প্ৰেক্ষাপট, লোকসাহিত্যৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সাম্প্ৰতিক সময়লৈকে অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস আদি দিশসমূহ আলোচনাৰ মাজলৈ আনা হৈছে।

০.৩ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য

বিষয়টি অধ্যয়নৰ মূল উদ্দেশ্যসমূহ এনেধৰণৰ-

১. শিল্প তথা মৃৎশিল্পৰ বিষয়ে এটি পৰিচয়মূলক আলোচনা আগবঢ়োৱা।
২. অসমৰ মৃৎশিল্প সম্পর্কে সামগ্ৰিক পৰিশ্ৰেণ আগবঢ়োৱা।
৩. বিভিন্ন সমলত আধাৰত অসমৰ মৃৎশিল্পৰ এককালন্যুক্তিৰ পৰিক্ৰমা নিৰ্ণয় কৰা।

০.৪ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

বিষয়টি অধ্যয়নৰ বাবে পথানকৈ দুটা পদ্ধতি প্ৰহৃত কৰা হৈছে। শিল্প আৰু অসমৰ মৃৎশিল্পৰ আলোচনা প্ৰসংগত বৰ্ণনাত্মক (descriptive) পদ্ধতি প্ৰহৃত কৰা হৈছে। আনন্দাতে অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ঐতিহাসিক পৃষ্ঠভূমি আৰু কালানুক্ৰমিক বিকাশ সম্বন্ধে আলোচনা কৰিবৰ বাবে ঐতিহাসিক (historical) পদ্ধতি প্ৰহৃত কৰা হৈছে। তদুপৰি বিষয়ৰ শুদ্ধা-শুদ্ধ নিৰ্ণয় কৰি সিদ্ধান্ত প্ৰহৃত বিশ্লেষণাত্মক (analytical) পদ্ধতি প্ৰহৃত কৰা হৈছে। লগতে অসমৰ মৃৎশিল্প সম্পৰ্কীয় অধ্যয়নৰ লগত জড়িত আলোচক, গৱেষক, সমালোচক আৰু বিশিষ্ট মৃৎশিল্পীসকলৰ লগত সাক্ষাৎকাৰ, টেলিফোনিক বা আৰ্তালাপনৰ জৰিয়তে গৱেষণাৰ প্ৰয়োজনীয় তথ্যসমূহ সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।

১.০ অসমৰ মৃৎশিল্প আৰু মৃৎশিল্পী

মৃৎশিল্প বুলি ক'লে মাটিক মূল উপাদান হিচাপে লৈ তৈয়াৰ কৰা শিল্পসমূহক বুজা যায়। অসমৰ বিভিন্ন জিলাত বাস কৰা ‘কুমাৰ’ আৰু ‘হীৰা’ নামৰ বৃত্তিয়াল সম্প্ৰদায় দুটা মৃৎশিল্প চৰ্চাৰ লগত জড়িত। অৱশ্যে বৰ্তমান সময়ত ভাৰতৰ বিভিন্ন ঠাইৰপৰা আহি অসমত বসতি স্থাপন কৰা ‘বঙ্গলী’ আৰু ‘বিহাৰী’ সম্প্ৰদায়ৰ কিছু মৃৎশিল্পীয়ে অসমৰ মৃৎশিল্পক চহকী কৰা পৰিলক্ষিত হৈছে। এটা সময়ত অসমত (বৰ অসম) বাস কৰা জনজাতীয় লোকসকলে কম-বেছি পৰিমাণে মৃৎশিল্পৰ চৰ্চা কৰিছিল। গাৰো, নগা, নক্তে, আপাতানি, দফলা, টাগীন আদি সম্প্ৰদায়ৰ মাজত এই পৰম্পৰাৰ প্ৰচলন আছিল([নৰেন কলিতা ৭১](#))। কুমাৰসকলে ‘চাক’ ব সহায়ত মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰে আৰু হীৰাসকলে কেৱল হাতেৰে মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰে। সামগ্ৰী নিৰ্মাণৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় উপকৰণসমূহ

তেওঁলোকে প্রকৃতির পৰা সৎগ্রহ কৰে আৰু নিজেও নিৰ্মাণ কৰি লয়।

অসমৰ পোৱামাটিৰ শিল্প (terracotta) ইও এক ঐতিহ্য বহন কৰি আহিছে। মৃৎশিল্পৰ সমসাময়িকভাৱে নহলেও পৰৱৰ্তী সময়ত চৰ্চিত এই শিল্প ঐতিয়াও অসমত চৰ্চা হোৱা দেখা যায়। অসমৰ পোৱামাটিৰ সামগ্ৰী নিৰ্মাণৰ ইতিহাস সু-স্পষ্ট নহয়। তথাপি বিভিন্ন খনন কাৰ্যত উদ্ধাৰ হোৱা ধৰণসাৰণ্যে, মঠ-মন্দিৰৰ গাত খোদিত চিত্ৰ, বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ পুতলা আদি নিৰ্মাণ হোৱালৈ চাই এহাবিধ শিল্পৰ চৰ্চাও প্ৰাচীন বুলিক'ব পাৰি।

২.০ অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ঐতিহাসিক প্ৰেক্ষাপট

অসমৰ মৃৎশিল্পই এক সু-প্ৰাচীন ঐতিহ্য বহন কৰি আহিছে। ইয়াত অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস দাঙি ধৰাৰ আগতে বিষ্ণু আৰু ভাৰতবৰ্যৰ মৃৎশিল্পৰ বিষয়ে পৰিচয়মূলক আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে।

২.১ মৃৎশিল্পৰ বিশ্ব প্ৰেক্ষাপট

প্ৰাচ্য (চীন, কোৰিয়া, জাপান) আৰু পাশ্চাত্য (মিট্ৰ, গ্ৰীচ, বোম, ইউৰোপ, আমেৰিকা)ৰ দেশসমূহত মৃৎশিল্পই যথেষ্ট প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰা দেখা যায়। চীনদেশত খ্ৰীঃপূঃ চাৰিহাজাৰ বছৰ আগতেইন্ব্য প্ৰস্তৱ যুগত মৃৎশিল্প চৰ্চাৰ আৰঙ্গণি হয়(আলম ৮৮)। ই ১ কোৰিয়াত তিনিটা বাজবক্ষ ক্ৰমে সিল্পা, জোগোৰিও আৰু বায়েকজিৰ আমোলত মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণ হৈছিল (আলম ৮৭)। জাপানত ‘কোনো কোনো পণ্ডিতৰ মতে খ্ৰীঃপূঃ ৮০০০ বছৰ আগতে আৰু কোনো কোনো পণ্ডিতৰ মতে খ্ৰীঃপূঃ ১০,০০০ বছৰ আগতেই জাপানত পৃথিৰীৰ ভিতৰতে পথম মৃৎশিল্পৰ জন্ম হৈছিল’ (তালুকদাৰ ৮৪)। গ্ৰাচদেশত খ্ৰীঃপূঃ ৮০০০ বছৰ আগতেই মৃৎপাত্ৰৰ নিৰ্মাণ আৰঙ্গণি হৈছিল (আলম ৩১)। তদুপৰি ৰোমানসকলেও মৃৎশিল্পক পৃথিৰীৰ বিভিন্ন দেশৰ লগত চিনাকি কৰাই দিছিল। ৰোমান মৃৎশিল্পৰ চানেকি ভাৰতৰ দক্ষিণ অঞ্চলতো পোৱা যায়(Singh 17)। প্ৰাচীন ইউৱোপত বিভিন্ন জুলীয়া দৰ্ব্য সংৰক্ষণৰ বাবে মাটিৰে পাত্ৰ নিৰ্মাণ কৰিছিল। এই দেশত বহু বছৰ ধৰি কেৱল হাতেৰেই মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল (Mirmira 3)। আমেৰিকাতো কম-বেছি পৰিমাণে মৃৎশিল্পৰ চৰ্চা হৈছিল। আমেৰিকাৰ মৃৎশিল্পীসকলে কেৱল হাতেৰেই মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰিছিল। ‘চাক’ ব্যৱহাৰ নকৰাৰ ফলত তেওঁলোকৰ শিল্পচৰ্চাত সীমাবদ্ধতা আছি পৰিষ্ঠিল। আমেৰিকাত আটাইতকৈ প্ৰাচীন মৃৎশিল্পৰ সম্ভান পোৱা যায় খ্ৰীঃপূঃ দুইহাজাৰ বছৰ আগতে (আলম ৪৪-৪৫)।

২.২ মৃৎশিল্পৰ ভাৰতীয় প্ৰেক্ষাপট

ভাৰতবৰ্যৰ্থ ধৰ্মীয় আচাৰ-অনুষ্ঠান, ব্যৱহাৰিক প্ৰয়োজন আদি বিভিন্ন কামত মৃৎশিল্পৰ প্ৰয়োগ হৈছিল। বহু পণ্ডিতৰ মতে, ইজিপ্ত, মেচ'পটেমিয়া, বেবিলন আদি দেশলৈ ভাৰতবৰ্যৰ পৰাই মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণৰ পৰম্পৰা বিয়পি পৰিষ্ঠিল। এইসমূহ দেশৰ মৃৎশিল্পৰ লগত ভাৰতবৰ্যৰ মৃৎশিল্পৰ যথেষ্ট সাদৃশ্য আছে (Mirmira 4)। খকবেদত মাটিৰ পাত্ৰ ব্যৱহাৰৰ কথা উল্লেখ পোৱা যায় (Mirmira 4)। অন্যহাতে তৈত্ৰীয় সংহিতা, কাঠক সংহিতা, মেত্ৰায়নী সংহিতাত সাত প্ৰকাৰৰ মাটিৰ ইটাৰ উল্লেখ পোৱা যায় (নিৱোগী ৬১)। ঐতিহাসিক গৰ্জন চাইল্লে উল্লেখ কৰিছে যে মহেঝোদাৰোত পানীৰ খুচুৰা দোকান আছিল আৰু তাতে মাটিৰ পিয়লাত পানী বিক্ৰী কৰা হৈছিল (ৰমেশ চন্দ্ৰ কলিতা ২৪)। গুণ যুগ (খ্ৰীঃ পূঃ ৩১৯-৫৪৩)ৰ মাটিৰে

নির্মিত বিভিন্ন সামগ্রীও পোরা গেছে। এই যুগত বিভিন্ন ধর্মীয় মূর্তি, যেনে বিষ্ণু, সূর্য, দুর্গা, কার্তিক, কুবের আদি বিশেষভাবে নির্মিত হৈছিল। এইসমূহ বাজগড়, হস্তিনাপুর আদি অঞ্চলত পোরা গেছে (*Terracottas and Pottery, download from- http://historytuition.com/guptas/terracottas_and_pottery.html*)। ১২শ শতকাত মুছলমান শাসকসকলে পার্চী আদি দেশের বহুতো মৃৎশিল্পীক গৃহভূমিরপৰা আনি ভাবতত আশ্রয় প্রদান করিছিল। তেওঁলোকে চক্ৰকীয়া, বঙ্গ বঙ্গের মাটিৰ সামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰিছিল (*Mirmira 4*)। এই মুছলমান শিল্পীসকলৰ শিল্পকৰ্ম যথেষ্ট উন্নত আছিল। কিন্তু ধর্মীয় কাৰণত হিন্দুধৰ্মৰে দৌক্ষিত শিল্পীসকলে মুছলমান শিল্পীসকলক অনুকৰণ কৰা নাছিল। ১৮শ শতকাৰিৰ শেষৰফণালে ইংৰাজে ভাৰতবৰ্ষ দখল কৰাৰ পিছত মৃৎশিল্পৰ চাহিদা কমি আছিল। ইংৰাজৰ অত্যধুনিক সামগ্ৰীৰ লগত থলুৱা মৃৎশিল্পই ফেৰ মাৰিব নোৱৰা হ'ল। অৱশ্যে সাম্প্রতিক সময়ত ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন প্রান্তত মৃৎশিল্পৰ চাহিদা যথেষ্ট বৃদ্ধি পাইছে আৰু উপযুক্ত বজাৰো লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

২.৩ অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস

অসমৰ মৃৎশিল্পৰ এক ঐতিহাসিক পৰিক্ৰমা আছে। বিভিন্ন সময়ত অসমত গা-কবি উঠা
থলুৱা লোকশিল্পসমূহৰ ভিতৰত অসমৰ জন-জীৱনত মৃৎশিল্পৰ সুদূৰ প্ৰসাৰী প্ৰভাৱ আছিল।
এই আলোচনাত অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস নিৰ্ণয় কৰোতে কেইটামান নিৰ্দিষ্ট সৰু নিৰ্ধাৰণ কৰি
লোৱা হৈছে। সেইকেইটা হ'ল - লোকসাহিত্যৰ সাক্ষ্য, ঐতিহাসিক খননত প্রাপ্ত সাক্ষ্য, পুৰণি
অনুশাসনৰ সাক্ষ্য, পৌৰাণিক আৰু ঐতিহাসিক গ্ৰন্থৰ নিৰ্দেশন, আহোম যুগৰ নিৰ্দেশন, ইংৰাজ
শাসনকালৰ নিৰ্দেশন আৰু অসমৰ মৃৎশিল্পৰ সাম্প্ৰতিক স্থিতি।

২.৩.১ লোকসাহিত্যৰ সাক্ষ্য

অসমীয়া লোকসমাজত প্রচলিত লোকসাহিত্যসমূহৰ জৰিয়তে প্রাচীন অসমৰ মৃৎশিল্প চৰ্চাৰ বিষয়ে জানিব পাৰি। অসমীয়া লোকসাহিত্যৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ সাঁথৰত মৃৎপাত্ৰৰ উল্লেখ পোৱা যায়—

ଓপରବ୍ରତ ପରା ପରିଲି ଟେକେଲି

ତାର ଭିତରତ ଏଣ ଭେକୁଳୀ ।'

ঠিক সেইদৰে প্ৰবাদ-প্ৰবচনতো মাটিৰ পাত্ৰৰ উল্লেখ পোৱা যায়-

‘ଗାତ ନାହିଁ ଛାଲ ବାକଲି,

ମଦ ଖାଯ ତିନି ଟେକେଲି ।'

বিহুমত মাটিৰ পা৤ৰ উল্লেখ আছে এনেদৰে-

‘କକିଳା’ ମୁଖ୍ୟ ଚରଣ

চেঙ্গেলিয়া মনকে বুজাব নোরাবো

যেন নবকোরা গৰি।'

অসমৰ এবিধ প্ৰাচীন লোক পৰিৱেশ্য কলা হ'ল 'ওজাপালি'। এই অনুষ্ঠান পৰিৱেশনাত যি গীতৰ প্ৰয়োগ হয়, সেই গীতসমূহৰ ভিতৰত মৃৎশিল্প নিৰ্মাণৰ লগত জড়িত 'কুমাৰ'ৰ সৃষ্টি সম্পর্কীয় গীতো পোৱা যায়। অভিন্নৰ সময়ত পৰিৱেশন কৰা এন্দেৰৰণ চাৰিটা গীত পোৱা গৈছে। উদাহৰণ-

‘ঘটৰ কৰিবো’ কাজ কমাৰ কৰিবো বাজ

ହାତେ ଦିବୋବ୍ରନ୍ଧ ଚକ୍ର ବାଣ ।

চাকত বসাইবো মাটি কুমাৰে ধৰিবো দাতি
মাটিৰ ঘট হৈবোহো নিৰ্মাণ ॥' (শৰ্মা ১২৪)

এই উদাহরণসমূহৰ আধাৰত ক'ব পাৰি যে মৌখিক যুগত ইতিহাসে চুকি নোপোৱা কালতো অসমত মৃৎসামঞ্চীৰ প্ৰচলন আছিল। সেইবাবে সেই সময়ৰ সাহিত্যসমূহৰ মাজত মৃৎপ্ৰাৰ্থ উল্লেখ পোৱা গৈছে।

২.৩.২ ঐতিহাসিক খননত প্রাপ্তি সাক্ষ্য

১৯৭০-৭১ চনৰ গুৱাহাটীৰ আমবাৰীৰ খনন কাৰ্যত উদ্বাৰ হোৱা বিভিন্ন মৃৎসামগ্ৰীৰ ভঁগাৰশেষসমূহেও অসমৰ মৃৎশিল্প চৰ্চাৰ এক উজ্জ্বল নিৰ্দৰ্শন দাঙি ধৰে। এই খননত আৰিষ্কৃত মৃৎপাত্ৰ আৰু মৃৎপাত্ৰ টুকুৰাসমূহে অসমৰ মৃৎশিল্পৰ হতিহাসৰ প্রাণীগতিহাসিক কালৰ সাক্ষ্য বহন কৰে। খীঁঃ পৃঃ দ্বিতীয় শতকাৰৰ পৰা তৃতীয় শতকাৰৰ কুশান-শুণ্গ যুগৰ নিৰ্দৰ্শন বুলি অনুমান কৰা এই মৃৎসামগ্ৰীসমূহৰ ক্ৰমবিৱৰণত চাৰিটা স্তৰ পোৱা গৈছে (Dutta 24)। আমবাৰীৰ এই প্ৰথম স্তৰটোৱে সময় খীঁঃ প্ৰথম শতকাৰৰ আৰঙ্গণি বুলি মত পোষণ কৰা হৈছে (নৰেন কলিতা ৬৫)। ‘এই খনন কাৰ্যত পোৱা পোৱামাটিৰ পাত্ৰ, মুৰ্তি আৰু ভগা টুকুৰাবিলাক কোনো কোনো বিশেষজ্ঞ মতে খীঁঃ দ্বিতীয় বা তৃতীয় শতাব্দীতো হৈয়েই, হয়তো তাৰ আগবোৰ হ'ব পাৰে (শুক্ৰীয়া ২২২)। আমবাৰীৰ এই চাৰিটা স্তৰৰ খনন কাৰ্যত ঢাকনিযুক্ত বিভিন্ন পাত্ৰ, শৰাই আকৃতিৰ পাত্ৰ, চীনদেশীয় পাত্ৰৰ সম্পর্কায়ৰ কিছুমান পাত্ৰ উদ্বাৰ হৈছিল। এই পাত্ৰসমূহৰ ভিতৰত কিছুমান পাটীন বোমানৰ বাণিজ্য বেন্দ্ৰ কোণাপুৰত পোৱা ‘কেৰলিন’ (বসায়নিকভাৱে পানীযুক্ত এন্তুমিনিয়াম চিলিকেট নামৰ এৰিব স্ফটকি) মাটিৰে নিৰ্মিত পাত্ৰ আৰু চীনদেশীয় ‘চেলাদন’ পাত্ৰৰ লগত সাদৃশ্য আছে (নৰেন কলিতা ৬৬)। অসমত বাৰ্হিদেশৰ মৃৎপাত্ৰৰ লগত সাদৃশ্য থকা পাত্ৰ আৰিষ্কাৰ হোৱা কথাটোৱে বিভিন্ন সময়ত সেই দেশসমূহৰ লগতঅসমৰ যোগসূত্ৰ থকাৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰে। ‘প্ৰাক্-ঐতিহাসিক কালত দক্ষিণ পূব প্রাচ্যদেশীয় আৰু ঐতিহাসিক কালত দক্ষিণ ভাৰতৰ প্ৰাচ্যত সোমোৱা আৰু স্থানীয় ঐতিহাসিক প্ৰভাৱিত আৰু ঈষৎ পৰিৱৰ্তিত হোৱা সুন্দৰ ভাৰতীয় আৰু উজ্জ্বল ভাৰতীয়, প্ৰধানকৈ এই তিনিটা ঐতিহ্যৰ প্ৰভাৱ আৰু সমন্বয়ত অসমীয়া মৃৎপাত্ৰৰ ঐতিহ্য গঢ়ি উঠিছিল বুলি কোৱা হৈছে (ফৰকন ১৬)।

২.৩.৩ পৰণি অন্শাসনৰ সাক্ষা

পুরুণ তান্ত্রিকাসনেও অসমৰ মৃৎশিল্প চৰ্চাৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰে। সপ্তম শতিকাত কামৰূপৰ বজা
ভাস্তৰবৰ্মাই সেই সময়ৰ বাঙ্গালসকলক ভূমি দান কৰাৰ কথা নিধানপুৰ তান্ত্রিকাসন'ত উল্লেখ পোৱা
যায়। তেওঁ দান কৰা ভূমিৰ চৰিসীমা নিৰ্ধাৰণ কৰোঁতে 'পশ্চিমোভৰত কুস্তকাৰগত' (Sarma 246)
বুলি উল্লেখ পোৱা যায়। 'কুস্তকাৰগত' মানে মাটিৰ পাত্ৰ নিৰ্মাতা। এই উল্লেখৰপৰা এটা কথা স্পষ্ট হয়
যে সপ্তম শতিকাৰ কামৰূপত কুমাৰসকলে নিগাজিকৈ বাস কৰিছিল। যাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিততে তেওঁলোকক
নিৰ্দিষ্ট স্থানত সংস্থাপন দিয়া হৈছিল। অন্যহাতে কমৌলি (kamauli) তান্ত্রিকাসনতো 'কুস্তকাৰ'
শব্দৰ উল্লেখ আছে(Barua 110)।

২.৩.৪ পৌরাণিক আকৃতি ঐতিহাসিক গ্রন্থের নির্দেশন

খীঁ: নৱম-দশম শতিকাব চর্যাপদসমূহে অসমীয়া সাহিত্যৰ এটা যুগৰ নিৰ্দশন দাঙি ধৰে। চর্যাপদৰ বিভিন্ন অংশত মৃৎপাত্ৰৰ উল্লেখ পোৱা যায়। বিশেষকৈ সুৰা চালিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা ঘড়া।

বা ঘড়ী নামৰ পেটত নলীযুক্ত এবিধি পাত্ৰৰ উল্লেখ পোৱা যায়। অসমৰ বাভা, কছুৰি আদি জনজাতীয় লোকসকলৰ মাজত এইবিধি পাত্ৰৰ প্ৰচলন আছিল (চলিহা ৯৪)। চৰ্যাপদত এই পাত্ৰৰ ব্যৱহাৰ সম্পর্কে এনেদেৰে উল্লেখ আছে-

‘দশমি দুআৰত চিহ্ন দেখইআ।
আইল গৰাহক অপগে বাহিআ।। ২
চাউশঠী ঘড়ীয়ে দেট পসাৰা।
পইঠেল গৰাহক নাহি নিসাৰা।। ৩
এক সজুলী সৰইনাল।
ভগন্তি বিৰুৱা থিব কৰিচাল।। ৪’ (হাজৰিকা ৮৬)

ইয়াত চৌষট্টি কলহ(ঘড়ি)ৰ সকলনীৰে সুৰা বকাৰ কথা কোৱা হৈছে।
দশম শতিকাত বচিত কালিকাপুৰাণ(দেৱেন্দ্ৰনাথ ভট্টাচাৰ্য ৬৭৭) আৰু যোগিনীতত্ত্বম(চক্ৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য ৪৫)ত মাটিৰ চাকি (পদীপ), মূৰ্তি বা প্ৰতিমা আৰু ‘ঘট’ৰ উল্লেখ আছে।

চৰ্তুদশ শতিকাৰ মাধৰ কন্দলি বচিত বাম/য়ণত সেই সময়ৰ বিভিন্ন বৃত্তিধাৰী লোকসকলৰ উল্লেখ পোৱা যায়। এই বৃত্তিধাৰী লোকসকলৰ ভিতৰত কুভকাৰ (কুমাৰ) নামৰ বৃত্তিয়াল সম্প্ৰদায়ৰ উল্লেখ আছে (কন্দলি ১৪৪-১৪৫)। এই সময়ছোৱাত কুমাৰসকলৰ দৰে বৃত্তিধাৰী লোকসকলে সমাজ জীৱনত উল্লেখনীয় ভূমিকা থ্ৰহণ কৰিছিল। এনে পৰিপ্ৰেক্ষিততে অযোধ্যাকাণ্ডত তেওঁলোকৰ নাম উল্লেখ থকা বুলি ক'ব পাৰি। বৰ্তমানলৈকে আৰিষ্টত মৃৎশিল্পৰ নিৰ্দৰ্শনসমূহৰ ভিতৰত প্ৰাক-আহোম যুগৰ মৃৎসামগ্ৰীও উদ্বাৰ হৈছে। আৰিষ্টত মাটিৰ কলহ, লোটাজাতীয় পাত্ৰ, পেটত নলীলগা পাত্ৰ, ঘট, নাও আকৃতিৰ পাত্ৰ আদিয়ে সেই সময়ৰ মাটিৰ পাত্ৰ ব্যৱহাৰৰ সন্দালনি কৰ্প এটাৰ ইংগিত বহুন কৰে।

সপ্তম শতিকাত বাগভট্ট বিচিত হৰ্ষচৰিতত ভাস্তুৰবৰ্মাইহৰ্ষবৰ্ধনলৈ দিয়া উপহাৰৰ টোপোলাত কিছুমান পানীয় থকা কলহৰ উল্লেখ পোৱা গৈছে এনেদেৰে - ‘তুষাৰৰ বিশাল খণ্ডৰ দৰে শীতল, স্বচ্ছ আৰু শুভবৰ্ধনৰ কৰ্মৰখঙ, মুগনাভি, পকা ফলোৱে ভৰা কক্ষোঁ গছৰ পুনি, লংঘুলৰ থোপা, মুঠি মুঠিকে বেঞ্জা জাইফল, মদিৰা বসৰ অতি মধুৰ সৌৰভেৰে সুৰাসিত উল্লকৰ (স্থানীয় মদিৰা বিশেষ) বছোৱাৰ ভৰা কলহ... (গোৱামী ১৯৫)। সপ্তম শতিকাত মৃৎশিল্প আৰু অন্যান্য শিল্পীসকলৰ যথেষ্ট গুৰুত্ব আছিল বুলি এই নিৰ্দৰ্শনৰপৰা অনুমান কৰিব পাৰি।

২.৩.৫ আহোম যুগৰ নিৰ্দৰ্শন

আহোম যুগ (১২২৮-১৮২৬ খ্রীঃ)ত অসমত বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ শিল্পকৰ্মৰ উৰ্থান ঘটা দেখা যায়। এই সময়ছোৱাত হস্তনিৰ্মিত অন্যান্য বহু শিল্পৰ লগতে মৃৎশিল্পইও বিশেষ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। আহোম যুগত মৃৎশিল্পী, বিশেষকৈ কুমাৰসকলক পাঁচটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছিল। সেইকেইটা হ'ল ক্ৰমে — ৰজাভগীয়া, বিলতীয়া, সত্ৰীয়া, দেৱলীয়া আৰু বাজুহৰা (ব্ৰহ্মৰূপা ৪৩১)। উল্লিখিত এই কুমাৰসকলৰ ভিতৰত ৰজাভগীয়া কুমাৰসকলে বাজকীয় কাম-কাজৰ বাবে, বিলতীয়া কুমাৰসকলে বাজ বিষয়াসকলৰ বাবে মৃৎ সামগ্ৰী যোগান ধৰিছিল। সত্ৰীয়া কুমাৰসকলে বাজ পৃষ্ঠাপোষকতাৰে স্থাপিত সত্ৰসমূহৰ বাবে প্ৰযোজনীয় মৃৎ সামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰিছিল। আনন্দতে বাজুহৰা কুমাৰসকলে সাধাৰণ জনতা (প্ৰজা)ৰ বাবে মৃৎ সামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰিছিল।

ଆହୋମର ଶାସନକାଳତ ମାଟିରେ ବାଦ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କରୋବାର ତଥ୍ୟ ପୋରା ଯାଯାଇଲା । ମହାପୁରୁଷ ଶଂକବଦେବେ ଅସମର ଭାଷା- ସାହିତ୍ୟ- ସଂକ୍ଷତିର ସର୍ବାଂଗୀନ ଉତ୍ସତିର ବାବେ ଲୋକ- ପରିବେଶ୍ୟ କଳା ବିଶେଷକେ ଭାବନାର ଆଶ୍ରଯ ଲୈଛିଲା । ତେଣୁ 'ଚିହ୍ନଯାତ୍ରା' ର ଅଭିନୟର ବାବେ କପିଲୀମୁଖର କୁମାରର ଦାରା ମାଟିରେ ଖୋଲ ନିର୍ମାଣ କରୋବାର କଥା ଚରିତ ପୁଥିତପୋରା ଯାଯାଇ ଏନେଦରେ- 'ଗୁରୁ କପିଲୀମୁଖ କଲଙ୍ଗକାଖର କୁମାରତ ଖୋଲ ଗରାଲେ ଜୋଖା ଦି ଡାଇନା ସାତ ଆନ୍ଦୁଳ ବେଏଣ ତେବେ ଆନ୍ଦୁଳ ।' (ନେଣ୍ଗ ୨୨)

ଆହୋମ ବଜା ପ୍ରତାପସିଂହର ଦିନତ କୋଚବାଜ୍ୟତ ମାଟିର ପ୍ରତିମା କେନେକେ ନିର୍ମାଣ କରେ, ତାକ ଶିକିବର ବାବେ ଆହୋମ ବାଜ୍ୟରପରା ମୃଂଶିଲୀ ପ୍ରେବଣ କରିଛିଲା । ସେଇ ଶିଲ୍ପୀସକଳେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଅସମତ ମାଟିର ପ୍ରତିମା ନିର୍ମାଣ କବି ପୂଜା- ଅର୍ଚନାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛିଲା । 'ଆହୋମ ଯୁଗତ ମାଟିର କାମର ପରିସର ବୃଦ୍ଧି ହିଁ ବିଲେ ଧରିଲେ । ଆନକି, ଦେବ- ଦେଵୀର ମୂର୍ତ୍ତିଓ ମାଟିରେ ନିର୍ମାଣ କରାର ପ୍ରଥା ସେଇ ସମୟରେ ସୋମାଯା । ବୁଢା ବଜା ସ୍ଵର୍ଗଦେର ପ୍ରତାପସିଂହର ଦିନତ ମାଟିର ଦେଵୀ ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣର ପ୍ରସଂଗ ଏହିକ୍ଷେତ୍ରତ ଉଲ୍ଲେଖିଯୋଗ୍ୟ (ଶିକ୍ଷିକ୍ୟା ୨୨୩) ।

ଆହୋମ ଯୁଗତ ଜନସାଧାରଣର ଦୈନିନ ବ୍ୟବହାର୍ୟ ସାମଗ୍ରୀମୁହୁର ଭିତରତ ମୃଂଶାମତ୍ରୀରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର ହୈଛିଲା । 'ମାଟିରେ ସଜ୍ଜ ଆନେକ ବଞ୍ଚିବ ବ୍ୟବହାର ହୈଛିଲା । ଭାତ-ବନ୍ଧା ମାଟିର ଚରବ ବ୍ୟବହାର ଅଧିକ ଆହିଲା । ଆହୋମ ମାନୁତ ଆଦାଧାତୁର ମଟଂ ବ୍ୟବହାରକ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ଆହିଲା । ମାଟିରେ ଚରୁ, ଟେକୋଲି, କଲହ, ଚିନିମ, ଖୋଲା ବା ସାନେବୀ, ଚାକି ଆଦି ସାଜିଛିଲା (ଗୈଗେ ୬୯) । ଇଯାବପରା ଏଟା କଥା ନିର୍ଧାରଣ କରିବ ଯେ, ଅସମର ମୃଂଶିଲୀର ଇତିହାସତ ଆହୋମର ଶାସନକାଳେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବର ବିଷ୍ଣୁର କରିଛିଲା ।

ଅସମର ସ୍ଥାପତ୍ୟ-ଭାସ୍କର୍ଷର କ୍ଷେତ୍ରତ ଆହୋମ ବାଜ୍ୟରେ ବିଶେଷ ଚାନେକୀ ବହନ କରେ । ଏହି ସମୟରେ ଅସମତ ସ୍ତପତି ବିଦ୍ୟାଇ ଯଥାଷ୍ଟ ପ୍ରଚାର- ପ୍ରମାଦର ଲାଭ କରିଛିଲା । ପୋରାମାଟି (terracotta) ବେ ନିର୍ମିତ ଏହି ସ୍ଥାପତ୍ୟ ସମୁହେ ଅସମର ମୃଂଶିଲୀର ଏକ ବର୍ଗିଳ ଇତିହାସର ସାକ୍ଷୀ ବହନ କରେ । ଏତିହାସିକ ବଂଘବ, ତଳାତଳ ଘର, ଘନଶ୍ୟାମ ଦଳି (ନାତି ଫୌସାଇ ଦଳି) ବା ଗାତ ଖୋଦିତ ଉଠନ (relief) ଚିତ୍ରମୁହୁ ପୋରାମାଟିରେ ନିର୍ମିତ । ପ୍ରଥମେ ଏଇସମୁହ ମାଟିରେ ନିର୍ମାଣ କରି, ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟର ଦଳି- ଦେରାଳଯର ଯଥାହାନତ ଖାଜି ଦିଯା ହେଛିଲା (ଗୈଗେ ୫୦) ।

ଆହୋମ ଯୁଗର ଏଥିନ ଉଲ୍ଲେଖିଯୋଗ୍ୟ ପୁଥି ସୂର୍ଯ୍ୟଧିତ୍ତ ଦେଇତ୍ତର ଦରଙ୍ଗ ବାଜ୍ୟବଞ୍ଶ/ବଲୀର କେହିବାଠାଇତୋ (ପଦ ସଂଖ୍ୟା - ୩୧୬, ୫୩୭, ୫୪୪, ୫୫୧, ୬୮୨) 'କୁମାର' ସକଳର ବିଷ୍ୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଆଛେ । ଯେନେ —

'ବଜକ ସୋଗାବୀ ତନ୍ତ୍ରବାୟ ନଟ ତେଲୀ ।

ଚମାର କୁମାର ଆଦି ଆନେକ ଯତ ମାଲୀ ।' (ଶାନ୍ତ୍ରୀ, ଚଲିହା ୬୦)

ଇତିମଧ୍ୟେ ଆଲୋଚନା କରି ତଥ୍ସମୂହରପରା ଏଟା କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହେ ଯେ, ଆହୋମ ଯୁଗତ ଅସମତ ମୃଂଶିଲୀ ଆକୁ ମୃଂଶିଲୀସକଳେ ଯଥେଷ୍ଟ ଗୁରୁତ୍ୱ ପାଇଛିଲା ଆକୁ ସଞ୍ଚାଲନି ଦ୍ରପତ ମୃଂ ସାମଗ୍ରୀର ବ୍ୟବହାର ହୈଛିଲା । ତଦୁପରି ଏହି ସମୟର ଅସମର ମୃଂଶିଲୀଇ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିଛିଲା ।

୨.୩.୬ ଇଂରାଜି ଶାସନକାଳର ନିର୍ଦର୍ଶନ

୧୮୨୬ଚନର ଇଣ୍ଡାଣ୍ଡା ସନ୍ଧିର ପିତ୍ରପରା ଅର୍ଥାତ୍ ବୃତ୍ତିର ଆଗମନର ଲଗେ ଲଗେ ଅସମତ ହସ୍ତନିର୍ମିତ ଶିଲ୍ପଚର୍ଚାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ କମି ଆହିଛିଲା । ସେଇ ସମୟର ବୃତ୍ତିର ବିଭିନ୍ନ ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର୍ୟ ସାମଗ୍ରୀର ଲଗତ ଲୋକଶିଲ୍ପରେ ଫେର ମାରିବ ନୋବରା ହୈଛିଲା ଆକୁ ଜନସାଧାରଣର ଆକର୍ଷଣୀୟ କମି ଆହିଛିଲା । କାବଣ, ଉତ୍ସତ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ତଥା ଉତ୍ସତ ପ୍ରୟୁକ୍ଷିତେ ସହଜ ଆକୁ ସୂଳଭ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବୃତ୍ତିରେ ନିତ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବିଭିନ୍ନ ସାମଗ୍ରୀ ଜନସାଧାରଣକ ଯୋଗାନ ଧରିଛିଲା । ଇଯାବ ଫଳତ ହସ୍ତଶିଲ୍ପ ଚର୍ଚା ଏକ ସୀମିତ ପରିସରର ମାଜତେ ସୀମାବନ୍ଦ ହୈବଲା ଆକୁ ଶିଲ୍ପୀସକଳର ମାଜତେ ହାତାଶାଇ ଦେଖା ଦିଲେ । ସେଇବାବେ ଭାବତବର୍ଯ୍ୟି ସ୍ଵାଧୀନତା

লাভ কৰাৰ পিছতো অসমৰ লোকশিল্পসমূহে বিশেষভাৱে প্ৰসাৰ লাভ কৰিব নোৱাৰিলৈ।

এডৰাৰ্ড গেইটে তেওঁৰ *Note on Manufacture of Pottery in Assam(1895)* শীৰ্ষক টোকাত্ৰন্মপূত্ৰ উপত্যকাত দুই শ্ৰেণীৰ মৃৎশিল্পী থকাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। সেইসকল ক্ৰমে কুমাৰ আৰু হীৰা। গেইটে ‘হীৱা’সকলক ‘চাণুল’ৰ সম্পৰ্কায়ৰ বুলি অভিহিত কৰিছে (Gait 1)। তদুপৰি এই টোকাত্ তেওঁ ব্ৰহ্মপূত্ৰ উপত্যকাত নিৰ্মিত ৩৩ বিধ মৃৎসামগ্ৰী আৰু সেইসমূহৰ দামো উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু আহোম শাসনকালৰ তুলনাত সেয়া আছিল নগণ্য।

২.৪ অসমৰ মৃৎশিল্পৰ সাম্প্রতিক স্থিতি

প্ৰাচীন কালৰেপৰা পৰম্পৰাগতভাৱে বৰ্তি থকা অসমৰ মৃৎশিল্প চৰ্চা সাম্প্রতিক সময়ত পূৰ্বৰ তুলনাত স্থিতি হৈপৰা দেখা গৈছে। প্ৰাচীন অসমৰ প্ৰায় সকলো অঞ্চলতে মৃৎশিল্পৰ চৰ্চা হোৱাৰ উপৰি জনগোষ্ঠীয় লোকসকলো এই শিল্পচৰ্চাৰ লগত ভাড়িত আছিল। বৰ্তমান সময়ত উজনি অসমৰ প্ৰায়বোৰ জিলাতেই মৃৎশিল্প চৰ্চাৰ প্ৰাধান্য কমি আহা দেখা গৈছে। যিকেইখন জিলাত মৃৎশিল্পৰ চৰ্চা হয়, সেইকেইখনৰো সীমিত সংখ্যক লোকেহে শিল্পবিধ জীৱাই বাখিছে। তাৰ বিপৰীতে বঙালী আৰু বিহাৰী সন্দৰ্ভৰ লোকসকলে অতি কষ্টেৰে হ'লেও শিল্পচৰ্চা কৰা দেখা যায়। চহৰৰ উপকৰ্ণত অঞ্চলত অতি সাধাৰণভাৱে জীৱন-্যাপন কৰি ঘৰখনৰ প্ৰত্যেকজন সদস্যই শিল্পচৰ্চাত সহযোগিতা আগবঢ়োৱা দেখা যায়।

সাম্প্রতিক সময়ত অসমৰ মৃৎশিল্প চৰ্চা কৰা অঞ্চলসমূহত এটি নতুন পৰম্পৰা গঢ়ি লৈ উঠা দেখা গৈছে। তেওঁলোকৰ এচাম হ'ল মৃৎশিল্পী আৰু ব্যৱসায়ী আৰু আন এচাম হ'ল কেৱল ব্যৱসায়ী। অৰ্থাৎ তেওঁলোকৰ মাজাৰে কিছু সংখ্যকে নিজে সামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰি বিক্ৰী কৰে আৰু আন কিছুমানে মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণৰ পৰম্পৰা এৰি অন্য ঠাইৰ পৰা সামগ্ৰীসমূহ আমদানি কৰি বিক্ৰী কৰিবলৈ লৈছে। উজনি অসমৰ তিতাৰ, শিৰসাগৰ, চৰাইদেউ আদি অঞ্চলত প্রাপ্ত ফুলৰ ‘টাৰ’ সমূহৰ বেছিভাগেই ধূৰুৰী জিলাৰ ‘আঘাৰিকন্দি’ অঞ্চলৰপৰা আমদানি কৰা। অন্যহাতে গুৱাহাটীৰ কামাখ্যা নাৰ্চাৰীৰ পথৰ দাঁতিত সজাইৰখা মৃৎসামগ্ৰীসমূহ অসমৰ গোৱালপাৰা, ধূৰুৰী আদি জিলাৰপৰা সংগ্ৰহ কৰাৰ লগতে কলিকতাৰ পৰাও আমদানি কৰি বিক্ৰী কৰা দেখা গৈছে। এনে কৰাৰ ফলত নিৰ্দিষ্ট কিছুমান অঞ্চলৰ শিল্পৰ প্ৰসাৰ হৈছে। কিন্তু শিল্পীসকলে নিজে কিবা এটা কৰাৰ চেষ্টা প্ৰতিফলিত হোৱা নাই। বিশ্ব তথা ভাৰতৰ বিভিন্ন ঠাইত মৃৎশিল্পক আধুনিক বহন সানি বিজ্ঞানসম্বন্ধৰ ব্যৱসায় কৰি স্বারলম্বী হ'বৰ বাবে যত্ন কৰা দেখা গৈছে। এই ক্ষেত্ৰত চীনদেশৰ নাম ল'ব পাৰি। চীনদেশৰ সামগ্ৰীয়ে অসমৰ বজাৰতো সাম্প্রতিক সময়ত আধিপত্য বিস্তাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। তাৰ বিপৰীতে অসমত প্ৰাচীন কালৰেপৰা চৰ্চিত এই পৰম্পৰা মৃতপায় অৱহালৈ পৰ্যবেক্ষিত হৈছে।

বৰ্তমান অসমৰ মৃৎশিল্প পুৰুণিকলীয়া নিৰ্মাণ পদ্ধতিতেই বৰ্তি আছে। উৎপাদিত সামগ্ৰীসমূহৰ মানদণ্ড উন্নত নোহোৱা বাবে সৰ্ব গ্ৰহণযোগ্য হৈ উঠা নাই। যাৰ বাবে ক্ৰেতাসকল শিল্পবিধিৰ প্ৰতি আৰুৰ্বিত হোৱা নাই। অৰ্থাৎ নতুনত নথকা বাবে জনসাধাৰণে অৱহেলা কৰাহে পৰিলক্ষিত হৈছে। বহু মৃৎশিল্পীয়ে এই বৃন্তি এৰি জীৱন ধাৰণৰ বাবে অন্যান্য বৃত্তিগুলো কৰা পৰিলক্ষিত হৈছে। ইনিশিতভাৱে সাম্প্রতিক সময়ৰ এক ডাঙৰ প্ৰত্যাহান। শিল্পবিধিক নতুন ক্ষমত সজাই আৰ্থিকভাৱে স্বচ্ছল হোৱাৰ বিপৰীতে শিল্পচৰ্চা এৰি পেলোৱাটোৱে এক ভয়াবহ ভৱিষ্যতৰ ইংগিত বহন কৰিছে। অন্যহাতে নতুন প্ৰজন্মইও শিল্পটোক জীৱাইৰখাৰ বাবে কোনো ধাৰণৰ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰা দেখা নাযায়। তেওঁলোক

পৰম্পৰা বক্ষাৰ প্রতি দায়বদ্ধ নহয়। যাৰ বাবে অসমৰ মৃৎশিল্পৰ সাম্প্ৰতিক স্থিতি পুতোজনক হৈ পৰিছে। উঠি আহা প্ৰজন্মই তান্য বৃত্তিগুৰুৰ শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিবলৈও পূৰ্বপুৰুষৰ পৰম্পৰাক জীয়াই ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰা উচিত।

অসমৰ মৃৎশিল্প আৰু শিল্পীসকলক সাম্প্ৰতিক সময়ত সামগ্ৰী নিৰ্মাণৰ বাবে ব্যৱহৃত মাটিৰ আভাৱে জুৰুলা কৰিছে। এনে কাৰণতে প্ৰায়বোৰ শিল্পী হতশাত ভুগিছে। মাটি ক্ৰয় কৰিবলৈ অধিক টকাৰ প্ৰয়োজন। শিল্পীসকলে অধিক দামত মাটি ক্ৰয় কৰি যদি উন্নত মানৰ আৰু আকৰ্ষণীয় সামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰি বিক্ৰীৰ ব্যৱস্থা কৰে, নিশ্চিতভাৱে তেওঁলোক লাভৱান হ'ব। তাৰ বাবে বিভিন্ন উদ্যোগত নিৰ্মাণ হোৱা সামগ্ৰীৰ লগত ফেৰ মাৰিব পৰাকৈ মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰা প্ৰয়োজন।

বৰ্তমান বিভিন্নান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ দ্রুত উন্নয়নৰ যুগতো মৃৎশিল্পৰ বিপণন ব্যৱস্থা উন্নত নহয়। মৃৎশিল্পীসকলে বৰ্তমানৰ বজাৰ ব্যৱস্থাৰ লগত ফেৰ মাৰিব নোৱাৰাব ফলত মৃৎশিল্পৰ প্রতি মানুহৰ আগ্ৰহ কমি গৈছে। তদুপৰি অসমত নিৰ্মিত মৃৎসামগ্ৰীসমূহৰ কাৰিকৰী কৌশল উন্নতমানৰ নোহোৱা বাবে সহজে ভাড়ি যোৱাৰ ভয় থাকে। সমগ্ৰ বিশ্বতে উদ্যোগীকৰণ হৈছে যদিও এই উদ্যোগীকৰণে অসমৰ মৃৎশিল্পক স্পৰ্শ কৰিব পৰা নাই। যাৰ বাবে শিল্পবিধৰ স্থিতি দুৰ্বল হৈ পৰিছে।

অসমৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্য দৰ্শনৰ বাবে দেশ-বিদেশৰ বিভিন্ন পৰ্যটক অসমলৈ আহে। অসমৰ সংকৃতিত মৃৎশিল্পৰ ঐতিহ্য সৰ্বজনৰিদিত। কিন্তু মৃৎশিল্পক আধুনিকীকৰণ কৰি দৰ্শনৰ সন্মুখত উপস্থাপন কৰিব নোৱাৰাব ফলত অসমৰ মৃৎশিল্পই বিশ্বৰ বজাৰ দখল কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা নাই। মৃৎসামগ্ৰীসমূহ অন্য দেশলৈ আমদানি হ'লে অসমৰ অথনীতি সমৃদ্ধিশালী হোৱাৰ লগতে শিল্পীসকলো আগবঢ়ি যাব।

বৰ্তমান অসমৰ যিসকল শিল্পীয়ে মৃৎশিল্প চৰ্চা অব্যাহত ৰাখিছে, তেওঁলোক বিভিন্ন সমস্যাৰে জড়িবিত। তথাপি তেওঁলোকৰ এচামে কঠোৰ পৰিশ্ৰম আৰু একাধিতাৰে পূৰ্বপুৰুষে দি যোৱা বৃত্তিক জীয়াই ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। ই এক ইতিবাচক দিশ। এই শিল্পীসকলক উপযুক্ত সা-সুবিধা আৰু উৎসাহ যোগাব পোৰিলে শিল্পবিধ জীয়াই ৰাখিব পৰা যাব। নহ'লে অতি সোনকালেই অসমৰ এটি আপুৰণীয়া ঐতিহ্য হোৱাই যাব।

৩.০ সিদ্ধান্ত

অসমৰ মৃৎশিল্পৰ ইতিহাস বিশ্লেষণ বিষয়টো অধ্যয়নৰ অস্তত কেইটামান সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰি-

- অসমত মূলতং কুমাৰ আৰু হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰে। কুমাৰসকলে ‘চাক’ৰ সহায়ত মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰাৰ বিপৰীতে হীৰাসকলে কেৰল হাতেৰে মৃৎসামগ্ৰী নিৰ্মাণ কৰে। ভাৰতৰ ভিন্ন প্ৰদেশৰপৰা আহি অসমত বসতি স্থাপন কৰা ‘বঙালী’ আৰু ‘বিহাৰী’ সম্প্ৰদায়ৰ কিছু লোকো এই শিল্প চৰ্চাৰ লগত জড়িত। এই সকলো শিল্পীৰ সংমিশ্ৰিত প্ৰচেষ্টাবে অসমৰ মৃৎশিল্প বৰ্তি আছে।
- অসমৰ মৃৎশিল্প চৰ্চাৰ ইতিহাস যথেষ্ট প্ৰাচীন। লোকসাহিত্য, বিভিন্ন খনন কাৰ্য, পুৰণি অনুশাসন বা ফলি, পৰিৱাজকৰ টোকা, পৌৰাণিক আৰু ঐতিহাসিক গ্ৰন্থৰ নিৰ্দৰ্শনে এই কথাৰে সত্যতা প্ৰতিপন্ন কৰে। বিশ্ব তথা ভাৰতবৰ্যতো মৃৎশিল্প চৰ্চাৰ এক সমৃদ্ধিশালী পৰিৱ্ৰমা দৃষ্টিগোচৰ হয়।

- মৃৎশিল্প পরম্পরাগত এক লোকশিল্প যদিও সাম্প্রতিক সময়ত এই শিল্পত অন্যান্য সংস্কৃতিৰ সংমিশ্ৰণ ঘটিছে। বহিদেশৰ অনুকৰণত সামগ্ৰী নিৰ্মাণৰ পদ্ধতি আৰু কোশল গঢ়ি উঠিছে। অন্যহাতে বৰ্হিদেশত নিৰ্মিত অত্যাধুনিক মাটিৰ সামগ্ৰীয়ে অসমৰ মৃৎশিল্পৰ চাহিদা কমাই তুলিছে।
- বিভিন্ন প্ৰত্যাহানে জুৰুলা কৰা অসমৰ এই প্ৰাচীন লোকশিল্পৰ সাম্প্রতিক স্থিতি দুৰ্বল।
সময় থাকোতেই শিল্পবিধিৰ সামগ্ৰিক উন্নয়নৰ বাবে ব্যৱস্থা প্ৰহণ কৰা প্ৰয়োজন।

৪.০ উপসংহাৰ

ভাৰতৰ মৃৎশিল্প আৰু অসমৰ মৃৎশিল্প ইটো সিটোৰ লগত সম্পৰ্ক জড়িত। অসমৰ মৃৎশিল্প আচলতে বৃহৎ ভাৰতীয় মৃৎশিল্প ঐতিহ্যৰ একেটা অংশ। কিষ্ট অসমৰ মৃৎশিল্পই কেৱল ভাৰতীয় পৰম্পৰাকৰে প্ৰতিফলিত কৰা নাই। অসম তথা ভাৰতৰ উভৰ পূৰ্বাঞ্চললৈ বিভিন্ন সময়ত প্ৰৱৰ্জন হোৱা ভিন্ন ভিন্ন গোষ্ঠী (বিশেষকৈ মংগোলীয়)ৰ লোকসকলে সমগ্ৰ দক্ষিণ-পূৰ্ব এছিয়াৰপৰা লগত লৈ আনা মৃৎসংস্কৃতিৰ পূৰ্ণ প্ৰতিফলন অসম তথা উভৰ-পূৰ্ব ভাৰতত দেখা যায়। গতিকে অসমৰ মৃৎশিল্প ভাৰতীয় মৃৎশিল্প পৰম্পৰা আৰু দক্ষিণ-পূৰ্ব এছিয়াৰ জনগোষ্ঠীয় ঐতিহ্যৰ এক সংমিশ্ৰিত ফল।

প্ৰাসংগিক গ্ৰন্থ

অসমীয়া

- কলিতা, নৰেন। সম্পা। শিল্প-আলোচনা। গুৱাহাটীঃ অসম সাহিত্য সভা, ১৯৮৯
 কলিতা, বমেশ চন্দ। বিশ্ব-সভ্যতাৰ জিলিঙ্গনি। গুৱাহাটীঃ অসম প্ৰকাশন পৰিযদ, ২০০৭
 কন্দলি, মাধৱ, শ্ৰীশ্ৰীশংকৰদেৱ আৰু শ্ৰীশ্ৰীমাধৱদেৱ। সপ্তকাণ বামায়ণ। পুনৰ মুদ্ৰণ। গুৱাহাটীঃ
 বনলতা, ২০০৯। মুদ্ৰিত।
 গঁৈগা, লীলা। টাই সংস্কৃতিৰ কাপৰেখ। চতুৰ্থ সংস্কৰণ। ডিক্ৰিগড়ঃ বনলতা, ১৯৯৪। মুদ্ৰিত।
 গোস্বামী, মালিনী। সম্পা। বাগভট্ট-বিৰচিত হ্যৰ্বচিত। গুৱাহাটীঃ অসম প্ৰকাশন পৰিযদ, ২০০৫।
 মুদ্ৰিত।
 চলিহা, প্ৰদীপ। পুৰণ অসমৰ কাৰিকৰী শিল্প। গুৱাহাটীঃ অসম বিজ্ঞান সমিতি, ১৯৯৮। মুদ্ৰিত।
 তালুকদাৰ, ধূৱৰকুমাৰ। অসমৰ লোক-শিল্পকলা। গুৱাহাটীঃ বাণী মন্দিৰ, ২০১১। মুদ্ৰিত।
 নেওগা, মহেশ্বৰ। সম্পা। গুৰু চৰিত কথা। দিতীয় প্ৰকাশ। গুৱাহাটীঃ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰকাশন
 বিভাগ, ২০০৩। মুদ্ৰিত।
 ফুকন, নীলমণি। লোক কল্পনাপত্ৰ। ২য় সংস্ক। গুৱাহাটীঃ অসম প্ৰকাশন পৰিযদ, ২০০৩। মুদ্ৰিত।
 বৰবৰুৱা, হিতেশ্বৰ। আহোমৰ দিন। পঞ্চম প্ৰকাশ। গুৱাহাটীঃ অসম প্ৰকাশন পৰিযদ, ২০০৮।
 মুদ্ৰিত।
 ভট্টাচাৰ্য্য, চত্ৰেশ্বৰ। সম্পা। যোগিনীতস্মৰ। তৃতীয় প্ৰকাশ। গুৱাহাটীঃ দন্তবৰুৱা পাবলিশিং কোম্পানী
 প্ৰাখণ্ডন, ২০১০। মুদ্ৰিত।
 ভট্টাচাৰ্য্য, দেবেন্দ্ৰনাথ। অনু। কালিকা পুৰাণ। গুৱাহাটীঃ বাণী মন্দিৰ, ২০০৮। মুদ্ৰিত।
 শহীকীয়া, নগেন। অসমীয়া মানুহৰ ইতিহাস। গুৱাহাটীঃ কথা পাৰলিকেৰ্ষনছ, ২০১৩। মুদ্ৰিত।
 শৰ্মা, নবীন চন্দ। অসমৰ পৰিৱেশ্যাকলা ওজাপালি। গুৱাহাটীঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড,
 ১৯৯৬। মুদ্ৰিত।

শাস্ত্রী, বিশ্বনারায়ণ, চলিহা, ভব প্রসাদ। সম্পা। সুর্যখাড়ি দৈরজের দরদ বাজবৎশাবলী। গুৱাহাটীঃ
লয়ার্ছ, ২০০২। মুদ্রিত।
হাজুৰিকা, বিষ্ণুধৰ। সম্পা। চৰ্যাগীতিকোষ। গুৱাহাটীঃ প্লুডেণ্টচ ষ্ট্ৰেচ, ২০১২। মুদ্রিত।

বাংলা

আলম, মো। রফিকুল। বিশ্বের মৃৎশিল্প। ঢাকা ০ বাংলাবাজার, ২০১৪। মুদ্রিত।
নিয়োগী, গৌতম। অনু। প্রাচীন ভারতে বস্ত্রগত সংস্কৃতি ও সমাজ গঠন। মূল-রামশরণ শৰ্মা। কলিকতা:
ওরিয়েন্ট লং ম্যান, ১৯৯৮। মুদ্রিত।

ইংৰাজী

Baruah, Birinchi kumar. *A Cultural History of Assam*. Fifth Edition. Guwahati:
Bina Library, 2011. Print.
Dutta, Hemendranath. ed. *Directorate of Archaeology Assam since its
inception: A Report*. Guwahati: Directorate of Archaeology Assam,
2002. Print.
Mirmira, S.K. *Indian Pottery*. Third Edi. Maharashtra: Gramodaya Sangh,
2004. Print.
Sarma, Dimbeswar. ed. *KAMARUPASASANAVALI*. Second Edi. Guwahati:
Publication Board Assam, 2003. Print.
Singh, Gurucharan. *Pottery in India*. New Delhi: Vikash Publishing house Pvt Ltd,
1979. Print.
The Modern Language Association of America. *MLA Handbook for Writers
of Research Paper*. Seventh edi. America: East-west press pvt Ltd,
2009. Print.

WEB SOURCE

Gait, E.A. *Note on the Manufacture of Pottery in Assam*. download from-
<https://ia600805.us.archive.org/12/items/in.gov.ignca.24198/24198.pdf> retrived on-10.04.2019 at 9.30 pm

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 277-288

অসমত প্রচলিত লোক-পরিবেশ্যকলা ওজাপালি : এক চমু পর্যালোচনা

ড° যাদবেন্দ্র বৰা

সহকাৰী অধ্যাপক, বৰনগৰ মহাবিদ্যালয়, সৰভোগ, বৰপেটা

jadabendraborah@gmail.com

ড° অপৰাজিতা গঁণে

সহকাৰী অধ্যাপক, কমাৰবঙ্গা মহাবিদ্যালয়, কমাৰবঙ্গা, গোলাঘাট

apjita2009@gmail.com

সংক্ষিপ্তসার

লোকসংস্কৃতিৰ ব্যাপক পৰিসৱৰ ভিতৰৰা এটা অন্যতম প্ৰধান ভাগ হ'ল লোক-পৰিবেশ্যকলা। লোকনৃত্য, লোকনাট আৰু লোকসংগীত এই তিনিটা লোক-পৰিবেশ্যকলাৰ ভিতৰত অংগ। অসমত প্রচলিত বিভিন্ন লোক-পৰিবেশ্যকলাসমূহৰ ভিতৰত ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ এক স্বকীয় উপস্থিতি দৃষ্টিগোচৰ হয়। ন্ত্য, নাট আৰু সংগীতৰ উমেহতীয়া সংযোগত সৃষ্টি ওজাপালি অনুষ্ঠানে অসমত জীৱন্ত লোক-পৰিবেশ্যকলাৰ মৰ্যদা লাভ কৰিছে। আমাৰ এই গবেষণাপত্ৰখনত প্ৰধানকৈ ওজাপালি অনুষ্ঠান পৰিবেশনৰ পৰম্পৰাগত পদ্ধতি, ওজাপালিৰ পোছাক আৰু অলংকাৰ আৰু অসমত প্রচলিত ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ শ্ৰেণীবিভাজনৰ বিষয়ে খুলমূলকৈ আলোচনা কৰা প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

সূচক শব্দ : লোকসংস্কৃতি, লোক-পৰিবেশ্যকলা, ওজাপালি, পালি, দাইনাপালি

১.০ আৰণ্ডগিৎ

অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংগ হল ওজাপালি অনুষ্ঠান। অসমৰ এটি পূৰণি আৰু স্বকীয় লোকনাট্যধৰ্মী অনুষ্ঠান হিচাপে ওজাপালিয়ে বাজ্যখনৰ চহকী পৰম্পৰা আৰু সাংস্কৃতিক ঐতিহক প্রতিনিধিত্ব কৰে। ওজাপালি লোকসংস্কৃতিৰ অন্যতম অংগ লোক-পৰিৱেশ্যকলাৰ ভিতৰো। এইবিধি লোক-পৰিৱেশ্যকলাই অসমত জীৱন্ত লোক-পৰিৱেশ্যকলাৰ মৰ্যদা লাভ কৰিছে। লোকসংস্কৃতিৰ আলোচনাত লোকসংগীত, লোকগৃহ্য আৰু লোকনাট্যৰ সংমিশ্ৰণক লোক-পৰিৱেশ্যকলা হিচাপে অভিহিত কৰা হয়। সেই অনুৰোপে আমি ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা ওজাপালি লোক-পৰিৱেশ্যকলাৰ ভিতৰো বাক্যবািৰিয়ে ইয়াত নিহিত হৈ থকা নৃত্য-গীত আৰু নাটকৰ সমলৰ কথাকেই স্পষ্ট কৰে। নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মাৰ মতে — ইয়াত (ওজাপালি) নাটকীয় সমল বৰ্তমান থকাৰ বাহিৰেও সংগীত আৰু নৃত্যৰো উপাদান নিহিত আছে। গতিকেন নাট্য-গীত আৰু নৃত্য — এইতিনিওটিৰে একত্ৰ সহৰস্থান দেখিবলৈ পোৱা যায় — ওজাপালিৰ নিচিনা অনুষ্ঠানবোৰত। (শৰ্মা, ২০০৫, ৩৬৪)

২.০ অধ্যয়নৰ পৰিসৰঃ

নিৰ্বাচিত বিষয়টোৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰত ওজাপালিৰ সৈতে জড়িত মূল বিষয় হিচাপে ইয়াৰ পৰিৱেশন পদ্ধতি, অনুষ্ঠানটোৰ বাবে অপৰিহাৰ্য সাজ-পোছাক আৰু অলংকাৰ তথা ইয়াৰ শ্ৰেণীবিভাজনকহে সামৰি লোৱা হৈছে। ইয়াৰ ভিতৰতে ওজাপালি অনুষ্ঠানটোৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

৩.০ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্যঃ

মূলতঃ লোকসমাজক মনোৰঞ্জন দিয়াৰ উদ্দেশ্যে সৃষ্টি লোক-পৰিৱেশ্যকলাসমূহ উপভোগ কৰোঁতে লোক-পৰিৱেশ্যকলাৰ বিষয়ে জানিবলগীয়া বহু কথাই শ্ৰোতা-দৰ্শকৰ আজ্ঞাতে বৈ যায়। সেয়েহে অসমত প্ৰচলিত অন্যতম প্ৰধান লোক-পৰিৱেশ্যকলা ওজাপালিৰ সৈতে সংপৰ্ক হৈ থকা আনুসংগ্ৰহ আলোচনা কৰাৰ উদ্দেশ্য আগত বাখি এই গৱেষণা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

৪.০ অধ্যয়নৰ পদ্ধতিঃ

এই গৱেষণা পত্ৰখনৰ বাবে বিভিন্ন উৎসৱপৰা সংগ্ৰহীত তথ্যসমূহ বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰোঁতে মূলতঃ বৰ্ণনাআৰু আৰু বিশ্লেষণাআৰু পদ্ধতি অবলম্বন কৰা হৈছে।

৫.০ ওজাপালিৰ পৰিৱেশনৰ পদ্ধতিঃ

ওজাপালি অনুষ্ঠানটো সম্পৰ্ক হ'বলৈ অতি কমেও পাঁচজন মানুহৰ দৰকাৰ। তাৰে এজন ওজা অৰ্থাৎ যিজন মূল গায়ক, এজন দাইনাপালি আৰু তিনিজন সাধাৰণ পালি। কোনো কোনো ওজাপালি কৰপ ভেদত আকৌ ওজা আৰু দাইনাপালিৰ লগত চাৰিজন পালিৰ উপৰিও এগৰাকীৰ পৰা কেইবাগৰাকীও দেওধানী উপস্থিত থাকে। ওজাপালি অনুষ্ঠানত ওজাই পালিসকলৰ সহায়ত নৃত্য-গীত, হাতৰ মুদ্ৰা, আৰুত্তি আৰু অংগী-ভঙ্গীৰ ঘোণেদি কাব্যবৰ্ণিত কাহিনী দৰ্শকৰ আগত কৰায়িত কৰে। পালিকেইজনৰ ভিতৰত যিজনে ওজাৰ লগত সংলাপ আদিৰে বেণনীয় বিষয় বসাল কৰি তোলে তেওঁক ডাইনা (দক্ষিণ, সেঁা) পালি বোলা হয় (স. শৰ্মা, ২০১০, ১০৮)। পৰম্পৰাগত বীতি অনুসৰি ওজাপালি অনুষ্ঠানত ওজাই সংগীতৰ আৰণ্ডগিৎ কৰে আৰু পালিসকলে তেওঁক সহযোগিতা আগবঢ়ায়। সকলো ওজাপালি অনুষ্ঠানত এই সংগীত ওজাৰ তত্ত্বাবধানত আৰু নিৰ্দেশনাত উপস্থাপন কৰা হয়।

ওজাই পদ্মা পুরাণ, বামায়ণ, মহাভাবতৰ লগতে তাৰ সৈতে সম্পর্কিত বিষয়ৰ গীত লগাই দিয়ে, পালিসকলে মঞ্জীৰা বজাই ধূৰাটো দোহাৰে। তাৰ পিছত ওজাই পদ গাই কাহিনীটো আগবঢ়াই নিয়ে। পদৰ মাজে মাজে পালিয়ে গীতাংশ দোহাৰা সময়ত ওজাই হাতৰ মুদ্রা আৰু ভৱিৰ তালসহ বৰ্ণনা কৰা বিষয়টো নৃত্যৰ যোগেন্দ্ৰ উপস্থিত জনতাৰ আগত কৃপায়িত কৰে। লগতে ওজাই দাইনাপালিৰ লগত মাজে মাজে কৰা কথোপকথনৰ জৰিয়তে পদত বৰ্ণনা কৰা কথাখিনি শ্ৰোতা-দৰ্শকৰ আগত আৰ্বণীয়ভাৱে উপস্থাপন কৰাৰ চেষ্টা কৰে। দৰ্শকিক আৰ্কৰণ কৰাৰ উদ্দেশ্যে ওজা আৰু দাইনাপালিৰ কথোপকথনৰ মাজে মাজে খুছতীয়া কথা আৰু সমসাময়িক সমস্যাও অৱতাৰণা কৰা দেখা যায়। ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ ওজাই কোনো বাদ্য নবজায় যদিও ব্যাস ওজাপালিৰ ওজাই কিন্তু জাগৰ পূজাৰ প্ৰসংগত মুদ্রাযন্ত্ৰ বা তৌৰ্য্যত্বিক যন্ত্ৰ বাঞ্ছাতেৰে ধৰি মালচী গীত গায় (শৰ্মা, ২০০৩, ৩৪২)। এই তৌৰ্য্যত্বিক মুদ্রা যন্ত্ৰ ধাতুৰে নিৰ্মিত এবিধি বিশেষ যন্ত্ৰ। দৰঙৰ কথিত বিশ্বাস অনুসৰি এই তৌৰ্য্যত্বিক যন্ত্ৰটো দৰঙৰ কোচৰজাই বজাঘৰীয়া পূজাত গীত-পদ গাৰলৈ প্ৰদান কৰিছিল।

৬.০ ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ সাজ-পোছাক আৰু অলংকাৰঃ

ওজাপালি অনুষ্ঠানত অশ্বপ্ৰহণ কৰা ব্যক্তিসকলৰ সাজ-পোছাকৰ ক্ষেত্ৰত স্বকীয়তা বিদ্যমান। ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ ওজা, পালি আৰু দাইনাপালিয়ে বগা বঙ্গৰ পোছাক পৰিধিন কৰে। মূল ওজাজনৰ পোছাকৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষভাৱে দৃষ্টিগোচৰ হয়। ওজাজনে মূৰত মৰা পাণুৰিব ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে ব্যাসগোৱা ওজাপালি, সত্ৰীয়া ওজাপালি, নগএঞ্চ ওজাপালি, আপী ওজাপালি আদিৰ ওজাজনৰ পাণুৰিত সাদৃশ্য দেখা যায়। সেইদৰে ওজাৰ এই পাণুৰিটোৱ নামকৰণতো ভিন্নতা পোৱা যায়। বিয়াহগোৱা ওজাৰ পাণুৰিটোৱ দুয়োটা মূৰনাৰ টিঙুৰ দৰে উঠ্যা আৰু ইয়াৰ নাম কোষাপটীয়াপাগ, নগএঞ্চ ওজাপালিৰ ওজাৰ পাণুৰিটোৱ নাম পাগীয়া, সুকনানি ওজাৰ পাণুৰিক কুছমিয়া পাণুৰি বোলে। আকৌ ওজা আৰু পালিয়ে মূৰত মৰা পাণুৰিব ক্ষেত্ৰতো ওজাপালিৰ বৰ্ণ ভেদ অনুসৰি বিভিন্নতা বিবাজমান। সত্ৰীয়া ওজাপালিৰ ভিতৰত কমলাবীৰী আৰু বৰপেটা সত্ৰৰ ওজা আৰু পালি উভয়ে পাণুৰি মাৰে, আনহাতে দক্ষিণপাট আৰু আউনিআটী সত্ৰৰ কেৱল ওজাইহে পাণুৰি মাৰে। সেইদৰে পাঞ্চালী আৰু দুলভূটী ওজাপালিৰ ওজা আৰু পালিয়ে পাণুৰি মাৰে। আকৌ দৰঙৰ ব্যাসগোৱা ওজাপালিৰ ওজাৰ লগতত পালি আৰু দাইনাপালিৰ পাণুৰি মৰাৰ ধৰণত পাৰ্থক্য আছে। ইয়াত ওজাৰ পাগ কুণ্ডীয়া আৰু পালি তথা দাইনাপালিৰ পাগ ঘূৰণীয়া। তুকুৰীয়া ওজাপালিৰ ওজা আৰু পালিয়ে গামোচাৰে সাধাৰণভাৱে পাণুৰি মাৰে।

শ্ৰীৰত পিঙ্কা অন্যান্য সাজ-পোছাকৰ ভিতৰত অধোৰস্ত্র আৰু উৰ্বৰস্ত্র হিচাপে ওজাই পটাজামা অৰ্থাৎ জামাৰ লগত সংলগ্ন চাপকন, ধূতী, বনিয়ন, জামা আৰু দীঘল হাতৰ চোলা, ধূতী, পাঞ্জাবী আৰু বনিয়ন আদি পৰিধিন কৰে। মাৰে গানৰ ক্ষেত্ৰত অধোৰস্ত্র হিচাপে পালিসকলে জামা আৰু ওজাই ধূতী পিঙ্কে। দৰঙৰ ব্যাস ওজাপালিৰ ওজাই কক্ষালত টঙ্গলি হিচাপে বিভিন্ন সূতাৰে বন কৰা এডাল কোমৰ বাঞ্ছনী আৰু ডিডিব দুয়োফালে ওলমি থকাকৈ বা কান্ধত এখন চাদৰ বা গামোছ লোৱাতো প্ৰায় সকলো ওজাপালি বৰ্ণতে দৃষ্টিগোচৰ হয়। আপী ওজাপালিৰ ওজা, দাইনাপালি আৰু পালিয়ে বিহা-মেখেলা আৰু চাদৰ পিঙ্কে ইয়াত ওজাই ফুলাম গামোছ এখনেৰে কক্ষালত টঙ্গলি মাৰে। আনহাতে আকৌ সকলো ওজাপালি বৰ্ণতে ওজাসকলে হাতত এখন কৰাল লৈ থকা দেখা যায়।

সেইদৰে ওজাপালিৰ ওজা আৰু পালি উভয়ে কপালত চন্দনৰ ফেঁট লোৱা দেখা যায়। কিন্তু দক্ষিণ কামৰূপৰ ব্যাসগোৱা ওজাপালিৰ ওজাই চন্দনৰ ফেঁট নাকতহে লয়। আকৌ মাৰে গানৰ ওজাপালিৰ সৈতে জড়িত দেওধনীয়ে দখনা, বিহা, চোলা পৰিধান কৰে। লগতে হালধীয়া বঙ্গৰ কাপোৰ এখনেৰে বুকুখন মেৰিয়াই লোৱাৰ লগতে কপালত সেন্দূৰৰ ফেঁট লয়।

অলংকাৰৰ ক্ষেত্ৰত ব্যাসগোৱা ওজাপালি আৰু সুকনানি ওজাপালিৰ ওজা আৰু দাইনাপালিয়ে হাতত মুঠিখাৰু পিঙ্কে। সুকনানি আৰু মাৰে গানৰ দেওধনীয়েও দুয়োখন হাতত মুঠিখাৰু পিঙ্কে। আনহাতে আপী ওজাপালিৰ ওজা, দাইনাপালি আৰু পালিয়ে হাতত গামখাৰু পিঙ্কা দেখা যায়। কোনো কোনো আলোচকৰ মতে পৰম্পৰাগত বীতি অনুসৰি ব্যাসগোৱা আৰু সুকনানি ওজাপালিৰ ওজাই খাৰু পিঙ্কি ওজা বৃত্তিত প্ৰৱেশ কৰে আৰু খাৰু সোলোকাই এই বৃত্তিবৰপৰা অবসৰ গ্ৰহণ কৰে। আকৌ ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ বিভিন্ন কৃপত ওজা, দাইনাপালি, পালি আৰু দেওধনীয়ে কাণত পিঙ্কা অলংকাৰৰ ভিতৰত মূলতও কুণ্ডল, কাগৰ সোণা, অস্তিবা উন্টি, কুন্তি, ফুটি আদি ঠাই ভেদে বেলেগ বেলেগ অলংকাৰ পিঙ্কে। আনহাতে সুকনানি ওজাপালিৰ দেওধনীয়ে নাকত নাকফুলি বা নাকফুলো পিঙ্কে। ডিঙ্গিত পিঙ্কা অলংকাৰৰ ভিতৰত স্বৰ্ণ নিৰ্মিত হাৰ, ঢেলমাদলী, মকামণি, গলপাতা, মণিমালা আদিয়ে প্ৰধান। আঙুলিত পিঙ্কা অলংকাৰ হিচাপে ওজা আৰু পালিয়ে সোঁহাতৰ আঙুলিত সোণ, কৰপ নাইবা তাম বা অষ্টধাতুৰে নিৰ্মিত আঙুলিত পিঙ্কে। সেইদৰে দেওধনীয়েও সোণ বা কৰপ আঙুলি বা কৰপ মোহৰবৰপৰা বনোৱা আঙুলি-চাব হাতৰ আঙুলিত পিঙ্কে। ভৱিত পিঙ্কা অলংকাৰ হিচাপে ওজাসকলে নেপূৰু পিঙ্কে।

সেয়েতে ওজাৰ পোছাক আৰু অলংকাৰৰ বিষয়ে সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই এইদৰে উল্লেখ কৰিছে—
মূৰত পাগ, ভৱিত নুপুৰ, গাত চাপকন চোলা, দুই কায়ে ওলমি পৰা চাদৰ, কপালত চন্দনৰ ফেঁট,
কাণত উন্তি ইত্যাদি। ব্যাস বা বিয়াহ গোৱা ওজাৰ পোছাক মাৰে গীত গোৱা ওজাতকৈ সামান্য
পতেদ। তেওঁ বাঘা ঘাঘৰা, মিৰ্জাই চোলা, কমৰবন্ধনি আৰু চাদৰ লয়। মূৰত মোগলাই পাগ, কাণত
উন্তি, ডিঙ্গিত সোণৰ কন্ঠ মণি, হাতত কৰপ খাৰু আৰু নুপুৰ পিঙ্কে। (শৰ্মা, ২০০৩, ৪)

৭.০ ওজাপালিৰ শ্ৰেণী বিভাজনঃ

ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ শ্ৰেণী বিভাজন সম্পর্কে বিভিন্নজন পণ্ডিত গৱেষকে বেলেগ বেলেগ মত
প্ৰকাশ কৰা দৃষ্টিগোচৰ হয়। যদিওৱা মূল বিভাজন সকলোৰে একে কেইটাই। বিভিন্ন শ্ৰেণী বিভাজনৰ
মাজত সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই অসমীয়া নাট্য সাহিত্য প্ৰস্থথনত ওজাপালিৰ শ্ৰেণী বিভাজনৰ বিষয়ে
এইদৰে উল্লেখ কৰিছে—

দুই প্ৰকাৰৰ ওজাপালি পুৰণি কালৰে পৰা অসমত প্ৰচলিত আছে— বিয়াহৰ ওজাপালি আৰু
মাৰে পুজাৰ ওজাপালি বা সুকনানী। (শৰ্মা, ২০০৩, ৩)

হৰিনাথ শৰ্মা দলৈয়ে অসমত তিনি প্ৰকাৰৰ ওজাপালিৰ প্ৰচলন থকাৰ কথা এইদৰে কৈছে—
তিনি শ্ৰেণীৰ ওজাপালি পুৰণি কালৰে পৰা অসমত চলি আহিছে। এই শ্ৰেণী তিনিটা জনাজাত
—বিয়াহগোৱা (ব্যাসগোৱা), বামায়ণ গোৱা (বামায়ণ গোৱা) আৰু সুকনানী গোৱা (সুকবি নাৰায়ণ
দেৱৰ পদ গোৱা) নামেৰে। (শৰ্মা দলৈ, ২০০৪, ১১৪-১১৫)

আনহাতে নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মাই ওজাপালিৰ বিষয়বস্তু আৰু প্ৰসংগ বা অনুষংগৰ ভিন্নতা অনুসৰি
দুটা ভিন্ন শ্ৰেণীত নিম্নোক্ত ধৰণেৰে শ্ৰেণী বিভাজন কৰিছে।

ওজাপালিবদ্ধাৰা আবৃত্ত পাঠ (text) নাইবা বিষয়বস্তু অৰ্থাৎ গীত-পদৰ বিষয়বস্তুৰ ফালৰপৰা
এই বিধি অনুষ্ঠানক সামগ্ৰিকভাৱে দুটা বহুল ভাগত ভগাৰ পাৰি —

১. মহাকাব্য আশ্রয়ী ওজাপালি
২. মহাকাব্য আনাশ্রয়ী ওজাপালি

আকো অনুষ্টব্গ (context) ৰ ফালৰপৰাৰ ওজাপালি পৰিৱেশ্য কলাক স্থূলভাৱে দুটা ভাগত
ভগাৰ পাৰি —

১. বৈষণ্঵ে অনুষ্টব্গৰ লগত জড়িত ওজাপালি
 ২. শান্ত অনুষ্টব্গ বা দেৱী পূজাৰ সৈতে জড়িত ওজাপালি (শৰ্মা, ২০১৯, ৮৬)
- ওপৰোক্ত বিভাজনলৈ লক্ষ্য কৰি আমি ওজাপালি অনুষ্ঠানক বিষয়বস্তু আৰু ওজাপালিৰ
সৈতে জড়িত অনুষ্টব্গৰ ফালৰ পৰা মূলতঃ দুটা ভাগত ভগা কৰিব পাৰোঁ —
১. মহাকাব্য আশ্রয়ী ওজাপালি বা বৈষণ্঵ে পৰম্পৰাৰ সৈতে জড়িত ওজাপালি
 ২. মহাকাব্য আনাশ্রয়ী ওজাপালি বা শান্ত পৰম্পৰা বা দেৱী পৰম্পৰাৰ সৈতে জড়িত
ওজাপালি

ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ বিষয়বস্তু আৰু প্ৰসংগৰ ক্ষেত্ৰত দেখা পোৱা ভিন্নতা অনুসৰি এই দুই মূল
বিভাজনক আকো কেইছাটা উপভাগত ভগ কৰিব পাৰি। মহাকাব্য আশ্রয়ী বা বৈষণ্঵ে অনুষ্টব্গৰ
সৈতে জড়িত ওজাপালিক সাতটা উপভাগত ভগ কৰিব পৰা যায়। সেয়া ক্ৰমে —

- ক. ব্যাস সংগীত বা ব্যাস ওজাপালি বা বিয়াহ গোৱা বা বিয়াহৰ ওজাপালি অথবা
সভা গোৱা ওজাপালি
 - খ. বায়মন সংগীত বা বামায়ণ গোৱা ওজাপালি, অথবা বায়মন ওজাপালি
 - গ. ভাউৰা ওজাপালি বা ভাউৰীয়া বা ভাইৰা ওজাপালি অথবা ভাইৰা
 - ঘ. দুর্গাৰ্বলী ওজাপালি
 - ঙ. সত্ৰীয়া ওজাপালি বা বিয়াহীয়া ওজাপালি
 - চ. পাঞ্চালী ওজাপালি আৰু
 - ছ. দুলঢ়ী ওজাপালি
- সেইদৰে মহাকাব্য আনাশ্রয়ী বা শান্ত অনুষ্টব্গ বা দেৱী পূজাৰ লগত জড়িত ওজাপালিক
সাতটা উপভাগত ভগ কৰি পাৰি —

- ক. সুকনানি বা সুকনানি বা ওজাপালি বা ৰংগোৱা ওজাপালি
 - খ. বিষহৰী গান বা গীত গোৱা
 - গ. মাৰে-পূজাৰ গান মাৰে-গান
 - ঘ. পদা বা পদা পুৰাণৰ গান
 - ঙ. তুকুৰীয়া ওজাপালি
 - চ. গীতালু-গীত বা গাহান
 - ছ. বাখোৱাল গীত (শৰ্মা, ২০১৯, ৮৬-৮৭)
- ৭.১ মহাকাব্য আশ্রয়ী বা বৈষণ্঵ে অনুষ্টব্গৰ সৈতে জড়িত ওজাপালিৰ উপবিভাগসমূহঃ
মহাকাব্য আশ্রয়ী বা বৈষণ্঵ে অনুষ্টব্গৰ সৈতে জড়িত ওজাপালিৰ উপভাগকেইটাৰ চমু আভাস

তলত দাঙি ধৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ল -

ক. ব্যাস বা ব্যাস ওজাপালি বা বিয়াহ ওজাপালি বা সভাগোৱা ওজাপালিঃ

অসমত প্ৰচলিত ওজাপালি কৃপসমূহৰ ভিতৰত এইবিধি ওজাপালিয়েই আটাইতকৈ প্ৰাচীন। এইবিধি ওজাপালি সৰ্বভাৰতীয় কথকতা পৰম্পৰাৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত (শৰ্মা, ২০০৫, ৩৪২)। মহাভাৰত আৰু পুৰাণ আবৃত্তি পৰম্পৰাৰপৰা ব্যাস বা বিয়াহ ওজাপালিৰ উন্নৰ। প্ৰাচীন ভাৰতীয় পৰম্পৰাত দৰ্শকৰ মাজত পুৰাণ কাহিনী ব্যাখ্যাকাৰী ব্ৰাহ্মণজনেই ব্যাস ৰাগে পৰিচিত। সেই অনুৰূপে বিয়াহ ওজাপালিৰ ওজাজনেও পুৰাণ কাহিনী ব্যাখ্যা কৰা বাবে তেওঁ জনমানসত ব্যাস বা বিয়াহ নামেৰে পৰিচিত হয়। তদুপৰি যিজন ওজাই ব্যাসদেৰকৃত মহাভাৰত আৰু পুৰাণৰপৰা কাহিনী আবৃত্তি কৰে তেওঁ ব্যাস ওজা ৰাগে পৰিচিত। আনহাতে বিয়াহ ওজাপালিয়ে বিভিন্ন প্ৰসংগত অনুষ্ঠিত সভাত গীত-নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰা বাবে ইয়াক সভাগোৱা ওজাপালিও বোলে। ব্যাস ওজাপালিয়ে আগতে সংস্কৃত মহাকাব্য মহাভাৰত আৰু পুৰাণৰ কাহিনী আবৃত্তি কৰিছিল। সময় আগবঢ়াৰ লগে লগে অসমীয়া ভাষাত অনুদিত মহাভাৰত, বামায়ণ আৰু পুৰাণ আদিৰ কাহিনী আবৃত্তি কৰিবলৈ ধৰে। লগতে অসমীয়া ভাষাত থকা মহাভাৰতৰ বিষয়বস্তু সম্বলিত বামসৰস্বতীৰ বধকাৰ্যৰ কাহিনী, বঘুনাথ মহন্তৰ আদ্বৃত বামায়ণ আদিৰপৰাৰও ব্যাস ওজাপালিয়ে গীত-পদ গাই।

ব্যাস ওজাপালি মূলতঃ দৰং, গোৱালপাৰা আৰু কামৰূপত বৰ্তমানো প্ৰচলিত হৈ আছে। এইবিধি ওজাপালিত পালিসকলে দুই হাতেৰে বাতিৰ নিচিনা কৰতাল বজায়। ওজাই তাল নবজায় কিন্তু দুই ভৰিত নেপুৰ পৰিধান কৰে। জাগৰ পূজাৰ প্ৰসংগত ওজাই মুদ্ৰাযন্ত্ৰ বা তৌর্যাত্ৰিক যন্ত্ৰ বঁওহাতেৰে ধৰি মালচী গীত গায়। ব্যাস ওজাপালিৰ এটা দলত এজন ওজা, এজন দাইনাপালি, দুজন আগপালি আৰু দুজন গোৱাপালি থাকে। ইয়াৰ সংগীতত বিভিন্ন বাগ-বাগিণী, স্বৰ-বিভাজন, তাল, নৃত্যভঙ্গী আদি থাকে।

খ. বামায়ণ গোৱা ওজাপালি বা বামায়ণ ওজাপালিঃ

যি ব্যাস ওজাপালিয়ে বামায়ণ পৰম্পৰাই সামাৰি লোৱা গীত-পদ আবৃত্তিকৰে সেই ওজাপালিকে বামায়ণ গোৱা বা বায়মন ওজাপালি বোলা হয়। বামায়ণ গোৱা ওজাপালিয়ে প্ৰধানতঃ মাধৱ কন্দলীৰ বামায়ণ, অনন্ত কন্দলীৰ বামায়ণ, দুৰ্গাৰ কায়স্বৰ গীতি বামায়ণ আৰু বঘুনাথ মহন্তৰ আদ্বৃত বামায়ণৰ কফিনীৰ আধাৰত ওজাপালি পৰিৱেশন কৰে। পৰিৱেশনৰ দিশত গোৱালপাৰা আৰু কামৰূপ অঞ্চলত প্ৰচলিত বামায়ণ গোৱা ওজাপালিৰ ক্ষেত্ৰত ব্যাস গোৱা ওজাপালিতকৈ কিছু পাৰ্থক্য লক্ষ্য কৰা যায়। ব্যাস গোৱা ওজাপালিৰ অনুৰূপে বামায়ণ গোৱা ওজাপালিৰ ওজাই তাল নবজায় আৰু কিন্তু পালিসকলে দুয়ো হাতেৰে কৰতাল বজায়। ওজাইও সেইদেৰে ব্যাস ওজাৰ দৰে পটুজামা আৰু পাণিৰ পৰিধান কৰে। কিন্তু বামায়ণ গোৱা ওজাপালিৰ ওজাই ভৰিত নেপুৰ পৰিধান নকৰে আৰু তৌর্যাত্ৰিক যন্ত্ৰ ও ব্যৰহাৰ নকৰে।

গ. ভাউৰা ওজাপালি বা ভাউৰীয়া ওজাপালি বা ভাইৰাৎ

যি ওজাপালি অনুষ্ঠানত নাটকৰ অভিনয়ৰ দৰে ভাও বা অভিনয়ৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে সেই ওজাপালিকেই ভাউৰা ওজাপালি বা ভাউৰীয়া ওজাপালি বা ভাইৰা নামেৰে জনা যায়। বিশেষকৈ উন্নৰ কামৰূপ আৰু নলবাৰী জিলাৰ জাগাৰা অঞ্চলৰ বামায়ণ ওজাপালি অনুষ্ঠানে হাস্যৰস প্ৰধান নাটকীয় অভিনয়ৰ ওপৰত বিশেষভাৱে গুৰুত্ব দিয়ে। সেয়ে এই ওজাপালিক ভাউৰা বা ভাইৰা

ওজাপালি নামেরে জনা যায়। তদুপরি এইবিধি ওজাপালির ওজাক ওজাৰ সলনি ভাৱীয়া (ভাইবা) বুলিহে সকলোৱে চিনি পাই। ইয়াত ওজা আৰু পালিয়ে সংগীতৰ লগে লগে পদ আৰু শ্লোকৰ মাধ্যমেৰে অভিনয় আৰু সংলাপৰ জৰিয়তে সমগ্ৰ কহিনীটো দৰ্শকৰ আগত ব্যাখ্যা কৰে।

ঘ. দুর্গাবীৰী ওজাপালিঃ

কবি দুর্গাবীৰ কায়ছই বচনা কৰা গীতি-ৰামায়ণৰ বিষয়বস্তুৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি পৰিৱেশন কৰা ওজাপালিয়েই হল দুর্গাবীৰী ওজাপালি। এসময়ত এই ওজাপালি অনুষ্ঠান নামনি অসমৰ অবিভক্ত দৰৎ আৰু কামৰূপ জিলাৰ পৰিসীমাত জনপ্ৰিয় আছিল। বৰ্তমান ই মাত্ৰ কামৰূপ জিলাৰ হাজো অঞ্চলতহে প্ৰচলিত হৈ আছে। কেৱল হাজো অঞ্চলত প্ৰচলিত এইবিধি ওজাপালিয়ে থিয় হৈ গীত-পদ-নৃত্য পৰিৱেশন কৰিছিল। নথীন চন্দ্ৰ শৰ্মাৰ মতে দুর্গাবীৰী ওজাপালি পৰম্পৰা ১৬শ শতকাৰ পৰা আৰম্ভ হৈছে। তদুপৰি তেখেতৰ মতে বামায়ণ গোৱা ওজাপালি অথবা ৰায়মন ওজাপালি পৰম্পৰাৰ পৰা দুর্গাবীৰী ওজাপালিৰ উদ্গুৰ হৈছে(শৰ্মা, ২০০৩, ৩৪৩)। এইবিধি ওজাপালিৰ দলত এজন ওজা বা গীতাল আৰু কেইজনমান পালি থাকে।

ঙ.সত্ৰীয়া ওজাপালিঃ

সত্ৰৰ চাৰিবেৰ মাজত সীমিত ওজাপালিয়েই সত্ৰীয়া ওজাপালি। সত্ৰীয়া ওজাপালিৰ উৎস ব্যাস বা ব্যাহ ওজাপালি, অৰ্থাৎ ব্যাস ওজাপালিৰ সত্ৰীয়া সংস্কৰণেই সত্ৰীয়া ওজাপালি (শৰ্মা, ২০১৯, ৯৮)।

মহেশ্বৰ নেওগৰ মতে মহাপুৰুষ শংকৰদেৱৰ কালৱেপৰা সত্ৰীয়া ওজাপালি পৰম্পৰাৰ আৰম্ভ হয়। দিতীয়তে নেওগৰ মতে সত্ৰীয়া ওজাপালিৰ লগত বিয়াহগোৱা ওজাপালিৰ মিল আৰু সম্পর্ক আছে। বিয়াহগোৱা ওজাপালিৰ আদৰ্শত সত্ৰীয়া ওজাপালিকো বিয়াহ, বিয়াহৰ ওজাপালি বা বিয়াহীয়া ওজাপালি বোলা হয় (Neog, 1965, 126-127)। এই ক্ষেত্ৰত সুৰেশচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ মন্তব্য বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য —

ব্যাসদেৱৰ বিষয়বস্তু বা কাহিনী লৈ সত্ৰৰ ওজাপালিয়ে নৃত্যাভিনয় কৰে। প্রাচীন
ব্যাস ওজাপালিৰ লগত প্ৰায় সকলো ক্ষেত্ৰতে ইয়াৰ মিল আছে, গতিকে সত্ৰীয়া
ওজাপালিৰ জন্ম প্ৰাচীন ওজাপালিতে হৈছে বুলি কৰ পাৰি। (শৰ্মা, ১৯৯১, ৩৫/
সুৰেশচন্দ্ৰ গোস্বামী, শংকৰী নাট্য-নৃত্য কলা, ১১২)

সত্ৰীয়া ওজাপালিয়ে থিয় হৈদুয়োহাতেৰে কৰতাল বজাইন্তসহ ৰামায়ণ, মহাভাৰত, ভাগৰত-
পুৰাণ আদিৰ গীত-পদ পৰিৱেশন কৰে। ওজাই ইয়াত তাল নবজায়।

চ. পাঞ্চালী ওজাপালিঃ

পঞ্চালী যুক্ত ওজাপালিৰ নাম পাঞ্চালী ওজাপালি। নাট্য-শাস্ত্ৰ উল্লিখিত চাৰীয়েই চালী।
পঞ্চপ্ৰকাৰৰ তাল বক্ষা কৰি পঞ্চ প্ৰকাৰে পাদ-চালনা কৰে বুলি এই বিধি ওজাপালিৰ নাম পাঞ্চালী
(শৰ্মা, ১৯৯১, ৩৭-৩৮)। অন্যান্য ওজাপালি অনুষ্ঠানতকৈ এই ওজাপালিৰ ওজা আৰু পালিৰ
ক্ষেত্ৰত কিছু দিশত স্বকীয়তা পৰিলক্ষিত হয়। পাঞ্চালী ওজাপালিত ওজাক গায়নো বোলা দুটা
ওজাই বাওঁহাতেৰে চামৰ নচুৱায় আৰু সোহাঁতেৰে এযোৰ মঞ্জিৰা বজায়। আনহাতে পালিসকল দুটা
ভাগত বিভক্ত হৈ এভাগে মুদংগ বজায় আৰু এই ভাগক বায়ন বোলা হয়। আন এভাগে দুয়োহাতেৰে
তাল বজোৱাৰ লগতে ওজা বা বায়নক গীত গোৱাত সহায় কৰে। পাঞ্চালী ওজাপালিত ভাগৰত-

পুরাণ বা অন্য পুরাণের পরা গীত-পদ গায়। স্মাৰক চৰিত্র উপস্থিতি পাথগালী ওজাপালিৰ অন্যতম
প্ৰধান বৈশিষ্ট্য। (শৰ্মা, ১৯৯১, ৩৮)

ছ. দুলড়ী ওজাপালিঃ

দুলড়ী ওজাপালিক দুলড়ী গান কাপেও জনা যায়। এই ওজাপালিৰ দলত এজন ওজা,
কেইজনমান পালি, এজন দাইনাপালি আৰু দুহেৰীয়া বা দোহেৰীয়া থাকে। ওজাই কোনো বাদ্য
নবজ্ঞায়। থিয় অৱস্থাত গীত-পদ পৰিৱেশন কৰা এই ওজাপালি অনুষ্ঠানত পালিসকলে খুচিতাল বা
মঞ্জিৰা দুয়োহাতেৰে বজায়। এইবিধি ওজাপালিৰ নাম দুলড়ী হলেও ইয়াত অসমীয়া ভাষাত অনুবাদ
কৰা ভাগৰত পুৰাণ বা অন্য পুৰাণের পৰা সংগ্ৰহ কৰা দুলড়ী ছন্দৰ সলনি ছবি ছন্দত বচিত গীত-পদহে
আবৃত্তি কৰে।

এইকেইটা উপবিভাগৰ উপবিধি মহাকাৰ্য আশ্রয়ী বা বৈষ্ণব পৰম্পৰাৰ সৈতে জড়িত ওজাপালিৰ
আন দুটা প্ৰকাৰৰ প্ৰচলনো অসমত দৃষ্টিগোচৰ হয়। প্ৰধানতঃ দৰং জিলা আৰু নগাঁও জিলাৰ স্থান বিশেষত
প্ৰচলিত থকা এই ওজাপালি ৰূপক বহুজনে সুকীয়া বৰ্প হিচাপে মানি ল'বলৈ মাণিনহয়। তলত এই দুটা
ওজাপালি বৰ্পৰ বিষয়ে চমু আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল -

ক. নগএঁও ওজাপালি বা ওজাপালি ন্যাতঃ

নগাঁও জিলাৰ ৰণথনী, বৰুম্পুৰ, কলিয়াৰ ভাদি অঞ্চলত প্ৰচলিত ওজাপালি বৰ্পকে নগএঁও
ওজাপালি ন্যাত বোলা হয়। বিয়াহগোৱা ওজাপালি আৰু সত্ৰীয়া ওজাপালিৰ সমন্বয়ত এই ওজাপালি
ৰূপৰ জন্ম হোৱা বাবে গৱেষকসকলে ইয়াক ওজাপালিৰ এটা সুকীয়া ৰূপ হিচাপে আখ্যা দিয়া নাই।
ইয়াৰ ন্যূতাৰ সংযুতি, গীতৰ বিষয়বস্তু, প্ৰসংগ, বাদ্যযন্ত্ৰ, ওজা আৰু পালিৰ অলংকাৰ আদিত বিয়াহগোৱা
ওজাপালিৰ সৈতে সাদৃশ্য স্পষ্টকৈ দেখা পোৱা যায়। আনহাতে নগএঁও ওজাপালিত সত্ৰীয়া ওজাপালিৰ
দৰে মুদা আৰু হস্তৰ প্ৰাথান্য দেখা পোৱা যায়। এই সাদৃশ্যৰ উপবিধি বিয়াহগোৱা ওজাপালি আৰু
সত্ৰীয়া ওজাপালিয়ে সামৰি নোলোৱা গুৰু বন্দনা, সমাজ বন্দনা, সমাজ বিদায় আদি সাংগীতিক
বৈশিষ্ট্য নগএঁও ওজাপালিত বিদ্যমান। তদুপৰি বিয়াহগোৱা ওজাপালিতকৈ নগএঁও ওজাপালিয়ে
অভিনয়ৰ দিশৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিয়ে।

খ. আপী ওজাপালি বা লিকিৰী ওজাপালিঃ

যি ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ ওজা, দাইনাপালি আৰু পালিসকল মহিলা সেই ওজাপালিয়েই আপী
ওজাপালি বা লিকিৰী ওজাপালি। আপী শব্দই কামৰূপী উপভাষা প্ৰচলন থকা অবিভক্ত কামৰূপ
জিলাত ছোৱালীৰ অৰ্থ বুজাই। আনহাতে লিকিৰী শব্দই দৰং জিলাত ছোৱালীৰ অৰ্থই বুজাই। সেই
দিশৰপৰা ছোৱালী বা মহিলাৰ অশ্বগহণেৰে সম্পূৰ্ণ হোৱা ওজাপালি অনুষ্ঠানেই আপী ওজাপালি
বা লিকিৰী ওজাপালি। এসময়ত নলবাৰী জিলা আৰু দৰং জিলাত প্ৰচলিত থকা এই ওজাপালি
বৰ্তমান মূলতঃ দৰং জিলাৰ ব্যাসকুছি অঞ্চলতহে প্ৰচলিত। মহাভাৰত, ৰামায়ণ, পুৰাণ আদিৰ গীত-
পদ আবৃত্তি কৰা এই ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ সৈতে বিয়াহগোৱা ওজাপালিৰ স্পষ্ট সাদৃশ্য দেখা যায়।
আপী ওজাপালিৰ ন্যাত ভংগী, সংগীত, সাজ-পোছাক আদিতো বিয়াহগোৱা ওজাপালিৰ সৈতে মিল
দেখা যায়। সেয়েহেনবীন চন্দ্ৰ শমাই কৈছে — স্বৰ্পাৰ্থত আপী ওজাপালি বিয়াহগোৱা ওজাপালিৰ
আধুনিক ৰূপহে। (শৰ্মা, ১৯৯১, ৪০)

৭.২ মহাকাৰ্য অনাশ্রয়ী বা শান্ত পৰম্পৰা বা দেৱী পৰম্পৰাৰ সৈতে জড়িত ওজাপালিৰ উপবিভাগসমূহঃ

মহাকাব্য অনাশ্রয়ী বা শান্ত পরম্পরা বা দেবী পরম্পরার সৈতে জড়িত ওজাপালির
উপভাগকেইটার চমু আভাস তলত দাঙি ধৰাব প্রয়াস কৰা হল —

ক. সুকনানি বা সুকনামি বা বংগোৱা ওজাপালিঃ

সর্পদের মনসা বা পদ্মাদেৱীৰ পূজাৰ ক্ষেত্ৰত সুকবি নাৰায়ণদেৱৰ নামত প্ৰচলিত মনসা কথাৰ্ভূতক
গীত, পদ আৰু নৃত্যসহ প্ৰদৰ্শন কৰা ওজাপালি কপেই সুকনানি বা সুকনামি বা বংগোৱা ওজাপালি।
এইবিধি ওজাপালিৰ নামকৰণত ব্যৱহাৰত সুকনানি বা সুকনামি বৰপৰ বিষয়ে নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মাৰ মত —
সুকনামি অথবা সুকনানি পদটো সুকবি নাৰায়ণদেৱ নিগদিত বাক্যটোৱে প্ৰতিটো পদৰ আদ্য অক্ষৰৰ
সংযোগত সিদ্ধ হৈছে। যেনে সু(সু) + ক(কবি) + না(নাৰায়ণদেৱ) + নি(নিগদিত) = সুকনানি, আৰু
আদ্য শ্বাসাঘাত হেতু মধ্যস্থৰ ‘অ’ লোপ গোৱা বাবে পদটো সুকনামি বৰপে উচ্চাৰিত হ’বলৈ ধৰিলৈ
(শৰ্মা, ১৯৯১, ৪১)। আনহাতে মনসা পূজাৰ আন এটা নাম বংপঞ্জা হোৱা বাবে এই পূজাৰ সৈতে
জড়িত ওজাপালিক বংগোৱা ওজাপালিও বোলে। আকৌ মধ্য আৰু উভৰ কামৰূপত এই ওজাপালিক
বুজাৰলৈ কেৱল ওজাপালি শব্দটোৱে প্ৰচলন দেখা যায়। সুকনানি, সুকনামি বা বংগোৱা শব্দকেইটাৰ
ব্যৱহাৰ দৰং জিলাৰ লগতে কামৰূপৰ পূৰ্ব আৰু দক্ষিণ অঞ্চলত হয়। এই ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ এটা
দলত এজন ওজা, এজন দাইনাপালি, দুজন গোৰপালি আৰু দুজন আগপালি থাকে। প্ৰয়োজন
অনুসৰি ওজাৰ লগত তিনিজন পালিবেও এইবিধি ওজাপালি অনুষ্ঠিত কৰিব পাৰি।

ইয়াত ওজাসকলে কোনো বাদ্যযন্ত্ৰ ব্যৱহাৰ নকৰে। পালিসকলে এখন হাতেৰে খুটিতাল বজায়।
অঞ্চল বিশেষে এই ওজাপালিৰ সৈতে জড়িত হৈ থকা দেওধৰ্মী নাচৰ প্ৰসংগত ভোৱতাল আৰু
জয়দেল বজোৱা পৰিলক্ষিত হয়। কিন্তু এই দেওধৰ্মী নাচ সুকনানি ওজাপালিৰ সৈতে অংগাগীভাৱে
সম্পৰ্কিত নহয়।

খ. বিষহৰী গান বা গীত গোৱা ওজাপালিঃ

কামৰূপ জিলাৰ কামাখ্যাধাৰ আৰু বামুণ শুৱালকুছি অঞ্চলত কৰি মনকৰ আৰু দুৰ্গাৰ ব্ৰিচিত
মনসা কাব্যৰ বিষয়বস্তুৰ আলমত অনুষ্ঠিত ওজাপালিয়েই বিষহৰী গান বা গীত গোৱা বা গীত
গোৱা ওজাপালি। এই ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ কিছু সুকীয়া বিশেষত দেখিবলৈ গোৱা যায়। ইয়াৰ
ওজাজনক বুজাৰলৈ গীতাল বা পাঠক শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰা হয়। সেই অনুৰূপে গীতালৰ
সহায়কাৰীসকলক পালিৰ সননি জুৰি বুলিহে কোৱা হয়। এই ওজাপালি অনুষ্ঠানত গীতাল আৰু
জুৰি উভয়ে এখন বা দুয়োখন হাতেৰে মঞ্জিৰা বজায়। আনহাতে এই ওজাপালি অনুষ্ঠানত কেৱল বহা
অৱস্থাতহে গীত-পদ পৰিৱেশন কৰা হয়। ইয়াত মনকৰ আৰু দুৰ্গাৰ বচিত মনসা কাব্যৰ আৰুভণিপৰাৰ
শেষলৈকে একাদিক্ৰমে গোৱা বীতিটোক জাগৰ বোলে। মনকৰ আৰু দুৰ্গাৰ বচিত মনসা কাব্যৰ
গীত-পদবোৰ সুব লগাই গোৱা বীতিটোক পাথ়গালী শৈলী হিচাপে জনা যায় বাবে বিষহৰী গানক
পাথ়গালী গান বুলিও জনা যায়।

গ. মাৰে পূজাৰ গান বা মাৰে গানঃ

মাৰে গান গোৱালপাৰা জিলা আৰু কামৰূপ জিলাৰ ছয়গাঁও, বামুণী গাঁও, বকো, খাটলপাৰা
আদি অঞ্চলৰ পাতিৰাভাসকলৰ মাজত পৰম্পৰাগতভাৱে প্ৰচলিত হৈ আছে। সৰ্প-দেৱী বিষহৰী বা
বৰমাণী পূজাৰ প্ৰসংগত মাৰে গান অনুষ্ঠিত হয়। পাতিৰাভাসকলৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাসত মনসাদেৱী সৰ্প-
দেৱী নহয়। সৰ্প দেৱী গৰাকী তেওঁলোকৰ মাজত পদ্মাবতী, বৰমাণী, বিষহৰী, পদুমাই আদি

নামেরে পরিচিত আৰু এইগৰাকী দেৱীৰ পূজাকে মাৰে পূজা বোলে। এওঁলোকৰ মাৰে পূজাত মাৰে গান আৰু দেখানী বা দখনী বা দেওধানী অপৰিহাৰ্য। মাৰে পূজা উপলক্ষ্যে অনুষ্ঠিত মাৰে গানৰ লগত ওজাপালিৰ সম্পূৰ্ণ সাদৃশ্য দেখা পোৱা যায়। ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ দৰে মাৰে পূজা উপলক্ষ্যে অনুষ্ঠিত হোৱা মাৰে গান গীত-পদ-নৃত্য আৰু অৰ্ধনাটকীয় অভিনয়ৰ সমষ্টি। মাৰে গানৰ দলত এজন ওজা আৰু কেইবাজনো পালি থাকে। কিন্তু ইয়াত দাইনাপালি নামৰ চৰিত্ৰটি উপস্থিত নাথাকে। ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ পৰম্পৰা অনুসৰি গীত-পদবোৰ সৰল গদ্যত বুজাই কোৱা পালিজনক মাৰে গানত দাইনাপালি অখ্যা দিয়া নহয়। আনহাতে ওজাই ইয়াত বাদ্যযন্ত্ৰ নবজায়, পালিসকলেহে এখন হাতেৰে সৰু তাল বজায়। মাৰে গানত ওজা আৰু পালিয়ে সুকবি নাৰায়ণদেৱ, মনকৰ বা দুৰ্গাৰ বচিত মনসা বিষয়বস্তুৰ গীত-পদ আবৃত্তি নকৰে, তাৰ সলনি পাতিৰাভাসকলৰ মাজত পৰম্পৰাগতভাৱে মুখে মুখে প্ৰচলিত সৰ্প-দেৱী পদ্মাৰতী বা বিষহৰীৰ লগত জড়িত গীত-পদবোৰহে আবৃত্তি কৰে (শৰ্মা, ১৯৯১, ৪৬)। মাৰে গানৰ সৈতে দেওধনীৰ সম্পৰ্ক এৰাব নোৱাৰ। ইয়াত একাধিক দেওধনী বা দেধনী বা দখনী থাকে। আন ওজাপালিৰ কংপতকৈ মাৰে গানত নাটকীয় বা অৰ্ধ-নাটকীয় পৰিস্থিতি কৰপায়ণত বিশেষ শুক্ৰত দিয়া দেখা যায়। আৰু এই অৰ্ধ-নাটকীয় পৰিস্থিতি কৰপায়ণত দেওধনী চৰিত্ৰই বিশেষ ভূমিকা লয়।

ঘ. পদ্মা বা পদ্মা পুৰাণৰ গানঃ

মূলতঃ গোৱালপাৰা জিলা আৰু বঙাইগাঁও জিলাৰ অঞ্চল বিশেষে প্ৰচলিত সৰ্পদেৱী পদ্মাৰতী বা পদ্মাৰতী পূজাৰ লগত জড়িত পদ্মা-পুৰাণ বা পদ্মা-পুৰাণৰ গান ওজাপালি হিচাপেও পৰিচিত। কাৰণ এই পদ্মা বা পদ্মা পুৰাণৰ গান অনুষ্ঠানটো গীত-পদ, নৃত্য-অভিনয়ৰ সমষ্টি। এই অনুষ্ঠানত সুকৰানি ওজাপালি অনুষ্ঠানত গোৱা সুকবি নাৰায়ণদেৱৰ পদ্মা-পুৰাণৰ গীত-পদেই ব্যৱহাৰ কৰে। কিন্তু এইক্ষেত্ৰত সুৰ, উচ্চাৰণ আৰু পৰিৱেশন শৈলীৰ ক্ষেত্ৰত উভয়ৰে মাজত পাৰ্থক্য দেখা পোৱা যায়। পদ্মা বা পদ্মা পুৰাণৰ গানৰ এটা দলত থকা সদস্যসকলৰ নামাকৰণৰ দিশতো কিছু স্বকীয়তা দৃষ্টিগোচৰ হয়। ইয়াৰ মূল গায়কজনক অৰ্থাৎ ওজাজনক ওজা, মূল বা গীদাল বোলে। মূল বা গীদালৰ সহায়কাৰীসকলক পাইল বা পালি বোলে। আনহাতে দাইনাপালিব দৰে মূল বা গীদালৰ লগত কথোকথনৰ মাধ্যমেৰে গীতৰ অৰ্থ সৰল গদ্যত দৰ্শকক বুজাই দিয়াজনক ইয়াত দোহাৰি বোলা হয়। অৱশ্যে ইয়াৰ উপৰিও এই দলত এজন বা দুজন খোল বজোৱাৰ বাবে বাইন থাকে। পদ্মা পুৰাণৰ গানৰ অনুষ্ঠানত গীত আৰু নৃত্য পৰিৱেশনৰ সময়ত মূল বা গীদালে হাতত চামৰ লৈ মুদ্ৰাসহ নৃত্য কৰে আৰু পালিসকলে খুতিতাল বজায়। ইয়াত দুই এজন পালিয়ে বাঁহীও বজায়।

ঙ. তুকুৰীয়া ওজাপালিঃ

তুকুৰীয়া ওজাপালি কেৰল পাতিৰাভাসকলৰ মাজতহে প্ৰচলিত। এসময়ত গোৱালপাৰা জিলাৰ স্থান বিশেষেও পাতিৰাভাসকলৰ মাজত প্ৰচলিত এই অনুষ্ঠান মাত্ৰ কামৰূপ জিলাৰ বকো অঞ্চলৰ পাতিৰাভাসকলৰ মাজতহে সীমিত হৈ বৈছে। পাতিৰাভাসকলৰ তুকুৰীয়া পূজাৰ লগত সংগতি বাখি অনুষ্ঠিত হোৱা ওজাপালিয়েই তুকুৰীয়া ওজাপালি। পাতিৰাভাসকলৰ বিশ্বাস অনুসৰি দুৰ অতীতত তুকুৰী নামৰ বুঢ়া এজনে নাৰায়ণী ভাগৱতী বা ঘৰদেৱতীক প্ৰথমে পূজা কৰিছিল। সেইবাবে এই পূজাৰ নাম হল তুকুৰীয়া পূজা। এই ওজাপালিৰ এটা দলত এজন ওজা আৰু চাৰিজন পালি থাকে। ওজাই তাল নবজায় কিন্তু পালিসকলে দুয়োহাতেৰে তাল বজায়। বহা অবস্থাত পৰিৱেশন

কৰা এই ওজাপালিত একেশাৰীতে বহা পালি চাৰিজনৰ সেঁমাজত ওজাজন বহে। অন্য ওজাপালিৰ দৰে এই ওজাপালিতো ওজাই এজন পালিৰ সহায়ত গীতৰ কাহিনী অংশ সৰ্বসাধাৰণক সৰল গদ্যত বুজাই যদিও এই পালিজনক দাইনাপালি বোলা নহয়। এই ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ অর্ধ-নাটকীয় কাহিনীভাগৰ অভিনয় কৰাৰ বাবে ইয়াত এগৰাকী বা দুগৰাকী দধনী বা দেওখনী থাকে। দেওখনীয়ে নৃত্য কৰাৰ সময়ত পালিসকলে দেওচোল বজায় আৰু ঢোলৰ ছেৱে ছেৱে দেওখনীয়ে নৃত্য কৰে।

চ. গীতালু গীত বা গাহনঃ

অসমত বাস কৰা হিন্দুধৰ্মৰ লম্বী হাজংসকলে বিষহৰি বা পদ্মা পূজাৰ লগত সংগতি ৰাখি এবিধ লোকনাট্যধৰ্মী অনুষ্ঠান অনুষ্ঠিত কৰে। ইয়াৰ নামেই গীতালু গীত বা গাহন। হাজংসকলৰ মাজত প্ৰচলিত এই অনুষ্ঠানৰ মূল গায়কজনক গীতালু বা গীতালু বোলে। তেওঁৰ সহায়কাৰী কেইজন পালি নামেৰে পৰিচিত। ইয়াত গীতালুৰে এখন হাতেৰে চোৱৰ স্থুৱাই আনখন হাতেৰে মুদ্রাভংগী প্ৰদৰ্শন কৰি নৃত্যসহ গীত-পদ লগাই দিয়ে আৰু পালিসকলে প্ৰায় সুকননান ওজাপালিৰ পালিয়ে ব্যৱহাৰ কৰা তাল সদৃশ তাল সংগত কৰি নৃত্যসহ গীত পদ দেহাৰে। পালিৰ লগে লগে বাইনে মৃদংগ বজায়। দধনী বা আয়তীয়ে পূৰ্বৰেপৰা স্থাপিত মজুৰ চাৰিওফালে ঘূৰি ঘূৰি নাচে গীত-পদ আৰুভি আৰু তাল মৃদংগ সংগত কৰি (শৰ্মা, ২০১৯, ১৩০)

ছ. ৰাখোৱাল ওজাপালিৎ

কামৰূপ জিলাৰ অস্তৰ্গত সোণাপুৰ বাৰঘৰীয়াৰ হিন্দুধৰ্মী গাৰোসকলে প্ৰতি বছৰে ৰাখোৱাল পূজাৰ সৈতে সংগতি ৰাখি অনুষ্ঠিত কৰা ওজাপালিয়েই ৰাখোৱাল ওজাপালি বা ৰাখোৱাল গাহন। পাতিৰাভাসকলৰ মাজত প্ৰচলিত মাৰে গানৰ সংযুতি, ৰূপ, পোছাক-পৰিচ্ছদ, বাদ্যযন্ত্ৰ, পৰিৱেশন শৈলীৰ সৈতে ৰাখোৱাল ওজাপালিৰ সাদৃশ্য লক্ষ্য কৰা যায়।

৮.০ সামৰণিঃ

ওজাপালিৰ ইতিহাস বিচাৰত দৃষ্টিগোচৰ হয় যে অসমৰ সমাজ ইতিহাসত এক নতুন যুগৰ সূচনা কৰা শংকৰদেৱ, মাধৰদেৱৰ সময়ৰ বহু আগৰেপৰা ওজাপালি পৰম্পৰাৰ অসমত প্ৰচলন থকাৰ প্ৰমাণ গুৰু দুজনাৰ জীৱনক লৈ পৰবৰ্তী সময়ত বচিত চৰিত পুথিসমূহৰ বিভিন্ন স্থানৰ লগতে নানান তাৰফবলি আৰু শিলানৈখতো বৰ্কিত হৈ আছে। আনকি শংকৰদেৱ অন্য সৃষ্টি অংকীয়া ভাগনাৰ প্ৰসংগতো ওজাপালি পৰম্পৰাৰেপৰা শংকৰদেৱে সমল লোৱাৰ বিষয়টোও এতিয়া সকলোৰে জ্ঞাত। তদুপৰি ওজাপালি বিষয়ক বিভিন্ন গৱেষণাইও অসমত প্ৰচলিত ওজাপালি অনুষ্ঠানৰ প্ৰাচীনতাৰ তথ্যকে আমাৰ আগত দাঙি ধৰে।

কিন্তু ইমান এক প্ৰাচীন ঐতিহ্যপূৰ্ণ পৰম্পৰা হোৱাৰ পিছতো ওজাপালি আজি অসমৰ এক নিৰ্দিষ্ট আৰু সীমিত অঞ্চলতহে কেৱল প্ৰচলন হৈ থকা বিষয়টোও ওজাপালিৰ ভাৰিয়তে হ'ব লগা গৱেষণাত গৱেষকসকলৰ আলোচনাৰ অন্যতম এক প্ৰধান দিশ হ'ব পাৰে। ইয়াৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ বাবে সময়োচিত উপযুক্ত পদক্ষেপ নোলোৱাৰ বাবেই এই চহকী পৰম্পৰা আমাৰ মাজৰ পৰা ক্ৰমাঘয়ে লোপ পোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে। মূলতঃ দৰং, কামৰূপ, গোৱালপাৰা আৰু বঙাইগাঁও জিলাতেই ইই অলগ বহল পৰিসৰত ব্যাপু হৈ আছে যদিও সেয়াও ক্ৰমে আধুনিকতাৰ ধামখুমীয়াত বিপৰ্যয়ৰ গৱাহত। অসমীয়া সমাজ-সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন বিষয়ৰ সৈতে জড়িত হৈ থকা গৱেষকসকলে এই দিশত কিছু পৰিমাণে হ'লেও পদক্ষেপ হাতত লৈছে। কিন্তু এই ভূখণ্ডৰ চহকী সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ সাক্ষী এই ওজাপালি পৰম্পৰাটো নিজৰ লগতে আন দহজন বাহিৰৰ ব্যক্তিৰ আগত জীৱন্ত ৰূপত চিনাকি

কৰাই দিবলৈ হ'লে আমি বিশেষভাৱে আমাৰ নতুন প্ৰজন্মক এই পৰম্পৰাৰ সংৰক্ষণৰ কামত নিয়োজিত কৰিব লাগিব। তাৰ বাবে ওজাপালিৰ পৰিৱেশন পদ্ধতি আৰু ইয়াৰ সৈতে জড়িত সৰু বৰ খুঁটি-নাটিবিলাক নতুন প্ৰজন্মক চিনাকি কৰাই দিবলৈ আমাক ওজাপালি পৰিৱেশনৰ সৈতে জড়িত উপযুক্ত আৰু যোগ্য ব্যক্তিৰ প্ৰয়োজন হব। তাৰ বাবে জনসাধাৰণৰ চেষ্টাৰ সমান্বয়ৰ ভাবে চৰকাৰৰ সংশ্লিষ্ট কৰ্তৃপক্ষই সময় থাকোতেই ইয়াৰ সংৰক্ষণ আৰু সংৰ্বৰ্ধনৰ কাৰণে উপযুক্ত প্ৰশিক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰা আৰু নতুন প্ৰজন্মক ইয়াৰ প্ৰতি আকাৰিত কৰাৰ বাবে ব্যৱস্থা লোৱাতোও অতি প্ৰয়োজনীয়। নহলে হয়তো জীৱন্ত লোক-পৰিৱেশ্যকলাৰ মৰ্যাদা পোৱা এই ওজাপালি আনন্দুন বাজিক যাদুঘৰৰ সম্পত্তি হ'বলৈ বৰ বেছি দিন নালাগিব।

সহায়ক প্ৰচৃতিপঞ্জীঃ

অসমীয়া।

দাস, নাৰায়ণ, মুখ্য সম্পাদক। অসমৰ সংস্কৃতি কোষ। গুৱাহাটীঃ প্ৰাগজ্যোতিষ কলেজৰ অসমীয়া বিভাগৰ হৈ জ্যোতি প্ৰকাশন, জুলাই ২০১৪। মুদ্রিত।

শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ। অসমৰ ওজাপালি। চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন, যোৰহাটঃ অসম সাহিত্য সভা। ১৯৯১। মুদ্রিত।

———— | অসমৰ কৃতি-কৃষ্ণি-সংস্কৃতি। গুৱাহাটীঃ অশোক বুক ষ্টল, ছেপ্টেম্বৰ ২০১২। মুদ্রিত।

———— | অসমীয়া লোক-সংস্কৃতিৰ আভাস। গুৱাহাটীঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড। ত্ৰৈয়া প্ৰকাশঃ ২০০৫। মুদ্রিত।

———— | অসমৰ লোকনাট। গুৱাহাটীঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড, ২০১০। মুদ্রিত।

———— | ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ পৰিৱেশ্য কলা। গুৱাহাটীঃ বনলতা, ২০১৯। মুদ্রিত।

শৰ্মা, বন্তি। অসমৰ অন্যতম পৰিৱেশ্য কলা সুকলানী ওজাপালি আৰু ইয়াৰ বৈশিষ্ট্য, দীপামণি বৰুৱা দাস সম্পাদিত অসমৰ লোক পৰিৱেশ্য কলা। গুৱাহাটীঃ পূৰ্বায়ণ, ২০১৯। মুদ্রিত।

শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰ নাথ। অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাঞ্চক ইতিবৃত্ত। গুৱাহাটীঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ, ২০১০। মুদ্রিত।

———— | অসমীয়া নাট্য সাহিত্য। গুৱাহাটীঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ, ২০১৩। মুদ্রিত।

শৰ্মা দলৈ, হৰিনাথ। অসমীয়া সাহিত্যৰ পূৰ্ণ ইতিহাস। নলবাৰীঃ পদ্মপ্ৰিয়া লাইব্ৰেৰী, ২০১২। মুদ্রিত।

হাজৰিকা কাকতি, কশ্মিৰী। সত্রীয়া ওজাপালি। গুৱাহাটীঃ অসম বুক হাইভ, ২০২০। মুদ্রিত।

ইংৰাজী

Baruah, Sudarshana. *OJAPALI: The Ancient Music Tradition of Assam, It's Application in Vaishnav Sattras and Classical Elements*. Guwahati: Chandra Prakash, 2017. Print.

Neog, Maheswar. *Sankaradeva and His Times*. Guwahati: 1965. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 289-299

দেৱত দাসৰ গল্পত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্কিক প্ৰয়োগ

ৰঞ্জন বৰা

গৱেষক, অসমীয়া বিভাগ, ডিইড়েড বিশ্ববিদ্যালয়

ড° অৰবিন্দ ৰাজখোৱা

সহযোগী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, নৰ্থ লখিমপুৰ কলেজ

সংক্ষিপ্তসাৰ

স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালত অসমীয়া চুটিগল্পৰ আঙ্কিকৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা সম্পৰ্কীক্ষা বিশেষভাৱে লক্ষণীয়। বহুকেইজন গল্পকাৰে এই সময়ছোৱাত আঙ্কিকৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ কৌশল প্ৰয়োগ কৰি গল্প বচনা কৰিছে। পৰীক্ষামূলক গল্প বচনা কৰা গল্পকাৰসকলৰ ভিতৰত দেৱত দাস অন্যতম গল্পকাৰ। তেওঁ আঙ্কিকৰ বিশেষ সম্পৰ্কীক্ষাৰে স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী সময়ছোৱাত গল্প বচনা কৰিছে। দেৱত দাসে চুটিগল্প বচনাত অৱলম্বন কৰা আঙ্কিক কৌশলসমূহৰ ভিতৰত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতি অন্যতম আঙ্কিক দিশ। এই আঙ্কিকৰ প্ৰয়োগেৰে বচনা কৰা গল্পসমূহত বৃত্তান্তৰ বিক্ষিপ্ত চিত্ৰায়ণে গল্পসমূহক গাতানুগতিক গল্পপাঠৰ পৰা পোৱা আনন্দতকৈ এক ব্যতিক্ৰমী বসাস্বাদনৰ অভিজ্ঞতা পাঠকৰ বাবে প্ৰেৰণ কৰিব পাৰে। তদুপৰি পাঠকেও এই গল্পসমূহৰ বসগ্রহণৰ বাবে এক বৌদ্ধিক অনুশীলনৰ পৰ্যায় অতিক্ৰম কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছি পাৰে। এই গৱেষণাপত্ৰত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্কিক কি, দেৱত দাসৰ গল্পত এই আঙ্কিকৰ প্ৰয়োগ কেনেধৰণৰ আৰু তেওঁৰ গল্পত এই আঙ্কিক প্ৰয়োগৰ কাৰণ কি আদি দিশবোৰ বিশ্লেষণৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

সূচক শব্দঃ আঙ্কিক, চুটিগল্প, অনুচ্ছেদ বিভাজন

১.১ অরতবণিকা :

কাহিনীযুক্ত সাহিত্যের অন্যতম প্রকার চুটিগল্প আধুনিক যুগের সৃষ্টি। সময়ের লগে লগে চুটিগল্পের বিষয়বস্তুর সমানে সমানে আঙ্গিকের ক্ষেত্রে যথেষ্ট পরিবর্তন পরিলক্ষিত হৈছে। অসমীয়া চুটিগল্পের তেনে পরিবর্তনের স্বাক্ষর দেখা যায়। সাম্প্রতিক সময়েত কার্য-কাবণ আধাৰিত গতানুগতিক কাহিনী নির্মাণ প্ৰক্ৰিয়া অসমীয়া চুটিগল্পের প্রায় নোহোৱা হৈ পৰিল। বিশেষকৈ সাম্প্রতিক সময়ের বহুকেইটগুৰীকৈ গল্পকাৰে আঙ্গিকের দিশত বিভিন্ন সম্পৰ্কীক্ষাবে অসমীয়া চুটিগল্পের পৰিবৰ্তিত ধাৰা অব্যাহত বাখিছে। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱার হাতত আঘাপকাশ লাভ কৰাৰ পিছত আৰুহনআৰু বামধেনুৰ পাতত অসমীয়া চুটিগল্প বিষয়বস্তুৰ ক্ষেত্রত সমৃদ্ধিশালী হৈ উঠে আৰু লাহে লাহে বামধেনুৰ পাতত অসমীয়া চুটিগল্পের আঙ্গিকের সম্পৰ্কীক্ষা আৰভ হয়। ‘বামধেনু’ আলোচনায়ে চুটিগল্প বচনাৰ ক্ষেত্রত বিষয়বস্তুৰ লগতে কলা-কৌশল প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্রতো যি পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰিলে, পৰৱৰ্তী সময়েত বামধেনুৰ প্ৰকাশ বন্ধ হ'লেও সেয়া অব্যাহত থকাৰ লগতে আঙ্গিকেৰ ন পৰীক্ষাবে অসমীয়া চুটিগল্প সমৃদ্ধ হৈ উঠিল।

স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী সময়হোৱাত আঙ্গিকেৰ সম্পৰ্কীক্ষাবে গল্প বচনা কৰি অসমীয়া চুটিগল্পক সমৃদ্ধ কৰা অন্যতম গল্পকাৰৰ দেৱৱত দাস। ব্যতিক্ৰমধৰ্মী গল্প বচনাৰে দেৱৱত দাসে অসমীয়া চুটিগল্পের ক্ষেত্ৰখনত শক্তিশালী স্থিতি প্ৰহণ কৰাৰ লগতে কলা-কৌশলৰ নতুন চাতুৰ্যৰে দেৱৱত দাসে অসমীয়া চুটিগল্পক মাহিমামণ্ডিত কৰি তুলিছে। (বৰুৱা ৫৪১)। দাসৰ গল্পৰ আঙ্গিকেৰ সম্পৰ্কীক্ষাবে ক্ষেত্রত পৰিলক্ষিত হোৱা এটি অন্যতম দিশ হ'ল বৃত্তান্তৰ অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতি। এই বীতিৰ আঙ্গিকেৰ গল্পত দাসে চুটিগল্পের সূত্ৰ অনুসৰি ভাববস্তু আৰু কথাৰস্তুৰ একতা বৰ্কা কৰিও কিছুমান অনুচ্ছেদত বিভাজন কৰি বৃত্তান্ত আগবঢ়াই লৈ গৈছে।

১.২ পূৰ্বৰূপ অধ্যয়নৰ সমীক্ষা :

দেৱৱত দাসৰ গল্প সম্পর্কে বৰ্তমানলৈকে কোনোখণ্ডণৰ গৱেষণামূলক অধ্যয়ন হোৱা নাই। প্ৰহাদ কুমাৰ বৰুৱা, হীৱেন গোহাঁই, গীতাশ্রী তামূলী, মৃদুল শৰ্মা আদি কেইজনমান সমালোচকে তেওঁৰ গল্প সম্পর্কে কিছু আলোচনা কৰিছে। প্ৰহাদ কুমাৰ বৰুৱাই ‘অসমীয়া চুটিগল্পৰ অধ্যয়ন’ শীৰ্ষক প্ৰহৃত এক পৰিচয়সূচক আলোচনা আগবঢ়াইছে। হীৱেন গোহাঁয়ে ‘দেৱৱত দাসৰ নিৰ্বাচিত গল্প’ শীৰ্ষক গল্পসংকলনৰ পাতনিত দাসৰ গল্পৰ বিষয়ে এক আলোচনা আগবঢ়াইছে। এই আলোচনাত গোহাঁয়ে দেৱৱত দাসৰ গল্পয়ে গতানুগতিক কাহিনী- কথন বীতিৰ পৰা পৃথক সেয়া উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু এই আলোচনাত হীৱেন গোহাঁয়ে আঙ্গিকেৰ দিশতকৈ দাসৰ গল্পৰ দৰ্শন আৰু গল্পৰ আৰ্বৰ সমাজখনহে অধিক বিশ্লেষণ কৰিছে।

গীতাশ্রী তামূলীয়ে সাহিত্য আৰু সমালোচনা প্ৰহৃত ‘দেৱৱত দাসৰ চুটিগল্পঃ স্থানিক সময়ৰ কাহিনী’ শীৰ্ষক এটি প্ৰবন্ধ লিখিছে। এই প্ৰবন্ধত দেৱৱত দাসৰ বহুকেইটা উল্লেখযোগ্য গল্প সূক্ষ্মভাৱে বিশ্লেষণ কৰা হৈছে আৰু গল্পকেইটাত প্ৰতিফলিত সমাজখনক বিচাৰ কৰি চোৱা হৈছে। অৱশ্যে এই আলোচনাত দাসৰ গল্পয়ে নিৰ্মাণৰ দিশত ব্যতিক্ৰমধৰ্মী সেই কথাৰ লেখিকাই প্ৰতিপন্থ কৰিছে। অপূৰ্ব বৰাই সম্পাদনা কৰা অসমীয়া চুটিগল্পঃ এতিহ্য আৰু বিৱৰ্তন নামৰ প্ৰহৃত মৃদুল শৰ্মাই ‘দেৱৱত দাসৰ চুটিগল্পঃ প্ৰচলন সামগ্ৰিকতা’ শীৰ্ষক এটি প্ৰবন্ধ লিখিছে। উক্ত

প্রবন্ধত শর্মাই দেরবত দাসৰ উল্লেখযোগ্য কেইবাটাও গল্পৰ সূক্ষ্ম বিশ্লেষণ আগবঢ়াইছে। দাসৰ গল্পৰ আঙ্গিক দিশটোৱো প্ৰসংগক্ৰমে শর্মাই বিশ্লেষণ কৰিছে। কিন্তু এই আলোচনাত দেৱৰত দাসৰ গল্পৰ আঙ্গিক দিশতকৈ বিষয় বস্তুগত দিশটোৱেহে অধিক গুৰুত্ব লাভ কৰিছে।

১.৩ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

নিৰ্বাচিত বিষয়টো অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য এনেধৰণৰ—

১. অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকৰ স্বৰূপ স্পষ্ট কৰা।
২. দেৱৰত দাসৰ গল্পত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকৰ প্ৰায়োগিক দিশ বিচাৰ কৰা।
৩. দেৱৰত দাসৰ গল্পত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকৰ প্ৰয়োগৰ কাৰণ নিৰ্ণয় কৰা।
৪. অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকে দেৱৰত দাসৰ গল্পৰ শিঙ্গমূল্য কেনেদৰে সমৃদ্ধ কৰিছে সেয়া বিচাৰ কৰা।

১.৪ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব :

স্বাধীনতাৰ পৰবৰ্তী সময়ছোৱাত অসমীয়া চুটিগল্প পূৰ্বৰ পৰম্পৰাগত কাহিনীকথন বীতিৰ পৰা বহুখনি আঁতিৰি আছে। আঙ্গিকৰ ক্ষেত্ৰতো বহুখনি সম্পৰ্কীক্ষা আৰম্ভ হয়। এইখনি সময়ত আঙ্গিকৰ সম্পৰ্কীক্ষাৰে গল্পকথনৰ এক নিজস্ব কৌশল আৱলম্বন কৰা অন্যতম গল্পকাৰ দেৱৰত দাস। দাসৰ গল্পৰ আঙ্গিকৰ পৰিলক্ষিত হোৱা এক অন্যতম দিশ হ'ল বৃত্তান্তৰ অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতি। বৃত্তান্তৰ এই অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিনো কি সেই কথা স্পষ্ট কৰিবৰ বাবেই বিষয়টো অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আছে। দেৱৰত দাসে অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিক তেওঁৰ গল্পত কেনেধৰণে প্ৰয়োগ কৰিছে, অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিতৰে বৃত্তান্ত নিৰ্মাণ কৰাৰ কাৰণনো কি অথবা এই অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিয়ে দাসৰ গল্পৰ শিঙ্গমূল্যক কেনেদৰে সমৃদ্ধ কৰিছে আদি কাৰণবোৰ বিশ্লেষণ কৰি চাৰৰ বাবেও বিষয়টো অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আছে।

১.৫ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

দেৱৰত দাসৰ সৰ্বমুঠ সাতখন গল্প সংকলনৰ বহুসংখ্যক গল্পতে অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতি পৰিলক্ষিত হৈছে যদিও গৱেষণাপত্ৰত সীমিত পৰিসৰত আটাইবোৰ গল্পৰ বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা সন্তোষ নহয়। সেয়ে দাসৰ গল্পসংকলনসমূহৰ গল্পত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগ হোৱা মুঠ পাঁচটা গল্পহে আলোচনাৰ বাবে নিৰ্বাচন কৰা হৈছে। সেই গল্পকেইটা হৈছে ত্ৰিমে—‘চাৰিটা চিৰিৰ একাৰ’, ‘মই যাক ভাল পাও’, ‘ভেলুনে’চ’, ‘এটা চকৰি আৰু তিনিটা বঙ্গৰ সাধু আৰু পংকিলতাৰ এদিন’। নিৰ্বাচিত গল্পকেইটাত প্ৰতিফলিত আঙ্গিকৰ অন্যান্য দিশ পৰিহাৰ কৰি কেৱল অনুচ্ছেদ বিভাজনৰ দিশটোহে বিশ্লেষণ কৰা হ'ব।

১.৬ অধ্যয়নৰ তাৎক্ষণিক আধাৰ আৰু পদ্ধতি :

গৱেষণাপত্ৰৰ বিষয় অধ্যয়ন কৰোঁতে অধ্যয়নৰ তাৎক্ষণিক আধাৰ আৰু পদ্ধতি বিভাজনেৰে অধ্যয়ন কৰা হৈছে—

(ক) অধ্যয়নৰ তাৎক্ষণিক আধাৰ : ‘অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক আৰু দেৱৰত দাসৰ

গল্পত এই আঙ্গিকব প্রয়োগ' শীর্ষক বিষয় অধ্যয়নৰ তাৰিখি আধাৰ সাহিত্যৰ সংযুতিবাদীতত্ত্ব। সাহিত্যিক সংযুতিবাদীসকলৰ কাম হৈছে ফার্টিম্যাণ্ড দ্য চচুৰৰ ভাষাবিজ্ঞানৰ ধাৰণাসমূহ প্ৰয়োগ কৰি সাহিত্যৰ প্ৰগালীবদ্ধ আলোচনা আগবঢ়োৱা। সংযুতিবাদে যি নিয়ম-নীতি, পথাৰ প্ৰগালীয়ে সাহিত্যকৰ্মৰ কৰণ আৰু অৰ্থ সন্তোষ কৰি তোলে সেই নিয়ম প্ৰগালীৰ স্পষ্ট ব্যাখ্যা কৰিব খোজে। সংযুতিবাদৰ মতে পাঠ হ'ল স্বয়ংসম্পূৰ্ণ এটি প্ৰগালী। পাঠৰ 'ব্যাকৰণ' অৰ্থাৎ পাঠ কিদৰে ক্ৰিয়াশীল হয়, সেই সম্পর্কে কেতোৰে সাধাৰণ সূত্ৰ বা নিয়ম প্ৰগালী আৱিষ্কাৰ কৰাই এই তত্ত্বৰ লক্ষ্য। (শৰ্মা, মদন। সংযুতিবাদ ১০৫) সংযুতিবাদীসকলক প্ৰভাৱিত কৰে ভ্লাডিমিৰ প্ৰপৰ পৰীৰ সাধুৰ বিশ্লেষণ বীতিয়ে। প্ৰথমে ৩১ টা রুচ পৰীসাধুৰ বৰ্ণনাগত গাঁথনি ব্যাখ্যা সন্তোষ কৰি দেখুৱায় আৰু সকলো সাধুৰ আঁৰত এটাই সংযুতি নিৰ্ণয় কৰে। প্ৰথমে দেখুৱাইছে যে প্ৰত্যেকটো সাধুৰ জৰিয়তে সংঘটিত কাৰ্যকৰ্মক একোটা সুনিৰ্দিষ্ট ক্ৰমত আবদ্ধ কৰিব পাৰি। সাধুৰোৰত সংঘটিত কাৰ্যকৰ্মৰ সামগ্ৰিকতা হ'ল 'লাঁগ' আৰু সাধুৰোৰ পাঠ হ'ল 'পেৰ'ল'। (শৰ্মা, মদন। সংযুতিবাদ ১০২) এই তত্ত্বৰ ভিত্তিত দেৱৱৰত দাসৰ অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগ হোৱা গল্পবোৰতো এক ক্ৰম নিৰ্ধাৰণ কৰিব পাৰি। গল্পবোৰৰ প্লট, চাৰিত্ৰৰ কাৰ্যাবলী আদিৰ ক্ৰম হ'ল 'লাঁগ' আৰু প্ৰতিটো গল্পৰ পাঠ হ'ল 'পেৰ'ল'।

(ক) অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

'অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক আৰু দেৱৱৰত দাসৰ গল্পত এই আঙ্গিকব প্ৰয়োগ' শীর্ষক গৱেষণাপত্ৰৰ বিষয় অধ্যয়নত পাঠ-বিশ্লেষণ (Discourse analysis) অথবা কথা-বিশ্লেষণ পদ্ধতি অৱলম্বন কৰা হৈছে। পাঠ বিশ্লেষণ হ'ল ভাষাৰ খণ্ড একোটি কেনেকৈ ভাষা ব্যৱহাৰ কৰোতাসকলৰ বাবে অৰ্থপূৰ্ণ, উদ্দেশ্যপূৰ্ণ আৰু ঐক্যবদ্ধ হৈ পৰে, তাৰে অধ্যয়ন। ভাষাবিজ্ঞানী জেলিগ হেবিছুক পাঠ বিশ্লেষণৰ পথিকৃত বুলি জনা যায়। হেলিছে 'বাক্যৰ সমষ্টি' অৰ্থত Discourse শব্দটি ব্যৱহাৰ কৰিছিল। (শৰ্মা, মদন। শৈলীবিজ্ঞান আৰু কথা বিশ্লেষণ ৮০) কথা-বিশ্লেষণ পদ্ধতি মতে বাক্যৰ অৰ্থ হ'ল এবিধ গতিশীল আন্তঃক্ৰিয়াৱৰক শক্তি। গতিকে ভাষাৰ খণ্ড একোটি কেনেকৈ অৰ্থগতভাৱে ঐক্যবদ্ধ, সংলগ্ন হৈ পৰে সেয়া বিশ্লেষণ কৰি দেখুৱায় কথা বিশ্লেষণে। আনন্দাতে সাহিত্য হ'ল এক অতি শক্তিশালী আৰু গুৰুত্বপূৰ্ণ কথা। সেয়ে কথা-বিশ্লেষণে সাহিত্যৰ কথাৰ বিশ্লেষণ কৰে। তদুপৰি সাহিত্য হ'ল এক সামাজিক আন্তঃক্ৰিয়া বা সংযোগ। গতিকে কথা বিশ্লেষণে সাহিত্যৰ বিভিন্ন বিধা বা ৰূপ (genre) ব কথাভিত্তিক গাঁথনি আৰু সিবোৰৰ কাৰ্য সম্পর্কে কথা বিশ্লেষকে আলোচনা কৰে আৰু সাহিত্যিক সংযোগৰ স্বৰূপ আৰু ফলৰ বিশ্লেষণ কৰে। (শৰ্মা, মদন। শৈলীবিজ্ঞান আৰু কথা বিশ্লেষণ ৮৩)

গৱেষণাপত্ৰৰ দেৱৱৰত দাসৰ অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগ হোৱা নিৰ্বাচিত গল্পসমূহতো বৃত্তান্তৰ অনুচ্ছেদ বিভাজনৰ ফলত প্ৰত্যেকটো অনুচ্ছেদত ভাষাৰ একো একোটি খণ্ড পোৱা গৈছে। অনুচ্ছেদত বিভক্ত ভাষাৰ সেই খণ্ডসমূহ অৰ্থগতভাৱে ঐক্যবদ্ধ হৈ গল্পসমূহত একোটা বৃত্তান্ত কিদৰে গঠিত হৈছে সেইকথা বিশ্লেষণ কৰি দেখুৱাৰ বাবেই কথা-বিশ্লেষণ পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হৈছে।

১.৭ গরেঘণা প্রশ্ন :

- গরেঘণাপত্র নির্ণয় করা প্রশ্নকেইটি হ'ল—
১. অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতির আঙ্গিক কি ?
 ২. দেরবত দাস গন্ত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতির আঙ্গিক প্রয়োগ কেনেধরণ ?
 ৩. দেরবত দাস গন্ত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতির আঙ্গিক প্রয়োগ কাবণ কি ?
 ৪. অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতির আঙ্গিকে দেরবত দাস গন্তক কিদৰে সমৃদ্ধ কৰিছে ?

২.০ অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতির আঙ্গিক : সংজ্ঞা আৰু প্রয়োগ :

২.১ সংজ্ঞা :

যিবোৰ গন্তৰ প্লট বহুকেইটা ছেদত বা অংশত বিভক্ত হৈছে আৰু এটা বৃত্তান্ত অথবা কাহিনী সদৃশ আৱয়ব গঠিত হৈছে সেই গন্তবোৰেই হ'ল অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতির আঙ্গিকৰ গন্ত। আঙ্গিক হ'ল চুটিগন্তৰ উপাদানবোৰৰ বন্ধন কৌশল। অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকৰ গন্ত বৃত্তান্ত কেইবাটাও অংশ বা ছেদত বিভক্ত হৈয়ো গন্তৰ উপাদানবোৰৰ মাজত সামঞ্জস্য পৰিলক্ষিত হয়। এই আঙ্গিকৰ গন্ত প্রত্যোকটো অনুচ্ছেদত প্লটে বিষয়বস্তুৰ নতুন নতুন দিশ উয়োচন কৰে। প্লট অনুসৰি এনেবোৰ গন্তৰ এটা অনুচ্ছেদত এটা পৰিস্থিতিৰ সাময়িক বিৰতিৰ পিছত পিছৰটো অনুচ্ছেদত পুনৰ নতুন এক পৰিস্থিতিৰ অৱতাৰণাৰে বৃত্তান্ত আগবঢ়ে।

২.২ প্রয়োগ :

অসমীয়া চুটিগন্তৰ আঙ্গিকগত দিশবোৰলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকৰ প্রয়োগ অসমীয়া চুটিগন্তৰ ক্ষেত্ৰত একেবাৰে নতুন নহয়। অসমীয়া চুটিগন্তৰ ধাৰাবাহিক গতিক ধৰি বৰ্খা আলোচনী আৱাহন আৰু বামধনু যুগতো বহুকেইজন গন্তকাৰে এই আঙ্গিকৰ প্রয়োগেৰে গন্ত চৰ্চা কৰিছিল। বিশেষকৈ বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ ‘কলং আজিও বয়’ অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্রয়োগ হোৱা এটা অন্যতম গন্ত। গন্তকাৰ শীলভদ্ৰৰ গন্ততো অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকৰ প্রয়োগ দেখা যায়। সাম্প্রতিক সময়তো এই আঙ্গিকেৰে গন্ত বচনা কৰি বহু গন্তকাৰে অসমীয়া গন্ত সাহিত্যক সমৃদ্ধ কৰিছে। কিন্তু স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী সময়হোৱাত দেৱৰত দাসে এই আঙ্গিক প্রয়োগৰ সম্পৰ্কীক্ষারে অসমীয়া গন্তসাহিত্যত যি স্থিতি প্ৰহণ কৰিলে সেয়া অন্যান্য গন্তকাৰৰ ক্ষেত্ৰত সততে পৰিলক্ষিত নহয়। অসমীয়া চুটিগন্তৰ বচনাত অন্যান্য দিশৰ পৰীক্ষাৰ লগতে এই অনুচ্ছেদ বিভাজন তথা নামকৰণ বীতিৰ আঙ্গিকৰ প্রয়োগেৰে দাসে অসমীয়া চুটিগন্তৰ ক্ষেত্ৰখনত এক নিজস্ব কথনশৈলী নিৰ্মাণ কৰিছে।

৩.০ দেৱৰত দাস গন্ত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকৰ প্রয়োগ :

দেৱৰত দাস সৰ্বমুঠ সাতখন গন্তসংলনৰ বহু গন্ত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকৰ প্রয়োগ ঘটিছে। উক্ত গন্তসমূহৰ মাজৰ পৰা পাঁচটা গন্ত গৱেঘণাপত্রৰ বিষয় অধ্যয়নৰ বাবে নিৰ্বাচন কৰা হৈছে। নিৰ্বাচিত গন্তকেইটাত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক কেনেদৰে প্রয়োগ হৈছে সেয়া এই অধ্যায়ত বিশ্঳েষণ কৰা হৈছে।

আলোচনার বাবে প্রথমে নির্বাচন করা গল্পটোর শিরোনাম ‘চারিটা চিবির এন্ডার’। এই গল্পটো পাঁচটা অনুচ্ছেদতাবিভক্ত। এগৰাকী কিশোৰী জীৱনৰ পক্ষনীয়াত পৰি বিগথে পৰিচালিত হোৱাৰ বৃত্তান্ত বৰ্ণিত হৈছে এই পাঁচটা অনুচ্ছেদত। দাৰিদ্ৰই সাধাৰণ মানুহৰ জীৱনলৈ নমাই অনা বিভীষিকাই হ'ল গল্পৰ বিষয়বস্তু। গল্পটোৰ চারিটা অনুচ্ছেদৰ প্রতিটো অনুচ্ছেদেই যেন কিশোৰীগৰাকীৰ জীৱনৰ একো একোটা ঢাপ। প্রতিটো অনুচ্ছেদতে গল্পৰ ফলটো কিশোৰীগৰাকীৰ জীৱনৰ একোটা নতুন দিশ উম্মোচন কৰিছে। নতুনকৈ আৰস্ত হোৱা জীৱনটোৰ এটা এটা ঢাপত জীৱনটো কেনেকৈ বিভৎসতাৰ প্রাসলৈ সোমাই গ'ল সেয়া বৰ্ণিত হৈছে প্রতিটো অনুচ্ছেদত। গল্পত কিশোৰীগৰাকীৰ কোনো পৰিচয় আগবঢ়োৱা হোৱা নাই। কিশোৰীগৰাকীৰ সাংস্কৃতিক সময়ৰ সমাজৰ এগৰাকী প্রতিনিধিস্বৰূপ। গল্পৰ প্রথম অনুচ্ছেদত কিশোৰীগৰাকীৰ জৈবেক যুৱকৰ সৈতে প্ৰেমত মঞ্চ হৈছে। বৰ্ণনাৰ পৰা গম পোৱা যায় যে সেই প্ৰেম কিশোৰীগৰাকীৰ বাবে আত্মিক প্ৰেম হ'লৈও যুৱকজনৰ বাবে মুঠেও আত্মিক নহয়। যুৱকজনৰ বাবে সেই প্ৰেমত সোমাই আছে আত্মিক স্বার্থপৰতা আৰু যুৱকজনৰ সেই স্বার্থপৰতাৰ পৰাই গল্পৰ ফলটো পৰৱৰ্তী অনুচ্ছেদকেইটাত কিশোৰীগৰাকীৰ জীৱনৰ দিকনিৰ্ণয়ক গতি প্ৰদান কৰিছে। সেই অনুসৰি দ্বিতীয় অনুচ্ছেদত কিশোৰীগৰাকীয়ে যুৱকজনৰ পৰা ঠগন খাইছে। তৃতীয় অনুচ্ছেদত কিশোৰীগৰাকী এগৰাকী বেশ্যালৈ পৰিণত হৈছে আৰু চতুৰ্থ অনুচ্ছেদত জীৱনৰ ওপৰত প্ৰশংসন তুলি আত্মবিশ্লেষণত মঞ্চ হৈছে। গল্পটোত আছে এগৰাকী দাৰিদ্ৰ্পীড়িত কিশোৰীৰ এক সাধাৰণ কাহিনী কিন্তু সেই সাধাৰণ কাহিনীক আসাধাৰণ বৃত্তান্তে ক্ষণপাত্ৰিত কৰিছে অনুচ্ছেদ বিভাজন বৰ্তিত আঙিক কোশলে। কিশোৰীগৰাকীৰ প্ৰেমত পৰা বয়সৰপৰা দেহোপজীৱনীত পৰিণত হোৱালৈকে এই সময়ছোৱাৰ বৃত্তান্ত একাদিক্ৰমে কথকে কৈ যোৱাতকে একোটা অনুচ্ছেদৰ জৰিয়তে কৈ যোৱাৰ বাবে গল্পটো অধিক শিল্পসম্মত হৈ উঠিছে। আনহাতে এই গল্পটোত কিশোৰীগৰাকীৰ জীৱন পৰিক্ৰমাৰ সমান্বালভাৱে কিশোৰীগৰাকীৰ একমাত্ৰ ভায়েকৰ দাৰিদ্ৰতাৰ প্রাসত পৰি নিয়িন্দ সংগঠনত যোগ দি মুক্তি বিচৰাৰ এক আশাৰাদৰ গাঁথাও তুলি ধৰিছে। গল্পৰ শেষৰ অনুচ্ছেদত সংযোজন ঘটোৱা হৈছে প্রথম অনুচ্ছেদকেইটাত প্ৰকাশিত বচ্ছব্যৰ প্ৰতীকি মূল্যায়ন। এই অনুচ্ছেদত কিশোৰীগৰাকীৰ মন্দিৰৰ ভিতৰত আধিস্থিতভগৱানৰ অনুসন্ধানৰ জৰিয়তে আঘানুসন্ধান চলিছে আৰু শেষত ভগৱানৰ অনুসন্ধানৰ শূন্যতাত কিশোৰীগৰাকীৰ ঘৃত্যুৰ বৰ্ণনা কৰিছে তৃতীয় পুৰুষৰ কথকে।

দ্বিতীয়টো গল্পৰ শিরোনাম ‘মই যাক ভালপাঁও’। এই গল্পটোৰ বৃত্তান্ত চারিটা অনুচ্ছেদত বিভক্ত। এখন কলাজতবহুকেইখন খণ্ডিত চিৰি সংযোজিত হৈ এখন পূৰ্ণ চিৰি সৃষ্টি হোৱাৰ দৰে এই গল্পটোৰ চারিটা অনুচ্ছেদত একো একোটা ভিন্ন পৰিস্থিতি উপস্থাপন কৰি এটা বৃত্তান্ত নিৰ্মাণ কৰিছে গল্পকাৰে। গল্পৰ বৃত্তান্ত ব্যক্ত কৰিছে প্রথম পুৰুষৰ কথকে। গল্পটোৰ চারিটা অনুচ্ছেদত কথকে তিনিটা ব্যক্তিগত অভিজ্ঞতা বৰ্ণনাৰ দ্বাৰা এক বৃত্তান্ত ব্যক্ত কৰিছে। প্রথম আৰু চতুৰ্থ অনুচ্ছেদৰ শিরোনাম যিদৰে একে, প্লটো সেইদৰে সংগতিপূৰ্ণ। আনহাতে দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় অংশৰ শিরোনাম ভিন্ন আৰু প্লটৰ গাঁথনিও প্রথম আৰু শেষৰ অনুচ্ছেদৰ লগত কিছু বিসংগতিপূৰ্ণ। কিন্তু দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় অনুচ্ছেদ দুটোৰ প্লটেহে প্রথম আৰু শেষৰ প্লটক

পরিপূর্ণ করিছে। এই দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় অনুচ্ছেদত যি পৰিঘটনা বৰ্ণিত হৈছে সেয়া সংযোজিত হৈছে প্ৰথম আৰু শেষৰ ঘটনাৰ লগত। জীৱনৰ বিভিন্ন সময়ত লগ পোৱা অপ্রত্যাশিতজন কেনেকৈ কোনোবা সময়ত ব্যক্তিগত জীৱনৰ লগত সংযোজিত হৈ পৰে সেয়া হৈছে গল্পৰ মুখ্য বক্ষ্য। সন্ত্রাসবাদৰ ভয়াবহতা গল্পৰ বিষয়বস্তু। দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় অনুচ্ছেদত সন্ত্রাসবাদে একোটা পৰিয়াললৈ অনা নিৰাশা, হতাশা তথা ভয়াবহতাৰ একোখন ছবি উপস্থাপিত হৈছে। গল্পৰ শেষৰ অনুচ্ছেদত সন্ত্রাসবাদত বিশ্বাসী কথকৰ নিজৰ জীৱনলৈকে সন্ত্রাসৰ বিভীষিকা নামি আহিছে। প্ৰথম অনুচ্ছেদৰ বৰ্তমানৰ উপস্থাপনৰ পৰা কথক দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় অনুচ্ছেদত পশ্চাৎভৱেকনৰ জৰিয়তে অতীতলৈ গৈ চতুৰ্থ অনুচ্ছেদত পুনৰ বৰ্তমানলৈ উভতি আহিছে। গল্পৰ নিৰ্মাণত এক কথাছবিৰ শৈলীও পৰিলক্ষিত হৈছে।

তৃতীয়টো গল্পৰ শিৰোনাম ‘ভেন্যুলেচ’। এই গল্পটোত নটা অনুচ্ছেদেৰে বৃত্তান্ত গঠিত হৈছে আৰু গল্পটোত প্লটৰ সারলীল গতি বক্ষিত হৈছে। নটা অনুচ্ছেদত বিভাজিত হৈয়ো এক সুন্দৰ কাহিনী সদৃশ পৰিৱেশ সৃষ্টি হৈছে গল্পটোত। কাহিনী সদৃশ পৰিৱেশ বুলি এইকাৰণেই কোৱা হৈছে যে প্লটৰ সংগতি বক্ষিত হৈয়ো গল্পটোত একোটা চৰিত্ৰ বিচাৰধাৰা আৰু কাৰ্য্যকলাপহে তুলি ধৰা হৈছে। শংকৰ নামৰ চৰিত্ৰটোৰ চাকৰি প্ৰাপ্তি হ'ল গল্পটোৰ কেন্দ্ৰস্থ ভাব আৰু এই ভাববস্তুৱেই প্লটক গতি দিছে। প্ৰতিটো অনুচ্ছেদত কিছুমান নতুন পৰিস্থিতি আৰু নতুন চৰিত্ৰ সংযোজিত হৈ প্লটৰ বিস্তাৰ ঘটিছে। শংকৰৰ চাকৰি প্ৰাপ্তিৰ আশাৰ কাহিনীৰ গাতে লাগি কিছুমান উপকাহিনী সদৃশ পৰিস্থিতি বিকশিত হৈছে প্ৰতিটো অনুচ্ছেদত। বৃত্তান্তৰ এমে গাঁথনিয়ে পাঠকক কথাবস্তুৰ কিছু নতুন নতুন দিশৰ সোৱাদ দিছে।

চতুৰ্থটো গল্পৰ শিৰোনাম ‘এটা চকৰি আৰু তিনিটা বঙ্গৰ সাধু’। চাৰিটা অনুচ্ছেদত বিভাজিত এই গল্পটোত ভাৰতবৰ্ষৰ বাণ্টীয় পতাকাক প্ৰতীক হিচাপে গ্ৰহণ কৰি বৃত্তান্ত গঠন কৰা হৈছে। তৃতীয় পুৰুষৰ সৰ্বজ্ঞ কথকে বাণ্টীয় পতাকাব তিনিটা বঙ্গৰ জৰিয়তে তিনিটা পৰিস্থিতি অৱতাৰণা কৰিছে গল্পটোত। এটা নিম্নবিভিন্ন পৰিয়ালৰ আৰ্থিক দুৰ্দশাৰ অৱস্থাটো তিনিটা বঙ্গত তিনিটা পৰিস্থিতিৰ জৰিয়তে উপস্থাপনৰ কৰা হৈছে। প্ৰতিটো বঙ্গৰ প্ৰসঙ্গত উপস্থাপিত হৈছে পৰিয়ালটোৰ দৈনন্দিন আৰ্থিক দুৰ্দশাৰ একোখনকৈ ছবি। অনুচ্ছেদত বিভাজিত হৈয়ো কিন্তু বৃত্তান্তত প্লটৰ সারলীল গতি বক্ষিত হৈছে। বাণ্টীয় পতাকাব তিনিটা বঙ্গৰ উপৰিও পতাকাব মাজত থকা অশোক চৰক্টোৰ প্ৰসঙ্গৰেও এটা অনুচ্ছেদ গঠিত হৈছে ‘এটা চকৰি অথবা এটা পাকচৰ্ক’ শিৰোনামেৰে। এই অনুচ্ছেদটোতে বৃত্তান্তৰ প্লটৰ শীৰ্ষদণ্ড প্ৰতিফলিত হৈছে। কিছুমান অনুক্ৰমিক পৰিস্থিতিক এক সারলীল প্লটৰ গাঁথনিবে বৃত্তান্ত নিৰ্মাণ হোৱা এই গল্পটোত অনুচ্ছেদ বিভাজিত আঙিকে গল্পৰ কলাগুণক সমৃদ্ধ কৰিছে।

পঞ্চম গল্পৰ শিৰোনাম ‘পংকিলতাৰ এদিন’। এই গল্পটোত আছেনটা অনুচ্ছেদ বিভাজন। বৃত্তান্তৰ প্ৰথম পুৰুষৰ কথকৰ এটা দিনৰ সময় অনুসৰি বিভাজিত হৈছে অনুচ্ছেদবোৰ। বৃত্তান্তৰ আৰম্ভণি ঘটিছে পুৱা ৬ বজাৰ পৰা কথকৰ দিনটো আৰম্ভ হোৱাৰ লগে লগে আৰু সেয়ে প্ৰথম অনুচ্ছেদৰ শিৱোনাম দিয়া হৈছে ‘বাতিপুৱা ৬-০০’। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী অনুচ্ছেদবোৰো একেদৰে কথকৰ দিনপঞ্জীৰ সময় অনুসৰি নামকৰণ কৰা হৈছে আৰু অনুচ্ছেদ বিভাজন কৰা হৈছে।

দিনপঞ্জী সদৃশ এই গল্পটোত কথকর বাতিপুরাব পৰা আৰস্ত হোৱা দিনটোত একোটা সময়ৰ ব্যৱধানত কিছুমান বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ ঘটনা ঘটিছে আৰু দিনটো শেষ হোৱাৰ পিছত মাজৰাতি সমগ্ৰ দিনটোৰ অভিজ্ঞতাবোৰ পৰ্যালোচনাৰ অন্তত কথকৰ এক সিদ্ধান্ত গ্ৰহণত বৃত্তান্তৰ সামৰণি পৰিছে। গল্পটোৰ প্ৰতিটো অনুচ্ছেদত ইটোৰ সৈতে সিটোৰ মিল নথকা কিছুমান ঘটনাৰ বিক্ষিপ্ত চিত্ৰায়ণ ঘটিছে যদিও সেই ঘটনা সমূহ এক উমেহতীয়া যোগসূত্ৰে বান্ধ খাই আছে। এটা ঘটনাৰ লগত আনটো ঘটনা সংযোজিত হৈ গল্পৰ প্লটেও বিশ্বাব লাভ কৰিছে। গল্পটোত প্ৰকাশ পাইছে দুৰ্নীতিত পোট গৈ থকা চৰকাৰী বিভাগসমূহত নিম্নবৰ্গৰ কিছুমান মানুহক দুৰ্নীতিৰ বোকাই স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰা এক সত্যতা। গল্পৰ কথকেই সেই নিম্নবৰ্গৰ চাকৰিয়ালজন। কথকৰ চাকৰিৰ সৈতে সংযোগ সূত্ৰে বান্ধ খাই থকা কিছুমান ঘটনা বিভিন্ন অনুচ্ছেদত উপস্থাপিত হৈ গল্পৰ শেষলৈকে ভাৱবস্তুৰ একমূৰী গতি বৰ্ক্ষিত হৈছে। দিনপঞ্জী অনুসৰি বিভাজিত অনুচ্ছেদ সমূহৰ বক্তব্যই গল্পটোৰ আঙিক কৌশলক ব্যতিক্ৰমী কৰি তুলিছে। আঙিকৰ এই সম্পৰ্কীক্ষা অসমীয়া চুটিগল্পৰ বাবে নতুন সংযোজন।

গতিকে উপৰোক্ত দহটা গল্পৰ আলোচনাৰ পৰা দেখা যায় যে দেৱৰত দাসৰ এই দহটা গল্পত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙিক প্ৰয়োগ হোৱা বাবে গল্পকেইটাৰ বৃত্তান্ত একো একোটা ছেদত বিভক্ত হৈছে আৰু ছেদসমূহক কিছুমান উপ-শিরোনামেৰেনামকৰণ কৰা হৈছে। গল্পকেইটাৰ গতানুগতিক কাহিনী-কথন পৰম্পৰাৰ বৰ্ক্ষিত হোৱা নাই। তাৰ কৰাৰ সুবিধা বাখিছে। গল্পৰ বৃত্তান্ত এনেদৰে গঠিত পৰিৱৰ্তে কিছুমান বিক্ষিপ্ত চিত্ৰৰ উপস্থাপন হৈছে আৰু এই চিত্ৰ সমূহৰ পৰা পাঠকে গল্পৰ বক্তব্য নিজাকৈ অনুধাৰন কৰাৰ সুবিধা বাখিছে। গল্পৰ বৃত্তান্ত এনেদৰে গঠিত হোৱাৰ ফলত গল্পৰ বিষয়বস্তুৱেও পাঠকক বসগঠণৰ ক্ষেত্ৰত নতুনত্বৰ সোৱাদ দিছে। তদুপৰি বৃত্তান্তৰ অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙিক প্ৰয়োগ হোৱা বাবে দুই এটা গল্পত প্লটৰ সাৰলীন গতিও গল্পকাৰে পৰিহাৰ কৰিছে। এইক্ষেত্ৰত গল্পকাৰে পাঠকক কিছুপৰিমাণে বোঢ়িক অনুশীলনৰে গল্পৰ বসগঠণৰ অৱকাশ বাখিছে।

৪.০ দেৱৰত দাসৰ গল্পত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙিক প্ৰয়োগৰ কাৰণ :

৪.১ উত্তৰ আধুনিকতাবাদী চিন্তা চেতনাৰ প্ৰভাৱ :

অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙিক প্ৰয়োগ কৰি দেৱৰত দাসে তেওঁৰ গল্পৰ বৃত্তান্তত যিথৰণে সমাজৰ কিছুমান বিক্ষিপ্ত পৰিস্থিতি উপস্থাপন কৰিছে ইয়াৰ আৰ্বত উত্তৰ আধুনিকতাবাদী চিন্তা-চেতনাবে প্ৰভাৱ বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি। উত্তৰ আধুনিকতাবাদৰ প্ৰধান সূত্ৰটোৱেই হৈছে যে মানুহৰ জীৱনত বা যিকোনো বিষয়ত এটা প্ৰধান ৰূপ, বক্তব্য বা সূত্ৰ নাথাকে। কোনো এজন মানুহ যেনেকৈ একেসমতে এজন শিক্ষক ঠিক তেনেকৈ তেওঁ এজন পিতৃ, এজন স্বামী অথবা এজন পুত্ৰ বাততোধিক পৰিচয়ৱেৰেও পৰিচিত হ'ব পাৰে। যি সময়ত তেওঁ যি দায়িত্ব পালন কৰে সেই সময়ত তেওঁৰ সেইটো পৰিচয়েই প্ৰধান। প্ৰত্যেকটো পৰিচয়তে তেওঁৰ স্বতন্ত্ৰতা আছে। (শইকীয়া ৮৭)। মানুহৰ জীৱনৰ প্ৰতিটো মুহূৰ্তৰ প্ৰতিটো ঘটনা আৰু প্ৰতিটো বিষয়েই স্বতন্ত্ৰ। এই স্বতন্ত্ৰতা প্ৰতিষ্ঠাৰ যোগেদি উত্তৰ আধুনিকতাবাদে যিকোনো

বিষয়ৰ আধিপত্য ভাণ্ডি দিছে আৰু এনেভাৱে জীৱনৰ আৰু সাহিত্য-শিল্পৰো প্ৰতিটো অংশ বা বিষয়ৰ স্বতন্ত্ৰতা আৰু গুৰুত্ব প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। (শইকীয়া ৮৮)। দেৱৱত দাসৰ অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগ হোৱা গল্পবোৰতো উত্তৰ আধুনিকতাবাদী চেতনাৰ পৰা উত্তুত দৃষ্টিভঙ্গীৰ স্বতন্ত্ৰতা পৰিলক্ষিত হৈছে। আলোচনাৰ বাবে নিৰ্বাচন কৰা দাসৰ গল্পকেইটাত অনুচ্ছেদ বিভাজনৰ দ্বাৰা একেটা স্বতন্ত্ৰ পৰিস্থিতি উপস্থাপিত হৈছে। কিছুমান বিকিঞ্চিত চিত্ৰ সমাহাৰেৰে কলাজ সদৃশ এক কলা সৃষ্টি হৈছে গল্পৰ দ্বাৰা।

উত্তৰ আধুনিকতাবাদী সাহিত্যৰ আন এক লক্ষণ হ'ল কাৰ্য-কাৰণ আধাৰিত কাহিনীৰ গতিৰ পৰা ফালৰি কাটি বিপৰীত মেৰুত অৱস্থান। উত্তৰ আধুনিকতাবাদী সাহিত্যিকে বিশ্বাস কৰে যে লেখকৰ চিন্তাৰ বাহিৰত যিহেতু কেনো সৰ্বজনপ্ৰাহ্য বাস্তৰ জগৎ নাই, সেয়ে তাক প্ৰতিফলন কৰিবলৈ বৰ্থা চেষ্টা কৰা অনুচ্ছিত। সেয়ে উত্তৰ আধুনিকতাবাদী সাহিত্যিকে কাহিনীক এক নিৰ্দিষ্ট গতি দিবলৈ নিবিচাবে। দেৱৱত দাসৰ নিৰ্বাচিত গল্পকেইটাতো উত্তৰ আধুনিকতাবাদৰ এই লক্ষণ পৰিস্থুত হৈছে। দাসৰ অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগ হোৱা নিৰ্বাচিত গল্পকেইটো গল্পতে কাহিনীৰ নিৰ্দিষ্ট গতি পাৰলৈ নাই। প্ৰতিটো গল্পটো কিছুমান স্বতন্ত্ৰ পৰিস্থিতিহে উপস্থাপন কৰা হৈছে। পথম পুৰুষৰ বা তৃতীয় পুৰুষৰ কথকৰ দ্বাৰা বৃত্তান্ত আগবঢ়ায়ো গল্পকাৰ কেতিয়াৰা কথকৰ সেতে একাকাৰ হৈ পাঠকক গল্পৰ সামৰণি নিজৰ বিবেচনারে গ্ৰহণ কৰিবলৈ আহ্বান জনাইছে।

৪.২ সমসাময়িক পটভূমি :

দেৱৱত দাসৰ গল্পত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগৰ আঁৰত সমসাময়িক পটভূমিয়েও ক্ৰিয়া কৰিছে বুলি ক'ব পাৰি। কাৰণ সাহিত্যাই সদায় সমাজৰ পটভূমিৰ প্ৰতিচ্ছবি বহন কৰে। সাহিত্যৰ বিষয়বস্তুগত দিশত যেনেকৈ সমসাময়িক বিভিন্ন বিষয় প্ৰতিফলিত হয় তেনেকৈ সাহিত্যৰ প্ৰকাশভঙ্গীতো তেনেকৈ সমসাময়িক পটভূমিয়ে প্ৰভাৱিত কৰে। সকলো কৃতি বা বচনাই বিভিন্ন সামাজিক প্ৰসংগৰ লগত জড়িত। চুটিগল্পৰ আঙ্গিকৰ ক্ষেত্ৰটো এই কথাই প্ৰযোজ্য। গল্পকাৰ এজনো যিহেতু এক বিশেষ সমাজৰ অঙ্গীভূত গতিকে চুটিগল্পৰ আঙ্গিকো নিৰ্ণয় কৰে সময়ে। দেৱৱত দাসৰ গল্পত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগৰ আঁৰতো সমসাময়িক সামাজিক পটভূমিয়ে ক্ৰিয়া কৰিছে। কাৰণ গল্পকাৰ দাস পালিত হৈছে সন্তোৱ দশকৰ ভাৰতবৰ্ষৰ বামপন্থী যুৱ-ছাত্ৰ আন্দেশনৰ বাতাবৰণত। এক তীক্ষ্ণ বাজনৈতিক মেজাজে তেওঁৰ লেখক সত্তাত ক্ৰিয়া কৰিছিল আৰু সেই বাজনৈতিক মনস্কতাই তেওঁৰ গল্পবোক ক্ষুবধাৰ কৰি তুলিছে। গল্পকথকতাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ কৰা পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাবোৰো তেওঁৰ এই বাজনৈতিক চেতনাৰে অংশ। (তামুলী ২২৫)। এই আলোচনাতো দেখা গৈছে যে অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগ হোৱা দহোটা গল্পই বহন কৰিছে বাজনৈতিক, সামাজিক, অৰ্থনৈতিকভাৱে অস্থিৰ এখন সমাজৰ একো একেটা জটিল সমস্যা। গল্পকেইটাত যিবোৰ চৰিত্ব বা পৰিঘটনা উন্মোচিত হৈছে সেইবোৰ সমসাময়িক সমাজে সৃষ্টি কৰা। চাৰিওফালৰ পৰা অৱক্ষয়িত আৰু হিংসা সন্ধাসে জৰীৰিত সমাজখনৰ ঘটনাবোৰ যেনেকৈ বহুমুখী গল্পকাৰেও

সেই ঘটনারলী বা চরিত্রের কার্যালীক হ্রদ ক্ষমত গল্পত তুলি ধরিছে। কোনো কৃত্রিমতা নোহোরাকৈ সমসাময়িক সমাজক হ্রদ ক্ষমত তুলি ধরাত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতির আঙ্গিক সহায়ক উঠিছে প্রায় আটাইকেইটা গল্পতে। গল্পকেইটাৰ অনুচ্ছেদসমূহত উপস্থাপিত একোটা স্বতন্ত্র পরিস্থিতিয়ে বাস্তৱ সত্যৰ হ্রদ চিৰায়ণ ঘাটাইছে। কোনো পূৰ্বপৰিকল্পনা নোহোরাকৈ যেনেকৈ সাম্প্রতিক সময়ত মানুহৰ জীৱনত কিছুমান জটিল সমস্যা সৃষ্টি হ'বলৈ ধৰিছে তেনেকৈ দাসৰ গল্পৰ বৃত্তান্তও অপৰিকল্পিত ঘটনারলীৰ দৰেই উপস্থাপিত হৈছে। গতিকে ক'ব পাৰি দেৱৰত দাসৰ সময়ৰ সমাজ যেনেকৈ জটিল, গল্পৰ গাঁথনিও তেনেকৈ জটিল হৈ পৰিছে।

৫.০ উপসংহাৰ :

‘অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক আৰু দেৱৰত দাসৰ গল্পত এই আঙ্গিকৰ প্ৰয়োগ’
শীৰ্ষক গবেষণা পত্ৰৰ বিষয় অধ্যয়নৰ পৰা কিছুমান সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পৰা গ'ল। সেই
সিদ্ধান্তসমূহ এনেধৰণৰ—

১. অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতি হ'ল অসমীয়া চুটিগল্পৰ আঙ্গিকৰ এক সম্পৰীক্ষা।
২. অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিকৰ গল্পত কেইবাটাও অংশ বা ছেদত বিভক্ত হৈ
বৃত্তান্ত গঠিত হয়।
৩. অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগ হোৱা দেৱৰত দাসৰ নিৰ্বাচিত গল্পকেইটাত
বৃত্তান্ত কেইবাটাও অনুচ্ছেদত বিভক্ত হৈয়ো গল্পৰ উপাদানৰোৰৰ মাজত সামঞ্জস্য
বৰ্ক্ষিত হৈছে।
৪. অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগ হোৱা আলোচিত গল্পকেইটাত পৰম্পৰাগত
এটি কাহিনীৰ পৰিৱৰ্তে কাহিনী সদৃশ এটি অবয়বহে পোৱা গৈছে।
৫. গল্পৰ বৃত্তান্ত অনুচ্ছেদত বিভজিত হোৱা বাবে বিষয় অনুসৰি কোনো কোনো গল্পত
প্লটৰ বিসংগতিও দেখা গ'ল।
৬. অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগ হোৱা গল্পকেইটাত বিভিন্ন অনুচ্ছেদত কিছুমান
বিক্ষিপ্ত পৰিস্থিতি উপস্থাপনৰ ফলত উক্ত গল্পসমূহত এক কলাজধৰী গুণ প্ৰতিফলিত
হৈছে।
৭. বৃত্তান্তৰ অনুচ্ছেদ বিভজনে নিৰ্বাচিত গল্পকেইটাৰ আঙ্গিক দিশক শিঙ্গসমৃদ্ধ কৰি তুলিছে।
৮. দেৱৰত দাসৰ নিৰ্বাচিত গল্পকেইটাত অনুচ্ছেদ বিভাজন বীতিৰ আঙ্গিক প্ৰয়োগ হোৱাৰ
কাৰণ হিচাপে উভৰ আধুনিক চিন্তা-চেতনা আৰু সমসাময়িক পটভূমিয়ে ক্ৰিয়া কৰিছে
বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি।
৯. বৃত্তান্তৰ অনুচ্ছেদ বিভজনৰ ফলত দাসৰ নিৰ্বাচিত গল্পকেইটাৰ বসগঠণত কোনোধৰণৰ
বাধা সৃষ্টি হোৱা নাই গতিকে এই বীতিৰ প্ৰয়োগ এক সফল সম্পৰীক্ষা হিচাপে অভিহিত
কৰিব পাৰি।

গ্রন্থপঞ্জী

অসমীয়া গ্রন্থ

তামুনী, গীতান্ত্রি। সাহিত্য আৰু সমালোচনা। গুৱাহাটী : আখবৰ প্ৰকাশ, ২০১৫। মুদ্ৰিত।

দন্ত, উদয় : চুটিগল্ল। গুৱাহাটী : ষষ্ঠডেণ্ট ষ্টৰচ, ১৯৯৫। মুদ্ৰিত।

দন্ত নেওগা, বিভা। নিবেদিতা বৰা সন্দিকৈ (সম্পা.)। সাহিত্যৰ স্বাদ বৈচিত্ৰ্য। ধেমাজি : অসম সাহিত্য সভাৰ সপ্ততিতম ধেমাজি অধিবেশন, ২০০৯। মুদ্ৰিত।

দাস, দেৱৱৰত। দেৱৱৰত দাস বচনা সমগ্ৰ। প্ৰথম খণ্ড। গুৱাহাটী : কথা, ২০১৫। মুদ্ৰিত।

দাস, শেণিত বিজয়। মুনীন বায়ন (সম্পা.)। হীৰেন গোহাঁই বচনাৱলী। প্ৰথম খণ্ড। গুৱাহাটী : কথা, ২০০৯। মুদ্ৰিত।

দেৱগোস্মামী, বঞ্জিত কুমাৰ। প্ৰবন্ধ। পৰিৱৰ্ধিত দিতৌয় সংস্কৰণ। গুৱাহাটী : লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল, ২০১৯। মুদ্ৰিত।

বৰুৱা, প্ৰহ্লাদ কুমাৰ। অসমীয়া চুটিগল্লৰ অধ্যয়ন। ডিইগড় : বনলতা, ১৯৯৫। মুদ্ৰিত।

বৰা, মহেন্দ্ৰ। সাহিত্য উপক্ৰমণিকা। গুৱাহাটী : ষষ্ঠডেণ্ট ষ্টৰচ, ১৯৯০। মুদ্ৰিত।

বৰা, অপূৰ্ব (সম্পা.)। অসমীয়া চুটিগল্ল : ঐতিহ্য আৰু বিৱৰণ। যোৰহাট : যোৰহাট কেন্দ্ৰীয় মহাবিদ্যালয় প্ৰকাশন কোষ, ২০১২। মুদ্ৰিত।

বৰুৱা, প্ৰদীপ কুমাৰ। আধুনিক অসমীয়া উপন্যাসৰ শিঙ্গৰীতি। যোৰহাট : বেদকষ্ঠ, ২০০৯। মুদ্ৰিত।

বৰগোঁহাই, মামণি গাঁগে (অনু.). সংযুতিবাদ, উত্তৰ-সংযুতিবাদ আৰু প্ৰাচ্য কাৰ্যতত্ত্ব। নতুন দিল্লী : সাহিত্য অকাডেমি, ২০১৫। মুদ্ৰিত।

বৰদলৈ, সতেন্দ্ৰ। পদ্ম হাজৰিকা (সম্পা.)। ক্ৰমিকাশত অসমীয়া চুটিগল্ল। গুৱাহাটী : কন্ধৰী প্ৰকাশন, ২০১৬। মুদ্ৰিত।

বেজবৰা, নীৰাজনা মহন্ত। সাহিত্যৰ সমাজতত্ত্ব সিদ্ধান্ত আৰু প্ৰয়োগ। ডিইগড় : বনলতা, ২০১১। মুদ্ৰিত।

ভট্টাচাৰ্য, পৰাগ কুমাৰ। সাহিত্য সংজ্ঞা আৰু আঙ্গিক। গুৱাহাটী : জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০০২। মুদ্ৰিত।

বাজখোৱা, অৰবিন্দ (সম্পা.)। অসমীয়া চুটিগল্লৰ গতি-প্ৰকৃতি। লখিমপুৰ : দন্ত প্ৰকাশন, ২০০৯। মুদ্ৰিত।

শইকীয়া, নগেন। সাহিত্যৰ বাদ বৈচিত্ৰ্য। ডিইগড় : কৌন্সভ প্ৰকাশন, ২০১০। মুদ্ৰিত।

ইংৰাজী গ্রন্থ

Hudson, William Henry. *An Introduction to the Study of Literature*. New Delhi : Kalyani Publishers, 1910

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 300-310

উনবিংশ শতিকার অসমীয়া আলোচনীত প্রকাশিত ভাষা সম্পর্কীয় গব্যুর অধ্যয়ন

ড° প্রণতি বৰুৱা

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ

বৰমা কলেজ, বৰমা

email: pranatibaruah90@gmail.com

সংক্ষিপ্তসাৰ

উনবিংশ-বিংশ শতিকাৰ সময়ছোৱা অসমৰ বৌদ্ধিক-সামাজিক ইতিহাসত অতি উল্লেখযোগ্য সময়। ১৮৪৬ চনত অৰুণোদয়ী প্ৰকাশ হোৱাৰেপৰা দেশে স্থানতা লাভ কৰা পৰ্যাপ্ত বিসমূহ অসমীয়া আলোচনী প্ৰকাশ হৈছিল সেই আলোচনী সমূহৰ পৰা স্বাধীনতা-পূৰ্বকালৰ ভাষিক-সাহিত্যিক-সামাজিক ইতিহাস সম্পৰ্কে জানিব পাৰি। বিশেষকৈ অসমীয়া ভাষা- সাহিত্যৰ চালুকীয়া অৱস্থাত নতুন নতুন বিষয়বস্তু আমদানি কৰি, ব্যাকবণ, অভিধানৰ ন-ন জ্ঞানেৰে মানুহৰ ভাষাজ্ঞান বৃদ্ধি কৰাৰ ক্ষেত্ৰত কেইখনমান আলোচনীয়ে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লৈছিল। সেয়েহে আলোচনীসমূহত প্ৰকাশিত ভাষা বিষয়ক গব্যুৰ প্ৰযোজন পূৰণ কৰিব পৰাকৈ এই গব্যুৰাজিয়ে কেনে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল তেনে দিশসমূহ বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰিবলৈ এই অধ্যয়ন কৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : অৰুণোদয়ী, আলোচনী, ভাষা

০.১ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

প্ৰস্তাৱিত গবেষণা-পত্ৰখনি প্ৰস্তুত কৰোঁতে উনবিংশ শতিকাত প্ৰকাশিত অসমীয়া আলোচনীসমূহৰ ভাষা বিষয়ক গব্যুৰাজিক অধ্যয়নৰ পৰিসৰত সামৰা হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত যিবোৰ

অসমীয়া আলোচনী ইতিমধ্যে একত্র বৃপ্ত সংকলিত হৈপ্রকাশ হৈছে আৰু যি কেইখন আলোচনীয়ে উনবিংশ শতকাত প্রতিনিধিত্বমূলক ভূমিকা লৈছিল সেই সংকলন সমূহৰ ভিত্তিত আমাৰ অধ্যয়ন কৰ্ম আগবঢ়োৱা হৈছে। এই সমূহৰ ভিতৰত অৰুণোদয়, আসাম-বন্ধু, মৌ, জোনাকী আলোচনীৰ সংকলনসমূহ অধ্যয়নৰ পৰিসৰত আন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।

০.২ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আৰু প্ৰয়োজনীয়তা :

একোখন আলোচনীৰ মাজেদি সমসাময়িক সমাজৰ চিন্তা-চেতনা প্ৰকাশিত হয়। আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসৰ লগত বিভিন্ন সময়ত প্ৰকাশ লাভ কৰা অসমীয়া ভাষাৰ আলোচনী সমূহৰ সম্পর্ক আছে। অৰুণোদয় কে আৰম্ভ কৰি পৰৱৰ্তী সময়ত প্ৰকাশিত অসমীয়া আলোচনীসমূহে অসমীয়া ভাষাৰ সম্পৰ্কত আৰিহনা যোগাই আহিছে। দেখা যায় যে, স্বাধীনতা পুৰ্বকালত প্ৰকাশিত অসমীয়া আলোচনীসমূহৰ নেখনিৰাজিয়ে সুষ্ঠি কৰা বাতাবণে পাঠকৰ মানসিকতা, বৰ্চিবৰ্তন কৰাৰ সমান্তৰালভাৱে জাতিটোৱ প্ৰতি দায়িত্ববোধ জগাই তুলিবলৈ সক্ষম হৈছিল। সেয়ে, অসমৰ ভাৰিক- পৰিৱেশ সম্পর্কে অধ্যয়ন কৰাৰ ক্ষেত্ৰত উনবিংশ শতকাৰ আলোচনীসমূহত প্ৰকাশিত ভাষা বিষয়ক গদ্যৰাজিৰ গুৰুত্ব আছে।

অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া আলোচনীসমূহত প্ৰকাশিত ভাষা বিষয়ক গদ্যৰাজি নিশ্চিত ভাৱে প্ৰধান সমন তড়পৰি এই গদ্যৰাজি অধ্যয়নে সমসাময়িক প্ৰেক্ষাপটত সিৰোৱৰ প্রাসঙ্গিকতা বা প্ৰয়োজনীয়তা সম্পর্কে এখন ছবি দাঙি থৰিব পাৰে। এনেধৰণৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি উনবিংশ শতকাৰ অসমীয়া আলোচনীত প্ৰকাশিত ভাষা সম্পৰ্কীয় গদ্যৰ অধ্যয়ন শীৰ্ষক প্ৰস্তুতিৰ গৱেষণা-পত্ৰখনি প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

০.৪ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

উনবিংশ শতকাত প্ৰকাশিত অসমীয়া আলোচনীসমূহৰ যিবোৰ বৰ্তমানলৈকে একত্র বৃপ্ত পুনৰ সংকলন সম্পাদনা কৰা হৈছে, সেই সংকলন সমূহ প্ৰস্তাৱিত গৱেষণা-পত্ৰখনিত মুখ্য উৎস হিচাপে গ্ৰহণ কৰা হৈছে। গতিকে গৱেষণা-কৰ্মৰ প্ৰথম পৰ্যায়ত একত্ৰ বৃপ্ত পুনৰ সংকলন-সম্পাদিত আলোচনী সমূহৰপৰা তথ্য আহৰণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত সমীক্ষাত্মক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে। দ্বিতীয়তে, আলোচনী সমূহৰ প্ৰকাশৰ ইতিহাস আৰু সমকালীন সমাজৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ভাষা বিষয়ক গদ্যৰাজিৰ প্রাসঙ্গিকতা সম্পৰ্কে বিশ্লেষণ কৰোঁতে ঐতিহাসিক আৰু বিষয়-বৈচিত্ৰ অনুসৰি শ্ৰেণীবিভাগ কৰি অধ্যয়ন কৰোঁতে বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

১.০ উনবিংশ শতকাৰ অসমীয়া আলোচনীত প্ৰকাশিত ভাষা সম্পৰ্কীয় গদ্য :

অসমীয়া আলোচনীৰ ইতিহাসত উনবিংশ শতকাৰ সময়ছোৱা আছিল উন্মোচন পৰ্ব। শ্ৰীষ্টান ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে অসমৰ মাটিত ভৱিদি মিছনেৰী লোকসকলে প্ৰথমতে ভাষাৰ সমস্যাত পৰিবহিল। এই আমেৰিকান মিছনেৰীসকলৰ অসম আগমন আৰু শ্ৰীষ্ট ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ লগত অসমীয়া আলোচনীৰ আৰম্ভণিৰ ঘটনা জড়িত হৈ আছে। কিয়নো অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথমখন আলোচনী অৰুণোদয় ১৮৪৬ চনত আমেৰিকান মিছনেৰীসকলৰ প্ৰচেষ্টাতেই জন্ম লাভ কৰিছিল। অৰুণোদয়কে ধৰি ইয়াৰ পৰৱৰ্তী সময়ত অসমীয়া ভাষাত যিসমূহ আলোচনী প্ৰকাশ হৈ আহিছে উক্ত আলোচনীসমূহত প্ৰকাশিত অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কীয় গদ্যৰাজিক বিষয় অনুযায়ী তলত আলোচনা কৰা হ'ল—

১.১ অৰুণোদয়ত প্ৰকাশিত ভাষা বিষয়ক গদ্য :

অসমৰ প্ৰথমখন সংবাদপত্ৰ তথা আলোচনী অৰুণোদয়ৰ প্ৰথম সংখ্যাতে আলোচনীখনৰ উদ্দেশ্য

সম্পর্কে উল্লেখ আছিল এইদৰে- “THE ORUNODOI” A monthly Paper, devoted to Religion, Science and General Intelligence.” মূলতঃ শ্বেষ ধর্ম প্রচার, বিজ্ঞান, শিক্ষা আৰু তাৰ লগে লগে নতুন ধ্যান ধাৰণাবে অসমীয়া মানুহৰ জ্ঞানৰ প্ৰসাৰ কৰাত আলোচনীখনে প্ৰথম আৰস্থাৰ পৰাই গুৰুত্ব দিছিল। আলোচনীখনৰ উদ্দেশ্যত পোনপটীয়াকৈ ভাষা-সাহিত্য বা সংস্কৃতিৰ কথা উল্লেখ নাথাকিলেও অসমৰ ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত আলোচনীখনে বিশেষ ভূমিকা পালন কৰিছিল।

১.১.১ অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস সম্পর্কীয় :

অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস সম্পর্কে অৱনোদ্দৃষ্টি প্ৰকাশিত এটি প্ৰবন্ধ হ'ল “আচমিয়া ভাষা” (On the Assamese Language) কলিকতাৰ পৰামৰ্শ পত্ৰিকা ‘এজন আচমিয়া লোকে’ লিখি পঠিওৱা এই লেখাটি ১৮৫৪ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী সংখ্যাত প্ৰকাশ পাইছিল। ইয়াত লেখকে অসমীয়া ভাষাৰ মূল সম্পর্কে আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে সংস্কৃত ভাষা সম্পর্কে ব্যক্ত কৰিছে। দেৱভাষা হিচাপে পৰিগণিত সংস্কৃত ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ মূল। লেখকৰ মতে, অসমীয়াকে আদি কৰি বঙালী, উৰিয়া আদি ভাষাও সংস্কৃত মূলৰে। গতিকে, যি সকল লোকে অসমীয়া ভাষা বঙালী ভাষাৰ পৰা ওলোৱা বুলি ক'ব খোজে তেওঁলোকক লেখকে ইয়াৰ কাৰণ স্পষ্টকৈ বুজাই দিছে। লগতে অসমীয়া ভাষাৰ সৈতে মিল থকা বঙালী আৰু উৰিয়া ভাষাৰ শব্দ কিছুমানৰ সাদৃশ্য উদাহৰণসহ দেখুৱাই সকলোৱোৰেই যে সংস্কৃত ঠাণ্ডৰে হয় আৰু সেই কাৰণতে আটাইৰে মাজত মিল আছে তাকো ব্যক্ত কৰিছে।

একেদৰে অসমীয়া ভাষা যে সংস্কৃত মূলীয় সেই সম্পর্কে আলোচনা থকা আন এটা লেখা হ'ল ১৮৫৪ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত প্ৰকাশিত ‘আচমিয়া আৰু বঙালী ভাষাৰ কথোপথন’। এই লেখাটিতো অসমীয়া ভাষা যে বঙালীৰ অপৰ্যাপ্ত নহয়—সেই কথা উল্লেখ আছে। ‘আচমিয়া-বঙালী দুই একে মাকৰ সন্তান, তেওঁবিলাক দুইৰো সংক্ষিপ্ত মাক’— বোলা কথাবাবে অসমীয়া বঙালী দুয়োটা ভাষাৰে মূল যে সংস্কৃত সেই কথা স্পষ্ট কৰিছে।

উল্লেখনীয় যে, উনবিংশ শতিকাৰ সমাজ ব্যৱহৃত অসমৰ শিক্ষিত ছাত্ৰ মানেই বঙালী লোকসকলক অনুকৰণ কৰাৰ এক প্ৰণালৈত হ'লৈ গা কৰি উৰ্চিলি। অসমৰ সমাজ-জীৱনৰ এই বঙালী ভাষা-পীতিক পৰোক্ষভাৱে হ'লৈও আচুতীয়া কৰি অসমীয়া ভাষা যে বঙালী ভাষাৰ অপৰ্যাপ্ত নহয়, সেই সত্য প্ৰতিষ্ঠা কৰাত এই লেখা দুটিৰ ভূমিকা গুৰুত্বপূৰ্ণ আছিল।

১.১.২ ব্যৱহাৰিক ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰয়োগ সম্পৰ্কীয় :

অসমৰ সৰ্বসাধাৰণ মানুহৰ মাজত শ্বেষ ধৰ্মৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিবলৈ মিছনেৰীসকলে মাত্ৰভাষাৰ জৰিয়তে প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ বিস্তাৰ ঘটাৰলৈ চেষ্টা কৰিছিল। তেওঁলোকে অনুভৱ কৰিছিল যে অসমত অসমীয়া ভাষা যেতিয়ালৈকে স্কুল-আদালতত ব্যৱহাৰ নহ'ব, তেতিয়ালৈকে তেওঁলোকো ধৰ্ম প্ৰচাৰত সফল হ'ব নোৱাৰিব। মিছনেৰীসকলৰ এই সম্পৰ্কীয় ভাষিক চেতনাৰ সমানে অসমৰ গুণাভিবাম বৰুৱা, আনন্দবাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভূমিকাও আছিল গুৰুত্বপূৰ্ণ। কিয়নো মিছনেৰীসকলৰ অসমীয়া ভাষা প্ৰেমৰ আঁৰত আছিল এক বহুৎ উদ্দেশ্য। অন্যহাতে, গুণাভিবাম বৰুৱাৰ আৰু ঢেকিয়াল ফুকনৰ অন্তৰত আছিল প্ৰবল জাতীয়তাবাদী চিন্তাৰ আবেগ। গুণাভিবাম বৰুৱাৰ অসমীয়া ভাষাৰ পতি থকা ভাষিক চেতনাৰ উমান পোৱা যায় ‘কলিকতা নগৰত থকা তোমালোকৰ বন্ধু এজন আচমিয়া লোক’—ৰ চিঠিকেই ইথনৰ জৰিয়তে। গুণাভিবাম বৰুৱাই উচ্চ শিক্ষা লাভৰ অৰ্থে কলিকতাত থাকি শিক্ষিত

বঙ্গলী লোকসকলের নিজ ভাষা-সংস্কৃতির সংরক্ষণ আৰু ভাষার প্রতি থকা দায়িত্বোধ প্রত্যক্ষ কৰিছিল। লগতে সেই সময়ত বঙ্গলীসকলে শিক্ষার মাধ্যম হিচাপেও বঙ্গলা ভাষাৰ ব্যৱহাৰত অধিক গুৰুত্ব দিছিল। বঙ্গলী সকলেৰ এনেধৰণৰ ভাষা-প্ৰাতিয়ে অসমৰ ডেকা গুণাভিবামক নিশ্চয়কৈ প্ৰভাৱিত কৰিছিল। ইয়াৰ উমান পোৱা যায় ১৮৫৩ চনৰ মে' মাহত প্ৰকাশিত চিঠিখনৰ মাজত—

“বঙ্গলী লোকসকলে আপোনাৰ দেসৰ উপকাৰলৈন নানা ভাসা পহি, নানা বিধ
পুথি বচি, বঙ্গলী ভাসাক সুআনি কৰিবলৈ পৰম জতন কৰাত ক্ৰমে ক্ৰমে সভ্যতা
বাৰ্হিব লাগিচে।... দেসৰ ভাসা
জেনোকে বিধি হৈ আটাইবে আদৰনীয় হব, তালৈ জতন কৰা।”

[মহেশ্বৰ নেওগ, (সম্পা) ‘অৰোদাই’]

পৃ.৯৫০]

গুণাভিবাম বৰুৱাই অসমীয়া ভাষা অসমৰ সকলো ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ হোৱাটো বিচাৰিছিল। সেয়ে কলিকতাৰ পৰা পঠোৱা প্ৰত্যেকখন চিঠিতে অসমীয়া ভাষা পুঁঁৎ প্ৰতিষ্ঠা, অসমীয়া ভাষাত পুথি প্ৰণয়ন, অসমীয়া শব্দভাগৰ নতুন নতুন শব্দৰে চহকী কৰা কথাবোৰত গুৰুত্ব দিয়া পৰিলক্ষিত হয়। একেদেবে জি.ৰ. নামেৰে গুণাভিবাম বৰুৱাই ১৮৫৬ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ আৰু বৃদ্ধিৰ সপক্ষত এটি প্ৰবন্ধ লিখিছিল। ‘অসম দেসৰ উপকাৰ’ নামৰ এই প্ৰবন্ধটিতো বৰুৱাই অসমৰ সামাজিক অগঞ্জিত ভাষাটোৰ ভূমিকাৰ প্ৰসঙ্গ অৱতাৰণা কৰিছে। লগতে অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰখন বহল কৰাৰ কথাও এই লেখাটিত পোৱা যায়। অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা আন কিছুমান লেখা হ'ল—‘মাতৃভাষা’ (১৮৬১, ফেব্ৰুৱাৰী), ‘দেসৰ ভাসা ন জনাৰ ফল’ (১৮৫৫, জুন), ‘ইংৰাজি বিদ্যা জনাৰ ফল’ (১৮৫৫, নবেষ্বৰ), ‘অচমিয়া ভাসা’ (১৮৫৫, ডিচেম্বৰ), ‘দেস ভাসাৰ কথা’ (১৮৫৫, ডিচেম্বৰ), ‘অসমিয়া ভাসাৰ কথা’ (১৮৫৬, মাৰ্চ), ‘মাত্ৰি ভাসাৰ সম্ভি’ (১৮৫৭, মাৰ্চ), ‘এখন পত্ৰ আৰু তাৰ উন্নৰ’ (১৮৫৮, মে), ‘ইংৰাজি বিদ্যা জনাৰ ফল’ (১৮৫৫, নবেষ্বৰ) ইত্যাদি।

অৰোদাইত প্ৰকাশিত উক্ত প্ৰবন্ধৰাজিত অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত অধিক গুৰুত্ব দিয়া পৰিলক্ষিত হয়। ‘অসমিয়া ভাসাৰ কথা’ শীৰ্ষকত ‘সিৱসাগৰ আচাম দেস হিঁতেসিনি সভা’ৰ সম্পাদক পূৰ্ণানন্দ ডেকা বৰুৱাই অসমীয়া ভাষাৰ পুনৰ মৰ্যাদাৰ কথা স্পষ্টভাৱে বৰ্ণনা কৰিছে। অসমৰ স্কুল-অফিচ-আদালতত চৰকাৰে বঙ্গলী ভাষা প্ৰচলন কৰাৰ ফলত উনবিংশ শতকাৰ সেই সময়ছোৱাত অসমৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা আগবঢ়িৰ পৰা নাছিল। আচলতে নিজ মাতৃভাষাত এজন ছাত্ৰীয়ান সোনকালে বিষয় এটা আয়ত কৰিব পাৰে, আন ভাষাত নোৱাৰে। সেই সময়ছোৱাত আদালতৰ বিচাৰ কাৰ্য, বাজকীয় কাম-কাজ সকলোৰোৱতে বঙ্গলী ভাষা যোগাযোগৰ মাধ্যম হৈ থকাৰ কাৰণতে কোনো কামে সুচাৰুলৈপে পালন কৰিব পৰা নাছিল। এনেৰোৰ অসুবিধাৰ বাবেই সভাৰ সম্পাদক পূৰ্ণানন্দ ডেকা বৰুৱাই অসমৰ স্কুল কাছাৰী সকলোতে অসমীয়া ভাষাক মাতৃভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰাত গুৰুত্ব দিছিল।

অসমীয়া ভাষা প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত অৰোদাইৰ সম্পাদকৰ ভূমিকা গুৰুত্বপূৰ্ণ আছিল। ১৮৫৮ চনৰ মে' মাহৰ সংখ্যাত ‘এখন পত্ৰ আৰু তাৰ উন্নৰ’ শীৰ্ষক এটি লেখা প্ৰকাশ হৈছিল। ইয়াত এজন বিদ্যালয় এৰা ছাত্ৰীয়া অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰৰ প্ৰসঙ্গত এখনি চিঠি লিখিছিল। চিঠিখনত তেখেতে সংস্কৃত, বঙ্গলী ভাষাৰ সংমিশ্ৰণ কৰি কথিত ভাষাত কথাখিনি লিখিছিল। সম্পাদকে এই চিঠিখনৰ

ভাষা প্রয়োগের দিশটোক সমালোচনা করি ভাষা ব্যবহারের ক্ষেত্রে ভবিষ্যতে সচেতন হ'বলে আহ্বান জনাইছে। গতিকে, সম্পাদকের এনে ধরণের সচেতন পদক্ষেপ ভাষা প্রয়োগের ক্ষেত্রে আদরণীয়।

ইয়ার উপরি অবস্থানে পাতত আনন্দবাম টেকিয়াল ফুকনৰ ইংৰাজী-অসমীয়া অভিধানখনৰ আৰ্হ প্ৰকাশ হোৱা দেখা যায়। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ সংকটময় অবস্থাত পাঠকৰ ইতিবাচক সমালোচনাৰ বাবে আৰ্হ হিচাপে অভিধানখন আলোচনীৰ পাতত প্ৰকাশ কৰাটো সম্পাদকের এক সঠিক পদক্ষেপ বুলিব পাৰি।

১.২ আসাম-বন্ধুত প্ৰকাশিত ভাষা বিষয়ক গদ্য :

১৮৮৫ খ্রীঃত প্ৰকাশিত ৰায়বাহাদুৰ গুণভিবাম বৰুৱাৰ সম্পাদনাত প্ৰকাশিত আসাম-বন্ধুখনেই হ'ল অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম মাহেকীয়া সাহিত্য আলোচনী। মাৰ্ত চৈধ্যটা সংখ্যা প্ৰকাশ হৈ বন্ধ হোৱা আলোচনীখনৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য আছিল সাধাৰণ জনৰ মনোৰঞ্জন আৰু জজন-চৰ্চা। তাৰ লগে লগে সাহিত্য, বিজ্ঞান আৰু শিল্প সমষ্টিও আলোচনীখনে গুৰুত্ব দিব বুলি প্ৰথমতে উল্লেখ কৰিছিল।

সাহিত্য, বিজ্ঞান আৰু শিল্প সমষ্টিয়া আলোচনাৰ অৰ্থে আঞ্চলিক কৰা ‘আসাম-বন্ধু’সম্পর্কে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই এইদৰে হৈছে—‘আসাম-বন্ধু’ও অসমত অসমীয়া মাহেকীয়া কাকতৰ প্ৰথম পথ-প্ৰদৰ্শক আৰু সি অসম আৰু অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰকৃত বন্ধুৰাপে দেখা দিছিল।... অসমীয়া ভাষাত সকলো অসমীয়াৰ মনোৰঞ্জন কৰি সুলভিত, সৰল, বসান, অৰ্থচ ওখ শাৰীৰ গদ্য বচনা যে হৈ পাৰে, এইটো “আসাম-নিউচ” আৰু “আসাম-বন্ধু” রেই প্ৰথমতে দেখুৱালে। (মোৰ জীৱন সৌৱৰণ ৬৬)

১.২.১ ভাষা বিষয়ক :

কোনো জাতিৰ প্ৰকৃত পৰিচয় পাললৈ হ'লে সেই জাতিৰ ভাষা চহকী হ'ব লাগিব। বিশেষকৈ যি জাতিৰ লোকে নিজ মাতৃভাষা আৰু সেই ভাষাত সাহিত্য চৰ্চা নকৰে তেনে জাতিৰ ভাষা অতি সোনকালে ধৰংসৰ গৰাহত পৰাৰ আশংকা থাকে। আলোচনীখনে জাতিৰ উন্নতিৰ কল্পে প্ৰথমৰেপৰা ভাষা সম্পর্কে আলোচনা কৰাৰ কথা ব্যক্ত কৰিছিল।

আলোচনীখনৰ প্ৰথম ভাগ দিতীয় সংখ্যাত ‘ভাষা’ শীৰ্ষক এটি প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ হৈছিল। ইয়াত ভাষা কি, ইয়াৰ সৃষ্টি কেনেকৈ হ'ল, ইয়াৰ প্ৰয়োজনীয়তা আদি দিশসমূহ বৰ্ণনা কৰা হৈছে। ইয়াৰ জৰিয়তে ভাষা যে এটা জাতিৰ পৰিচয় সেই কথা আসাম-বন্ধুৰে প্ৰথম অবস্থাতে অনুভৱ কৰিছিল বুলি বুজিৰ পাৰি।

অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস বিচাৰৰ ক্ষেত্রত আসাম-বন্ধুৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লোৱা পৰিলক্ষিত হয়। আলোচনীখনত প্ৰকাশিত ‘অসমীয়া ভাষা বুৰঞ্জী’ নামৰ প্ৰবন্ধটিত অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস সম্পর্কে পদ্ধতিগত বৰ্ণনা পোৱা যায়। দিতীয় খণ্ডৰ প্ৰথম- দিতীয় সংখ্যাত প্ৰকাশিত এই প্ৰবন্ধটিৰ জৰিয়তে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীন কালৰ স্বৰূপ কেনেধৰণৰ আছিল আৰু সংস্কৃত মূলীয় অসমীয়া ভাষাক শংকৰদেৱ-মাধৱদেৱে বৈষ্ণৱ যুগত কিদৰে সাহিত্য চৰ্চাৰ মাজেৰে নতুন ৰূপ দিলে তাৰ আভাস পোৱা যায়। শংকৰদেৱ-মাধৱদেৱে সৃষ্টি কৰা নাট- গীত সমূহৰপৰা আৰস্ত কৰি পৰৱৰ্তী বৈষ্ণৱ কবিসকলে বচনা কৰা সাহিত্য ৰাজিক লেখকে এই প্ৰবন্ধত ‘আসামৰ ভাষাৰ প্ৰথম যুগ’ বুলি অভিহিত কৰিছে। দিতীয়তে, কাকত-পত্ৰ, বুৰঞ্জী, তামৰ ফলি, লিপি আদিত ব্যৱহৃত ভাষাৰ কোনো কোনো অংশ, পোড়া-কাকত আদিৰ ভাষাক ‘অসমীয়া ভাষাৰ দিতীয় যুগ’ বুলি অভিহিত কৰিছে। তৃতীয়তে, অসমলৈ ইংৰাজসকল অহাৰ পৰৱৰ্তী সময়ত স্কুল-কাছৰীৰপৰা বঙালী ভাষা আঁতৰ কৰি মিছনেৰীসকলৰ অহোপুৰুষ চেষ্টাত কিদৰে অসমীয়া ভাষাইনতুন ৰূপ লাভ কৰিলৈ এই কথা ব্যক্ত

করিছে। লেখকে এই প্রবন্ধতে অসমীয়া ভাষার ঠাইত বঙালী ভাষার প্রচলনৰ সংবাদটি বৰ গুৰুত্ব সহকাৰে বিশ্঳েষণ কৰি দেখুৱাইছে—

“সেই সময়ত আমাৰ দেশৰ বাজকীয় কৰ্মচাৰি মাত্ৰেই অধিকাংশ বঙালী আছিল। অসমীয়া ভাষাৰ দ্বাৰা যে বাজকীয় কাকত পত্ৰ সকলো লেখা হ'ব পাৰিব এনেটো সদেহ হ'ল। ‘বোৰ্ড অব ৰেবনু’ ‘সদৰ আদালত’ৰ পৰা যি কাকত পত্ৰ আহে সিও বঙালীৰ উদ্বৃত্তি। সাতে সোতেৰেব বঙালী ভাষাইয়ে এই দেশৰ চালিত আৰু আৱশ্যকীয় ভাষা সেইটো ঠাৰৰ হ'ল। আৰু সেই কাৰণেই বঙালী ভাষা প্রচলিত হ'ল। গৰ্বণ্মেন্টৰ পৰা যি ইঙ্গুল স্থাপিত হ'ল তাত বঙালী ভাষাৰ পুথী চলিল। প্ৰথম শিক্ষা, নীতি কথা, জ্ঞানোদয় প্ৰভৃতি পাঠ্য পুস্তক হ'ল। ইঙ্গুল, কথাৰীত বঙালী চলিল।... অসমীয়া মানুহেও বঙালী ভাষাকে উচ্চ ভাষা বুলি দ্বীকাৰ কৰি ললে”।

[নগেন শইকীয়া (সম্পা), ‘আসাম বন্ধু’ পৃ.৪৬৩]

পৰৱৰ্তী সময়ত অসমৰ স্কুল, কার্য্যালয় সকলোতে ক্ৰমায়ে অসমীয়া ভাষাই গা কৰি উঠাৰ সময়খিনিক এই প্রবন্ধত লিখকে চৈতন্য যুগ’ বুলি অভিহিত কৰিছে। লগতে অসমৰ জনসাধাৰণৰ ঠেক মানসিকতাক সলনি কৰি নতুন চিন্তাৰে আগবঢ়ি ওলাই আহিবলৈ আহান জনাই কৈছে যে,—

“ এতিয়া চৈতন্য যুগ মনৰ চিন্তা কাৰ্য্যালয়ে আনা। জাতি যেনে সম্পত্তি জাতীয় ভাষাও তেনে সম্পত্তি। আমাৰ ভাষা শদীয়াৰপৰা মানাহ নদীলৈ। বজা আৰু বাজ কৰ্মচাৰীলৈ নহয়। কোনো এখন নগৰ বা এজন বা দুজন বিখ্যাত লোকৰ ভাষা আমাৰ ভাষা নহয়।”

[নগেন শইকীয়া, (সম্পা) ‘আসাম বন্ধু’ পৃ.৪৬৬]

অসমীয়া ভাষাৰ শব্দভাষ্টৰৰ ক্ষেত্ৰতো এই প্রবন্ধত লেখকে এক উদাৰনৈতিক মনোভাৱ পোষণ কৰা দেখা যায়। ইয়াৰ উদাহৰণ প্ৰবন্ধটিৰ শেষৰফালে পোৱা যায় এইদৰে ‘আমাৰ দেশটো যেনেদৰে নানা দেশৰ লোক আহি আমাৰ লগত মিহলি হৈছে আমি যেনেকেই বিদেশীৰ পৰিচছড় আৰু আহাৰ ব্যৱহাৰ লৈছো সেইধৰণে আমি বিদেশী শব্দৰোৱে গ্ৰহণ কৰিছো’ গতিকেই ভাষাৰ বাবে পুষ্টি সাধনৰ বিষয়। একেধৰণৰ উদাৰনৈতিক মনোভাৱ পথম খণ্ড নৰম সংখ্যাৰ ‘আমালোক’ শীৰ্ষকতো দেখা যায়। নন, মহস্ত নামৰ লিখকজনে ‘আমালোক’ শব্দটো অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ নহয় বুলি দিয়া যুক্তিটো সম্পাদকে শেষৰফালে খণ্ড কৰিছে। লগতে সম্পাদক গুণাভিবাম বৰৰাই এনেধৰণৰ নতুন শব্দৰ ব্যৱহাৰ অসমীয়া ভাষাৰ শব্দভাষ্টৰৰ ক্ষেত্ৰত উন্নতি আৰু পৰিৱৰ্তনৰ চিন বুলিহে ব্যক্ত কৰিছে।

১.৩ মৌত প্ৰকাশিত ভাষা বিষয়ক গদ্যঃ

অসমৱৰপৰা প্ৰকাশিত অসমীয়া আলোচনীসমূহৰ ভিতৰত মৌতালোচনী আছিল লেখত ল'বলগীয়া। ১৮৮৬ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহৰপৰা ১৮৮৭ চনৰ মাৰ্চ মাহলৈ কেৱল মা৤ চাৰিটা সংখ্যা প্ৰকাশ হৈয়েই মৌতালোচনীখন বন্ধ হয়। আলোচনীখনৰ সম্পাদক হৰনাৰায়ণ বৰা নামতহে আছিল। কাগজ চৰনাৰাবাৰ সকলো আৰ্থিক দায়িত্ব বহন কৰিছিল বলিনাৰায়ণ বৰাই। আলোচনীখনৰ প্রায় সকলোৰোৱা প্ৰবন্ধ বচনা কৰিছিল বলিনাৰায়ণ বৰাই। (মৌতু ভূমিকা, ২)।

উল্লেখযোগ্য যে, মৌত পূৰ্বৰত্তী অসমৱৰপৰা প্ৰকাশিত অসমীয়া আলোচনী অৰনোদাই আসাম-বন্ধুৰ দৰে মৌত নিৰ্দিষ্ট কোনো উদ্দেশ্যৰ উল্লেখ পোৱা নাযায়। সেয়ে হ'লেও প্ৰকাশিত বচনাৰাজিৰ ভিত্তিত ক'ব পাৰি, অসমৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা, সামাজিক, বাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক প্ৰসঙ্গ, স্বী স্বাধীনতা

আদি বিষয়বস্তুরে মৌত স্থান লাভ করিছিল।

মৌত প্রকাশিত কাহিনীবিযুক্ত গদ্যরাজি অধ্যয়ন করিলে ভাষা বিষয়ক পোনপটীয়া কোনো ধরণের বচনা গোরা নায়ার।

১.৪ জোনাকীত প্রকাশিত ভাষা বিষয়ক গদ্য :

উনবিংশ শতিকাত অসমৰ যিসকল ছাত্রই উচ্চ শিক্ষা লাভৰ বাবে কলিকতালৈ গৈছিল, তেওঁলোকে কলিকতাৰ জাতীয় জাগৰণ ওচৰপৰা প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা, চন্দ্ৰকুমাৰ আগৱৰালা, হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী, কনকলাল বৰুৱা, বৰাকান্ত বৰকাকতি, বেণুধৰ বাজখোৱা, পদ্মনাথ গোহাপ্ৰিবৰুৱা, সত্যনাথ বৰা ইত্যাদি অসমৰ প্ৰবাসী ছাত্ৰসকলে ইংৰাজী সাহিত্য আৰু বাংলা সাহিত্য অধ্যয়ন কৰি অসমৰ হেৰুৱা ঐতিহ্য, ভাষা-সাহিত্য সংস্কৃতিৰ সম্পর্কত নতুনকৈ ভৰাৰ এক পথ দেখিবলৈ পাইছিল। যাৰ ফলস্বৰূপে ১৮৮৮ চনত ছাত্ৰসকল লগ হৈ ‘অসমীয়া ভাষা উন্নতি সাধিনী সভা’ নামৰ এটি অনুষ্ঠানৰ জন্ম দিয়ে। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যক নতুন নতুন বিষয়বস্তুৰে চহৰী কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰে গঢ় লৈ উঠা এই অনুষ্ঠানৰ মুখ্যপত্ৰ হিচাপে জোনাকীনামৰ এখন সাহিত্য আলোচনীৰ জন্ম হয়। ১৮৮৯ চনত কলিকতাৰপৰা প্রকাশ পোৱা জোনাকীৰ প্ৰথম সম্পাদক আছিল চন্দ্ৰকুমাৰ গুপ্ত (আগৱৰালা)।

অসমীয়া আলোচনীৰ ইতিহাসত জোনাকী আলোচনীৰ ভূমিকা অন্যতম। জোনাকী আলোচনীৰ পৰৱৰ্তী সময়ত প্রকাশিত আন আলোচনীসমূহতকৈ জোনাকীতি প্রকাশিত বিষয়বস্তুৰ নিৰ্বাচন পৃথক আছিল। আধুনিক অসমীয়া মানুহৰ বৌদ্ধিক আৰু সৃষ্টিশীল মনটোক জোনাকীয়ে নতুন ৰূপত প্রকাশ কৰিবলৈ এখন মঝে নিৰ্মাণ কৰি দিছিল। বিশেষকৈ অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যক বিশ্ব দৰবাৰত নতুন বিষয়বস্তুৰে প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ অসমৰ প্ৰবসুৱা ছাত্ৰসকলে আহোপুৰুষাৰ্থ চেষ্টা কৰিছিল। সেয়ে জোনাকী আলোচনীৰ মাধ্যমেৰে অসমৰ আধুনিক মনৰ ছাত্ৰসকলৰ মনত যি ভাষা-ভিত্তিক জাতীয় চেতনা জাগৰত হৈছিল সেয়া ভাষা-সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত চৰুগামীয়া হৈৰেল।

অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ প্ৰথম আলোচনী অৱনোদ্দৈতথা আমেৰিকান মিছনেৰীসকলে আৰণ্ট কৰা ভাৰ্যিক জাতীয় চেতনা জোনাকী আলোচনীৰ মাজেৰে সুন্দৰ হয়। অসমীয়া ভাষাক মৰ্যাদাপূৰ্ণ আসন্নত বহুওৱা, ভাষাৰ শুন্দৰ ব্যাকৰণগত ৰূপ প্ৰতিষ্ঠা কৰা আলোচনীখনৰ এক মুখ্য উদ্দেশ্য আছিল। আলোচনীখনৰ প্ৰথম ভাগ প্ৰথম সংখ্যাত প্রকাশিত ‘আভুকথা’ত উল্লেখ থকা অনুসৰি ‘ভাষালৈ আমাৰ বিশেষ চৰু থাকিব’ বাক্যশাৰীতে আলোচনীখনৰ ভাষাৰ প্ৰতি থকা দায়বদ্ধতা পৰিস্ফুট হয়। এই উদ্দেশ্য অনুসৰিয়েই আলোচনীখনে প্ৰথম সংখ্যাৰপৰাই ভাষা কেন্দ্ৰিক আলোচনা প্রকাশ কৰিছিল।

১.৪.১ অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ সম্পর্কীয় :

অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ সামগ্ৰিক উন্নতি কলিকতাত গঢ় লৈ উঠা ‘অসমীয়া ভাষা উন্নতি সাধিনী সভা’ৰ দ্বিতীয় বাৰ্ষিক অধিবেশনত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে অসমীয়া ভাষা সম্পর্কত এলানি বজ্জ্বল প্ৰদান কৰিছিল। গোস্বামীয়ে সভাত পাঠ কৰা উক্ত বজ্জ্বলানি জোনাকী আলোচনীত তৃতীয় বছৰ প্ৰথম সংখ্যাৰপৰা চতুৰ্থ আৰু সপ্তম সংখ্যা বাদ দি ধাৰাৰাহিক ভাৱে প্ৰকাশ হৈছিল। অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত এই বচনাখনিৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা আছে। কিয়নো ইয়াত গোস্বামীয়ে অসমীয়া ভাষাৰ উৎস সম্পর্কে ক'বলৈ গৈ তথ্যসমূহ আৰু যুক্তিপূৰ্ণভাৱে দেখুৱাইছে যে অসমীয়া ভাষা আহোমসকলৰ ভাষাৰপৰা ওলোৱা ভাষাৰ নহয় আৰু বঙালী ভাষাৰপৰা ওলোৱা ঠালো নহয়। তেওঁতোৰ মতে, আহোমসকল অসমলৈ ইংৰাজী তেৰ শতিকাৰ শেহ ভাগত আছিল।

কিন্তু তাৰ বহুত দিনৰ আগৰপৰাই অসমত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন আছিল। নথান ব্ৰাউনে অসমীয়া ভাষাৰ শব্দাবলীত উল্লেখ কৰা আৰু হিউৱেন চাঙৰ ভ্ৰমণ বৃত্তান্তত উল্লেখ থকা অসমীয়া ভাষা সম্পর্কীয় মন্তব্যসমূহৰ লগত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে নিজৰ মতৰ সামঞ্জস্য বাখি অসমীয়া ভাষা আৰ্য্য ভাষাৰ বৰ্ণান্তৰ বুলি ব্যক্ত কৰিছে। গোস্বামীৰ মতে, আৰ্য্যসকলৰ ভাষা আছিল সংস্কৃত আৰু সংস্কৃতেই অসমীয়া ভাষাৰ মূল।

অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীক হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে এই বজ্ঞতালানিৰ দিতীয় খণ্ডত তিনিটা যুগত ভাগ কৰি দেখুৱাইছে। প্ৰথম ভাগত অসমীয়া ভাষা উৎপত্তিৰ পৰা শংকৰদেৱৰ জন্মলৈকে, দ্বিতীয় ভাগত শংকৰদেৱৰ জন্মৰপৰা ইংৰাজে অসম দেশ লোৱালৈকে আৰু তৃতীয় ভাগত ইংৰাজ বাজত্বপৰা তদন্তন্তু সময়লৈকে। হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ এই বক্তব্যতে অসমীয়া ভাষাই সময়ৰ লগে লগে কিদৰে পৰিৱৰ্তিত বৰ্ণ লাভ কৰি সমকালীন অৱস্থা পাইছিলহি আৰু অসমীয়া ভাষাৰ দুৰৱস্থাৰ কাৰণ সমূহৰ কথাও আলোচনা কৰা দেখা যায়। হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ সমানে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ অন্যতম বিশিষ্ট বজ্ঞ লক্ষ্মীনাথ বেজৰৰবাই 'আ.ভা.উ.সা. সভাৰ অধিবেশনত পাঠ কৰা বজ্ঞতালানিও জোনাকীৰ্ণ পাতত পঞ্চম বছৰ চতুৰ্থ সংখ্যাৰ পৰা ধাৰাৰাহিকভাৱে প্ৰকাশ হৈছিল। বেজৰৰবাই 'অসমীয়া ভাষা' শীৰ্ষক বজ্ঞতাটিত গোনপথমতেই অসমীয়া ভাষা যে বঙ্গলী ভাষাৰ অপভ্ৰংশ নহয় এই কথা ব্যক্ত কৰিছে। উল্লেখযোগ্য যে, মেই সময়ত অসমীয়া ভাষাৰ সৈতে বঙ্গলী ভাষাৰ সাদৃশ্যৰ প্ৰতি লক্ষ্য বাখি বসন্দেশৰ কিছু লোকে অসমীয়া ভাষাটো তেওঁলোকৰ ভাষাৰ অপভ্ৰংশ বৰ্ণ বুলি ক'ব খুজিছিল। আনহেনালাগে অসমৰো এচাম আহিত চিন্তাকাৰী ব্যক্তিয়ে অসমত অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰৰ পোষকতা কৰা নাছিল। বেজৰৰবাই তেওঁতেৰ বজ্ঞতাত সেয়েতে এনে আহিত চিন্তাৰ ব্যক্তিসকলক সমালোচনা কৰি যুক্তিৰ্গতভাৱে অসমীয়া ভাষাৰ স্থতন্ত্রা সম্পর্কত নিজস্ব মত আগবঢ়াইছে। এই ক্ষেত্ৰত বেজৰৰবাই সমকালীন চৰকাৰখনৰ কাৰ্য্যকলাপকোৱা সমালোচনা কৰিবলৈ কুঠাবোধ কৰা নাছিল। 'আসাম গবৰ্ণমেণ্টৰ বঙ্গলী ভাষাৰ ওপৰত অশেষ মমতা' বুলি কৈ বেজৰৰবাই চৰকাৰৰ ভূমিকাক ইতিকিং কৰা পৰিলক্ষিত হয়।

নিজ মাতৃভাষাৰ উন্নতিৰ কল্পে বেজৰৰবাই সমকালীন কোনো ধৰণৰ আক্ৰমণলৈ নিজেও অক্ষেপ কৰা নাছিল আৰু আন অসমীয়াকোৱা নকৰিবলৈ আহ্বান জনাইছিল। ইয়াৰ উদাহৰণ এই বজ্ঞতাটিতে স্পষ্ট বৰ্ণত প্ৰতিফলিত হয়। বেজৰৰবাই উপলক্ষি কৰিছিল যে অসমীয়া ভাষা অসমত উন্নতিৰ জখলাত বগাবলৈ হ'লে যুৱশক্তি কৰ্মোদ্যমেৰে আগবঢ়াতি আহিব লাগিব। সেয়ে তেওঁতে 'অসমৰ শিক্ষিত ভাই' বন্ধুসকলক উৎসাহ দি ভাষাৰ হকে কাম কৰিবলৈ আহ্বান জনাই কৈছে—

“অসমীয়া শিক্ষিত ভাই, যেয়ে যিহকে কওক, মেইবিলাক কথালৈ আওকান কৰি আহা আমি
অসমীয়া সাহিত্যৰ ভাষাৰ উন্নতিৰ অৰ্থে দিনে বাতিয়ে পৰিশ্ৰামকৰি কিতাপ লেখোঁ, কাকতত
সাৰৰা প্ৰবন্ধ লেখোঁ, সভাত অসমীয়া ভাষাৰ বচনা পাঠ কৰোঁ, অসমীয়াৰে বজ্ঞতা দিবলৈ
শিকোইঁক, ইংৰাজী আদি ভাষাৰপৰা ভাল ভাল সাৰৰা পুঁথি আমাৰ ভাষালৈ ভাঙ্গি আমাৰ ভাষা
শকত আবত কৰোইঁক।” [‘জোনাকী’ (একত্র সংকলন), পৃ.৬১২]

বেজৰৰবাই উক্ত বজ্ঞতালানিত ভাষা কি বা ভাষাৰ ব্যৱহাৰ সম্পর্কতো অভিমত ব্যক্ত কৰিছে। উল্লেখনীয় যে, অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কীয় তৃতীয় বজ্ঞতাটিত অসমীয়া ভাষাক বঙ্গলী ভাষাৰ অপভ্ৰংশ বুলি লিখা সমসাময়িক বাতৰি কাকতত প্ৰকাশিত লিখনিৰাজিক বেজৰৰবাই ব্যঙ্গ কৰি প্ৰত্যন্তৰ আগবঢ়াইছিল।

জোনাকীৰ্তিৰ পঞ্চম ভাগ সপ্তম সংখ্যাত প্ৰকাশিত বেজবৰুৱাৰ তৃতীয় বন্ধুত্বাটিত ১৮৯৫চনৰ ২৭
এপ্ৰিলৰ 'টাইমস'-অব-আসাম'ত এচ. ই. পি. মহাশয়ে লিখা এটি দীঘল প্ৰবন্ধৰ সমালোচনা পোৱা যায়।
প্ৰবন্ধটিত লিখকে অসমীয়া ভাষাৰ আৰু বঙালী ভাষাৰ সম্পর্কৰ যি অভিমত আগবঢ়াইছে তাক ব্যঙ্গ কৰি
বেজবৰুৱাই লিখকক শুইথকা 'বিপ্ৰ-ভান-উইকোলৰ বৰককায়েক' বুলি অভিহিত কৰিছে।

১.৪.২ অভিধান-ব্যাকৰণ আৰু আখৰ-জোঁটনি বিষয়ক :

অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তিৰ উপৰি অসমীয়া ভাষাৰ অভিধান প্ৰণয়ন, ব্যাকৰণ বচনা আৰু আখৰ
জোঁটনি সম্পর্কতো জোনাকীৰ্তিৰ পাতত আলোচনা পৰিলক্ষিত হয়। আখৰ-জোঁটনিৰ ক্ষেত্ৰত জোনাকীৰ্তি
বেছিভাগ প্ৰবন্ধ লিখিছিল লম্বোদৰ বৰাই। বৰাই জোনাকীৰ্তিৰ দ্বিতীয় ভাগ নৱম সংখ্যা, একাদশ-দ্বাদশ সংখ্যা,
তৃতীয় ভাগ প্ৰথম, দ্বিতীয়, চতুর্থ ভাগ প্ৰথম, পঞ্চম, ষষ্ঠ, নৰম, একাদশ-দ্বাদশ সংখ্যাত ধাৰাৰাহিকভাৱে
'অসমীয়া ভাষাৰ আখৰ-যোঁটনি' নামেৰে প্ৰবন্ধ লিখিছিল। অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণগত নীতি-নিয়ম,
বানান-ৰীতি, উচ্চাৰণৰ শুদ্ধতা, শব্দৰ মূল বিচাৰ আদি বিষয়সমূহ এই প্ৰবন্ধৰাজিত আলোকপাত
কৰা দৃষ্টিগোচৰ হয়। আলোচনাখনৰ তৃতীয় ভাগ দ্বিতীয় সংখ্যাত বৰাই অসমীয়া ভাষাৰ আখৰ
যোঁটনিৰ ক্ষেত্ৰত থকা চাৰিটা দোষ আলোচনা কৰিছে। তেখেতৰ মতে এই দোষসমূহ হৈছে ক্ৰমে,
প্ৰথমতে শব্দৰ মূল হেৰুওৱা, দ্বিতীয়তে, আন ভাষাৰ শব্দৰ ঠিক উচ্চাৰণ প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰা,
তৃতীয়তে, অৰ্থ বুজাত হোৱা ভুল আৰু চতুৰ্থতে, আনেক দিন ধৰি একেধৰণে লিখি আহা। প্ৰকৃততে
অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত কোনো ধৰণৰ নিয়মাৰলী নথকাৰ ফলাফল এনেধৰণৰ দোষৰোৰ
হোৱা বুলি লিখকে ব্যক্ত কৰিছে লম্বোদৰ বৰাই চতুর্থ ভাগ প্ৰথম সংখ্যাত প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধটিত ভাষাৰ
নিয়মাৰলী প্ৰসঙ্গত সেয়ে কৈছে—

"ভাষাৰপৰা ব্যাকৰণ হয়, ব্যাকৰণৰপৰা ভাষা নহয়। অসমীয়া ব্যাকৰণ অসমীয়া ভাষাৰ
তলতীয়া। অসমীয়া ভাষা চাইহে অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু আখৰ-যোঁটনি হ'ব লাগে"।

[‘জোনাকী’ (একত্ৰ সংকলন), প. ৪১৯]

প্ৰত্যেক ভাষাৰ আখৰ যোঁটনি আৰু শব্দৰ উচ্চাৰণৰ মাজত এক সমৰুদ্ধ আছে। লম্বোদৰ
বৰাই এই কথা উপলক্ষি কৰি অসমীয়া ভাষাৰ আখৰ যোঁটনি উজু কৰা, অশুদ্ধ আখৰ-যোঁটনি
আঁতৰাই কিছুমান নতুন নিয়ম কৰা, মানুহৰ মানসিকতাত সোমাই থকা ভাষা সম্পৰ্কীয় সন্দেহ
দূৰ কৰা-ইত্যাদি উদ্দেশ্যে আগত ৰাখি অসমীয়া স্বৰ্বৰ্ণমালাৰ উচ্চাৰণসমূহ উদাহৰণসহ
আলোচনা কৰিছে। এই ক্ষেত্ৰত তেখেতে উচ্চাৰণ, মূল আৰু আহি-এই তিনিটাক প্ৰধান উপায়
হিচাপে গ্ৰহণ কৰা পৰিলক্ষিত হয়।

অসমীয়া ভাষাৰ আখৰ-যোঁটনি সম্পৰ্কত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাইও তেখেতৰ 'অসমীয়া
ভাষা' শীৰ্ষক বন্ধুত্বালানিত আলোচনা কৰিছিল। বেজবৰুৱাই অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিৰ কল্পে
যি সমূহ সমাধান সূত্ৰ আগবঢ়াইছিল সেইবোৰৰ ভিতৰত অসমৰ পুৰণি পুঁথিৰোৰ পুনৰ ছপাই
সৰ্বসাধাৰণৰ ওচৰ চপোৱা, বিদেশী ভাষাৰ কিতাপ অসমীয়া ভাষালৈ অনুবাদ কৰা, প্ৰয়োজন
অনুসৰি বিদেশী ভাষাৰ শব্দ গ্ৰহণ কৰি শব্দভাণ্ডৰ চহকী কৰা, অসমৰ পঢ়াশালিত অসমীয়া
ভাষাৰ কিতাপ পঢ়ালুন কৰা, বাতৰি কাকত, আলোচনী আদিত মাত্ৰভাষাত প্ৰবন্ধ- পাতি লিখা,
সৰ্বসাধাৰণ লোকৰ বোধগম্য হোৱাকৈ নাটক, উপন্যাস, গল্প লিখা, বন্ধুত্বানুষ্ঠান আৰু চিঠি-
পত্ৰত অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰা ইত্যাদি আছিল উল্লেখনীয়। বেজবৰুৱাই এই ক্ষেত্ৰত যি

সকল লোকে অসমীয়া ভাষাত অভিধান ব্যাকবণ্ড অভাব আৰু আখৰ যোঁটনিৰ সমস্যাৰ কথা
দোহাৰে তেওঁলোকক এই চিন্তাৰপৰা দূৰত থাকিবলৈ কৈছে। কাৰণ বেজৰৰূৱাৰ মতে—

‘অভিধান-ব্যাকবণ্ড ভাষাৰ লেমটোহে, ভাষা অভিধান-ব্যাকবণ্ড লেমটোনহয়।’

[‘জোনাকী’, (একত্র সংকলন), পঃ ৭০১]

সমসাময়িক অসমৰ সমাজখনত অসমীয়া ভাষাক লৈ চলি থকা ভাস্তু ধাৰণা, ভাষাটো
ব্যৰহাৰ ক্ষেত্ৰত মানুহৰ মানসিক অনীহা আদি দিশসমূহৰ অৱসান ঘটোৱাৰ প্ৰচেষ্টা জোনাকীত
প্ৰকাশিত ভাষা বিষয়ক উক্ত প্ৰবন্ধৰাজিত পৰিদৃষ্ট হয়। এটা ভাষাক জীৱিত ৰূপত বাখিবলৈ
হ'লে সেই ভাষা কোৱা মানুহখিনিয়ে ভাষাটোক শুন্দ ৰূপত ব্যৰহাৰ কৰিব লাগিব। লগতে
ভাষাটোক জীয়াই বাখিবলৈ ভাষাৰ উন্নতি হকে কাম কৰিব লাগিব। জোনাকী আলোচনীয়ে
অসমীয়া ভাষাক অসমত শুন্দ ৰূপত পুনঃ প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত যি ভূমিকা লৈছিল বা ল'বলৈ
বিচাৰিছিল আলোচনীখনৰ প্ৰথম ভাগ প্ৰথম সংখ্যাত প্ৰকাশিত কমলাকান্ত ভট্টাচাৰ্যৰ ‘জাতীয়
উন্নতি’ আৰু পঞ্চম সংখ্যাত প্ৰকাশিত ‘অসমীয়াৰ উন্নতি’ শীৰ্ষক দুয়োটা প্ৰবন্ধতে ব্যক্ত কৰিছিল।
ভট্টাচাৰ্যৰ মতে, জাতিৰ উন্নতিৰ বাবে লাগতিয়াল বিষয়াবোৱাৰ আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে
জাতীয় ভাষাৰ উন্নতি কৰিব লাগিব আৰু সকলো অসমীয়াই অসমীয়া ভাষাৰ হকে কাম
কৰিবলৈ আগবঢ়ি যাব লাগিব।

অসমীয়া ভাষা শুন্দ ৰূপত ব্যৰহাৰ কৰিবৰ বাবে, অসমৰপৰা ভাষা বিষয়ক সকলো
ধৰণৰ সমস্যা দুৰীকৰণৰ বাবে ‘জোনাকী’ৰ পাতত প্ৰকাশিত ভাষা সম্পর্কীয় উক্ত প্ৰবন্ধৰাজিব
ভূমিকা গুৰুত্বপূৰ্ণ।

২.০ উপসংহাৰ :

‘উনবিংশ শতিকাৰ অসমীয়া আলোচনীত প্ৰকাশিত ভাষা সম্পৰ্কীয় গদ্যৰ অধ্যয়ন’
শীৰ্ষক বিষয়টি অধ্যয়ন কৰি তলৰ সিদ্ধান্তসমূহত উপনীত হ'ব পাৰি —

(ক) অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত আৰ্থিক অসমীয়া ভাষাৰ উৎস কি, অসমীয়া

ভাষা বঙ্গলী ভাষাৰ অপৰ্যাপ্ত যে নহয়, ই এটা স্বতন্ত্ৰ ভাষা-এই কথা প্ৰতিষ্ঠা কৰাত
উনবিংশ শতিকাৰ আলোচনীসমূহে বলিষ্ঠ পদক্ষেপ লোৱা পৰিলক্ষিত হয়।

(খ) মাত্ৰভাষাৰ মাজেৰে জাতীয় সাহিত্য উন্নতি কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ‘অৱনোদনী’ৰ ভূমিকা
লক্ষণীয়। অসমৰ স্কুল-আদালতত অসমীয়া ভাষা ব্যৰহাৰ নহৈ বাঙ্গলী ভাষাৰ প্ৰচলন
হোৱাৰ ফলত মিছনেৰী লোকসকল ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট সমস্যাৰ সৃষ্টি হৈছিল।
গতিকে, তেওঁলোকে অসমৰ স্কুল, আদালত আদি সকলো কৰ্মক্ষেত্ৰতে অসমীয়া
ভাষা ব্যৰহাৰ কৰাত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। উদ্দেশ্যপূৰ্ণ হলেও এই পদক্ষেপে
অসমীয়া ভাষা পুনৰুদ্ধাৰৰ ক্ষেত্ৰত ইতিবাচক ভূমিকা লৈছিল।

(গ) অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকবণ্ডগত শুদ্ধতা, আখৰ-জোঁটনি, উচ্চাৰণ আদিৰ ক্ষেত্ৰত সততে
হৈ থকা ভুগবোৰ শুধৰণি কৰাৰ ক্ষেত্ৰত উনবিংশ শতিকাৰ আলোচনী কেইখনে
গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লৈছিল।

সহায়ক গ্রন্থপঞ্জী

মুখ্য উৎস

গোবালী, বসন্তকুমাৰ (সংগ্রহ ও সম্পা.)। অৰুণোদয় (অসম্পূর্ণ বছৰ আৰু সংখ্যা) ঘোৰাহট : অসম সাহিত্য সভা, ২০১৮। মুদ্রিত।

নেওগ, মহেশ্বৰ (সংক. আৰু পুনঃ সম্পা.)। অৰুণোদয়। গুৱাহাটী : অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০০৮। মুদ্রিত।
বৰুৱা, বিৰিধিকুমাৰ (সংক.)। অৰুণোদয়ৰ ধলফলট। কিৰণ প্ৰকাশন, দেমাজি দ্বিতীয় প্ৰকাশ - ৮ মাৰ্চ, ২০০৮।
মুদ্রিত।

শইকীয়া, অক্ষণজ্যোতি। অৰুণোদয় (নিবাচিত সংকলন)। নগাঁও : ক্ৰান্তিকাল প্ৰকাশন, ২০০২। মুদ্রিত।

শইকীয়া, নগেন (সম্পা.)। আসম-বন্ধু। গুৱাহাটী : অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০০৩। মুদ্রিত।

———। জোনাকী। ঘোৰাহট : অসম সাহিত্য সভা, ২০০১। মুদ্রিত।

শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (সম্পা.) মৌ। গুৱাহাটী : অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ১৯৮০। মুদ্রিত।

গৌণ উৎস :

অসমীয়া :

ঠাকুৰীয়া, বামল। সাহিত্য বিচাৰ। গুৱাহাটী : বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০১১। মুদ্রিত।

তাত্ত্বিকদৰ, নন্দ। সম্বাদপত্ৰৰ ৰদ্দ কাঁচলিত অসমীয়া সাহিত্য। বৰুৱা এজেঞ্চি, গুৱাহাটী, অসম, ১৯৭৫
দলৈ, হৰিনাথ শৰ্ম্মা। অসমীয়া গদ্য-সাহিত্যৰ গতিপথ। নলবাৰী : পদাপিয়া লাইব্ৰেৰী শাস্তিপুৰ, ২০০৯। মুদ্রিত।
নেওগ, মহেশ্বৰ। অসমীয়া সাহিত্যৰ কল্পবেৰখ। গুৱাহাটী : চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০০০। মুদ্রিত।

বৰপূজাৰী, মহেন্দ্ৰ। বেজবৰুৱা, গোহাপ্রিয়বৰুৱা আৰু সমকালীন অসমৰ সমাজ-জীৱন। নাহৰকটীয়া : চিৰলেখা
প্ৰকাশন, ২০০৭। মুদ্রিত।

বৰা, জয়ন্তকুমাৰ। সাহিত্যৰ নানা দিশ। গুৱাহাটী : বাণী মন্দিৰ, ২০১০। মুদ্রিত।

বেজবৰুৱা, লক্ষ্মীনাথ। মোৰ জীৱন সোৱৰণ। ডিঝেগড় : বনলতা, ১৯৯৮। মুদ্রিত।

শইকীয়া, নগেন। অৰুণোদয়ৰ পৰা জোনাকীলো। ডিঝেগড় : কৌষ্টভ প্ৰকাশন, ২০১৪। মুদ্রিত।

———। উনবিংশ শতিকাৰ পোহৰত আধুনিক অসমীয়া সাহিত্য। ডিঝেগড় : কৌষ্টভ প্ৰকাশন, ২০১৪। মুদ্রিত।

ইংৰাজী গ্রন্থ :

Saikia, Nagen. *Background of Modern Assamese Literature*. Guwahati : Omsons Publications, 1988. Print.

Sampriti
Vol.-VIII, Issue-I, March 2022
ISSN : 2454-3837
Pages: 311-318

Assamese and Mishing Definitives: A Comparative Study

Dr. Khirapada Dutta

*Department of English, Madhabdev University
email-khirapada@gmail.com*

Dr. Dipak Das

*Department of Assamese, Madhabdev University
email-dipak2007d@rediffmail.com*

Abstract

In some languages, different affixes are used to point out various animate, inanimate things and abstract ideas definitely. These affixes can be termed as definitives. Definitives are also found in almost all Tibeto-Burman languages of Assam. The Mishing language of Assam belongs to the Tibeto-Burman branch of Sino-Tibetan language family. In Assamese, a large variety of both singular as well as plural definitives are found, while in case of Mishing, the variety is comparatively limited. This paper makes an attempt to do a comparative study of Assamese and Mishing definitives.

Keywords: suffixes, definiteness, singular, plural, non-Aryan influences

1. Introduction

Assam is the homeland of different tribes and all tribes have their own mother tongues. But when a person from a particular linguistic community of Assam has to communicate with someone outside his/her community, he/she usually uses Assamese. Thus, almost all tribal people of Assam are more or less bilingual. Though Assamese is an Indo-Aryan language, it is surrounded by different non-Aryan languages. As the result,

both Assamese as well as different non-Aryan languages are influenced by one another. Assamese, as a small island in the midst of the sea of the non-Aryan languages possesses some features which are rare in other languages of the same family.

2. Objectives

This paper attempts to explore various features of Assamese and Mishing definitives and to do a comparative study of these two.

3. Methodology

This research study is based on the analysis of the language data as used by the native speakers of the Assamese and the Mishing languages of Assam. A few grammar books are also consulted as secondary source of the study.

4. Definitives

Definites can be defined as the affixes which are used to point out various animate, inanimate things and abstract ideas definitely. A definitive may be used with nouns, adjectives, numerals and with some pronouns. It is termed in different ways by different linguists. For example, Nathan Brown calls it ‘generic affix’, Hemchandra Barua and Debananda Bharali call it ‘article’, Satyanath Borah calls it ‘a special type of suffix’; Giridhar Sharma terms it as ‘suffix’ or ‘definitive suffix’, Kaliram Medhi calls it ‘particle’, and Banikanta Kakati mentions it as ‘enclitic definitives’. While in his work- *Structure of Assamese*, Golokchandra Goswami, uses the term ‘definitives’ to refer to these suffixes and classifies them into two distinct divisions. Depending upon whether the definitives are used to refer to singular or plural referents, they can be divided into two divisions- singular and plural.

4.1. Assamese Definitives

Though the Assamese language originates from Sanskrit, in the process of its formation and development various non-Aryan elements have become a part of the language. Different non-Aryan influences are felt in the morphological system of Assamese. Among them definitives is important one. Definitives which are used for day-to-day Assamese communication are mentioned below-

4.1.1. Assamese Singular Definitives

Singular definitives are those definitives, which give a singular meaning to the word to which it is attached. Lots of singular definitives are found in Assamese. Some examples of this type of definitives are given below-

Table-1

Definitives	Context of Occurrence	Illustrative Example
<i>-zvn</i>	human male, respect/polite	<i>lbra-zvn</i> <i>pās-zvn</i> boy-def. num-def. 'the boy' 'the five (boys)'
<i>-z̄ni</i>	human female, lack of respect	<i>suyali-z̄ni</i> <i>tini-z̄ni</i> girl-def. num-def. 'the girl' 'the four(girls)'
	non-human female	<i>kauri-z̄ni</i> <i>gai-z̄ni</i> crow-def. cow-def. 'the crow' 'the cow'
<i>-to</i>	inanimate, non-human male	<i>golpv-to</i> <i>ḡora-to</i> story-def. horse-def. 'the story' 'the horse'
	human male(impolite)	<i>manuh-to</i> <i>sor-to</i> man-def. thief-def. 'the man' 'the thief'
<i>-dal</i>	inanimate (round, long etc.)	<i>lat̄i-dal</i> <i>bāh-dal</i> stick-def. bamboo-def. 'the stick' 'the bamboo'
	animate	<i>hāp-dal</i> <i>k̄su-dal</i> snake-def. earthworm-def. 'the snake' 'the earthworm'
	human pejorative sense	<i>manuh-dal</i> <i>pagvl-dal</i> man-def. mad-def. 'the man' 'the mad'
<i>-k̄vn</i>	inanimate, covering a large dimension,	<i>sotal-k̄vn</i> <i>n̄i-k̄vn</i> courtyard-def. river-def. 'the courtyard' 'the river'
<i>-k̄̄ni</i>	inanimate, something dear	<i>hija-k̄̄ni</i> <i>sit̄i- k̄̄ni</i> heart-def. letter-def. 'the heart' 'the letter'
<i>-gpraki</i>	human, respectable	<i>hikk̄pk-gpraki</i> <i>matri-gpraki</i> teacher-def. mother-def. 'the teacher' 'the mother'
<i>-topa/topi</i>	inanimate, little amount of liquid	<i>pani-topa</i> <i>sah-topa</i> <i>pani-tupi</i> <i>sah-tupi</i> water-def. tea-def. 'a little water' 'a little tea'
<i>-pat</i>	inanimate, long and flat	<i>bpt̄a-pat</i> <i>k̄r-pat</i> oar-def. arrow-def. 'the oar' 'the arrow'
	inanimate, derogative	<i>lbra-pat</i> <i>souyali-pat</i> boy-def. girl-def. 'the boy' 'the girl'

4.1.2. Assamese Plural Definitives

The plural definitives give plurality as well as definiteness to the referent. The point can be further illustrated with the help of following examples-

<i>lora-bor</i>	<i>g̪vpr-vlo</i>	<i>gol</i>
boy-pldef.	home-dat.	go-past
‘The boys have gone home’		

In the above sentence, the word ‘*lora-bor*’ not only refers to ‘many boys’, but it also means that the boys referred here are somehow known to the speaker. Therefore, this type of definitives which add a plurality as well as definiteness to the referent can be termed as plural definitives. In Assamese, plural definitives like *-bor*, *-bilak*, *-hvkvpl*, *-h̪t*, *-lok*, *-mpk̄a* are commonly used. A few examples of Assamese plural definitives are given below in tabular form-

Table-2

Definitives	Context of Occurrence	Illustrative Example	
<i>-bor</i>	animate, inanimate, abstract	<i>manuh-bor</i>	<i>m̪vrm̪-bor</i>
		man-pldef.	love-pldef.
		‘the men’	‘the love’
<i>-bilak</i>	animate, inanimate, abstract	<i>lora-bilak</i>	<i>kitap bilak</i>
		boy-pldef.	book-pldef.
<i>-lok</i>	human,with pronoun, respectable	<i>eō-lok</i>	<i>teō-lok</i>
		this-pldef.	that-pldef.
		‘these people’	‘those people’
<i>-hvkvpl</i>	human,respectable	<i>b̪vkvpl-hvkvpl</i>	<i>ai-hvkvpl</i>
		devotees-pldef.	mother-pldef.
<i>-h̪t</i>	human,closeness	‘the devotees’	‘the motherly women’
		<i>lora-h̪t</i>	<i>i-h̪t</i>
		boy-pldef.	this-pldef.
		‘the boys’	‘these people’
<i>-mpk̄a</i>	human,referring to animal(to scold) animate,inanimate- disgusting sense, dislikeness	<i>g̪vru-h̪t</i>	<i>gad̪p-h̪t</i>
		cow-pldef.	donkey-pldef.
		‘you fools’	‘you fools’
<i>-mpk̄a</i>	animate,inanimate- disgusting sense, dislikeness	<i>suuqali-mpk̄a</i>	<i>b̪at-mpk̄a</i>
		girl-pldef.	‘rice-pldef.
		‘the girls’	‘the rices’

4.1.3. Features of Assamese Definitives

In comparison to the singular definitives, the use of plural definitives in Assamese is limited. The singular definitives can be added with noun, adjective, numeral and with all variations of some pronouns, while the plural definitives are not used with the numerals. With a few exceptions, all singular definitives can be used with all animate and inanimate things to define the size, shape, type, sex, manner of the referent. When added to a word indicating person, it may refer to respect, love, closeness, derogation. Discussing the features of singular definitives, G. C. Goswami mentions that the singular definitives always convey some additional sense

“whether an object referred to is big or small, round or flat or oblong, or in bunches or otherwise.” (Goswami, 1982: 240).

In case of plural definitives, ‘-bilak’ and ‘-hōpa’ are used with both animate and inanimate things as well as with abstract ideas. But -lok, -hōknl, -hōt these three suffixes are usually used with human being only. The suffixes -hōknl and -lok are used with proper or relative noun or pronoun to refer to someone respectable. One remarkable feature of these plural definitives is that they can be used with both masculine as well as feminine words.

4.2. Mishing Definitives

Mishing language belongs to the Tibeto-Burman branch of Sino-Tibetan language family. Mishings are usually live Tinsukia, Dibrugarh, Sibsagar, Jorhat Golaghat, Sonitpur, Lakhimpur, Dhemaji and Majuli districts of Assam. Pagra, Dolou, Oyan, Dambug, Chayang are some branches of Mishing community found in the state. Many Mishing people use Assamese for their day-to-day communication and some of them do not know their own language. The present discussion is based on the data collected from various primary and secondary sources.

4.2.1. Mishing Singular Definitives

In the study, the following singular definitives are found to be commonly used-

Table-3

Definitives	Context of Occurrence	Illustrative Example	
<i>-ko</i>	animate, inanimate (human-male-female)	<i>ko: ko</i>	<i>mijɔy-ko</i>
	inanimate	boy-def <i>apin-ko</i>	woman-def <i>kitap-ko</i>
<i>-dē</i>	animate	rice-def <i>tani-dē</i>	book-def <i>kone-dē</i>
	inanimate	Man-def. <i>kalam-dē</i>	girl-def. <i>kitap-dē</i>
<i>-sé</i>	both animate & inanimate	Pen-def. <i>ko:sé</i>	book-def. <i>arig-sé</i>
		boy-def <i>ko:sé</i>	field-def <i>field-sé</i>
		‘the boy’	‘the field’

In Mishing though *-dē* and *-sé* suffixes are used as singular definitives, there are some differences between these two. *-dē* suffix is always used to indicate some distant things, while *-sé* is used to refer to something nearby.

4.2.2. Mishing Plural Definitives

Some popularly uses of Mishing plural definitives are discussed below-

Table-4

Definitives	Context of Occurrence	Illustrative example
<i>-krij</i>	animate, human	<i>tani-krij</i> man-pldef. 'the men'
	non-human	<i>tapum-krij</i> ant-pldef. 'the ant'
	abstract	<i>ayang-krij</i> love-pldef. 'the love'
<i>-kidar</i>	human, respect/polite	<i>tani-kidar</i> man-pldef. 'the men'

4.2.3. Features of Mishing Definitives

The study reveals that in Mishing though only a limited number of singular definitives are seen, various words are used to indicate definiteness in various contexts, for example-

<i>agomko</i>	'handful' 'a handful of rice'
<i>agakko</i>	'a bunch' 'a bunch of flower'
<i>akko</i>	'a bunch' 'a bunch of banana'

These words used to indicate definiteness cannot be formed without suffixing the singular definitive *-ko*. For the purpose of counting, apart from 1 and 100, *-ko* is suffixed to all other numerals, for example-

<i>annyiko</i>	'two/two man/two women;
<i>aumko</i>	'three/three man/three women'
<i>kinitko</i>	'seven/seven man/seven women'
<i>konangko</i>	'nine/nine man/nine women'
<i>iyingko</i>	'ten/ten man/ten women' (Doley, 2010: 141)

Mili (2010: 221) mentions that in Mishing, the use of definitives with numerals is quite interesting. In case of 2, 3, 4, 5, 6 and 10, '*prhi*' is prefixed to the numerals to indicate various shapes and sizes, for example-

<i>apri</i>	'one potato'
<i>prhiyi</i>	'two potatoes'
<i>prhikoy</i>	'six potatoes'
<i>prhiyin</i>	'ten potatoes'

In the same way, in case of money-

<i>bar/abar</i>	'one rupee'
<i>baryi</i>	'two rupees'
<i>barom</i>	'three rupees'

In this context it is observed that though '*prhi*' is prefixed with the numerals, without '*prhi*', the other part of the word cannot convey any meaning. But as an affix cannot stand alone as an independent word without a base or root, '*prhi*' cannot be called an affix.

5. A Comparative Study of Assamese and Mishing Definitives

From above discussion, it can be concluded that both Assamese and Mishing definitives have their own unique characteristics. Assamese has a larger number of definitives, while Mishing has a limited number of singular as well as plural definitives in comparison to Assamese.

In Assamese, a large variety of singular as well as plural definitives are used to define various shape, size and sex of the referent. Different definitives may be used with animate and inanimate things. In Assamese, definitives play a significant role in showing respect or honour, while in Mishing, the singular definitive *-ko* is usually suffixed in various contexts to indicate definiteness.

As it has already been mentioned, in Mishing, *-dē* and *-sē* suffixes can indicate the distance to the referent; but in Assamese, the distance is indicated by using demonstratives, while the definitives cannot play any role in referring the distance. For example-

<i>ei-zən</i>	<i>hən- zən</i>
this-def.	that-def.
'this one'	'that one'

6. Conclusion

Assam is a homeland of different tribes. All those tribes have their own languages. Most of these languages belong to the Tibeto-Burman family. Definitives are used in almost all Tibeto-Burman languages like Deuri, Kachari, Karbi, Mishing, Tai-khamti languages of Assam. Linguists like Grierson, Dr. Suniti Kumar Chattopaddhaya, Dr. Banikanta Kakati feel that Assamese definitives may be a result of language in contact. But the present study reveals that in case of definitives, no remarkable similarity is seen between Assamese and Mishing languages of Assam. In Assamese, a large variety of Assamese definitives are found, while Mishing has only a limited variety of definitives. Though some linguists like Padun (2002: 47), Doley (2010: 142-43) mention the use of some definitives like- *dər* (used in case of animals), *bər* (used in case of light and flat things), *səy* (with long things), *dər* (used with large animal, fish etc.), *gag* (to indicate small bunches of rich, straw etc.), *təŋ* (to indicate small pieces), in our study, no Mishing speaker could identify them. At the same time, even many native speakers who say that they use Mishing for day-to-day communication, are not found to be fluent and confident in using the language. If the process continues, the Mishing language, like many other languages will not be free from the threat of becoming an endangered language in future.

References

- Barua, Bhimkanta, *Asamar Bhasa*, Dibrugarh: Students' Emporium, 1996. Print.
- Bharali,D., *Asamiya Bhashar Maulik Bichar*, Guwahati: Lawyer's Book Stall,1996. Print.
- Bhattacharya, P.C., *Asamar Janajati*. Guwahati: Lawyer's Book Stall, 1991. Print.
- Doley, B. K., "Mishing Bhasar Rup" in *Asamiya Aru Asamar Bhasa*. Edited by Biswajit Das and Phukan Ch. Basumatary, Guwahati:Aank-Baak, 2010. Print.
- Goswami, G.C., *Structure of Assamese*. Gauhati University: Department of Publication, 1982. Print.
- Goswami, G.C.& J.P. Tamuli, 'Asamiya' *The Indo-Aryan Languages*. Edited by G. Cardona and D. Jain, London: Routledge, 2003. Print.
- Kakati, B., *Assamese : Its Formation and Development*. Edited and revised by G. C. Goswami, Guwahati: Lawyer's Book Stall,1972. Print.
- Medhi, K., *Asamiya Byakaran Aru Bhashatatwa* Guwahati: Axom Prakashan Parishad, 1978. Print.
- Mili, Ratneswar, "Mishing aru Asomiya Bhasa: Eti Tulanamulak Alochana" in *Asom Sahitya Sabha Patrika*. 2010. Print.
- Padun, Nahendra, "Asamiya Bhasat Mishing Bhasar Prabhab" in *Asamiya Bhasat Jangosthiya Bhasar Upadan*. Nowgong Girls' College, 2002. Print.

Sampriti
Vol.-VIII, Issue-1, March 2022
ISSN : 2454-3837
Pages: 319-328

Postpositions in Assamese: A Preliminary Investigation

Dr. Seuji Sharma

*Assistant Professor, Department of Linguistics,
Gauhati University, Guwahati
seujisharma@gmail.com*

Abstract

The present paper is an attempt to discuss some concepts, at preliminary level, relating to the postpositions in Assamese, a major Indo-Aryan language spoken primarily in Assam. A postposition is a grammatical category that establishes a grammatical and semantic relationship between its nominal argument and the main clause. The study examines the form and functions of postpositions in Assamese. It tries to explore the structure of postpositional phrases as well as the similarity of postpositional phrases with relator noun.

Keywords: Adposition; postposition; relator noun

1. Introduction

Assamese is a language with a very small and specialized postposition category. Postpositions, together with preposition, circumposition and inposition, are called adpositions, that establish a grammatical relationship that links its complement to another word or phrase in the context. ‘Adpositions constitute a peculiar syntactic category, in that they seem to straddle the boundary between lexical and grammatical categories. In some languages the adpositional category is a small, closed, highly grammaticalized set, often involving the marking of core grammatical relations as well as adverbial relations. In others it is a

large, permeable set of words with very lexical meanings and functions.' (Delancy, p 187: 2005) Postposition in Assamese occurs after a complement, composed of a noun phrase, noun, or pronoun. A postposition establishes a semantic relationship too, which may be spatial, temporal or of some type. Postpositions, in Assamese, occurs after a complement which takes the genitive marker *-।*. If the complement is consonant ending, then it takes *-।*, if it ends with a vowel phoneme, then it takes *-ɔ।*. For example:

- (1) *gɔd-ɔ। pɔra*
house-GEN POSTP
'from home'
- (2) *tev-। lɔgɔt*
3SG.HON-GEN POSTP
'with him'
- (3) *zɔdu-। dɔra*
Jodu-GEN POSTP
'by Jodu'

The study of postpositions in Assamese, in this paper, is observed under four headings: first, some frequently occurring forms have been mentioned, then comes a brief discussion on various functions of postpositions in Assamese. Then the similarity between relator noun and postpositions is examined. The last section focuses on the use of focus particles in postpositional phrases.

2. Area of research

The study will aim at various issues relating to the grammatical category of postpositions in Assamese.

3. Objective

The main objectives of this study are:

- A. To discuss the postpositional forms in Assamese.
- B. To analyze the functions of postpositions in Assamese.
- C. To observe the relationship between relator noun and postpositions in the language.
- D. To look at the use of focus enclitics with postpositions.

4. Data collection and methodology

While trying to explore the forms and functions of the postpositions in Assamese, the empirical methodology of Corpus linguistics is supplemented with introspective method. Most of the examples discussed here are taken from the author's own native speaker's introspection, but some of the examples were first observed in the CIIL-Lancaster Assamese Corpus. Data are analysed through the process of interlinearisation. First, morpheme-to-morpheme breakup is provided, followed by the interlinearised glossed text and finally the meaning of the sentence is provided in English.

5. Forms of postpositions in Assamese

Postposition is a grammatical form. Postpositions in Assamese, belonging to a grammatical category consisting of a small closed word set, are very few in number. Some of the frequently occurred postpositions in Assamese are :

p̤ɔra ‘from’ (functions as ablative case marker when used after the complement)

lɔgɔt ‘with’

hɔite/hɔte ‘with’

p̤ʰale/pine ‘towards’

dara ‘by’ (functioning as instrumental case marker)

zɔiijete ‘by/through’ etc.

Postpositions are words used to indicate some form of spatial or temporal relationship between two objects. Delancy (p.187: 2005) has rightly observed, ‘However, one functional criterion which is often mentioned in connection with adpositions is spatiotemporal meaning. While we might be able to imagine a distributionally-defined adposition category which had no connection with the encoding of spatial relations, in attested languages with adpositions, one of the major and prominent functions of PP’s is to indicate spatial and temporal relations, including most essentially the location, direction or goal of the event denoted by the verb of the clause, That is, if a language has adpositions at all, we can expect that some of them will have a spatial function.’ Postpositions in Assamese are also used to express spatial or temporal relations or mark various semantic roles, as observed in the examples below:

- (4) *gɔs-ɔ.i p̤ɔra eta apel hɔ.i-i p̤ɔr-il* (spatial)
tree-GEN POSTP one+CLS apple fall-CONJ fall down-PST+3

‘An apple fell down from the tree.’

- (5) *Hi tetija-r p̤ɔra mok zan-e* (temporal)
3SG then-GEN POSTP 1SG+ACC know-PRES+3

‘He knows me from then.’

It has been observed that when postpositions follow nominal arguments or complements, the genitive marker *-i* is suffixed to the complements.

6. Functions of postpositions

The basic function of a postposition is to provide information often in terms of space or time, as evident from section 2. Postpositions in Assamese carry two grammatical functions that can be discussed below:

6.1 Postpositional phrase head

The postpositions function as the heads of postpositional phrases. A postpositional phrase (PP) consists of a postposition as its head and a postpositional complement as its dependent. A PP can be defined as the

word, phrase or clause that directly precedes the postposition and completes the meaning of the postpositional phrase. For example:

- (6) *tai p^hulɔni-i pɔra golap e-pah an-il-e*
3SG garden-GEN POSTP rose one-CLS bring-PST-3
'She brought a rose from the garden.'

In the above example, *p^hulɔni pɔra* is a postpositional phrase where *pɔra* is functioning as head and the dependent is *p^hulɔni*. The dependent itself is a noun phrase marked with genitive suffix *-i*.

There are some particular grammatical forms that can function as the postpositional complements in the Assamese language. The postpositional complement can also be considered as the nominal argument with which a postposition establishes a kind of spatiotemporal relation in the sentence.

6.1.1 Noun phrases as postpositional complement

Noun phrases that can function as postpositional complement in Assamese are formed by a noun or pronoun as its head and, with or without any determiners, adjectives and modifiers as dependent. For example:

- (7) *hi dunija r̥-at-r̥cra ola ah-il*
3SG.NON HON beautiful house-CLS-GEN POSTP come out-PST+3
'He came out from the beautiful house.'
- (8) *manuh-zɔn-e kɔt̥a-k^hini ko-i lam-or p^hale sa-l-e*
man-CLS-NOM matter-CLS say-NON.FIN Ram-GEN towards look at-PST-3
The man looked at Ram after telling the matter.'

In sentence no (7) *dunija r̥cra* is a PP with the postposition *r̥cra* as the head of the phrase and *dunija r̥cra* is the dependent. The dependent can be identified as a NP marked with the genitive marker *-i*. The dependent NP takes one adjective *dunija* 'beautiful' functioning as pre-head modifier and one classifier *-to* 'the' as post-head dependent. But in sentence no (8), *lam p^hale* is a PP with the postposition *p^hale* along with the dependent *lam* where *lam* is a noun without any dependent with it.

6.1.2 Pronouns as postpositional complement

Pronouns in Assamese are of four types, namely personal pronoun, relative pronoun, interrogative pronoun and demonstrative pronoun, that show the morphophonemic variation when they precede postpositions. Phonologically conditioned alternation affects the morphophonemic variation when pronouns function as postpositional complement. But before using the postpositions with pronouns, the citation form takes an oblique form which functions as the base form. (example- *mɔi-mo*, *tɔi* ~*to*). In case of instrumental and ablative case, in personal pronouns, postpositions *dava* and *pɔra* occur with the word forms marked with genitive case which have already undergone morphophonemic changes. For example:

tumi ‘‘2nd person honorific’ : citation form

toma_i ‘your’: *toma* (base form) + *i* (genitive case morpheme)

The postpositions *dala* and *pɔra* occur with the form *toma_i* which function as instrumental and ablative case markers respectively, as observed in:

- (9) *toma_i dala kam-to kɔr-oa hɔ-b-ɔ*
2SG.HON+GEN by task-CLS do-CAUS be-FUT-3

‘The task will be done by you,’

- (10) *teo toma_i pɔra poisa-k^hini loi lɔ-b-ɔ*
3SG.MORE HON. 2SG.HON+GEN from money-CLS take-FUT-3

‘He will take the money from you.’

Other postpositions can also occur with the pronouns that function as postpositional complement which have already exhibited the morphophonemic variation, as in :

apona_i hoite (citation form : *apuni* ‘2nd person more honorific; base form : *apona* + *i* : *apona_i*)

- (11) *tai apona_i hoite kɔt^hapat-ibɔ bisai-i-s-e*
3SG 2SG.MORE HON+GEN with talk-NON.FIN want-IMPV-PRES 3
‘She wants to talk to you.’

mo_i zɔiijete (citation form : *mo_i* ‘1st person singular ; base form : *mo* + *i* : *mo_i*)

- (12) *teo mo_i zɔiijete kam-to kɔr-a-bɔ k^hoz- i-s-e*
3SG.HON 1SG+GEN through task-CL do-CAUS-NON.FIN want-IMPV-PRES 3
‘He wants to get the job done through me.’

Again, in case of relative pronoun *zi*, it is observed that it takes three base forms : *za* for introducing human referents, *zo* and *zih* for introducing non-human referents when postpositions occur with it. The same phenomenon can be observed in case of interrogative and relative pronouns too, as evident in Table 1 below:

Pronoun	Reference	Genitive marker	With postposition (ex- <i>pɔra</i> , <i>pɔua</i>)	Morphophonemic alternation
Relative	Human <i>zi</i>	<i>zi + i> za_i</i> 'whose'	<i>za_i pɔra</i> 'from whom' <i>za_i dala</i> 'by whom'	<i>i + i ~ ai</i>
	Non-human <i>zi</i>	<i>zi + i> zo_i</i> 'of which'	<i>zo_i pɔra</i> 'from where' <i>zo_i dala</i> 'by which'	<i>i + i ~ oi</i>
Interrogative	Human <i>kon</i>	<i>kon + i> ka_i</i> 'whose'	<i>ka_i pɔra</i> 'from whom' <i>ka_i dala</i> 'by whom'	<i>o ~ a</i>
	Non-human <i>ki</i>	<i>ki + i> kih_i</i> <i>kor</i>	<i>kih_i kor</i> <i>pɔra</i> 'from where' <i>kih_i kor dala</i> 'by which'	<i>i~ ih' o</i>
Demonstrative	Human & non-human <i>i</i>	<i>i + r> ijar</i>	<i>ijar pɔra</i> 'from here' <i>ijar dala</i> 'by this'	<i>i~ija</i>

Table 1: Pronouns with postpositions

6.1.3 Adjectives as postpositional complement

Assamese permits adjectives to function as dependent in postpositional phrase. Adjectives cannot take case-markers, and so, adjectives in such constructions, act as the modifier of the head nouns where the nominal word is in covert position and hence, the genitive marker *-r̥i* is suffixed to the adjective. The use of such construction is context-dependent, and the referent is already identified by the addresser and the addressee in earlier context. The following instance will illustrate this point:

- (13) *teo bhal manuh-r̥i logot bhal aroca kɔr-e*
 3SG.MORE HON good people-GEN with good behaviour do-PRES+3
 ‘He behaves well with good people.’
- (14) *teo bhal-r̥i logot bhal aroca kɔr-e*
 3SG.MORE HON good-GEN with good behaviour do-PRES+3
 ‘He behaves well with good people.’

Here, in sentence no (13) the post-positional phrase *bhal manuh-r̥i logot* may be analysed as NP+GEN+POSTP, where the noun phrase comprises of the head word *manuh* (N) and the dependent *bhal* (Adj.). There, the genitive case marker is added to the head word *manuh*. But, the postpositional phrase *bhal-r̥i logot* in sentence number (14) can be analysed as ADJ+GEN +POSTP, where the genitive marker is suffixed to the adjective which precedes the postposition *logot*. Let’s take another example:

- (15) *tai dayra tem-a-to-r̥i pɔra du-kʰɔn pitʰa ulija-l-e*
 3SG.NON HON big container-CLS-GEN from two-CLS cake take out-PST-3
 ‘She took out two cakes from the big container.’
- (16) *tai dayra-to-r̥i pɔra du-kʰɔn pitʰa ulija-l-e*
 3SG.NON HON big-CLS-GEN from two-CLS cake take out-PST-3
 ‘She took out two cakes from the big one.’

6.1.4 Subordinate clause as postpositional complement

Non-finite subordinate clause can also function as dependent in postpositional phrase in Assamese. In such type of construction, the genitive marker *-r̥i* is suffixed to the non-finite verb and the whole construction actually acts as NP which is followed by some particular postposition. For example:

- (17) *hi gɔr̥i-loi zowa-r̥i pɔra tai ga-to beja*
 3SG.NON HON home-DAT go+NON.FIN-GEN from 3SG+GEN body-CLS bad
 ‘He is not feeling well since he went home.’
- (18) *satipuwa hui-i utʰa-r̥i pɔra tak dekʰ-a nai*
 morning sleep-CONJL getup-GEN from3SG+ACC see+NON.FIN NEG+BE+PRES3
 ‘I have not seen him since I woke up morning.’

In the examples above, *gɔr̥i-loi zowa* (*pɔra*) (17) and *hui utʰa* (*pɔra*) (18) are functioning as PP where *pɔra* is the head. *gɔr̥i-loi zowa* and *hui utʰa* are the

dependents marked with genitive suffix *-s*, but syntactically they are subordinate clauses functioning as NP in both the constructions.

6.2 Adjunct adverbial

Postpositional phrases provide additional information about time, place, manner, condition etc. They indicate an adverbial relation between the nominal argument and the main clause.

(19) <i>tai</i>	<i>gɔs-sə</i>	<i>pɔra</i>	<i>pʰul</i>	<i>sij-is-e</i>
3SG.NON HON	tree-GEN	from	flower	pluck-IMPV-3

'She plucked flowers from the tree.'

(20) <i>teo</i>	<i>mɔr</i>	<i>pine</i>	<i>aguwa-i</i>	<i>ah-il</i>
3SG.HON	1SG+GEN	towards	come forward-NON.FIN	come-PST 3

'He came forward towards me.'

In the sentences given above, *gɔs-sə* and *mɔr* are functioning as adjunct belonging to adverb of place and adverb of direction respectively. It has been observed that depending on the context, different types of adjuncts can be assigned to a distinct postposition. For example:

A. *lɔgɔt* 'with'

(21) <i>hi</i>	<i>deuta-k-ɔr lɔgɔt</i>	<i>bɔzau-ɔlo i gol</i>	(comitative adjunct)
3SG.NON HON	father-KIN-GEN	with	market-DAT go+PST 3

'He went to the market with his father.'

(22) <i>mɔr</i>	<i>lɔgɔt</i>	<i>kazja</i>	<i>nɔ-kɔr-ib-a</i> (adversative adjunct)
1SG+GEN	with	quarrel	NEG-do-FUT-2 HON

'Don't make a quarrel with me.'

B. *pɔra* 'from'

(23) <i>ram-ɔr pɔra</i>	<i>ijat-koi auu ki aha</i>	<i>kɔr-ib</i>	<i>paɔ-i!</i>	(non-expectative adjunct)
Ram-GEN	from	this-COMP	and what expect do-NON.FIN	can-3

'What more can be expected from Ram!'

(24) <i>taloi</i>	<i>zɔwa-i</i>	<i>pɔra</i>	<i>ki lab</i>	<i>hob-ɔ!</i> (non-expectative adjunct)
there+DAT	go+NON.FIN-GEN	from	what benefit	become+FUT3

'What will be gained by going there!'

C. *hɔte* 'with'

(25) <i>tai</i>	<i>hɔte</i>	<i>moi</i>	<i>za-m</i> (comitative)
3SG.NON HON+GEN	with	1SG	go-FUT1

'I will go with him.'

(26) <i>tai</i>	<i>hɔte kazja</i>	<i>kɔr-i</i>	<i>lab</i>	<i>nai</i> (non-expectative)
3SG.NON HON	with quarrel	do-NON.FIN	benefit	NEG+BE3

'There is no benefit quarrelling with him.'

The term non-expectative in sentences (23), (24) and (26) has been used to indicate non-realized expectations from the source. Normally what is expected as source of something is not realized here, but the construction is functioning as adjunct.

It should be mentioned here that *hɔte* is an example of homonym in Assamese carrying two different meaning : one, 'with', functioning as postposition ; and another, 'expressing courage', functioning as noun. For example:

(27) <i>hi</i>	<i>kon</i>	<i>hɔte</i>	<i>ijalo i ah-ib!</i>
----------------	------------	-------------	-----------------------

3SG.NON HON how dare here+DAT come-FUT3
 ‘He won’t dare to come here.’

Here, *hōte* is functioning as noun.

7. Relator noun: a postposition-like category

Relator nouns, characterized as functioning syntactically as nouns, are closely related to postpositions in Assamese. A relator noun is a noun that describes a spatial or temporal relation rather than a thing or object. It describes location, movement and other relations just as postpositions do in Assamese. ‘In languages which invest less in a lexical category of adpositions, relator nouns may constitute a substantial and important category.’ (Delancy, p 190, 2005) Assamese has a limited number of relator nouns which in certain constructions act like postpositions. They occur with a nominal argument indicating an adverbial relation between the argument and the main clause. ‘ In Assamese the construction is formed by a NP (Noun Phrase) in which the relator noun functions as the head of the phrase and the lexical noun functions as a dependent obligatorily marked with the genitive case.’ (Bez, p2, 2020) For example:

- (28) *kitap-k^hon mez-ɔr* *ɔrcə-ɔt* *as-e*
 book-CLS table-GEN above-LOC be-PRES+3
 ‘The book is on the table.’

In the sentence given above, *mezɔr* is a relator noun construction where *ɔrcə* is the head and *mezɔr* is the dependent of the construction. The sentences provided below will illustrate the difference between relator noun and postposition:

- (29) *mɔi tak duw-ɔr* *pɔra dek^h-is-il-ɔ*
 1SG 3SG+acc far-GEN from see-IMPV-PST-1
 ‘I have seen him from far.’
- (30) *mez-ɔr ɔrcə-pɔra kitap-k^hon an-ib-a*
 table-GEN above-GEN from book-CLS bring-FUT-2HON
 ‘Bring the book from the table.’

In the sentences above, the constructions *duwɔr* and *ɔrcəpɔra* behave like postpositions, but they belong to the category of relator noun. Though both the categories exhibit similarity using the term ‘*ɔrcəpɔra*’, their main difference lies in the fact that the relator nouns *ɔrcə* ‘above’, *tol* ‘under’, *pis* ‘back’ etc. can be inflected for other case markers also and hence they can be inflected for ablative case also . For example :

ɔrcə-ɔt (above+LOC)
ɔrcə-ɔre (above+INSTR)
ɔrcə-ɔlo (above+DAT)

8. Use of focus enclitics with postpositions

‘Adpositions are usually defined as invariable elements, preceding or following a complement of a nominal nature and relating it to another element of the sentence.’ (Dennis Kurzon and Silvia Adler, p 2, 2008) Postpositions in Assamese are also invariable in nature. But Assamese

allows some focus enclitics to function as suffixes to the postpositions, such as *he*, *no*, *i*, *o* and so on. ‘There exist certain floating particle in Asamiya whose functions go beyond the clausal/ sentential context. In terms of distribution, these particles are capable of being attached as enclitics to almost all the constituents of a clause, thereby suggesting that the proper level of syntactic operation is that of discourse.’ (Goswami & Tamuli, p 439, 2003). For example:

(31)	<i>hi</i>	<i>g̪-r̪-te</i>	<i>p̪e-a-i</i>	<i>ah-i-b-o</i>
	3SG.NON HON		house-GEN	from-ENCL come-FUT-3

‘He will come from his house.’

(32)	<i>m̪oi</i>	<i>teo-i</i>	<i>log̪t-he</i>	<i>za-m</i>
	1SG	3SG.HON-GEN	with-ENCL	go-FUT1

‘I will go only with him.’

(33)	<i>bɔl-to</i>	<i>moi</i>	<i>p̪ale-o</i>	<i>dɔlja-i</i>	<i>de-a-son</i>
	ball-CLS	1SG+GEN	towards-ENCL	throw-NON.FIN	give-PRES+2-PART

‘Please throw the ball to me.’

(34)	<i>tumi</i>	<i>bɔzra-i</i>	<i>p̪e-a-no</i>	<i>ki</i>	<i>an-il-a</i>
	2SG.HON	market-GEN	from-ENCL	what	bring-PAST-2

‘What did you bring from the market?’

9. Conclusion

The study of postpositions in Assamese provides a large field to be engaged intellectually. Not enough significant work on this area has been done till now. The writer of this paper has briefly addressed some of the issues relating to postpositions and its structure. But so far as the study is concerned, postposition in Assamese needs more research and exploration.

Notational Convention

The deep or underlying forms are usually shown in the data line. But in certain cases particular words are not divided into smaller constituent parts, i.e. the base form has not been indicated. In such cases the sequence has been treated as words, not morphemes, and those words are indicated with a ‘+’ sign while glossing.

Abbreviation

ACC	Accusative case	KIN	Kinship marker
ADJ	Adjective	LOC	Locative case
CLS	Classifier	N	Noun
COMP	Comparative marker	PP	Postpositional phrase
CAUS	Causative marker	PART	Particle
DAT	Dative case	PRES	Present tense
ENCL	Enclitic	PST	Past tense
FUT	Future tense	POSTP	postposition
GEN	Genitive case	SG	Singular
HON	Honorific	1	1 st person
IMPV	Imperfective	2	2 nd person
INSTR	Instrumental case	3	3 rd person

References

- Bez, Gitanjali. ‘The Relator noun construction in Assamese’, *Journal of South Asian Language and Linguistics*. De Gruyter Mouton, 2020. Print.
- Delaney, Scott. ‘Adposition as a non-universal category’, *Linguistic Diversity and Language Theories*, John Benjamins Publishing Company, 2005. Print.
- Goswami.G.C & Jyotiprakash Tamuli. ‘Asamiya’ in *The Indo-Aryan Languages*. George Cardona and Dhanesh Jain (eds.) London: Routledge, 2003. Print.
- Kurzon, Dennis & Silvia Adler, ‘Introduction’ *Adpositions: Pragmatic, semantic and syntactic perspectives*. John Benjamins B.V, 2008. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 329-337

1857 Rebellion in North-East India and the Famous Battle of Latoo: Malegarh Hills in the Karimganj District, Assam

Dr. Aparna Ghosh Das

Asst. Professor, Dept. of Political Science, Karimganj College

Email: aparna.ghoshdas@gmail.com

Pulak Mili

Asst. Professor, Dept. of Economics, L.C. Bharali College

Email: pulaknlpm@gmail.com

Abstract

The emergence of the Revolt of 1857 can be claimed to have its root in the conflicting and varied interests between Colonial and Indian people. North-East India had seen some upsurge during the revolt. The soldiers of the 2nd, 3rd and 4th Companies of the 34th Native Infantry Regiment at Chittagong revolted and fought the famous Battle of Latoo, Malegarh Hill in the Karimganj District of Assam on 18th December, 1857. The battle faced a tragic death but it led to much causality on the part of the British including the death of Major R.P.V. Byng and in this way, Latto has got its place in the history of freedom struggle of India.

Key words: revolt, sepoys, British

Introduction

The freedom struggle in India aroused due to the social, economic and political contradictions between the interests of Colonial and Indian people. Consequently, the emergence of the Revolt of 1857, First War of India's Independence (in the words of V.D. Savarkar) can also be claimed to have its root in these conflicting and varied interests. The ground for the revolt was prepared in 1824 by some sepoys who were dissatisfied with the colonial exploitation and injustice and the spark of the revolt was first felt on 10th May in 1857 in Meerut and slowly but steadily in Bengal, Awadh, Delhi and some parts of central India. Rani Lakshmibai of Jhansi was furious with British's policy of 'Doctrine of Lapse' and Kunwar Singh of Bihar was hurt due to the deprivation of his estates by the British. Likewise, many princes and zamindars of different places had their own issues with the British and they thus, joined the sepoys to get relief from the Company Rule. The participation of the common people in the subsequent discourse of the revolt gave it a mass character and the revolt of the sepoys had gradually turned into popular uprising. North-East India had also seen some upsurge during the revolt. In Jaintia (a mountainous region in the Eastern Frontier of British India), the ex-Raja Rajendra Singh in order to bring back his lost possessions supported the cause of the revolt by intriguing Cherra Syiem. In Assam, Maniram Dewan and Peali Barauh took the leadership of the revolt and it was further spearheaded by the soldiers of the three Companies of 34th Native Infantry Regiment, Chittagong, and the 73rd Native Infantry Regiment stationed at Dacca. In fact, the soldiers of the 2nd, 3rd and 4th Companies of the 34th Native Infantry Regiment at Chittagong revolted and fought the famous Battle of Latoo, Malegarh Hill in the Karimganj District of Assam on 18th December, 1857. The battle faced a tragic death but it led to much causality on the part of the British including the death of Major R.P.V. Byng and in this way, Latto has got its place in the history of freedom struggle of India.

Background of the Revolt

The changes in the economy, administration and land revenue system by the British had already brought many negative impacts on the Indians. The Battle of Plassey (1757) and more than forty major and hundreds of minor rebellions fought in between 1763-1856 could not achieve much. So, the Revolt of 1857 once again created a new hope to end the colonial tyranny in India. It was basically the first organized attempt to shake the foundation of British East India Company. The main

reasons for the outbreak of the revolt were social, economic, political and military. Governor General William Bentinck's policy of reforming Indian society by Western education and the spread of Christianity were conceived as a threat to the existing social structure. In fact, Muslims were very reluctant to learn English as a language. It was reported that, "...Mussalmans as a rule are not contended with a mere secular education, and indeed, to a great extent indifferent to secular education at all. They will go in large number to Muktabas where the Quoran is taught by rote. There can be little doubt, but in that in educational matters, Muhammadans generally display an amount of apathy which is not to be found in their Hindu brethren" (Kar, 2000). Moreover, the illegal method of revenue collection, the destruction of Indian handicraft industries and the imposition of high taxes caused resentment among the peasants and semi-feudal leaders. The tribal people were equally annoyed with the restrictions put on forest products and village lands. The annexation of Satara, Nagpur, Jhansi under the 'Doctrine of Lapse', the withdrawal of pension of Nana Saheb, the adopted son of Baji Rao II and the refusal to Bahadur Shah II to live in Red Fort left the ruling class suspicious about the intention of the British. The Indian sepoys got less salary than the British. But they were shaken when their religious beliefs and caste sentiments were targeted. Thus, the Hindu sepoys of 47th regiment of Barrackpur refused to go to Burma as crossing sea meant loss of caste for them. The introduction of 'enfield rifle' further added fuel to the fire. Mangal Pandey, a Brahmin sepoy from Barrackpore refused to use the cartridge as it was believed to be greased with the fat of cows. Similarly, muslim sepoys denied to bite off the paper on the cartridge because of the fat of pigs on it. The angry sepoys captured Delhi and Bahadur Shah was declared as its emperor. Soon, the news of unrest in the barracks came to Chittagong, one of the districts of Bengal. It then marked its active participation in the revolt keeping in pace with the eastern frontier of British India. In this way, North-East India along with the whole country sat on fire. The present paper is thus, an attempt to put focus on the contribution of North-East India in the freedom struggle with its special focus on Latoo, Malegarh Hill Karimganj District, Assam.

Objectives:

1. Nature of Revolt in Various Parts of North-East India,
2. Contribution of Latoo Malegarh Hill Karimganj District of Assam in the revolt.

Methodology

The study is purely historical and is based on secondary resources. The information is mainly collected from books, journals, newspapers, internet, seminar proceedings etc.

A brief sketch of the Study Area: At Present

Northeast India (officially North Eastern Region, NER) is the easternmost region of India which represents both a geographical and a politico-administrative division of the country comprising eight states named, Arunachal Pradesh, Assam, Manipur, Meghalaya, Mizoram, Nagaland, Sikkim, Tripura. The region has international border with Tibet Autonomous Region & China in the north, Myanmar in the east, Bangladesh in the southwest and Bhutan in the northwest. The area can be divided into three geographical divisions—the Shillong Plateau, the North Eastern hill Basin and the Brahmaputra Valley. The Brahmaputra Valley, situated in Assam, surrounded by Bhutan and Arunachal Pradesh on the North, Nagaland and Manipur on the East, Meghalaya and Mizoram on the South and Bangladesh, Tripura and West Bengal on the West, is the heart of NER. Besides, the Brahmaputra Valley, the Barak Valley is another valley represented by the earlier Cachar district with Silchar, Karimganj and Hailakandi as its three subdivisions. At the time of partition of India, Karimganj was included in Cachar district of Assam and the rest of the Srihatta area was attached to East Pakistan, now Bangladesh. Karimganj town, situated in the southernmost part of the State houses is the district head quarters and is the second largest town in the Barak Valley. The two valleys altogether constitute the plain area in the state while the rest of the area is hilly. Thus, Cachar district of the period 1951-1983 is today's Barak Valley comprising three districts; namely, Cachar, Karimganj & Hailakandi. The study area is between Indo-Bangladesh Border and is fenced from both sides.

Nature of Revolt in Various Parts of the then North-East India

The East India Company made its official entry to North East India after achieving Diwani of Bengal in 1765 and came in direct contact with Manipur, Cachar, Jaintia and Assam. After the end of Anglo-Burmese war, the Treaty of Yandaboo (1826) paved the way for the British to enter into Assam which was later followed by the territorial acquisitions in the neighbouring hills. In fact, “the period from 1826-1873 was one of transition of Assam's pre-capitalist economy into its colonial phase” (Guha, 1977). The Company introduced the land revenue

policy in Assam with which the Assamese people was never acquainted before. Naturally, agitation began in Assam against the unlawful practices. In 1828, Gomdhar Kanwar, one of the descendants of the great Ahom King Suhummung revolted with the support of nobles like Dhanjoy Bargohain, Piyali Pukhan, Daha Phukan, Jairam Khargharia Phukan and Madharam Bargohain. Maniram Dewan started his career under the Company by guiding the British in quelling rebellions by various tribes and helped in administrative and judicial affairs. He also took an upper hand in the construction of the road linking Brahmaputra and Barak valleys via Jayantia Hills along with the exploration and plantation of tea etc. In-fact, commercialization of tea in Assam was popularised by him. But the decision of the Company to stop private tea plantation made him hostile against the British. He thus submitted several petitions to the British explaining the ugly effects of abkari opium, the neglect of satras and above all, the restoration of Ahom monarchy in Assam. Maniram had a great influence on Kandarpeswar Singha and at Jorhat the latter held several meetings with other rebels. When Company neglected and ignored to his plea, Maniram became disappointed and directly revolted with his supporters. Unfortunately, they failed and Maniram and Peali were publically hanged at Jorhat jail. But there is no denying the fact that Bengal had established its commercial and military routes with Bhutan, Tibet, Sikkim, China and Burma through North-East India. ‘The boundaries of British power in North-East India were in fact always moving, always in a flux, right up to its last days in India’ (Guha, 1977).

The annexation of Jaintia was another important landmark of British policy in North-East India. In 1826, Raja Ram Singh through a Treaty with the Company was guaranteed autonomy but lack of monetary power in his hand caused discontent and his death made Raja Rajendra Singh the owner of his territory. He was also left with no power. He repeatedly pleaded to the Company for restoration of his power and his Dolois (chief of the tribal republics) who enjoyed the maximum degree of independence and economic autonomy in their respective areas. But the British did not pay any attention to his plea. This created hostility and the Jayantias under the leadership of U Kiang Nongbah challenged the authority of the British. The end of 19th Century, in-fact saw the incorporation of Lushai Hills, the Naga Hills, the Garo Hills and the adjoining areas under the British territory. The British’s intention in Khasi Hills was to had a line of communication between

Brahmaputra and Surma Valley and their attempt met with success when Khasi Chiefs agreed to its proposal. But U Tirot Singh, chief of Nongkhalaw gradually realized the real intention of the British and adopted guerrilla tactic of warfare. Thus happened the Khasi war of Independence which marked its record from 1829 to 1833. Meanwhile, the British found cotton from hills as an important product for trade and moved towards Garo hills. By 1816, the administrative responsibilities of the Garos came under the Company and with this the hilly areas witnessed bloodshed and violence which later on compelled the British to declare Garo Hills as separate administrative unit.

The situation in Cachar was no less different from Assam. The Treaty of Badarpur (1824) made Raja Govinda Chandra as King of Cachar but his failure to bring economy stability and law and order brought many miseries to his kingdom. Gambhir Singh of Manipur with the intention of annexing Cachar territory, further caused much harm to him. He made plot with the British against him and with his help, the Company expanded its control over Cachar. It was declared a non-regulated province under Regulation X of 1822. The situation in North Cachar was equally tensed due to Tularam Senapati whose father was a servant of Govinda Chandra. Inspite of being declared as senapati of the hills, he was arrogant and his stiff attitude ultimately made his own people against him. The inhabitants of the western hill tracts finally showed their alliegience to the Company and Tularam was bound to surrender a part of his territory to the British. No serious outbreak was observed in Cachar except certain minor happenings. The socio-political structure of Cachar was slightly different from the rest. The Company found it tough to directly govern the territory and thus, allowed the local chiefs to hold some posts. Cachar was placed under the Commissioner of Decca in 1836 and the British in the hope of collecting revenue equal to that of Sylhet decided to annex Cachar.

Contribution of Latoo Malegarh Hill Karimganj Districtof Assam in the revolt:

The news of the spread of Revolt in eastern part of British India has mainly awakened the people of North East against the mighty British. Latoo became a sudden spot of the revolt as it was reported that the rebel soldiers' policy was to enter into Nepal through Tripura and Sylhet but on their way, they lost most of their wealth and thus divided into small groups and entered into the region of Cachar-Sylhet. The revolt was also not properly planned as the planning was done only on the

previous night and the next day the soldiers opened fire. In Srihatter Itibritta, Achyutcharan Choudhury described how at Chittagong three hundred soldiers revolted and looted a sum of Rs. 27,8267.00 from the treasury of Chittagong . The mutineers even broke open the Jail and murdered a Barkandaz who tried to resist them. They released the prisoners and made them coolies to carry the treasure and ammunition. Having burned down their own lines and the magazine, they marched out of the station and took with them 3 Government elephants without causing any injury to the lives and property of the Europeans and then flew to Tripura. Here, under the leadership of Havildar Rajabuli Khan, many of the liberated prisoners and a small portion of the plundered treasure were captured. Later on, Havildar khan had escaped westward, together with his wife, and one or two others. There was a report from the Officiating Commissioner of Chittagong about the movement of the Mutineers of the 34th N.I. Regiment and the capture of 12 Chittagong prisoners in Tipperah along with Rs. 1843-12-3 and 13 Gold Muhurs. While leaving Tripura, the mutineers left behind those three Government elephants they took with them and released 52 prisoners. The aim of the soldiers of 34th Native Infantry Regiment was to unify with the 73 Native Infantry Regiment of Dhaka and Sylhet Light Infantry but the latte rbetrayed them. On 13th December, the mutineers reached Sylhet where they were given shelter by Zamindar Gouch Ali Khan of Langla (Maulaviganj) for which he was being arrested by the British. Now, they marched towards Manipur but the British officer Mr. W. J. Allen thought that the rebels might get the help of Sylhet Light Infantry and he thus, passed this message to Commander Major Byng. Accordingly, on 17th December Major Byng along with his Battalion and Mr. Dodd, a civil engineer who was entrusted with the duty of procuring information, made his way to Pratapgarh (now Patharkhandi of the Karimganj district), a distance of 80 miles from sylhet. But when they got the information that the revolting armies were situated in Latoo, situated at North at 2VII mile distance from Pratapgarh, they moved towards Latoo. They finally reached the place on the early morning of 18th December. When the infantry observed the mutineers approaching in two columns, attempting to enter into the Bazar, the Battalion gave them a volley and immedately charged them with the bayonet. In return, the mutineers fired into the Battalion but did not wait to receive its charge. They broke and fled in great confusion into dense jungle close to the Bazaar. The Battalion also

followed them from hillock to hillock and at last attacked them on the Cachua river. The mutineers had been defeated in their hands but they also showed their brevity by killing Major Byng and also cried out for support from their brothers in the opposite side saying, “Now, we have killed the Sahib, come and join us” (Dey, 2021). The Englishmen and Military Chronicle on 14th January 1858 reported, “the whole of our men were at once exposed to the heavy firing of the mutineers, who were completely sheltered by the jungle, the latter called out loudly to our men (the greater portion of whom are Hindustanee) not to fire upon on their own brother, that the English would make the Musalmans eat pig, and the Hindus eat beef. But the answer from our men was a steady fire, gallantly headed by Lieutenant Sherer and Mr. Dodd” (Chakraborty, 2008). In this way, the mutineers tried to awaken their countrymen against the ill-intention of the British. The Darogah of Latoo revealed that the mutineers had passed the night of the 19th at Deuliabandh, in sylhet. The battle lasted till the following day and twenty-six mutineers were martyred and many remained unidentifiable.

“The revolt in 1857-58 failed because the British were in much advantageous position than the rebels” (Dihingia, 1980). The Revolt in general and the battle of Latoo in particular could not achieve its goal but it inspired many other revolutions. The mutineers, guided by the spirit of nationalism also tried to awaken the armies of Sylhet Light Infantry which was described as: “Distance not more than 30 yards from the enemy (while) firing, the latter tried to gain over by every art of appealing to their religious feelings as well as nationality. Failing this, they taunted them by calling them ‘Kristian kootas and golamies’, but they received for answer only bullets and abuse” (kar, 2000). The sepoys who could escape the battlefield scattered at different places and during their journey, they faced the British regiment and fought like heroes. The role of Muslim sepoys was highly commendable and their influence was also evident from the fact that, “towards the end of 18th century, the Bengali speech of the upper classes, even among Hindus, was highly persianised...” (Kar, 2000). In this way, the revolt marked a strong Hindu-Muslim unity. But the tragedy is that all classes of people did not join the revolt. It experienced a pre-matured death because of improper planning and poor leadership. But the impact of the revolt was such that the Company rule ended and the Indian administration was directly transferred to the Crown by the Government of India Act,

1858. The revolt thus, had a greater dimension and “a source of inspiration for the national liberation movement which later achieved what the Revolt could not” (Chandra, 1989).

References:

- Barman, Deepshikha. The Revolt of 1857 in Assam with Special Reference to Ballads. *International Journal of Interdisciplinary Research in Science Society and Culture*. Vol. 2 (1). 2016.
- Chakraborty, Amalendu. ‘The voice of Revolt in the almost forgotten folk epic the jangiar git: The great saga of the great sepoy mutiny’. In the Post Seminar Proceedings of National Seminar on “Revisiting 1857: Relevance in Nation Building”. Sunggraphics, Silchar. 2008.
- Chandra, Bipin & et.al. *India's Struggle for Independence 1857-1947*. Penguin Random House India, 1989.
- Dey, Anamika. Anecdotes of Malegarh And Rontilla of Barak Valley, Assam, Pertaining to the Sepoy Mutiny 1857. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*. Vol.8, Issue 9.2021.
- Dihingia, Hemeswar. . *Assam's Struggle against British Rule*. New Delhi: Asian Publication Services, 1980
- Goswami, Priyam. *The History of Assam From Yandaboo to Partition, 1826-1947*. Kolkata: Orient Blackswan Pvt.Limited. 2012.
- Guha, Amalendu. *Planter Raj to Swaraj-Freedom Struggle and Electoral Politics in Assam, 1826-1947*. Calcutta :Tulika Books., 1977.
- Kar, Subir. 2000. *Mohabidroher Drohogatha (in Bengali)*. Dez Offset: Kolkata.
- Sen, Ranjit. A Note on the Historiography of the Revolt of 1857 in Assam. Indian History Congress. Vol.51, 1990. pp- 406-411.
- Yumkhaibam Shyam, Singh. Nature of 1857 Revolt in North east India: A Fresh Outlook. Thesis submitted at Manipur University. 2013.
(<https://ipfs.io/.../wiki/Northeast-India.html> accessed on 25.02.2019 at 11.40am).

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 338-346

Empowering Tai-Phake Women Through Rural Tourism

**(A study in the Nam Phake village of Naharkatia in Dibrugarh
district of Assam)**

Anshuman Saikia

Department of Economics, B.P.Chaliha College

Nagarbera, Kamrup, Assam

Abstract

Rural tourism is an important part of tourism industry around the world. It is a form of nature based tourism which uncover the rural life cycle. Tai phake is the brance of great Tai race and the Nam phake village in Naharkatia(Assam) is home to a small population of them and the village has great diversity of cultural and natural resources which makes Nam Phake village a attractive tourist destination. This paper aims to access the scope and potentialities of empowering women through rural tourism.

Key words: Rural life, natural resources, tourist destination, empowerment

Introduction:

Rural-tourism is also a new concept, developed around the idea of travelling to rural places of natural beauty, moving around and staying with for a couple of days. It has the twin objectives of conserving environment and improving the welfare of the local people. Assam has

immense scope for rural-tourism, as its natural scenario and climatic condition. The state is virtually free from industrial pollution. Its green forests, blue hills, enchanting rivers are the basis on which eco-friendly tourism can be developed.

Rural tourism is regarded as a part of both ‘Rural Development’ and ‘Sustainable development’. Rural tourism takes many forms, so it is difficult to give an exact definition. Rural tourism is a form of nature based tourism that uncovers the rural life, culture, art and heritage at rural locations, thereby favoring the local communities socially and economically. Such form of tourism has created tremendous impact on the local economy and socio-cultural scenario of the concern area on one hand and carries a potential scope for the rural residents on the other(bhattacharya P 2004). Rural tourism brings people of different culture, faiths, languages and life style, close to one another and it provide a broader outlook of life. It not only generates employment for the people but it also develops social, cultural and educational values. Rural tourism is an opportunity for rural development. Rural tourism is one of the opportunities that rural communities might consider to improve productivity and incomes. Sustainable rural tourism can generate long term benefits for villagers.

Rural Tourism is found to be an important means of empowering women in this present global economy. Because of the relative ‘newness’ of mass tourism, many new employment opportunities exist for women, both within the formal and informal sectors.

The Tai Phakes:

The Tai Phakes also known as Phakial as small population found in the riverine areas of Dibrugarh and Tinsukia districts of upper Assam. The Phakes are one of the branches of the Tai people who entered in Assam in later half of the 18th century. The word ‘Phake’ has been derived from the Tai words ‘Pha’ meaning wall and ‘Ke’ meaning old antiquity. People living near and around the antique stone wall in due course came to be known as ‘kunphake’ i.e. people residing near phake part of the country. They are also called ‘phakeyal’ by the Assamese Indians. On their arrival in Assam they in search of a suitable land for inhabitation, in the riverine area of Buridihing River Southern bank the biggest Taiphake village in 1850, which is now called as *Namphake* village, under Naharkatia revenue circle in Dibrugarh district. As regards to religion, the Tai Phake people worship Lord Buddha. The monks with the trainees reside in the Buddha Vihar or

monastery. The culture of these people is very rich which is still being maintained. Poi-Chang Ken or the Water Splashing Festival is the most popular and important festival of this tribe. The Phakials are bilingual. They speak Phakial among themselves and Assamese in other places. The houses of phakials are “chang- ghars”. The changghars are constructed in such a way that there is sufficient land for vegetable cultivation and flower gardens or poultry rearing. The Phakials usually marry within the community. The Tai Phake women wear colorful dresses woven by them.

Objectives:

1. To access the scope of rural tourism in the study area (Nam Phake Village).
2. To identify various potentialities and challenges of Tai-Phake women empowerment in the process of rural tourism
3. To suggest some recommendations.

Literature Review:

In spite of being a state of large numbers of villages the concept of rural tourism is still overlooked in Assam. Rural tourism has certain typical characteristics like; it is experience oriented, the locations are sparsely populated, it is predominantly in natural environment, it meshes with seasonality and local events and is based on preservation of culture, heritage and traditions.(Sharma 2004) The key component of rural tourism is the close association with the physical environment in rural settings (Stabler, 1997). It offers opportunities for tourists to experience traditions and lifestyles of local people, events, culture, cuisine and crafts which are not available in cities and larger towns and definitely to get associated with the image of rurality. However, with the changing pace of time and environment the concept has captured a wide range of potential activities include touring, water-based activities, land-based activities, conservation activities, cultural and educational activities, health and fitness activities and gastronomic activities (Oliver & Jenkins, 2003). According to Bhattacharya (2008) as against conventional tourism, rural tourism is distinct for being a tourism activity away from the mainstream world where natural environment is predominant and the locality is sparsely populated; where a complete blend of seasonality and local events can be observed and where tourism activity is based on the preservation of culture, heritage and traditions. Hence a rural tourist destination could be defined as a wider area dominated by the natural environment where specific natural, economic and socio-

cultural features, such as tradition, local cooperation, trust and reciprocity are harmoniously embedded and as such create a unique tourist product that is predominantly small scaled and nature friendly. Majumder (2011) identifies the role of rural tourism in the economic development of the village economy and highlights the major rural tourism prospects and suggests the need of public and private level investment for the development of rural tourism. Sarkar (2009) explores the possibilities of growth of rural tourism in West-Bengal in sustainable development of rural societies and suggests establishing an effective framework to develop rural tourism in a responsible manner. Das (2010) discusses rural tourism in context of positive and negative impacts on the rural communities of Assam. The study accentuates the importance of sound planning procedures including a realistic assessment of carrying capacity, development of infrastructure, zoning, the involvement of local people, and education of both local people and tourists. However, it is assumed that rural tourism is beneficial for the development of any region because of the positive impact it has on employment generation and increase in income.

Methodology:

The required information's are collected from both primary and secondary data sources. Primary data and information's are collected through field survey and participant observations in Nam Phake village of Naharkatia revenue circle. Secondary data are collected from various relevant books, journals, news papers and websites.

Study area: (Nam Phake Village)

The present study area is the Nam Phake village, which is situated on the bank of the river Burhidiing of Naharkatia revenue circle of Dibrugarh. This village was established in the year 1850. The village folk speak a dialect similar to the language in Thailand and still follow the traditional customs and dress code of great Tai race. The main occupation of the Tai Phake people in the village is agriculture. They cultivate crops such as rice paddy, mustard, and potatoes. Besides agriculture they also have other subsidiary sources of income from which the people earn good income. They also rear cattle, buffaloes. Fishing is a major practice of the Tai Phakes. The salient features of attraction of Nam Phake village are sunset in Namphake, boating in the river Buridhing, Pagoda built in 1937, Buddist Monastery, symbolic Ashoka pillar, Nong Mungchiringta (Musulinda tank), traditional stilt house, traditional dances like Kakong (drum Dance), Kapan (welcome

dance), Kachong (umberella Dance) and Ka fee-fai (dimond dance).

Scope of Rural Tourism in the study area: (Nam Phake Village)

Nam Phake village have great diversity of culture, traditions and natural resources, which makes this place very attractive tourist destination. Eco tourism is a responsible type of tourism which preserves natural resources as well as maintaining the well-being and social values of the local people. Nam Phake Eco-Tourism Camp includes a number of natural activities and unemployed women of the Nam Phake village with a mission to conserve the amazing biodiversities. Tai phake Eco-tourism in this area has been an industry of international standard. Tourists are not only local and domestic, as well as foreigners from Japan, South Korea, and Thailand etc. Tai Phake women actively participate in the Eco-tourism camps.

The Tai-Phake celebrates several festivals related to Buddhism, held throughout the year which forms the basis of cultural tourism in this area. One of the important and popular festivals i.e. festival of bathing of Buddha images. This is also called Pam Bihu. Poi Nin huk or Buddha Jayanti is another annual festival to celebrate the birth of Lord Buddha. Another festival, namely Maikom Sum Phai is almost similar to the Magh bihu of Assamese culture. These festivals often form the source of tourist's attraction.

The Nam Phake village itself forms a source of tourist destination. Tourists often come to witness the life style of the people of this village. The traditional way of life right from their traditional attire to their traditional food, forms a delightful destination for tourists. So it has the tremendous scope for development of village based tourism in Nam Phake village through which tourists share in village life and villagers specially women folk gain economic and other benefits from tourist activities.

Potentialities of Women empowerment

There is a vast scope of women empowerment through rural tourism in the study area. Rural tourism as supplemental income can contribute to the increase of well being of the rural women. Tourism is increasing the quality of life of the women folk in Nam Phake village.

- Boost to the Handloom industry: Tai hake women are found to a delightful attraction for incoming tourist both domestic and outsiders. People, often found to be interested in purchasing the handmade garments, which is helping in gearing up the production and selling of local handloom products.

- Employment to Women: Rural tourism can be an important source of job opportunity for women. Rural tourism contributes positively to the increase in employment and income levels of the inhabitants. Young women are found to be engaged in different type of work related to the eco-tourism camps like food servers, hospitality workers etc. Some of the women folk of Tai-Phakes successfully run their cottages, restaurants in the village as an entrepreneur and earn respectable income.
- Large Involvement of women: With the advent of rural tourism the Tai-Phake communities, especially women, for the first time have a real opportunity to uplift their economic and social conditions. Rural tourism employ the most unskilled, disadvantage women which makes a large involvement of women in rural tourism. It leads to change their attitude towards society and increase decision making power within family.
- Provide higher standard of living: Rural tourism also improve the standard of living of the Phake family. Almost 84% women respondents mentioned that after engaged in tourism, their level of income, household accessories, level of consumption are improving.
- Increase Savings and Investments: Rural tourism in Nam Phake villages encourages Phake women to formulate SHGs or Micro enterprises from their savings. These SHGs or Micro financial Enterprise of women, organize different food festivals, cultural programmes, handloom exhibitions, and earn a good number of incomes.

Challenges of Empowerment:

The major challenges are need to preserve the environment and natural resources, the need for education, proper understanding for both tourists and local women, and the need to generate a democratic movement which helps women at all levels to participate in tourism development. Some major challenges are-

- Language Problem: Language problem among the local women have been found to be one of the barriers in the enhancement of the rural tourism potential. 55% of the respondents have said language can be one of the hindrances in rural tourism. Phake women are found to be lacking proper fluency in Hindi, English or even Assamese language, for interaction with the tourists. Their mother tongue i.e. Tai language is pre-dominant.

- Insufficient Financial Support: 75% of the respondents have suggested that to start a rural tourism, sufficient fund is required. Proper financial support can enhance the rural tourism potential of the study area, which would help the women folks to preserve the local culture, traditions, heritage, art forms etc, because according to them maintaining culture is not commercially viable. Tourism can showcase the uniqueness of the place in the proper manner.
- Communication Problem: 95% of the respondents said communication will be a big problem in the Nam Phake village. Transport and communication can be regarded as another major problem affecting in the study area. The area is remotely located and even lacking of any definite medium for transportation. The problem is more acute in summer, where water logging is a common problem in village roads.
- Lack of Trained tourist guide: 22% of the respondents mentioned that unavailability of trained guide will be a problem. The whole tourism concept is very indigenous in the study area. Though initiative attempt have been taken by the local youths, yet the professionalism is lacking among the young women. They are lacking of proper training to project in the manner from tourism perspective.
- Absence of Tourism Policy: Around 90% respondent mentioned that absence of tourism policy will be a problem. It is said that Assam has a policy on tourism prepared in November 1987. Unfortunately, it is not available in any of the offices connected with tourism. Due to absence of well formulate tourism policy leads to create sometimes legal problems.
- Lack of Infrastructural facility: To attract tourists, there must be infrastructural facilities like good hotels and tourist lodges, affordable and reliable communication network etc. But the Nam Phake village is not by the side of the national highways, or rail communication and approach roads of the village are in bad condition. This is a strong discouraging factor, which works against a good inflow of the tourist.
- Negligence of Media: 75% respondent point out that due to negligence of media, rural tourism has not developing in the study area. The Media can play a significant role in recent years in promoting rural tourism in the study area. But only a

little news has so far given coverage to rural tourism in Nam Phake village. The local electronic media hardly give importance on the Eco tourism camps or different unique festivals observed in Nam Phake village.

- Lack of skilled manpower: 62% of the respondents said that there will problem of skill manpower. The success of rural tourism largely depends on the quality of service provided to the tourist. There is an acute shortage of skilled and professional women in rural tourism segment among Tai Phakes. Besides, the trained Phakes in hospitality management are always interested to work in urban areas.
- Lack of Trained tourist guide: According to 64% of the respondents unavailability of trained guide will be a problem. The whole rural tourism concept is very indigenous in the region. Though initiative attempt have been taken by the local youths, yet the professionalism is seems to be lacking. They are lacking proper training to project in the manner from tourism perspective.

Recommendations:

After analyzing the prospects and problems of the study area the following measures can be recommended:

- Awareness program about the rural tourism developments should be taken and its positive impact should be lounged in the grassroots level.
- Infrastructure and transport service should be improved to the Nam Phake village of Dibrugarh district.
- A good market facility also required for tourist. The market facility near village is required to improve.
- Tourism related workshop should be organized in every year especially for youth from which they can improve the tourism potentialities of their place.

Conclusion:

The most important purpose of rural tourism development is economic and social development of the rural areas. Rural Assam has much to offer beyond agriculture. It has a great potentiality for different growing segments of tourism like Cultural tourism, agro-tourism, etc. Rich in traditional art, culture, natural resources and even delicious food, Tai Phake villages in Dibrugarh district emerged as an important tourist spot. In spite of so many constrains in the process of

empowerment of Tai-Phake women but there is a vast scope of rural tourism development in the study area. This villager has the resources, man power and a humble approach which makes rural tourism a success. As the rural tourism fully develops in the Nam Phake or Tipam Phake villages of Dibrugarh district the women folk of the community will automatically empowered socially and economically.

References:

- Bhattacharya Prasanta. *Tourism in Assam: trends and potentialities*. Guwahati : Bani Mandir, 2004. print.
- Oliver T. & Jenkins B. *Rural tourism and Economic Development*. Guwahati: Book hives, 2003. print.
- Mazumdar P. *Rural tourism and village economy*. New Delhi. 2011. print
- Phukan Supriti. *The phakes*.Guwahati: Students' stores, 2005. Print.
- Sarkar P. *Rural tourism in west Bengal*. Kolkata: Kalyan Publisher's 2009. print.
- Sharma, K.K.. *Tourism and Socio-Cultural Development*. New Delhi: India. 2004 print.
- Seth, M.. *Women and Development- The India Experience*. New Delhi: Sage Publication India Limited, 2001. print
- Thakur Sarma G.C. *The Tai phakes of Assam*. Guwahati : B.R. Publication, 1982. print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 347-355

Labour Recruitment of the Tea Plantations in Colonial Assam

Biraj Jyoti Kalita

Assistant Professor, Department of History,

D.C.B Girls' College, Jorhat, Assam

email: birajkalitadc@gmail.com

Dr. Rajib Handique

Professor & Head, Department of History,

Gauhati University, Assam, India

Abstract

The tea plantations in Assam started in the early part of the nineteenth century. The tea plantation industry is historically a product of the British colonialism. The tea produced in Assam was intended solely for export to the western counties. The British planters established huge plantations with a large labour power. In order to sustain the tea industry, the tea planters brought the agrarian communities of Jharkhand, Bengal, Bihar, Uttar Pradesh and other regions of India to work in the tea gardens of Assam. In the colonial days, they were popularly known as 'coolie' labour. But *the tea garden workers*, which now constituted as a *community* has played an important role in the formation of *greater Assamese society*. Therefore, the paper attempts to examine the mode of recruitment of workers in the tea gardens of Assam during the British colonial period.

Key words: *Assam, British colonialism, British planters, coolie labour, tea garden workers.*

Introduction:

Modern social historians focus on the labour and trade union movement. In fact, the period from 1980 to 2000 were decades of great creativity in the study of working class history. However, in the context of Indian working class study, a major concern is with the exploration of the rise of working class in the Assam tea plantations on the one hand, and the origin and development of tea capitalism on the other hand. Many scholars have been focused on the history of the plantation labourers in India. When the English East India Company's commercial rights was broken with China, they decided to set up the tea plantation industry in India. Sir Joseph Banks had clearly studied tea plants and climate conditions. In 1788, he suggested Behar and Cooch Behar as suitable regions for tea planting (Phukan, 1979: 5). Meanwhile, in the 1820s, Robert Bruce, who was an adventurer and trader, had made several visits to the interior regions of Assam. Hence, he had heard about tea plants from a local Singphoo Bessagam, who agreed to supply tea plants during his next visit (Singh et al., 2006: 27). But Robert Bruce died in 1824. Hence, Charles Alexander Bruce, who was a younger brother of Robert Bruce, had collected tea specimens from the interior and sent them to David Scott, who was then the agent to the British Governor General in Assam (Choudhury, 1989:8). This marked the beginning of the tea plantation in Assam. In the course of the period, commercial tea cultivation was begun in different part of Assam under the patronage of British entrepreneurs. Now, the tea plantation is one of the major plantation industries of India that requires a large manpower. It is the second largest earner of foreign exchange. The tea industry is mainly concentrated in Assam. Assam has produced approximately 57.2% of the tea in India. However, at present, Assam has more than 800 registered tea gardens.

Survey of Literature:

A number of literatures have been used for the purpose of better understanding labour recruitment in the tea plantations industry. Some review of literature on this line has been presented. A seminal work on the tea industry is "***The History of Indian Tea Industry***" (1967) by Sir Percival Griffiths. This work mainly deals with the development of the plantation economy and tea plantations in India. Similarly, Amalendu Guha's work "***Planter Raj to Swaraj: Freedom Struggle and Electoral Politics in Assam***" (1977) deals extensively with the background of the migration of tea workers into Assam from different parts of India.

“The Tea Industry of Assam: Origin and Development” (2008) by Pradip Baruah provides detailed information on the growth of the tea plantations in Assam. In his book, he describes all aspects of the tea plantation industry including tea production, tea garden management system, labour migration, and modes of labour recruitment system.

Another book of similar pattern “**One Hundred Years of Servitude: Politics Economy of Tea Plantations in Colonial Assam**” by Rana Pratap Behal (2014) is the outcome of an exhaustive research on the one hundred year history of the tea plantation industry of Assam. Moreover, “**Empire’s Garden: Assam and the Making of India**” (2011) by Jayeeta Sharma gives a detailed description about the journey of the Adivasi people into Assam, making of the ‘coolie’ class within the plantation system and the problem of regulations of labour recruitment in the tea estates. Therefore, an ample scope exists to write a research paper on the development of the tea plantations and recruitment system of the workers in the Assam tea plantations during the British colonial period.

Discussion:

The tea industry of Assam plays an important role in fulfilling the domestic consumption as well as an important source of export in India. Historically, the tea plantation of Assam is a product of the British imperialism. In 1835, the Tea Committee recognized the existence of wild tea plant in Assam and tea cultivation began in the same year near the confluences of the Brahmaputra and the Kundil rivers under the supervision of the British Government (Phukan, 1979: 16). They were all elated when the first batch of tea manufactured in the Brahmaputra valley of Assam nurseries sent to England and sold at a high price in the London market (Behal, 2014:33). It was reported to be high quality and the price obtained (from sixteen to thirty four shillings per pound) roused great interest (Phukan, 1979:17). The first sale of tea in the London auction marked the beginning of private British capitalism in Assam. With the discovery of wild tea plants in the Brahmaputra Valley of Assam, the British colonial planters started to open the tea gardens in different regions of Assam. The idea of plantation of tea in Assam marked the change from the Company’s monopoly of trade to the era of colonial exploitation of Indian resources. Interestingly, cultivation and production of tea in Assam in the first two decades (1840–1860) were mainly monopolized by the Assam Company, which was started on 14 February, 1839. The Assam Company was fairly launched with

a capital of £ 500,000 in 10,000 shares of £ 50 each. It is interesting to note that the Assam Company was not the first in the field with the object of cultivating in the land of Assam (Guha, 1967:289). Around the same time, a number of capitalists in Calcutta were engaged in the formation on a small tea company, which company was to be called the Bengal Tea Association (Antrobus, 1957:39). However, the Bengal Tea Association came to merge with the Assam Company. London based capitalists controlled the majority of shares and it dwarfed the power of the Bengal groups, hence the control of events shifted to London (Behal, 2014: 34). In respect of land in Assam, the Assam Company's difficulties was no doubt that there no fix land for tea cultivation. However, the British government introduced the 'Waste Land Rules' on 6 March , 1838 and it also made special rules of land grants whereby the tea capitalists got land for opening tea estate at nominal prices. As a result of land grant, several tea gardens opened in Assam. By 1859, the Jorehaut Tea Company and several individual enterprises were started in Assam (Guha, 1977: 7). Meanwhile, by 1859, Assam Valley districts witnessed the opening of a total of 68 tea gardens covering 54,859 acres of land by planters (Behal, 2014: 37). With the expansion of the tea plantations and rising production of tea, the tea planters in the early stages faced the problem of labour shortages. In the early days, planters tried to recruit local people in the tea estates. But when the local people were unwilling for working in the tea estates, the tea planters planned to import the workers from China. Hence, two batches of Chinese workers had recruited in the tea estates in 1836 and 1840. But the planters paid a huge salary at least Rs. 40/- month for maintenance of a skilled Chinese worker. Moreover, an unskilled Chinese worker on contract for a period of three years demanded Rupees Sixteen a month but an Assamese counterpart could be had even at rupees four (Barpujari, 1977: 229). However, these men were found to be troublesome and this experiment of importing workers from China turned out to be a complete fiasco (Behal, 2014: 38). Thus, the imported labourers from China were found to be no better.

Hence, the British decided to recruit from other local Assamese groups like the Nagas, the Kacharies and the Singphoos. The Nagas were mainly employed in clearing forests (Barpujari, 1963: 261). Similarly, few Singphoos were recruited in the tea garden but they were independent and self-sufficient under their own chief. They did not want to work in the tea garden as a wage labour. It is also important

to note here that an Assamese was not ready for living at a distance to leave his home for the mere inducement of getting work in a tea garden (Griffiths, 1967: 267). Although a large number of labourers from the Kachari community were recruited in the tea plantation industry, they did not gentle or obedient to the British government; so sometimes they raised their voice against the British. Guha (1977) rightly mentioned that in 1859, the Kachari workers struck work for a wage increase. However, the native indigenous remained the main source of working force for the tea industry till 1859 (Guha, 1977: 13).

Meanwhile the Assam Company had made an attempt in 1841 to import labour from Chotanagpur region but that effort failed due to cholera. At the same time, with growth of the tea industry, the physically skilled and cheap workforce became necessary. Therefore, the British government decided to import the labour force from outside Assam. However, the Tea Planters Association first made an initiative to organize workers migration from Chotanagpur and Bengal province in 1859. In fact, in the year 1859-1860, the British entrepreneurs first imported a number of 2049 workers from outside Assam to work in the tea plantation industry. These workers were mainly imported from Chotanagpur and Medinipur region. In contrast to workers of Chotanagpur, ‘earlier laboring groups such as the Chinese, local Assamese and Kacharis were regarded as aggressive, congenitally lazy, or addicted to opium’ (Sharma, 2011:74). By 1859, four hundred workers were imported into Cachar from Banares, Ghazipur, Chota Nagpur and Bihar (Phukan, 1979: 46). It is also found that the tea company brought 84,915 workers from 1863 to till 1866. Notable, among those thirty thousand workers were died (Guha, 1977: 18). In fact, till 1921 the number of workers, which imported from outside Assam, was 11/2 Million (Gait: 2013: 362).

In order to import workers from different places of India for the tea gardens of Assam, two distinct agencies for recruiting workers in the tea gardens were in operation. To implement this, two kind of labour recruitment were taken, namely- contractors system of labour recruitment, and sardari system of labour recruitment. However, in 1859, Planters Association was established to conduct the labour importation activity smoothly (Behal, 2014). The planters tried to recruit labourers from Orissa, Bengal, Madhya Pradesh and Uttar Pradesh and also decided to appoint agents for this purpose. But this system of recruitment could not prove to be successful. Hence, the planters

decided to adopt the indenture system of labour recruitment. The passing of Workmen's Breach of Contract Act of 1859 empowered the planters to put the recruits under penal contracts (Deka, 2010: 65). The main aim of this Act was to provide punishment for the breach of contract by the labourers. The Act enabled them to prosecute the labourers according to contract papers (Kumar, 2006: 43). It may be noted here that recruitment of labourers to the tea plantations in Assam from 1841 to 1870 was mainly in the hands of the contractors known as Calcutta Contractors or 'Arkatis'. Moreover, a Contractor was a licensed person for particular area whose main duty was to supply labourers for the tea gardens of Assam. In fact, this system became known as the 'free contractor system because there was no restriction upon the contractors or Arkatis.

Under this Act of 1870, the government was made to recognize the garden Sardari system to recruit workers, but the Arkatis (licensed recruiters) were not allowed replacing. So, from that time until 1915, both 'the methods of recruitment were in prevalent, side by side' (Guha, 1977: 17). The Sardar was generally a worker in the garden and was licensed to recruit workers on behalf of the garden. Moreover, this system of recruitment was better than the contractual system of recruitment which was abandoned through the Act of 1915 (Chakravorty, 1997: 44). Further, the Bengal Act of 1882 was enacted which came to be known as the Dhubri System of Recruitment. Under this Act, everything was done in the recruiting areas to acquire workers and send them to Dhubri in Goalpara District without executing the contract.

The following tables show the recruitment of labourers in respect of Act and non-Act importations:

1. Act Importations

Locality of recruitment	Recruited by Garden Sardars	Recruited by Contractors	Total number of labourers imported during 1892
Chota Nagpur	6,344	8,913	15,257
Bengal	1,611	2,399	4,010
North-Western Province and Oudh	1,838	1,236	3,074
Behar	2,013	986	3020

Source: Report of Labour Immigrations into Assam for the years 1890-1895, p.4

2. Non –Act Importations

Locality of recruitment	Number of labourers imported during 1892
North-Western Province and Oudh	6,122
Chota Nagpur	2,653
Bengal	1,549
Behar	1,044

Source: Report of Labour Immigrations into Assam for the years 1890-1895, p.4

Further, the demand of labour in the tea gardens of Assam rose. The Tea District Labour Association (TDLA) was established for the purpose of recruitment of labour in the tea plantation industry of Assam as a result of Act of 1932. ‘The recruits came from various communities namely, Mundas, Chera, Kol, Kheria, Asur, Santal, Sawra, Oraon, Paidi, Odde, Gonds, Koya, Parja, Dam, Majhi, Godaba, Tanti, Mala, Turi, Telenga, Bhuiya, Kohar, Bawri, Kamar, Lohar, Kumar, Nayaks and many others. The last recruitment was in 1960 after which further recruitment was stopped as the industry became surplus’ (Sarma, 2009: 37). It is found that the tribal people who wanted to work in the tea gardens of Assam brought to Calcutta by rail. Hence, they were kept in Calcutta for registration and medical examination. After the arrangement of all necessary requirements, the recruits had taken to Kooshtea (Kusthia), a river port on the bank of river Ganga from where they were sent to Assam by the steamers (Deka, 2010: 80). Generally, the river Surma (Barak) and river Brahmaputra in Assam was the main source of river bone trade which directly linked with Calcutta. It is found that two main routes of importation labourers from Bengal converged at Dhubri, viz.- North Bengal route and North East Bengal route. Since then, the recruits were brought to the Brahmaputra valley via Calcutta through Dhubri.

....the journey by river is said to be unpopular with emigrants.

How far this may be a remnant of the long and tedious journey by the cargo steamer of the old days it is impossible to say, but the Committee have gathered from planters that coolies dislike the river journey, and in the parts which are served by the Assam Bengal railway, there is a strong preference for the journey by rail... (Report of Assam Labour Enquiry Committee, 1906:17)

It is also found that approximately 40% of the total dispatch labourers between 1864 and 1867 died in journey. Dead bodies of such people

for want of any provision for respectful and decent burial/ cremation were thrown into the river in a most humiliating manner (Kumar, 2006: 48). Similarly, in the tea estates, the labourers were forced to live in unhygienic and dirty condition. Many labourers in the tea gardens of Assam suffered from venereal diseases such as cholera, Kala-azar, small pox etc. In fact, death rate of tea garden workers was approximately 30-40% between the period 1860 and 1903 (Report on the Arrangement for Transit of Immigrants to Assam, 1897).

Findings:

Major results of the paper are-

1. The emergence of the tea garden working class is an outcome of the tea capitalism in Assam. Moreover, the tea garden workers reduced into semi-slave condition under the strict labour legislation during the British colonial period.
2. The migration of the tea garden workers to Assam was not a spontaneous affair. By and large, it was a '*forced*' migration. The poor economic condition of the people was the main reason of this migration. The malpractices in the recruitment process and condition on the plantation system created deep antipathy against the tea garden workers

Conclusion:

From the above discussion, we can arrive at the conclusion that the tea plantation society is something unique in its nature. The most crucial outcome of the tea plantation industry was the emergence of the tea garden working class. It is observed that the tea garden working class, who had brought mainly from outside Assam, came from different cultural, linguistic and ethnic background. Under the plantation environment, they subjugated to strict industrial law and regulations. As a whole, they had to adjust with the new working culture in Assam. However, their life in the tea plantation system has also contributed to the growth of a composite tea garden society in Assam.

References:

- Antribus, H.A. *A History of the Assam Company 1839-1953*, Edinburgh: T. and A. Constable LTD, 1957. Print.
- Barpujari, H.K. *Assam in the Days of Company: 1826-1858*, Shillong: Lawyers Book Stall, 1963. Print.
- Barpujari , H.K. (ed.) *Political History of Assam 1826-1919*, Vol -1, Guwahati: Assam Publication Board, 1977.Print.

- Baruah, P. *The Tea Industry: Origin and Development*, Guwahati: EBH Publishers, 2008. Print.
- Behal, R.P. *One Hundred Years of Servitude: Political Economy of Tea Plantations in Colonial Assam*, Delhi: Tulika Books, 2014. Print.
- Bose, S.K. *Capital and Labour in the Indian Tea Industry*, Bombay: All India Trade Union Congress, 1954. Print.
- Chakravorty, R.N. *Socio-Economic Development of Plantation Workers in North East India*, Dibrugarh: N.L. Publishers, 1997. Print.
- Choudhury, P. *Asamar Chah Banua Aru Unaish Satikar Bidwat Samaj*, Guwahati: Students Stores, 1989. Print.
- Gait, E.A. *A History of Assam*, Guwahati: Eastern Book House: Guwahati 2013. Print.
- Deka, K. *Social History of the Adivasi Migrants in Assam*, Unpublished Ph.D Thesis. Gauhati University: India, 2010. Unpublished.
- Griffiths, P. *The History of Indian Tea Industry*, London: Weidenfeld & Nicolson, 1967. Print.
- Guha, A. Colonisation of Assam: Second Phase 1840-1859. *The Indian Economy & Social History Review*, 4(4):289-317, 1967. DOI:[10.1177/001946466700400401](https://doi.org/10.1177/001946466700400401)
- Guha, A. *Planter Raj to Swaraj – Freedom Struggle & Electoral Politics in Assam*, Delhi: Indian Council of Historical Research, 1977. Print.
- Kumar, P. *State and Society in North East India: A Study of Immigrant Tea Plantation Labourers*, New Delhi: Regency Publications, 2006. Print.
- Phukan, A.C. *Personnel Administration in the Tea Industry of Assam*, Jorhat: Archita Publication, 1979. Print.
- Sarma, M.M. "The Tea Labourers of North East India", in Sarthak Sengupta (Ed.). *The Labourers of North East India – An Anthropo-historical Perspective*, Delhi: Mittal Publication, 2009. Print.
- Sharma, Empire Garden: Assam and the Making of India, Dukhem & London: Duke University Press, 2011. Print.
- Sharma, J. *'Lazy' Natives*, Coolie Labour, and the Assam Tea Industry. *Modern Asian Studies*, 43 (6): 1287-1324, 2009. DOI: 10.1017/S0026749X08003831
- Singh, S.N, Narain, A & Kumar, P. *Social Economic and Political Problems of Tea Garden Workers - A Study of Assam*, Delhi: Mittal Publications, 2006. Print.
- Xaxa, V. *State, Society, and Tribe: Issues in Post-Colonial Period*, Noida, India: Pearson India Education Service Pvt. Ltd, 2008. Print.
- Report of Labour Immigrations into Assam for the years 1890-1895*, Shillong: The Assam Secretariat Printing Office, 1891. Print.
- Report of the Labour Enquiry Committee*, Calcutta: Office of the Superintendent of Government Printing, India, 1906. Print.
- Report on the Arrangement for Transit of Immigration of Assam*, Shillong: Assam Secretariat Press, 1897. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 356-363

Vaishnavite Legends as Believable Prose Narratives

Dr.Champak Kumar Bharali

Asstt.Professor, Jorhat Engineering College

Abstract

This paper is an attempt to study vaishnavite legends as believable prose narratives. Legends, which are related to the vaishnavite institutions, are known as vaishnavite legends. For the purpose of the study, legends are collected from eight vaishnavite institutions which are popularly known as *satras* of Barpeta district of lower Assam. There are more than fifty such institutions belonging to different *samhatis* in Barpeta district. Saint Sankardeva arrived in Barpeta for the purpose of spreading his doctrines of religion. Like the other parts of Assam, Sankardeva and his followers established vaishnavite institutions in the various parts of undivided Barpeta district. In vaishnavite paraphernalia there are numerous such legends; among them- the legends associated to the origin of vaishnavite institutions, legends associated to the lives of vaishnavite saints and their followers and the legends associated to some holy items of vaishnavite institutions and the legends associated to the places where these institutions were established are noteworthy. All these vaishnavite legends bear a believable story of recent past and these are orally transmitting year after year. Tradition bearers like to tell and retell these legends to glorify the ancient history of their culture and tradition.

Keywords: vaishnavism, neovaishnavism, legends, *samhati*, *satra*

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I + 356

Introduction:

Prose narratives is a major sub-genre of oral literature, where legends, myths and folktales are its main component. However these three are different from each other in respect of their form and structure. For example, a legend is different from a myth and a folktale. Legends are orally transmitted, as legends contain history, so it is believed to be true both by a speaker and his listeners. In some communities legends are treated as unwritten constitution through which customs and rituals of that community are performed, the members of that community respect their legends very much. Myths on the other hand are more sacred than secular; these are related to the ethics of a community. Sometimes religious practices of a community are found to be performed by following the doctrines of their myths. Myths mainly consists the stories of God and Goddesses and of other deities. Folktales are told at leisure time, its aim is to amuse the listeners. Some folktales bear moral lessons too, which transmits a message to the society. Thus these three sub-genres of prose narratives differ from each other in their content and context. Eminent scholar William Basom made a clear distinction among these three forms of prose narratives. According to him, legends as prose narratives are considered to be true both by a speaker and his audience. He has mentioned that the main characters of legends are always human beings and its happenings are of recent past, though sometimes some supernatural characters appear in legends, yet they keep a close contact with the human characters. Regarding myths, Bascom has mentioned that the stories of myths are of remote past which correlate with the activities of God and Goddess. A community where there is a practice of telling myths; people of that community believe the stories of myths to be true. Folktales on the other hand are regarded as fiction; these are taken seriously neither by a speaker nor by his listeners. The main aim of folktales is to amuse the audience, but the moral lessons incorporated with some folktales are not ignored at all.

Area of Study:

There are more than five hundred vaishnavite institutions spreading in different districts of Brahmaputra valley of Assam. Among them, Barpeta district is said to be the hub of the vaishnavite institutions which is popularly known as *Satra Nagari*. Soon after the demise of saint Sankardeva *satra* institutions of Assam got divided itself into four *samhatis* (sects) namely Brahma Samhati, Kāl Samhati,

Purusa Samhati and Nikā Samhati. *Satras* of all the four *samhatis* are found in Barpeta district, thus for the convenience of data collection, two *satras* of each *samhati* have been selected and required data are collected from them.

Objectives:

The objective of this paper is to study legends as believable prose narrative, while doing so; emphasis will be given on vaishnavite legends of Assam. Vaishnavite legends are mostly found among the people associated to the vaishnavite institutions. These legends are orally transmitting year after year. In most of the vaishnavite institutions legends are treated as unwritten constitution and people of that certain locality, adjacent to the vaishnavite institutions believe them to be true. Here an attempt will be made to explore the belief associated to the legends related to the selected vaishnavite institutions of Barpeta district.

Methodology:

Vaishnavite legends are found to be preserved and prevalent among the people where there is a vaishnavite institution. People of such locality like to tell and retell the stories related to the glorious past of their vaishnavite *gurus* and their followers. For the purpose primary data collection, interview method has been applied. Besides note books, recorders, mobile phones and cameras have also been used for the purpose of data collection.

Discussion and Findings:

Depending upon their formal features, eminent scholar and folklorist William Bascom in his research paper “The Forms of Folklore” has made a significant study on prose narratives and categorized its three main forms namely Legends, Myths and Folktales to show the differences among them. The chart where he has shown the differences among the three vital forms of prose narratives are as follows:

1		Formal features			PROSE NARRATIVES		
2	Conventional opening	None			Usually		
3	Told after dark	No restriction			Usually		
4	Belief	Fact			Fiction		
5	Setting	Some time and some place			Time less Place less		
5a	Time	Remote past	Recent past		Any time		
5b	Place	Earlier or other world	World as it is today		Any place		
6	Attitude	Sacred	Sacred or secular		Secular		
7	Principal character	Non-human	Human		Human or non-human		
	Form of prose narrative	Myth	Legend		Folktales		

(Bascom: 6)

Since all these vaishnavite institutions are also known as *satra*, so the word *satra* is used here as synonym of the term viashnavite institution. Barpeta district is well known as *Satra Nagari*, it is the hub of vaishnavite institutions. More than fifty vaishnavite institutions are there in different places of the district, besides *satras* of all the *Samhatis* are there in this district. *Samhati*, is known to be the sect of vaishnavite institutions; after the demise of saint Sankardeva, the vaishnavite institutions of Assam got itself divided into four *Samhatis* and these are-Brahma Samhati, Kal Samhati, Purusa Samhati and Nika Samhati. Two vaishnavite institutions from each *Samhati* are selected for the purpose of the study.

Sl	Name of the (<i>satra</i>) institution	Founder	District	<i>Samhati</i>
1	Pātbāusi Satra	Dāmodardeva	Barpetā	Brahma Samhati
2	Namāti Satra	Makundadeva	Barpetā	Brahma Samhati
3	Kāljhār Satra	Gopāla Ātā	Barpetā	Kāl Samhati
4	Dhuparguri Satra	Gopāla Ātā	Barpetā	Kāl Samhati
5	Ghilājhāri Satra	Chaturbhujā Thākur	Barpetā	Purusa Samhati
6	Janiyā Satra	Nārāyana Thākur	Barpetā	Purusa Samhati
7	Barpetā Satra	Mādhavadeva	Barpetā	Nikā Samhati
8	Guāgāchā Satra	Rāmcharana Thākur	Barpetā	Nikā Samhati

It is found that legends are well preserved among the people of the locality where the vaishnavite institutions are situated. And these are found to be orally transmitting among them. People of these localities

are playing a vital role as tradition bearer who like to tell and retell legends associated to their esteemed institutions. Looking at its text and contextualization, the vaishnavite legends can be grouped into- Origin Legends, Saint Legends, Legends of Holy items and Place name Legends.

Origin Legends:

The origin stories of vaishnavite institutions are very popular, the followers of vaishnavite religion like to tell, retell and listen the origin stories associated to their esteemed institutions. They preserve the stories which are orally transmitting generation after generation. These orally transmitted stories are supposed to be true both by a speaker and his listeners. An origin legend of a vaishnavite institution introduces the audience with the incident related to the establishment that particular institution and also familiarize people with the then contemporary socio-cultural and religious condition of the place where the institution is situated. Some legends are found to be very short while some others are very long. Since legends transmit orally, so there remains some scope of modification as per need and convenience of speakers, slight modification in this respect can be considered to be normal, but the modification which tends to alter the theme of a legend is not permitted at all. The origin legends associated to a vaishnavite institution are found to be very interesting one. For example Gopal Ata, a follower of Madhavdeva planted a branch of *dhup* (a plant having good fragrance) tree on his way to Kaljhar Satra, after a few days, when he saw that the branch has grown up, then he decided to establish a vaishnavite institution in that place and named it as Dhuparguri Satra. The legend goes with a long description of his journey and various incidents whatever took place therein. This legend is very popular among the people of that locality. Similarly the origin stories of the seven other surveyed vaishnavite institutions are equally interesting which tell the untold stories of their origin.

Saint Legends:

Life activities of vaishnavite saints were themselves legendary one; high ethical value, punctuality, tolerance and mutual understanding were found to be their life force theory. The saints and their followers had to undertake a lot of challenges while moving from one place to another. Sometimes some new environments were not in their favour at all, for example, saint Sankardeva had to leave several places of Assam due to unfavorable circumstances. These unfavorable circumstances were

either natural or man-made. Thus such circumstances compelled some saints and their followers to play different role in different situation. Life activities of saints, their presence of mind and the way they adapted themselves even in an unfavorable situation and above all their sacrifices-all these appeared to be miraculous story in the latter stage of history. One of such story is found to be associated to the life of saint Madhavdeva goes that, while he was at Barpeta Satra. Madhavdeva used to conduct dramatic performance in the *Rangiyāl-griha* (a hall where performances were held) of Barpeta Satra. One day an onlooker of Madhavdeva's dramatic performance complained king Raghudeva, the then Koch king of Koach Behar that Madhavdeva used to force young girls and women to dance in the *Rangiyāl-griha*. King Raghudeva summoned saint Madhavdeva to appear in his court, during the trial the saint was found blameless and he was released. Madhavdeva was so disappointed at the incident that this made him to leave Barpeta Satra forever. The story goes in a form of legend; in Barpeta Satra there are sufficient historical evidences which establish this legend as a believable prose narrative. Besides this, there are legends related to the life of Ramcharana Thakur, the founder of Guagacha Satra, Damodardeva, the founder of Patbausi Satra which provide a lot of information of their lives and activities. Likewise a good number of legends related to the lives of vaishnavite followers are also found in the surveyed institutions.

Legends of Holy Items:

Vaishnavite institutions are very rich in material culture, almost all the vaishnavite institutions of Assam, have a good number of holy items in their premises. Some holy items are installed in the prayer hall and some are preserved in the museums, while some others are found to be kept carefully in the houses of some responsible people associated to the institutions. In vaishnavite paraphernalia, along with the idol of deities, the materials which were used by vaishnavite saints and their followers are also considered as holy items. Legends are found to be very much associated to such holy items. Most of such legends are found as a story of dream, where people were found to be instructed either to install a particular holy item in some particular place of the prayer hall or to take care of them which were lying carelessly. For example, the *vigrah* (image of a deity) of Guagacha Satra was lying for several years carelessly under the earth; a vaishnavite follower of the village Guagacha was instructed in his dream to unearth the *vigrah* and to place it in the prayer hall. The people of the village did accordingly

as was instructed in the dream. Thus the *vigrah* is now well preserved in the prayer hall of Guagacha Satra. The legend associated to the installation of the *vigrah* is very popular among the vaishnavite followers of that locality. Similarly, the legend related to *Gopināth-bigrah* of Patbausi Satra is also interesting and thought provoking. The legend goes in a story telling manner which provides a glimpse of thought process and belief system of the followers.

Place name Legends:

Place name legends associated to the vaishnavite institutions are also interesting one. During the survey, it is explored that a place where there is a vaishnavite institution was either named after the institution or the vaishnavite institution was named after the place. A place name legend of a place works as an introductory note which provides unwritten historical evidence and a detailed picture of geographical location of that particular place. For example, one day king Narnārāyana arrived at a dense forest situated a few kilometers away from his capital. Looking at the thickness of the forest the king got surprised and the word *kāljhār* (*kal* means fearful) *jhar* (the word *jhar* is a derivation of the Assamese word *jaroni* means jungle) spontaneously came out of his mouth. Since then, the place became well known as *Kaljhar*. During the latter stage development Gopal Ata, a follower of Madhavdeva established a vaishnavite institution there in that place and the institution became well known as Kaljhar Satra. Likewise there are place name legends associated to most of the places where there is a vaishnavite institution. Legends of such kind bear identity of a particular place and help the place in gaining importance in the religious history of Assam.

Conclusion:

The word legend is a derivation of the Latin word '*legere*' which means 'to read'; further reading of legends related to a vaishnavite institution provides the knowledge of past history of that institution and of its locality. Though these legends are orally transmitting generation after generation, yet these legends have their high historical value. These are believable story which demand a wide approach both from speakers and listeners. Historical evidences related to the legends also bear true testimony of time. While emphasizing belief associated to legends; scholar Timothy Tangherlini mentioned legends as "A traditional (mono) episodic, highly ecotypified, localized and historicized narrative of past events told as believable in conversational mode" (Tangherlini:

22). He further emphasized that legends reflect values and traditions of a group of people or the community to which they belongs. Vaishnavite legends of Assam are the rich source of history, though these legends are transmitting orally, yet they reflect value, tradition and culture of the vaishnavism to a large extent. Besides being believable, these legends are rich in linguistic variety too. This variety of dialect in legends provides researchers a scope of linguistic study. Right from the time of eminent scholar and folklorist of Assam Dr. Satyendra Nath Sarma and Dr. Maheswar Neog till date research has been done on various aspects of vaishnavism of Assam. At present, there is hardly any field in vaishnavism of Assam which has remained untouched and unexplored. Still it is felt that an in-depth and categorical study of legends may unfold some more scopes of research and researchers may get some of its other dimensions which may put a special value to these untold stories of vaishnavite culture which are treasured in the minds and hearts of the tradition bearers. In conclusion it can be affirmed that legends are believable prose narratives which are orally transmitting and will remain so.

References:

- Bascom, W. R. "The Forms of Folklore" Journal of American Folklore, vol.78, no.307, 1965, pp.3-19. Print
- Degh L. "Legend and Belief" Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press, 2001. Print
- Dorson, R.M. (ed). "Folklore and Folk life: An Introduction" University of Chicago Press, 1972. Print
- Dundes A. "Essays in Folkloristic" The University of Michigan, 1978. Print
- Kalita, P.K. "Guwagacha Satrar Chamu Abha" Barpeta, 1996. Print
- Neog M. "Early History of the Vaishnava Faith and Movement in Assam:Sankardeva and His Times" Narendra Prakashan, 1965. Print
- Pathak, G "Barpeta Satrar Etihas" Barpeta: Amar Dash Publication, 2003. Print
- Sarma S N. "The Neo-Vaisnava Movement and the Satra Institution of Assam" Guwahati University Publication Department, 1966. Print
- Tangherlini R T. "Interpreting Legend: Danish Storytellers and Their Repertoires" Garland Publishing Co, 1994. Print

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 364-376

Real and Symbolic Landscapes: the Northeast Frontier in Early Colonial Travel Writings

Dr. Dharmendra K. Baruah

Assistant Professor, Department of English, Tezpur College

This paper explores the construction of the northeast as landscapes in Major John Butler's *Travels and Adventures in the Province of Assam* (1855), one of the earliest texts of travel and expedition in the colonial northeast. Given that (a) the production of space is an ideological exercise and (b) travel writing is a key site of colonial space production and, (c) landscape is a foremost form of constructed space, the paper examines how early colonial travel texts in the northeast east serve as a discursive site/tool to transform the region from a supposedly orderless/ disordered space to a colonial utility, that is— an economic and military frontier of the British empire. Towards this, this body of writing tries to prepare the conditions under which more concrete and material practices of colonizing the region further. Given that landscape is a visual/ideological appropriation of space, it emerges as a key frame/trope of space production in colonial discourse.

Butler came to Assam in the year 1837 as an East India Company official. His narrative, which is the focus of this paper, is an account of the extensive range of tours and travels undertaken by him in his capacity as the Principal Assistant to the Commissioner of Nowgong district in the newly acquired province of Assam. It is important to note that, these tours are occasioned by the retaliatory policies of the empire, so

to say— various punitive expeditions targeted against the supposedly hostile and savage tribes of the Naga Hills, North-Cachar and Nowgong. Given the economic interest of the Empire in the region, it is not unusual that the formation of landscapes in the text is also predominant influenced by capitalist rhetoric. However, as a text composed by a colonial military agent, it is primarily dominated by militaristic visions of space-production. The narrative also presents an unequivocal case of colonial heroism and masculinity, in a way creating a network of what Robert Young in *White Mythologies: Writing History and the West* terms as “white mythologies” (2). However, as suggested above, the expeditions that the narrative recounts do not restrict their purview to military activities alone. Instead, as evidence in the text suggests, they appropriate larger cultural roles of domination, serving as strategic colonial apparatuses in a strategic site. The campaign narrative also includes interior exploration of difficult and dangerous tracts. It is these forages that determine the layering of the imperial gaze and eventually influence the organization of space as landscape. In this sense, it is not inappropriate to view Butler as what Mary Louise Pratt terms as “capitalist vanguard” (*Imperial* 146; also see Beinart 7). The Text, it is argued here, not only illustrates the ideological underpinning of colonial economic and military interest but also circulate a new kind of imperial energy. This energy is often derived from the transformation of existing space into a certain kind of landscape. As a result, ideologies that go into the production of landscapes in these narratives proliferate further justification of economic prioritization by, and, of space production.

As stated earlier Butler’s narrative *Travels and Adventures in the Province of Assam* (hereafter referred to as *Travels*), makes use of most of the formal features of frontier narratives. The principal motif that runs through Butler’s narrative of the frontier is that of the wild. In fact, the entire textual trajectory of construction of the region as a natural and cultural landscape is already implicated in the notion of the wild. It is important to note that the idea is used both as a descriptive term as well as a symbolic tool in the text. Once set into motion, this idea cum metaphor turns into an ideological enframing.

Butler calls in the metaphor of the wild in the preface of his narrative while he describes his narrative as an attempt to describe the “habits, customs and manners of the *wild* tribes of the hills” (Preface; emphasis added). The trope of the wild is (re)-deployed to represent the natural landscapes of the northeast. Butler often does this by posing

as an imperial picaro, or a self-dramatizing “experiential hero” encountered in frontier discourse (Pratt 77). Importantly, Butler also tries to produce in his narrative what Mary Louise Pratt terms as “density of meaning”, a key tool landscape-production in colonial discourse (150, 204). Pratt identifies three key tropes of landscape-production in colonial travel writings. These are- first, “aestheticisation” of the landscape by a constant playing out of binaries where the colonized landscape is always negativized; second, a constant production of “density of meaning” through the use of adjectival modifiers, nominal colour expressions, in short, adding material referents to landscape; third, reproduction of the relationship of mastery between the viewing subject and the landscape, in other words, enticing the landscape in a relationship of domination.

The construction of the northeast as a landscape in Butler’s text is marked by a predominant use of the trope of the wild as a necessary attribute of the place. It is important to recognize that evoking the ‘wild’ is not an innocuous especially in light of the predominant use of the idea as a colonizing trope within the cultural imaginaries of European colonialism. It could be suggested that the very foundation of colonialism is the spatial binary between nature and culture. In other words, colonial spatial politics primarily operates through a discursively constructed dichotomy between Nature and Culture wherein the first is always framed as the Other to culture. It is not unusual that in such a dichotomy a comment on the natural is seen as a comment on the cultural. The construction of landscapes in Butler is always entrenched in this nature-culture dichotomy. It is important to look at the way the text carefully convenes and develops this binary by enframing the frontier landscape into the percept of the wild.

Butler’s *Travels* is divided into three parts. The first part deals with his expeditions in the highlands of Assam. Part two contains an account of the hill tribes of the frontier whereas part three offers an account of the Nowgong district. It is important to investigate the imperial sensibilities that determine Butler’s encounter with the frontier landscape. It is also important to explore the tropes that go into the transformation of space into a series of landscapes in his text. It is important to recall what Mary Louise Pratt terms as “negative aesthetic” (150), and “anti-aesthetic” (149), in her study of the politics of landscape in imperial travel writings. Pratt argues that the production of landscapes in colonial travel writings operates through these strategies. It is

suggested that colonial travel texts design tropes or rhetorical ploys not only to generate a density of meaning but also to create an impression of semantic nullity or emptiness. It is done primarily to back claims of ownership over potentially colonizable space. In his book *The Rhetoric of Empire*, David Spurr refers to acts of “negation” and “insubstantialization” as political tropes that are regularly used to back claims of control over colonized spaces (3). An overpowering use of material referents to landscape is a subtle ploy employed in colonial travel writings to generate a density of meaning. Butler uses it as a regular tactic: “Here, again, *it fell to my lot* to take up my residence with my family at the *desolate* and *remote* station of Saikwah” (1; emphasis added). Again he writes: “A *dreary* trip of six week’s tracking up against a *rapid* stream, with *heavy* west-country boats, brought us to our destination. We were fortunate in meeting with a *small* bungalow, made of bamboos, grass, and reed walls; but it was *void of the luxury* of a door” (2; emphasis added). The production of the density of meaning involves what Pratt calls aestheticisation. Interestingly, the colonial politics of landscape construction begins by creating aesthetic categories through an abundant production of binaries that answer to a system of values alien to the place. For instance, the narrative foregrounds images of a dreary and desolate setting as if it is obligatory for the landscape to be crowded and fully inhabited. In other words, the description of the landscape already foregrounds a kind of deviance and exception in the landscape, especially in the light of chains of adjectives of unwanted attributes.

Interestingly, in Butler’s text, the frontier landscape materializes as an unexciting, lifeless ennui-scape. It is important to note how those almost unsettling moments of distress and ennui keep on recurring throughout the narratives to cast a dystopian ambience onto the landscape. For instance, Butler writes:

The forest was of precisely the same character as yesterday, not a vestige of any habitation or a human being was seen between Mohung Dehooa and Dheemahpoor, a distance of thirty miles. A more *dreary* and *desolate* wilderness I seldom traversed in any part of Assam. It seemed totally *devoid of man, beasts, or birds; a death-like stillness everywhere prevailed, broken only by the occasional barking or halloo of the ooluck or ape...*we felt little depressed and all hailed with joy the Dhunseeree

river at this season of the year about thirty yards wide, and navigable for small canoes till December, as far as Dheemahpoor. (17; emphasis added)

Desolation and distance emerge as the most predominant trope of transforming the frontier into a series of landscapes. It is important to examine the issue at hand from the perspective of the ideological function the trope of the wild fulfills. It should also be noted that the trope of desolation is only an extension of the archetypal myth of the colony as wild. Perhaps it is imperative to look at a few instances of more direct and passionate enframing of the frontier landscape as a wild space in the text. For instance, Butler writes: “That a soldier should be exposed and suffer privation is a matter of course, but when I saw a lady and child put to these shifts... in what has been truly termed a *howling, desolate wilderness*”(3; emphasis added). On another occasion, he writes: “In these *wild, remote* lands... for once I felt my comforts had been abridged on this occasion” (7; emphasis added). Throughout his narrative Butler keeps on exploiting concrete, material referents to generate the aesthetic effect of a certain kind. Expressions like “a howling, desolate wilderness”, “perils from the climate, wild beasts and demi-savages in the hills” (3) convey the frightening face of the colony. The point is further illustrated by the following instance in Woodthorpe: “It was astonishing how soon a *waste, howling wilderness* of jungle was transformed into a pleasant camp” (117; emphasis added). In a similar fashion, recounting the journey to the Naga Hills Johnstone also refers to the difficulties to “get one’s followers to move from a civilized place, where there is a bazaar, into the jungle” (5), into the “wild solitude” of the “boundless forest” that the Naga Hills are (10).

It is suggested by Pratt that the foremost strategy to colonize space in travel and expedition writings is “desemancizing” and “resemanticizing” the colonized space (Pratt 31). What Pratt suggests is that the imperial gaze empties pre-colonial space of its semantic substance and invests the same with ideologies of the Empire. In this connection, Pratt mentions that a frequent ploy is to frame the colonized landscape as “empty and depopulated” (186). In Butler attempts to transform the northeast as a blank landscape is illustrated by the following passage:

On leaving Kachooamaree, we had a *dreary* march of fifteen miles through a *dense tree jungle*...the scenery here is *very wild*, and the fall of the river over a ledge of

rocks over a narrow gorge of low hills cannot be less than sixty or seventy feet with a noise that can be heard at a great distance, and after its fall, as it dashes over innumerable boulders for a distance of hundred and fifty yards, the *gloomy scenery* around is divested of its *monotony*. (15; emphasis added)

Similarly, he writes.

The whole route was through a *dark, damp, chilly, gloomy* forest with small undulating hills, and *neither the sky nor sun was seen throughout the day. Our road was a mere footpath*, and the forest so thick that we could not see ten paces before us. On reaching our camping ground, by the aid of the coolies, we cut down the jungle... we retired to rest, rather disgusted with our position, but glad it was no worse. (16; emphasis added)

What come out very strongly in these instances are layers of sub-texts subtly convened through the regular employment of a negative aesthetic. The tendency to represent the northeast as an aura of perpetual desolation and inertia is best viewed as a prelude to intervention and transformation. If emptying the landscape of human presence, in most occasions, is an effective tool of colonizing space, so is the constant suggestion of the absence of signs of human effort and industry. For instance, the overwhelming sights of the jungle become a powerful signifier of native indolence. Not merely a wild, unattended landscape, the jungle, despite its challenging ambience, is also a temptation.

Butler's narrative foregrounds the frightening face of the colony. It is possible to suggest that the images of dystopian hardships reiterated throughout the text only complement the trope of unease. The frontier transforms into a space of ordeal; a trial-ground for colonial masculinity. Butler writes: Again, he writes:

Never shall we forget what we endured from the heat and mosquitoes, the thermometer had risen to ninety-six degrees and the ill-famed Kullung river [in Nagaon district of Assam]swarmed with mosquitoes; and as we were not able once to put foot on shore, we were well nigh devoured by the voracious and venomous insects.(8)

As a landscape, the frontier primarily emerges through the trope of disruption and hostility in Butler. This is obvious in the construction

of the hilly landscapes. The hills in the region are viewed primarily as a safe haven for the forces of disruption and anarchy. Viewed through the dichotomy of civilization and savagery, the hills emerge as the hostile ‘other’ to civilized territories in the plains. Butler writes:

I had scarcely assumed charge of the division; orders suddenly came enjoining me to be prepared to conduct a military expedition into the Angahmee Nagah country bordering on the territory of Munepoor and Burmah. The object of the expedition was to meet the Angahmee Nagah chiefs, and by a conciliatory intercourse, to prepare them to co-operate with me in repressing their annual murderous and marauding incursions against our more peaceable subjects; to survey and map the tract of country in question, and to open a regular communication with Munepoor and Now-Gong, through the Angahmee country via Dheemahpoor, Sumookhoo-Ting, Poplongmaee, and Yang, which would facilitate trade, improve the condition of the hill tribes, and eventually lead to the abandonment of savage habits, and the peaceable and prosperous settlement of this barbarous tribe. (9)

On this occasion Butler is fascinated by the prospect of economic incentives. In other words, he acts as a capitalist vanguard. In a way, Butler transforms the northeast into a resource frontier of the Empire. In another instance of colonial foray, Butler writes:

In the vicinity of Rajapo-mah [in Nagaland] great numbers of tea-trees were observed growing luxuriantly in the jungle, some twelve or fourteen feet high; but we did not discover that the Nagahs ever drink tea...The afternoon was passed in receiving visits from the chiefs; and accepting their presents of elephant's tusks, spears, and cotton cloths, as tribute, or mark of allegiance to the British Government. (24)

Similarly, Butler writes: “The views yesterday and today, as we crossed over the high range to Mozo-mah, about 5, 250 feet above the level of the sea, were very beautiful. *We were delighted to see numerous villages east of Mozo-mah [in Nagaland], and a good deal of rice cultivation*” (27; emphasis added). What is obvious is the regular inscription of desire and apprehension on the landscape. In other words, the landscape gaze is a shuttlecock between these apparently opposite

sentiments.

The unwelcoming and depressing ambience of the frontier landscape is reinforced further by repeatedly invoking the trope of a repelling social landscape, which often manifest in the text as a series of offensive impressions and sights of poverty and destitution. In an attempt to extend the trope of dystopia from the natural to social landscapes in the region, Butler writes:

Our path was *rough, winding, and difficult*, through *thick tree forest* and *high grass* or reeds *unvaried by the signs of cultivation or villages*; and the ground in many places being still very miry, the effluvium from the rotten vegetation was most offensive...after wading through a very high *reed jungle*, we at last, came to his dwelling, a *wretched grass hut* situated on the edge of a tank choked with rank weeds, in the middle of an extensive and *poorly cultivated* grass plain. A few *straggling huts*, inhabited by Cacharees and dependants of Senaputtee, formed all that could be called a village; a few pigs, fowls, and ducks, were wandering about, but *there were no signs of comfort* around any of the huts; no gardens or enclosures; all appeared *poverty-stricken*, as well as *sickly*, in this *wilderness of jungle*. (12; emphasis added)

The imperial landscape gaze almost tries to appropriate the surveyed space through claims to settle, order and meaning. Although not obvious like in the previous instances, there is always an agenda of appropriation viably designated by Pratt as ‘imperial fantasy’ 207). Often, a trope of negation is immediately backed by claims of ownership. For instance, Butler writes:

Toleeram [a tribal chief] does not keep up any military or police force, and his power is very limited; his two sons now jointly manage the country, but the time may not be far distant, when the British Government may be under the necessity of taking it under its own protection and pensioning off the two sons, a policy that is in every way to be desired if the welfare of the people is consulted. At present, it is a serious obstacle to the settlement of the Nagah territory, and the extension of our subjects towards the southern frontier. (15)

The narrative continues to employ a negative aesthetic in its

description of the ruined city of Dheemahpoor (19-20). “On the west side of the Dhunseeree near the fort, there is a large tank completely choked with grass jungle...there are four large tanks also surrounded by an almost impenetrable jungle” (20). It is evident that Butler transforms the northeast into a ruandscape or scene of decadence. To this extent, landscapes are forced to serve as proof of degeneration and to negate existing claims over space in favour of colonial claims of ownership.

As suggested earlier, it is not possible to keep the idea of landscape confined to what is conventionally viewed as natural landscape and overlook ways the narrative frames the social or cultural landscape of the frontier. The following passage reveals the disparaging register as well as the colonising sub-text that go into the framing of an apparently casual scene of encounter. Butler writes:

In the evening, the chief of Rajapo-mah came into camp and presented a few cotton cloths as a present. *In return I gave him a bottle of brandy and saw him clear out of camp*, with which condescension he was quite delighted; but, being still apparently *suspicious of his safety, I perceived that he kept turning around every minute to see if anyone was pursuing him.* (23; emphasis added)

The disparaging register that overwhelms the narrative’s construction of the colonized subjects is also seen in the following instance:

I was much amused by the action and gesture made by the chief on his being asked by me to allow his children to go to Now-gong to be taught in our schools. He declined the offer and said that he would rather part with his life than his sons, though I promised good treatment and plenty of handsome cornelian beads, the first consideration with a Nagah. (23-24)

The passage subtly convenes the colonising trope of native dull-headedness and cupidity. Voyeuristic pictures like the following illustrate it further. For instance, in the following passage the colonial voyeur gazes at what is otherwise an important cultural display:

We were much amused by the Nagahs performing their martial exercises for our diversion...and then suddenly throwing it with it considerable precision at an object fifteen or twenty paces distant, *hallooing, yelling, and*

jumping about with the greatest agility, as if in the presence of a foe.(24; emphasis added)

It comes out very lucidly that the narrative frames the northeast primarily as a frontier to be opened up, overcome and eventually conquered. Although the insistence is throughout on the dystopian disposition of the landscape, in the text it serves only as a springboard for the parade of imperial valour. Probably the most apparent manifestations of the same are these occasions when the landscape itself is framed as hostile to the colonising self. For instance, the text offers an exhausted and minute account of perils of the thunderstorm, accidents on the Brahmaputra and the traveler's heroic survival (6-7). The typology of colonial space could broadly be categorized into two-spaces of desire and spaces of fear. In the construction of the region as a frontier, perhaps the 'other' was Burma. It constantly features as a threat to the sanctified space of the colonial space. Apprehensions of a Burmese inroad effectively accommodate the enframing of the region as a frontier space:

The route once opened, would expose central Assam to the cruel ravages of the Burmese, an old and inveterate foe...to send hostile parties to enter into the very heart of the unprotected southern frontier of Assam and centre of the valley, and carry the effeminate people as slaves...and unwise to open roads to admit enemies into the province. (35-36)

Butler writes:

Immediately on leaving camp, we ascended a long high hill, and wound over a precipitous ridge for some distance with many ascents and descents, through heavy grass and tree jungle. We then passed through the village of Lehah-mah, [Nagaland] consisting of thirty-nine houses. The chief came to meet us, and presented to us fowls, eggs, cloths, &c., as tribute, and on receiving a few conch shells, beads, knives, scissors, and handkerchiefs, as a return present, he was quite delighted, and went back to the village and brought us a basket of apples...we saw some fine peach trees close to the village, and met with many oak and fir trees; coffee in full berry was also abundant. (40)

What characterizes the production of landscapes at the site of

the colonial encounter is the persistent shuttle of the landscape gaze between the encountered sight (place) and a background (space). In other words, it is a parallel negation of the encountered landscape and simultaneously the imposition of imperial scripts over it.

In colonial situations, landscapes also serve as strategic knowledge. It is probably pertinent to revisit the thesis offered by James Hevia in his *The Imperial Security State* (2012). Hevia suggests that apparently innocuous forms of colonial knowledge such as surveys and route-books are best viewed as tools of strategic military knowledge. It is important to note that the coding of space as military landscape primarily consists of techno-scientific reflection on space as terrain. From this perspective, narratives of colonial travel and expedition are instances of reconnaissance framing landscapes as operational terrain. The following description of an Angahmee Nagah village in Butler's text is an instance of the coding of military space as landscape:

The villages are generally built on the highest and most inaccessible hills, north of the great range of mountains separating Assam from Munepoor and Burmah. Every side is stockaded, and a ditch generally encircles the most exposed part of the village, which is studded with panjies. The sloping side of the hill is likewise not uncommonly cut down so as to form a perpendicular wall and thus fortified; these villages could offer serious resistance to any force assailing them without firearms. These positions, however, are frequently ill-chosen, being commanded by adjoining heights, from which the internal economy of the village can be viewed, and a well-judged attack with fire-arms would render opposition useless. (105-106)

This instance illustrates how the construction of landscapes in the text derives from a desire to create a cartography of accuracy and exactitude. This desire surfaces more obviously in the eagerness of the traveler to survey and incorporate the region into grids or frame of reference of European science (miles, hours, temperature, and height). This could also be viewed as an attempt to discipline space. Butler writes:

The two first marches to Koteatoilee and Dubboka, about twenty four miles, were through a level country, studded with flourishing and populous villages and gardens, and intersected by streams and large lakes. We passed through

immense sheets of fine-rice cultivation, and here and there small patches of sugar-cane. (10)

Butler's narrative participates not only in the construction of natural landscapes but also socio-cultural landscapes in the frontier. It is important to explore the ways the imperial gaze frames the domestic spaces of the colonized. Whereas as a natural landscape, the northeast is imprisoned into the trope of the wild in the text, domestic landscapes are incarcerated into the trope of vilification, manifest as recurring images of filth and squalor. In fact, in Butler, domestic landscapes are always framed through tropes of repulsion. Entrenched in hegemonic as well as culturally mediated notions of hygiene, domestic space also made to participate in constructing a geography of fear. It could also be viewed as a prelude to intervention. For instance, Butler's text paints the Naga household as an abominable space. Objects like spirit-tub, huge rice basket induce repelling impressions in the imperial traveler and eventually transform the landscape into a metaphor of 'otherness':

Planks of wood are arranged around the fire on the ground for seats, and fowls, pigs, and children, men and women, seen to have free access, the *filthy state* of their dwelling can, therefore, be imagined. In front of each house large stones are placed, on which the Nagahs delight in mornings and evenings to sit and sip, with a wooden ladle from a bowl, the most *offensive liquor* made of rice. (106; emphasis added)

It is obvious that in the narrative domestic spaces in the northeast are converted not only into a series of pathogenic landscapes but also into a metaphor of civilizational or cultural deviance.

However, as suggested earlier, the most overriding trope that goes into the production of the northeast in Butler's text as a landscape is the idea of the wild. Whereas as a natural landscape, the northeast is framed as an untamed, wild space, as a cultural landscape it is constructed as an embodiment of tribal savagery. It is important to note that the hills are transformed into a metaphor of disorder. Recurring metaphors of violent raids and treacherous murders transform the hills of the northeast as a landscape of otherness. For instance, Butler writes:

No regular government can be expected to exist among wild uncivilized tribes, who are ignorant of the use of letters or the art of writing and whose dialects differ and are scarcely intelligible to the tribes on the adjoining

hills, and whose leisure time is spent in the diversion of surprising each other in hostile attack, rapine and murder. (107)

Similarly: “When the Angahmees have nothing to do, they sit about on the tombs in groups, and pass the day in drinking spirits and gossiping, and forming plans for hostile inroads on their neighbours”(108). What these instances illustrate is a symbolic debasement and insubstantialization of the place as well as its inhabitants. These landscape-framings function as preludes to the subsequent moves of territory production. To elucidate further, the above passage apparently represents a physical sight of a Naga assemblage. But it could also be viewed as suggesting a moral geography. The headhunting Nagas, meeting at the graveyard, drinking, gossiping, and hatching mindless butcheries in a sportive mood as a leisurely amusement is a recurring image in a whole lot of nineteenth-century colonial representations. It is possible to suggest that the image of the Naga as the blood-thirsty head hunter of the northeastern hills is a product of colonial travel and expedition writings.

Butler’s text transforms the northeast into a landscape of dystopia and a cornucopia. His text entices places in the region into metaphors of a cultural otherness. Space, framed through this politically motivated semiotics of metaphors is transformed in the text into an allegory of otherness. However, such metaphorics is a prelude to the furtherance of imperial ambitions in the northeast frontier.

References

- Beinart, William and Lorie Hughes. *Environment and Empire*. New York: OUP, 2007. Print.
- Butler, John. *Travels and Adventures in the Province of Assam during a Residence of Fourteen Years*. 1855. Rep. Guwahati: Bhabani Printers, 2011. Print.
- Pratt, Mary Louise. *Imperial Eyes: Travel writing and Transculturation*. London: Routledge, 1992. Print.
- Spurr, David. *The Rhetoric of Empire: Colonial Discourse in Journalism, Travel Writing and Imperial Administration*. Durham: Duke UP, 1993. Print.
- Young, Robert. *White Mythologies: Writing History and the West*. London: Psychology Press, 2004. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 377-384

Ngos Intervention In Controlling Child Labour: A Study In Kamrup Metro District of Assam

Mr. Dibakar Das

*Assistant Professor, Dept. of Political Science
L.C.B. College, Guwahati*

Abstract

The role of NGOs in controlling child labour is very significant. In India, numbers of legislations and statutory provisions were enacted to safeguard the rights of the children. But it proved futile as the sizable numbers of child labourer are increasing consistently. As it is considered as a burning issue in India, it is the responsibility of the civil society to control the situation of child labour. As a result, various NGOs are formed to control the child labour in India. Keeping this view in mind, this paper made an attempt to analyze the activities undertaken by NGOs in controlling child labour in Assam. In this study, both primary and secondary data were collected to attain the objectives of the study. For collection of primary data, some important techniques were used in this study, viz. (i) Interview method, and (ii) Observation

Findings of the study reveal that though NGOs of Assam have faced various problems due to financial crisis, they tried to control the problem of child labour with the help of the State Government. Some of the NGOs have own way of fund raising. The study also reveals that the NGOs rescued child labourer with the help of child line or police official. Some NGOs also have rehabilitation centre for the child labourer. Moreover, some of them have provided basic education to the child labourer. In addition, NGOs also provided some vocational training to child labourer.

Key words: Child, Child Labour, NGO

Introduction:

The effective contribution of voluntary groups towards society has encouraged the government around the world to seek their co-operation for policy formulation as well as policy implementation at the grass root level. NGOs are the most viable organisations which play the role of catalyst of social change and development “in a fundamentally voluntarist society, based on a wide dispersal of community living and ethnic diversity” such as Indian society (Kothari: 1987). Both before and after the state came into being, the voluntary bodies have been rendering yeoman services to the poor, needy, neglected, the old aged, the sick and the downtrodden or relief work during natural calamities.(Bava 6). Non-Governmental Organizations (NGOs) are legally constituted organizations which are created by natural or legal people that operate independently from any form of government. NGOs are found as more creative, which are inventing and implementing new approaches to protect children. Nowadays child labour is identified as a serious issue in India which hampers the rights of children.

The role of NGOs in controlling child labour is significant. NGOs have a vital role in this field since they have flexibility, ingenuity and conviction to identify needs and gaps in public action and to initiate and implement cost effective programmes for the protection and assistance of the working children.(Shirur 21). Due to extreme economic distress, children are forced to give up educational opportunities and take up jobs which are mostly exploitative as they are usually underpaid and engaged in hazardous conditions. Children are involved in labour work in order to directly benefit their family or themselves economically, at the cost of their physical, mental or social development (Ahuja: 1998). Working children are denied their right to survival and development, education, leisure and play, and adequate standard of living, opportunity for developing their personality, talents, mental and physical abilities, and protection from exploitation and neglect. One of the alarming aspects of child labour is that children are sent to work at the outlay of education. Child labour restricts the right of children to access and benefit from education and denies the fundamental opportunity to attend school. Thus, Child labour prejudices children’s education and adversely affects their health and safety¹. According to the national child labour survey report of 2001, children are engaged in productive and non productive works beyond their capacity in both the urban and rural areas in India.

According to the Census of India report 2011, there are 43,53,247

numbers of working children in India in the age group of 5-14 years. In context of Assam, according to 2011 census report, the number of working children in the age group of 5-14 years is 99,512. So, the alarming numbers of child labourers create attention of the conscious section of society.

Objectives of the study:

To analyze the activities undertaken by NGOs in controlling child labour in Kamrup Metro District of Assam.

Methodology:

In this study, both primary and secondary data were collected to attain the objectives of the study. For collection of primary data, some important techniques were used in this study, viz. Interview method and Observation.

In this study, Secondary data are collected from books, selected research oriented journal, articles etc.

Review of literature:

Considering the significance of in-depth study on “NGOs intervention in controlling child labour” more importantly in Assam, it can be said with regret that no serious, intensive and academically oriented study has been done. Nevertheless, whatever little scholarly and thorough research works on role of NGOs in controlling child labours have been conducted, that can be cited as follows-

Burra, Neera (1995) has conducted a study on “*Born to work-Child labour in India*”. In this study, she found that working children continues to be employed in factories, workshops and mines, in semi-urban and urban areas, in both the organized as well as the unorganized sectors in India and most of them are worked in the hazardous working conditions. She again found most of child labourers as bonded labourer which are bound to offer their labour as almost “free” labourer and are not paid for months.

Shandilya, Tapan Kumar and Khan, Shakeel Ahmed (2003) have conducted a study on “*Child Labour: A Global Challenge*”. In this study, they discuss the continuation and perpetuation of child labour as a barrier of development on modern welfare state. Modern welfare state seeks to promote the all rounds developments of its citizens. They again viewed child labour as a curse upon the society, disgrace for the world of mankind, a difficulty that may spoil the economic backbone of a country. So, child labour stands as threat to the development of whole human civilization. They again mentioned that the future of the

human world very much depends on children of a nation and the fate of a nation inextricably knotted with the welfare of its children.

Bhargava, Pramila H (2003) has conducted a work on "*The Elimination of child labour*" and in this work she viewed that in context of elimination of child labour, role of government, politicians and NGOs are equally important. In her study, she viewed that over the years, the government has gradually shifted its responsibility to the NGOs and the private social organizations. In this context, she mentions that due to the magnitude of this social problem, there is a need of immense supervision, munificent funds and mobilization and for that matter all the three elements should work in a harmonic way.

Bava, Noorjahan (2008) has conducted a work on "*Non Government Organization in Development, Theory and Practice*" and in this study, she give importance on the central role of individual participation in the process of development. She again focused on the theoretical perspectives to study NGOs, the relationship between state and the civil society, the role of welfare state and NGOs in developed and developing nations and the rise of the administrative state countries. Moreover, she gives importance on autonomy of NGOs, the various forces which stand as threat to national security, liability, transparency and effectiveness as catalysts of social change and harbingers of revolution. She viewed that for development of the country, co-existence of society, state, market and associations are very much essential. She opined that development of society could be done through NGOs with their non bureaucratic character.

All these literature cultivated to develop the cognition about "role of NGOs in controlling child labour" in right direction for getting fruitful support to deal with the research work.

Significance of the study:

The problem of child labour is a burning problem in contemporary society. It is posing a serious threat to the developing countries like India. Now a day, different measures have been taken by various agencies to eradicate this problem at international and national level around the globe. In India, numbers of legislations and statutory provisions were enacted to safeguard the rights of the children. As it is considered as a burning issue in India, it is the responsibility of the civil society to control the situation of child labour. As a result, various Non- Governmental Organizations (NGOs) are formed to control the child labour in India. Therefore, in this work, researcher made an attempt

to find out the effective role of NGOs in context of controlling child labour in Assam. Over the years, there has been much discussion about the problems and prospects in controlling child labour in India. In this context, it becomes relevant to properly understand the role of NGOs as a proper agency for controlling child labour.

NGOs and Its Mechanism in Controlling Child Labour:

The efforts of various NGOs, which are come forward to controlling the child labour is very noteworthy. During the 1970s social activists were urged to “think globally and act locally”. In context of Assam also, over the past 10-15 years various vibrant NGOs have emerged with a profound impact on developmental practice and thinking. In Assam, in context of controlling child labour some NGOs are working with the help of the Government and some of them are working independently. In India, under the rehabilitation program, NGOs are working especially through Non formal education or vocational training to remove children from work. In India, Non Formal Educational Programs (NFEP) among the various organizations has been engaged in this direction.

In Assam, it has been found that 97,227 NGOs have been registered under Societies Registration Act XXI of 1860 and the purpose of formation of this NGOs are scientific, charitable, literary, cultural, social, educational, health etc. The jurisdiction of the societies is within the state of Assam. Again, according to the latest estimate of Planning Commission of India in 2014, total 65267 nos. of NGOs are registered for working in various sectors in India. According to this estimate in Assam, total numbers of NGOs are 1909 which are working in various sectors. Among 1909 NGOs in Assam, 771 nos. of NGOs are working for the welfare of children and 494 nos. of NGOs are working for the protection of human rights. Among this, 61 nos. of NGOs are located in Kamrup district. (Source: Estimate of Planning Commission Government of India, on 02/12/2014). Again as per latest estimation made with the help of data available with Assam State Social Welfare Advisory Board (ASSWAB), Directorate of Social Welfare and Probation, Government of Assam, NE Regional Centre, at present there are about 200 voluntary organizations in Assam engaged in diversified activities for welfare of children along with other developmental works. Again, as per the estimate of National Institute of Public Corporation and Child Development (NIPCCD), total 152 nos. of NGOs are working for protection of women and child rights and are taking various initiatives for controlling child labour in Assam.

It should be mentioned here that the Government of India has initiated the National Child Labour Project (NCLP) Scheme in 1988 to rehabilitate child labour. The NCLP Scheme envisages project based action only in the area of high concentration of the child labour. The special schools under NCLP scheme target the children withdrawn from hazardous occupations and processes in the age group of 9-14 years with the objective of mainstreaming them to the formal school system. At present the scheme is operational in 266 Districts of 20 States in India. In context of Assam, at present this NCLP Project is conducted in four districts namely; Kamrup Metro, Nagaon, Lakhimpur and Nalbari.

Interestingly, it has been found that a total 10 nos. of NGOs are working in Kamrup Metro, district of Assam under the National Child Labour Project (NCLP), India. Under the NCLP Scheme, these NGOs are working only with the help of Government fund. To attain the objectives of the study, the total 10 nos. of NGOs working under the NCLP project are selected for the study. In context of Kamrup Metro, it has been found that under NCLP Scheme these NGOs run total 55 special schools for child labourer. The name of 10 nos. of NGOs that working under this project as well as the nos. of special schools run by them are given in the table no. 1.01.

Table 1.01: Numbers of Special Schools run by NGOs under the NCLP projects in Kamrup Metro

SL No.	Name of NGO	No. of Schools
1	Assam Socio-Economic Health Associations (ASHA)	12
2	Assam Centre for Rural Development (ACRD)	04
3	Manab Sewa and Vikash Samittee (MSVS)	02
4	AVAS Foundation	04
5	Samannaya Sangha	04
6	Sarvangi Vikash Trust	08
7	Saraighat Human Worship Association (SHWA)	06
8	The Rising	05
9	Social Research and Development Centre	08
10	Society for Promotion Agricultural and Rural Development	02
Total		55

The members of all 10 NGOs viewed that they are providing education to child labourer. In light of this, they mentioned that the due to poverty or some financial problems, some children are unable to get basic education and bound to do work. So, under this project, they

enrolled minimum 50 child labourer in each school. Moreover, they provided stipend Rs. 150/- monthly to every students enrolled by them. Interestingly, the members of all NGOs viewed that till date, many students have been mainstreamed by enrolling in other formal schools.

In this study, it has been found that these 10 NGOs that working under the NCLP Scheme have faced various kinds of problems. All the respondents (100%) of 10 NGOs viewed that they have faced problems due to the irregularity of government fund especially to run the schools. They expressed that due to lack of fund, they are unable to pay salary to the teachers and employees of the schools as well as to provide the stipend to the students regularly. They again expressed that they are unable to get the free books provided by the Sarba Siksha Abhiyan, Assam, which create a serious problem for them to run the schools. But, in this context, they again stated that though they are unable to pay salary to the teachers in proper time, still the teachers have provided their service with full dedication and sincerity.

In this study it has been found that NGOs have rescued the child labourer with the help of Police officials. In this context the role of Child line is also notable. The members of the NGOs viewed that after rescued the child labourer, they are placed in the Child Welfare Committee (CWC). As per the decision given by the respective Committee, the necessary steps are undertaken by the NGOs. The members of the NGOs viewed that some child labourer are taken to rehabilitation centre where they can get some basic education and vocational training such as knitting, tailoring, doll making etc for their better future.

Conclusion:

From the above discussion, it has been found that the role of NGOs in controlling child labour in Assam is very significant. Though, NGOs in Assam have faced various problems due to financial crisis, they tried to control the child labour with the help of state government. Some of the NGOs have own way of fund raising. Some NGOs also have rehabilitation centre for the child labourer.

Notes:

- ¹. Government of India, Planning Commission, Working Group for Social inclusion of Vulnerable Group like Child Labour and Bonded and Migrant Labour in the 12th Five Year Plan (2012-17).

Bibliography:

- Bava, N. *Non-Governmental Organizations in Development: Theory and Practice*. New Delhi : Kanishka Publishers & Distributors, 2008. Print.
- Bhargava, PH. *The Elimination of child labour*. New Delhi : Sage Publications, 2003. Print.
- Burra, N. *Born to work-Child labour in India*. New Delhi : Oxford University Press, 1995. Print.
- Chapman, Jennifer and Fisher, Thomas. "The Effectiveness of NGO Campaigning: Lessons from Practice", *Development in Practice*. Taylor & Francis, Ltd. May 2000 Volume 10., Number 2.
- Doftori, M. *Education and Child Labour in Developing Countries: A Study on the Role of Non-Governmental Organisations in Bangladesh and Nepal*. Doctoral Dissertation, Department of Social Policy, University of Helsinki, 2004.
- Gauba, O.P. *An introduction to political theory*. New Delhi : Macmillan, 2012. Print.
- Joshi, S.C. *Child Labour, Issues, Challenges and Laws*. New Delhi: Akansha Publishing House, 2006. Print.
- Kumar, H. *Voluntary Action and the Financial Gap*. New Delhi : Gitanjali Publishing House, 1988. Print.
- Lawani, BT. *Voluntary Action in India*. New Delhi : Roust Publication, 1999. Print.
- Narasaiah, ML. *Child Labour and NGOs*. New Delhi: Sonali Publications, 2008. Print.
- Pangargi, H, Sanjeev GR. "Child Labour: an Overview". *Golden Research Thoughts*. July-2013; Volume-3, Issue-1.
- Shandilya, TK and Khan SA. *Child Labour A Global Challenge*. New Delhi : Deep and Deep publication, 2003. Print.
- Shirur, P & Shirur, S. *Education, Child Labour and NGOs*. Delhi : Shipra Publications, 2008. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 385-396

The Impact of The Covid-19 Pandemic on Sexual and Reproductive Health and Rights

Dr. Pinky Baruah

Assistant Professor

Dept. of Zoology, Guwahati college

Abstract

The COVID-19 pandemic is already stretching the healthcare systems around the world by putting more demands on caring for COVID-19 infected patients. On the other hand, the other routine reproductive health services were stopped completely or limited during the pandemic because of the shortness of healthcare providers who have been converted to treat COVID-19 patients or because of lockdown procedures to contain the COVID-19 pandemic. The present study aimed to examine the influence of the COVID-19 pandemic on domestic violence, menstruation, genital tract health, and contraception use among women in four slums in Guwahati, Assam. Overall, there appears to be a critical reduction in the availability and uptake of mental and reproductive health services. The effects on the sexual and reproductive health of women and girls, which is a key factor in their empowerment, have been particularly compromised in slums.

Key words: COVID 19, Reproductive Health, Sexual Rights, Slums

Introduction

COVID-19 pandemic has wreaked catastrophe in the 21st century

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I ✪ 385

and barely left any country from its outbreak, affecting over 8 million of population and claiming another 5.2 million lives (as of Dec 3, 2021WHO data). It has been focused that the disease seemed to be primarily urban-centric affecting most people in urban areas (Jha, 2020). Rapid urbanization in low- and middle-income countries and the growth of megacities pose significant health issues, particularly for women and girls, who are disproportionately affected by poor urban planning, infrastructure, and water and sanitation. Overcrowding, marginalization, and instability are common in urban slums. (Mberu, Mumah, Kabiru, & Brinton, 2014). As a result, there are inequities and disadvantages in a variety of health and wellbeing variables, such as insufficient living circumstances, limited access to health services, and increased vulnerability to sexual violence. Rapid urbanization and the growth of megacities in many low- and middle-income nations have created new health challenges; this is especially true for women and girls, who are disproportionately affected by poor urban planning, inadequate sanitary facilities, and limited access to water. Ineffective city planning and policy have aided the creation of informal squatter and slum communities (Ooi & Phua, 2007), emphasizing the role of urban governance in causing or resolving such issues. Slums represent the most severe kind of deprivation that goes beyond economic hardship. Acute overcrowding, insanitary, unsanitary, and demeaning living circumstances characterize them.

Many gendered inequities are reinforced in urban slums, as seen by poor sexual and reproductive health outcomes and a variety of other health and welfare indicators. Women and adolescent girls in urban slums are particularly vulnerable when it comes to menstruation, due to the lack of safe, private locations with water for changing, cleaning, bathing, and other activities.

An estimated 60% of the world will live in cities by 2030, with nearly 6.3 billion people living in urban areas by 2050 (Rydin et al., 2012). This results in unregulated, overcrowded living conditions in “undesirable parts of the city” (World Health Organization, 2010), with significant implications for sanitation, specifically menstrual management. Today, nearly 1 billion people live in slum conditions (UN HABITAT, 2015). As per the census of 2011 report, 5.4% of the total population of India is slum population of which 51% are male and 48% are female population. Thus, cities that are carrying a huge slum population (Census, 2011), are the most vulnerable sections, in many

forms, with the onset of such outbreak of the global pandemic.

Guwahati is considered the gateway of the North-eastern region of India and is currently known as the smart city with a rapidly growing population due to urbanization and unabated rural-urban migration. The city extends from 26.5° N to 26.12° N latitude and 91.24° E to 91.51° E longitude. Guwahati Municipal Corporation (GMC) is the local body responsible for governing, developing, and managing the city, administers an area of 216 km². It is India's 14th most populous state, with 31.20 million people living in 33 districts. Guwahati Municipal Corporation data of 2014, Guwahati city has around 217 slum areas, with approximately 26,000 households. These slums are basically on vacant land adjacent to the railway tracks where the vacant land adjacent to the railway tracks are narrow strips of land.

Materials and Methods:

Sample and data collection

In this study, a cross-sectional study was conducted in four slums in Guwahati, Assam, India. The samples were collected in December 2020. The sample consisted of women of reproductive age residing in the four slums of Guwahati. The questionnaire was originally written in English and then translated to Assamese and Hindi with the help of a professional translator. The content of the questionnaire was validated by conducting pilot testing on 20 participants, who were asked to comment on the items of the questionnaire in terms of clarity and reliability. The pilot test was excluded from the final analysis. After the pilot test was finished, further revisions and amendments to make the survey clear and reliable were conducted based on the pilot test participants' feedback. Data was collected by direct interviewing and assurance was given to the respondents regarding maintenance of the confidentiality and secrecy of the information they supplied. The questionnaire is composed of four sections, including short-answer or multiple-choice questions. The first section included the demographic background of the study participants such as age, marital status, employment-related information. The second section consisted of COVID 19 History. The third part involved questions about menstruation, and reproductive canal health problems, disposal of menstrual wastes, faced during the COVID-19 pandemic. The fourth section consisted of questions about mental health stressors during the COVID-19 pandemic and relevant problems during the COVID-19 pandemic. The sections included questions about pregnancy and

childbirth, sexual behaviour, reproductive attitudes, and mental and domestic violence faced during the lockdown period. Data were presented by tables, graphs, and crosstables, and analysis was done using statistical programs.

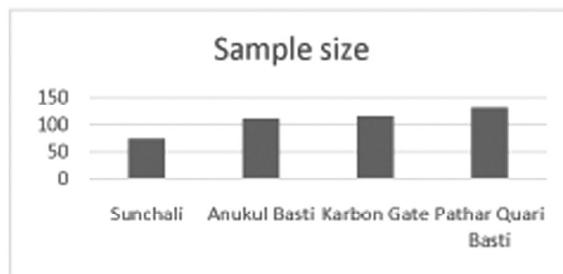
Ethical Consideration

Before the start of the study, the procedure was elaborately discussed with respondents, and only after getting the full consent of the slum authority, the study was conducted. For smooth conduction of the study, the respondents were informed about the purpose of the study. There was no loss of working hours of the respondents, about 30 minutes was required for each interview. Before the interview, the respondents were briefed about the objectives of the study, and their voluntary participation was sought. No identification of the respondents was disclosed in the final report. They were also verified about the questions and expected outcome before starting the interview.

Study Area

Name of Slum	GMC Ward No.	Status	No. of Households	Sample size
Sunchali	46	Notified	750	75
Anukul Basti	46	Notified	1000	110
Karbon Gate	46	Notified	625	115
PatharQuariBasti	51	Non-Notified	1000	130

RESULTS

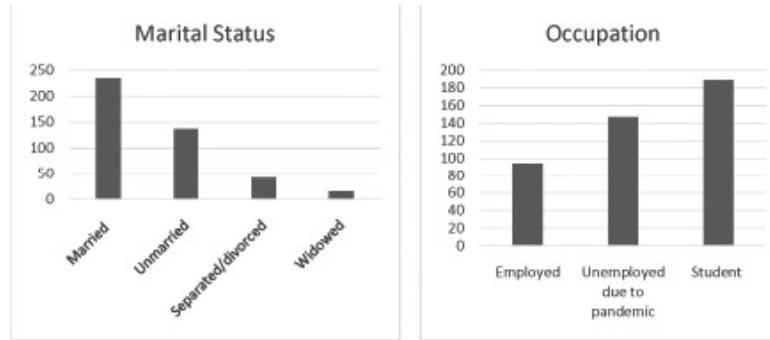
Demographic characteristics of participants.

430 women in the age bracket of 15-54 years participated in the study. The average age of the participants was 36.7 ± 6.6 . 235(54%) women were married while 137(31.8%) were unmarried, 42 (9.7%) were separated or divorced and 16 (3.7%) women were a widow.

Employment status of the participants.

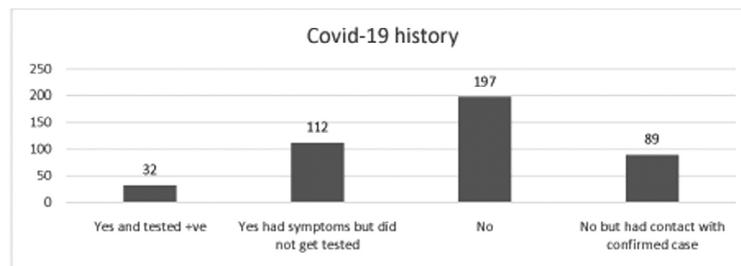
94 (21%) women are employed, 147 (34.1%) women became unemployed due to countrywide lockdown while 189 (43%) were students. Predominant employment among the female workers was personnel services (as domestic workers) (47 %), followed by construction (15 %), waste collection and rag pickers(17 %), and others (7%).

	Status	Number	Percentage
Marital Status	Married	235	54
	Unmarried	137	31.8
	Separated/divorced	42	9.7
	Widowed	16	3.7
Occupation	Employed	94	21
	Unemployed due to pandemic	147	34.1
	Student	189	43

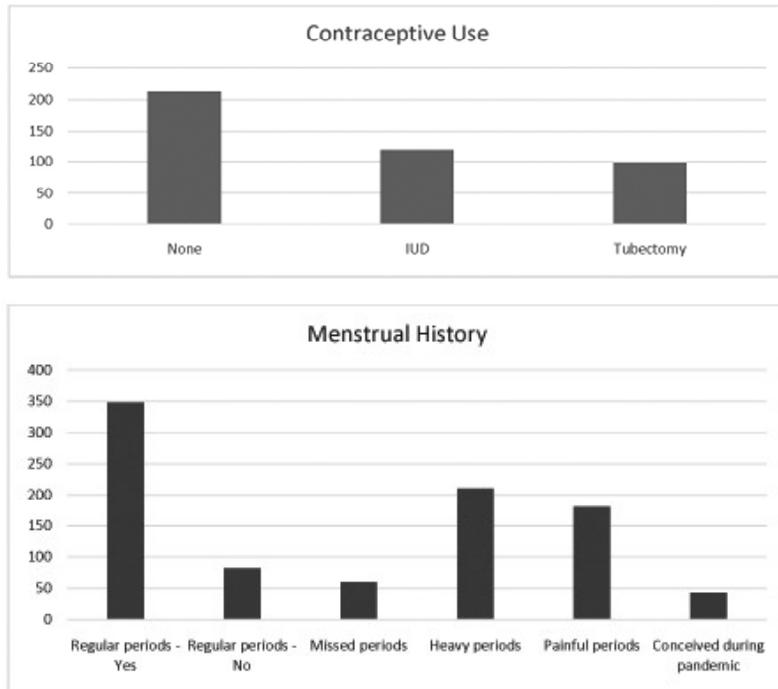
Covid-19 History

Covid- 19 History	Number	%
Yes, and tested +ve	32	7.4
Yes, had symptoms but did not get tested	112	26.0
No	197	45.8
No, but had contact with a confirmed case	89	20.6

Reproductive Health parameters

Parameters		Result	
Contraceptive use	None	213	49.5%
	IUD	119	27.6%
	Tubectomy	98	22.7%
Regular periods under normal condition	Yes	348	81%
	No	82	19.0%
Missed periods		60	14%
Heavy periods		211	49%
Painful periods		180	42%
Conceived during pandemic		43	10%

Prevalence of menstrual hygiene among the women:

1. Place of drying menstrual cloth

Inside house	73%
Outside house	16%
Inside bathroom	11%

2. Re-use of the same cloth

1-3 times	46%
4-6 times	47%
>6 times	7%

3. Ways of disposal of the sanitary napkin

Wrapped in paper	33%
Wrapped in a plastic bag	59%
Not warpped	8%

4. Place of disposal of the sanitary napkin

Dustbin	51%
Open space	23%
Throw in drain	26%

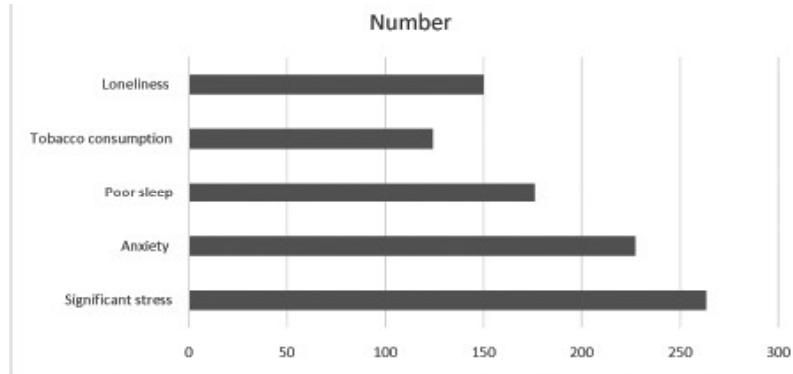
Stressors Due to Pandemic

Stressors due to pandemic	Number	Percentage
Work stress or change in employment status	240	56
Difficulties accessing healthcare	270	63
Change in a financial situation	361	84
Family illness/ loss	159	37
Change in living situation	176	41
Conflict with family/partner	283	66
Difficulties in support and child-rearing	313	73

Mental Health Symptoms

Mental health symptoms	Number	Percentage
Significant stress	263	61
Anxiety	227	52
Poor sleep	176	40
Tobacco consumption	124	28
Loneliness	150	35

Discussion

The spread of SARS-CoV-2 is one of humanity's most serious concerns in recent history. In a country like India, slums supply cheap labour, domestic help, and other services to different parts of the city (UN Habitat, 2003). With the Government of India announcing lockdown suddenly, the workplace closure left a devastating impact on slum dwellers (ILO Monitor, 2020) as most of the informal workers of slums get into the contract of 'no work no pay, which enhanced their job insecurity and inability to feed their family. In the study, it was found that 34.1 % of women became unemployed due to countrywide lockdown. Without employment security, the slum dwellers were forced to spend the very little savings they had.

Slums are densely populated, thereby the fulfillment of physical distancing seemed to be impossible. Considering the dense habitation and inability of the overburdened public healthcare system, the Ministry of Health and Family Welfare, Government of India (GOI) instructed physical distancing or social distancing as recommended by WHO. But it is extremely difficult to implement self-isolation and social distancing in the slums. The residences in the settlements have barely two rooms, housing 5–6 people. In the study, it was revealed that 7.4 % of the respondents suffered from Covid-19 when the first wave struck. 26.0 % although having symptoms did not get tested while 20.6% of respondents were in close contact with confirmed cases.

Menstruation challenges have been compounded by COVID-19's consequences, as essential WASH resources have been diverted to combat the pandemic, compounding existing imbalances for women, girls, and people who menstruate. Only 28 million women have access

to comfortable menstrual hygiene in India although India has 355 million women in the age group of menstruating women (USAID 2014, WHO 2004). Crammed spaces and having to stay indoors all day due to lockdown have breached the privacy dignity of women, especially during women's menstrual periods. Shared toilets saw maximum use throughout the day. In the study, 73% of the respondent admitted to drying the menstrual cloth inside the house or in the bathroom. 26% dispose of the used napkins in the drain thereby inviting more diseases. The adolescent health program RASHTRIYA KISHOR SWASTHYA KARYAKRAM (RKS), launched in January 2014 under the National Health Mission, identified menstrual hygiene as a key strategic priority, through the promotion of menstrual hygiene by the provision of sanitary napkins and clean clothes to adolescent girls. But with the closure of schools, young girls were denied free napkins. Moreover, the right to menstrual hygiene and dignity is affected by the inequitable access to safe water.

The lockdown has meant that access to and use of contraception has been compromised to a large extent. During the study, the respondents reveal that 49% of them suffered from the heavy menstrual period and 42% suffered from painful periods. Following the Ministry of Health and Family Welfare, advisory of GOI, public facilities suspended the provision of sterilizations and intra-uterine contraceptive devices (IUCDs) during the lockdown. This led to unwanted pregnancies during the period. In the study, 43 (10%) women conceived during the risky pandemic period. Moreover, restrictions on movement in urban areas and for ASHA workers in rural areas made access to over-the-counter contraceptives (OTC), condoms, oral contraceptive pills (OCPs), and emergency contraceptive pills (ECPs) difficult. It is estimated that around 47 million women in 114 low- and middle-income countries, including India, will not be able to use contraception, resulting in 7 million unintended pregnancies due to the COVID pandemic and related restrictions (UNFPA 2020). In India, around 26 million couples faced an unmet need for contraception, which led to 2.4 million unintended pregnancies and 1.45 million abortions (FRHS 2020). A recent study conducted by Ipas Development Foundation (IDF) assessed the impact of COVID-19 on abortion access in India in the three months following the commencement of the lockdown (25 March 2020 to 24 June 2020).

43% of the respondents were students at the time of the pandemic. With nationwide lockdown, these girls were deprived of school

education and the free mid-day meal provided in the school. With the fear of infection, people are anxious and sceptical to resume informal domestic help services. This has negatively impacted the women informal workers. So, the growing work irregularities, insecurity at the job, and low income of slum dwellers have further increased their cost burden and intensified their vulnerability to resist Covid-19.

During the study, it was found that various stressors due to pandemic such as work stress or change in employment status, difficulties accessing healthcare, change in financial situation, family illness/ loss, change in living situation, conflict with family/partner, and difficulties in support and child-rearing compounded to increase mental health symptoms such as significant stress experienced by 61% of the respondents, apart from anxiety, poor sleep, increased tobacco consumption and loneliness.

Conclusion:

The global COVID-19 pandemic has nearly killed more than 5 million people, wreaked havoc on financial markets, and interrupted numerous vital health services, particularly reproductive health services, around the world. COVID-19 pandemic has deepened economic and social stress coupled with restricted movement and social isolation measures, gender-based violence is increasing exponentially (UN 2020). COVID-19 has exposed the lack of comprehensive, standardized menstrual hygiene management policies globally. Reproductive health and rights have been compromised by a variety of factors, including stress, pandemics, emotional upheaval, and unemployment.

References

- Census 2011. <https://censusindia.gov.in/2011-Common/Archive.html>
FRSH India. Foundation For Reproductive Health Services India. <https://www.frshi.org.in/>
ILO (2020). ILO Monitor: COVID-19 and the world of work.<https://www.ilo.org>
Jha, R. *The urbanization of pandemics*. Observer Research Foundation (2020)
Mberu, B., Mumah, J., Kabiru, C. et al. Bringing Sexual and Reproductive Health in the Urban Contexts to the Forefront of the Development Agenda: The Case for Prioritizing the Urban Poor. *Matern Child Health J* 18, 1572–1577 (2014). <https://doi.org/10.1007/s10995-013-1414-7>
Ooi, G. L., & Phua, K. H. Urbanization and Slum Formation. *Journal of Urban Health*, 84, 27-34.<https://doi.org/10.1007/s11524-007-9167-5> (2007).
Rydin, Y., Bleahu, A., Davies, M., Dávila, J. D., Friel, S., De Grandis, G., Groce, N., Hallal, P. C., Hamilton, I., & Howden-Chapman, P. Shaping cities for health: complexity and the planning of urban environments in the 21st

- century. *The Lancet*, 379, 2079–2108. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60435-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60435-8) (2012).
- RKSK. *RashtriyaSwasthyaKaryakram*. <http://vikaspedia.in/health/nrhm/national-healthprogrammes-1/rashtriya-kishor-swasthya-karyakram-rksk> 2014.
- United Nations (April 2020). *Policy Brief: The Impact of COVID-19 on Women*. Available at: <https://www.unwomen.org>
- USAID. *Improving Menstrual Health and Hygiene in India*. Report. Dasra, Kiawah Trust 2014.
- UN. *UN-Habitat Global Activities Report 2015*.
- UN. UN <https://unhabitat.org/the-challenge-of-slums-global-report-on-human-settlements-2003>.
- UN. *GlobalReport on Human Settlements* (2003). <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/>
- WHO. Water, Sanitation, and Hygiene. 2004. [Google Scholar]
- WHO. *Health Systems Financing: the Path to Universal Coverage*, World Health Organization (WHO). <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564021>
- USAID. *USAID Multi-Sectoral Nutrition Strategy 2014-2025*. <https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1867/USAID%20Nutrition%20Strategy%202014-2025.pdf>
- UNFPA . *United Nation Population Fund*. 2020. <https://www.unfpa.org/>

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 397-404

Projection of Female Psyche in the Selected Stories of Rabindranath Tagore

Dr. Arunima Bhattacharya

Assistant Professor in English, Barnagar College, Sorbhog

Abstract

Nobel laureate Rabindranath Tagore's short stories are treasure of Indian Literature. Originally written in Bengali, these stories throw light on different aspects of human life. Based on day-today life of common men, these stories reveal the pain and pleasure, success and failure, love and rejection and such other human emotions very minutely. The physical and psychological condition of his characters relate to the universal human experience. The projection of women characters in the stories of Rabindranath Tagore is an important aspect. In this paper, we have tried to focus in this aspect of Tagore's stories. We have selected nine stories written at different periods of Tagore's creative life. Attempts have been made to find out the portrayal of women characters in relation to family and social norms. In Tagore's hand these characters get a realistic touch and their suffering as well as success has a universal appeal. The projection of female psyche remains the thrust area of this analysis.

Key Words: Women characters, Realistic touch, Female psyche

Introduction:

Rabindranath Tagore is one of the pioneers in the field of story writing towards the end of nineteenth century in Indian literature.

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I 397

Tagore's stories reflect the great cultural heritage of Bengal as well as India. In his stories a great combination of artistic talent and realism can be perceived. A keen observation of Bengali social and cultural traditions is found in his stories. Recognized as an outstanding writer of the Asian subcontinent, Tagore is often compared with Japanese short story writer Mishimo Yukio and Russian writer Anton Chekov. According to Professor Sukumar Sen, Rabindranath Tagore is the first short story writer in Bengali literature. Renowned Assamese critic Dr. Hiren Gohain comments in his book *Sahitya aru Chetana* that Tagore excels in depicting the tragic story of man's injustice and cruelty. The stories especially depict the heartfelt piques and helpless anxiety of women and children and through the reaction of these two classes reveal the cruelty and indifference of self-engrossed men. When Rabindranath Tagore was busy with his 'Jomidari' work in Sealdah, he wrote some of the best stories like 'Dena Paona' reflecting the happiness as well as sorrow of common people in the background of typical family life of Indian society. Our reading is limited to nine selected stories-'Bhikharini', 'Ghater Katha', 'Dena Paona' 'Jibit o Mrito' 'Subha', 'Mahamaya', 'Shasti', 'Haimanti' and 'Strir Patra'. These stories include Tagore's first story as well as some outstanding popular stories. Our endeavour is to focus on the portrayal of the women characters in the above mentioned short stories by the great maestro. Women are basically portrayed as sufferer because of poverty and ill-luck, oppressed by the society and its customs, exploited by male domination. There is also a potent voice, protesting the condition of women in the above mentioned stories. The narrations of the stories are poetic and present vivid picture of Bengali society in the 20th century. Moreover, the stories have a universal appeal in its projection of women psyche and their experience of suffering and pain.

Methodology:

For the present study descriptive analysis method is applied. The primary data is collected from the stories written by Rabindra Nath Tagore. The stories selected for this analysis have been taken from Rabindranath Tagore's 'Galpaguchha'. For secondary data related literary books, articles, journals of print and online sources have been consulted.

Analysis of The Study:

"Bhikharini" or 'The Beggar woman', the first short story written by Rabindranath Tagore was not a favourite one of the writer himself. The story reflects the condition of women belonging to the poor section

of the society. The leading female character of the story is Kamal and her widowed mother is the “bhikharini” or beggar woman. Kamal and her mother’s life and tragic condition are the main themes of the story. Both the women are helpless before fate. Kamal fails to get the love of her beloved person Amarsingha. She accidentally falls into the hands of bandits and her rescuer Mohan marries her, but he treats Kamal cruelly. Kamal dies an untimely death and her mother becomes mad. Tagore in this story shows the silent suffering of women as well as their fragile, helpless condition. Kamal’s psychological condition in the absence of her lover Amarsingha and her depression and unhappiness after her marriage with Mohan has been vividly presented by Tagore.

In the same line another story written by Tagore in his early stage is “Ghater Kotha”. In this story also Tagore presents the helpless condition of woman. A child-widow Kusum runs after the shadow of her so-called ‘dead’ husband and suffers and ultimately dies an unnatural death. The anxieties of Kusum’s mind are minutely described. The writer successfully presents the picture of a child widow at the backdrop of the 18th century Bengali society. Kusum’s infatuation for the ‘sanyasi’, whom people think to be her dead husband, can be seen as the reason for her suffering. She gets nothing in return of her devotion to him. She is foreshaken by him without any reason. In a symbolic way Tagore describes the suicide of the rejected girl. The problematic situation leaves before her no other solution. Kusum desires closeness and support from the young ‘sanyasi’, but he declines that. In the process she becomes terribly lonely. Her dream about the love of the ‘sanyasi’ shows her unconscious desire for fulfilment of her unsatisfied wishes. The story is technically weak in comparison to Tagore’s other short stories, but the reflection of woman’s psyche is very apt.

Tagore’s “Dena Paona” is a story about the sorrowful condition of a woman after marriage because of dowry system. Ramsundar, the father arranges his only daughter Nirupama’s marriage at the dowry of seven thousand rupees. But her father fails to arrange the total sum of money at the time of marriage. This makes the life of the daughter miserable in her in-laws house. Everyone used to behave with her as if she has entered the house by cheating. Even the servants looked down upon the father whenever he came to see his daughter. The condition of the daughter compels the father to arrange the money anyhow, but he can arrange hardly three thousand rupees. The Raibahadur makes fun of him and returns the money because it is less than the promised

sum. The father is also not given the permission to take his daughter to his home. After this Ramsundar sells his house and land and manages the needed money and comes to his daughter's place. When Nirupama learns about the homeless condition of her father and the family, she forbids her father to offer the money to her father-in-law. Ultimately, the door to her father's house gets closed to Nirupama for life. She is not permitted to have any connection with her parents. On the other hand, her husband leaves to a foreign land leaving her alone with her in-laws. Nirupama becomes frustrated with her own life and she dies untimely because of some disease. Ironically her in-laws family arranges a grand last rite ceremony for their deceased daughter-in-law. The pathetic condition of Nirupama represents the condition of average Bengali women in the 20th century. Their family life is ruined because of dowry system. The lust for money as well as poverty makes the life of women miserable. Nirupama remains unwanted in her in-laws house because of non-payment of the money of dowry, at the same time she can not tolerate the extreme poverty of her parents, so she forbids her father to give the money. Nirupama is Tagore's portrayal of woman's miserable condition because of some meaningless customs.

In another story titled "Jibito O Mrito", there is the projection of a woman's grief-stricken heart in the midst of adverse situation. Kadambini, a widow is thought to be dead and taken for the last rites to cremation ground. But suddenly the people come to know that she is alive. They flee away leaving her alone in the cremation ground. Kadambini can not adjust to the situation at first and she thinks herself to be a soul only. Later on she goes to one of her friend's house instead of going to her in-laws place, where her last rites were performed. After staying at her friend's house, she goes to see her nephew whom she brought up like her own son. The rituals of death makes a negative impact on her mind, she feels psychologically disturbed and lifeless. When she confronts her nephew 'khoka', her sense of life and living comes back. She declares before the small child that she is alive. Nobody believes her. She is addressed as a dead and dissatisfied soul. She recurrently emphasises that she is not dead. To prove it she hits herself against the wall and her forehead bleeds. After that also the people around her do not take her positively. Everybody behaves suspiciously and unnaturally. So in extreme mental agony, Kadambini goes out of the house and jumps into the pond. The story ends with the paradoxical comment that in her death she proved that she was not dead. Through

this paradoxical statement Tagore projects the harsh treatment meted out to a lonely woman. Kadambini's mental condition has been described by the writer in minute details. Her sense of living dies because of hypocritical and superstitious behaviour of the people around her. When finally due to her love for the young child, she tries to establish her living identity, she is harshly treated. She receives nobody's approval and endorsement. She commits suicide to prove that she was alive. Human apathy towards her compels her to die.

In the story titled "Subha", the leading character Subha is a dumb girl. She is a kind of burden to her parents. She understands everything but can not express through language. In the midst of nature she finds consolation. She is married off without realizing that she is dumb. When her husband discovers it, he avoids her and after a few days he marries for the second time. Subha remains unhappy and neglected. Helpless Subha tries to seek solace in nature. Nature and the animal world understand her pain and silent voice, which her parents and family can not understand. She never wanted to create problem for others, but because her marriage she becomes a burden to her parents and in-laws family. Her eyes tell her story, but nobody reads it. Her untold grief makes her devasted. Through the character of Subha we can see the pain and suffering of a woman, without any fault of her own.

In the story "Mahamaya", the main female character Mahamaya has been exploited by the cruelties of society. She is an upper caste Brahmin girl in love with a non-brahmin. So she is forcefully married to an aged Brahmin, who dies the next day of the marriage. According to Sati System, wives are burnt along with the deadbody of the husband. As the husband dies, now Mahamaya is to be burnt as per the system. On that day due to heavy rain Mahamaya is not totally burned. She escapes from the place and goes to her lover Rajib. Rajib marries her, but she puts a condition before him. The condition is that Rajib can never look at face of beloved. After some time Rajib becomes curious about Mahamaya, he can not resist his desire to see the face of his beloved. So one day Rajib uncovers Mahamaya's veil and sees the half burned face. But Mahamaya can not tolerate that. As Rajib breaks his promise, she walks out of his life for good. Mahamaya has the courage to start life anew after being a victim of customs of society. But she can not compromise with her ego when she finds Rajib breaking his promise.

In "Sasti" there is the picture of conflict between husband and

wife. In the story the elder brother Dukhiram kills his wife in a fit of anger. Then the younger brother Chidam projects his wife as the murderer and appeals her to take the charge. Though she is stunned by this request, she accepts it with a sense of anguish. Eventually she is given the sentence of death. The story depicts the mentally tortured condition of Chandara, Chidam's wife. She does not defy the dictation of her husband openly but she defies it in spirit. When Chidam approaches her with a plan to save her, she denies it. The simple lady can not tolerate the hypocritical treatment of her husband. Chandara takes the blame on and prepares to get hanged. At last she expresses her wish to see her mother but refuses to meet her husband. She simply accepts death. The story is replete with symbolic connotations.

In "Haimanti", we have the story of a helpless daughter-in-law. She is mentally tortured in her in-laws place. She is unhappy and longs to be with her father, but her in-laws deny it. In the traditional Indian society, daughter-in-laws life is never smooth-sailing. In this short story, the husband narrates the frustrated condition of his wife. He is sympathetic but can not help her going against the traditional social norms. Haimanti, the victim evokes our sympathy.

In the short story "Strir Patra" or 'wife's letter' we have the projection of a woman's mind and her protest against the deteriorated condition of women in our society. The main female character of the story Mrinal is against the prejudice and discrimination shown towards women. If she would have been able to tolerate the low status accorded to women in the family, she would have been a loveable daughter-in-law. Her anger and pique towards hypocritical behaviour find expression in her ironical letter to her husband. She leaves her in-laws house as a mark of protest. There is another character in the story named 'Bindu' who suffers helplessly within the family. Tagore shows two different psychological conditions in the portrayal of two women characters.

Conclusion :

In this analysis we find that the stories written by Rabindranath Tagore present diverse range of women characters and the portrayal of their physical and psychological conditions are spectacular. Human psychology is minutely portrayed by Tagore in his stories. In his characters the mystery of human subconscious mind has been explored. The characters grow through deep psychological conflict. The sudden turn of events reveal the inner condition of his characters. The life and experience of his characters are enriched with different happenings.

Love and passion, simplicity and hypocrisy, sense of purity and sin etc dominate the mind of his characters. The portrayal of female characters is thought provoking. Tagore has not marginalised the women characters in his stories. He has portrayed them with minute details. They have their own place and voice of protest. A harbinger of Renaissance and a social reformer in Bengal, Tagore was always positive about the emancipation of women and his creative works reflect that. Tagore gives the direct voice of protest to the characters like Mrinal and Mahamaya, while Nirupama, Kadambini, Chandara and Heimanti protest through their actions. The background of his stories taken for this study is nineteenth century Indian society, where women were hardly granted any individual freedom. But Tagore has tries to portray woman with individual identity and a voice of protest against the atrocities faced by women within the family as well as in society. Tagore's female characters in the selected nine stories are psychologically stronger than their male counterparts. Though their life is always threatened by the socially created hurdles, they come out of that shiningly. The psychology of his women characters are aptly presented by the writer. He never fails to draw accurately their feelings of love, passion, pain, anger and frustration. Tagore's women characters are not limited to their nineteen century setting; rather they have a timeless appeal. They symbolise the frustration and helplessness of women caught in the web rigid familial and social custom. The dowry system is one such social custom which makes life of women hell-like. The story entitled "Dena-paona" is a strong statement against dowry system. Tagore is critical of such system and demands a reform of these customs by showing the suffering of his woman character. He is also critical about caste system and sati system, which has the adverse effect on the life of women. In "Mahamaya" we find the psychological condition of a woman tortured by these social evils. Tagore through the portrayal of his women characters and projection of their mental condition foregrounds the suffering of women in nineteenth century Indian society. The bindings of society and family are seen adversely affecting the woman's life. The subsidiary role of woman in conjugal life is also presented by Tagore through some stories. A woman has no say against the dictation of her husband. "Sasti" is one such story, where the wife suffers because of her husband's cruel decision. In Tagore's stories women characters are generally drawn as fragile, meek and obedient to familial ties. But there are also a few rebellious characters, who

voice against atrocities. The women characters like ‘Mrinal’ from the story “Strir Patra” and ‘Mahamaya’ from the same named story proclaim their identity as only woman. They defy the traditional identity of daughter, sister, wife and mother. They express their ideas only as women differing themselves from the patriarchal social system. In the selected stories from ‘Galpaguchha’ we find Tagore delineating the inner psyche of his women characters very clearly. With his deep insight the women characters come to life in a unique way.

References:

- Bhattacharyya. Dr Parag kumar. *Rabindranath aru Asamia Galpa*. Dibrugarh: Assam. 1994. Print.
- Bhattacharjee. Shibani. (Ed) *Rabindranath: Nana Drishtikon*. Bongaigaon: Assam. 2007. Print.
- Mukhopadhyay. Dr Basanti. *Rabindra Katha Sahitye Charitra Byakhyan*. Kolkata: 1980. Print.
- Sarkar. Pabitra, Dutta. Bhabatosh, Gosh. Nitypriya (Ed). *Rabindranath Thakur Galpaguchha*. Kolkata: 2002. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 405-412

An Attempt to Defend the JTB Account from Gettier's Attack

Dr. Budul Chandra Das

*Assistant Professor, Department of Philosophy
Women's College, Tinsukia, Assam*

Abstract

The present paper in the field of epistemology intends, from a logical point of view, to defend the JTB Account of knowledge from Gettier's attack. It is attempted to show that mere some instances of 'Justified true belief' (JTB) without being cases of knowledge cannot legitimately deny the JTB account altogether. Moreover, logically it is possible to show that JTB account cannot be identified with an account of knowledge that the said account does not logically imply. It is tried to establish in the analysis throughout the paper that Gettier's cases are relevant to the latter one.

Key words: JTB account, Conversion, Partial definition, JT BK account.

Introduction:

Fifty Eight years back, an American philosopher and Professor Emeritus of the University of Massachusetts Amherst, Edmund L. Gettier published a three page paper "Is Justified True Belief Knowledge?" in Analysis (Vol. 23, pp. 121-123, June 1963) with the aim of challenging the well established definition of 'knowledge' as "justified

true belief" known as JTB Account. Since Plato's (c. 427-347 BC) *Theaetetus* written c. 360 BC, this JTB definition was followed almost by every thinker in epistemology till the publication of Gettier's 1963 paper (Pollock 180). Of course, prior to 1963, Bertrand Russell in 1912 and in 1948 presented three counter instances to the JTB account in the same line of Gettier among which the second instance of Russell's 1912 work and the third instance of Russell's 1948 work were stand against the said account. But, unfortunately philosophers have failed to realise the real significance of such examples. In its place Gettier's single handed landmark article that shattered the epistemological orthodoxy of the JTB account in fact brings to the notice of the philosophers that the trinitarian account is defective, and has changed the whole scenario of the modern analytic epistemology.

Area of the study:

In the field of epistemology in modern analytic philosophy, prior to publication of Gettier's paper contemporary thinkers' along with A. J. Ayer's and R. M. Chisholm's definition of knowledge claimed that a person, S, knows that p, a proposition, if and only if:

1. p is true
2. S believes that p is true, and
3. S is justified in believing that p is true

But Gettier in his article "Is justified True belief knowledge?" proposed two thought experiments called by him 'Case-I' and 'Case-II' in order to show that despite the fulfillment of the three JTB conditions, his proposed cases may not be considered as cases of knowledge. In other words, his two cases show that inspite of being fulfillment of the three conditions viz. 'justification', 'truth' and 'belief' of JTB account, Gettier's subjects in his two cases cannot be said to have knowledge, and hence the three conditions of JTB account cannot be said to be sufficient to define knowledge.

This issue of defining knowledge by the 'JTB account', and to that 'Gettier's cases' put forwarded to challenge the said account is the focus of this study.

Objective of the Study and Methodology:

Although Gettier in his paper did not directly decline the definition that 'Knowledge is justified true belief', he has challenged the trinitarian account by raising the question "Is Justified True Belief Knowledge?" as the title of his paper.

However, the present paper seeks to highlight an insignificant

nature of the attempt made by Gettier to challenge the JTB account, and thereby to safeguard the said account from Gettier's attack. In doing so a method of logical analysis is intended to apply with the study of some secondary sources like books, journal articles etc.

Discussion & Analysis:

Gettier, by means of his two cases, may be said, tries to show that 'JTB is not knowledge' and thereby attempts to deny the JTB account that 'Knowledge is Justified True Belief' (hereafter 'KJTB'). But, somehow his denial of the said account seems to be inappropriate to refute it due to the form of the question raised by him. Let us consider the two statements-

1. 'Knowledge is Justified True Belief' i.e. 'KJTB' and
2. 'Justified True Belief is Knowledge' (hereafter 'JTBK').

These two statements give the impression that both are synonymous definitions of knowledge. Gettier may be called succeeded in his attempt if the above two statements (may be called definitions) are considered equivalent. But the question is - are they equivalent? More specifically, are the meanings of the two statements one and the same?

Although it seems that the meanings of the two statements, 'KJTB' and 'JTBK', are alike, and the later statement can simply be deduced from the former; but the logical process of conversion does not allow so. We cannot logically deduce the proposition (a) 'All mortals are men' from the proposition (b) 'All men are mortal', for they bear different meanings, or in other words, where (b) is true, (a) is not. This means (a) and (b) are neither synonymous nor equivalent. It will be logically fallacious if one attempts to make a simple conversion of such universal affirmative propositions. So also, one commits the same fallacy, may be called the 'fallacy of illicit conversion', if one attempts to deduce 'JTBK' from 'KJTB' or vice versa (provided they are considered universal statements). Of course, one can avoid such a difficulty by accepting a universal statement of which the two terms, subject and predicate, are of equal extent. For example, 'All bachelors are unmarried men' can be simply converted to 'All unmarried men are bachelor', for both the statements are equivalent in meaning. Gettier, in this respect, may be called succeeded if the terms 'knowledge' and 'Justified True Belief' in the statements 'KJTB' and 'JTBK' are considered equal in extent. However, question arises - Are the two terms 'knowledge' and 'Justified True Belief' equal in extent? Surely not, for if they were so then-

1. Plato had not said, "Therefore, Theaetetus, knowledge can be neither perception, nor true belief, nor true belief with the addition of a rational account."(Plato Section 210b)[emphasis added]
2. Everyone had used to say that the Theaetetus resolves the problem of defining knowledge, and Chisholm and Ayer just have paraphrased the last definition of the dialogue.
3. Gettier also then had found it unnecessary to write his 1963 paper and consequently had not done the mistake of considering them (both the 'terms' and 'statements') equivalent.

Actually, it seems that the real mistake has been done by the thinker(s) (if any) of post-Platonic era who considers the 'JTB' account (not who paraphrased the Platonic account) in the sense that 'Knowledge = JTB'. Such thinkers, in fact, have neither given importance nor realised the real significance of the above saying of Plato. Although it seems that Russell has realised the real significance of Plato's saying , credit cannot be given to him also, for the examples Russell put forwarded are also follow the same line of Gettier.

Whatever may be the case, observation gives indication that the two statements, 'JTBK' and 'KJTB', although seem identical, their meanings or/and senses are not same. Let us consider the following two statements:

- (a) An apple is a red coloured fruit, and
- (b) A red coloured fruit is apple.

Both the statements above cannot be said to have same significance; although it is true that 'An apple is a red coloured fruit', 'a red coloured fruit' does not necessarily imply an 'apple', rather it may be a plum, cherry, persimmon or other such fruit(s). So, the two statements (a) and (b) cannot be said to be consisted of same significance. Similarly, the statement-

- (c) 'Ram is an intelligent young boy'
does not necessarily mean that if there is an 'intelligent young boy', he is 'Ram'. This means:
(i) (c) ≠ (d) 'An intelligent young boy is Ram'.

Now from such a perspective if the two statements 'KJTB' and 'JTBK' are considered, it implies that:

- (ii) KJTB ≠ JTBK

It may be conceived that in the above two instances, though the statement(s) (a) or/and (c) is/are acceptable, the statement(s) (b) or/

and (d) may not be plausible.

As "to know something is either to know everything about it, or at least to know enough about it to be able to distinguish it from everything else" , so only knowing the qualities 'red colour' and being 'fruit' is not enough to know an 'apple'. The phrase 'A red coloured fruit' is, therefore, not sufficient to mean 'apple'. Hence the statement (b) 'A red coloured fruit is apple' may be called an inadequate explanation of 'apple'. Similarly, the antecedent of (ii) i.e. 'KJTB' may be acceptable, but this does not mean that 'JTBK'. The statement 'JTBK' is an insufficient explanation of 'knowledge', because 'justification', 'truth' and 'belief' are neither all conditions of knowledge nor even 'sufficient conditions' to distinguish it from other species of the same. That is, merely by knowing a proposition that fulfils the three 'JTB' conditions, no one can say specifically whether it is 'fallible knowledge' or 'knowledge per se' or 'certain knowledge' (in subjective/objective sense) etc., just as one cannot say it whether it is an 'apple' or 'plum' or 'cherry' or other fruit by knowing merely the qualities of 'red colour' and being 'fruit'. Of course, as we cannot deny the statement (b) as meaningless due to its inadequacy in indicating that it is an 'apple'; similarly, we cannot deny the statement 'JTBK'. But this does not mean that the statement 'KJTB' implies 'JTBK', just as the statement 'Ram is an intelligent young boy' does not imply 'An intelligent young boy is Ram'.

Again, though a complete definition of something demands the mention of all the qualities/attributes or the reference of every aspect of that something, a partial definition makes no such demand. In a sense a complete definition resolves the problem of defining something, but where problem stay alive, a partial definition seems to be significant there.

In the statement (a) 'An apple is a red coloured fruit' some qualities or attributes of apple are stated. Such stated attributes are not all the attributes of apple. And the statement leaves the possibility of having other attribute(s) of apple. In a sense, therefore, (a) may be called a partial definition of apple, and consequently may be considered as significant as well as meaningful and so acceptable. Likewise, the statement 'KJTB' may also be said to leave the possibility of having other condition(s) of knowledge over and above the three conditions just as the statement (a). In this sense then the statement 'KJTB' can also be considered as a partial definition of knowledge. Being a partial definition, it may be said to state that 'justification', 'truth' and 'belief' are

some conditions of knowledge, although they may not be all the conditions of it. It is true that the reference of all the conditions of knowledge can only be a complete definition of knowledge; still 'KJTB' may be considered as a partial definition of knowledge, and consequently may be considered as significant and meaningful and so up to standard. Now, if we consider 'KJTB' as a partial definition of knowledge, it seems that Gettier's attempt claims no value, even if it is considered that he is in right track.

However, if it is accepted that really 'KJTB' and 'JTBK' are not equivalent, then Gettier has taken the wrong track; his showing that (some) 'JTB is not knowledge' seems irrelevant to the standard account.

One specific observation may be added here that if it is asked "Is Justified True Belief Knowledge?", then the reply may be 'No, Justified true belief may not be knowledge (per se) all the time'; and Gettier seems to be very cleverly designed his question instead of designing it in the form 'Is knowledge justified true belief?' Had he designed it in the later form, then the answer might have been 'Yes, (sometimes) knowledge is justified true belief but there may be some other condition(s)'. However, if Gettier consciously and smartly designed his question, still he seems to be committed the blunder in identifying 'KJTB' as 'JTBK'. It seems that during his attempt of denying JTB account, Gettier had not kept in mind that simple conversion cannot allow the statement 'KJTB' to deduce 'JTBK'; otherwise, he had not committed such a mistake.

A simple conversion of the statement 'KJTB' or logically 'All knowledge cases are JTB Cases' results 'Some JTB cases are knowledge cases' i.e. 'Some cases of JTB are cases of knowledge' (hereafter SJTBK) which indirectly implies 'Some cases of JTB are not cases of knowledge'. Now if 'KJTB' means so then Gettier's attempt claims no value.

Again, if the statement 'SJTBK' is converted then it will be 'Some cases of knowledge are cases of JTB' (or SKJTB). This means 'KJTB', on the one hand, means 'SKJTB' and (indirectly) on the other hand means 'Some cases of knowledge are not cases of JTB'. This means the JTB account i.e. 'KJTB' in a sense also allows the possibility of having other condition(s) with addition to the 'JTB' conditions, and also may be said to keep the possibility of having cases of knowledge without one or more of the three conditions. It seems, therefore, that Gettier overlooked this point and thus he committed this sort of mistake. Since he has identified 'KJTB' as 'JTBK', thus he seems to do the mistake. And he may be

called to commit the mistake, for instead of showing that 'knowledge is not JTB' or 'No knowledge is JTB', he only shows that (some) 'JTB is not knowledge' which in a sense Plato already had endorsed in the *Theaetetus*. Of course, it is thinkable whether there is any other way, or not, to go with if the JTB account has to be denied by showing that 'knowledge is not JTB' other than the way that Gettier endorsed.

Conclusion:

So, from the above analysis it may be concluded that by showing or proposing one or more instances which fulfils 'JTB' conditions without being cases of knowledge, one cannot come to this conclusion that 'No knowledge is JTB'. Gettier's cases, therefore, in a sense, cannot be considered as proper counter-instances to JTB account; they rather may be considered as counter-instances to an account that will say 'All cases of JTB is Knowledge' (let it call, 'JTBK account'). So, if JTB account is identified as KJTB, then Gettier cases may be considered as counter-instances to 'JTBK account'. Gettier's question is also, therefore, more relevant to the later account, for his counter-examples establishes that (some) 'JTB is not knowledge'.

Nevertheless, if Gettier by showing that 'Some cases of JTB are not knowledge' intends to show that 'All knowledge cases are not cases of mere JTB' then of course he deserves praise. Moreover, his raising the question "Is Justified True Belief Knowledge?" claims high value in this sense that this question forces the philosophers to rethink on the issue that Plato abandoned inconclusively, and as a result it brings out a huge number of invaluable literatures from the part of epistemologists which makes epistemology much richer than earlier.

Notes:

¹ J. L. Pollock observes that "counterexample to the traditional analysis can also be found in Bertrand Russell [1912], p.132, but that went overlooked" (Pollock 9, F.N.6). So, though not the 'Prime Minister Case', but the 'News of King's Death Case' (Russell, *The Problems of Philosophy*) may be considered as a counter-example to the traditional account. Similarly, R. M. Chisholm (*Theory of Knowledge* 93) observes that the 'Clock Case' of Russell (*Human Knowledge: Its Scope and Limit* 170-171), may be converted as a counter-case against JTB account.

² Bertrand Russell comments that Plato's *Theaetetus* "ends without arriving at any but a negative conclusion; several definitions are proposed and rejected, but no definition that is considered satisfactory is suggested." (A history of Western Philosophy 149)

³ See *The Problems of Philosophy* (Russell 76-77) and *Human Knowledge: Its*

Scope and Limit(Russell 170-171).

- ⁴ Robin A.H. Waterfield (editor of *Theaetetus*) states the statement on the basis of the argument put forwarded by Plato in order to show the impossibility of false belief in his *Theaetetus* (section 188b).
- ⁵ It is in fact Plato, not Gettier, who indicates that ‘justification’, ‘truth’ and ‘belief’ are neither all nor sufficient conditions of knowledge. Gettier just has tried to make it easy to see that these three are not sufficient conditions of knowledge. Moreover, in his attempt to deny the ‘JTB’ account, Gettier with reference to the section 201 of *Theaetetus* states that “Plato seems to be considering some such [a] definition” (Gettier 121 F.N. 1) [emphasis added] like ‘JTB account’. But he states clearly that “Chisholm has held” such a view and “Ayer has stated” them [JTB] to be sufficient conditions for knowledge. So, Gettier’s attempt to deny ‘JTB account’ cannot be called an explanation against Plato’s view, for Plato has not held such a view in *Theaetetus* (section 210b).
- ⁶ Perhaps Gettier was also aware of this fact for which he in his paper instead of making such a clear conclusion just has raised the cleverly designed question as the title of his paper.

References:

- Ayer, A. J. *The Problem of Knowledge*. London: Macmillan and Company Limited, 1956. Print
- Chakravarty, Dilip Kumar. *Fundamental Questions of Epistemology and Metaphysics*. Guwahati: Manthan Prakash, 1993. Print.
- Chisholm, R. M. *Theory of Knowledge*. 3rd ed. New Delhi: Prentice-Hall of India Private Limited, 1989/1994. Print.
- Gettier, Edmund L. “Is justified True belief knowledge?” *Analysis* Vol.23.No. 6 (1963): 121-123. Oxford University Press on behalf of The Analysis Committee. Web. 01 September 2013. <<http://www.jstor.org/stable/3326922>>.
- Plato. “Theaetetus.” *Penguin Classics: Plato- Theaetetus*. Ed. A H Waterfield. Trans. A H Waterfield. Chippenham, Waltshire: Penguin Books, 1987/2004. Print.
- Pollock, John L. *Contemporary Theories of Knowledge*. London: Hutchinson, 1986. Print.
- Russell, Bertrand. *A history of Western Philosophy*. NY: Touchstone, Simon and Schuster Publication, 1945/1972. Print.
- . *Human Knowledge:Its Scope and Limit*. 3rd ed. London: George Allen and Unwin Ltd., 1948/1956. Print.
- . *The Problems of Philosophy*. Sixteenth impression 2006. New Delhi: Oxford University Press, 1912/2006. Print.
- . *The Problems of Philosophy*. 9thed. Delhi: Oxford University Press, Bombay, 1912/1980. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 413-423

Tea garden as-way-of-life. A study of the socio - economic condition of the Tea Garden laborers in plantation landscape in Dibrugarh district of Assam

Dr. Deepak kumar Gogoi

Asst. Prof. Deptt. of Political Science

Nalbari College, Nalbari

"Every cup of tea represents an imaginary journey" - Catherine Douzel.

Abstract

The tea industry, which is the single largest industry of Assam, is the largest labour oriented, export-oriented and labour-intensive agro-based industry. So, it becomes all the more important to understand tea garden worker's socio-economic and health status in the changing plantation landscape. The whole scenario is more or less the same, so far as Assam is concerned. The paper highlights the present socio-economic status among Tea Garden workers of Assam. Addition to this, the paper tries to examine the problems faced by the workers and try to recommend some suggestions.

Key words: Tea Tribes community, Tea Estate, Socio economic status, The Assam Plantations labour rules, 1956.

Introduction:

The lush green garden, row siris trees between the tea garden, and people engage in picking tea leaves, having bamboo basket on their back, is a common scene, seen in the tea gardens. Whenever someone passes through the tea garden factory, the fragrance of fresh tea touches the heart. A cup of warm tea, refresh and delight our mind and mood. But, do we ever think, the man behind this, who works a lot and get a little. It is the tea garden workers who belongs to the tea tribe community engage in tea picking and pruning activities in the tea garden. They were also engaged in production unit, that is in Tea factories as unskilled workers and also household activities in babu quarters and manager bungalow.

When we go through the history of this community, we find that, the Tea- tribes are tribes that were brought by the British colonial planters as labourers to work in Tea Gardens in Assam. There were originally from the Chhota Nagpur Plateau region. As the Tea industry being the largest plantation industry, requires a large residential labour force. Due to non-availability of native labour, the Assam Tea Company had to recruit labourers from outside the province of Assam. Later on, batches of workers, which are the descendants of tribal communities in large scale were brought from various cultural, linguistic and ethnic heritages from West Bengal, Orissa, Madhya Pradesh, Andhra Pradesh, Tamil Nadu etc. These are the tribes and sub-caste of culturally and economically backward areas of those states brought by the British to work on the tea estates. They are now scattered almost all the districts of Assam.

In this way an organized system of labour procurement began in 1870 and continued till 1961, which led to one of the most forced massive migration of labourers in Assam. About the number of such immigrants, Gaint writes, “In the report on the census of 1921, it was estimated that the total number of immigrants to tea gardens and their descendants numbered about a million and a third or one-sixth of the population of the province.”¹

The people of various population sub caste and tribal identity numbering more than hundred, began to live together generation after generation, in the common socio-economic framework of tea plantation industry. In course of time, this led to amalgamation of these sub-cast they have retained their unique tribal socio-cultural identity and tribes forming a distinct community within the corpus of tea industry. So,

the new community is commonly called the ‘Tea Garden Labour Community of Assam’. This large work force formed the backbone of the tea industry in Assam. They live within the estates in settlements, popularly terms as ‘labour line’.

Objective of the Study:

The present study is based on the following objectives:

- (i) To find out the Socio-economic status of the tea garden workers.
- (ii) To examine the health status and also awareness among the tea garden workers.
- (iii) And lastly, to examine the genesis of the problems faced by them and try to recommend some suggestions.

Scope and area of the study:

The scope of study is restricted only to the socio-economic status among Tea Garden workers, those are serving as permanent workers in Lengrai Tea Estate under Tengakhat revenue circle in Dibrugarh district of Assam. The Socio-economic conditions encompass the status of the community as a collectively with regard to different aspects of life such as economic condition, health status, education, gender equality, employment opportunity, feeling of security and integrity to the social environment etc,

Review of literature:

Since the purpose of the study is to find out, the Socio-economic and health status among Tea Tribes community, so some of the published books and research articles related with the topic are discussed below.

- (i) Labour Relations Practices in Tea Industry of Assam, with special reference to Jorhat District of Assam. Dr.HorenGoowalla, (2012), IOSR Journal of Humanities and Social Science, P-p 35-41.
- (ii) History of tea industry and status of tea garden workers of Assam. DipaliBaishya. Journal of Applied Research 2016; 2(9): P-p- 552-556
- (iii) Study of Health problems and nutritional status of Tea garden population of Assam. Medhi GK, Hazarika NC, Shah B, Mahanta J. Indian Journal of Medical Sciences, Vol. 60, No. 12, December, 2006, P-p. 496-505.
- (iv) A Study of Human Development among Tea Garden Community in Dibrugarh District of Assam. Dharmaraj

Hypothesis drawn:

In consonance with the objective of this study the following hypothesis are formulated.

- (i) Due to exploitation and oppression by both Tea estate and government authority, the tea garden workers are both economically and socially backward.
- (ii) Educationally backwardness leads to the tea garden workers, less aware of their rights.
- (iii) The prevalent health conditions and awareness in the tea gardens are generally pathetic.

Methodology adopted:

The study is based on empirical study comprising random sampling including field study and interview schedule. The data collection is both from primary and secondary sources. The primary data are collected on random sampling, through household surveys interview method and observation from the field study. The researcher visited the Lengrai Tea Estate on 10th of October 2020 for field study. The secondary data sources were - journals, magazines, published works and Internet etc.

Sampling:

There are about 520 permanent workers (300 male and 220 female workers) working in the Tea estate as unskilled workers. They are residing in total 6 (Six) number of labour line, which is under the Tea estate. (The term labour line is used as the residential areas where quarters of permanent tea garden workers are situated). So, sampling was done from 04 household from each labour lines. The 6 nos. of labour line are named as - 3 no. line, 4 no. line, 7 no. line, 8 no. line, 10 no. line and Ranchi line. So, in total 24 nos. labour household were selected randomly for survey and were interviewed on the basis of structured questionnaire, which was supplemented by informal interviews, participant observation and focused group discussions. Addition to this, interview with the office bearers of Lengrai Tea Estate Union [Assam Chah Mazdoor Sangha (ACMS)] and also visited the Lengrai Tea Estate Hospital and interact with the staff members and patients too.

Finding:

From the field study, interview and observation, some of the following facts were revealed.

During visiting the Lengrai Tea estate, it was found that, the health conditions for workers seems to be pathetic. The researcher tried to find out all the factors which determine the health status of the workers.

1) Economic condition: It was observed that the workers are experiencing very much economic hardship. There are certain factors in this regard. But the most important one is the low wage given to them. In comparison to other sectors, the wages of the tea plantation labourers are the lowest in the organised sector. It has been Rs. 165/- only per day since long time. Recently government of Assam in the month of May 2021 revised the wage to Rs 50/- only per day excluding Sunday. Even this increase of wage which reaches 205/- per day is totally insufficient to meet their basic need. This contributed to worker's poor living conditions and acute malnutrition and hence exposure to diseases and are leading an ill health. Non saving habits among them also experienced economic hardship,

2) Health status:

The health status of studied Lengrai Tea Estate workers is very poor. It is seen that the nutrition practice of the tea plantation workers is low, including the health practices. The living condition of the women tea plantation workers were very unhygienic and poor. There is a high incidence of undernutrition and infectious diseases among the tea garden population. Nutritional problems like under-weight children, thinness among adults and micronutrient deficiency disorders like anaemia are widespread. The common infectious diseases prevalent among the tea garden population are worm infestation, respiratory problems, diarrhoea, skin infections, and pulmonary tuberculosis. This study also shows the prevalence of hypertension, senile cataract, epilepsy and back pain. Thus, the study indicates the existence of acute health problems among the tea garden labourers.

It is found that the access to health care facilities in the study area is found to be not satisfactory. As per Section 10 of the Plantation Labour Act (PLA, 1951) stipulates that for every plantation, readily available medical facilities shall be provided and maintained for the workers and their families. The existing

primary health units in the tea gardens are often under-staffed, never fully equipped, and do not store all the required medicine stock. In case of Lengrai Tea Estate, provision of healthcare is provided by a small hospital (Lengrai Tea Garden Hospital). It is not hospital in true sense, rather it is a health care centre with minimum facilities. There is one permanent nurse, two ASHA workers and a temporary homeopathy Doctor who visited the hospital once in a week. Some first-aid and small number of medicines such as Saline, I.V drops etc. supplied from NRHM (National Rural Health Mission) was available in the hospital, which is completely insufficient even in emergence situation. There are 4 nos. bed for male and 3 nos. bed for female. In case of emergency situation, the authority referred the patient to the nearby Tengkhat Primary Health Centre (PHC), which is about 4 km away and in case of critical condition they referred the patient to Assam Medical College Hospital (AMCH). Of course, an ambulance is provided to the Tea Estate from government of Assam under NRHM. It is found that the Tea Estate authority is totally failed to redress the grievances on areas such as workers health and safety, housing and sanitation infrastructure etc. It is also seen that most of the workers both male and female are too much addicted towards alcoholism. This has a sever effect on their health and also in their family in terms of economy and social environment. Wife beating and quarrel between husband wife and family members shows a different picture in the residence areas.

Poor health was most common among persons who had been belittled, who had experienced economic hardship and lacked social support including the old and retired ones. Knowledge about various health care facilities and schemes of the sample population are not satisfactory. Maximum of the respondents are not aware about various health care schemes launched by the government. Almost 90 per cent families in the tea garden line had no toilets. It was observed during field study that, some toilets were constructed in labour line under government scheme, but when asked about their utility, they said that, they cannot use it as it is not a toilet to be used, as it smells and was not constructed scientifically. As a result, they had no choice, but to defecate among the tea bushes. This signifies very much lack of their

rights as well as health consciousness. They were unaware of the consequences they are facing due to defecating in open area. It is seen that, most of them are unhealthy and had health problems such as stomach pain, diaries etc which are water borne diseases in nature.

Drinking water facilities in most of the labour line rely on either ring well or tube well. They are not even aware of filtering water for drinking purpose. This resulted the occurrence of water borne diseases among them.

Another important incident it was witness that, while spraying pesticides in the tea garden the workers seriously lapse in the adaptation of safety norms. They were not properly provided mask and hand gloves; hence, workers have been exposed to extremely hazardous chemicals which adversely affect their health.

3) The housing and living conditions

The housing condition of the most of the tea workers isunhygienic. Many workers, along with their children, live in mud houses with tinned roof. Again, though sizable section of tea workers lives in brick wall houses with tinned roof provided by the management, the houses are small in size, particularly for large families. Further, the problem of ventilation is generally a matter of concern from the point of health. Overcrowding is a major factor for the spread of infection. The workers live in one-bedroom houses with big families. It is seen that some houses were extended from their own cost due to increase in the family members. The garden authority provides not a single penny to the workers for house repairment. Most of the workers quarters are very much old and in ruining condition. Some of them are repaired. But most of them are still in pathetic condition. So, spread of diseases such as diaries, Tuberculosis become vulnerable. The investigation found that, the garden had failed to respond systematically to issues regarding housing and living conditions of the workers.

Workers also complained that the conditions of their living quarters were very poor, as these structures were built about 70 to 80 years earlier. Workers said that when they complain to the management, the management often harasses them and repairs only the most direly affected part of their quarters. One major problem related to housing is leaky roofs. Various workers reported

that they often do not have a place to eat at the plantations nor at home when it rains because their roofs leak, which is a problem not only during the rainy season, but also during summers.

It is irony to find that, there is no Welfare officer appointed to redress worker's grievances to the authority since 2000. They were demanding this since long time, but the authority is silence in this issue.

4) Educational attainment:

Educational attainment among the tea garden workers is abysmally low. Although there is a lower primary school in the Tea Garden, which offers education only up to the primary level and for higher education children have to travel to either Deoghoria High school or to Tengakhat H.S school and Tengakhat Girl's High School which is about 5km away. It is found that the rate of drop out is gradually decreasing. But in case of post matriculation and college level enrolment ratio is comparatively low.

5) Status of Women:

The women constitute over 45% of the total labour force in the Tea Estate. The female workers employed in plucking, weeding, hoeing, nursery and light maintenance work. When we have to determine, the status of women workers, then we have to look at the economic, social and health status as a whole. Observations on households and housing pattern make it apparent that the overall living conditions of the women is responsible for the occurrence of diseases. Educational status of women respondents has been found frustrating in the tea gardens. The low level of awareness regarding the value of education among the respondents may be a reason for not getting educated. Recreational facilities are very limited in tea garden areas. It is revealed from interview and observation that the economic and health status is same like male. But in case of social status, it is different. It has been noticed that male-headed families are predominant in tea garden areas, the participation of women in the decision making process of the family is virtually non-existent. The male domination exists and habit of consuming liquor (Haria) every day by both male and female equally, resulted quarrel and to an extent, create an unexpected atmosphere, which not only adversely effect on their health and economy but also on their children and other family members and pollute the whole social environment.

6) Employment opportunity and occupational mobility:

The Tea plantation work is characterised mainly with two important seasons. One is the tea leaves picking season that starts from March and extends till September-October. In the months of November till January, the tea bushes are pruned and attended to and no tea picking takes place during this period. It is during this lean season. So, far as employment opportunity is concern in the Tea Estate, it is limited. The authority employed temporary workers (locally term as ‘faltu labourer) during the picking season. As population increases, the dependent of the workers has to go outside the tea garden, in search of jobs. It is seen that nearly most of the total adults were employed in farming (Small tea gardens, household works and paddy cultivation, carpenter, masonry etc. as daily wage earner) in nearby adjourning villages and town. However, it is seen that trade and business, government service and private salaried service had a negligible presence in the occupational distribution of adults in the tea garden. This is due to lack of education and skills, which particularly limited access to better occupation.

Suggestions:

Some of the suggestions are recommended they deserve, to be implemented as soon as possible. These were demands, raised by the Assam Chah Mazdoor Sangha (Lengrai Tea Estate branch) which are under the purview of ‘The Assam Plantations Labour Rules, 1956’

- i) Reiterates Rs 350/- wage hike for T.E workers. {(As, per demand of All Adivasi Student of Assam (AASAA)}
- ii) Employment of Welfare officer in the Tea Estate.
- iii) Employment of a wholetime Doctor in the hospital. {(Rules prescribed under Section 10. 36 (5)}
- iv) Increase number of patient bed in the hospital, and medicine stock.
- v) Re-open the canteen facilities for refreshment for the workers near by the Tea Garden factory for sale of tea, snacks and other foodstuffs. {CHAPTER IV: Welfare (Rules prescribed under Section 11) “44.”}
- vi) Deployment of 3 more-night chowkidar in 6 labour line for safety purposes. Presently there are only 3-night chowkidar, which cannot cover the whole area.
- vii) Immediate maintenance of quarters, making new larnins and also provide tube wellfacilities to each quarter separately. {Rule

- prescribed under sub-section (8) 7 Drinking water and under sub-section (9) 13. Latrine accommodation.)
- viii) Rebuild of Creches. {Rule prescribed under sub-section (3) of Section 12) 46. Creches} for the use of the children who are below 2 years of age at suitable sites at the work places which will be suitable for the use of children of such women workers.
 - ix) The Assam Tea Labour Welfare Board, which was set up after the enactment of ‘The Assam Tea Plantation Labour Welfare Fund Act, 1959’ should be more dynamic in imparting skill development training in labour.
 - x) One of most problem found among the workers (both male and female) in the study area is the habit of consuming alcohol. It is very harmful for their health and social life. Thus, both production and consumption of alcoholic items in nearby tea garden areas should be banned. Spread of awareness about ill effect of the same should be spread by the civil society.
 - xi) The habit of saving habit should be created and popularized among the tea garden labourers. After introduction of Pradhan Mantri Jan Dhan Yojana, many households have opened bank accounts, the saving amounts in these accounts are considerably low. Therefore, special effort should be made by garden management, government, civil society and NGOs should take steps regarding this.
 - xii) People should be made aware about various government programmes and schemes related to economic and social development. These programmes and schemes should be popularized among them, so that they easily access the benefits of these.
 - xiii) Last, but not the least, the role of nearby higher education intuitions such as Higher secondary school as well as college etc. should engage their students in spreading awareness in different issues in summer camp such as – spreading literacy and aware them about the value of education, ill effect of consuming liquor, tobacco etc, benefits of savings, aware them about health consciousness, their rights and duties, aware about various government programmes and schemes etc. This can be done through street play, organising lecture or through door to door visiting which will definitely aware and help them to a greater extent.

- xiv) Regular inspection of tea gardens by labour inspector is very necessary. Wages and benefits are required to be monitored and audited in regular intervals to dilute the chances of any exploitation and deprivation on the part of workers.
- xv) In tea plantations, a reliable and unbiased Grievance redressal system should be there, that will help to settle disputes through mutual negotiation and which will also help to minimize the industrial unrest and long pending lawful procedure.
- xvi) Efforts to be made to strengthen the trade union system which will help to eradicate the exploitation of workers. Gender equality and increased participation of workers in trade unions committees may help workers to get the actual benefit from the management.

Conclusion:

In the plantation settings, the importance of Tea industry for Assam as well as Indian economy is very important. The tea industry is one of the oldest industries in India. It is a mainstream industry of the Northeast and one of the largest employers in the organised sector. In order to run this profit yielding industry smoothly, the workers should be considered as real asset in true sense. No industry can flourish if the engine that fuels its growth is not nourished. According to Assam Human Development Report, 2014, labour situation in the tea plantations of Assam has worsened in recent years². Until and unless, their genuine grievances are not redressed, they will always be lower in human development which reflects, lagging behind in the society. Therefore, the Government and tea plantation owners need to address the issues that continue to threaten the tea plantation worker community. For this, there is an urgent need to implement The Assam Plantations Labour Rules, 1956, which talks about various welfare measures. This may help to dissolve the prevailing issues of tea plantation workers to a greater extent and uplift their socio-economic development. Addition to this, implementation of various government welfare schemes, role of the society as well as organizations and institutions have a very important collective role to play in this regard. Then only we will be able to say, '*Cup that cheers have no tears but full of cheers.*'

References

Gaint, 1926 : P-342.

The Assam Human Development Report 2014. P – 50.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 424-436

Land Holdings Pattern, Agricultural Operations and Food Grain Production of Rural Farmers in the Brahmaputra Valley of Assam

Dr. Gakul Chandra Saikia

Associate Professor of Economics,

H.P.B. Girls' College, Golaghat email: sakiadrgc@gmail.com

Abstract

Land holdings pattern prevailing in an Economy at a point of time has a close bearing on its agricultural production and overall development of the Economy. Assam is basically an agrarian economy and agriculture constitutes a more significant component of the economy than in most other parts of the country. It can be divided into six Agro-climatic Zones and out of this six Zones, Brahmaputra Valley is the largest long strip of plain land extending from West to North-East in the Northern part of the state. Marginalisation and inequality in the land holding pattern and small farm agricultural operation is the main feature of the agrarian structure across farm households in the Valley. The association between the yield of rice crop and the technological factors such as-proportion of irrigated area under total rice acreage, the proportion of HYV rice area in the total rice acreage, the adoption of mechanisation in the farm practices, fertiliser consumption and educational standard of the farm family are positive and significant. The study clearly demonstrates that the technological factors are relatively more influential and conducive towards achieving higher agricultural productivity in terms of food grain production per hectare of cropped area within the land holding pattern and its uses in the Brahmaputra Valley of Assam.

Key words: Landholding pattern, Land uses, Agricultural operation, Food grain production, Marginalisation of land holdings, Rural farmers, Brahmaputra Valley etc.

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I + 424

1. Introduction

The Land holdings pattern in an economy refers to the size distribution of ownership and operational holdings of land and the land tenure system which may have a close bearing on its agricultural production and overall development of an Economy (Singh, 2006). Increasing trend in the number of operational holdings and declining trend in area operated are the general features of the present land holding pattern in India and the degree of concentration in size distribution has increased since 1960-61 but it has slowed down since 1980-81 and may not be continuing (NSSO Report No.492, Govt of India; 2006). Further, the size distribution of ownership of land holdings in India is characterized by predominance of landless and marginal holdings(Kapila,2008).Average area owned per household (including landless) was 1.78 hectares in 1961-62 and 0.73 hectare in 2003 which has come down to 0.59 hectare in 2013 for all-India Rural. Similarly, Average area operated has been on the decline from 2.20 hectares per holding during 1970-71 to 0.87 hectares in 2012-13 which was 1.06 hectares in 2002-03(Government of India, 2006).

Land holdings pattern in Assam is characterised by inequality in both owned and operated. The increasing trend in the number of ownership and operational holdings, marginalisation in the size distribution of operational holdings, sub-division and fragmentation of ownership as well as operational holdings are the main features of the existing agrarian structure of Assam which may have serious impact on the agricultural production mainly on the principal food crop i.e. rice as produced by the rural farmers. Moreover, low per capita holding, low level of agricultural technology and low level uses of modern agricultural inputs in agricultural operations, inadequate availability of quality inputs, low level of farm mechanisation, lack of irrigation facilities and high dependence on rain water are said to be the main factors plaguing the agricultural situation of the state (Dutta,1968)

2. Area of Research (Background of the study)

Assam is basically an agrarian economy and agriculture constitutes a more significant component of the economy than in most other parts of the country; so the development of the state's economy is dependent, to a large extent, on the development of this sector. At present, agriculture contributes about 20% of the state's Net Domestic Product and provides livelihood to about 70% population of the state. The share

of agriculture and its allied activities in GSDP at current prices had marginally come down from 19.89% in 2011-12 to 16.76% in 2017-18(P.E.) and 15.80% in 2018-19(Q.E.) (Govt. of Assam, 2020).

The state is comprised of three broad natural (physical) divisions, namely the Brahmaputra valley, the Barak valley and the Hills range. The Brahmaputra valley being the largest is a long strip of plain land extending from west to north-east in the northern part of the state. The valley derives its name from the mighty river Brahmaputra which runs from North-East to West through a distance of 450 kms. splitting the valley into two long strips. Based on the amount and characteristics of rainfall, temperature, relative humidity, terrain condition (stretch of land with regard to its natural features) and soil characteristics, Assam can be broadly divided into the six Agro-climatic Zones or regions. These are –the Upper Brahmaputra Valley (North), the Upper Brahmaputra valley (South), the Central Brahmaputra Valley, the Lower Brahmaputra Valley, the Barak Valley and the Hills (Das, 1983).

2.1 Agricultural holdings

Agricultural operated area shows a decreasing trend in the state by 3.69% in 2010-11 over 2000-01(Govt. of Assam,2020).Similarly, Agricultural Census ,2015-16 reveals that there were 27.42 lakhs operational holdings in Assam covering an operated area 29.77 lakhs hectare as against 27.2 lakh operational holdings covering an operated are 29.99 lakhs hectares in 2010-11.The data available shows that the number of holdings has marginally increased (i.e.0.80%) during 2010-11 to 2015-16.The number of marginal holdings is increasing from 1980-81 to 2015-16 which is an important change in the land holding pattern. Similarly, there is a marginal decline of operated area (i.e. 0.74%) during the period from 2010-11 to 2015-16.As per Economic Survey,2019-20(Govt. of Assam), the marginal holdings with less than one hectare of land accounted for 68.19% of the total holdings and 26.27% of the total operated area of the state in 2015-16.The small holdings with size class between (1-2) hectares, shared 18.01% of the total holdings and 23.53% of the total operational area. On the other hand, large holdings (10 hectares and above) constitute only 0.14% of the total number of holdings and 9.36% of the total operated area in the state. Further, the most important indicator of fragmentation of land holdings is the average size of holdings which depicts a declining trend in the state since 1970-71 to 2015-16.

2.2 Land utilisation

The Gross Cropped Area(GCA) recorded a decrease to 38.39 lakh hectares in 2007-08 from 38.96 lakh hectares in 2004-05, while it has increased to 39.99 lakh hectares in 2008-09. But this Gross Cropped Area has shown a gradually decreasing trend from 2010-11 to 2017-18 as per the Economics Survey Assam,2019-20. The GCAs were 41.6, 41.00, 40.83 and 40.45 lakh hectares in 2010-11, 2013-14, 2014-15 and 2017-18 respectively. The net cropped area was 28.20, 28.27 and 27.74 hectares in the year 2013-14, 2014-15 and 2016-17 respectively.

2.3 Cropping pattern and Growth performance of Food and Non-Food Crops

The cropping pattern in Assam is dominated by Rice which occupies the highest area under cultivation and this crop receives priority from the farmers as well as from the Department of Agriculture. During 2018-19, the total area under paddy cultivation was 24.26 lakh hectares. The estimated area under summer paddy has been recorded highest over the period of last ten years (2001-02 to 2010-11). There has been a gradual decline in respect of area covered for cultivation of autumn rice which has switched over to the summer rice due to its higher productivity and hazard risk (Govt. of Assam, 2012).

Growth performance of non-food grains during the 1980s was much more superior to that of food grains (Sawant and Achuthan, 1995). In Assam, deceleration is observed in case of area, production and yield for the food grains, Non-food grains and all crops for the period of 1980-81 to 2009-10 where the compound growth rate of production and productivity of food grains is higher than that of non-food grains, but the compound growth rate of area of non-food grains is higher than that of food grains for the period of 1980-81 to 2009-10.

Under the aforesaid circumstances ,it may be worthwhile to examine whether the existing land holding pattern and its uses in the Brahmaputra Valley of Assam is conducive to agricultural development through the utilisation of agricultural land in terms of realizable production and productivity. Therefore, the question whether existing land holding pattern and its uses that prevail in different forms in the agriculture of Brahmaputra Valley of Assam ensure the necessary incentives for the efficient use of land and other agricultural inputs is pertinent.

3. Objectives of the study

The present study has been taken up with the following specific objectives. These are—

- i) To analyse the existing land holding pattern—owned and operated in the Brahmaputra Valley of Assam.
- ii) To identify the factors affecting agricultural production of food grains of Rural Farmers.
- iii) To prescribe suggestive measures for making the existing land holding pattern more conducive to agricultural development and higher productivity.

4. Methodology and Data Base for the Study

The present study is based on both primary and secondary data. The two main sources of data on land ownership and operation at the macro-level are: 1) The National Sample Survey (NSS) and 2) The Agriculture Census conducted by the Ministry of Agriculture, Government of India as well as the Govt. of Assam.

4.1: The Sample Area for Field Study

The four agro-climatic zones of the Brahmaputra Valley covered in the field study are—The North Bank Plain, the Lower Brahmaputra Valley, The Central Brahmaputra Valley and The Upper Brahmaputra Valley. Two agro-climatic zones of the State *viz.* the Barak Valley and the Hills are completely left out from the study. The exclusion of the Hills can be justified on the ground that the problems of agriculture in the zone are not quite the same as those of the plain districts of the state. Similarly, the nature of the agricultural practices and the agrarian relations in that Hill differ significantly from those in the plains (Das, 1983). From each of these four zones, one Agriculture Development Officer (ADO) circle has been selected for field study in consultation with the officials of the state agriculture department as well as the informed sources and on the basis of the information available in the existing literature. The sample design used in selecting the sample in each ADO circle was that of two-stage random sampling, in which villages constituted the primary sampling units and the farm households were the secondary sampling units. Thus, in the first stage of selection, in each circle four villages were selected at random. In the second stage, about ten percent of farm household in each selected village were selected at random. Two hundred and twenty farm households selected in this manner from the four selected A.D.O. circles of the Brahmaputra Valley which constituted the whole sample of the field study.

4.2: Collection of Data

Data on the general background and the land holding pattern, tenancy- its nature and extent, terms of lease, agriculture technology i.e. farm mechanisation and the uses of modern agricultural inputs, farmers contact with the government extension service, and cropping pattern etc. have been collected by interviewing a senior member (usually the head of the household) of the farm family through a schedule of questions which was prepared in consultation with the supervisor of the study and finalised after a number of test checks in the field.

4.3: Analytical Framework

The findings of the field study have been compared with the available statistics and reports about the present state of agriculture and related activities in the State. Here, the multiple linear regression models have also been used to examine the variation of productivity (i.e. yield/hectare). However, the other secondary data have been analysed in terms of averages, ratios, percentages and proportion etc. for comparison. Prescription of suggestive policy measures have been made primarily on the basis of the findings of the present study.

5. Results and Discussion

Field survey was conducted in the ADO Circles of Ghahigaon, Boitamari, Jaluguti and Dhekorgorha during the summer of 2018-19. Altogether 220 farmers were selected at random from 16 villages and then interviewed. The sample of 220 farmers comprised 57 from Ghahigaon, 60 from Boitamari, 55 from Jaluguti and 48 from Dhekorgorha.

5.1 The size distribution of ownership and operational land holdings

It has been found that 36.82% of sample farmers (81 out of 220) were marginal farmers who had 9.84% of the total area owned. Similarly, 28.18% of small sample farmers had 18.86% of total area owned but the number of large holders was only 1.36% occupying 7.94% area of ownership holdings which indicates the inequality in ownership holdings among the sample farmers.

In the case of operational holdings, 9% of sample farmers are marginal holders having 2.59% of the total operated area in the four ADO circles. Similarly, 36.36% of sample farmers are small holders with 20.52% of total area operated, but only one large holder i.e. 0.45% of sample farmers had 2.09% o total area operated.

5.2: Area cultivated, cropping pattern and cropping intensity

Following Table-5.2 shows that about 81% of the combined total cropped area of the 220 sample farmers was under rice. The cropping

intensity was lowest (146.36%) in Dhekgorgha and was highest in the Jaluguti circle (i.e. 184.42%). Further, vegetables and jute commanded a significant share in the Gross Cropped Area in the circles.

Table-5.2: Area under different crops, their percentage share in gross cropped area and cropping intensity in the sample farms

Crops	Total Area (in Hectare)				Total
	Ghahigaon	Boitamari	Jaluguti	Dhekgorgha	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Autumn paddy (Ahu)	22.11 (11.35)	22.24 (11.40)	15.81 (7.63)	23.19 (11.53)	83.35 (10.44)
Winter paddy(Sali)	125.98 (64.65)	114.69 (58.79)	92.22 (44.52)	126.39 (62.86)	459.28 (57.55)
Bao	1.88 (0.96)	1.61 (0.83)	19.16 (9.25)	10.45 (5.20)	33.10 (4.15)
Summer paddy(Boro)	4.69 (2.41)	27.34 (14.02)	36.08 (17.42)	1.34 (0.67)	69.45 (8.70)
Total paddy (combined area)	154.66 (79.37)	165.88 (85.04)	163.27 (78.83)	161.37 (80.26)	645.18 (80.84)
Potato	10.83 (5.56)	2.80 (1.44)	0.13 (0.07)	8.59 (4.27)	22.35 (2.80)
Vegetables	18.93 (9.71)	12.86 (6.59)	11.14 (5.38)	19.18 (9.54)	62.11 (7.78)
Rape & mustard	0.94 (0.48)	1.34 (0.69)	8.99 (4.34)	3.60 (1.79)	14.87 (1.86)
Maize	3.07 (1.58)	2.00 (1.03)	0.27 (0.13)	0.27 (0.13)	5.61 (0.70)
Spice	1.47 (0.75)	0.27 (0.14)	1.21 (0.58)	1.46 (0.73)	4.41 (0.55)
Jute	2.69 (1.38)	9.12 (4.68)	21.84 (10.54)	2.95 (1.47)	36.6 (4.59)
Sugarcane	2.28 (1.17)	0.80 (0.41)	0.27 (0.14)	3.64 (1.81)	6.99 (0.88)
Combined gross crop area	194.87 (100.00)	195.07 (100.00)	207.12 (100.00)	201.06 (100.00)	798.12 (100.00)
Combined net cultivated area	130.68	127.01	112.31	137.37	507.37
Cropping intensity (%)	149.12	153.59	184.42	146.36	157.31

Source: Field study (Figures in the parentheses indicate percentage out of the total)

5.3: Factors behind the variation in the yields of rice per hectare of total rice acreage

The crop productivity in terms of yield per hectare can be an important determinant of existing land holding pattern in an agrarian structure. The yield of rice per hectare has been recorded to have varied from 1359.33 Kg to 3864.16 Kg per hectare. This variation in the yields of rice across farms needs to be explained. To identify and examine the effect of different explanatory variables on the yield of rice per hectare of total rice acreage, a multiple regression analysis for the variation of yields of rice per hectare in sample farms denoted by the variable Y_R has been carried out. For this analysis, explanatory variables such as Farm size i.e. the size of the operational holding of the farm household in hectare measured by the variable 'FS'; House size i.e. the size of the farm household measured by 'HS'; Tenancy i.e. the percentage of leased-in area in the total operational holding measured by the variable 'T'; Irrigation i.e. the proportion of total irrigated area under rice to total rice acreage measured by the variable 'IRRIG_R'; HYV i.e. the proportion of HYV rice area in total rice acreage measured by the variable 'HYV_R'. Access to the agriculture extension service network and having close contact with the personnel of agricultural extension service (To capture this effect a dummy variable D₁ has been used); Mechanisation i.e. adoption of mechanisation in agricultural practices measured by a dummy variable D₂; Fertiliser consumption i.e. uses of NPK per hectare by the farmer in total rice acreage and is measured by the variable 'FC'; Educational standard of the farm family; Location factor represented by the dummies L₁, L₂ and L₃ which has been used to capture the effect of variations in the locations across the four circles. The dummy L_i (i= 1, 2, 3) takes the value 1 for the circle number i and 0 for the other circles have been used. A semi- logarithmic multiple linear regression model of the following form has been formulated to see whether the yield of total rice per hectare varies significantly across different farms and to identify the factors significantly affecting the yield of rice across the farm households.

The model is-

$$\begin{aligned} \ln Y_R = & \alpha_0 + \alpha_1 L_{1i} + \alpha_2 L_{2i} \\ & + \alpha_3 L_{3i} + \alpha_4 FS_i + \alpha_5 HS_i + \alpha_6 T_i + \alpha_7 IRRIG_{Ri} + \alpha_8 HYV_{Ri} + \alpha_9 D_{1i} \\ & + \alpha_{10} D_{2i} + \alpha_{11} FC_i + \alpha_{12} EDN_i + U_i \end{aligned} \quad [5.3.1]$$

where U_i is the random disturbance term ($U_i=1, 2, 3, \dots, 220$) and α_j 's are the unknown parameters to be estimated where $j=(0, 1, 2, \dots, 12)$. Now for estimating the parameters with the Ordinary Least Square Methods (OLS), STATA package with White's robust standard error (VCE) technique has been used and heteroscedasticity of the disturbance term has been cleared up by the technique (Gujarati and Sangeetha, 2007). Thus, the result of the regression model given in the equation number [7.1] above has been found as presented below-

Table-5.3: The Results of the Multiple Regression Analysis of Yield of Rice across Farms

Variables	Estimated co-efficients	Standard Error of co-efficients	t-value
(1)	(2)	(3)	(4)
Constant	7.603633	0.0636783	119.41***
FS	0.0023364	0.0058189	0.40
HS	0.0014595	0.0033945	0.43
T	0.0002972	0.0003819	0.78
IRRIG _R	0.1770705	0.032779	5.40***
HYV _R	0.1065375	0.0549703	1.94*
D ₁	-0.0171436	0.0210715	-0.81
D ₂	0.2119273	0.0270259	7.84***
FC	0.002668	0.0004383	6.09***
EDN	0.0525114	0.0189637	2.77**
L ₁	-0.0265166	0.0314841	-0.84
L ₂	-0.0837784	0.0313813	-2.67**
L ₃	-0.0727152	0.033409	-2.18*
R ²	0.7292		
F(n ₁ ,n ₂)	31.14*** F(n ₁ =12,n ₂ =207)		

(* , ** , *** indicates level of significance at 10%, 5% and 1% respectively.)

These results consist of the estimates of the regression co-efficient α_j ($j=0, 1, \dots, 12$) with respective t-values, the values of R² – the coefficient of determination for the fitted equation and the values of the F- statistic for testing the overall significance of the estimated regression equation.

The model gives a good fit to the sample data in terms of R² value of 0.7292. The F-statistic for over all significance of the fitted

regression is statistically highly significant. Moreover, seven out of the twelve parameters of the function have come out statistically significant.

- 1) α_4 , the co-efficient of the FS has been found to be positive and but not significant.
- 2) α_5 , the co-efficient of the HS has been found positive and insignificant.
- 3) α_6 , the co-efficient of T has been found to be positive but insignificant which implies that there is no significant impact of tenancy on the yield of rice per hectare.
- 4) α_7 , the co-efficient of IRRIG_R has been found to be positive and highly significant at 1% level of significance.
- 5) α_8 , the co-efficient of HYV_R has been found to be positive and significant at 10% level of significance.
- 6) α_9 , the co-efficient of D₁ has been found to be negative but insignificant
- 7) α_{10} , the co-efficient of D₂, the variable representing the adoption of mechanisation in the farming practices has been found positive and highly significant at 1% level of significance.
- 8) α_{11} , the co-efficient of the FC i.e. fertiliser consumption has been found positive and highly significant at 1% level of significance.
- 9) α_{12} , the co-efficient of the EDN i.e. the educational standard has been found positive and significant.
- 10) The co-efficients of the location dummy variables that captures the differential effect on the dependent variable for the farms in Boitamari has been found negative and insignificant but for the farms in Jaluguti and Dhekgorgha circles over the farms in Ghahigaon circle have been found negative and significant.

5.4: Findings from the field study

Marginal farmers constitute the majority among the farm households, which is 37% of sample farmers with 9.84% of the total area owned while 45% of the sample farmers had operational holdings of size below two hectares. Thus, small scale agricultural operation along with the marginalisation of land holding is the main characteristic feature of agrarian land holding across farm households of the sample area.

Tenancy has been found to be fairly extensive among sample farmers and about 61% of sample farmers had land on lease as part of their operational holdings.

70% of the sample farmers had irrigation facility and area with irrigation comprised merely 42.26 percent of the combined gross cultivated area of the sample farmers. Sample farmers having irrigation facilities are mostly from semi-medium group (44%) with 43.40% of the total irrigated area followed by the small group commanding 29%

of sample farmers with 19.0% of total irrigated area. 79% of the total irrigation facilities was utilised for growing high yielding autumn or Ahu and Boro paddy and the remaining 21% was utilised for cultivation of vegetables in the dry season.

About 78% of all sample farmers have so far tried HYV seed varieties at one time or the other. As in the case of HYVs, the adoption of chemical fertiliser was almost universal among sample farmers. It was found that farmers used fertiliser at a higher dose on crops such as vegetables and Rape & Mustard rather than on their main crop, that is paddy.

The sample data shows that the adoption of mechanised ploughing is far less extensive than that of HYVs and fertilisers. Though 60% of sample farmers resorted to mechanised ploughing only in case of 50 numbers of farmers of them, ploughing was entirely mechanised, the remaining 82 farmers actually used a combination of mechanised and manual ploughing.

5.5: Factors affecting agricultural productivity (yield of rice)

The association between the yield of rice crop and the factors such as— proportion of irrigated area under total rice acreage, the proportion of HYV rice area in the total rice acreage, the adoption of mechanisation in the farm practices, fertiliser consumption, and educational standard of the farm family are found to be positive and significant. Similarly, the factors such as the size of the farm household, tenancy i.e. the percentage of leased area in the total rice acreage, the size of the operational holdings have positive and insignificant impact on the yield of rice. Hence, it can be inferred that farmers with larger farm size tended to have higher rate of yield of rice per hectare. Similarly, the household size and tenancy had no significant impact on the yield of rice. Thus the technological factors as said above are more influencing than the other agrarian factors.

6. Conclusion

The study clearly demonstrates that the technological factors are relatively more influential in agricultural operations and found to be conducive towards achieving higher agricultural productivity in terms crop yield per hectare of cropped area within the existing land holding pattern and its uses in the Brahmaputra Valley of Assam.

Considering the positive and significant impact of these technological factors on the yield of rice, it can be inferred that existing agrarian structure and relations are technologically conducive to

achieving higher agricultural productivity and growth through the realisation of potentiality of land resources in terms of crop productivity per unit area.

7. Suggestions/Recommendations

The conclusion of the study suggests that to make the existing land holding pattern more conducive to achieving higher agricultural productivity and growth through the realisation of potentiality of land resources in terms of the crop productivity per unit area, measures would be necessary in two directions ,namely-

- i) The agrarian reforms through the institutional changes in the distribution of ownership and operational land holdings and the land tenure system.
- ii) Development of agricultural infrastructures for enabling the farmers to utilise the potentials of the existing land resources and crop varieties with the help of modern agricultural inputs and practices to get maximum possible output.

It is necessary to improve irrigation facilities and the flow of institutional credit to the farm sector. Raising of crop productivity and cropping intensity are the both important measures for increasing agricultural production considering the food security of the country. Hence, cropping intensity or multiple cropping is more essential.

It has been observed that with the increase in holding size, farms tend to enjoy internal economies reflected in lower operational expenditure per hectare of gross cropped area. This finding makes a case for measures for consolidation of holdings.

The problem of adequate coverage and intensity of the extension service needs to be addressed for expediting the transmission of agricultural innovations to the farmers.

The growth of mechanisation is slow and not spreading among the farmers. The low availability of farm power has become constraint for double or multiple cropping in the State. In order to boost up farm mechanisation, special thrust should be given by the State Agriculture Department in schematic manner.

Keeping in view the limitations of the known HYVs to the waterlogged and flood-prone areas of the State, research efforts need to be concentrated on development of new breeds which can thrive well in such conditions besides giving reasonably high yields. So, the co-ordinated research in various branches of agricultural science is necessary for improving the existing package of new farm technology.

References:

- Das, M.M. *Peasant Agriculture in Assam: A Structural Analysis*. New Delhi: Inter-India Publication, 1983.Print.
- Dutta, N.C. *Land Problems and Land Reforms in Assam*, Ram Nagar, New Delhi: S .Chand & Co, 1968.Print.
- Government of Assam. *Economic Survey Assam, 2011-12*, Guwahati: Directorate of Economic and Statistics, February, 2012.Print.
- Government of Assam. *Economic Survey Assam, 2019-20*, Guwahati: Directorate of Economic and Statistics, February, 2020.Print.
- Government of India. *Household Ownership Holdings in India, 2003, NSSO Report No.491*.New Delhi: MoSPI, 2006.Print.
- Government of India. *Some Aspects of Operational Land Holdings in India, 2002-03, NSSO Report No.492*.New Delhi: MoSPI, 2006.Print.
- Gujarati, D.N. and Sangeetha. *Basic Econometrics (Fourth Edition)*, New Delhi: Tata McGraw Hill Education Pvt. Ltd., 2007.Print.
- Kapila, U. "Indian Agriculture-Development, Issues and Policies (Editorial Notes)", in *Indian Economy since Independence*. Edited by U.Kapila.New Delhi: Academic Foundation, 2008.Print.
- Sawant, S.D. and C.V.Achuthan. "Agricultural Growth across Crops and Regions, Emerging Trends and Pattern", *Economic and Political Weekly*, .30.12, 25 March.1995: pp.A2-A12.Print.
- Singh, J.P. "Changing Agrarian Relationships in Rural India", *Indian Journal of Agricultural Economics*, 61.1, Jan-March, 2006.Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 437-446

Issue of Bengal Partition and the Print Media of Assam

Dr. Mitali Kalita

*Assistant Professor, Department of History,
The Assam Royal Global University*

Abstract

The print media is considered as the fourth pillar of Indian democracy. It used to create a strong impression in the minds of the people. Media whether print or electronic has always played a significant role as a medium of communication amongst the masses. The strong impact that was created by the print media among the Indian masses during the freedom movement is of great importance. Though the number of print media in colonial India was very less in compare to the present day, yet the few of the then existed ones provided the much needed platform for the emergence of nationalism in India. Print media was one of the most important instruments for the educated Indian elite section to mobilize public opinion in favour of the freedom movement.

Likewise in Assam, the then existing print media played a crucial role during the entire course of the freedom movement in the province. The beginning in this direction was made during the Partition of Bengal resulting in the creation of the new province of 'Eastern Bengal and Assam' and beginning of the Swadeshi Movement in opposition to the Partition.

Key words: *swadeshi, movement, newspaper, nationalism*

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I 437

Introduction

The year 1826 CE was a turning point in the history of the province of Assam as in that year after the signing of the Treaty of Yandaboo the province was integrated in the British Indian Empire. Till 1874 CE Assam was placed under Bengal colonial administration and it was governed by the Lieutenant Governor of Bengal. But with the excuse of increasing the size of the province in that year, Assam was constituted as a Chief Commissioners' Province (Chatterji, 1970, 75-76). Even thereafter, the addition and omission into the territory of Assam continued.¹ It was exclusively for colonial convenience that the size of the province of Assam was enlarged which continued till the Bengal Partition of 1905 CE and its subsequent remission in 1911 CE.

Not only the British government kept on re-mapping the territory of Assam, but simultaneously to consolidate their hold over the newly acquired province, they introduced their own structure of governance which was alien for the local inhabitants. The erstwhile Ahom officials were considered inefficient for government service as they were not acquainted with colonial administrative set up and hence to run the administration of Assam *amolas* or officials were brought from Bengal (Goswami, 2003, 108). Moreover, as because the officials were mainly from Bengal so for their convenience in 1836 CE, in place of the Assamese language Bengali was made the official language of the province (Chatterji, 1970, 75-76). This colonial action undoubtedly hurt the sentiments of the local inhabitants of Assam as their feelings were not given proper respect by the alien government. The Assamese language was restored as the official language in 1873 CE. But this could not suppress the antagonism of the Assamese towards the Bengalis (Guha, 1977, 43-45).

Soon the officials from Bengal virtually monopolized all the government offices in Assam and thereby provided enough ground to the local inhabitants of the province to develop a feeling of insecurity mixed with hatred against the colonial as well the Bengali predominance in their locality. In such a situation, when the colonial government under the scheme of 'Partition of Bengal', incorporated a large part of Bengal with Assam, there started a series of protest movements in the later. This colonial design of clubbing more areas of Bengal with Assam was severely criticized by the print media of Assam.

The beginning of the print media in Assam was in the year 1846 CE, when the American Baptist Missionaries established a printing press at Sibsagar and from there they started publishing *Orunodoi*, the

Assamese monthly magazine. This humble beginning soon paved the way for the emergence of a number of newspapers and periodicals in Assam from 1870 CE onwards. The newspapers as well as periodicals raised the burning issues of that time like high rates of revenue assessment, non-employment of Assamese in government sector and use of Bengali as official language before its readers. This aroused public awareness on those issues. Newspapers like *Advocate of Assam*, *Assam Bilashini*, *Assam Banti*, etc were distinctively nationalistic in tone. Along with highlighting the local problems, these newspapers put emphasis on focusing the contemporary issues of national importance (Baruah, 1999, 22).

Objectives

This paper attempts to throw light into the response as well as reaction of the print media of Assam towards the issue of Bengal Partition in 1905 CE and the subsequent outbreak of the Swadeshi Movement in the Province of Assam.

Methodology

The paper is written on the basis of both Primary and Secondary sources. It is an empirical paper where analytical methodology has been adopted to justify the determined objectives.

Discussion

In 1903 CE, during the Viceroyalty of George Nathaniel Curzon, the colonial government put forward the scheme of transferring the Chittagong, Dacca and Mymensing divisions of Bengal to Assam and thereby to create the new province of ‘Eastern Bengal and Assam’ (Bhattacharjee, 1983, 109). Enlarging the size of the province of Assam along with granting more facilities was the justification provided by the colonial authorities for this clubbing of more territories of Bengal with Assam (Barpujari, 1977, 177-78). As stated earlier, there already developed a feeling of insecurity as well as hatred amongst the local inhabitants of Assam against the Bengalis and as such the official publication of the ‘Partition Scheme’ in the Official Gazette of India on 12 December, 1903 CE created a fear amongst the masses of Assam of being dominated by the Bengalis in the proposed new scheme (Home Political B, January 1910, No. 83). The resentment of the Assamese people against the Partition scheme was expressed through the print media of the province.

In 1905 CE against the will of the Indians, when the colonial government implemented the Partition of Bengal scheme, it created a

strong reaction in the national print media. The political development in India that centered round the Partition scheme was the main topic of discussion in almost all the leading newspapers of the time in India. The news of the Swadeshi Movement which broke out against the colonial act of Partition continued to be the prime focus of the then leading newspapers of India like the *The Bengalee*, *Amrit Bazar Patrika*, *Weekly Chronicle*, *Bandemataram*, *Hindu Patriot*, etc (Sen, 1967, 51-57). These newspapers were published in both vernacular and English languages. Apart from publishing news related to the Movement, the Anglo-Vernacular press of India with a view to popularize the indigenous goods among the inhabitants of the country, also published advertisements of various shops and manufacturers that dealt with *swadeshi* goods.²

Like the national print media, the print media of Assam also took the initiative in publishing news related to Bengal Partition and the Swadeshi Movement. Amongst such newspapers mention may be made of the *Assam Banti*, *Advocate of Assam*, *Weekly Chronicle*, etc (Report on the Vernacular Newspapers, 1909, 77-86). One of the important features of the news published by the print media of Assam regarding the Partition was that while the entire national print media of India criticized the colonial government for partitioning Bengal into two halves by crushing the sentiments of the Bengalis, the print media of Assam instead of putting emphasis on the division of Bengal into two parts criticized the adverse impact of the Partition on its people under the new provincial administration, which it believed would be dominated by the Bengalis (Home Political B, January 1910, No. 83). Not only this, these newspapers also expressed their views that more Assamese people should be employed in the new province of 'Eastern Bengal and Assam' than the Bengalis (Report on the Vernacular Newspapers, 1909, 93). The fear of sharing of resources and employment was also apparent amongst the inhabitants of Assam under the new administration.

Infact the Assam Press strongly objected to a share in government employment in Assam by not only the Bengalis, but by people of other provinces as well (Home Political B, January 1910, No. 83). It published numerous complaints against the alleged preponderance of Bengalis over the Assamese in various administrative posts (Home Political B, August, 1911, No. 64). In this direction, the *Assam Banti* observes:

There are many glaring examples of Bengalis' constant efforts to crush the Assamese in their efforts for securing government employment. It is true that there are many Bengalis who are friendly

with Assamese so far as professions go, but really they are always trying to ruin the simple Assamese in advocating the cause of their fellow countrymen or of the people of their own caste.....to do injury to the Assamese is considered by these class of Bengalis as a national virtue (Home Political B, January 1910, No. 83).

The *Assam Banti* was one of the leading vernacular newspapers of Assam. It was a weekly newspaper published from Central Press, Tezpur. Its proprietor was Padmanath Gohain Baruah and editor was Jogananda Datta (Report on the Vernacular Newspapers, 1910, 163). It continued its existence from 1900 CE to 1944 CE (Baruah, 1999, 76-78). The newspaper strongly criticized the Partition Plan. Interestingly, during the Swadeshi Movement the newspaper became very popular and correspondingly its circulation increased tremendously (Home Political B, August, 1911, No. 64). In his editorial on 10 July, 1905 CE Gohain Baruah made a strong appeal to the people of Assam to stand up in protest against the proposed merger (Guha, 1977, 73). Then on 17 July, 1905 CE through the editorial, the newspaper warned the people to take immediate steps for the preservation of the separate identity of the people and the state (Baruah, 1999, 78). This newspaper strongly stood against the merger of Assam with Eastern Bengal and remarked that the Assamese were deprived of the bulk of their legitimate share in the offices of the new province by the outsiders. Hence, it asked the colonial government to restore the legitimate right of the Assamese people to them only (Home Political B, August, 1911, No. 64).

The *Assam Banti* vehemently objected the employment of Bengali teachers and Deputy Inspectors in Assam (Home Political B, January 1910, No. 83). The newspaper also raised the burning question of the time that Local Boards administered by the members and office bearers belonging to a different province as distinct from Assam, instead of being of any use to the local people had only been a source of hardship to them (Report on the Vernacular Newspapers, 1909, 129). It is very important to note here that even in the colonial records it is mentioned that the *Assam Banti* was a very important Assamese newspaper with a moderate tone, but was characterized by an outright detest for the Bengalis (Report on the Vernacular Newspapers, 1910, 149).

The *Advocate of Assam* was another notable weekly newspaper published from the Victoria Press, Gauhati in English language. Its proprietor and editor was Mathura Mohan Barua (Report on the Vernacular Newspapers, 1910, 161). Its year of publication coincided with the announcement of the Partition Plan in 1903 CE. The newspaper continued its publication till 1908 CE (Saikia, 1996, 353). The newspaper was published

on every Monday of the week and over the date line it was written ‘*Born of the people, fed by the people, for whom should I work, but for the people?*’ (Baruah, 1999, 120). These lines bearing the spirit of revolt indicate that the main motive behind the publication of this newspaper was to serve the best interest of the Assamese people.

The paper openly criticized the Partition scheme and also expressed its views regarding the evil effects of the same on Assam. It criticized the Partition on financial grounds holding the view that the new province of ‘Eastern Bengal and Assam’ had been acting as a sort of drag on the exhausted Indian exchequer (Home Political B, August, 1911, No. 64). From time to time, the newspaper published articles condemning the policy of the colonial government as ‘unsympathetic and retrograde’. During the entire period of its publication, the newspaper maintained a strong dose of nationalism in its writings and the colonial government showed great concern over its publication as Assam was directly connected with the Swadeshi Movement against the Partition of Bengal. Infact, a survey made by the British administration on the Vernacular and English press of ‘Assam and Eastern Bengal’ directly pointed out the tone and character of the newspaper (Baruah, 1999, 120). The newspaper strongly supported the ideology of *swadeshi*, *swaraj*, self-determination, nationalism and encouraged the people to stand united against colonial injustice. It was naturally regarded as a powerful weapon of public opinion (Barpujari, 1977, 153-54).

In 1906 CE, when the Swadeshi Movement was at its height in Assam, Padmanath Gohain Baruah under his editorship started a monthly Assamese magazine from Assam Central Press, Tezpur called *Usha*. It was continuously published for five years; later on it was again published under the editorship of Madhab Chandra Bezbarua from Calcutta in 1940 CE for one year. In the first editorial of the magazine Gohain Baruah defined the aims and objectives of the magazine that it was published to enrich and protect the Assamese literature and to illuminate the younger generation with the advanced knowledge of science, technology, society, art and commerce (Tamuly, 2008, 6-8). Apart from news related to science, technology etc, *Usha* published some articles related to *swadeshi* and boycott, the separate identity of the Assamese language, etc. Lakshminath Bezbarua, who wrote in the pen name of Kripabar Barbarua, wrote an article titled ‘Swadeshi and Boycott’ and this was published in the sixth edition of the first year of *Usha*. Through this article the author considered boycott as essential for restoring the self-sufficiency of India which was shattered under the British rule. To quote:

Bilati bastu boycott kari chokua di gheri aamar deshi bastuburak

gaa tengai labaloi nidile seibur ketiao uthib nuare...aamar swadeshi bastu bilati bastutkoi darat olop besi haba pare...kintu si bilati bastutkoi sarah din tikib...Bilati bastu boycott kari aami aamar basture soite mur dangibar aabaishyak parise, natuba aamar binash....aatmarakhyar nimitte boycott, pratishodh baan pratihinshar nimitte nahay (Tamuly, 2008, 133-35).

It means that by boycotting the foreign goods and protecting the *swadeshi* goods, if the *swadeshi* goods were not given the opportunity to prosper then these were never been able to sustain... The price of the *swadeshi* goods may be higher in comparison to the foreign goods, but they would sustain for longer period for sure...It is necessary to avoid foreign goods and started using *swadeshi* goods, otherwise our destruction is inevitable... Boycott is for self-defence, not for revenge and violence..... [Translation mine]

In the editorial of the seventh edition of the first year of *Usha*, Gohain Baruah gave emphasis on the fact that the concept of *swadeshi* was not new in Assam. Prior to the formal beginning of the Swadeshi Movement, the people of the province used indigenous goods. To quote:

Swadeshi aandolan aaji bharatmoi rastra. Bharatar Hindu, Musalman, Persi-Christian sakalure ai bisayat aaji eak mot. Sakaluwei pajyamane bideshik baaj kari swadeshik sapai bharibaloi aagabarhise. Ane samayopajugi jatiya bhabe Assamoku udagaisehi. Kintu, Assam darasalate aagareparai swadeshi. Bideshia eyat atiyao barkoi bol karib para nai....gaonot aaru tiruta samajot aajio assamiya "swadeshi" balawat hoise.... (Tamuly, 2008, 149).

The meaning is that the Swadeshi Movement has become a nationwide movement. All the Hindu, Muhammedan, Parsi, Christian inhabitants of India have unanimously supported it. All are trying their level best to welcome *swadeshi* and avoid the foreign articles. Assam is also inspired by this national awakening. But, actually Assam is following *swadeshi* from long time back. Foreign articles could not establish a strong foothold in Assam.....In the villages and amongst the women community of Assam *swadeshi* is still prevalent.... [Translation mine]

This viewpoint of Gohain Baruah that Assam was following *swadeshi* by producing its daily need commodities and thereby having a self sufficient economy is even supported by prominent historians like H. K. Barpujari, Amalendu Guha, Priyam Goswami, etc. To quote:

Every family of Assam provided for itself by agriculture almost all the requirements of daily life; they cultivated pulses, rice, vegetables and fruits to supply their food, mustard to light their houses; silk and cotton to provide their garments (Barpujari, 1980, 263).

Supporting this viewpoint, Priyam Goswami further mentioned that each village of Assam was a self-sufficient socio-economic unit consisting of people with different skills (Goswami, 2005, 268). Only a considerable amount of salt was imported from Bengal and most of the other requirements were locally available in the province. Hence, the economy of Assam in the pre-colonial period may be considered as a prosperous and self-sustaining one, though not completely self-sufficient (Goswami, 2007, 7). It has been rightly stated by E. A. Gait that there is no distressing starvation or undue prosperity (*akalo nai, bharalu nai*) in Assam (Gait, 2003, 270). However, with the establishment of the colonial rule in Assam, the erstwhile economic prosperity of the province started to decline. The local press looked upon the Swadeshi Movement as an opportunity to revive the traditional economy of the province and to create awareness amongst the local inhabitants towards the same, published articles regarding the issue.

Apart from the national and provincial print media, the British print media like the *Times*, *Englishman*, *Manchester Guardian*, *Spectator*, *London Daily News* and *Morning Leader* too did not lag behind in publishing the news on the Partition of Bengal and outbreak of the Swadeshi Movement in India (The Bengalee, 1905-6). A news item published on 29 September, 1905 CE in the *London Daily News* mentioned:

Address to Manchester Traders

The proposal to divide Bengal and Bengalee-speaking race under the two separate administrations evoked widespread and strenuous popular opposition from the moment it was publicly announced in December, 1903. No less than five hundred meetings were held in the beginning of the year 1904 protesting against the Partition; and the country was convulsed with an agitation unknown in the history of British connection....(London Daily News, 1905).

The paper further criticized the colonial government for forcefully implementing the Partition of Bengal against the will of the Indians. It considered as an indefensible act of the government. To quote:

The truth is that the Partition of Bengal is utterly indefensible that the Government was forced to policy of secrecy and to the adoption of unconstitutional methods unknown to the tradition of the British Empire..... At a public meeting held at the Town Hall of Calcutta,...the following resolution was adopted ...to abstain from the purchase of British manufactures so long as the Partition resolution is not withdrawn...."Such, in brief, is the history of what is known here as the Swadeshi Movement-

the movement for the use of country-made in preference to foreign goods.....The *London Daily News observes*: It cannot be good statesmanship to launch these new provinces in a condition of seething discontent or to alienate the third of our fellow-subjects in India....(London Daily News, 1905).

This provides a strong ground to believe that the Partition of Bengal was an illegal act by the colonial government and the Swadeshi Movement that started as an Anti-Partition Movement was gaining popularity in India and it thus caught the attention of the British press in England as well.

Conclusion

The print media of Assam, from the perspective of the Assamese people, criticized the Partition as a disadvantage for the province. It opined that the situation of Assam was already bad when it was amalgamated with the Sylhet districts and the subsequent tying up with the advanced divisions of Dacca and Rajshahi made the situation worst. It expressed the deteriorated condition of Assam with the epithet of 'from the frying pan on to the fire' (Home Political B, August, 1911, No. 64). Thus, it is quite clear that in Assam, the people were against the Partition because their province was clubbed with some portions of Bengal. This indicates a fear of cultural hegemony both colonial and Bengali, and the eagerness of the inhabitants of Assam to preserve their cultural identity, without any domination from the outsiders, Bengalis in particular.

The print media of Assam too made an appeal to the colonial government for providing special concessions for Assam in the new province of 'Eastern Bengal and Assam' not only on the ground of poverty and long continued neglect, but also because of the large contribution furnished by Assam to the total revenue of the new province. The Press believed that Assam's contribution towards the total revenue of the new province amounted to one third (Home Political B, August, 1911, No. 64). In addition to this, magazines like *Usha* put emphasis on the revival of the indigenous industries of Assam by using *swadeshi* and boycotting foreign goods. At the same time it upholds that Assam from pre-colonial period was using *swadeshi* goods and the Swadeshi Movement further strengthen this spirit as the colonial government tried to erode the self-sufficient economy of the province.

Notes

1. By a proclamation issued on 6 February, 1874 CE under the Government of India Act, 1854 Assam was constituted as Chief Commissionership with the incorporation of the districts of Goalpara, Kamrup, Darrang, Nowgong, Sibsagar, Lakhimpur, Cachar, Garo Hills, Khasi and Jaintia Hills and Naga Hills. Thereafter by subsequent proclamations, Sylhet on 12 September,

- 1874 CE; North Lushai Hills on 6 September, 1895 CE; and South Lushai Hills on 1 April, 1898 CE were successively added to the province of Assam.
2. Advertisements were published on a daily basis regarding *swadeshi* goods from different parts of India in the newspapers like the *The Bengalee*, *Bandemataram*, *Hindu Patriot*, etc.

References

- Chatterji, Suniti Kr. *The Place of Assam in the History and Civilization of India*. Guwahati: Gauhati University Publication, 1970. Print.
- Goswami, Priyam. ‘Genesis of Assamese Nationalism’ in *Insight*, Guwahati: Department of History, Gauhati University Publication, 2003. Print.
- Guha, Amalendu. *Planter-Raj to Swaraj Freedom Struggle and Electoral Politics in Assam 1826-1947*. New Delhi : ICHR Publication, 1977. Print.
- Baruah, Sunil Pawan. *Press in Assam: Origin and Development*. Guwahati : LBS Publication, 1999. Print.
- Bhattacharjee, K. K. *North East India Political and Administrative History*, New Delhi: Cosmo Publication, 1983. Print.
- Barpujari, H. K., (ed.). *Political History of Assam, Volume-One, 1826-1919*. Guwahati : Government of Assam Publication, 1977. Print.
- Home Political B, January 1910, No. 83
- Sen, S. P., (ed.). *The Indian Press*. Calcutta: Institute of Historical Studies, 1967. Print.
- Report on the Vernacular Newspapers, 1908*. Dacca: Eastern Bengal & Assam, Secretariat Printing Office, 1909. Print.
- Home Political B, August 1911, No. 64
- Report on the Vernacular Newspapers, 1909*, Eastern Bengal & Assam. Dacca: Secretariat Printing Office, 1910. Print.
- Report on the Vernacular Newspapers, 1910*, Eastern Bengal & Assam, Dacca: Secretariat Printing Office, 1911. Print.
- Saikia, Chandra Prasad, (ed.), *Asamar Batorikakot-Aalochonir Derkho Bosoria Itihaas*. Guwahati: Centenary Celebration Committee, 1996. Print.
- Tamuly, Laxmi Nath, (ed.). *Usha: 1828-1832 Saka*. Guwahati : Assam Publication Board, 2008. Print.
- Barpujari, H. K. *Assam in the Days of the Company 1826-1858*, Gauhati: Spectrum Publications, 1980. Print.
- Goswami, Priyam. *Indigenous Industries of Assam Retrospect and Prospect*. Delhi : Anshah Publishing House, 2005. Print.
- Goswami, Priyam. *Colonial Assam: Trade, Development and Dependence*, ICHR Lecture Series Publication, Lecture VI, Guwahati : 2007. Print.
- Gait E. A. *A History of Assam*. Delhi : Surjeet Publications, 2003. Print.
- The Bengalee*, 19 and 20 September, 1905; 19 October, 1905; 8 December, 1905; 9 January, 1906. Print.
- London Daily News*, (1905) ‘Partition of Bengal (1905)’: British Newspapers, London, www.bl.uk retrieved on 20 November, 2018 at 11PM

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 447-457

Covid-19 Pandemic, Lockdown And Its Economic Effects On The Private Sector Salaried Employees In Assam – An Empirical Study

Dr. Mohammed Deluwar Hoque

Assistant Professor, Department of Economics,

The Assam Royal Global University, Guwahati-781035, Assam.

email: mdhoque@rgu.ac/diluwar@gmail.com

Abstract

The Coronavirus was first identified in China and had quickly spread to other countries of the world. This has been recognised as a global pandemic by the World Health Organisation which affects the economies of all the countries of the world adversely. The present study is an attempt to examine the economic effects of COVID-19 pandemic and restrictive measures of social isolation or lockdown on the salaried employees of private sector in the state of Assam. The COVID-19 pandemic has resulted in a high adverse impact on the income of the private sector salaried employees. Their jobs of many salaried employees in private sector are being at high risk, as some of them have already lost their jobs during the pandemic, particularly during the lockdown. On the one hand the income has decreased and on the other hand the household consumption expenditure has increased because of rise in prices of many necessary items.

Keywords:Coronavirus, COVID-19, Pandemic, Salaried Employees, Economic Effects

Introduction

The coronavirus pandemic or COVID-19 pandemic is an ongoing pandemic of coronavirus disease 2019, which was first identified in China. This disease caused a severe acute respiratory syndrome coronavirus-2 (SARS-CoV-2) had quickly spread to other countries of the world. The outbreak was declared as a Public Health Emergency of International Concern in January 2020 and was further recognised as a global pandemic in March 2020. As of 3rd March 2021, there were 114,428,211 confirmed cases worldwide and 2,543,755 deaths had been attributed to COVID-19. The first case of COVID-19 in India was reported on 30th of January 2020. Currently India has the largest number of confirmed cases in Asia and has the second-highest number of confirmed cases in the world after the United States of America. According to the World Health Organisation (WHO) report, on 3rd March 2021, in USA the total number of infected cases confirmed is 28,345,585 and total deaths are 510,924. In India, on 3rd March 2021, the total number of infected cases confirmed is 11,139,516 and total deaths attributed to COVID-19 are 157,346.

The first case of the COVID-19 in the state of Assam was reported on 31 March 2020. As of March 20, 2021 the Government of Assam has confirmed a total of 216,036 cases of COVID-19 including 214,676 recoveries, 3 migrated cases, 269 active cases and 1091 deaths in the state. Among all the districts of Assam, the Kamrup (Metro) has the highest number of affected cases. The Government of India has taken various measures to control the spread of the corona virus. On 22 March, 2020 India observed a 14-hour voluntary public curfew at the insistence of Prime Minister Narendra Modi. It was followed by mandatory lockdowns in COVID-19 hotspots and all major cities. Further, on 24 March, 2020 the prime minister ordered a nationwide lockdown for 21 days, affecting the entire 1.3 billion population of India. On 14 April, 2020 India extended the nationwide lockdown till 3 May which was followed by two-week extensions starting 3 May and 17 May, 2020 with substantial relaxations. From 1 June, 2020 the government started “unlocking” the country (barring “containment zones”) in three unlock phases.

The entire world economy has been affected in various ways due to COVID-19 pandemic. Though there is no way to state what the total economic damage from the global COVID-19 novel coronavirus pandemic will be, but there is widespread acceptance among the

economists that the world economy has been bearing severe negative impacts of COVID-19 pandemic. This pandemic has resulted in severe adverse impacts on the various sections of the society.

On account of the COVID-19 lockdown, normal operations in tea gardens in Assam were under shutdown from 25 March to till 14 April, 2020 due to which the tea industry has incurred huge loss in revenue. Along with tea industry, the tourism industry also suffered a great loss due to COVID-19 lockdown. The Assam government has started an initiative to maintain records of migrant workers returning to the state based on their age, skills, and other parameters so that they can get employment. According to government estimates, around 3.41 lakh people have returned to the state during the lockdown(Kalita, 2020). It was not only the migrant workers return to the state and lost their jobs in other states but also many workers working within the state have lost their jobs. The workers specially working in private sector, more specifically in informal sector, have suffered more problems. Many among the salaried workers engaged in various jobs in the private sector have lost their jobs or continued but with salary deduction. Thus, the present study is an attempt to examine the economic effects of COVID-19 on the salaried employees of private sector in Assam.

Review Of Literature

Several studies of effects of COVID-19 on environment and some other issues have been undertaken. Since no systematic study of the economic effects of COVID-19 has been accomplished in Assam, the literature relevant to the present study is very rare and scanty. Some of the relevant literatures reviewed are as follows:

A study on the early impact of Covid-19 pandemic on the global and Turkish economy stated that the Covid-19 pandemic has severe adverse effects on the employees, customers, supply chains and financial markets. To justify this loss, they have stated the scenario of the United States and mentioned that the unemployment rate increased by 0.9% point to 4.4% in the month of March, 2020 due to Covid-19(Ömer Açıkgöz, 2020).

The International Labour Organisation (ILO) announced that between 5.3 million and 24.7 million jobs will be lost because of the economic crisis caused by the Covid-19, which means workers all over the world will lose income between \$860 billion to \$3.4 trillion by the end of 2020(International Labour Organisation, 2020)

The global economic effects of COVID-19 stated a noticeable

impact of Covid-19 on the global economic growth. The study has estimated the economic damage due to the Covid-19 and stated the global trade could fall by 13% to 32% depending on the depth and extent of the global economic downturn(James K. Jackson, 2020).

The effect of COVID-19 on the Indian economy and the impact on the affected sectors like aviation, tourism, retail, capital markets, MSMEs and oil are assessed. The tourism sector, which contributed 9.2% of the gross domestic product (GDP), got affected highly due to the covid-19. It is estimated that the aviation revenues will come down by USD 1.56 billion. The oil price has came down to \$ 22 per barrel in March, 2020. The foreign investors have withdrawn portfolio investment from India by about USD 571.4 million. This pandemic has also affected the migrant workers as they lost their jobs and this forced them to come back to their villages by any means(Monika Chaudhary, 2020).The global recession will be long lasting, with no country escaping its impact regardless of their mitigation strategy(Alexander Chudik, 2020).

(Christopher Adam, 2020) have studied the direct effects of COVID-19 and found that the small open economies of sub-Saharan Africa are substantially constrained in their ability to respond to the COVID-19 shocks through their fiscal adjustment. The study found that the economic recovery will take time and will depend significantly on how the public finances are restored to sustainability. The recovery may be accelerated with external support.

(Dennis, 2020) has examined the impact of COVID-19 on the world economy and higher education and has found that the economies of many countries have been shattered by the pandemic, and by extension, the economic challenges will impact families' ability to finance their children's higher education choices in the future. He has further said that the consumer spending, including higher education spending, will continue to decline as a result of economic contractions in a post-COVID-19 world. The economic stagnation brought on by the COVID-19 pandemic will not end soon.

(Pragyan Deb, 2020) have examined the economic effects of Covid-19 containment measures and have found that the containment measures have a very large impact on economic activity, which is equivalent to a loss of about 15% in industrial production over a 30-day period following their implementation. The fiscal and monetary policy measures used in response to the covid-19 crisis were effective

in mitigating some of these economic costs. The workplace closure and stay at home orders are more effective in curbing covid-19 infections, but they result in largest economic costs.

(Anton Pak, 2020) have studied economic consequences of the COVID-19 outbreak and considered that the COVID-19 is not only a global pandemic and public health crisis but also has severely affected the global economy and financial markets. There are significant reductions in income and rise in unemployment along with disruptions in the transportation, service and manufacturing industries.

(Mohamed Buheji, 2020) have examined the extent of COVID-19 pandemic socio-economic impact on global poverty and have found that the COVID-19 have had a strong impact on both developed and fragile economies. The pandemic has resulted in the biggest negative effects on production networks and a significant reduction on agricultural activities, tourism, trade and industry. In developed countries, specially, the European continent, the fear is about the long-term economic effects, which may leave millions of people without jobs.

Objectives

The present study is concerned with the following objectives:

1. To examine the effect of COVID-19 on the current level of income of the private sector salaried employees in Assam.
2. To examine the effect of COVID-19 on job security of the salaried employees in private sector in Assam.

Methodology

The present study is an empirical study based on both primary and secondary data. Secondary data are collected from various online sources, like reports of the World Health Organisation (WHO), the Ministry of Health and Family Welfare, Govt. of India and Assam, News Articles, etc. The primary data are collected from the targeted respondents through online survey during the months of November and December 2020 by using a questionnaire in Google form format. Only the salaried employees of private sector in Assam are considered. A total of 60 respondents from private sector have responded to the online survey. The collected primary data are analysed by using simple statistical tools. The analysed data are presented through table.

Results And Discussion

The respondents are found employed in various professions in private sector, such as teaching, medical representative, sales executive, office administration, office management, accounts sections, clerical

works, support staff or helper, nursing and medical services, etc.

The present study has examined some of the basic demographic characteristics of the respondents. Among the respondents, 56.67 per cent are male (34 out of 60) and 43.33 per cent are female (26 out of 60); 55.00 per cent (33 out of 60) of the respondents are married, while 45.00 per cent (27 out of 60) are unmarried. Among the respondents, 66.67 per cent (40 out of 60) are the sole income earner for their family.

Table-1: Age Distribution of the Salaried Employees

Age (in Years)	No. of Respondents	Respondents (in %)
21 –30	18	30.00
31 – 40	34	56.67
41 – 50	8	13.33
51 &above	0	0.00
Total	60	100.00

Source: Online Survey

The study has also examined the age composition of the respondents, which is presented in the Table-1. It has been found that 30 per cent of the respondents are at the age group of 21-30 years, 56.67 per cent are at the age group of 31-40 years, 13.33 per cent are of 41-50 years.

Table-2: Educational Status of the Salaried Employees

Educational Status	No. of Respondents	Respondents (in %)
HS/10+2	4	6.67
Graduate	12	20.00
Postgraduate	38	63.33
Professionals/Others	6	10.00
Total	60	100.00

Source: Online Survey

The educational qualification of the respondents is presented in the Table-2. It has been found that most of the respondents (63.33%) are postgraduates, 20 per cent are graduates, 6.67 per cent are 12th passed, and 10 per cent are professionals.

The first objective of the present study is to examine the effect of COVID-19 on the current level of income of the salaried employees

of private sector in Assam. For this the researcher has examined the monthly income or salary of the employees before the Covid-19 pandemic and whether decrease in income or salary due to the pandemic. In Addition, the researcher has also examined regularity of payment of monthly salary, extra incentives provided, increment of salary, promotion, etc. to examine the effect of COVID-19 pandemic on the targeted respondents. The monthly gross salary of the sample respondents before the Covid-19 pandemic is presented in the Table-3. It has been found that 8.33 per cent of the respondents have monthly salary of less than Rs.10,000 before the pandemic; salaries of 25 per cent respondents have in between Rs.10,000 to 20,000. The monthly gross salaries of 88.33 per cent (53 out of 60) of the respondents are less than Rs.50,000.

Table-3: Monthly Gross Salary before COVID-19 Pandemic (in Rs.)

Monthly Salary	No. of Respondents	Respondents (in %)
Less than 10,000	5	8.33
10,000-20,000	15	25.00
20,000-30,000	18	30.00
30,000-40,000	7	11.67
40,000-50,000	8	13.33
50,000-60,000	4	6.67
Above 60,000	3	5.00
Total	60	100.00

Source: Online Survey

The jobs of 35 per cent respondents (21 out of 60) are target-oriented and 30 per cent (18 out of 60) were enjoying some monetary incentives in addition to their monthly salaries before the pandemic but they are not receiving this incentive due to Covid-19 pandemic. Table-4 presented below represents the employees, those lost their job due to the pandemic.

Table-4:
Loss of Job due to COVID-19 Pandemic

Job Lost	No. of Respondents	Respondents (in %)
Yes	12	20.00
No	48	80.00
Total	60	100.00

Source: Online Survey

Among the respondents 20 per cent have lost their job due to COVID-19 pandemic. There is irregularity in receiving salaries of the employees. The study has found that 58.33 per cent (35 out of 60) of the employees are of the view that there is delay and irregularity in payment of their monthly salaries. The study has also found that there is not only delay or irregularity in payment of salary but also reduction in salaries. The salaries of 40 per cent (24 out of 60) of the employees have been reduced by 20 to 50 per cent due to Covid-19 pandemic and subsequent lockdown.

Table-5:
Reduction of Salaries due to COVID-19 Pandemic

Reduction of Salary	No. of Respondents	Respondents (in %)
Yes	24	40.00
No	36	60.00
Total	60	100.00

Source: Online Survey

Among the respondents, 11.67 per cent (7 out of 60) are fixed salaried and 88.33 per cent (53 out of 60) are non-fixed salaried employees and employed with a provision of yearly increment of salary but all the non-fixed salaried employees of private sector are not getting their increment in their salary due to Covid-19 pandemic.

Table-6:
Distribution of Respondents based on Fixed Salaried Employees

Fixed Salaried	No. of Respondents	Respondents (in %)
Yes	7	11.67
No	53	88.33
Total	60	100.00

Source: Online Survey

The present study has also examined the job security of the salaried employees, which is presented in the Table-7. Most of the salaried employees are found to be in uncertainty and 56.67 per cent of them

felt that their jobs are not secure but rather in high risks; they may lose their jobs due to Covid-19 pandemic. Only 10 per cent of the employees are of the view that their jobs are secured.

Table-7:
Distribution of Respondents based on Job Security

Job Secured	No. of Respondents	Respondents (in %)
Yes	6	10.00
No	34	56.67
May be	20	33.33
Total	60	100.00

Source: Online Survey

The present study has also examined the effect of Covid-19 pandemic on the level of current savings of the salaried employees and has found that the Covid-19 pandemic has had an adverse impact on the current level of savings of the 60 per cent of the respondents because of reduction of salary and rise in consumption expenditure

The household consumption expenditure of the salaried employees has increased during the Covid-19 pandemic due to rise in prices of some necessary commodities and this has caused a decrease in the current level of savings in the form of bank deposits, public provident fund schemes (PPF), life insurance, investment in equities, and mutual funds, etc. In fact, 43.33 per cent (26 out of 60) of the employees have made use of past savings to meet the Covid-19 crisis and its adverse impact on their income and consumption expenditure; 10 per cent (6 out of 60) of employees have withdrawn their fixed deposits in banks before the maturity of those deposits and 6.67 per cent (4 out of 60) of the employees have surrendered their life insurance policy to adjust with adverse impact on their current income and to maintain the day to day household consumption expenditure.

In the study, it has been found that 58.33 per cent (35 out of 60) of the respondents live in a rented house. Among them, 85.71 per cent (30 out of 35) have made payment of the same amount of house rent and only 14.29 per cent (5 out of 35) of them have been given some relaxation on the house rent by the house-owner. The present study has also tried to examine the beneficiaries of the government measures taken for the Covid-19 crisis among the respondents and found that only 16.67 per cent (10 out of 60) of the respondents have received and enjoyed benefits of such measures taken by the government.

Conclusion

The Covid-19 pandemic is still a live issue, and every country is concerned about this, which has affected every sector of all the countries of the world adversely. Though, the number of infected people in every country had decreased for some time but the number of new cases is again increasing day by day. Many are of the view that there is another wave of the Covid-19 pandemic.

The Covid-19 pandemic has an adverse impact on the income of the salaried employees of private sector. On one hand their income decreases and on the other hand their consumption expenditure increases. The household consumption expenditure has increased due to rise in prices of necessary commodities in the market. The strict lockdown and other measures have been hampered the supply and availability of many goods in the market, which has played a vital role in rise of prices of many commodities. The increased household consumption expenditure has resulted in a decrease in level of current savings of the employees. There is uncertainty prevailing among the respondents and thus they have felt that their jobs are not secured, and anything can happen with their jobs if the pandemic like this arise again or continues in the same way for long time.

Acknowledgement

This paper is an outcome of the empirical study of COVID-19 pandemic and its economic effects on the private sector salaried employees in Assam. The researcher would like to express his gratitude to all the respondents who have provided the information highly required to complete this research work. The researcher is also thankful to all the authors for making their articles available in various sources, which help the researcher in preparing the review of literature, which is an important part of this paper.

References

- Alexander Chudik, K. M. (2020, October 19). Economics consequences of Covid-19: A counterfactual multi-country analysis. Retrieved March 16, 2021, from <https://voxeu.org/article/economic-consequences-covid-19-multi-country-analysis>
- Anton Pak, O. A. (2020, May 29). Economic Consequences of the COVID-19 Outbreak: the Need for Epidemic Preparedness. *Frontiers in Public Health*, 8. doi:10.3389/fpubh.2020.00241
- Christopher Adam, M. H. (2020, September 08). The impact of global economic disruption is as big a threat to low-income countries as the direct effects of

- COVID-19. Retrieved January 10, 2021, from <https://voxeu.org/article/impact-global-economic-disruption-big-threat-low-income-countries-direct-effects-covid-19>
- Dennis, M. J. (2020, November 13). The impact of COVID-19 on the world economy and higher education. Wiley Online Library. doi:10.1002/emt.30720
- International Labour Organisation. (2020, March 18). Almost 25 million jobs could be lost worldwide as a result of COVID-19, say ILO. Retrieved April 1, 2021, from https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_738742/lang--en/index.htm
- James K. Jackson, M. A. (2020, August 31). Global Economic Effects of COVID-19. (W. I. Association, Producer) Retrieved January 10, 2021, from <https://www.wita.org/atp-research/global-economic-effects-covid/>
- Kalita, K. (2020, June 28). Assam skill-mapping migrant worker. Retrieved March 4, 2021, from <https://timesofindia.indiatimes.com/city/guwahati/assam-skill-mapping-migrant-workers/articleshow/76669796.cms>
- Mohamed Buheji, K. D. (2020). The Extent of COVID-19 Pandemic Socio-Economic Impact on Global Poverty: A Global Integrative Multidisciplinary Review. American Journal of Economics, 10(4), 213-224. doi:10.5923/j.economics.20201004.02
- Monika Chaudhary, P. S. (2020, August 11). Effect of COVID-19 on Economy in India: Some Reflections for Policy and Programme. Journal of Health Management, 22(2), 169-180. doi:10.1177/0972063420935541
- Ömer Açıkgöz, & A. (2020, April). The early impact of the Covid-19 pandemic on the Global and Turkish economy. Turkish Journal of Medical Science, 520-526. doi:10.3906/sag-2004-6
- Pragyan Deb, D. F. (2020, July 28). The Economic Effects of Covid-19 Containment Measures. Retrieved January 10, 2021, from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3661431
- Web sites:
- <https://www.who.int/covid-19/information>
- <https://timesofindia.indiatimes.com/city/guwahati/assam-skill-mapping-migrant-workers/articleshow/76669796.cms>
- Twitter:
- NHM_Assam on Twitter _ #AssamCovidUpdate Media Bulletin on #Covid19 #Assam and actions taken as on 23_03_2021. <https://t.co/EKN0iQGbCC> _ Twitter

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 458-467

The Status of Tiwa Women through a Study of Their Roles in Their Rituals and Customs- A Study in Morigaon District

Dr. Srijani Das

Assistant Professor

Department of Education, Jagiroad College

Dr. Jita Baruah

Associate Professor

Department of English, Jagiroad College

Abstract

The Tiwas are an ethnic group of people inhabiting many pockets of the Brahmaputra valley of Assam of North East India. They are basically an agrarian community having their own traditions, customs, rituals and beliefs. The Tiwa society is generally patriarchal in nature though certain matrilineal traces are found in their traditions and customs. In present times, as in all other societies, education and new technology have influenced contemporary Tiwa society also by exposing them more easily to the outside world. As a result, the traditions and customs have also undergone changes and no longer found in their original forms. The investigators intend to study the present day social organization of the Tiwas and the societal roles played by the men and the women. The original roles and responsibilities have changed over time and it would be interesting to find out the actual status of women in

present times by studying the nature of their participation in their important rituals and ceremonies.

Both primary and secondary sources are used to conduct this study.

Key words: Tiwa, ritual, ceremonies, Morigaon.

1. Introduction

The Tiwas are an ethnic group of people inhabiting many pockets of the Brahmaputra valley of Assam of North East India. They are found both in the north and south banks as well as in some hill regions. The plain Tiwas are found scattered among many districts of Assam including Nagaon, Morigaon, Dhemaji, Lakhimpur, Kamrup, Jorhat and Sivasagar. They are basically an agrarian community having their own traditions, customs, rituals and beliefs.

The Tiwa society is generally patriarchal in nature though certain matrilineal traces are found in their traditions and customs. In present times, as in all other societies, Tiwa society has also undergone many changes with the coming of modern education. The 2011 Census Report has shown that the overall literacy rate among the Tiwas is 63.5% of their total population. The literacy rate among the males is 54.5% and that of the females is only 45.4%. (Source: Census Report 2011, Office of the Director of Census Operation, Assam). Education and new technology have influenced contemporary Tiwa society by exposing them more easily to the outside world. As a result, the traditions and customs have also undergone changes and no longer found in their original forms. The investigators intend to study the present day social organization of the Tiwas and the societal roles played by the men and the women. The original roles and responsibilities have changed over time and it would be interesting to find out the actual status of women in present times by studying the nature of their participation in their important rituals and ceremonies.

1.1 Review of related literature:-

In the book entitled *Tiwa-Sama*, the writer Moneswar Deuri (1983) discusses in detail the clan organization and different domestic and societal duties traditionally performed by the Tiwa women.

Gonesh Senapoti (1995), in his work *Tiwa Sanjkritir Prankendra Nubar (Borghar)*, discusses in detail the clan organization of the Tiwas and the importance of *Nubar(Borghar)*, in the Tiwa society.

Gonesh Senapoti(1997), in his book *Rohar Rahial Barua Aru Panch Roja Puwali* discusses the various aspects of social life of the

Tiwas particularly from Roha area, along with the history of Rohial Barua of Roha and the five Kings of Roha.

Prof. Sradhananda Dowrah(2008) in his article *Ekhan Tiwa Gaonr Samaj-Byabasthar Eti Dikh* has made a detail discussion about the life style of the people of a Tiwa village.

In the book entitled *Tiwa Sanskritir Abhash* author Dhiraj Patar (2013) points out that the Tiwa women play a more active and important role both in the domestic and public fronts than the men. They are experts in taking care of the other family members, working in agricultural fields, managing the kitchen, taking lead roles in social and religious activities.

1.2 Objective of the study:-

- (i) To study the social structure and clan organization of the plain Tiwas.
- (ii) To study the customs relating to birth, death and marriage of the plain Tiwas and thereby determining the position of women.

1.3 Significance of the study: -

A general observation of the social structure of the plain Tiwas shows that in Tiwa society, women seem to enjoy a prestigious position in their clan organisation. This is determined by the significant role played by *Hari Kuwaris* and female *giyatis* in their society. Again, matrilineal traces are found in their appointment as well as the preservation of the office of the *Hari Kuwari* which seems to accord to her a position of respect and power. But a review of related literature has revealed that though the office of the *Hari Kuwari* is important, yet it is only secondary to the male head. The actual position of women seems to be confusing.

Hence the investigators decided to study the exact position and status of women in contemporary Tiwa society by looking deeply into their social structure and the nature of work assigned to them by their society. Herein lies the significance of the study.

2. Methodology :-

2.1. Source - Both primary and secondary sources were used to conduct this study. Reviews of books written both in English and Assamese were being used as secondary sources.

2.2. Area of study – Th study was conducted in 5 villages adjoining Jagiroad town of Morigaon district, Assam. The 2 villages Bangthai Gaon and Nij Tetelia are located at a distance of seven km from Jagiroad whereas Markankuchi, Konabori and Paschim Nagaon

are located close to Jagiroad.

- 2.3. Sample** - This is a qualitative study for which an in depth analysis is required. Hence, the main aim was to interview those people who were thought to be capable of providing information. Only 10 people were taken as informants out of which two are highly educated college teachers, two are government employees and the rest six are elderly villagers, three male and three female.
- 2.4. Tool** - In this study the interview method was used. The type of interview was unstructured. The informants were approached in a casual manner and engaged in normal and informal conversation to extract information.
- 2.5. Delimitation of the study:** Due to time constraint, it was not possible to study the entire lifestyle of the Tiwas which would be a vast area. The investigators have narrowed their study by
- limiting to study only the roles played by different people in ceremonies and rituals relating to birth, death and marriage.
 - Again, spatially also, only 5 villages were taken under consideration which are near to Jagiroad town.

3. Findings:

After the study the following findings are deduced.

A. Clan organization:

The social structure of the Tiwas can be ascertained through a study of their clan organisation. Tiwa clan system can be categorised into different units:

- (i) Mahari** - The smallest unit of Tiwa society is the family which can be either of nuclear or joint family type. The family is commonly known as *Mahari* meaning matrilineal (Ganesh Senapati, 1995). The head of the *Mahari* is always the male head. Every *Mahari* has a *Nubar* (*nu* - house, *bar* - big) which is a place of worship, the focal point of Tiwa life. All the activities of Tiwa people centred around the *Nubar* as the Tiwas are invariably religio-centric. However, the *Nubar* is not placed in common village spaces but within the household premises of the main family. The *Mahari* having the *Nubar* is considered the main family. All rituals and functions are performed in the *Nubar*. It occupies a place of distinctive significance in the life of the Tiwas.
- (ii) Khuta** - A number of *Maharis* belonging to the same clan or *kul* constitute a *Khuta*. Every *Khuta* has its own *Nubar*.

(iii) Khel - The *Khel* is comprised of a number of *Khutas*, either belonging to the same *kul* or of different *kuls*. Different *Khutas* of the same geographical area come together to form a *Khel*. The *Khel* is an important unit of Tiwa society as all functions and ceremonies relating to rites of passage are conducted under the supervision of the *Khel*.

(iv) Bar Khel or Tora Khel - Again, a *Bar Khel* is a combination of *Khels*.

The smooth functioning of these different social units is ensured by a number of people having specific portfolios and accompanying duties. All the positions are hereditary and the functionaries are selected from the same respective families.

Some of these **important functionaries** are as follows :-

(i) Zela - The *Zela* is the head of the *Nubar* in a *Kul*. He is also known as *Ghoror Burha* and plays the main role in all the religious activities of the *Kul*. He performs the *pujas* and also sacrifices animals as part of rituals. He also has the right to act as judge in case of small disputes within the *Kul*. At the time of harvest, the *Zela* is the one who takes the first step in cutting the grains. It is again he who offers the newly cut grains for worship in the *Nubar*. In all rites of passage ceremonies the *Khuta* has to request for permission and participation from the *Khel*, and in such ceremonies the presence of the *Zela* is necessary.

(ii) Hetari - The second in rank to the *Zela* in a *Kul* is *Sokha Zela* or *Soru Ghoror Burha* or *Hetari*. He is an assistant to the *Zela*.

(iii) Hari Kuwari - The *Hari Kuwari* is a female office bearer in a *Kul*. Her main duty is to keep the *Nubar* clean, as well as to provide all kinds of service to the *Zela* as an assistant. It is she who provides all necessities in the rituals and prepares food in functions. In the absence of the *Zela* and the *Hetari*, the *Hari Kuwari* has the right to offer *puja* and also conduct the sacrificial rituals.

The *Hari Kuwari* enjoys a prestigious position in Tiwa society. Usually, she is an unmarried daughter of her *Kul*. She is never given in marriage to a different *Kul* through the process of *Kulsinga* i.e. severing ties with the original *Kul*. She can only marry if her would be husband is willing

to join her *Kul* and become a *Ghor Juwai* or *Gobhia*. If there is no unmarried daughter in a *Kul*, then the *Hari Kuwari* can also be a married woman who had joined her husband's *Kul* through the *Kulsinga* process. She is made a member of her husband's *Kul* and made a *Hari Kuwari*.

- (iv) ***Bar Zela*** - He is the head of the *Khel*.
- (v) ***Lor*** - He is the head of the *Bar Khel*. The *Lor* has the right to solve disputes arising out of major issues.
- (vi) ***Giyati*** - *Giyati* refers to priests. There are both male and female *giyaties* having different responsibilities. The *giyaties* are kind of supervisors in the conduct of the rituals relating to rites of passage.

B. Property Inheritance

In Tiwa society, land is divided among the sons after the death of the father. The daughters do not get share of parental property unless they are unmarried or have married but have their husbands staying with them as *Ghor Juwai*. The children of such families take their surnames after their mother. So, it is seen that Tiwa society is basically patrilineal though matrilineal traces are also found. However, the latter is in decline in present times. [S.Dowrah, 2008].

There is another system prevalent in certain *Kuls* called *Jon Tona* where the eldest nephew can join the *Kul* of his maternal uncle and enjoy property rights in that family.

C. Rituals relating to birth

In Tiwa society it has been found that unlike any other Hindu community, there are no rituals to be followed by the pregnant woman in the pre birth period of the child (Dhiraj Patar, 2013). A female *giyati* acts as a type of midwife who assists at the time of delivery. Usually on the seventh day of birth after the stump of the umbilical cord gets detached, the *Hari Kuwari* sacrifices a cock and by looking at its intestines predicts the future of the child. The father or other male member of the family shaves off the head of the child on the same day. After that, the *Hari Kuwari* uses a pair of bow and arrow and sends eight arrows in the eight directions. If the child is male he is made to touch the pair of bow and arrow. If the child is female she is made to touch a sickle and other weaving tools. After that the *Hari Kuwari* offers *puja* for the child.

There is another ceremony relating to birth which is called *Monosro* or *Ousgara* ceremony. This is the public naming ceremony.

Here the *Bor Zela* and the *Zela* visit the household where the child is born. A pandal is arranged since this is a social ceremony where people from other houses are invited as guests. The *Hari Kuwari* cleans a space with white soil where the *Zela* and the *Hetari* set up the altar for the *puja*. A male *giyati* is appointed to conduct the occasion and he is called the *Sojati*. Sometimes other children born in different households are also brought for their naming ceremony which is conducted collectively. Each family having a new born child offers a cock. These cocks are sacrificed and the intestines are exposed and predictions are made. The meat is then sent for food preparation. After lunch the naming of the child is done.

D. Marriage types

In Tiwa society four types of marriages are seen to be prevailing. They are *Bor Biya*, *Gobhia Rakha*, *Joron Biya* and *Paluai Ana*. (G. C. Sarma Thakur, 1985).

In *Bor Biya*, the marriage is arranged by the families of both the boy and the girl and the *Zela* acts as a go between.

Joron Biya is also a kind of arranged marriage without the details of a *Bor Biya* where the boy's party visits the girl's house with clothes and ornaments and returns with the bride.

In *Paluai Ana Biya*, the love affair between the boy and the girl becomes accepted as marriage when the bride elopes with her lover.

There is also a kind of forced marriage where the boy forcibly carries off the girl and marries her without her consent. This is known as *Dhori Rakha* or *Bolpurbok Biya*.(Moneswar Dewri, 1983)

Another system is *Dhum Biya* or *Hothat Pota Biya*. In this type of marriage, if a girl is found to have an affair with another boy, she is not given any choice and immediately given in marriage with a boy arranged by the family without the knowledge of the girl. In some cases, if there is an unmarried girl and the family finds a match, she is immediately given in marriage. In this case, there is no question of taking the girl's consent. (Moneswar Dewri, 1983).

In Tiwa society, no marriage is allowed within the *Kul*. At the time of marriage, the girl can join her husband's *Kul* through the *Kulsinga* process.

In the *Gobhia Rakha* system, *Kulsinga* of the *Gobhia* or *Ghor Juwai* may or may not be performed. A *Gobhia* stays in his wife's household as a member of that family.

E. Funeral Rites

The place where the dead body is cremated is called the *hatham*. Every *Kul* has its own separate *hatham*. However, there are differences in rituals regarding funerals in *hathams* among different *Kuls*.

There are strict rules as to who are allowed to be placed in *hathams*. A girl who has not severed ties with her original family through the process of *Kulsinga* at the time of her marriage retains the claim to be placed in the *hatham* of her own family after her death. For such a girl, the right to *Shraddha* rests only with her original family. On the other hand, if a girl has severed ties through the *Kulsinga* process but dies in her parental house, then her own family should take permission from the husband's family to place the body on their *hatham*.

If a *Gobhia* has severed ties through *Kulsinga* process, he is to be cremated in his wife's *Kul's hatham*. Otherwise, he will be placed in his own *Kul's hatham*.

After the death of a person, both the male and the female *giyatis* have their respective roles to play in the rituals relating to the funeral. When a person dies, the body is not immediately taken out of the house. The female *giyati* prepares the body by washing it and trying to feed it with food cooked by her. The leftover food is taken to the cremation ground along with the body.

The responsibility of the cremation ritual in the cremation ground lies with the male *giyati*. It is the *Zela* under whose supervision the entire ceremony of the *Shraddha* is conducted.

Conclusion

From the above study certain conclusions can be drawn regarding the position of women through an examination of their roles and the extent of their participation in the rituals and customs. It is seen that the head of the family is always a male. The head of the *Nubar* in a *Mahari* is also a male. The *Khuta* and the *Khel* are also headed by men. Since the *Nubar* occupies a central place in Tiwa social and religious life, therefore, the position of the man is superior. The *Hari Kuwari*, though seems to be enjoying a prestigious position in society, her duty is limited to only keeping the *Nubar* clean and to provide supplies needed for the activities in the *Nubar*. Her position therefore is secondary to that of the *Zela* or the *Hetari*. In public ceremonies like *Monosro*, her role is secondary to the *Zela*. However, in the absence of the *Zela* and *Hetari*, the *Hari Kuwari* has absolute right to perform sacrifices and offer *puja* in the *Nubar*.

In the rituals after the birth of a newborn baby, the *Hari Kuwari*

plays a pivotal role where she sacrifices a cock, predicts the future of the child and even offers *puja*. This is an occasion where she has sole responsibility. From this it can be ascertained that the *Hari Kuwari* plays a significant role in the social life of the Tiwas.

Matrilineal traces are found in Tiwa society in more than one aspect. The very word *Mahari* means belonging to the ‘mother’. In marriages, a girl is given away to her husband’s family either through the *Kulsinga* process or even without it. Unlike other Hindus, *Kulsinga* is not mandatory for the girl at the time of marriage. The fact that a girl has claim over her parental property if not married through the *Kulsinga* process shows that she enjoys equal rights like her male siblings. Again, in the case of a girl married without the *Kulsinga* process, if she dies, the husband has to take permission from his wife’s family to place the body of his deceased wife in his *Kul’s hatham*. This shows that the girl’s family retains certain rights over her even after her marriage. But nowadays it is seen that in most cases, even after death the *Kulsinga* ritual is performed and the body is handed over to the husband.

In the three systems of marriage, namely, *Bor Biya*, *Joron Biya* and *Paluai Ana Biya*, the consent of the girl is taken into consideration. This shows that the girl enjoys the freedom of choice in selecting her husband.

But in the other two forms of marriage, namely, *Dhori Rakha* or *Bolpurbok Biya* and *Dhum Biya* or *Hothat Pota Biya*, the consent of the girl is totally ignored. These are forced marriages where the existence of patriarchy is strongly discernible.

The children born to parents where the father is a *Gobhia*, have the right to use the surname of the mother’s family and has claim to property of the mother’s side. This shows that the female enjoys equal position to her male brethren in society.

The *Gobhia Rakha* system where the husband joins the wife’s family is, however, on the decline in present day Tiwa society because a *Gobhia* is not considered worthy of respect in both the families. This is a sign of inclination towards patriarchy which is not favourable for the position of women because it disregards equality of status of men and women. The decline of this system of marriage has seriously affected the appointment of the *Hari Kuwari* as she was usually married through this process. The absence of unmarried women or women not having a *Gobhia* as a husband has necessitated to the assigning of the role of the *Hari Kuwari* to the daughters-in-law.

It can be thus concluded that though the original patterns of lifestyle accorded respect to the position of women, the changes over time brought by the impact of modernity and exposure to other societies have disturbed the system by making it more homogeneous and thus losing its distinctiveness. It is ironical that when the influence of patriarchy should be reducing because of modern education, the opposite is seen to be happening as their society is increasingly moving more towards patriarchal modes and imbibing them.

References:

- Deuri, M., *Tiwa-Samaj*. Jorhat : Assam Sahitya Sabha, Chandrakanta Handique Bhaban, 1983. Print.
- Deuri, M. *Tiwa Janajati aru Bhasar Itihas*. Guwahati : Tribal Research Institute: Assam, Basistha Road, Beltola, 1988. Print.
- Dowrah, S., “Ekhan Tiwa Gaonr Samaj-Byabasthar Eti Dikh”, in *Ring-chhang* edited and published by Senapati, G, Jagiroad: TMT, 2008. Print.
- Patar, D. *Tiwa Loka-Sanskritir Abhash*. Guwahati: Bandhav, 2013. Print.
- Pator, S. “Hari Konwari aru Upasya Dev-Devi”, in *Baropunji*. Souvenir, Third General Conference, Edited & published by B. Deuri. Barapujia: Tiwa Mathonlai Tokhra, 1997. Print.
- Sarma Thakur, G.C. *The Lalungs* (Tiwas). Guwahati: Tribal Research Institute, 1985. Print.
- Senapati, G. “Tiwa Sanskritir Prankendra Nubar (Borghar)”, in *Gobane Thalar*. Souvenir, Second General Conference, Edited & published by S. Bordoloi. Jagiroad: Tiwa Mathonlai Tokhra, 1995. Print.
- Senapati, G. *Rohar Rahial Barua aru Panch Roja Puwali*. Morigaon: Tiwa Mathonlai Tokhra, 1997. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 468-480

Health Care Practice of Tea Garden Worker: A Study in the Socketing Tea Estate of Golaghat District in Assam

Dr. Tapan Saikia

Assistant Professor, Department of Sociology

HPB Girls' College, Golaghat

Abstract

World Health Organization defines health as a state of complete physical, mental and social well being and not merely absence of disease or infirmity. It implies a perfect harmony of man's internal environment with his external environment consisting of physical, chemical and biological surroundings. The health of people in a society is intimately related to its value system, its philosophical and cultural tradition and its social, economic and political organization and each of these aspects has a deep influence on health. Since health influences all these aspects it is not possible to raise the health status and quality of life of the people unless such efforts are integrated with wider efforts to bring about an overall transformation of the society as a whole. So, the health problems and practices of any community are profoundly influenced by interplay of social, economic and practical factors. The paper is an attempt to analyse various aspects of health in the context of the tea garden worker of Socketing tea estate of Golaghat district in Assam. The analyses are based on the field data collected by administering a structured interview schedule to a sample of 50 households of the Socketing tea estate. The results reveal that tea

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I + 468

garden workers have had a holistic and integral concept of health, disease, etiology and treatment. The concept was shaped by their environmental factors, social conditions and cultural beliefs. However, with the passage of time the tea garden workers started availing the facilities of modern medicine.

Key words: *Health, Worker, Status.*

1. Introduction:

The study entitled “Health Care Practice of Tea Garden Worker: A Study in the Socketing Tea Estate of Golaghat District in Assam” attempts to analyze various aspects of health in the context of the tea garden workers of Socketing tea estate of Golaghat district in Assam. As stated in the Constitution of World Health Organization (1948), “Health is a state of complete physical, mental and social well being and not merely absence of disease or infirmity”. This broad concept of health implies a perfect harmony of man’s internal environment with his external environment consisting of physical, chemical and biological surroundings. Health can be measured on the basis of the parameters like fertility, mortality, nutritional status and mother’s health, sex ratio, literacy, marriage practices, age at marriage, forest ecology, child bearing and maternal mortality, maternal and child health care practices, family welfare programme, sexually transmitted diseases, genetic disorder, etc. The health of people in a society is intimately related to its value system, its philosophical and cultural tradition and its social, economic and political organization. Each of these aspects has a deep influence on health. Since health influences all these aspects it is not possible to raise the health status and quality of life of the people unless such efforts are integrated with wider efforts to bring about an overall transformation of the society as a whole. So, the health problems and practices of any community are profoundly influenced by interplay of social, economic and practical factors. The common beliefs, customs and practices connected with health and diseases are intimately related to the treatment of diseases (Bali 1988).

The tea industry, which is the single largest industry of Assam, is also the largest labor oriented industry. It is an export-oriented, labor-intensive agro-based industry, which occupies an important role in the economy of Assam. This industry is the gift of the colonial administration, favored by geographical and political factors that have paved the way for the early start of tea plantation in Assam. A large portion of the

population of the state is directly or indirectly dependent on this industry, with diversified origin, caste and culture. This industry provides livelihood to more than one million workers directly and more than three million dependents indirectly. It employs 2.5 persons per hectare compared to 1.38 persons engaged in agricultural sector (Sahoo 2010).

The Assam Human Development Report published in 2003 shows a picture of tea garden worker plucking tea leaves but does not incorporate any section on tea garden labour human development conditions. The report only incorporated the Tea Board of India estimates on tea production in the state avoiding the human development index of the tea garden community. The tea garden worker comprise 20% of the total population, as a result very poor human development conditions of the tea community affects the human development conditions of the state.

Immediately after independence, seeing the pathetic condition of the plantation worker (tea, coffee, rubber, etc.) in the country, the Parliament of India passed an Act called the Plantation Labour Act, 1951, which was regularly amended from time to time. Under this Act, the socio- economic development was assigned to the tea management companies who employ the worker for their production.

The said Act has provisions like the registration of the plantation, appointment of chief inspector of the state government, etc. The chief inspector of the state government have to verify the provisions of the health facilities of the tea garden, drinking water, sanitation, canteen, creches, recreational facilities, housing facilities, etc. The state government also has power under this Act to appoint a labour commissioner to look into the matters of wage, conflict with the management or any other legal matters. The Act provides that no adult workers and adolescent or child shall be employed for more than 48 hours and 27 hours respectively per week, and every worker is entitled for a day of rest during a period of 7 days. On the other hand, there is no specific mention of the tea garden worker's health facilities as neither health conditions nor hospital infrastructure is available in the report. Under the Plantation Labour Act 1951, each tea garden should have a health center with adequate facilities. As the tea garden is remotely located and doesn't have proper connectivity to the nearest town areas in many cases, therefore, having a health centre should be the prime concern of each tea garden.

The Assam Human Development Report 2003 pointed out that most women workers in the organized sector are employed in the tea

gardens in the state, and this accounts for the preponderance of women workers in large scale (employing over 25 workers) private sector establishments. But the high Field Works Performance Report (FWPR) of women in the tea industry has not empowered women. Although the overall FWPR in Assam is high, the majority of women workers is either unpaid or poorly paid and belongs to the category of unskilled labour.

Although production and cultivation of tea in Assam is increasing substantially over a period of time but the condition of the tea-garden labour is deteriorating. The welfare schemes for the labour in the tea gardens are in a very pathetic condition. Except for a few tea gardens, managed by big multinational companies, the condition of the workers in the rest of the tea gardens has not met minimum standards of human living. Majority of the tea gardens do not have proper health facility, drinking water, sanitation, etc. In recent days due to *Sarva Shiksha Abhiyan*, many tea garden workers are receiving a free mid-day meal service and other facilities. The majority of the *coolie* lines are not even provided with an electricity connection. As the Panchayati Raj system does not include the *coolie* line, many central and state government welfare schemes are not available in the *coolie* lines as well.

The survey titled “Study of health problems and nutritional status of tea garden population of Assam” concludes that a high magnitude of under nutrition and infectious diseases exist among the tea garden population of Assam (Medhi 2006). The tea garden owned by the big tea companies generally has one hospital with adequate facilities. On many occasions they also referred the patients to the neighbouring district hospitals. As there are a limited number of big tea company operated tea gardens in the state, and the majority of the tea garden workers belong to single owned tea gardens, therefore, the as a whole health condition in the tea garden workers is pathetic. Secondly, in these hospitals, only those patients are treated who are either permanent or casual worker. During the lean season, when the casual workers are out of work, they are unable to avail any medical facility.

The Assam Human Development Report of 2003 acknowledged the fact that the health status of tea garden workers is very poor. We all know that the health condition of the workers is not good. Most of them suffer from various diseases. So it is a matter of serious concern for all.

Various studies have been conducted by various researchers on the various issues related to health of the tea garden workers of Assam such as dynamics of the health condition of the tea garden workers,

various diseases prevalent among the tea garden workers, welfare schemes for the tea garden workers, nutritional status of the tea garden workers, etc. In these studies the researchers have highlighted various diseases prevalent among the tea garden workers, their nutritional status and the various welfare schemes for the tea garden workers. But none of the above studies has tried to conceptualize health, disease, treatment and etiology from the perspective of tea garden workers. Besides, two most important aspects of health such as health seeking behaviour and health care system have also been ignored by the above studies. Thus, the present study tried to understand the concepts of health, disease, treatment and etiology among the tea garden workers along with the health status, health seeking behaviours and health care practices, customs and traditional beliefs associated with the concept of health, diseases and treatment of the tea garden workers of Socketing Tea Estate in Golaghat district of Assam.

2. Objectives of the Study:

The study has following objectives:

- (i) To understand the concept of health, disease, etiology and treatment in the tea garden workers;
- (ii) To appreciate the health seeking behavior of the tea garden workers;
- (iii) To analyse the health care system of the tea garden workers and
- (iv) To know the health status of the tea garden workers.

3. Methodology:

The health care practices have been probed among the tea garden workers by applying various health parameters in Socketing Tea Estate of Golaghat district selected purposively. The Socketing Tea Estate is located 15 km in the east of Golaghat town. The study utilized two types of data; viz., (i) field data of oral nature and (ii) documentary data of historical and contemporary nature. Oral or primary data have been collected from the tea garden workers of socketing tea garden and documentary (secondary) data from various government and non-government records, books, journals, news papers and other such documentary sources. The data have been collected by administering a structured interview schedule, supplemented with observations and informal discussions.

Since this study intends to analyze systematically various aspects of the health condition of the tea garden works therefore advances no hypothesis for investigation.

The study is based on a sample of 50 households which have been selected purposively from the field of study. In this regard utmost care has been taken to make the sample as representative of the whole universe.

4. Field of the Study:

The study is placed in the context of a Tea Garden known as Socketing Tea Estate in the district of Golaghat, Assam. The district Golaghat is situated almost in the middle of the province of Assam surrounded by Karbi-Anglong district in the West and Naga Hills in the South. The mighty Brahmaputra flowing from the East to the West demarcates its northern boundary. The total area of the district is 3502.00 sq. km. and has three sub-divisions; viz., Golaghat, Bokakhat and Dhansiri. Golaghat is the headquarter of Golaghat district.

The Socketing Tea Estate was established in 1955. It is located 15 km in the East of Golaghat town. It has 486.54 hector geographical areas. There are 580 permanent and 250 temporary workers. The garden has a hospital under NRHM-PPP.

5. Result and Discussion:

5.1. Concept of Health, Disease and Etiology:

In the Socketing tea estate ‘health’ is considered as absence of physical, mental, spiritual and social illness. A person when carries out his normal functions in usual way, without any difficulty, is considered healthy in their community. Therefore, traditionally, in their day-to-day life they observe certain health practices such as taking food in time, observance of certain religious practices, wearing of talisman, etc. They believe that performance of religious activities can satisfy those gods and goddesses which are responsible for particular diseases. Similarly, wearing of talisman can protect people from evil spirits.

In their community, a person is usually considered to be afflicted with some diseases if he/ she is incapable of doing the routine work which is usually being expected to be carried out by that individual in the society, i.e., incapacitation from work is the index of poor health in their society. Thus, the concept of ill health is functional instead of clinical. Therefore, symptoms such as pains and ache, weakness, scabies, prolong cough, mild fever, wounds, etc. are not taken seriously as symptoms of disease in their society. For them, disease is any perturbation in any physiological system of an organism which changes the function of that system and lead to negative consequences for the organism when compared to a healthy, normal and standard. Thus, where disease is present there is no blame, no recrimination, no guilt and no stigma.

The tea garden workers do not have elaborate knowledge about internal structure of the body. They believe that food is going to the liver and there it is transformed into blood. Red blood is considered as the sign of healthy body, usually, a characteristic feature of young people. It is a common saying in their society that as the person grows old, red blood turns to blackish red and the quantity of blood decreases, thereby, indicating lesser strength and decrease health status.

The tea garden workers also believe that different food is required for people of different age groups or people performing different works and in some special conditions like pregnancy and lactating mothers to maintain good health.

The pattern of disease can be divided into two types as major and minor illness in their society. Children are more prone to illness, which are seasonal and minor in nature. The women victimized by body ache, complication related to pregnancy etc. The men and women working in the garden are more prone to diseases like malaria and diarrhea.

The tea garden workers have a number of concepts regarding the etiology of illness. This includes both natural and supernatural causes of diseases. From the nature of one disease they will diagnose the etiology of the malady. However, beliefs in the supernatural causes of illness are more prevalent among them as natural causes of occurrence of a disease are sometimes ignored by them, believing that these are the signs of the attack of some supernatural forces. Thus, some categories of illness are assumed to be the exclusive result of supernatural attack while some others are the result of only natural causes.

According to the tea garden workers change in the nature and quality of diet is the main reason for the occurrence of diseases. They also consume the rice available from the ration shops under the Public Distribution System of the state. They believe that their health condition has deteriorated due to the intake of this adulterated and polluted food and as a result their body is now more vulnerable to diseases.

The tea garden workers believe that climatic conditions of their locality are also a natural cause of disease. Most of the tea gardens are situated in damp and unhygienic areas. On the other hand, during summer, while working in the garden they have to suffer the scorching heat of the sun. All these climatic conditions have a telling effect on their health. Consequently, they are more susceptible to disease, especially during the lean season when they are very weak due to lack of sufficient food.

The tea garden workers believe that the naturally caused diseases such as gastrointestinal disorder, worm-infection, typhoid, malaria, diphtheria, bronchial diseases, etc. can be cured easily by allopathic medicine. The natural causes responsible for diseases are supposed to be improper food, inclement weather, dampness of locality, indulgence in sex etc. On the other hand, according to them the diseases like pox, snakebite, etc. are believed to be supernaturally caused and modern medical aid is considered to be futile.

5.2. Health Seeking Behaviour of the Tea Garden Workers:

Household hygiene is an important aspect of health-seeking behaviour which is related to most of the aspects of living. Hygiene practices may be considered as preventative measures to reduce the incidence and spreading of disease. In the process of preparation of food, cleaning utensils, household floor, etc. good hygiene is a key part of maintaining good health, while the neglect of hygiene can be considered disgusting, disrespectful or even threatening. In this regard the tea garden workers have some good health seeking behaviours in Socketing tea estate. All of them have the habit of washing hands before and after taking meal, eating uncooked green leafy vegetables, cleaning utensils as well as household floor, brushing teeth regularly, etc. According to the tea garden workers, eating uncooked green leafy vegetables helps to keep their skin afresh. It also helps strengthen the digestion power of the liver.

Variation in methods for cleaning household floor is also observed. Basically two methods e.g. dusting and plastering are observed. Out of these majority of the households use dusting method for cleaning household floor which is followed by plastering. Out of 50 households of the field of the study, 75% households use dusting method and 25% households use plastering method. Division of labour on the basis of gender is observed among the tea garden workers in case of cleaning utensils and household floor in the tea garden. They believe that women are responsible for these types of work. So, cleaning utensils, household floor are of the work of women.

The overall sanitary condition of the tea garden is not good due to the factors like poverty, ignorance, social customs, religious sanctions, age-old habits, and climatic conditions. Out of the 50 households of the garden 90% have *kuccha* latrine facility and only 10% households have *pucca* latrine facility though there is no separate latrine facility for male and female.

The provision of urinal facility is also an element of health seeking

behaviour. So, availability of this facility indicates the hygiene consciousness of a population. All the households in the garden have the urinal facility either *pucca* or *semi pucca*.

In case of sources of drinking water only one source e.g., deep tube well has been found as in the tea garden. In this tea garden all the households use deep tube well as the source of drinking water.

The system of purifying drinking water is very much neglected in the tea garden which provides an easy way for epidemics to spread from person to person through the medium of drinking water. So, purification of drinking water helps to avoid health hazards. Three different methods are used by the tea garden workers to purify drinking water. Among these, 40% households use filtering method, 30% use boiling method and the remaining 30% use both filtering and boiling methods.

Like household health seeking behaviours the personal health seeking behaviours such as bathing habits, eating habits, drinking habits, consumption of alcohol, smoking and chewing, habit of taking milk or curd, fruits, etc. also help to maintain good health. In case of drinking habit of the tea garden workers gender variation is observed as males are found habitual drinkers in the tea garden.

It is found that the tea garden workers use three kinds of liquors i.e. local made, country liquor and foreign liquor. Among these, local made liquor is most popular in their society as out of the total respondents (50) of the areas of study 35% use local made liquor, 23% use country liquor and 10% use foreign liquor. The remaining respondents do not take any of them.

In respect of eating habits tea garden workers are found more conscious as they take meal three times in a day. Their staple food is rice and they do not observe any difference of males and females in case of taking meal. It is found that majority of them are non-vegetarian as out of the total respondents (50) in the areas of study 94% are non-vegetarian and only 6% are vegetarian.

In case of vaccination or immunization of children tea garden workers are found not so conscious. Out of the 50 respondents of the tea garden only 72% have the habit of vaccination of their children and the remaining 28% do not have this habit of vaccination of their children up to 12 years of age.

The workers of Socketing tea garden are found very much fond of chewing betel nut. *Beedi* or cigarette is their secondary choice. Some people chew tobacco only. Though the females use betel nut in

their daily life they do not smoke cigarette or *beedi*. Of course, they are not aware of any restriction on this matter. They think that smoking is a sign of masculinity and therefore they should not smoke it.

5.3. Health Care System of the Tea Garden Workers:

Belief in mantras (magic) or amulets is an important traditional way of treatment of diseases among the tea garden workers. In their traditional society they have deep faith in the efficiency of mantras or amulets in curing diseases. Therefore, when somebody falls ill they first contact the *Bej* (medicine men). The *Bej* diagnoses the cause of the illness through divination. This belief in mantras and amulets is still prevailing in their society as out of the total households of the field of study 76% households believe mantras and magic as a remedy of disease.

In the garden some of the diseases like pox, hysteria, snake-bite, emaciation of children, mental disease and deformity of limb, etc. are supposed to be supernaturally caused diseases. Wrath of deities, influence of evil spirits and evil eye, magic of human being, sin committed and breach of taboo, etc. are believed to be the causes. Such diseases are treated through magico-religious therapy which varies with the type of cause identified. It mainly consists of either the propitiation of respective deities or driving away the supernatural bodies. Both magico-religious as well as herbal therapies are sometimes found necessary by the tea garden workers to cure these types of diseases. It is found that majority of the households in the study area believe supernatural power as a cause of disease. As found out of the total households in the tea garden 26% households believe it as a cause of disease. Thus it shows that though the tea garden workers have practiced different modern health care practices, they still have some superstitious beliefs regarding health care.

Ethnomedicine is another method for the treatment of diseases in the tea garden. The workers believe that there is no effective medicine for certain diseases like pneumonia, cold and cough, jaundice, bleeding of nose, dog bite, pox, etc. So, they still follow this treatment in their modern society. Moreover, herbal medicine is also preferred by the workers. For them herbal medicines have no side affect and are easily available in their area. So, most of the households use this medicine for the treatment of diseases like tuberculosis, jaundice, fracture of bone, burn injury, bleeding from cut injury, gastric trouble, etc.

The influence of modern medicine has shaken the base of their age-old concept of disease and its treatment. It has also been observed that because of faster change in the society they are now relatively

more modern in this respect. An aged person of the tea garden, who prepares herbal medicines, said that many of the herbal treatments known to their earlier generation were forgotten thereafter. He also added that he would not transmit his knowledge to the next generation as the profession was not remunerative enough as compared to the time and efforts employed.

The number of health centre is found not sufficient in the tea garden as out of the total households 92. % households said like that. There is only one hospital under NRHM in the tea garden. The existing health center has only one MBBS doctor with one paramedical staff and two nurses. Thus, it indicates the lower health care opportunity for the tea garden workers of this tea garden.

5.4. Status of Health:

Mortality rate is a measure of the status of health. It is found that no death cases either maternal or infant occurred during last 1 year (i.e. 1st January, 2019 to 31st December, 2020) in the Sockieting tea garden. Therefore it indicates a good health status of the tea garden workers of Sockieting tea estate.

Morbidity is also a measure of health status which refers to a diseased state, disability, or poor health due to any cause. The term may be used to refer to the existence of any form of disease, or to the degree that the health condition affects the patient. Morbidity is an incidence of ill-health. During the period covered by the study (1st January, 2019 to 31st December, 2020), it was found that of the total respondents 26% suffered from various diseases like malaria, diarrhea, common fever, body ache, cough, dysentery, high blood pressure, stomach trouble etc. So, it can be said that the morbidity rate in the tea garden is not high.

A total of 13 persons in the field have suffered from various diseases and out of them 4 (30.77%) persons suffered from common fever which is followed by body ache 3 (23.08%), high blood pressure 2 (15.38%), cough 2 (15.38%), diarrhea 1 (7.69%) and stomach trouble 1 (7.69%).

Allopathic treatment is the most preferred type of treatment among the patients of Sockieting tea estate. Out of the 13 patients who have taken treatment, 7 (53.85%) patients have taken allopathic treatment which is followed by ayurvedic 2 (15.39%), herbal 2 (15.39%), homeopathy 1 (7.69%) and traditional 1 (7.69%).

Infant Mortality Rate (IMR) is also a useful indicator of health or development. Out of the total births, i.e., 09 in the tea garden during 1st January, 2019 to 31st December, 2020, no death case of children of

one year age was found in the garden. So, the infant mortality rate for that period is 0.

Maternal death is defined as the death of a woman while pregnant or within 42 days of termination of pregnancy, irrespective of the duration and site of the pregnancy, from any cause related to or aggravated by the pregnancy. It is also a measure of status of health of a population. It is found that no woman was died due to pregnancy related causes.

Maternal and child health care practices are also an important measure of health status. Child bearing imposes additional health needs and problems on women - physically, psychologically and socially. It is found that some pregnant women in the tea garden reduced their food intake because of simple fear of recurrent vomiting and also to ensure that the baby may remain small and the delivery may be easier. The consumption of iron, calcium and vitamins during pregnancy is poor. Over 75% of deliveries are conducted at home attended by elderly ladies of the households. No specific precautions were observed at the time of conducting deliveries which resulted in an increased susceptibility to various infections. Services of paramedical staff are secured only in difficult labour cases.

As far as child care is concerned, all the mothers have the habit of breast-feeding to their babies. But most of them adopt harmful practices like discarding of colostrums, giving prelacteal feeds, delayed initiation of breast-feeding and delayed introduction of complementary feeds. Vaccination and immunization of infants and children have been found inadequate. In addition, extremes of magico-religious beliefs and taboos tend to aggravate the problems.

Measles occurred in 39 (78%) of the total households. The physical condition of the tea garden, unhygienic household condition, etc. are some of the responsible factors for this. The tea garden workers believe that measles occurred due to supernatural causes. Therefore, traditional method of treatment is the only way to cure from it. Going to allopathic treatment is a sign of disrespect to the spirit so that no households have the habit of going to this type of treatment for it.

High gap in sex ratio indicates the lower health of females of a population. From this point of view the women of the study areas have lower health than males since the sex ratio of the area of the study is 876 (Source: Office of the Assistant Manager, Socketing Tea Estate).

6. Conclusion

To conclude, it can be said that traditionally the tea garden workers have had a holistic and integral concept of health, disease,

etiology and treatment. The concept was shaped by their environmental factors, social conditions and cultural beliefs. Health care itself was integrally implicit in their socio-cultural practices. However, with the passage of time the tea garden workers started availing the facilities of modern medicine. The efforts of the medical personnel, spread of education, increased mobility and interactions with non-tea garden population, etc. influenced their way of thinking that helped them to use modern health care services as well as medicines. Thus, they have gradually started selecting the type of treatment according to the nature of the illness without blindly following a certain mode of treatment. Rather this system influences their household as well as personal health seeking behaviours and health practices. Nonetheless the strong influence of their undifferentiated social structure and culture has been continuing in contemporary times though in the process of acculturation their traditional social integration has been influenced by incorporation of various cultural elements like new rituals, education and new knowledge about health and health care practices.

Bibliography

- Bali, P. "Special Groups: Tribal and Urban Slums of the Difficult Areas for Health Care", in *Proceedings of International Conference on Primary Health Care*. by P. C. Bella. New Delhi: Indian Medical Association, IMA House, 1988. Print.
- Biswas, D. "Nutritional Status of Tea Garden Workers of Assam with Special Emphasis to Body Mass Index (BMI) and Central Obesity". *Kamla-Raj Journal of Hum. Ecol.* Volume: 13, Issue: 4 (2002): 299-302.
- Manna, P. K. "Nutritional Status Assessment of Tea Garden Women Workers (18-35 years) in Dargeeling District from a View Point of Nutrition Parameters, Hemoglobin Level and Disease Susceptibility: Impact of Nutritional Awareness". *Journal of Community Nutrition and Health*. Volume: 1, Issue: 1 (2012). ISSN 2278-571X.
- Medhi, G. K. *Nutritional Status of Adolescents among Tea Garden Workers*. Survey Report. Regional Medical Research Centre (ICMR), N. E. Region: Dibrugarh, Assam, 2006. Published.
- Medhi, G. K. *Health Problems and Nutritional Status of Tea Garden Population of Assam*. Survey Report. Regional Medical Research Centre (ICMR), N. E. Region: Dibrugarh, Assam, 2006. Published.
- Sahoo, Dukhabandhu. "Health Condition and Health Awareness among the Tea Garden Labourers: A Case Study of a Tea Garden in Tinsukia District of Assam". *IUP Journal of Agricultural Economics*. Volume: 7, Issue: 4 (2010).
- Saikia, Biswajeet. 2009, "Development of Tea Garden Community and Adivasi Identity Politics in Assam". *Dialogue*. Volume: 10, Issue: 3 (2009).

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 481-485

Is the *Kama Sutra* a sex manual or a feminist text?

Dr. Kamaleswar Kalita

Associate Professor of Geography

Tinsukia College, Tinsukia-786125, Assam

Abstract

The *Kama Sutra* is a famous ancient Hindu text, written originally in the Sanskrit language by Indian Philosopher VatsyayanaMallanaga in between 400 BCE and 300 CE. It is a well-versed text on sex education, happy living and balance life. However, the *Kama Sutra* is in general presumed as a book of lovemaking and different sex positions, i.e. sex manual only in our society, particularly in the western world. However, lately, some researchers like Wendy Doniger has been trying to deliberate the reality and the openness of the text in the present day society. The *Kama Sutra* is a genuine feminist text and everyone should read it to know its veracity. The present paper highlights the contents of the *Kama Sutra* and also examines it as a feminist text rather a sex manual.

Keywords: Sex, *Kama Sutra*, Sex Education, Love, Psychology, Feminist

Introduction

Sex is a part of life. A good and healthy sex life has many astounding benefits to our physical, emotional, psychological, intellectual and social life. A little loving can boost our overall health in many surprising ways. The clinical studies generally consider sex as a form of physical activity. Many scientific studies have already proven the benefits of

sex. For example, a study published in January 2015 in the *American Journal of Cardiology* revealed that couple who had a better sex life had less chance of cardiovascular diseases like stroke and heart attack. Besides, the knowledge on sex may prevent us from the Sexually Transmitted Diseases (STD) and it also helps us to maintain a balance life and happy living. Talking openly about sex is still believed as a taboo in our culture. Therefore, we are not discussing it openly, widely, deeply and scientifically. Khanna and Khanna, 2016 observed that *sex education* in India is poorly implemented and the major resistances in its path of implementation are unawareness and taboos associated with discussing sexuality openly. We have still many misunderstandings about sex. Therefore, sex education should be an integral part of our education system. Unfortunately, it is yet to be seriously incorporated in our curriculum. However, the main focus of the present study is to address the Kama Sutra as a feminist text.

Objectives

1. To highlight the contents of the Kama Sutra.
2. To examine the Kama Sutra as a feminist text.

Methodology

The paper is based primarily on the secondary data. The relevant data were collected from the books, documents and reports etc. However, personal discussions with a few women were also done to know their perception on the issue. The open-source resources have also been used for this purpose. Finally, data on various aspects are discussed to find out the answer of the objectives of the study.

Results and Discussion

Indian culture and traditions have rich kernels on the sex education. The famous book *Kama Sutra* was written by Indian Philosopher VatsyayanaMallanaga in the present day Patna, the capital of Bihar State in between 400 BCE and 300 CE. It is a well-versed text on sex education, happy living and balance life. It has 7 different parts and 36 chapters, which includes 1250 verses and was written in the Sanskrit language. According to Vatsyayana, *Kama* is the enjoyment of appropriate objects by the five senses of hearing, seeing, feeling, tasting and smelling assisted by the mind together with the soul. The work is not merely one on erotics' sensuality and seduction like Ovid's *The Art of Love*. But, the major part of Vatsyayana's work deals with courtship, marriage and wifely duties and conjugal happiness (Somasundaram, 1986). The Kamasutra of Vatsyayana ascribes a deep, positive value to sex: it isn't simply for reproduction, sexual happiness also matters, and it's important for one's physical and mental health. It also gives a fascinating account of human psychology (Sahu, 2016). But, the

general notion about *Kama Sutra* is a book of lovemaking and different sex positions only. It is to note that this belief was popularised by Sir Richard Francis Burton in the end of 19th Century. Burton along with an Indian Archaeologist Bhagawan Lal Indrajit translated the *Kama Sutra* to English language and privately published it distortedly in 1883 AD. They had published a minimum portion of the book i.e. the Second Part *Suvarnanabha*, which primarily incorporated the amorous advances and sexual union. This part of the book demonstrated 8 methods of sex, which was again multiplied with the 8 different sexual acts, i.e. it incorporated altogether 64 different types of sex acts. It is not similar to the *Tantric Sex*. In the *Kama Sutra*, sex is pleasure but in the *Tantra*, sex is for spiritual experience. This part of the book covers only 20 per cent of the whole book. Surprisingly, after the publication of the *Kama Sutra* in English language, the western world in particular has presumed that the *Kama Sutra* was a book of sex and love making only. Even many parts of the western world assumed it as a book of pornography also. After Burton, a good number of books have been published in the same subject, but no one has mentioned and commented the truth about the *Kama Sutra*. Nevertheless, the first part of the book is known as *Dattaka*, the general principles of life. This part begins with an introduction and history of the four aims of Hindu life. The four main goals of life, i.e. *Dharma*, *Artha*, *Kama* and *Muksha* are discussed in this part of the book. It also included the advices and philosophical topics such as how to live an honourable life and how to acquire knowledge. The second part i.e. *Suvarnanabha* has already been mentioned above. The third part is known as *Ghotakamukha*. This part described about bachelor life, acquiring a wife and also courting a woman for marriage. The next part is *Gonardiya*, which is about the duties and privileges of the wife. It described the traditional duties of a wife, i.e. cooking, cleaning and catering to her husband. The fifth part of the *Kama Sutra* is *Gonikaputra*, which explicated the non-sexual relationships with family and friends. The *Charayana* is the sixth part, which described courtesan explores and man's use of prostitutes. Besides, this section also revealed how to build men's sexual abilities before pursuing a wife. Not only this, this part incorporated advices and methods of how to become wealthy, and what to look for a committed partner and spouse. The last but not least part of the book is labelled as *Kuchumara*, which mainly deals with the occult practices-myths and realities, sexual diseases and its remedies, the uses of oil, perfumes and other incenses and personal grooming, etc. From the above commentaries, it is comprehended that more than 80 per cent of the *Kama Sutra* is not merely a book of love making, sex positions and acts; rather

it was exclusively on the attainments of main goals of life, the art of living, the nature of love, finding a life partner and taking care of one's love life. Moreover, it also described how to make money, how to behave, how to make pleasure to our partner, how to attend the spouse, how to be a good spouse, how to be a good mistress, and other self-help issues. The *Kama Sutra* is all about the Indian power structures, gender roles, maintaining powers of marriage and the protocol of pleasure. It should be remembered that the *Kama Sutra* is not merely a handbook intended for the guidance of the newlyweds but also deals with the various aspects of marital life and problems likely to arise in the course of one (Somasundaram, 1990).

In the time of open media and the internet, the *Kama Sutra* is most of the time portrayed as a brand of love and sex for so many products. Indeed, the real essence and quintessence of the *Kama Sutra* has been diluted and distorted by a section of writers, publishers, media personals, TV ads & programmes, etc. Besides, the misuses of social media also play a crucial role in this regard. However American Indologist Wendy Doniger of Chicago University has been strappingly advocating time to time about the rich legacy and heritages of the *Kama Sutra*. She has been arguing that the *Kama Sutra* is not merely a book of sex and love-making, but a rich accord of a feminist text. In her first book *Kama Sutra* with SudhirKakar published in 2002 tried to comment lucidly about the truth and reality of the book world-wide. This book has gained a huge popularity among the international readers. Again, in her second volume *The Mare's Trap: Nature and Culture in the Kamasutra* (2015), Doniger revisited the truth and veracity of the *Kama Sutra*. Further, she highlighted a few insights of *Kama Sutra* by her book namely, *Redeeming the Kama Sutra* published in 2016. It is a scholarly but very accessible book. This volume is enjoyable for lightness in tone and the hilarity. In a recent interview she said that 'I want the reading public to know that it is a fascinating book about the subtle interactions between men and women in a highly civilised world, that it is full of profound psychological observations and very good advice about how to get married, how to stay married, and, yes, how to commit adultery.' She attempts to change the conventional understanding of the *Kama Sutra* as a kooky book on sex and improbable sexual positions, but as a sophisticated and courageous text, which assumes a kind of sexual freedom for women that would have raised the hackles of today's puritanical censors. It is to note that the *Kama Sutra* has given sufficient freedom and respect to women. It also encourages the women's education and edification. It is mentioned in the text that the women were mostly responsible for maintaining the financial matters of a family and had taken

the active role in decision making process. This book supported the women's economic, political and social rights and equality. Women's pleasure is a part of sexual act, and sex should not be limited to the production of babies only. Hence, from the above standpoints, it may be said that the Kama Sutra is not merely a sex manual rather an unpretentious feminist text. Further, it is observed from the study that the few women who have taken part in the discussion on the issue with the researcher strongly opined the Kama Sutra as a feminist text. They also urged that every man and women should read the Kama Sutra to comprehend its veracity. Otherwise, the misconception on the Kama Sutra will prevail in our society for long.

Conclusion

To conclude, it may be said that the *Kama Sutra* is a rich treaty of our rich legacy and heritages, which portrays the different aspects of life. We should not forget the openness of our culture and traditions. Two hundred years ago Vatsyayana had explicitly spoken on an issue like sex while even in the present times society is hesitant to discuss the topic openly and freely.

References

- Burton, R and Indrajit, B. *The Kama Sutra of Vatsyayana*, Independently Published, 1983. Print.
- Doniger, W. and Kakar, S. *The Kamasutra (Translated)*, Oxford Worlds Classics, New Delhi: Oxford University Press, 2002. Print.
- Doniger, W. *The Mare's Trap: Nature and Culture in the Kama Sutra*, 1st edition, New Delhi: Speaking Tiger Books, 2015. Print.
- Doniger, W. *Redeeming the Kama Sutra*, New Delhi: Oxford University Press, 1st edition, 2016. Print.
- Khanna, A. and Khanna, P. Adolescent Sex Education. *Indian Scenario in Sex Education at a crossroads*, Bhubaneswar: Indian Institute of Sexology, 2016. P.-5. Print.
- Somasundaram, O. Sexuality in The Kama Sutra of Vatsyayana, *Indian Journal of Psychiatry*, 28 (2), 1986, Pp. 103-108. Online.
- Somasundaram, O. Marriage in The Kama Sutra of Vatsyayana (With notes on the ancient and modern Hindu forms), *Indian Journal of Psychiatry*, 32 (3), 1990, Pp. 256-259. Online.
- Sahu, S.K. (2016). Sexuality Education in Ayurveda and Kama Sutra, *Indian Journal of Psychiatry*, 28 (2), 2016, P-49. Online.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 486-492

Commerce Education A Boon to Livlihood Andentrepreneurship : A Theoretical Framework

Kamal Kanti Das & Hunasing Engti

Assistant Professors, Department of Commerce,

Cachar College, Silchar, Assam

Abstract

Commerce education system in India has made great strides leading to become one of the most important and integral part of academic sphere in the world. Now a day's commerce education has become the key word in education system from high school level to higher education. Hence, its development, progress and the quality is the biggest challenge before the higher education system in India which is posed by world phenomena of liberalization, privatization and globalization. Different agencies like The University Grants Commission (UGC), the National Assessment and Accreditation Council (NAAC), the Distance Education Council (DEC) also putting thrust on the progress, development for improving the quality and effectiveness of commerce education system in the country. In traditional system of education there is a lack of interest in commerce education can be noticed from the Government, parents and students in olden days. The centre point of education was Arts and Science in traditional education system due to lack of awareness in this field may be one of the reason. Setting parameter to assess the importance of commerce education with regard to livelihood and creation of venture and entrepreneurship development by way

of employment generation is one of the core areas which need to be highlighted for proper understanding of commerce education among individual. The learners of commerce education must feel that their livelihood is guaranteed.

Key words: Commerce education, liberalization, privatization, globalization

Introduction

The present article, commerce education a boon to livelihood and entrepreneurship is an attempt to bring or presenting a scenario of changing perceptions of commerce education and its role in livelihood and entrepreneurship in the present world. We are attempting to present an account of commerce education from the Indian perspective. The commerce education is an essential instrument of the nation building process by way of livelihood and entrepreneurship which is the main instrument behind the creation of self employment in this giant country. It is surprising that a comprehensive review of the entire commerce education system was undertaken by or started by private commercial institutions. If we noticed the history of commerce in higher education is nearly 102 years old. For such an education Madras became a pioneer state where it started in 1886. The government of Madras laid the foundation of commerce education by setting up commercial institute in Madras. Two other institutions were established during the next ten years (by 1896) these are basically Calicut and Presidency College at Calcutta.

The government realized the significance of commerce education for the country and adopts some special measures for its implementation in whole country as a result Government of India started Commerce College at Calicut and Presidency College at Calcutta. From this phase onwards, there seems to have been a toningdown of ambivalence regarding commerce education in the country. In India commerce education at university level made its first beginning in 1913 where Sydenham college of commerce and economics was established by Bombay, since then there has been steady increase in commerce courses and its related branches all over India, there is hardly any university or college which do not have commerce department. In a developing country like India, commerce education becomes a fundamental prerequisite for improving a person's status. Better skills, a wide range of information and more knowledge are essential for administering

programmes and agencies, improving productivity and a meaningful role in nation building process. If a some segment of population is denied access to knowledge or skills with regard to commerce education who have keen interest in this field, the deprived group will not only fail to be part of the development but also may eventually become a victim of development. The denial of access to education is the denial of access to status and power. Literacy and elementary education fulfill social and human development needs and become instruments of better health and for income generation, the higher education basically commerce education promotes occupational mobility by way of venture creation and setting up of enterprise through entrepreneurial talent.

Importance of the Study

The status of commerce education, and its progress and development in any society is source of entrepreneurial talent and venture creation. Commerce education is to be weighed up as equal subject in the process of growth and development. But due to lack of interest from government and ignorance of different stake holder associated with it, the position of commerce education in the country is not up to the mark to that extent where it should be. Though substantial progresses have been taking place in the commerce education sector of the country but there still remains a bleak picture. In today's market driven environment, Commerce Education must be treated as equally essential or important subject like other field. Today in all type of educational institutions whether public or private from school, colleges and universities and from nursery to PG, professional and technical institutions all must have some sort of Commerce education in the country which will affect a wide spectrum in education system of the country and help in bringing economic growth and pace by self employment generation by way of setting up of enterprise and business venture as government as well as white collar jobs are very meager in number in this Giant country. Hence, the subject itself is so important for livelihood generation and entrepreneurship development that without writing over about the second largest education system of the world with regard to commerce education is incomplete.

Statement of the Problem

Numbers of studies have been conducted in education sector with different objectives, by various stakeholders such as different State Government, researchers, educational institutions, students and Central Government. All these studies focused on a range of issues

related to education sector of the country. We have chosen this topic as a study to establish relationship between Commerce Education with entrepreneurial talent in the minds of young generation as well as creation of business venture for livelihood generation. Thus, this study undertakes the job of establishing that how commerce education has direct impact on entrepreneurship and livelihood generation.

Objective of the Study

With a view to highlighting about the present and current scenario of education sector of the country, the present study attempts to focus on “To study the role of commerce education in Entrepreneurship Development and Creation of New Business Venture”.

Methodology of the Study

The study is conceptual and exploratory type of research based on secondary information. The materials for secondary information have been collected from the journals, books, manuals, articles and internet etc.

Limitations of the Study

Major limiting factor is that the study is totally based on secondary sources of information and confined to the area of role of Commerce education scenario of the country and another limitation is the paper is fully theoretical and one of the limitation may be conclusion which may or may not be satisfactory or upto the mark for many researcher, academicians, industrialist, institutions, and governments etc.

Discussion

After having thrown light on the introduction part on the subject matter of the study, this part is specially to portray a brief discussion on the topic “Commerce education- a boon to entrepreneurship and livelihood generation”. The starting point for development of any country is totally based on its education system which must acquire by every citizen of the country so as to perform various tasks of the society in relation to leadership, entrepreneur, incubator and innovator for livelihood. Commerce is one of the major academic streams in present day world among humanities and science. Commerce is a subject which basically deals with trade or production with the exchange of goods and services from manufacturer to ultimate consumer. It basically concern with the trading of something of economic value such as goods, services, ideas, information or money between two or more individual, firms, entities. Acquiring knowledge in the field of commerce an individual can basically gaining the knowledge of business

or trade, nature and fluctuations in market, basic of economics, fiscal policies, industrial policies etc.

The concept of commerce consists of a wide range of interdisciplinary branches including Accountancy, Business Administration, E-Commerce, Finance, Economics, Marketing and Entrepreneurship. The overall education system and its scenario are changed considerably as far as the teaching-learning process is concerned due to technology driven environment, Commerce education is not exceptional in this regard. The commerce education has emerged as one of the vital subject of education in Indian education system of the country for alleviating poverty by way of entrepreneurship development and creation of business venture in the minds of young generation.

Employment generation and livelihood is a crucial problem in all developing countries in the present day world. It is felt that the problem of unemployment and generation of livelihood can be solved upto some extent through the knowledge of commerce education in the country, because commerce education helps the country by way of-Career preparation for students by focusing on their professional skill development that will enable them to lead productive lives.

It helps in developing innovative ideas and skills in the minds of the diverse students and expectations of the job market.

Commerce education makes educate and train manpower for development of the country.

Strengthening Entrepreneurship culture in the country by ensuring an effective Commerce Education one must have to create Eco-System Trends in Entrepreneurship and Innovations in Commerce Education to Promote 4 E's mantra of development that is – Education, Employability, Employment, and Entrepreneurship.

Innovation cannot be done in a day just like a room is not built in a day. Innovation is the process of designing things in a structured way so as to get an outstanding output. Identifying the problem is the first step for innovation. Experts/Academicians of Commerce Education must emphasize on the need of nurturing and training the mindset of existing/potential young entrepreneurs according to the existing requirement of this competitive world so they can perform in a better way in their respective field of enterprise which can only be possible through spread of commerce education in the country or creating awareness regarding importance of commerce education in the present

day world. Entrepreneurship mindset must include four things- risk-taking, unlearning, attitude, and optimism. There is no place for ego and attitudes while encouraging entrepreneurship. Expertise in the particular area leads to an in-depth understanding of the problem, continuous up gradation of skills helps to sustain the current competitive environment.

Findings

- I. Commerce education would play a vital role in nation's development.
- II. Through the knowledge of commerce education one can able to understand the importance of entrepreneurship and venture creation.
- III. From the above discussion it is seen that commerce education would play a major role in self employment generation as compared to other field of discipline.
- IV. It is also found that there is a positive correlation between commerce education and technology. So without involvement of technology in this technology driven environment commerce education is incomplete.
- V. Through the commerce education demand and supply of skilled labour force can be balanced in the job market.

Suggestions

- I. One of the vital suggestion is that the commerce education must put thrust on skill based education rather than theoretical knowledge.
- II. Government, Non-government and reputed Public and Private educational institution should open different entrepreneurship, innovation and incubator centre in the country for educated young generation.
- III. Skill based training centre should be there so that people can able get training from highly trained expert in this field.
- IV. Introduction of commerce education from high school level is also important to understand the subject in a better way from school level so that they can generate interest in this subject.
- V. Introduction of Computer Courses in relation to commerce education is a need of this hour. No doubt various computers related subject is there but there is a lack of trained faculty. There is an essential requirement of trained faculty who can able to bring expertise in the minds of the today's student.

Conclusion

To sum up in a developing country like India, where State and Central government Jobs are very less in number and not possible to fulfill the demand of approx 130 Crore population of the country by providing white collar job, so we have to think for alternative way to

meet this requirement of the country. The emergence and importance of commerce education in current scenario is very much important to meet demand and supply of skilled manpower resources in national and international job market as well as creation of maximum employment opportunity through self employment generation option/alternative which can again be possible through development of entrepreneurship culture in the minds of young generation and creation of venture so as to run their livelihood in a smooth way and can be able to provide job to other needy people for their livelihood also.

It is clear from the above discussion that, the performance and functioning of the Commerce education system in the country is gaining very much importance in this current decade. Ministry of HRD, Government of India is trying to provide every facility to spread of commerce education to every nook and corner of the country through creation of Commerce Eco-System by providing centre like Entrepreneurship, incubator and innovation in different institution of higher learning so that entrepreneurship culture can be developed in the minds of young generation for creation of own venture rather than opting for white collar jobs. .

References

- Bansal. R “challenges and future trends in commerce education in India” *International Journal of Techno Management Research*, Vol.5 No.3. 2017. Pp.15-23.
- Gupta. R, Bamba M& Mittal I “challenges and opportunities in commerce education” *Bi-Annual referred Journal of Haryana Chapter of ICA*. Vol.1 No.1. 2013. Pp. 66-70
- Imran S. M “Trends and Issues of E- Learning in LIS Education in India: A Pragmatic Perspective”, *Brazilian Journal of Information Science: Research Trends*. (researchgate) Vol.6 No.2. 2012. Pp. 26-45.
- Kumar. R. “Commerce Education in Modern Era” *International Journal of Modern Communication Technologies & Research (IJMCTR)*, Vol.7 No.6. 2019. Pp. 1-3.
- Report on All India Survey of Higher Education 2018-2019*, Published by MHRD, Government of India.
- Report on Educational Statistics 2018* Published by MHRD, Government of India.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 493-500

Challenges of Globalisation and modern technological development on rural India in the 21st century: A study from Gandhian perspective

Kaushik Chetia

*Research Scholar, Department of Political Science
Dibrugarh University, email: kaushikchetia2016@gmail.com*

Abstract

Mahatma Gandhi, one of the greatest visionary leaders of India stated that “India lives in her seven and half lakhs of villages. If village perish, India will also perish” (Joshi 2002) which actually reflects the importance of villages in Indian society. He believed that to transform India into a develop nation, we should give more importance on the all round development of rural areas of India. But in the 21st century, it is seen that increasing reliance on modern technology to fulfil the basic needs of society created the problem of environmental degradation, unemployment, destruction of cottage industry etc. even in the rural areas of the nation. In this context, Gandhi’s principles, values and action can offer a positive response to meet those challenges faced by rural India in contemporary period.

Key words: Rural India, Technological Development, Challenges, Gandhian Principles,

1. Introduction:

India has completed more than 70 years of its independence, but still a large number of people (68.84%) live in the rural areas of India.

Therefore, Mahatma Gandhi a great visionary leader of India declared that “India lives in her seven and half lakhs of villages. If village perish, India will also perish” He strongly believed that progress of a country like India depends on the all-round development of the majority of its villages. That means the developmental goal of Independent India can be achieved only by making the villages as the central place of socio-economic and political developmental projects and programs. In the post-independence period, Govt. of India has adopted numbers of welfare schemes to bring socio-economic development to the people of rural India. In spite of the continuous efforts for the development of rural India, most of the rural people are still remained below poverty line. Recent statistics also reveals a very gloomy picture about the growth of Indian economy, unemployment status, poverty and hunger index which signifies the relevance of Sarvodaya (development of all) Gramswaraj, Swadeshi principle advocated by Gandhi many decades ago.

2. Area of Study:

Globalization is an important process that integrates and mobilizes cultural, social, political and communal values of people at global level. Due to the introduction of LPG policy in 1991, Indian economy has liberalised from the control of government which encouraged the foreign companies and MNC's to establish their industry or to invest their money in the Indian market. These foreign companies or the MNC's occupied all the resources from the local people which led to the destruction of self-sufficient rural economy of India. Simultaneously, foreign companies or the MNC's always give importance on those sectors which are very much useful to fulfil the profit-making interest of the capitalist section of the society. It is also seen that spread of popular culture and modern technology made a clear distinction between the rural and urban India. The culture of the metros is adopted by the people of the small town and villages which brought incredible changes to the every walk of life of the common man. The television and cinema industry also contributed towards the growth of consumerist mind-set among the people of India which created two different India—one for large metropolitan cities having all kinds of material comforts and monetary benefits, high rise of buildings etc. and the other one for the people who live with poverty, illiteracy, high infant mortality and female infanticide rate etc. In the 21st century, rapid growth of industrialisation led to the destruction of cottage industry, changes in the class of agricultural land, rights over the land and other resources of the society. Therefore, village economy of India has lost its strength

which led to the creation of various problems like- poverty, unemployment, illiteracy among the countryman.

As a result, the dream made by Gandhi about the rural India was never fulfilled. The increasing reliance on the technological development to fulfil the basic needs of the society created the problem of environmental degradation which is considered one of the greatest challenge faced by the human society in the twenty-first century. In this context, Gandhi's principles, values and action can offer a positive response to meet these challenges.

3. Objectives of the Study:

1. To understand the various approaches propounded by Gandhi for rural development.
2. To find out the challenges faced by the people of rural India in the 21st century.
3. To understand the relevance of Gandhi's principles to meet these challenges.

4. Methodology:

This paper is based on the descriptive methods and here an attempt has been made to analyse the rural India which was dreamt by Gandhi and the challenges that have been faced by the people of rural India. It is also trying to analyse how much the Gandhi's principles will be helpful to meet the challenges of 21st century. It is completely based on the secondary sources. The information are basically collected from books, scholarly articles, journals, internet etc.

5. Gandhi's view on Rural India:

The villages were the basic unit of Gandhi's ideal society. In his article 'Content of Independence' Gandhi portrayed the picture of his ideal village that "My idea of village Swaraj that is a complete republic, independent of its neighbour for its vital wants and yet interdependent for many others in which dependence is a necessity. Thus every villager's first concern will be to grow its own food crops and cotton for its cloth. It should have a reserve for its cattle, recreation and playground for adult and children. Then if there is more land available, it will grow useful money crops, thus excluding ganja, tobacco, opium and the like. The village will maintain a village theatre, school and public hall. It will have its own water works ensuring clean supply. This can be done through controlled wells and tanks. Education will be compulsory up to the final basic course. As far as possible every activity will be conducted on co-operative basis. There will be no castes such as we have to-day with their graded untouchability. Non-violence with its

technique of Satyagraha and non-cooperation will be the sanction of the village community. There will be a compulsory service of village guards who will be selected by rotation from the register maintained by the Panchayat of five persons, annually elected by the adult villagers, male and female, possessing minimum prescribed qualifications. This will have all the authority and jurisdiction required. Since there will be no system of punishments in the accepted sense, this Panchayat, will be the legislature, judiciary and executive combined to operate for its years of office....."(Joshi 5-6). Thus, we can conclude that Gandhi's ideal village is a self-dependent republic that permits the rural people to protect themselves from different kind of threats like foreign invasion as well as internal tensions or natural calamities etc. According to Gandhi, well ventilated houses built by raw materials, clean roads, wells for villagers, place for worship by all communities, general meeting place, primary and secondary schools are necessary to establish such an ideal village. Gandhiji also wished to make his ideal village free from all kinds of drinks, intoxicating of drugs and gambling etc. which are considered as the evils of a society.

5.1 Strategies advocated by Gandhi for the development of rural areas:

As an idealist Gandhi emphasised more on morale conditions rather than the ethical norms of the society. Gandhi believed that religion and its scriptures are the greatest source of moral values which is necessary to purify the soul of every individual. The concept of 'Rama Rajya' is the basis of Gandhi's ideal society which was based on morality of common people. Gandhi preferred on a democratic social order with people's supremacy which is considerably sub-ordinate to the moral values and ethical norms of the society. Gandhi's ideas on rural development were dependent on village Swaraj and Swadeshi movement. The basic principles of village Swaraj are the Trusteeship, Swadeshi, decentralisation of power, equality among the people etc. Here an attempt has been made to analyse the ideas of Gandhi:

(a) Grama Swaraj: Gandhi used the term 'Swaraj' both from individual and national perspectives with a definite meaning of self-rule or self-reliant. In terms of national perspective, Swaraj includes all sets of activities which are necessary to establish an ideal society based on moral force. The people of an ideal society should give more importance on moral strength and collective activities of the society. On the other hand, Swaraj from people perspective refers the self-rule of the individuals. Gandhi tried to identify the concept of Swaraj with

the notion of Ramrajya through which he tried to establish a non-violent, non-exploitative and non-competitive social order. According to Gandhi every village of India should be self-sufficient to fulfil its own requirements - food and clothing. Therefore, he suggested that every member of the family should regularly play the charka and spin.

(b) Swadeshi: Swadeshi is the essence which restricts to use the foreign goods and services; on the other hand it encourages to use the local products for the benefits of all. According to Gandhi, in this process the buyers and sellers should jointly work for the development of local areas and the peoples by using local resources. In this context, consumers should buy local products which will bring economic benefit to the local farmers, artisans such as weavers, carpenters etc. Thus the rural economy should prefer to use local raw materials, talents and manpower in a best possible manner to promote ecological balance as well as co-operative living.

(c) Trusteeship: Gandhi believed that trusteeship isn't just a method to achieve a particular end, it can be considered as a way of life. According to this holistic approach; everything on this earth belongs to God and it was for the development of common people, not for a particular one. Thus, everyone on this earth has a natural right to fulfil the basic necessities of life. If somehow, an individual can acquire more than his needs, then he or she can be a trustee to help the needy people. As land belongs to God and God created all of us, therefore land should be distributed among the all poor peasants for the welfare of the society. Through peaceful means, peasants should try to change the hearts of the landowners to accept the idea of trusteeship. If the landlords are not ready to accept this idea, then the poor peasants should organise non-violent, non- co-operation and civil disobedience movement against the Zamindari system.

(d) Self-sufficiency: Gandhi emphasised on the establishment of self-sufficient Indian villages. He believed that dependency often creates exploitation or violence among the dominated class of the society. It is frequently seen in our society that the poor is oppressed by the rich, the villages by the city and the undeveloped by the developed ones due to lack of self-sufficiency. Therefore, he suggested the countryman to produce their own food, clothing and other requirements. In this context, he emphasised on the advancement of village or cottage industries and handicrafts in the rural areas so that it can provide job opportunity and self-sufficiency to the rural people.

(e) Co-operative farming: Gandhi's ideal society was based on self-sufficiency and according to Gandhi; it could be fulfilled only by the establishment of co-operative societies. According to him if the people of the society work collectively then the longstanding problems of the society can be easily solved. Thus, Gandhi suggested the common people to participate in the co-operative farming which would save labour, capital, tools as well as to increase production and job opportunities to the unemployed of the society. He also encouraged the common people to adopt co-operative farming, co-operative cattle farming as well as spinner's association to promote the national interest.

(f) Idea of Bread Labour: Gandhi's concept of bread Labour was developed from the writings and thoughts of Ruskin Bond and Tolstoy. According to him, God has given the opportunities to work in accordance with his or her capacity to earn daily bread. Thus, everyone should perform physical labour to earn his daily bread. He believed that anyone who does not perform any physical work, he or she doesn't have the right to access his daily bread. Even the highly qualified peoples like Lawyers, Engineers, Scientists, Professor's also need to do physical labour because it will keep them free from all kinds of disease. He also believed that to maintain physical fitness it is necessary to consume simple, nutritious and tasty diet.

(g) Removal of Untouchability: According to Gandhi social superiority that was created on the basis of birth, knowledge and religion should be abolished from the society. Gandhi believed that all are the children of God and no one is born as untouchable. Thus, he considered them as Harijan. He also argued that treating anyone as untouchable is the sin against the God. Gandhi also carried out a struggle to eradicate the evil practices like untouchability from the Indian society. Gandhiji introduced Harijan Sevak Sangh to work for the development of Harijans in the society. When Gandhi was in South Africa, he continuously fought against the racial discrimination towards the black people.

(h) Establishment of Panchayatiraj Institution in rural Areas: Gandhi emphasised on the establishment of village panchayat so that the rural people can enjoy the right of local self-government which expands democracy to the grass-root level of the society. According to Gandhi, Gram Sabha the basic unit of the panchayatiraj system consists of all the members of the village which exercise powers and functions on the subjects determined by the concerned state legislature. He also argued that these village republics were self-reliant and they have rights to fulfil the basic necessities of the people of the society.

6. Results of the study:

It is cleared from the above study that the principles advocated by Gandhi can be useful to meet the challenges faced by the people of rural India on 21st century. Gandhi strongly believed that the world has enough resources to fulfil everyone's need, but it isn't sufficient to fulfil the demands of one single man only. Thus, Gandhi recommended certain positive steps which should be followed by every Indian to meet the challenges of 21st century. Gandhi suggested that it is necessary to control or minimize everybody's wants, use less amount of chemical and pesticides, prefers recycled resources and to reduce the growth of industrialization for the revival of rural cottage industry. Gandhi was quite obsessed about the Industrial development because according to him it is an evil to the nature. Gandhi believed that it was the industrialisation which degraded the ecology as well as social and economic heritage of rural India. Thus, the crusadian Gandhian philosophy promotes traditional way of life which will keep rural India free from exploitation, degradation etc.

Gandhi dreamt to establish a "RamaRajya" that will be based on truth, non-violence, and justice. In this context, Gandhi emphasized on moral education which provides spiritual as well as intellectual knowledge to its children. According to him, aim of the education should be to develop the human being with high moral values, courageous and the ability to forget him for the good of others. Gandhi's basic education emphasised on the use of handicrafts such as agriculture, spinning, weaving etc. so that they can earn something and become self-sufficient. He also emphasized that every child should be taught to value and respects all the religious faith and believes of the world.

Through his various practices, Gandhi was successful to make a solid combination of higher values of human life and practical solution of the day-to-day problems of human society. If one can follow the principles advocated by Gandhi, he or she will be very kind to the nature, free from all kinds of exploitation made by the elite class, misuse of technological development and political power etc. Gandhi gave due respect to the individual and his faiths. His idea of human society was based on the beliefs that individual Swaraj was the highest goal. But in the modern democratic world, most of the liberal countries of the world stressed on the individual rights which were given highest importance by Gandhi.

Gandhi's notion to develop the rural areas through the establishment of Panchayati Raj Institution did not get proper attention at the early phase of independence, as it has been placed under the good will of the provincial government to organise the village panchayats. But through the 73rd and 74th constitutional amendments act of 1992, constitutional status was given to

the Panchayatiraj institutions which decentralised the power to the grass-root level of the society.

Although Gandhi was a spiritualist, aspiring for the realization of God; but his God was truth and his search for truth and non-violence was able to inspire all aspects of the life of individual and society. In his own words to see the universal spirit of truth and non-violence, one must love the tiniest creation of God and a man who desires something that cannot keep oneself out of any field of life. Gandhi also argued that his devotion to truth and non-violence has brought him into the field of politics and inspires him to make anew social order.

7. Conclusion:

Gandhi was a crusader for truth and non-violence as well as a social reformer who emphasised on the reconstruction of village economy. So, he believed that to develop India, first of all we need to develop the rural areas of India. In this context Gandhi gave more importance on certain principles through which he tried to establish unity, peace and equality among the people of India. Gandhi also argued that it was his mission to convert all the human being and finally the whole world into a mutual relation of universal brotherhood. Because of these reasons, Gandhi's idea of truth and non-violence is not only acknowledged by the Indian society, numbers of western countries also accept the Gandhian paradigm to establish a sustainable social order. Thus, it can be suggested that it is the need of hours to give more importance on the ideas and principles Gandhi for the survival of human being in the 21st century with a dignified life.

References:

- Kaliyamurthy, Dr. K. "Impact of globalisation on Rural Development in India-Some Issues and Concerns." *Indian Journal of Research*, vol. 4, no.10, 2015, pp. 89-91.
- Kumar, Sanjeev. "Gandhi's Relevance in the 21st century". *Economic and Political Weekly*, vol. 54, no. 10, 2019.
- Madhmathi, Dr. M. "The Gandhian Approach to Rural Development". *International Journal of Creative Research thoughts*, vol. 1, no. 2, 2011, pp. 59-70.
- Maheshwari, Shriram. *Rural Development in India: A Public Policy Approach*. Sage Publication, 1995.
- Padhy, K.S., *Indian Political Thought*: PHI leaning PVT Ltd, 2011.
- Pandey, Ashutosh. "Gandhian Perspective of Rural Development". *The Indian Journal of Political Science*, vol. 69, no. 1, 2008. pp 141-148
- Parel, Anthony. *Gandhi: Hind Swaraj and Other Writings*. Cambridge University Press, 2005
- Parikh, Bikhu. *Gandhi's Political Philosophy: A Critical Examination*. Ajanta Publication, 1995.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 501-512

**Literacy and its dimensions: A Spatio-temporal
understanding through gender perspectives among
the Hindus, Muslims and Christians
in Assam**

Dr. Keemee Das

*Assistant Professor, Department of Geography,
The Assam Royal Global University, Assam*

Prof Madhushree Das

Professor and Head, Department of Geography, Gauhati University

Abstract

Literacy can be summed up as a qualitative aspect of human well-being and a reflection of progress in any region. Religion has always been a pioneer towards progress in literacy through religious institutes and formal education system. But different religious communities show inequality in the level of literacy consequent upon diverse socio-cultural and economic status which causes human group disparities. Moreover, like any other society, female literacy pattern among the Hindus, Muslims and Christians is also an important tool to understand the level of socio-economic development of the state. Education of women is fundamental necessity for overall upliftment in their respective societies. In this backdrop, the present paper tries to examine the spatial and temporal variation in the pattern of female literacy. On analysing, one of the major outcome of the present study is that the literacy

level among the female of Hindu, Muslim and Christian religious groups shows a progressive trend in last decade, i.e. from 2001 to 2011.

Keywords: Literacy, education, religion, socio-economic development, gender disparity

Introduction

Literacy is the ability to read and write as per definition given by Census of India. It is the hallmark of modern society. “In addition, the issue of educational development is so basic and fundamental to human life that its differential levels result in disparities among people and places” (Desai, 1993). These elements are vital indicators in strategies for socio- economic development.

“As such literacy itself is a good indicator of the socio-economic progress of a country as also of a religious group” (Kaur and Kaur, 2012). Religion has always been a pioneer towards progress in literacy and improving the level of educational attainment through religious institutes and formal education system. It is noteworthy to mention that education of women is fundamental necessity for overall upliftment in their respective societies. “But different religious communities show inequality in the level of literacy consequent upon diverse socio-cultural and economic status which causes human group disparities” (Hussain and Siddiqui, 2010). Such variation is also true for the religious groups of Assam and more so in case of females populace of the state. Therefore, keeping in view the importance of educational parameters in the progress of female population, the present study tries to examine the spatial and temporal pattern of female literacy rate and inter as well as intra religious variation of female literacy and gender disparity in literacy across the state of Assam.

Area of research:

The entire state of Assam extending between 25°43'27''N to 26°32'15''N Latitudes and 90°56'50''E to 91°53'33''E Longitudes has been taken into consideration in the present study to have an overall understanding of the pattern and rate of literacy among women of the selected religious groups.

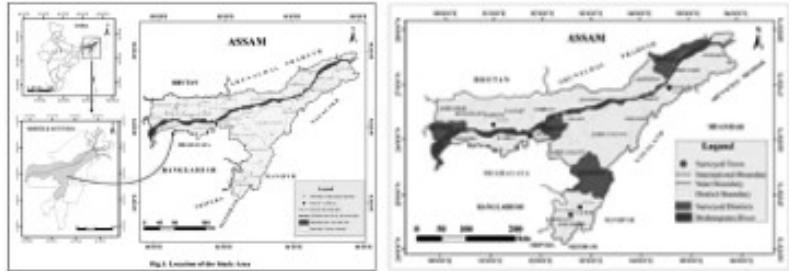

Figure 1. Study area

Objectives of the study:

- i. To understand the spatial-temporal pattern of female literacy among Hindus, Muslims and Christians of Assam
- ii. To examine the intra and inter religious variation in female literacy and gender disparity in literacy among the selected religious groups in Assam

Database and Methodology:

The main purpose of this part is to enunciate the procedure and techniques involved in studying the pattern of female literacy among the Hindus, Muslims and Christians of Assam. The data necessary for the work have been collected from both secondary and primary sources.

The present study deals with three religious groups residing of Assam which includes Hindus (61.47 per cent) while Muslims (34.22 per cent) and Christians (3.74 per cent) as per Census 2011 as these groups together account for 99.43 per cent of the total population of the state.

Further, in order to access the inter and intra religious variation, the districts with highest and lowest population size of each religious group is selected for primary survey with the help of stratified random sampling and census survey techniques.

According to 2001 Census, Dhemaji, Dhubri and North Cachar Hills has the largest Hindu (95.97 per cent), Muslims (74.28 per cent) and Christian (26.59 per cent) population respectively. Moreover, Dhubri, Dhemaji and Morigaon having least population of Hindus (24.74), Muslims (1.75 per cent) and Christians (0.09 per cent) respectively been considered for primary survey. Besides this, primary data have also been collected from the largest urban centre of the state; Guwahati city and Barak Valley to justify the geographical dimension of the state.

Moreover, it is worth mentioning that the secondary data has

been considered on the basis of Census years from 2001 to 2011.

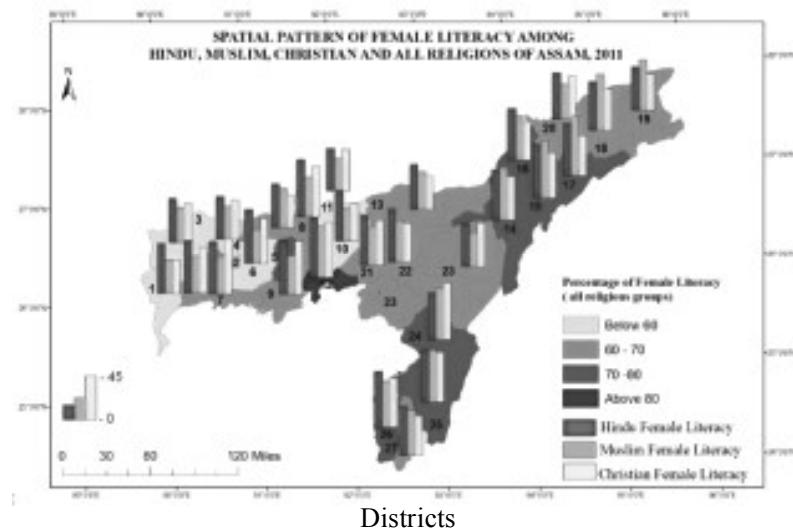
Result and Discussion:

Spread of female literacy is an important parameter of socio-cultural and economic development in all societies. “It is more so because educating a man is educating an individual, while educating a woman is educating the entire family” (Das, 2013). The social and economic inequalities among the women belonging to different religious groups of Assam can be spelled by the prevailing spatial variation in the literacy pattern among them. The level and extend of social change and economic development among the women of different religious groups can be better understood through analyzing the pattern of female literacy that prevails across the geographical spreading of Assam. The performances of female population in terms of educational achievement and literacy varies from region to region depending on factors such as social setting, cultural manifestation, demographic scenario, level of economic, infrastructural development and exposure to the forces of modernization and socio-cultural and economic practices of religious groups dominating the particular district.

While looking at the district level data, one sees a great spatial variation in the pattern of literacy (Table 2), Kamrup (Metropolitan) occupies the highest position of female literate (85.07 per cent) while Dhubri (53.33 per cent) registers the least percentage of female literates. It can be seen that Dhubri, a Muslim dominated district experiences least literacy rate and Kamrup (Metropolitan) with Hindu dominance apart from being the educational hub and a centre of modernisation has a highest level of literate for both male and females among the districts of Assam.

It is pertinent to note that the districts having higher concentration of Hindu and Christian population have a better level of literacy especially among the females compared to the districts with more share of Muslim population group. Thus, it is evidently clear that the existing differences in the literacy rates of the religious groups owed much to the level of literacy among the female population of each group.

The spatial distribution of literacy rate among female population of the Hindu, Muslim and Christian communities across the districts of Assam reveals interesting and awaking figures (Fig 2). While taking into account the spatial sharing of literacy rate among the Hindu women of Assam, Kamrup Metropolitan (86.56 per cent) shows high female literacy rate.

Districts			
1. Dhubri	2. Bongaigaon	3. Kokrajhar	4. Chirang
5. Nalbari	6. Barpeta	7. Goalpara	8. Baksa
9. Kamrup Metropolitan	10. Darrang	11. Udaguri	12. Kamrup
13. Sonitpur	14. Golaghat	15. Jorhat	16. Lakhimpur
17. Sivasagar	18. Dibrugarh	19. Tinsukia	20. Dhemaji
Morigaon	22. Nagaon	23. KarbiAnglong	24. DimaHasao
25. Cachar	26. Karimganj	27. Hailakandi	

Figure. 2

Increasing female literacy among Hindu population in the districts of Assam can be credited to the increasing awareness for girl education and declining birth rate resulting in a better upbringing of the masses. The literacy rate among Muslims of the state is quite precarious with almost seven districts having less than half of literate female population which is a matter of serious concern. Meanwhile, Sivasagar district (84.29 per cent) and Jorhat (81.33 per cent) show a flunk in the female literacy among the Muslims whereas; Udaguri (46.30), Chirang (46.57 per cent), Barpeta (48.73 per cent) and Dhubri (48.13 per cent) have the least share of Muslim women being literate. The high percentage of literacy among the Muslim women of Sivasagar and Jorhat district is an illustration of inter cultural and religious interaction that has helped in accelerating the pace of education. The story for the spatial pattern of literacy among the male population of Muslims across the districts

of Assam remains parallel to the female foil of the religious group. Among the Christians of Assam, the female as well as male literacy rate are register highest in the district of DimaHasao (81.39 per cent and 88.92 per cent respectively), which is also the district with highest Christian population. The districts of Baksa and Dhubri have a low share of female Christian literates (45.84 per cent and 47.25 per cent respectively). It is an important assessment that the pace and pattern of education system among the Christians of Assam is highly influenced by the work of the Christian missionaries. The Christian population of Assam in mostly dominated the tribal and ethnic groups of the region, and the prevalence of appallingly lower rate of literacy among the tribal communities is exhibited in the slow growth rate of literacy among the Christians of Assam. The variations in the literacy rate among the Hindus, Muslims and Christians of Assam among the female populace is neither uniform nor constant in terms of areal spread and social coverage. It is a cumulative result of demographic attributes, geographical positioning and social structure of the region.

Literacy and educational attainment have well-built alliance with the wide paradigms of the society. Taking into account the temporal change in the rate of literacy among the Hindu, Muslim and Christian of Assam, there have been noticeable improvements over the past few years which can be explained through analysing the census data of 2001 and 2011.

Progress in the rate of literacy is associated with the level of modernization and a source of social and economic upliftment. “The trends in literacy are analytical of the rate at which the life and economy of a particular society is being altered” (Biswas, 2016).It is believed that the level of literacy was considerably low until the 1970s which has shown progress in the recent years with the introduction of compulsory free education for the children below 14 years of age under the Constitutional directives of India. While examining the female literacy rate of the state, it is encouraging to observe the rise over the years from in 54. 61 per cent in 2001 to 66.27 per cent in 2011 with a simultaneous hike in the male literacy as well from 71.28 per cent in 2001 to 77.85 per cent in 2011, according to the Census Report. Although there exists considerable variation in the literacy level among the female folk of the state, yet it can be acclaimed that the female literacy rate among the Hindu, Muslim and Christian population of Assam is mounting in a steady pace which is great sign of hope.

Table 2: Trend of Male-Female Literacy Rate (in per cent) and Its Gender Disparity among the Hindu, Muslim and Christian Population of Assam, 2001-2011

Religious Groups	2001		2011			
	Male literacy	Female literacy	Gender Disparity in Literacy*	Male literacy	Female literacy	Gender Disparity in Literacy*
Hindu	78.16	61.13	0.36	83.72	71.33	0.32
Muslim	56.04	40.23	0.28	66.74	56.85	0.18
Christian	64.52	47.98	0.29	73.39	60.53	0.25
Assam	71.28	54.61	0.31	77.85	66.27	0.25
India	75.85	54.16	0.42	80.88	64.63	0.36

Source: Census of India 2001, 1st Report on Religion Data and Census of India 2011.

*Gender Disparity in literacy is calculated by Sopher's Disparity Index

(DI)= $\log_{10} \frac{p(1-q)}{q(1-p)}$ where, p and q are male and female literacy rates respectively expressed in terms of probability.

The literacy rate among all the religious groups have shown an upward trend which is a matter to be applauded with the Hindu female literacy rate having relatively higher percentages both for 2001 and 2011 followed by the Christians, while Muslim women have the least share of literate percentage among them (Table 2). The female literacy rate of the state is slightly higher than the nation's figure of female literacy for 2011.

Pattern and rate of literacy of any social and religious group is a cumulative effect of the physical environment, social and economic constraints bestowed upon the population including the bequest of the past. The Hindu and the Christian communities had set up a network of good educational institutions for women which have helped in improving the general educational scenario of the state. However, Muslim women with comparatively less exposure to the growing educational benefits have been one of the main reasons for the low rate of literacy among them. Moreover, the traditional Islamic injunction that restricts co-education is also a reason for prevailing lower level of literacy rate among the female population of the state. Despite the importance of being literate, a large proportion of the female population among different religious have faced limitations in increasing the level of literacy which

is one of the main reason for the socio-economic backwardness among the women of the societies. Noticeably, the literacy rate among the female is lower compared their male counterparts in all the selected religious groups of Assam. Cultural prejudices, government apathy, lack of political and community will, illiteracy and negative attitude of parents towards the education of the girl child, cost of education, etc. are some of the factors which have deprived girls and women of their right to education (Planning Commission, 2005).

The disparity index is lowest among the Muslims (.18) and highest among the Hindus (.32), while Christians (.25). An interesting revelation can be made that Muslims of Assam, despite lower literacy rate compared to the Hindus and the Christians of the state have a lower gender disparity in literacy compared to the other two religious groups. This also holds true in case of the data revealed from field survey. The higher index of gender disparity in literacy among the Christians recorded in the field data is due to the more concentration of population in the tribal dominated areas (especially DimaHasao) of the state which itself speaks for predominance of high gender disparity in literacy among the Christians of the district.

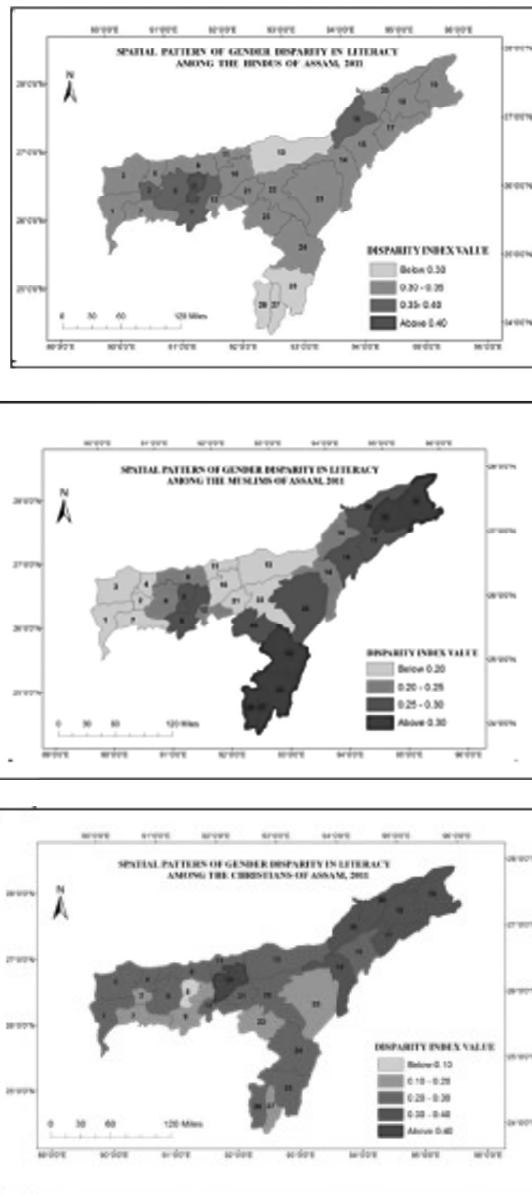
Table 3: Male-Female Literacy (in per cent) and Its Gender Disparity in Literacy among the Hindu, Muslim and Christian Population of Assam, 2014-2016

Religious Groups	Male	Female	Gender Disparity in Literacy
1. Hindu	74.16	57.77	0.32
2. Muslim	59.98	43.76	0.29
3. Christian	68.22	50.11	0.33

Source: Primary Survey, 2014-2016.

The indication of educational progress among the female Hindu population of Assam is affirmed by the field data which also marks the lowest literacy rate among the Muslims of Assam for both male and female foils (Table 3). This also calls for societal and governmental awakening as the field survey reveals a great disparity in the male-female literacy rate among the religious groups considered for the study. Variation in the male-female literacy rate among the religious groups of Assam results in the spatial variation of gender disparity in literacy which is reflected at the district level pattern with some exceptional exodus owing to some local factors executing the literacy profiling of

the area (Fig 3). An analysis of the district level data, Dibrugarh (0.34) registers high gender disparity in literacy while Morigaon (0.18) shows a low disparity index.

Districts			
1. Dhubri	2. Bongaigaon	3. Kokrajhar	4. Chirang
5. Nalbari	6. Barpeta	7. Goalpara	8. Baksa
9. Kamrup	10. Darrang	11. Udalguri	12. Kamrup
Metropolitan			
13. Sonitpur	14. Golaghat	15. Jorhat	16. Lakhimpur
17. Sivasagar	18. Dibrugarh	19. Tinsukia	20. Dhemaji 21.
Morigaon	22. Nagaon	23. KarbiAnglong	24. DimaHasao
25. Cachar	26. Karimganj	27. Hailakandi	

Figure.3

The Hindus with high gender disparity in literacy in all the districts of Assam compared to the other two religious groups has the highest disparity in Nalbari (.42) while Hailakandi (.25) registers a low disparity in literacy. In addition, Hailankandi and Karimganj (.34) witnesses high gender disparity in literacy among the Muslims of the state while Goalpara (0.13) has a better scenario in terms of male-female literacy pattern which is reflected in the low disparity index. Moreover, among the Christians of Assam the range of gender disparity in literacy varies from 0.38 in Dibrugarh district to 0.08 in Nalbari District. Thus, there exist extremely imbalance pattern of development in the literacy rate among the male and female counterparts thus resulting in the distorting picture of gender disparity in literacy of the state as a whole.

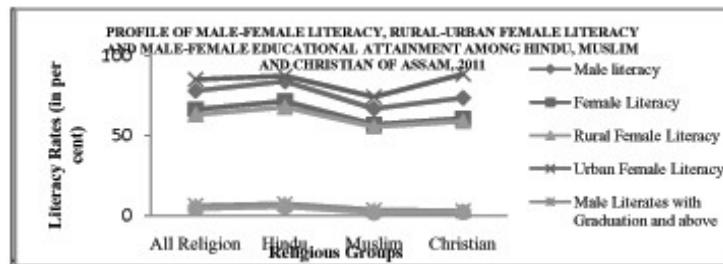
“Arguably literacy is an essential determinant of the quality of life” (Kapur and Murthi, 2009). Literacy also significantly promotes social and economic development as well as human welfare of a region and is regarded as a significant component in assessment of Human development Index. This is so very true in case of females of any region. Assam, being no exception to this, also is in a progressive phase in promoting universal primary and elementary education and raising adult literacy. Ignorance among the parent towards girl child, inadequate consciousness for education, unavailability of educational infrastructure, prevailing illiteracy in the older generations mostly in rural areas, school drop-outs economic backwardness, social-religious constraints are some of the prominent reasons for lower rate of female literacy that ultimately results in gender disparity in literacy. The advancement in literacy can be achieved by improving the net enrollment rates of school attending children.

Conclusion:

The above discussion revels that the literacy level among the female of Hindu, Muslim and Christian religious groups have improved over the past few year which is evident from the data of 2001 and 2011 Census years.

The female literacy rate among Hindu female is comparatively higher for both 2001 and 2011 followed by the Christians while Muslim women have the least share of literate percentage among these groups. There also exists variation in spatial pattern of literacy rate among the districts of Assam. Thus, it can be concluded that although the rate of literacy has shown some progress in the recent decade yet it requires a huge amount of improvement to attain cent per cent of female literacy eradicating gender gap in literacy level. This is possible through removal of prevailing social bigotries against female's education, encouraging free education and creating awareness among the common masses towards understanding the benefits of women's literacy development for the progress of the religion and the region as a whole. Since literacy rate is positively associated with overall progress of mankind and more so for the betterment of women's status in all respect, hence eradication of female illiteracy and enhancement of girl education requires the most urgent attention.

Moreover, the male-female disparity in literacy among the Hindu, Muslim and Christians of Assam examined by Sopher's Disparity Index (1974) exhibits variation although it has improved in 2011 as compared to 2001.

Thus it can be concluded that the involvement of women in education is in a slow pace of progress. Further, progress in literacy among the female folk would enhance the sense of confidence boosting decision making and leadership qualities among the women of a region or within any religious group.

References:

- Axelrod, Paul Mark. *A Social And Demographic Comparison of Parsis, Saraswat Brahmins And Jains In Bombay*. The University of North Carolina at Chapel Hill, 1974.
- Biswas, Baidurya. "Regional Disparities Pattern of Literacy in Rural and Urban Area of West Bengal, India." *Global Journal of Multidisciplinary Studies* 5.7 (2016): 105-112.
- Census of India (2001): *1st Report on Religion data*:13-42.
- Census of India (2011): *Religion data C-I Population by Religious Communities*,

C-15 Religious Communities By Age and Sex, C-3, Marital Status by Religious Communities and Sex, B-2 Working Population classified by age, sex and religion.

- Das, Keemee, and Madhushree Das."Patterns of Female Work Participation and Related Gender Disparity among Hindu, Muslim and Christians of Assam." *North Eastern Geographers*, 2018: 91–106.
- Das, Madhushree. *Tribal women of Assam: A social geographic perspective*. (2013).
- Desai, A.P., Regional Disparities in Educational Development in Gujarat: Planning Strategies for Removal of Disparities, S.C. Nuna (ed.) *Regional Disparities in Educational Development*, South Asian Publishers, New Delhi (1993): 348-60.
- Desai, N. and Thakkar, U, *Women in Indian Society*, National Book Trust, India, New Delhi, (2001): 18-21.
- GOI Social, Economic and Educational Backwardness of Muslims in India: A Report, Report of the Prime Minister's High Level Committee, Government of India, New Delhi, (2006): 63-88.
- Gosal, Gurdev Singh. *Spatial perspective on literacy in India*. 1979.
- Hussain, Nazmul. "Literacy and Backwardness of Muslims in Malda District: A Planning Approach for Human Development." Available at SSRN 1905052 (2011).
- Jena, D. N., and U. K. Mohapatra."Social Change Themes and Perspectives." (1993): 34-35.
- Kamat, A. R. "Literacy and education of Muslims: A note." *Economic and political weekly* (1981): 1031-1033.
- Kapur, S. and Murthi, M., Literacy in India, Birkbeck Working Paper in Economics and Finance, published by School of Economics, Mathematics and Statistics, University of London, ,2009.
- Kar, Bimal Kumar. *Women population of North East India: a study in gender geography*. Daya Books, 2002.
- Kaur, Gurinder, and D. I. V. J. O. T. Kaur. "Literacy of major religious groups in India: A geographical perspective." *Sikh Studies* 544 (2012): 40-58.
- Lee, David, and Ronald Schultz."Regional patterns of female status in the United States." (1982): 32-41.
- Nayak, D.K and Syiem, A.D. . A Geographical Perspective on the Pattern of Literacy in Meghalaya, India, *Journal of Geography*, 2002: 36-52.
- Nuna, S.C. *Women and Development*, National Institute of Educational Planning and Administration (NEIPA), New Delhi, pp. xxii-xxiv 1990.
- Sharma, H.N. Social Profile of North-East India: Spatial Pattern of Literacy and Educational Level in Ahmad, A. (ed.), *Social Structure and Regional Development: A Social Geography Perspective*, Rawat Publications, Jaipur, 1992: 219-38
- Sopher, David E. "Geography and religions." *Progress in Human Geography* 5.4 (1981): 510-524.
- Sopher, David E. "A measure of disparity." *The Professional Geographer* 26.4 (1974): 389-392.
- Stromquist, Nelly P. "Women and literacy: Promises and constraints." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 520.1 (1992): 54-65.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 513-524

Challenges Faced by Transwomen and Hijras In Assam With Special Reference To NRC And CAA Debate

Nandita Deka

*Research Scholar, Department of Political Science
Gauhati University*

Prof. Nani Gopal Mahanta

Department of Political Science, Gauhati University

Abstract

Transgender is a community that has always been discriminated against in almost all societies around the world. India is no exception to this. In developing societies, especially those that are travelling through the path of conservatism to modernization the term "transgender" often creates confusion. Transgender community were exploited since the time of British rule in India and these discriminations still exists in Indian as well as in Assamese society. This paper will try to highlight the challenges faced by the Transwomen and Hijras from the transgender community at the time of crisis situation in Assam. It mainly highlights the challenges that they faced during the time of NRC & CAA debate in Assam. To bring the contemporary issues into limelight, this paper will try to highlight the historical existence of them in India.

Key words: Transgender, Transwomen, Hijras, Nrc, Caa, Historical Existence

Introduction:

Transgender community in India as well as in Assam has always been excluded from the mainstream Indian society. India is a country where multiculturalism and heterogeneity have always been an important part but the transgender community have been discriminated, excluded and isolated since the time of British rule. The paper will try to highlight the recent challenges that the community faced on the prevailing situation of Assam

According to WHO, "Transgender is an umbrella term for people whose gender identity and expression does not confirm to the norms and expectations traditionally associated with the sex assigned to them at birth" (WHO). Transgender used to incorporate people of various gender identification including Transsexual (a person who has to undergo surgical intervention to live full time as a member of opposite sex), Transman (A female to male transsexual), Transwomen (A male to Female Transsexual), intersex (Whose sexual organ is in between penises and vagina), cross dresser (A person who occasionally cross-dresses in Private), and most popularly in India the hijras etc. It is a part of the broad community called as "LGBTQA+" (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer, Asexual and other identities). The study mainly focusses on transwomen and hijras because in case of Assam, we can mostly see the transwomen and hijras from the community of transgender. Though there are other transgender that exist in Assam but these two communities are most visible and open about their gender identity. So, the study mainly focusses on these two groups from transgender community. At the beginning we have to go through the definition of Transwoman and Hijras.

A transgender person who has transitioned from male to female. We can classify transwomen in two form - firstly, who has gone through hormone replacement therapy, sex reassignment surgery and transitioned to female from male body and secondly the other who does not feel the necessity of sex reassignment but consider themselves as the opposite gender that is female.

"Hijra is a biological male or intersex people who rejects the masculine identity and choose to identify themselves as women, or not men, in-between man and women or neither man nor women" (Nanda1999:65). It has two types- one is intersex people (who do not fit in the typical definition of male and female body) or a male who wanted to become and behave like female gender. Regarding the case

of male there is a process call "castration" through which they can become hijra. There are various regional variation of hijras. For example, Kinnars (Delhi, Assam) and Aravanis (Tamil Nadu), Eunuch - a person who is born male but is castrated or emasculated. The paper will try to highlight the existence of transgender from history to present day, their organizational structure, their issues and government responses and finally the role of state and non-state actors for their rights.

Area of Research:

The main area of the research is Gender studies. Most of the time gender identity and gender discrimination studies are limited with male and female studies. Very often the issues of third gender domination are taken as secondary issues. Therefore, the study attempts to cover the issues of transgender community in Assam with special reference to the recent debates and situations. Transgender is a very broader concept which covers different gender variant identities. The present research paper will try to highlight the issues of Transwomen and hijras in Assam which are the larger community among transgender in Assam.

Objectives:

- To study the concept of transgender and how it is related to transwomen and hijras?
- To study the historical reasons behind the deprivation and alienation of the third gender in society
- To study the status and problems of the transgender
- To study the status of Transgender in the NRC/CAA debate in Assam

Methodology:

For the purpose of the present study, data has been collected from both primary and secondary sources. The primary sources have been collected through interview method by preparing questionnaires relevant to the study about the hijra and transwomen of the transgender community in Assam. Government papers and policies for implementing transgender as a category of gender in India have also been studied upon. Secondary sources of data has been collected from various newspapers, books, articles written by different writers and also by people from the transgender community with special reference to Assam.

Discussion:

Historical existence of Transgender, Present Status and response of the Government:

Historically Transgender in India were stereotyped to doing certain derogatory tasks in several region of the country. This stereotyped continued in British era that was further perpetuated with the implementation of section 377 of the Indian Penal Code. However, in the present context Transgender has started speaking against all discrimination subjected towards them. They have started and participated in movement emphasizing on their rights and empowerment especially targeting section 377 of IPC. In Assam as well, we see the existence of active social movement concentrating on Transgender rights. As a result of these movement on 2018 the Supreme Court of India has decriminalized those section of 377 which criminalize homosexuality.

Existence of transgender is seen since the time of Vedic literature in Indian history. Ancient India's literatures like Sanskrit writings, art and architectures proves acceptance of the Transgender community. They were mostly regarded as the "TRITIYO PRAKRITI" at that time. Transgender persons had been part of Indian society for centuries. The concept of "tritiyaprakriti" or "napumsaka" had been an integral part of the Hindu mythology, folklore, epic and early Vedic and Puranic literatures. Indian Mythology is also enshrined with tales of hijras. In Ramayana and Mahabharata also, we can see different glorified dimensions of hijras. We can refer about the transgender character that exhibit in Indian Mythology like, Shikhandi, Brihannala Ardhanaarishvara, Mohinietc.

Transgenders played a very prestigious role in the royal courts of the Islamic world, particularly in the Mughal empire in Medieval India. During the time of the Mughal empire, transgenders were popularly known as "khwajasaras" or eunuchs and they played a very respectable role in public as well as private life of the Mughal emperor. They rose to well-known positions as political advisors, administrators, generals as well as guardians of the harems. Transgenders were considered clever, trustworthy and fiercely loyal and had free access to all spaces and sections of population, thereby playing a crucial role in the politics of empire building in the Mughal era. But their status and position has declined with the emergence of colonialism.

The situation of Transgenders started deteriorating when British colonial rulers came with their ideologies of sex/ gender binary bodies and heteronormative sexuality perspectives. The hijra body was problematic because of its ambiguity and its difference with the abled procreative/heterosexual body i.e., the British notion of an ideal human

being- "able-bodied white heterosexual male" (Blackswan, 2004:25). Gradually various laws against hijras were introduced due to which the hijra community were deprived of their earlier privileges. Some of such deprivations are as follows-

The Criminal Tribes Act (Act 27) of 1871, and most importantly the Section 377 of the Indian Penal Code (IPC)- it was introduced during the colonial period since 1860. The Section banned same sex sexual relationship and is often referred to as 'Anti sodomy Law'. This Section states "Whoever voluntarily has carnal intercourse against the order of nature with any man, woman or animal shall be punished with imprisonment for life, or with imprisonment of either description for a term which may extend to ten years, and shall also be liable to fine". The ambit of section 377, extends to any sexual union involving penile insertion. Thus, even consensual sexual acts such as fellatio and anal penetration may be punishable under this law.

Transgender community has a great history of movement for uplifting their position in society which is continuing till date. Mention may be made of the journey of the community like-

Table 1: Chronological History of Section 377 in India

Year	Event
1860	Implementation Section 377 of the IPC by the British administration
1947	Independence of India, Section 377 continued to be a law in the country
2009	Decriminalization of Section 377 in India by Delhi High Court (if people participating in the sexual act were adults and had consent)
2013	OVERTURNING OF THE DECISION OF THE HIGH COURT BY THE SUPREME COURT
2014	SUPREME COURT'S PATH-BREAKING NATIONAL LEGAL SERVICES AUTHORITY (NALSA) VS. UNION OF INDIA AND OTHERS JUDGEMENTS CONCERNING THE IDENTITY OF TRANSGENDER IN INDIA
2014	PROPOSED FOR THE RIGHTS OF TRANSGENDER PERSONS BILL
2015	PASSED BY RAJYA SABHA
2016	PETITION SUBMITTED BY THE NAZ FOUNDATION TO THE SUPREME COURT AGAINST THE 2013 DECISION
2016	INTRODUCTION OF TRANSGENDER PERSON BILL IN THE LOK SABHA
2018	ON 6TH SEPTEMBER 2018 LEGALIZED THE SECTION 377 OF IPC

Though India achieved Independence on 1947 from British rule but transgender communities are still under such draconian laws. However, in 2018 the Supreme Court of India has decriminalized those section of 377 which criminalize homosexuality. But the implementation of different laws of the last 100 years still has its impact in the minds of people. People do not consider transgender as part of the society till now whole heartedly.

Theoretically India follows the policy of "live and let live". But in practical field it is vague for the transgender community. This community have to struggle in every aspect starting from identity issue to their day-to-day life. Transgender has faced discrimination at home, socializing agencies like school, colleges, religion, peer group, culture etc. are also discriminatory towards transgender community. Health issues, problems in employment are other challenges that transgender face more than the ordinary citizen.

Transgender Identity, NRC and CAA debate in Assam:

In Assam the community is facing lots of identity issues. Though reference about transgenders exist in Assam since ancient time but their open presence in the state is a new concept for its citizen. In 2019 NRC issue was in the limelight in Assam. The NRC issue also affected the transgender community.

So, the identity crisis of transgender community in the prevailing situation of Assam can be discussed as below-

- ❖ NRC and transgender community: The National Register of Citizen (NRC) is a registry maintained by the Government of India containing names and certain relevant information for the identification of genuine Indian citizen in the state of Assam. The problems of transgender population have started with the updating of document regarding NRC. The final document that was published on 31st August, 2019 had excluded most of the transgender community in Assam. In an interview with "Wire" Bidhan Baruah said in detail about all the reasons and issues of transgender community. According to her the main reason behind exclusion of transgender community are-
 - Unable to procure proper documentation
 - Most of the transgenders are disowned by their family
 - Most of them are included in the gender list that they no longer identify themselves with.
 - It is extremely difficult to establish link with the families of

- transgender and provide proof that they belong to families that have been living in Assam before 25th March 1971.
- They use another name after inclusion in the hijra community or after transformation as transwomen/transman. And this transition is not documented or even if documented it was not reflected in the legacy data.

According to the chief of All Assam Transgender Association the state's transgender population is near to 200,000, where around 2000 transgender excluded from the states' 33 districts and the included people are mostly mentioned as male. Swati Bidhan Baruah has filed an Intervention Application (IA) in 2018 at the Apex Court to highlight the issues affecting the transgender community in the State in the context of NRC. She had also filed a petition in the Supreme Court of India seeking its direction over the issue of excluded transgender member from NRC. The 2014 NALSA judgement declared transgender people to be the third gender. After that many transgender people changed their name and gender suited to their identity. But the legacy document under NRC do not reflect their changed identity. And this created problem in their identity status in Assam. So, their only hope is the Supreme Court decision for them, which is still pending.

CAA movement in Assam and the identity crisis of the transgender community:

Constitutional Amendment Bill of 2019 in India had created lot of disruptive situations in the country. The Act led to lots of protest in the country and with much higher intensity in Assam. It is an Act that was passed in the parliament on 11th December 2019. It amended the 1955 Citizenship Act thereby allowing Indian citizenship for Hindu, Sikh, Buddhist, Jain, Parsi and Christian religious minorities who fled from the neighboring Muslim majority countries of Pakistan, Bangladesh and Afghanistan before December 2014 due to "religious persecution". However, the Act excludes Muslims. The Act also relaxed residence requirement for the naturalization of these migrants from eleven years to five. The Act was criticized on various ground like it was discriminatory against the Muslim and violate the fundamental features of Indian constitution like sovereignty, equality etc. The protest has taken a very violent turn in the Northeastern state specifically in Assam. Assam is already fighting for its illegal migrant issue since the time of Assam Movement. According to protesters, this Act will threaten the indigenous culture, language and tradition of the original inhabitant of

Assam. It will also put pressure on the economic and employment sector. The transgender population of Assam also felt unsafe under this Act and took part in the protest nationwide. While taking part in the protests various transgender activists expressed their grievances against the government. Bittu, a professor at Asoka university who took part in the protest said that "almost 2000 transgenders were excluded from the National Register of Citizen during the exercise in Assam. We understand what discrimination is. The CAA, NRC are discriminatory in nature and we oppose them." Samiran Kabir, a fashion designer said that "the NRC-CAA-Trans act combination is suicidal for the trans community. We already know that trans law that has been passed, one has to prove one's trans-ness by undergoing a medical check. With the NRC now it will be a double thing. You have to fight for your background, your documents where are you coming from. One is already fighting with one's gender and identity and upon which you are fighting to prove that you are a citizen of this country." Here the transgender community claim that CAA is not sympathetic towards sexual minority, gender minority. In Assam most of the hijras are from Muslim background. Since the Act exclude Muslims as a result, they are all the more afraid of being thrown out from the country. Raficul, a muslim queer worker in Assam while stating his personal experience said that "through CAA, we will be filtered out being a Muslim trans person and through NRC we would be shunned for being a member of the LGBTQ community who is actually unable to produce the legal documents".

Transgender identity crisis starts from family to government. And the new citizenship rules implemented by the government doubled their burden.

Problems of Transgenders in Assam:

- ❖ There are lot of differences of opinion and status among the whole community i.e LGBTQA+. In Assam we have mostly seen the hijras and transwomen from this community. But they have lots of differences starting from their physical appearance to their status, acceptance, opinion in society. There are two main organization from Assam who fought for the rights of transgender in Assam viz."Xukia" and "All Assam Transgender Association". But we have never seen these two organizations work unitedly in a single movement. There are lots of differences of opinion amongst them. So, it is very necessary for them to organize unitedly in order to

strengthen their movement in Assam.

- ❖ Lack of education is the main problem for most of the hijra community. The hijra community is not aware of their rights. In the present time, Government of India introduced a number of welfare policies and schemes such ascensus, documentation, issuing of the citizenship ID Cards, issuing passports, socio-economic development and constitutional safeguards for the transgender people. But many people of hijra community is not aware of these rights. In case of Assam, we have seen most of the hijras are uneducated and most of them are school dropout. But there are some transwomen who are well educated and fight for their right now. Education is the main tool through which an individual can develop themselves properly.
- ❖ The economic condition of hijra community is not so strong in Assam. Main source of livelihood for them are badhai, begging and prostitution. But in Assam they don't get so much option for badhai and prostitution. Thus, begging becomes the only option of livelihood for the hijra in Assam. However, the picture is quite different for the transwomen in Assam.
- ❖ Transgender community specially the hijras in Assam are afraid of the police as most of the time police play a very negative role for the community. In Assam the hijras are harassed by police in their day-to-day life. In an interview with the hijras of maligaon gharana one hijra named Bina informs that police have made some false cases against hijras and demand them money in every week. If they refuse to pay the money then they are harassed by the police without any reason(interview with a Hijra called Bina from Maligaon on 22nd July, 2017) According to a study by the National Institute of Epidemiology conducted with 60,000 transgenders across 17 states of India,it has been found that the greatest perpetrators of violence against transgender people are the Police and law-enforcement officials.
- ❖ Media plays a very important role in the changing mindset of people. But question arises as to how the media portray transgender community in front of the public. It is seen that in many cases role of media is not so positive and favourable towards the transgender community. Newspapers and other print media rarely focus the issues of transgender. Visual media is the strong force through which people can experience and can connect with transgender.

Here role of television, movies, news channels are very important. Now a days media is becoming sensitive towards transgender community comparing to the earlier times. But positive representation of transgender is very rare and limited. There are lots of T.V shows where we can find that some categories of transgender community are represented as center of jokes. Man dressed up as woman, woman depicted as man are often portrayed for public amusement. There are some comedy shows where men dress up as women and change their voices to make the audience laugh. The same thing happens in cinemas also. Transgender are often portrayed as either villain or comic character in Indian cinema. But recently in Assam a film titled, "Fireflies-Junaki porua" (2019) directed by Prakash Deka highlighted the struggle of a village-based transwomen and her journey of a transwomen to hijra. This film has got lots of positive feedback from the society and lead actor Benjamin Daimary who portray the role of transwomen has won the jury special mention for best actor in 67th National Film Award. Moreover, even in Bollywood recent films like Chandigarh Kare Ashique, Badhaai Do have shown serious struggles of these people in the society and also with a strong message that society should accept them as normal since they are not different from other two sex- male and female in any way.

Conclusion :

Transgender people have a long history of movement for their rights in India. But as a consequence, they are not getting much achievement in Indian perspective as well in Assam. The major achievement that they have got are like the recognition as third gender in 2014, the Supreme Court decision of decriminalizing homosexuality in 2018 and the Transgender Person Protection of Rights Bill, 2019. Practically in India they got these 3 achievements after years of struggle. But they are not satisfied with these achievements because they think that these achievements do not give them proper identification nor allow them to live with full freedom. "Transgender Person Protection of Rights Bill 2019" is supposed to be the greatest achievement for transgender community in India as well as in Assam. But this Act is highly criticized by the member of transgender community due to its unequal treatment to the community in the eyes of law. Bidhan Baruah from Assam has taken very active step against this Act and filed a petition to challenge the constitutionality of this Act.

In 2020 the Assam government has set up a Transgender Welfare Board which is very great achievement for the transgender community in Assam. All the members of transgender community is very much hopeful that the present government would take some positive step for the upliftment of their status in society and would give them all the rights as equal human being.

"Tritiyo Nivas-A ray of hope" is another great achievement for the transgender community. It is a Shelter Home cum Skill Development Centre located at Hatigaon area of Guwahati city. It is a joint initiative of "North East Voluntary Association of Rural Development" and the "All Assam Transgender Association" under the supervision of "Social Welfare Department". It provides free food and shelter with skill training.

In Assam, the concept of transgender has become more popular now a days in comparison to last few years. It is due to the organizational strength of some educated personalities from the community and the Supreme Court decision about section 377 have also created awareness about transgender population among the masses. But it will take time to accept them as part of the society as normal as other two gender.

Bibliography:

Books:

- Currah, P., Juang, R., & Minter, S. *Transgender Rights*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 2006. Print
- Gayle, G. *Assuming A Body: Transgender and Rhetorics of Materiality*. New York: Columbia University Press, 2010. Print
- Genny, B. & Susan, R. *The lives of Transgender people*. New York: Columbia University Press, 2011. Print
- Mitchel, F. *History of Sexuality, an Introduction-Vol-1*. Translated by Robert Hurley, New York: Pantheon Books, 1976. Print
- Philomena, E., David, G.T., Audrey, K. *A Comparison to Gender Studies*. New Jersey: Blackwell Publishing, 2005. Print
- Rajesh, T. *The Third Sex and Human rights*. New Delhi: Gyan Publishing House, 2016. Print
- Serena, N. *Neither Man nor Women The hijras of India*. Canada: Wadsworth Publishing Company, 1999. Print
- Sharma, S.K. *Hijras: The labelled deviant*. New Delhi: Gyan Publication House, 2009. Print
- Suzanne, K.J. & Kenna, MC. *Gender an Ethnomethodological Approach*. Itercience publication, 1978. Print
- Wilhelm, A.D. *Tritiya-Prakriti: People of the Third Sex*. Philadelphia: Xlibris Corporation, 2003. Print

Articles:

- Arrials. R. Elvia. "Gender Inequality: Lesbians, Gays and Feminist Legal Theory". *Berkeley journal of gender, law & justice*. Vol 9. issue 1. September 2013.
- Chettiar, A. "Problem faced by hijras (male to female transgender) in Mumbai with reference to their health and harassment by police". *International Journal of Social Science and Humanities*. VOL 5. No 9. September 2015.
- Corbin, J. & Morse, J.M. "The unstructured interactive interview: issues of reciprocity and risk when dealing with sensitive topics". *Qualitative Inquiry*, 9. 2003.
- Elmir, R., Schmied, V., Jackson, D. & Wilkes, L. "Interviewing people about potentially sensitive topics". *Nurse Researcher*, 19(1), 2011. PP.12-16.
- Dasgupta, R.K. "Articulating dissident citizenship,belonging and queerness on cyberspaces". *South Asian Review*. Vol 35. No 3. 2014.
- Kakati, P.B. "Negotiating with the State: Public-Private and Assimilationism in India's LGBT Movement". *Journal of Political Science*. Gauhati University. October, 2012. Print.
- Lal, Vinay. Not This, Not That: The Hijras of India and the Cultural Politics of Sexuality, Social Text, No. 61, Out Front: Lesbians, Gays, and the Struggle for Workplace Rights. Winter, 1999.
- Narain, S. "Being a Eunuch", New Delhi: *Frontline*. 14 October 2003 Issue.2003.
- Parker, R.& Aggleton, P. "Culture, Society and Sexuality: A reader", *Routledge*. 1999. Print.
- Raymer. J. "The Third Sex, When a baby boy is not a boy, nor a girl". *Life Magazine*. 1998. Print.
- Rohi, A. "Decriminalizing homosexuality: Looking through the eyes of Indian society", article from *JSTOR*
- S. Ashton. "Researcher or Nurse? Difficulties on undertaking semi structured interviews on sensitive topics". *Nurse Researcher*, 22 (1), 2014. PP.27-31.

Newspaper and Internet Sources:

- *New Statesman*, Various Issues.
- *The Guardian*, Various Issues.
- *The Hindu*, Various Issues.
- *The Times of India*, Various Issues.
- *The wire*, October 8, 2019, Gaurav Das
- *The Swaddle*, 26th December,2019, by Rajiv Desai
- *Times of India* online, January 9,2020, 13:39 IST
- The quint.com, by Garvita Khybri, 10 January 2020, 8:31 AM IST
- The citizen is hopeful.com, by Jyoti Thakur,3 january,2020
- Timesofindia.com, April 18, 2016
- Sentinelassam.com,22nd March 2021,11.21 pm

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 525-530

A Pedagogical Approach to Teaching and Learning French in India

Dr. Pranjal Sharma Bashishtha

Department of Assamese

Gauhati University, Guwahati- 781 014

Abstract

French is highly gender-sensitive. Gender in this Romance language of the Indo-European family is quite complicated: all its nouns are gendered, and its adjectives and pronouns, and even the determiners agree to the genders of the associated nouns. This is not so in English, a proto-Indo-European language widely taught in Assam and in the other parts of India. This is an intricate aspect of French grammar that makes the learning of French difficult for students accustomed to the use of English in countries like India.

The present paper has diagnosed this problem in Assam, a north-eastern state of India. In Assam, Assamese and Hindi, two descendants of Sanskrit with affinities with the languages of the Indo-European family, are known. The paper has prescribed a few remedial pedagogical measures with the help of the basic knowledge of Assamese and Hindi that students of these areas generally have. It is expected that such measures would be immensely helpful in teaching French to students of such areas.

The paper is based on the present author's experience of learning French in Guwahati in 2016-17. The basic approach of the paper is inductive, and the methods followed are analytical and comparative.

Key words: Language, language family, grammar, pedagogy

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I ✪ 525

Introduction:

French is one of those Romance languages which originated from Latin in the mid-first Christian millennium (Voretzsch 25; also Janson 170). In contrast, English is Germanic: it has come down from Old English, which had originated from the Proto-Germanic language spoken in ancient Scandinavia (Barber 81).

Using the philological concept of "language family", it can be said that French is a Romance language of the Indo-European family, whereas English is a Germanic language of the Proto-Indo-European family.

Yet, English has a lot of Latin and French influences. Old English of the mid-first Christian millennium came under the influence of Latin, while the Latinized Old English transformed into (modern) English primarily due to the inculcation of many Norman-French words during the early centuries of the second Christian millennium.

English is, however, neither overtly Latinate nor blatantly Frenchified. Latin or French influences on English are detectable in the latter's vocabulary, but not very frequently in its grammar. Its fundamental grammar is still unmistakably Germanic.

The different origins of French and English have given rise to many similarities and dissimilarities in these languages. A student learning French in an environment dominated by English as the medium of instruction finds such dissimilarities seriously problematic.

The present paper attempts to mark out a few of such problems and propose a few remedial measures.

Objectives:

The present paper has the following objectives:

- i) To mark out the problems that Assamese/Hindi speaking students face while learning French grammar (articles, numbers, and genders in particular) in an Indian environment where English is the medium of instruction, and
- ii) To provide remedial measures which would help such students learn French grammar easily.

Methodology:

The basic approach of the paper is inductive, and the methods followed are analytical and comparative.

Discussion:

A. Anglicisation Problem Relating to French Articles:

French is often anglicised by students in an environment dominated by English. For example,

English	Incorrect French	Correct French
I am a student.	Je suis un étudiant.	Je suis étudiant.

The first person personal pronoun in English takes the indefinite article 'a/an' with the subject-complement. Therefore, a student who knows English puts an 'a' before the subject-complement 'student', thus constructing the noun phrase 'a student' in the sentence 'I am a student'.

The same does not always happen in French. For example, the exact French equivalent of 'I am a student' is 'Je suis étudiant', and not 'Je suis un étudiant'. The article 'un' is not required here. However, being under the influence of English, the student remains prone to put the article 'un' before 'étudiant'.

Yet, such a pronoun sometimes takes the indefinite article 'un/une' with the subject-complement. For example,

English	Incorrect French	Correct French
I am a boy.	Je suis garçon.	Je suis un garçon.

If the student assumes from the sentence 'Je suis étudiant' that the article is not required in all such sentences, he will commit the mistake of omitting the 'un' from the proper French sentence 'Je suis un garçon'.

B. Anglicisation of French Numbers:

Let us look at the problem of Anglicisation in case of French numbers.

English	Incorrect French	Correct French
He is a boy. They are boys.	C'est un garçon. Ce sont garçons.	C'est un garçon. Ce sont des garçons.

In this case in English, nothing is required between the plural form of the verb ('are') and the same form of the subject-complement ('boys'). However, in the same case in French, the partitive article 'des' is required between the plural form of the verb ('sont') and the plural form of the subject-complement ('garçons').

C. Anglicisation of the French Genders:

Another striking dissimilarity between French and English lies in the genders. Being a Romance language, French is highly gender-sensitive by nature. Gender in this language is complicated: all its nouns are gendered, and its adjectives and pronouns, and even the determiners (including the articles), agree to the genders of the associated nouns.

It is interesting for a student familiar with English that there are

only two genders in French. All French nouns are either masculine or feminine. The common and neuter genders are there in English but strikingly absent in French.

The English word 'baby' is of the common gender. It can be applied to mean both male and female babies. Expressions like 'male baby', 'female baby', 'baby boy', and 'baby girl' are there in the language, but they are used only to precisely mark out the sex of a baby. 'Baby' takes the determiner 'a' (hence, 'a baby'), when not specifically mentioned. The English determiner 'a' is not gender-sensitive. It is gender-neutral.

The French equivalent of 'baby' is 'bébé'. 'Bébé' is of the masculine gender. It takes the determiner 'un' (masculine article), and not 'une' (feminine article). Yet, even when the baby is a girl, it is referred to as 'un bébé', and not as 'une bébé'.

Similarly, the English word 'book' is of the neuter gender. This means that a book has no sex: there is no 'male book' or 'female book'. In French, a 'livre' is of the masculine gender when it means a 'book'. It is of the feminine gender when it means the monetary unit, but this is out of our concern. A book is 'un livre' and not 'une livre'.

The genders of the pronouns and adjectives of French are complicated. 'They' in English is of the common gender, but in French, there are two words to mean 'they': 'ils' (when 'they' means men) and 'elles' (when 'they' mean women).

And when the subject is female, all otherwise male pronouns, adjectives, and determiners take the feminine gender (which is not always so in English). Let us take two examples.

Example 1:

English	French
John is a boy. He is a tall boy.	John est un garçon. C'est un
He is a student.	grand garçon. Il est un étudiant.

Example 2:

English	French
Mary is a girl. She is a tall girl.	Mary est une fille. C'est une grande
She is a student.	fille. Elle est une étudiante.

Here, when the word 'boy' has changed into 'girl' in the first English sentence, 'tall' in the second has not changed, for except a few

adjectives like 'handsome/beautiful', most of the adjectives of English are the same for both the sexes.

In contrast, when 'garçon' has changed into 'fille' in the first French sentence, both 'un' and 'grand' have changed into 'une' and 'grande' in the second, and 'ill' and 'étudiant' have changed into 'elle' and 'étudiante' in the third.

Such is the complexity of the French genders. It is this high gender sensitivity that has made the French language essentially phallocentric. The phallocentricity of the language caught the attention of French feminists in the 1970s. Écriture féminine ("women's writing"), a feminist theory, was their remedial proposition. In other words, the theory of Écriture féminine was postulated in France of the 1970s primarily in reaction to the gender-sensitive nature of the French language.

D. Remedial Measures:

India is a hub of languages, and therefore, most Indians are either bilingual or multilingual. Here we are concerned about Assamese and/or Hindi speaking students learning French with the help of English in English medium schools.

Assamese and Hindi have many similarities with French. They have descended from Sanskrit, which has affinities with French and the other languages of the Indo-European family. Therefore, the students under discussion can use their basic knowledge of Assamese and/or Hindi while learning French in the English medium schools.

Let us consider the similarities with two examples.

Example 1:

French	Assamese	Hindi
John est un garçon.	John ejan lora.	John ek ladka hain.
C'est un grand garçon.	Si ejan okha lora.	Wah ek lamba/ucha
Il est un étudiant.	Si ejan chhatra.	ladka hain. Wah ek chhaatra hain.

Example 2:

French	Assamese	Hindi
Mary est une fille.	Mary ejani sowali.	Mary ek ladki hain.
C'est une grande fille.	Taai ejani okha sowali.	Wah ek lambi/uchi
Elle est une étudiante.	Taai ejani chhatri.	ladki hain. Wah ek chhaatara hain.

The examples cited above show that, in French, when 'garçon' is replaced by 'fille' in French, 'un', 'il', and 'grand' are replaced by 'une', 'elle', and 'grande' respectively. But in Assamese, when 'lora' is replaced by 'sowali', 'ejan' and 'si' are replaced by 'ejani' and 'taai' but 'okha' remains changed. In Hindi, when 'ladka' is replaced by 'ladki', 'ek' and 'wah' remain unchanged, but 'lamba'/'ucha' is replaced by 'lambi'/'uchi'.

These suggest that the pronouns and the determiners of Assamese and the adjectives of Hindi are gender-sensitive. However, it must be noted here that this is not true in all cases. There are a few adjectives in Assamese which are gender-sensitive, i.e., they take the genders of the corresponding nouns, e.g., 'bhal purush' ('good male'), 'bhal mahila' ('good female'), but 'rupawan purush' ('handsome male'), 'rupawati mahila' ('beautiful female'). Similarly, 'sahansil lora' ('tolerant boy'), 'sahansila sowali' ('tolerant girl') can be cited as additional examples.

Conclusion:

The discussions made above makes it clear that students learning French through English face various problems while coming into touch with French grammatical categories such as articles, numbers and genders (especially with genders). The problem is, however, not without solution. Save a few notable exceptions, the pronouns and the determiners of Assamese in general and the adjectives of Hindi in general are gender-sensitive in the same way in which the French adjectives, pronouns and determiners are. Therefore, the French genders can be taught to the English medium school students through Assamese in areas of Assamese predominance and/or in Hindi in areas of Hindi predominance. Using the deductive method of study, finally it can be maintained that, in countries like India, French should not be taught through English. It should be taught through local languages or mother tongues, such as Assamese and Hindi, provided these languages have affinities with the languages of the Indo-European family.

References:

- Barber, Charles. *The English Language: A Historical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. Print.
Janson, Tore. *A Natural History of Latin*. Oxford: Oxford University Press, 2004. Print.
Voretzsch, Karl. *Introduction to the Study of Old French Literature*. Genève: Slatkine Reprints, 1976. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN : 2454-3837

pages : 531-546

Crop Insurance Schemes in the North-Western States of India

Harpreet Kaur

Assistant Professor in Economics,

Lovely Professional University, Phagwara, Punjab

Dr. Tirtha Saikia

Assistant Professor in Economics,

Lovely Professional University, Phagwara, Punjab

Abstract

India lives in villages, a land of farmers where the maximum proportion of rural population is dependent on agriculture and allied sector for their livelihood. Agriculture in India is vulnerable to risks and uncertainties. To provide relief to farmers from natural calamities, the government has evolved a few instruments, such as minimum support price, input Subsidy, crop insurance, and others. Crop insurance is an effective risk mitigation tool that is available to a wide variety of risks associated with agriculture, it can reduce agrarian crises. Since independence various crop insurance schemes have been introduced in the country. The main objective of this paper is to examine and analyze the performance of different crop insurance schemes in the north-western states of India in general and Pradhan Mantri FasalBimaYojana in particular. Pradhan Mantri FasalBima has been introduced in the country replacing the National Agriculture insurance scheme and modifying the national agriculture insurance scheme. Both primary and secondary data have been used in the study. The primary data is collected from the states of Haryana

and Rajasthan. All those farmers who avail of the seasonal crop loans by default are included under the scheme and other farmers can purchase the scheme voluntarily. The survey revealed that farmers are getting less indemnity from what they are actually entitled to. The exact way to measure the loss is not wholeheartedly implemented which defeats the purpose of these schemes. Most of the farmers are dissatisfied with insurance schemes. The benefits given under the scheme should be properly disbursed and actual indemnity should be given to claimant farmers.

Key words: crops, farmer, food and agriculture

Introduction

Agriculture production is a biological process that is highly sensitive to changes in weather. The weather variables such as temperature, rainfall, wind, humidity, etc. influenced agricultural production. All results in complete or partial failure of crops and hence reduced the farmer's income. Nowadays; variations in weather becomes a regular phenomenon that is why the crop yield is not stable. Apart from this, the sword of uncertain agricultural prices always hangs on farmers' fate. As a consequence, the income of the farmers fluctuates violently from year to year (Toms and Chandy, 1999).Crop insurance can be helpful to reduce the risk involved in agriculture.

The idea of crop insurance emerged in India during the twentieth century. Yet it could not be operated in a big way till recent years. J.S. Chakravarti proposed a rain insurance scheme initially for the Mysore State and then for the whole of India with a view to ensuring the crops from drought.A similar attempt was followed by other states like Madras, Dewas, Baroda,etc to introduce crop insurance (Vercammen and Kooten, 1994).

Crop insurance received more attention in India after independence. The subject was discussed in 1947 by Minister of Food and Agriculture, Dr. Rajendra Prasad who gave an assurance that the government would examine the possibility of crop and cattle insurance. In 1965, the Model Scheme of crop insurance and crop insurance billwas introduced in order to enable the States to introduce crop and cattle insurance schemes. None of the states was ready to implement these schemes as the financial statement was not settled. In 1970, Model Schemeanddraft Bill was prepared and referred to an Expert Committee which was headed by Dr. DharmNarain. By obtaining the conditions prevailing in the country the

committee concluded that it was not possible to introduce the crop insurance schemes in the country (Sinha, 2004).

The first crop insurance scheme was introduced in 1972, for H4 cotton and later on, this scheme was extended to other crops. As this scheme was based on an individual approach, therefore, indemnity was paid to each individual by ascertaining the crop output of each individual separately. It was economically costly to ascertain the crop output of each individual and paid indemnity to each individual separately then, Prof. Dandekar suggested a ‘homogeneous area’ approach for crop insurance. The Pilot Crop Insurance scheme which was based on an area approach was prepared by the General Insurance Corporation of India (GIC) in 1979. The participation of farmers under the scheme was voluntary. The scheme covered cereals, millets, oilseeds, potatoes, gram, cotton, and barley. The premium rate charged under the scheme was ranged from 5 percent to 10 percent of the sum insured. The scheme covered 6,27,000 farmers (Agriculture Insurance Company of India Limited, 2015). To increase the participation of the farmers the comprehensive crop insurance scheme (CCIS) was introduced in the country in 1985-86. The coverage of this scheme was credit-linked i.e., the farmer who took loans for the specified crops was eligible for coverage under insurance. The scheme was continued till 1999 and implemented in 16 States and 2 Union Territories (UTs). There were 76.3 million farmers covered under the scheme and the number of claims paid was Rs. 23.19 billion (Mukherjee and Pal 2017). Then national agriculture insurance scheme (NAIS) was introduced in the country in 1999-00. Under the scheme, a 10 percent subsidy on the premium rate was given to the small and marginal farmers (Singh, 2016). The weather-based crop insurance scheme (WBCIS) was implemented in the country to cover the risk related to weather such as excess or deficit rainfall. The modified national agriculture insurance scheme (MNAIS) was introduced in 2010 and NAIS was withdrawn from those areas where it was implemented. Private insurance companies have also been involved in the implementation of crop insurance schemes (Nair, 2010).

In the Kharif season 2016, Pradhan Mantri FasalBima Yojana (PMFBY) has been implemented in our country by replacing the national agriculture insurance scheme and modifying the national agriculture insurance scheme. The analysis is related to PMFBY based on information contained in IRDAI’s annual report pertaining to gross premium i.e. premium collected by insurance companies, claims

reported and the claims that have been made by farmers, which may or may not have been paid. During 2016-17 and 2017-18, premiums collected by insurance companies have gone up by 350 percent and claims remain unpaid to farmers. Till October 10, 2019, total claims worth Rs 2,800 crore remained unpaid for the seasons i.e. 2016-17 and 2017-18 (The Wire, 2019). The major schemes implemented in northwest states of India are NAIS, WBCIS, MNAIS, PMFBY, and restructured weather-based crop insurance schemes with this background our paper focuses to examine and analyse the performance of these crop insurance schemes in north-western states of India.

Objective

The main objectives of this paper are following

1. To examine and analyze the performance of different crop insurance schemes in the north-western states of India.
2. To examine the performance of Pradhan Mantri FasalBimaYojana in Haryana and Rajasthan.

Methodology

Primary as well as secondary data have been used. The primary data is collected from the rural areas of Haryana and Rajasthan. The secondary data are taken from the reports of the agriculture insurance company of India limited, annual reports of the ministry of agriculture, and farmers' welfare. The paper is divided into two sections, the first section deals with the performance of different crop insurance schemes in north-western states of India and the second section with the performance of PMFBY in Haryana and Rajasthan which is based on primary data.

Research Questions

The paper is based on research questions that when Haryana, Gujarat, Himachal Pradesh, and Rajasthan are lying in one zone. Productivity-wise Rajasthan is having 20th rank among states and per capita income-wise 23rd rank, on the other hand, Haryana is having 5th and 6th rank respectively then why the better implementation of the insurance schemes can be seen in Rajasthan, why the number of farmers who have insured their crops is more in Rajasthan as compared to other north-western states.

Section I

National Agriculture Insurance Scheme

National agriculture insurance scheme was introduced in the country in 1999-2000 to provide protection to the farmers in the event

of failure of crops as a result of natural calamities such as flood, drought, and pests diseases. This scheme was available to all farmers i.e. borrower and non-borrower irrespective of their size of holding and the scheme was compulsory for the borrower farmers and voluntary for non-borrower farmers. The premium rate charged under the scheme was 1.5 percent for the food crops, 3.5 percent for the oilseeds. Earlier this scheme was implemented by GIC, since 2003, the agriculture insurance company of India has been acting as implementing agency (Singh, 2016).

The performance of the national agriculture insurance scheme has been shown in table 2. The table reveals that the highest percentage of farmers who have insured their crops belonged to Gujarat i.e. 49.11 percent followed by Rajasthan (47.73 percent), Haryana (2.02 percent), and Himachal Pradesh (1.15 percent). Among the north-western states, the highest percentage of area insured can be seen in Gujarat i.e., 52.04 percent, and the lowest in Himachal Pradesh. The highest percentage of claims have been paid to Gujarat i.e., 75.82 percent followed by Rajasthan, Haryana, and Himachal Pradesh i.e., 23.63 percent, 0.39 percent, and 0.16 percent respectively. The highest number of farmers benefitted belonged to Gujarat i.e., 50.70 percent followed by Rajasthan (47.14 percent), Haryana (1.17 percent), and Himachal Pradesh (0.98 percent).

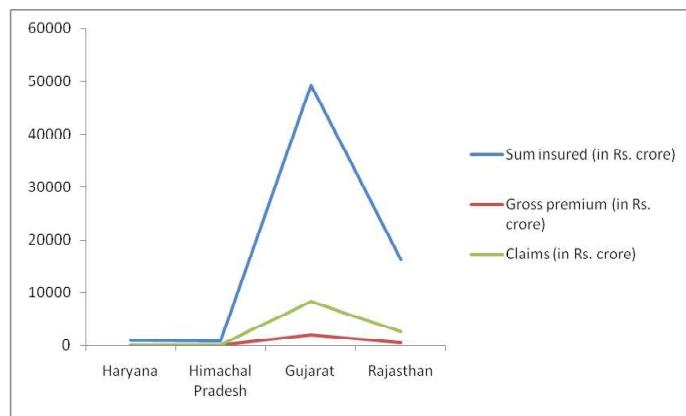
Table 2: Performance of National Agriculture Insurance Scheme from 1999-00 to 2015-16

Particular	Haryana	Himachal Pradesh	Gujarat	Rajasthan	Total
Number of farmers insured	635778 (2.02)	362700 (1.15)	15494171 (49.11)	15058674 (47.73)	31551323 (100)
Area insured (in Hectares)	769038.32 (1.14)	284370.70 (0.42)	351906.2463 (52.04)	31379980.35 (46.40)	67624014 (100)
Sum insured (in Rs. crore)	834.961 (1.24)	740.5475 (1.10)	49304.664 (73.50)	16203.09 (24.15)	67083.2625 (100)
Gross premium (in Rs. crore)	24.1398 (0.96)	15.8993 (0.63)	2026.718 (80.29)	457.5435 (18.13)	2524.3006 (100)
Claims (in Rs. crore)	43.3639 (0.39)	18.2878 (0.16)	8411.8584 (75.82)	2621.6599 (23.63)	11095.17 (100)
No. of farmers Benefitted	129424 (1.17)	108562 (0.98)	5593245 (50.70)	5200566 (47.14)	11031797 (100)

Source: Agriculture Statistics At A Glance 2018

Note: Percentages are in Parenthesis

Figure 1: sum assured, gross premium, claims of National Agriculture Insurance Scheme from 1999-00 to 2015-16

Weather Based Crop Insurance Scheme

The weather-based crop insurance scheme was implemented in the country to cover the risk related to weather such as excess or deficient rainfall. The premium rate charged under the scheme was 8 percent for the rabi crops, 10 percent for the Kharif season crops, and 12 percent for the horticultural and commercial crops. The agriculture insurance company of India and private companies were appointed as the implementing agencies to deal with this scheme (Nair, 2010).

The performance of the weather-based crop insurance scheme has been shown in table 3. There was a total of 45373365 farmers who have insured their crops under the scheme, out of these; the highest percentage i.e., 97.25 percent can be seen in Rajasthan and the lowest in Haryana i.e., 0.79 percent. The highest percentage of area insured can be seen in the Rajasthan i.e., 91.15 percent followed by Himachal Pradesh (7.25 percent), Haryana (0.95 percent), and Gujarat (0.65 percent). The total amount of sum insured was Rs. 51714.4361 crores, out of this the highest percentage of the sum insured can be seen in Rajasthan i.e., 93.14, and the lowest in Gujarat. The highest percentage of gross premium is paid by Rajasthani i.e., 93.29 percent followed by Haryana (3.28 percent), Himachal Pradesh (2.99 percent), and Gujarat (0.44 percent). The highest percentage of claims has been paid to the Rajasthan i.e. 96.04 percent followed by Himachal Pradesh (2.23

percent), Haryana (1.52 percent), and Gujarat (0.21 percent). The highest percentage of farmers who benefitted belonged to Rajasthani.e. 97.75 percent followed by Haryana, Himachal Pradesh, and Gujarat i.e. 0.85 percent, 0.83 percent, and 0.58 percent respectively.

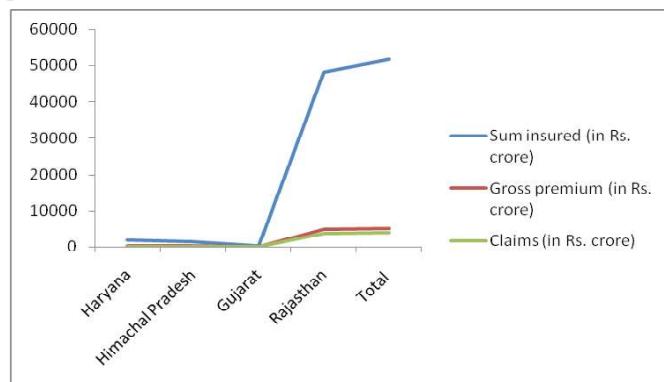
Table 3: Performance of Weather Based Crop Insurance Scheme from 2007-08 to 2015-16

Particular	Haryana	Himachal Pradesh	Gujarat	Rajasthan	Total
Number of farmers insured	359388 (0.79)	390609 (0.86)	497661 (1.10)	44125707 (97.25)	45373365 (100)
Area insured (in Hectares)	602022.74 (0.95)	4618667.49 (7.25)	413126.40 (0.65)	58032258.65 (91.15)	63666075.28 (100)
Sum insured (in Rs. crore)	1902.62 (3.68)	1419.5695 (2.75)	223.9475 (0.43)	48168.2991 (93.14)	51714.4361 (100)
Gross premium (in Rs. crore)	167.6849 (3.28)	152.8732 (2.99)	22.3948 (0.44)	4770.3357 (93.29)	5113.2886 (100)
Claims (in Rs. crore)	62.0842 (1.52)	90.9627 (2.23)	8.5735 (0.21)	3924.47 (96.04)	4086.0904 (100)
No. of farmers Benefitted	250497 (0.85)	246360 (0.83)	170576 (0.58)	28941314 (97.75)	29608747 (100)

Source: Agriculture Statistics At A Glance 2018

Note: Percentages are in Parenthesis

Figure 1I: Sum assured, gross premium, claims of Weather Based Crop Insurance Scheme from 2007-08 to 2015-16

Modified National Agriculture Insurance Scheme

The modified national agriculture insurance scheme was introduced in 2010 by replacing the national agriculture insurance scheme but at the request of some states, this scheme was continued in some states till 2015-16. Under this scheme, the insurance unit was reduced from the block level to the village level. The agriculture insurance company of India and private companies were appointed as the implementing agencies to deal with this scheme (Sinha, 2004).

The performance of the modified national agriculture insurance scheme has been shown in table 4. The table reveals that the highest percentage of farmers who have insured their crops under the scheme belonged to Rajasthan followed by Haryana and Gujarat i.e., 97.83 percent, 2.04 percent, and 0.13 percent respectively. This scheme has not been implemented in Himachal Pradesh. The highest percentage of area insured can be seen in Rajasthan i.e. 96.84 percent and the lowest in Gujarat. The highest percentage of the sum insured can be seen in Rajasthan followed by Haryana and Gujarat i.e., 85.18 percent, 14.80 percent, and 0.02 percent respectively. The highest percentage of claims has been paid to Rajasthan i.e., 96.34 percent followed by Haryana (3.66 percent) whereas, no number of claims have been paid to Gujarat and hence none of the farmers is benefitted from Gujarat, on the other hand, 99.02 percent farmers of Rajasthan are benefitted under the scheme.

Table 4: Performance of Modified National Agriculture Insurance Scheme from 2010-11 to 2015-16

Particular	Haryana	Gujarat	Rajasthan	Total
Number of farmers insured	262687 (2.04)	17084 (0.13)	12620454 (97.83)	12900225 (100)
Area insured (in Hectares)	446689.58 (3.15)	590.66 (0.004)	13719000.70 (96.84)	14166280.94 (100)
Sum insured (in Rs. crore)	1847.6936 (14.80)	2.6122 (0.02)	10634.2805 (85.18)	12484.5863 (100)
Gross premium (in Rs. crore)	61.9278 (5.04)	0.2823 (0.02)	1166.3385 (94.94)	1228.5486 (100)
Claims (in Rs. crore)	50.2104 (3.66)	0.00 (0.00)	1322.3121 (96.34)	1372.5225 (100)
No. of farmers Benefitted	46374 (0.98)	0 (0.00)	4666254 (99.02)	4712628 (100)

Source: Agriculture Statistics At A Glance 2018.

Note: Percentages are in Parenthesis

Pradhan Mantri FasalBima Yojana and Restructured Weather Based Crop Insurance Scheme

During the Kharif season 2016, the Pradhan Mantri FasalBima Yojana has been implemented in the country by replacing the MNAIS and Restructured Weather Based Crop Insurance Scheme by replacing the weather-based crop insurance scheme. Under these schemes, the premium rate is reduced to 2 percent for the Kharif season crops, 1.5 percent for the rabi season crops, and 5 percent for the commercial crops. This insurance scheme covers mainly yield losses due to unpreventable risk, post-harvest losses, and localized calamities. Both agriculture insurance companies of India and private companies are working as implementing agencies (Kumar and Ghosh, 2018).

The performance of Pradhan Mantri FasalBima Yojana and restructured weather-based crop insurance scheme has been shown in table 5. The table reveals that the highest percentage of farmers who have insured their crops belonged to Rajasthan i.e., 71.18 percent reason being insurance scheme has been linked to credit, and farmers who have taken loans are more in Rajasthan as compared to other north-western states. The highest percentage of area insured can be seen in Rajasthan followed by Gujarat, Haryana, and Himachal Pradesh i.e., 66.98 percent, 18.67 percent, 13.57 percent, and 0.78 percent respectively. The highest percentage of gross premium has been paid by Rajasthan and the lowest by Himachal Pradesh. The percentage of claims paid to Rajasthan is 65.53 percent whereas only 1.23 percent of claims to Himachal Pradesh.

Table 5 Performance of Pradhan Mantri FasalBima Yojana and Restructured Weather Based Crop Insurance Scheme

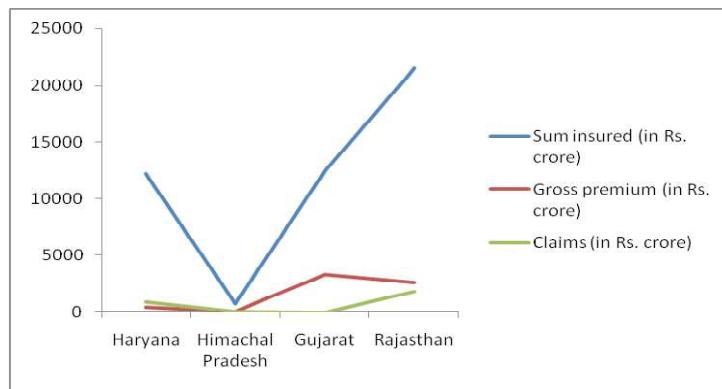
Particulars	Haryana	H. Pradesh	Gujarat	Rajasthan	Total
Number of farmers insured	13540 (11.15)	3820 (3.15)	17620 (14.52)	86410 (71.18)	121390 (100)
Area insured	1932 (13.57)	111 (0.78)	2658 (18.67)	9534 (66.98)	14235 (100)
Sum insured (in Rs. crore)	12249 (26.09)	771 (1.64)	12433 (26.48)	21500 (45.79)	46953 (100)
Gross premium (in Rs. crore)	452 (7.10)	78 (1.23)	3261 (51.25)	2572 (40.42)	6363 (100)
Claims (in Rs. crore)	870 (32.19)	51 (1.89)	10.53 (0.39)	1771 (65.53)	2702.53 (100)
No. of farmers Benefitted	3140 (9.50)	1180 (3.57)	4190 (12.68)	24540 (74.25)	33050 (100)

Source: Annual Report of Department of Agriculture, Cooperation and Farmer's

Welfare 2018-19

Note: Percentages are in Parenthesis

Figure 1V: Sum assured, gross premium, claims of Pradhan Mantri FasalBima Yojana and Restructured Weather Based Crop Insurance Scheme

This paper is based on a research question that among all north-western states Rajasthan lags behind in per capita income and productivity-wise in spite of that the farmers who have insured their crops are more in Rajasthan as compared to that of other states reason being crop insurance schemes are credit-linked i.e., when the farmers taken loans from banks then their crop is automatically insured. The number of farmers who have taken loans is more in Rajasthan as compared to other north-western states.

Section II

Pradhan Mantri FasalBima Yojana (PMFBY)

This section deals with the performance of Pradhan Mantri FasalBima Yojana in Haryana and Rajasthan. During the Kharif season 2016, the Pradhan Mantri FasalBima Yojana has been implemented in the country by replacing the MNAIS. This insurance scheme covers mainly yield losses due to unpreventable risk, post-harvest losses, and localized calamities (Agriculture Insurance Company of India limited 2018-19). It is based on primary data which is collected from the rural areas of Haryana and Rajasthan. The two districts from each state have been selected on the basis of the first implementation of NAIS. The primary data has been collected from 400 farmers who insured their crops out of that, 200 farmers are taken from Haryana and 200 from Rajasthan. In order to get insured their crops, farmers have to pay the premium i.e., 2 percent of

the sum insured for the Kharif crops, 1.5 percent of the sum insured for rabi crops. The sum insured is the maximum amount that is paid to farmers in case of crop failure,i.e., if 100 percent crop is damaged due to natural calamities then Rs. 25000 per acre is paid to the farmer as indemnity for wheat and Rs. 27000 per acre for paddy.

The socio-economic profile of sampled farmers has been shown in table 6. Out of 400 sampled farmers, 377 are males and 23 females. The table reveals that there are 95 percent males and just 5 percent females in Haryana, 93.5 percent males, and 6.5 percent females in Rajasthan. There are 8 percent farmers who are illiterate, 29 percent studied up to matriculation, and only 5 percent graduates in Haryana. In Rajasthan 8.5 percent of farmers are illiterate, 33.5 percent studied up to matriculation, 15 percent graduate, and only 2 percent farmers are educated above graduation. In Haryana, 44 percent of farmers are marginal, 23.5 percent small farmers, and only 9.5 percent farmers are large. In Rajasthan, percentages of marginal, small, semi-medium, and large farmers are 10 percent, 31.5 percent, 25.5 percent, and 19.5 percent respectively.

Table 6: Socio-Economic Profile of Sampled Farmers of rural areas of Haryana and Rajasthan

Socio-Economic characteristics	Classification	Haryana	Rajasthan
Gender	Male Female	190(95) 10(5)	187(93.5) 13(6.5)
Education	Illiterate	16(8)	17(8.5)
	Primary	4(2)	7(3.5)
	Middle	20(10)	26(13)
	Matric	58(29)	67(33.5)
	Senior Secondary	42(21)	49(24.5)
	Graduate	10(5)	30(15)
	Above	NA	4(2)
Category of farmers	Marginal Farmers	88(44)	20(10)
	Small Farmers	47(23.5)	63(31.5)
	Semi- Medium Farmers	26(13)	51(25.5)
	Medium Farmers	20(10)	27(13.5)
	Large Farmers	19(9.5)	39(19.5)

Source: Primary Survey 2019-2020

Note: Percentages are in Parenthesis

The loss of crops of the sampled farmers in rural areas of Haryana and Rajasthan has been shown in the table 7. The table reveals that out of

400 sampled farmers, the 388 farmers have suffered crop loss. In Haryana 96 percent farmers and in Rajasthan 98 percent farmers replied that their crops are damaged.

Table 7: Sampled Farmers who suffered from crop Loss in Rural areas of Haryana and Rajasthan

States	Yes	No	Total
Haryana	192 (96)	8 (4)	200 (100)
Rajasthan	196 (98)	4 (2)	200 (100)
Total	388 (97)	12 (3)	400 (100)

Source: Primary Survey 2019-2020

Note: Percentages are in Parenthesis

The percentage loss of crops in Haryana and Rajasthan has been shown in table 8. The table reveals that the maximum crop loss can be seen in 41-60 percent where 49.47 percent farmers of Haryana and 42.34 percent farmers of Rajasthan suffered from crop failure followed by 61-80 where 30.61 percent farmers of Rajasthan and 27.60 percent farmers of Haryana suffered from crop loss. The major crop failure can be seen in a range of 41-80 percent, as about 74 percent of farmers of both states come under this range. The minimum percentage of farmers can be seen in 81-100 percent where only 3.24 percent farmers of Haryana suffered from crop loss whereas, this percentage is more in Rajasthan i.e., 11.22 percent.

Table 8: Percentage loss of crops of Sampled Farmers in Rural areas of Haryana and Rajasthan

Loss of crop	Haryana	Rajasthan	Total
Up to 20	13 (6.77)	6 (3.06)	19 (4.89)
21-40	24 (12.5)	25 (12.75)	49 (12.62)
41-60	95 (49.47)	83 (42.34)	178 (45.87)
61-80	53 (27.60)	60 (30.61)	113 (29.12)
81-100	7 (3.64)	22 (11.22)	29 (7.50)
Total	192 (100)	196 (100)	388 (100)

Source: Primary Survey 2019-2020,

Note: Percentages are in Parenthesis

The number of sampled farmers who got claims under the crop insurance scheme has been shown in table 9. The table reveals that out of the total sampled farmers, 55.5 percent of farmers got claims

whereas 44.5 percent of farmers did not get claims. In Haryana, 31 percent of farmers got the claims whereas 69 percent did not get the claims. In Rajasthan, 80 percent of farmers got the claims in case of loss of their crops. It can be concluded that the number of farmers who got claims was more in Rajasthan than in Haryana.

Table 9: Number of Sampled Farmers got claims of Crop Insurance Schemes

States	Yes	No	Total
Haryana	62 (31)	138 (69)	200 (100)
Rajasthan	160 (80)	40 (20)	200 (100)
Total	222 (55.5)	178 (44.5)	400 (100)

Source: Primary Survey 2019-2020

Note: Percentages are in Parenthesis

The amount of indemnity (per acre) given to the farmers of Haryana and Rajasthan has been shown in table 10. There were some farmers who told in a survey that their crop loss was more than 50 percent but they receive checks of Rs. 10 and Rs. 28 as indemnity. This table reveals the average amount of indemnity that was paid to a large number of farmers. It can be seen from the table that up to 50 percent crop loss, there was no amount of indemnity paid to the farmers of Haryana whereas, it can be seen from Table 8 that there were 19 percent farmers who suffered from crop loss up to 40 percent. In case of 70 percent crop loss, the farmers of Haryana got Rs. 1100 per acre and farmers of Rajasthan got Rs. 2100 per acre whereas the amount of indemnity that should be paid to the farmers was Rs. 17500. In case of a 90 percent loss of crop, the farmers of Haryana and Rajasthan got Rs. 6200 and Rs. 4000 per acre respectively. In case of 100 percent loss of the crop the amount of indemnity that should be paid to the farmer's Rs. 25000 whereas the farmers of Haryana got Rs. 6500 and farmers of Rajasthan Rs. 8000 per acre. It can be concluded that the amount of indemnity paid to the farmers was less than the amount of indemnity that should be paid to the farmers.

Table 10: Amount of Indemnity (per acre) given to the farmers of Haryana and Rajasthan(in Rs.)

Loss of crop (percent)	Per acre indemnity can be claimed by farmers	Actual indemnity given to farmers	
		Haryana	Rajasthan
10	2500	-	-
20	5000	-	-
30	7500	-	-
40	10000	-	-
50	12500	-	252
60	15000	500	500
70	17500	1100	2100
80	20000	6000	3000
90	22500	6200	4000
100	25000	6500	8000

Source: Primary Survey 2019-2020, (Note: Percentages are in Parenthesis)

The distribution of sampled farmers according to experience regarding crop insurance has been shown in table 11. It is found out with the help of five points Likert scale. The table reveals that only 5 farmers and 8 farmers are highly satisfied, 15 farmers and 19 farmers are satisfied in Haryana and Rajasthan respectively with the scheme. Overall 12 percent of farmers are satisfied and 5 percent are neutral about the scheme. There are 127 farmers in Haryana and 100 farmers in Rajasthan who are dissatisfied with the crop insurance scheme. The farmers who are highly dissatisfied with the scheme are 42 and 61 in Haryana and Rajasthan respectively. The mean score is 4.14 and 4.13 in Haryana and Rajasthan respectively. The majority of the farmers are dissatisfied with the scheme reason being, the exact way to measure the loss is not wholeheartedly implemented in states.

The survey reveals that the crop cutting experiment is conducted by patwari or other employees of private companies, they come and usually sit at the home of large farmers or they try to visit the fields in the absence of those farmers who suffered from crop loss, if the loss of crop is 70-80 percent then they usually write the loss up to 40-45 percent which means that the loss is not fully reported that is why they got the less amount of indemnity. The crops are insured from natural calamities if crop is damaged due to fire then indemnity is not paid to

farmers because crops are not insured from fire.

Table 11: Distribution of Sampled Farmers according to Experience regarding Crop Insurance

	Haryana	Rajasthan	Total
Highly Satisfied	5 (25)	8 (40)	13 (3.25)
Satisfied	15 (60)	19 (76)	34 (8.5)
Neither Satisfied Nor Dissatisfied	11 (33)	12 (36)	23 (5.75)
Dissatisfied	127 (254)	100 (200)	227 (56.75)
Highly Dissatisfied	42 (42)	61 (61)	103 (25.75)
Total	200	200	400 (100)
Total Score	414	413	
Mean Score	4.14	4.13	

Source: Primary Survey 2019-2020, Note: Percentages are in Parenthesis

Conclusion

There are various risks involved in agriculture, in order to cover the risk; agriculture insurance was introduced in the country. Since independence the various agriculture insurance schemes have been introduced in the country, the major common insurance schemes implemented in north-western states of India are NAIS, WBCIS, MNAIS, and PMFBY and this paper has analyzed these insurance schemes. The highest percentage of public expenditure can be seen in Gujarat in 2012-13, 2013-14, and 2015-16 except 2011-12 and 2014-15 when it was highest in Rajasthan. Under WBCIS, MNAIS, and PMFBY, the highest percentage of farmers who have insured their crops belonged to Rajasthan reason being, the crop insurance is credit-linked and most of the farmers have opted for crop insurance are loanee farmers. They got their crops automatically insured and their premium of crop insurance is deducted at the time when the loan is issued to them. The farmers from Rajasthan got more claims than Haryana. The number of claims they got that was less than the amount that actually should be given to the farmer's reason being the crop cutting experiment is not properly conducted because the patwari or other employees of private companies come and usually sit at home of large farmers or they try to visit the fields in the absence of those farmers who suffered from crop loss, they do not fully report the loss of crop that is why they got the less amount of indemnity. The majority of the farmers are dissatisfied with the scheme.

Suggestions

Agriculture is a risky occupation therefore to protect the farmer's crop insurance schemes have been introduced in the country. The insurance

schemes' sole aim is for the welfare of farmers, it defeats the purpose if the amount of indemnity which is given to the farmers is less than the percentage loss of crops. It will result in indebtedness among farmers and sometimes it will lead to farmers taking the extreme step to end their lives. Therefore, indemnity should be given to the farmers according to the loss of crops. As a contract of crop insurance has been given to private agencies, they do not pay actual claims to the farmers so there should be a check on the functioning of these agencies by the government. There should be a proper way to measure the loss of crops. In case the loss of crop is due to fire then there should be the provision of indemnity.

References

- Annual Report (2015-16), Agriculture Insurance Company of India, retrieved from aicofindia.com assessed on 21 January 2019.
- Annual Report (2017) Report of Comptroller and Auditor General of India on Performance of Agriculture Crop Insurance Schemes, Ministry of Agriculture and farmers' Welfare.
- Annual Report (2018-19), Agriculture Insurance Company of India, retrieved from aicofindia.com assessed on 21 September 2019.
- Economic Survey. (2018-19), *Ministry of Finance*, Government of India.
- Government of India (2018), Agriculture Statistics at a Glance, Ministry of Agriculture and Farmer's Welfare, Department of Agriculture Cooperation and Farmer Welfare, Directorate of Economics and Statistics.
- Government of India (2018-19), Annual Report of Department of Agriculture, Cooperation and Farmers' Welfare, Ministry of Agriculture welfare.
- Kumar, R and Ghosh Performance Evaluation of Pradhan Mantri FasalBima Yojana Governance Analysis, *Centre for Management in Agriculture*, 2018. pp. 6-10.
- Mukherjee, S. and Pal, P. Impediments to the Spread of Crop insurance in India, *Economic and Political Weekly*, Vol. LII(35), 2017, pp. 16-19.
- Nair, R. "Crop Insurance in India: Changes and Challenges", *Economic and political Weekly*, Vol. 45(6), 2010. pp. 19-22.
- Singh, A. "Agriculture Insurance in India", *Bimaquest*, Vol. 16(2), 2016. pp. 69-95.
- Sinha, S. "Agriculture Insurance in India: Scope for Participation of private Insurers", *Economic and Political Weekly*, Vol.39 (25), 2004. pp. 2605-2612.
- Sushila, Verma ,Saroj., Sen, C. and Kumar, Sori Sumit. "Farmers Perception about Types and Sources of Agricultural Risk", *Journal of Global Communication*, Vol.: 5, Issue : 2, 2012. pp.141-147.
- The Wire "Crop Insurance: Private companies earn Rs. 3000 crore profit while state ones in loss". 2019.
- Toms, J.T., George, J.K. and Chandy, B., "An evaluation of insurance scheme for rubber plantations in the context of natural damage". *Indian Journal of Agricultural Economics*, 47 (2), 1999. pp. 97-103.
- Vercammen, J.A., and Cornelis, "Van Kooten Moral hazard cycles in individual coverage crop insurance". *American Journal of Agricultural Economics*, 1994. pp. 914-923.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 547-553

The Teller and the Listener in the Tale: Orality in R. K. Narayan's *Under the Banyan Tree and Other Stories*

Dr Pulakesh Ghosh

Assistant Professor & Head, Department of English

Krishnagar Govt. College, West Bengal

Abstract

Each form of orality is differentiated from the other by its grounding either in the supernatural or in historical happenings, and they are about animals or narratives full of commonsensical edicts. The daily life of the Indians, the traditional beliefs of the land, the superstitions and values of Indian life which formed the core of the ancient story telling tradition of India earn a conspicuous place in Narayan's short stories. It is worth exploring how effectively Narayan could put orality within the tighter form of his short stories, particularly in his last collection of short stories, *Under the Banyan Tree and Other Stories*.

Key Words: Orality; Narayan; Short Story.

Introduction

Orality or folk which is always an alternative tradition in India is never marginalized in India because it incarnates in it both traditional and modern characteristics. It may be located in power structures with a speaker exercising some authority over the listeners and this too

can simply be reversed in the story telling in domestic environs. But it is the telling which is significant and the teller enjoys full freedom to impose his point of view and ideas. Orality seems to subsume a number of prose narrative forms, ranging from myths, fables to fairy tales. The *Kathasaritsagar* and the two major epics in India are the ancestral resources for this narrative. Humour may occasionally be a tool in it. Orality is a tradition shared by Buddhism in the *Jataka Tales*, *Hitopadesa* and it is also found in the fables of the *Panchatantra*. The prose narratives, sometimes allegorical and didactic, imparting practical wisdom based on moral values, are the other side of orality. Orality has been masterly used by writers as widely different as Jorge Luis Borges and Githa Hariharan. As a writer R. K. Narayan's roots in orality can be traced back to his childhood memory of oral narration which he undoubtedly "absorbed from his grandmother and other old relatives" (Krishnan 1080). Narayan's *Under the Banyan Tree and Other Stories* is a collection of short stories which may be called an exquisite quintessential representation of Narayan's use of orality, contributing functionally to the structure and texture of his stories.

Objectives

The paper makes an attempt to trace the oriental story-telling tradition in Narayan's short stories and how the short story writer re-orientates the tradition bringing to bear on it the modern Indian sensibility of life.

Methodology

The study is mainly Textual Analysis. Both primary and secondary sources have been consulted for preparing the paper. The secondary sources consist of books, journals, papers, etc.

Discussion and Analysis

Although Ferdinand de Saussure used the linkages between the signifier and the signified by using the words "langue" and "parole" to differentiate between speech and its use, language is much more than mere two different modes such as speech and writing, as it incorporates the total knowledge system and religious discourse and it is anchored in its time and environmental surroundings. Telling from recollection or memory is the fundamental of oral story telling tradition and Narayan in his personal life as a writer was a believer in and follower of the ancient system. Narayan himself said, "After all, for any short story writer, the prototype still inevitably remains to be our own epics and mythological stories" (Narayan 1970: 13), In his "Introduction" to *The*

Indian Epics Retold Narayan said that he was impelled to retell *The Ramayana* and *The Mahabharata* “because that was the great climate in which our culture developed. They are symbolic and philosophical. Even as stories they are so good. Marvellous. I couldn’t help writing them. It was part of a writer’s discipline” (Narayan 2000: xi). They are not just translations; they are the response of a highly creative mind to those cultural manifestations that have shaped the national psyche. Narayan’s introduction to *Gods, Demons, and Others*, titled “The World of the Storyteller,” is a reminiscing essay evoking the homely joys of the rural folk who flocked to the storyteller, a most learned man, to derive pleasure and peace from his retelling of the stories of gods and goddesses, kings and queens, demons and beasts. Narayan not only retold the two great Indian epics, *The Ramayana* and *The Mahabharata*, but also narrated some well-known incidents from Hindu mythology and folklore in *Gods, Demons, and Others*. For *The Mahabharata* and *Gods, Demons, and Others*, Narayan groped in the original Sanskrit versions. But as Narayan was ignorant of Sanskrit himself, he studied them with a pundit. For *Gods, Demons, and Others*, he had the pundit read out the original Sanskrit and explain it to him. Narayan said in “The World of the Storyteller,” “My method has been to allow the original episodes to make their impact on my mind, as a writer, and rewrite them in my own terms, from recollection” (Narayan 1972: 388). This method is the fundamental of orality, telling a story from memory. Again, in keeping with the traditional method, “I have retained the narrator”, Narayan said, “in the background, who occasionally comes forward with an explanation or an introduction” (Narayan 1972: 388).

Myths belong to the oral tradition and they have a very strong potential for emotional appeal, and because of this they have survived the onslaughts of time. According to Roland Barthes, a myth “is not defined by the object of its message, but by the way in which it utters this message” (Barthes 109). In the 20th century modernist writers used myth as a trope in many contexts in their writings. Narayan draws on the ancient myths, lores and rituals, and revitalizes them to underscore their contemporary implication. Narayan himself observed that with “the impact of modern literature we began to look at the gods, demons, sages and kings of our mythology and epics not as some remote concoctions but as types and symbols, possessing psychological validity even when viewed against the contemporary background” (Narayan 1979: 21). Myths and making vows on the

mythical beliefs go hand in hand in common folk tradition among Indian people and Narayan, more often than not, gives it a deft humorous treatment. The first story in *Under the Banyan Tree and Other Stories*, “Nitya” is the story about a vow to God that Nitya’s head would be shaved clean and his hair would be offered with due rites if his life was spared. When Nitya is a grown up college boy, his parents reach the temple with Nitya on a distant hill. But Nitya agrees to sacrifice only four inches of his hair. When nobody agrees to his proposal, Nitya grows angry and ultimately declines to give an inch of hair. Through the character of Nitya, the new generation representative, Narayan raises some satirical questions against the so-called religious vow-making. In another story “A Snake in the Grass” a snake has reportedly got into the compound. People there were to search it out with every available knife and crowbar and began to hack the garden. A beggar happens to reach there and takes stock of the sentiment, saying that it was surely not snake but God Subramanya who has come to visit them in the family. And, mother was in hearty agreement: “You are right. I forgot all about the promised Abhishekam. This is a reminder” (94).

The allegorical garb of *Panchatantra* stories—of observing the human world through the animal one—has a strong resonance on some great short story writers in English. The beginning of Narayan’s short story “Chippy” has the traditional ambience of oral story telling, as if the story-teller is before his listeners and starting a story to tell, as if it is a live presentation: “I cannot give a very clear account of Chippy’s early life. All that I am in a position to say is that he was born in London,...”(77). The story is an animal story and Chippy is the name of a pet-dog who was leading a very “happy and contented life.” He feels envious of the new entrant, another dog, in the house, who starts sharing the privilege that was solely his due. He trots away from his master’s house in despair and luckily discovers a lane that could satisfy his hunger pleasantly. He takes the decision to spend the rest of his life there, far away from his master’s house. But after a week or so, he hungers for his master’s company. One morning he comes back and his master drags him to the garden and washes him rubbing a bit of soap on his back. Swami, his master, tells him, “I am sure you will be miserable to hear this: your little friend is gone...Don’t worry: I’ll get you another companion soon” (81). What an irony! Chippy is an allegorical representation of some characteristics of the human world.

Just as Swami could not sense the gestures or language of Chippy, we fail to sense the thoughts and feelings of our fellow beings.

An atmosphere of oral story telling tradition of India may be felt in the Talkative Man stories. The Talkative Man starts a story like an ancient village story-teller with listeners or audience around him. Narayan's "Under the Banyan Tree" is the story of Nambi the story-teller of the village Somal, who could make up a story, in his head:

On the nights he had a story to tell he lit a small lamp and placed it in a niche in the trunk of the banyan tree. Villagers as they returned home in the evening saw this, went home, and said to their wives, "Now, now, hurry up with the dinner, the story-teller is calling us." (188)

We get a glimpse of the ancient village atmosphere: "He hardly ever had to go out in search of company; for the banyan shade served as a clubhouse for the village folk" (188). He never repeats the same story, and the villagers consider him to be a sort of miracle. But the time came when he saw himself failure to complete a story: "And then...and then...what happened?" The ultimate realization of Nambi is an observation on his own situation in particular and the erosion of the village tradition in general:

...Nambi is a dotard....But what is the use of the jasmine when it has lost its scent? What is the lamp for when all the oil is gone? Goddess be thankedThese are my last words on this earth; and this is my greatest story. (191)

Narayan's 'The Talkative Man' in stories like "Old Man of the Temple," "A Career" and "The Roman Image" etc. is none but the modern version of the "narrator" technique of ancient Indian tradition. His "A Career" begins thus: "The Talkative Man said: Years and years ago I had a ship. It was in those days when Lawley Extension was not what it is now" (43). The stories are, like those of the *Kathasaritsagara*, framed in time, such as "Once upon a time", "One day" and "Long time ago". The generic name, the Talkative Man, confers upon him the stamp of a universal type:

....The fact that Narayan gives him only a generic rather than a specific name suggests that he conceives him mainly as a typical character. In him Narayan has created and immortalized universal type, familiar particularly to any unhurried and leisurely society, rural and suburban, in which there are people eager to listen to tales and anecdotes and therefore there are tellers of tales. In such a world and such a set

up the kind of stories the Talkative Man tells can be told and listened to. He could be regarded as a South-Indian version of a universal type. Both the narrator and his listeners belong to a long established oral tradition of story-telling, which is still alive in our country. (Jayantha 174)

Folklore often explores the supernatural in various forms, often dealing with the fantastical yet forming an inseparable part of the culture of most communities or tribes. Folklore and fairy tales plough freely on the imagination and depend for their appeal on the wonderful, the impossible, the never-never-land. Narayan's creation of the fictional town, Malgudi, has evolved as a part of modern Indian folklore. In his "Author's Introduction" to *Malgudi Days*, Narayan says, "Where is Malgudi? All I can say is that it is imaginary and not to be found in any map... If I explain that Malgudi is a small town in South India I shall only be expressing a half-truth, for the characteristics of Malgudi seem to me universal" (Narayan 1943: viii). In fact, Malgudi is a locale of the mind in the fictional world of Narayan. The hoary story telling tradition of India used fantasy, the device which allow writers to have superb flights of imagination. Narayan's use of fantasy in his short stories is a means to expose the Indian reality, the beliefs, attitudes, superstitions or the fine simple feelings of people living in Indian villages. Narayan's animal stories with the Talkative Man as the narrator seem to create an atmosphere of fantasy, a world of mystery and wonder which consists of things wonderful, unheard of and unimaginable. The utopian, imaginative world or "inner reality," to use a phrase of Wole Soyinka, is a world made up of demons, beasts, lores, myths and its own systems of belief and justice. The nature of the 'inner world in a cohesive society', as Soyinka observes, "is the essentialisation of a rational world-view, one which is elicited from the reality of social and natural experience and from the integrated reality of racial myths into a living morality" (Soyinka 34).

Conclusion

In fact, in its narration, orality is audience/geared with the listener interfering with inquisitiveness or an admission, or an expression of awe and wonder. Like Valmiki who is a narrator as well as one of the characters in the narrative of the *Ramayana*, the Talkative Man in Narayan's short stories is a participant in the action of the story with the listeners in the puranic tradition. C.V. Venugopal even finds a prototype for the Talkative Man in the Bodhi Sattva of the *Jataka Tales*.

The listener is present in Narayan's short stories even in a more concrete manner where orality is concerned. The ending is often temporary with its multiple embeddings which may open out other course of events. Referring to Sanskrit literature Narayan observes that traditional literature and style inevitably become a background for a writer's own efforts, even if the writer generally writes of a modern sociology with recognizable characters and characteristics. In his short stories Narayan has drawn sustenance from tradition and he has modified it with his individual talent bringing to bear on it the modern perception of life. The progress of orality from a simple village tale to cultural narratives and to a way of fighting the overpowering mechanization of postmodern life is as astounding as its continuity through the ages.

References

- Barthes, Roland. *Mythologies*. London: Paladin Grafton Books, 1988. Print.
- Jayantha, R. A. "The Talkative Man Stories of R. K. Narayan: A Study." *R. K. Narayan: An Anthology of Recent Criticism*. Ed. C. N. Srinath. Delhi: Pencraft International, 2005. Print.
- Krishnan, S. In *Encyclopaedia of Postcolonial Literature in English*. N. Y. : Routledge, 1993. Print.
- Kundu, Rama. "R. K. Narayan: A Return to Ritual and Folklore." *New Insights into the Novels of R. K. Narayan*. Ed. M. K. Bhatnagar. New Delhi: Atlantic Publishers & Distributors, 2002. Print.
- Mishra, Ganeswar. *How Indian Is the Indian Novel in English*. Bhubaneswar: Utkal University, 1990. Print.
- Narayan, R. K., *A Writer's Nightmare: Selected Essays 1958-1988*. New Delhi: Penguin Books, 1988. Print.
- . *Malgudi Days*. Madras: Indian Thought Publications, 1943. Print.
- . *The Indian Epics Retold*. New Delhi: Penguin Books, 2000. Print.
- . *Under the Banyan Tree and Other Stories*. Madras: Indian Thought Publications, 1985. Print.
- Ray, Mohit. K. "Re-Orienting the Oriental Story-Telling Tradition: A Study of the Stories of Manoj Das." *SECL Studies in English and Comparative Literature*. Eds. Gortschacher, Wolfgang & Holger Klein, Tubingen, Austria, Stouffenburg Verlag Brigitte Narr Gmb H, 2004, 137-47. Print.
- Sharma, Vandhana (Ed.). *Studies in Myth, Orality and Folklore in World Literature*. New Delhi: Atlantic Publishers & Distributors, 2013. Print.
- Venugopal, C. V. *The Indian Short Story in English*. Bareilly: Prakash Book Depot, 1970. Print.
- Soyinka, W. *Myth, Literature and the African World*. Cambridge: Cambridge UP, 1976. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 554-563

Breaking the Silence in Married Life and Making and Unmaking of a Feminist: A Study of Kamala Das' Select Poems

Samapti Saha

UGC NET (English), PhD Scholar

P.G. Department of English and Research Centre

Magadh University, Bodh Gaya

Abstract

Kamala Das' frank and courageous writings enabled her to break the silence in the marriage. She exposed her married life as she experienced it. It is a journey from innocence to experience with fluctuating emotions. It makes and unmakes her as a feminist. She did not fit fully under the banner of feminism. Analysing her select poems through feminist theories finally do not categorise her as feminist. Changing the tone of her poems makes her dwindle between the feminists and non-feminists without any fixture. She remains incomplete, unfinished and kept changing.

Keywords: feminist, non-feminist, married life, housewifery, patriarchy, gender bias

Introduction

... Words are a nuisance, but
They grow on me like leaves on a tree,
They never seem to stop their coming,
From a silence, somewhere deep within . . .

(Das, *Selected Poems* "Words" 10)

Kamala Das' inner life flows freely through her poems. Unmasking herself is her poetic forte. Honesty and courageous frankness mark her poetry. She breaks the silence of her hebetudinous married life and puts it before the entire world. Her protest is in greater dimension and she voices the revolt of many silent housewives. Thus Devindra Kohli rightly puts it: "Kamala Das's poems offer no resolution or closure but it breaks the traditional silence instead of mirroring it. It enacted the paradigm of the Indian housewife as poet, ten years before the American feminist poet and novelist Erica Jong was to outline her aesthetic of 'The Artist as Housewife: The Housewife as Artist'" (Kohli, Introduction xxi).

Kamala Das' journey from maidenhood to wifehood made her struggle through various fluctuating emotions. She kept on uncensoring the censored emotions. Chimamanda Ngozi Adichie speaking of American women said, "... they have been raised to believe that their being likeable is very important and that this 'likeable' trait is a specific thing. And that specific thing does not include showing anger or being aggressive or disagreeing too loudly" (24). Similar is the case with Indian housewives and Kamala Das is no exception. However, her uniqueness lies in her creative ability to unfrustrate herself through a poetic medium. So, there is no denying the fact that her unlikeable married life made her creative. The anger towards her husband is her anger towards patriarchy in general. However, she did not belong to male hater coterie. She cherishes, "... the economic and emotional ties (however positive or negative) that bind women to men who are sexist" (Hooks 69). To Suresh Kohli she said, "I think a woman is not complete without a man" ("Exploring Feminist") proves her dislike to be categorised as a feminist.

She is deprived of her man's love as she maybe "... looking for the divine in her man or for the man in the divine" (Kohli, Introduction liii). She has an arranged marriage. In such cases "the husband is, so to speak, never more than a substitute for the loved man, and not that man himself" (qtd. in Beauvoir 461). Her early marriage and her sudden breaking of sexual innocence into experience shocked her. So, instead of showing impetuousness in sexual advances if a "man who will act as intermediary between woman's individuality and the universe: it is he will imbue her contingent facticity with human worth" (Beauvoir 481). But failure on the man's part leaves a scar on a woman's life forever. Such is the case with the poet; the scar remains trapped in her subconscious. Her socialized prince charming concept of husband who

will fulfil all her dreams clashes with reality she receives. She thus keeps fluctuating between feminists and non-feminists.

Aims and Objectives

Kamala Das has long been tagged with Feminists and she kept denying the categorisation. The aim of my study is to investigate that how Kamala Das breaks her silence in marriage and dwindle between feminists and non-feminists. She remains incomplete and an enigma for her readers.

Research Gap

There are several researches investigating gender issues, women question, and feminist issues in her writing but that her writing from her perspective as a married woman which makes her both as feminist and non-feminist has never been studied before.

Methodology

For my exploration, I have taken the primary texts of her select poems and her autobiography. Books by various feminist writers were studied and Kamala Das' poems are analysed on the basis of their theories. Apart from this, news articles, interviews, documentaries, journals, works of other writers, reports of various researches are undertaken.

Discussion

Kamala Das through her poetry gives a try to expose what she is not. She critiques the patriarchy represented by her father and husband along with patriarchy supporters which definitely include female members too. She writes, "The bride was unimportant and her happiness a minor issue" (Das, *My Story* 82).

I was child, and later they
Told me I grew, for I became tall, my limbs
Swelled and one or two places sprouted hair.
When I asked for love, not knowing what else to ask
For, he drew a youth of sixteen into the
Bedroom and closed the door, He did not beat me
But my sad woman-body felt so beaten.
The weight of my breasts and womb crushed me.
I shrank Pitifully.

(Das, *Selected Poems* "An Introduction" 5-6)

She is deeply in love with her husband but she is unable to match up "... the rowdy ways of sex which he had practised with the maids who worked for his family" (Das, *My Story* 85). Love for her is

psychological, not physical. He is not her adolescent dream man.

When her married life fails to meet her expectations “. . . she needed and created the poetic persona of the rebellious daughter” (Kohli, Introduction 1v). Disgusted at her mature husband’s sexual advances she began to consider Krishna as her husband. But her failure to find the man in the divine makes her rebellious to the extent that even Krishna’s kisses to Radha were described like maggots nip to corpse in her poem.

That night in her husband’s arms, Radha felt
So dead that he asked, what is wrong,
Do you mind my kisses love? and she said,
No, not at all, but thought, what is
Is to the corpse if the maggots nip?

(Das, *Selected Poems* “The Maggots” 51)

Her housewifery causes her to shake off her true nature. She wishes to fly, to fulfil her desires and travel the untrodden paths by woman. She is a victim of the patriarchy; in her upbringing gender is focussed more rather than her ability and talent. Unlike her mother, she is not free of household chores. “. . . to write poetry, but, unlike her mother, she had to wait, at least during early hours of her married life, till the family was asleep before she could use the kitchen table as her desk for writing” (Kohli, Introduction 1ii). In the poem, “The Old Playhouse”, playhouse thus may represent her domestic life where she plays the role of a housewife; it may also refer to the inner mind where she plays with thoughts. She compares herself with a very timid creature swallow.

You planned to tame a swallow, to hold her
In the long summer of your love so that she would forget
Not the raw seasons alone, and the homes left behind, but
Also her nature, the urge to fly, and the endless
Pathways of the sky.

(Das, *Selected Poems* “The Old Playhouse” 69)

Homes left behind, refers to her father’s home. “Tearing oneself away from one’s family is a definitive weaning: this is when she experiences the anguish of abandon and giddiness of freedom” (Beauvoir 498). Her subdued free nature craves for independence. She wants her identity and “The heavy curse weighing on her is that the very meaning of her existence is not in her hands” (Beauvoir 497). She feels the agony like that of Maya Angelou’s caged bird and kept singing of

unknown freedom when she is given the identity of a wife and is groomed to serve her husband's needs.

You called me wife,
I was taught to break saccharine into your tea and
To offer at the right moment the vitamins. Cowering
Beneath your monstrous ego I ate the magic loaf and
Became a dwarf.

(Das, *Selected Poems* "The Old Playhouse" 69)

She has to bow down to the monstrous male ego. By eating the magic loaf i.e. by being married, her existence is like that of a dwarf totally opposite to that of a monster. Apart from identity, she loses her will, reason, and free-flowing speech, her mumbled incoherent replies finds freedom in her writing. The 'artificial light' in the poem may represent her artificial life conforming to the wishes of the society, and shut windows refer to the emotional obstruction. Lights put out, refers to the inhibitions coming in the way of her work.

Again in "The Stone Age", she refers her husband to ancient settler who colonised her mind. He is spider weaving cobwebs to trap. The word 'old' may refer to the age gap between her and her husband. She complains for being turned into a bird (dove) of granite stone. She feels her self being disorganised and hence she refers to room being shabby. Her husband remains busy in reading and show a gesture of love just by stroking her face absent-mindedly. There is nothing emotional. Her husband is "... the man who did not ever learn to love ..." (Das, *My Story* 87). So, craving for love, she broke her domestic world and become promiscuous. Searching for love she became the betrayer. But she fail to realise "... that female freedom could only happen if women let go their attachment to romantic love" (Hooks100). Kamala Das confesses her betrayal: "When you leave, I drive my blue battered car/ Along the bluer sea. I run up the forty/ Noisy steps to knock at another's door."(Das, *Selected Poems* "The Stone Age"78)However, the adultery acted in body or mind is not clear as suggested by Devindra Kohli. He quotes Kamala Das, "I'll not swear everything in that book [My Story] happened to me. I exaggerated a little bit. You may not have had sex but it figured in the thoughts. If there was an opportunity, who knows?"(qtd. Kohli, Introduction xliv) Then in the poem, "The Suicide", she compares herself to the sea. Role of a sea roaring, moving forward and retreat is much easier than to live a life of a wife with pretension and acting the role of a happy wife.

I must pose.
I must pretend,
I must act the role
Of happy woman,
Happy wife. (Das, *Selected Poems* "The Suicide" 40)

She just wishes to be simple and loved. If true love is unavailable, she wishes to die. She wishes to reach the inner chambers of the sea and naturally which may refer to her inner psyche. The act of swimming may refer to the act of writing. It may also refer to exercising free will.

Her growth from child bride-wife-mother-matured woman made her serene and calm. The ups and downs of her journey like any other woman are really strenuous. She experiences: "The tragedy of life/ Is not death but growth,/ The child growing into an adult." (Das, *Selected Poems* "Composition" 59) Through writing she rejects the rules of the society. Montaigne rightly puts it, "Women are not wrong at all when they reject the rules of life that have been introduced into the world, inasmuch as it is the men who have made these without them" (qtd. in Beauvoir 464). Freedom becomes irony for her. She is free at least to write. Actually women are free literally, not really. She is shocked at what she gets and what she was promised to get. Men often try to give the human status to woman, but they always remind them it as privilege which other woman is denied and what they get is enough. She writes of her freedom thus:

When I got married
My husband said,
You may have freedom,
As much as you want.
My soul balked at of this diet of ash.
Freedom became my dancing shoe,
How well I danced,
And danced without rest,
Until the shoes turned grimy on my feet
And I began to have doubts.

(Das, *Selected Poems* "Composition" 59-60)

So, the fact remains that she has the freedom but at the same time he wants her to be caged.

Her austere upbringing made her confused of her sexuality. As "Embedded in the portrayal of feminists as man-hating was the assumption that all feminists were lesbians" (Hooks 68). She too doubted

her revolting nature and thought to be one with lesbians or frigid. Her ignorance and powerlessness grants lordship to her husband. He represents society to her and every word uttered by him is truth for her. Instead of acknowledging her animus (the masculine side), she looks up at her husband for all her queries.

I asked my husband,
Am I hetero,
Am I lesbian,
Or am I just plain frigid?

(Das, *Selected Poems* “Composition” 60)

Her first encounter with sex life after marriage seems as a rape to her. The above questions hovers her mind then. However her husband comforts her saying, “Even if that is so, we shall be happy living together...” (Das, *My Story* 84-85). Her husband accepts her as she is, but the grudge she expels out against him is due to her situation as a woman and her anger to the privileges enjoyed by the males.

We came across various incidents of her married life through her poems which earned her both good and bad repute. She speaks freely of her sex life but the thin life separating the real and imaginative world of the author gets sometimes blurred and sometimes thick, thereby creating the confusion in readers mind. However, “A woman influenced by a tradition of decency and honesty does not always follow through with action. But her dreams are peopled with erotic fantasies. . .” (Beauvoir 637). Kamala Das actually does what she writes, “I must let my mind striptease/ I must extrude/ Autobiography.”(Das, *Selected Poems* “Composition” 59) So, if we consider her writing to be true we sometimes feel her feminist and other times non feminist. She advises through her experience.

Husbands and wives,
Here is my advice to you,
Obey each other’s crazy commands,
Ignore the sane.” (Das, *Selected Poems* “Composition” 64)

Here she refers craziness of both the partners. Not a single sex was to blame for the marital discord. “. . . spouses together submit to the oppression of institution they have not created” (535 Beauvoir). Both are responsible but with varied intensity. Thus Simon de Beauvoir boldly points out: “Conjugal slavery is ordinary and irritating for the husband: but it is deeper for the wife” (Beauvoir 535). Kamala Das critiques marriage system in the lines:

Turn your home into a merry
Dog-house,
Marriage is meant to be all this
Anyway,
Arranged in
Most humorous heaven.

(Das, *Selected Poems* “Composition” 64)

With maturity she loses hope in divine power. To her it became humorous. Marriage is confinement. It is not freedom. It is unending involvement accompanying tiresome duties and responsibilities. So, she says,

Even
Oft-repeated moves
Of every scattered cell
Will give no power
To escape
From cages of involvement.

(Das, *Selected Poems* “Composition” 66)

“...dependence is interiorised: she is a slave even when she conducts herself with apparent freedom, while the husband is essentially autonomous and enchain from outside” (Beauvoir 535). Finally she succumbs and compromises with her advancing ages. She accepts, “My only freedom being/ The freedom to/ Decompose.” (Das, *Selected Poems* “Composition” 66) Her revolution metamorphoses to compromise. She was unable to unlearn the interiorised slavery she is brought up with. She became tired of revolting and tastes the freedom allotted to her lot by her husband. She never experiences complete freedom in true sense of terms. So, “it is mainly because she has never experienced the powers of liberty that she does not believe in liberation” anymore. (Beauvoir 658)

Patriarchal society pressurises and subdues her to the fullest. The revolt in her blooms but it fades soon. Her condition can be summed up thus: “She is woman without being asked; she does not dare revolt; she submits against her will: her attitude is constant recrimination” (Beauvoir 661). Now the question is why she is against patriarchy .Woman should be responsible for what she is? She is equally to be blamed for her condition then why did she accuse others.The reason is very simple. “A free individual takes the blame for his failures on himself, he takes responsibility for them: but what happens to the woman comes from others, it is others who are responsible for her misfortune”(Beauvoir 661).

She is not as privileged as the males. She is made to live life as it is for the second sex. She explains her condition: “I did not have the educational qualifications which would have got me a job either. I could not opt for a life of prostitution, for I knew I was frigid and that love for my husband had sealed me off physically and emotionally like a pregnancy that made it impossible for others to impregnate afterwards. I was misfit everywhere.” (Das, *My Story* 97) She became hopeless, there was no way out. She was a child to her husband as many women are, they live in the make believe world created by their guardian. A woman becomes so engrossed in despair that “she wants to live her situation exactly as she lives it: in impotent anger” (Beauvoir 661).

Her impotent anger sometimes gives flickers of revolt but subside soon. Thus she may be unconsciously feminist and consciously anti-feminist. Actually, “. . . there were two Kamalas, the loved and unloved versions. These versions incorporated varied identities—Amy, Madhavikutty and Suraiya—which she explored and tried to reconcile through writing, although the unloved version or its persona seems to be prominent than the other” (Kohli, Introduction lxvii). She is stretched in her roles as mother, wife, daughter and herself. Her poems reflect the struggling journey into inner psyche. Though she critiques male-domination, we can say it is the same romantic love for man that inspired her poetries which are sometimes outburst of injustices incurred to her. As she dwindle between conscious and subconscious in the same way tag of feminist perfectly not fits her and she never feels comfortable with it. Conscious and subconscious never overlaps as she describes herself as “a very incomplete person. . . [but] growing, changing, altering”(qtd. in Kohli, Introduction lxvii)

Gender differences noticed since childhood, mature sexual advances by her husband when she was immature and breathing in the pure love of innocence, craving for identity and freedom in true sense of terms makes her a feminist. Whereas compromised gender biased role plays, economic dependence, compromising with the male ego, love for her husband and learning to adjust to the feminine role unmakes her as a feminist. Her learning to adjust to the feminine role and her disgust against it runs parallel thus making and unmaking her as a feminist.

One can't suddenly become feminist. It is a journey. Kamala Das was a protesting voice but not has a solution to offer. She expresses the problem with no remedy or action. Her writings have the power to prick the conscience of the sexists and married women who fail to

understand the importance of identity. Kamala Das was in quest of true love which is unachievable in gender biased society where sexism rules rather than feminism. Her freedom to write made her feel privileged and so she doesn't boldly relate herself to feminism. Apart from that the definition of feminism kept changing with sprouting branches. The loved and unloved version of Kamala made her fluctuate between feminist and non-feminist. True love can fade the visible gender inequality as gender inequality is can have triggering effect when one is bereft of love. However true love can never entertain gender inequality, sexism does. But true love is a mirage Kamala Das was running after. Just as her search remains incomplete she remains incomplete to us.

Conclusion

Being the victim of gender bias, since childhood she tried to became Feminist but as an ideal wife she tried to become masochist unable to reconcile with it she tried to become feminist again by being promiscuous. Infidelity in mind or body may be her protest against patriarchy. She holds her poetry as a cudgel of revolt. But changing tone of her poem makes her as non-feminist. Feminine body make her think powerless. She thus writes, "Even Phoolan the dacoit queen/ Finally threw down her guns/ To settle for weekly orgasms" (Das, *Selected Poems "A Feminist's Lament"* 150). She remains really incomplete, unfinished. Even though she claims, "I have no secrets at all. Each time I have wept, the readers have wept me." (Das, *My Story* 201-02) She lives a life what others want her to live .Though frank, she is as mysterious as any other woman. To categorise a poet passing and penning down her fluctuating, wavering emotions under a category would be as unjust as other injustices she passed through.

References

- Adichie, Chimamanda Ngozi. *We Should All Be Feminists*. HarperCollins, 2014. Print.
- Beauvoir, de Simone. *The Second Sex*. Translated by Constance Borde and Sheila Malovany-Chevallier, Vintage, 2011. Print.
- Das, Kamala. *My Story*. Harper Collins, 2009. Print.
- . *Selected Poems*, edited with an Introduction by Devindra Kohli, Penguin Books India, 2014. Print.
- "Exploring Feminist Poetry of Kamala Das." *Hindustan Times*, 5 Sep. 2012 _https://www.hindustantimes.com/books/exploring-feminist-poetry-of-kamala-das/story-9AO2gsf8YCGVXJP_8JfKsRO.html

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 564-573

Social Formation in Kerala: Enduring Practices and Embodiment of Identity

Dr.Hashik N K

*Assistant Professor, Department of Cultural Studies
Tezpur University, Assam 784028*

Abstract

The creation myth of Kerala associated with Parasurama has a pivotal role in the social formation of Kerala. Within the diverse Kerala society, the origin narratives of the land create a multi-linear pattern in the inter-narrative identity formation of community through ritual performances. Each community's ritual performance, performed in front of the sacred groves during annual festivals, is an inherited practice that incorporates elements from different communities of Kerala. A clear picture of community relationship can be understood by analysing three distinct narratives connected to the migration of communities to the land of Kerala and how these narratives depict the history of Kerala as the 'history of migrations and immigrations. Within this fabric, the present study tries to look at the historicization of caste and its continuity by incorporating different communities of Kerala to create flexible relations which prevail in the social life of the present-day Kerala society.

Key words: narratives – migration - cultural expansion - sacred grove – ritual performance

Over the centuries, several races and communities have contributed to the building up of the composite and pluralistic culture of Kerala which continues to be applauded for its vitality. Kerala is well-known for its rich and varied performance traditions. Performances in front of a sacred grove constitute a major part of them and are based on one basic theme —the origin myth of *Bhadrakali*. This myth has been manifested in different performances by many folk communities. The ritual performances of various communities at the individual level as well as their combined actions in the totality of a festival constitute a collective identity of the people. This paper focuses on three narratives: such as the origin-myth of Kerala; the legend of *Parayipetta Panthirukulam*; and the myth of *Bhadrakali* to explore the ways in which the identities of various communities are constructed through the process of historicization and how they are enacted in ritual performances primarily within annual festival of Kerala.

Objective of the Study

Most of the studies on Kerala Society and their cultural expressions focus on the description of folklore and beliefs attached to it. But the larger cultural context of ritual and performances remains to be explored. The present study is an attempt to analyse narrative on migration and the changing pattern of the ritual. In addition, this also tries to explain why annual festivals in shrine has become an important event among Kerala folk and how ritual creates a social history within the memory of folk to establish the place of the community in Kerala society.

Study Area and Methodology

To pursue the study in a meaningful way, after conducting several preliminary inquiries, the area of study is fixed after considering convenience and feasibility. The present ethnographic study is based on the folk narratives of Central Kerala. Ethnographic methods are employed in the collection, analysis and interpretation of the data. It helps to understand the communities' images and their conceptual understanding of folklore. To achieve this goal using discourse method, unstructured interviews are conducted with the communities about their ritual performances in general and the verbal performances in specific. A thick corpus of data is being collected during the fieldwork since field is the primary site of source for the study. The folk is understood as a group that talk about themselves through their lore. For the present study, both primary and secondary sources are used for data collection. Moreover, secondary sources were used both from

the books as well as from articles for collecting data.

Identity Construction through Narratives

The origin-myth of Kerala, which is associated with Parasurama, a warrior sage, appears in *Keralolpathi* (the origin of Kerala) written in Malayalam, *Keralamahatmya* (the greatness of Kerala) and *Keralavakasa-kramam* (the right of succession order in Kerala).¹ The *raison d'être* of Parasurama birth was to save the world from the oppression of the ruling caste, the Kshatriyas. After destroying the Kshatriya kings, he approached an assembly of learned men to find a way to get rid of his sins and was advised by them that he must hand over the lands, which he had conquered, to the Brahmins. He reached Kanyakumari (south Kerala) from Gokarnam and threw his axe northward across the ocean. This portion of land is known as Keralam. Parasurama distributed this land to Brahmins and settled sixty-four Brahmin villages.

The second narrative, the *Parayipetta Panthiru Kulam*, which literally means the ‘twelve castes born from the Paraya² woman’, is an important legend that highlights the evolution of the social structure, especially, on the central part of Kerala. According to this narrative, a Brahmin named Vararuchi married a lower caste woman without knowing her true identity. All the eleven children who were left by Vararuchi were brought up by different caste groups, and the twelfth child was Vaayillaakkunnilappan who was worshipped as a deity.

The third narrative, the myth of *Kali* is prevalent in different parts of India. In general, the Kali myth of India is based on the *Devi Bhagavatham*. The myth of *Kali* as narrated in the *Devi Bhagavatham*, the divine power of goddess Kali, is created by the combined efforts of the Gods. The Kali makes a fierce battle with the demon Mahisasura and kills him, thereby restoring peace. The ritual performances of Central Kerala performed in the shrines of Bhagavathi as an offering during the annual festival of the shrine are based on the myth of Kali- Mahisasura war, which is orally transmitted by generations and is popularly known as *Dharikavadham* in Kerala. Each community in the Kerala has their own identity which is expressed through participation in their ritual performance based on *Dharikavadham* in the annual festival of the shrine.

Contextualizing Caste Studies

The study on contemporary realities of caste necessitates contextualizing of different theoretical formulations of caste. Louis

Dumont (1980) argues that caste is a system/totality which stands uninfluenced in its socio-political contexts. This view has inclined caste as substantive phenomenon constituting localized structure of inequality. One important distinction between the two positions of Dumont and M N Srinivas—that caste as a system is animated by the principle of ritual hierarchy—continues to be valid in the present, and it held its validity only with reference to the past (Quigley 1999). In a way both scholars were in favour of the existence of an essentialized past. Dumont perceives that even in the modern society, which gives priority for liberal values and individual freedom for the members of the society, the principle of ritual hierarchy holds its ground, while acknowledging changes in the context of economy and polities. Declan Quigley (1999) criticizes Dumont's model by saying that Dumont arrives to the principle of ritual hierarchy based on the binary opposition of purity and impurity. Dumont's model is almost equal to the royalist model of Hocart (Quigley 1999) in which the central institution of caste is kingship, the occupiers of which should be kept in a state of purity, and in order to achieve that, all other castes serve priestly functions. Further, Veena Das (1982), Ursula Sharma (2002: 21-28), Stanley Tambiah (1972) explain that Dumontian oppositional framework is based on a singular structural notion of caste. They criticize that his claims - caste as a system of totality or structure of meanings of self-sufficiency and self-regulation - does not have any relation to its outside structure.

By following Max Weber's stratification perspective, scholars such as Bailey (1958), Berreman (1965) and Mencher (1974), Beteille (1966) and Gupta (2000) conceptualize caste as another form of social stratification. In other words, caste here is nothing but a system of inequality and exploitation. They concentrate on the material contexts of caste. Dipankar Gupta, (1992) analyzes caste in a more systematic way and says that the concepts of 'hierarchy' and 'difference' are the focal points to understand caste on the background of social stratification. Not all systems of stratification are necessarily based on hierarchy, for there could be systems that are also based on a valorising of differences. The notion of hierarchy becomes applicable only when the system is based on a criterion of differentiation that can be quantified. The 'difference' is salient when social stratification is understood in a 'qualitative' sense (Gupta 1992:9). Thus, if caste is primarily a system of differences it has to be hierarchized. “[T]he criterion of hierarchy [then] has to be imported from outside and can have no justifications

from within" (Gupta 2000: 24). In his view, castes are isolated entities, for they can be differentiated only on grounds of difference.

The perspective of social movements relies on the idea that caste is a primordial or natural "hereditary status group" (Gould 1990: 9) connected to the political process of parties and elections. Scholars like Appadurai (1986) Rudolphs (1967), Hawthorn (1982) M. S. A. Rao (1982), Guru (1993), Ram (1988) Ilaiah (1996), etc. consider caste primarily as a mobilisational resource and encode a 'social movement' perspective. By studying voting pattern, electoral representation and election campaigning, these scholars draw the picture of post-independent Indian political scenario wherein the lower castes have used caste as a tool against decimation and denial of opportunities by the upper caste groups. Alam (1999), Varshney (2000), Shah (2002) and Jaffrelot (2003) have been the most significant articulators of this view.

The perspectives explained above are based on the dependent nature of caste and could not answer the question of historicization of caste³³ Some studies have been done on the historicisation of caste.³ It was always based on the binary opposition of the idea of caste. The present paper seeks to historicize the concept of caste without questioning the hierarchical model of caste drawn by Dumont and through the perspectives of other scholars. Instead this paper draws the nature of caste from the existing theoretical positions and tries to look at how caste relations have been historically constructed in the present day Kerala society. This constitutes the nature of caste in contemporary Kerala society and it creates its legitimacy in intra and inter-relationship of caste. In the context of Kerala, the historicization and construction of caste are through combining three unique elements—migration, expansion and incorporation. The different castes in the social strata accept the values of ritual purity along with the material distribution which is the focal point for constructing caste identities in Kerala. This systematic way of arranging relations paves the way to the continuity of caste system in Kerala even in the modern society.

Construction of Identity and Social Formation

Most of the previous studies on caste are more concerned about the structural continuity of caste than about contemporary changes. The diversity of caste in different social spaces has been neglected at the expense of homogenizing the reality of caste under one framework. In the case of Kerala, the caste identity has been constructed by the process of social formation. The scholars have not bothered much to

look the connections among these three narratives which, despite the differences on the surface level, have an interlinking connection in the deeper level. The detailed analysis of these narratives sheds new light on the construction and continuity of caste in Kerala.

Three significant interpretations can be drawn from the analysis of the myth of *Parasurama*, the legend of *Parayipetta Panthirukulam* and *Dharikavadham* by considering that these narratives have a linear connection. Firstly, to escape from *papa* (sin), Parasurama donates his land to the Brahmins. The Parasurama myth established the supremacy of the Brahmins in the origin of Kerala (Sadasivan 2000). The myth of Parasurama is an imposition of Brahminism over the locals/natives of Kerala and their society.

After the migration of Brahmins to the land of Kerala, they got a prominent place in the administrative service of the local kings and were known as Nambuthiri Brahmins (Kannipayoor 1982). Gaining the confidence of the chiefs, the Brahmins received major grants of land as *brahmadeya* and *devadanam* and other privileges, thereby establishing themselves as a considerable force in the society and economy (Veluthat 2009). Once they controlled the rule, they needed to create a hierarchical relationship among other communities based on the occupations. This occupational relation reflected in the ritual order of the locality during the annual ritual festival of the village in Kerala. It is considered that Parasurama is the personification of a union of temporal and spiritual sovereigns by which the Brahmins wanted their ascendancy to keep the ruling classes under their perpetual control.

As per the legend of *Parayipetta Panthiru Kulam*, the eleven children belong to the different communities. It shows that the people belonging to the lower community originated from a common ancestor that is Vararuchi, (the Brahmin) and which validates and makes unification of the community to stand under the structural continuity of Brahmin authority both in ritual and social matters. The myth of Dharikavadham, Bhadrakali disguising as Brahmin lady and learning knowledge (*manthra*) from Mandodhari—the wife of Dharika—suggests the migration of Brahmins into the Kerala soils. Bhagavathi(Kali) is considered as the protector of the people. The concept of Bhagavathi among the varied communities of Kerala shows the cultural diversity of the land. The performances known under different names related to Bhagavathi(Kali) in *Kavu* (Shirne) are ritual expressions of different communities which are structured to articulate certain meanings.

The political system, economic factors, customs and manners and so on are linked to the geography of an area and this leads to the inter-relations of the communities. These inter-relations are multi-layered and each community in the locality ascertains their relations and identity under the sacred space that is *kavu* (sacred grove). It is expressed through the annual rituals in the sacred grove. Even after the decline of joint family system many families in the contemporary period continue their links with ancestral rites. Kerala being a fertile area, have attracted all communities from historical times to the present. However, the settlement pattern reveals that the tribal and indigenous communities who are the inhabitants of the valley and hilly terrains of Kerala were replaced or subdued by the process of ‘Aryanisation’, whereas the ‘*jatis*’ (occupational ranking that is castes) of upper ‘*varna*’ (ritual ranking) were encouraged to immigrate into the Kerala soils and expand the settled agrarian economy. The ‘Parasurama myth’ and the ‘Vararuchi legend’ attest to this fact. The land of Kerala are much used for acculturation of native communities into the ‘Hindu fold’ by attributing mythical origins and relationship between the ‘Aryan *Varna* system and the native *jati* matrix’. As a result, the social hierarchy emerged on the one hand by negating the ‘Aryan *varna* system’ and on the other by incorporating it with the native social system. Thus, more than universal caste imaginations, it is the various spaces which it occupies that creates the construction and transformation of caste identity in Kerala.

In other words, the religious ideology of these major communities are not native to Kerala soils but was imported to Kerala with their immigration and settlement. This feature is noteworthy because the history of Kerala is the ‘history of migrations and immigrations. As the major land-owning and ritual management communities which exercise control over the land and people are from immigrated castes, their mythologies and ritual practices connected with sacred complexes also show the migratory nature wherein ritual and belief is constructed with the ideologies of non-native communities.

Conclusion

It is pertinent to note that caste hierarchy cannot be legitimately shielded in public. Instead of that, people avoid the term caste/*jati* and use the word community. Castes are historically constructed and are being restructured in the changing socio-political scenario. The annual festivals of Kerala are dominated and represented by certain castes in the circle of relationship. It incorporates several castes and appears as

a ritual spread over a wide geographical area. It thereby becomes a congregational ritual having participation of widespread social groups.

Generally, communities are defined by the rituals they share. In a way ritual itself is a performance. Affiliation with a socio-cultural context is instrumental in shaping individual and group identity which means that performance reinforces identification with a socio-cultural context. Considering social identities of communities outside the context of festivals in their everyday lives may reveal important links in determining how identities change and to what degree identities within both contexts are related. To a certain extent, social roles and ritual roles are connected. Social identities are autonomous facets for the construction of performed religious experience. Identity is differentiated, constructed, displayed and made explicit through performed behaviours. It is obvious that the belief system plays a great role in human behaviour and that belief becomes absolute determinants of human behaviour and prescribes a set of rule for action. In this logic, one community can exist in the social realm only in relation to other communities. It is the principle of cultural continuity through the process of incorporation of communities. The idea of territoriality to advance claims to local dominance permits some groups to claims to local dominance or control over land. This underlines the concept of caste in Kerala, as based on a system of flexible action. The cultural distinctiveness creates inequality within and between castes in the localities and this could lead to the existence of different relationship of the same caste in different localities. Identity is performed on both the individual and collective levels in a society. It indicates that identity is constructed through a series of ritual acts and symbolic behaviours and that identity formation occurs through performance. In particular, the rituals involving verbal and non-verbal interactions suggest that the construction of performed identities are to some degree determined by the ways in which people engage with each other.

In this case, every caste has been assigned to perform rituals based on their relationship to the shrine. Even though they follow different occupations in present days, different caste groups exert control over one another. The head of the caste and his home use their resources to employ members of their caste in the occasion. Castes are tied up with families which perform hereditary functions in sacred groves to ensure that the landlord and nobles remain authorised above them. It means that, caste is followed by the kinship pattern of a group

bound to the landholding of the dominant caste. The annual festival of Kerala has been a space for re-assertion of the construction and continuity of caste. This construction depends on the classification for particular purpose under the rubric of local kinship and kingship of the institution. The creation of shared responsibility signifies a collective ethos within and outside the communities where each community is interconnected to another community in the presence of Bhadrakali (Bhagavathi) which reflects the migration, incorporation, and cultural expansion of communities through the narratives.

Notes :

- ¹ The Parasurama myth is found in the *Mahabharata*, the *Puranas*; Kalidasa's *Raghuvamsa*; Thiruvalangad plates of Rajendra Chola; and *Keralolpati*, the 18th century Malayalam literary work.
- ² The Paraya is a lower caste in Kerala. The word Paraya is derived from 'para', a percussion instrument similar to drum. During the regime of landlords, all official orders were communicated to the public in the street with the beats of the drum. It was the duty of the Paraya to do this. Now they are agricultural labourers and manufacturers of drums using tanned leathers of animals. Apart from this they also make baskets, bamboo mats grass mats, or engage in leather works, cobbling and making of umbrellas.
- ³ Some studies have been done on the historicisation of caste by Conlon (1977), Leonard (1994), Gellner and Quigley (1999), Chris Bayly (1988) and Susan Bayly (2000). Also see Quigley's *The Interpretation of Caste* (1999).

References

- Appadurai, Arjun. "Is Homo Hierarchicus?" *American Ethnologists*, vol.13, no.4, 1986, pp.745-761.
- Alam, Javeed. "Is Caste Appeal Casteism? Oppressed Castes in Politics," *Economic and Political Weekly*, vol.34, no.3, 1999, pp.757-761.
- Bayly, Susan. *Caste, Society and Politics in India*. Cambridge, Cambridge University, 2000
- Bailey, F.G. *Caste and Economic Frontier*. Manchester University Press, Manchester, 1958
- Berreman, Gerald D. "The Study of Caste Ranking in India," *Southwestern Journal of Anthropology*, vol.21, no.2, 1965, pp.115-129.
- Beteille, Andre. *Caste, Class and Power*. Oxford University Press, Oxford, 1966.
- Bayly, Chris. *Indian Society and the Making of the British Empire*. Cambridge, Cambridge University, 1988
- Conlon, F Frank. *A Caste in a Changing world, The Chitrapur Saraswat Brahmins 1700-1935*. Centre for South and Southeast Asia Studies, Berkeley, New Delhi, 1977
- Das, Veena. *Structure and Cognition: Aspects of Hindu Caste and ritual*. Oxford University Press, New Delhi, 1982

- Dumont, Louis. *Homo Hierarchicus*. Chicago: University of Chicago Press, 1980. Print.
- Gellner D.N and Quigley, D (eds). *Contested Hierarchies: A Collaborative Ethnography of Caste among the Newars of the Kathmandu Valley, Nepal*. Oxford: Clarendon Press, 1995. Print.
- Guru, Gopal. "Dali Movement in Mainstream sociology," *Economic and Political Weekly*, vol. 28, no. 14, 1993, pp. 570-573.
- Gupta, Dipankar. *Interrogating Caste*. New Delhi : Penguin Books, 2000. Print.
- Gupta, Dipankar. *Social Stratification*. Oxford: Oxford University Press, 1992. Print.
- Gould, Harold A. *The Hindu Caste System*, Vol.3 Politics and Caste. Delhi: Chanakya Publications, 1990. Print.
- Hocart A M. *Cast: A Comparative Study*. London: Methuen and Co Ltd, 1950. Print.
- Hawthorn, Geoffrey. "Caste and Politics in India Since 1947." *Caste Ideology and Interaction*, edited by Dennis McGilvray, Cambridge: Cambridge University, 1984, pp. 204-220. Print.
- Isaksen, Leonard Karen. *Social History of an Indian Caste: Kayasths of Hyderabad*. London: Sangam Books, 1994. Print.
- Ilaiah, Kancha. *Why I am not a Hindu*, Calcutta: Bhatkal and Sen, 1996. Print.
- Jaffrelot, Christophe. *India's Silent Revolution*. Delhi: Permanent Black, 2003. Print.
- Mencher, Joan P. "The Caste System Upside Down or The Not-So-Mysterious East," *Current Anthropology*, vol. 15, no.4, 1974, pp 469-493. Print.
- Quigley, Declan. *The Interpretation of Caste*. Oxford: Clarendon Press, 1999. Print.
- Quigley, Declan. *The Interpretation of Caste*. New Delhi: Oxford University Press, 1999. Print.
- Rao, M. S. A. *Social movements in India*. Delhi: Manohar Publication, 1982. Print.
- Ram, Nandu. *The Mobile Scheduled Castes: Rrise of a New Middle Class*. Delhi: Hindustan Publishing House, 1988. Print.
- Rudolphs, Lloyd and Susan Rudolph. *The Modernity of Tradition: political Development in India*. Chicago: University of Chicago Press, 1967. Print.
- Sadasivan, S N. *A Social History of India*. APH Publishing, New Delhi, 2000. Print.
- Sankaran Namboothiripad, Kannipayoor. *Migration of Aryans in Kerala*. Kunamkulam: Panchangam Books, 1982. Print.
- Shah, Ghanshyam. "Caste, Hindutva and Hideousness," *Economic and Political Weekly*, vol.37, no.15, 2002, pp.1391-1393. Print.
- Srinivas, M N. *The Dominant Caste and other Essays*. New Delhi : Oxford University Press, 1986. Print.
- Tambiah, Stanley. "Review of Homo Hierarchicus." *American anthropologist*, vol.74, no.4, 1972, pp. 832-5. Print.
- Varshney, Ashutosh. "Is India Becoming More Democratic," *The Journal of Asian Studies*, vol.59, no.1, 2000, pp.3-25. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-I, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 574-583

Adjustment Problems of Adolescent Girls During Puberty With Special Reference To Jorhat District, Assam

Saswati Chutia

*Research Scholar, Department of Education,
Gauhati University, Assam, PIN-781014*

Rini Sonowal

*Assistant Professor, Department of Education,
Moran College, Dibrugarh, Assam*

Abstract

Adolescence is a period of rapid physical change and personality growth. This stage has been defined as starting with puberty and ending with adulthood. Girls begin their pre-adolescent growth spurt at about 12 years of age. Girls and boys approach the end of puberty between 12-14 and 13-15 years respectively. The rapid changes of bodily structure such as breast development, hair growth in the pubic area, weight gain, changes of height, etc. create a lot of confusion among adolescent girls which leads to adjustment difficulties among adolescent girls. For many girls, menstruation is a serious concern. The present study has thus been taken up to study the social and educational adjustment of adolescent girls during puberty in the secondary schools of Jorhat districts.

Key words: Puberty, adolescent, adjustment.

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I + 574

Introduction:

Adolescence is a crucial stage of life. Adolescence refers to the stage from puberty to adulthood. The word adolescence comes from the Latin word ‘adolescere’ which means ‘to grow’. It is a period of rapid physical change and personality growth when an individual achieves nearly the adult body stature. The girls begin their pre-adolescent growth spurt at about 12 years of age. Girls and boys approach the end of puberty between 12-14 and 13-15 years respectively.

Most people confuse the terms adolescence and puberty and use them synonymously. However, puberty refers to the physiological changes involved in the sexual maturation of a child, as well as other bodily changes that may occur during this period. Adolescence refers to the stage from puberty to adulthood and includes the psychological experiences of the child during this period. Adolescence is being described as being the teenage years from thirteen to eighteen years of age; however, puberty decides the onset of adolescence.

Characteristics of Pubertal Development:

Puberty is a time of life when a boy or girl becomes sexually mature. The major characteristics of pubertal development are physical alterations: sexual maturation, changes in body composition, and rapid skeletal growth. During puberty endocrine glands produce hormones and it leads to body changes and the development of secondary sex characteristics. In girls the first sign of puberty is usually breast development, then the ovaries begin to increase production of estrogens and other female hormones and grow, the voice deepens, and facial hair develops as puberty continues. They also usually have a growth spurt that lasts for about 2 or 3 years.

Adjustment:

Adjustment is a satisfactory adaption to the demands of day-to-day life and may be defined as a process through which the individual seeks to maintain psychological equilibrium. Adolescence is a period of rapid development and is occupied with many problems including clumsiness and awkwardness.

Definitions of Adjustment:

An adjustment has been defined by many psychologists and scholars as:

1. Adjustment is the establishment of a satisfactory relationship as representing harmony, conformance, adaptation, etc. (Webstar1951)
2. Adjustment is the process by which a living organism maintains a

balance between its needs and the circumstances that influence the satisfaction of these needs. (Shaffer 1961).

Areas Of Adjustments: The important areas of adjustment are-

- Social adjustment
- Educational adjustment

Social Adjustment: It is the ability to live harmoniously with others and also to engage in satisfying relationships. Social adjustment is influenced by the social maturity of the person. Maturity in a social relationship means establishing good relations with family, neighbours, playmates, class-fellow, teachers, and the members of the society.

Educational Adjustment: Educational adjustment means how an individual is imparting his/her duties towards his/her education and whether an individual is able to get his/her goal or not. It also refers to the earning satisfaction from the academic environment.

Statement of The Problem: The study is entitled “Adjustment Problems of adolescents girls during puberty with special reference to Jorhat District Assam.

According to the survey of 2018-19 conducted by Integrated Child Development Services (ICDS) 5.12 lakh adolescent girls-one fourth of the number currently enrolled in upper primary schools of the state Lucknow in the age group of 11-14 years dropped out of schools. The reasons of drop out are lack of awareness about menstruation, post-puberty changes in the body, and security concerns (Times of India April 27, 2019).

The present study seeks to understand the educational and social adjustment of adolescent girls studying in the schools to find out their problems and to provide some suggestions for teachers and parents.

Operational Definition Of The Term Used:

- 1) **Adolescence:** According to Jersild, “Adolescence is that span of years during which boys and girls move from childhood to adulthood, mentally, emotionally, physically.” In this present study, the operational definition of the term ‘adolescents’ refers to tall the girl students of Jorhat districts studying in class VIII and IX.
- 2) **Adjustment:** Adjustment is a satisfactory adaption to the demands of day-to-day life and may be defined as a process through which the individual seeks to maintain psychological equilibrium. Here adjustment is referred to the adjustment capacity of adolescent girls of class VIII and XI in the school environment.
- 3) **Puberty:** Puberty refers to the physiological changes in the sexual

maturation of a child, as well as other bodily changes that may occur during their period of time.

Objectives Of The Study: The objectives of the study are –

- 1) To study the social adjustment problems of adolescent girls.
- 2) To study the educational adjustment problems of adolescent girls.
- 3) To provide some suggestions to reduce adjustment problems of adolescent girls.

Delimitation Of The Study

The present study is confined to the Jorhat district of Assam and included only upper primary and secondary school girls students studying in classes VIII and IX under the Board of Secondary Education, Assam (SEBA). For the present study areas of adjustment is limited to social and educational adjustment only

Review Of Related Literature

Lise, et al. (2015) conducted a study on “The Impact of Puberty on Adolescent Brain Development”. The study has shown that the structural development of subcortical brain region is related to pubertal development during adolescence.

Dar, A.I. and Tali, A.L. (2014) conducted a study on “Adjustment Problems among Kashmiri Adolescents”. The findings were that both adolescent boys and girls have high adjustment problems in various areas like family, school, social and personal front. This indicates that both adolescent boys and girls of Kashmir are maladjusted in their lives. The finding also indicates that there exists no significant difference between adolescent boys and girls of Kashmir in their adjustment problems.

Gilbert, A.P. (2015) conducted a study on “Effects of Puberty and Parenting on Adolescent Psychosocial maturity and Risky Behaviour”. The study revealed that all youth are consistent with the notion that higher early adolescent maternal sensitivity responsiveness increases across maturity and lower sexual risk-taking, but not non-sexual risk-taking.

Fehr, A. (2011) conducted a study on “Stress, Menstruation, and School attendance; Effects of water Security on Adolescent Girls in South Gondar, Ethiopia.” The finding was that menstruation causes stress and barrier to attending school for adolescent girls.

Sharma, S. (2016) conducted a study on “The level of stress among the college-going adolescents living in Guwahati City of Assam”. It is found that most college-going adolescents have a moderate level of stress. The study also revealed that there exists no significant difference between the level of stress of college-going adolescent boys and girls living in Guwahati.

Pathan, S. S.(2011) conducted a study on “Adolescents attitude towards the opposite sex”. The finding of the study was that adolescent girls have

a negative attitude towards the opposite sex.

METHODOLOGY: In the present study descriptive survey method was used for carrying out the study as it suited for the present study. Descriptive research is beneficial as it helps in obtaining pertinent and precise information about the topic of research

Population Of The Present Study: The population of the study comprised of all the class VIII and IX girl students studying in the upper primary and secondary schools of Jorhat subdivision of the academic session 2018-19.

Sample Of The Present Study: For the present study the researcher used the purposive sampling technique for selecting the required sample. A total of 60 students as samples were selected for the collection of required data.

Tools Used In The Present Study: A self-constructed questionnaire is used to study the problems regarding the social and educational adjustment. A total of 18 questions were included in the questionnaire. Among them, 10 questions were included to study the social adjustment and 8 questions were included to study the educational adjustment.

Statistical Technique Used In The Present Study: Simple percentage technique is used in the present study.

Analysis And Interpretation of Data: The investigator intends to represent the data and interpret it in a different aspect which has been collected from 60 no. of students to find out the extent of adjustment problems during puberty.

Social adjustment

SL. NO	QUESTIONS	YES	NO	% (YES)	% (NO)
1.	Loneliness	18	42	30%	70%
2.	Co-operation with boys	29	31	48.33%	51.66%
3.	Co-operation with girls	34	26	56.67%	43.33%
4.	Feeling physically different than friends	18	42	30%	70%
5.	The feeling of physical change	42	18	70%	30%
6.	Feeling of inferiority because of physical change	26	34	43.33%	56.67%
7.	Uneasy feelings in front of boys due to physical change	44	16	73.33%	26.67%
8.	Early physical maturity than friends	23	37	38.33%	61.67%
9.	Discussion about menstruation among friends	32	28	53.33%	46.67%
10.	Comfortable in group activities	29	31	48.33%	51.66%

Educational adjustment

SL NO.	QUESTIONS	YES	NO	% YES	% NO
1.	School absenteeism due to menstruation	32	28	53.33%	46.67%
2.	Feeling of happiness when the school closed for a long time	20	40	33.33%	66.67%
3.	The difficulty of attending class attentively due to menstrual-related problems	34	26	56.67%	43.33%
4.	Feeling neglected by teacher	32	28	53.33%	46.67%
5.	Don't feel like coming to school due to physical change	18	42	30%	70%
6.	Stress due to physical change	47	13	78.33%	21.67%
7.	Shyness to ask a question to the teacher	49	11	81.67%	18.33%

8.	Comfortable with male/ female teacher	Male Teacher	Female Teacher	Both
		7	43	10

Major Findings Of The Study:

The major findings of the present study are mentioned below-

- 1) It is observed in this study out of 60 adolescent girls 18 girls' feel lonely and others don't.
- 2) It is found that adolescent girls find it difficult to interact with boys. Out of 60 adolescent girls during puberty 29 girls interact with boys and the rest of them don't feel comfortable interacting with boys.
- 3) In this study, it is found that some adolescent girls develop an inferiority complex. Out of 60 adolescent girls, 26 girls developed the inferiority complex due to their physical change.
- 4) Again in the case of social adjustment out of 60 adolescent girls, 44 girls developed the feeling of uneasy in front of boys, and the rest of them don't.
- 5) It is observed that in case of physical difference during puberty among 60 adolescent girls 18 girls feel that they are physically different than their female friends and others don't.
- 6) Among 60 adolescent girls, 32 girls discuss their problems related to menstruation with their friends and others don't discuss it.

- 7) Again in terms of social adjustment out of 60 adolescent girls, 29 girls are comfortable taking part in group activities and the rest of them don't comfortable in group activities.
- 8) Another finding is that out of 60 adolescent girls during puberty 34 girls co-operate with their female friends and others don't co-operate.
- 9) Another significant finding is that out of 60 adolescent girls 32 girls responded that they remain absent in school during menstruation.
- 10) Out of 60 adolescent girls, 20 girls like it when their school is closed for a long time and feel happy when their school is closed for a long time and the rest of them don't like it.
- 11) It is observed that there is a problem of attention deficit during menstruation among adolescent girls of Jorhat-sub division. Out of 60 adolescent girls, 34 girls face attention deficit in the class during menstruation and others don't face attention deficit in the class during menstruation.
- 12) Due to physical change out of 60 adolescent girls, 18 girls don't like to come to school, and the rest of them like to come to school always.
- 13) In the case of asking a question to the teacher in the classroom, out of 60 adolescent girls 49 girls ask a question to the teacher when they don't understand any topic, and the rest of them don't ask.
- 14) Again it is a matter of worry to find that out of 60 adolescent girls only 7 girls are comfortable with a male teacher, 43 girls are comfortable with a female teacher and only 10 girls are comfortable with both male and female teachers in the classroom.

Discussion of The Findings:

The findings of the present study have similarities with earlier done studies. **Irshad Ali Dar, Latief Ahmad Tali** has found in their study that adolescent boys and girls are maladjusted in different areas like family, school, and social and on a personal front. This finding supports the findings of the present study as it has been found in the present study that adolescent girls are maladjusted in some aspects of social and educational spheres. The findings of the present study are not similar to the findings of **Nidhi Gupta**, who found that girls of senior secondary school possessed a good level of social adjustment.

It is found that maximum adolescent girls don't co-operate with

their opposite-sex classmates. The finding is similar to the finding of **Dr. Swaleha S. Pathan** who found that adolescent girls have a negative attitude toward the opposite sex.

In the present study, it is found that during the time of menstruation period girls face the problem of attention deficit. It is similar to the findings of **Dragon Ostojic (2013)** who found that pubertal onset is associated with the symptoms of attention-deficit.

Another finding is that menstruation hampers the study habit of adolescent girls and they can't study during menstruation for various reasons. This finding is similar to the finding of **Nalubega Fatuma Matovu** who found that menstruation affects girls' participation in schools. It is also similar to the findings of **Alexander Fehr** who found that menstruation causes stress and barriers to attending school for adolescent girls.

Suggestions For Solving Adjustment Problem:

1. The first and foremost thing is that teachers and parents should have the basic knowledge of puberty. They should try to understand the psychology of adolescents. So that, they can identify those adolescents who are facing the problem and support them to overcome the problem.
2. During puberty, girls face the problem of uneasiness in front of boys due to physical changes. So it is the responsibility of both parents and teachers to provide knowledge about physical changes during puberty and make them feel at ease with the changes that it is a normal process.
3. Schools should organize various co-curricular activities and group activities. Teachers shouldn't differentiate between girls and boys. Teachers also need to encourage adolescent girls to do these activities in groups. It will reduce the uneasy feeling of girls in front of boys. Games and dancing also help them to adjust properly to the physical changes. Teachers should create activities that require students to rely on each other to succeed such as group projects.
4. In the present study, it is found that menstruation hampers adolescent girls' educational adjustment. So the parents should teach them about the use of sanitation pads and cleanliness. Parents should teach them that menstruation is a natural process and it is not a matter of worry but it is a matter of health and hygiene.
5. Education about menstruation is also a particular concern. The

- stereotype of secrecy and taboos surrounding menstruation needs to abolish.
6. The school should provide a private place to change sanitary cloths or pads; clean water for washing and facilities for safely disposing of used materials. The school should also provide practical instruction on the correct and consistent use of sanitary pads. The school authorities need to create and ensure a supportive environment for girls during menstruation.
 7. Another important thing is that teachers should be very much friendly with students. Because in the present study it is found that 53.33% of adolescent girls hesitate to express their menstruation problem with the teacher. So especially male teacher needs to be aware that girl students feel at ease with them to discuss their problem.
 8. As a guide, the teacher should provide the correct information about sex and physical changes which usually the parents refuse to provide. Rather than getting that information from friends, parents and teachers should guide them on these topics.
 9. The teacher should learn every student's name and use it often, and also should provide opportunities for students to talk about themselves; it will decrease the feeling of less importance given by the teacher.

Conclusion:

The primary purpose of this study was to find out the adjustment problem of adolescent girls during puberty.

Findings showed that the adjustment of secondary school girl students of Jorhat sub-division is not satisfactory. The most serious concern is that most adolescent girls hesitate to express their menstruation problems with their class teachers and also they are not comfortable with a male teacher.

References

- Chakrabarty, P. *Attitude towards Menstruation- Notes from Assam*. Retrieved from weblogrs.com/post.php?2016.Pp.87-22475
- Dar, A. I., & Tali, A. Latief. Adjustment problem among Kashmiri adolescents. *International Journal Of English*. Vol-1, ISSN 2321-7065, (2014). Retrieved on 21 November, 2018, from ijelh.com/.../
- Fehr, Alexander. *Stress, Menstruation, and School Attendance: Effect of Water Security on Adolescent Girls in South Gonadar, Ethiopia* (Master's thesis, Emory University for master degree of public health in Global health 2011).

- Retrieved on 15 November, 2018, from <http://pid.emroy.edu/ork/255593>
- Gupta, N. A study on problems of adjustment of senior secondary school students. *Conflux Journal of Education*. Vol-1, ISSN 2320-9305, (2013). Retrieved on 22 November, 2018, from <http://www.naspublishers.com>
- Louis, P.,& Emerson, A. Adolescent adjustment in high school students: A brief report on mid adolescence transitioning. *Journal of Education, Science and Psychology*, Vol No-3(22), ISSN1512-180, (2012). Retrieved on 15 November, 2016,from www.journaljiar.com>849_IJAR-11037
- Martin, E. M., Wood, J. L., Houghton, S., Carroll, A., Hattie, J. I don't have the best life: A qualitative exploration of adolescent loneliness. *Journal of Child and Adolescent Behaviour*. (2015). Retrieved on 12 November, 2016, from www.escience.central.org
- Mangal, S.K. *Advanced educational psychology* (2nded.). Delhi: PHI Learning private limited, 2013. Print.
- Ostogic, D. *Effects of puberty on attention-deficit/hyperactivity disorder symptoms.* (2013). Retrieved on 26 October,2016, from <http://www.uwindssor.ca/graduate/190>
- Pathan, S., Adolescent attitude towards the opposite sex. *Journal of Arts, Science & Commerce*, ISSN 2229-4686.pp-192-199.(2015). Retrieved from www.researcherswold.com
- Richey, L. *The relationship between risk-taking and adolescent pubertal status.* Retrieved on 28 October 2016, from <https://www.yumpu.com>
- Ramatuba,U.D. Menstrual knowledge and practices of female adolescents in Vhembe district, LimpopoProvince, South Africa. *SCIELO*, ISSN 2223-6279. (2015). Retrieved on 25 November, 2016, from <http://dx.doi.org/10.4102/curationis.v38i1.15551>
- Rao, S.C.N. *Sociology- principles of sociology with an introduction to social thought* (7th edn.). New Delhi: Nirja Publishers & Printers Ltd. (2013). pp. 62-66
- Sonowal, R.*Adjustment of Secondary School Students in Relation to their Academic Achievement.* (Unpublished M. Phil dissertation). Department of Education, Dibrugarh University, Assam.2016.
- Sahu, E. *Study of hormonal events during early puberty in female of Chattisgarh.* (2013). Retrieved on 26 October, 2016, from <http://hdl.handle.net/10603/29360>
- Steinberg, L. *Adolescence* (8th ed.).Newyork: MC Graw Hill. (2008). pp. 23-45, 437-467

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 584-589

Contextualizing Jyotiprasad Agarwala's Political Philosophy of Beauty and Culture in the Light of Female Protagonist depicted in his Dramas

Dr.Umakanta Hazarika

Assistant Professor

Department of Political Science, SPP College, Namti

Abstract

The Present paper is an humble attempt to explore the philosophy of Jyotiprasad Agarwala - a dramatist, political activist, freedom fighter, nationalist, a Gandhian, a socialist, a communist, an artist (a silpi) and a cultural genius of Assam, the north eastern province of India. Being a visionary and revolutionary thinker he used art and culture as an instrument for social change and transformation. He understood culture in broader sense of making society beautiful both internally and externally. Such philosophy of social transformation has been equally expressed even in his dramas. Specially female protagonists depicted in his dramas have been projected as cultural crusaders against dominant discourse of all evil forces or anti-culture. It is a historical and analytical study . Most of data used here are from both primary and secondary sources. Logic used here both deductive and inductive –particular to general and general to particular.

Key words : Visionary, Transformation, Cultural, Crusader, Protagonist etc.

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I + 584

Introduction

Jyotiprasad Agarwala, a political activist, a freedom fighter, a nationalist, a Gandhian, a socialist, a communist, an artist (a silpi) and a cultural genius was born in 1903 at the Tamulbari Tea-Estate of erstwhile Lakhimpur district of Assam. He was born in the noted Agarwala family, which had played a significant role in shaping the cultural ethos of modern Assam. Jyotiprasad Agarwala was a thinker. He was a man of ideas. He was also a man of action. During his time, he tried to put his ideas into action. In order to put his ideas into action Jyotiprasad Agarwala made use of the medium of culture. As a political activist and an artist he realized the importance of Cultural Revolution to awaken the consciousness of the exploited masses in Assam. He had a positive conception of art, literature and culture. His positive conception of art and culture are revealed through his writings – **Silpir Prithivi (Artists' world)**, Natun Dinar Kristi (New days culture), Natunar Puja (Worshipping the New) etc. Jyotiprasad believed that devil mind is the main cause of exploitation. Therefore he said that pursuance of all arts is meant for bringing peace and prosperity in the world. To him, real peace and prosperity will be available only when the political control is rested upon the artist – philosophers.

Jyotiprasad's Views on Beauty and Culture

Beauty and culture are the central theme of Jyotiprasad Agarwala's political ideas. To him, adoration of beauty is culture and culture is the meaningful use and realization of beauty in life. He says that the perfect development of culture creates peace and progress in human life. Since the very beginning of civilizations human beings aspire to create beauty in their life. Birendranath Bhattacharya observes the aesthetic vision of Jyotiprasad Agarwala : He believed in the primary of culture and beauty and time to him was a cycle attitude to the constant movement of culture. The progress of civilization is measured in terms of this movement which always ensures victory over anti- culture or anti culture. Jyotiprasad Agarwala stood against anti-culture or duskriti in forms exploitation, oppression, and gender discrimination. Thus, his concept of beauty and culture are not abstract but related to the social reality. In 'Silpir Prithivi' he asserts that every policy in the society should be based on culture. So, Jyotiprasad Agarwala fought against anti-culture or duskriti inform imperialism, capitalism, exploitation, gender discrimination in both colonial and post-colonial period. He was a sharp critic of evil forces which disturbed the progressive mission of artist culture.

Prominent intellectual Hiren Gohan has called Jyotiprasad Agarwala the architect of the future or *Bhabikalar Khanikar*'. Certainly he was an architect of modern Assam who devoted his entire life for the reconstruction of the society. Political vision behind his cultural mission is expressed in his entire creative works and activities. Through his cultural mission Jyotiprasad Agarwala wanted to enable people to manifest all creative potentialities rooted in their heart. The political vision behind Jyotiprasad Agarwala's ideas is to reconstruct a beautiful society devoid of duskriti informs of exploitation, oppression and subjugation.

Jyotiprasad Agarwala's cultural and artistic creativities had a political purpose of creating a new order and realizing transformation of the society. He has entrusted the responsibility of transforming society in the artist:

*Chabi Anka Shilpi nohou moi
Jodiu Anku Chabi
Gan-Kobitar Shilpi nohou
Jodiu Moiyei Kobi
Kolar Majot Jodiu Prokash
Mur Jeevan Kolak dhunia Kori
Manuhokei manuh kori thoi jaboloi Bastobor Kendrot
Loisu sthiti
Junjiboloi duskriti durghur.* (Rachanawali 121)

Or

I am not an artist who draws pictures
Though I do draw
I am not an artist who creates poetry
Though I express myself though art
To refine the art of life
To humanize mankind I take my place
In the centre of reality
To battle injustice.

The association of politics with culture is one of the significant features of Jyotiprasad Agarwala's political ideas. To him, every individual who opts for waging fight against anti-culture or duskriti is an artist. According to Dhiren Bhagawati, the political practices of Jyotiprasad Agarwala indicate that art for him is a vehicle for human progress incorporating everything progressive in our heritage and refining and synthesizing these elements with what is universal and beautiful for humankind.(Thomson 110). Bhagawati observes both

nationalistic and universalistic outlook in the cultural ideology of Jyotiprasad Agarwala. Being a humanist his vision was to see beauty in man and society. His desire or thirst for beauty is expressed in his entire creative works like dramas, songs, poems and other activities. He said:

*Prithivi dhunia Koribo lagibo - toi chakur panire, bukur
tejere kavita likhisu moi* (Guha 23-24)
(You have to make this world beautiful with my tears; with
heart's blood I have created verse)

Jyotiprasad Agarwala's ideas and ideals were based on people-oriented emotive culture. His ultimate vision was to beautify the world by humanizing the mankind. Chandrakumar Agarwala's saying - *Sundarar Aradhana jeevanar khela* or the worshipping beauty is the game of life highly moulded Jyotiprasad Agarwala's ever reflective mind dwelt on the total well-being of the masses. Thus, his idea of beauty was not an abstract one. It is related with a world from all forms of domination, subjugation and oppression. Therefore Jyotiprasad Agarwala's cultural mission had a broad political vision.

Jyotiprasad Agarwala was the pioneer of modern Assamese drama. The number of published plays of Jyotiprasad Agarwala is six. His other three plays Sonpakhili, Kanaklata and Sundar Konwar are available only in fragments. Jyotiprasad Agarwala could not complete the three plays and Atul Chandra Hazarika prominent dramatist completed the play Sonpakhili. His published plays are Sonit Konwari (1925), Karengar Ligiri (1937), Rupalim (1938), Labhita (1948) Nimati Koina (1964) and Khanikar (1977)(Rachanawali 56-57) respectively. All his plays are centered on by divergent and dynamic women characters. Through these women characters Jyotiprasad Agarwala's political ideas can be understood. Through his women characters Jyotiprasad Agarwala examined his views about the position and status of women in the contemporary period of the surrounding world . Jyotiprasad Agarwala's political ideas of beauty and culture have been reflected in his plays. Especially the women characters depicted in his plays are the prospective pioneer of the cultural reconstruction of their respective time and society. They assert themselves against the dominant discourse of anti-culture in their own individual ways. Usha and Chitralekha in the play *Sonit Konwari* stood against the patriarchal authority and war hysteria of King Ban. King Ban's irrational zeal for war and power has been extinguished by the spirit of inner culture possessed by Usha and

Chitralekha. Jyotiprasad Agarwala was the product of this fertile period. In this context of socio-cultural and political development, Jyotiprasad tried to discover the cultural glories and dignified position of women in the history. He saw his mother Kironmoyee Agarwala and other women who had shown their social responsibility in the critical context of nation. Such situation helped him to look back to the cultural crusader like Chitralekha, Usha etc who launches silent and symbolic revolution against any sort of patriarchal authority and its, authoritative imposition upon individual liberty and freedom. Jyotiprasad Agarwala was one of the devotees of the romanticism. Romanticism as a broad philosophy of individual liberty, freedom, humanity, fraternity and respect for past glories highly encouraged Jyotiprasad Agarwala to see the world and life of people from the liberal point of view. He strongly opposes any sort of bondage, inhumanity. He considered these opposite elements as the anti-culture forces. He calls upon artist to fight against such anti-cultural forces. Thus, Chitralekha who symbolically transforms Ban, the war cult into the worshipper of Krishna, the symbol of culture.

On the other hand Sewali and Kanchanmati in *Karenghar Ligiri* had to assert themselves against the dominant discourse of patriarchal authority, conservative values and norms, gender and class discrimination in their own individual ways. *Karenghar Ligiri* (the palace Maid), the second play of Jyotiprasad Agarwala is one of the outstanding masterpieces in the history of Assamese dramas. The play standing on its own merit is constructed with eternal conflict and contradictions of individuals with the ongoing social system, values regarding class and gender. Jyotiprasad Agarwala examines the status and position of women as a gender and class in the play *Karenghar Ligiri*. Jyotiprasad Agarwala depicts certain women characters in this play and someone of them is the representative and protector of decadent tradition of conservative and feudal social values controlled by monarchial political system and someone of them shows their moral spirit and power of truthfulness against patriarchal dominance and class discrimination within their limited purview. In the very initial stage we find Rajmao (Queen Mother), the representative of monarchial and feudal social system with domineering self upon the life of her son, Sundar Konwar who is also portrayed as the dominant figure in the name of bringing a new order and unfortunately two innocent women Sewali and Kanchanmoti have to become victims of these two dominant figures Rajmao and Sundar Konwar. Jyotiprasad Agarwala shows how the foundation of monarchial and feudal system

based upon false pride and artificial vanity is shaken by the spiritual power and truthfulness. Similarly, Rupalim and Itibhen in the play *Rupalim* assert themselves against the dominant discourse of patriarchal authority, socio-political exploitation in their own individual ways. Rupalim is an outstanding female protagonist with higher moral spirit and spiritual power. She taught lusty and cruel Manimugddha that love cannot be consummated if it is not mutual. She has transformed Manimugddha into a new man. Jyotiprasad Agarwala through his play *Nimati Kaina* portrays the cordial relationship between inner and external culture. Jyotiprasad symbolically asserts against the all forms the anti culture through the abstract character Nimati Kaina. Jyotiprasad's conception of an ideal state has been expressed in this plays⁵. (Gohain 68) He wanted a spiritual and ethical transition along with the socio, economic and political transformation in the entire society. On the other hand, Labhita also plays an outstanding role in saving culture by fighting against the dominant discourse of colonialism and patriarchy. After all, Jyotiprasad Agarwala's political vision of establishing beauty and culture in the society has been reflected through the female protagonists depicted in his plays.

Conclusion

The aforesaid discussion reveals Jyotiprasad Agarwala's understanding of beauty and culture depicted in his dramas. Jyotiprasad Agarwala's dramas are the testimonies to his political and ideological penetrations into the socio-political and cultural issues. He championed the cause of women in the colonial and post colonial period. By projecting female characters as cultural crusaders against dominant discourse of patriarchy and other anti cultural forces he champions the cause of women in contemporary period . . Jyotiprasad projects the issue of women empowerment in the discourse of nationalism, struggle against the anti culture in forms of gender discrimination and other socio political and economic exploitation.

References

- Agarwala, Jyoti Prasad. *Jyoti Prasad Rachanawali*. Guwahati : Assam Publication Board, (2003), Pp. 120-121. Print.
- Bordwell, David, and Kristin Thompson. *Film Art : An Introduction 8th Edition*. New York: McGraw Hill, (2004) P.110. Print.
- Gauba , O.P. *An Introduction to Political Theory*. What is Politics and Political Theory, New Delhi : Mayur, (2018) Pp. 23-24. Print.
- Gohain, Hiren, Uttaranar Sadhanat, Guwahati : Lawyer's Book Stall, (1993), P.68. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 590-598

Rāga-Bānā in Sangītālāpwithin the Ancient Performing Art of Biyāhgowā Ojāpāli

Dr. Lopa Das

Center for Assamese Studies, Tezpur University

Co-author Leona Talukdar M.A and Sangeet Nipun

Abstract

As one of the oldest extant performing arts of Assam, Biyāhgowā Ojāpāli today, while succumbing to yet combating the hazards of oral-transmissibility, holds on to its distinctive performance materials and rigid recital norms to a considerable extent. The recitation of ragas till the fourth stage of Sangītālāp is an important componential aspect of a full-length Biyāhgowā Ojāpāli performance featuring a total of five stages. The Rāga-Bānā rendered at a late phase of Sangītālāp is distinguishable for being a complex whole involving a finished mechanism of exploiting the musical elements through seven different stages to define and expand the melodic structure. Being a surviving carrier of possible obsolete trends, the Rāga-Bānā is a rare musical asset to be meticulously preserved in all its beauty.

Key words: Rāga-Bānā, Rāga-Tānā, Sangītālāp, Caran, Biyāhgowā Ojāpāli

Introduction:

Biyāhgowā Ojāpāli, rooted in the tradition of Kathakatā, is an

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I + 590

ancient art form popular in the district of Darrang in Assam. It involves a musical representation of poetic tales found in scriptures while partially adopting methods specific to the belts of dance and drama. Its magnificence is, however, not singularly located in scriptural enactments as elaborate recital of diverse rāgas noted for melodic complexity along with light colorful songs also accounts for its rich identity and wide popularity. The full orbit of its performance constituting the five stages of HuGkār and Gurubandanā followed by the Pātani, Vishnu Pada, Sangitālāp and finally Gīts is realized in a Gondhauparisabhā, a grand gala celebrating the ritual of worship of Lord Vāsudeva. Since no systematic exploration of the rich musical design of BiyāhgowāOjāpāli, sustaining through many centuries, has ever been attempted, this study is oriented towards anatomizing the discrete units forming the body of BiyāhgowāOjāpālimusic. Moreover, with the gradually falling numbers of practitioners and manipulative handling of performance materials, a thorough documentation aiming at the proper preservation of the music has been deemed crucial.

Area of Research:

The area singled out for research is identified in cataloguing, examining and evaluating each strand of performance unit assembling to form the complex structure involved in a full-length recital – as recognized in the ritualistic festivities of GondhaupariSabhā and Jāgar– of BiyāhgowāOjāpāli, a Darrang-district based performing art of Assam with remote origins.

Objectives:

1. To systematically investigate the terra incognita of Biyāhgowā Ojāpālimusic and realize the distinctive factors contributing to its uniqueness.
2. To attempt an insightful analysis of the previously unstudied subject of Rāga-Bānā, a sophisticated performance material adorning the stage of Sangitālāp, the fourth out of five different stages within a BiyāhgowāOjāpāliperformance.

Methodology:

1. Collection of primary data in the form of audio-visually taped content of multiple live performances of different Biyāhgowā Ojāpālitroupes and of exhaustive interview sessions with experienced practitioners.
2. Collection of secondary data from already circulating publications and documentations available in multimedia formats.

Discussion:

The musical sphere of Sangitālāp features a systematized mass enclosing almost all the signature elements defining BiyāhgowāOjāpāli music within itself. Employing in profusion the stylistic devices vital to his craft, an Ojāpālian artiste realizes the stage of Sangitālāpas an apt opportunity to uphold his level of proficiency over the creative plot of the art learned. The geometry of the music, refined and remodeled over the centuries, enables articulation of the wide range of vocal ornaments by the singer while inspiring an aural flamboyance. In fact, the decorative character of both content and style is seen to mirror the silken finish of Sangitālāp music.

Since the Sangitālāp music is tailor-made for generating an aesthetic titillation in the audience present while also illuminating them on scriptural knowledge, it is marked with an enforced play of wide-ranging technicalities. On one hand, the stage of Sangitālāp is unlikened to the preceding Gaid in not sharing the latter's overpowering ritual-centric goals and on the other, to the Gīts that follow in comparatively possessing much more technical magnificence and constitutional rigor.

The musical narration of epic/Purana-extracted verses is not the sole subject handled in this stage nor can it be considered the exclusive representative of the entire body of Biyāhgowā music especially marked for its rich multiformity. Besides the rendition of Ākhyāns (or versified tales from epics/Puranas) a circumstantial presentation of Rāga(s) is a major attraction too and in fact, it is this rich treasure of rāgas which pronouncingly assert the remarkable individuality of BiyāhgowāOjāpāli. Thus, the duo of Rāga(s) and Ākhyān(s) together account for the total build-up and total appeal of Sangitālāp. This stage commences with a Bānā followed by an Ākhyān. The rendition of Rāga-Bānās interspersed with that of Ākhyāns.

Though not traced in any Ojāpāli-oriented publication nor in the discourse of the contemporary practitioners, in the present undertaking the constituent units of Sangitālāp have been divided into three broad categories- Bānā, Ākhyān and Rāga-Bānā- to ease a clearer understanding. It is quite imperative to acknowledge at this point that 'Bānā' and 'Rāga' are one and the same thing. Nevertheless, Bānā has been considered a separate category to mean the fixed curtain-raiser rāga with which the stage of Sangitālāp opens, as opposed to the other rāgas, here categorized as Rāga-Bānās, rendered afterwards freely chosen by the performers and/or that the audience present

extemporaneously pick. Further, it is noteworthy that there is special generic difference between the inaugural Bānā and later Rāga-Bānās as fair disparity is identified in their structural order and configurational status.

Rāga-Bānā:

The endeavour to work out a standard conception of Rāga-Bānā in the following discussion is almost entirely grounded on the observations made during extensive field studies because the exceptionally limited number of texts in hand provide scanty material on the given subject. The Rāga-Bānās are subjected to a somewhat locomotive recital within the order of performance followed in Sangitālāp. To speak more fluidly, a Rāga-Bānā has the freedom to intervene the Ākhyān that invariably follows the curtain-raiser Bānā but not vice-versa, that is, the recital of a Rāga-Bānā must be completely over before rehandling any material of Ākhyān. Usually if the epical episode chosen for an Ākhyān runs for a load of time, the Ojāpālis interrupt it with the rendition of a Rāga-Bānā to relieve the burden of a gradually arising flatness slowly staling the taste of the audience. This interruption, however, is many a time instituted by a desire articulated by the audience too to relish a Rāga-Bānā of their choice amid the course of an Ākhyān. Thus, a Rāga-Bānā, unlike a Bānā, resists a sharp fixity in the point of performance although the laws of its rendition during the later phase of Sangitālāp and only after an Ākhyān has been placed and developed to a certain extent remain constant. Further, it is largely on the total span of a performance that the possibility of staging more than one Ākhyān and Rāga-Bānā rests.

Much of the current Ojāpālian literature registers the BiyāhgowāOjāpāliRāga-Bānās in the context of the medieval system of rāga-rāgini classification which is believed to have flourished after the Gram MurchanāJātisystem ended in the thirteenth century and have declined with the popularity of the Melākartā or Thāta system. The claimed footing of BiyāhgowāOjāpāli in a rāga-rāgini system evinces its historicity and also an obvious inspiration it derived from Hindustani classical music. But most importantly, what it brings to the fore is that BiyāhgowāOjāpāli had been a deep repository for a kaleidoscopic range of rāgas. This range, however, has dwindled so much over the years that the practically prevailing number of rāgas is miserably small.

A present BiyāhgowāOjāpāliRāga-Bānā is found to be an ordered entity involving a sequence of seven stages that record the melodic

odyssey of the rāga from a seed to an exotic bloom. The limited volumes available on the art form grant precise names to the seven levels in a Rāga-Bānā – HuGkār, Ghunni, Tolani, Mālitā, Caran, Dhurāand Bandhā Dihā.(Ojā, 70), (Dutta, 52), (Hazarika,13). Though the performers do not meticulously prepare such a list sequencing the performance material within a rāga, they actually render a Rāga-Bānāin seven steps. They recognize the name of some of these text-claimed stages while use different terms for the others.

The present study of BiyāhgowāOjāpāliRāga-Bānāsrevolves around the grossly attempted musicographical representation of RāgaReli. To begin with, as a sojourn in the pedestal pitch, the only musical importance of HuGkār lies in behaving as a preparatory act for instituting the melodic massdetailing the formal complex of the rāga. The hammering of the ādhārshadaj using set syllables signals the audience to compose themselves and to mobilize their attention. The HuGkārcan also be safely judged as a meditation on the form of the RāgaDevatāand also according to OjaDharmeswarNath, as a veneration of the Guru in the line of the Guru-shishyaparampara.

The Ghunni, prefatory in nature, seems to introduce the essential notes and discuss the melodic possibilities of the Rāga-Bānā. Like anālāp, it appears to be a slow, non-metric effort to establish the individual character of the Rāga-Bānāby presenting a note by note account. It must be remembered that an Ojāpālian singer is ignorant of a musical grammar. Thus to his untutored eye the Ghunni is a fixed movement to memorize but not a framework wherein the improvisation of the Rāga-Bānāstructure can be done. This might be one reason why the Ghunni sounds little shorter than an usual ālāpwhere the classical singer continues to play with notes till the characteristic phrases are fully elaborated. However, not forgetting a BiyāhgowāOjāpāliRāga-Bānā'smedievalistic inclinations, this can be assessed as an Ojāpālian singer's display of an obsolete style which does not fit into a modern understanding.

Tolani, referred to as ‘Rāgatānā’ or ‘Rāgadiyā’ in performers’ discourse, is generally understood as a re-emphasis of the salient melodic norms of the Rāga-Bānāintroduced in the Ghunni. There is somewhat a restless rise to and an elongated stopover at the eighth tonal degree whereon continual oscillations while touching the periphery of the upper adjacent note are displayed as a major embellishment of the vocal arrangement and possibly also as a distinguishing gamak pattern of the rāga found in the preceding Ghunni too. Textual insignificance is marked

till the point of Tolani. While Ghunni featured only empty syllables, the Tolani combines such syllables with short meaningful phrases adopted from the Mālitā that follows. Further, freedom from a rhythmic cycle continues in the Tolani.

Textual density surfaces in the Mālitā as it recounts the etiological story of a rāga's creation. The Mālitā of each rāganarrates with superior artistry the incidents leading to the causation of the rāga. This is one concrete example of the medieval phenomenon of the invasion of the concept of rāga into poetry and painting. A description of a rāga was, indeed, a major element of the music literature of that period. Further, each rāga was presented as a living male or female deity or a hero or heroine possessing exquisite physical beauty. In BiyāhgowāOjāpāli, for example, the Mālitā of Rāmgirirāga describes in a grandiose manner a pulchritude female figure. Since Rāmgiri is considered arāgini, its personification as a female supports the theory that rāginis are wives of rāgas. The presence of Mālitā in a BiyāhgowāOjāpālirāga almost establishes its medieval linkage. In rāgaReli, its Mālitā describes the rāga as originating from the teardrops of the Lord Kirāt (Śiva). The melodic shape acquainted in the Ghunni is clearer and more pronounced in the Mālitā while it remains rhythmically free too.

Similar to a Bānā, each Rāga- Bānā has a fixed number of Carans which in being meter-bound brings forth a prominent textural change. In rāgaReli, all the four Carans are set to the same variant of the Cābtāla sustaining the duple feel. In the stage of Bānā, the Carans were found to be the progressive enumeration of the melodic properties central to the Bānā's unique character. In case of the Rāga- BānāReli, the usage of the Madhyam suddenly becomes more pronounced in the Carans and this hints at a melodic possibility not solidly realized during the preceding section. The changing behaviour of the Madhyam accounts for some new melodic phrases not anticipated in the earlier bulk. Either the Ghunni and the Tolani made insufficient revelations of all the possible combinations owing to the norms of an obsolete system that allows it or the Carans might have brought in the shadow of other rāgas as a stylistic gesture or as a result of distortion in the hands of grammatically unmastered singers. Moreover, the opening part is same for all the four Carans in rāgaReli. In fact, the Carans being marginally different upset the melodic expectations held by the audience. It is difficult to come to a conclusion regarding the factors leading to such an event. Minimal variation in the content of the four Carans can be either read as

a stylistic element or an abuse of the original material in unskilled hands or as the performers' trick to somehow cover the entire extent of Carans with the meager matter in hand on account of the loss of the actual material over the years. A much broader study and comparison of different BiyāhgowāOjāpāliRāga- Bānā is hinted at this point.

The sixth stage is invariably understood as 'Morani' by an Ojāpālian performer. Just as in the Morani of a Bānā, the moderato here suddenly transitions. In fact, the Moranis nothing less than an allegro finale aiming at a firm resolve. The haste in rounding off the underlying melodic thought is musically pleasing and assists a successful foregrounding of the denouement. Thus, the duple meter introduced in the Carans accelerates all at once in the Morani adding power and colour to the overall finish. Employing both medium and fast tempi to exploit the dominant melodic features within itself, the Rāga-Bānāemerges stylistically richer and far more satisfying. The artistic construction of the Morani is a major contribution to the rhythmic texture of the Rāga-Bānā.

Since the word 'Bandhā' means 'tied to', the Bandhādihā suggests a passage tied at the back of the composite structure of the Rāga-Bānā that recapitulates its primary melodic attributes. The Morani has already been realized as a coda and for the audience, with the musical turmoil being ironed out in the Morani, nothing seems to be left for presentation. In this sense, the Rāga-Bānā can be said to rise de novo in the dihā. The Dihā, in fact, is both an end and a beginning in itself. Elaborately speaking, in one hand the Dihā is more or less an epilogue to the rāga briefly laboring out its predominant qualities and on the other, a necessary forerunner to a Pada-metered Ākhyān. Though in bearing the melodic definition of the rāga it is very much a part of it, the dihā's appeal is more realized in its unalterable bond with the Pada Ākhyān. It is more like a bridge between the two, mobilizing a facile transposition of the audience from one to the other. The end was, indeed, complete with the Morani. The performers, as a matter of fact, are found to start afresh with a slowed-down pulse in the Dihā and fluidly enter into the Ākhyān. Thus, while harking back to one and looking forward to another, the Dihā appears to be an intelligent inclusion justifying the structural logic of the overall performance. However, the essence of the term 'Bandhā' has vaporized in the current time as the Ojās now admit using the Dihās interchangeably for all Rāga-Bānās. This unfortunate development renders the Bandhādihā only as a pre-requisitive piece before a Pada Ākhyān totally dissociated with the preceding Rāga-Bānā.

Such mishandling of material is a major blow to the structural beauty and a distortion of the picture of the Rāga-Bānā hinting at a concerning shrinkage of the performative dimensions of the art form.

Conclusion:

The Biyāhgowā Ojāpāli Rāga-Bānā, as it exists today, is realized as a fixed movement rather than a melodic framework wherein to improvise. An Ojāpālian artist considers the Rāga-Bānā as a prearranged formation and commits the specific linear succession of notes to his memory. For being ignorant of a musical grammar, it is beyond his comprehension that a singer can present his individual impression of the rāga by studying its specified behavior. This musical analphabetism can be attributed to the handover of the art form, according to priest Achyut Kumar Sarma, by the learned Ganak/Brahmin community to the uninstructed peasantry in the course of history. The performers' musical naivety, however, does not put the credibility of the rāga at stake, as a musicographical observation of the Rāga Reli has revealed that it satisfiably projects, at least in its initial stages, the rules governing the formulation of melodic phrases and sequences specific to the set framework. The most potent realization, however, is that the Ojā's role is most of the time overwhelmed by that of the Pālis signifying the centrality of a choral texture in a Rāga-Bānā recital. This being the case, practically no scope whatsoever is left for improvisation because a chorus is bound to recite the music learned by rote. Another interesting observation is that a Biyāhgowā Ojāpāli performer is found to singularly relate the term 'Rāga' to the Tolani which has been perceived as a brief emphasis of the distinct melodic identity. Tolani can, in fact, be safely likened to a chalan which provides a condensed definition of the melodic thought particular to the rāga. It is, thus, clear that the Ojapalian singer has some kind of understanding that the soul of the rāga resides in the Tolani without, however, acknowledging that the entire composition comprising seven stages for which he actually uses the full expression of 'Rāga-Bānā', has to comply with the Tolani's injunctions. It cannot be denied that in its formula of progressing from non-metrical movements to ones designed according to a chosen rhythmic meter, the Rāga-Bānā achieves a semblance of Hindustani music where an unaccompanied prelude alālāp that tables and expands a rāga eventually leads to an ensemble recital were themelody-line moves within the confines of a rhythmic cycle demonstrated by the cymbals. Further, the Morani in its bold pronunciation of the rhythmic material over the melodic one to implicate a conclusion can be equated with a Jhalā. The reduced stature of the Rāga-Bānā mirrored in its treatment almost like a non-classical composition is suggestive of an elephantine shrinkage of the musical dimensions of Biyāhgowā Ojāpāli. What is more, even the extant material is

subjected to restricted practice further posing an existential threat to the Rāga-Bānā which is why extensive efforts toward its proper preservation through authentic documentation and expert analysis has been solemnly realized.

Note: Due to extreme dearth of textual information on Rāga-Bānā the data collected during field work from the following performers have served as the main research aid in framing a logical perception of the subject in hand.

1. Oja Dharmeswar Nath,	2. Oja Dharmakanta Deka
3. Oja Gobinad Barua,	4. Oja Jiban Kalita
5. Oja Maheswar Nath,	6. Oja Rudra Nath
7. Oja Haren Nath,	8. Oja Tirtha Nath
9. Oja Dugdha Ram Kalita,	10. Oja Sanjay Nath
11. Dainapali Ischaram Barua,	12. Dainapali Dineswar Nath
13. Dainapali Hareswar Kalita,	14. Dainapali Kshiteswar Deka
15. Dainapali Komal Nath	

References:

- Oja, D. N. *Byas Sangitar Ruprekha*. Guwahati: Publication Board of Assam, 1989. Print.
- Hazarika, S. *Byā sSangīt Sangrah*. Darrang: Darrang Zila Sahitya Sabha, 2014. Print.
- Dutta, B. *Asamiya Sangitar Aitijya*. Jorhat: Assam Sahitya Sabha, 2011. Print.
- Sarma, N.C. *Asamar Paribeshya KalāOjāpāli*. Guwahati: Bani Prakash Pvt.Ltd., 1996. Print.
- Sarma, N.C. *AsamarOjāpāli*. Jorhat: Assam Sahitya Sabha, 1991. Print.
- Sarma, N.C. *Introduction to the Folklore of North-East India*. Guwahati: BaniPrakashPvt. Ltd., 2011. Print.
- Barua, B.K. *A Cultural History of Assam*. Guwahati: Bina Library, 2011. Print.
- Barua, A. C. "Biyāhar Ojāpāli." In *Atul Chandra Barua Racanāwali*. Guwahati: BaruaPrakashan, 1974. Print.
- Barua, A. C. "Ojāpāli: Its different types and functions (1982)." In *Atul Chandra Barua Racanāwali III*. Guwahati: BaruaPrakashan, 1974. Print.
- Saharia, K. "DarangarLokanritya: EtiSamikshya." In Dev. A.N. (Ed), *DarangarLokaSamskriti –Samikshya*. Mangaldai: DarrangZilaSahityaSabha, 2001. Print.
- Ali, T. "DarangarDutimanLokanatyAnusthan." In Dev. A.N. (Ed), *DarangarLokaSamskriti –Samikshya*. Mangaldai: DarrangZilaSahityaSabha, 2001. Print.
- Oja, D.N. "MangaldairByasgitOjāpāli." In A.K.Nath., (Ed), *Darrangar SahityaSangskritirRuprekha*. Sipajhar: Assam Sahitya Sabha, 1997. Print.
- Bhuyan, S. *AsamiyaGiti-SahityarRuprekha*. Jorhat: AsamSahitya Sabha, 2011. Print.
- Deka, P. *CaryagitaaruBouddha-Tantra*. Guwahati: Assam Book Depot, 2012. Print.
- Patar, R. *Buddhism in Assam: past and Present*. Guwahati: PurbanchalPrakash, 2014. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 599-612

WOMEN'S CONTRIBUTION TO HOUSEHOLD INCOME: A CASE STUDY OF SHG PARTICIPATION IN ASSAM

Dr. Rahul Sarania

Assistant Professor & HOD

*Dept. of Economics, Radhamadhab College, Silchar
Assam, Pin-788006, India*

Email: rahulsaraniasilchar@gmail.com

Himangshu Haloi

*Assistant Professor, Department of Political Science
Jagiroad College, Jagiroad*

Abstract

Rural women in India, particularly in Assam have a lower socio-economic status and very limited access to income generating activities due to a number of socio-economic and cultural barriers. Apparently, they have less opportunity to contribute to their family income. Women in rural areas are economically dependent and vulnerable and socially discriminated. Microfinance programmes through Self-Help Groups (SHGs) provide microloans to the rural poor women in order to undertake small financial and business activities independently or in a joint venture that allow them to generate income. This income making opportunity helps the SHG women to contribute to their family income and achieve a certain level of independence. The present study attempts to assess the impact of SHG participation on microfinance programmes on rural women's contribution in improving the household income. The study, based on field data collected through interview of SHG

participants and non-participants also tries to identify the factors determining rural participation in microfinance programme. The results revealed that the proportion of the ‘SHG participants’ rural women who contributed to family income is much higher (14%) than that of ‘without SHG participants’ rural women (which is only 4%). It can be concluded that with participation in SHGs, women have improved their socio-economic status and income generating activities and income generation by women is one of the determinants of microfinance participation by rural women in Assam.

Key words: SHGs, Rural women, Microfinance participation, Income generation, Assam.

1. Introduction

India is one of the fastest developing countries in the world, with the second largest population of 121 crores after China (Census of India, 2011). Moreover, there are about 58.6 crores of women which constitutes nearly half (i.e., 48.46 percent) of the total population of the country (Census of India, 2011). Out of the total women population, approximately 77 per cent belong to the rural areas and about 66 percent of them are engaged in agriculture and other related activities as their main occupation (Mula and Sarkar, 2013; Manikonda, 2014). They share and perform most of the responsibilities and duties in running the family maintaining, the household activities, taking care of children, etc. But women are still continued to be discriminated, exploited and exposed to inequalities at various levels and in different arrangements. Although Indian constitution in its fundamental rights has provisions for equality, social justice and protection of women (Reji, 2013), there exists gender disparities and discrimination in all spheres of social and economic life of women. In fact, rural women are observed to be economically dependent and vulnerable, educationally backward as well as politically and socially disadvantaged. Now-a-days, poor women actively started undertaking viable income generating activities after becoming members of Self-Help Group¹ (SHG), thereby contributing to family income and welfare, which has improved the status of women in family as well as society. However, the question remains as to what extent SHG members contribute to family income, and therefore, increased increase socioeconomic status. This paper, therefore, tries to answer this query by examining the extent of contribution of women SHG members towards their household income through a case study in Baksa and Udalguri districts of Assam.

2. Review of Literature

Available literature across India and abroad on microfinance linked self-help group (SHG) programmes show that women SHG members, who have accessed to microfinance services (predominantly microcredit) are able to contribute to their family income, thereby uplifting their socio-economic status in the society (Reji, 2013; Mula and Sarkar, 2013; Pitt and Khandker, 1998; Panda and Atibudhi 2010). In India, most of the impact assessment studies arrived at the conclusion that microfinance programmes based on the SHG strategy have a significant positive effect on the social and economic development of the poor in India (Puahazhendi and Badatya, 2002; Sinha, et al., 2008; APMAS, 2009; Bansal, 2010). Hence, Self Help Groups (SHGs) has emerged as an important instrument to empower women and alleviate poverty in India. Of late, SHGs has become the common vehicle of rural development process including microfinance programmes all over the world.

However, despite the positive impact of SHGs and the rapid expansion of the microfinance interventions, the effectiveness of microfinance in realizing its potential has always been questioned. Microfinance interventions cannot be commonly accepted as an instrument for improving socio-economic upliftment (and income) and lessening poverty (Diagne and Zeller, 2001; Duong and Thanh, 2015). For example, Diagne and Zeller (2001) revealed that micro-credit programs did not have statistically significant impact on household income in Malawi. Furthermore, Duong and Thanh, (2015) did not find that microcredit programmes served the need of the poor in Vietnam. Ahead of this background, this paper explores the effectiveness of SHG programme on women's contribution towards family income in Baksa district of Assam.

3. Concept of Self-Help Groups (SHGs)

The SHG approach is a new paradigm into the field of rural development which main objectives are to increase the welfare of the poor people, provide access to financial resources and credit, increase self-confidence, self-esteem and increase their creditability in all spheres of lives. Self-Help Group is a voluntary association and self-managed group of about ten to twenty people (predominantly women), belonging to similar socio-economic background, who come together for addressing their socio-economic problems through self-help and mutual

help (Sarania, 2015). Women group members are linked with the formal banking institutions and/or microfinance institutions via SHGs where members receive joint liability loans from formal lending institutions such as microfinance institutions or commercial banks. After getting microloans, members start various income generating activities such as crop production, post-harvest activities, livestock rearing like poultry, piggery, handloom and weaving and other activities like pickles and juice, handicraft, and so on (Kachari, et al., 2011; Bora, 2012) either individually or in a joint venture to earn or enhance income. This income earning opportunity helps the rural women to contribute to their family income and achieve a level of economic independence and freedom. The additional or increased income by women in a family helps to meet up treatment expenses, improve quality of sanitation, pay their children's school fees and enhance the nutrition status of household members (Ahmed, et al., 2011) and improving their housing condition and accumulating assets needed for their families. Several SHGs have been functioning in Baksa and Udalguri districts of Assam since the start of Swarnajayanti Gram Swarozgar Yojana (SGSY) in 1999 and National Rural Livelihood Mission (NRLM) as major anti-poverty scheme for the rural poor, by organising them into SHGs. The present study shows through a case study of how SHG participation of rural women in in two districts of Assam, viz., Baksa and Udalguri districts contributes to their household income.

4. Materials and Methods

This study used sample survey method to derive primary information using direct face-to-face interview method to use primary data in this study. The main objective is to show the income contribution of women SHG members to their household and also analyse the impact of SHG joining on determinants of socio-economic status of the members through collection of primary data from the field. In this study, the impact of SHG joining on members were analysed by comparing the SHG participants with non-participants. SHG members are those who received microfinance from the programme at least two years prior to the survey and non-participants are new entrants of SHGs, i.e., those people who have not yet received microcredit. The idea of choosing new entrants as a comparison group is to remove biases in estimating microfinance programme impact as per AIMS Guidelines (Barnes and Sebastian, 2000).

A multistage sample design was adopted for selecting the sample respondents. In the first stage, two blocks from each of the district were randomly selected to collect data by conducting a field survey. In Baksa district, there are eight development blocks, viz., Baska, Jalah, Tamulpur, Goreswar, Nagrijuli, Barama, Dhamdhama, and Gobardhana, out of which two blocks, namely, Baska and Jalah development blocks were purposively selected. In Udaguri district, there are six development blocks, viz., Bhergaon, Khairabari, Kalaigaon, Mazbat, Rowta Chariali and Udaguri and out of these, Udaguri and Bhergaon development blocks were randomly selected. In the second stage, 15 SHGs from each of the block were randomly selected to make a total of 60 SHGs spread over 35 villages in the study area. In the last stage, a total of 150 SHG members for conducting interview which form the ‘Group of SHG participant’ were selected by taking 2 to 3 members from each SHGs by applying judgement sampling technique. Likewise, a total of 150 respondents were selected from the new entrants of SHGs to form the ‘comparison (Non-SHG participant) group’ using the similar technique in the year 2018 between June and October months.

After survey of the study, the collected data were properly coded directly on questionnaires, tabulated, analysed and interpreted in accordance with the objectives of the study by using statistical technique, such as means, percentages and frequency distributions. The study also conducted a multiple regression analysis for determining factors which are affecting the ‘participant group’ and ‘non-participant group’ respondent’s contribution to the total family income. This study applied computer software like Microsoft-excel and SPSS (Statistical Package for Social Science) to analyse the collected data.

The multiple regression model used in this study is as follows:

$$Y = \alpha_0 + \beta_1 X_1 + \varepsilon$$

That is,

$$Y = \alpha_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \dots + \beta_n X_n + \varepsilon$$

Where, Y denotes dependent variable (Amount of total family income in '₹' added together from all sources- son, daughter, husband, father, mother, etc.)

α_0 = Constant term

β_i = Coefficient of independent variables,

ε = stochastic disturbance term,

i = 1, 2, 3, ..., n.

X_i = Independent variables. The independent variables considered in the analysis are described in table 1 as follows:

Table 1: Independent variables in the regression analysis

X_1	Age of the respondents (in years)
X_2	Marital status (in scores 1-3; for married respondent the score is 1, for unmarried 2 and for widow/divorcee 3),
X_3	Education (in scores from 0 to 5: for illiterate respondent, the educational score is 0; for respondent passing 1-5 class, the score is 1, for respondent passing 6-9 class, the score is 2, for respondent passing HSLC the score is 3; for respondent passing HSC the score is 4; for respondent passing Graduate and above, the score is 5),
X_4	Family size which refers to the total number of household members.
X_5	Number of income earning members in the family,
X_6	Main Occupation of the household head is agriculture (farmer), then the score 1 and 0 for others.
X_7	Husband's monthly income is worked out by taking into account income main occupation as well as other subsidiary occupation per year divided by the total month of the year.
X_8	Respondent's monthly income is worked out by taking into account income from income generating activities of self-help group and other subsidiary occupation per year divided by the total month of the year.

5. Results and Discussion

The study made comparison between participants of SHG and nonparticipants to analyse the objectives of the study—women's income contribution to family and determinants of SHG members' contribution to the total family income. The following subpoints discusses the results of the field survey data.

5.1 Analysis of Women's Income Contribution to family Income (Per Month)

Income is one of the most important indicators to measure the socio-economic status of the individuals. The standard of living of an individual or family largely depends on the income level and the earning opportunities. Involvement of women in income generating activities is of late, recognized as a crucial factor for family survival, especially in subsistence family. Table 2 revealed that the monthly average income accounted for ¹ 717.86 of the 'participant' rural women was much higher than that of the 'nonparticipant group' women which was ¹

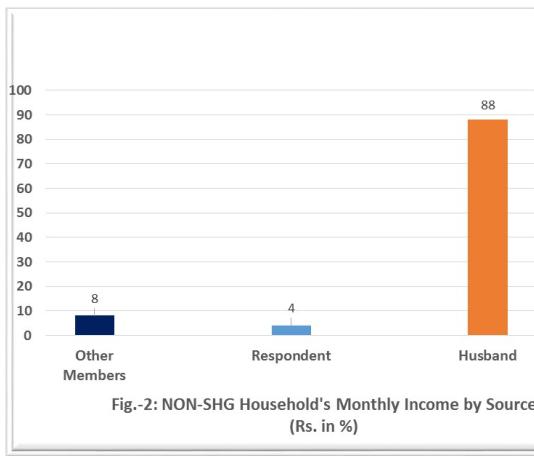
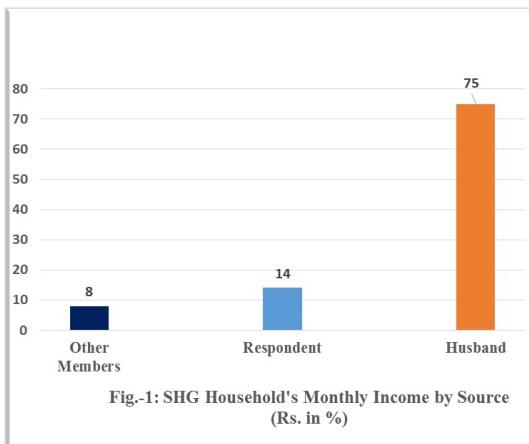
164.30 per month. This indicated that about 13.59 percent of household income was contributed by the ‘treated’ group women as compared to 4 percent by the non-treated women of their average total family incomes, respectively (Fig-1 and Fig-2).

Table 2: Income Contribution by Women Respondents to their household Income

Sources	SHG Participant Group		Non-participant Group	
	Mean (₹)	Percentage	Mean (₹)	Percentage
Respondent	717.86	13.59	164.30	4.00
Husband	3971.23	75.21	3628.24	88.49
Other Family Members	591.33	11.20	307.77	7.51
Total Family Income	5280.44	100	4100.31	100

Source: Researcher’s own calculation based on primary data

The calculated result of the study showed that monthly income, on average, of the microfinance programme participant women was much higher (i.e., 77.11 percent) than that of the nonparticipant women. So, most of the women attributed this change to their perceived contribution as earner in the household income. It can be presumed that the incremental income of the SHG women due to the outcome of the SHG activities initiated by the government sponsored microfinance programmes which helped the group members to carry out income generating activities with the provision of microcredit, non-credit services such as training and skill development and awareness campaign. The average monthly incomes contributed by husbands from ‘participant group’ women as shown in Table 2 and Fig-1 and Fig-2 was about 75 percent as compared to 88 percent by the husband of non-participant group. Similarly, others members of the family (e.g., son daughter, brother, etc.) also contributed to family income was 11 percent in participant groups as compared to 8 percent in nonparticipant group. On the other hand, the monthly average income of the participant group household accounted at ¹ 5280.44, which was much higher than that of the non-SHG household at ¹ 4100.31.

Since, the contribution of women SHG members group is higher than that of the women member of non-member group, we concentrate to use multiple regression analysis only for the microfinance programme participant women, i.e., SHG members only.

5.2 Determinants of SHG members' contribution to the total family income

To identify the determinants of women group members income contribution to family, we included considered a number of socio-economic and demographic variables as explanatory variables by

following extensive literature. The extent to which women's contribution to the household income increased is likely to depend on a number of socio-economic and demographic variables such as, age of respondent, level of education, status of marriage, total family members, number of earners in the family, household's main occupation, husband's monthly income and income of respondents. The estimated results of the multiple regression analysis on women SHG members' contribution to the household income are presented in the following tables 3 through table 5.

The model summary table 3 reported the strength of the relationship between the model and the dependent variable. R indicates correlation between the observed and predicted value of the dependent variable, thereby a larger value of R indicates stronger relationship and also indicates that model fit the data well. Whereas, R-square is the proportion of variation in the dependent variable explained by regression model and thus, the higher value of R-Square (more than 0.700) indicates that model having good predictive ability. The estimated regression result based on eight explanatory variables indicate positive relationship ($R = 0.974$) and statistically significant relationship ($P < 0.05$) with the total household monthly income, i.e., the dependent variable. Thus, the independent variables were able to explain about 95 percent ($R^2 = 0.949$) of the variance in dependent variable (Table 3).

Table-3: Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.974a	.949	.947	1318.495

a. Predictors: (Constant), $X_1, X_2, X_3, X_4, X_5, X_6, X_7, X_8$

The ANOVA Table tests the acceptability of the model from a statistical perspective. The regression row displays information about the variation accounted for by the model, while the residual row displayed information not accounted for by the model. The regression and residual sum of squares (RSS) is not equal which specifies that about approximately 95 percent of the variation in predictors was explained by the model. The significance value of the F-statistic was less than 0.05, which means that the variation explained by the model is not due to chance (Table 4).

Table 4: ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	4.599	8	5.749	330.701	.000 ^a
	Residual	2.451	141	1738429.996		
	Total	4.844	149			

- a. Predictors: (Constant), X₁, X₂, X₃, X₄, X₅, X₆, X₇, X₈
b. Dependent Variable: Total Family Income

The linear relation of the model is highly significant as the p-value for the F-statistic is less than .0001. Most of the estimated coefficients are statistically significant at the 0.01, 0.05 and 0.10 level. To detect the occurrence of multicollinearity, the correlation matrix of the explanatory variables is studied. The results of this multiple regression analysis show the best in the sense of involving no multi-collinearity, that is ensuring no two independent variables has a correlation in excess of 0.75. This means that the independent variables are not too highly related to each other and therefore, regression outcomes are valid.

Table-5: Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t-value	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-344.961	754.894		-.457
	Age (X ₁)	-25.588	14.656	-0.035	-1.746***
	Marital Status (X ₂)	140.386	219.581	0.013	.639
	Education Level (X ₃)	-30.639	30.092	-0.020	-1.018
	Household Size (X ₄)	575.560	71.183	0.186	8.086*
	Number of Earner (X ₅)	40.456	163.375	0.006	.248
	Main Occupation (X ₆)	-537.227	219.990	-0.047	-2.442**
	Husband's Monthly income (X ₇)	0.979	0.020	0.984	48.065*
	Respondent's Monthly Income (X ₈)	0.892	0.174	0.102	5.118*
a. Dependent Variable: Total Household Income					

*Significant at 1 percent level, ** Significant at 5 percent level,
*** Significant at 10 percent level

The sign of the coefficient of the variable ‘age of the respondent’ (X₁) is considered in this model as an important determinant of

respondent's monthly family income is found to be negative and significant at 10 percent level of statistical significance. The negative coefficient of X_1 indicates that the chances of contributing on family income decreases with increase in age, meaning that the young aged women respondents are more likely to contribute to family income than the higher aged people. This also implies that relatively young women (36-45 years) are more likely to be the member of SHGs and the older aged women. The variable marriage is not statistically significant and the positive value of its coefficient indicates that married women are more likely to contribute to family income by becoming members of any SHG. Likewise, level of education of the respondents does not have any significant effect on the respondent's contribution to household income.

The variable of household size (X_4) is found to be positively and statistically significant at 1 percent level of statistical significance. The positive coefficient of X_4 indicates that a larger household size will have positive significant influence on the respondent's role in household income. The results indicates that an additional unit of this variable could increase the total family income by 0.186 percent.

The main occupation of the household in the surveyed areas was agricultural farmers. The variable, household's main occupation as a farmer using as a determinant is statistically significant at 5 percent level and negatively affected to the respondent's monthly income. This implies that women belonging to the households that mainly depend on cultivation of agriculture contributes less to the household income. But, the independent variable, number of earning members in the family is not statistically significant and therefore does not influence household income. On the other hand, the monthly income of the husband (X_7) has a statistically significant and positive effect on the family's income per month. This result indicates that if the respondent's husband monthly income increases, the family income also increases. Likewise, the variable of monthly income of the respondent (X_8) is found to be a significant determinant of the total monthly income of the surveyed household that are SHG members. The sign of its coefficient is found to be positive and highly significant at the 1 percent level of significance.

These outcomes are consistent with the findings provided by Jasmine (2008) and Ahmed, et al. (2011). Jasmine (2008) provided the evidence that women SHG beneficiary's earnings and their spouse's

earning significantly increased the total family with an addition of 0.13 and 0.13 percent respectively. On the other hand, Ahmed, et al. (2011) revealed that husband's income and women respondent of 'with credit' income are crucial determinants of the total household income.

It can be observed from the table 5 that the most significant factor impacting women's contribution to total household income is husband's income (X_7) (Beta = 0.984) and other significant factors with highest predictive ability which are followed by X_7 are household size (X_4) (Beta = 0.186), women's income (X_8) (Beta = 0.102), main occupation of household (X_6) (Beta = -0.047) and respondent's Age (X_1) (Beta = -0.035) respectively.

6. Conclusion

The study shows that group-based microfinance programme has a significant impact on income generation and sources of the socioeconomic livelihoods of rural women in the study area, namely, Baksa and Udalguri district of Assam. The microcredit provision of the microfinance schemes increases income of the rural poor women and helps them to spend more for the development of their lives and families. The study revealed that the proportion of the 'SHG' women who contributed to household income is much higher (14 percent) than that of nonparticipant women (4 percent). The study also reveals that the monthly family income of SHG respondents was, on average,¹ 5280/- compared to the 'non-SHG' families, which is on average, ¹ 4100/-. The findings of the study suggest that the rural women, after joining the SHG based microfinance programme were inspired and guided more to undertake various income generating activities and sources. Thus, it was observable that SHG based microfinance programme provides opportunities of income generation that help to improve rural women's family income as well as their livelihood promotion. Based on the findings, it can be concluded that participation of women in SHG programme helps the rural people, particularly the poor women to be economically independent and financially solvent in their society. Hence, rural women should be encouraged to join the SHGs and avail microfinance services to undertake any viable income generating activities on a sustainable manner.

References :

- Ahmed, F. Siwar, C. & Idris, N. A. H. "Contribution of Rural Women to Family Income through Participation in Microcredit: An Empirical Analysis", *American Journal of Applied Sciences*, Vol.-8, No. 3, 2011. P.238-245.Print.
- APMAS. *"Quality and Sustainability of SHGs in Assam"*. Hyderabad, 2009.
- Banerjee (Chatterjee), T. "Economic Impact Of Self-Help Groups -A Case Study", *Journal of Rural Development*, Vol.-28, No.4, 2009. P.451 - 467. Print.
- Bansal, D. *"Impact Of Microfinance On Poverty, Employment And Women Empowerment In Rural Punjab"*. Ph. D. Dissertation, Punjabi University: Patiala, 2010. Unpublished.
- Bora, P. & Talukdar, R. K. "Functioning and Sustainability of Women Self Help Groups of Assam: An Analysis Based on Credit System and Income Generation", *Indian Res. J. Ext. Edu.*, Vol.-12, Issue-2, 2012. P.107-112.
- Coleman, B. E. "The Impact of Group Lending in Northeast Thailand", *Journal of Development Economics*, 1999. Vol.60, P.105-141. Print.
- Coleman, B. E. "Microfinance in Northern Thailand: Who Benefits and How Much?", *World Development*, Vol.34, Issue-9, 2006. P.1612-1638. Print.
- Diagne, A. and Zeller, M. "Access to Credit and Its Impact on Welfare in Malawi", Research Report 116 International Food Policy Research Institute, Washington, D.C. 2001. Print.
- Dr. Reji, "Economic Empowerment of Women through SelfHelp Groups in Kerala", *International Journal of Marketing, Financial Services & Management Research*, Vol.2, No. 3, 2013. P.97-113. Print.
- Duong, P. B., & Thanh, P. T. "Impact Evaluation of Microcredit on Welfare of the Vietnamese Rural Households", *Asian Social Science*, Vol.-11, No.-2; 2015. P.190-201. Print.
- Hulme, D. and Mosley, P. "Finance against Poverty", London: Routledge, U.K. 1996.
- Jasmine, A. "Self-Help Groups (SHGs) and Poverty Alleviation in Ramanathapuram District", in *Microfinance and Poverty Eradication: Indian and Global Experiences*. Edited by D. D. Lazer, & P. P. Palanichami. New Delhi, India: New Century Publications. 2008. Print.
- Kachari, S. B., Das, S., & Sahoo, D. "Self-Help Groups for Poverty Alleviation: A Case Study of Titabor Sub-division of Jorhat District of Assam", *Research Journal of Social Science and Management (The International Journal)*, Vol.-1, No.-6, 2011. P.129-139.Print.
- Karmakar, K. G. *"Rural Credit and Self-Help Groups: Microfinance Needs and Concepts in India"*. New Delhi: Sage Publications. 1999. Print.
- Manikonda, R. "Self-Help Group Programme: Level of Women Empowerment in Andhra Pradesh", *European Academic Research*, Vol-II, Issue-7, 2014. P.9536-9549. Print.
- Modi, A. J. Patel, K. J. & Patel, K. M. "Impact of Microfinance Services on Rural Women Empowerment: An Empirical Study", *IOSR Journal of Business and Management*, Vol.-16, Issue-11, 2014. P.68-75. Print.

- Montgomery, H. "Serving the Poorest of the Poor: The Poverty Impact of the Khushhal Bank's Microfnance Lending in Pakistan". Asian Development Bank Institute. 2005.
- Mula G. and Sarkar, S. C. "Impact of Microfinance on Women Empowerment: An Economic Analysis from Eastern India", *African Journal of Agricultural Research*, Vol-8, No-45, 2013 P.5673-5684. Print.
- NABARD. "Ten Years of SHG-Bank Linkage: 1992-2002". NABARD and Micro Finance. 2002.
- Nguyen, V. C., Minh, T. P., & Nguyet, P. M. "Poverty Targeting and Impact of a Governmental Micro-Credit Program in Vietnam", PMMA Working paper 2007-29. 2007.
- Panda, D. K., and H. Atibudhi. "Impact of Group-Based Microfinance on Rural Household Income: Evidence from an Indian State", *Journal of Rural Cooperation*. Vol.-38 No.2, 2010. P.173–186. Print.
- Pitt, M. M., & Khandker, S. R. (1998). "The Impact of Group-based Credit Programs on Poor Households in Bangladesh: Does the Gender of Participants Matter?", *Journal of Political Economy*. Vol.-106, No.-5, 1998. P.958-996. Print.
- Pitt, M. M., and S. R. Khandker. 1998. "The impact of Group-Based Credit Programs on Poor Households in Bangladesh: Does the Gender of Participants Matter?" *Journal of Political Economy*. Vol.-106, No.5, 1998. P.958–996. Print.
- Sarania, R., & Maity, S. "Self Help Groups (SHGs) and Financial Inclusion- A Case Study in Baksa District of Assam", *International Journal of Humanities & Social Science Studies*. Vol.-I, Issue-III, 2014. P.137-146. Print.
- Sinha, A. Nanda, Y. C. & Parida, P. C. "Impact and Sustainability of SHG Bank Linkage Programme", *GTZ-NABARD: National Council of Applied Economic Research*. 2008. Print.
- Swain, R. B., & Floro, M. "Reducing Vulnerability through Microfinance: Evidence from Indian Self Help Group Program", Working Paper 2010:23, Department of Economics Uppsala University, Sweden. 2010.
- Yunus, M. "Grameen Bank, Micro Credit and Millennium Development Goals", *Economic and Political Weekly*, Vol.-40, Issue-36, 2004. P.4077-4092. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 613-621

Haats: Connecting the Boderlanders of Assam-Nagaland

Ankita Borgohain

Research Scholar, Dept. of History, Gauhati University,

email: Ankitaborgohain3@gmail.com

Abstract

The *Haats*¹ or the market places from a long time in history have been occupying an important place in interlinking various communities together. They not only connect different communities together but also reflect the social and economic life of the peoples. In regards to the *Haats* in the foothills they imitate a different picture of ambiguity. Turning back to the pages of history from the pre-colonial times, the Ahoms² and the Nagas³ had a long trading history. The borderlanders⁴ in the foothills of Assam-Nagaland had their own stories of trading in the *Haats*. They carry along with them their own experiences of trading. Therefore this paper is an attempt to understand the *Haats* and its role in connecting the borderlanders of Assam-Nagaland.

Key words: *Haats*, Assam-Nagaland, Foothills, Ahom-Naga, Boderlanders.

Introduction

Haats are a type of market that occurs on a regular basis and is an important feature of the rural market system. It sees vast crowds of people, both buyers and sellers, congregate to a given location, sometimes on a specific day and time. The inhabitants residing in the

border areas of Assam and Nagaland had their own experiences and reasons of belongingness towards the *Haats*. The relationship that existed in the between the people of hills and the plains in Assam and Nagaland goes back to the pre-colonial days when there was no such concept of arbitrary demarcation between them. (Gait 121) As their near neighbours, the Ahoms came into touch with the Nagas. The chronicals of Ahoms or ‘*Buranjis*’ deals in length regarding the Ahoms’ and Nagas’ relationship. The majority of their trading activity was based on a barter system, in which products were swapped for goods. Initially, the people who lived in the plains and hills were self-sufficient, and they were isolated from one another by diverse geographical environments. Before the coming of the Ahoms there were no such efforts from the sides of the plains and the hills to develop a relation amongst themselves. With the extension of the Ahom kingdom and the growing need of the people in the plains led them to develop a relation among them through which they can sustain their economy. During the reign of Ahom king Pratap Singha (1603-41), Naga chiefs were allotted revenue free lands, popularly known as Naga *Khats*. (Machenzie 4) The *Khats*⁵ became the center of exchange where the Ahoms and the Nagas meet to exchange their goods. It also acted as a mark of demarcation for the Nagas where they can come down to the plains for exchange of their goods without any kind of restrictions. The *Khats* were equally important for the Ahoms because they protected them from the raiding Nagas. Some of the Nagas such as Bori, Ao, Konyak, Lotha, Phom enjoyed the privileges of *Khats*. (Gait 226) In order to protect the neighbouring villages of the plains, the Bori Nagas were given freedom to establish direct trade relations with the Ahoms and they on the other hand acted as caretakers of the farms, ponds and fisheries given to them by the Ahom rulers. Salt acted as an essential commodity of exchange between the Nagas and the Ahoms as it was traded in a circular way. The Konyak Nagas traded salt from the salt mines to the plain areas and the Ao, Lotha nagas brought back the salts from the plains, who then sold it to their neighbouring Nagas.

As mentioned in the *Buranjis*, the Ahoms and the Nagas had an alternating relationship of friendship and hostility. (G. C. Barua 1985) As the system of monetary exchange has come into being with the advent of the British, various kinds of metal objects, cowries etc. were used. (Gait 226) The geographical feature can be considered as one of the main obstacles to start any kind of new contacts between the people

of the plains and the hills. The areas were richly forested and rivers ran through them. Furthermore, because the Nags had lived in a close-knit community, they did not see the need to mix with the people of the plains. Their culture and traditions were full with many myths and taboos, which may have made it difficult for them to connect with ordinary people.

The *Haats* established near the borders had their own stories of experiences; it usually differs from the ones established by the same community of people at a specific place. The border of Assam and Nagaland are viewed as troublesome due to its enduring border clashes. With the coming of the British, the concept of map and boundary came into being. The demarcation of the boundary placed the groups into separate regions or parts striking at their otherwise unified existence not constrained by the existence of boundary. The effect of this was that some Naga tribes were placed within Burma and others were dispersed to different states of northeast India. Until the advent of the British and signing of Yandaboo Treaty (1826), the notion of territorial or political authority was unknown in the hills. After annexing Assam, the British began to consider the Naga areas to be a part of the colonial interest. (Singh 51-54) However, they followed a policy of non-interference towards the Nagas because to them annexing the hill areas were not profitable for them. They had been succeeded in introducing the idea of 'Hills' and 'Tribes' among the people of Nagaland and Assam and by the administrative tools through which the binary of hills and plains were created and brought about a new political consciousness among the Nagas. From the formation of the Naga Club in 1917, to the formation of Naga National Council in 1946, they gradually embarked on a journey of a new and sovereign nation. In the process of the imaginary of the new nation, past was reconstructed and the idea of Nagas being a 'distinct' and 'independent' race was forwarded. (Singh 73-78)

The post-colonial Indian State had also failed to dissolve this problem. Although Jawaharlal Nehru appealed the Nagas to live within the Union of India with greater autonomy but in reality post-colonial Indian state made all attempts to forcefully integrate Nagaland within the 'body politic' of India. The political fronts operating in Nagaland were declared 'illegal' and the central government proceeded with a military vigor and passed several acts which controlled the mobility and criminalized the activities of the political front. The Nagas too

responded under the leadership of Phicio with violence and much causality occurred. After three conventions in 1957, 1958 and 1959 a sixteen point resolution was adopted and with continuous negotiations it was decided that the territories known as Naga Hills-Tuensang area would constitute the 16th state of Nagaland. And on December 1, 1963 the Nagaland was constituted as a full-fledged state, but no political settlement was reached over the issue of cartographic limits of the state. (Udayon Misra 618-624) Also the question of the geometry of the state remained unresolved. Cartography, geometry and lines drive the narration of the politics of the two states of Assam and Nagaland. The border areas between the states remained disputed till now.

Further not going in details with the issues of border, here, in this paper, it will focus on the border areas of Sivasagar district of Assam, which also shares borders with Nagaland.⁶ In order to understand the role of *Haats* in connecting the borderlanders, the areas chosen were the *Haats* of Bihubar and Geleki.⁷

Area of Research

For the area taken to study the border relations of Assam-Nagaland are the areas adjacent to Sivasagar sub-division of Assam. Sivasagar district formerly known as Sibsagar, is one of the 32 districts of Assam. The district covers an area of 2668 sq. km (of the total area of 78438 sq. km of Assam). The district comprises of two sub divisions-Sivasagar and Nazira. The Sivasagar sub-division consists of 56 mouzas. It is bounded by the Brahmaputra River to the north, Nagaland to the south, Charideo district to the east and the Jhanji River to the west. The undivided old Sivasagar district comprised three divisions, namely Sivasagar, Jorhat and Golaghat. During the colonial period for the purpose of administration convenience Sibsagar District was divided into three subdivisions – Sibsagar subdivision and Jorhat subdivision. In 1983, Sivasagar district was recognized to carve out of the Jorhat district. It was further divided on 15th August, 1987 for the creation of the Golaghat district. However, the area of research is confined to Sibsagar sub-division of sibsagar district which comprised the present Sibsagar and Charideo. (Charideo is presently a district which was carved out from Sibsagar district in 2019). Sibsagar shares inter-state boundary with Nagaland, 57.80 km. For the present paper the area that has been chosen are the areas adjacent to the border of Assam and Nagaland, i. e Nagnimora and Geleki.

Objectives

The objectives of this paper are:

1. To highlight the importance of *Haats* in the Border areas.
2. To focus on the relationship the borderlanders have with the *Haats* and its role in connecting both the States i.e Assam and Nagaland.

Methodology

The research article is based on both primary and secondary sources. The primary data and information is collected from the state archives and through interviews. Secondary data and information would be derived from published books, journals, articles, magazines, etc.

Discussion

The weekly *Haats* of Bihubar and Geleki are suited in the Assam side. Nonetheless, buyers and sellers from both the sides of Assam and Nagaland can be seen. The *Haats* serve as a symbol of both unity and divide between the two communities. Togetherness in the sense that one can envisage lively trade and collaboration between the two states, as well as division as the latter loses its hold with most of the former's operations taking the lead when the *Haat* falls on the Assam side. The *Haat*'s existence appears to strengthen and foster a bond to some extent. The kind of things displayed by persons from respective sides attracts others on the opposite side, paving the path for a friendly connection. It is not just an exhibition of products but also an exhibition of the age-old trade relation the two states had shared. The products mostly bought for sell were agricultural and forest products with few exceptions to copper and brass items. Naga *Doas*⁸ are in demand in the *Haats*. Commodities such as dried fish, red chillies, pumpkins, betel nuts and pan leaves etc. are in high demands. During the course of field work the researcher has witnessed the market is flooded with many forest items such as various bamboo products like the basket, mat, hats, fishing gears, farm implements, bamboo ropes, wet and dried bamboo shoots, Ivory, honey wax, lac, hoes etc.⁹ While on the other hand, the Assamese traders bought fish, pan leaves, duck, hen, jute products, wood crafts. They exchanged muga silk, pepper and mustard seed. A Naga trader had explained that they prefer to sell the commodities the villages in Assam will prefer to consume. Dominant food taboos were seen being observed in the weekly *Haat*. When the borderlanders from

both the states of Assam and Nagaland emphasize their longing for various kinds of vegetables, fruits and herbs etc., it feels like the border ceased to exist. The various tastes of produce from Nagaland and Assam were emphasized in the *Haats* and become objects of desire. (Dolly Kikkon 83) It is observed from the *Haat* that it showcases a vital sign of the social life here. As Dolly Kikkon has mentioned, the market transactions has highlighted how power relations are reinforced and amplified through touch, smell and taste. (Dolly Kikkon 83-86) Thus, the *Haats* are not only about the produce but also marks the social signs of the border. The borderlanders were more or less dependent solely on the weekly *Haat* for various kinds of essential commodities. From the pre-colonial times, betel nuts holds an important commodity of exchange in the *Haats* at the border areas as there has been historical records which speaks about the betel nut being remained as the main gifts of item that has exchanged between the two communities. (Shimmi, Y.L 47) There is also mention of Ahoms giving betel nut saplings to the Namsang Phom as an act of gratitude when the Phom Nagas gave shelter to the Ahom and defended them from the Burmese aggression. The influence of betel nut even to this day is still very strong. Almost all the Naga house near the borders grew in their garden betel nut plants and they are also fond of chewing betel nuts. The borderlanders is of the view that the *Haats* bring people together they acts as meeting point of two different communities with one definite aim of improving their own interest or economy.

There are also many incidents of conflict that takes place in the weekly *Haats*. During the course of field work it has been witnessed that given the nature of conflicts that takes place in the border to a personal fight between the Assamese and the Nagas in the *Haats* turns into a major border conflict between Assam and Nagaland. The consequences of it can be felt in the weekly *Haats* as for some weeks and sometimes months it remains close and it is observed that the Nagas were instructed to restrain their movements in the plain areas. This on the other hand had an adverse impact upon the lives of the borderlanders of both the states as they became the worse sufferers.

The *Haats* are usually filled with different kinds of stories. Various kinds of border disputes that take place between the two states are integral parts of the *Haats*. When being searched the governmental records as to who gave such restrictions after a conflict to the Nagas not to come down to the *Haats*, the answer that was gathered is that

there were no such official notifications to the borderlanders but it was their willingness and fear among them that restricted their movement. The tax collectors of the weekly *Haats* contributed in spreading the rumors among the Nagas and the Assamese as when the Nags come down for the *Haats* they would definitely take the revenge of the personal incidents that take place frequently in the *Haats* and vice versa.

The language spoken in the *Haats* is basically Nagamese.(B. K. Boruah 1993) The Naga inhabitants residing near the border is much familiar with the Assamese language than the ones in the interior. Nagamese becomes a common lingua-franca for both the Naga and Assamese people which helped them to communicate smoothly .(B. K. Boruah 1993) It is easily understood by both the communities and hence it helps them to conduct their trading activities. The buyers and sellers in the *Haats* are not only the Nagas and the Assamese but people belonging to Bengali and adivasi community. When observed these exchanges from different communities at the same meeting ground border here seems to disappear.

The *Haaat* by its nature appears to be symbolic of ‘togetherness’ as well as ‘division’. Togetherness in the sense one can visualize the cooperation and active trade among both the states and division too as latter loses its hold with much activities of the former taking the lead as the *Haat* falls on the Assam side. The existence of the *Haat* to some extend appears to strengthen and cultivate a bond. The kind of products demonstrated by people from respective sides attracts people from other side, which in turn paves way for a cordial relationship. It is not just an exhibition of products but also an exhibition of the age-old trade relation the two states had shared. During such times borders seem open and movements free. According to the vendors the border issues does not seems to be disturbing to them as it is just man-made issue to suit their own interest.

From the narratives, it becomes clear that once the borders are open the more people come together. The feeling of belongingness and the exchange of culture can be seen. The connecting links between the two states are the fairs and weekly markets that happen in the boundary area. People tend to value each other during the exchanges of goods. Apart from the *Haats*, the coal and stone queries plays a major role in understanding the appearance and disappearance of borders. Due to intense commercial establishment in the Bihubar and Geleki areas, people are economically inclined which has in a way blurred the existence of

rigid boundaries. The mobility factor here is the commercial and socio-economic which brings cross-cultural contact and interaction. The idea of a threat from outside appear insignificant to the people, which is evident from the way the locals have been coexisting for decades.

Conclusion

Thus it can be concluded that *Haats* plays an important role in the social and cultural life of the borderlanders. Attracting many villagers who had no access to big towns and cities, these *Haats* brings thrill to them. They provide testimony to the great camaraderie between two different societies. Sensory feelings such as fear, excitement can be visualized. Hence, beneath the exchange of goods these *Haats* mark the social signs and meanings in the lives of the borderlanders. The weekly *Haats* acts as an assembly where different tastes of Assam and Nagaland entangled people's ability to adopt the social world. The borderlanders regard the *Haats* as an important signpost of historical, social, cultural and political association across the borders.

Notes :

- ¹ *Haat*s refers to the market places in the foothills of Assam-Nagaland.
- ² Ahoms is an ethnic group from the Indian states of Assam. They were the admixed descendants of Tai people who had reached the Brahmaputra valley in 1226 and there dynasty had ruled Assam for a long reign of six hundred years.
- ³ Nagas are various ethnic groups of northeast India and northwestern Myanmar. They are divided into various ethnic groups.
- ⁴ Here, *Borderlander*'s refers to the peoples inhabiting the areas near the borders.
- ⁵ *Khat*s refers to the free lands allotted to the Nagas by the Ahom rulers.
- ⁶ Sivasagar district formerly known as Sibsagar, is one of the 32 districts of Assam.
- ⁷ Bihubar is a small town under Sivasagar district of Assam., Geleki is one of the major oil field of North Assam, it has rich history of oil fields and tea gardens and the oil fields shares a close proximity to the Naga thrust and has aerial extent of 27sq Km. These two places has historic importance as all together 23Naga *Khats* were given to the Nagas by the Ahom in places such as Geleki, Rajapar, Naginijan, Naginimorah and Merapani, where various kinds of trading activities were held. Although with time the Naga *Khats* lost its importance, the market activates in the weekly *Haats* can be seen till present day.

- ⁸ *Doa* means sword. The *Doa* usually has a wooden hilt a unique square form used for various kinds of agricultural activities, forest clearance and hunting as well.
- ⁹ Field work was carried on 22.3.2019.

References:

- A. Machenzie. *The North-East Frontier of India*. New Delhi : Mittal Publication, 1979. Print.
- B. K. Boruah. *Nagamese The Language of Nagaland*. New Delhi : Mittal Publications, 1993. Print.
- Chandrika Singh. *Naga Politics*. New Delhi : Milttal Publications, 2004. Print.
- Dolly Kikkon. *Living with Oil & Coal Resource Politics & Militarization in NorthEast India*. Seattle : University of Washington Press, 2019. Print.
- Dolly, Kikon. “Ethnography of the Nagaland-Assam Foothills in Northeast India”, in *Land, People and Politics* (Ed. Walter Fernandes and Sanjay Barbora). Guwahati : North Eastern Social Research Centre, 2009. Print.
- Debojyoti Das. “Understanding Margins, State Power, Space and Territoriality in the Naga Hills”, in the *Journal of Bodoland Studies*, 2014. Print.
- E. A. Gait. *A History of Assam*. Guwahati : EBH Publications, 2008 (Reprint).
- G. C. Barua (tr. & ed.). *Ahom Buranji*. Guwahati : Spectrum Publication, 1985 (Reprint).
- L., Devi, 1968. *Ahom-Tribal Relations (A Political Study)*. Guwahati : Lakshmi Printing Press, 1968. Print.
- M. A., Alemchiba. *Brief Historical Account of Nagaland*. Nagaland : Naga Institute of Culture, 1970. Print.
- Robert Reid. *History of the Frontier areas Bordering on Assam 1883-1941*. Delhi : Eastern Publishing House, 1983. Print.
- S. L., Baruah. *A Comprehensive History of Assam*. New Delhi : Munshuram Manoharlal Publishers Pvt Ltd, 1985. Print.
- Y.L., Shimmi. *Comparative History of the Nagas from Ancient Period Till 1828*. New Delhi : Inter-India Publication, 1998. Print.
- Udayon Misra. “The Naga National Question”, *In the Journal of Economic and Political Weekly*, Vol. 13 , No. 14, 1978. Print.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 622-633

Integrated Waste Management: A Desirable Model for Tezpur Municipality and similar Urban Environment

Dr. Prakash Jyoti Saikia

Assistant Professor, Department of Geography, Tezpur College

email: saikia.prakashjyoti0@gmail.com

Abstract

Rapid urbanisation, population growth, and a low economy have all contributed to a worsening of the current waste management situation in the majority of Indian cities and urban agglomerations. In fact, like most urban areas in developing nations, solid waste has become a significant environmental and social issue in the country. In answer to the challenge of waste management, developed countries have undertaken ambitious environmental reforms and have made substantial progress in terms of best practices and sustainable and long-term municipal waste management. But like many other developing countries, India has problems sustainably dealing with municipal waste. With this in mind, the goal of this research is to look at waste management techniques and practices and then to develop a waste management paradigm that is integrated and suitable for the Tezpur town of Assam and other such small urban areas.

Keywords: Solid waste, Sustainable management, Urban area, Environment.

Introduction

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I + 622

Management of waste is an important, ongoing and comprehensive system of public service. During the last few decades, the amount of solid waste generated in Indian towns and cities has increased significantly, but as far as the quality of waste management services, it is poor. This vital function has not received the attention it deserves. So, most of our towns are now transforming into garbage dumps. This has not only worsened the urban environment but also causes many problems to public health.

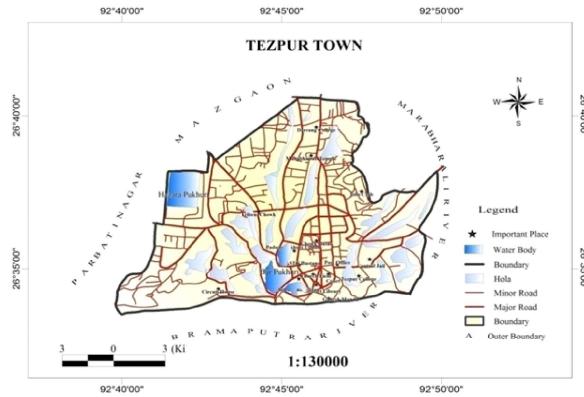
As a result, solid waste management services must be offered to the community in such a way that they not only maintain public health requirements but also aesthetic values. Furthermore, municipal authorities will be required to plan and implement the system to keep up with the growing urbanization, both in terms of population and area. This has presented significant challenges to the local authorities regarding effective management and disposal.

With a prime focus on the Municipal Solid Waste (MSW) management, the current research aims at developing an Integrated Waste Management model in India's small towns. So, the major objectives are to

- a) investigate existing mechanisms for waste management to develop an efficient path for managing MSW in our small towns, and
- b) using Tezpur town of Assam as a case study, build a model of integrated waste management for work in small towns.

The Study town

Tezpur is a well-known town in the Indian state of Assam. Its exact coordinates are 26°38' N latitude and 97°48' E longitude (Figure 1). The settlement is 330 feet above sea level. The town was designated as a municipal town in 1894, with a total area of 2.75 square kilometres. The town currently covers 7.10 square kilometres and has a population of 102,505 people, according to the census of 2021. The town's existing municipal area is divided into 19 wards to ensure that administrative and other activities run smoothly.

Source: Town and Country Planning office, Tezpur

Figure 1. *Map of Tezpur Town*

About the physiographic characteristics, the town's surface topography is uneven due to the presence of a few hills along the southern boundaries that are rock formations of the Achaean ages. The region has a typical tropical monsoon climate, with hot and humid summers and mild and dry winters.

Methodology

The following research approaches are used to attain the aforementioned objectives:

Solid waste survey

To create an appropriate management system, it is indispensable to measure the amount of waste generated. Therefore the study necessitates the collecting of waste samples from different sites of the study area. Now, because the study town has many sites where people throw or dump their waste, it is not possible to collect samples from each one of them. Therefore, pre-sort site appraisal research was conducted to determine the suitability of the location and the facilities available for quantum measurement as well as the waste categorisation study. The information from the pre-sort site evaluation aids in the development of sampling strategies for the waste characterisation study.

The waste characterisation was carried out following the completion of the site evaluation by collecting waste samples from 10 community bins located across the municipality.

The characterisation of the waste was carried out after the site assessment was completed by collecting waste samples from ten community bins that were located across the municipality. Approximately 100 kilograms of MSW were collected during this collection drive. The following procedures were included in the waste characterisation assessment study:

(i) **Sorting Events:** MSW samples were sorted, categorised, weighted, and documented after being collected from community bins. To categorise the samples, material-based categorisation methodologies were utilised, and the material classification format used in this study is shown in Table 1.

Several strategies for waste quantum and characterisation study were found in the literature reviewed for this purpose. The current study, however, used the weighing exercise method, as well as the older and a more straightforward material-based classification approach as described by Pichtel in 2005 and adopted by the “National Environmental Engineering Research Institute in Nagpur, India” for measuring the waste quantity and component categorization (Kodwo M. et al., 2015).

Table 1. The Material Categorisation Format

SI. No	Waste Type
1	Metals
2	Demolition Debris
3	Fine Earth
4	Polythene Bags, Plastic Materials, Thermocol etc.
5	Glass
6	Card Boards, Soiled Papers
7	Organic
8	Textiles
9	Miscellaneous

Source: Kodwo M. et al. (2015)

For seven days, the number of journeys taken by all sorts of vehicles was tracked, and the volume of MSW collected in the municipality was assessed using a weighted exercise. With this information, the average trips made by each vehicle category per day were calculated and the overall amount of garbage created daily in the municipality was assessed. It should be mentioned that most Indian municipal bodies use this approach to determine the volume of waste generated daily.

(Kumar, 2009). The amount of waste produced by each person daily was determined by dividing the total amount of daily waste by the predicted population of the municipality.

The garbage samples from all ten community bins were thoroughly mixed, and the mixtures were quartered down to 12.5 kilogrammes using Quartering Techniques. The total amount of waste collected (approximately 100 kilogrammes) was separated into four equal parts, and waste from two diagonally opposed halves was taken and blended for categorising. The remaining parts were discarded. A similar procedure was carried out until a waste sample weighing around 12.5 kilogramme was obtained. Metals, demolition debris, fine earth, plastic materials, glass, papers, organic wastes, textiles, and miscellaneous trash were separated from this 12.5-kilogramme sample. The weights of the separated components were determined as a percentage of the sample's total weight. "In terms of Indian conditions, the weighting exercise method is regarded as the best method for assessing waste characteristics" (Kumar, 2009).

ii) **Estimation of quantity:** Table 2 presents the picture of trips made by the garbage carrying vehicles throughout seven days, as well as the estimated amount of waste transferred to the disposal site. The total amount of MSW generated in the town was calculated by multiplying the estimated weight transported by each type of vehicle by the average daily trips made by these vehicles.

Table 2. Quantity of MSW produced in Tezpur

Table 2. Quantity of MSW produced in Tezpur

Vehicle Types	Load Carrying capacity (Tones)	Number of vehicles in operation	Average Load per trip per vehicle (Tones)	Number of trips per day	Total trips	Size of waste carried daily (Tones)	Number of Trips per week	Quantum of weekly waste (Tones)
Tractor Trailer	4	2	2.90	3	6	17.42	42	122
Mini Truck	6	1	3.88	2	2	7.76	14	54
Dumper Placer	2	1	1.28	2	2	2.57	14	18
Total	12	4	2.69	7	10	27.75	70	194

Source: Field Survey

Waste generation per

$$\text{capita on a daily basis} = \frac{\text{Total volume of waste generated each day}}{\text{Total population}}$$
$$= \frac{27700 \text{ KG}}{100477} = 0.275 \text{ kg /person / day}$$

As a result, the average amount of garbage was calculated to be 27.70 tonnes, or 0.275 kilogrammes per person every day.

Analysis of waste composition

The proportion of MSW components reviewed and analysed in the study region is shown in Table 3. It reveals that organic components account for 73% of the waste stream. Hot and humid climatic conditions are thought to be significant contributors to the large percentage of organic matter in the waste stream. A significant amount of organic waste was observed in residential areas, including kitchen garbage, garden waste. Organic waste from parks, institutional campuses, playgrounds and lawns has also contributed significantly. Furthermore, fruits and vegetable leftovers from both retail as well as wholesale markets, and leftover foods from hostels, hotels and restaurants, parties in community halls and other establishments, have significantly increased the amount of organic waste.

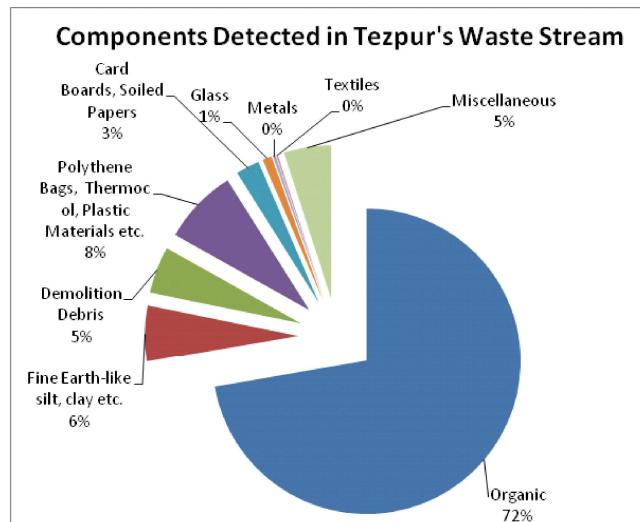
Table 3. *The proportion of components (as obtained in the waste stream of Tezpur town)*

Sl. No.	Waste Types	Percentage
1	Organic	73.00
2	Fine Earth-like silt, clay etc.	6.00
3	Demolition Debris	5.00
4	Polythene Bags, Thermocol, Plastic Materials etc.	8.00
5	Card Boards, Soiled Papers	2.50
6	Glass	1.00
7	Metals	0.30
8	Textiles	0.20
9	Miscellaneous	5.00
TOTAL		100.00

Source: Field Survey

During the rainy season, a substantial quantity of silt and sand accumulates in the drains from un-surfaced roadways, contributing a significant portion of fine earth, silt and clay to the total volume of wastes. The amount of fine earth, silt and clay in the total waste volume was found to be considerable, accounting for nearly 6% of the total trash volume. The majority of these wastes came from covered and open drains. Demolition debris accounted for 5% of total MSW volume, and they came from building and demolition sites. The percentage of such rubbish in the waste stream has increased in tandem with the rate of urbanisation.

Polythene bags, plastic packets, and thick plastics were plentiful in the trash stream. Residents' use of polythene bags to carry things from the market and for other purposes has increased their volume while also causing serious environmental difficulties in the community. Thermocols, soiled papers and synthetic wastes were also detected in high proportions in the waste stream, accounting for an estimated 8% of the total. Metals, cans, and newspapers, on the other hand, were found to be in relatively low quantities, as these wastes were either collected directly from residents or communal bins and open dumping sites by rag-pickers. The proportion of various components, as detected in the waste stream of the town is shown in Figure 2.

Source: Field Survey

The current state of waste management

Every day, 27.70 tonnes of waste is generated in the Tezpur municipal region, with just 35 community bins to store it. Residents have little choice but to dispose of waste along the roadside and in open drains due to a lack of common dumpsters, which are also dispersed randomly without any planning. The urban local body has to use a sweeping crew to remove rubbish from the side of the road on tricycles. At present 132 such workers are on a hire basis to manage the garbage. This sweeping team collects trash from the side of the road and deposits it in community bins nearby. The municipal area has yet to implement a door-to-door rubbish collection service.

The garbage was transported using a mini-truck and a dumper placer and two tractor-trailers. The tractor-trailers make three trips a day, while the dumper placer and the mini-truck only make two. The waste, transported in open trailers and vehicles to the final landfill in Marabharali, which is about 4 kilometres away, most often dirties the road during transport. The separate collection was found to start at 7 a.m. and end at around 2 p.m. Four officials from the Authority's urban engineering divisions were seen participating in the collection drive for supervision on a pre-determined schedule.

At the ultimate disposal site, the gathered garbage was subsequently disposed of by dumping and landfill procedures. As previously stated, this landfill is located on the banks of the Marabharali around 4 kilometres from the town. It covers around 0.033 square kilometres of unscientific soil. Filling garbage and burning it in the open air pollutes not only the air but also the ground as well as surface waters in the surrounding.

The system of ISWM (Integrated Solid Waste Management)

"The goal of integrated waste management is to combine several choices to develop a system that is both environmentally and economically sustainable for a specific site" (White et al, 1995). As a result, it refers to a waste management decision-making process that takes into account diverse streams of waste, collection, treatment, and disposal alternatives, economic optimisation, social acceptability and environmental benefits. To be fully integrated, a solid waste management programme must fulfil all of the community's demands. To put it another way, the garbage generated by individual residences, flats, public areas, businesses, and industries within an area should be considered for well-organised management. A programme should be designed with enough flexibility to protect the environment. The community's willingness to participate in waste reduction is fundamental. Apart from management procedures, sufficient care should be given to educating the concept of reduction at source, as well as proper segregation, collection, transportation, storage, treatment, and disposal.

Planning integrated solid waste management

An adequate solid waste management system will be required to improve the environment and public health in a given urban area. The system must be safe for both garbage collection staff and the general public. Apart from these conditions, the system must be both commercially and environmentally viable. A solid waste management system can be both economically viable and environmentally sustainable if it uses an integrated strategy (Ramachandran, 2008). Below is a description of the most suitable integrated solid waste management system for Tezpur Town and similar urban areas.

i) With active community participation, waste reduction at the source is possible. Changes in consumption habits, the use of recyclable materials, garbage separation, and the reluctance to use polythene bags, among other things, can all contribute to waste reduction. Simple housekeeping actions that require no marginal expense can cut waste creation by around 20%. (Ramachandra, 2008).

ii) Increasing solid waste reuse and recycling has many advantages. When waste is separated and recycled at the source, the volume of waste produced is greatly decreased. It may be financially beneficial to promote recycling as a viable alternative to traditional garbage disposal methods. Thousands of low-income people may be urged to help with garbage collection and recycling, either directly or indirectly, so that they can support their families.

iii) Organic waste accounted for 73 per cent of the waste stream in the research area, indicating that trash composting is a very successful disposal choice. Because the materials for composting can be diverted from landfills and require no management or transportation, composting is a sort of waste avoidance or source reduction process. By removing these items from the waste stream, more space is freed up for dumping non-compostable materials.

iv) Disposing waste totally into the final dumping site has been proven to be unscientific and hazardous to public health and the environment. Therefore, in the study area, the sanitary landfilling technique will be a better alternative for final waste disposal. Sanitary landfilling not only reduces environmental and public health risks, but also maximises the utilisation of the landfill site.

v) For the solid waste management system to run smoothly and efficiently, the community's participation is required. Community participation is defined as "the participation of the community in the decision-making and implementation process" (Planning tank, 2020). Individuals, communities, and institutions, as well as producers, non-

governmental organisations, and the government, all contribute to the system's success. Therefore, the performance of the waste management system is dependent on a continuous and ongoing educational campaign.

Proposed ISWM design for Tezpur town

The Tezpur municipal area's ISWM programme was designed to minimise waste generation at the source. The amount of waste that is transported to landfills for final disposal is then limited to a bare minimum by reusing and recycling as much as possible.

Based on the constituents contained in the waste, the major goal of the suggested ISWM scheme for the town is to offer proper collection, storage of the garbage, processing, transportation and disposal sustainably with community involvement. The Urban Local Body i.e. Tezpur municipality Board can use this approach and set goals for cost-effectively reducing solid waste to protect the environment.

The proposed ISWM Scheme focuses on:

1. Waste segregation at the source, especially for residential wastes, through active community engagement and unique containers, as well as frequent waste collection trips utilising different fuel-efficient vehicles dependent on the nature of the waste. The use of a compactor may improve the efficiency and cost-effectiveness of such a collection drive.
2. Provide more community bins and storage containers for biodegradable and moist waste.
3. Using GIS and GPS, containers will be scientifically organised.
4. Providing appropriate training for all levels of workers involved in solid waste management for handling various functional aspects like waste storage and segregation, collection, transportation and so on. Ensuring regular health check-ups for municipal workers and rag pickers.
5. Establishment of multiple transfer stations in strategic areas to ensure that the SWM system runs well. To carry out composting with the assistance of professionals in the field of technology and to construct a sanitary landfill site for disposal of the rejects from composting to handle the majority of waste generated daily.
6. Encourage public engagement in the SWM system by creating citizen forums comprised of residents in each municipal ward.
7. Creating public-private partnerships that will lead to the privatisation of certain components such as garbage collection and recovery.
8. Required regular monitoring to address various concerns such as open burning, road sweeping, rubbish collection, open dump, disposal, and so on.

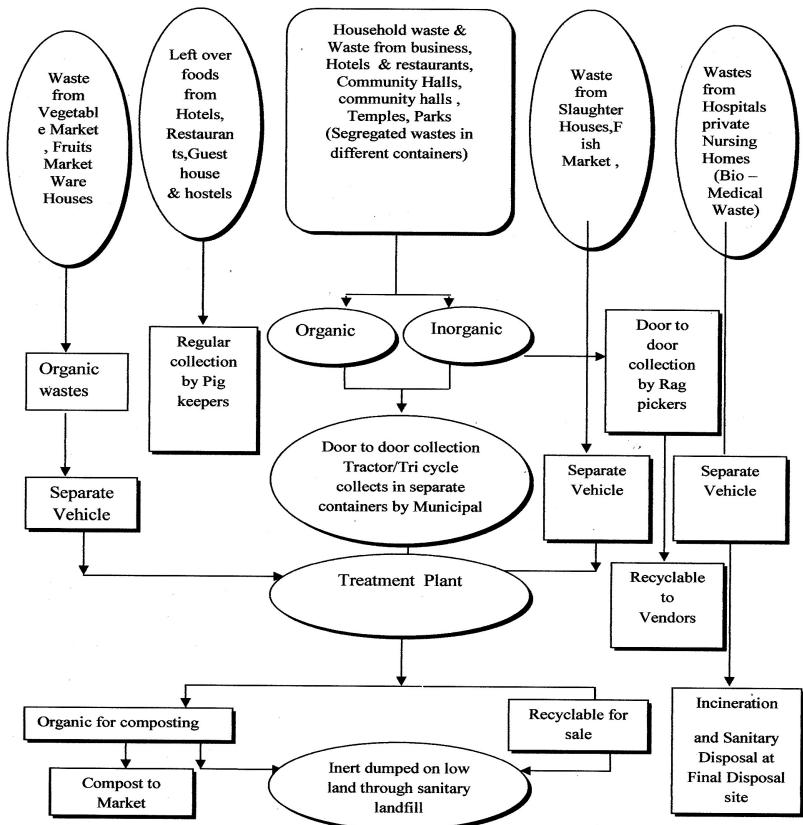

Figure 3: The proposed Integrated Solid Waste Management Model

9. A garbage levy, which should be applied to both large and small generators for waste disposal.

10. Reorganization of the ULB's administrative structure to improve efficiency and clarify tasks. Administrative structural adjustments aimed at decentralising authority and responsibilities are required as a result. Regular staff meetings, as well as discussions between the executives and the board's elected wing, are part of this process.

11. Encouraging local non-governmental organisations (NGOs) to participate in a variety of environmental awareness programmes and waste management-related sectors, such as educating the general public on the value of better waste management.

12. Hire trash removal services, including recycling, or privatise solid waste disposal facilities.

Conclusion

In many developing countries, including India, rapid population expansion and unplanned urbanisation have resulted in significant increases in municipal solid waste. Waste mismanagement not only generates environmental issues, but also endangers human health. As a result, traditional solid waste management systems are rapidly giving way to more integrated management methods. The ISWM technique, however, is hindered by a lack of preparation, proper resources, and administrative inefficiencies.

Tezpur's waste management system is obsolete and has to be modernised in terms of collection, transfer, storage, processing and disposal. Financial constraints, as well as a lack of coordination and cooperation between the relevant authority and the general public, have hampered efforts to improve its efficiency. For the system to function properly, the potential for community participation in the waste management system, as well as the use of cutting-edge technologies such as the GPS-GIS system for spatial analysis, must be emphasised more and more. The government initiative, on the other hand, is constantly necessary to assure the system's success. Consumer initiatives that encourage citizens to participate in waste separation and purchase recycled products can help to promote waste recycling. At the same time, the Urban Local Body should support composting, which will not only lower the amount of garbage that has to be disposed of but will also contribute to the preservation of a healthy environment with few health risks. Finally, appropriate monitoring at all stages is critical for the smooth operation of the system.

References

- Kodwo, M., Kwasi Obiri-Danso, Zsofia K., Bernard Fei-Baffoe & Moses Y. M. Municipal solid waste characterization and quantification as a measure towards effective waste management in Ghana. *Waste Management*, Volume 46, pp. 15-27, ISSN 0956-053X, <https://doi.org/10.1016/j.wasman.2015.09.009>.
- Kumar, S. Bhattacharyya, J. K., Vaidya, A.N., Chakrabarti, T., Devotta, S. and Akolkar, A. B. . Assessment of the Status of Municipal Solid Waste in Metro Cities, State Capitals, Class I Cities, Class II Towns in India. *An Insight* 29 (1), (2009). pp. 883-895.
- Kumar, S., & Gaikwad, S.A. Municipal Solid Waste Management in India Urban Centres: An Approach for Betterment'. In K.R. Gupta (Ed.), *Urban Development Debates in the New Millennium*. New Delhi : Atlantic Publishers & Distributors, (2004). pp. 100-111.
- Planning tank. Community Participation: Types, Process & Facilitation. By admin / *Planning Theory*. <https://planningtank.com/planning-theory/community-participation>, 2020.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 634-641

Trends of Ayurvedic Fast Moving Consumer Goods in India: A Conceptual Framework

Aditi Wasil

School of Management Studies,

Punjabi University, Patiala, India, aditiwasil@gmail.com

Kusum Gupta

Associate Professor, Commerce Department,

DAV College (Affiliated to Punjabi University, Patiala), Bathinda,

kusum_gupta2007@yahoo.com

Abstract

In this study, the main focus is to study the FMCGs with Ayurvedic essence and to identify the buying behavior influencing the consumers of India in making purchase decision which includes the perception of consumers related to selected brands of Indian FMCGs especially of a category of make in India. As we all know the concept of Ayurveda is not new to us, our ancestor's root has connected to old medicinal methods and also these are chemical free. Indian Ayurvedic FMCG market comprises of three well-defined areas who operate within an innovative and competitive landscape of the Indian market. The three recognized sets constitute foreign players who are involved through their subsidiaries such as Nestle, Unilever, P&G etc. Strong Indian players with Ayurvedic and national existence like Patanjali, Dabur, Marico Consumer Products, and Small or Regional domestic players such as Ajanta, Anchor etc. who exists in few areas of the country.

Key words: Ayurveda, Buying decision, FMCG, Marketing, Consumer Perception.

Introduction

With the growing awareness about the make in India concept, the implication of global warming, harmful toxic and malpractice products both marketer and consumers are switching towards Ayurvedic or herbal products in the shape of tea, toothpaste, flour, chips, biscuits etc. In India, the FMCG sector has to open their eyes to eco-friendliness. Indian brands are trying to reach the consumers with their “GREEN MESSAGES”. The Prime Minister of our country also gives so many speeches to boost up the consumers to use eco-friendly products with ‘Go Green’ messages. ‘Shri Narendra Modi’ coined ‘Make in India’ concept to promote the mechanism that making Indian products with ‘Zero Defect Zero Effect’ which have no negative ecological and environmental effects. It initiates the primary goal of making India a global manufacturing hub, by encouraging both domestic as well as multinational companies to make their products within the country (Anuradha, 2014).

The main key driver of Indian consumer’s purchasing such products is ‘low prices’ and ‘quality retention’. The FMCG has captured Indian from all different angles. The efficacious expansion is due to consumer’s belief in Ayurveda and alertness regarding increasing health problems due to the consumption of unhealthy products.

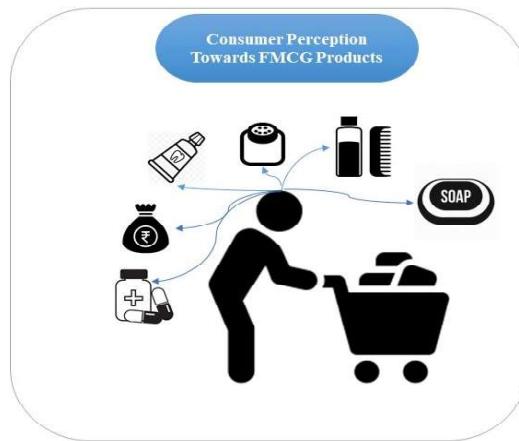

Figure 1. Perception of Consumer towards FMCG
Some Important Definitions

FMCG markets can be defined as relatively not so expensive, purchased on regular basis and rapidly consumed on which buyers

exert only minimal purchasing effort.

Ayurveda can be defined as the traditional system of medicine seeks to treat and integrate body, mind, and spirit using a comprehensive holistic approach especially by emphasizing on diet, herbal remedies, exercise, meditation, breathing, and physical therapy etc.

Consumer is a person or a group who intends to order, orders, or uses purchased goods, products, or services primarily for personal, social, family, household and similar needs, not directly related to entrepreneurial or business activities (Emma Lindmark, 2015).

Literature Review

(Graham, Harker, Harker, & Tuck, 1994) carried out facts which were related to the study and descriptive method of study was used by the author applying interview mode of 300 from Pune. The study was based on non-probability convenience sampling technique. Awareness regarding various brands and how the various attributes affect the decision of consumers in buying a particular brand's product was also discussed in the study. Innumerable factors related to psychological as well as sociological traits which affects the consumer's buying behavior.

(Morrison & Roberts, 1998) concluded that channel of distribution was an important factor, which affects the perceived fit of an attitudinal measure for a particular product. The author further concluded in his study that performance may change from time to time as per the availability of sources and also the preference of channel of distribution vary from person to person but ultimately consumer's performances ranked behind the perceived fit as it was an important channel for the distribution method or service.

(Battezzati and Magnani, 2000) concluded the paper by mentioning consumer aspirations were too high in today's dynamic environment. Every consumer had unique preference, taste & choice for the particular brand. FMCG market molded marketing strategies to fulfill the changing consumer demands for specific brand selection. Consumer behavior was affected by income pattern, environmental changes, forces of demand & supply in the market along with their psychological aspects. In this paper, author focused on modern as well as traditional attributes that were discussed with the help of multi-brand strategy and further analyzed the sales & profit comparison of top 10 FMCG companies of 2014-2015.

(Deckers and Scholz, 2010) observed that several brands of household category were existing in the market and advertised by

manufacturers like Dabur, HUL, etc. This study put emphasis on the influence of variant features regarding behavior of rural/semi-urban consumers. The factors which were related to the brands came under the category of personal care. It clearly depicted that it was a proof that aspect of personal care brands was more meaningful and the educational differences of respondents were ponderous in case of particular factors included quality in that. The region was famous for great percentage of literates.

(McEachern and Schröder, 2002) analyzed some elements which showed that consumers bought Ayurvedic products intentionally but they hardly focused on the particular brand because of lack of awareness. The results were summarized in the manner of difference between consumer traits regarding ethical consumer behavior. The findings were focused on an ethical belief of consumers, health concerns, safety regarding products, the availability of product and price which were inspired with the intention to buy an organic product with medicinal traits

(Mukherjee *et al.*, 2008) conducted in the study that the development of our traditional civilization was plumped by the flora and fauna due to fluctuation in the biodiversity of the region in a positive way. Ayurveda, the concept went back to 4000 b.c., was one of the oldest healthcare system. With the mutual relationship between nature and mankind or after gathering daily life experiences, the Ayurveda was developed. According to a survey done by WHO, it was found that, about 75% of our population believes in ancient concept of Ayurveda as a primary cure which had dominant effect. The interest of developed as well as developing countries in this concept had unfolded new rays of hope for the exploration of Ayurvedic FMCGs.

(Katiyar & Katiyar, 2014) defined in the research that Indian consumers got affected with the factors influencing their buying behavior for special reference to bathing soap category of FMCG products. In India people were opening up to the idea of experimenting and trying to the newer bathing soap. This study attempted to cover the various factors that influenced the buying decision of consumers who planned to purchase or use bathing soap. In India market capitalization of bathing soap industries was 70 % of India's population resident in rural areas and 50% soaps were sold in rural market. Indian soap industry included about 700 companies with the combined annual revenue about \$17 billion and also spread all the major metropolitan

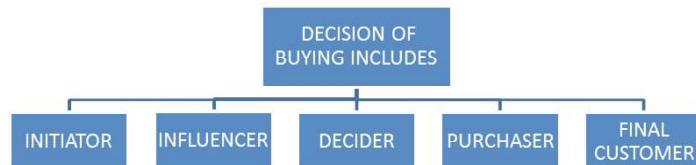
cities. India's per capita consumption of soap was at 460 gm per annum. The primary objectives of the study covered demographic factors, psychographic factors and behavioral factors. Sample size was 150 and questionnaire method was used to collect the data.

(Mishra *et al.*, 2016) concluded that how psychological factors affected the consumer's preference in their buying decisions of FMCG category. He discussed that in the present scenario the most important bond which the companies formed with their customers was the 'Emotional Bond'. FMCG companies tried to impress them and made strategies in order to win their hearts emotionally. Social, personal, environmental, cultural and many other factors were there from which the growth rate of such companies got affected but the main reason for that was the new version of such companies with huge product range of Ayurvedic products with healthy benefits affected their G.D.P. as Ayurveda was the main source of growth and development and a prototype for the rest of the world was the mission of Ayurvedic companies these days. True loyalty was created through offers, discounts and quality provided by companies to customers. In this study convenience sampling technique was used by taking 100 respondents from particular region.

(Goel 2017) explained that how one of the promotional sales factor effects consumers with reference to Indian FMCG Companies. The foremost motive of sales promotion is to enhance the sales of FMCG products in short run by influencing behavior of buyers. In order to achieve the objectives of this study sales promotion strategy was prepared. Sales promotion strategy gave directions to the manager in the selection of parties, method implementation, techniques of sales promotion, and calculating effectiveness of efforts related to sales promotion. In this era of hyper competition, market today had become an arena of promotion where product managers had to face pressure to boost sales volume of their products. Further objectives of this study was to understand the concept of sales promotion, to analyze the scenario of FMCG market in India. And to study the effect of sales promotion on FMCG customers. This research was descriptive research. Convenience sampling method was used to collect the data from respondents. The data used was direct field survey data and journals references. And was collected with the help of the interview schedules.

Buying decision of consumers regarding Ayurvedic FMCGs

FMCG market has taken the concept of Ayurveda to the peaks as these are readily available with normal price range. FMCG companies like Patanjali, Himalaya, Dabur, Vicco and many others have climbed up the ladder of growth by producing new varieties which are covetable for the consumers. As we all know consumers are the king of market and their satisfaction level matters the most in today's world. So it is the foremost responsibility of manufacturer as well as sellers to meet their requirements to buy an Ayurvedic FMCG product. The buyer's decision can be explained as below:-

A girl **initiates** a purchase wishing her father to buy Ayurvedic cosmetic product (Face cream, skin care category under FMCG). The father then take out knowledge from all the possible means like internet, social networking sites, local shopkeepers, retailers, including his colleagues at office and is main **influencer** as which variety suits her. After giving so many varieties to his daughter, the father **purchases** her preferred Ayurvedic face cream, which at the end being used by her as a **final customer**. Various people are performing different parts, but all are important in making final decision for the ultimate consumer satisfaction so that consumer perception generates accordingly.

Ayurvedic FMCG market of India- Before and After COVID-19

FMCG companies which are selling products having Ayurvedic benefits have a better and wider scope because consumer's preference leans more towards organic, natural and Ayurvedic products. The main key driver of Indian consumer's purchasing such products is 'low prices' and 'quality retention'. The FMCG has captured Indian from all different angles. The efficacious expansion is due to consumer's belief in Ayurveda and alertness regarding increasing health problems due to the consumption of unhealthy products. As we all know the Economy of our country has disturbed with this pandemic some of the points discussed below in Table 1 (Economic Times, 2021).

Table 1. Variation in FMCG production and sale during Pre Covid 19 and Post Covid 19

Table 1. Variation in FMCG production and sale during Pre Covid 19 and Post Covid 19

Parameter	Pre Covid-19	Post Covid-19
Growth Rate	Increased at a slow pace. Increase is 3-4% especially in the Ayurvedic market.	Flat growth rate declined by 6% upto June and increased by the same percentage afterwards
Availability	More	Less
Reachability	More	Less
Major Changes in purchasing trend	People prefer to purchase OFFLINE, simply by going to nearby marketplace or general stores.	ONLINE trend to purchase even basic items like flour, milk etc. has increased.
Sales	Ayurvedic FMCGs has shown 25% increase.	The sales has declined by 17%
Awareness	People were less aware about Ayurvedic products	Awareness has increased among people. As they prefer chemical free products.
Labour Shortage	No shortage of labor was reported Pre-covid 19	Shortage of labor leads to lesser availability of products.
Benefits	People purchase products by discussing with shopkeeper, and they prefer to choose the required product.	Innovation in technology and digitalization has improved in our country.

Conclusion

The growth of consumer markets is constantly increasing in India. As most of the consumers these days are very well aware about all the latest brands, products prevailing in the market, reasons being increased social media penetration, advertisements, growing competition and awareness regarding health issues. The buying behavior of consumers has also influenced with the purchase and end user who used it appropriately.

References

- Anuradha, J. Problems and Prospects of Micro, Small and Medium Enterprises (Msme's) In India in the Era of Globalization. *Quest Journal of Research in Business and Management*, 2(6). 2014.
- Lindmark, E. The influence of online consumer reviews on consumer buying behavior in the buying process: With a focus on high and low involvement products. 2015.
- Graham, P., Harker, D., Harker, M., & Tuck, M. Branding food endorsement programs: the national heart foundation of Australia. *Journal of Product & Brand Management*, 3(4), (1994). 31-43.
- Morrison, P. D., & Roberts, J. H. Matching electronic distribution channels to product characteristics: the role of congruence in consideration set formation. *Journal of Business Research*, 41(3), (1998). 223-229.
- Battezzati, L., & Magnani, R. Supply chains for FMCG and industrial products in Italy: practices and the advantages of postponement. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*. 2000. Print.

- Decker, R., & Scholz, S. W. Determining the attractiveness of product attributes in consumer goods markets using POS scanner data. *The Marketing Review*, 10 (3), (2010). 225-237.
- McEachern, M. G., & Schröder, M. J. The role of livestock production ethics in consumer values towards meat. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 15(2), (2002). 221-237.
- Mukherjee, P. K., Rai, S., Bhattacharya, S., Wahile, A., & Saha, B. P. Marker analysis of polyherbal formulation, Triphala—A well known Indian traditional medicine. 2008.
- Katiyar, A., & Katiyar, N. An empirical study of Indian consumer buying behavior of FMCG products (with special reference of bathing soap). *International journal of management and commerce innovations*, 2(1),(2014). 211-217.
- Mishra, P., Kumar, A., Nagireddy, A., Mani, D. N., Shukla, A. K., Tiwari, R., & Sundaresan, V. (2016). DNA barcoding: an efficient tool to overcome authentication challenges in the herbal market. *Plant biotechnology journal*, 14(1), 8-21.
- Goel, R. Effect of Sales Promotion on Consumers with reference to FMCG Companies in India. *International Journal of Business Administration and Management*. ISSN 2278-3660, Volume 7, (2017).152-162.
<https://economictimes.indiatimes.com/markets/expert-view/indias-economic-outlook-better-post-covid-than-pre-covid-prashant-jain/articleshow/80577480.cms> (Last Accessed on 13th April 2021)

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 642-649

Impact of Perceived quality on Consumer's Purchase intention in Durable Sector

Ankita Sharma

Research Scholar, Punjabi University

ankisharma111@gmail.com

Prof. Narinder Kaur

Professor, Punjabi University, batra.narinder10@gmail.com

Abstract

Over a period, there has been a change in consumer profile in terms of Income, Occupation and Education. Due to this there has been change in Consumer's purchase intention. There are various factors such as brand loyalty, individual preferences, economic status, and Perception that effect consumer's purchase intention. This study aims to find out the impact of consumer's perception regarding perceived quality on purchase intention. This study aims to increase an understanding on what is the effect of perceived quality on purchase intention. The contribution of this study is significant as durable sector is one of the fastest growing sectors comprising of 40% of consumer earnings. A total of 508 questionnaires were distributed to respondents. Sample were those individuals who have made purchase of any Consumer durable goods in last 5 years. Data was then analysed using correlation and regression analysis. From the study it was found that there is there is a positive correlation between Perceived quality and Purchase Intention. If the perceived quality is high, it has significant impact on Purchase intention of respondents. and vice-versa.

Keywords: Perceived quality, Purchase intention, Durable sector

Sampriti, Vol. VIII, Issue-I + 642

Introduction:

The initial consumer profile has changed with time in terms of income, education, occupation and reference group. There has been a significant shift in consumer brand preference for durable goods due to the influx and the changing technology in the business world. Change of lifestyle has also affected the preference for durable goods. The market size, product penetration and range of technology for durable products have brought change in Indian market. Businesses are working hard to differentiate their product to be able to tap a percentage of the already flooded Indian market (Kumar et al., 2011). Despite the huge competition businesses are still interested in this market due to its growth and increased disposable income in the general population without disregarding the fact that it among the largest population in the world. If a product is accepted in this market and the consumers perceive it to be of quality, purchasing decision would be made inclined to this product making it exposed to one the largest market in the world.

Purchase Intention:

Purchase intention is defined as the willingness a customer shows to buy a particular product or a service. Purchase intention is considered to be dependent variable and it depends upon various internal and external factors such as Stimulus, Outcome expectation, Aspirational value and Recommendation (Wu & Fu, 2007). Purchase intention is founded on research between the behaviour of consumers and their intention, which makes this construct a critical one in consumer studies (Barua & Ioanid, 2020). Intention is a critical dimension in customer relationship management and marketing literature. Findings and recommendations are used by firms to predict trends of new products or the repeated purchases of current products, and it exhibits the trends in uptake of services and goods.

Purchase intentions can be impacted by different things including country of origin. For instance, consumers would make higher evaluations of brands and consequently have stronger intentions to purchase fashion collections from nations that have a robust COO as well as fashion images. In the context of clothing and fashion items, COO image is highly influenced by a country's cultural and economic images. Further, comparing products from one country to another or between products produced locally and those that are produced from other countries, national stereotype images have been found to impact purchase intentions (Kim et al., 2017).

Perceived Quality

Perceived quality is first perception by the customer. It is defined as perception the customer has about overall quality with respect to its intended purpose. Perceived quality can be defined as the judgement that a consumer has about an entity's service or product. A green perceived quality has is a concept that is becoming popular due to its environmental consciousness. Dimensions of perceived quality differs in product and service sector.

Dimensions of Perceived Quality: Product Context	Dimensions of Perceived Quality : Service Context
Performance	Tangibles
Features	Responsiveness
Conformance with specifications	Reliability
Reliability	Empathy
Durability	Competence
Serviceability	
Fit and Finish	

Perceived quality of a product tend to affect the purchase decision of a product made consumers. It is expected that once a product quality is perceived to be poor the consumer would decide not to purchase the product, but that is not the case because products that are perceived to be of poor quality still find a significant market share not only in Indian but also in the global market. Perceive quality is acknowledged as one of the primary influencers of purchase intention. Product quality also give value to consumer a reason to buy the product by differentiating that specific product to another Beleslin & Samardzic, (1975).

Review of literature:

The durable sector is the industry that is concerned in production, distribution, and sale of durable goods. Durables, also called durable goods or consumer durable goods are products that do not need purchase often and typically last for a long period at least a year. These goods do not wear out quickly therefore no need for frequent purchase. These goods include television sets, refrigerators, air conditioners, jewellery, cars, and trucks among others. Economists keep an eye on this sector for it is a good indicator of strength of an economy. The

consumer durable sector in India contribute more than 40% of end consumer spending according to Bajpai et al., (2017). The durable sector includes any product purchased by a consumer that was manufacture or long-time use. Every household not only in India but also in the large but of the world contain at least one product from the durable sector. The durable industry is committed to manufacture products that are meant to make the manual human labour content low and to reduce the delay in the working place and make house hold activity efficient and fast Sathya & Indrajith, (2018). The durable sector is the key contributor to the entertainment industry or most of the activities that people involve in for enjoyment like listening to music. Due to out dating or durable goods becoming obsolete within a short period of time, demand in the durable sector continue to raise due to the new product that have new feature and greater user experience. The consumer durable good can be categorized in the heads according to Sathya & Indrajith, (2018) as listed below:

- White good: this are good that mainly include air conditioners, refrigerator, and washing machines, among others.
- Brown goods: This category is composed of kitchen appliances, electronic fans, microwaves, and other cooking ranges.
- Consumer Electronics: This are some of the most used electronics goods like the mobile phones, DVD players, music systems among others.

According to Sharma, (2020), increased affordability, focus on energy, power competitive are among the trend expected in the durable sector. This trend will influence the demand of this product. Increased competition in this market will not exclude the availability of international retailer hence a good basis for this research. Competition in this sector will not be business to consumer but it is expected to all cut cost the business to business in the durable sector.

The Indian consumer durable sector have faced a considerable change over the last few years due to change in lifestyle, higher disposable income, surge in advertising that have been instrumental consumer behavioural change. With increased disposable income within the Indian population, demand for durable goods have risen for purpose of entertainment, among others. This has also increased the competition in the market due to the availability of different brands in the Indian market. Both the rural and the urban market in India has grown for durable goods. Those products that use to be considered as luxury have become necessity with time. This include products like laptops

that were considered luxury are now necessity to be able to work or even to study.

Studies in the past have placed their focus on the preferences of consumers but most of these studies have been conducted in the developed nations. Since there is a dearth of information on the preference of consumers on durable goods in India, this study will serve as an attempt to fill this literature gap. The preference of consumers is a model of the way consumers behave; it hinges on taste, culture, gender, education, income group, and other factors. Researchers have contended that consumers have “greed” that is attached to materialistic things, although others observe that preference among consumers are subject to change owing to country of origin (Yunus & Rashid, 2016a). Others have concluded that people who are materialistic are likely to assess their own success and the success of others through several goods owned and the quality of those goods. The preference of consumers may also vary based on other factors such as price, brand, celebrity, type of advertisement, and country of origin. There are also other reasons that may cause a consumer to change their preference, such as gender – male consumers have different preferences compared to female consumers. According to some researchers, preference fit and the capacity to express the preferences act as factors that determine the purchase behaviours of consumers (Chen et al., 2020).

Significance of the Study

The significance of the study is to find out impact of Perceived quality on Consumer's purchase intention in Durable sector. This study is an attempt to find out the effect perceived quality on intention to purchase.

Population and Sample

The total number of people in a state or region is called population. Using this population, we conducted our research. In this research 508 respondents are targeted to collect the data about their perception of perceived quality on intention to purchase in Durable sector.

Instruments

A research questionnaire is used to find out the impact of product perceived quality on purchase intention. These items are measured in 5 Likert scale ranging from strongly agree (5), agree (4), Neutral (3), disagree (2) strongly disagree (1). The questionnaire has 19 items in 2 variables (Perceived quality and Purchase Intention) on the bases of conceptual framework.

Statistical Tools

The SPSS statistical tool was used to analyse the questionnaire items.

Results and Findings

Pearson correlation is used to study the relationship of perceived quality and purchase intention and also simple linear regression analyses conducted to examine the impact of perceived quality (independent variable) on purchase intention on (dependent variable). The following hypothesis has been proposed to examine this relationship:

H1: Perceived quality has no significant impact on purchase intention.

Table 1

Correlation between purchase intention and perceived quality

		PI
Perceived quality	Pearson Correlation	.464 **
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	506

** Significant at .001

Interpretation:

Table 1 shows the relationship of perceived quality and purchase intention. Perceived quality has positive and significant relationship with purchase intention ($r=.464$). Thus, it can be interpreted that with increase in perceived quality there is an increase in purchase intention of respondents.

Table 2

Regression Model summary: Purchase intention as dependent variable and perceived quality as independent variable

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.464	.216	.214	.93289	.216	138.504	1	504	.000

Table 2b
**ANOVA: Purchase intention as dependent variable and
perceived quality as independent variable**

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	120.537	1	120.537	138.504	.000
	Residual	438.619	504	.870		
	Total	559.156	505			

Table 2c
**Coefficients for purchase intention as dependent variable and
perceived quality as independent variable**

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	T	Sig.
		B	Std. Error			
1	(Constant)	1.592	.137		11.618	.000
	Perceived quality	.466	.040	.464	11.769	.000

Interpretation:

The table 2 depicts the impact of perceived quality on purchase intention in consumer durable goods. A positive and significant relationship between perceived quality and purchase intention ($r=.464$) has been found. This indicates that higher perceived quality, higher is the intention to purchase consumer durables among the respondents of this empirical study. Adjusted R^2 (.214) indicates that perceived quality significantly accounts for 21.4% variance in purchase intention (Table 2a).

As shown in Table 2b, regression model is statistically significant ($F=138.504$, $p=.000$) because p value (.000) is less the assumed level of significance (.005). Thus, indicates that, overall, the linear regression model applied can significantly predict the dependent variable i.e. purchase intention.

The beta weight of .464 (as shown in Table 2c) highlights that there exist a positive correlation between perceived quality and purchase intention, inferring that every one unit increase in perceived quality leads to .464 increase in purchase intention of consumers. Significant t values ($t = 11.769$, $p = .000$), proves that perceived quality positively

and significantly predicts purchase intention. On the basis Unstandardized co-efficients regression equation is,

$$\text{Purchase intention} = 1.592 + .466(\text{perceived quality})$$

Thus, linear regression established that high perceived quality has positive and statistically significant impact on purchase intention of respondents.

Based on results shown in Table (1), stated hypothesis H1 (Perceived quality has no significant impact on purchase intention) is not confirmed.

Conclusion:

This study found that there is a positive correlation between Perceived quality and Purchase Intention. If the perceived quality is high, it has significant impact on Purchase intention of respondents. and vice-versa.

References

- Bajpai, N. T. Consumer preference for electronic consumer durable goods in India: A conjoint analysis approach. *International Journal of Business Forecasting and Marketing intelligence*, 2017. 3, 13.
- Barua, A. &. Country Brand Equity: The Decision Making of Corporate Brand Architecture in Cross-Border Mergers and Acquisitions. *Sustainability*, 12(18), (2020).7373.
- Chen, S. W. The Effects of Brand origin and Country of Manufacture on consumers institutional perceptions and purchase decision making. *International Matrketing Review*, 38(2), (2020). 343-366.
- Kim, N. C. Country of origin effects on Brand Image, Brand evaluations and Purchase intention: A closer look at Seoul , New York and Paris Fashion Collection. *International Marketing Review*, 34(2),(2017). 254-271.
- Kumar, A. F. Ethnocentric tendencies of Indian Consumers : Impact on preference for domestic versus foreign products. *The International Review of Retail , Distribution and Consumer Research*, 21, (2011). 323-341.
- Sathya, P. &. A Study on Purchase behaviour of consumer Durable goods with special Reference to Tiruvarur District. *International Journal of Scientific Research and Management*, 6(2), (2018).100-107.
- Sharma, M. Future of consumer durables and electronics in India: : The changing landscape.(2020).
- WU, J. &. The effectof brand origin country and made-in country on consumers product evaluations and purchase intentions. *Frontiers of Business Research in China*, 1(3), (2007). 333-350.
- Yunus, N. .. The influence of Country of origin on Consumer Purchase Intention: The mobile phones Brand from China. *Procedian Economics and Finance*, 37, (2016). 343-349.

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 650-658

Female Gaze in Indian Cinema Paradigm Shift from Ideology to Identity Politics

Rita Dutta

Assistant Professor

Maharaja Manindra Chandra College, Kolkata

Mail id: rwita.dutta@gmail.com

Abstract

This paper deals with the perennial question associated with Indian cinema, whether there is any existence of Female Gaze! Female filmmakers, always minuscule in numbers, slowly started addressing issues related to their gender. Eventually, from an ideological standpoint a kind shift has occurred in the cinematic arena. How the ideological underpinnings converted into disparate identities and intersectionality is the area of our concern. Analysing the trajectory of female filmmakers from Bollywood to the other language cinemas, this paper argues that however protracted it may seem, female filmmakers have gradually and imperceptibly created a niche for themselves, sometimes challenges the grand narratives of cultural hegemony as well as patriarchal overtures.

Key words: Paradigm Shift, Female Gaze, Intersectionality, Hegemony, Dalit Cinema

Introduction:

This paper tries to deal with the positionality and intersectionality of Indian women and questions whether there has been, if at all, an

existence of female gaze in Indian cinemas, lately. From the very outset, women issues have been undermined, ignored and bypassed. Gradually, with the expansion of Indian feminism being operative in various fields, gender had been one of the cardinal cinematic subjects. Even then, it's the male gaze that dominated the scenario and we hardly get to watch a film from entirely a woman's perspective. This paper not only enquires the trajectory of female gaze existent in Indian cinema but also probes deeper to understand the shift happened in that arena.

Objectives

This article highlights the contention that even if a female gaze has come to dominate Indian cinema, it is mostly confined within the upper class, upper caste narratives. Whether the voice of the subalterns have been represented at all is what the article intends to investigate and comment upon.

Area of Research

This paper explores the cinemas that explored the woman's issues in relation to Indian feminism and the paradigm shift occurred in recent times. The voice of the subaltern women has been represented or they have started their own resistance through visual images is the broad area of research.

Methodology:

Few relevant films, belonging to various Indian regions have been picked up and via content analysis and critical readings of those cinematic texts the hypothesis have been substantiated.

Discussion

2012 Cannes film festival witnessed massive protest by the attendants especially the feminists as they found in their dismay that there are no films from women directors. So, there is an absolute question of sexism in the selection process. This revelation created quite a stir among the festival goers. Cannes is a 'popular' festival besides being overtly artistic. Its popularity is often intertwined by the 'red carpet' agenda. Women are all over but in a lesser & frivolous way. There is mostly no 'brains' involved. The problem does not only lie in the conspicuous absence of films by the Female film makers in the official competition of Cannes but also the severe dearth of female film makers in the whole world. This does raise an eye brow? It is kind of difficult to believe that no films from female directors was worthy of inclusion. May be the festival does not want to see a feminist point of view. Is not its sheer sexism that the festival shuts aside the

perspective of half of the world? [Melissa Silverstein]. British director Andrea Arnold pointed out ‘It’s true the world over that there are just not many women directors. Cannes is small pocket that represents how it is there in the world.’(<https://www.theguardian.com>). Jane Campion who won the Oscar awards back in spoke about the need for women to have a more prominent voice in films also added ‘One of the betrayals of the females is that they want to see themselves through male eyes’(Interview with Jane Campion: Film).

Here comes the notion of ‘male gaze’ propounded by famous scholar Laura Mulvey in her ‘Visual Pleasure and Narrative Cinema’ in the 70’s in terms of classical Hollywood cinema. Though primarily ‘gaze’ the term had been initiated by psychoanalyst Jacques Lacan, he proclaims that gaze is a part of desire for completion of oneself through the others. Sartre and Foucault also used the term in their own philosophical ways. Sartre’s gaze has broader applications, it is not the actual eye he is ashamed of, but suddenly believes an unexpected presence of the other. For Foucault, gaze is a particular dynamic in power relations which enable the distribution of power in various institutions of society. For him, people modify their behaviour as they are regulated constantly under surveillance. Interestingly, Mulvey stated that films, especially in Hollywood, follow the models of voyeurism and scopophilia. She also argues that in a typical patriarchal order, a male gaze takes precedence over the female gaze, reflecting an underlying power asymmetry. Male gaze, for a feminist, is about following the norm of already existent inequality between sexes. Women by their gaze actually use the existent Directors’ chair to challenge the patriarchal order. So, it’s about the tussle between the two categories of film making: as critic Suzan Moore said. Many men have a ‘fear that the female gaze will soften everything in its path’ a fear that is certainly born out with limp films like ‘You’ve got mail’ by Nora Ephron or mere macho films like ‘Hurt Locker’ by Kathryn Bigelow which is certainly less critical of Americans at war.

Woman film is a genre though not ‘pure’ as it is infested with other genres. Film Historian Jeanine Basinger also notes that Female filmmakers do not even want to be termed as women film makers to avoid branding. Most of them made and are making independent films because ‘feminist’ issues are passé and women with women centric issues are looked down upon as an extension of their own political agenda loaded with no entertainment. Moreover, Independent Female filmmakers suffer due to

their non-commercial orientations. To avoid these paraphernalia, female directors now-a-days are venturing into mainstreams. Even then when women filmmakers succeed, credit accrues to everyone but the directors (Redding and Brownworth 147). Probably the new women directors don't want to be defined or confined by ideological stances anymore to be more flexible in their approach and more sustainable, rather they want to spread their wings to understand what life is all about.

The picture is not totally different in India. With an industry producing nearly 2000 films per year, women directors are still minuscule in number. For quite a long time, women issues and problems related to women are represented by their male counterparts. Slowly the scenario started changing its dynamics. Initially, most of the female directors' either have a proven family lineage in the industry or have been associated with films in some capacity before they took to direction. The Indian female film makers like their western counterparts are still finding it difficult to make it big in the patriarchal social system where 'one is not born woman, rather becomes one.' Now this socialization process is faulty. Film economics and the hegemonic perception towards cinema often prevent the financers to work with female film makers. In India, since globalization, there has been an interesting paradigm shift in terms of women film makers and the overall psyche and it is somehow associated with market capitalism, globalisation and the fall of ideology.

Before the 90's women film makers of India, be it regional or national, usually used to harp on women related subjects. Talking about gender and directing films related the agenda dominated the scenario. Makers like Sai Paranjapee, Kalpana Lajmi (*Rudali, Daman*), Prema Karanth (*Phaniyamma*), Aparna Sen (*36 Chowringee Lane, Paroma, Yuganto* and others) Satarupa Sanyal (*Anu*), Urmila Chakraborty (*Hemonter Pakhi*), Revathi (*Mitr My Friend, Phir Milenge*) are women centric films, some of them are also critically acclaimed & award winners, too. Most of their association with film industry started much before as actresses or associate directors/ film script writers/ theatre directors. These directors started their careers at a juncture when second wave feminism was in vogue and Indian Film Finance Corporation and subsequently NFDC started producing films just to establish the newly independent 'socialistic' pattern of society. Vijaya Mehta's *Pestonjee* is a product of that hour. Arundhuti Devi in Bengal was a powerful actress and wife of legendary film maker Tapan Sinha. She hoisted the flag of

women film making by her acclaimed *Chuti* (1967), *Megh-o-Roudra* (1969), *Podipishir Barmi Baksho* (1972) *Deepar Prem* (1983) all had women of substance as the central character.

Aparna Sen's *Paroma* (The Ultimate Woman, 1984) is a landmark in Indian film history for questioning the middle-class hypocrisy. All the above-mentioned films not only posit its women on the forefront but enable the viewers to accept the various crisis faced by the women. Interestingly with the fall of any overarching meta-narratives in history, market emerged as the new doyen in the world. Therefore, women centric films were no more in the agenda; rather it became a 'saleable' product which can be actualized by anybody. Since 90's, it has found a place in the domain of male film makers. *Astitva* (2000) is a complete women-oriented film directed by Mahesh Manjrekar. *Satta* (2003), *Page3* (2003), *Chandni Bar* (2001), *Fashion* (2008) all had strong female characters as lead roles. Therefore, women centric films are no more the prerogative of women film makers. There is no more any question of ideology. If the story is market friendly a female gaze is not required especially in a country where patriarchal order is everywhere. Even female film makers have gleefully accepted that. Rather they have started following the rule set by Kathryn Bigelow, who suffered 'troubling authorial signature' as she works with primarily male driven narratives and traditionally masculine genres such as the action film named *Point Break* (1991), the thriller *Blue Steel* (1990) and most recently the war film *The Hurt Locker* (2008). One of the central ideological strains in Bigelow's work has been the privileging of androgyny, they have also likewise embraced the patriarchy of consumerism and focussed more on showing 'male six packs' to collect big dividends in the box office Farah Khan's *Om Shanti Om* (2007), Puja Bhatt's *Jism 2* (2012) and Zoya Akhtar's *Zindagi Na Milegi Dobara* (2011) are not aimed to emancipate the world. Like *Ladies in Vengeance*, they are hell bent down to prove that they can wear their men colleague's hat as directors. Rather they are experimenting on myriad themes from action to wholesome family entertainment. Thus, the departure from some kind of ideological underpinnings to sheer commercial ventures has been established even for the female filmmakers. Gender and issues related to it is no more the caveat to be addressed, market is the new determinant.

Om Shanti Om was a typical Bollywood commercial film by Farah Khan and another woman coming from the film industry clan is Zoya Akhtar. Her *Zindagi Na Milega Dobara* grossed over 19 million USD

in three weeks proving the fact that women can handle big budget films and the fate of their films are no lesser than their male counterparts. Therefore, market is not determined by the gender of a filmmaker. Kiran Rao, did produce an art house film called *Dhobi Ghaat* (2010) but still wishes to put a strong woman character in her next project. Therefore, the whole issue of dearth of women filmmakers in India vis-a vis international cinema can be pinned down in a few cardinal points. The expected role performance of a woman as a mother-daughter-wife is almost the same everywhere. A lot of women with talents are still finding it's difficult to make it big in their battle against archaic perceptions and gender stereotypes. Sometimes, filmmaking is accused of being a physically tasking job, difficult for women to handle. Though to prove the people at large wrong, women filmmakers are stepping into genres like action, sci-fi, horror or psychological thrillers to tread on mainstreams. The female gaze is incorporated in an amusing way. Farah Khan highlights on the six pack abs of SRK with a sweet vengeance as well as serves Katrina Kaif's 'Sheila Ki Jawani' to titillate the male/female audience quite unapologetically. She also honestly rules out critics' views as she found them useless when it comes about her films doing great business.

Gender discrimination is still there in the film industry in its fullest way. Meanwhile, the female gaze gets lost in the abysmal void of commerce and absence of ideology! Nevertheless, the situation is not that bleak. Yet, there is also a strong parallel new breed of women directors, especially in regional film industries, with no direct connections with the industry started venturing into the foray with their mostly quality films. Bhavna Talwar's *Dharma* (2007) which won the Nargis Dutta Award for Best Feature Film on National Integration at the National Awards of India that talked about communal integrity. This is the way the younger breed of female directors venturing out cutting across the comfort zones of familiarity. Alankrita Srivastava's *Lipstick under my Burqa* (2016) and Leena Yadav's *Parched* (2015) turned our eye again to these obscure species. Another women director Shonali Bose, after her critically acclaimed *Amu* (2005) delivered another gem with Kalki Koechilan *Margarita with a Straw* (2014).

Similarly, Anusha Rizvi's *Peepli Live* (2010) is a satirical take on issues plaguing the countryside such as rural indebtedness and farmer's suicide. She is planning to make her next on Amitava's Ghosh's 'Sea of Poppies'. Sometimes, it does irk the filmmakers to be clubbed in the league of female directors whose subject is women oriented? They no

more want to be associated with the feminist agenda; they are more open to the other sides of the life. But also, successfully putting a distinctive female gaze into it and thereby either submitting or subverting the existing patriarchal order of every field. Jane Campion rightly said that consequently I want to enquire into how other women live their lives.... I think this is the main reason why men tell stories predominantly about men. I cannot imagine the story of a man. I don't know why I should either. Although I am curious about their world.... I still prefer to be in the centre of my imaginary world myself. (Campion, Jane & Waxman, Virginia Wright 1999).

Although this view is still strongly making their presence felt in the international arena, back home, every woman director is trying to carve her own oeuvre to be distinctive. When Anjali Menon made *Manjadikury* (Lucky Little Seeds, 2008), it won FIPRESCI award in the Kerala International Film Festival and also the award in the South Asian International Film Festival New York. J.Geeta's "Run Kalyani" (2020) won accolades worldwide for the candid portrayal of a Malayalam housemaid and her struggle of everyday lives. She explored basic human conditions which go beyond any cultural barriers. Vidyut Vincent with her two consecutive feature films proved her worth as a film-maker. In Tamil Nadu Nandini JS, V. Priya is making blockbuster commercial films. Fierce women film makers are making their presence felt in the spectrum of Indian cinema. They have already left an indelible mark and transformed our gaze, as much as feasible.

In the recent years, Rima Das, from the North-East, created her own niche by indulging into community filmmaking. A complete self learner, she delves deeper into the everyday lives of a tiny village and presented us with a lyrical visual imagery. Rima Borah, a FTII graduate, left her mark with nuanced styles, forms and an indigenous content in her latest. Sumitra Bhave, the prolific Marathi Filmmaker recently passed away, made films based on social issues. An enviable filmography as her legacy, she left an impact on numerous film makers. Suman Kittur, Ananya Kasaravalli belongs to the new generation Kannada female filmmakers who already created an impact on cine audiences worldwide. They have kind of strict in depicting the main characters, their path breaking stories contributed in some way or the other in constituting the much-awaited 'female gaze' in Indian cinema. While the other language cinemas still nurture the hope to combat sheer market economy dominate them and their imagination, Bollywood has mostly adhered to

the commercial-popular formula, occasionally mixing social issues into the stereotypical narrative.

While the female filmmakers especially the regional ones started their journey with clear ideological overtures remained an unfinished affair, till the other identities, supposedly not wholly addressed by the western educated, privileged, upper class/caste women filmmakers, resurfaced. Eventually, there emerged, said Ashutosh Varshney, an era of identity politics. Identity politics refers to politics driven by demands and concerns rooted in identities - religious, ethnic, linguistic, national, gender, etc. (ingle Vibha and Ashutosh Varshney 335). As the ideology failed to address all the chasms, a kind of intersectionality appeared to be the new politics. It became imperative to look into the dalits, minorities representing themselves through visual images. Their challenges are diametrically different from the hegemonic perspective of upper caste, upper class hindu narratives. The arrival of dalit cinema began to make their presence felt in the matrix of Indian cinema. Thus, the caste discourse in Indian cinema from the point of view of lower caste, lower class filmmakers has been successfully presenting the varied nuances of dalit life and the concomitant discrimination. They are no more needed to be represented, they can very well represent themselves through visual images and tell their own stories.

Before I conclude my paper by analysing Leena's latest film Maadathy(2021),substantiating my point of the paradigm shift from ideology to identity politics, let us revisit her journey as a Dalit feminist filmmaker. From her first film that is a documentary "Goddesses" that won the prestigious Golden Conch in the MIFF (Mumbai International Film Festival) to her latest Maadathy, she primarily focussed on her community (Manimekhalai) and their predicament. Always maintaining a female gaze, that is more emphatic rather than a tool for objectification, Maadathy depicts the story of Yosana, and her mother Veni whose profession is to wash the menstrual clothes of the upper caste women. They are not only untouchables, but unseeable too!! They are the Puthirai Vannars, the most maligned sub caste among Dalits. For the first time, the spectators witness a saga of a Dalit women described by another Dalit female film maker.

Clearly, for Leena, whose activism in leftist politics is well known, she had to raise these questions separately from her positionality in Tamil society and her ideological stance. Eventually, after too many gory atrocities, Yosana turned into Maadathy: the subaltern deity, the

film thus explicitly dwells on the hypocrisy of the patriarchal society where simultaneously the women are celebrated as Goddess and in reality, often, are treated as slaves “Behind every deity, there is a tale of injustice.”, this remains the catchline of the narrative.

Thus, the female gaze traverses through Indian cinema horizontally and vertically touching almost all kinds of feminisms and other sections of the society.

Epilogue

With their films and exploration of new horizons, new questions of post feminism are coming up. While in general, direct political references to feminism is rare, there are films by women filmmakers that redefine our understanding of biologically ordained ‘natural category’. They are also addressing new family patterns that the new productive alternatives ensure and they are also conscious about women friendship and transgender figures which destabilize the very normative and essentialist definitions of gender.

References

- Campion, Jane & Waxman, Virginia Wright (ed). *Jane Campion interviews*. Jackson: University Press of Mississippi, 1999. Print.
- Feminism at the Movies: Understanding Gender in Contemporary Popular Cinema, Hilary Radner, Rebbecca Stringer, Routledge, 2011
<https://www.theguardian.com/film/2016/oct/05/andrea-arnold-shocked-at-lack-of-women-directors-american-honey>
- Interview with Jane Campion: Film at Lincoln Centre, <https://www.youtube.com/watch?v=y9UWX2p1kPw>, accessed on 31st July, 2021
- Jain, Jasbir and Sudha Rai. *Films and Feminism: Essays in Indian Cinema*: Rawat Publications, 2009
- Laura, Mulvey. *Visual Pleasure and Narrative Cinema. Screen*, Vol-16, No-3, London University Press, 1986
- Pingle, Vibha and Ashutosh Varshney. *India's Identity Politics: Then and Now- Chapter 13*, p: 335
- Redding and Brownworth. *Film Fatales: Independent Women Directors*. Seal Press, 1997. p-148
- Smith, Brenda Austin and George Melnyk (ed). *The Gendered Screen*: WLU Press, 2011

Sampriti

Vol : Vol.-VIII, Issue-1, March 2022

ISSN: 2454-3837

pages : 659-669

Finding the Nexus among Energy Consumption, Environmental Degradation and Economic growth: A Panel data analysis

Arnob Paul

*Research Scholar, Department of Economics.
Rajiv Gandhi University, Arunachal Pradesh.*

Email: arnobpaul1996@gmail.com

Jyoti Gogoi

*Assistant Professor, Department of Economics.
Margherita College, Assam.*

Email: jyotigogoi79@gmail.com

Abstract

An attempt has been made to examine the cointegration and causality between economic growth and energy consumption as well as between economic growth and carbon emission. The data of energy consumption, GDP per capita and carbon emission per capita for 11 Asian countries has been collected from the World Bank databank from 1971 to 2014 for the analysis purpose. Employing econometric methods like panel unit root test, panel cointegration test, and panel granger causality test the collected data has been analyzed. The finding of the study suggests that economic growth has a positive and significant impact, in the long run, on both energy consumption and carbon emission.

Keywords: Energy consumption, Carbon-di-oxide (CO_2) emission, Economic growth, Panel unit root, panel cointegration, Dynamic OLS (DOLS).

Introduction

It is evident that with the improving livelihood of the people as a result of foster economic growth and development we are paying a cost in the form of environmental pollution and degradation. Different human activities and excessive energy consumption as a part of economic growth and development is witness of releasing excess greenhouse gases which in turn is damaging the environmental. For the development and growth of human civilization energy, in any form, plays a very important role. Energy consumption (fossil energy) again contributes to Carbon emission (Jalil and Mahmud, 2009:9).

Empirical pieces of evidence show that Energy consumption contributes to the growth of livelihood, again the growth of an economy contributes to more energy consumption. A paper by Soytas and Sari (2003) has estimated the causal relationships between energy consumption economic growth for emerging markets for the period 1950–1992. Their result indicates bi-directional causality for Argentina, but the cointegration vector is rejected for Indonesia and Poland. Again, Oh and Lee (2004) in their study has calculated a Divisia energy aggregate and substitute it for a simple BTU energy aggregate for South Korea, which indicates the existence of a long-run bi-directional causal relationship between energy and GDP, and a short-run unidirectional causality running from energy to GDP. Results of Soytas and Sari (2003) and Oh and Lee (2004) are similar in the respect that both the papers reveal there exists bi-directional long-run causality between energy consumption and economic growth. But, the study by Oh and Lee reveals the short-run unidirectional causality running from energy to GDP. Paper by Chien-Chiang Lee (2005) also reveals a long-run bi-directional causality between energy consumption and economic growth using panel data analysis.

Narayan *et al.* (2009) analyzed the long-run elasticities of energy consumption and GDP for 93 countries from 1980 to 2006 and found a positive relationship for only about 60 percent of the countries.

Li *et al.* (2011) considered a sample of 30 provinces in China and tested the long-run cointegration relationship between real GDP per capita and energy consumption. They also found a positive long-run cointegrated relationship between the variables.

Dipa Adhikari and Yanying Chen (2012), in their study, have examined the relationship between energy consumption and economic growth for 80 developing countries throughout 1990-2009 applying a panel unit root test, panel cointegration test, and panel dynamic ordinary

least squares (DOLS). By dividing countries into upper middle income, lower middle income, and lower-income countries. Their results revealed a strong relation running from energy consumption to economic growth for the first two groups and a strong relation running from economic growth to energy consumption for the third group.

Marzio Galeotti et al. (2006) in their study have examined the mixed evidence of the shape of the “environmental Kuznets” curve in the case of CO₂. Using different parametric setup and alternative emission data they try to reconsider the evidence by assessing the robustness of it. They found that evidence on the EKC does not appear to depend upon the source of data, at least for CO₂. Also, as a result of employing an alternative functional form, they found evidence of an inverted-U pattern for the group of OECD countries, regardless of the data employed. However, for the non-OECD countries EKC is slowly increasing and bell-shaped according to two different sources of data.

Munasinghe (2008) suggested that the hypothesis of *sustainomics* can be the key to green growth and insisted that developing countries can achieve their target economic growth while maintaining a lower pollution level.

Jalil and Mahmud (2009) in their study have tested the Environment Kuznets Curve for China for 1971-2005. They found that there is a unidirectional causality running from economic growth to CO₂ emission. They also found that energy consumption is another determinant that gives rise to CO₂ emissions.

Again Choi, Heshmati, and Cho (2010) in their study have found the existence of the environmental Kuznets curve (EKC) for carbon dioxide (CO₂) emissions and its causal relationships with economic growth and openness by using time series data (1971-2006) from China, Korea, and Japan. They found that the Environment Kuznets Curve does not exist for Korea. Whereas China had an N-shaped Kuznets curve because the cubic model specification was statistically significant.

In this paper, an attempt has been made to explore the causal relationship between *economic growth* and the magnitude of *carbon emission* and *energy use*.

Objectives

- a. To find the long-run cointegrating relationship between the variable economic growth & energy consumption and economic growth & Carbon Emission.

- b. Also, to see the causal relationship between economic growth & energy consumption and economic growth & Carbon Emission.
- c. To analyze the magnitude by which the economic growth is causing carbon emission and energy consumption.

Methodology

For the study we have collected data on GDP, energy consumption and CO₂ emission for 11 Asian countries have been collected from the World Bank databank. In this paper, the panel data approach is used to find the long-run relationship between (i). Energy consumption and Economic growth and (ii). CO₂ emission and Economic growth.

Before cointegration, it is essential to check if all the variables are stationary at the same level, thus, to check the stationarity of the data, the panel unit root test suggested Levin, Lin and Chu (2002) has been employed. The cointegration test is done to check the long-run relationship between the variables using the method suggested by Johansen-Fisher (1988). *The stacked Granger causality test suggested by Granger (1969) has been employed to find the direction and nature of causality.* Finally, the panel Dynamic OLS (DOLS) estimator to estimate the long-run cointegrating vector between (i). Energy consumption and Economic growth, and (ii). Carbon emission and Economic growth. The econometric methods and results of the study are discussed in the following sub-sections.

Description of the Variables and Sources of data

The data of 11 Asian countries selected randomly from each income group (i.e., Low Income, High Income, Lower Middle Income and Upper Middle-Income Countries) has been taken into consideration. The data for the period of 1971-2014 has been selected for three variables viz., per capita GDP (Constant \$ 2014) as a proxy of economic growth, per capita CO₂ emission (kt.) as a proxy of Environmental Degradation, Energy Use in kilotons of equivalent oil is used as a proxy for energy consumption. All the data have been obtained from the world bank data bank and transformed into a natural logarithm form.

Table – 1. Descriptive Statistics				
Variables	Mean	Standard Deviation	Minimum	Maximum
LGDP	25.44270	1.965205	21.94502	29.74935
LEC	6.583949	1.070586	4.463206	8.905262
LCO ₂	10.90919	2.364635	5.288358	16.14687
Observations	484	484	484	484

Table- 1 shows the descriptive statistics of the economic growth, energy consumption variable and CO₂ emission variables for the 11 Asian countries for the period of 1971-2014. The table reveals that the mean of the Ln GDP series is 25.44, whereas for the Ln CO₂ and Ln Energy Consumption are 10.91 and 6.58 respectively. The standard deviations are 1.96, 1.07 and 2.36 for LGDP, LEC and LCO₂ respectively.

Panelunit root test

The panel unit root test is done to check whether the panel data series are posing the characteristic of stationary or not. The panel unit root test uses higher power than the unit root test for individual time series. We use different statistics proposed by Levin *et al.* (LLC, 2002), Breitung (2000), Im *et al.* (IPS, 2003) and Fisher-type tests using ADF and PP tests of Maddala and Wu (1999) and Choi (2001).

In the following Table – 2, the test result of LLC, B t-stat, IPS, Fisher-ADF and Fisher-PP panel unit root test has been presented. All the variables are in natural logarithm form. Each test has been performed for level and first difference of CO₂ Emission (LCO₂), Energy Consumption (LEC) and Economic Growth (LGDP) variables. For all variables, the null hypothesis is that the series is non-stationary. The results have shown that all the variables, at level, are non-stationary (at 5% level of significance) and are stationary at first difference. So, it can be said that all the variables are integrated at order one, i.e., I(1).

Table – 2. Panel Unit Root Test Result (p-Values)						
Variable	Methods	LLC	B t-stat	IPS	ADF	PP
LGDP	<i>Intercept</i>	0.765	---	1	0.051	0.03**
LGDP	<i>Intercept & trend</i>	0.46	0.99	0.95	0.61	0.47
DLGDP	<i>Intercept</i>	0.0***	---	0.00***	0.00***	0.00***
DLGDP	<i>Intercept & trend</i>	0.0	0.0***	0.00***	0.00***	0.00***
LEC	<i>Intercept</i>	1	---	1	0.99	0.89
LEC	<i>Intercept & trend</i>	0.94	1	0.999	0.999	1
DLEC	<i>Intercept</i>	0.00***	---	0.00 ***	0.00 ***	0.00 ***
DLEC	<i>Intercept & trend</i>	0.00***	0.00***	0.00***	0.00***	0.00***
LCO ₂	<i>Intercept</i>	0.12	---	0.9859	0.8843	0.00***
LCO ₂	<i>Intercept & trend</i>	0.04**	0.817	0.209	0.0845	0.04**
DLCO ₂	<i>Intercept</i>	0.00***	---	0.00 ***	0.00 ***	0.00 ***
DLCO ₂	<i>Intercept & trend</i>	0.00***	0.00***	0.00***	0.00***	0.00***

Notes: D denotes the first difference of the series. All tests examine the null hypothesis of non-stationary and *** indicates statistical significance at the 1% level. Also, ** indicates statistical significance at the 5% level.

Panel cointegration test

From an economic point of view, the long-run equilibrium relationship is said to have existed if the variables under consideration move together over time. There are many panel cointegration tests, in this paper, we use the Johansen-Fisher panel cointegration method. It tests the validity of **Null Hypothesis of No cointegration** against the **Alternative Hypothesis of cointegration**. The model to estimate the cointegration is as follows:

$$DLGDP_{it} = \alpha_{it} + \beta_i t + \gamma_i X_{it} + \varepsilon_{it} \quad \dots \quad (i)$$

$$\varepsilon_{it} = \rho_{it} \varepsilon_{it-1} + \delta_{it} \quad \dots \quad (ii)$$

Where, $i = 1, 2, 3, \dots, N$ represents the panel cross-section units and $t = 1, 2, 3, \dots, T$ represents the time period. DLGDP represents the differenced Ln GDP series and X represents the differenced independent variable (DLEC or DLCO2). γ_i represents the slope coefficient, α_{it} allow for the possibility for country-specific effects. β_i shows the deterministic trend effect. And ε_{it} represent the estimated residual deviations from the long-run relationship.

Table 3 (A). Energy Consumption and Economic Growth test of cointegration		
Hypothesize d No. of CE(s)	Fisher Stat. # (Trace)	Fisher Stat. # (Maximum eigen)
None	231.4***	161.1***
At most 1	156.0***	156.0***

Probabilities are computed using asymptotic Chi-square distribution.
*** indicates statistical significance at the 5% level.

For estimation we select the deterministic trend assumption as intercept (no trend) in CE and VAR, lag interval in first difference is (1, 1). The result shows that the null hypothesis of **no cointegration** between **Energy Consumption and Economic Growth** can be rejected at 1% level of significance and can be concluded that there exists a long-run association between energy consumption and economic growth. The result is in Table 3 (A).

Table 3 (B). Energy Consumption and Economic Growth test of cointegration		
Hypothesized No. of CE(s)	Fisher Stat. # (Trace)	Fisher Stat. # (Maximum eigen)
None	267.0***	184.4***
At most 1	189.6***	189.6***

Probabilities are computed using asymptotic Chi-square distribution.
*** indicates statistical significance at the 5% level.

Similarly, in **Table 3 (B)** it is shown that the null hypothesis of **no cointegration** between **Energy Consumption and Economic Growth** at 1% level of significance can be rejected and can be concluded that there exists a long-run association between CO₂ Emission and economic growth.

Panel granger causality test

In this part, we test the causality between energy consumption and economic growth. In the pair-wise granger causality test, two variables are usually tested together with an expectation to get either Unidirectional causality, Bidirectional causality, or No causality.

The stacked causality tests introduced by Granger (1969) has been used which does not take lagged values of the one cross section to the next cross section and treats the panel data set as one large stacked set of data. This approach assumes that all coefficients are the same across all cross-sections.

Table – 4. Granger Causality Test Between GDP and Energy Consumption	
Null Hypothesis	F-Statistic
DLGDP does not Granger Cause DLEC	4.86695***
DLEC does not Granger Cause DLGDP	0.21615
DLGDP does not Granger Cause DLCO ₂	3.82737**
DLCO ₂ does not Granger Cause DLGDP	1.55491

*** indicates statistical significance at the 1% level.
** indicates statistical significance at the 5% level.

In the Table – 4, we can see that the null hypothesis of DLGDP does not Granger Cause DLEC has been rejected at 5% level, even at 1% level of significance. Thus, we conclude that a unidirectional causality running through economic growth (GDP per capita) to Energy Consumption; in other words, GDP is causing more energy consumption.

Also, (in Table – 4) we can see that the null hypothesis of DLGDP does not Granger Cause DLCO₂ has been rejected at 5% level of significance which reflects that Economic Growth is causing CO₂

Emissions; in other words, a unidirectional causality running through economic growth (GDP per capita) to environmental degradation (per capita CO₂ emission).

Panel cointegration estimation

After establishing the panel cointegration, the long-run cointegration vector can be tested by using different methods, for instance, the Panel Fully Modified Ordinary Least Squares (FMOLS) developed by McCoskey and Kao (1998), Phillips and Moon (1999) and Pedroni (2000) and the Panel Dynamic Ordinary Least Squares (DOLS) developed by McCoskey and Kao (1998) and Kao and Chiang (2000). Because, the panel DOLS is less biased than the panel OLS and FMOLS estimators in small samples (McCoskey and Kao, 1998:11; Kao and Chiang, 2000:8). Moreover, the panel DOLS estimator has better sample properties rather than the panel OLS and FMOLS estimators (Kao and Chiang, 2000:8). DOLS consist of lag and lead of the independent variable. For estimation the following model (model iii) has been used:

$$y_{it} = \alpha_i + x_{it}\beta + \sum_{j=-q_1}^{q_2} c_{ij} \Delta x_{it+j} + u_{it} \quad \dots \dots \dots \text{(iii)}$$

Where $i = 1, \dots, N$ for each country in the panel, $t = 1, \dots, T$ denotes the time-period, q_1 represents the maximum lag length, q_2 represents the maximum lead length; x_{it} is the vector of all independent variables and u_{it} denotes the Gaussian vector error terms process.

Energy Consumption and Economic Growth:

Table – 5 (A). Dynamic OLS (LDGP and LEC)			
Dependent Variable: LEC			
Method: Panel Dynamic Least Squares (DOLS)			
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic
LGDP	0.436917***	0.02244	19.47063
R-squared			0.981047
Adjusted R-squared			0.978993
*** indicates statistical significance at the 1% level.			

To know the magnitude by which GDP is affecting the energy consumption we are estimating the model (iii) taking fixed lag and lead (1, 1). Looking at the result we find that the GDP has a significant impact on energy consumption. The absolute t statistic is very high and we can reject the null hypothesis that the slope coefficient is equal to zero. We can see that the slope coefficient is 0.437 meaning that a

1% change in GDP will increase Energy consumption by 0.44%. The result is in table 5 (A).

Carbon Emission and Economic Growth:

Table – 5 (B). Dynamic OLS (LGDP and LCO2)			
Dependent Variable: LCO2			
Method: Panel Dynamic Least Squares (DOLS)			
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic
LGDP	0.790433***	0.044380	17.81071
R-squared		0.984609	
Adjusted R-squared		0.982941	
*** indicates statistical significance at the 1% level.			

To know the magnitude by which GDP is affecting the energy consumption we are estimating the model (iii) taking fixed lag and lead (1, 1). Looking at the result we find that the GDP has a significant impact on carbon emission. The absolute t statistic is very high and we can reject the null hypothesis that the slope coefficient is equal to zero. We can see that the slope coefficient is 0.79 meaning that a 1% change in GDP will increase the carbon emission by 0.79%. The result is in Table 5 (B).

Conclusion

In this paper, the causal relationship of economic growth with energy consumption and carbon emission has been analyzed. In both cases, it is found that there exists a strong long-run relationship between Economic growth & energy consumption and Economic growth & carbon emission. However, the causality test shows that in both cases the causality goes from economic growth to more energy consumption and more carbon emission. While checking the magnitude by which the GDP causing the energy consumption and carbon emission, we found that it is 0.44 for the former and 0.79 for the latter. That implies that Economic growth has more impact on carbon emission than on energy consumption.

Our result is consistent with most of the other studies (for example Soytas and Sari, 2003:15, Oh and Lee, 2004:13, Chien-Chiang Lee 2005:9, etc.) in the respect that like this study they also found cointegration between energy consumption and economic growth. However, the other studies, unlike this paper, have found the bi-

directional long-run causality between economic growth and energy consumption.

For carbon Emission and economic growth, our result is consistent with the findings of the paper by Jalil and Mahmud (2009), in their paper they also found unidirectional causality running from economic growth to carbon emission. In our paper, we try to incorporate the many country ideas and take the panel data analysis for the study. For testing causality between carbon emission and economic growth in Asian countries, no study has been done, so in this paper, we try to do so. As a concluding remark, we quote Munasinghe (2008) who stated that the hypothesis of *sustainomics* can be the key to green growth and insisted that developing countries can achieve their target economic growth while maintaining a lower pollution level. Thus, we can say that the economies should try to substitute renewable energy for non-renewable energy as long as possible so that the carbon emission as a consequence of the energy consumption remains under control.

References

- Bashier, Al-Abdulrazag A. and Amani Jaser Siam. "Immigration and Economic Growth in Jordan: FMOLS Approach." *International Journal of Humanities Social Sciences and Education (IJHSSE)*, vol. 1, no. 9, 2014, pp. 85-92., <https://www.arcjournals.org/pdfs/ijhsse/v1-i9/12.pdf>.
- Choi, Eunho, et al. "An Empirical Study of the Relationships between CO2 Emissions, Economic Growth and Openness." *SSRN Electronic Journal*, 2010, <https://doi.org/10.2139/ssrn.1708750>.
- Dipa Adhikari & Yanying Chen. "Energy Consumption and Economic Growth: A Panel Cointegration Analysis for Developing Countries," *Review of Economics & Finance*, vol. 3, 2013, pp. 68-80., <http://www.bapress.ca/ref/v3-2/1923-7529-2013-02-68-13.pdf>.
- Fei, Li, et al. "Energy Consumption-Economic Growth Relationship and Carbon Dioxide Emissions in China." *Energy Policy*, vol. 39, no. 2, 2011, pp. 568–574., <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2010.10.025>.
- Galeotti, Marzio, et al. "Reassessing the Environmental Kuznets Curve for CO2 Emissions: A Robustness Exercise." *Ecological Economics*, vol. 57, no. 1, 2006, pp. 152–163., <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2005.03.031>.
- Huang, Wei Ming, et al. "GHG Emissions, GDP Growth and the Kyoto Protocol: A Revisit of Environmental Kuznets Curve Hypothesis." *Energy Policy*, vol. 36, no. 1, 2008, pp. 239–247., <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2007.08.035>.

- Jalil, Abdul, and Syed F. Mahmud. "Environment Kuznets Curve for CO2 Emissions: A Cointegration Analysis for China." *Energy Policy*, vol. 37, no. 12, 2009, pp. 5167–5172., <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.07.044>.
- Kao, Chihwa, and Min-Hsien Chiang. "On the Estimation and Inference of a Cointegrated Regression in Panel Data." *Advances in Econometrics*, vol. 15, Jan. 2000, pp. 179–222., [https://doi.org/10.1016/s0731-9053\(00\)15007-8](https://doi.org/10.1016/s0731-9053(00)15007-8).
- Lee, Chien-Chiang. "Energy Consumption and GDP in Developing Countries: A Cointegrated Panel Analysis." *Energy Economics*, vol. 27, no. 3, 2005, pp. 415–427., <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2005.03.003>.
- Martínez-Zarzoso Inmaculada, and Aurelia Bengochea-Morancho. "Pooled Mean Group Estimation of an Environmental Kuznets Curve for CO2." *Economics Letters*, vol. 82, no. 1, 2004, pp. 121–126., <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2003.07.008>.
- McCoskey, Suzanne, and Chihwa Kao. "A Residual-Based Test of the Null of Cointegration in Panel Data." *Econometric Reviews*, vol. 17, no. 1, 1998, pp. 57–84., <https://doi.org/10.1080/07474939808800403>.
- Narayan, Pares Kumar, et al. "A Note on the Long-Run Elasticities from the Energy Consumption–GDP Relationship." *Applied Energy*, vol. 87, no. 3, 2010, pp. 1054–1057., <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2009.08.037>.
- Oh, Wankeun, and Kihoon Lee. "Energy Consumption and Economic Growth in Korea: Testing the Causality Relation." *Journal of Policy Modeling*, vol. 26, no. 8-9, 2004, pp. 973–981., <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2004.06.003>.
- Roberts, J.Timmons, and Peter E Grimes. "Carbon Intensity and Economic Development 1962–1991: A Brief Exploration of the Environmental Kuznets Curve." *World Development*, vol. 25, no. 2, 1997, pp. 191–198., [https://doi.org/10.1016/s0305-750x\(96\)00104-0](https://doi.org/10.1016/s0305-750x(96)00104-0).
- Soytas, Ugur, and Ramazan Sari. "Energy Consumption and GDP: Causality Relationship in G-7 Countries and Emerging Markets." *Energy Economics*, vol. 25, no. 1, 2003, pp. 33–37., [https://doi.org/10.1016/s0140-9883\(02\)00009-9](https://doi.org/10.1016/s0140-9883(02)00009-9).
- Stern, David I. "Progress on the Environmental Kuznets Curve?" *Environment and Development Economics*, vol. 3, no. 2, 1998, pp. 173–196., <https://doi.org/10.1017/s1355770x98000102>.
- Yu, Eden S.H., and Been-Kwei Hwang. "The Relationship between Energy and GNP." *Energy Economics*, vol. 6, no. 3, 1984, pp. 186–190., [https://doi.org/10.1016/0140-9883\(84\)90015-x](https://doi.org/10.1016/0140-9883(84)90015-x).

Vol.-VIII | Issue-I | March 2022

UGC-CARE listed Journal
(Bi-Lingual)

ISSN : 2454-3837

Sampriti

Double Blind Peer Reviewed
National Research Journal of Humanities
and Social Sciences

Forest School, Guwahati-14, Assam
www.sampritipublication.com